231.558
2/1834 John, Chrysostom, St.
.J64 Operum
vol.15/16
Reference

Date Due			

Cardinal Spellman Library
St. Pius X Seminary
Graymoor, Garrison, N. Y.

DEMCO

† LIBRARY †
St. Paul's Friary
GRAYMOOR, GARRISON, N. Y.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LXXXIV.

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XV.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI.

APUD **VIRENQUE**, BIBLIOPOLAM,

PARISIIS,

APUD **BIBLIOPOLAM**, CUI NOMEN GALLICE;

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,

VIA VULGO DICTA DU COLOMBIER, N° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS OCTOGESIMUS-QUARTUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVI.

This is the property of
Southern Evangelical Seminary
5000 Trinity Rooms Road
Matthews, NC 28105

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/collectioselecta1516john

S. P. N. JOANNIS

CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERUM

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS I ET II.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS.

HOMILIA XXXIII.

CAPUT XIII.

Charitas patiens est, benigna est : non æmulatur on agit perperam, non inflatur[1].

I. Postquam enim pronuntiavit[2], nec fidei, nec scientiæ, nec prophetiæ, neque linguarum, neque charismatum, nec perfectæ vitæ, nec martyrii, si charitas absit, magnam esse utilitatem, necessario deinceps describit immensam ejus pulchritudinem, quasi quibusdam coloribus, virtutis partibus ejus imaginem exornans, et ejus membra omnia accurate componens. At ne prætercurras, dilecte, ea quæ dicuntur, sed eorum singula examina diligentissime, ut rei thesaurum videas, et pictoris artem. Perpende igitur unde statim incœperit, et quam primam posuerit omnium bonorum causam. Quid autem hoc est? Patientia; hæc philosophiæ omnis est radix. Ideo Sapiens quispiam dicebat : « Vir patiens, est multæ prudentiæ[3] : » qui autem pusilli est animi, valde insipiens est. Et cum urbe munita

[1] Cor. XIII, 4. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVII, p. 61-63. — [3] Prov. XIV, 31.

ipsam comparans, eam illa tutiorem esse dixit : nam armatura quædam est inexpugnabilis, et inconcussa turris, quæ molesta omnia facile propulsat. Et sicut scintilla in abyssum incidens, iliam quidem nihil lædit ; ipsa vero facile extinguitur : sic et in patientem animam quidquid inexpectatum incidit; id quidem facile deletur, illam vero minime turbat. Etenim patientia omnium firmissima est. Etiamsi exercitus dicas, etiamsi opes, etiamsi equos, muros, arma et quidvis aliud, nihil patientiæ par dices. Nam qui illis instructus et circumdatus est, a furore sæpe correptus, instar pueri debilis evertitur, et omnia tumultu ac tempestate replet. Hic autem tanquam in portu sedens, profunda fruitur tranquillitate. Etiamsi in damnum conjeceris, petram non movisti; etiamsi contumeliam intuleris, turrim non concussisti; etiamsi plagas inflixeris, adamantem non percussisti. Etenim longanimis ideo dicitur, quia longum quemdam et magnum habet animum. Quod autem longum est, etiam magnum dicitur. Sed hoc bonum ex charitate oritur, et iis, qui eam possident illaque fruuntur, magnam parit utilitatem. Ne mihi enim desperatos dixeris, qui mala facientes, neque patientes fiunt deteriores. Hic non ex patientia hujus, sed ab iis, qui non illa ut par esset utuntur, hoc accidit. Ne itaque mihi hos dixeris, sed mansuetiores, qui magna hinc lucrantur. Quando enim male facientes non male patiuntur, patientis mansuetudinem admirantes, magnam inde lucrantur philosophiæ doctrinam. Ipse vero non hic gradum sistit, sed et alia ejus præclara gesta subjungit dicens : « Benigna est. » Quia enim quidam sunt qui patientia non ad propriam philosophiam utuntur, sed ad ultionem eorum qui ipsos irritavere, se ipsos disrumpentes, dicit illam hoc vitio non laborare. Et ideo subjungit, « Benigna est. » Neque enim ad accendendam flammam eorum qui ira incenduntur, cum illis

benignius agunt, sed ad sedandam et extinguendam. Neque tantum generose ferendo ; sed etiam curando et hortando, ulceri medentur, et vulnus iræ curant. « Non æmu- » latur. » Potest enim aliquis patiens esse et invidus, et hoc vitio bonum opus illud corrumpitur. Sed ipsa hoc quoque effugit. « Non agit perperam ; » id est, non præceps est. Nam prudentem reddit eum qui diligit, et gravem, et placide incedentem. Iis enim qui turpiter amant, hoc proprium vitium est. Qui vero hanc novit dilectionem, ab his omnibus maxime liber est. Nam cum intus ira non fuerit, petulantia omnis et contumelia sublata est. Etenim ut quidam optimus agricola intus animæ insidens charitas et dilectio, non sinit ullas hujusmodi spinas germinare. « Non inflatur. » Etenim multos videmus, de his præclaris operibus altum sapientes ; nempe quod non sint invidi, neque mali, neque pusilli animi, neque petulantes. Neque enim solum cum divitiis et paupertate hæc mala habentur, sed etiam cum illis quæ natura sunt bona. Sed charitas accurate omnia expurgat. Animum autem adhibe : qui patiens est, non est omnino benignus : quod si benignus non sit, hæc res est vitium, et periculum est ne in recordationem injuriarum incidat. Ideo ipsa pharmacum dans, benignitatem dico, puram conservat virtutem. Rursum benignus sæpe facilis est ; sed et hoc illa corrigit. « Charitas enim, inquit, non agit perperam, non inflatur. » Qui benignus et patiens est, sæpe arrogans est. Sed et hanc tollit nequitiam.

II. Et perpende quomodo eam, non modo ab iis quæ habet, sed etiam ab iis quæ non habet exornet. Dicit enim eam et virtutem inducere, et malitiam excindere ; imovero ne virtutem nasci quidem sinit. Neque enim dixit : « Æmulatur quidem, invidiam vero superat ; » neque, « Arrogans quidem est, sed hoc vitium castigat ; » sed, « Non æmulatur, non

» agit perperam, non inflatur : » Quod autem maxime mirabile est, sine laboribus bona facit, et sine bello vel acie tropæum erigit. Neque enim sudare sinit eum qui se possidet, et ita coronam accipere, sed sine labore bravium illi defert. Ubi enim non est adversarium vitium temperanti cogitationi, quis labor fuerit? « Non dedecus sibi inferri putat[1] ? » Quid enim dico, inquit, quod non inflетur, quando tantum distat ab hoc vitio, ut cum pro dilecto extrema passa sit, non dedecus esse rem existimet ? Neque dixit rursum : Non indecore quidem patitur, sed dedecus fert generose; sed quod ne sensum quidem dedecoris habeat. Nam si pecuniæ amantes, probrosa omnia pro illa cauponatione ferentes, non modo non erubescunt, sed etiam exultant; multo magis is, qui laudabilem hanc charitatem habet, pro dilectorum securitate nihil omnino recusabit; sed neque patiens erubescet. Sed ne a re mala exemplum afferamus, hoc ipsum in Christo examinemus, et tunc dicti vim conspiciemus; Dominus enim Jesus Christus et conspuebatur, et colaphis cædebatur a miserabilibus servis ; et non modo se indecore non agere putabat, sed etiam exultabat, eamque rem gloriam vocabat; et dum latronem et homicidam ante alios secum in paradisum introduceret, et meretricem alloqueretur, idque circumstantibus omnibus accusatoribus suis, non putabat rem esse turpem, sed et ipsi pedes suos præbuit osculandos, et corpus lacrymis irrigandum, capillisque tergendum; et hoc in medio hostium et inimicorum theatro. Charitas enim non indecore secum agi putat. Ideoque patres, etiamsi philosophis rhetoribusque omnibus præstent, non erubescunt simul balbutire cum filiis, et nemo videntium id reprehendit; sed adeo pulchra res esse videtur, ut sit etiam in votis. Et si rursus male fuerint, hi manent corrigentes, curantes, probra eo-

[1] Cor. XIII, 5.

rum coërcentes, nec pudet illos. Charitas enim non indecore agit; sed quasi aureis quibusdam alis, omnia dilectorum peccata contegit. Sic et Davidem Jonathas amabat, audiensque patrem dicentem : « Fili puellarum ultro ve- » nientium[1], » effœminate, non erubescebat, etsi turpitudine plena verba erant. Nam hoc vult significare, Fili meretricularum in viros insanientium, ad prætereuntes accurrentium, enervate, mollis, qui nihil virile habes, sed ad dedecus tuum, et ejus qui te peperit matris, vivis. Quid igitur? hæccine ægre tulit, et præ pudore se abscondit, atque a dilecto recessit? Totum certe contrarium fecit, de amore gloriabatur : etsi ille tunc rex erat, filius vero regis Jonathas, David autem fugitivus. Sed neque sic de amicitia erubuit. Charitas enim non indecore agit. Nam hoc in illa mirabile est, quod contumelia affectum, non modo non sinat dolere et morderi, sed etiam ut gaudeat efficiat. Ideoque ille post hæc omnia, quasi corona redimitus, sic abiens Davidem complexus est; neque enim charitas scit quid sit probrum. Ideoque etiam sibi placet in eo, de quo alius erubescit. Pudor enim est nescire amare, et amantem non omne periculum adire omniaque perpeti pro dilectis. Cum omnia dico, ne putes me ea quæ sunt noxia dicere; ut si quis dixerit, se juveni opem ferre ut potiatur amica; aut si quis aliud quidpiam damnosum facere postulet. Nam qui talis est non diligit, et hoc nuper vobis ostendi ex Ægyptia muliere. Nam ille solus diligit, qui ea quæ dilecto utilia sunt quærit. Ita ut si quis hoc bonum non venetur, etiamsi sexcenties dicat se diligere, inimicorum omnium sit inimicissimus. Sic et olim Rebecca, quia valde a filio pendebat, et furtum fecit, et non erubuit ne deprehenderetur; neque timuit; neque enim leve periculum erat; sed etiam filio repugnante et

[1] Reg. xx, 30.

verbis cum illa contendente, dixit : « In me sit maledictio » tua, fili [1]. »

III. Vidisti-ne etiam in muliere animum apostolicum? Nam sicut optavit Paulus, ut si quis parvum cum magno conferat, pro Judæis anathema esse; sic et illa ut filius benediceretur, etiam maledici consentiebat. Et illi quidem bonis cedebat, non enim cum illo benedictionem accepturа erat, mala autem ipsa sola sustinere parata erat; attamen gaudebat, et urgebat, et hoc cum tantum immineret periculum, et moram ægre ferebat. Timebat enim, ne si prævenisset Esaü, vanam ejus redderet sapientiam Ideoque verba in compendium redigit, et urget adolescentem, et postquam prioribus contradicere sivit, rationem affert quæ sufficiat ad persuadendum. Neque enim dixit : Frustra hæc dicis, et sine causa metuis, cum pater tuus consenuerit, et claro sensu sit privatus. Sed quid? In me sit maledictio tua, fili. Tantum rem et drama ne perdas, neque venatum amittas, nec thesaurum prodas. Ipse vero Jacob annon fuit mercenarius apud cognatum bis septem annos? Annon cum servitute, etiam pro illa fallacia risui erat? Quid ergo? Num sensu affectus est ob risum? num se indecore agere putavit, quod liber cum esset, et ex liberis natus, ac liberaliter educatus, quæ servorum erant passus sit a cognatis; quod maxime mordere solet cum quis a notis suis contumeliose agitur? Nequaquam. Causa autem erat dilectio, quæ tempus, diuturnum cum esset, modicum illud exhibebat. « Erant enim, inquit, in con- » spectu ejus quasi dies pauci [2]. » Tantum aberat ut morderetur et erubesceret de hac servitute. Jure ergo dicebat beatus Paulus : Charitas non indecore agit. « Non quærit » quæ sua sunt, non irritatur. » Cum dixisset enim, « Non » indecore agit, » modum etiam ostendit, quo non indecore

[1] Gen. XXVII, 13. — [2] Id. XXIX, 20.

agit. Quis autem modus ille est? quia non quærit quæ sua sunt. Dilectum enim omnia sibi esse putat, et tunc indecore se agere putat, cum non potest illum indecore agentem liberare; ita ut si liceret per dedecus suum dilectum suum juvare, non illud dedecus esse putaret. Ille namque hic ipse est. Hoc est enim amicitia, cum is qui diligit et is qui diligitur non duo divisi sunt, sed unus homo : quod non aliunde, sed a charitate sola efficitur. Ne ergo quæras quod tuum est, ut invenias quod tuum est. Qui enim quod suum est quærit, quod suum est non invenit. Ideo Paulus dicebat : « Nemo quærat quod suum est, sed unusquisque » quod proximi est[1]. » Propria enim utilitas in utilitate proximi sita est, et illius utilitas in illa. Quemadmodum ergo si quis aurum proprium in domo proximi defossum habens, si illo veniens id quærere et defodere recusaverit, nunquam ipsum videbit; sic qui non vult in proximi utilitate, suam utilitatem quærere, coronas huic rei debitas non consequetur. Etenim Deus ideo illud ita disposuit, ut simus mutuo colligati. Ac sicut si quis puerum somniculosum excitans, ut fratrem sequatur, si ex se nolit, quod ipsi desiderabile et expetendum est tradit fratri, ut accipiendi cupiditate, eum qui tenet sequatur, quod etiam efficitur; ita et hic quod unicuique utile est proximo tradidit, ut hinc alter ad alterum accurramus, et ne simus divulsi. Et si velis, hoc et in nobis vide qui loquimur, Quod enim mihi utile est in te situm est, et quod tibi utile, in me. Tibi enim utile est ut docearis ea quæ Deo placent, sed hæc cura mihi credita fuit, ut tu a me id accipias. Ideoque coactus es ad me accurrere; et mihi utile est ut tu melior efficiaris : magnam enim inde mercedem accipiam. Sed hoc rursus in te situm est. Et ideo te consequi cogor, ut et tu melior sis, et ego quod mihi utile est a te

[1] 1 Cor. x, 24.

accipiam. Ideo dicebat Paulus; « Quæ enim mea spes est? » annon vos[1] ? » et rursus, spes mea, gaudium meum, et corona gloriationis meæ. Itaque Pauli gaudium, discipuli erant, et ipsius gaudium illi habebant. Ideo etiam lacrymabatur, si quando pereuntes videret. Rursum quod illis utile, in Paulo erat, propterea dicebat : « Pro spe Israëlis, » cinctus sum hac catena[2] ; » et rursum, « Hæc patior propter electos, ut vitam æternam consequantur[3]. » Hoc etiam videre est in iis quæ ad vitam pertinent : nam ait : « Mulier » proprii corporis potestatem non habet, neque vir : sed » mulier viri, et vir mulieris[4]. » Ita et nos cum aliquos colligare volumus, hoc facimus : neminem sui dominum relinquimus; sed mediam extendentes catenam, id efficimus, ut hic ab illo, et ille ab hoc teneatur. Vis hoc etiam videre in magistratibus? Qui judicat non sedet sibi judicans, sed quærens quod proximo conferat. Rursus qui illis subditi sunt, quod principi conferat quærunt, per cultum, per ministerium perque alia omnia : milites pro nobis arma sumunt; propter nos enim pericula adeunt. Nos pro illis labores suscipimus : a nobis enim aluntur.

IV. Si autem dixeris unumquemque sua quærentem hoc facere ; hoc etiam ego dico : sed quia per alienum suum invenitur. Miles enim, nisi bellum gerat pro iis qui ipsum nutriunt, non habet qui hoc ipsi ministret. Hic vero rursus, nisi militem alat, non habet qui se defendat. Vidisti-ne charitatem ubique extensam et omnia administrantem? sed ne defatigeris donec hanc auream catenam didiceris. Cum dixisset enim : « Non quærit quæ sua sunt, » dicit rursus bona quæ inde nascuntur : Quænam illa? « Non irritatur, non cogitat malum. » Vide rursum eam non solum in vitium imperare; sed etiam non sinere ut ejus imperium consistat. Non enim dixit : « Irritatur qui-

[1] 1 Thess. II, 19. — [2] Act. XXVIII, 20. — [3] 2 Tim. II, 10. — [4] 1 Cor. VII, 4.

» dem, sed superat; » sed, « Non irritatur. » Neque dixit : « Non operatur malum, » sed, « Ne cogitat quidem. » Nihil enim mali non modo non apparat, sed ne suspicatur quidem adversus eum qui diligitur. Quomodo ergo operata fuerit, aut quomodo irritetur, quæ ne suspicionem quidem malam suscipere velit, unde fons est amoris. « Non gaudet » super iniquitate[1]. » Hoc est, non ipsi placet quod alii male patiantur. Neque hoc tantum; sed quod longe majus est; « Congaudet veritati. » Gratulatur, inquit, iis, qui bene rem gerunt, id quod dicit Paulus : « Gaudere cum gau- » dentibus, et flere cum flentibus[2]. » Hinc non æmulatur, hinc non inflatur. Etenim aliena bona sua esse existimat. Vides-ne quomodo charitas alumnum suum paulatim Angelum faciat? Cum enim iræ expers sit, ab invidia purus, et ab omni tyrannico vitio liber, cogita illum ab humana natura abductum, ad ipsam Angelorum « Impassibilitatem » appulisse. Attamen non his contentus est; sed quid etiam his majus dicendum habet : nam quæ fortiora sunt postremo ponit. Quapropter dicit : « Omnia suffert. » A patientia, a mansuetudine ; sive contumeliæ sint, sive plagæ, sive mors, sive quidvis aliud. Et hoc rursus ex beato Davide perspici potest. Quid enim molestius est, quam videre filium insurgentem, et tyrannidem affectantem, paternumque sanguinem sitientem? Sed et hoc tulit Beatus ille; neque ita sustinuit acerbum verbum emittere contra parricidam. Sed cum alia omnia belli ducibus commisisset, pro illius salute mandata dabat; firmum enim erat charitatis fundamentum. Ideoque omnia suffert, et hinc quidem ejus virtutem subindicat; bonitatem autem per ea quæ sequuntur. Nam ait : « Omnia sperat, omnia credit, om- » nia sustinet. » Quid est, omnia sperat? De bonis quibuscumque, inquit, dilecti sui non desperat. Sed etiamsi ille

[1] Cor. XIII, 6. — [2] Rom. XII, 15.

malus sit, permanet illum corrigens, providens, curam gerens. « Omnia credit. » Non solum enim sperat, inquit, sed etiam credit, ex eo quod valde amet. Etiamsi hæc bona non secundum spem succedant; sed etiamsi ille molestior sit, ea etiam fert. « Omnia enim sustinet, inquit. » Charitas nunquam excidit[1]. » Vidisti-ne quando coronidem imposuerit, et quod in hoc dono magis eximium sit? Quid enim sibi vult, non excidit? Non discinditur, non dissolvitur ferendo. Amat enim omnia. Nam qui amat, nunquam odisse possit, quidquid factum fuerit : hoc quippe est maximum ipsius bonum. Talis erat Paulus : ideo dicebat : « Si quo modo provocem ad æmulandum » carnem meam[2], » et sperans mansit. Et Timotheum hortabatur dicens : « Servum autem Domini non oportet pug- » nare, sed mansuetum esse ad omnes, in modestia eru- » dientem eos qui resistunt veritati, an forte det illis Deus » cognitionem veritatis[3]. » Quid ergo, inquies, si inimici sint et Gentiles, annon odisse oportuit? Odisse quidem, non illos, sed dogma; non hominem, sed malum opus, corruptum animum. Homo namque est opus Dei; error autem, opus diaboli. Ne ergo misceas ea quæ Dei sunt, et quæ diaboli. Nam Judæi erant et blasphemi, et persecutores et contumeliosi, innumeraque de Christo dicebant mala; ergo-ne illos oderat Paulus, qui maxime omnium Christum amabat? Nequaquam, imo et amabat, et omnia pro ipsis agebat. Et nunc quidem dicit : « Voluntas qui- » dem et deprecatio mea ad Deum fit pro illis ad salu- » tem[4]; » Nunc autem : Optabam anathema esse a Christo pro ipsis. Sic et Ezechiel videns eos occidi dicebat : « Hei » mihi, Domine, deles tu eos qui sunt reliqui ex Israël[5]? » Et Moyses : « Si quidem dimittis illis peccatum, dimitte[6]. »

[1] 1 Cor. XIII, 8. — [2] Rom. XI, 14. — [3] 2 Tim. II, 24, 25. — [4] Rom. X, 1. — [5] Ezech. IX, 8. — [6] Exod. XXXII, 31.

Quid ergo dicit David : « Eos qui oderunt te, Domine, » oderam, et super inimicos tuos tabescebam, perfecto » odio oderam illos [1] ? » Atqui non omnia, quæ a Davide in Psalmis dicta sunt, ex persona Davidis sunt dicta. Etenim hic ipse dicit : « Tabernaculum fixi cum tabernaculis Ce- » dar. » Et, « Super flumina Babylonis illic sedimus et fle- » vimus [2]. » Neque vero vidit Babylonem, neque tabernacula Cedar. Alioquin autem, nunc major a nobis exigitur philosophia. Quamobrem, rogantibus Discipulis ut demitteretur ignis, ut tempore Eliæ ; « Nescitis, inquit Christus, » cujus spiritus estis [3]. » Tunc enim non impietatem modo, sed etiam impios ipsos odisse jubebantur, ne amicitia occasio ipsis esset iniquitatis. Ideoque cognationes abscidit et commixtiones, et undique illos muniebat.

V. Nunc autem quia ad majorem nos duxit philosophiam, et excelsiores posuit, quam ut damno hinc affici possemus, et admittere eos et consolari jubet. Neque enim nobis ab illis damnum; sed illis a nobis utilitas provenit. Quid ergo dicit? Non oportet odisse, sed misereri. Si enim oderis, quomodo errantem facile convertes? Quomodo orabis pro infideli? Nam quod orare oporteat, audi quid dicat Paulus : « Obsecro igitur primum omnium fieri » obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actio- » nes pro omnibus hominibus [4]. » Quod autem tunc non omnes fideles essent, cuivis manifestum est. Et rursum, « Pro regibus, et iis qui in dignitate constituti sunt, » Quod porro hi impii essent et iniqui, hoc item perspicuum est. Deinde causam quoque orationis dicens, subjungit : « Hoc » enim bonum est et acceptum in conspectu Salvatoris » nostri Dei, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad

[1] Psal. CXXXVIII, 20. — [2] Id. CXIX, 5, et CXXXVI, 1. — [3] Luc. IX, 55. — [4] 1 Tim. II, 1.

» agnitionem veritatis venire [1]. » Ideo si Gentilem mulierem invenerit cum fideli habitantem, non solvit conjugium. Atqui quid est mulieri viro conjunctius? « Erunt » enim duo in carne una [2] : » magnaque est illic animorum conjunctio et fervens amor. Si autem impios et iniquos odio habituri simus, ultra progressi etiam peccatores odio habebimus, et sic ulterius procedens, a multis fratribus discinderis, imo ab omnibus. Nemo enim, nemo certe sine peccato est. Nam si oporteat Dei inimicos odisse, non solum impios, sed etiam peccatores odio habere oportet : et sic erimus feris deteriores, omnes aversantes, arrogantia inflati, sicut ille Pharisæus. At non ita jussit Paulus, sed quomodo? « Monete incompositos, consola- » mini pusillamines, suscipite infirmos, patientes estote ad » omnes [3]. » Quid ergo, inquies, cum dicit, « Si quis non » obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et non » commisceamini cum illo [4]? » Vere quidem hoc de fratribus dictum est; at non absolute, sed cum mansuetudine. Ne enim reseces ea quæ sequuntur, sed et ea quæ sunt postea adjicias. Nam cum dixisset, « Ne commisceamini, » subjunxit : « Et nolite quasi inimicum existimare; sed ad- » monete ut fratrem. » Vides-ne quomodo malum opus jubet odisse, non hominem? Nam opus diaboli est nos alterum ab altero divellere : et valde curabat ille charitatem de medio tollere, ut correctionis viam secaret, detineretque illum quidem in errore, te autem in inimicitia, deindeque arceret eum a via salutis. Quando enim medicus odit ægrotum et ab illo fugit, et ægrotus medicum aversatur, quandonam hic convalescet, cum neque hic illum advocet, neque ille ipsum adeat? Cur ergo, quæso, aversaris et fugis illum? An quia est impius? At ideo oportet

[1] 1 Tim. II, 2-4. — [2] Gen. II, 24. — [3] 1 Thess. V, 14. — [4] 2 Thess. III, 14.

illum adire et curare, ut ægrotum ad valetudinem revoces. Quod si incurabili morbo laborat, sed tu jussus es quod in te est facere. Nam et Judas incurabili morbo laborabat, nec tamen destitit Deus illum curare. Ne itaque tu quoque defatigeris. Nam etiamsi magno adhibito studio ipsum ab impietate non liberes, ac si liberasses mercedem accipies, et efficies ut ipse mansuetudinem tuam admiretur. Sicque ad Deum tota hæc gloria transibit. Etiamsi enim miracula patres, etiamsi quidvis aliud facias, nunquam te ita admirabuntur Gentiles, ut cum te viderint mitem, mansuetum, suavesque mores exhibentem. Non est autem hoc modicum virtutis opus; multi enim tandem a malo liberabuntur. Nihil enim ita potest attrahere, ut charitas. Nam propter illa quidem te æmulabuntur, propter signa dico et miracula; propter hoc autem et admirabuntur et amabunt: te autem amantes, veritatem ultra progressi amplectentur. Si vero non statim fiat fidelis, ne mireris, neque urgeas, neque omnia simul quæras; sed sine illum interim laudare, amare, et sic ulterius procedens veniet. Et ut clare discas quantum hoc sit, audi quomodo etiam Paulus infidelem judicem adiens sese purget. Nam ait: « Beatum me existimo, cum apud te sim me in judicio » defensurus [1]. » Hæc autem dicebat, non assentans ei, absit; sed ut eum mansuetudine lucraretur; et ex parte lucratus est, et judicem cepit, qui hactenus crimini obnoxius putabatur, et victoriam ejus is ipse qui captus est splendida voce præsentibus omnibus confitebatur dicens: « Parum » abest quin mihi persuadeas ut fiam Christianus [2]. »

VI. Quid ergo Paulus? Magis expandit sagenam et ait: « Optarem ego, non solum te, sed etiam omnes qui ad- » sunt, hoc esse quod ego sum, exceptis his vinculis [3]. » Quid dicis, o Paule? exceptis vinculis? Et quænam tibi

[1] Act. xxvi, 2. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 29.

de cætero fiducia, si eorum te pudeat et ea fugias; et hoc tanto præsente populo? Annon in Epistolis tuis hac de re ubique gloriaris, et te vinctum appellas? hancque catenam ubique nobis quasi diadema circumfers? Quid ergo nunc factum est, ut vincula deprecaris? Non ipse deprecor, inquit, neque me pudet, sed illorum infirmitati me attempero. Nondum enim possunt suscipere meam gloriationem. Didici autem a Domino meo, non immittendam esse partem panni rudis in pannum veterem [1]. Ideo sic locutus sum. Nam male apud illos audit dogma nostrum, et crux illis invisa est. Si ergo vincula quoque adjiciam, majus odium erit. Ideo hæc sustuli, ut illud esset acceptum. Etenim contumeliosum illis videtur esse vinculis constringi, quia eam, quæ apud nos est, gloriam nondum degustarunt. Oportet igitur sese attemperare. Nam cum didicerint philosophari, tunc scient etiam hujus ferri pulchritudinem, et splendorem qui ex vinculis oritur. Cum aliis namque disserens, hanc rem gratiam vocat dicens: « Datum est nobis a Deo non modo ut in ipsum credamus, » sed etiam ut pro illo patiamur. » Tunc autem hoc unum optandum erat, ut crucem audientes non pudore afficerentur. Propterea ultra progreditur. Non enim si quis in Regiam aliquem introducat, antequam vestibula quæ foris sunt aspexerit, cogit illum ut ea quæ intus sunt observet. Sic enim nec mirabilia illa apparerent, nisi quis intra positus, omnia didicerit. Sic itaque et nos cum ethnicis disseramus cum attemperatione, cum charitate. Hæc quippe magna est magistra, quæ possit et ab errore abducere, et mores componere, atque ad philosophiam viam sternere, exque lapidibus homines facere. Et si vis ejus virtutem ediscere, adhuc mihi virum timidum et qui vel strepitum formidet, et umbras timeat; sitque iracundus,

[1] Matth. IX, 16.

asper et fera magis quam homo, salax et libidinosus, nullo non vitio affectus : et trade illum in manus charitatis, et in hoc gymnasium induc : et cito videbis timidum illum ac meticulosum, fortem effectum et magni animi, omniaque facile audentem. Quod autem mirabile est, hæc non mutata ejus natura fiunt; sed in ipsa timida anima suam charitas ostendit virtutem ; et perinde fit atque si quis ensem plumbeum, non ferreum effectum, sed manentem in plumbi natura, efficiat ut eadem quæ ferrum operetur. Animum autem adhibe : Jacob sine fuco erat, domi habitans et laborum periculorumque expers, vitam quamdam agens remissam et liberam, et sicut virgo in thalamo, sic intus sedens, ut plurimum domum servare cogebatur, a fori tumultu et ab omnibus hujusmodi liber; semper autem in quiete et in tranquillitate manens. Quid igitur? Postquam illum fax amoris accendit, vide quomodo simplicem illum et domum incolentem, fortem et laboriosum reddiderit : et hoc non a me, sed ab ipso Patriarcha audi. Socerum enim incusans, ait : « Hos viginti annos tecum » ego sum [1]. » Et quomodo fuisti hos viginti annos? nam et hoc quoque adjecit : « Adustus æstu diei, et frigore noc- » tis, et abscessit somnus ab oculis meis. » Hæc ille sine fuco, qui domi habitabat ac remissam ducebat vitam. Quod autem timidus esset, palam est ex eo quod, cum se Esaii visurum expectaret, metu moreretur. Sed vide rursum quomodo ille timidus, leone audacior ex amore factus sit. Nam velut quidam propugnator ante alios omnes positus, paratus erat ferocem illum et cædem spirantem, ut existimabat, primus excipere, et in corpore suo mulieribus securitatem apparare, et eum quem timuerat et formidaverat primus instructa acie videre cupiebat. Hoc quippe timore fortior erat uxorum amor. Vides-ne quomodo timidus

[1] Gen. xxxi, 36.

cum esset, audax subito factus sit, non mutato habitu, sed ab amore roboratus? Nam quod etiam postea timidus esset, palam est ex eo quod locum ex loco mutaret. Sed nemo putet ea quæ dicta sunt justi esse accusationem. Non enim timidum esse culpa est : nam hoc est naturæ; sed ex timore aliquid contra officium patrare. Potest enim quis natura timidus, a pietate fortis et magni animi effici. Quid autem Moyses? Annon Ægyptium unum timens fugit, et in exilium ivit? Attamen ille fugitivus, qui viri unius minas non tulerat postquam gustavit mel charitas, pulchre ac nemine cogente, ut una cum dilectis periret festinabat. Si enim, inquit, dimittis illis peccatum, dimitte, sin minus, et me dele de libro tuo, quem scripsisti. Quod autem amor et trucem mansuetum, et libidinosum castum efficiat, non hic ultra exemplis nobis opus; id enim omnibus palam est : etiamsi fera quavis immanior quis fuerit, ove mansuetior ex amore efficitur. Nam quid Saüle immanius et furiosius erat? Sed quando filia ejus inimicum solvit, ne verbum quidem amarum contra illam emisit : et qui sacerdotes omnes penitus interfecerat propter Davidem, filiam videns quæ ex domo illum emiserat, ne verbo quidem tenus adversus illam indignatus est; etiamsi fraus illa adversum se adornata fuisset : potentiore namque amoris freno detinebatur. Ut autem mansuetos, ita et temperantes solet charitas facere. Si quis enim uxorem suam amat, ut amare oportet, quantumvis natura sit libidinosus, nunquam aliam videbit, suæ amore ductus : nam ait : « Fortis est ut mors dilectio [1]. » Itaque non aliunde quis libidinosus est, quam quod non amet. Quoniam igitur omnis virtutis opifex est charitas, cum accuratione omni illam in animis nostris inseramus, ut nobis multa conferat bona, et uberem ejus fructum perpetuo decerpamus,

[1] Cant. VIII, 6.

semper virentem, qui nunquam marcescat. Sic enim æterna consequemur bona, quæ utinam nos omnes adipisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri unaque Spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIV.

CAPUT XIII.

Sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur [1].

I. Cum charitatis excellentiam ostendisset, ex eo quod et charismata et ea quæ in vita præclare geruntur ea indigeant; ex eo quod ejus omnes virtutes enumeraverit, et perfectæ philosophiæ fundamentum esse probarit; ex alio rursus tertioque capite, ejus ostendit dignitatem. Et hoc facit, tum ut illis qui imminuti esse videbantur persuadeat licere ipsis signorum etiam caput seu facultatem habere, nihilque minus obtinere quam ii qui charismata habent, si illam habeant, imo multo majus; tum etiam ut eos qui majora charismata haberent, indeque extollerentur, hinc deprimat, et ostendat eos nihil habere, nisi hanc obtineant. Ita enim sese mutuo dilecturi erant, invidia et arrogantia sic de medio sublatis. Ac rursus sese mutuo diligentes, hæc vitia procul amandabant. Nam charitas non æmulatur, non inflatur. Itaque muro illos undique firmissimo cinxit, et multiplici concordia, quæ morbos omnes

[1] 1 Cor. XIII, 8.

tolleret, et hinc rursus fortior evadebat. Ideoque innumerabiles agitavit rationes, quæ possent ipsorum dolorem consolari. Nam idem dat Spiritus, inquit, et ad utilitatem dat, et ut vult dividit, et gratis dans, non debens, dividit. Etiamsi vero parum acceperis, similiter ex corpore es, et multo sic etiam frueris honore : ac qui majus habet te qui minus habes indiget. Et maximum charisma, excellentiorque via est charitas. Hæc porro dicebat, duplici vinculo stringens illos invicem; et quod putarent se non minus habere illa præsente, et quod ad illam accurrentes, illamque obtinentes, nihil ultra humanum paterentur, tum quia radicem charismatum haberent, tum quia non ultra possent, etiamsi nihil haberent, contendere. Nam qui semel a charitate captus est, a contentione liber est. Quamobrem ostendens quanta inde bona decerpturi sint, fructus ejus descripsit, per illius encomia morbos illorum reprimens. Etenim quæ dicta sunt singula, pharmacum erant quod sufficeret ad illorum curanda vulnera. Ideoque dicebat, patiens est, adversus eos qui inter se contendunt; benigna est, adversus eos qui dissident et occulto feruntur odio; non æmulatur, contra eos qui invident plus habentibus; non agit perperam, adversus eos qui disjuncti sunt; non inflatur, contra eos, qui in alios extolluntur; non indecore agit, contra eos qui nolunt se attemperare; non quærit quæ sua sunt, adversus eos qui cæteros despiciunt; non irritatur, non cogitat malum, adversus eos qui contumeliam inferunt; non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, rursus adversus invidos; omnia suffert, adversus eos qui insidias parant; omnia sperat, adversus eos qui desperant; omnia sustinet, nunquam excidit, contra eos qui facile dissident. Quia igitur illam undique magnam exhibuit, cum hyperbole omni; rursus ex alio capite hoc facit, per comparationem aliam ejus dignitatem ex-

tollens, et sic dicens : « Sive prophetiæ evacuabuntur, sive » linguæ cessabunt. » Si enim hæc utraque propter fidem inducta sunt : hac ubique terrarum dispersa, jam superfluus illorum usus fuerit. Sed mutua illa dilectio non cessabit, imo magis crescet, et hic et in futuro, tuncque magis quam nunc. Hic enim multa sunt quæ charitatem emolliant et minuant, pecuniæ, negotia, morbi corporum, ægritudines animæ. Illic vero nihil horum aderit. Sed quod prophetiæ et linguæ cessent, mirum non est; quod autem scientia destruatur, hoc certe quæstionem movet. Nam et hoc adjecit dicens, sive scientia destruetur. Quid ergo? in ignorantia tunc victuri sumus? Absit. Nam tunc maxime augenda est; ideoque dicebat : « Tunc cognoscam » sicut et cognitus sum [1]. » Propterea, ne perinde atque prophetiam et linguas hanc cessaturam esse putares, cum dixisset, sive scientia destruetur; non tacuit sed modum destructionis subjunxit, cito addens illud : « Ex parte cog- » noscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit » quod perfectum est, tunc evacuabitur quod ex parte est [2]. » Non ergo scientia destruitur, sed illa ex parte tantum scientia. Non enim solum tot tantaque sciemus; sed etiam multo plura. Ut autem illud exemplo palam faciam : nunc scimus Deum ubique esse; sed quomodo, nescimus. Quod ex nihilo omnia fecerit scimus; modum autem ignoramus; quod ex Virgine natus sit, quomodo non item. Tunc autem quid amplius et clarius de his cognoscemus. Deinde ostendit quantum intersit, et quod hic deficit non esse parvum, dicens : « Cum essem parvulus, loquebar ut parvu- » lus, sapiebam ut parvulus? cum autem factus sum vir, » evacuavi quæ erant parvuli [3]. » Per aliud autem exemplum hoc ipsum rursus declarat dicens : « Videmus enim nunc » per speculum [4]. »

[1] 1 Cor. XIII, 12. — [2] Ibid. 9, 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 12.

II. Deinde quia speculum, id quod videtur utcumque monstrat, subjunxit, « In ænigmate, » ex hyperbole monstrans per modicas partes esse præsentem scientiam. « Tunc » autem facie ad faciem. » Non quod faciem habeat Deus; sed ut rem clarius et magis perspicue dicat. Vides omnia discentes per incrementum? « Nunc cognosco ex parte, » tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum [1]. » Vides-ne quomodo factum eorum dupliciter deprimat? quod et per partes sit scientia, et quod non illam ex se habeant. Non enim ego illum novi, sed se ipse mihi notum fecit, inquit. Quemadmodum ergo ipse me novit, prior nunc et ipse ad me accurrit, sic ego tunc ad illum accurram multo magis, quam nunc. Etenim qui in tenebris sedet, donec viderit solem, non ipse accurrit ad pulchritudinem radii; sed illa se ipsam ostendit, quando illuxerit. Cum autem ejus splendorem susceperit, tunc et demum lucem persequitur. Hoc ergo sibi vult illud, sicut et cognitus sum. Non quia ita illum cognituri sumus, sicut ipse nos cognoscit; sed quia sicut ille ad nos nunc accurrit, ita et nos sic tunc ipsum insequemur, et multa, quæ nunc arcana sunt, sciemus, et beatissima illa fruemur consuetudine et sapientia. Si enim qui tam multa sciebat Paulus parvulus erat, cogita quanta illa sint. Si hæc sunt speculum et ænigma, hic mihi consideres quanta sit facies. Ut autem tibi parvum quidpiam aperiam circa differentiam hanc, et radium quempiam obscurum hujus cognitionis in animam tuam immittam. Recordare eorum quæ in lege sunt, nunc cum gratia effulsit. Etenim illa ante gratiam magna quædam et mirabilia videbantur esse. Attamen audi quid dicat de illis post gratiam Paulus : « Non glorificatum fuit in hac parte, » propter supereminentem gloriam [2]. » Ut autem quod dico clarius evadat, in unam aliquam rem, quæ tunc mystice

[1] 1 Cor. XIII, 12. — [2] 2 Cor. III, 10.

peragebatur, sermonem transferamus, et tunc videbis quantum sit intervallum. Et si vis, Pascha in medium affer mus et vetus et novum; et tunc scies excellentiam. Illud enim celebrabant etiam Judæi, hoc autem pacto celebrabant, ut in speculo et in ænigmate. Arcana autem hæc mysteria, ne in mentem quidem illis unquam venerant, neque sciebant quænam essent ea; quæ illa prænuntiabant. Sed ovem videbant mactari, et sanguinem bruti, et portas illo unctas. Quod autem Filius Dei incarnatus mactandus esset et orbem liberaturus totum, daturusque et Græcis et Barbaris sanguinem hunc degustandum, cœlum aperturus omnibus, et quæ illic sunt humano generi oblaturus; et carnem illam sanguine cruentatam deducturus supra cœlum et cœlum cœli, et omnes omnino supernos Angelorum, Archangelorum aliarumque Virtutum exercitus, et in ipso throno regio ad dexteram Patris sessuram collocaturus, gloria ineffabili fulgentem. Hæc certe neque illorum, neque aliorum hominum quispiam vel præscivit, vel in mentem vocare potuit. Sed quid dicunt ii qui omnia audent? Illud, Nunc cognosco ex parte, de dispensationibus dictum esse; ipsum enim perfectam de Deo cognitionem habuisse. Et quomodo se infantem vocat? Quomodo per speculum videt? quomodo in ænigmate, si totam habet scientiam? Cur illud quasi eximium tribuit Spiritui, et nulli alii creatæ potestati, dicens: « Quis enim novit quæ » sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in ipso[1]? » Sic et quæ Dei sunt nemo novit, nisi Spiritus Dei. Et Christus rursum sui solius hoc esse dicit ita loquens: Non quod Patrem vidit quisquam, nisi qui est a Deo: hic vidit Patrem; visionem dicens clarissimam et perfectissimam cognitionem. Quomodo autem is qui substantiam novit, œconomias et dispensationes ignorabit? Illa enim cognitio

[1] 2 Cor. II, 11.

hac major est. Ignoramus ergo, inquit, Deum? Absit. Sed quod quidem sit novimus, quid autem substantia sit, non item. Et ut scias quod non de dispensationibus dixerit illud; « Nunc cognosco ex parte, » audi sequentia. Subjunxit ergo, « Tunc autem cognoscam sicut et cognitus » sum. » Non autem a dispensationibus et œconomiis cognitus est, sed a Deo. Nemo igitur vel parvam vel simplicem hanc iniquitatem esse putet, sed et duplicem et triplicem et multiplicem. Non enim hoc solum absurdum est, quod ea se vane glorientur scire, quæ Spiritus solius sunt, et Unigeniti Filii Dei; sed etiam quod cum Paulus ne partem quidem illam cognitionis, sine superna revelatione accipere potuerit, ipsi totum ex propriis ratiociniis se accepisse dicant. Neque enim usquam possunt scripturam quæ de his disseruerit nobis ostendere. Sed missa illorum insania, sequentia quæ de charitate dicuntur persequamur. Neque enim his contentus fuit, sed rursus hæc subjunxit: « Nunc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc; » major autem horum est charitas [1]. »

III. Nam fides et spes, cum advenerint bona quæ credita et sperata fuerunt, cessabunt. Et hoc significans Paulus dicebat: « Spes enim quæ videtur, non est » spes. Quod enim videt quis, quid etiam speret [2]? » Rursum: « Est autem fides eorum quæ sperantur substantia, rerum quæ non videntur argumentum [3]. » Quamobrem hæ quidem cessabunt cum illa apparuerint. Charitas autem tunc maxime extollitur, et fit vehementior. Aliud rursus encomium charitatis. Neque enim contentus est prioribus, sed et alia rursum invenire contendit. Animum autem adhibe. Dixit eam charisma esse magnum et viam ad hæc supereminentem. Dixit sine illa non multum juvare charismata, ejus imaginem pluribus descripsit. Vult

[1] Cor. XIII, 13. — [2] Rom. VIII, 24. — [3] Hebr. XI, 1.

rursus illam alio modo extollere, et ostendere quod magna sit ex eo quod maneat. Ideoque dixit: « Nunc autem ma-» nent fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum » est charitas. » Quomodo ergo major est charitas ? quod illa transeant. Si ergo tanta est virus charitatis, jure subjungit dicens: « Sectamini charitatem. » Etenim insequi oportet ac vehementer ad illam currere; ita a nobis avolat, et tanta sunt quæ susceptum illo cursum supplantant. Quapropter opus est nos magna uti vehementia, ut illam comprehendamus. Quod ostendens beatus Paulus non dixit: « Sequimini charitatem, » sed « Persequimini charitatem, » excitans nos accendensque ad illam apprehendendam. Etenim Deus a principio innumera ad illam in nobis inserendam machinatus est. Nam omnibus unum dedit caput, Adamum. Cur enim non ex terra nascimur omnes : cur non perfecti, sive adulti sicut ille ? Ut et partus, et filiorum educationes, et quod ex aliis nasceremur, nos mutuo colligarent. Ideoque mulierem non ex terra fecit. Quia enim non satis erat ad verecundiam in nobis inserandam quæ ad concordiam nos adduceret, quod ex eadem substantia essemus, nisi eumdom haberemus progenito ; hoc quoque effecit. Si enim nunc solis disjuncti locis, alienos nos existimamus ; si genus nostrum duo principia habuisset, multo magis hoc eveniret. Ideo, quasi ab uno capite, totum generis humani corpus colligavit. Et quia in principio duo quidam videbantur esse, vide quomodo illos conglutinet, et in unum cogat per connubium. « Propter hoc, inquit, relinquet homo patrem suum et » matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne » una[1]. » Non dixit, mulier, sed homo, quia major est in illo concupiscentia. Nam ideo majorem illam fecit, ut quod excellentius erat flecteret per hujus amoris tyrannidem,

[1] Gen. II, 23.

et imbecilliori subjiceret. Quia vero matrimonium etiam inducendum erat, eum ex quo orta erat fecit mulieri maritum. Deus enim omnia charitati postponit. Si enim cum res ita factæ sint, primus statim sic insanivit, tantamque pugnam et invidiam inseruit diabolus, quid non fecisset, si non ex una radice orti germinassent ? Deinde ut aliud quidem subjiceretur, aliud imperaret; nam paritas honoris solet sæpe pugnas inducere; non sivit populare imperium esse, sed regnum, et sicut in exercitu eumdem videris in singulis domibus ordinem. Est ergo maritus in ordine regis, mulier vero in ordine præfecti aut ducis exercitus, tertium filii imperium sortiuntur; deinde quartum domestici occupant. Nam hi quoque imperant minoribus, et unus sæpe omnibus præfectus fuit, domini ordinem servans, cæterum ut domesticus. Et post hæc aliud rursus imperium, et in ipsis filiis rursus aliud secundum ætatem et secundum sexum. Non enim in liberis similiter dominatum obtinet fœmina. Et ubique fere Deus frequentia fecit imperia, ut omnia in concordia manerent et in recto ordine. Idcirco antequam genus humanum multiplicaretur, cum primi duo tantum essent, jussit hunc imperare, illam parere. Et ne rursus illam ut minorem despiceret, et illa abscinderetur, vide quomodo illam honoraverit, et conjunxerit, etiam ante creationem. Num ait : « Faciamus illi » adjutorem[1]; » ostendens illam in usum factam fuisse, et hac ratione concilians illum cum ea, quæ propter ipsum facta fuit : nam majori affectu ferimur erga ea quæ propter nos facta sunt. Ut ne autem illa sursus efferretur, utpote in auxilium ipsi data, et hoc rumperet vinculum, ex latere illam fecit, ostendens illam partem esse totius corporis. Ut autem neque vir inde extolleretur, non amplius sinit esse solius, quod solius primum fuit; sed contrarium

[1] Gen. II, 18.

fecit, liberorum procreationem inducens; et hac in re quidem virum præferens, neque tamen totum ipsi relinquens.

IV. Vides-ne quot amoris vincula Deus fecerit? Sed hæc quidem ex natura concordiæ pignora posuit. Nam quod ex eadem substantia sit, ad hoc ducit; omne quippe animal quod simile ipsi est amat; et quod mulier sit ex viro, et quod ex utroque rursum sint filii. Unde etiam nascuntur multi affectus modi. Illum namque ut patrem amamus, illum ut avum; et illam ut matrem, istam ut nutricem; alium ut filium, ut nepotem, ut pronepotem; aliam ut filiam et ut sororis filiam. Et hunc quidem ut fratrem, alium vero ut patruelem, aliam ut sororem, aliam ut consobrinam. Et quid opus est recensere omnia cognationis nomina? Excogitavit etiam aliam affectus occasionem. Prohibitis enim cognatorum connubiis, ad alienos eduxit nos, illosque rursum ad nos attraxit. Quia enim a naturali illa cognatione, non licebat illos nobis conjungi, a connubio rursus conjunxit, integras domos per unam sponsam conjungens, et genera integra generibus commiscens. « Ne ducas, inquit, uxorem sororem tuam, neque soro» rem patris, neque aliam puellam quæ talem tecum cog» nationem habeat[1], » quæ matrimonium impediat, nomina ponens hujusmodi cognationum. Tibi sufficit ad illorum affectum trahendum, quod eodem partu sis editus, et quod ad te aliter aliæ spectent affinitates. Cur in angustum redigis latitudinem charitatis? Cur tuæ in illam amicitiæ causam frustra consumis, per quam potes aliam consequi amicitiæ occasionem, externa inducta uxore, et per illam inducens cognatorum seriem, matrem, patrem, fratres et illorum affines? Vides-ne quot modis nos colligaverit? Attamen neque his contentus fuit, sed

[1] Levit. xviii, 6.

etiam effecit ut alii aliis indigeremus, ut etiam sic nos conjungeret, quia amicitias usus facit. Ideo non ubique omnia gigni permisit; ut hinc etiam nos cogeret cum aliis commisceri. Cum porro illud effecisset ut alter altero egeremus, facilem reddidit commixtionem. Nisi enim hoc esset, altera hinc molestia et difficultas emergeret. Si enim medico egentem, aut fabro aut alio artifice, oporteret peregre proficisci, totum periret. Ideo et urbes paravit, et omnes simul conjunxit. Ut autem eos qui procul sunt facile adire possemus, mare in medio extendit, et ventorum dedit celeritatem, sic faciles reddens peregrinationes. Initio etiam omnes in uno coëgit loco: neque prius dispersit, donec ii qui primum donum acceperant, concordia ad malum usi sunt. Sed undique nos collegit, et a natura, et a cognatione et a lingua et a loco. Ac sicut nolebat nos excidere ex paradiso; si enim voluisset, non illic eum quem fecerat hominem in principio posuisset, sed qui non obedivit, in causa fuit; sic nos nolebat diversæ linguæ esse; nam ab initio hoc fecisset: tunc autem in tota terra labium erat unum et vox una omnibus. Propterea nec quando terram oportuit deleri, nos ex alia fecit materia, neque justum transtulit. Sed illo in mediis fluctibus dimisso, quasi quadam orbis scintilla, genus nostrum rursus accendit ex beato illo Noë. Et ab initio quidem unum fecit imperium virum præficiens mulieri. Quia vero genus nostrum in multam decidit ordinis eversionem, alia quoque imperia constituit, nempe dominorum et magistratuum; et hoc propter charitatem. Quia enim malitia genus nostrum solvit et perimit, ceu quosdam medicos in mediis urbibus constituit qui judicia ferrent, ut deinceps malitiam ceu quamdam charitatis pestem eliminantes, in unum nos cogerent. Ut autem non solum in urbibus, sed etiam in singulis domibus multa concordia esset, cum virum imperio

et præcellentia honorasset, mulierem autem concupiscentia armasset, et procreationis liberorum donum in medio eorum deposuisset, alia cum his quæ charitatem conciliarent apparavit. Neque enim omnia permisit viro, neque omnia mulieri; sed et hæc unicuique divisit, mulieri domum, viro forum consignans. Et viro quidem ut aleret, terram enim colit, mulieri vero ut vestiret, tela enim et colus sunt mulieris. Ipse namque dedit mulieri texendi industriam. Sed pereat avaritia, quæ non sinit hanc apparere differentiam. Nam multorum mollities, viros ad telas deduxit, et radios eis in manus dedit, et subtegmen et stamina. Attamen sic etiam fulget divinæ dispensationis providentia. Nam muliere in aliis etiam admodum necessariis opus habemus, et minoribus in iis quæ vitam continent nostram indigemus : tantaque est necessitas, ut etiamsi quis omnium sit hominum ditissimus, neque sic hac conjunctione liberetur; ita ut etiam inferiore opus habeat. Neque enim pauperes solum opus habent divitibus ; sed etiam divites pauperibus, et hi magis illis, quam illi istis.

V. Et ut hoc clarius videas, faciamus, si placet, duas urbes: aliam divitum tantum, aliam vero pauperum; et neque in ea quæ divitum est sit quis pauper ; neque in ea quæ pauperum est sit quis dives; sed utramque exacte expurgemus : et videamus quænam magis sibi sufficere poterit. Si enim inveniamus eam quæ possit, esse pauperum urbem, palam erit, quod divites magis illis indigeant. Itaque in illa divitum urbe, nullus erit artifex, non architectus, non faber; non sutor calcearius, non pistor, non agricola, non faber ærarius, non funium contextor, non aliud quidquam hujusmodi. Quis enim divitum unquam hæc tractare voluerit, quando ii etiam qui hæc tractant, cum opulenti fuerint, non ultra sustinent horum operum

miseriam? Quomodo igitur nobis urbs istæc consistet? Numerata: inquies, pecunia divites, hæc a pauperibus, ement: ergo non sibi ipsis sufficient, si illis indigeant. Quomodo autem domos ædificabunt? An hoc etiam ement? Sed id natura non habet. Ergo necesse est hinc artifices evocare, et legem corrumpere, quam initio posuimus cum urbem incolis instrueremus. Meministis enim quod dixerimus, neminem esse intus pauperem. Sed ecce necessitas etiam nobis nolentibus ipsos advocavit et introduxit. Unde palam est non posse sine pauperibus urbem subsistere. Si enim maneat civitas nullum ex iis excipiens, non ultra civitas erit, sed peribit. Non igitur sibi sufficiet, nisi velut servatores quosdam, pauperes in se congregarit. Videamus rursus pauperum urbem, num illa similiter in egestate degat, divitibus privata. Et primo expurgemus oratione divitias, illasque aperte ostendamus. Quidnam sunt divitiæ? Aurum, argentum, lapides pretiosi, vestes sericæ et purpureæ, et aureæ. Quia igitur apparet quænam sint divitiæ, expellamus illas ex pauperum urbe, si velimus pauperum civitatem exacte constituere; ne vel per somnium illic aurum appareat, neque talia vestimenta; si vis autem, neque argentum, neque vasa argentea. Quid ergo? dic mihi, ideo-ne in egestate erit hæc urbs? Minime. Si enim ædificare oporteat, non auro, nec argento, nec margaritis est opus; sed arte, manibus; manibus autem non utcumque, sed callosis, digitisque induratis, robore multo, lignis, lapidibus. Si rursus vestem texere; non auro rursus opus est, non argento, sed manibus rursum et arte mulieribusque operantibus. Quid vero si terram colere oporteat et fodere, an divitibus an pauperibus est opus? Palam est quod pauperibus. Et si ferrum tractare oporteat, aut quid simile facere, hac maxime plebe nobis opus est. Ubinam deinceps divitibus opus habebimus, quibus deficien-

tibus oporteat hanc civitatem destruere ? Nam si illis ingressis, hi philosophi in auri et margaritarum concupiscentiam inciderint; philosophos enim voco eos, qui nihil superfluum quærunt; otio se dantes et voluptati, omnia demum perdent. Et nisi utiles sint divitiæ, inquies, cur a Domino datæ sunt ? Et undenam liquet divitias a Deo dari ? Scriptura dicit : « Meum est argentum et meum au» rum, et cui voluero dabo illud[1]. » Hic nisi rem turpem facerem, profuse nunc risissem, illos qui hæc dicunt irridens, quia sicut pueruli regia fruentes mensa, cum illo alimento quidquid inciderit in os injiciunt. Sic et hi cum divinis Scripturis sua quoque colligunt. Illud enim, meum est argentum, et meum est aurum, scio dictum fuisse a Propheta; illud vero, « Cui voluero dabo ipsum, » non ibi jacere; sed a fæcibus istis inductum fuisse. Illud vero qua de causa dictum sit dicam. Propheta Aggæus, quia frequenter Judæis promiserat, post reditum ex Babylone, se templum ostensurum in priore forma; non credebant autem quidam dicenti, et fere rem impossibilem existimabant, quod in cinerem et pulverem redacta domus, talis rursum apparitura esset, ille solvens incredulitatem ipsorum, ex persona Dei hæc dicit, ac si diceret : « Quid timetis ? Quid non creditis ? Meum est argentum et meum aurum, nec opus habeo, ut pecunia fœnore accepta, sic ædem exornem. » Et quod hoc sit, subjunxit : « Et erit gloria » domus hujus ultima supra primam[2]. » Ne ergo in vestimentum regium telas aranearum inducamus. Nam si quis deprehendatur in purpura deforme subtegmen contexens, extremas dabit pœnas, multo magis in spiritualibus. Neque enim hinc leve peccatum oritur. Et quid dico de additione, et de subtractione ? Ex puncto tantum, et

[1] Agg. II, 9. — [2] Ibid. 10.

ex simulata altera lectione, multa sæpe absurda sensa orta sunt.

VI. Undenam ergo divites, inquies? Dictum est enim, « Divitiæ et paupertas a Domino. » Interrogabimus ergo eos qui hæc nobis objiciunt : Ergo-ne omnes divitiæ et omnis paupertas a Domino? Ecquis hoc dixerit? Nam videmus et ex rapina, et ex maleficio in fodiendis sepulcris, et ex præstigiis, exque aliis hujusmodi causis, magnas a multis corradi divitias, et qui eas possident, ne vita quidem dignos esse. Quid ergo, dic mihi, hascine divitias a Deo esse dicamus? Absit. Sed undenam? Ex peccato. Nam meretrix corpus suum contumelia afficiens, ditescit; et formosus adolescens sæpe formam vendens suam, cum turpitudine aurum possidet; et sepulcrorum effossor, diruptis sepulcris, divitias cogit injustas, itemque latro muris perforatis. Ergo-ne a Domino omnes divitiæ? Quid ergo, inquies, respondebimus ad hoc dictum? Disce prius nec paupertatem a Deo esse, et tunc ad hoc dictum veniemus. Cum enim quis juvenis prodigus, aut in meretrices divitias consumpserit, aut in præstigiatores, aut in alias quaspiam similes cupiditates, et pauper evaserit; nonne palam est hoc a Deo factum non esse, sed ab ipsius profusione? Rursum si quis ob segnitiem pauper fiat, si quis ex insania in paupertatem decidat; si quis periculosas et iniquas res aggressus; nonne conspicuum prorsus est nullum eorum, qui hujusmodi sunt, in paupertatem a Deo dejectum fuisse? Mentitur ergo Scriptura? Absit; sed stulte agunt ii, qui non cum ea qua par esset accuratione omnia quæ scripta sunt exminant. Nam si et hoc in confesso sit, quod Scriptura mentiri nequeat; et hoc demonstratum sit, quod non omnes divitiæ a Deo sint, difficultas venit ex imbecillitate eorum qui non considerate legunt. Et oporteret quidem vos dimittere, cum in hoc Scripturam ab oblatis cri-

minibus liberavimus, ut has nobis vestræ in legendis Scripturis negligentiæ daretis pœnas. Verum quia vobis admodum parco; et non possum amplius videre vos conturbatos, age solutionem afferamus, primo cum qui dixit memorantes, et quando dictum fuerit, et ad quosnam. Neque enim Deus cum omnibus similiter loquitur; ut neque nos cum pueris et cum viris similiter verba facimus. Quandonam ergo dictum est, et a quo, et ad quosnam? A Salomone in veteri ad Judæos, qui nihil aliud sciebant, quam sensibilia, et ab iis Dei virtutem probabant. Hi enim sunt qui dicebant: « Numquid et panem poterit dare[1]? » et « Quod signum ostendis nobis? Patres nostri manducave- » runt manna in deserto[2]. Quorum Deus venter[3]. » Quoniam igitur ex iis illum exercebant; dicit ipsis: « Hoc quoque potest Deus, et divites facere et pauperes; » non quod omnino ipse faciat; sed quod possit, quando voluerit: ut et quando dixerit. Qui mari comminatur, et exsiccat illud, et omnes fluvios in desertum redigens. Atqui hoc nunquam factum est. Quomodo igitur illud Propheta dicit? Non quod semper fiat, sed quod ipse possit facere. Quam ergo paupertatem dat, et quas divitias? Recordare Patriarchæ, et scies quænam a Deo dentur divitiæ. Nam Abrahamum ipse divitem reddidit; et post illum, Jobum, ut et ipse dicit: « Si » bona quidem suscepimus a Domino, mala autem non sus- » tinebimus[4]? » Et Jacobi divitiæ inde initium sumpserunt. Est autem et paupertas ab eo laudabilis, quam illi diviti tunc conciliabat dicens: « Si vis perfectus esse, vende quæ » habes, et da pauperibus, et veni, sequere me[5]; » et Discipulis rursum legem statuens ac dicens: « Nolite possidere » aurum, neque argentum, neque duas tunicas[6]. » Ne itaque dicas ipsum omnes dare divitias. Nam demonstratum est

[1] Psal. LXXVII, 24. — [2] Matth. XII, 38, et Joan. VI, 31. — [3] Philip. III, 19. — [4] Job. II, 10. — [5] Matth. XIX, 21. — [6] Id. X, 9.

et ex cædibus, et ex rapinis et ex mille aliis occasionibus ipsas colligi. Sed rursus ad priorem quæstionem sermo reducatur. Si enim ad nihil nobis utiles divites sunt, cur facti fuere? Quid ergo dixerimus? Quod hi non prosint, qui se sic divites reddunt; ut illi qui a Deo facti sunt, valde sunt utiles. Hoc ab illorum gestis edisce. Etenim Abraham peregrinis et egenis omnibus possidebat divitias. Ille enim, cum advenissent tres, ut existimabat, homines, vitulo mactato, tribusque similæ mensuris subactis, in ostioque sedens tempore meridiano, considera cum quanta liberalitate, et alacritate sua omnibus impenderet, cum pecuniis etiam corporis ministerium adhibens, et hæc in tanto senio. Portus erat hospitum, eorumque qui in necessitate erant; nihil sibi proprium possidens, nec etiam filium suum. Deo namque jubente hunc etiam tradidit. Cum filio autem se ipsum dedit, et totam domum; quando studebat fratris filium eripere: Et hæc faciebat non pecuniarum causa, sed ex humanitate sola. Cum enim ipsum manubiarum dominum fecerunt qui ab ipso servati fuerant, usque ad filium subtegminis et corrigiam calceamenti omnia recusavit.

VII. Talis erat et beatus Job. « Etenim ostium meum, » inquit, omni venienti apertum erat [1]. » Ego eram oculus cæcorum et pes claudorum: ego eram pater infirmorum. Foris autem non manebat hospes. Infirmi autem, si quando opus habebant, non frustrabantur: neque sivi infirmum ex ostio meo sinu vacuo exire. Et his multo plura, ne omnia nunc recenseamus, facere non desinebat, in egenos omnes divitias consumens. Vis etiam illos divites videre, qui a Deo non tales facti sunt, ut discas quomodo divitiis sint usi? Vide illum qui cum Lazaro, qui ne micas quidem dabat; vide Achaabum, qui et vineam rapuit; vide Giezi: vide

[1] Job. xxxi, 32.

omnes qui hujusmodi fuere. Nam qui juste possident, utpote qui a Deo acceperint, secundum Dei præcepta impendunt; qui autem in acquirendo Deum offenderunt et in expensis quoque idipsum faciunt, in meretrices et parasitos insumentes, aut suffodientes vel claudentes, in mendicum autem nihil erogantes. Et cur, inquies, permittit Deus ut tales homines sunt divites? Quia patiens est, quia vult nos ad pœnitentiam adducere, quia gehennam præparavit, quia diem statuit in qua judicaturus est orbem. Si autem statim divites plecteret, Zacchæus non habuisset tempus ad pœnitentiam, ita ut redderet quadruplum eorum quæ rapuerat, et dimidium etiam bonorum suorum adderet. Non Matthæus tempus habuisset ut mutaretur et fieret Apostolus, si ante opportunum tempus raptus fuisset; non alii multi similes. Propterea expectat, ad pœnitentiam omnes vocans. Si vero noluerint, sed in iisdem permanserint, audient Paulum dicentem : « Quod secundum » duritiem eorum et impœnitens cor, thesaurizent sibi iram » in die iræ et revelationis et justi judicii Dei [2]. » Quam iram ut fugiamus, ditemur divitiis cœlestibus, et laudabilem persequamur paupertatem. Ita enim et cœlestia consequemur dona, quæ utinam nos omnes adipisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in secula sæculorum. Amen.

[1] Rom. II, 5.

HOMILIA XXXV.

CAPUT XIV.

Persequimini charitatem : æmulamini spiritualia, magis autem ut prophetetis [1].

I. Quia enim cum accuratione charitatis virtutem omnem illis recensuit, de cætero hortatur ut cum alacritate illam amplectantur. Ideoque dicebat, « Persequimini. » Nam qui persequitur, illud solum respicit quod persequitur, et ad illud tendit, nec desistit donec accipiat. Qui persequitur, cum per se ipsum non potest, per eos qui ante illum sunt, fugientem apprehendit, eos qui prope sunt cum magno studio adhortans, ut detineant et servent eum qui captus fuit, donec ille advenerit. Hoc nos quoque faciamus, cum ipsi non pervenimus ad charitatem, eos qui prope sunt jubeamus eam detinere, donec perveniamus ad illam. Deinde cum apprehenderimus, ne ultra dimittamus eam, ne rursus a nobis fugiat. Assidue enim a nobis resilit, quia non ut par est illa utimur, sed omnia ei præferimus. Ideo omnia oportet facere, ut illam accurate retineamus. Nam si hoc fiat, non multo nobis deinceps opus erit labore, imo ne levi quidem ; sed in deliciis versantes, festum agentes per angustam virtutis viam incedemus. Ideo ait : « Persequimini eam. » Deinde ne putarent, ideo ipsum de charitate sermonem induxisse, ut charismata extingueret, subjungit dicens : « Æmulamini autem spiritualia, magis

[1] 1 Cor. XIV, 1.

» autem ut prophetetis. Qui enim loquitur lingua, non ho-» minibus loquitur, sed Deo. Nemo enim audit. Spiritu » autem loquitur mysteria. Qui autem prophetat, homini-» bus loquitur ad ædificationem, et exhortationem et con-» solationem [1]. » Comparationem hic demum facit charismatum, et linguarum charisma deprimit, neque omnino inutile ostendens, neque valde utile secundum se. Nam admodum in hoc intumescebant, quia magnum putabatur esse charisma. Magnum vero putabatur esse, quia ipsum primum Apostoli acceperant, et cum tanta dignitate ac splendore. Neque tamen aliis ideo præstantius erat. Cur ergo ante alia illud acceperant Apostoli? quia per omnes orbis partes pervasuri erant: et sicut in tempore quo facta est turris [2], lingua quæ erat una dividebatur in multas; ita tunc quæ erant multæ, sæpe ibant ad unum hominem; et idem homo Persarum, et Romanorum, et Indorum et aliis multis loquebatur linguis, in ipso insonante Spiritu; et hoc charisma appellabatur charisma seu donum linguarum: quoniam poterat simul multis loqui linguis. Vide ergo quomodo idipsum et deprimit et extollit. Nam dicendo; « Qui loquitur linguis, non hominibus loquitur, sed » Deo: nemo enim audit, » depressit illud, ostendens non magnam esse utilitatem. Subjungendo autem, « Spiritu » loquitur mysteria, » rursus extulit, ne videretur esse supervacaneum et inutile, et temere ac frustra datum. « Qui » autem prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, » et adhortationem, et consolationem, » Vidisti-ne undenam ostendat hujus doni excellentiam? ex eo quod in commune conferat; et quomodo id ubique præponat quod fit ad multorum utilitatem? Illi enim, quæso, annon loquuntur hominibus? Loquuntur, sed non talem ædificationem, et exhortationem, et consolationem. Quamobrem a Spi-

[1] Cor. XIV, 1-3. — [2] Gen. XI.

ritu quidem teneri et agitari est utrique commune, et ei qui prophetat, et ei qui linguis loquitur. In hoc autem præstat ipse, nempe is qui prophetat, quod sit etiam utilis iis qui audiunt. Eos enim qui linguis loquebantur, non audiebant qui donum non habebant. Quid vero ? illi nullum-ne ædificabant? Certe, inquit, se ipsos solos. Et ideo subjungit : « Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat [1]. » Et quomodo si nescit quæ dicit? Sed nunc loquitur de iis qui sciunt quæ dicunt, qui ipsi quidem sciunt; nesciunt autem aliis enuntiare. « Qui autem prophetat, Ecclesiam ædificat. » Quantum autem interest inter unum et Ecclesiam, tanta est inter hunc et illum differentia. Vidisti-ne ejus sapientiam, quomodo donum non redigat in nihilum; sed ostendat habere quidem lucrum, sed parvum, et quod ei solum qui possidet sufficiat ? Deinde ne existimarent quod eis invidens linguas deprimat; plures enim ex eis habebant hoc donum; suspicionem eorum corrigens dicit : « Volo » autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare. » Nam major est qui prophetat, quam qui loquitur linguis, » nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ædificationem acci» piat [2]. » Magis autem et minus non sunt ex contrariis, sed ex iis quæ exuperant.

II. Quamobrem hinc quoque est perspicuum quod donum non vituperet, sed eos ducat ad meliora, ostendens et quam eorum curam gerat, et animum ab omni invidia liberum. Neque enim dixit : « Duos aut tres, » sed, « Vos » omnes volo linguis loqui : » neque hoc solum, sed etiam prophetare : et hoc magis quam illud; major est enim qui prophetat. Nam postquam id confirmavit et demonstravit, tunc de cætero etiam pronuntiat, non tamen absolute, sed cum adjectione. Subjunxit enim, « Nisi forte interprete» tur; » ita ut si hoc possit interpretari, inquit, par sit Pro-

[1] Cor. XIV, 4. — [2] Ibid. 5.

phetæ, quoniam sunt multi qui percipiunt utilitatem : quod maxime est observandum, quomodo hoc per omnia ante alia requirat. « Nunc autem, fratres, si venero ad vos » linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar, » aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut » in doctrina[1] ? » Et quid, inquit, dico alios? Sit enim, inquit, qui linguis loquitur Paulus; neque enim quidquam redibit emolumenti ad auditores. Hæc autem dicit, ostendens se id quærere quod sit eis utile, non autem odio habere eos qui charisma possident, cum ne in propria quidem persona recuset ostendere id esse inutile. Semper autem in sui persona quæ sunt gravia et molesta agitat, sicut dicebat in principio Epistolæ : « Quis est Paulus? quis est Apollo? quis Cephas[2] ? » Quod quidem hic quoque facit dicens : « Ne vobis quidem prodero nisi vobis loquar, aut » in revelatione, aut in prophetia, aut in scientia, aut in » doctrina. » Hoc autem vult significare : « Nisi aliquid dixero » quod a vobis facile possit capi, et possit esse manifestum, sed » tantum ostendero me habere donum linguarum, abitis » nullo lucro facto ex linguis quas audistis. » Quid enim lucri ex voce, quam non intelligitis? « Tamen quæ sine » anima sunt vocem edentia, sive tibia, sive cithara, nisi » distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur, id » quod canitur, aut citharizatur[3] ? » Et quid dico, inquit, hoc quod in nobis est nihil lucri afferre : utile autem esse quod est clarum, et quod facile capiunt auditores? Nam etiam in inanimis musicæ instrumentis hoc videris : sive enim sit tibia, sive cithara, et neque numero neque harmonia conveniente, sed confuse et temere pulsetur et inspiretur, nullum ex iis qui audiunt delectabit ac recreabit. Nam etiam in illis inarticulatis, aliqua claritate opus est et evidentia : et nisi ex arte pulsaveris, et tibiam inspira-

[1] 1 Cor. xiv, 6. — [2] Id. iii, 5. — [3] Id. xiv, 7.

veris, nihil fecisti. Si autem exigimus ab inanimis ut tanta sit in eis claritas, et harmonia, et distinctio, et in illis non significantibus sonis urgemus et contendimus ut magnam imponamus significationem : multo magis in animatis et ratione præditis hominibus, et in donis spiritualibus persequi oportet id quod recte significet. « Etenim si incertam » vocem det tuba, quis parabit se ad bellum[1] ? » A supervacaneis enim, ad ea quæ sunt magis necessaria et utilia deducit orationem ; et dicit quod non solum in cithara, sed etiam in tuba videris hoc usuvenire. Sunt enim illic quoque rhythmi, et indicant aliquando quidem sonum bellicum, aliquando vero non talem ; et aliquando educit in aciem ; ac nisi quispiam hoc norit, in extremum venit periculum. Quod quidem significans, et errorem ostendens, dicit : « Quis parabit se ad bellum ? » Quamobrem nisi hoc habeat, totum perdit. Et quid hæc, inquies, ad nos ? Ad vos maxime spectat, et ideo subjungit : « Ita et vos per » linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo » scietur id quod dicitur ? eritis enim in aërem loquentes[2]. » Hoc est, nihil loquentes, nulli loquentes : et ubique rem ostendit inutilem. Et si inutilis, inquies, cur data est ? Ut sit utilis ei qui accepit. Si autem aliis quoque futura est utilis, oportet adsit interpretatio. Hæc autem dicit, eos inter se invicem concilians, ut et se ipse non habeat donum interpretandi, assumpto altero qui id habeat, quod suum est per illum faciat utile. Propterea ubique ostendit rem esse imperfectam, ut ipsos sic una colliget. Etenim qui id sibi existimat sufficere, non tam id laudat quam deprimit, non sinens id recte splendere per interpretationem. Pulchrum enim est donum et necessarium, sed tum demum si habuerit eum qui declaret ea quæ dicuntur. Nam digitus quoque res est necessaria : sed quando eum abduxeris a

[1] 1 Cor. XIV, 8. — [2] Ibid. 9.

reliquis, non erit æque utilis. Tuba quoque est necessaria: sed quando temere sonuerit, est etiam molesta et gravis. Neque enim ars apparebit, nisi subjecta materia : neque informatur materia, nisi imposita sit forma. Pone ergo vocem quidem tanquam subjectum, claritatem autem tanquam formam, quæ si non adsit, subjecti nullus est usus. « Tam multa, si contingant, genera linguarum sunt in hoc » mundo, et nihil sine voce est[1]. » Hoc est tam multæ linguæ, tam multæ voces, Scytharum, Thracum, Romanorum, Persarum, Maurorum, Indorum, Ægyptiorum, aliarum gentium innumerabilium. « Si ergo nesciero virtu- » tem vocis, ero ei cui loquar barbarus[2]. »

III. Ne existimes enim quod hoc solum accidat in vobis, inquit, sed etiam in omnibus hoc fieri videris. Quamobrem hæc dico, non vocem vituperans, sed ostendens eam mihi esse inutilem, quandiu non fuerit clara et manifesta. Deinde ne gravem ac molestam reddat accusationem, exæquat crimen, dicens : « Ille mihi barbarus, » et ego illi. » Non ex natura vocis, sed ex nostra ignorantia. Vidisti-ne quomodo paulatim duxit ad id quod est cognatum ac rei proprium? quod quidem mos est ei facere, ut exempla procul attrahat, et desinat in id quod est subjecto conjunctius et magis proprium. Nam postquam dixit de tibia et cithara, ubi multa desunt, et multa inutilia sunt, venit ad tubam rem utiliorem, et deinde ad ipsam vocem. Ita etiam antea, quando versabatur ejus oratio in eo ut ostenderet non esse prohibitum Apostolis accipere, cum cœpisset primum ab agricolis, et pastoribus, et militibus, tunc deduxit orationem ad id quod est proposito propinquius, nempe ad sacerdotes qui erant in Veteri. Tu autem mihi considera quomodo ubique studium posuerit ut donum liberaret ab accusatione, et crimen conferret in eos

[1] 1 Cor. XIV, 10. — [2] Ibid. 11.

qui acceperunt. Non dixit enim : « Ero barbarus, » sed, « Ei » qui loquitur barbarus. » Et rursus non dixit : « Qui loquitur, » barbarus, » sed, « Qui mihi loquitur, barbarus. » Quid ergo oportet, inquit, fieri? Non solum enim non oportet vituperare, sed etiam adhortari et docere; quod ipse quoque facit. Postquam enim accusavit et increpavit, et inutile esse ostendit, deinceps etiam consilium dat dicens : « Sic et vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad » ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis [1]. » Vidisti-ne ejus scopum semper et ubique unum esse? eam ceu regulam ponit, quæ multis utilis sit et Ecclesiam juvet. Neque dixit, « Ut dona possideatis, » sed, « Ut abundetis, » hoc est, ut cum magna copia illa habeatis. Tantum enim abest ut nolim vos habere, ut velim etiam vos eis abundare, modo ea exerceatis ad id quod in commune est utile. Quomodo autem hoc fiat, dicit et subjungit, dicens : « Et » ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. Nam si » orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine » fructu est. Quid ergo est? « Orabo spiritu, orabo et mente. » Psallam spiritu, psallam et mente [2]. » Hic ostendit in eorum esse potestate ut donum accipiant. Oret enim, inquit, hoc est, quæ sua sunt afferat. Nam si diligenter et magno studio petieris, accipies. Pete ergo ut non solum habeas donum linguæ, sed etiam interpretationis : ut sis omnibus utilis, nec donum in te solum includas. Nam si orem, inquit, lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. Vidisti-ne quomodo paulatim extollens orationem, ostendat eum qui est ejusmodi, non solum esse aliis inutilem, sed etiam sibi ipsi; siquidem mens ejus est sine fructu? Nam si quis loquatur solum Persarum lingua, aut aliqua alia aliena, nesciat autem quæ dicit, certe etiam sibi ipsi jam erit barbarus, non alii solum, eo

[1] I Cor. XIV, 12. — [2] Ibid. 13-15.

quod nesciat vim vocis. Erant enim antiquitus multi qui orationis donum habebant cum lingua; et orabant quidem, et lingua loquebatur, aut Persarum, aut Romanorum voce orans : mens autem nesciebat quod dicebatur. Ideo dicebat : « Si orem lingua, spiritus meus orat ; » id est, charisma quod datum est mihi et movet linguam. Mens autem mea sine fructu est. Quid ergo optimum et utile est? Et quomodo faciendum, quid petendum a Deo est? Ut et spiritu, id est, charismate, et mente oretur. Et ideo dicebat : Orabo spiritu, orabo et mente ; psallam spiritu, psallam et mente. Idem rursus hic quoque significat : ut et lingua loquatur, et mens non ignoret ea quæ dicuntur. Nam nisi hoc sic, alia quoque erit confusio. « Etenim si benedixeris, inquit, » spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet : Amen, » super tuam gratiarum actionem? Quoniam quid dicas » nescit. Nam tu quidem bene gratias agis : sed alter non » ædificatur[1]. » Vide quomodo hic rursus lapidem ducit ad amussim, ubique quærens Ecclesiæ ædificationem. Idiotam autem dicit laïcum, et ostendit eum non parvum damnum accipere, quando non potest dicere : Amen. Hoc autem vult significare : Si barbarorum voce benedicas nesciens quid dicas, neque valens interpretari, non potest laïcus respondere : Amen. Non audiens enim illud, in sæcula sæculorum, quod est finis, non dicit : Amen. Deinde rursus eum consolans, ne videatur donum valde vilipendere : quod superius dicebat cum loqui mysteria, et Deo loqui, et se ipsum ædificare, et orare spiritu, ex his non parvam excogitans consolationem, hoc hic quoque facit dicens. Nam tu quidem bene gratias agis, spiritu enim motus loqueris : sed ille nihil audiens, neque sciens quæ dicuntur, stat, non magnam excipiens utilitatem.

IV. Deinde quoniam eos est insectatus qui hoc habent

[1] Cor. XIV, 16, 17.

donum, tanquam qui nihil magnum haberent, ne videatur veluti eo privatus, eos vilipendere, vide quid dicat : « Gratias ago Deo, quod magis quam vos omnes linguis » loquar[1]. » Hoc autem facit etiam alibi. Depressurus enim ea quibus exuperabat judaïsmus, et ostensurus ea nihil esse, prius ostendit se ea habere, et longe amplius, tunc quoque ea damnum appellat dicens : « Si quis videtur ha- » bere fiduciam in carne, ego magis, circumcisus octavo » die, ex genere Israël, tribu Benjamin, Hebræus ex He- » bræis, secundum legem Pharisæus, secundum zelum » persequens Ecclesiam, secundum justitiam quæ est ex » lege, factus irreprehensibilis[2]. » Et tunc postquam ostendit, se in his omnibus abundare, dicit : sed quæ mihi erant lucra, ea damnum existimavi propter Christum. Ita hic quoque facit, dicens : Magis quam vos omnes linguis loquor. Ne ergo efferamini, et vobis placeatis tanquam soli donum habentes, nam ego quoque id possideo, et magis quam vos. « Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu » meo loqui, ut et alios instituam[3]. » Quid est sensu meo loqui, ut et alios instituam? intelligens quæ dico, et quæ possum aliis quoque interpretari, et cum intelligentia dicere, et docere eos qui audiunt. « Quam decem millia » verborum in lingua[4]. » Quare? ut alios, inquit, instituam. Nam illud quidem habet ostentationem tantum, hoc autem multam utilitatem. Hoc enim est quod ubique quærit, quod in communi sit utile. Atqui donum linguarum erat novum et alienum, prophetiæ autem donum consuetum et antiquum et multis jam datum. Hoc autem tunc primum : sed in id tamen non multum ponebat studii. Quamobrem nec eo usus est, non quod non haberet, sed quod quæreret quæ sunt utiliora : erat enim liber ab omni inani gloria, et unum spectabat, ut meliores redderet au-

[1] 1 Cor. XIV, 18. — [2] Philip. III, 5, 6. — [3] 1 Cor. XIV, 19. — [4] Ibid.

ditores. Propterea etiam poterat videre quod sibi et aliis erat utile, eo quod esset liber ab inani gloria. Nam qui est in ejus servitutem redactus, non poterit videre, non solum quod aliis, sed etiam quod sibi est utile. Talis erat Simon, qui quoniam ad inanem aspexit gloriam, ne vidit quidem quod sibi erat conducibile. Tales erant Judæi, qui propter eam diabolo suam propinarunt salutem. Hinc etiam orta sunt idola, et externi philosophi ex hoc furore lapsi sunt, ad mala dogmata incitantes. Vide autem hujus vitii perversitatem. Per hoc ex iis nonnulli effecti sunt pauperes, et alii studium posuerunt in divitiis. Tanta est ejus tyrannis, ut dominetur etiam in contrariis. Nam et ex temperantia aliquis inani gloria afficitur, et rursus alius ex adulterio : et hic quidem ex justitia, alius ex injustitia; ex deliciis et ex jejunio; ex lenitate et ex audacia; ex divitiis et ex paupertate. Nonnulli enim externi, cum liceret dona accipere; ut in admiratione haberentur, non accipiebant. Sed non sic Apostoli. Nam quod puri essent a vana gloria, ostenderunt per ea quæ fecerunt. Etenim quando illos deos vocabant, et parati erant ad sacrificandum ipsis tauros coronatos, non solum prohibuerunt, sed etiam sua vestimenta sciderunt. Et quando claudum curaverunt, omnibus eos hianti ore stupentibus dixerunt : « Quid nos » aspicitis, tanquam propria virtute fecerimus hunc ambulare[1] ? » Et illi quidem inter viros paupertatem admirantes paupertatem eligebant; hi vero ipsam eligunt apud homines qui paupertatem spernunt et divitias laudant. Et hi certe, si quid acceperant, egenis opem ferebant. Ita non propter inanem gloriam, sed propter benignitatem omnia faciebant. Illi autem plane contrarium, tanquam qui essent inimici et pestes communis naturæ, hæc sic quoque faciebant. Nam alius quidem frustra et temere

[1] Act. III, 12.

omnes suas facultates in mare demergebat, fatuos imitans et eos qui sunt insanæ mentis : alius autem sinebat omnes suos agros depasci ab ovibus. Sic omnia apud illos ad vanam gloriam spectabant. Sed non hi, imovero quæ dabantur accipiebant, et distribuebant egentibus cum tanta liberalitate, ut etiam in fame perpetua degerent. Si autem gloriam amassent, non hoc fecissent, nempe ut acciperent et distribuerent, timentes ne contra ipsos aliqua foret suspicio. Nam qui sua abjicit propter gloriam, multo magis non accipiet ea quæ sunt aliorum, ne videatur egere aliis, neque veniat in suspicionem. Hos autem vides et ministrantes, et emendicantes pro egentibus : adeo erant etiam patribus quibuslibet amantiores. Vide autem eorum quoque leges moderatas, et ab inani gloria liberas. « Habentes enim, inquit, vestimenta et alimenta, his contenti »erimus[1]. » Non sicut ille Sinopeus (1), qui pannis obsitus, et dolium habitans, cum nihil esset opus, multos quidem stupefecit, nulli autem profuit : Paulus autem nihil horum faciebat. Neque enim spectabat ambitionem et honoris desiderium, sed et decore induebatur vestibus, et domi assidue habitabat, seque plane perfectum ostendebat in alia omni virtute : quod despiciebat Cynicus, intemperanter vivens et palam indecore se gerens, ab inani gloria abreptus. Si quis enim roget cur in dolio habitaverit, nullam aliam causam inveniet quam vanam gloriam.

V. Paulus autem etiam domum, quam Romæ incolebat, mercede conduxit. Quanquam qui longe fortiora poterat, multo magis hoc potuisset. Sed non aspiciebat ad gloriam, sævam belluam, horrendum dæmonem, pestem orbis terræ, venenatam viperam. Sicut enim illa bestia dentibus uterum matris discerpit, ita etiam hoc vitium parentem dilacerat. Undenam ergo vario huic morbo in-

[1] 1 Tim. VI, 8.

veneris medicamentum? Si eos qui ipsum conculcarunt in medium adduxeris, et ad illorum imaginem respiciens, sic vitam composueris. Patriarcha enim Abraham; nemo autem mihi vitio vertat ejusdem rei repetionem, si sæpe ejus et in omnibus meminimus. Hoc enim est quod illum quoque reddit maxime admirabilem, et eos qui non ipsum æmulantur, omni privat venia. Nam si eum quidem in parte aliqua, in alia autem parte alium se recte gessisse ostenderimus, dixerit aliquis difficile esse virtutis exercitium; non esse enim facile omnia simul recte gerere, quorum partem sanctorum singuli gesserunt. Cum autem inveniatur unus et idem omnia obtinere, quam habebunt excusationem qui post legem et gratiam non possunt ad eamdem pervenire mensuram, ad quam qui fuerunt ante legem et gratiam? Quomodo ergo hic Patriarcha hanc belluam vicit et superavit, quando fuit ei controversia cum filio fratris? Nam cum minor portio ei obtigisset, et primas partes non esset assecutus, non doluit. Scitis autem quod in his rebus dedecus est pejus damno iis qui sunt pusilli animi, et maxime quando ipse omnium dominus, sicut tunc ille, et qui prior cœperat honorare, non vicissim honore afficitur. Sed tamen nihil horum illum momordit, sed et cum secundas haberet partes, fuit contentus, et injuria affectus a juvene senex, et patruus a fratris filio, non succensuit, neque ægre tulit, sed similiter eum amabat et curabat. Rursus ex magno illo et terribili bello parta victoria, vique propulsatis et profligatis Barbaris, de victoria non triumphat, nec erigit tropæum : volebat enim tantum servare, non se ostentare. Excepit rursus hospites, neque hic inani gloria laboravit, sed et ipse occurrebat et adorabat, non tanquam dans beneficium, sed tanquam beneficio affectus : et vocat dominos, nesciens quidem quinam accessissent, et loco ancillæ constituit uxorem,

Cum autem antea in Ægypto admirabilis apparuisset, et hanc ipsam uxorem recepisset, tantumque esset honorem consecutus; apud neminem se ostentat. Sed indigenæ quidem eum Regem appellabant, ipse autem solvit pretium sepulcri. Cum autem mitteret famulum, uxorem filio adducturum, nihil jussit magnum aut præclarum de se dicere, sed solum sponsam adducere. Vis etiam examinare eos qui erant sub gratia, quando eos undique circumfluebat magna doctrinæ gloria, et videre hoc quoque vitium tunc ejectum et eliminatum? Cogita mihi hunc ipsum qui hæc dicit, quomodo semper totum Deo tribuat, quomodo suorum quidem peccatorum assidue meminerit, recte autem factorum non item. Sed si quando oporteat corrigere Discipulos, et cogatur hoc facere, eam rem vocat insipientiam [1], et Petro primas cedit: nec erubescit operari apud Priscillam et Aquilam [2]: et ubique conatus est se ostendere humilem et abjectum, non in foro superbe incedens, neque turbas circumferens, sed se referens in numerum eorum qui sunt obscuri et non insignes. Et ideo dicebat: « Præsentia autem corporis est infirma [3], » hoc est, despicienda, et quæ nullum habeat fastum. Et rursus: « Opto vos nihil mali facere, ne nos probati vi- » deamur [4]. » Et quid mirum si hanc despicit gloriam? Qui etiam supernam illam despicit, ut et regnum, et gehennam, secundum Christi placitum. Optat enim esse anathema a Christo pro Christi gloria [5]. Nam etiamsi pro Judæis hoc se dicat velle pati, hoc dicit, ne quis stultus putet ipsum promissiones illis factas sibi sumere. Si ille ergo paratus erat ea præterire, quid miraris si humana despicit? Sed eos qui nunc sunt, demergunt, omnia, non solum gloriæ cupiditas, sed etiam contrarium, contume-

[1] Galat. I. — [2] Act. XI. — [3] 2 Cor. X, 10. — [4] Id. XIII, 7. — [5] Rom. VII, 3.

lia, et metus infamiæ. Nam et si quispiam laudaverit, intumescis, et si vituperaverit, deprimeris. Et sicut corpora imbecilla offenduntur vel a quibuslibet, ita etiam pusillæ et abjectæ animæ. Eos enim qui sunt hujusmodi, non solum paupertas, sed etiam divitiæ perdunt : non tristitia solum, sed etiam gaudium, et quæ sunt jucunda magis quam quæ tristia. Nam paupertas quidem cogit esse temperantem; divitiæ autem sæpe educunt etiam ad aliquod magnum malum. Et sicut qui febricitant, ab omnibus offenduntur : ita qui sunt animo corrupto et depravato, læduntur ab omnibus.

VI. Hæc ergo cum sciamus, ne fugiamus paupertatem, neque admiremur divitias : sed animum ita comparemus ut sit aptus et idoneus ad omnia. Nam qui domum ædificat, non eo spectat, ut in eam non cadat pluvia, neque ut ad eam non veniat radius; hoc enim fieri nequit : sed ut ad omnia ferenda apta sit et idonea. Et qui navem fabricatur, non id curat ut in eam non irrumpant fluctus, neque ut non excitetur maris tempestas; hoc enim fieri nequit; sed ut navis tabulata apta sint ad omnia. Rursus qui curam gerit corporis, non eo spectat ut non sit aëris inæqualitas et intemperies, sed ut corpus omnia hæc facile ferat. Sic etiam faciamus in anima, et studium ponamus, non ut paupertatem fugiamus, neque ut simus divites, sed ut unumquodque ex iis ita tractemus, ut in tuto collocemur. Propterea his dimissis, et divitiis et paupertati aptam efficiamus animam. Nam etiamsi nihil humani accidat, quod quidem ut plurimum fieri non potest, sic quoque erit melior qui non quærit divitias, sed omnia facile potest ferre, quam is qui semper est dives. Quare? Primum quidem, qui est hujusmodi, ex se et apud se habet quod sit in tuto, ille autem extrinsecus. Et sicut miles ille melior est qui confidit corpori et arti bellicæ, quam qui solum vires ha-

bet in armis : ita qui a virtute septus est et munitus, melior est eo qui confidit pecuniis. Secundo, quod etiamsi in paupertatem non inciderit, fieri non potest ut ipse non sit obnoxius perturbationi. Multos enim fluctus et perturbationes habent divitiæ, sed non virtus : imovero solam voluptatem et securitatem. Inexpugnabilem enim reddit insidiantibus : contra autem divitiæ et facile invadi possunt et abripi. Et sicut inter animalia cervi et lepores maxime omnium facile capi possunt propter timiditatem a natura insitam : aper autem et taurus, et leo non facile inciderint in insidiatores; ita etiam videre est et in divitibus, et in iis qui sua sponte degunt in paupertate. Nam hic quidem similis est leoni et tauro : ille autem cervo et lepori. Quem enim non timet dives ? Annon latrones, annon principes, annon invidos, annon calumniatores? Et quid dico latrones et calumniatores, cum ipsos etiam famulos habeat suspectos? Et quid dico vivus? ne mortuus quidem liber est a maleficio latronum : neque mors cum potest in tuto collocare : sed et mortuum depredantur malefici ; adeo instabilis et lubrica res sunt divitiæ. Non solum enim perfodiuntur domus, sed etiam sepulcra perrumpuntur et loculi. Quid ergo his fieri potuerit miserius, cum ne mors quidem ei hanc præbeat securitatem ; sed infelix illud corpus, ne vita quidem privatum, a malis quæ sunt in vita sit liberatum ; cum ii qui ea admittunt maleficia, etiam cum pulvere et cinere contendant bellum gerere, et multo gravius quam cum viveret ? Nam tunc quidem penuarium ingredientes, arculas quidem movebant, a corpore autem abstinebant, neque tam multa accipiebant ut ipsum etiam corpus nudarent ; nunc autem ne ab iis quidem abstinent execrandæ manus eorum qui sepulcra effodiunt, sed ipsum movent et versant, et cum summa crudelitate ipsum contumelia et probro afficiunt. Nam postquam terræ manda-

tum fuit, illud etiam vestium amictu nudatum sic sinunt projectum jacere. Quis est ergo divitiis major hostis, quæ vivorum quidem perdunt animam, mortuorum autem etiam corpus probro et contumelia afficiunt, et ne terra quidem tegi permittunt; quod quidem est commune etiam iis qui sunt condemnati, et rerum turpissimarum convicti? Nam cum de illis quidem pœnas capitis exegerint, legislatores nihil ulterius inquirunt: ab his autem divitiæ post mortem pœnas gravissimas exigunt; nudos exponentes et insepultos, spectaculum grave et miserabile. Hi enim graviora ferunt, quam ii, qui id patiuntur a judicis calculo et ira. Nam illi quidem cum uno, et altero die manserint insepulti, terræ mandantur: hi vero cum terræ mandati fuerint, tunc nudantur, probroque et contumelia afficiuntur. Quod si etiam non accepto loculo recedunt latrones, de eo non divitiis, sed paupertati sunt habendæ gratiæ: ipsa enim illum eripit. Nam si eum commisissemus divitiis, et non ex lapide construxissemus eum, sed ex auro, cum quoque perdidissemus. Adeo infida res sunt divitiæ, nec tam sunt eorum qui habent, quam eorum qui rapere aggrediuntur. Quamobrem supervacanea est illa oratio, quæ conatur ostendere divitias esse expugnatu difficiles, cum nec in die quidem mortis tuti sint qui eas possident. Atqui quis non reconciliatur cum mortuo, etiamsi sit fera, etiamsi dæmon, etiamsi quilibet alius? Sufficit enim spectaculum ad flectendum vel ferreum vel doloris expertem. Propterea cum quis viderit mortuum, etiamsi viderit inimicum et hostem, lacrymatur cum amicissimis: et ira quidem extinguitur cum vita, ejus autem locum subit misericordia. In exequiis et funeris elatione non discreveris inimicum ab eo qui hujusmodi non est. Ita omnes communem reverentur naturam, et eas quæ de ea latæ sunt leges. Divitiæ autem ne hoc quidem assecutæ, iram immittunt in eos qui

ipsas possident : sed et eos qui nulla affecti sunt injuria reddunt inimicos defuncti, siquidem mortuum corpus nudare, est acrium inimicorum et hostium. Et natura quidem etiam inimicos ei tunc reconciliat : divitiæ autem etiam in eos bellum gerunt quos ne possunt quidem ullius criminis accusare, et in magna solitudine crudeliter sæviunt in corpus. Atqui multa sunt illic quæ possunt attrahere ad misericordiam, hoc ipsum quod sit mortuum, quod immobile, quod ad terram tendat et corruptionem, quod nemo adsit opem laturus. Sed nihil horum frangit illos execrandos, propter tyrannidem quæ ex improba oritur cupiditate. Amor enim pecuniæ, tanquam immanis quidam tyrannus, urget inhumana jussa imperans, eosque in feras mutatos, ita ducit ad loculos. Nam tanquam feræ mortuos invadentes, ne a carnibus quidem abstinuerint, si membra illis essent utilia. Hos fructus percipimus ex divitiis, etiam post mortem probro et contumelia affecti, et sepultura privati, quam assequuntur etiam qui nefaria perpetrarunt. Eas-ne ergo, dic rogo, adhuc amabimus quæ nobis sunt adeo infestæ et inimicæ ? Nequaquam, rogo, nequaquam fratres, sed fugiamus, nec tergum postea retro vertamus : et si in manus nostras venerint, ne intus retineamus, sed eas pauperum manibus alligemus. Hæc enim vincula eos magis possunt retinere, et nunquam effugient ex illis penuariis : istæque infidæ de cætero manent fideles, placidæ, mansuetæ, eleemosynæ dextera sic commutatæ. Si quando ergo ipsæ ad nos accesserint, ipsi eas tradamus. Sin autem non affuerint, ne quæramus, nec nos ipsos suffocemus, neque eos qui habent beatos existimemus. Quomodo enim beatus hic existimandus ? Nisi eos qui cum bestiis pugnant beatos dixeris, quod in pretio habitas illas bestias sibi inclusas servent qui talia proponunt certamina, ipsi non audentes accedere nec tangere, sed ipsas formidantes et

contremiscentes. Hoc ipsum accidit etiam divitibus, qui tanquam immanem bestiam divitias incluserunt in penuariis, et ab ipsa singulis diebus vulnera accipiunt innumerabilia, contrario plane modo quam fiat in bestiis. Nam illæ quidem, quando eas eduxeris, tunc exitium afferunt iis qui illis occurrunt. Istæ autem cum fuerint inclusæ et servatæ, tunc eos perdunt qui ipsas possident et servant. Sed nos bestiam hanc reddamus mansuetam. Erit autem mansueta, si eam non incluserimus, sed in omnium egentium manus adduxerimus. Sic et maxima bona inde percipiemus, et in vita præsenti tuto ac secure et cum bona spe viventes, et in die futuro stantes cum fiducia. Quam detur nobis omnibus assequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritui sancto sit honor, imperium et gloria in omnia sæcula. Amen.

HOMILIA XXXVI.

CAPUT XIV.

Fratres, nolite pueri effici mentibus, sed malitia parvuli estote : mentibus autem perfecti estote [1].

I. Merito post multam confirmationem et demonstrationem, oratione utitur vehementiore et multa increpatione, et meminit exempli præsenti rei congruentis. Pueruli enim ad parva quidem hianti ori stupent et mirantur : rerum autem valde magnarum non tanta tenentur admiratione. Quoniam ergo isti quoque linguarum habentes

[1] 1 Cor. XIV, 20.

donum, se totum habere existimabant, quod quidem erat aliorum ultimum, propterea dicit : « Nolite pueri effici ; » hoc est, non insipientes, ubi oportet esse sapientes : sed illic pueri et simplices ubi est injustitia, ubi inanis gloria, ubi tumor. Eum enim qui vitio est infans, etiam prudentem esse oportet. Sicut enim prudentia cum improbitate, nequaquam fuerit prudentia ; ita etiam simplicitas cum amentia, non fuerit simplicitas. Nam et in simplicitate fugienda est amentia, et in prudentia vitium et nequitia. Quemadmodum enim neque amara neque dulcia medicamenta prosunt, si talia sint plusquam par sit, ita nec simplicitas per se, nec prudentia. Quamobrem Christus utraque jubens contemperare dicebat : « Estote prudentes » sicut serpentes, et simplices sicut columbæ [1]. » Quid est autem esse parvulos seu infantes malitia, seu vitio ? Ne nosse quidem quid sit vitium : eos enim vult esse tales. Et ideo dicebat : « Omnino inter vos auditur fornicatio [2]. » Non dixit : « Perpetratur, » sed, « Auditur. » Rem enim, inquit, omnino scitis, ipsam enim aliquando audivistis : volebat enim ipsos esse et viros et pueros ; sed hoc quidem in vitio, illud vero in prudentia. Sic enim et vir, vir fuerit, si fuerit parvulus. Quandiu autem non fuerit infans vitio, ne vir quidem erit. Nam qui est sceleratus, non erit perfectus, sed insipiens. « In Lege enim scriptum est : In aliis linguis, et » in labiis aliis loquar populo huic : et nec sic exaudient me, » dicit Dominus [3]. » Atqui nusquam in Lege scriptum est, sed sicut prius dixi, universam veterem Scripturam semper vocat Legem, et Prophetas, et historias. Adducit autem testimonium ex Esaïa propheta ; rursus doni gloriam diminuens ad illorum utilitatem, sic tamen ipsum cum laude ponit. Illud enim : « Nec sic, » erat ostendentis sufficere miraculum ad eos percellendos : si autem non crediderunt,

[1] Matth. x, 16. — [2] 1 Cor. v, 1. — [3] Id. xiv, 21.

eorum fuisse culpam. Et cur hoc fecit Deus, si non erant crediturí? Ut semper cerneretur facere quæ sua sunt. Cum ergo ostendisset etiam ex prophetia signum non valde esse utile, subjunxit : « Itaque linguæ in signum sunt non fide » libus, sed infidelibus. Prophetia autem non infidelibus, » sed fidelibus. Si ergo conveniat universa Ecclesia in » unum, et omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ » aut infideles, nonne dicent quod insanitis? Si autem » omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, » convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus. Et sic » occulta cordis ejus manifesta fiunt, et cadens in faciem » adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis » sit [1]. » Multam ex iis quæ dicta sunt hic videbis dubitationem. Si enim infidelibus signum sunt linguæ, quomodo dicit : « Si viderint vos linguis loquentes infideles, dicent vos insanire? » et si prophetia non infidelibus, sed fidelibus, quomodo ex ea lucrabuntur etiam infideles? Si enim intret, inquit, infidelis vobis prophetantibus, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus. Non hæc autem solum, sed etiam post eam secunda hinc oritur quæstio. Apparebit enim lingua rursus major prophetia. Nam si linguæ sunt in signum infidelibus, prophetia autem fidelibus, id quod alios attrahit et conjungit, majus est eo quod familiares ac domesticos componit et concinnat. Quid est ergo quod dictum est? Nihil difficile, nec obscurum, neque prioribus contrarium, sed valde conveniens, si attendamus. Nam prophetia quidem utrisque est apta, lingua autem minime. Ideo cum de lingua dixisset eam esse in signum, addidit, non fidelibus, sed infidelibus, hisque in signum hoc est, ad obstupefaciendum, non adeo autem ad instituendum. At in prophetia, inquit, hoc ipsum fecit, dicens : « Prophetia autem non infidelibus, sed fidelibus. » Ne-

[1] 1 Cor. XIV, 22-25.

que enim fidelis opus habet ut signum videat, sed solum doctrina indiget et institutione. Quomodo ergo, inquit, dicis prophetiam utrisque esse utilem, cum ipse dicat non infidelibus, sed fidelibus? Si diligenter et exacte examinaveris, scies quod dicitur. Non enim dixit prophetiam non esse utilem infidelibus, sed non esse in signum, ut linguam, scilicet inutile. Neque infidelibus utile quid est lingua. Unum enim est ejus opus ac munus, obstupefacere solum ac conturbare. Signum est enim ex iis quæ sunt media : ut quando dicit : « Fac mecum signum ; » et addit : « In » bonum [1] ; » et rursum, « Factus sum tanquam prodigium » multis [2] ; » hoc est, in signum.

II. Et ut scias eum hic adduxisse signum, non quasi faciat aliquid omni ex parte utile, id quod ex illo fit inducit. Quid hoc est autem? Dicent, inquit, quod insanitis. Hoc autem dicit, non ex natura signi, sed ex illorum amentia. Infideles autem quando audieris, ne existimes eosdem ubique dici, sed aliquando eos qui morbo laborant incurabili, et manent ejusmodi ut non possint corrigi ; aliquando autem etiam eos qui possunt mutari : quales fuerunt tempore Apostolorum qui admirabantur ea quæ dicuntur magnalia Dei ; ejusmodi fuit Cornelius. Hoc est ergo quod dicit : Prophetia quidem est et in infidelibus et in fidelibus : linguam autem audientes infideles et insipientes, non solum non lucrifaciunt, sed etiam eos qui loquuntur irrident tanquam insanos : est enim eis solum in signum, hoc est, ut tantummodo obstupescant. Nam si sapuissent, etiam lucrati essent propter signum quod fuit illis datum. Non enim tunc erant solum qui ebrietatis insimularent, sed multi eos etiam admirabantur tanquam Dei magnalia loquentes. Quamobrem qui irridebant erant insipientes. Et ideo Paulus non absolute dixit : « Dicent vos insanire, » sed addidit,

[1] Psal. LXXXV, 16. — [2] Id. IX, 8.

« Idiotæ et infideles. » Prophetia autem non absolute in signum, sed ad fidem et utilitatem utrisque est apta et utilis. Idque etsi non statim, per ea tamen quæ deinceps sequuntur apertius interpretatus est dicens : « Convincitur » ab omnibus. Si enim omnes prophetent, inquit, intret » autem quis infidelis vel idiota, convincitur ab omnibus, » dijudicatur ab omnibus : et sic occulta cordis ejus fiunt » manifesta : et cadens in faciem adorabit Deum, pronun » tians quod vere Deus in vobis sit. » Quamobrem non hoc solum major est prophetia, quod vim habeat in utrisque, sed etiam quod ex infidelibus eos attrahat qui sunt impudentiores. Neque enim idem erat miraculum quando Sapphiram convicit, quod quidem erat prophetiæ; et quando linguis loquebatur Petrus. Sed tunc quidem fuerunt omnes coërciti : quando autem loquebatur linguis, etiam pro deliro est habitus. Cum ergo dixisset linguam non profuisse, et hoc ipsum rursus extenuâsset, eo quod culpam in Judæos contulisset, procedens ostendit id etiam lædere. Et cur datum est? ut procedat cum interpretatione. Nam absque illo, etiam contrarium evenit apud insipientes. Si enim, inquit, omnes loquantur linguis, ingrediantur autem infideles et idiotæ, dicent vos insanire; sicut etiam Apostoli existimati sunt ebrii. Dicebant enim : « Musto sunt » repleti [1]. » Sed non est signi culpa, verum illorum ruditatis et injustitiæ. Propterea adjecit, idiotæ et infideles : quare illorum imperitiæ et infidelitatis est existimatio. Nam ut prius dixi, non in iis quæ dantur vitio, sed in iis quæ non multum juvant, conatur donum ponere, ut eos reprimat, et necessitatem afferat requirendi ejus qui interpretetur. Nam quoniam non eo spectabant, sed ad ostentationem, gloriæque et honoris cupiditatem multi hoc dono utebantur, ab eo maxime abducit, ostendens eos in gloria

[1] Act. II, 13.

et existimatione magnum damnum accipere, ut qui in insaniæ suspicionem veniant. Et hoc est maxime quod assidue astruere conatur Paulus, quando vult ab aliqua re abducere : ostendit eum lædi in iis ipsis quæ desiderat. Et tu quoque fac similiter. Si a voluptate abducas, ostende rem esse acerbam. Si ab inani gloria abstrahas, ostende rem esse plenam dedecore et infamia. Sic etiam faciebat Paulus. Divites enim avellens ab amore pecuniæ, non dixit solum noxias esse divitias, sed etiam injicere in tentationes : nam ait : « Qui volunt divites esse, incidunt in tentatio» nem [1]. » Quia enim videbantur liberare a tentationibus, eis tribuit contrarium ejus quod existimabant divites. Alii externæ operam dabant sapientiæ, tanquam hac ratione dogma stabilientes : ostendit eam non solum cruci non opem ferre, sed etiam eam exinanire. Urgebant ut judicarentur apud alios, existimantes indignum esse judicari apud suos, ac si externi essent sapientiores : ostendit esse turpe foris judicari. Accedebant ad ea quæ erant idolis immolata, tanquam perfectam ostentantes scientiam : ostendit hoc esse imperfectæ scientiæ, nescire administrare ea quæ sunt proximorum. Ita hic quoque, quoniam linguarum donum stupentes admirabantur, gloriam amantes, ostendit hoc quidem eos maxime dedecore afficere, non solum eos privans gloria, sed etiam illos in insaniæ suspicionem conjiciens. At non statim hoc dixit : sed cum prius innumera dixisset, quando effecit ut facile exciperetur grataque esset oratio, tunc subjungit id quod est admirabile et præter opinionem. Est autem hæc meditatio ipsi familiaris. Eum enim qui firmam sententiam est labefacturus et in contrarium conversurus firmiter stabiliterque conceptam opinionem, non oportet statim dicere contrarium : esset enim ridiculus apud eos quos contraria præoccupavit sen-

[1] 1 Tim. VI, 9.

tentia. Nam quod est valde admirabile et præter opinionem, non facile admitti poterit ab initio : sed oportet cum per alia prius recte suffoderis et irrepseris, sic convertere in contrarium.

III. Sic certe fecit etiam disserens de matrimonio. Nam quoniam multi animum adhibebant matrimonio tanquam rei in qua esset quies et recreatio : ipse autem volebat ostendere, non jungi matrimonio esse quietem ac recreationem, si statim quidem hoc dixisset, non fecisset ut hoc tam facile admitteretur. Nunc autem cum post multa hoc posuisset, opportune inducens, facile perculsit auditores. Hoc etiam fecit in virginitate. Nam cum antea multa dixisset, et rursus postea, tunc dicit : « Vobis parco : » et, « Volo vos esse sine sollicitudine. » Hoc facit etiam in linguis, ostendens eas non solum privare gloria, sed eos etiam, qui hoc donum habent, probro ac dedecore afficere apud infideles. Prophetia autem contra probro ac dedecore vacat apud infideles, et maximam habet gloriam et utilitatem. Nam in prophetia nemo dicet eos insanire, nec irridebit eos qui prophetant : sed contra eos stupebit et admirabitur. Arguuntur enim ac convincuntur ab omnibus, hoc est ; ea quæ habet in corde in medium adducuntur, et ostenduntur omnibus. Non sunt autem paria, ingressum quempiam videre, illum quidem persice loquentem, hunc autem syriace ; et ingressum audire arcana ejus mentis, sive tentans et malo animo, sive sincere et bono animo sit ingressus ; et quod hoc quidem ab illo gestum sit, de illo autem sit consultatum. Hoc enim est illo multo terribilius et utilius. Propterea in linguis quidem dicit vos insanire : sed hoc ex se non dicit, verum ex illorum judicio. Dicent enim, inquit, quod insanitis. Hic autem utitur et rerum sententia, et eorum qui juvantur. « Convincitur enim, in- » quit, ab omnibus, dijudicatur ab omnibus : et sic occulta

» cordis ejus manifesta fiunt, et ita cadens ille in faciem » adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit. Vides-ne quod hoc quidem sit indubitatum? Nam illic quidem de eo quod fit ambigitur, et quispiam ex infidelibus id ascripserit insaniæ. Hic autem nihil erit hujusmodi, sed et admirabitur et adorabit, factis primum confitens, deinde etiam verbis. Sic etiam Nabuchodonosor Deum adoravit dicens : « In veritate Deus vester ipse est Deus revelans » mysteria, quoniam potuisti revelare mysterium istud [1]. » Vidisti-ne vim prophetiæ, quomodo ferocem illum mutaverit, et instituerit, et ad fidem deduxerit? « Quid ergo » est, fratres? Cum convenitis, unusquisque vestrum psal- » mum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelatio- » nem habet, interpretationem habet : omnia ad ædificatio- » nem fiant [2]. » Vidisti-ne christianismi fundamentum et regulam? Sicut enim est artificis officium ædificare, ita etiam Christiani proximis per omnia prodesse. Quoniam autem in donum valde est invectus, ne videatur esse supervacaneum; eorum enim fastum volens deprimere, hoc solum fecit : rursus ipsum cum aliis annumerat : dicens : « Psalmum habet, doctrinam habet, linguam habet. » Etenim psalmos olim faciebant ex charismate seu dono, et docebant ex dono. Sed tamen hæc omnia, inquit, ad unum aspiciant, nempe ad proximi correctionem : nihil fiat temere et inconsiderate. Si enim non accedis fratrem ædificaturus, cur accedis? Non magna a me habetur ratio charismatum differentiæ. Unum est mihi curæ, et unum est in quod meum pono studium, nempe ut omnia fiant ad ædificationem. Ita etiam qui parvum habet donum, cum qui magnum habet superabit ac prætervehetur, si hoc adsit. Propterea enim sunt dona, ut unusquisque ædificetur. Si hoc enim non factum fuerit, erit donum ei qui ac-

[1] Dan. II, 47. — [2] 1 Cor. XIV, 26.

cepit, ad condemnationem. Quid enim, dic mihi, prodest prophetare? quid vero mortuos excitare, cum nullus sit qui lucretur? Si hic est porro donorum finis, licet autem etiam alio modo hoc conficere absque donis, ne propter signa efferaris et insolescas, neque te miserum esse existimes quod sis charismatibus privatus. « Sive lingua quis loquitur, » secundum duos, aut ut multum tres et per partes, et » unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat » in Ecclesia, sibi autem loquatur et Deo [1]. » Quid dicis, quæso? Cum de linguis tam multa dixeris, quod id sit inutile, quod supervacaneum, nisi habeat interpretem, rursus jubes loqui linguis? Non jubeo, inquit, sed nec prohibeo : ut quando dicit : « Si quis vos vocat infidelium, et vultis » ire [2], » non hoc dicit legem ferens ut eas, sed neque retinens; ita hic etiam : « Sibi autem loquatur et Deo. » Si non potest, inquit, tacere, sed est adeo honoris et inanis gloriæ cupidus, apud se loquatur. Quare hoc ipso quod sic permisit, prohibuit, ut qui pudore affecerit.

IV. Quod etiam facit alibi disserens de consuetudine cum uxore, et dicens : « Hoc autem dico propter inconti- » nentiam vestram. » Sed quando de prophetia loquebatur, non sic dixit. Sed quomodo? Imperando et legem ferendo : « Prophetæ autem duo aut tres loquantur. » Et nusquam hic quærit interpretem, neque os obstruit prophetanti, sicut illic, dicens : « Si non sit interpres, taceat. » Neque enim sufficit is qui lingua loquitur. Quamobrem si quis habeat utrumque donum, loquatur. Si autem non habeat, vult autem loqui, cum interprete hoc faciat. Propheta enim est interpres, sed Dei; tu autem hominis. « Si autem non » sit interpres, taceat; nihil enim supervacanee fieri opor- » tet, nihil ad ambitionem et honoris studium. Sibi autem » loquatur et Deo; » hoc est, in mente, et sensim, et absque

[1] 1 Cor. XIV, 27, 28. — [2] Id. X, 27.

strepitu, si velit. Non est enim hoc legem ferentis, sed forte potius pudorem incutientis per concessionem, sicut quando dicit: « Si quis autem esurit, domi comedat[1]: » et cum videatur consedere, eo ipso illum tangit acrius. Non enim ideo, inquit, convenitis, ut vos dona habere ostendatis; sed ut eos qui audiunt ædificetis. Quod etiam dixit initio: « Omnia ad ædificationem fiant. Prophetæ autem duo aut » tres dicant, et cæteri dijudicent[2]. » Nusquam plurimum posuit sicut in linguis. Et quid hoc, inquies? neque enim sufficientem ostendit esse prophetiam, si aliis permittit judicium. Imovero est valde sufficiens: neque enim huic sicut illi os obstruxit, et silentium indixit, si non sit qui interpretetur; neque sicut de illo dixit: « Si non sit inter- » pres, taceat; » ita de hoc quoque: « Si non sit qui discer- » nat, ne prophetet: » sed solum muniit auditorem. Hoc enim dixit ad eos monendos ut caverent, ne inter eos incurreret vates ac divinator. Nam etiam in principio hoc jussit cavere, quando divinationis et prophetiæ attulit differentiam: et nunc ipsum jubet discernere, et considerare ne quid irrepat diabolicum. « Quod si alii revelatum sit » sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos » prophetare: ut omnes discant, et omnes exhortentur[3]. » Quid est quod dictum est? Si te, inquit, prophetante et loquente, alterius spiritus eam excitaverit, tace de cætero. Quod enim dixit de linguis, hoc hic quoque exigit ut fiat sigillatim, sed hic divinius. Non dixit enim: « Sigillatim, » sed, « Si alii sit revelatum. » Quid enim adhuc opus esset, cum hic moveatur ad prophetiam, illum dicere? At oporteret utrosque? Sed res esset absurda et confusa. At priorem? Et hoc quoque absurdum. Propterea enim illo dicente hunc movebat Spiritus, ut hic quoque diceret aliquid. Deinde consolans eum cui os fuit obstructum, dicit: « Po-

[1] 1 Cor. xi, 34. — [2] Id. xiv, 29. — [3] Ibid. 30, 31.

» testis enim omnes sigillatim prophetare ut omnes discant, » et omnes consolentur. » Vides quomodo rursus affert causam, propter quam facit omnia? Si enim eum qui linguis loquitur, omnino prohibet dicere, quando non habet interpretem, propter inutilitatem : merito etiam prophetiam, si hoc non habeat, sed confusionem faciat, et conturbationem et tumultum importunum, jubet cohibere. « Et spiri- » tus Prophetarum Prophetis subjecti sunt[1]. » Vidisti-ne quam vehementer et terribiliter cum pudore affecerit ? Nam ne contendat homo et seditionem agitet, ipsum donum ostendit subjici. Spiritum enim hic vocat operationem. Si autem spiritus subjicitur, multo magis non æquum est ut tu qui possides, contendas. Deinde ostendit quod hoc quoque sit Deo acceptum, subjungens et dicens : « Non enim » dissensionis est Deus, sed pacis, sicut et in omnibus Ec- » clesiis sanctorum doceo[2] » Vidisti-ne quot modis eum in silentium deduxit, et eum qui alteri cedit consolatus est? per unum quidem idque præcipuum, ne videlicet ab hoc facto dissolvatur : potestis enim, inquit, per singulos omnes prophetare : per alterum vero, ex eo quod illud spiritui videatur. Spiritus enim Prophetarum Prophetis subjiciuntur : præterea ex eo quod secundum Dei sententiam sit; non enim est dissensionis, inquit, Deus, sed pacis : quarto denique, eo quod lex ejusmodi per orbem universum ubique obtineat, nec alienum quidquam usquam illis imperetur. « Sic enim, ait, in omnibus Ecclesiis sanctorum » doceo. » Quid ergo his rebus fuerit magis horrendum? Etenim Ecclesia tunc erat cœlum, Spiritu sancto omnia regente, et unumquemque ex iis qui præerant movente, et a Deo afflatum reddente. Sed nunc illorum donorum symbola ac signa tantum tenemus. Nam nunc quoque duo aut tres dicimus, et vicissim, et alio tacente alius incipit. Sed

[1] Cor. XIV, 32. — [2] Ibid. 33.

hæc sunt tantum illorum signa et monumenta. Propterea quando inceperimus dicere, populus respondet, Spiritu tuo : ostendens quod olim sic dicebant, non sua moti sapientia, sed Spiritu. Sed non nunc, de me jam loquor.

V. Sed Ecclesia nunc est similis mulieri, quæ a veteri prosperitate excidit, et multis in locis sola tenet symbola antiquæ illius felicitatis, et monilium aureorum quidem solas ostendit thecas et arculas, divitiis autem est privata : ei nunc Ecclesia est similis. Neque hoc solum dico propter dona; non enim esset grave si hoc solum esset; sed etiam propter vitam et virtutem. Nam et viduarum numerus, et chorus virginum tunc magnum ornamentum præbebat Ecclesiis : nunc autem ab iis Ecclesia deserta est et exinanita, et sola manent signa. Nam sunt nunc quoque viduæ, sunt et virgines : sed eæ non habent illum ornatum, quem habere oporteret eas quæ se ad hæc pararunt certamina. Eximium enim virginis est indicium, quod de iis tantum quæ sunt Dei sit sollicita, et ad Deum precandum indivulse assideat. Viduæ quoque non tam fuerit indicium quod secundis non conjungatur nuptiis, quam hæc alia, nempe charitas in pauperes, hospitalitas, in precibus assiduitas, et alia omnia, quæ exactissime exigit Paulus scribens ad Timotheum[1]. Videris etiam eas quæ sunt junctæ matrimonio apud nos multam ostendere honestatem. Sed non est hoc solum quod quæritur, sed diligens cura et studium egenorum, per quod priscæ mulieres, valde resplendebant : non sicut multæ ex iis quæ sunt nostris temporibus. Nam tunc quidem pro auro, eleemosynæ induebantur ornamento; nunc autem hoc dimisso, funibus aureis ex catena peccatorum contextis amiciuntur. Dicam-ne etiam aliam thecam ornamento patrio exinanitam? Conveniebant olim omnes, et psallebant communiter; hoc nunc quoque faci-

[1] 1 Tim. v.

mus. Sed tunc quidem in omnibus una erat anima et cor unum; nunc autem ne in una quidem anima illam concordiam videris et consensum : sed ubique magnum est bellum. Pacem nunc quoque precatur omnibus, is qui præest Ecclesiæ, ut qui in domum ingreditur paternam ; sed hujus pacis nomen quidem est frequens, res autem nusquam. Tunc etiam domus erant Ecclesiæ : nunc autem etiam Ecclesia est domus, vel potius quavis domo deterior. Nam in domo quidem bene constitutum videris ordinem : domina quippe domus sedet in solio cum omni honestate, modestia et decore, et ancillæ texunt cum silentio, et singuli ex famulis in manibus habent id quod est eis mandatum. Hic autem multus est tumultus, magna confusio, et a caupona nihil nostra differunt, tantus est risus, tanta perturbatio, sicut in balneis, sicut in foro clamantibus omnibus et tumultuantibus : et hæc hic solum. Nam alibi ne propinquum quidem licet alloqui in Ecclesia, ne si amicum quidem longo tempore absentem exceperit; sed hæc foris fiunt, et merito. Non enim Ecclesia est tonstrina, neque unguentaria officina, neque ulla alia opificum qui sunt in foro taberna, sed locus Angelorum, locus Archangelorum, regnum Dei, ipsum cœlum. Quomodo ergo si quis te in cœlum introduxisset, etiamsi patrem videres, etiamsi fratrem, ne auderes quidem loqui; ita hic non aliud loqui oporteret præter spiritualia. Nam hic quoque est cœlum. Quod si non credis, aspice ad hanc mensam, recordare propter quam causam et quamobrem hic stet. Cogita quis sit qui huc procedat, obstupesce etiam ante tempus. Etenim si quis solum viderit regis solium, animo assurgit expectans regis exitum. Et tu ergo etiam ante illud tempus stupendum venerare, et obstupesce, et assurge, antequam videas expansa aulæa, et præeuntem chorum Angelorum, in ipsum cœlum ascende. At hæc ignorat qui mysteriis non est ini-

tiatus. Necesse est ergo illi etiam alia dicere. Neque enim nobis deerunt alia quæ illum doceamus, quæ possint efficere ut surgat, et persuadere ut volare conetur. Tu ergo qui hæc ignoras, quando audieris Prophetam dicentem : « Hæc dicit Dominus : Recede a terra, ipse quoque in » cœlum ascende : » cogita quisnam sit qui per illum tecum loquitur. Nunc autem histrionis quidem risum moventis, et scortantis ac turpiter agentis mulieris tantum sedet spectaculum, iis quæ dicuntur magnum præbens silentium, idque cum nullus jubeat tacere : et neque est tumultus, neque clamor, nec ullus omnino strepitus : Deo autem e cœlis loquente de rebus adeo stupendis ac reverendis, canibus sumus impudentiores, ne Deo quidem tantam exhibentes reverentiam, quantam meretricibus.

VI. His-ne auditis exhorruistis? multo magis hoc facientes, horrete, quod de iis qui pauperes despiciunt et soli comedunt, dixit Paulus : « Annon habetis domos ad come- » dendum et bibendum? An Ecclesiam Dei contemnitis, et » eos qui non habent pudore afficitis[1] ? » Mihi quoque concedite ut dicam de iis qui hic cient tumultus et loquuntur : Annon habetis domos ad nugandum? an Dei Ecclesiam despicitis, et eos etiam corrumpitis qui volunt esse modesti et quieti? At vobis est suave et jucundum alloqui eos qui sunt vobis noti; non hoc prohibeo, sed domi, sed in foro, sed in balneis fiat. Ecclesia enim non est colloquii locus, sed doctrinæ. Nunc autem nihil differt a foro : et si non sit dictu audacius, forte neque a scena : adeo iis, quæ illic scortantur, lascivius et impudicius ornantur quæ hic conveniunt. Ideo multos quoque impudicos hic attrahunt. Et si quis tentet, aut velit corrumpere mulierem, nullus, ut puto, ei videtur locus aptior Ecclesia. Et si quid vendere aut emere oporteat, Ecclesia videtur esse ad illud

[1] 1 Cor. xi, 22.

commodior, quam forum. Hic enim de iis plura colloquia miscent quam in ipsis officinis. Et si qui velint maledicere et maledicta audire, hoc quoque hic magis videbit contingere, quam in foro. Et si volueris res audire civiles, et quæ in ædibus fiunt, et quæ in castris, ne eas ad judiciale forum, neque sedeas in officina medicorum; sunt enim qui omnibus accuratius hic omnia hæc annuntiant: et hic locus quidvis potius est, quam Ecclesia. Vos fortasse valde tetigi: non ego quidem certe arbitror. Quando enim in iisdem perseveratis, undenam sciam quod quæ dicta sunt vos tetigerunt? Necesse est ergo rursus eadem tangere. Hæccine sunt tolerabilia? hæccine ferenda? Quotidie defatigamur et discerpimur, ut utile aliquid edocti discedatis: nemo autem vestrum aliquid lucratus recedit, sed majori etiam damno affectus. Etenim in judicium convenitis, cum peccati utique nullam habeatis occasionem, et meliores et mitiores expellitis, eos vestris nugis undique molestia afficientes. Sed quid est quod dicitur a multis? Non audio, inquit, quæ leguntur, neque scio ea quæ dicuntur; quia tumultuaris, turbas moves, neque accedis cum animo sensu pietatis prædito. Quid dicis? Nescio quænam hæc dicta sibi velint. Atqui propter hoc ipsum te oportebat attendere. Si autem ne id quidem quod est obscurum, tuum excitat animum, multo magis si essent clara ac manifesta, ea prætercurreres. Ideo enim neque hoc nec omnia sunt dilucida, ne sis piger: neque obscura, ne desperes. Et ille quidem eunuchus et barbarus nihil ex iis dixit, sed et tantum negotiorum circumdatus multitudine, etiam cum in via esset, librum habebat in manibus et legebat. Tu autem cum et tibi sit copia doctorum, et habeas qui tibi legant, mihi excusationes profers et obtentus. Nescis ea quæ dicuntur? Ora ergo ut discas. Imovero fieri non potest ut omnia ignores: multa enim sunt ex se aperta et dilucida. Imovero

etiamsi omnia ignorares, sic quoque oporteret te quiescere, ut non expellas eos qui attendunt: ut cum Deo acceptum fuerit tuum silentium et pudor tuus, ipse ea quæ sunt obscura reddat dilucida. At non potest silere? exi ergo, ne aliis quoque damnum afferas. Etenim in Ecclesia unam oportet semper esse vocem, ac si unum sit corpus. Propterea et qui legit, solus loquitur: et is qui episcopatum obtinet, manet silentio sedens. Et is qui psallit, solus psallit: et si omnes respondendo resonent, vox fertur tanquam ex uno ore. Et qui ad populum verba facit, solus loquitur. Quando autem multi de multis et diversis disceptant, cur vobis frustra molestiam exhibeamus? Nisi enim temere nos molestia afficere putaretis, nobis de tantis rebus loquentibus, de iis quæ nihil attinent non loqueremini. Propterea non in vita solum, sed et in ipsa rerum existimatione, magna est perversio: ad ea quippe quæ sunt superflua inhiatis, veritatemque dimittentes, umbras et somnia persequimini. Annon umbra et somnia sunt omnia præsentia, et umbra deteriora? Etenim priusquam appareant, recedunt: et priusquam avolent, magnam exhibent perturbationem, et majorem illa voluptate. Et si hic innumerabiles acceptas infoderit pecunias, cum nox præterierit, hinc nudus recedit, et merito. Nam et qui in somnis sunt divites, cum e cubili surrexerint, nihil habent ex iis quæ videbantur habere dormientes: ita etiam avari, et qui plura habendi laborant cupiditate; imovero non ita, sed longe pejus. Nam qui in somnis quidem est dives, neque habet pecunias quas in visione se putabat habere, neque alio quopiam malo ab hac visione accepto, surgit. Iste autem, pecuniis quidem est privatus, peccatis autem quæ ex pecuniis orta sunt repletus, discedit: et cum quæ ex divitiis fiunt, visione apprehenderit, mala inde orta non videt ultra in visione, sed in ipsa rerum veritate. Et fuit

quidem voluptas in somnis, quod autem ex voluptate nascitur supplicium, non utique accidit in somnis, sed in ipsa experientia; imovero etiam ante illud supplicium hic quoque extremas dat pœnas, ut qui in colligendo atteratur innumerabilibus animi ægritudinibus, sollicitudinibus, accusationibus, calumniis, tumultibus, et perturbationibus. Ut ergo et a somniis liberemur, et a malis quæ non sunt in somniis, pro avaritia et plura habendi cupiditate, eleemosynam eligamus; pro rapina, benignitatem. Sic enim præsentia et futura bona assequemur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXVII.

CAPUT XIV.

Mulieres vestræ in Ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit[1].

I. Cum eum, qui ex linguis oriebatur, tumultum amputasset, et eum qui ex prophetiis; et legem tulisset, ne esset confusio, ut qui linguis loquebantur, hoc vicissim facerent, et ut qui prophetabant, cum alter incœpisset, tacerent, de cætero procedit etiam ad perturbationem quæ oritur ex mulieribus, amputans earum importunam loquendi libertatem : idque valde opportune. Nam si iis qui habent charismata, non permittitur temere loqui, neque quando velint,

[1] 1 Cor. XIV, 34.

idque cum moveantur a spiritu, multo magis illis inconsiderate et vane nugantibus. Propterea magna quoque cum auctoritate nugantium ora obstruit; et lege secum assumpta, eorum sic ora obturat. Non solum enim hic suadet, neque consulit, sed etiam vehementer imperat, legens antiquam his de rebus legem. Nam cum dixisset: « Mulieres vestræ » in Ecclesiis taceant, » et, « Non permittitur eis loqui, sed » subjectas esse, » subjunxit: « Sicut et lex dicit. » Et ubi hoc dicit lex? « Ad virum tuum conversio tua, et ipse tibi domi- » nabitur[1]. » Vidisti-ne Pauli sapientiam, et quantum adduxerit testimonium, quod non solum eas jubeat tacere, sed etiam tacere cum metu, et cum tanto metu, cum quanto ancillam oportet silere? Propterea cum ipse dixisset: « Non » permittitur eis loqui, » non subjunxit: « Sed tacere, » sed pro tacere posuit, quod est amplius, nempe subjici. Si hoc autem apud maritos, multo magis apud doctores et patres, et in communi cœtu Ecclesiæ. At si non loquantur, inquies, nec interrogent, quanam de causa aderunt? Ut audiant quidem quæ oportet, ea autem de quibus dubitant, a maritis domi discant. Et ideo subjunxit: « Si quid autem » volunt discere, domi viros suos interrogent[2]. » Non solum, inquit, non illis loqui permittitur, sed nec aliquid interrogare in Ecclesia; si autem non oportet interrogare, multo magis absolute nefas est loqui. Et cur eas ad tantam redegit subjectionem? propterea quod mulier res est imbecilla, et mobilis, et levis. Ideo eis maritos præfecit doctores, utrosque juvans. Nam et illas reddidit modestas: et eos reddidit gnavos et sollicitos, ut qui ea quæ audierant, essent exactissime apud eas deposituri. Deinde quoniam id ornamento sibi fore ducebant quod loquerentur publice, sermonem ille deducit in contrarium, dicens: « Turpe est » enim mulieri loqui in Ecclesia[3]. » Nam primum quidem

[1] Gen. III, 16. — [2] 1 Cor. XIV, 35. — [3] Id. XI, 14.

Loc confirmavit lege Dei; deinde a communi ratione et consuetudine. Sicut etiam quando eis de coma dicebat; annon hoc vos ipsa docet natura? Et ubique ejus talem inveneris modum, non ex divinis Scripturis, sed ex ipsa consuetudine pudore afficientem. Præterea ab iis quoque quæ omnium opinione feruntur, et quæ ubique sunt in usu, pudorem incutit; quod hic quoque adhibet dicens: « An a » vobis verbum Dei processit, aut in vos solos pervenit[1]? » Etenim cæteras adduxit Ecclesias hanc legem servantes, et a novitate tumultum resecans, et multorum calculo gratam et acceptam reddens orationem. Quamobrem alibi quoque dicebat: « Qui vobis in memoriam revocabit vias » meas in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis do- » ceo[2]. » Et rursus: « Non est enim Deus dissensionis, sed » pacis, sicut et in omnibus Ecclesiis sanctorum[3]. » Et hic: « An a vobis verbum Dei processit, aut ad vos solos per- » venit? » Hoc est, neque vos primi, neque soli fideles, sed totus orbis terræ. Quod etiam ad Colossenses scribens, dicebat: « Sicut fructificat et crescit in toto mundo[4], » loquens de Evangelio. Id autem facit etiam aliter ad exhortationem auditorum, ut quando dicit: Quæ sunt eorum, prima esse, et manifesta omnibus. Nam ad Thessalonicenses scribens dicebat: « A vobis enim resonuit sermo Dei, » et in omni loco fides vestra ad Deum exiit[5]. » Ad Romanos quoque scribens: « Fides vestra annuntiatur in toto » mundo[6]. » Ambo enim sufficiunt et ad exhortandum et excitandum, laudari ab aliis, et alios habere socios sententiæ. Et ideo hic quoque dicit: « An a vobis sermo Dei pro- » cessit, aut ad vos solos pervenit? » Neque enim, inquit, hoc potueritis dicere: Nos fuimus doctores aliorum, et non æquum est ut ab aliis discamus; neque, fides hic so-

[1] 1 Cor. XIV, 36. — [2] Id. IV, 17. — [3] Id. XIV, 33. — [4] Coloss. I, 6. — [5] 1 Thess. I, 1. — [6] Rom. I, 8.

lum stetit, et non oportet ab aliis exempla sumere. Vides-ne per quam multa eis pudorem incussit? Legem adduxit, rei ostendit turpitudinem, cæteras Ecclesias in medio posuit.

II. Deinde quod est omnium fortissimum, ultimum ponit dicens : Deus hæc etiam nunc jubet per me. « Si » quis enim videtur scribo vobis, quod Propheta esse aut » spiritualis, cognoscat quæ Domini sunt mandata. Si quis autem ignorat, ignoret [1]. » Et cur hoc subjunxit? Ostendens se neque vim afferre, nec contendere : quod quidem est signum non eorum qui sua volunt constituere, sed eorum qui spectant id quod est aliis utile. Quamobrem dicit etiam alibi : « Si quis autem est contentiosus, nos talem » consuetudinem non habemus [2]. » At non ubique hoc facit, sed ubi non ita magna admittuntur peccata; tunc etiam magis pudore afficit. Nam quando de aliis loquitur, non sic dicit; sed quomodo? « Ne erretis : neque fornicatores, » neque molles regnum Dei possidebunt [3]. » Et rursus : « Ecce ego Paulus dico vobis, quod si circumcidamini, » Christus vobis nihil proderit [4]. » Hic autem quoniam de silentio agebatur, non admodum vehementer insectatur, hoc ipso eos magis attrahens. Deinde quod semper solet facere, ad prius argumentum, unde ad hæc dicenda digressus est, revertitur dicens : « Itaque, fratres mei, æmu- » lamini prophetiam, et loqui linguis nolite prohibere [5]. » Est enim mos ejus non solum agere id quod est propositum, sed etiam ex illo, id quod quomodocumque ei videtur conjunctum corrigere, et rursus redire ad propositum, ne videatur excidere ab argumento. Etenim quando loquebatur de concordia in mensis, cum digressus esset ad communionem in mysteriis, et eos inde pudore affecisset, ad priora rursus revertitur dicens : « Quamobrem conve-

[1] 1 Cor. XIV, 37, 38. — [2] Id. XI, 16. — [3] Id. VI, 9. — [4] Galat. V, 2. — [5] 1 Cor. XIV, 39.

» nientes ad comedendum, vos invicem expectate [1]. » Ita hic quoque cum disseruisset de ordine observando in donis et quod neque mœrore affici oporteat in minoribus, neque tumere propter majora, et deinde digressus esset ad modestiam mulieribus convenientem, et eam confirmasset, redit ad propositum, rursus dicens : « Itaque, fratres mei, » æmulamini prophetiam, et loqui linguis nolite prohibere. » Vidisti-ne quomodo ad finem usque servaverit differentiam, et quomodo alterum quidem ostendat valde necessarium, alterum autem non item? Quamobrem de illo quidem dicit : Æmulamini ; de hoc autem : Nolite prohibere. Deinde tanquam in summo omnia corrigens, subjungit dicens : « Omnia autem honeste et secundum ordinem » fiant [2]. » Rursus illos tangens qui volunt temere se indecore gerere, et insaniæ sibi notam inurere, nec congruentem sibi servant ordinem. Nihil enim æque ædificat ut ordo rectus, ut pax, ut charitas, sicut etiam contraria dissolvunt. Non solum autem in spiritualibus, sed etiam in aliis omnibus hoc videris. Nam sive in choro, sive in navigio, sive in curru, sive in castris ordinem confundas, et majoribus suo loco ejectis in illorum ordinem minora induxeris, omnia corrumpis, et sic omnia susdeque vertuntur. Neque nos ergo ordinem corrumpamus, neque caput infra statuamus, neque pedes supra. Hoc porro fit quando rectam quidem rationem inferne dejecerimus, concupiscentias autem, iram, excandescentiam et voluptatem rationi præfecerimus. Unde magnus existit fluctus, ingens perturbatio, et intoleranda tempestas, cum omnia occupent tenebræ. Et si vis, primum excutiamus eam, quæ hinc evenit, turpitudinem, posteaque damnum hinc emergens. Quomodo ergo hoc nobis notum erit et manifestum? Adducamus in medium hominem sic affectum, captum

[1] 1 Cor. xi, 33. — [2] Id. xiv, 40.

amore meretricis, et qui ejus inhonesto teneatur desiderio: et tunc videbimus quam hoc sit ridiculum. Quid enim possit esse illo turpius qui stat ad fores domus meretriciæ, et pulsatur a meretrice, stetque et ejulat, probroque afficit suam existimationem? Si vis autem etiam videre damnum, veniant tibi in mentem sumptus pecuniæ, de extremis pericula, bellum quod geritur adversus rivales et adversarios amatores, vulnera et plagæ quæ infliguntur in hujusmodi acie. Tales sunt et ii quos pecuniæ tenet cupiditas; imovero turpius et magis indecore se gerunt. Nam illi quidem in uno corpore sunt occupati et in eo suum ponunt studium et operam: avari vero de omnium facultatibus sunt similiter solliciti et curiosi, et pauperum, et divitum, et illa amant quæ non sunt, quod est maxime signum improbæ cupiditatis. Non dicunt enim: Vellem habere hujus aut illius facultates, aut has vel illas solum, sed et montes volunt esse aurum, et domos, et quæcumque videntur: et ad alterum se transferunt mundum; hæc perpetuo patiuntur, neque usquam finem faciunt desiderandi. Quis verbis poterit explicare illarum fluctus cogitationum, tempestatem, caliginem? Ubi autem sunt tot fluctus et tanta tempestas, quænam fuerit voluptas? Nulla, sed tumultus, et dolor, et caliginosæ nebulæ, pro aquis ferentes multam animi ægritudinem, quod etiam solet accidere iis qui alienam amant pulchritudinem. Propterea qui nullo modo amant, in majori sunt voluptate quam hujusmodi amatores. Sed ad hoc quidem nemo contradixerit. Ego autem eum etiam qui amat quidem, reprimit autem libidinem, majori dixerim affici voluptate, quam eum qui assidue fruitur meretrice. Nam etiamsi ejus demonstratio sit difficilior, necesse tamen est hoc audacter probandum suscipere. Est enim difficilior, non ex rei natura, sed ex eo quod auditores hac philosophia non sint digni.

III. Quid est enim, dic quæso, amanti jucundius, ab amica despici, an honorari, et illam despicere? Palam est hoc esse jucundius. Quem ergo, quæso, magis honorabit meretrix, eum-ne qui ipsi servit, et factus est ejus mancipium; an eum qui ejus superavit retia, et structis ab ea calamis volat altius? Est cuivis perspicuum quod hunc. In quemnam autem suum magis conferet studium? in eum-ne qui cecidit, an in eum qui nondum? In eum plane qui nondum. Quis erit autem desiderabilior, is-ne qui est confectus, an is qui nondum est captus? Is qui nondum est captus. Si autem non creditis, a rebus vestris afferam demonstrationem. Quamnam enim mulierem magis amarit quispiam, eam-ne quæ facile succumbit et ipsi se dedit, an eam quæ negat et negotium facessit? Hanc procul dubio: hinc enim accenditur majus desiderium. Ergo idem quoque erit in muliere; et eum magis illa honorabit et admirabitur qui se despicit. Si res autem ita se habeat, illud quoque palam erit in majori esse voluptate eum qui magis honoratur et diligitur. Nam et dux exercitus urbem quidem semel captam dimittit: ei autem quæ resistit et contendit omni studio assidet. Venator quoque feram venando captam habet in tenebris inclusam, quemadmodum meretrix amatorem: eam autem quæ fugit, persequitur. At ille inquies, fruitur desiderio: hic autem non fruitur. An probro ac dedecore non affici, neque ejus tyrannicis servire imperiis, nec ab ea duci et circumagi tanquam mancipium pugnis contusum, consputum, in capite pulsatum, parvam, dic quæso, existimas esse voluptatem? Si quis enim hæc accurate excusserit, et colligere potuerit omnia eorum probra, contumelias, criminationes, irasque perpetuas ex animo vel ex deliciis ortas, inimicitias, et alia omnia solis patientibus nota, inveniet quodvis bellum plures habere inducias, quam horum miseram vitam.

Quamnam ergo dicis, quæso, voluptatem? Eam-ne quæ capitur ex coïtu, quæ est brevis et momentanea? Sed eam statim bellum excipit, et fluctus, et rabies, et idem rursus furor. Et hæc quidem a nobis dicta sunt, perinde atque si quis ea dixerit adolescentibus intemperantibus et impudicis, qui ea quæ dicuntur de regno et gehenna non libenter ferant. Quando autem hæc in medium adduxerimus, ne dici quidem potest quanta sit moderatorum et temperantium voluptas; quando quis secum reputat coronas, præmia, consuetudinem cum Angelis, in universo orbe terræ celebrationem, fiduciam et dicendi libertatem, spes illas bonas et immortales. At coïtus habet voluptatem; hoc enim perpetuo versant; qui vero temperans est, non potest assidue pugnare cum tyrannide naturæ. At contrarium inveneris. Ipsa enim vis et perturbatio est magis apud eum qui scortatur. Multa enim est in corpore agitatio; et hic quovis fluctuanti mari gravius afficitur, cujus nunquam sistitur cupiditas, sed ab ea semper impetitur, non secus atque qui corripiuntur a dæmone, et assidue discerpuntur a malis spiritibus. Temperans autem non secus ac fortis athleta, eam assidue feriens, optimam, et innumeris hujusmodi deliciis jucundiorem percipit voluptatem, hac victoria, bona conscientia, et præclaris tropæis perpetuo ornatus. Si autem post congressum ille parum quiescit, hoc nihil fuerit. Rursum enim invadit tempestas, et rursum fluctus. Qui autem philosophatur, ne initio quidem permittit ut hæc se invadat perturbatio, neque ut mare assurgat, nec ut hæc fera vociferetur. Si vim autem patiatur in retinendo impetu tanto, at ille etiam appetitus frenatur, frequenter pulsatus, confossus, œstrumque non ferens, haud secus, quam si equum indomitum freno retineret, artem omnem adhibens. Si autem cesserit, et laborem fugerit, ab illo præceps quocumque feratur. Hæc

si dicta sunt apertius quam par sit, nemo me reprehendat. Nolo enim dicendi gravitate ornare orationem, sed graves et honestos facere auditores.

IV. Propterea Prophetæ quoque nulli hujusmodi verbo parcunt, volentes Judæorum excindere libidinem et intemperantiam. Sed eos quoque tangunt apertius, quam nos nunc, in iis quæ diximus. Medicus enim volens ejicere putredinem, non eo spectat ut mundas conservet manus, sed ut ægrum liberet a putredine; et is qui humilem vult excelsum reddere, ipse prius fit humilis; et qui studium ponit ut occidat insidiatorem, se quoque cum illo cruentat, et hoc ipsum reddit clariorem. Nam si a bello reversum militem viderit quispiam sanie, sanguine et cerebro respersum et pollutum, non ideo odio habebit, neque aversabitur, sed magis etiam admirabitur. Ita nos quoque faciamus cum viderimus quempiam, postquam mactarit cupiditatem, cruentum revertentem, eum magis admiremur, simulque socii ac participes ejus pugnæ et victoriæ, et iis qui amant dicamus : Ostendite nobis voluptatem quam accepistis ex libidine. Nam qui est temperans ac pudicus, voluptatem habet ex victoria; tu autem nullam habes omnino. Sin autem vos dicatis eam quæ est ex congressu : sed illa est manifestior, et diuturnior. Nam tu ex eo quo frueris habes aliquid breve, et quod ne ultra appareat quidem; ille autem ex conscientia majorem habet et perpetuam suavioremque lætitiam. Neque enim consuetudo mulieris potest tam imperturbatam reddere animam, et eam in altum evehere, quam philosophia. Et pudicus quidem, sicut dixi, aperte nobis voluptatem ostendit. In te autem, ex eo quidem quod sis victus video animi ægritudinem, voluptatem autem volens videre, non invenio. Quodnam enim vis esse tempus voluptatis, id-ne quod est ante coïtum? Sed non est; est enim furoris et insaniæ et

mentis emotæ. Dentibus enim stridere, et e statu mentis dimoveri, non est voluptatis. Si esset autem voluptatis, non ea tibi inflixisset quæ sustinent ii qui admodum dolent. Pugiles enim, tam qui percutiunt; quam qui percutiuntur strident dentibus : et parturientes mulieres, quæ distrahuntur doloribus, idipsum faciunt. Quamobrem non est id voluptas, sed potius mentis excessus, tumultusque et perturbatio. An tempus quod post sequitur? Sed neque hoc dixeris. Neque enim eam quæ peperit dixerimus esse in voluptate, sed in libertate a doloribus : non est autem plane hoc voluptas, sed potius imbecillitas et dissolutio; multum autem interest inter utrumque. Quodnam est ergo tempus voluptatis, dic quæso? Nullum est. Si est tamen, est adeo breve, ut ne appareat quidem. Cum millies contenderimus ut illud deprehenderemus et retineremus, non potuimus. Sed temperantis et moderati tempus non est ejusmodi, sed spatiosum est et omnibus evidens; vel potius tota ejus vita est in voluptate, cum ejus conscientia coronetur, cum sedati sint fluctus, nullo ex quavis parte oriente tumultu. Cum ergo hic magis sit in voluptate, libidinosus autem in animi ægritudine et tumultibus, fugiamus libidinem et intemperantiam, amplectamur temperantiam et castitatem, ut bona etiam futura consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui sit cum Deo Patre et Spiritu sancto honor, gloria et imperium per infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XXXVIII.

CAPUT XV.

Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium quod prædicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis. Per quod et salvamini, qua ratione prædicaverim vobis [1].

I. Cum de spiritualibus absolvisset orationem, transit ad id quod est omnium maxime necessarium, nempe ad argumentum resurrectionis. In eo enim valde ægrotabant; ea sicut in corporibus, quando solidas eorum partes febris attigerit, nervos, inquam, et venas, et prima elementa, malum fit immedicabile, nisi ejus magna geratur cura: sic tunc quoque ne fieret, erat periculum. Ad ipsa enim pietatis elementa tendebat malum. Quamobrem magno studio usus est Paulus. Non enim amplius ab eo agebatur de vita, neque quod ille quidem scortaretur, hic vero esset avarus; alius vero caput haberet opertum, sed in ipso bonorum capite versabatur oratio. Nam de resurrectione inter se digladiabantur. Quia enim hæc ést tota spes nostra ei valde restitit diabolus, et aliquando quidem eam tollebat penitus; aliquando autem dicebat eam jam fuisse. Quod etiam Paulus scribens ad Timotheum, hoc malum dogma vocavit gangrænam, et eos qui ipsum inducebant notavit dicens: « Ex quibus est Hymenæus et Philetus, qui »circa veritatem aberrarunt, dicentes jam factam esse »resurrectionem, et evertunt aliquorum fidem [2]. » Atque aliquando quidem hoc dicebant, aliquando autem quod

1 1 Cor. xv, 1, 2. — 2 2 Tim. II, 17, 18.

corpus non resurgat, sed resurrectio sit animæ purgatio. Hæc autem dicere persuadebat sceleratus ille dæmon, non solum evertere volens resurrectionem, sed etiam quæ pro nobis facta sunt omnia, ostendere esse fabulam. Nam si eis fuisset persuasum non esse corporum resurrectionem, paulatim eis persuasisset ne Christum quidem resurrexisse. Ab hoc autem illud quoque ordine procedens induxisset eum non advenisse, neque ea fecisse quæ fecit. Talis est enim diaboli malignitas et versutia. Quamobrem Paulus eam vocat insidias, quoniam non directe ostendit quod vult probare, ne deprehendatur; sed alia sibi imposita persona, alia fabricatur, et tanquam infestus hostis et versipellis, cum in urbem et muros irruerit, etiam inferne agit cuniculos, ut ea ratione non facile possit caveri; et recte ei succedat id quod est molitus. Quamobrem tales ejus laqueos semper inveniens, et sceleratas has insidias venans hic vir admirabilis et vere magnus, dicebat Paulus : « Non »enim ignoramus cogitationes ejus [1]. »Etenim hic totum aperit ejus dolum, et omnes ostendit machinationes, et quæcumque vult apparare producit in medium, accuratissime omnia persequens. Propterea enim hoc caput ponit post alia, quoniam erat maxime necessarium, et quod omnia nostra contineat. Vide autem ejus prudentiam. Nam cum suos prius muniisset et in tuto collocasset, tunc ulterius procedens, externos quoque invadit, et ipsis validissime os obstruit. Suos autem munit et in tuto collocat, non ex rationibus, sed ex iis quæ jam facta sunt, et quæ ipsi admiserunt, et facta crediderunt : quod quidem valde erat aptum ad pudorem incutiendum, et sufficiebat ad eos continendos. Nam si postea noluissent credere, non utique jam Paulo, sed sibi ipsis non erant credituri. Quod quidem crimen fuisset illorum qui semel admiserant, et jam

[1] 2 Cor. II, 11.

transmutati essent. Propterea hinc incipit, ostendens se non opus habere aliis testibus, ad probandum se vera dicere, sed iis ipsis qui sunt decepti. Ut autem quod dico sit apertius, de cætero necesse est ipsa audire verba. Quænam ergo ea sunt? « Notum vobis facio, fratres, Evange» lium quod prædicavi vobis. » Vidisti-ne cum quanta incipiat lenitate? Vidisti-ne quomodo ostendat ab initio se nihil novum nec peregrinum introducere? Nam qui notum facit id quod jam notum fuerat, et quod in oblivionem venerat, rursus id in memoriam reducit. Cum autem vocavit fratres, hinc quoque non parvam præmisit demonstrationem eorum quæ dicuntur. Non aliunde enim facti sumus fratres, quam ex Christi secundum carnem dispensatione. Propterea eos sic vocavit, simul quidem eos leniens ac mitigans, et bona innumerabilia ipsis in memoriam revocans. Et quod deinceps sequitur hoc ipsum confirmat. Quidnam hoc est? Evangelium. Evangelii enim summa hinc accipit initium, quod Deus factus sit homo, et cruci affixus fuerit, et resurrexerit. Hoc et Gabriel annuntiavit Virgini; hoc et Prophetæ toti orbi terrarum : hoc etiam omnes Apostoli. « Quod et prædicavi vobis, quod et » accepistis, in quo et statis, per quod et salvamini, qua » ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra cre» didistis. » Vidisti-ne quomodo eos vocat testes eorum quæ dicta sunt? Non dicit : Quæ audivistis, sed quæ accepistis, ab eis exigens tanquam aliquod depositum et significans, quod non solum sermone, sed et factis, et signis, et miraculis id acceperint, et ut ea tuto teneant.

II. Deinde postquam dixit vetera, tempus quoque præsens declaravit dicens : « In quo et statis; » eos præoccupans, ut ne etiamsi maxime vellent, possint negare. Et ideo incipiens non dixit : Vos docco, sed, notum vobis facio id quod jam factum est. Et quomodo eos qui vacil-

labant dicit stare? Utiliter præ se fert ignorationem : quod quidem facit etiam ad Galatas, sed non similiter. Nam quoniam illic non poterat ignorantiam præ se ferre, alia ratione tractat orationem dicens : « Confido autem in vobis » in Domino, quod nihil aliud sentietis [1]. » Non dixit : « Quod nihil aliud sensistis, » quoniam eorum delictum in confesso erat et evidens, sed spondet de futuro : quanquam hoc quoque erat incertum ; sed ut illos magis attraheret. Hic autem etiam præ se fert se ignorare dicens : « In quo et statis. » Deinde lucrum sequitur, « Per quod et » salvamini ; qua ratione prædicaverim vobis. » Quamobrem hæc doctrina vobis nunc est declarationis et interpretationis. Non enim opus, inquit, habetis ut hoc dogma discatis, sed ut recordemini, et corrigamini. Hæc autem dicit, non sinens ipsos esse impudentes. Quid sibi vult autem, « Qua ratione prædicaverim vobis? » Quonam modo, inquit, dixi fieri resurrectionem? Nam quod sit quidem resurrectio, non dixerim vos dubitare : quæritis autem fortasse apertius scire quod dictum est. Hoc etiam faciam : aperte enim scio vos dogma tenere. Deinde quoniam enuntians dicebat, in quo statis ; ne ea ratione eos redderet socordiores et negligentiores, illos rursus terret dicens : « Si tenetis, nisi frustra credidistis, » ostendens quod in capite fidei accepta fuerit plaga, neque agatur de quibuslibet obviis, sed de tota atque integra fide. Et nunc quidem hoc dicit pressius : procedens autem et cum incaluit, aperto deinceps capite vociferatur et dicit : Si Christus non resurrexit, inanis est utique prædicatio nostra, inanis est etiam fides vestra, adhuc estis in peccatis vestris. Sed non sic in proœmiis. Sic enim expediebat sensim et paulatim progredi. « Tradidi enim vobis in primis quod et accepi [2]. » Nec hic dixit : « Vobis dixi, » neque, « Vos docui, » sed

[1] Galat. v, 10. — [2] 1 Cor. xv, 3.

eadem rursus usus est dictione : « Tradidi vobis quod et » accepi. » Neque hic dicit se edoctum fuisse ; sed, accepi. Hæc duo probans, quod et nihil ex se afferre oporteat, et quod per operum demonstrationem facti sint certiores, non nudis verbis, et paulatim fide dignam faciens orationem, universum reducit ad Christum, et ostendit ex his documentis nullum esse humanum. Quid est autem : « Tra- » didi enim vobis in primis? » hoc est, ab initio, non nunc. Hæc autem dicit, tempus adducens in testimonium, et quod maxime esset pudendum, cum tantum tempus credidissent, illos transmutari. Nec hoc solum, sed etiam dogma esse necessarium ; et ideo in primis fuit traditum, et statim a principio. Et quid, dic obsecro, tradidisti? At non hoc statim dicit, sed primum, se accepisse. Et quid accepisti ? « Quod Christus mortuus est pro peccatis nos- » tris. » Non statim dixit, resurrectio est corporum nostrorum, sed hoc ipsum quidem probat, verum re longe petita, et per alia dicens : Christus est mortuus ; magnum, firmum ac stabile fundamentum prius jaciens ejus quod est dicendum de resurrectione. Neque enim solummodo dixit : « Christus est mortuus, » etiamsi hoc satis esset ad significandam resurrectionem, sed cum adjectione, « Christus est mortuus pro peccatis nostris. » Primum autem operæ-pretium est audire quid hic dicant qui laborant hæresi Manichæorum, et veritatis inimici, et qui cum sua pugnant salute. Quid ergo dicunt isti? Mortem, inquiunt, hic memorat; nihilque hic aliud dicit Paulus, quam fuisse in peccatis : et resurrectionem esse liberationem a peccatis. Vidisti-ne quomodo errore nihil sit imbecillius, et quomodo suis capiatur pennis, neque externa pugna opus sit, sed a se ipso configatur? Considera ergo quomodo ipsi se ipsos confixerunt per ea quæ dixerunt. Si hoc enim est mors : Christus autem corpus non accepit,

ut vos vultis, mortuus est autem : in peccato fuit, secundum vos. Nam ego quidem dico quod corpus acceperit, et mortem dico esse carnis. Tu autem hoc negans, illud necessario dicas oportet. Si autem fuit in peccato, quomodo dicit? « Quis ex vobis arguet me de peccato [1] ? » et, « Venit princeps hujus mundi, et in me non habet quid- » quam [2]. » Et rursus : « Sic nos decet implere omnem jus- » titiam [3]. » Quomodo autem est omnino mortuus pro peccatoribus, si ipse fuit in peccatis? Nam cum, qui moritur pro peccatoribus, oportet nulli peccato esse obnoxium. Si enim ipse etiam peccat, quomodo morietur pro aliis peccatoribus? Si autem est mortuus pro peccatis aliorum, mortuus est cum nulli esset peccato obnoxius. Si autem est mortuus cum esset sine peccato, non est mortuus morte peccati; quomodo enim, in quem nullum cadebat peccatum? sed morte corporis. Et ideo Paulus non dixit solum : « Est mortuus, » sed addidit : « Pro peccatis nostris; » et cum vel invitos coëgisset fateri mortem corporalem; per hoc ostendens illum etiam ante mortem nulli peccato fuisse obnoxium; cum enim qui pro peccatis moritur alienis, consequens est esse ejusmodi ut non peccet. Ac ne hoc quidem illi satis fuit : sed subjunxit, « Secundum » Scripturas. »

III. Hinc rursus fide dignam faciens orationem et significans quamnam mortem diceret. Scripturæ enim ubique loquuntur de morte corporis. « Foderunt enim, inquit, » manus meas et pedes meos, » et, « Videbunt in quem trans- » fixerunt [4]. » Multa alia, ne omnia dicamus sigillatim, licet in eis videre, alia quidem per verba, alia vero per figuras, quæ significans carnis cædem, et quod pro nostris peccatis sit occisus. « Pro peccatis, enim, inquit, populi mei » venit ad mortem; » et, « Dominus tradidit ipsum peccatis

[1] Joan. VIII, 46. — [2] Id. XIV, 30. — [3] Matth. III, 15. — [4] Psal. XXI, 18.

» nostris ; » et, « Vulneratus est propter peccata nostra [1]. » Si autem veterem non fers Scripturam, audi Joannem clamantem, et utraque ostendentem, nempe et cædem corporis, et causam. « Ecce enim, inquit, Agnus Dei qui tol- » lit peccatum mundi [2] ; » et Paulum dicentem : « Eum qui » non novit peccatum, pro nobis fecit peccatum, ut nos » fieremus Dei justitia in ipso [3]. » Et rursus : « Christus nos » redemit a maledicto legis, factus pro nobis maledic- » tum [4]. » Et rursus : « Expolians Principatus et Potestates » traducit [5], » acto de eis triumpho, et alia innumerabilia, quæ significant ea quæ facta sunt in cæde corporis, et propter nostra peccata. Ipse enim dicit : « Pro vobis sanc- » tifico me ipsum [6] ; » et, « Princeps hujus mundi nunc con- » demnatus est [7], » significans se fuisse occisum, cum nullum haberet peccatum. « Et quod sepultus est [8] ; » hoc quoque priora confirmat. Nam quod sepelitur, omnino est corpus. Et hic non amplius addidit : « Secundum Scrip- » turas : » nam poterat quidem, sed non addit. Quamobrem ? An quia sepulcrum omnibus manifestum et tunc fuit et nunc est ? An quia in communi positum est illud, « Secundum Scripturas ? » Cur ergo hic addit : « Secundum » Scripturas, et quod resurrexit tertia die secundum Scrip- » turas [9], » et non est contentus illo priori quod dictum est in communi ? Quia hoc quoque multis erat incertum et obscurum, ideo hic quoque Scripturas adjungit inspiratus, et hac sapienti et divina suscepta cogitatione. Quomodo ergo non etiam in morte idem facit ? Quoniam illic quoque crux quidem fuit omnibus manifesta, et omnibus videntibus cruci fuit affixus. Causa autem non item. Nam quod mortuus quidem fuerit sciverunt omnes : quod au-

[1] Isaï. LIII, 5-7. — [2] Joan. I, 29. — [3] 2 Cor. V, 21. — [4] Galat. III, 13. — [5] Coloss. II, 15. — [6] Joan. XVII, 19. — [7] Id. XVI, 11. — [8] 1 Cor. XV, 4. — [9] Ibid.

tem pro peccatis totius orbis hoc sit passus, non itidem sciebant multi. Propterea adducit testimonium ex Scripturis. Sed hoc quidem satis est demonstratum per ea quæ a nobis dicta sunt. Ubi autem quod sit sepultus, et quod tertio die esset resurrecturus dixerunt Scripturæ? Per Jonæ figuram, quam ipse quoque adducit dicens : « Sicut » fuit Jonas in ventre ceti tres dies et tres noctes; ita erit » etiam Filius hominis in corde terræ tres dies et tres noc- » tes[1]. » Per rubum qui erat in deserto[2] : quemadmodum enim ille ardebat, et non comburebatur, ita etiam corpus illius mortuum quidem fuit, non detentum autem fuit a morte perpetuo. Draco item qui fuit tempore Danielis hoc tacite significat. Nam sicut ille accepto nutrimento, quod dedit Propheta, ruptus est medius ; ita etiam infernus, devorato illo corpore fuit discissus, cum ipsum corpus ventrem ejus dissecuisset, et surrexisset[3]. Si autem hæc etiam vis verbis audire, quæ vidisti per figuras, audi Esaïam dicentem : « Tollitur e terra vita ejus ; » et, « Do- » minus vult eum mundare a plaga, ut ostendat illi lu- » men[4]. » Et David ante illum, « Non derelinques animam » meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre » corruptionem[5]. » Propterea te quoque Paulus transmittit ad Scripturas, ut scias hæc non fuisse facta temere et abs re. Quomodo enim cum tot Prophetæ ea prius describant, et proclament, quod Scriptura nusquam dicat mortem peccati, mentionem faciens mortis Domini, sed corporalem, et sepulturam, et talem resurrectionem? « Et quod » visus est Cephæ. » Eum statim ponit qui est omnium fide dignissimus. « Et post hoc duodecim. Deinde visus est plus- » quam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent » usque adhuc : quidam autem dormierunt. Deinde visus

[1] Matth. XII, 40. — [2] Exod. III. — [3] Dan. XIV. — [4] Isaï. LIII, 8. — [5] Psal. XV, 10.

» est Jacobo. Deinde Apostolis omnibus. Novissime autem » omnium tanquam abortivo visus est et mihi[1]. » Postquam enim illam ex Scripturis ostendit demonstrationem, eam etiam addit quæ per res fit, testes adducens resurrectionis post Prophetas, Apostolos, et alios homines fideles. Si autem illam resurrectionem dixisset esse a peccato liberationem, supervacaneum fuisset dicere : Visus est huic et illi. Hoc enim est ejus qui facit fidem resurrectionis corporis, non ejus qui subindicat liberationem a peccatis.

IV. Propterea neque semel dixit illud : Visus est, quanquam id suffecisset dictione in communi posita. Nunc autem et bis et ter eam ponit, et in unoquoque fere eorum qui viderunt. « Visus est enim, inquit, Cephæ; visus est » plusquam quingentis fratribus; visus est et mihi. » Atqui Evangelium dicit contrarium, quod visus sit primum Mariæ. Sed inter viros huic primum est visus qui maxime eum cupiebat videre. Quosnam autem hic dicit duodecim Apostolos? Nam post assumptionem in eorum numerum relatus fuit Matthias, non statim post resurrectionem. Sed est verisimile cum fuisse visum etiam post assumptionem. Hic ipse quidem certe Apostolus, post assumptionem, et vocatus fuit, et ipsum vidit. Propterea neque ponit tempus : sed absolute et indefinite recenset visiones : nam verisimile est multas fuisse. Ideo Joannes quoque dixit : Tertio jam manifestavit se ipsum[2]. « Deinde visus est supra » quingentis fratribus. » Aliqui illud, « Supra, » dicunt esse supra e cœlis. Non enim supra terram gradiens, sed superne et supra caput eis visus est. Non solum enim volebat facere fidem resurrectioni, sed etiam assumptioni. Quidam autem illud : Supra quingentis, dicunt plusquam quingentis. « Ex quibus multi manent usque adhuc. » Nam etsi, inquit, narro res antiquas, habeo tamen testes adhuc

[1] 1 Cor. xv, 5-8. — [2] Joan. xxi, 1.

viventes. « Quidam autem dormierunt[1]. » Non dixit : « Mor-» tui sunt; » sed, « Dormierunt, » hac quoque dictione rursus confirmans resurrectionem. « Deinde visus est Ja-» cobo. » Mihi videtur dicere, fratri suo. Ipse enim dicitur ei manum imposuisse ac ipsum ordinasse, et primum episcopum fecisse Jerosolymis. « Deinde Apostolis omni-» bus. » Erant enim etiam alii Apostoli, ut septuaginta. « Novissime autem omnium tanquam alicui abortivo vi-» sus est et mihi. » Hoc verbum modestiam valde sapit. Non enim quoniam erat minimus, propterea post alios ei visus est. Nam etiamsi se vocavit ultimum, longe iis qui ante ipsum fuerunt, vel potius omnibus visus est illustrior. Sed nec quingenti fratres Jacobo fuerunt meliores, quoniam ante illum eis visus est. Et cur non simul visus est omnibus ? Ut fidei semina prius jaceret. Nam qui prior vidit, et exacte factus est certior, aliis annuntiabat. Deinde sermo præveniens constituebat eum qui audiebat, in magna hujus miraculi expectatione, et viam muniebat ad fidem ante visionem. Propterea neque simul visus est omnibus, neque in initio multis, sed uni soli primum, eique omnium coryphæo et fidelissimo. Fidelissima enim maxime anima opus erat, quæ prima hanc acciperet visionem. Nam qui aspiciebant postquam alii vidissent et ab ipsis audiissent, habebant illorum testimonium, non parum conferens ad fidem faciendam, et præparans eorum mentem. Qui autem primus dignus est habitus qui eum videret, magna, sicut antea dixi, fide opus habebat, ne admirabili, et quod omnem superat opinionem, conturbaretur spectaculo. Propterea primum apparet Petro. Nam qui primus Christum est confessus, jure etiam dignus est habitus qui primus videret resurrectionem. Non propter hoc autem apparet soli Petro, sed quoniam et ipsum ne-

[1] Joan. XXI, 1.

gaverat, ex abundantia eum consolans et ostendens non esse repulsum, ante alios cum hac dignatus est visione, et primo oves tradidit. Propterea etiam primis visus est mulieribus. Quoniam minoris conditionis erat hic sexus, propterea mulier et in ejus ortu et in resurrectione prima sentit gratiam. Post Petrum autem et sparsim unicuique apparet : et aliquando quidem paucioribus, aliquando autem pluribus, ipsos inter se testes et doctores in hoc faciens, et Apostolos reddens fide dignos in iis quæ dicebant. « Novissime autem omnium tanquam cuidam abortivo vi» sus est mihi. » Quid sibi volunt hic hæc verba humilitatis, aut quamnam habent occasionem? Nam si vult se esse fide dignum, et se ipsum referre in numerum testium resurrectionis, contrarium facit ejus quod volebat. Oporteret enim se extollere, et ostendere esse magnum, quod sæpe facit cum tempus postulat. Propterea enim hic quoque modeste loquitur, quoniam hoc erat facturus, sed non statim, verum cum ea qua par est prudentia. Nam cum prius modeste esset locutus, et in se multas congessisset criminationes, tunc res suas amplificat. Quare? Ut cum magnum quidpiam et sublime de se locutus fuerit, ut illud : « Plus» quam omnes laboravi, » ea ratione grata et accepta sit oratio, quod ex quadam dictum sit consequentia, non ex præcedente instituto. Propterea etiam scribens ad Timotheum, cum esset magna de se dicturus, prius ponit suas criminationes[1]. Nam qui de aliis quidem magnum quid dicit, intrepide loquitur et secure. Qui autem necesse habet se ipsum laudare, maxime vero cum se ipsum profert testem, pudore afficitur et erubescit. Ideo hic quoque beatus se ipsum prius miserum pronuntiat, et tunc illud magnum loquitur. Hoc autem facit, et propriæ laudis molestiam resecans, et quæ postea sunt dicenda hinc fide

[1] 1 Tim. I.

digna efficiens. Nam qui quæ sunt probro danda cum veritate retulit, et nihil eorum celavit, ut quod Ecclesiam sit persecutus, quod fidem labefactare conatus, hinc etiam efficit ut quæ sunt honesta, sint minime suspecta.

V. Considera autem quam insignis sit ejus humilitas. Nam cum dixisset : « Novissime autem omnium visus est » et mihi, » eo non fuit contentus : « Multi enim novissimi, » inquit, primi, et primi novissimi : » propterea addidit : « Tanquam cuidam abortivo. » Neque hic stetit, sed suum etiam addit judicium : « Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam » persecutus sum Ecclesiam Dei[1]. » Non dixit : Duodecim solum, sed etiam aliorum omnium. Hæc autem omnia dicebat, simul et utens modestia, et sic ut dixi affectus, et quod dicendum erat prius disponens, et ut lubentius exciperetur efficiens. Nam si prætergressus dixisset : « Debetis » mihi credere, quod Christus resurrexerit. » Vidi enim ipsum, et sum omnium fide dignissimus, ut qui plus laboraverim, id quod dicebatur etiam offendisset eos qui audiebant. Nunc autem in rebus humilibus et abjectis primum versatus, et in iis quæ criminatione digna erant ; ejusmodi narrationis amputavit asperitatem, et viam muniit ad faciendam testimonio fidem. Propterea neque solum, ut dixi, se pronuntiat esse ultimum, et indignum qui appelletur Apostolus, sed affert causam, dicens : « Quoniam » persecutus sum Ecclesiam. » Atqui omnia illa fuerant remissa, sed tamen ipse nunquam est eorum oblitus, volens ostendere gratiæ magnitudinem. Et ideo subjungit, dicens : « Gratia autem Dei sum quod sum[2]. » Vidisti-ne rursum aliam summam humilitatem ? Nam delicta quidem sibi attribuit, ex recte autem factis sibi nihil, sed totum Deo ascribit. Deinde ne hinc auditorem reddat supinum, dicit ;

[1] I Cor. xv, 9. — [2] Ibid. 10.

« Et gratia ejus in me vacua non fuit. » Et hoc rursus demisse. Non dixit enim : « Ostendi studium ac diligentiam » dignam gratia, sed illa vacua non fuit. Sed abundantius » illis omnibus laboravi. » Non dixit : « Sum honoratus, » sed, « Laboravi : » et cum posset dicere et pericula et mortes, nomine laboris rursus extenuat quod dictum est. Deinde rursus solita utens humilitate, hoc quoque cito prætercurrit, et totum Deo ascribit, dicens : « Non ego » autem, sed gratia Dei mecum. » Quid hac anima fuerit admirabilius ? Nam cum per tam multa se depressisset, et unum quiddam altum solum esset locutus, ne hoc quidem suum esse dicit, et ex iis quæ præcesserunt, et quæ postea sunt secuta, altum hoc verbum deprimens, idque cum ex necessitate ad id venisset. Vide autem quam sit largus et copiosus in verbis humilitatis. « Etenim novissimo om- » nium, inquit, mihi visus est, » Propterea neque secum ponit alium, et tanquam cuidam abortivo, minimumque se esse dicit omnium Apostolorum, et nec esse dignum qui sic appelletur. Neque his fuit contentus : sed ne videatur verbis esse humilis ; affert etiam causas et demonstrationes, quod sit quidem abortivus, quoniam ipse Jesum vidit posterior ; quod autem sit indignus qui appelletur Apostolus, quoniam persecutus est Ecclesiam. Nam qui temere et inconsiderate est humilis, hoc non facit. Qui autem etiam affert causas, contrita mente omnia loquitur. Quamobrem etiam alibi eorum meminit, dicens : « Gra- » tiam autem habeo ei qui me corroboravit Christo, quod » me fidelem esse existimaverit, quod me ad ministerium » posuerit, qui prius eram blasphemus, et persecutor, et » contumeliosus[1]. » Quare autem hoc quoque altum ver- » bum est elocutus : « Abundantius ipsis laboravi ? » Videbat tempus afferre necessitatem. Nam si hoc non dixisset,

[1] 1 Tim. I, 12, 13.

sed se ipsum solum vilipendisset, quomodo potuisset libere et confidenter se ipsum citare ad testimonium, et cum aliis enumerare et dicere : « Sive enim ego, sive illi, sic prædicamus. » Testem enim oportet esse fide dignum et magnum. Quomodo autem aliis abundantius laboraverit ostendit superius dicens : « Annon habemus potestatem » comedendi et bibendi sicut et alii Apostoli[1] ? » Et rursus : « Factus sum iis qui erant sine lege, tanquam essem sine » lege[2]. » Ubi enim oportebat ostendere exactam diligentiam et perfectionem, omnes superavit : et ubi conveniebat se demittere et aliis accommodare, id quoque excellenter fecit. Nonnulli autem dicunt quod missus sit ad gentes, et maximam orbis partem pervaserit. Unde est perspicuum quod majorem gratiam sit assecutus. Si enim plus laboravit, amplior etiam erat gratia. Ampliorem autem gratiam est consecutus, quoniam majus ostendit studium et diligentiam. Vidisti quomodo, per quæ dum contendit et nititur sua adumbrare et tegere, ostenditur primus omnium ?

VI. Hæc nos quoque audientes, delicta quidem nostra traducamus, et in publicum proferamus, recte autem facta sileamus : et si tempus necessitatem afferat, ea modeste dicamus : et totum gratiæ imputemus. Quod ipse quoque facit, susquedeque primam quidem suam notans vitam, quæ autem postea sunt consecuta, gratiæ imputans : ut omni ex parte ostendat Dei benignitatem et clementiam, quod cum talis esset, cum servaverit, et rursus servatum talem fecerit. Nemo ergo ex iis qui sunt in vitio, desperet : nemo ex iis qui sunt in virtute, confidat. Sed et hic sit timidus, et ille promptus et alacris. Neque enim qui est piger et socors, sufficiet ad manendum in virtute : neque qui studium adhibet et diligentiam, erit imbecillus ad fu-

[1] 1 Cor. IX, 4, 5. — [2] Ibid. 21.

giendum vitium. Horum autem amborum exemplum est beatus David, ut qui, quando parum dormitavit, valde ceciderit, et quando fuit compunctus, ad priorem reversus sit altitudinem. Sunt enim utraque ex æquo mala, et desperare, et pigrum esse hac negligentem. Nam illud quidem cito dejicit ab ipso cœli fornice : hoc autem non permittit ut qui jacet resurgat. Propterea illi quidem dicebat Paulus : « Qui videtur stare, videat ne cadat[1]. » Huic autem : « Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdu» retis corda vestra [2].» Et rursus : « Remissas manus, et » dissoluta genua erigite [3]. » Eum quoque qui fornicatus fuerat, cum ductus esset pœnitentia, propterea recreat, ne nimia absorberetur tristitia. Quid ergo in aliis animo angeris, o homo! Nam si in peccatis ubi est utilis solum tristitia, immoderatio magnum affert damnum, multo magis in aliis. Cur enim doles? An quod pecuniam perdideris? Sed cogita eos qui ne pane quidem satiantur, et citissimam accipies consolationem. Et in unoquoque eorum quæ sunt gravia et aspera, ne defleas ea quæ acciderunt : sed pro iis quæ non acciderunt aspera, age gratias. Habuisti pecunias et amisisti? ne lacrymeris pro damno, sed age gratias pro tempore quo iis potitus es. Dic cum Jobo : « Si bona accepimus a Domino, cur mala non sus» tinebimus[4]? » Cum hoc autem illud etiam considera. Si amisisti pecunias, at corpus interim habes sanum, et non cum paupertate, de ejus quoque lamentaris infirmitate. At tuum etiam corpus aliquam passum est noxam? Sed non est hic fundus malorum humanorum : sed ferris interim in medio dolio. Multi enim cum paupertate ac mutilatione luctantur et cum dæmone, et errant in desertis. Alii rursus alia patiuntur his graviora. Absit enim ut patiamur quæcumque pati possumus. Hæc ergo semper reputans,

[1] 2 Cor. x, 12. — [2] Psal. xciv, 8. — [3] Hebr. xii, 12. — [4] Job. ii, 10.

eos cogita qui patiuntur graviora, et de nullo eorum doleas. Sed quando peccaris, tunc solum ingemisce, tunc lacrymare; non prohibeo, sed potius hortor, et tunc quoque cum moderatione, cogitans quod ea sit reversio, ea sit reconciliatio. At vides alios esse in deliciis, te autem in paupertate, aliumque splendidis indutum vestibus et conspicuum esse? Verum ne hæc solum consideres, sed etiam eas quæ sunt ex his molestias. In paupertate autem ne consideres solam mendicitatem, sed etiam eam quæ inde capitur voluptatem. Nam divitiæ quidem lætam habent larvam, interna autem plena sunt caligine : paupertas autem contra; et si uniuscujusque explicaris conscientiam, in anima quidem pauperis multam videbis securitatem et libertatem : in anima autem divitis, tumultus, perturbationes, et fluctus. Si autem doles videns ipsum divitem, ille quoque plus quam tu dolet, aspiciens eum qui est ipso ditior : et sicut tu illum times, ita ipse quoque alium, et in eo te nihil præcellit. At doles videns magistratum, quoniam tu es privatus, et ex iis qui parent imperio : sed tibi veniat in mentem et dies successionis : sed et ante illum diem, tumultus, pericula, labores, adulationes, vigiliæ, omnes calamitates. Et hæc dicimus apud eos, qui nolunt philosophari. Nam si hoc scias, ex aliis majoribus possumus te consolari : interim necesse est ex crassioribus tecum disceptare. Quando ergo videris divitem, cogita illo ditiorem : et videbis eum itidem ut tu es esse affectum. Post ipsum autem, cogita etiam eum qui est te pauperior : et quam multi dormierunt esurientes, et paternas amiserunt facultates, et habitant in carcere, ac quotidie mortem optant. Neque enim animi ægritudinem paupertas, neque voluptatem pariunt divitiæ, sed et hoc et illud nobis solet indere cogitatio. Considera autem ab infimis incipiens; qui emit stercora, dolet, et tristitia afficitur, quod non sit

liber ab hoc misero, et quod probrosum esse videtur, studio; sed si ipsum eo liberaveris et effeceris ut secure abundet rebus necessariis, rursus dolebit quod non plura possideat quam opus sit : et si plura dederis, volet ea esse duplo majora; ac propterea non minori afficietur dolore quam prius : et si duplo et triplo plura ei dederis, rursus animo angetur, quod non gerat rempublicam. Et si hoc ei præbeas, se ipsum ducet esse miserum, quod non primas partes teneat in republica. Hunc autem honorem assecutus, quod non imperium obtineat : quando autem imperium obtinuerit, quod non totius gentis : quando autem etiam totius gentis, quod non multarum gentium : quando autem multarum gentium, quod non omnium. Quando factus fuerit legatus aut præfectus, rursus dolore afficietur, quod non sit rex : et si sit rex, quod non solus; et si solus, quod non barbarorum quoque, quod non etiam totius orbis terræ. Cum autem totius orbis; cur non etiam alterius mundi? Et sic in infinitum procedens cogitatio, non sinit eum unquam lætari.

VII. Vidisti-ne quomodo etiamsi ex vili et abjecto regem feceris, non tollis animi ægritudinem, nisi correxeris cogitationem, quæ laborat avaritia et plura habendi cupiditate? Age, tibi etiam ostendam contrarium, quod etiamsi a supremis ad infima deduxeris eum qui est prudentia præditus, non injicies in animi ægritudinem et tristitiam : et si vis easdem descendamus scalas, et præfectum e sede urbis dejectum priva illa dignitate. Ipse enim hæc quæ diximus cogitare si velit, nihil inde dolebit. Neque enim reputabit ea quæ sunt ei ablata, sed ea quæ tunc habet, nempe gloriam quam habet ex eo quem gessit magistratu. Si autem eam quoque abstuleris, animo reputabit privatos, et qui ad eum magistratum nunquam ascenderunt, et ad consolationem ei sufficient divitiæ. Sin autem

ab iis quoque rursus eum expuleris, considerabit eos qui mediocria possident. Si autem etiam abstuleris mediocria, et ei solum necessarium impertieris alimentum, poterit animo cogitare eos qui ne id quidem possident, sed cum jugi fame conflictantur, et in carcere habitant. Quod si etiam ipsum in domum iliam duxeris, animo versans eos qui morbis laborant incurabilibus, intolerabilibusque doloribus, videbit multo se habere melius. Et sicut emptor ille stercoris, ne rex quidem factus fruetur animi tranquillitate; ita hic queque ne si fuerit quidem in vinculis, unquam dolebit. Neque igitur divitiæ voluptatis, neque paupertas est causa animi ægritudinis; sed mens nostra, et quod animi nostri oculi minime sint puri, neque usquam firmi sint et stabiles, sed volent ad infinitum. Et sicut salubria quidem corpora, etiamsi solo pane alantur, bono affecta sunt et luxuriant: morbida autem, etiamsi lauta et varia fruantur mensa, eo sunt imbecilliora; ita etiam solet evenire in anima. Qui pusilli quidem et abjecti sunt animi, ne in diademate quidem et honoribus qui verbis non possunt explicari, possunt esse bono et tranquillo animo. Philosophi autem, et in vinculis, et in catena, et in paupertate, pura fruuntur voluptate. Hæc ergo cogitantes, aspiciamus semper ad deteriores. Nam est quidem etiam alia consolatio, sed philosophica, et quæ multorum aliorum superat crassitudinem. Quænam ea est? Quod nihil sunt divitiæ, nihil paupertas, nihil ignominia, nihil honor; sed in brevi tempore, et in verbis solum inter se distant. Cum hac autem, alia quoque est hac major, nempe futura et bona et mala cogitare, ea quæ vere sunt mala, et quæ vere bona, et ab illis accipere consolationem. Sed quoniam, sicut prius dixi, multi sunt longe remoti ab hujusmodi doctrina, propterea necesse habuimus in hujusmodi immorari sermonibus, ut ordine ad hos quoque de-

ducamus eos qui illa susceperunt. Hæc ergo omnia reputantes, omni ex parte nos ipsos componamus, et nunquam dolebimus ob hæc inopinata. Neque enim si in imagine viderimus divites, eos esse dixerimus beandos et æmulandos : ut neque mendicos illic depictos, infelices et miserabiles. Atqui illi sunt firmiores et stabiliores iis qui sunt apud nos divites. Magis enim in pictura manet dives, quam in ipsa rerum natura. Nam ille quidem sæpe etiam ad centum annos sic apparens duraverit : hic autem cum ne annum quidem unum in suis facultatibus se deliciis expleverit, repente privatus est omnibus. Hæc ergo omnia reputantes, omni ex parte muniamus animi quietem et tranquillitatem adversus inconsideratam tristitiam, ut et vitam præsentem transigamus cum voluptate, et bona futura consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIX.

CAPUT XV.

Sive enim ego, sive illi, sic prædicamus, et sic credidistis[1].

I. Postquam Apostolos extulit, et se dejecit, et deinde rursus supra illos se extulit, ut efficeret æqualitatem; æqualitatem enim effecit; se et melioris esse conditionis ostendens et deterioris, et ea ratione se reddens fide dignum; ne sic quidem eos dimittit, sed rursus se cum illis

[1] Cor. xv, 11.

conjungit, indicans eam, quæ est secundum Christum, concordiam. Non tamen hoc sic facit ut videatur eis esse abjectus, sed ut ipse quoquein eodem cernatur ordine. Sic enim conducibile erat prædicationi. Quamobrem ambo similiter et studio fuerunt, ut nec ipse videretur eos despicere, er ne propter honorem ipsi collatum, vilipenderetur ab iis qui erant ipsi subjecti. Propterea nunc quoque se exæquat, rursus dicens : « Sive ego, sive illi, sic prædi- » camus. » A quo, inquit, vultis discere, discite; nihil differimus. Et non dixit : « Si non vultis mihi credere, illis credite : » sed et se ipsum facit fide dignum, et per se dicit sufficere, et illos per se satis esse. Nihil enim faciebat personarum differentia, cum par esset auctoritas. Porro hoc quoque facit in Epistola ad Galatas, eos assumens, non tanquam eis indigens, sed se quoque dicens sufficere. « Mihi enim qui videbantur, inquit, esse aliquid, nihil » contulerunt [1]. » Verumtamen sic quoque eorum sequor concordiam et consensionem. Dexteras enim, inquit, mihi dederunt. Nam si necesse esset ut Pauli fides et auctoritas in aliis esset et illorum testimonio niteretur, damna innumerabilia hinc accepissent discipuli. Non hoc ergo facit se ipsum extollens, sed timens Evangelio. Propterea hic quoque dicit, se ipsum exæquans, « Sive ego, sive illi, sic » prædicamus. » Pulchre dixit, « Prædicamus, » magnam ostendens fiduciam ac loquendi libertatem. Non enim clam neque in occulto, sed tuba vocem clariorem emittimus. Neque dixit, « Prædicavimus, » sed nunc quoque, « Sic » prædicamus, et sic credidistis. » Hic non dixit : « Creditis, » sed, « Credidistis; » quoniam lababant, ideo ad superiora recurrit tempora, et de cætero ab iis ipsis addit testimonium, « Si autem Christus prædicatur quod resurrexit » a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis quod resur-

[1] Galat. II, 6.

» rectio mortuorum non est[1] ? » Vides-ne quomodo optime ratiocinatur et demonstrat resurrectionem, ex eo quod Christus sit excitatus, cum ex multis illud prius confirmasset[2] ? « Nam et Prophetæ, inquit, hoc dixerunt et » ipse ostendit per visionem, et nos prædicamus, et vos » credidistis, » quadruplex connectens testimonium : quod ferebatur per Prophetas, quod per rerum eventum, quod per Apostolos, quod per Discipulos : vel potius quintuplex. Nam ipsa quoque causa ostendit resurrectionem, nempe quod sit mortuus pro aliorum peccatis. Si ergo hoc demonstratum fuit, palam est quod alterum quoque sequatur, cæteros etiam mortuos excitari. Ideo tanquam de eo quod in confesso est reprehendit, et dubium movet, dicens : Si autem Christus resurrexit, quomodo quidam dicunt in vobis quod resurrectio mortuorum non est ? hac quoque ratione amputans asperitatem eorum qui contradicunt. Non enim dixit; « Quomodo dicitis vos : » sed, « Quomodo di- » cunt quidam in vobis : » et neque omnes accusat, neque eos ipsos quos accusat reddit manifestos, ne eos efficiat impudentiores : neque rursus celat penitus, ut ipsos corrigat. Propterea cum et eos separasset a multitudine, ad disceptandum cum eis accingitur, hac ratione et eos reddens imbecilliores, et obstupefaciens, et alios in suscipiendis adversus eos certaminibus firmius ac stabilius continens in veritate, nec sinens ut ipsi transfugiant ad eos qui studium posuerunt ut ipsos corrumperent. Paratus enim est ut in eos vehementi impetu orationis feratur. Deinde ne dicant hoc quidem esse evidens et omnibus manifestum, quod Christus resurrexit, et neminem dubitare, non tamen hoc necessario quoque alterum efficere, nempe hominum resurrectionem. Nam quod ad Christi quidem attinet resurrectionem, ea et fuit prædicta, et evenit, et

[1] Cor. xv, 12. — [2] Act. x.

per testimonium visionis est probata : nostra autem resurrectio adhuc in ipse est ; vide quid facit, ex altera parte rursus id probat, quod magnas habebat vires ; quid enim, inquit, dicunt quidam quod non est mortuorum resurrectio? Ergo illud quoque ex hoc est sublatum, quod Christus resurrexerit. Et ideo subjungit, dicens : « Si autem resur» rectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit[1]. » Vidisti-ne Pauli violentiam et contentionem inexpugnabilem ? quomodo non ex eo solum quod est manifestum, id de quo dubitatur ; sed etiam ex eo de quo dubitatur a contradicentibus, jam conetur demonstrare illud quod est manifestum ? Non quia id quod jam factum erat opus haberet demonstratione, sed ut ostenderet hoc esse æque atque illud credibile.

II. Et quænam est, inquies, hæc consequentia ? Nam quod si Christus quidem non resurrexerit, ne alii quidem resurgant, est consequens ; quod autem si alii non resurrexerint, ne ipse quidem resurrexerit, quomodo hoc ullam habeat rationem ? Quoniam ergo hoc videbatur non esse admodum rationi consentaneum, vide quomodo consentaneum hoc valde faciat, ab alto prius jaciens semina, ex ipsa prædicationis causa : nempe quod pro peccatis nostris mortuus resurrexerit, et quod sit primitiæ eorum qui dormierunt. Primitiæ enim cujusnam fuerint primitiæ, nisi eorum qui resurgunt ? Quomodo autem fuerint primitiæ, nisi resurgant illi quorum sunt primitiæ ? Quomodo ergo non resurgunt ? Si autem non resurgunt, cur resurrexit Christus ? Cur venit ? Cur carnem suscepit, si carnem non erat suscitaturus ? Non enim ipse opus habebat ut resurgeret nisi propter nos. Sed hæc quidem ponit postea progrediens ; interim autem dicit : « Si mortui non resur» gunt, neque Christus resurrexit, » utpote cum hoc sit

[1] Cor. xv, 13.

connexum. Nam si non fuisset resurrecturus, ne illud quidem fecisset. Vidisti-ne paulatim totam everti susceptæ carnis dispensationem, ex illis verbis, et ex eo quod non credatur resurrectio ? Sed nunc nihil dicit de carnis susceptione, sed de resurrectione. Non enim carnem suscepisse, sed mortuum esse abolet mortem; nam eo carnem habente adhuc dominatum obtinebat illius tyrannis. « Si » autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nos» tra [1]. » Atqui consequens erat dicere : « Si autem Christus non resurrexit, pugnatis cum iis quæ sunt evidentia, et cum tam multis Prophetis, et cum rerum veritate. » Sed id ponit quod est eis multo terribilius. « Inanis est ergo præ » dicatio nostra, inanis est fides vestra. » Exagitare namque vult illorum mentem. Universum, inquit, perdidimus : pereunt omnia si non resurrexit. Vidisti quantum sit mysterium susceptæ carnis dispensationis ? Nam si mortuus non potuit resurgere, neque abolitum est peccatum, neque mors est perempta, nec ablatum est maledictum, et non solum nos inania prædicavimus, sed vos quoque credidistis inania. Et non solum hinc ostendit absurditatem horum malorum dogmatum, sed etiam acriter decertat, dicens : « Invenimur autem et falsi testes Dei : quoniam testimo» nium diximus adversus Deum quod suscitaverit Chris» tum : quem non suscitavit, si mortui non resurgunt [2]. » Si autem hoc est absurdum, est enim Dei accusatio et calumnia, et non excitavit ut dicitis, non hoc solum, sed multa etiam alia sequentur absurda. Et ipsa rursus confirmat, et assumit dicens : « Nam si mortui non resurgunt, » neque Christus resurrexit [3]. » Nam si hoc non erat facturus, ne advenisset quidem. Hoc autem non dicit, sed finem, nempe ejus resurrectionem, per ipsam omnes trahens. « Quod si Christus non resurrexit, vana est fides

[1] 1 Cor. xv, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 16.

» vestra[1]. » Et quod est manifestum et de quo constat continenter addit Christi resurrectionem, ex eo quod est fortius, id etiam, quod videtur esse imbecillum et dubium, reddens validum et manifestum. « Adhuc estis in peccatis » vestris. » Nam si non resurrexit, nec est quidem mortuus. Si autem non est mortuus, nec abolevit quidem peccatum. Ejus enim mors est abolitio peccati. « Ecce enim, inquit, » Agnus Dei qui tollit peccatum mundi[2]. » Quomodo autem tollens? Morte. Et ideo etiam vocavit Agnum, ut qui occideretur. Si autem non resurrexit, neque fuit occisus; si non fuit occisus, neque peccatum est abolitum; si non fuit abolitum, in eo estis; si autem in eo estis, frustra prædicavimus; si frustra prædicavimus, frustra credidistis. Alioquin autem mors quoque manet immortalis, si non resurrexit. Si enim ipse quoque detentus fuit a morte, et dolorem ejus non solvit, quomodo alios omnes liberavit, qui ipse adhuc detinebatur? Et ideo subjungit: « Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt[3]. » Et quid dico, inquit, de vobis, cum etiam illi omnes perierint, qui totum confecerunt, et futuro, quod est incertum, non sunt amplius subjecti? Illud autem, in Christo, aut dicit in fide: aut qui propter ipsum sunt mortui, qui multa sustinuerunt pericula, qui multas passi sunt afflictiones, qui ingressi sunt per viam angustam. Ubi nunc sunt scelesta ora Manichæorum, qui dicunt eum dicere eam, quæ hic est resurrectionem, nempe liberationem a peccato? Densi enim isti et continui ac reciproci syllogismi, nihil indicant eorum quæ illi dicunt, sed id quod nos dicimus. Dicitur enim resurrectio ejus quod cecidit restitutio. Et ideo frequenter resumit, non solum dicens resurrexisse, sed etiam addens, ex mortuis. Et Corinthii sane non dubitabant de remissione peccatorum, sed de resurrectione corporum.

[1] 1 Cor. xv, 17. — [2] Joan. i, 29. — [3] 1 Cor. xv, 18.

Quæuam autem omnino urget necessitas, ut si homines non sint ejusmodi ut non peccent, ne Christus quidem sit hujusmodi? Nam si non esset suscitaturus, consequens esset dicere : « Cur venit, et carnem accepit, et resurrexit? De nobis autem minime. Nam et peccantibus hominibus et non peccantibus, cum Deo semper est quod in eum non cadat peccatum : et nos illum non sequimur, neque hoc ad illud reciprocatur, sicut in resurrectione corporum. « Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, » miserabiliores sumus omnibus hominibus[1]. »

III. Quid dicis, o Paule? Quomodo in hac vita sperantes sumus, si corpora non resurgunt, cum maneat anima et sit immortalis? Quoniam si maneat anima, et millies sit immortalis, sicut est revera, absque carne non accipiet bona illa ineffabilia, sicut neque punietur. Omnia enim manifestabuntur ante tribunal Christi, ut accipiat unusquisque quæ per corpus gessit, sive bona, sive mala[2]. Propterea dicit, si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si enim non resurgit corpus, incoronata manet anima extra illam beatitudinem quæ est in cœlis. Si autem hoc ita se habet, tunc nihil omnino consequemur. Si tunc nihil consequemur, in præsenti sunt remunerationes. Quid ergo, inquit, hac ratione fuerit nobis infelicius? Hæc autem dicebat, simul et eos confirmans ac stabiliens in eo quod dicitur de resurrectione corporum, et de immortali illa vita persuadens, ne existimarent nostra omnia dissolvi et desinere in præsenti. Nam cum per præcedentia satis confirmasset quod volebat et dixisset : « Si mortui non resurgunt, neque » Christus resurrexit; si autem Christus non resurrexit, » periimus, et adhuc sumus in peccatis : » rursus hoc quoque subjungit, exagitans illorum arrogantiam. Quando enim

[1] 1 Cor. xv, 19. — [2] 2 Cor. v, 10.

est necessarium aliquod dogma introducturus, metu primum percellit cordis eorum duritiem : quod hic quoque fecit, ut qui et superius ea disperserit, et animo anxios reddiderit, ut qui ab omnibus excidissent ; et nunc rursus aliter, et ut maxime doleant, idem faciens, ac dicens : Miserabiliores sumus omnibus hominibus, si post tot bella, et mortes, et mala innumerabilia, tantis bonis simus privandi, et intra præsens tempus nostra consistant. Omnia enim pendent a resurrectione. Quamobrem hinc quoque est perspicuum, quod non loqueretur de peccatis, sed de resurrectione corporum, et de vita præsenti et futura. « Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dor- » mientium[1]. » Postquam ostendit quot mala oriantur ex eo quod non credatur resurrectio, rursus repetit quod dictum est, et dicit : « Nunc autem Christus resurrexit a » mortuis, » continuo addens a mortuis, ut obturet ora hæreticorum. « Primitiæ eorum qui dormierunt. » Si est autem primitiæ, eos quoque oportet resurgere. Si autem peccatorum diceret resurrectionem, nemo autem est absque peccato : nam Paulus dicit, « Nihil mihi conscius sum, sed » non in hoc justificatus sum[2]; » quomodo erunt aliqui qui resurgant secundum vestram sententiam ? Vides-ne eum esse locutum de corporibus ? Et ut hoc fide dignum faceret, continuo Christum adducit in medium, qui in carne resurrexit. Deinde etiam affert causam. Nam, ut dixi, quando enuntiat quidem, causam autem non dicit, non tam facile a multis admittitur et probatur oratio. Quænam est ergo causa ? « Quoniam quidem per hominem mors, et per ho- » minem resurrectio mortuorum[3]. » Si autem per hominem, per eum plane qui habet corpus. Vide porro ejus solertiam, qui etiam aliter orationem efficit necessariam. Nam eum qui fuit superatus, oportet et prostra-

[1] 1 Cor. xv, 20. — [2] Id. iv, 4. — [3] Id. xv, 21.

tam instaurare ac reparare naturam, et ipsum vincere. Sic enim probrum excusserit. Videamus autem quamnam dicit mortem. « Sicut enim in Adam omnes moriun-» tur, ita et in Christo omnes vivificabuntur[1]. » Quid? omnes-ne, dic quæso, mortui sunt in Adam morte peccati? Quomodo ergo Noë justus in generatione sua? Quomodo Abraham? Quomodo Job? Quomodo alii omnes? Quid vero, dic rogo, omnes-ne vivificabuntur in Christo? Et ubi sunt qui abducuntur in gehennam? Nam si hoc quidem dictum est de corpore, stat quod dicitur. Sin autem de justitia et peccato, nequaquam. Deinde ne cum audieris communem vivificationem, etiam peccatores existimares esse salvos, subjunxit: « Unusquisque autem in suo ordine[2]. » Nam quoniam audivisti resurrectionem, ne existimes omnes eadem assequi et iisdem frui. Nam si in supplicio non omnes eadem patientur, sed magna est differentia, multo magis ubi sunt peccatores et justi, major erit distantia. « Primitiæ Christus: deinde ii qui sunt Christi; » hoc est fideles, et qui sunt probati, et bonæ existimationis, « Mox » finis. » Nam quando illi resurrexerint, res omnes finem accipient: non sicut nunc postquam resurrexerit Christus, omnia adhuc sunt in suspenso, et ideo addidit: « In ejus » adventu, » ut discas ipsum loqui de illo tempore. « Cum » tradiderit regnum Deo et Patri; cum evacuaverit omnem » principatum, potestatem, et virtutem[3]. »

IV. Hic attente animum adhibete, et videte ne quid vos effugiat eorum quæ dicuntur: est enim nobis pugna cum inimicis; ideo prius est exercenda deductio ad absurdum: quod sæpe etiam facit Paulus. Sic enim maxime quæ dicunt, apparebunt nobis deprehensu facilia. Eos ergo primum rogemus quid sit quod dictum est, « Cum tradiderit » regnum Deo et Patri? » Nam si id inconsiderate acceperi-

[1] I Cor. XV, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 24.

mus, et non ut Deo convenit, non illud postea habebit. Nam qui alii tradidit, desinit de cætero ipse id tenere Nec erit solum hoc absurdum, sed etiam quod ne ille quidem qui accepit, invenietur habere prius quam acceperit. Congruenter ergo iis quæ dicunt, neque Pater erat rex antea, et nostra persequitur : neque Filius postea rex esse apparebit. Quomodo ergo ipse quidem dicit de Patre, « Pater » meus usque nunc operatur, et ego operor[1] ? » De ipso autem dicit Daniel, « Regnum ejus, regnum æternum, » quod non præteribit[2]. » Vides-ne quam multa oriantur absurda, et quam cum Scripturis pugnantia, cum quispiam quæ dicuntur humane acceperit ? Quemnam autem hic dicit evacuari et aboleri principatum ? Angelorum-ne ? Absit. At fidelium ? Ne hoc quidem. Sed quemnam ? Dæmonum, de quo dicit : « Non est nobis colluctatio adversus » carnem et sanguinem, sed adversus principatus, adversus » potestates, adversus mundi rectores tenebrarum hujus » sæculi[3]. » Nam nunc quidem non sunt plene abolita nec adhuc cessant ; in multis enim locis operantur : tunc autem cessabunt. « Oportet enim illum regnare, donec po- » nat omnes inimicos sub pedibus suis[4]. » Rursus hinc quoque aliud oritur absurdum, nisi id quoque acceperimus, ut Deo convenit. Nam illud, « Donec, » est finis et determinationis. In Deo autem hoc non est. « Novissima inimica » destruetur mors[5]. » Quomodo novissima ? Post omnes : post diabolum, post alia omnia. Etenim etiam in initio intravit novissima. Prius enim diaboli consilium, et inobedientia, et tunc mors. Potestate ergo nunc quoque est abolita, re autem ipsa tunc. « Omnia enim subjecit sub pe- » dibus ejus. Cum autem dicat : Omnia subjecta sunt ei, » sine dubio præter eum qui subjecit ei omnia. Cum autem

[1] Joan. v, 17. — [2] Dan. II, 44. — [3] Ephes. VI, 16. — [4] 1 Cor. XV, 25. — [5] Ibid. 26.

» subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus » erit illi, qui subjecit sibi omnia [1]. » Atqui antea non Patrem dicebat esse qui subjecit, sed ipsum evacuare et abolere. « Cum, inquit, evacuaverit omnem principatum » et potestatem. » Et rursus, « Oportet enim ipsum regnare: » donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. » Quomodo ergo hic dicit Patrem? Nec hoc est solum quod videtur esse dubium, sed etiam quod metu valde absurdo est affectus, et usus est correctione dicens : « Præter eum, » qui ei subjecit omnia, » tanquam aliquibus suspicantibus, num Pater quoque aliquando subjiceretur Filio : quo quid fuerit magis alienum a ratione? Sed tamen hoc timuit. Quid ergo est? etenim multæ deinceps occurrunt quæstiones. Sed animum mihi abhibete : etenim mihi necesse est primum dicere Pauli scopum et institutum, et consilium quod ubique videris resplendere; et tunc afferre solutionem ; nam hoc quoque ad solutionem nobis confert. Quæ est ergo sententia Pauli, et quis est mos ejus? Aliter loquitur, quando loquitur de sola Divinitate, et aliter quando acciderit ut loquatur de susceptæ carnis dispensatione. Nam quando carnem apprehenderit, de cætero secure omnia loquitur humilia et abjecta, confidens nempe, quod ea sit apta et idonea ad suscipiendum ea quæ dicuntur. Videamus ergo hic quoque an loquatur de sola Divinitate, an cum carnis susceptæ dispensatione de ipso hæc enuntiet quæ dicit. Imovero prius ostendamus ubinam hoc, quod dixi, fecerit. Ad Philippenses scribens dicit: « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est » esse Deo æqualem, sed se ipsum exinanivit servi formam » accipiens, in similitudine hominum factus, et figura in- » ventus ut homo; humiliavit se ipsum, obediens factus » usque ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter

[1] 1 Cor. xv, 27, 28.

» Deus exaltavit illum[1]. » Vidisti-ne quomodo, quando de sola quidem loquebatur Divinitate, illa magna dixit, eum in forma Dei esse, et æqualiter Genitori; et ipsi totum ascribit? quando autem ostendit eum tibi carnem susceepisse, rursus depressit orationem. Nisi enim hæc diviseris, magna est repugnantia eorum quæ dicta sunt. Nam si Deo erat æqualis, quomodo exaltavit eum qui est sibi æqualis? Si erat in forma Dei, quomodo ipsi donavit nomen? Nam qui donat, ei qui non habet donat : et qui exaltat, eum qui prius erat humilis exaltat. Invenietur ergo esse imperfectus et indigens prius quam altitudinem acceperit et nomen : et alia innumerabilia hinc sequentur absurda corollaria. Sed si carnis susceptæ addideris dispensationem, non peccabis hæc dicens. Hæc autem hic quoque cogita, et cum hoc consilio accipe quæ dicta sunt.

V. Cum his autem alias quoque dicemus causas. Interim autem illud necesse est dicere, quod et a Paulo verba fiebant de resurrectione, quæ videbatur fieri non posse, et quæ minime credebatur : et scribebat ad Corinthios, ubi plures erant philosophi, qui semper irridebant ea quæ sunt hujusmodi. Etenim cum in aliis inter se colliderentur, in hoc dogmate tanquam uno ore omnes conspirabant, statuentes non esse resurrectionem. De hujusmodi ergo causa decertans, cui adeo non creditur, et quæ irridetur, tam propter præjudicatam opinionem, quam propter rei difficultatem; et volens probare id fieri posse, primum hoc facit ex Christi resurrectione : et cum eam demonstrasset, et ex Prophetis, et ex iis qui viderant, et ex iis qui crediderant, postquam accepit ad absurdum deductionem de qua constabat, deinceps probat hominum resurrectionem. Nam si mortui non resurgunt, ne Christus quidem resurrexit. Deinde cum continuo in præceden

[1] Philip. II, 6-9.

tibus eorum frequentem dedisset probationem, aliter rursus argumentatur, eam vocans primitias, et ostendens eum abolere omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et mortem novissimam. Quomodo ergo, inquit, fuerit abolita, nisi prius amiserit quæ habebat corpora? Postquam ergo magna locutus est de Unigenito, nempe quod tradit regnum, hoc est, quod ipse ea conficit, et ipse bello vincit, et omnia pedibus suis subjicit, subjunxit corrigens multorum incredulitatem : « Oportet eum reg-» nare, donec posuerit omnes inimicos sub pedibus suis. » Non finem regno imponens dixit illud, « Donec, » sed fide dignum faciens id quod dictum est, et ut bono sint animo et confidant procurans. Non enim postquam audivisti, inquit, eum esse aboliturum omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et diabolum et tam multas dæmonum catervas, et infidelium turbas, et mortis tyrannidem, et mala omnia, timeas, tanquam ipse sit infirmus et imbecillus. Donec enim fecerit hæc omnia oportet eum regnare : non hoc dicens, quod postquam fecerit, non regnabit, sed illud probans, quod etiamsi non nunc factum sit, omnino sit futurum. Non enim conscinditur ejus regnum. Dominatur enim et potens est, et manet, donec omnia recte confecerit. Hunc autem morem inveneris etiam in veteri Scriptura, ut quando dicit, « Verbum au-» tem Domini manet in æternum[1]. » Et, « Tu autem idem » ipse es, et anni tui non deficient[2]. » Hæc autem dicit Propheta, et quæ sunt hujumodi, quando narrat de rebus quæ longo post tempore sunt gerendæ, et omnino futuræ, crassiorum auditorum expellens timorem. Quod autem illud, Donec, et, Usque, si de Deo dicantur, non sint verba finem significantia, audi quid dicat. « A sæculo et usque » in sæculum tu es[3]. » Et iterum, « Ego sum, et donec

[1] Psal. XCVIII, 89. — [2] Id. CI, 28. — [3] Id. LXXXIX, 2.

» consenueritis ego sum[1]. » Propterea et ultimam ponit mortem, ut ex aliorum victoria, hoc quoque facile admittat is qui non credit. Quando ergo diabolum, qui mortem invexit, sustulerit, multo magis ejus opus dissolvet ac perfringet. Quoniam ergo ei omnia attribuit, quod « Evacua» verit » principatus et potestates, quod regnum recte gesserit et administrarit, dico autem fidelium salutem, orbis terræ pacem, malorum deletionem : hoc enim est regnum recte gessisse et administrasse, mortem dissolvisse : neque dixit quod Pater per ipsum, sed ipse evacuabit et abolebit et ipse ponet sub pedibus suis, neque usquam meminit Patris, de cætero timuit ne videretur quibusdam a ratione alienioribus, aut major Patre esse Filius, aut aliquod aliud principium ingenitum. Propterea sibi cavens et rem in tuto collocans, lenit ac mitigat magnitudinem eorum quæ dicta sunt, dicens : « Omnia enim » posuit sub pedibus suis, » res gestas rursus Patri ascribens, non tanquam sit impotens et imbecillus Filius. Quomodo enim esset, de quo tam multa tulit testimonia, et cui attribuit omnia quæ dicta sunt? sed propter quam dixi causam, et ut ostenderet Patri et Filio esse communia quæ facta sunt pro nobis. Nam quod ipse sibi sufficerit ad omnia sibi subjicienda, audi rursus Paulum dicentem : « Qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ ut sit con» forme corpori gloriæ suæ, secundum operationem qua » etiam possit ipse subjicere sibi omnia. » Deinde etiam usus est correctione dicens : « Cum autem dicat : Omnia » subjecta sunt ei, sine dubio præter eum qui subjecit ei » omnia, » hinc quoque de Unigeniti gloria non parvum ferens testimonium. Si enim fuisset minor, et longe inferior, nunquam eum subiisset hic metus. Neque hoc fuit contentus, sed aliud etiam ei addit, dicens. (Nam ne quis-

[1] Exod. III, 14.

piam suspicaretur et diceret : Quid tum, si non subjectus sit Pater ? Hoc non obstat quominus fortior sit Filius : veritus impiam hanc suspicionem, quoniam per illud non satis poterat hoc ostendere, addidit ex multa abundantia :) « Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse » Filius subjectus erit illi. » Ostendens ejus magnam cum Patre concordiam, et quod is est principium bonorum omnium et causa prima qui eum genuit, qui tam multa potest et recte gerit.

VI. Si autem plura dixit quam res postulabat, ne mireris. Magistrum enim suum imitans hoc facit. Ipse enim volens ostendere illius concordiam cum eo qui ipsum genuit, et quod non præter ejus voluntatem advenerit, tantum descendit et se demittit, non quantum exigebat concordiæ demonstratio, sed quantum opus habebat præsentium imbecillitas. Patrem enim rogat, non propter aliud quam propter hoc : et causam afferens, dicit : « Ut » credant quod tu me misisti[1]. » Hunc ergo imitans, hic quoque dictione utitur ex abundantia : non ut coactam suspiceris servitutem, absit; sed ut absurda illa dogmata validius expellat. Nam quando vult aliquid radicitus evellere, magna utitur abundantia. Sic etiam dicens de muliere fideli, et viro infideli habentibus inter se consuetudinem lege matrimonii; ne existimaret mulier se pollui ex concubitu et complexu infidelis, non dixit mulierem esse immundam, et nihil lædi ab infideli; sed quod est multo amplius, per ipsam sanctificatum esse infidelem : non hoc volens ostendere, quod Græcus factus sit ex illa sanctus, sed verbi exuperatione studens ejus metum solvere. Ita hic quoque cum dictionis vi studuisset impium illud dogma tollere, dixit id quod dixit. Sicut enim imbecillem Filium suspicari, est extremæ iniquitatis; quam-

[1] Joan. xi, 42.

obrem id corrigit, dicens : « Omnes inimicos suos ponet » sub pedibus suis ; » ita rursus est hoc magis impium existimare Patrem illo esse minorem. Quamobrem id quoque tollit cum magna exuperatione. Vide autem quomodo id ponat. Non dixit enim absolute, « Præter eum qui subjecit, » sed significans, quod etiamsi de eo constet, se tamen id confirmare ac munire. Et ut scias hanc esse causam eorum quæ dicta sunt, illud ex te sciscitabor : Fit-ne tunc accessio subjectionis Filio? Et quomodo non est absurdum, et Deo indignum? Maxima enim et subjectio et obedientia, quod cum sit Deus, servi formam acceperit. Quomodo ergo tunc subjicietur? Vides quod absurdum tollens suspicionem hoc posuerit, idque cum eo quo par est sensu? Nam ut Filium decet et Deum, sic obedit, non more humano, sed libere se gerens, et omnem habens potestatem. Alioqui quomodo est consessor? quomodo sicut Pater, sic ipse quoque quos vult suscitat? Quomodo quæ sunt Patris, sunt ejus omnia : et quæ ejus sunt, Patris? Hæc enim nobis indicant exactam et perfectam ejus cum Patre potestatem. Quid est autem, quando tradiderit regnum? Duo regna Dei novit Scriptura : unum quidem ex conjunctione seu proprietate : alterum ex creatione. Nam in omnes quidem regnum obtinet, Græcos, Judæos, dæmones, adversarios, ratione creationis. Regnum autem obtinet in fideles, et voluntarios et subjectos, ratione conjunctionis. Hoc regnum dicitur etiam habere imperium. De eo enim dicit etiam in secundo Psalmo, « Postula a » me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam [1]. » De eo etiam ipse dixit Discipulis, « Data est mihi omnis potestas » a Patre meo [2] : » ei qui genuit omnia ascribens, non quod ipse non sufficiat, sed ostendens quod sit Filius, et non ingenitus. Hoc ergo tradit, hoc est, recte gerit. Quare

[1] Psal. II, 8. — [2] Matth. XXVIII, 18.

autem, inquit, nihil dixit de Spiritu? Quoniam nunc de ipso non agitur, neque omnia simul confundit. Nam etiam quando dicit, unus Deus Pater, et unus Dominus Jesus, non omnino minorem sinens esse Spiritum, propterea tacet, sed quoniam tunc res non urgebat, hoc dixit. Scit enim et Patris solius meminisse; nec ideo Filium ejiciemus. Scit etiam et Filii et Spiritus solius meminisse, nec propterea Patrem abolebimus. Quid est autem, « Ut sit » Deus omnia in omnibus[1] ? » ut omnia ab ipso pendeant. Ne quis existimet duo esse principia sine principio, neque aliud regnum divisum. Nam quando strati quidem jacuerint inimici sub pedibus Filii : qui eos autem habet jacentes sub pedibus, cum Genitore non agitat seditionem, sed est in perfecta cum eo concordia, ipse erit omnia in omnibus. Quidam autem dicunt ipsum hæc dixisse significantia abolitionem vitii, utpote cum omnes deinceps cedant, et nullus resistat, nec maligne se gerat. Nam quando non fuerit peccatum, est perspicuum quod Deus erit omnia in omnibus. Si autem corpora non resurgunt, quomodo sunt hæc vera? Gravissimus enim manet omnium inimicus, nempe mors, iis quæ voluit confectis. Nequaquam, inquit, neque enim amplius peccabunt. Et quid tum? Neque enim de morte animæ, sed de morte corporis hic loquitur. Quomodo ergo illa aboletur? Hoc est enim victoria, ea quæ sunt ablata, et quæ detinentur accepisse. Si autem in terra detinenda sunt corpora, manet ergo ejus tyrannis, cum hæc quidem detineantur, aliud autem non sit corpus ubi vincatur. Si ergo hoc fiat quod dicit Paulus, sicut certe fiet, præclara etiam apparebit victoria, cum Deus potuerit suscitare illa quæ ab ipsa detenta sunt corpora. Nam tunc vincit quispiam inimicum, quando acceperit spolia, non quando ipsa siverit apud eum manere. Si nemo au-

[1] 1 Cor. xv, 28.

tem audeat quæ sunt ejus accipere, quomodo dixerimus esse victum?

VII. Hoc etiam modo victoriæ Christus in Evangeliis dicit se vicisse his verbis : « Quando alligaverit fortem, » tunc et vasa ejus diripiet[1]. » Alioqui si hoc non factum, ne manifesta quidem fuerit victoria. Nam sicut si de morte animæ agatur, qui est mortuus, fuit justificatus a peccato, neque hoc dixerimus esse victoriam; ille enim est qui vicit, non qui malis nihil addidit, sed qui eam quæ jam erat animi motuum solvit captivitatem : ita hic quoque non stitisse mortem corpora depascentem, esse dixerim præclaram victoriam, sed quæ jam detenta erant corpora ab ipsa avelli. Si autem adhuc contendant et dicant de morte animæ hæc esse dicta, quomodo illa aboletur ultima? Nam in unoquoque qui baptizatur, plene est abolita. Sed si dicas de corpore locum habet quod dictum est, nempe quod mors ultima aboleatur. Si quis autem dubitans quærat, cur cum dissereret de resurrectione, in medium non adduxerit corpora quæ resurrexerunt tempore Domini, illud dixerimus, quod hoc non fuisset loqui de resurrectione. Eos enim qui resurrexerunt ostendere rursus mori, non erat demonstrantis quod mors postremo aboleatur. Propterea enim dixit eam aboleri ultimam, ne existimes eam amplius resurgere. Vitio enim sublato, multo magis mors cessabit. Neque enim fuerit consentaneum, ut si fons arescat, cui ex eo manat consistat fluvius, et si evanescat radix, maneat fructus. Quoniam ergo in die novissimo inimici Dei abolentur cum morte, et diabolo, et dæmonibus, ne tristitia afficiamur si Dei inimicis res prospere succedant. Inimici enim Domini, simul atque glorificati et in altum elati fuerint, deficientes tanquam fumus defecerunt. Quando videris aliquem Dei inimicum divitem, stipatum

[1] Matth. XII, 29.

satellitibus, habentem multos assentatores, noli animum abjicere, sed geme, lacrymare, Deum roga, ut eum referat in ordinem et numerum amicorum : et quo magis rem suam bene gesserit cum sit inimicus, eo magis eum luge. Nam peccatores quidem semper oportet deflere, maxime autem quando abundant divitiis, et sunt eis res secundæ, sicut ægrotantes quando ventri indulgent et inebriantur. Sed sunt quidam, qui his verbis auditis, ita misere afficiuntur, ut propter hæc acerbe ingemiscant et dicant, dignus sum lacrymis, qui nihil habeo. Recte dixisti : Qui nihil habes, non quoniam non habes ea quæ ille habuit : sed quoniam rem ducis dignam quæ beata censeatur, ideo dignus es qui millies lugearis. Etenim si quis bona valetudine fruens, beatum judicet ægrotum, etiam in molli cubili jacentem, iste est illo multo miserior et infelicior, quod bonorum suorum nullum habeat sensum. Quod quidem in his quoque videre licet accidere, unde etiam tota nostra vita confunditur et turbatur. Hæc enim verba innumerabiles perdiderunt et diabolo tradiderunt, et iis qui fame tabescunt fecerunt miserabiliores. Nam quod qui plura appetunt, sint etiam mendicis miserabiliores, ut qui majori et acriori laborent animi ægritudine, hinc est perspicuum. Civitatem nostram invasit quondam siccitas, et extrema timebant omnes, Deumque rogabant, ut hunc metum solveret : et tunc licebat videre quod dictum fuit a Moyse, cœlum factum æneum[1], et quotididie expectari mortem omni morte graviorem. Sed cum postea visum esset benigno et clementi Deo, præter spem omnem, multa atque adeo infinita ex alto cecidit pluvia : et omnes jam festum diem agebant, tanquam qui ex ipsis portis mortis ascendissent. Sed in tantis bonis, et communi omnium lætitia, quidam ex iis qui valde opulenti

[1] Deut. xxviii, 23.

erant, circuibat mœstus et tristis, præ animi ægritudine mortuus, et multis causam rogantibus cur in communi omnium lætitia solus doleret, ne intus quidem continere potuit hanc gravem animi perturbationem, sed a morbi punctus tyrannide, causam in medium protulit. Cum habeam, inquit, innumeras mensuras frumenti, nescio ubi illas deponam. Hunccine, dic quæso, pro his verbis beatum ducemus, pro quibus oportuisset eum obrui lapidibus, qui esset quavis fera crudelior, qui esset communis hostis? Quid dicis, o homo? Doles quod non perierint omnes ut aurum cogeres. Non audivisti quid dicat Salomon : « Qui frumenti auget pretium, est po» pulo execrandus? » Sed circuis communis inimicus bonorum orbis terræ, et hostis liberalitati Domini totius mundi, et mammonæ amicus, vel potius servus? Annon oportebat linguam illam amputari? Non cor extingui quod hæc verba pepererat?

VIII. Vidisti-ne quomodo aurum non sinat homines, esse homines, sed feras et dæmones? Quid enim hoc divite fuerit miserabilius, qui optat quotidie esse famem, ut ei sit aurum? Ad contrarium enim ei redit animi perturbatio. Neque enim lætatur abundantia possessionis fructuum : sed propter hoc ipsum dolet quod infinita possideat. Atqui eum qui multa possidet, lætari oportet : iste autem propter hoc ipsum animo angitur. Vides-ne quod, sicut dixi, non tantam ex præsentibus accipiunt voluptatem qui sunt divites, quantam animi sustinent ægritudinem ex iis quæ nondum advenerunt? Nam qui frumenti mensuras possidebat innumeras, magis dolebat et ingemiscebat, quam qui esuriebat. Et qui necessarium quidem habebat alimentum, coronabatur, et exultabat, et Deo agebat gratias. Qui autem tam multa possidebat, ægre ferebat, et se periisse existimabat. Non est ergo abundan-

tia quæ efficit voluptatem, sed mens philosophiæ dedita. Nam absque ea etiamsi quispiam omnia acceperit, tanquam omnibus privatus efficietur et lamentabitur. Hic enim de quo nunc agitur, etiamsi tanto quanto voluisset pretio vendidisset quæ habebat, rursus doluisset quod non pluris vendidisset : et si pluris potuisset, rursus aliam quæsivisset exuperationem : et si modium uno aureo venumdedisset, hic quoque rursus animi ægritudine fuisset laceratus, quod non tanti fuisset semimodius. Si autem ab initio non tanti fuit pretium, ne mireris. Nam et qui sunt ebrii, non ab initio incenduntur, sed cum multo mero fuerint impleti, tunc graviorem accendunt flammam. Ergo isti quoque quo plura fuerint complexi, eo in majori sunt inopia : et qui plura lucrantur, ii magis egent. Hæc autem a me non solum illi dicta sunt, sed unicuique eorum qui hoc morbo laborant, et annonæ pretium augent, proximoque procurant paupertatem : benignitatis enim et humanitatis nusquam apud illos est ratio. Ubique autem pecuniæ amor venalium tempore multos exagitat, ac frumentum et vinum ille quidem citius, hic vero vendit tardius : neuter autem ob curam quam publicæ rei gerat : sed ille quidem ut plura accipiat, hic autem ne pauciora, sic mutato fructu. Nam quoniam plures legis Dei magnam non habentes rationem, omnia tenent intus inclusa, aliter eos Deus adducens ad benignitatem et humanitatem, ut vel ex necessitate aliquid boni faciant, majoris damni injicit metum; non sinens in multum tempus durare fructus terræ, ut saltem ex eorum corruptione damnum timentes, ea vel inviti tradant egentibus, quæ domi infossa male servant. Verum post hæc etiam sunt quidam adeo inexplebiles, ut ne hinc quidem castigentur. Multi certe etiam integra dolia exinanierunt, et ne cyathum quidem pauperi dederunt, nec

pecuniæ tantillum egentibus, acetum autem ex vino factum totum humi jecerunt, doliaque sua simul cum vino corrupere. Alii autem rursus cum ne offam quidem esurienti impertiissent, integras frumenti capsas in fluvium projecerunt : et quoniam Deum non audierunt jubentem dare egenis, jubente tinea vel inviti quidquid erat intus effuderunt ad exitium et extremum interitum, multum quidem risum, multas autem execrationes in suum caput simul cum hoc damno attrahentes. Et quæ hic quidem fiunt sunt ejusmodi : quæ autem illic, quænam explicarit oratio ? Sicut enim isti a tinea exesum et inutile redditum frumentum in fluvios jaciunt, eos qui hæc fecerunt, propter hoc ipsum inutiles redditos projicit Deus in fluvium ignis. Sicut enim frumentum tinea et vermis, ita istorum animas exedit crudelitas et inhumanitas. Horum autem causa est quod sint affixi præsentibus ; et ad vitam solum præsentem inhient : inde fit ut ingenti pleni sint animi ægritudine. Nam etiamsi quidvis jucundum et suave dixeris, ad omnia delenda sufficit metus mortis : qui autem est hujusmodi, est mortuus adhuc vivens. Et quod infidelibus quidem hæc accidant, non est mirum : quando autem ii qui tot et tanta perceperunt mysteria, et de futuris tam multa sunt philosophati, rebus præsentibus addicti in eis lubenter versentur, quanam fuerint digni venia ? Quî fit autem quod lubenter versentur in præsentibus ? Ex eo quod incumbant deliciis, carnem saginent, animam frangant ac molliant, et grave onus reddant, multas tenebras, et crassum velum obtendant. Nam in deliciis quidem id quod est melius redigitur in servitutem ; quod est autem pejus, dominatum obtinet ; et illud quidem undique excæcatur, mancumque ac mutilum trahitur : hoc autem in omnes partes agit et circumagit, cum deberet esse in loco et ordine eorum quæ aguntur : est enim magnum animæ

vinculum cum corpore, idque providit et procuravit opifex, ne tanquam alienum id odisse aliqui persuaderent.

IX. Nam Deus quidem jussit diligere inimicos. Diabolus autem tantum potuit, ut persuaserit aliquibus etiam suum corpus odisse. Nam quando dicit id esse diaboli, nihil aliud quam hoc probat quod est extremi delirii. Si enim est diaboli, quis est hujusmodi consensus et concordia, ut id reddat omni ex parte aptum ad operationes animæ, quæ tenetur studio philosophiæ? At si est, inquit, aptum, quomodo illam excæcat? Non est corpus quod excæcat animam, absit, sed deliciæ. Delicias autem undenam appetimus? Non utique ex eo quod corpus habeamus; sed ex prava liberi arbitrii electione. Corpus enim eget alimento, non deliciis : corpus opus habet ut alatur, non ut infringatur et diffluat. Neque enim animæ tantum, sed etiam ipsi corpori quod alitur, hostes sunt deliciæ. Nam pro robusto fit imbecillius, pro firmo mollius, pro salubri valetudinarium, pro levi gravius, pro denso rarius, et turpe pro formoso, et pro bene olente pejus olens ac fœtidum, et pro mundo immundum, et dolore agitatum pro remisso, inutile pro utili, vetus pro novo, putridum pro forti, tardumque et hebes pro celeri, et claudum pro recto et integro. Atqui si esset diaboli, non oporteret ipsum ab eo lædi, a vitio inquam. Sed neque corpus, neque cibi sunt diaboli, sed solæ deliciæ. Nam per eas sceleratus ille dæmon mala efficit innumerabilia. Sic populum integrum pessumdedit. « Impinguatus est enim, inquit, et dilatatus, » et recalcitravit dilectus[1]. » Porro hinc quoque Sodomis fuit illorum fulminum initium. Quod quidem significans Ezechiel dicebat : « Sed hæc iniquitas Sodomorum : in su» perbia, et in abundantia panis, et in rebus secundis se » explebant deliciis[2]. » Propterea Paulus quoque dicebat :

[1] Deut. xxxii, 15. — [2] Ezech. xvi, 48.

« Quæ autem in deliciis degit, vivens est mortua[1]. » Quare? Quoniam circumfert corpus tanquam sepulcrum, colligatum malis innumerabilibus. Si autem corpus ita perit, quomodo afficietur anima, quanto tumultu, quantis fluctibus, quanta tempestate erit referta? Propterea quidem certe ad omnia sit inutilis, et nec dicere, nec audire, neque consultare, neque aliquid agere eorum quæ decet facile poterit. Sed sicut gubernator, si tempestas vicerit artem, cum ipsa nave et vectoribus submergitur: ita etiam anima cum corpore demergitur in gravem abyssum insensibilitatis: nam sicut quamdam molam Deus nobis ventrem indidit, data congruenti et moderata facultate, et certa constituta mensura, quam ipsum quotidie oportet molere. Si quis ergo plura injiciat, ea non confecta universo exitium afferunt. Hinc oriuntur morbi, et imbecillitates, et deformitates: et non solum morbidam, sed et turpem faciunt deliciæ eam quæ pulchra erat. Quando enim injucunda assidue eructat, et putridum vinum spirat, et plus, quam par sit erubescit, et cum qui mulieri convenit ornatum corrumpit, omnemque perdit decorem et honestatem, et flaccida quidem fit caro, sanguinea autem et intensa supercilia, et major quam par sit crassitudo, et supervacanea carnis excrescentia; cogita quanta hinc sit insuavitas et molestia. Audivi quoque medicos dicentes, multis impedimento fuisse delicias ne proceriore essent statura. Nam cum intersecetur spiritus multitudine eorum quæ dejiciuntur, et occupetur in iis conficiendis, quod oportebat ad augmentum procedere, id in supervacaneorum insumitur confectione. Quid dixeris de pedum doloribus, de rheumate quod oberrat in omnes partes, quid de aliis morbis qui hinc oriuntur, et aliis abominandis? Nihil est enim æque injucundum et insuave ut mu-

[1] 1 Tim. v, 6.

lier, quæ multa comedit. Propterea in pauperculis videris majorem formæ pulchritudinem, dum consumuntur excrementa, et non adhærent, neque frustra adjiciuntur ipsis instar luti supervacanei. Nam quotidiana exercitatio, labores, afflictiones, mensa moderata, et tenuis vitæ ratio, multam eis præbent bonam habitudinem, et hinc quoque magnam pulchritudinem. Si autem obtendas deliciarum voluptatem, eam invenies solum usque ad gulam. Nam simul atque linguam præteriit, avolat, multas immittens molestias. Ne mihi enim solum accumbentes videas eos qui vivunt in deliciis, sed quando eos videris surrexisse, tunc sequere, et videbis magis esse ferarum et brutorum corpora, quam hominum. Videbis enim capite gravatos, pandiculantes, colligatos, lecto opus habentes, stragulis, et multa quiete, et tanquam in multis undis fluctibusque jactatos ac perturbatos, et iis qui servent opus habentes, cupientesque in illo esse statu, in quo erant prius quam disrumperentur. Tanquam enim gravidæ mulieres, ita gravati ventres circumferunt, et vix ingrediuntur, vix aspiciunt, vix loquuntur, et vix omnia. Quod si contigerit eos parum dormire, absurda rursus vident somnia, et referta visis innumerabilibus. Quid rursus dixeris de alia illorum insania, de re, inquam, venerea? Nam ea quoque ex hoc fonte manat : et sicut equi in fœminas furore perciti, ita ebrietatis œstro stimulati, omnes insiliunt, stolidius et furiosius quam illi exultantes, et multa alia indecore facientes, quæ nefas quidem est dicere. Neque enim sciunt ea, quæ patiuntur, neque quæ agunt. Sed non est ejusmodi is qui non dat operam deliciis : sed sedet in portu, aliorum videns naufragia, et pura perpetuaque fruitur voluptate, eam quæ libero homini convenit vitam agens. Hæc ergo scientes, fugiamus mala convivia deliciarum et mensam teneamus tenuem : ut et anima et cor-

pore bene affecti, omnem operemur virtutem, et bona futura assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XL.

CAPUT XV.

Alioqui quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omnino mortui non resurgunt, quid et baptizantur pro illis [1]?

I. Aliud rursum caput aggreditur, aliquando quidem ex iis quæ Deus facit, aliquando autem ex iis quæ ipsi agunt, probans ea quæ dicuntur. Est autem hoc ad defensionem non parvum argumentum, quando eos qui contradicunt, adducit testes eorum quæ dicuntur, per ea quæ faciunt. Quid est ergo quod dicit? An vultis primum dicam quomodo hanc dictionem adulterant qui morbo laborant Marcionis? Atque scio quidem fore ut risum multum moveam: verumetiam propterea maxime dicam, ut illorum morbum magis fugiatis. Nam postquam catechumenus quispiam apud eos excesserit, sub lecto mortui absconso aliquo vivente, accedunt ad mortuum, et alloquuntur, rogantque velit-ne accipere baptismum. Deinde illo nihil respondente, qui est absconsus inferne, pro illo dicit se velle baptizari: et sic cum baptizant pro eo qui excessit, perinde ac si in scena luderent: tantam valuit diabolus in ignavorum animis. Deinde cum accusantur, adducunt hoc

[1] 1 Cor. xv, 29.

verbum, dicentes Apostolum dixisse : « Qui baptizantur » pro mortuis. » Vidisti-ne magnam irrisionem ? convenit-ne adversus ea disceptare? Ego quidem non arbitror : nisi disserere oporteat cum furentibus pro iis quæ loquuntur delirantes. Ut nemo autem capiatur ex simplicioribus, necesse est ut hanc quoque disceptationem adversus eos instituamus. Nam si hoc diceret Paulus, cur minatus est Deus ei qui non baptizatur? Non post enim fieri ut quispiam deinceps non baptizetur, hoc excogitato. Alioqui vero non est culpa ejus qui excessit, sed ejus qui vivit. Quibusnam autem dixit : « Nisi comederitis carnem meam, » et biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in » vobis [1] ? » Vivis-ne an mortuis, dic quæso? et rursus, « Nisi » quis regeneratus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest » videre regnum Dei [2] ? » Si enim hoc permittitur, nec opus est voluntate et instituto ejus qui accipit, nec assensu ejus qui est in vita, quid vetat quominus et Ethnici et Judæi sic fiant fideles, aliis post illorum decessum, pro illis hæc facientibus? Sed ne aranearum telas amplius conscindentes, inaniter laboremus, age hujus dictionis vim explicemus. Quid ergo dicit Paulus ? Vobis primum qui mysteriis estis initiati, volo in memoriam revocare eam dictionem, quam in illa vespera jubent vos dicere qui mysterio initiant : et tunc quid dicat Paulus explicabo. Sic enim hoc quoque vobis erit dilucidius. Nam post alia omnia hoc addimus, quod nunc dicit Paulus. Et volo quidem aperte hoc dicere : non audeo autem propter eos qui non sunt initiati : ii enim expositionem nobis faciunt difficiliorem, ut qui nos cogant vel non aperte dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam, quoad ejus a me fieri poterit tecte et adumbrate. Nam post mysticorum illorum et terribilium verborum enuntiationem, et horrendas regulas dogma-

[1] Joan. VI, 53. — [2] Id. III, 5.

tum, quæ e cœlo sunt demissa, hoc quoque in fine addimus, quando sumus baptizandi, jubentes dicere : « Credo » in resurrectionem mortuorum : » et in hac fide baptizamur. Postquam enim hoc confessi sumus cum aliis, tunc demittimur in fontem sacrorum illorum fluentorum. Hoc ergo in memoriam revocans dicebat Paulus : « Si non est » resurrectio, cur baptizaris pro mortuis ? » Id est, pro corporibus. Propter hoc enim baptizaris, mortui corporis credens resurrectionem, nempe quod non maneat mortuum. Et tu quidem per verba dicis mortuorum resurrectionem. Sacerdos autem tanquam in quadam imagine, quæ credidisti et per verba es confessus, etiam per res ipsas ostendit. Quando absque signo credis, tunc tibi etiam præbet signum. Quando quæ tua sunt feceris, tunc Deus quoque te reddit certiorem. Quomodo ? Per aquam. Baptizari enim et demergi, deinde sursum remeare et emergere est symbolum seu signum descensus ad inferos, et ex eo ascensus. Quamobrem Paulus quoque baptismum sepulcrum vocat dicens : « Consepulti enim sumus cum illo per bap» tismum in mortem [1]. » Ex eo autem rem futuram quoque facit credibilem, corporum, inquam, resurrectionem. Est enim longe majus peccata delere, quam corpus suscitare. Et hoc enuntians Christus dicebat : « Quid enim est faci» lius dicere : Remittuntur tibi peccata, an dicere : Tolle » grabbatum tuum et ambula [2] ? » Illud quidem, inquit, est difficilius. Quoniam autem id minus creditis, ut quod non sit evidens, et quod est facilius pro difficili habetis, nempe potestatis meæ ostensionem, ne hoc quidem indicium recusabo vobis exhibere. « Tunc dicit paralytico : Surge, » tolle lectum tuum, et vade in domum tuuam [3]. »

II. Et quomodo est, inquies, difficile, cum hoc possint facere et reges et principes? Adulteros enim et homicidas

[1] Rom. VI, 4. — [2] Matth. IX, 5. — [3] Ibid. 6.

illi dimittunt. Ludis, o homo, hæc dicens. Nam solus quidem Deus potest peccata remittere. Principes autem et reges, etiamsi dimittant et absolvant adulteros et homicidas, a præsenti quidem liberant supplicio, eorum autem peccatum non emundant et expiant : et si dimissos quidem provexerint ad magistratus, et vel ipsa induerint purpura, et imposuerint eis diadema, reges quidem sic fecerunt, a peccatis autem non liberarunt. Solus enim Deus hoc facit, quod quidem operatur in lavacro regenerationis. Ipsam enim animam tangit gratia, et illinc peccatum evellit radicitus. Propterea ejus quidem qui est dimissus a rege, sordidam videre licet animam : ejus autem qui est baptizatus, minime, sed ipsius solis radiis puriorem, et qualis fuit generata ab initio, imovero illa quoque longe meliorem. Fruitur enim Spiritu qui eam omni ex parte inflammat, et auget sanctitatem : et sicut aurum aut argentum refundens, purum et novum facis denuo : ita etiam Spiritus sanctus in baptismo tanquam in fornace eam refundens, et peccata consumens, efficit ut quovis auro puro purius fulgeat. Itemque corporum resurrectionem hinc quoque rursus tibi facit esse credibilem. Nam quoniam peccatum mortem intulit, exsiccata radice non est amplius dubitandum de fructus interitu. Propterea cum prius dixisses remissionem peccatorum, tunc confiteris etiam mortuorum resurrectionem, hinc ad illud deductus. Deinde quoniam non sufficit nomen resurrectionis ad universum ostendendum; multi enim qui resurrexerant rursus excesserunt, ut qui resurrexerunt in veteri, ut Lazarus, ut qui tempore crucis; jubet dicere, et in vitam æternam, ne quis amplius suspicetur mortem post resurrectionem. Hæc ergo verba in memoriam revocans Paulus dicit : « Quid facient qui » baptizantur pro mortuis ? » Nam si non est, inquit, resurrectio, hæc verba plane sunt ludus scenicus. Si non est

resurrectio, quomodo eis suademus ut credant quæ non damus : ut si quis jubens edere schedulam quod hoc et illud acceperit, minime dederit quæ in ea scripta sunt ; deinde postquam subscripta fuerit schedula, exigat quæ in ea sunt scripta. Quid enim de cætero faciet is qui subscripsit, cum se quidem debitorem constituerit, non acceperit autem ea quæ confessus est se accepisse ? Hoc enim hic quoque dicit de iis qui baptizantur. Quid facient, inquies, qui baptizantur, qui subscripserunt quidem resurrectionem mortuorum corporum ; non recipiunt autem, sed decipiuntur ? Quid autem erat omnino opus hac confessione, si res non sequebatur ? « Quid et nos periclitamur omni hora ? Quotidie morior propter vestram gloriam, quam » habeo in Christo Jesu [1]. » Vide rursus undenam dogma aggrediatur probare, a suo suffragio : imovero non solum suo, sed etiam cæterorum Apostolorum. Est autem hoc quoque non parvum, adducere doctores qui de eo valde certam habeant persuasionem, et hoc non solum verbis, sed etiam rebus ostendant. Propterea non dicit absolute : « Nos quoque id habemus persuasum : » neque enim satis erat hoc solum persuadere, sed etiam per res ipsas exhibet demonstrationem ; perinde ac si diceret : Verbis hæc confiteri nihil vobis forte videtur esse mirandum : si autem etiam a rebus ipsis vocem vobis exhibeamus, quid ad hæc poteritis contradicere ? Audite ergo quomodo etiam per pericula hæc quotidie confiteamur. Et non dixit, ego, sed nos, assumens omnes simul Apostolos, et ea ratione modeste se gerens, ac fide dignam faciens orationem. Quid enim dicere potueritis ? Quod vos decipiamus hæc prædicantes, et propter inanem gloriam hæc dogmata statuamus ? Sed hanc sententiam ferre non sinunt pericula. Quis enim sua sponte voluerit frustra et temere adire pericula ?

[1] 1 Cor. xv, 30, 31.

Et ideo dicebat : « Quid et nos periclitamur omni hora? » Nam et si quis propter inanem gloriam hoc sua sponte elegerit, semel et iterum hoc faciet, non omni tempore sicut nos. Non enim totam vitam huic rei addicimus. Quotidie morior per vestram gloriationem, quam habeo in Christo Jesu. Gloriationem hic dicens eorum profectum. Nam quoniam multa ostendit esse pericula, ne videretur tanquam deflens hæc dicere : « Non solum, inquit, non doleo, sed etiam glorior quod pro vobis hæc patiar. » Duplici autem ratione se dicit gloriari, et quod propter ipsos pericula adeat, et quod ipsos videat incrementum suscipere. Deinde faciens id quod est sibi solitum, quoniam magna est locutus, utraque Christo tribuit. Quomodo autem moritur quotidie? Animi alacritate, et quod ad hoc sit paratus. Et cur hæc dicit? Rursus per hæc quoque confirmans quod dicitur de resurrectione. Quis enim, inquit, elegerit tam multas subire mortes, si ne sit quidem postea resurrectio, neque vita? Nam si qui credunt resurrectioni, vix pro ea pericula adierint nisi sint fortes ac generosi : multo magis is qui non credit, non tam multas et tam graves ac difficiles mortes elegerit, Etenim vide quantum paulatim faciat incrementum. Dixit : « Periclitamur ; » addidit, « Omni hora ; » deinde, quotidie ; postea non solum dicit : Periclitor, sed etiam, morior. Deinde ostendit et quot mortes, sic dicens : « Si secundum hominem ad bestias » pugnavi Ephesi, quid mihi prodest [1] ? »

III. Quid est, si secundum hominem? Quod ad homines attinet, pugnavi cum bestiis. Quid enim si me Deus eripuit a periculis? Quare qui pro his maxime debeo esse sollicitus, ego sum, qui tam multa sustineo pericula, et adhuc nullam accepi remunerationem. Nam si non advenit tempus remunerationis, sed intra præsens tempus res nostræ sunt

[1] 1 Cor. xv, 32.

conclusæ, nos majus damnum patimur. Nam vos quidem citra periculum credidistis : nos autem mactamur quotidie. Hæc autem omnia dicebat, non quoniam in patiendo nullam haberet utilitatem, sed propter multorum imbecillitatem, et ut ipsos confirmaret in ratione resurrectionis : non quod ipse curreret propter mercedem : erat enim sufficiens ei remuneratio, id facere quod Deo placeret. Quamobrem etiam quando dicit : Si in hac vita speramus in Christo tantum, miserabiliores omnibus hominibus sumus : illic quoque rursus dicit propter illos, ut metu hujus miseriæ, eorum de resurrectione exagitet incredulitatem : et ad eorum imbecillitatem se demittens sic loquitur. Est enim magna merces, Christo placere in omnibus : etiam absque remuneratione, magna est merces propter ipsum adire pericula. « Si mortui non resurgunt, manducemus et » bibamus : cras enim moriemur [1]. » Hoc jam verbum est irridentis. Quamobrem non hoc ex se adduxit, sed magniloquentissimum prophetam produxit Esaïam, qui de iis qui omnem sensum doloris exuerunt et sunt deplorati, dicebat hæc verba : « Qui mactant vitulos, et sacrificant » oves, ut carnes comedant, et vinum bibant. Qui dicunt : » Comedamus et bibamus, cras enim moriemur. Hæc sunt » aperta in auribus Domini Sabaoth : et non remittetur » vobis hoc peccatum, donec fueritis mortui [2]. » Si autem venia tunc fuerunt privati qui hæc dicebant, multo magis in gratia. Deinde ne asperiorem redderet orationem, non amplius immoratur in adductione ad absurdum, sed orationem rursus convertit ad exhortationem, dicens : « Nolite » seduci : corrumpunt bonos mores colloquia prava [3]. » Hæc autem dicebat, simul quidem eos insectans, tanquam insipientes, bonos enim benigna ac miti appellatione hic significavit, qui facile possunt decipi; simulque quantum

[1] 1 Cor. xv, 32. — [2] Isaï. xxii, 13, 14. — [3] 1 Cor. xv, 33.

potuit, pro præcedentibus ipsis veniam concedens, maximam partem criminum ab eis propulsavit, et in alios transtulit, ut hac quoque ratione eos attraheret ad pœnitentiam. Quod etiam in Epistola ad Galatas facit, dicens : « Qui » autem vos conturbat, portabit judicium, quisquis ille » sit [1]. Evigilate juste et nolite peccare [2]. » Tanquam ebriis dicit et furentibus. Nam omnia simul et repente e manibus ejicere, ebriorum erat et furentium, eo quod non amplius videant quæ viderunt, neque credant iis quæ prius confessi sunt. Quid est autem, « Juste? » ad id quod conducit et est utile. Est enim injuste evigilare et expergisci, quando quispiam fuerit excitatus ad detrimentum suæ animæ. Recte autem addidit illud, « Nolite peccare, » ostendens quod hinc sint ipsis semina incredulitatis. Hoc quoque alibi tacite significat, quod vita corrupta mala gignat dogmata, ut quando dicit : « Radix omnium malorum est » avaritia : quam quidam appetentes aberraverunt a fide [3]. » Multi enim male sibi conscii, nec volentes dare pœnas, ab hoc metu læduntur in fide resurrectionis ; sicut ii quidem certe qui multa et præclara recte gesserunt, quotidie cupiunt videre illum diem. « Ignorantiam enim Dei quidam » habent ; ad pudorem id vobis dico [4]. » Vide quomodo rursus crimina transfert in alios. Non enim dixit : « Habetis ignorantiam, » sed, « Ignorantiam quidam habent. » Nam non credere resurrectioni, est ejus qui non valde scit inexpugnabilem Dei virtutem, et ad ea sufficientem. Nam si quæ sunt fecit ex iis quæ non erant, multo magis poterit excitare et restituere ea quæ sunt dissoluta. Et quoniam eos vehementer tetigit, et summopere eos carpsit, reprehendens eos de ingluvie, de ignorantia et stupore, mitigans ea quæ dicta sunt dicit : ad pudorem vobis loquor, hoc est,

[1] Galat. v, 10. — [2] 1 Cor. xv, 34. — [3] 1 Tim. vi, 10. — [4] 1 Cor. xv, 34.

ut corrigam, ut reducam, ut vos pudore affecti reddamini meliores. Timuit enim ne si plus quam par esset eos secuisset, resilirent.

IV. Hæc autem existimemus non illis solis, sed nunc quoque dicta esse omnibus, qui eodem morbo laborant, et quorum vita est corrupta. Non enim ii solum qui mala habent dogmata, sed ii etiam qui gravibus tenentur peccatis, sunt ebrii et desipiunt. Quamobrem illis quoque dictum fuerit illud: Evigilate seu expergiscimini: et maxime iis qui sunt gravati veterno avaritiæ, iis qui improbe rapiunt. Est enim bona rapina, nempe rapina cœlorum quæ nihil lædit. Nam in pecuniis quidem nequit fieri ut quispiam evadat dives, nisi alius prius factus sit pauper; in spiritualibus autem non ita est, sed totum contrarium. Fieri non potest ut quispiam fiat dives, nisi alterum fecerit opulentum. Etenim si nemini profueris, non poteris effici opulentus. Nam in corporalibus quidem erogatio efficit diminutionem: in spiritualibus autem erogatio operatur abundantiam: et non impertiisse, hoc multam conficit paupertatem, et infert ultimum supplicium. Hoc autem ostendit is qui infodit talentum. Etenim qui rationem habet sapientiæ, et alii impertiit, auget copias, ut qui multos fecerit sapientes. Qui autem domi abscondit, se ipsum privavit copiis, ut qui non pararit multorum utilitatem. Rursus qui alia habet dona, si multos curaverit, amplificavit donationem: et nec erogatione fuit ipse exinanitus, et multos implevit spirituali donatione. Et in omnibus spiritualibus firma et stabilis permanet hæc regula. Ita etiam in regno, qui sui regni multos reddit participes, hac rursus ratione eo ipso magis fruetur. Qui autem nullum studet habere socium ac participem, ipse quoque excidet a magnis illis bonis. Si enim sapientia sensilis non consumitur innumerabilibus rapientibus; neque artifex multos efficiens

artifices perdit artem: multo magis qui regnum rapit, minus illud non efficiet, sed tunc nobis majores erunt divitiæ, quando multos ad id vocaverimus. Rapiamus ergo ea quæ non consumuntur, sed dum rapiuntur magis abundant. Rapiamus ea quæ nullum habent calumniatorem, nullum qui invideat. Etenim si auri locus esset perennem habens fontem scaturientem, et eo magis affluceret, quo magis exhauriretur: alius autem esset locus habens thesaurum infossum, ex utro velles ditescere? annon ex illo? Est certe perspicuum. Sed ne verbis hoc solum effingamus, quod dictum est cogitate in aëre et in sole: ea enim rapiuntur ab omnibus, et omnes implent. Sed hæc quidem manent similia, a fruentibus, et non fruentibus non diminuta. Quod autem dixi est multo majus. Non enim manet similis spiritualis sapientia, si distribuatur et non distribuatur: sed magis augetur si distribuatur. Si quis autem non ferat ea quæ dicta sunt, sed adhuc rerum ad victum pertinentium affixus sit inopiæ, ea quæ diminuta sunt rapiens, in hoc quoque rursus in memoriam revocet mannæ alimentum, et timeat exemplum supplicii. Quod enim in illo accidebat, hoc etiam videre licet in iis qui nunc superabundant. Quid autem tunc accidebat? Ex eo quod superabundabat, scatebant vermes. Hoc quoque nunc in his experimur. Alimenti enim mensura eadem est omnibus. Unum enim ventrem implemus: apud te autem qui expleris deliciis est plus stercoris. Et sicut illic in domibus qui plus colligebant, quam erat constitutum, non manna congregabant, sed plures vermes et putredinem: ita etiam in deliciis, et in superabundantia, non plus alimenti, sed plus corruptionis congregant qui ventri indulgent et inebriantur. Sed tamen qui nunc sunt, tanto sunt illis pejores, quod illi quidem hoc semel passi, castigati sint et sibi temperarint; isti autem quotidie hunc vermem illo multo gra-

viorem, in domos suas introducentes, neque sentiunt, neque satiantur. Nam quod hæc illis sint similia, quod ad inanis laboris attinet rationem; supplicio enim hæc sunt multo graviora; hinc considera. In quo enim differt dives a paupere? Nonne unum induit corpus, nonne unum alit ventrem? In quo ergo plus abundat? In sollicitudinibus, in consumendo, in eo quod Deo non pareat et obediat, in eo quod carnem corrumpat, in eo quod animæ exitium afferat. Hæc enim sunt ea in quibus plus habet quam pauper. Nam si multos impleret ventres, haberet fortasse aliquid quod diceret, nempe pluribus esse opus, et sumptus majorem esse necessitatem. At nunc quoque, inquit, habent quod dicant, quod plures impleant ventres, nempe famulorum et ancillarum. Sed non ex necessitate, neque hoc fit propter benignitatem et humanitatem, sed solum propter fastum et superbiam. Unde nec admitti potest.

V. Cur enim multos habent ministros? Sicut enim in vestibus et in mensa solus usus est attendendus, ita etiam in ministris. Quis est ergo usus? Nullus penitus; uno enim famulo unum dominum solum uti oporteret, vel potius duos et tres dominos uno famulo. Si autem hoc est grave, cogita eos qui nullum habent, faciliori autem et expeditiori fruuntur ministerio. Deus enim fecit eos qui sufficerent suo, imovero et proximi ministerio. Si autem non credis, audi Paulum dicentem: « Necessitatibus meis, et iis qui »mecum sunt, ministrarunt hæ manus[1]. » Siccine totius quidem orbis doctor, et dignus cœlis, non erubescebat ministrare innumerabilibus; tu autem turpe esse ducis si non circumferas multos greges mancipiorum, nesciens quidem hoc esse quod te maximo afficit dedecore? Propterea enim dedit nobis Deus et manus et pedes, ne opus haberemus famulis. Neque enim eo quod esset opus, in-

[1] Act. xx, 34.

troductum fuit genus famulorum ; nam alioqui cum Adamo creatus fuisset famulus : sed est pœna peccati et mulcta inobedientiæ. Christus autem cum advenisset, hoc quoque solvit : « Nam in Christo Jesu non est servus neque liber[1]. » Quamobrem non est necesse habere servum : si autem necesse est, unum, aut plurimum duos : Quid sibi volunt examina ministrorum ? Nam sicut qui vendunt oves, et qui corpora cauponantur ; ita in balneo, ita in foro procedunt et obeunt divites : sed summo jure non ago. Sit tibi etiam secundus minister. Si autem multos congregas, non hoc facis benignitatis et humanitatis causa, sed tuis serviens deliciis. Nam si hoc facis eorum curam gerens, in tuo ministerio neminem occupes, sed cum emeris et artes docueris ut sibi sufficiant ad victum parandum, eos manumitte. Cum autem flagris cædas, cum in vincula conjicias, non est utique opus hoc humanitatis. Et scio quidem me esse molestum auditoribus. Sed quid agam ? In hoc positus sum, neque cessabo hæc dicere, sive quid profecero, sive non. Quid enim sibi vult in foro superbe incedere ? Num inter feras ambulas, quod obvios expellas ? Ne timeas ; nullus te mordet eorum qui accedunt, et prope te gradiuntur. At injuriam existimas simul incedere cum omnibus ? Et quam est hoc insanum, quam prodigiosum, equum quidem prope sequentem non existimare afferre injuriam ; hominem autem, nisi multis abigatur stadiis, putare dedecore afficere ? Quid vero famulos habes lictores, liberis utens tanquam servis ; imovero ipse quovis servo vivens ignominiosius ? Est enim quovis servo vilior et ignominiosior qui tantum circumfert fastum. Propterea nec veram videbunt libertatem, qui se huic gravi animi vitio manciparunt. Si enim vis expellere, superbeque et magnifice incedere, non accedentes, sed fastum expelle : non per famulum, sed per te ip-

[1] Galat. v, 28.

sum : non hoc flagello, sed spirituali. Nam nunc quidem famulus tuus expellit eos qui tecum incedunt : te autem ab alto arrogantia pellit turpius, quam famulus proximum. Si autem ab equo descendens eam abegeris per humilitatem, altius sedebis, et in majori honore te ipsum constitues, ad hoc non opus famulo. Quando enim modestus humi incedes, sedebis in curru humilitatis, qui te in cœlum sustollit, qui equos habet alatos. Sin autem ab illo cecideris, et in arrogantiæ currum transieris, nihilo melius afficieris quam serpentes humi repentes, imovero multo vilius et miserabilius. Nam illos quidem sic reptare cogit mutilatio corporis, te autem morbus arrogantiæ. « Omnis enim qui se ex-» tollit, inquit, humiliabitur[1]. » Ne ergo humiliemur, sed extollamur, veniamus ad illam altitudinem. Sic enim inveniemus nostris animis quietem, convenienter divino oraculo, verumque et altissimum honorem consequemur : quem detur nobis omnibus assequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto sit honor, imperium et gloria, per infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XLI.

CAPUT XV.

Sed dicet aliquis : Quomodo resurgunt mortui? Quali autem corpore venient? Insipiens, tu quod seminas, non vivificatur nisi prius moriatur[2].

I. Cum ubique mitis et humilis sit Apostolus, hic acriori utitur oratione, propter absurditatem eorum qui contra-

[1] Matth. XXIII, 12. — [2] 1 Cor. X, 35, 36.

dicebant. Neque tamen est hoc contentus, sed et rationes adducit et exempla, ea ratione etiam quemque valde contentiosum reprimens. Et superius quidem dicit : « Quoniam » per hominem mors, et per hominem resurrectio : » Hic vero solvit objectionem quæ fiebat a gentibus. Vide autem rursus quomodo diminuat vehementiam reprehensionis. Non dixit enim : « Sed fortasse dicetis ; » sed eum qui contradicit posuit indefinite, ne libere et acriore utens oratione, auditores valde percelleret. Ponit autem duas dubitationes, modi resurrectionis et qualitatis corporum. De utrisque enim dubitabant dicentes : « Quomodo suscitatur id quod est dissolutum ? » et, « Quo corpore veniunt ? » Quid est autem, « Quo corpore ? » nempe hoc quod interiit, quod periit, an aliquo alio ? Deinde ostendens quod non quærant ea, de quibus dubitatur, sed ea quæ in confesso sunt, acrius occurrit dicens : « Insipiens, tu quod seminas, non vivificatur, » nisi mortuum fuerit. » Quod nos quoque solemus facere erga eos qui contradicunt iis de quibus constat. Et cur non statim confugit ad Dei potestatem ? Quoniam disserit cum infidelibus ; nam quando verba facit apud fideles, non admodum opus habet ratiociniis. Quamobrem cum alibi dixisset : « Transfigurabit corpus humilitatis vestræ, ut sit » configuratam corpori claritatis suæ[1], » et ostendisset aliquid amplius quam sit resurrectio, non posuit exempla, sed pro omni demonstratione Dei potestatem adduxit in medium, addens et dicens : « Secundum operationem ejus » qui possit subjicere sibi omnia. » Hic autem ratiocinia ponit. Nam quoniam hoc confirmavit ex Scripturis, hæc quoque de cætero addit ex abundantia apud eos qui non parent Scripturis ; et dicit : « Insipiens, tu quod seminas. » Hoc est, apud te ipsum horum habes probationem, per ea quæ facis quotidie, et adhuc ambigis ? Propterea te voco

[1] Philip. III, 21.

insipientem, quod ignores ea quæ a te fiunt quotidie : et cum ipse sis opifex resurrectionis, de Deo dubitas? Propterea cum magna dixit emphasi, « Tu quod seminas : » tu qui es mortalis et peris. Et vide quomodo utatur dictionibus subjecto argumento congruentibus. « Non vivificatur » enim, inquit, nisi mortuum fuerit. » Propriis enim seminum relictis dictionibus, nempe germinat, pullulat, putrescit et dissolvitur; adaptavit eas quæ carni nostræ conveniunt, nempe vivificabitur et mortuum fuerit, quod quidem non est proprium seminum, sed corporum. Et non dixit : « Postquam mortuum fuerit, vivit, » sed quod est majus, « Propterea vivit, quoniam moritur. » Vides quod, sicut frequenter dico, orationem semper vertat in contrarium. Quod enim illi non resurgendi statuebant esse indicium, hoc facit esse certam resurgendi demonstrationem. Dicebant enim non resurgere, quoniam est mortuum. Quid autem opponit ille? Atqui si non esset mortuum, non resurrexisset : et propterea resurgit, quoniam est mortuum. Sicut enim Christus apertius hoc ostendit, dicens : « Gra» num frumenti, si cadens in terram non mortuum fuerit, » ipsum solum manet. Sin autem mortuum fuerit, multum » fructum affert[1]. » Illinc Paulus trahens exemplum, non dixit : « Non vivit, » sed, « Non vivificatur; » rursus Dei as» sumens potestatem, et ostendens quod non natura terræ, sed ipse universum operatur. Et cur non adduxit in medium id quod non erat convenientius et magis proprium, semen, inquam, humanum? Nam ortus quoque noster incipit a corruptione sicut et frumenti. Quoniam non sunt hæc paria? sed hoc est majus. Quærit enim aliquid integrum, quod corrumpatur : illud autem pars erat. Quamobrem hoc affert in medium. Alioquin autem illud quidem procedit a vivente, et in ventrem incidit viventem. Hic autem

[1] Joan. XII, 24.

non in carnem, sed in terram sementis dejicitur, et in eam dissolvitur, sicut corpus mortuum. Quamobrem hac quoque ratione erat exemplum convenientius. « Et qui seminat, » non corpus quod futurum est seminat[1]. » Nam quæ prius quidem dicta sunt, spectant ad dicendum quomodo resurgant, hoc autem ad dubitandum cum quali corpore veniant. Quid est autem, « Non corpus quod futurum est » seminas? » Non spicam integram, non frumentum recens. Hic enim non amplius ad resurrectionem spectat oratio, sed ad modum resurrectionis, cujusmodi est corpus quod est resurrecturum : nempe an tale, an melius et clarius; et ab eodem exemplo sumit utrumque, ostendens, quod id sit resurrecturum multo melius.

II. Sed hæretici nihil horum intelligentes insultant, et dicunt : Alterum corpus cadit, et alterum resurgit, quomodo ergo resurrectio? ejus enim quod cecidit est resurrectio. Ubi est autem admirabilis illa, et quæ opinionem superat adversus mortem victoria, si aliud cadit et aliud resurgit? Neque enim illa utique cernetur reddidisse captivum quod accepit. Quomodo autem iis quæ dicta sunt convenerit exemplum? Non enim alia quidem seminatur essentia, alia autem resurgit; sed eadem melior. Sed neque Christus idem corpus susceperit, qui fuit primitiæ resurgentium : sed secundum vos, illud quidem abjecit, etiamsi nihil peccasset, accepit autem aliud. Unde ergo aliud? Nam hoc quidem ex Virgine : Illud autem unde? Vides-ne ad quantam absurditatem devoluta est oratio? Cur enim ostendit figuras et vestigia clavorum, annon hoc volens ostendere illud ipsum esse quod cruci fuit affixum, et ipsum resurrexisse? Quid sibi vult quoque figura Jonæ[2]? Non enim alius quidem fuit absorptus, alius autem in terram ejectus Jonas. Quid etiam dicebat, « Solvite templum

[1] 1 Cor. xv, 37. — [2] Jon. II.

» hoc, et in tribus diebus excitabo ipsum[1]. » Nam quod dissolvebatur, id scilicet excitavit. Quamobrem addidit Evangelista, « Ille autem dicebat de templo sui corporis[2]. » Quid ergo dicit, « Non corpus quod futurum est semi- » nas? » Hoc est, non spicam : est enim eadem, et non eadem. Eadem quidem, quoniam eadem est essentia; non eadem, quoniam hæc est melior, eadem quidem manente essentia, majori autem facta specie ac decore, cum nova sit : quoniam nisi hoc esset, ne esset quidem resurrectio, nisi esset melius resurrectura. Cur enim domum esset diruturus, nisi splendidiorem esset ædificaturus? Hoc igitur dixit illis qui existimabant eumdem esse interitum ac corruptionem. Deinde ne quispiam rursus existimaret hinc dictum esse aliud corpus, datum ænigma lenit, et interpretatur quod dictum est, non concedens auditori ut mentem alio transferat. Quid ergo nostris opus est verbis? audi ipsum, qui dicit, quid sit interpretantem : « Non corpus » quod futurum est seminas. » Statim enim subjunxit; « Sed » nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus hujusmodi » seminum. » Hoc est, non corpus quod est futurum, nempe non sic vestitum, neque culmum habens et aristas : sed nudum granum, ut puta tritici aut alicujus ex iis quæ sunt hujusmodi. « Deus autem dat illi corpus sicut vult[3], » Certe, inquit. Sed illic est opus naturæ. Cujus, dic quæso, naturæ? Nam illic quoque Deus fabricatur universum, non natura, neque terra, neque pluvia. Quamobrem ipse hæc significans, dimissa terra et aëre et pluvia et agricolarum manibus, subjunxit : « Deus dat illi corpus sicut » voluit. » Noli ergo inquirere, et indagare quomodo et quanam ratione, cum audieris Dei potentiam et voluntatem. « Et unicuique seminum proprium corpus. » Ubi ergo alienum? Dat enim proprium. Quamobrem quando

[1] Joan. II, 19. — [2] Ibid. 21. — [3] 1 Cor. XV, 38.

dicit : « Non quod futurum est seminas, » non hoc dicit, quod alia pro alia resurgat essentia, sed quod melior, quod splendidior. « Unicuique enim seminum proprium corpus. » Hinc jam introducit etiam differentiam resurrectionis tunc futuræ. Ne enim, quoniam seminatur semen, et omnes ascendunt spicæ, propterea existimes parem etiam honorem esse in resurrectione. Etenim ne in seminibus quidem unus est ordo. Nam alia quidem sunt præstantiora et honestiora, alia vero deteriora. Et ideo subjunxit : « Et uni- » cuique proprium corpus. » Cæterum non est hoc contentus, sed aliam quærit differentiam, majorem et manifestiorem. Nam ne cum audivisses, sicut dixi, quod omnes resurgant, existimares omnes eadem consequi et iisdem frui, prius quidem jecit in præcedentibus semina hujus sententiæ, dicens : « Unusquisque autem in proprio ordine. » Facit autem hoc apertius hic quoque rursus, dicens : « Non omnis » caro eadem caro. » Quid enim, inquit, dico in seminibus? Hoc ipsum agitemus etiam in corporibus, de quibus a nobis nunc agitur. Quamobrem subjungit, dicens : « Sed alia » quidem caro est hominum, alia autem pecorum, alia vo- » lucrum, alia autem piscium : Et corpora cœlestia, et cor- » pora terrestria. Sed alia quidem cœlestium gloria, alia » autem terrestrium. Alia est gloria solis, et alia est gloria » lunæ, et alia gloria stellarum. Stella enim a stella differt » in gloria[1]. »

III. Et quid sibi volunt hæc verba? Quanam de causa a resurrectione corporum excidit in orationem de stellis et sole? Non excidit, neque abductus fuit ab argumento, absit, sed in eo adhuc hæret. Nam quoniam probavit quod dictum est de resurrectione, ostendit jam quod tunc futuræ gloriæ magna sit differentia, etsi una est resurrectio : et in duo interim dividit universum, nempe in cœlestia et

[1] 1 Cor. xv, 39-41.

terrestria. Nam quod corpora quidem resurgant, ostendit per frumentum. Quod autem non omnia in eadem gloria, hinc ostendit. Sicut enim non credere resurrectioni, supinos facit, ita etiam negligentes reddit et socordes existimare omnes eadem consequi et iisdem frui. Quamobrem utrumque corrigit. Et alia quidem absolvit in præcedentibus, ab hoc autem nunc incipit : et cum duos fecisset ordines justorum et peccatorum, hoc ipsos rursus secat in plures partes : ostendens quod neque justi, neque peccatores eadem assequentur : neque justi omnes eadem quæ justi alii : neque peccatores eadem quæ peccatores. Facit ergo primum unam sectionem justorum et peccatorum, dicens : « Corpora cœlestia, et corpora terrestria : » per terrestria quidem hos subindicans ; per cœlestia autem, illos. Deinde de cætero introducit differentiam peccatorum a peccatoribus, dicens : « Non omnis caro eadem caro, sed » alia quidem piscium, alia autem volucrum et pecorum. » Atqui sunt omnia corpora, sed alia quidem viliora et abjectiora, alia vero minus. In vita quoque similiter et in eadem constitutione. Et cum hoc dixisset, ascendit rursus in cœlum, dicens : « Alia gloria solis, et alia gloria lunæ. » Sicut enim in terrestribus corporibus est differentia, ita etiam in cœlestibus est differentia, eaque non vulgaris, sed etiam usque ad extrema. Non solum enim est differentia solis a luna, neque lunæ a stellis, sed etiam stellarum a stellis. Nam etiamsi omnia sint in cœlo, alia tamen majorem, alia vero minorem habent gloriam. Quid ergo hinc discimus ? Quod etiamsi omnes sint in regno, non omnes tamen eadem consequentur et iisdem fruentur : etiamsi omnes peccatores in gehenna, non omnes eadem sustinebunt. Et ideo subjunxit : « Sic et resurrectio mortuorum[1]. » Sic sunt quodam modo in multa differentia. Deinde hac

[1] 1 Cor. xv, 42.

tanquam probata dimissa oratione, rursus venit ad demonstrationem et modum ipsius resurrectionis, dicens : « Seminatur in corruptione, surget in incorruptione[1]. » Vide autem prudentiam. In seminibus quidem usus est nomine corporum, dicens : « Non vivificabitur nisi fuerit » mortuum : » in corporibus autem appellatione seminum, dicens : « Seminatur in corruptione, surgit in incorrup- » tione. » Non dicit : « Nascitur, » ne existimes esse opus terræ, sed, « Surgit. » Seminationem autem hic dicit, non nostram in matrice generationem, sed defunctorum in terra sepulturam, dissolutionem, cinerem. Quamobrem cum dixisset : « Seminatur in corruptione, surgit in incorrup- » tione, » subjunxit : « Seminatur in ignobilitate[2]. » Quid enim est visu turpius quam corpus quod dissolutum est ? « Surgit in gloria : seminatur in infirmitate. » Nondum enim sunt triginta dies, et periit universum : nec potest caro se continere, neque unum diem durare. « Surgit in vir- » tute. » Tunc enim ejus nihil supererit reliquum. Propterea et illis opus habuit exemplis, ne multi hæc audientes, nempe quod surgunt in incorruptione, et gloria, et virtute, putarent resurgentium nullam esse differentiam. Nam omnes quidem resurgunt, et in virtute, et in incorruptione, et in gloria hac incorruptionis, non tamen omnes ejusdem honoris et securitatis. « Seminatur corpus ani- » male, surgit corpus spirituale. Est corpus animale, et » est corpus spirituale[3]. » Quid dicis ? hoc autem nonne est spirituale ? Spirituale quidem, sed illud multo magis. Nam nunc quidem sæpe avolat Spiritus sancti multa gratia aliquibus magna peccantibus. Porro præsente quoque spiritu animæ, avolat vita carnis : et quod est hujusmodi, absque hoc est inane. Tunc autem non sic, sed perpetuo permanet in carne justorum : et ejus erit potestas et

[1] 1 Cor. xv, 42. — [2] Ibid. 43. — [3] Ibid. 44.

imperium præsente quoque anima. Aut enim tale quid subindicavit, dicens spirituale; aut quod futurum sit levius et subtilius, et quod possit etiam vehi in aëre; vel potius utrumque. Si autem non credis ei quod dicitur, vide corpora cœlestia quæ sunt tam splendida et durabilia, et permanent in conditione non senescendi: et hinc crede, quod Deus potest facere hæc quoque corruptibilia incorruptibilia fieri, et multo meliora iis quæ cernuntur. « Sicut » scriptum est: Factus est primus homo in animam vi» ventem: novissimus Adam in Spiritum vivificantem[1]. » Atqui illud quidem scriptum est, hoc autem non est scriptum. Quomodo ergo dixit, « Scriptum est? » A rerum eventu, hoc interpretatus: quod solet assidue facere. Est enim hic mos Prophetæ. Etenim Jerusalem civitatem justitiæ vocandam fore dixit Propheta[2]: et non est vocata. Quid ergo? Falsum-ne dixit Propheta? Nequaquam. Nam illam quidem sic vocandam dixit per rerum eventum; Christum quoque dixit vocandum Emmanuëlem[3], et nec ipse quoque sic est vocatus. Sed res ipsæ hanc vocem emittunt: ita hic quoque novissimus Adam in Spiritum vivificantem.

IV. Hæc autem dixit, ut discas, quod et vitæ præsentis et futuræ jam venerunt signa et pignora: præsentis quidem Adam, futuræ autem Christus. Nam quoniam quæ sunt meliora ponit in spe, ostendit principium jam evenisse, et radicem et fontem apparuisse. Si autem radix et fons est omnibus manifestus, nihil est dubitandum de fructibus. Et ideo dicit: « Novissimus Adam in Spiritum vivi» ficantem. » Alibi quoque dicit, « Vivificabit mortalia cor» pora vestra per inhabitantem Spiritum in vobis[4]. » Est ergo Spiritus vivificare. Deinde ne quispiam diceret: Cur sunt antiquiora ea quæ sunt pejora: et quæ sunt quidem

[1] 1 Cor. xv, 45, ex Gen. II, 7. — [2] Zach. VIII, 3. — [3] Isaï. VII, 14. — [4] Rom. VIII, 11.

animalia, tota evenerunt; quæ vero spiritualia, ne quidem usque ad primitias; quædam vero usque ad primitias solum : ostendit utriusque principia sic fuisse constituta. « Sed non prius, inquit, quod spirituale est, sed quod » animale : deinde quod spirituale[1]. » Non dicit autem, quare? sed est contentus Dei ordinatione, habens sententiam quæ procedit a rebus, testimonium ferentem optimæ Dei administrationi, et ostendens quod res nostræ semper procedunt ad id quod est melius ac præstantius : simul etiam hinc quoque ei quod dicit fidem faciens. Nam si quæ sunt minora evenerunt, multo magis quæ sunt meliora sunt expectanda. Cum ergo futurum sit ut talibus fruamur bonis, nos in hoc ordine collocemus, et ne defleamus eos qui excedunt, sed eos qui vitam male finiunt. Nam agricola cum viderit dissolvi frumentum, non lamentatur; sed quandiu quidem videt solidum manere in terra, veretur et contremiscit : postquam autem fuerit dissolutum, lætatur. Initium enim futuræ sementis est dissolutio. Sic nos quoque tunc lætemur cum ceciderit domus in quam cadit interitus, quando homo fuerit seminatus. Nec mireris si sepulturam vocarit sementem; ea enim est melior sementis. Nam illi quidem succedit mors et labores, pericula et curæ : huic autem, si recte vivamus, coronæ et præmia; et illi quidem corruptio ac interitus et mors; huic autem interitu carere, incorruptio et immortalitas, et bona innumerabilia. In illa seminatione sunt complexus, et voluptates et somnus : in hac autem vox solum e cœlis descendens, et omnia simul repente perficiuntur. Et qui resurgit, non amplius deinceps adducitur ad vitam laboriosam, sed ad eam unde effugit dolor, luctus et gemitus. Si autem defensionem requiris et patrocinium, et propterea virum defles, confuge ad omnium communem pa-

[1] 1 Cor. xv, 46.

tronum, defensorem, servatorem, et benefactorem Deum, ad inexpugnabile auxilium, ad facile et promptum adjumentum, ad perpetuam quæ semper et ubique adest protectionem, nos undique munientem. At consuetudo res est desiderabilis et amabilis. Ego quoque id scio. Sed si rationi motum animi commiseris, et apud te reputaveris quis sit qui accepit, et quod si forti animo tuleris, Deo mentem totam offers sacrificium; hunc quoque fluctum poteris vitare, et quod tempus efficit, hoc faciet philosophia. Sin autem mollis fueris et enervatus, tempore quidem desinet animi perturbatio, tibi autem nullam afferet mercedem. Cum his rationibus collige etiam exempla quæ sunt in præsenti vita, quæ sunt in divinis Scripturis. Cogita quod Abraham suum jugulavit filium, et neque flevit[1], neque verbum emisit acerbum. At ille, inquies, erat Abraham. Atqui tu vocatus es ut majora septa transcendas. Job autem tantum quidem doluit, quantum est consentaneum patrem liberos amantem, et magnam curam gerentem eorum qui excesserant. Nam quæ nos quidem nunc facimus, sunt inimicorum et hostium. Neque enim si aliquo in regiam abducto et coronato plangeres, et lamentareris, te dixerim esse coronati amicum, sed valde inimicum, et hostem. At non illum, inquies, lugeo, sed me ipsum. Sed neque hoc est amantis, velle illum propter te angi et vexari, et incerto futuro subjici, cum adsit coronari, et ad portum tendere; aut in mari jactari, cum liceat esse in portu. At nescio, inquies, quo ivit. Cur nescis, dic mihi? Nam sive recte vixit, sive secus, est manifestum quo sit abiturus. Propter hoc ipsum, inquies, plango, quod peccator excessit. Hæc sunt prætextus et effugia. Nam si propterea cum excesserit lugeas, viventem eum transformare et concinnare et componere oportebat. Sed tu quæ tua sunt ubi-

[1] Gen. XXII.

que consideras et tibi proponis, non quæ illius. Si autem etiam peccator excessit, propterea etiam lætari oportet, quod interscissa sunt peccata, et vitio nihil adjecit; et quoad ejus fieri potest, ei succurrere, non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, eleemosynis, et oblationibus. Non sunt enim hæc temere excogitata, neque frustra eorum qui excesserunt in divinis mysteriis meminimus, et pro ipsis accedimus, rogantes Agnum propositum, qui mundi peccatum tulit: sed ut inde eis aliqua sit consolatio. Neque abs re is qui astat altari dum veneranda peraguntur mysteria, clamat: Pro omnibus qui in Christo dormierunt, et iis qui pro ipsis celebrant memorias. Nam si pro ipsis non fierent commemorationes, ne hæc quidem dicta essent. Non sunt enim res nostræ ludi scenici, absit: hæc enim fiunt ordinatione Spiritus.

V. Eis ergo opem feramus, et commemorationem eorum peragamus. Si enim Jobi filios expiabat patris sacrificium, quid dubitas, an nobis pro eis qui excesserunt offerentibus, ipsis detur aliqua consolatio? Solet enim Deus etiam aliis pro aliis gratificari. Et hoc ostendebat Paulus dicens: « Ut in multis personis, ejus quæ in nobis » est donationis per multos gratiæ agantur pro vobis [1]. » Ne nos pigeat opem ferre iis qui excesserunt, et pro eis offerre preces: est enim propositum orbis terræ commune piaculum. Propterea fidenter pro orbe terræ tunc rogamus, et cum Martyribus eos vocamus, cum Confessoribus, cum Sacerdotibus. Etenim unum corpus omnes sumus, etiamsi sint membra membris splendidiora: et fieri potest ut veniam eis omni ex parte conciliemus, a precibus, a donis quæ pro eis offeruntur, ab iis qui cum ipsis vocantur. Cur ergo doles? Cur luges et lamentaris, quando defuncto potest tanta conciliari venia? At luges, quoniam es de-

[1] 2 Cor. I, 11.

serta ac destituta, et perdidisti patronum ac defensorem? Sed nunquam hoc dixeris. Neque enim Deum perdidisti : ideo quandiu eum habes, ipse erit tibi major et marito, et patre, et filio, et socero. Nam et illis viventibus is erat qui faciebat omnia. Hæc ergo cogita, et dic sicut David : « Dominus illuminatio mea et Salvator meus, quem ti- » mebo [1]. » Dic : Tu es pater orphanorum, et judex viduarum : et ejus attrahe auxilium, et habebis eum nunc magis tibi providentem quam prius, quo in majorem redacta es inopiam. At perdidisti filium? Non perdidisti, ne dicas. Res hæc est somnus, non mors; est migratio, non perditio ; est peregrinatio a deterioribus ad meliora. Ne Deum irrites, sed places et reddas propitium. Nam si forti animo tuleris, erit huic et defuncto et tibi quædam consolatio. Sin contra, iram Dei magis accendis : nam si servo a domino flagris cæso tu astans ægre tuleris, dominum magis contra te irritaveris. Noli hoc facere, sed age gratias, ut tibi quoque hac ratione discutiatur nubes animi ægritudinis. Dic sicut ille Beatus, « Dominus dedit, » Dominus abstulit [2]. » Cogita quam multi magis Deo placentes ne omnino quidem habuere filios, neque vocati sunt patres. Neque ego, inquit, vellem habuisse : melius enim fuisset non habuisse experientiam, quam postquam gustaris voluptatem, ab ea excidisse. Ne rogo, ne hæc dicas, ne sic quoque Dominum ad iram provoces. Sed pro iis quidem quæ accepisti age gratias; pro iis autem quæ perpetuo non habes, glorifica. Non dixit Job quod melius fuisset non accepisse; quod tu insipienter et ingrato animo dicis : sed etiam pro illis agebat gratias, dicens : « Dominus de- » dit; » et pro his benedicebat dicens : « Dominus abstulit. » Sit nomen Domini benedictum in sæcula [3]. » Uxori quoque sic os obstruebat apud eam justas afferens rationes, et

[1] Psal. xxvi, 1. — [2] Job. ii, 21. — [3] Id. i, 21.

admirabilia illa verba enuntians : « Si bona quidem accepi-» mus a Domino, mala autem non sustinebimus[1] ? » Atqui gravior post hæc fuit tentatio. Sed ille ne sic quidem fractus erat et enervatus, sed similiter ferebat forti animo, et glorificabat. Tu quoque hoc fac, et apud te reputa; quod non homo accepit, sed Deus qui fecit, qui magis quam tu ejus curam gerit, et scit quid ei conferat, non hostis aliquis, neque insidiator. Vide quam multi viventes, vitam non vitalem fecerunt parentibus. Generosos autem, inquies, et probos non vides? Eos quoque video : sed res quoque eorum minus sunt in tuto quam res tui filii. Nam etsi in bona sunt existimatione, finis tamen eorum est incertus : de illo autem de cætero non times, neque contremiscis, ne quid ei accidat, aut aliquam suscipiat mutationem. Hæc etiam cogita de pulchra uxore, et bona domus custode : et pro omnibus Deo age gratias; et si perdideris uxorem, gratias age. Fortasse te vult Deus adducere ad continentiam; ad majora vocat operum septa : te voluit liberare a vinculo. Si sic philosophemur, et lucrabimur præsentem animi tranquillitatem, et futuras assequemur coronas, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum patre et Spiritu sancto sit honor, gloria et imperium in omnia sæcula sæculorum. Amen.

[1] Job. II, 10.

HOMILIA XLII.

CAPUT XV.

Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis[1].

I. Postquam animalem dixit primum, et spiritualem secundum, rursus aliam ponit differentiam, terrenum dicens et cœlestem. Nam prima quidem est vitæ præsentis et futuræ : hæc autem est ejus qui fuit ante gratiam, et ejus qui est post gratiam. Posuit autem illam ad rectum vitæ institutum dicens; nam ne, sicut dixi, fidentes resurrectioni, vitam ex virtute et perfecte agendam negligerent, rursus eos quoque hinc reddit paratos ad decertandum, et hortatur ad virtutem dicens : « Primus homo e terra, » terrenus : secundus homo, Dominus e cœlo : » universum appellans hominem : et hunc quidem nominans ab eo quod est melius ac præstantius, illum autem ab eo quod est deterius. « Qualis terrenus, tales et terreni [2]. » Sic peribunt et morientur. « Qualis cœlestis, tales et cœlestes. » Sic manebunt immortales et fulgentes. Quid vero? annon is quoque est mortuus? Mortuus quidem est, sed inde nihil fuit læsus, sed sic quoque mortem dissolvit. Vidisti-ne quomodo hinc quoque per mortem constituit dogma de resurrectione? Habens enim, ut prius dixi, principium et caput, noli dubitare de toto corpore. Sed et hinc quoque exercet optimam ac præstantissimam vitæ agendæ rationem, ponens exempla vitæ excelsæ ac philosophicæ, et ejus

[1] I Cor. xv, 47. — [2] Ibid. 48.

quæ non est hujusmodi, et utriusque adducens principia, illius quidem Christum, hujus vero Adamum. Propterea nec absolute dixit, « E terra ; » sed, « Terrenus, » hoc est, crassus, affixus præsentibus. Et rursus de Christo contrarium, Dominus e cœlo. Si autem quidam ideo dicant Dominum non habere corpus, quod dictum sit e cœlo, sufficiunt quidem quæ jampridem dicta sunt ad ora eorum obstruenda. Nihil autem vetat quominus hinc quoque ora eorum obstruamus. Quid est enim, « Dominus e cœlo? » Naturam-ne dicit, an optimam vitæ instituendæ rationem? Cuivis est perspicuum quod optimam vitæ agendæ rationem. Et ideo subjungit. « Sicut portavimus imaginem ter- » reni; » hoc est, sicut mala fecimus; « Portemus et imagi- » nem cœlestis [1]; » hoc est, faciamus optima. Præter hæc autem, ex te libenter sciscitarer : De natura-ne dictum est, qui ex terra, terrenus, et Dominus e cœlo? Maxime, inquit. Quid ergo, terrenus solum erat Adam, an aliquam etiam aliam habebat essentiam cognatam supernis et incorporeis, quam Scriptura vocat animam et Spiritum? Est cuivis perspicuum, quod hanc quoque. Ergo neque Dominus erat solum ex superis, etiamsi dicatur e cœlo, sed etiam carnem susceperat. Quod autem dicit, est hujusmodi : Sicut portavimus imaginem terrestris, malas actiones, portemus et imaginem cœlestis, nempe vitæ agendæ rationem quæ est in cœlis. Si autem loqueretur de natura, non adhortatione neque consilio res egèret. Quamobrem vel hinc perspicuum est, quod de vitæ agendæ ratione est id quod dicitur. Et ideo consulendo indicit orationem, et appellat imaginem, ea ratione rursus ostendens quod de actione dicat, non de natura. Propterea enim effecti sumus terreni, quoniam mala fecimus : non quoniam ab initio effecti sumus terreni, sed quoniam peccavimus.

[1] 1 Cor. xv, 49.

Etenim peccatum primum, et tunc mors, et illud : « Terra » es, et in terram reverteris [1], » tunc etiam intravit examen animi motuum et perturbationum. Neque enim ex terra esse genitum facit absolute terrenum : nam Dominus quoque erat ex eadem massa et conspersione : sed terrena agere : sicut etiam cœleste, agere quæ sunt digna cœlis. Sed quid ad hoc probandum opus est laborare supervacanee? Ipse enim procedens nobis sensum aperit, dicens : « Hoc autem dico, fratres, quod caro et sanguis » regnum Dei non possidebunt [1]. » Vidisti-ne quomodo rursus se ipsum interpretetur, nos liberans a negotiis? quod quidem facit etiam in multis locis. Carnem enim hic vocat mala opera, quod et alibi fecit, quemadmodum quando dicit : « Vos autem non estis in carne. » Et rursus : « Qui » autem sunt in carne, Deo placere non possunt [2]. » Quamobrem quando dicit : « Hoc autem dico; » nihil aliud dicit, quam se propterea hoc dixisse, ut discas malas actiones in regnum non introducere. Et ideo subjunxit : « Neque » corruptio incorruptelam possidebit. » Hoc est, vitium non possidet gloriam illam, et perceptionem ac fruitionem incorruptibilium rerum. Etenim multis in locis rursus usus est hac appellatione dicens : « Qui seminat in carnem, ex » carne metet corruptionem [3]. » Si autem diceret de corpore, non autem de mala actione, non dixisset corruptionem; nusquam enim corpus vocat corruptionem : neque enim corruptio est; sed corruptibile. Quamobrem procedens, et de eo disserens, non id dixit corruptionem, sed corruptibile, dicens : « Oportet corruptibile hoc induere » incorruptionem. » Deinde cum de vitæ agendæ ratione absolvisset admonitionem, quod semper solet facere, argumentum argumento continuo admiscens, revertitur

[1] Gen. III, 19. — [2] 1 Cor. XV, 50. — [3] Rom. VIII, 9. — [4] Galat. VI, 8.

rursus ad loquendum de resurrectione, sic dicens : « Ecce » mysterium vobis dico [1]. »

II. Venerandum quidpiam et arcanum, et quod non omnes norunt, est dicturus : quod etiam ostendit magnum honorem quo eos afficit, nempe eis arcana dicere. Quid hoc autem est? « Non omnes quidem moriemur, et » omnes immutabimur. » Hoc est autem quod dicit : « Non » omnes quidem moriemur [2], omnes autem immutabimur, » etiam qui non mŏriuntur. » Nam illi quoque sunt mortales. Ne ergo quoniam morieris, propterea, inquit, timeas tanquam non resurrecturus. Sunt enim, sunt etiam aliqui qui hoc effugient : et tamen hoc eis non sufficit ad illam resurrectionem, sed oportet illa quoque corpora quæ non moriuntur, immutari, et transire ad incorruptionem. « In momento, in ictu oculi, in novissima tuba [3]. » Quoniam multum disputavit de resurrectione, tunc opportune ostendit id quod est in ea admirabile et præter opinionem. Non est enim hoc solum mirabile, quod primum putrescunt corpora, et tunc resurgunt, inquit : et quod iis, quæ nunc sunt, meliora ac præstantiora quæ resurgunt : et quod ad longe meliorem transeant conditionem, neque quod unusquisque quod proprium est accipiat, et nullus quod alterius; sed quod tam multa, tanta, et talia, et quæ omnem superant rationem et mentem, fiant in momento, et hoc significans manifestius : In ictu oculi dicit, id est, quanto tempore clauditur cilium. Deinde quoniam dixit rem magnam et stupore plenam, si res tot et tantæ tam repente fiant, subjungit ad demonstrationem, quod dicitur reddens credibile. « Canet enim tuba, et mortui resur- » gent incorrupti, et nos immutabimur [4]. » Illud : Nos, non dicit de se ipso, sed de iis qui tunc invenientur viventes. « Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptio-

[1] 1 Cor. xv, 51. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 52. — [4] Ibid.

» nem [1]. » Ne enim cum audieris quod caro et sanguis regnum Dei non possidebit, existimes corpora non resurgere, subjunxit : « Oportet corruptibile hoc induere in» corruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. » Corruptibile autem est corpus, et mortale. Mortalitas autem et corruptio deletur et evanescit, ad ipsum accedente immortalitate et incorruptione. Noli ergo deinceps dubitare quomodo vitam vivet infinitam, cum audieris quod fiat incorruptile et interitui non obnoxium. « Cum autem » corruptile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc » induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est : » Absorpta est mors in victoria [1]. » Nam quoniam magna dixit et arcana, rursus id quod dicit credibile et fide dignum facit ex prophetia. « Absorpta est, inquit, mors in vic» toria, » hoc est, in finem; ne manent quidem, inquit, ejus reliquiæ, neque spes est reditus, cum incorruptio consumpserit corruptionem et interitum. « Ubi est, mors, » victoria tua? Ubi est, inferne, stimulus tuus [2]? » Vidisti fortem et generosam animam. Nam tanquam pro victoria sacrificans, et Deo afflatus, et futura videns quasi jam facta, insilit et jacenti morti insultat, et in caput ejus jacens de victoria exultantem emittit vocem, clamans et dicens : « Ubi est, mors, stimulus tuus? Ubi est victoria » tua, inferne? » Periit, et penitus evanuit, et temere fecisti illa omnia. Non solum enim eam armis exuit et vicit, sed etiam perdidit, et eo redegit ut ne esset quidem penitus. « Stimulus autem mortis peccatum est. Virtus vero » peccati lex [3]. » Vides-ne quomodo loquatur de morte corporali? Ergo loquitur etiam de resurrectione corporis. Nam si hæc non resurgunt, quomodo est mors absorpta? Nec hoc solum, sed etiam quomodo peccati virtus est lex? Nam quod peccatum sit stimulus mortis, et illa gravius,

[1] 1 Cor. xv, 53. — [2] Ibid. 54. — [3] Ibid. 55. — [4] Ibid. 56.

et ea in ipso vim habeat, id manifestum est. Quomodo autem ejus quoque virtus est lex? Quoniam absque ea erat imbecillum : ut quod fieret quidem, non posset autem sic condemnari. Nam fiebat quidem malum, non ita autem aperte indicabatur. Quamobrem lex non parum contulit ad cognoscendum peccatum, imovero etïam ad augendum supplicium. Si autem dum vellet prohibere, id reddidit gravius, non est culpa in medicum conferenda, sed in eum qui male usus est medicamento. Nam Christi quoque adventus gravis fuit ac molestus Judæis : sed non ideo eum vituperabimus, sed eum quidem etiam admirabimur; illos autem magis odio habebimus, qui læsi sunt per ea quæ debebant eis prodesse. Nam quod ipsa vim non dederit peccato, Christus ipsam totam implevit, et erat extra peccatum. Tu autem mihi considera, quomodo hinc quoque facit fidem resurrectioni. Nam si ipsum peccare erat causa mortis, Christus autem cum venisset solvit peccatum, et nos ab ipso liberavit per baptismum, et cum peccato legem quoque solvit ac fregit, quæ dum violatur ac transilitur, ipsum consistit, quid adhuc dubitas de resurrectione? Quomodo enim mors postea dominatum obtinebit? Num per legem? Sed ea est soluta et abrogata. At per peccatum? Sed id est penitus deletum. » Deo autem » gratias qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum » Jesum Christum [1]. »

III. Nam tropæum quidem ipse exerit, coronis autem nos quoque frui curavit, idque non ex debito, sed sola sua benignitate. « Itaque, fratres, stabiles estote et immo- » biles [2]. » Justa jam est et opportuna adhortatio. Nihil enim adeo labefactat facitque vacillare, atque existimare se temere affligi et sine causa. « Abundantes in opere Domini » semper. » Hoc est, in vita munda. Nec dixit : « Bonum

[1] 1 Cor. xv, 57. — [2] Ibid. 58.

» operantes, » sed, « Abundantes, » ut hoc faciamus cum abundantia, et septa transiliamus. « Scientes quod labor » vester non est inanis in Domino [1]. » Quid dicis? rursus labor? labor quidem, sed qui habet coronas, et suscipi tur pro cœlis. Nam prior quidem qui fuit post paradisum, est pœna peccatorum admissorum : hic autem est fundamentum futurorum præmiorum. Quamobrem nec hac ratione fuerit labor, et quod superne magnum nobis detur auxilium. Et ideo subjunxit : « In Domino. » Nam prior quidem fuit ut daremus pœnas : hic autem ut bona futura consequamur. Ne ergo dormiamus, dilecti. Neque enim fieri potest, ut, si pigri sumus et ignavi, regnum cœlorum consequamur, neque si in deliciis agamus mollesque simus et effœminati. Præclare enim nobiscum agetur, si corpus affligentes et castigantes, et innumerabiles sufferentes ærumnas, difficultates et labores, possimus bona illa consequi. Annon videtis quantum inter cœlum et terram intermedium sit spatium? et quantum bellum immineat, et quam sit homo propensus ad vitium, et quomodo nos circumstet peccatum, et quam multi in medio sint laquei? Cur tam multas ergo curas attrahimus extra naturalia et nobis plura exhibemus negotia, majoraque imponimus onera? Non sufficit ventris, et vestium, et domus curam gerere? Non sufficit sollicitudo de iis quæ sunt necessaria? Quanquam etiam ab iis nos abduxit Christus, dicens : « Ne solliciti sitis animæ vestræ quid comedatis, neque » corpori vestro quid induamini [2]. » Si autem de alimento necessario, et indumento non oportet esse sollicitos, neque de die sequenti : qui tam multam attrahunt farraginem ac congeriem, et se ipsos obruunt, quando poterunt emergere? Non audiisti Paulum dicentem : « Nemo mili- » tans implicatur hujus vitæ negotiis [3]? » Nos autem et de-

[1] 1 Cor. xv, 58. — [2] Matth. vi, 25. — [3] 2 Tim. ii, 4.

liciis operam damus, et ventri indulgemus, et inebriamur: et pro rebus quidem externis affligimur; in rebus autem cœlestibus molles sumus et effœminati. An nescitis quod supra hominem est promissio? Non licet humi ingredienti cœli fastigium ascendere. Nos autem non studemus vivere secundum hominem, sed et brutis evadimus deteriores. Nescitis coram quo sistemur tribunali? Annon cogitatis quod et verborum et cogitationum a nobis exigetur ratio? et ne res quidem curamus? « Qui enim aspexit mulierem ad » concupiscendum eam, jam est mœchatus[1]. » Sed tamen qui etiam curiosi aspectus reddunt rationem, non recusant vel in ipso putrescere peccato. « Qui dicit fratri suo: » Stulte, deturbabitur in gehenam[2]. » Nos autem innumerabilia probra in eos torquere, et varie eis insidiari non desistimus. Qui diligit diligentem, non plus habet quam ethnicus. Nos autem eis quoque invidemus. Quamnam ergo consequemur veniam, quando vetera jussi septa transilire, nostram vitæ agendæ rationem etiam illorum mensura conteximus minorem? Quænam nos eripiet oratio? Quis nobis aderit, et opem feret dum castigamur? Nullus. Sed necesse est omnino ejulantes, lugentes, dentibus frementes, tormentis cruciatos, abduci in illas luce carentes tenebras, in dolores inevitabiles, in pœnas intolerabiles. Quamobrem rogo et obsecro, et vestra apprehendens genua supplico, donec habemus hoc parvum vitæ viaticum, ut iis quæ dicta sunt compungamur, convertamur, reddamur meliores: ne sicut ille dives, inutiliter illic lamentemur cum excesserimus, et defleamus; fletus autem nihil nobis remedii afferat. Nam sive patrem habeas, sive filium, sive quemvis alium qui apud Deum habeat fiduciam, nemo te eripiet, cum propria tua facta te prodant. Tale est enim illud judicium: judicat solum ex operationibus: nec ali-

[1] Matth. v, 28. — [2] Ibid. 25.

ter illic salvum esse licet. Hæc autem dico, non ut tibi dolorem inferam, non ut injiciam in desperationem, sed ne inani et frigida spe nutriti, et huic et illi fidentes, nostram negligamus virtutem. Nam si socordes fuerimus ac negligentes, non Justus, non Propheta, non Apostolus, nemo nobis aderit. Sed si studium et diligentiam adhibuerimus, ex operibus sufficientem habentes defensionem, cum libertate ac fiducia fruemur etiam bonis, quæ sunt reposita iis qui Deum diligunt. Quæ detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLIII.

CAPUT XVI.

De collectis autem quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite per unam sabbati [1].

I. Absoluta oratione de dogmatibus [2], aggressurus eam quæ magis spectat ad mores, missis aliis, procedit ad summam bonorum, verba faciens de eleemosyna. Sed cum de eo solo disseruisset, desinit. Atqui nusquam hoc fecit. Sed et de eleemosyna, de temperantia, de mansuetudine, de lenitate, de patientia, deque aliis omnibus disserit in aliis Epistolis in fine. Quare ergo ejus quod spectat ad mores hanc solam hic tractat partem? Quoniam eorum quæ prius dicta sunt, plura magis pertinebant ad mores, per quæ castigavit fornicatorem, per quæ eos admonuit

[1] 1 Cor. XVI, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 25-28.

qui foris judicio contendebant, per quæ terruit ebriosos, et eos qui ventri indulgebant, per quæ eos condemnavit qui seditionem agitabant, contendebant, magistratumque et imperia ambibant, per quæ eos qui indigne accedebant ad mysteria, illi intolerando tradidit supplicio, per quæ disseruit de charitate. Propterea ejus solum meminit quo maxime opus habebat, nempe opis ferendæ sanctis. Vide autem ejus solertiam. Quando eis persuasit resurrectionem, eosque fecit promptiores et animo alacriores, tunc demum de eo quoque disserit. Atqui de his quoque antea disseruit, quando dicebat : Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia metimus? et, Quis plantat vineam, et de fructu ejus non edit? Sed quoniam præclaræ hujus actionis noverat magnitudinem, non recusat hoc quoque addere fini Epistolæ. λογίαν autem collectam vocat, statim ab initio rem faciens levem. Nam quando ab omnibus confertur, leve singulis est quod constituitur. Cum autem dixisset de collecta, non statim dixit : Unusquisque vestrum apud se ponat, recondens quod ipsi placuerit : quanquam hoc erat consequens. Sed cum prius dixisset : « Sicut constitui Ecclesiis Galatiæ ; » tunc hoc subjunxit, ea narrando quæ ab aliis fiebant, studium ipsis accendens, idque ponens loco narrationis. Quod etiam fecit scribens ad Romanos. Etenim cum illis videretur narrare, cur proficisceretur Jerosolymam, sic sermonem injicit de eleemosyna : « Nunc autem vado Je» rosolymam ministrans sanctis[1]. » Visum est enim Macedoniæ, et Achaïæ, communicationem quamdam facere in pauperes sanctorum. Sed illos quidem per Macedones et Corinthios; hos autem etiam per Galatas adhortatur. « Sicut constitui, inquit, Ecclesiis Galatiæ, ita et vos fa» cite. » Erubuissent enim videri inferiores Galatis. Non

[1] Rom. xv, 25.

dixit autem : Suasi et consilium dedi, sed constitui : quod quidem majorem ostendit auctoritatem. Neque adducit unam, aut duas, aut tres civitates, sed totam gentem. Quod quidem facit etiam in dogmatibus, dicens : Sicut et in omnibus Ecclesiis sanctorum. Si hoc enim ad fidem faciendam dogmatibus est validum, multo magis ad æmulationem. Quid ergo, dic quæso, constituisti? « Per unam sabbati; » hoc est, die Dominico, « Unusquisque vestrum apud se » seponat recondens quod ei bene placuerit[1]. » Vide quomodo etiam adhortatur a tempore. Dies enim erat idoneus ad eos adducendos ad eleemosynam. Recordemini enim, inquit, quænam eo die consecuti estis. Bona enim ineffabilia, et radix, et initium vitæ nostræ, illa die facta sunt. Non hac autem solum ratione aptum est tempus ad benignitatem prompto et alacri animo exercendam, sed et quod habeat quietem ac remissionem, immunitatemque et vacationem a laboribus. Nam anima a laboribus libera, redditur expeditior et aptior ad miserendum. Ad hæc autem, venerandis quoque ac immortalibus communicare mysteriis, magnam affert et immittit alacritatem. « In ea ergo » unusquisque vestrum, » non absolute hic aut ille; « Sed » unusquisque, » sive sit pauper, sive dives, sive vir, sive mulier, sive servus, sive liber, « Apud se seponat recon- » dens. » Non dixit : « Ferat in Ecclesiam, » ne propter paucitatem erubescant : sed cum ea quæ paulatim accedunt in collectionibus auxerit, cum accessero, tunc ostendat : « Interim autem, inquit, apud te sepone : et domum tuam fac Ecclesiam : arculam, gazophylacium : esto custos sacræ pecuniæ, a te ipso ordinatus dispensator pauperum. Benignitas et humanitas dat tibi hoc sacerdotium. » Hujus est symbolum ac signum quod nunc est gazophylacium. Sed manet quidem symbolum, res autem nusquam

[1] 1 Cor. XVI, 2.

est. Et scio quidem quod multi ex iis qui una assident, nos rursus reprehendent, cum de his disseramus dicentes : Ne rogo, ne sis gravis et molestus auditoribus; sed permitte libero arbitrio et voluntati auditorum. Nam nunc quidem nos pudore afficis et erubescere cogis. Sed hæc verba non feram. Neque enim Paulum pudebat pro his assidue esse molestum, et mendicantium more loqui. Nam si hoc dicerem : Da mihi, et depone in meis ædibus, pudendum forte esset quod dicerem, imo vero ne tunc quidem. Nam qui altari, inquit, assident, altaris sunt participes.

II. Cæterum fortasse quispiam me reprehenderet, ut qui pro me verba facerem. Nunc autem supplico quidem pro egentibus : imovero non pro egentibus, sed pro vobis qui præbetis; et ideo loquor libere. Quis est enim pudor dicere : « Da Domino esurienti : indue illum nudum oberrantem, excipe peregrinum ? » Non erubescit Dominus tuus hæc dicere in orbe terrarum : « Esurivi, et non de» distis mihi quod comederem [2] ; » qui non erat indigens, nec ulla re opus habebat : et ego erubescam et dubitabo ? Absit. Diabolicarum insidiarum est hic pudor. Non ergo erubescam, sed libere dicam : Date egentibus, et majori voce quam qui egent. Nam si quispiam posset ostendere et probare, quod hæc dicentes, ad nos ipsos traheremus, et prætextu pauperum ipsi lucraremur, non solum probro ac dedecore digni essemus, sed qui vel a mille fulminibus feriremur, et qui hæc agerent ne mererentur quidem vivere. Si autem Dei gratia pro nobis minimè molesti sumus, sed sine sumptu vobis posuimus Evangelium, non laborantes quidem sicut Paulus, sed contenti propriis, dicam cum omni fiducia : Date egentibus; nec cessabo hoc dicere, et eorum qui non dant, ero gravis accusator. Si enim essem

[1] 1 Cor. IX, 13. — [2] Matth. XXV, 42.

dux exercitus, et milites haberem, non me puderet alimenta petere pro militibus : valde enim amo vestram salutem. Sed ut efficacior sit oratio, assessore accepto Paulo, cum illo vobiscum agam dicens : « Unusquisque vestrum apud » se seponat, recondens quod sibi videbitur. » Considera autem hinc quoque quam non sit hoc grave et molestum. Non dixit : Tantum vel tantum, sed quod videatur et recte habeat, sive sit multum, sive modicum. Nec dixit : Quod quis lucratus fuerit ; sed quod videatur et recte habeat, ostendens a Deo esse suppeditationem. Non hac autem solum ratione, sed etiam eo quod non uno tempore totum jubeat pendere, symbolam reddit facilem. Eo enim quod paulatim colligatur, insensilis est opera et suppeditatio. Propterea nec statim jubet in medium adducere, sed dat longum tempus constitutum, et causam afferens dicit : « Ut non » cum venero, tunc collectæ fiant. » Hoc est, ne in tempore illationis, sive sumptus, necesse habeatis colligere. Et ad hoc rursus eos non leviter est adhortatus. Pauli enim expectatio eos faciebat promptiores et alacriores. « Cum au- » tem præsens fuero, quos probaveritis per Epistolas, hos » mittam deferre gratiam vestram in Jerusalem [1]. » Non dixit : Hunc et illum, sed quos vos probaveritis, quos elegeritis, ut ministerium careat suspicione. Quamobrem curat ut ipsi ferant suffragium electionis eorum qui laturi sunt. Non enim dicit : Collatio quidem est vestra ; eligendi autem potestas est eorum qui portant, non vestra. Deinde ne ipsis videatur abesse, litteras addit dicens : « Quos pro- » baveritis, per Epistolas mittam. » Quasi diceret : Ego quoque ero vobiscum, et muneris obeundi ero particeps per litteras. Neque dixit : Eos mittam ut vestram deferant eleemosynam, sed vestram gratiam ; ut ostendat eos magna operari, et inde lucrum consequi. Alibi autem appellat

[1] 1 Cor. xvi, 3.

benedictionem et communicationem [1] : illud quidem, ne redderet pigriores ; hoc vero ne nimis efferret : nusquam autem hoc nominavit eleemosynam. « Quod si dignum » fuerit ut ego eam, mecum ibunt [2]. » Hic rursus eos hortatur ad largitatem et munificentiam. Nam si tanta res sit, inquit, ut mea opus sit præsentia, ne hoc quidem recusabo. Sed statim non est hoc pollicitus, neque dixit : Postquam advenero ipse feram. Neque enim hoc adeo amplificasset, si ab initio id posuisset. Postea autem pulchre et opportune id addit. Propterea non statim promisit, neque omnino id siluit : sed cum dixisset se missurum, tunc quoque addit se ipsum. Hoc autem quoque rursus in eorum ponit potestate, dum dixit : « Si operæ-pretium fuerit ut » ego eam. » In illis autem situm erat multum facere quod colligebatur, et tantum ut ipsos non puderet eum excitare. « Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertransiero [4]. » Dixit hoc quoque superius : sed tunc quidem iracunde ; addidit enim : « Et cognoscam non sermonem inflatorum, » sed virtutem. » Hic autem mitius, ut ejus desiderent præsentiam. Deinde ne dicant : Cur ergo nobis præfers Macedones ? Non dixit : « Postquam abiero, » sed, « Cum Mace- » doniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo. Apud » vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo [2]. » Neque enim volo vos invisere tanquam in transitu, sed vobiscum versari, et apud vos manere. Nam quando hanc scribebat Epistolam, erat Ephesi hyemis tempore. Dicit ergo : « Per- » manebo autem Ephesi usque ad Pentecosten. Postea autem » abibo in Macedoniam : et cum eam pertransiero, veniam ad » vos æstate : forte autem et hyemem apud vos transigam [3]. »

III. Cur autem dixit, forsitan, et non affirmavit ? Quoniam non omnia præsciebat Paulus, idque utiliter. Prop-

[1] 2 Cor. VIII, et Philip. I. — [2] 1 Cor. XVI, 4. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. 6. — [5] 2 Cor. XVI, 8.

tercia neque absolute affirmat, ut si non factum fuerit, habeat effugium, quod tunc dixerit indefinite, et Spiritus potestatem quæ eum quo vellet duceret, non quo ipse cupiebat. Quod etiam ponit in secunda Epistola de mora se excusans et dicens: Aut quæ cogito, secundum carnem cogito [1], ut sit apud me est est, et non non. « Ut vos me » deducatis quocumque iero. » Hoc quoque est charitatis et multæ dilectionis. « Nolo enim vos modo in transitu vi- » dere. Spero enim me aliquantulum temporis manere » apud vos, si Dominus permiserit [2]. » Hæc autem dicebat simul et charitatem ostendens, et eos qui peccarent terrens, non tamen aperte, sed amicitiæ nomine. « Permanebo » autem Ephesi usque ad Pentecosten [3]. » Merito eis omnia dicit exacte, declarans tanquam amicis. Nam et hoc est amicitiæ, dicere causam cur non advenerit, propter quam differat, et ubi versetur. « Ostium enim mihi apertum est » magnum, et evidens, et adversarii multi [4]. » Et, si magnum, quomodo adversarii? Propter hoc ipsum multi sunt adversarii, quoniam magna est fides, et latus ingressus. Quid est autem ostium magnum? Multi sunt parati ad fidem suscipiendam, multi debent accedere et converti. Latus mihi patet aditus, crescente et vigente accedentium mente ad obediendum fidei. Propter vehementer spirabat diabolus, quoniam videbat multos a se desciscere. Quamobrem propter utrumque manere oportebat, et quod multum esset lucri, et quod magnum certamen. Hoc autem quoque illis animos addebat, quod dixerit verbum jam ubique operari, et facile germinare. Si autem sunt multi qui insidiantur, hoc quoque signum est profectus Evangelii. Nunquam enim magis sævit ac furit sceleratus ille dæmon, quam cum ex suis vasis et instrumentis multa videt diripi. Et nos ergo quando magnum aliquod et præcla-

[1] 2 Cor. I, 17. — [2] 1 Cor. XVI, 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9.

rum opus gerere voluerimus, ne hoc consideremus quod magni sit laboris, sed ad lucrum aspiciamus. Vide namque Paulum non propterea vereri ac dubitare, nec propterea refugere, quoniam multi sunt adversarii : sed quoniam magnum erat ostium, instare et permanere. Nam sicut dixi, hoc erat signum quod nudaretur et spoliaretur diabolus. Non est enim ejus qui parva gerat et mala, malam illam bestiam irritare. Quamobrem quando videris justum magna ac præclara gerere et mala pati innumerabilia, ne mireris. Nam contra mirari oporteret, si diabolus multas accipiens plagas quiesceret et vulnera placide ferret. Neque enim si serpens punctus continuo efferatur, et pungendo insultet, mirari oportet. Quovis enim serpente gravius serpit diabolus, omnibus insultans, et surgit sicut scorpius in altum erecto stimulo. Ne hoc vos conturbet : eum enim qui a bello et a victoria et cæde revertitur, necesse est fuisse cruentatum, sæpeque etiam vulnera exhibere. Et tu ergo cum videris aliquem eleemosynas facientem, et innumerabilia alia bona operantem, et sic vires diaboli frangentem, deinde incidere in tentationes et pericula, ne propterea conturberis. Ideo enim incidit in tentationes, quod diabolum vehementer ferierit. Et quomodo, inquies, id permisit Deus? Ut magis coronetur, et majorem diabolus plagam accipiat. Nam quando postquam bona fecerit, gravia et aspera patiens, perpetuo agit gratias, tunc feritur diabolus. Magnum quidem est etiam rebus secundis et prospere fluentibus, et misereri, et virtutem amplecti : multo autem est majus, dura et gravia patientem, non desistere ab hac bona operatione. Is enim est qui propter Deum hæc maxime facit. Quamobrem etiamsi in periculum veniamus, o dilecti, et quidvis patiamur, cum majori animi alacritate pro virtute labores suscipiamus. Non est enim hic tempus mercedis ac remunerationis. Ne hic ergo

coronas exigamus, ne in tempore coronarum minor sit merces ac remuneratio. Quemadmodum enim in artificibus, qui se ipsos quidem alunt, majorem accipiunt mercedem : qui autem aluntur ab iis qui conduxerunt, non parvam partem de mercede detrahunt : ita etiam in sanctis, qui bona quidem facit innumerabilia, et innumerabilia patitur mala, integram habet mercedem, et longe majorem remunerationem, non pro bonis solum quæ fecit, sed etiam pro malis quæ passus est. Qui autem hic fruitur quiete et deliciis, non tam præclaras illic habet coronas. Ne hic ergo quæramus remunerationem, sed tunc maxime lætemur quando bona opera agentes male patimur. Non solum enim ex recte factis, sed etiam ex tentationibus Deus nobis illic recondit mercedem.

IV. Ut autem quod dico fiat manifestius, sint duo divites misericordes, et dent pauperibus. Deinde eorum alter quidem maneat in divitiis, et omnia prospere ei succedant : alter autem incidat in paupertatem, et morbos, et calamitates, et Deo agat gratias. Cum ergo ii hinc illuc excesserint, quis majorem accipiet mercedem ? Annon perspicuum est quod qui ægrotat et affligitur : quoniam et bene faciens et male patiens nihil passus est humanum ? Id certe palam omnibus est. Hic enim est statua adamantina, hic est servus gratus et benevolus. Si autem non propter spem regni oportet aliquid boni facere, sed propter id quod Deo videtur ac placet ; quod quidem est majus quovis regno, quid meretur qui eo quod non hic accipiat remunerationem, in exercenda virtute est pigrior? Ne ergo conturbemur, quando viderimus, quod hic aut ille advocans et pauperes frequentibus excipiens conviviis, incendio viduas, exustam domum amisit, aut aliquam aliam similem passus est calamitatem. Propterea enim accipiet mercedem. Neque enim Job in tanta admiratione ha-

bebatur propter eleemosynas, in quanta propter ea quæ passus postea. Propterea et vilipenduntur ejus amici, et nullius censentur esse pretii, quod præsentes quærerent remunerationes, et ideo in Justum iniquam ferrent sententiam. Ne ergo hic quæramus remunerationem, sed efficiamur pauperes et mendici. Hoc enim esset extremæ vilitatis et abjectionis, cum cœlum sit propositum, et quæ supra cœlum, quæ hic sunt spectare. Ne sic ergo faciamus, sed quodcumque inexpectatum nobis jussum advenerit, nos Deum assidue sequamur, et beato Paulo pareamus, pauperumque arculam domi faciamus, quæ juxta locum in quo stas orans sita sit : et quoties ad orandum fueris ingressus, depone primum eleemosynam, et tunc emitte precationem : et sicut nolueris manibus illotis ad orandum accedere, sic neque absque eleemosyna. Neque enim minus est eleemosynam ibi depositam esse, quam Evangelium juxta lectum appensum esse. Nam si evangelium quidem suspenderis nihil faciens, non adeo magnam accipies utilitatem. Hanc autem habens arculam, habes arma adversus diabolum : precationem reddis alatam : sanctam domum constituis, quæ habeat alimenta regis intus recondita : ideo et juxta lectum sita sit arcula, noxque nullis perturbabitur visis et insomniis : tantum nihil in eam injiciatur ex injustitia. Res enim ea eleemosyna est : fieri autem non potest ut eleemosyna unquam germinet ex crudelitate. Vultis et vobis dicam undenam impendere et largiri oporteat, ut hac quoque ratione facilem eam faciatis collationem? Opifex, nempe calceorum consarcinator, aut coriarius, aut faber ærarius, aut quivis alius artifex, cum aliquid vendiderit ex iis quæ sua arte fiunt, det Deo primitias pretii, ibi parvam partem dejiciat, et ex minori parte cum Deo partiatur. Neque enim magnum quid peto, sed tantum quantum Judæorum infantes, et mille malis pleni,

tantum nos qui cœlum expectamus, jaciamus. Hæc autem dico non legem ferens, neque prohibens ne plus eroges, sed æquum censens ut non minus deponas quam partem decimam. Hoc autem fac non solum vendens, sed etiam emens. Hanc legem etiam servent qui prædia possident in proventibus : eam omnes qui justos colligunt proventus. Ad eos enim qui usuram exigunt a me verba non fiunt : neque ad milites qui alios concutiunt, et aliis procurant calamitates. Deus enim nihil inde vult accipere. Sed hæc dico eis qui ex justis laboribus facultates colligunt. Nam si nos ipsos ad eam deduxerimus consuetudinem, nos deinceps punget conscientia, si hanc deseramus legem : neque rem existimabimus gravem, et paulatim veniemus ad majora et meditati contemnere pecunias, cum malorum radicem evulserimus, et hic vitam secure et tranquille agemus, et vitam consequemur futuram. Quam detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto sit honor, imperium et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLIV.

CAPUT XVI.

Si autem venerit Timotheus ad vos, videte ut sine timore sit apud vos [1].

I. Existimet fortasse quispiam hanc exhortationem esse indignam virtute Timothei. Sed non hoc dictum est propter Timotheum, sed propter audientes, ne per eas quæ

[1] 1 Cor. XVI, 10.

ipsi pararentur insidias se ipsos lædèrent : ille enim semper erat proclivis ac propensus ad adeunda pericula[1]. Nam tanquam filius patri, mecum servivit, inquit, in Evangelio. Sed ne ex audacia in discipulum, ad magistrum quoque procederent, et fierent deteriores, eos eminus comprimit et coërcet, dicens : « Ut sine timore sit apud vos : » hoc est, ne quispiam ex iis qui sunt deplorati in eum insurgat; erat quippe fortasse eos increpaturus de iis quæ scribebat Paulus : denuntiarat enim se propterea ipsum mittere. « Misi enim, inquit, ad vos Timotheum, qui vo» bis in memoriam revocabit vias meas in Christo, sicut » ubique in omni Ecclesia doceo[2]. » Ne ergo nobilitati, et divitiis, et populi commendationi, et exteræ sapientiæ confidentes, invaderent, et conspuerent, et insidiarentur, dolentes se ab ipso argui, aut propterea quod magister illos reprehenderet, pœnas exigerent ipsum ulciscentes, propterea dicit : « Ut sine timore sit apud vos. » Ne mihi enim externos dixeris Græcos et infideles, ea a vobis exigo pro quibus tota conscripta est Epistola, quos etiam in initio terruit et in proœmiis. Propterea dixit : « Apud vos. » Deinde a ministerio eum facit fide dignum dicens : « Opus » enim Domini operatur. » Ne hoc enim spectes, inquit, si non sit dives, si non eruditus, si non senex : sed quid jussus sit, et quid efficiat : opus enim Domini operatur. Hoc autem ei sufficit pro omni et nobilitate, et divitiis, et ætate, et sapientia. Nec hoc fuit contentus, sed addidit : « Sicut et ego. » Et superius, « Qui est mihi filius dilectus in » Domino, ipse vobis in memoriam revocabit vias meas in » Christo. » Quoniam ergo juvenis erat, et ipsi concredita fuerat tanti populi correctio; utrumque autem ipsum in contemptum adducebat, merito subjungit : « Ne quis ergo » illum spernat[3]. » Neque hoc solum exigit, sed etiam ma-

[1] Philip. II, 21. — [2] 1 Cor. VI, 17. — [3] Id. XVI, 11.

jorem honorem. Quamobrem dicit : « Deducite autem illum » in pace. » Hoc est, sine timore : non pugnas inferentes et contentiones ; non odia et inimicitias, sed subjectionem et honorem, attendentes ipsi tanquam magistro. « Ut ve- » niat ad me ; expecto enim illum cum fratribus. » Et hoc erat terrentis : nam ut cum scirent omnia sibi dicenda quæ passus esset, fierent modestiores, propterea addidit : Expecto enim illum. Alioquin autem eum quoque hinc facit fide dignum. Siquidem exiturus ipsum expectat, et suam in illos ostendit charitatem, quando eum qui esset adeo utilis, propter ipsos misisse cerneretur. « De Apollo autem » fratre vobis notum facio, quod multum rogavi eum, ut » ad vos veniret cum fratribus [1]. » Hic videtur esse et bene eruditus, et major ætate Timotheo. Ne ergo dicerent : Cur virum quidem non misit, sed pro illo juvenem ? vide quomodo etiam hoc levet, eum et fratrem vocans, et dicens se multum illum rogasse ut veniret. Ne enim videretur præposuisse illi Timotheum, et idcirco eum non misisse, hincque majorem accenderet invidiam, subjunxit : « Mul- » tum illum rogavi, ut veniret. » Quid ergo non cessit ille, neque annuit, sed restitit et contendit ? Non hoc dicit, sed ut neque illum reprehenderet, et se excusaret, dicit : « Et utique non fuit voluntas ejus ut nunc veniret. » Deinde ne dicerent hæc esse obtentum et subterfugium, subjunxit : « Veniet autem cum ei vacuum fuerit. » Sic et illum defendit ac excusavit, et eorum qui ipsum desiderabant spei satisfecit. Ostendens autem ipsos non in magistris, sed in se ipsis debere spem salutis habere, dicit : « Vigilate, state in fide [2]. » Non in externa sapientia ; non est enim illic stare, sed ferri ; sicut quidem certe stare in fide convenit. « Viriliter agite et confortamini. Omnia ves- » tra in charitate fiant [3]. » Hæc autem dicens videtur quidem

[1] 1 Cor. XVI, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 14.

admonere; illos autem tangit tanquam pigros et desides. Et ideo dicit : « Vigilate, » tanquam eis dormientibus; » State, » tanquam labantibus; « Viriliter agite et fortes es- » tote, » ut qui essent molles; « Omnia vestra in charitate » fiant, » ut qui seditionem agitent. Et adversus eos quidem qui decipiunt est illud : « Vigilate, state; » adversus eos autem qui insidiantur, est hoc : « Viriliter agite. » Adversus eos vero qui seditionem agitant et conantur divellere ac distrahere, est illud, « Omnia vestra in charitate fiant, » quod quidem est vinculum perfectionis, et radix fonsque bonorum. Quid est autem illud, « Omnia in charitate? » Sive quispiam increpat, inquit, sive imperat, sive paret imperio, sive discit, sive docet, omnia cum charitate. Nam et cuncta quæ dicta sunt, ideo contigerant quod charitas neglecta fuisset. Nam si ea non esset neglecta, non fuissent inflati : non dixissent, « Ego quidem sum Pauli, ego vero » Apollo[1]. » Si ipsa affuisset, non foris judicio contendissent quidem. Si ipsa affuisset, ille uxorem patris non accepisset, non fratres infirmos contempsissent, hæreses non habuissent, propter charismata inanem gloriam non concepissent. Propterea dicit : « Omnia cum charitate fiant. » Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephanæ, » quod sunt primitiæ Achaïæ, et in ministerio sanctorum ordinaverunt se ipsos[2]. »

II. Etiam in initio hujus meminit dicens : « Baptizavi » autem et Stephanæ domum : » et nunc eam dicit esse primitias, non solum Corinthi, sed et totius Græciæ. Non est autem hoc quoque parvum encomium, accessisse primum ad Christum. Quamobrem etiam in Epistola ad Romanos ex eo quosdam laudans dicebat : « Qui etiam ante » me geniti sunt in Christo[3]. » Nec dixit eos primos credidisse, sed fuisse primitias, ostendens, cum fide, vitam

[1] 1 Cor. I, 12. — [2] Id. XVI, 15. — [3] Rom. XVI, 7.

etiam optimam exhibuisse, tanquam ex fructibus se omni ex parte dignos præbentes. Oportet enim primitias esse meliores cæteris, quorum sunt primitiæ. Quod his quoque sunt primitiæ. Quod his quoque per hanc dictionem suo testimonio tribuit Paulus. Non enim solum, sicut dixi, vere et sincere crediderunt, sed etiam multam ostenderunt pietatem, vegetamque virtutem, et in eleemosynis dandis munificentiam. Non solum autem hinc, sed etiam aliunde ostendit pietatem, ex eo quod totam domum pietate implerint. Quod autem bonis quoque operibus et recte factis essent ornati, significat per ea quæ deinceps sequuntur, dicens : « In ministerio sanctorum ordinaverunt se ipsos. » Audivistis hospitalitatis quanta sint encomia ? Non enim dixit : Ministrant, sed ordinaverunt se ipsos : hanc vitam perpetuo elegerunt, in hac se exercent meditatione. « Ut » et vos subditi sitis ejusmodi[1] ; » hoc est, ut alter alteri opem feratis, et ad impensas pecuniæ, et ad obeundum ministerium corporis, ut communicetis. Nam illis labor erit levis, quando habuerint socios, et ad plures transiverit beneficium. Et non dixit absolute, Cooperamini, sed etiam in iis quæ jusserint parete, accuratam ostendens obedientiam. Et ne eis videatur gratificari, addidit : « Et » omni cooperanti et laboranti. Hæc sit, inquit, lex com» munis. » Neque enim privatim ac seorsum dico de illis, sed si quis est illis similis, his quoque fruatur. Propterea et eos incipiens commendare, ipsos quoque evocat testes dicens : « Obsecro autem vos, nostis domum Stephanæ. » Scitis, inquit, et vos quomodo laborant, neque opus est ut a nobis discatis. « Gavisus sum autem in præsentia Ste» phanæ et Fortunati et Achaïci, quoniam id quod vobis » deerat ipsi suppleverunt. Refecerunt enim meum spiritum » et vestrum[2]. » Quoniam erat verisimile eos adversus ipsos

[1] Cor. XVI, 16. — [2] Ibid. 17, 18.

esse irritatos; ii enim erant qui venerant et seditionem ei significaverant: per ipsos enim etiam scripserant de virginibus et matrimonio conjunctis; vide quomodo eos mitigat, in principio quidem Epistolæ dicens: « Significatum » est enim, inquit, mihi de vobis ab iis qui sunt Chloes[1], » et hos celans, et illos in medium adducens: erat enim verisimile illos per hos declarasse. Hic autem, id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt, et refecerunt meum spiritum et vestrum: ostendens eos venisse pro omnibus, et sua sponte tantam suscepisse peregrinationem. Quomodo ergo quod est proprium fiet commune? Si quod vobis defuit reparetis per vestram in eos benevolentiam, si eos honoretis, si excipiatis, si beneficentiæ communicetis. Et ideo dicit: « Cognoscite ergo qui ejusmodi sunt. » Et laudans eos qui convenerant, eos quoque cum laude conjungit qui missi erant, et qui miserant, dicens: « Refece- » runt meum spiritum et vestrum. » Cognoscite ergo qui sunt ejusmodi, quoniam propter vos patriam et domum reliquerunt. Vidisti-ne prudentiam? Non solum Paulo, sed illis etiam eos ostendit esse gratificatos, quod totam civitatem in se circumferant: quod eos etiam reddebat fide dignos, et non sinebat eos ab illis abscindi, tanquam qui per ipsos ad Paulum essent adducti. « Salutant vos » omnes Ecclesiæ Asiæ. » Semper cogit et conglutinat membra per salutationem. « Salutant vos in in Domino multum » Aquila et Priscilla[2]. » Apud eos enim manebat, cum esset contextor tabernaculorum. « Cum domestica sua Ecclesia. » Hoc quoque non parva est virtus, quod domum fecissent Ecclesiam. « Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem » in osculo sancto[3]. » Hoc sancti osculi hic solum ponit additamentum. Quamobrem? Valde inter se dissidebant, quod dicerent: « Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo,

[1] Cor. I, 11. — [2] Id. XVI, 19. — [3] Ibid. 20.

» ego autem Cephas, ego vero Christi : » eo quod alius quidem esuriret, alius vero esset ebrius : eo quod haberent pugnas, et æmulationes, et lites ac judicia, et ex donis magna esset invidia, magna superbia et arrogantia. Postquam ergo eos conjunxit per exhortationem, merito etiam jubet conjungi per osculum sanctum. Hoc enim unit, et unum corpus facit. Hoc est sanctum, quod non est cum dolo et simulatione. « Salutatio mea manu Pauli [1]. » Ostendit magno studio compositam fuisse Epistolam ; et ideo hoc adjecit : « Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Chris» tum, sit anathema [2]. »

III. Per unum hoc verbum omnes terruit, qui membra sua faciebant membra meretricis ; eos, qui fratres offendebant per immolata idolis, eos, qui nominabantur ex hominibus ; eos, qui non credebant resurrectioni. Non solum autem terruit, sed etiam ostendit viam virtutis, et fontem vitii. Sicut enim quæ vehemens fuerit charitas, extinguit et expellit omnes peccatorum species ; ita etiam quando fuerit imbecillior, facit ea germinare. « Maranatha, » Quanam de causa hoc dictum est ? et cur voce hebraïca ? Quoniam omnium malorum causa erat fastus. Hunc autem fastum efficiebat externa sapientia : et hoc fuit caput malorum, quod maxime divulsit ac divisit Corinthum : eorum fastum comprimens, ne græca quidem, sed hebræa lingua est usus, ostendens se non modo non pudere simplicitatis et imperitiæ, sed eam etiam vehementissime et ardentissime complecti. Quid est autem Maranatha ? « Dominus » noster venit. » Quanam ergo de causa hoc ipsum dicit ? Dispensationis Domini sermonem confirmans, eo quod ex iis maxime composuerit semina resurrectionis. Nec hoc solum, sed illos etiam pudore afficiens. Quasi diceret : Communis omnium Dominus tantum dignatus est descen-

[1] 1 Cor. XVI, 21. — [2] Ibid. 22.

cere : vos autem in iisdem estis, et peccare perseveratis? Non summam charitatem obstupescitis et admiramini, quod est caput bonorum? Hoc solum, inquit, cogita, et tibi sufficiet ad profectum in omni virtute, et omne peccatum poteris extinguere. « Gratia Domini nostri Jesu Christi vo» biscum [1]. » Hoc est doctoris, non solum consiliis opem ferre, sed etiam votis ac precibus. « Charitas mea cum » omnibus vobis in Christo Jesu. Amen [2]. » Nam ne existimarent quod eis assentans in hoc desierit, dicit : In Christo Jesu. Nihil enim habet humanum, neque carnale, sed est quædam dilectio spiritualis. Quamobrem ea est valde germana et sincera; nam valde amantis erat verbum. Quia enim loco distabat, tanquam alicujus dexteræ extensione, charitatis manibus eos complectitur, dicens : Charitas mea vobiscum : quasi diceret : Sum cum vobis omnibus. Per quæ ostendit non esse indignationis et iræ quæ scripta sunt, sed curæ quam eorum gerit, cum post tantam accusationem eos non aversetur, sed amet et complectatur, cum essent procul remoti, per Epistolas et has litteras eis quasi circumfusus. Sic oportet facere eum qui corrigit. Nam qui ira incitatus solum facit, implet suam animi perturbationem. Qui autem postquam correxit peccantem, charitatem quoque exhibet, ostendit illa quoque esse benevolentiæ quæ dicebat increpans. Sic nos quoque alter alterum erudiamus et castigemus : et neque qui arguit, irascatur; non est enim hoc correctionis, sed animi perturbationis; neque qui arguitur, ægre ferat. Quod fit enim est medicina; non odium et inimicitiæ. Si autem medici urunt, et non reprehenduntur, etiamsi sæpe aberrent a fine; sed et qui dolent, dum uruntur et secantur, beneficio se affici existimant ab iis qui hunc dolorem excitant : multo magis eum qui suscipit reprehensionem ita affici

[1] I Cor. XVI, 23. — [2] Ibid. 24.

oportet, ut eum qui corrigit pro medico habeat, non pro inimico. Porro nos quoque qui increpamus, accedamus cum multa mansuetudine, et cum multa prudentia. Et si videris fratrem tuum delinquentem, sicut Christus jussit, noli in publicum proferre reprehensionem, sed eum reprehende inter te et ipsum solum : non exprobrans, nec jacenti insultans, sed docens et ægre ferens : et te ipsum quoque exhibe paratum ut reprehendaris, si quid pecces. Ut autem quod dico fiat apertius, per hypothesim quod dicimus exerceamus. Absit enim ut in veritate hoc nobis exemplum suppeditetur. Sit frater aliquis habitans cum virgine, honestus quidem et pudicus; sed ne sic quidem malam effugiat existimationem. Si ergo audieris hanc in ore vulgi esse habitationem, ne despexeris, neque dixeris : Annon ipse sapit? annon novit quid expediat? Sine causa ameris, ne sis odio sine causa. Quid enim mihi curæ est supervacaneas suscipere inimicitias? Hæc sunt verba delira bestiarum, vel potius dæmonum. Non potest enim fieri ut temere et sine causa odio habeatur qui hoc facit ob correctionem, sed ut magna bona, coronas ineffabiles consequatur. Si autem dicas : Quid vero, non ipse sapit? audies a nobis eum non sapere, est enim affectu ebrius. Si enim in externis judiciis ii qui injuria afficiuntur, non possunt pro se dicere, ut qui ira ferveant, quanquam non est vitium hæc commiseratio : multo magis ii qui mala tenentur consuetudine. Propterea dico, etiamsi millies sit sapiens, mentem non habet vigilantem. Quid enim erat Davide sapientius qui dicebat? « Incerta et occulta sapien»tiæ tuæ manifestasti mihi[1] ? » Sed quando injustis oculis vidit uxorem militis, tunc dicebat id sibi accidere quod iis qui navigant in mari furenti. Omnia sapientia ejus est absorpta, et opus habebat aliis qui corrigerent, nec sentie-

[1] Psal. L, 7. — [2] Id. XXXVII, 4.

bat quidem in quibus et quantis intus versaretur malis. Quamobrem sua deflens peccata dicebat : « Sicut onus » grave gravatæ sunt super me. Putruerunt et corruptæ » sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ[2]. »

IV. Non sapit ergo nec mentem habet qui peccat, est enim ebrius, et ejus caligant oculi. Ne hæc ergo dicas, neque illud addas : Non est mihi curæ : unusquisque enim suum onus portabit. Etenim vel maximum tibi crimen oritur, quod cum vidisses errantem, in viam non reduxeris. Si enim jumentum inimici in Judæorum lege non licet despicere : qui non jumentum, neque inimici animam, sed amici despicit, quamnam assequetur veniam ? Neque enim ad nostram sufficit excusationem quod ille mentem habeat. Nam nos quoque qui sæpe multas dedimus admonitiones, nobis non sufficimus, nec sumus utiles. De illo ergo peccante hoc quoque considera, quod consentaneum sit eum a te magis quam a se ipso optimum accipere consilium. Neque dicas : Quid hæc sunt mihi curæ? Time eum qui primus dixit hoc verbum. Nam illud : « Numquid sum custos fratris mei[1] ? » eodem quo hoc recidit. Hinc mala nascuntur omnia, quod quæ sunt nostri corporis aliena esse ducimus. Quid dicis ? Frater non est tibi curæ ? Sed cui erit curæ ? Infideli-ne qui ejus malis lætatur, exprobratque, et insultat ? At diabolo qui impellit et supplantat ? Et undenam hoc ? quod non proficiam dicens et consulens quæ oportet. Undenam autem est perspicuum quod non proficies ? Hoc est enim extremæ amentiæ, cum in incerto sit finis, certum subire crimen negligentiæ. Atqui Deus futura præsciens, sæpe dixit, et nihil profecit, et neque sic destitit : idque cum sciret se non persuasurum. Si autem qui præscivit se nihil plus effecturum, non desistit corrigere, quamnam habebis excu-

[1] Gen. IV, 7.

sationem qui futurum omnino ignoras, pigrescisque et torpescis? Etenim multi sæpe aggressi profecerunt, et cum maxime desperassent, tunc maxime sunt assecuti. Quod si etiam nihil amplius effeceris, fecisti quod tuum est. Ne sis ergo inhumanus, neque immisericors, neque negligens. Nam quod hæc verba sint crudelitatis et socordiæ, illinc est perspicuum. Cur enim cum unum ex tuis membris laborat, non dicis: Quid mihi curæ, et unde mihi constabit, quod si ejus curam geram, convalescet? sed omnia facis, ut etiamsi nihil juveris, te non possis reprehendere, quod aliquid sit prætermissum eorum quæ debent fieri. An vero cum membrorum quidem corporis tantam curam geramus, membra Christi negligemus? Et ubinam hæc merentur veniam? Nam si te non inflecto dicens: Membri tui curam gere, ut vel metu fias melior, tibi in memoriam revoco corpus Christi. Quomodo enim non est horrendum putrescentem carnem tuam aspicere et despicere? Et si haberes quidem famulum aut asinum laborantem putredine, non sustineres despicere; Christi autem corpus videns repletum scabie, prætercurris? Et non existimas hæc esse digna mille fulminibus? Propterea omnia susquedeque miscentur, propter hanc inhumanitatem, propter hanc negligentiam. Idcirco rogo hanc expellamus crudelitatem. Accede ad illum qui habitat cum virgine, et parvum dic fratris encomium ex aliis quæ habet commodis et dotibus id componens, et tanquam aqua calida fovens laudibus, ita deprime tumorem ejus vulneris: te quoque ipsum pronuntia miserum, accusa commune genus humanum, ostende nos omnes esse in peccatis, pete veniam, dicens te majora aggredi quam quæ vires tuæ ferre possint; sed charitas persuadet omnia audere. Deinde consulens, hoc fac non tanquam imperans, sed ut frater: et cum his omnibus tumorem depresseris, et le-

nieris dolorem, qui accidit ex sectione futuræ reprehensionis, et sæpe usus fueris excusatione, rogaverisque ne irascatur, cum eum his ligaveris, tunc plagam inflige, nec vulnus alligans, nec dissolvens, ut neque illinc resiliat, neque hinc despiciat. Nam si violentum non dederis vulnus, nihil amplius efficies. Sin autem vehementer percusseris, efficies ut resiliat. Propterea et post hæc omnia reprehensurus, misce rursus encomium cum reprehensionibus. Et quoniam id quod fit ab eo, per se non potest esse encomium, non est enim laude dignum simul habitare cum puella virgine, hoc fac ex mente et instituto ejus qui simul habitat. Etsi enim scio, inquies, quod tu propter Deum facis, et illius miseræ videas calamitatem, et quod defensore careat et patrono, ei manum præbuisti; etiamsi non hoc animo faciat, tu dic ita : et postea hæc quoque adde, rursus utens excusatione, et dicens : Hæc dico, non jubens, sed in memoriam revocans. Propter Deum tu facis : Ego quoque id scio. Sed videamus num ex hoc aliquod aliud nascatur malum. Et si nullum quidem sit, intus continc, pulchrumque hoc et honestum studium persequere : nullus est qui vetet. Sin autem hinc nascitur aliquod damnum majus lucro, caveamus oro ne dum unam studemus recreare animam, mille offendamus. Nec statim addas supplicia proposita iis qui offendunt et scandalum afferunt, sed ejus quoque assume testimonium, dicens : Non opus est ut hæc a me discas, tu ipse scis, si quis offendat unum, ex his pusillis, quanti supplicii intententur minæ : et cum sic lenieris orationem, et iram mitigaris, impone medicamentum correctionis. Si autem rursus causetur ejus solitudinem, ne sic quidem obtentum reprehenderis, sed dic ei : Nihil horum te terreat. Sufficientem habebis excusationem aliorum scandalum. Non enim

propter socordiam : sed illorum curam gerens, destitisti ab hoc studio.

V. Et breve quidem sit consilium : non enim eget magna doctrina : venia autem sit multa et frequens : et continenter confuge ad charitatem, eorum quæ dicta sunt contegens gravitatem et molestiam, dansque ei potestatem et dicens : Ego quidem hæc suadeo et consulo, in tua autem potestate est ut persuadearis : neque enim cogo nec vim affero, sed totum permitto libero tuo arbitrio. Si reprehensionem ita tractemus, facile poterimus peccantes corrigere. Nam quæ nunc facimus, sunt magis bestiarum et rationis expertium quam hominum. Nam si nunc quidem senserint aliqui quempiam hæc peccantem, illum quidem non alloquuntur, ipsi autem tanquam ebriæ aniculæ inter se susurrant : et illud, sine causa ameris, et, ne temere et sine causa odio habearis, nusquam apud illos videtur locum habere : sed quando cupiunt quidem accusare, despiciunt illud. Non sine causa odio haberi, imovero etiam puniri. Neque enim hinc solum nascitur odium, sed etiam supplicium. Quando autem opus fuerit correctione, et hoc ipsum et mille alias afferunt excusationes et obtentus. Tunc enim, tunc illud cogitare oporteret quando accusas, quando criminaris, nempe ne temere et sine causa odio habearis, et, nihil proficio, et non est mihi curæ. Nunc autem, nunc quidem es vehementer inaniterque ac supervacanee curiosus, et odium despicis, et mala innumerabilia. Quando autem salutis fratris te curam gerere oporteret, tunc vis esse non curiosus et non gravis ac molestus. Atqui ex maledicentia quidem nascitur odium et apud homines et apud Deum. Et hoc non est tibi curæ. Ex eo autem quod das scorsum consilia, et ex ejusmodi reprehensionibus ; et apud illum et apud Deum erit tibi amicitia. Quod si etiam ipse te oderit, propterea Deus manet te magis diligens.

Imovero nec sic oderit, ut quando odio habebat maledicentem. Sed tunc quidem tanquam inimicum et hostem aversabitur: nunc autem existimabit te quovis patre magis reverendum. Quod si etiam aperte animo ægre se ferat, sorsum apud se magnas tibi habebit gratias.

VI. Hæc ergo cogitantes, curam geramus nostrorum membrorum: neque linguam alter in alterum acuamus: neque verba loquamur quæ demergant et obruant, proximi bonam famam subvertentes, et non secus atque in bello et pugna sauciantes et sauciati. Quid enim jam prodest jejunium aut vigilia, quando ebria fuerit lingua, et caninis carnibus immundiorem mensam comedit, ut quæ sanguivora effecta sit, et cœnum effundat, et cloacæ canalem os faciat; imovero eo longe impurius et magis abominandum. Nam quod illinc quidem procedit, corpus polluit: quod hinc autem, sæpe suffocat animam. Hæc dico, non eorum qui male audiunt, temere curam gerens; nam illi quoque digni sunt coronis, cum quæ dicuntur ferunt fortiter: sed vestrum qui dicitis. Nam eum quidem qui temere et sine causa male audit, beatum pronuntiant Scripturæ; eum autem qui male dicit, a sanctis expellunt mysteriis, imo ab ipso ambitu Ecclesiæ. Eum, inquit, qui clanculum detrahit de suo proximo, persequebar. Quinetiam eum dicit indignum lectione sacrarum Litterarum. « Cur, inquit, tu » enarras justificationes meas, et assumis testamentum » meum per os tuum? » Deinde causam afferens dicit: « Sedens contra fratrem tuum loquebaris[1]. » Et hic quidem non distinxit, sint-ne vera an falsa. Alibi autem hoc quoque prohibuit, ostendens quod etiamsi vera dicas, ea non sunt a te dicenda: « Nolite judicare, inquit, ut non judicemini[2]. » Nam et qui Publicanum maledictis insectabatur, sit, inquis, quispiam audax et execrandus, non est ipse a

[1] Psal. XLIX, 16. — [2] Matth. VII, 1.

est condemnatus, etsi vere illum accusabat. Quid vero si nobis corrigendus et arguendus? Arguendus sane est et corrigendus : sed ita ut prius dixi. Sin autem hoc facis ei exprobrans, vide-ne, dum Pharisæum illum imitaris, id tibi quod illi accidat. Nihil enim hinc redit lucri, non ad te qui dicis, non ad illum qui audit sic accusatus. Sed ille quidem evadit impudentior. Nam quandiu quidem latet, scit erubescere. Postquam autem evaserit manifestus, id quod inde habebat frenum expellit. Qui autem audit, rursus magis lædetur. Nam sive rerum recte a se gestarum fuerit sibi conscius, inflatur, alterius tumens accusationibus; sive peccatorum, fit promptior et alacrior ad vitium. Et ipse rursus qui dicit, apud eum qui audit in mala erit existimatione, et Deum in se magis irritabit. Quamobrem rogo omne verbum obscœnum et fœtidum ejiciamus; si quid bonum ad ædificationem, hoc dicamus. At cupis illum ulcisci? Cur ergo te pro illo ulciscris? Nam qui studes ulcisci eos qui tibi fuerunt molesti, ita ulciscere ut Paulus jussit ulcisci. Si esurit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, da illi potum[1]. Si autem hoc quidem non facis, solum autem insidiaris, in te ipsum ensem stringis. Quamobrem si ille maledicat; orna eum laudibus, et encomiis. Sic enim et illum poteris ulcisci, et te ipsum liberabis a mala suspicione. Nam qui dolet eo quod male audiat, hoc videtur pati ex mala conscientia; qui autem irridet ea quæ dicuntur, maximum profert indicium, quod nullius rei malæ sibi sit conscius. Cum ergo nec audienti, nec tibi, nec ei qui accusatur prosis, et in te ipsum stringas gladium, vel ex hoc ipso evade moderatior. Nam oportebat quidem persuaderi ex regno cœlorum, et iis quæ Deo videntur ac placent. Sed quoniam es crassius affectus, et mordes tanquam fera, vel hinc erudiaris, et castigeris; ut his verbis modes-

[1] Rom. XII, 20.

tior effectus, ex his solis quæ Deo videntur ac placent, possis componi ac concinnari, ut cum omni animi perturbatione superior evaseris, cœlestia bona consequaris : quæ detur nobis omnibus consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri cum sancto Spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ IN EPISTOLAM II AD CORINTHIOS.

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, cum omnibus Sanctis, qui sunt in universa Achaïa. Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino nostro Jesu Christo. Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra; ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per consolationem, qua ipsi consolamur a Deo[1].

I. Prius quærere convenit, cur secundam Epistolam priori adjungat, et quare a Dei miserationibus atque a consolatione initium ducat. Cur ergo secundam adjecit? Cum in priori Epistola dixisset: « Veniam ad vos, et cognoscam, » non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem[2]: » et ad calcem rursus hoc ipsum suavioribus verbis pollicitus fuisset: « Veniam enim, inquit, ad vos, postquam » Macedoniam pertransiero. Macedoniam enim pertrans-

[1] 2 Cor. I, 1-4. — [2] 1 Cor. IV, 19.

» ibo, atque apud vos fortasse manebo, aut etiam hye-» mabo[1]. » Nimirum quia multum temporis intercesserat, nec tamen ad eos se contulerat; quin potius, cum præstitutum tempus jam fluxisset, adhuc tamen cunctabatur, ac moras trahebat; quod scilicet Spiritus eum in aliis longe magis necessariis negotiis retineret. Hac de causa secundam Epistolam scribere necesse habuit, non necesse habiturus, si minus tarde venisset. Nec vero hoc duntaxat nomine, sed ob id etiam, quod ex superiore Epistola meliores redditi fuerant. Nam fornicatorem eum, quem prius favore complectebantur, et ob quem insolenter se efferebant, absciderant, ac prorsus ejecerant. Id quod his verbis indicavit : « Si quis autem contristavit, non me contrista-» vit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos[2]. » Sufficit ei, qui ejusmodi est, objurgatio ea quæ fit a pluribus. Ac rursum sermonis progressu idem innuit, cum ait : « Ecce » enim hoc ipsum, quod secundum Deum contristati estis, » quantam in vobis sollicitudinem effecit? Imo excusatio-» nem, imo indignationem, imo timorem, imo deside-» rium, imo æmulationem, imo vindictam. In omnibus » exhibuistis vos incontaminatos esse in negotio[3]. » Quin pecuniam eam, quam imperaverat, summo studio collegerant. Unde etiam dicebat : « Scio enim alacritatem ves-» tram, de qua glorior apud Macedones : quoniam Achaïa » parata est ab anno superiori[4]. » Huc accedit quod Titum, quem ipse miserat, maxima cum benevolentia susceperant. Id quod etiam ostendebat, cum rursus diceret : « Viscera ejus abundantius sunt in vobis, reminiscentis » omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore et » tremore eum suscepistis[5]. » His omnibus causis adductus, secundam Epistolam scribit. Etenim par erat, ut

[1] 1 Cor. xvi, 5, 6. — [2] 2 Cor. ii, 5. — [3] Id. vii, 11. — [4] Id. ix, 2. — [5] Id. vii, 15.

quemadmodum illos, cum peccarent, objurgabat; sic etiam eosdem ad meliorem mentem reversos comprobaret ac laudibus afficeret. Ac proinde nec acrem se ac vehementem per totam Epistolam præbet, sed in paucis duntaxat sub ipsius finem partibus. Nam et apud eos Judæi quidam erant, qui magnifice de se sentirent, ac Paulum, ut arrogantem, nulliusque pretii hominem, criminarentur. Ideo dicebant : « Epistolæ quidem graves, præsentia » autem corporis infirma, et sermo contemptibilis[1]. » Quorum verborum hæc erat sententia : Cum adest ille, nullius pretii esse videtur ; hoc in his verbis significatur : Præsentia corporis infirma : cum autem abscessit, per litteras magnopere se jactat : hæc enim horum verborum significatio est, Epistolæ graves. Imo ut honorem sibi conciliarent, se nihil accipere simulabant. Quod etiam ipsum innuebat, cum diceret : « Ut in quo gloriantur, inveniantur » sicut et nos[2]. » Ac præterea, quoniam dicendi facultate pollebant, eo nomine animos majorem in modum attollebant. Idcirco ipse sese imperitum appellat, ut ostendat id sibi minime pudori esse, nec rem magni esse pretii ; imo nullius momenti. Quoniam igitur verisimile erat quosdam eorum oratione a recta sententia deduci, idcirco cum prius ipsos ob id, quod recte fecerant, laudibus extulisset ; ac rursus illorum arrogantiam ob judaïcas cæremonias, quas intempestive jam observare studebant, retudisset, tum denique hoc eos nomine nonnihil objurgat. Atque hujusmodi, ut summatim ac velut obiter dicam, Epistolæ argumentum mihi esse videtur. Sequitur ut jam Epistolæ initium attingamus, dicamusque cur post salutationem, quam pro suo more adhibebat, sic a Dei miserationibus exorsus sit. Prius tamen principium ipsum explicare opus est, ac quærere, quare Timotheum hoc loco sibi copularit. « Pau-

[1] 2 Cor. v, 10. — [2] Id. xi, 12.

» lus enim, inquit, Apostolus Jesu Christi per voluntatem » Dei, et Timotheus frater. » Etenim in priore Epistola se illum esse missurum pollicebatur et hortabatur his verbis : « Si autem venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud » vos[1]. » Cur ergo eum hoc loco in proœmio secum conjungit? Cum, ut magister promiserat, ad eos se contulisset; « Misi enim, inquit, ad vos Timotheum, qui vos » commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo[2]; » atque ubi omnia rectius constituisset, ad Paulum se receperat. Siquidem, cum eum mitteret, dicebat : « Deducite eum » in pace, ut veniat ad me. Expecto enim eum cum fra» tribus[3]. »

II. Posteaquam igitur ad magistrum se recepisset, ac restitutis correctisque una cum eo Asiæ negotiis, « Ma» nebo enim, inquit, Ephesi usque ad Pentecosten[4]; » rursus in Macedoniam transivisset, jam non immerito eum, ut præsentem, sibi copulat. Etenim tunc ex Asia, nunc autem e Macedonia scribit. Ipsum porro sibi conjunxit, tum ut eum honorabiliorem redderet; tum ut ingentis humilitatis suæ specimen exhiberet. Quamvis enim ille inferior ipso esset, tamen charitas omnia connectit. Eoque etiam fit, ut illum ubique sibi exæquet, nunc ita loquens : » Tanquam parti filius mihi inservivit[5]; » nunc rursus : « Opus enim Domini operatur, sicut et ego[6] : » ac denique hoc loco fratrem quoque eum appellat : nimirum ut omnibus modis ei apud Corinthios venerationem comparet. Nam eo, ut jam dixi, perrexerat, suæque virtutis documentum præbuerat. « Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi. » Rursus eos Ecclesiam vocat, ut omnes in unum conciliet, ac devinciat. Neque enim Ecclesia una esse queat, divulsis iis, atque inter se dissidentibus, qui in ea sunt. « Cum

[1] 1 Cor. XVI, 10. — [2] Id. IV, 17. — [3] Id. XVI, 11. — [4] Ibid. 8. — [5] Philip. II, 22. — [6] 1 Cor. XVI, 10.

» sanctis omnibus qui sunt in universa Achaïa. » Eadem opera et Corinthios honore afficit, dum per eam, quam ad eos scribit Epistolam, omnes consalutat : et universam nationem inter se conciliat. Sanctos autem eos vocat, ut ostendat ab hac appellatione alienum esse, quisquis impuris est moribus. Et cur ad Metropolim scribens, omnibus per eam scribit, cum id ubique minime faciat? Siquidem cum ad Thessalonicenses litteras daret, non ad Macedones quoque scribebat : nec item Ephesiis scribens, universam Asiam una complexus est : nec denique Epistola ad Romanos, iis etiam, qui in Italia versabantur, missa est. Hic autem hoc facit, atque item in Epistola ad Galatas. Neque enim illic uni duntaxat, aut duabus, aut tribus civitatibus, sed iis qui passim dispersi erant, scribit, his verbis utens : « Paulus apostolus, non ab homini» bus, nec per hominem, sed per Jesum Christum, et » Deum Patrem, qui suscitavit eum ex mortuis, et qui » mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ : Gratia » vobis et pax[1]. » Quin ad Hebræos quoque unam generatim Epistolam scripsit, nec eos per civitates distinxit. Quænam igitur hujusce rei causa est? Mea quidem sententia, quod communes hic morbi essent ; ideo communem quoque Epistolam facit, quia communi correctione indigebant. Etenim Galatæ omnes morbo laborabant, et Hebræi, atque, ut mea opinio fert, hi quoque. Quamobrem cum universam nationem congregasset, atque eos, ut reliquos omnia consueverat, salutasset; « Gratia enim et » pax, inquit, a Deo Patre nostro, et Domino Jesu » Christo ; » audi jam quomodo accommodate ad institutum argumentum exordiatur. « Benedictus Deus, et Pater » Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum et » Deus totius consolationis[2]. » Quonam autem modo, in-

[1] Galat. I, 1-3. — [2] 2 Cor. I, 3.

quies, hoc præsenti argumento congruit? Maxime sane. Sic enim expende. Magna hoc eos molestia et perturbatione afficiebat, quod Apostolus illuc minime profectus fuisset, cum id se facturum spopondisset, verum universum tempus in Macedonia consumpsisset, aliosque ipsis anteferre videretur. Quare ut hanc perturbationem comprimat, causam exponit, ob quam minime ad eos perrexerit. Nec tamen recta eam ponit, nec ait : « Scio quidem quod pollicitus sum me ad vos venturum, » sed, « Quia calamitates mihi impedimento fuere, ignoscite, quæso, nec me superbiæ cujusdam aut negligentiæ condemnate. » Verum alia ratione, ac magnificentius, atque ad fidem faciendam accommodatius hoc idem efficit, rem per consolationem amplificans : quo deinceps ipsi non sciscitentur cur ad eos venire cunctatus sit. Ac perinde facit, ut si quis, cum se ad aliquem, quem charum habeat, venturum esse recepisset, ac postea innumeris periculis perfunctus veniat, ac dicat : « Gloria tibi sit, Deus, quod faciem mihi charam ac desideratam ostendisti : Benedictus Deus, quibus periculis me liberasti? » Siquidem hujusmodi divinæ gloriæ prædicatio purgationis vice apud eum est, qui expostulaturus fuerat, nec eum de cunctatione ac mora conqueri permittit. Erubescit enim cum, qui ob tot ac tanta mala, ex quibus ereptus est, Deo gratias agit, in jus vocare, pœnasque tarditatis ab eo expetere. Ideo sic auspicatur, « Benedictus Deus misericordiarum. » Quibus verbis hoc subindicat, se ipsius ope ex ingentibus periculis eductum ac liberatum fuisse. Quandoquidem David non ubique eodem modo, nec ab iisdem rebus ipsum appellat : verum cum de bello ac victoria verba facit : Diligam te, Domine; virtus mea, inquit, Dominus protector meus. Cum autem de calamitate, qua liberatus est, ac de animi caligine, quæ ipsum circumdabat : « Dominus illuminatio

» mea et salus mea[1]. » Atque, nunc a benignitate et clementia, nunc a justitia, nunc ab incorrupto judicio, prout illa, in quibus versabatur, tempora postulabant, cognomentum ipsi tribuit. Ad eumdem itaque modum hoc loco Paulus incipiens a benignitate et clementia ipsum appellat : Deus misericordiarum, inquiens, hoc est, qui tantæ miserationis specimen edidit: ut nos ex ipsis mortis portis eduxerit.

III. Hoc enim maxime Deo proprium ac peculiare est, ipsiusque naturæ insitum, nimirum, ad hunc modum misereri. Ideo misericordiarum Deum ipsum vocat. Atque hinc quoque Pauli humilitatem velim consideres. Nam quamvis evangelicæ prædicationis causa periclitaretur, non tamen merito suo, sed per Dei miserationes salutem consecutum se esse ait. Verum hoc quidem apertius postea dixit; nunc autem hæc verba subjungit : « Qui consolatur » nos in omni tribulatione[2]. » Non dixit : « Qui non sinit nos calamitate affici, » sed, « Qui in calamitate nos consolatur. » Nam hoc tum Dei potentiam declarat, tum eorum, qui calamitatibus premuntur, patientiam auget. « Tribulatio, » enim, inquit, patientiam operatur[3]. » Id quod Propheta quoque his verbis indicabat : « In tribulatione dilatasti » me[4]. » Non dixit : « Non passus es me in tribulationem labi, » aut, « Tribulationem confestim submovisti : » sed ea manente, « Dilatasti me : » hoc est, ingentem cordis latitudinem et voluptatem mihi attulisti. Id quod etiam in tribus pueris contigit. Neque enim, quominus in fornacem inciderent, prohibuit, nec cum incidissent, flammam extinxit : verum flagrante fornace latitudinem ipsis præbuit. Hoc autem Deus perpetuo facere consuevit. Id quod etiam Paulus subindicabat, cum diceret : « Qui consolatur nos in » omni tribulatione. » Quin aliud quoque his verbis demon-

[1] Psal. xxvi, 1. — [2] 2 Cor. i, 4. — [3] Rom. v, 3. — [4] Psal. iv, 1.

strat. Quidnam tandem istud? Nempe quod non semel aut iterum, sed semper hoc faciat. Neque enim nunc consolatur, nunc rursus deserit: sed semper ac perpetuo hoc agit. Ob idque dixit, « Qui consolatur, » non, « Qui consolatus » est: » et, « In omni tribulatione; » non in hac atque illa, sed in omni; « Ut possimus et ipsi consolari eos, qui in » omni pressura sunt, per consolationem, qua consolamur » et ipsi a Deo[1]. » Vides-ne quomodo excusationem præstruat, dum magnæ cujusdam afflictionis suspicionem auditori præbet? Atque etiam per hæc ipsa verba modestiam præ se fert, cum ait hanc quoque ipsam miserationem, non ob ipsorum meritum ac dignitatem, sed propter eos, qui ab ipsis adjuvandi erant, contigisse. Ob id enim, inquit, nos consolatus est, ut nos mutuam consolationem alii aliis adhibeamus. Atque hinc quoque Apostolorum dignitatem declarat, dum hoc indicat, quod posteaquam solatio affectus ac recreatus fuit, non sicut nos supinum se atque ignavum præbeat, verum ad cohortandos atque confirmandos et excitandos alios progrediatur. Sunt etiam qui hunc locum sic exponant: Ac si Apostolus dicat: Consolatio nostra aliorum quoque consolatio est. Quin mihi etiam ipse in falsos apostolos, qui incassum se jactabant, domique desidebant, ac deliciis operam dabant, per hujusmodi proœmium invehi videtur; verum obscure, ac velut obiter. Cæterum præcipue id agebat, ut cunctationis ac negligentiæ notam a se depelleret. Nam si propterea consolatione afficimur, ut aliis quoque consolationem afferamus, crimini ne vertite, quod ad vos non accesserimus. Siquidem nobis omne tempus in insidiis et invasionibus, depellendisque ingruentibus periculis terebatur. « Quoniam sicut abundant » Christi passiones in nobis, ita etiam per Christum abundat » consolatio nostra[2]. » Etenim ne Discipulorum animos ca-

[1] 2 Cor. 1, 4. — [2] Ibid. 5.

lamitates suas nimium exaggerando consternaret, ostendit rursum ingentem quoque consolationis copiam esse : sicque animos eorum erigit. Neque hac tantum ratione, sed eo etiam, quod eos Christi submoneat, ipsiusque passiones esse asserat : atque ante consolationem ab ipsis quoque calamitatibus consolationem inducit. Quid enim suavius ac jucundius, quam me Christi socium effici, atque ipsius causa hæc perpeti? Quid cum hac consolatione comparandum? Nec vero hinc tantum, sed aliunde quoque, eorum, qui calamitatibus conflictantur, animos attollit. Unde tandem aliunde? Hinc nempe, quod ait, « Abundant. » Non enim dixit : « Quemadmodum Christi passiones nobis in» gruunt ; » sed, « Sicut abundant. » Quibus verbis illud ostendit, quod non modo illius cruciatus, sed his quoque plures perferant. Non enim, inquit, ea tantummodo, quæ ipse passus est, pertulimus, verum his etiam ampliora. Sic enim considera. Vexatus est, persecutionem passus est Christus, flagris cæsus est, mortuus est. At nos, inquit, his plura patimur : quod quidem vel solum ad consolationem satis esse queat. Nec quisquam hunc sermonem arrogantiæ ac temeritatis damnet. Nam et alio loco ait : « Nunc gaudeo in passionibus meis, atque adimpleo ea quæ » desunt passionibus Christi in carne mea[1]. » At neutrum horum temeritatis ullius et arrogantiæ est. Sicut enim Discipuli majora, quam ipse, miracula fecerunt ; « Qui enim » credit in me, inquit, majora his faciet[2] » totum autem ipsi ascribitur, qui in ipsis operabatur : sic etiam plura, quam ipse perpessi sunt. At universum hoc rursus ipsi ascribi debet, qui eos consolabatur, atque ita comparabat, ut ingruentia mala forti animo perferrent.

IV. Unde etiam Paulus, quam excelse locutus esset, agnoscens, vide quomodo hoc rursus his verbis mitiget, « Ita

[1] Coloss. I, 24. — [2] Joan. XIV, 12.

» et per Christum abundat consolatio nostra : » totum hoc acceptum illi referens, atque ipsius benignitatem prædicans. Non enim, inquit, quanta calamitate, tanta quoque consolatione afficimur, sed multo majore. Neque enim dixit : Consolatio calamitates æquat : « Sed abundat conso- » latio ; » ita ut, certaminum tempus, aliarum rursus coronarum tempus sit. Quid enim, quæso, tam amplum ac præclarum, quam ob Christum flagris cædi, et cum Deo colloqui, omnibusque robore præstare, ac persecutores vincere, neque ab universo terrarum orbe subigi et expugnari posse, atque ejusmodi bona hinc expectare, « Quæ » nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis » ascenderunt[1] ? » Quid tam egregium, quam pietatis causa premi, atque innumeris Dei consolationibus frui, ac tot tantisque peccatis liberari ; et Spiritu sancto, et sanctitate atque justitia donari, nec quemquam metuere ac perhorrescere, atque in ipsismet periculis quovis splendidiorem videri ? Ne igitur in tentationibus animo dejiciamur. Nemo enim deliciis studens, et dormiens, ac languens, cum Christo societatem habet ; nemo eorum, qui molliter ac remisse vivunt : verum is demum illi vicinus est, qui in calamitate ac tentatione versatur, atque arctum vitæ iter tenet. Nam ipse quoque hac via incessit. Eamque ob causam dicebat : « Filius hominis non habet ubi caput recli- » net[2]. » Proinde ne animo discrucieris, cum calamitate premeris, animadvertens cui communices, et quonam modo per tentationes scelerum maculas eluas, quantumque inde fructum referas. Nihil enim aliud grave atque acerbum est, quam in Dei offensionem incurrere. Hoc sublato, non afflictio, non insidiæ, non aliud quidpiam prudentem animam molestia afficere queat. Quin potius, quemadmodum si exiguam scintillam in magnum pelagus injicias, eam

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Matth. VIII, 8.

protinus extinxeris : eodem modo molestia omnis, quam libet ingens, si in animum bene sibi conscium inciderit, confestim perit et evanescit. Ideo Paulus etiam semper gaudebat, quandoquidem in iis rebus quæ divinæ voluntati consentaneæ erant, fidentem animum gerebat ; ac tot mala ne quidem sentiebat : verum quamvis, ut homo, dolore tangeretur, non tamen animo concidebat. Sic Patriarcha quoque ille in gaudio versabatur, tametsi gravia multa sustineret. Sic enim perpende : Patria excidit, longas ac molestas peregrinationes subiit : atque, cum in alienam regionem venisset, ne pedis quidem vestigium habebat. Hinc rursus eum fames excepit, ac solum vertere coëgit. Famem rursum uxoris ereptio secuta est, ac mortis metus, et sterilitas, et bellum, et pericula, et insidiæ, ac denique, quod ærumnarum caput erat, unigeniti et chari filii mactatio, illa, inquam, acerbissimum atque immedicabilem dolorem afferens. Neque enim existimes, quoniam prompto ac libenti animo Deo paruit, idcirco citra ullum doloris sensum illa omnia pertulisse. Nam etiamsi millies justus fuisset, ut revera erat, tamen homo erat, eaque quæ natura fert, patiebatur. At ipsum tamen nihil horum perculit : sed fortis athletæ instar constitit, atque in uno quoque horum victoriam adeptus est. Ad eumdem modum beatus quoque Paulus, cum frequentes afflictiones quolibet die in se irruentes perspiceret, haud secus ac si in medio paradiso degeret, ita gaudebat et exultabat. Ut igitur is, qui hujusmodi gaudio fruitur, a mœrore arripi non potest : sic qui illud minime amplexus est, a quibusvis arripi et expugnari potest. Ac perinde ei accidit, ut ei qui imbecillibus armis instructus est, ac vel levissimo ictu sauciatur : cum contra is, qui probe undique armatus est, ingruentia omnia tela propulset. Etenim quibusvis armis firmior ac valentior est voluptas ea, quæ secundum Deum percipitur. Nec quid-

quam est, quod hujusmodi virum in tristiam ac mœrorem conjicere quæat : verum omnia forti ac generoso animo perfert. Quid enim igne gravius? Quid perpetuis cruciatibus acerbius? Nam ut etiam opes, et liberos, ac denique quidvis amittat, hoc tamen ad ciendum dolorem omnibus est violentius. « Pellem enim, inquit, pro pelle, et omnia » quæ habet homo, dabit pro anima sua[1]. » Nec quidquam corporis tormentis acerbius fingi potest. Sed tamen quæ vel auditu intoleranda sunt, ea ob gaudium illud, quod divinitus concipitur, tolerabilia, atque etiam expectanda fiunt. Ac si a ligno, vel a sartagine, nonnihil adhuc spirantem Martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo situm comperies, quantum ne verbis quidem ullis exprimi possit. Et quid faciam, inquies, quando martyrii tempus nunc non est? Quid dicis? Martyrii tempus nunc non adest? Nunquam illud abest : sed semper ob oculos nostros versatur, si vigilanti animo simus. Neque enim in ligno tantum pendere, martyrem facit. Nam si ita res haberet, coronarum hujusmodi Job expers esset. Neque enim ad tribunal adductus est, nec judicis vocem audivit, nec carnificem vidit; non enim e ligno sublimis pendens excarnificabatur : et tamen multis Martyribus acerbiora passus est; ac voces illæ nuntiorum, qui alii aliis succedebant, eum quavis plaga acrius acerbiusque convulnerabant, atque undique lancinabant, vermiumque illorum ora omni ex parte ipsum immanius, quam sexcenti carnifices, corrodebant.

V. Ecquem igitur Martyrem hic non æquet? imovero sexcentos? Nam per omnia rerum genera tum luctabatur, tum palmam obtinebat, nimirum per opes, per liberos, per corpus, per uxorem, per amicos, per hostes, per servos; nam hi quoque in os ejus inspuebant; per famem, per somnia, per dolores, per fœtorem. Ob eamque causam

[1] Job. II, 4.

dixi eum non uni aut duobus, aut tribus, sed sexcentis Martyribus æquandum esse. Etenim una cum iis quæ commemorata sunt, tempus quoque magnum ipsius coronis cumulum addit: quippe quod ante legem et gratiam hæc perpessus sit, quod multos menses, quod omnia supra modum, quod acerbitates omnes simul in eum impetum fecerint. Atqui unumquodque eorum, vel solum intolerabile erat, ipsaque adeo divitiarum jactura, quæ reliquis tolerabilior esse videbatur. Multi quippe plagas quidem æquo animo tulerunt, qui tamen opum jacturam minime pertulerunt: verum earum causa flagris potius concidi, atque innumeris calamitatibus affici, quam aliquam earum partem projicere maluerunt, gravioremque eam plagam existimarunt, quæ ex opum detrimento capitur. Itaque hoc quoque aliud Martyrii genus est, cum quis earum amissionem forti animo perfert. Et quonam modo, inquiet aliquis, eam forti animo perferemus? Cum didiceris te per unicam vocem, qua Deo gratias agas, plus lucri facturum, quam damni feceris. Nam si audita earum amissione minime conturbemur, sed dicamus: Benedictus Deus, longe uberiores divitias invenimus. Neque enim tantum utilitatis capies, si opes tuas in egentes consumas, et obambules, ac pauperes conquiras, facultatesque tuas in eos, qui fame laborant, spargas, quantum per hoc unum verbum emolumenti feres. Quandoquidem et Jobum non tam admiror, cum domum suam pauperibus apertam habet, quam eumdem suspicio, ac prædico, cum bonorum ereptionem ita fert, ut gratias etiam agat. Quod etiam ipsum in liberorum amissione accidere cernere licet. Neque enim hac in re minorem mercedem capies, quam ille, qui filium suum adduxit, atque immolavit, si cum filium morientem conspexeris, benigno Deo gratias agas. In quo enim is qui hujusmodi animo præditus est, Abrahamo inferior sit? Ille enim

non mortuum humi stratum vidit, sed tantum expectavit. Quocirca si hac ratione superior est, quod filium mactare parabat, atque extenta manu gladium arripuerat, in hoc rursum inferior est, quod hic puer mortuus jaceat. Quinetiam alioqui præclari facinoris spes consolationem ipsi afferebat : atque illud item quod strenuum hujusmodi facinus, propriæ ipsius fortitudinis munus erat : ac præterea vox ea, quæ cœlitus mittebatur, ab eo audita, promptiorem eum reddebat. Hic autem nihil ejusmodi est. Ex quo intelligitur adamantina quadam anima opus esse, ut quispiam unicum filium, qui in divitiis educatus fuerat, lætamque de se spem afferebat, in tumulto jacentem, et extentum conspiciens, casum hunc leniter ac placide ferat. Qui hoc animo est, si sedatis naturæ fluctibus illud Jobi siccis oculis dicere queat : « Dominus dedit, Dominus abs» tulit[1] ; » ob hoc duntaxat verbum una cum Abrahamo collocabitur, una cum Job victor prædicabitur. Quod si compressis mulierum singultibus, chorisque lugentium dissolutis, omnes ad celebrandas Dei laudes excitarit, innumera in cœlo, innumera in terra præmia consequetur, hominibus cum admirantibus, Angelis plaudentibus, Deo coronante.

VI. Et quî fieri queat, dicet aliquis, ut qui homo est, non lugeat? Nimirum si cogites, nec Patriarchæ, nec Jobo, cum homo uterque esset, quidquam tale accidisse, idque cum uterque ante legem et gratiam ac tantam legum philosophiam extitisset. Si præterea illud consideres, eum, qui vitam cum morte commutavit, ad meliorem regionem migrasse, atque ad præstantiorem sortem transiliisse, teque non filium amisisse, sed in tuto jam loco collocasse. Quamobrem ne dixeris : Jam pater non vocor. Cur enim, non jam voceris, cum filius tuus superstes sit? Num pue-

[1] Job. I, 21.

rum amisisti? Num filium perdidisti? Imo potius adeptus es, tutiusque possides. Ob idque non jam hic solum pater vocaris, sed etiam in cœlo. Quamobrem, tantum abest ut patris nomen amiseris, ut copiosius etiam illud tibi accesserit. Neque enim jam mortalis, sed immortalis filii pater vocaberis, strenuique militis, atque intus perpetuo stantis. Neque enim est, quod eum idcirco tibi periisse putes, quia non adest. Etenim si peregre profectus fuisset, non propterea una cum corpore propinquitatis quoque nomen abscessisset. Quocirca ne jacentis vultum attende; sic enim ægritudinem exsuscitas; verum da operam, ut mentem ab eo, qui jacet, ad cœlum subducas. Non enim cadaver hoc, quod humi jacet, filius tuus est: sed ille, qui avolavit, atque in immensam altitudinem ascendit. Cum itaque depressos oculos, atque contractum os, et corpus motu carens videris, cave hoc tibi in mentem veniat, quod os istud non jam loquitur, oculi isti non jam cernunt, pedes isti non jam ambulant, sed omnia in corruptionem abierunt. Cave, inquam, ista dicas; verum his contraria, nempe: Os istud melius loquetur, oculi isti meliora cernent, et pedes in nubibus sublimes tollentur, ac denique corpus istud, quod nunc corrumpitur, immortalitatem induet, illustrioremque filium meum recipiam. Quod si mœrorem tibi ea, quæ cernis, afferunt, interim tecum ipse hæc loquere: Vestimentum hoc est, id exuit, ut ipsum præclarius recipiat. Domus hæc est: ea eversa est, ut luculentior fiat. Quemadmodum enim nos, cum domum purgaturi sumus, eos, qui intus habitant, ne quid pulveris contrahant, ac tumultu offendantur, foras amandamus, ac paulisper secedere jubemus; posteaquam autem domum tutam reddimus, tum denique ipsos libere introire sinimus: eodem modo Deus quoque facit; everso enim putri ipsius tabernaculo, interim eum in paternam

domum atque ad se introducit, ut posteaquam illud diruerit, atque instaurarit, tum demum splendidius id ei reddat. Quocirca ne dixeris, periit, nec jam est; eorum enim, qui fide carent, hæc verba sunt; verum hoc potius: Dormit, ac resurget: peregre abiit, atque cum rege venturus est. Quis hoc sermone utitur? Is nempe, qui Christum in se loquentem habet. « Si enim credimus, inquit, » quod Jesus mortuus est, et resurrexit, ac vivit; ita etiam » Deus eos, qui obdormierunt, per Jesum adducet cum » eo[1]. » Quare si filium quæris, illic eum quære, ubi rex est, ubi Angelorum exercitus, non in sepulcro, non in terra, ne alioqui, eo usque adeo in altum erecto, ipse humi provolutus maneas. Si ad hunc modum philosophemur, omnem ejusmodi dolorem nullo negotio propellemus. Deus autem miserationum et totius consolationis omnium nostrum corda consoletur, et eorum, qui in ejusmodi doloribus versantur, et eorum, qui alio mœroris genere tenentur, donetque ut omni mœstitia liberemur, ac spirituale gaudium percipiamus, futuraque bona consequamur. Quæ detur omnibus nobis assequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Thess. IV, 13, 14.

HOMILIA II.

CAPUT I.

Sive autem tribulamur, pro vestra consolatione et salute, quæ operatur in tolerantia earumdem passionum, quas et nos patimur : et spes nostra firma est pro vobis[1].

I. Postquam[2] unam ac principem exhortationis atque consolationis causam protulit, nempe quod Christo communicemus, secundam quoque hanc ponit, nimirum quod Discipulis ipsis hinc salus comparetur. Ne igitur animis concidatis, inquit, nec perturbemini ac metuatis, propterea quod affligimur. Quandoquidem hoc ipso nomine æquius fuerit vos fiduciam concipere. Nam nisi affligeremur, hæc omnia vobis exitium attulissent. Quî tandem istud? Quoniam si animis fracti, ac periculorum metu perterriti, fidei doctrinam vobis minime prædicavissemus, ut veram scientiam intelligeretis, extremo in discrimine res vestræ sitæ essent. Vides rursus quanta Pauli vis sit atque contentio? Ab his ipsis rebus, quæ metum ac perturbationem ipsis afferebant, eos consolatur. Quo etenim persecutiones nostræ magis ingravescunt, inquit, eo magis bona vestra spes incrementum capere debet, quandoquidem tanto major saluti consolationique vestræ cumulus accedit. Quidnam enim tantam ad consolandum vim habebat, quam quod prædicationis beneficio tot bona consequebantur? Postea, ne universam laudem solus ipse sibi arrogare videatur, vide quomodo eos quoque in laudis so-

[1] 2 Cor. I, 6. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 330-336.

cietatur asciscat. Postquam enim dixit : « Sive tribula-» mur, pro vestra consolatione et salute, » subjunxit : « Quæ » operatur in tolerantia earumdem passionum, quas et nos » patimur. » Ac dilucidius hoc quidem postea exprimit his verbis : « Sicut socii estis passionum, sic eritis et consola-» tionis. » Interim autem hoc loco id subindicavit, cum dixit : « Earumdem passionum, » atque ita sermonem cum illis communicavit. Quod autem ait, hanc sententiam habet : Non nos soli vestræ salutis negotium agimus ; sed et vos quoque. Siquidem et nos, dum prædicationis munus obimus, affligimur : et vos, qui sermonem excipitis, in iisdem calamitatibus versamini : nos videlicet, ut, quæ accepimus, vobis impertiamus : vos, ut quod datur, accipiatis, nec amittatis. Quidnam igitur est, quod cum hac humilitate comparari possit ; quippe cum eos, qui tanto intervallo ab eo dissiti erant, in eamdem patientiæ laudem dignitatemque subvehat ? Inquit enim : « Quæ operatur » in tolerantia earumdem passionum. » Neque enim per fidem duntaxat salus vobis comparatur : verum per id etiam, quod easdem, quas nos, calamitates suffertis. Quemadmodum enim egregius athleta ob probam corporis habitudinem, etiam cum cernitur, atque artem in se ipso continet, homines in admirationem trahit, at cum operatur, et plagas perfert, atque adversarium ferit, tum denique potissimum elucet, quoniam tum denique bona ipsius habitudo vim suam exerit, artisque præstantia declaratur : eodem modo salus nostra tum luculentius agitur, hoc est, ostenditur, augetur, amplificatur, cum tolerat et patitur, ac cuncta forti et strenuo animo subit. Ex quo colligitur, salutis negotium non in hoc consistere, ut quispiam alium malo afficiat, sed ut ipse afficiatur. Nec dixit : ἐνεργούσης, hoc est, quæ efficit, sed : ἐνεργουμένης, id est quæ efficitur ; ut videlicet illud ostendat, quod ad eo-

rum promptitudinem atque animi alacritatem divina quoque gratia adjuncta, multas utilitates afferebat, dum in illis operaretur. « Et spes nostra firma est pro vobis[1]. » Hoc est, etiamsi innumeras rerum acerbitates perpetiamini, confidimus tamen fore, ut ne ob vestras quidem persecutiones concidatis. Tantum enim abest, ut sinistri quidquam de vobis, ob ea quæ patimur, suspicemur, ut cum ipsi periclitamini, tum quoque bono animo simus. Vides quantum illi ex priore Epistola profecerint? Etenim multo majora ipsis pro testimonio tribuit, quam Macedonibus, quos tamen alioqui passim per totam Epistolam laudibus tollit. Nam illorum quidem causa in metu erat, atque aiebat : « Misimus vobis Timotheum, ad confirman» dos vos, et exhortandos pro fide vestra, ut nemo movea» tur in tribulationibus istis; ipsi enim scitis quod in hoc » positi sumus. » Ac rursus : Propterea et ego amplius non » sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram : ne forte » tentaverit vos is qui tentat, et inanis fiat labor noster[2]. » De his autem nil tale loquitur, sed plane contra. « Spes » nostra firma est pro vobis. Sive consolamur, pro vestra » consolatione et salute. Scientes quod sicut estis socii » passionum, ita eritis consolationis[3]. » Nam quod eorum causa Apostoli premerentur, his verbis indicavit, sive tribulamur, pro vestra consolatione et salute. Vult item ostendere, quod eorum etiam causa consolatione afficerentur. Atque hoc quidem superius quoque dixit, tametsi indefinite. « Benedictus enim, inquit, Deus, qui consolatur » nos in omni tribulatione, ut possimus et ipsi consolari » eos, qui in omni pressura sunt. » Ait rursus idem hoc quoque loco apertius, atque ad eorum animos curandos efficacius. « Sive enim consolamur, inquit, pro vestra con» solatione. » Quorum verborum hic sensus est : Consola-

[1] 2 Cor. I, 7. — [2] 1 Thess., III, 2-5. — [3] 2 Cor. I, 6, 7.

tio nostra, consolatio vestra existit : etiamsi vos minime sermone consolemur. Nam si paulum ipsi respiremus, id vobis ad consolationem satis est : ac si nos solatio afficiamur, in consolationem vestram hoc cedit. Quemadmodum enim calamitates nostras, vestras esse ducitis : sic etiam nostram consolationem vestram esse censetis. Neque enim certe, cum in adversis rebus socii mihi sitis, in lætis item ac secundis socii non eritis. Quocirca cum in omnibus rebus socios vos habeam, non est quod me hujusce tarditatis ac moræ nomine accusetis. Nam pro vobis affligimur, et propter vos consolatione afficimur. Ne quis enim grave ac molestum id esse existimaret, quod dixerat, propter vos hæc patimur, illud etiam addit, et propter vos consolatione afficimur : ac ne nos quidem soli periclitamur, cum ipsi quoque in earumdem calamitatum partem veniatis.

II. Itaque tum ex eo quod periculorum socios ipsos assumpsit : tum ex eo quod consolationis suæ causam ipsis ascribit, orationem lenit. Ac propterea, sive insidiis appetamur, firmo animo estote; nam ut fides vestra plus roboris colligat, hoc patimur; sive solatium accipimus, hoc quoque nomine gloriamini : nam propter vos eo fruimur, ut hinc etiam consolationis nonnihil ad vos redeat, dum lætitiæ nostræ participes estis. Atque ut intelligas quod de hoc consolationis modo nunc loquatur, quem ipse percipiebat, non hinc tantum quod consolatione ab ipsis afficeretur, verumetiam quia eos ab afflictione liberos esse intelligeret, audi quæ deinceps sequuntur, per quæ hoc aperte declaravit, cum dixit : « Scientes quod sicut socii » estis passionum, ita eritis et consolationis[1]. » Sicut enim, cum nos persecutionem patimur, vos perinde doletis, ac si ipsi eam subiretis ; sic non dubitamus, quin, cum solatium accipimus, vos eo frui existimetis. Quid hoc animo

[1] 2 Cor. 1, 7.

humilius fingi possit, quippe qui periculis tanto eos intervallo superans, socios tamen eos vocat, qui ne minimam quidem eorum partem sustinebant. In consolatione autem universam ipsis causam, non suis laboribus ascribit. Deinde quoniam de afflictionibus generatim loquebatur, jam locum quoque narrat, in quo hæc perpessus sit. « Non enim » volumus vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra quæ » facta est nobis in Asia[1]. » Hæc, inquit, idcirco dicimus, ne ea, quæ nobis acciderunt, ignoretis. Siquidem rerum nostrarum statum vobis exploratum esse cupimus, atque id summo studio curamus : quod quidem maximum est dilectionis argumentum. Hoc autem in superiore quoque Epistola his verbis prius significarat : « Ostium mihi aper- » tum est magnum et evidens, et adversarii multi Ephesi[2]. » Hæc igitur in memoriam ipsis redigens, atque exponens quæ subierat, ait, « Nolo vobis ignotam esse afflictionem » eam quæ mihi in Asia contigit. » Quod etiam ipsum, cum ad Ephesios scriberet, dicebat. Nam cum Tychicum ad eos misisset, hanc ipsi profectionis causam fuisse commemorat. Ideoque dicebat : « Ut autem sciatis et vos quæ circa » me sunt, quid faciam, omnia vobis nota faciet Tychicus, » charissimus frater et fidelis minister in Domino, quem » misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos » sunt, et consoletur corda vestra[3]. » In aliis quoque Epistolis hoc ipsum facit. Neque id supervacaneum est, sed perquam etiam necessarium : partim ob ingentem charitatem, qua discipulos prosequebatur, partim ob assiduas tentationes, in quibus permagna consolatio erat, compertum habere quonam statu utraque ex parte res se haberent : quo nimirum, si tristes et acerbæ essent, ad eas perferendas se compararent, atque in sollicitudine cautioresque essent : sin autem lætæ ac jucundæ, simul gauderent. Cæterum

[1] 2 Cor. I, 8. — [2] 1 Cor. XVI, 9. — [3] Ephes. VI, 21, 22.

hoc loco, et tentationum invectionem, et quo pacto his liberatus sit, simul exponit. « Quoniam supra modum gra- » vati sumus, supra virtutem. » Non secus videlicet ac navis aliqua, quæ gravi quodam onere demergitur. Atque unam quidem et eamdem rem his verbis intelligere videtur, cum dixit, « Supra modum, et, supra virtutem: » non tamen una est, sed duæ. Etenim ne quis dicat: Quid enim, si supra modum quidem erat periculum, vobis autem non magnum erat? Idcirco subdidit: Et magnum erat, et vires nostras superabat, atque usque adeo superabat, ut etiam vivere nos tæderet, hoc est, nullam spem et expectationem haberemus nos amplius victuros. Id quod David inferorum portas, ac partus dolores, et mortis umbram appellat, hoc nimirum hic quoque Paulus dicit: Ejusmodi periculum subiimus, quod omnino mortem afferret. « Sed » ipse in nobis ipsis responsum mortis habuimus : ut » non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat » mortuos[2]. » Quid est, « Responsum mortis habuimus? » sententiam, judicium, expectationem. Talem enim res ipsæ vocem mittebant, tale responsum dabant ea quæ evenerant, nempe quod certissime morituri essemus. Verum id usque ad rem ipsam minime processit, sed intra suspicionem nostram substitit. Quanquam enim rerum natura hoc pronuntiaverat, tamen Dei potentia sententiam in opus exire non passa est, sed in sola nostra cogitatione, atque in expectatione, hoc contingere permisit. Ideoque ait: « In nobis ipsis responsum mortis habuimus, » non in re ipsa. Cur autem tantum periculum nobis creari permiserit: ut vitæ spes omnis nobis erepta esset? « Ne, inquit, » fidentes simus in nobis, sed in Deo. »

III. His autem verbis Paulus, non quod ipse ita affectus esset, absit hoc, sed ut alios, per ea, quæ de se ipso dice-

[2] 2 Cor. I, 9.

bat, instituerat, simulque etiam modestiæ studio ductus, utebatur. Quandoquidem in progressu quoque ait : « Datus » » est mihi stimulus carnis[1], » hoc est, tentationes, ut ne extollar. Atqui Deus non ideo se permisisse ait, sed alteram ob causam. Quam tandem ? Nimirum ut ipsius potentia magis eluceret. « Sufficit enim tibi, inquit, gratia » mea. Nam virtus mea in infirmitate perficitur. » Verum, ut a me dictum est, nusquam mores suos obliviscitur, se ipsum inter eos, qui longe inferiores erant, ac multa disciplina et correctione opus habebant, accensens. Nam alioqui, cum ad meliorem mentem revocandos etiam vulgares homines, una aut altera tentatio coorta sufficiat; quonam tandem modo is, qui supra mortales omnes humilitatem per omnem vitæ cursum coluerat, pluraque, quam quisquam alius, perpessus fuerat, post tot annos, ac cœlis dignam philosophiam, hac admonitione opus haberet ? Ex quo perspicuum illud est, eum hoc loco, partim modestiæ studio, partim ut eos, qui de se ipsis magnifice sentiebant, atque arroganter se jactabant, deprimeret ac coërceret, his verbis usum fuisse : « Ut non simus fidentes in » nobis, sed in Deo. » Ac vide quomodo hac quoque ratione animos eorum deliniat. Tentationes enim, inquit, vestra causa nobis inferri permissæ sunt, tanto in pretio vos Deus habet; si enim tribulamur, inquit, pro vestra consolatione et salute : at immodica calamitatum magnitudo propter nos contigit, ne magnifice sentiamus. Nam supra vires aggravati sumus, ut ne fidentes simus in nobis ipsis, sed in Deo qui suscitat mortuos. Rursus doctrinam de resurrectione, de qua tot in priori Epistola verba fecerat, in memoriam ipsis revocat, atque a præsentibus rebus ei fidem astruit. Unde etiam subjunxit : « Qui de tantis morti- » bus nos eripuit[2]. » Non dixit : Ex tot periculis : quo simul

[1] 2 Cor. XII, 7. — [2] Id. I, 10.

et intolerandam tentationum acerbitatem ostendat, et illum, quem dixi, sermonem confirmet. Quoniam futura res erat resurrectio, idcirco hanc quotidie fieri ostendit. Nam cum Deus hominem, de quo spes omnis jam abjecta erat, quique ad ipsas usque mortis portas accesserat, in sublime revocat, nihil aliud quam resurrectionis specimen præbet, ab ipsis mortis faucibus eum retrahens, qui in eas inciderat. Quo etiam fit, ut de multis, qui cum ab omnibus deplorati fuerint, ac deinde ex gravi morbo aut intolerandis quibusdam tentationibus emerserint, illud usurpari soleat : Mortuorum resurrectionem in hoc homine vidimus. « In quem speramus quoniam et adhuc eri» piet, adjuvantibus etiam vobis in oratione pro nobis. Ut » ex multorum personis ejus, quæ in nobis est, donationis » per multos gratiæ agantur pro nobis [1]. » Quoniam id quod dixerat, « Ut ne simus fidentes in nobis ipsis, » commune crimen et accusatio esse videbatur, quæ nonnullos eorum perstringeret, mitigat rursus id quod dixit, preces ipsorum ingentis præsidii loco implorans, illudque simul indicans, vitam nostram in perpetua cura et sollicitudine esse oportere. Nam dum ait : « Speramus autem quoniam et » adhuc eripiet, » multarum tentationum agmen prænuntiat : nec tamen usquam derelictionem, sed auxilium ac suppetias. Deinde, ne ideo animis consternantur, quod audiant fore, ut in perpetuis periculis versentur, prius, quidnam pericula utilitatis afferant, demonstravit, nempe, ne simus fidentes in nobis ipsis, hoc est, ut Deus nos in perpetua humilitate contineat : et ut salus eorum procuretur : atque alia etiam plura existant, velut Christo communicare; abundant enim, inquit, passiones Christi in nobis; et pro fidelibus pati; sive enim tribulamur, inquit, pro vestra consolatione ac salute; tum etiam quod hæc ipsa

[1] 2 Cor. I. 11.

magis eluceat; sit enim ait: Quæ operatur in tolerantia earumdam passionum; illud item, quod hinc fortes ac tolerantes efficiantur : ac præterea, quod resurrectionem ante oculos suos effulgentem cernant; ex tantis enim, inquit, mortibus nos eripuit; ad hæc quod ea ratione solliciti reddantur, atque in eum semper respiciant : Speramus enim, inquit, quod eripiet; ac denique, quod precibus affixi sint, adjuvantibus enim, inquit, vobis in oratione pro nobis. Posteaquam igitur afflictionum utilitatem ostendit, ac deinde sollicitudinem ipsis injecit, rursus eorum animos acuit, atque ad virtutem promptiores efficit, magnum ipsorum precibus testimonium tribuens, siquidem ob eas Paulum ipsis donarint. Adjuvantibus enim, inquit, vobis in oratione. Quid autem est, « Ut in multis » personis ejus, quæ in nobis est, donationis per multos » gratiæ agantur pro nobis? » Ex mortibus illis nos eripuit, adjuvantibus etiam vobis in oratione, hoc est, vobis omnibus nostra causa deprecantibus. Beneficium enim in nos collatum, hoc est, salutem nostram, vobis omnibus largiri voluit: ut multæ personæ gratias ipsi agant, quandoquidem multæ quoque gratiam acceperunt.

IV. Hæc porro eo dicebat, partim ut ipsos ad preces aliorum quoque causa fundendas, excitaret, partim item, ut pro iis etiam calamitatibus, quibus alii afficerentur, gratiis Deo semper agendis ipsos assuefaceret, ostendens videlicet id ipsi quoque quam gratissimum esse. Nam qui hæc aliorum causa facere consueverint, multo sane magis utraque hæc ipsi sua causa præstaturi sunt. Quinetiam eos ad humilitatem erudit, atque ad ferventiorem charitatem ducit. Nam cum ipse, qui tot partibus sublimior illis erat, eorum precibus salutem se consecutum esse, ac propter ipsorum orationes beneficium accepisse dicat, velim tecum reputes, quo eos animo quamque modesto

esse oportebat. Quin illud quoque animadverte, quod etiamsi Deus misericordia permotus aliquid faciat, tamen hic quoque precatio multum adjumenti affert. Etenim in principio salutem suam Dei miserationibus acceptam retulit; Deus enim miserationum, inquit, nos eripuit; hic autem eamdem ipsorum quoque precibus ascripsit. Nam etiam illum, qui talentorum decem millia debebat, postquam ad ipsius pedes accessisset, miseratus est : et tamen dictum est : « Misericordia motus dimisit eum[1]. » Atque item Chananææ, post multam illam assiduitatem ac tolerantiam, tum denique filiæ salutem concessit : etiamsi alioqui misericordia ductus ipsi salutem attulerit. Ex quo nimirum discimus, quamvis Deus misericordiam erga nos adhibiturus sit, nobis tamen istud prius faciendum esse, ut misericordia dignos nos ipsos præstemus. Quamvis enim misericordia sit, dignos tamen requirit. Non etenim temere quibusvis obtingit, etiam stupore laborantibus. « Miserebor, enim inquit, cujus miserebor : et miseri» cordiam præstabo ei, cui miserebor[2]. » Vide quippe quidnam hic quoque dicat : « Adjuvantibus et vobis in oratione. » Nam nec totum ipsis tribuit, ne eorum animos efferat : nec rursus eos omni ex parte ab hujus beneficii laude submovit, ut eos incitet, alacrioresque efficiat, atque inter se devinciat. Unde etiam dicebat : Salutem meam vobis donavit. Nam persæpe quoque Deus quasi pudore commovetur, cum multitudinem ac precationem concordem atque conspirantem cernit. Ideo Prophetæ dicebat : « Ego autem non » parcam huic civitati, in qua habitant plus quam centum » viginti millia hominum[3]. » Deinde ne putes Deum ob multitudinem duntaxat ad misericordiam inflecti, his verbis utitur : « Si fuerit numerus Israël tanquam arena » maris, reliquiæ salvæ fient[4]. » Qui factum est igitur, ut

[1] Matth. XVIII, 27. — [2] Exod. XXXIII, 19. — [3] Jon. IV, 11. — [4] Isaï. X, 22.

Ninivitas servarit? Nempe quia non multitudo solum erat, sed multitudo virtute prædita. Pœnitentiam enim unusquisque egit, et a via sua prava recessit. Atque etiam ipse, dum salutem ipsis afferret, aiebat: «Nesciunt quid sit inter » dextram et sinistram. » Ex quo perspicuum est eos in priora peccata simplicitate potius quam animi perversitate lapsos fuisse. Idque ex eo constat, quod paucis verbis auditis ad meliorem mentem se receperunt. Quod si ad eos servandos hoc satis virium habuisset, quod centum viginti hominum millia erant, quidnam prius quoque prohibuisset, quin salutem adipiscerentur? Cur igitur non dixit ei: Ego autem non parcam civitati huic ita immutatæ, sed tot millia profert? Ex abundanti hoc facit. Nam mutatio quidem manifesta erat; numerus autem et simplicitas civium Prophetæ ignota erant. Undique igitur eorum animos emollire studet. Nam tum viribus pollet multitudo, cum virtus etiam accedit. Quod etiam alio loco Scriptura his verbis declarat: « Oratio autem fiebat » sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo[1]. » Tantamque vim habuit, ut quamvis etiam fores clausæ essent, et catenæ Apostolum stringerent, custodesque utrinque ad ipsius latus dormirent, eum tamen eduxerit, atque ex omnibus illis difficultatibus liberarit. Verum, quemadmodum, si virtus adsit, magnam vim habet multitudo, ita si vitium adsit, nullam utilitatem affert. Siquidem et Israëlitæ, quos arenæ maris numerum adæquasse Scriptura refert, omnes perierunt. Atque etiam tempore Noë permulti, imo innumeri erant: nec tamen eos quidquam hoc juvit. Sola enim multitudo nihil potest, verum tum demum cum accessionis loco est. Demus igitur operam, ut in precibus coëamus, alii pro aliis precemur, quemadmodum illi pro Apostolis. Sic enim et mandatum explemus: et ad chari-

[1] Act. XII, 5.

tatem incitamur : cum autem charitatem dico, omnia bona hoc vocabulo complector; atque etiam majore studio gratias agere discamus. Nam qui pro alienis gratias Deo agunt, multo magis id pro suis faciunt : Hoc David quoque faciebat, cum diceret : «Magnificate Dominum mecum, et exaltemus no-» men ejus in idipsum[1]. » Hoc et Apostolus passim exposcit. Hoc igitur nos item faciamus, atque apud omnes Dei beneficium prædicemus, ut eos laudationis socios assumamus. Nam si, cum beneficium aliquod ab hominibus accepimus, atque id celebramus, promptiores eos ad bene de nobis merendum reddimus : multo magis, Dei beneficia prædicantes, ad majorem benevolentiam ipsum attrahemus. Et si, cum beneficium aliquod ab hominibus consecuti sumus, ad gratias nobiscum agendas alios etiam excitamus, multo profecto magis nobis curandum est, ut multos, qui gratias pro nobis agant, ad Deum adhibeamus. Cumque Paulus, qui tantam fiduciam obtinebat, hoc faciat, tanto magis hoc a nobis fieri necesse est. Quocirca sanctos viros etiam atque etiam obsecremus, ut pro nobis gratias agant, atque etiam ipsi pro nobis hoc invicem faciamus. Istud præsertim sacerdotum munus est, utpote bonum omnium præstantissimum. Accedentes enim, primum pro universo orbe communibusque commodis gratias agimus.

V. Nam etsi communia Dei beneficia sunt, tamen tu quoque in communi salutem es consecutus. Itaque, tum pro privata tua communem gratiarum actionem debes : tum pro communi privatam Deo laudem abs te offerri æquum fuerit. Etenim solem non tibi uni accendit, sed etiam communiter omnibus : et tamen in parte totum habes. Nam ob communem omnium utilitatem tanta magnitudine creatus est : tu tamen solus tantum vides, quantum universi mortales videre queant. Ex quo efficitur, ut

[1] Psal. xxxiii, 4.

tantam gratiarum actionem debeas, quantam universi. Ac te, et pro communibus beneficiis gratias agere par est et pro aliorum virtute. Multis enim etiam propter alios beneficiis afficimur. Etenim si vel decem soli justi viri in Sodomis inventi fuissent, non in eas, quas pertulerunt, calamitates incidissent. Quamobrem pro aliorum quoque apud Deum libertate ac fiducia gratias agamus. Siquidem prisca lex hæc est, atque antiquitus in Ecclesia instituta. Sic Paulus pro Romanis, pro Corinthiis, pro universo orbe gratias agit. Nec vero illud mihi dixeris : Hoc præclarum facinus meum non est. Quamvis enim tuum non sit, sic quoque tamen gratias agere debes, quod membrum tuum tale sit. Quanquam etiam illud tuum facis, cum laudas et in coronarum partem ipse etiam venis : atque eamdem gratiam percipies. Ob eamque causam Ecclesiæ leges ad hunc modum preces fieri jubent : non eas dumtaxat, quæ pro fidelibus, sed eas etiam quæ pro catechumenis adhibentur. Siquidem lex ad supplicandum pro his, qui nondum initiati sunt, fideles excitat. Nam cum diaconus ait : « Pro catechumenis intente oremus, » nihil aliud facit, quam ut universam fidelium multitudinem ad preces pro illis obeundas excitet. Atqui alieni adhuc sunt catechumeni. Nondum enim corpori Christi insiti sunt, nec mysteriorum participes effecti, verum a spirituali grege adhuc divisi. Quod si ergo pro his orandum est, multo sane magis pro nostris membris. Ob idque etiam ait : « Intente » oremus. » Ne videlicet eos tanquam alienos abdices ac rejicias, ne tanquam peregrinos non agnoscas. Nondum enim lege sancitam, atque a Christo invectam precationem habent, nondum liberius orandi potestatem nacti sunt; sed aliorum, qui mysteriis initiati sint, ope indigent. Etenim extra vestibula regia stant, longeque a sacris cancellis. Eaque etiam de causa, cum tremendæ preces fiunt,

ablegantur. Quo fit, ut te quoque hortetur, ut pro illis ores, quo membra tua fiant, nec jam peregrini atque alieni sint. Illud enim, « Oremus, » non ad sacerdotes tantum, sed etiam ad populum spectat. Nam cum ait : « Recte ste- » mus, oremus, » omnes ad precandum hortatur. Ac tum precationem auspicans, ait : « Ut misericordissimus ac mi- » serator Deus orationes eorum exaudiat. » Etenim ne dicas : Quid est quod oremus? Alieni sunt, nondum nobiscum conjuncti. Unde Deum permovere possum? Unde eum adducere, ut misericordiam ac veniam illis impertiat? Ne, inquam, hæc quærens hæreas, vide quomodo his verbis dubitationem tuam discutiat : « Ut misericordissimus ac mi- » serator Deus. » Audisti, misericordissimus Deus? perplexo jam animo esse desine. Misericordissimus enim ille, omnium, hoc est tam peccatorum quam amicorum, miseretur. Quocirca ne dixeris : Quonam modo eorum causa Deum adibo? Ipse enim eorum preces exaudiet. Quænam porro alia catechumenorum precatio fuerit, quam ut ne catechumeni maneant? Mox supplicationis quoque modum dictat. Quisnam autem ille est? « Ut cordium ipsorum au- » res aperiat. » Occlusæ enim et obturatæ adhuc sunt. Aures porro non externas hasce, sed mentis intelligit. « Ut audiant quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec » in cor hominis ascenderunt [1]. » Neque enim arcana mysteria audierunt, sed procul et eminus stant. Atque etiamsi audiant, haud tamen, quid dicatur, intelligunt. Siquidem ea ingentem sagacitatem et intelligentiam requirunt, non autem ut duntaxat audiantur. Ipsi vero internas aures nondum accéperunt. Unde etiam prophetiæ gratiam ipsis optat. Siquidem Propheta ad hunc modum loquebatur. « Dominus dat mihi linguam eruditam, ut sciam quando » oporteat proferre sermonem : quoniam ipse aperit os

[1] 1 Cor. II, 9.

» meum, posuit me mane, apposuit mihi aurem audien-» tem [1]. » Quemadmodum enim Prophetæ alio modo ac reliqui homines audiebant : sic fideles quoque alio modo quam catechumeni. Atque hinc etiam docetur catechume-nus, se ab hominibus hæc non dicere, neque audire : « No-» lite enim, inquit, vocare vobis magistrum in terra [2]; » sed sublimitus atque e cœlis. Erunt enim omnes, inquit Scriptura, docibiles Dei [3]. Atque idcirco ait : « Et instillet » ipsis verbum veritatis. » Ita ut interne in ipsos infunda-tur. Necdum enim, ut par est, veritatis verbum norunt. « Ut timorem suum in ipsis seminet. » At hoc minime suf-ficit : alia enim ceciderunt secus viam, illa super petras.

VI. Verum nos non ad hunc modum postulamus; sed sicut aratrum in pingui terra sulcos aperit, sic etiam hic ut fiat precamur, nempe ut in mentis imo innovati, se-mina injecta excipiant, ac quidquid audierint accurate re-tineant. Unde etiam hæc verba subnectit, « Et confirmet » fidem suam in animis eorum. » Hoc est, ut ne in super-ficie jaceat, sed alte radices agat. « Ut justitiæ Evangelium » ipsis revelet. » Duplex velamen esse ostendit; alterum quia mentis ipsorum oculi clausi sunt, alterum quia opertum illis est Evangelium. Ac proinde superius quidem dicebat « Ut aperiat aures cordis ipsorum. » Hic autem, ut justitiæ Evangelium ipsis detegat, hoc est, ut sapientes eos, et ad illud excipiendum idoneos reddat, atque ut doceat, ac semina jaciat. Nam sive idonei sint, nihil tamen id ipsis emolumenti attulerit, nisi Deus detexerit : sive Deus dete-gat, ipsi autem repudient, in idem rursus detrimentum prolabentur. Hac de causa utrumque petimus, nempe ut et corda aperiat, et Evangelium patefaciat. Neque enim si regium paludamentum superjecto velo tectum jaceat, quidquam hoc intuentium oculis profuerit : quemadmo-

[1] Isaï. L, 4. — [2] Matth. XXIII, 1. — [3] Isaï. LIV, 13.

dum rursum nil detectum illud esse juverit, si oculi minime vigilent. Ambo porro ista contingent, si illi prius voluerint. Quidnam autem est justitiæ Evangelium? nimirum quod justos efficit. His enim verbis baptismi desiderium in ipsis ciet, dum illud ostendit, Evangelium non tantum peccata remittere, sed justitiam etiam afferre. « Ut det illis mentem divinam, castam cogitationem, vi »tam cum virtute conjunctam. » Audiant hæc fideles, qui vitæ hujusce negotiis affixi sunt. Nam si iis, qui minime initiati sunt, hæc postulare jubemur, animadvertas velim, quales nos ipsos esse oporteat, qui hæc aliis postulamus. Siquidem id agendum est, ut vita nostra Evangelio respondeat. Quo etiam fit, ut precationis lex a doctrina ad vitam transeat. Postquam enim dixit : « Ut justitiæ Evan»gelium ipsis detegat, » subjunxit, « Ut det ipsis mentem »divinam. » Quid est divinam? Hoc est, ut Deus in ea habitet. « Inhabitabo enim in ipsis, inquit, et inambulabo[1]. » Nam cum mens justitia prædita est, ac peccata exuit, Dei domus efficitur. Cum autem in ea domicilium sibi constituerit, nihil posthac humanum erit. Sicque divina mens redditur, divinitus omnia proloquens, ac velut domus Dei in ea habitantis. Ex quo colligitur eum mentem divinam non habere, qui turpibus sermonibus utitur : nec castam cogitationem, qui scurrilitate ac risu delectatur. Quidnam autem est castam cogitationem habere? nempe spirituali sanitate præditum esse. Etenim is, qui vitii cupiditate correptus tenetur, præsentiaque ad stuporem usque miratur, castus, hoc est sanus, esse nequit. Quemadmodum enim qui in morbo versatur, ea etiam appetit, quæ minime convenit : eodem hic quoque modo. « Vitam »cum virtute conjunctam. » Doctrina quippe vitam etiam desiderat. Audite hæc, qui sub vitæ finem ad baptismum

[1] Levit. XXVI, 12.

accedilis. Nam nos quidem id precibus a Deo contendimus, ut post baptismum quoque probam vitam habeatis : tu contra in hoc incumbis, nihilque non facis, ut sine proba vita hinc excedas. Quid enim, si justus quidem fias, sed a fide duntaxat? At nos ut a virtutum quoque muneribus tibi fiducia comparetur, oramus. « Perpetuo quæ ipsius » sunt cogitare, quæ ipsius sunt sapere, quæ ipsius sunt » meditari. » Castam enim cogitationem atque honestam vitam, non ad unum duntaxat aut duos, aut tres dies, sed per universum vitæ curriculum petimus, et, quod bonorum omnium causa est, quæ ipsius sunt sapere. « Pleri- » que enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi[1]. » Quonam igitur modo hoc fieri possit? ad precem enim hoc quoque accedat oportet, ut quæ nostra sunt præstemus. Si in ipsius lege dies noctesque versemur; unde etiam deinceps hoc petit, « In ipsius lege die ac nocte morari. » Et quemadmodum superius dixerat : « Perpetuo : » eodem modo hic, « Die ac nocte. » Itaque eorum me pudet, qui toto anno vix semel in Ecclesia conspiciuntur. Quam enim excusationem nancisci queant, qui cum diu ac noctu in Dei lege, non dicam versari, sed morari, hoc est semper meditari jubeantur, tamen ne minimam quidem vitæ partem in hoc impendunt, ut ipsius mandata memoria usurpent, atque ipsius justificationes custodiant?

VII. Vides-ne catenam optimam, quamque apte singula hæc inter se cohæreant, atque quavis aurea catena firmius et elegantius? Postquam enim mentem divinam postulavit, exponit quonam pacto talis esse queat. Quomodo autem? Nimirum si quis perpetuo ea, quæ Dei sunt, meditetur. Hoc autem quanam ratione quispiam consequi possit? Si divinæ Legi operam dare nunquam intermittat. Quonam pacto id mortalibus persuaderi queat? Si mandata ipsius

[1] Philip. II, 21.

observent. Quin potius ex eo ipso, quod Legi divinæ quispiam studeat, id consequitur ut mandata servet; quemadmodum scilicet ex eo quod quis ea, quæ ipsius sunt, sapit, ac mentem divinam habet, illud adipiscitur, ut quæ ipsius sunt meditetur. Singula enim ex his, quæ diximus, et id quod vicinum est efficiunt, et ab eo efficiuntur: et ipsum continent, et ab ipso continentur. « Intensius » adhuc pro ipsis rogemus. » Quoniam animus in prolixa oratione obdormiscere consuevit, rursus eum excitat. Magna enim rursum atque excelsa postulare vult. Ideoque ait: « Intensius adhuc pro ipsis rogemus. » Quidnam autem hoc est? « Ut eripiat eos ab omni malo et absurdo negotio. » Hoc loco id ipsis petimus, ut ne intrent in tentationem, atque ut ab omnibus, tam corporeis, quam spiritualibus insidiis liberentur. Ob id etiam hæc verba subjunxit: « Ab » omni peccato diabolico, et omni obsidione adversarii. » Quibus verbis tentationes ac peccata significat. Peccati enim ea natura est, ut facile hominem obsideat, atque undique stet, a fronte nempe et a tergo, sicque nos dejiciat. Postquam enim, quæ a nobis præstanda sint, exposuit, hoc est, ut in ejus lege versemur, ipsius mandata memoria teneamus, justificationes ejus custodiamus, hoc jam admonet, ne ista quidem sufficere, nisi adsit ipse, atque opem ferat. « Nisi enim Dominus ædificaverit domum, in » vanum laboraverunt qui ædificant eam [1]. » Ac præsertim in iis, qui diabolo adhuc objecti sunt, ac sub ipsius imperio et ditione. Ac vos hæc nostis, qui sacris initiati estis. Facile enim illa verba vobis in memoriam redeant, per quæ ipsius tyrannidi nuntium remisistis, cum flexo genu ad regem transfugistis, ac tremenda illa verba protulistis, quibus tyranno nullo prorsus modo obsequi docemur. Adversarium porro ac diabolum ipsum appellat, quoniam et

[1] Psal. CXXVI, 1.

Deum apud homines, et homines apud Deum, ac nos ipsos inter nos criminatur. Etenim ipse olim Jobum apud Deum in crimen vocabat, cum diceret : « Num Job frustra colit » Deum [1] ? » Ac rursum Deum apud Jobum his verbis : « Ignis descendit de cælo : » atque item Deum apud Adamum, cum diceret fore, ut eorum oculi aperirentur [2] : ac nunc etiam apud plerosque mortalium, dicens : Deus iis, quæ oculis cernuntur non prospicit, sed res vestras dæmonibus permisit. Quin apud complures quoque Judæos Christum traducebat, impostorem ac præstigiatorem eum appellans. Quonam autem modo operetur, audire fortasse aliquis cupit. Cum mentem non divinitus afflatam et non sobriam cogitationem invenit, quæ Dei mandata non recordetur, nec ipsius justificationes custodiat, tum demum captivam eam secum abducit. Adamus quippe, si hujusce mandati meminisset, « De omni ligno comede, » si legem eam servasset quæ dicebat : « In quacumque die comederi- » tis, morte moriemini [3] ; » non ea, quæ passus est, passus fuisset. « Ut dignetur eos in tempore opportuno lavacro » regenerationis, et remissione peccatorum. » Quædam enim præsentia petimus, quædam futura : ac de lavacro philosophamur ; atque in ipsa petitione docemus eos vim baptismi cognitam habere. Hinc enim jam sermo eos assuefacit, ut intelligant rem eam regenerationem esse, nosque, ut a vulva, sic ab aquis denuo gigni : ut ne illi cum Nicodemo dicant : « Quomodo potest homo nasci cum sit » senex ? Potest-ne in ventrem matris suæ introire, ac nasci » denuo [4] ? » Deinde postquam peccatorum remissionem dixit, per ea quæ sequuntur ipsam confirmat dicens : « In- » dumento incorruptionis. » Etenim qui filii dignitatem induit, procul dubio incorruptibilis efficitur. Quid autem est : « In tempore opportuno ? » Nimirum cum quis probe

[1] Job. I, 9. — [2] Gen. III, 5. — [3] Id. II, 17. — [4] Joan. III, 4.

affectus est, cum animo alacri et cum fide accedit. Fidelis etenim hominis opportunum tempus hoc est. « Ut be-» nedicat introitus, et exitus eorum, omnem vitam ipsorum. » Hoc loco aliquid, quod ad corpus spectet, petere jubentur, ut qui adhuc imbecilles sint. « Domos eorum, et habita-» tiones. » Hoc est, sive famulos habeant, sive cognatos, sive alios quosdam necessarios. Hæc enim erant Veteris Testamenti præmia : nec quidquam perinde grave, atque acerbum esse videbatur, ut viduitas, ut sterilitas, ut præmatura funera, ut fames, et adversi rerum successus. Ob eam causam in petitionibus ad corpus pertinentibus eos immorari sinit, paulatim ipsos in altum subvehens. Hoc enim et Christus facit, et Paulus, antiquas videlicet benedictiones uterque in memoriam revocans : Christus nempe, cum ait : «Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram[1] : » Paulus autem, « Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longæ-» vus super terram. Filios eorum, ut eos augeas et benedicas, » atque ad mensuram ætatis perductos sapientia instruas[2]. »

VIII. Hic rursus partim corporeum, partim spirituale beneficium ipsis poscit, utpote puerili adhuc animo præditis. Quod autem sequitur, omni ex parte spirituale est : « Ut omnia quæ ipsis proposita erunt, ad utilitatem diri-» gat. » Non enim simpliciter quæ proposita erunt, sed quæ ad utilitatem. Sæpe enim peregrinatio aliqua instituitur, sed minime conducit : atque aliud quiddam simile, quod nec item utile est. Ex quibus hoc discunt, Deo in omnibus rebus gratias agere, ut quæ ad eorum commodum et utilitatem fiant. Post hæc omnia, jam eos surgere jubet. Nam cum prius eos humi prostratos tenuisset, posteaquam ea petierunt, quæ petierunt, ac fiducia repleti, jam eos sermo erigit, ac deinceps ipsos quoque precationem ad Deum amplecti jubet. Siquidem quædam nos dicimus,

[1] Matth. v, 4. — [2] Ephes. vi, 2-4.

quædam rursus ipsis committimus, petitionis nempe januas ipsis aperientes : non secus videlicet ac pueros primum ipsi docemus, post autem ipsos quoque loqui jubemus. Itaque hoc ipsis dicimus : « Angelum pacis petite, o » catechumeni. » Est quippe Angelus etiam cruciatum inferens, ut cum ille ait : « Immissionem per angelos malos [1]. » Est et Angelus exterminator. Ac provide eos Angelum pacis petere jubemus, docentes eos, id, quod bonorum omnium vinculum est, hoc est pacem postulare : ita ut ab omni pugna, ab omni bello, et ab omni dissidio absint. « Pacifica vobis omnia quæ proponuntur. » Ut cumque enim grave aliquid sit, dum tamen pacem quispiam habeat, leve est. Eoque etiam nomine Christus dicebat : « Pacem » meam do vobis [2]. » Neque enim ullum armorum genus diabolo æque firmum ac validum est, ut pugna, et simultas ac bellum. « Pacificum hunc diem, atque omnes vitæ ves- » træ dies postulate. » Vidisti-ne rursus quomodo universam vitam in virtute transigi jubeat? « Christianos vestros » fines. » Et, quod bonorum caput est : « Quod honestum » est, et quod utile. » Nam quod honestum non est, id ne utile quidem esse potest. Alia enim rerum utilium apud nos natura est, quam vulgus opinatur. « Vos ipsos Deo vi- » venti, ac Christo ipsius commendate. » Nondum enim hoc illis committimus, ut pro aliis orent : sed præclare agi putamus, si pro se ipsis orare queant. Vides-ne quam plena et numeris omnibus absoluta precatio sit, sive doctrinam, sive vitam consideres? Nam cum Evangelium dicimus, cum incorruptionis indumentum, cum regenerationis lavacrum, doctrinam universam his verbis complectimur. Rursus cum mentem divino numine afflatam, cum sobriam cogitationem, cum denique cætera, quæ a nobis commemorata sunt, vitam significamus. Demum

[1] Psal. LXXVII, 54. — [2] Joan. XIV, 27.

eos capita inclinare jubemus, hoc videlicet argumento preces exauditas esse statuentes, quod Deus eos benedicat. Neque enim homo est qui benedicit, sed per illius manum ac linguam regi ipsi capita eorum, qui adsunt, offerimus. Ac tum inclamant omnes, Amen. Hæc autem omnia quorsum tandem a me dicta sunt? Ut doceam nos aliorum commoda quærere debere, ac ne putent fideles hæc, cum recitantur, nihil ad se pertinere. Neque enim ad parietes diaconus loquitur, cum ait: « Oremus pro catechumenis. » Verum nonnulli adeo amentes, atque ignavi ac dissoluti sunt, ut non modo in catechumenorum, sed etiam fidelium tempore stent atque confabulentur. Hinc omnia subversa sunt, hinc omnia perierunt: quia quo tempore maxime curandum est ut Deum nobis reconciliemus, hoc ipso ita discedimus, ut ejus iram in nos concitemus. Siquidem coram fidelibus pro episcopis, pro presbyteris, pro regibus, pro imperatoribus, pro terra et mari, pro aëris temperie, denique pro universo terrarum orbe benignum Dominum adire jubemur. Quamobrem cum nos, qui tanta fiducia præditi esse debemus, ut etiam pro aliis oremus, ne pro nobis quidem attento ac vigilanti animo precemur, quinam excusationis, quinam veniæ nobis locus esse possit? Ac proinde obsecro, ut hæc omnia animo ac mente complectentes, precationis tempus agnoscamus, sublimesque efferamur, atque a terra excedamus, ipsumque cœli fornicem attingamus, ut Deum nobis propitium et placidum reddere, ac promissa bona consequi possimus. Quæ utinam consequi nobis contingat per gratiam ac misericordiam Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in mundo[1].

I. Hic rursum aliud quoque non parvum consolationis argumentum nobis aperit, imo perquam ingens, quodque animum in periculis demersum erigere queat. Quoniam enim dixerat : Deus nos eripuit, atque id totum miserationibus Dei, precibusque ipsorum ascripserat, ne hac ratione auditoris animum supinum ac languidum redderet, utpote Dei misericordiæ duntaxat, aliorumque precibus confidentem, ostendit ipsos quoque non parum ex se præstitisse. Atque id quidem prius etiam his verbis declaravit : « Sicut abundant passiones Christi in nobis, sic etiam » abundat consolatio nostra. » Hic autem aliud a se recte factum commemorat. Quodnam hoc? Quoniam in pura conscientia, minimeque ficta mente, ubique terrarum conversati sumus, inquit. Hoc porro ad nostram consolationem et cohortationem non parum momenti habet; nec ad consolationem tantum, sed ad aliud etiam insuper, quod consolatione longe præstantius est, hoc est, ad gloriationem. His autem verbis partim eos docet, ut in afflictionibus minime animis frangantur, sed potius glorientur, cum puram conscientiam habeant : partim etiam falsos

[1] 2 Cor. I, 12.

Apostolos tacite perstringit. Et quemadmodum in superiore Epistola ait : « Misit me Christus ut evangelizem, » non in sapientia sermonis, ne evacuetur crux Christi, et » ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in po- » tentia Dei[1] : » Sic etiam hoc loco ait : « Non in sapientia, » sed in gratia Christi. » Quin aliud quoque his verbis subindicavit : « Non in sapientia, » hoc est, non in fraude : nimirum hic quoque profanam eruditionem impetens. « Gloria enim nostra hæc est, inquit, testimonium cons- » cientiæ nostræ[2]. » Hoc est, conscientia nostra, cum nos condemnare nequeat, tanquam qui ob improba facinora exagitemur. Quamvis enim innumeris calamitatibus afficiamur, atque undique impetamur et periclitemur, nobis tamen ad consolationem, nec ad consolationem tantum, sed etiam ad coronam sufficit conscientia, quæ pura est, nobisque hoc testificatur, nos non sceleris ullius causa, sed ob Dei voluntatem, ob virtutem, ob philosophiam, ob multorum salutem hæc pati. Ac prior quidem illa consolatio a Deo manabat : hæc autem ab ipsis, atque a vitæ puritate colligebatur. Unde etiam gloriam ipsam vocat, quoniam propria eorum virtute comparabatur. Quænam igitur est hæc gloria, et quidnam nobis conscientia nostra testificatur : « Quoniam in simplicitate et in sinceritate? » Hoc est, nihil fraudulentum, nihil per hypocrisim, per simulationem, per assentationem, per insidias, per fallaciam, ac per aliud quidquam ejusmodi fecimus : sed in omni libertate, in veritate, in pura minimeque maligna voluntate, in mente ab omni dolo vacua, nihil tectum et adumbratum, nihil fucatum ac veteratorium habentes. « Non in sapientia carnali ; » hoc est, non in vafricie et improbitate, nec in sermonis facundia, nexuque sophismatum. Hæc enim per carnalem sapientiam intelligit. Atque

[1] 1 Cor. I, 17, 18. — [2] Id. II, 5.

id, unde illi magnopere gloriabantur, inficiatur ipse ac rejicit : ex abundanti videlicet ostendens haud dignum istud esse, de quo quisquam glorietur ; quippe cum ipse non modo id non requirat, verumetiam submoveat ac probro ducat. « Sed in gratia Dei conversati sumus in mundo. » Quid est, in gratia Dei? Hoc est, sapientiam ac potentiam ipsius beneficio nobis concessam per miracula declarantes : atque hinc etiam, quod, cum rudes essemus, nihilque externæ doctrinæ nobiscum afferremus, doctos tamen, oratores, philosophos, reges ac populos vicerimus. Porro non vulgaris est hæc consolatio ac gloriatio, nempe quod ipsi sibi conscii essent, se non humanam potentiam adhibere, sed divina gratia omnia conficere. « In mundo. » Ita non Corinthi tantum, sed passim quoque toto terrarum orbe. « Abundantius autem apud vos. » Quid abundantius ad vos? « In gratia Dei conversati sumus. » Nam et signa et miracula apud vos edidimus, et diligentiam majorem adhibuimus, vitamque ab omni reprehensione alienam. Nam hoc quoque gratiam Dei vocat, nimirum ea etiam, quæ cum virtute gessit, ipsi ascribens. Illic enim ultra septa prosiliit, dum sine sumptu Evangelium poneret, ut eorum imbecillitati consuleret. « Non enim alia » scribimus vobis, quam quæ legitis et agnoscitis[1]. » Quoniam magnifica de se prolocutus fuerat, sibique ipsi testimonium dixerat, id quod importunum erat, rursum eorum, quæ dicit, ipsos testes producit. Ne quis enim, inquit, existimet, ea, quæ a me dicuntur, verborum duntaxat pompam esse. Hæc enim vobis commemoramus, quæ vobis ipsis explorata sunt. Quodque nos minime mentiamur, præ cæteris ipsi testes esse queatis. Legentes enim agnoscitis, quod, quæ nos reipsa præstitisse compertum habetis, ea per litteras quoque prædicamus ; nec

[1] 2 Cor. I, 13.

testimonium vestrum litteris nostris repugnat, sed earum ipsarum lectioni consonat hæc cognitio, quam ante de nobis habebatis. « Sicut et cognovistis nos ex parte[1]. » Neque enim ex aliorum sermone res nostras cognovistis, sed ex ipsa experientia. Illud autem : « Ex parte, » modestiæ causa dixit. Hoc enim ipsi in more positum est, cum necessitate adductus, neque enim alias hoc facit, magni de se quidpiam pronuntiarit, ut eorum, quæ dixit, tumorem statim retundat. « Spero autem quod etiam usque in finem cognoscetis. »

II. Vides rursum quo pacto a præteritis tantum, sed etiam a Dei potentia? Neque enim absolute affirmavit : sed hoc totum ad ipsum, spemque, quam in ipso positam habet, relegavit. « Quod gloria vestra sumus, sicut et vos nostra in die Domini nostri Jesu Christi[2]. » Hoc loco invidiam, quam ea, quæ superius dixerat, ipsi concitare potuerant, succidit, dum ad eorum, quæ recte, et cum virtute gesserat, consortium ac societatem ipsos asciscit. Non enim intra nos constiterunt, sed ad vos quoque dimanant, ac vicissim a vobis ad nos. Quoniam enim se ipsum extulerat, ac præteritorum argumentum exhibuerat, et de futuris spoponderat, ne auditores eum tanquam magna de se prædicantem, incesserent, atque in invidiam, ut dixi, prolaberentur, gloriationem cum ipsis communicat, atque hanc laudum coronam ad ipsos pertinere ait. Nam si tales appareamus, inquit, nostra laus, vestra gloria est : quemadmodum scilicet nos quoque, dum vos laude atque gloria floretis, exultamus, gestimus et coronamur. Atque hic quoque rursus, per ea quæ dixit, ingentem humilitatis suæ significationem præbet. Non enim ut magister ad discipulos, sed ut discipulus discipulos alloquens, ita sermonem exæquat. Ac vide quo pacto eos su-

[1] 2 Cor. I, 14. — [2] Ibid.

blimes efficiat, ac philosophia impleat, dum ipsos ad illum diem transmittit. Ne enim mihi præsentia commemoretis, inquit, hoc est probra, convicia, scommata, quæ vobis a plerisque inferuntur : neque enim quidquam hic magni momenti est, non læta, non molesta, non scommata, non humanæ laudes ; verum tremendi illius atque horrendi diei vobis in mentem veniat, in quo omnia aperta erunt. Tum enim et nos in vobis, et vos in nobis gloriabimini, cum et vos tales magistros habuisse perspicuumerit, qui nec humani quidquam docuerint, nec improbe ac flagitiose vixerint, nec ullam vitii ansam cuiquam porrexerint. ac nobis rursus tales discipulos fuisse, qui nec humani aliquid passi fuerint nec vacillarint, sed alacri ac prompto animo cuncta exceperint, nec ulla ex parte fallaciam sibi fieri permiserint. Et hæc quidem nunc mente præditis manifesta sunt : tum autem cunctis erunt. Itaque etiamsi nunc affligimur, non mediocris hæc quoque nobis consolatio suppetit : quæ quidem nunc a conscientia proficiscitur, tum autem ab ipsa manifestatione. Nunc enim conscientia quidem nostra hoc perspectum habet, nos Dei gratia omnia efficere, quemadmodum ipsi quoque scitis ac scietis : at tum omnes etiam mortales, tam nostra, quam vestra cognoscent, nosque mutuo alios ab aliis celebrari perspicient. Etenim ne solus ipse splendorem ex gloriatione consequi videatur, ipsis quoque gloriandi causam præbet, atque a præsentibus molestiis eos avocat. Quodque in consolatione fecerat, cum diceret, propter vos consolatione afficimur, hoc etiam hic facit, cum ait : Propter vos gloriamur, quemadmodum vos quoque propter nos : ubique scilicet eos rerum omnium socios adhibens, consolationis, passionum, suæ denique salutis. Nam hanc salutem precibus quoque ipsorum assignat. Adjuvantibus enim, inquit, vobis in oratione, Deus nos eripuit. Ad hunc

igitur modum ea quoque, ob quæ gloriatur, communia cum ipsis facit. Ut enim illic ait : Scientes quoniam sicut socii estis passionum, ita et consolationis : eodem hic quoque modo, gloria vestra sumus, ut et vos nostra. « Et hac » confidentia volebam prius venire ad vos[1]. » Quanam confidentia? Quod virtuti vestræ majorem in modum confidam, quod propter vos glorier, quod gloriatio nostra sitis, quod vos unice amem, quod nullius mali mihi conscius sim, quod non dubitem quin omnia apud nos spiritualia sint, ac vos harum rerum testes habeam. « Volebam venire ad vos, et per vos transire in Macedoniam[2]. » Atqui contrarium in priore Epistola pollicitus fuerat, his verbis utens : « Veniam autem ad vos, cum Macedoniam transiero. » Macedoniam enim pertransibo[3]. » Qui fit itaque, ut hic pugnantia dicat? Non pugnantia dicit, absit. Hæc enim cum iis quidem quæ scripserat, pugnabant : cum iis autem, quæ in animo habebat, minime pugnabant. Ideo non hic dixit : « Scripsi me per vos in Macedoniam transiturum, » sed, « Volebam. » Nam etiamsi non ita scripserim, inquit, tamen studebam ac cupiebam prius quoque ad vos proficisci : tantumque abest, ut serius, quam promiseram, ad vos me conferrem, ut ipsam quoque pollicitationem antevertere cuperem. « Ut secundam gratiam haberetis. » Quid est, « Secundam? » Duplicem : alteram nempe per litteras, alteram per præsentiam. Per gratiam porro hoc loco lætitiam intelligit. « Et per vos transire in Macedoniam, et » rursus a Macedonia transire ad vos, et a vobis deduci in » Judæam. Cum ergo hoc vellem, numquid levitate usus » sum[4]? »

III. Hic jam recta et aperte cunctationis absentiæque crimen a se propulsat. Quod enim ait, hanc sententiam habet : « Volebam venire ad vos. » Cur ergo non veni? An

[1] 2 Cor. I, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] 1 Cor. XVI, 5. — [4] 2 Cor. I, 16, 17.

quod levitate et inconstantia laborarem? Hoc enim significat istud : « Numquid levitate usus sum? » minime. Quid igitur causæ est? « Quoniam quæ cogito, non secundum » carnem cogito. » Quid est, non secundum carnem cogito? Non carnali modo. « Ut sit apud me, Est est, Non » non. » At id quoque obscurum est. Quidnam igitur his verbis sibi vult? Carnalis homo, hoc est, qui præsentibus rebus affixus est, ac perpetuo in iis versatur, a Spiritus operatione alienus est, quaslibet in oras proficisci et vagari pro lubito potest. At Spiritus minister, quique ab eo afflatur ac circumducitur, non potest ubique pro arbitrio suo se gerere, quippe quem Spiritus auctoritati ita addixerit, ut ex ipsius nutu pendeat : verum perinde illi accidit, ut si probus quispiam servus, qui ob herilia imperia quoquoversum distrahitur, nec sui juris atque arbitrii est, ac ne tantillum quidem respirandi facultatem habet, conservis suis aliqua promittat, ac deinde, quia domino aliter placeat, minime præstet quæ promiserat. Hoc igitur ait : Non secundum carnem consulto, neque a Spiritus gubernatione liber atque immunis sum, nec mihi, quo libeat, proficisci licet. Nam Paracleti imperio et edictis subjicior, atque ad ipsius calculum agor ac circumagor. Hinc factum est ut venire nequiverim : non enim Spiritui placuit. Id quod etiam in Actuum libro plerisque locis ipsi usuvenit [1]. Alio enim se conferre constituentem Spiritus alio proficisci jubebat. Quamobrem non meæ levitatis, et inconstantiæ est, inquit, quod non venerim, sed quod Spiritui, cui subjectus sum, parendum esset. Vides rursum consuetam ipsi argumentandi rationem? Unde enim ipsi se probaturos existimabant, eum iis consiliis uti, quæ a carne proficiscerentur, quod nimirum promissis non stetisset; hinc ipse vel maxime se spirituali consilio ductum

[1] Act. xvi.

fuisse ostendit, ac contra carnali modo cogitaturum fuisse, si contrarium fecisset. Quid igitur, dicet aliquis, annon ex Spiritu pollicitus fuerat? Minime vero. Etenim jam a me dictum est, non omnia ea Paulo cognita fuisse quæ futura erant, et conducebant. Ideo in superiore quidem Epistola his verbis utitur : « Ut vos me deducatis quocum-» que proficiscar [1] : » hoc videlicet metuens, ne cum in Judæam dixisset, alio abire cogeretur. Hic autem, quoniam hac spe delusus fuerat, istud ait : « Et a vobis deduci in » Judæam. » Nam quod charitatis erat, id ponit, hoc est ad eos venire : quod autem eorum nihil intererat, nempe ut in Judæam abiret, hoc non jam diserte addit. Postquam autem convictus est, hic jam fidenter dicit : « In Judæam. » Atque hoc utiliter contingebat, ne quis ipsorum majorem, quam par esset, opinionem de eo haberet. Etenim si, cum hæc etiam ita se haberent, tamen non defuerunt, qui tauros ipsis immolare vellent, quo tandem impietatis non prorupissent, nisi multa humanæ imbecillitatis documenta præbuissent? Et cur miraris ea omnia, quæ futura erant, Paulo minime nota fuisse, cum etiam in precibus plerumque quod expediat ignoret. « Quid enim oremus, inquit, » quemadmodum oportet nescimus [2]. » Nec vero hoc eo duntaxat ait, ut modestiæ opinionem colligat : sed etiam ostendit, ubinam, quid in precibus utile esset, ignorarit. Ubinam autem ignoravit? Nempe cum precibus a Deo contendebat, ut e tentationibus eriperetur, his verbis utens : « Datus est mihi stimulus carnis, angelus Satanæ qui me » colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi : et dixit » mihi : Sufficit tibi gratia mea. Virtus enim mea in infir-» mitate perficitur [3]. » Vides quomodo quid ex usu esset, postulare nesciverit, ac propterea non acceperit, cum tamen sæpe postulasset? « Fidelis autem Deus quia sermo

[1] Cor. XVI, 6. — [2] Rom. VIII, 26. — [3] 2 Cor. XII, 7-9.

» noster, qui fuit ad vos, non fuit: Est et Non[1]. » Exorientem objectionem præclare discutit. Dicere enim potuissent: Si cum ipse te ad nos venturum receperis, id tamen facere distulisti, atque ita non est apud te, « Est est, Non non, » verum quæ nunc dicis, postea subvertis, ut in tua ad nos profectione fecisti; væ nobis, si hoc quoque in Evangelii prædicatione contingit. Ut ergo hæc nec cogitarent, nec perturbarent, ait : « Fidelis Deus, quia sermo noster ad » vos non fuit Est et Non. » Hoc enim, inquit, in prædicatione non contigit, sed in viis ac peregrinationibus duntaxat. Nam in prædicatione, firma atque immota manent quæ diximus. Per sermonem enim hoc loco prædicationem significat. Postea irrefutabile argumentum hujus rei affert, ad Deum hoc totum referens. Quod autem ait, hunc sensum habet : « Adventus mei pollicitatio, mea erat, atque ego mea sponte id promiseram : at prædicatio non mea erat, nec humana; sed Dei. » Quod autem Dei est, in id mendacium cadere nequit. Unde etiam dicit : « Fidelis » autem Deus, » hoc est, verax. Quamobrem nihil est, cur ea, quæ illius sunt, vobis suspecta sint : nihil enim in ipsis humanum est. Ac posteaquam sermonem dixit, de quo sermone loquatur, deinceps exponit.

IV. Quisnam igitur hic sermo est? « Dei enim Filius, qui » in vobis per nos prædicatus est, per me et Sylvanum, et » Timotheum, non fuit Est et Non[2]. » Ob eam enim causam magistrorum chorum in medium adducit, hinc quoque testimonio suo fidem astruens, non per auditores tantum, sed etiam per magistros. Atqui discipuli illi erant; sed modestiæ studio eos in magistrorum album refert. Quid autem est, non fuit Est et Non? Non ea subverti, inquit, quæ prius inter concionandum dixi : Non modo hoc, modo illud apud vos disserui. Hoc enim non fidei

[1] 2 Cor. I, 18. — [2] Ibid. 19.

fuerit, sed animi aberrantis. « Sed Est in illo fuit. » Hoc est, immotus ac firmus sermo manet. « Quotquot enim promis- » siones Dei sunt, in illo Est, et in ipso Amen, Deo ad glo- » riam per nos[1]. » Quid est, « Quotquot promissiones Dei? » Prædicatio evangelica multa promittebat : atque ipsi multa hæc promittebant ac prædicabant. Nam et de resurrectione verba fecerant, et de assumptione et de incorruptione, et de magnis præmiis, atque arcanis illis bonis. Has pollicitationes firmas ac stabiles manere ait. Et non fuit Est et Non in illis, hoc est, non quandoque vera, quæ dixi, quandoque falsa fuerunt, ut meus ad vos accessus : sed semper vera. Ac primum quidem pro fidei dogmatibus, sermoneque de Christo contendit dicens : « Sermo meus, et prædicatio mea non fuit Est, et Non : » deinde pro ipsius pollicitationibus pugnat. Quotquot enim, inquit, promissiones Dei sunt, in illo, Est. Quod si firma ac certa sunt quæ promisit, nec dubium est, quin ea daturus sit, multo utique magis ipse, ac sermo qui de eo habetur, firmus ac certus est ; neque istud dici potest, quod nunc quidem sit, nunc autem non sit : sed semper est, atque idem est. Quid est autem, « In » illo Est, et Amen? » His verbis, id quod omnino futurum est, significat. Promissiones enim in ipso ac non in homine, hoc habent, ut contingant et expleantur. Quare nihil est quod metuas. Non enim homo est, ut suspectum eum habere possis : sed Deus, qui et dixit, et explet. « Deo ad » gloriam per nos. » Quid est, « Ad gloriam per nos? » Eas per nos explet, hoc est, per collata in nos beneficia ad gloriam Dei. Hoc enim in Dei gloriam cedit. Si autem ad Dei gloriam, quin fiat non est dubitandum : tum quia, etiamsi salutem nostram contemptui haberet, non tamen gloriam suam contempturus est : tum quia singularem erga homines benevolentiam gerit. Adde quod nostra salus, cum

[1] 2 Cor. I, 20.

gloria ea, quæ hinc ad ipsum redit, conjuncta est. Quo fit, ut cum promissiones ad ipsius gloriam pertineant, dubium esse non possit, quin salus quoque nostra consequatur. Quod etiam in Epistola ad Ephesios crebro inculcat dicens, « In acquisitionem gloriæ ipsius[1]. » Atque ubique istud ponit, ut ostendat id necessario eventurum. Quod etiam hoc loco ait, nempe quod ipsius pollicitationes minime fallant. Neque enim nobis duntaxat salutem, sed ipsi quoque gloriam afferunt. Ne ergo illud tecum reputes, quod per nos ista promissa sint; nec propterea de iis dubites. Neque enim per nos, sed per eum explentur : promissiones enim per ipsum sunt; non enim nostra, sed quæ Dei sunt, vobis diximus : « Qui autem confirmat nos vobiscum in » Christo, et qui unxit nos, Deus; qui et signavit vos, et » dedit pignus spiritus in cordibus nostris[2]. » Rursum per præterita fidem futuris consiliat. Nam si ipse est, qui nos in Christo confirmat, hoc est, qui nos a fide, quæ in Christum est, dimoveri non sinit; atque ipse etiam est, qui nos unxit, spiritumque in cordibus nostris dedit, quomodo non futura quoque daturus est? Nam cum principia, et materiam, ac radicem et fontem, hoc est, veram ipsius cognitionem, ac Spiritus participationem largitus sit, qui fieri potest, ut non ea etiam largiatur, quæ ex his oriuntur? Nam cum illa horum causa donentur, multo magis is, qui hæc dedit, illa quoque præbebit. Et cum hæc adhuc hostibus dederit, multo magis illa amicis donabit. Ac proinde ne Spiritum quidem simpliciter dixit, sed pignus nominavit : ut per hoc de toto fiduciam concipias. Neque enim si totum daturus non esset, pignus præbere, ac frustra et temere perdere in animum induxisset. Ac vide, quæso, Pauli probitatem. Quid enim, inquit, dicere attinet, promissionum veritatem in nobis minime sitam esse? Imo hoc

[1] Ephes. I, 14. — [2] 2 Cor. I, 21, 22.

ipsum, quod vos firmi atque immobiles statis, non in nobis est : sed Dei beneficium est. Qui enim confirmat vos, inquit, Deus est. Non ergo nos sumus, qui vos fulcimus. Nam ipsi quoque confirmantis ope indigemus. Quocirca non est quod quisquam prædicationem in nobis periclitari existimet. Ipse totum hoc in se recepit : ipsi totius negotii cura est.

V. Quid autem est, « Qui unxit, et signavit? » Hoc est, qui spiritum dedit, per quem utrumque horum effecit, nimirum simul et Prophetas et sacerdotes, et reges efficiens. Siquidem hæc hominum genera olim ungebantur. At nos, non unam, sed tres istas dignitates præstantiore conditione obtinemus. Nam et regno potituri sumus, et, cum victimæ loco corpora nostra offerimus, sacerdotes efficimur ; « Exhibete enim, inquit, membra vestra hostiam » viventem, placentem Deo[1] ; » atque insuper Prophetæ constituimur. Quæ enim oculus non vidit, nec auris audivit[2], ea nobis patefacta sunt. Quanquam etiam alia ratione reges efficimur, si improbis cogitationibus imperare voluerimus. Nam quod is, qui talis sit regnet, et quidem magis, quam qui diademate cinctus est, liquido jam vobis demonstrabo. Multos ille exercitus habet : at nos quoque plures illis cogitationes habemus. Neque enim infinita cogitationum, quæ in nobis sunt, multitudo enumerari potest. Nec vero multitudinem duntaxat intueri licet, sed etiam multos in hac cogitationum copia duces, tribunos, turmarum præfectos, sagittarios, fundibularios. Quid aliud est, quod regem efficiat? Vestes-ne? At hic quoque meliori ac præstantiori veste amictus est, quam nec tinea exest, nec vetustas conficit. Quin multiplicem quoque coronam habet, nempe gloriæ et miserationum Dei : « Benedic enim, » inquit, anima mea Domino[3], » qui coronat te in miseri-

[1] Rom. XII, 1. — [2] 1 Cor. II, 9. — [3] Psal. CII, 4.

cordia et miserationibus : et gloriæ ; « Gloria enim, inquit, » et honore coronasti eum[1] ; » et bonæ voluntatis : « Ut scuto » enim, inquit, bonæ voluntatis coronasti nos[2] : » et gratiarum : « Coronam enim, inquit, gratiarum accipies capiti » tuo[3]. » Vides-ne quam varie textum quantoque gratius ac venustius sit istud diadema ? Verum altius rursum et accuratius horum regum statum expendamus. Ille stipatoribus suis dominatur, et cunctis imperat, omnesque ipsi parent, et obsequuntur. At ego hic majus præstantiusque imperium tibi ostendo. Nam multitudo quidem par est, aut etiam amplior. Superest autem ut subjectionem ipsam consideremus. Ac ne mihi eos in medium proferas, qui regia dignitate lapsi sunt, atque ab ipsimet satellitibus suis trucidati. Ne, inquam, eos in medium producamus : verum eos conquiramus, qui pulchre in utraque parte regnum administrarunt. Ac tu quidem, quos libuerit, pone : ego autem Patriarcham unum cunctis oppono. Nam cum ipse filium mactare juberetur[4], cogites velim quotnam tum adversus eum cogitationes insurrexerint. Et tamen omnes subegit, atque omnes eum, magis quam regem satellites, pertimescebant : ac vel solo obtutu omnes comprimebat, ita ut ne hiscere quidem earum ulla auderet ; verum cunctæ caput summitterent, ac velut regi cederent, quamvis alioqui acerrimæ essent atque imprimis acerbæ. Neque enim hastarum cuspides tam horrendæ sunt, cum a multis militibus surriguntur, quam tum formidabiles erant illæ cogitationes. Annon enim hastis atrocior erat illa, quam natura ciebat, commiseratio? Ac proinde animam illam, magis quam præacuta cuspis, excindere poterant. Nec enim ulla hasta tam acuta unquam esse queat, quam cogitationum illarum aculei, qui ab intimis visceribus acuebantur, ac surrigebantur, justi viri animam transfigebant. Nam hic

[1] Psal. VIII, 6. — [2] Id. V, 15. — [3] Prov. I, 9. — [4] Gen. XXII.

et tempore, et consilio, et plaga, et dolore opus est: ac tum mors sequitur. Illic autem nihil horum requirebatur; adeo tum celeriora, tum acriora vulnera erant. Et tamen, cum adversus eum cogitationes arma induissent, ingens erat tranquillitas: omnesque composite stabant, ornantes potius ipsum quam terrore afficientes. Eum enim, gladium extendentem, ante oculos tibi pone, ac quos volueris Reges, Augustos, Cæsares, in medium profer. Nihil enim simile dixeris, nec speciem ullam ejusmodi, tamque amplam et insignem ac cœlis dignam ostendere poteris. Tum enim vir ille justus de potentissima tyrannide triumphum egit. Nihil enim est quod majorem tyrannidem habeat, quam natura. Atque ut sexcentos, qui necem tyrannis intulerint proferas, nullum tamen ejusmodi nobis ostenderis. Etenim hæc palma Angeli verius quam hominis tunc erat. Sic quippe considera. Natura cum armis suis, cum militaribus omnibus copiis suis humi jacebat: ipse autem stabat extenta manu, non coronam, sed gladium, quavis corona illustriorem, tenente: atque Angelorum agmen applaudebat, ac Deus e cœlis victorem eum pronuntiabat. Quoniam enim in cœlis conversatio erat, idcirco cœlesti quoque præconio celebrabatur. Quidnam hoc splendidius? Imo quidnam cum hoc tropæo conferri queat? Nam si, cum athleta vicisset, non præco quidam ex inferiori loco, sed rex ipse e superiore assurgens victoris laudes prædicaret, annon hoc ille coronis ipsis honorificentius sibi esse duceret, omniumque spectatorum oculos ad se converteret? Cum igitur non mortalis quispiam rex, sed Deus ipse, non in hoc theatro, sed toto orbe inspectante, atque Angelorum et Archangelorum grege, alta voce de cœlo clamans, victorem ipsum pronuntiet, ubinam, quæso, justum illum collocabimus? Quin, si placet, vocem quoque ipsam audiamus. Quænam ergo hæc vox est: « Abraham, Abraham,

» non extendas manum tuam in Isaac, nec facias illi quid-» quam. Nunc enim cognovi quod tu timeas Dominum, » quoniam non pepercisti unigenito filio tuo propter me[1]. » Quid autem hoc? Is-ne qui omnia novit antequam oriantur, demum cognovit? Atqui hominibus quoque perspecta jam erat ipsius pietas. Tot suæ erga Deum benevolentiæ argumenta dederat, cum Deus ad eum dixisset: « Egredere de » terra tua, et de cognatione tua[2]: » cum ob ipsum, atque honoris ipsius causa nepoti suo primatu cessisset: cum eum e tot tantisque periculis extraxisset: cum in Ægyptum ipsius jussu profectus fuisset, atque uxore sibi adempta non indignationem concepisset, aliaque multa fecisset. Quibus ex rebus homo etiam, ut jam dixi, pietatem ipsius compertam habere potuisset, nedum Deus, qui non expectat ut per ipsas res finem noscat? Quonam autem modo illum justum pronuntiasset, si ipsum ignorasset? « Credidit » enim, inquit, Abraham: et reputatum est ipsi ad justi-» tiam[3]. »

VI. Quid igitur est istud, « Nunc cognovi? » Syrus quidem sic habet: « Nunc declarasti, » subaudi, hominibus. Nam ipse jampridem, atque ante omnia jussa, id noram. Cur autem nunc quoque hominibus? Annon illa ad declarandam ipsius erga Deum benevolentiam sufficiebant? Sufficiebant sane. Verum hoc tanto illa omnia antecellit, ut præ eo nihil prorsus illa esse videantur. Quamobrem, ut præclarum hoc facinus amplificaret, atque reliquis omnibus præstantius esse ostenderet, his verbis usus est. Siquidem etiam hoc in hominum consuetudine positum est, ut in eximiis ac præcellentibus rebus, palmamque obtinentibus, ad hunc modum loquantur: verbi gratia, cum quis majus quam antea, munus a quodam accipit, sæpe ita loquitur: Nunc perspexi, quod me ille

[1] Gen. XXII, 11, 12. — [2] Id. XII, — [3] Rom. IV, 3.

amet : non hoc dicens quasi ea, quæ præcedentis temporis erant, ignoret; sed ut hac ratione ostendat munus istud, quo nunc affectus est, cæteris omnibus præstare. Sic Deus quoque humano more loquens, « Nunc, inquit, » cognovi : » nihil hisce verbis, quam certaminis magnitudinem exprimere volens, non autem quod tum duntaxat, aut timorem, aut timoris magnitudinem cognosceret. Nam etiam cum ait : « Venite descendamus ac videamus [1], » non idcirco hac oratione utitur, quod descensu opus habeat; quippe qui omnia impleat, atque omnia apertissime cognoscat : sed ut hinc discamus, de re aliqua non temere pronuntiare. Atque item, cum ait Scriptura, Deus de cœlo prospexit, per metaphoram ab hominibus ductam, exactissimam cognitionem intelligit. Eodem modo hic quoque, « Nunc cognovi, » ait : ut hoc omnibus prioribus majus excellentiusque esse demonstret. Hoc ita esse probat ex eo, quod deinceps subjungit, « Quia non pepercisti filio tuo » dilecto propter me. » Non duntaxat dixit, « Filio tuo, » sed, « Filio dilecto. » Non enim adversus naturam tantum, sed etiam adversus benevolentiæ affectum, qui, tum ob magnam pueri virtutem ingens erat, intrepidum se præbuit. Quod si, ne ut improbos quidem filios aspernentur, facile adduci parentes queunt, verum eos quoque lacrymis prosequuntur : cum et filius fuerit, et germanus, et unigenitus, et dilectus, et Isaac, et ab ipso patre jugulandus sit, quisnam incredibilem illam philosophiam verbis complecti possit? Nimirum hoc certamen mille diademata, atque innumeras coronas splendore superat. Etenim ei, qui coronam illam gerit, plerumque et mors superveniens infesta est, et mille etiam ante mortem rerum insidiæ. Hoc autem diademate quisquis redimitus fuerit, id ei ne post mortem quidem quisquam eripere poterit, non

[1] Gen. XVIII, 21.

suorum, non alienorum. Atque etiam pretiosissimum hujus diadematis lapidem perspicias velim. Ut enim pretiosus lapis, sic eum ad extremum cingit. Quidnam autem hoc est? « Propter me. » Neque enim hoc est, quod admirationem meretur, nempe quod non pepercerit, sed quod propter eum. O dexteram beatam, quali gladio donata est! O admirandum gladium, quali dextera donatus est! O beatum inquam gladium, ad quod ministerium paratus est! quod munus obivit, et cui figuræ subservivit! quonam pacto cruore tinctus est, et cruore non est tinctus? Neque enim, quo verbo utar, scio : adeo tremendum istud mysterium erat. Non pueri pellem attigit, nec sancti illius guttur penetravit, nec justi cruore rubuit. Imovero et attigit, et penetravit, et cruore rubuit : et immersus est, et non immersus. Mentis errore affici fortasse vobis videor, qui ita pugnantia loquar. Et certe afficior, dum justi illius miraculum animo contemplor, nec tamen pugnantia loquor. Etenim justi viri manus eum in pueri gutture defixit : at Deus etiam infixum non permisit pueri cruore contaminari. Neque enim Abraham solus eum tenebat : sed etiam Deus. Ille per voluntatem impellebat : hic per vocem reprimebat. Nam eadem vox dextram illius, et armavit, et compescuit : atque Deo, tanquam bellico cuidam imperatori, subdita, ad ipsius nutum omnia exequebatur : cunctaque ad illius vocem administrabantur. Sic enim considera. Dixit, « Occide : » ac statim armabatur. Dixit, « Ne occidas : » ac statim arma deponebat. Siquidem omnia parata jam erant. Ac postea Deus militem suum ac ducem orbi ostendit, victorem Angelorum theatro, illum inquam sacerdotem, illum regem, gladio magis, quam ullo diademate, coronatum, illum tropæo præstantem, ac sine conflictu victorem. Quemadmodum enim si quis imperator strenuissimum militem habeat, etiam ipsa geren-

dorum armorum dexteritate, ipsa statione, ipso impetu, hostem metu percellit : sic Deus sola justi viri voluntate, solo gestu, sola denique statione, communem omnium nostrum hostem diabolum exterruit, atque in fugam vertit. Nam et illum existimo tum tremebundum recessisse. At, dixerit fortasse aliquis, quare Deus dextram cruentari non permiserit, ac postea mactatum repente ad vitam revocarit? Quoniam fas non erat Deum hujusmodi sanguinem capere : sed pestiferos dæmones mensa hæc decebat. Atque hic utrumque declarabatur, nempe et Domini benignitas, et servi probitas. Ac prius quidem de terra sua egressus fuerat : tum vero ab ipsa quoque natura excessit. Eoque nomine sortem cum fœnore accepit, idque admodum merito. Patris enim nomen amittere maluit, quam a probi servi officio recedere. Eoque factum est, ut non modo pater, sed etiam sacerdos existeret. Et quia Dei causa etiam a suis abscesserat : idcirco Deus ipsi cum illis sua quoque largitus est. Ac quidem ipse, cum ab hostibus insidiæ creantur, ac miracula edit : ut in fornace, ac leonibus usuvenit [1]. Cum autem ipsemet est qui imperat, intra animi promptitudinem imperium suum sistit.

VII. Quid enim, heus tu, in illa animi fortitudine ac præstantia jam desiderabatur? Num Abraham, quod eventurum erat, præsciebat? Num Dei misericordiam ullo artificio captabat? Nam licet Propheta esset; at Propheta non omnia novit. Itaque supervacanea jam ac Deo indigna trucidatio extitisset. Quod si illud operæ-pretium fuerat scire, Deum mortuos ad vitam revocare posse, multo scilicet admirabilius id ab uxoris vulva intellexerat, imo ante hanc quoque demonstrationem, ut qui fide præditus esset. Tu vero Justum illum non solum admireris, sed etiam imiteris. Cumque eum in tanto tumultu, ac tanta fluc-

[1] Dan. III, 6.

tuum tempestate, non secus atque in tranquillitate navigantem cernis, fac etiam ut obedientiæ et fortitudinis clavum arripias. Nec mihi illud tantum commemora, quod altare extruxerit, et ligna pararit; sed pueri quoque vocem in mentem revoca, tecumque illud reputa, quanta exercituum agmina impetum in eum fecerint, ipsi pavorem injicientia, cum puerum dicentem audivit, « Pater » ubinam est victima? » Animadverte, quot tum cogitationes commotæ sint, non ferro, sed igneis hastis armatæ, atque undique eum pungentes et conscindentes. Nam si nunc quoque multi etiam, qui patres non sunt, dolore franguntur, et collacrymassent, nisi rei exitum perspectum haberent, imo etiam complures, quanquam illum norint, lacrymantes tamen intueor : quo tandem cruciatu affectum eum fuisse probabile est, qui ipsum genuerat, qui educaverat, qui in senectute, qui solum habebat, qui talem, qui cernebat, qui audiebat, qui jamjam de medio sublaturus erat? Quæ verborum prudentia? quæ responsionis mansuetudo? Quis autem tum operabatur? Diabolusne, ut faces quasdam naturæ admoveret? minime : verum Deus, ut aurcam Justi animam magis exploraret. Etenim cum Jobi uxor verba faceret, diabolus operabatur. Tale quippe illud consilium erat. Hic vero nihil impie loquebatur, sed perquam pie et circumspecte : ac multa venustas in verbis efflorebat, magnaque mellis copia e sermonibus manabat, a tranquilla illa et placida anima fluens. Atque hæc verba tantam vim habebant, ut vel saxeum pectus emollire possent. Nec tamen adamantem illum perculerunt, imo nec concusserunt. Nec dixit : Quid patrem vocas, qui paulo post pater tuus futurus non est, quique jam hujus honoris jacturam fecit? Quanam porro de causa puer quoque sciscitatur? certe non quod curiositate duceretur, sed quod de iis, quæ proposita erant, anxio ac sol-

licito animo esset. Sic enim secum cogitabat, nisi pater eum participem earum rerum, quæ gerebantur, adhibere voluisset, minime facturum fuisse, ut servis infra manere jussis, ipsum solum assumeret. Ob idque tum denique ipsum interrogat, cum jam soli essent, nec quisquam ea, quæ dicebantur, audiret. Tanta pueri prudentia erat. An non omnes, tam viri, quam uxores, incaluistis? Annon unusquisque vestrum puerum illum animo complectitur, et exosculatur, prudentiamque suspicit, atque ipsius pietate commovetur, qua fiebat, ut cum etiam colligaretur, ac rogo imponeretur, non metu concuteretur, nec resiliret, nec patrem ut furore percitum accusaret: verum et vinculis astringeretur, et sustolleretur, ac imponeretur, cunctaque, velut agnus quispiam, vel potius, ut communis omnium Dominus, silentio ferret? Etenim illius mansuetudinem imitabatur, ac figuram tenebat. « Tanquam ovis, » enim, inquit, ad occisionem ductus est, et quasi agnus » coram tondente se obmutuit [1]. » Atqui locutus est iste; nam et Dominus quoque ipsius locutus est. Quonam igitur modo obmutuit? Hoc est, nihil arrogans, nihil asperum locutus est, sed blanda omnia et mansueta: ac verba ipsa plus mansuetudinis præ se ferebant, quam si tacuisset. Quandoquidem etiam Christus dicebat: « Si male locutus » sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid » me cædis [2]? » Et tamen sic mansuetudinem suam magis declaravit, quam si silentio usus fuisset. Et ut hic patri ex altari, sic ille etiam e cruce loquitur: « Pater, dimitte illis, » quia nesciunt quid faciunt [3]. » Quid igitur ad ista patriarcha? « Deus providebit sibi victimam in holocaustum, » fili [4]. » Uterque naturæ vocabula usurpat. Ille patrem, hic filium vocat. Ac grave utrinque bellum excitatur, atque

[1] Isaï. LIII, 7. — [2] Joan. XXVIII, 23. — [3] Luc. XXIII, 24. — [4] Gen. XXII, 8.

ingens tempestas : nusquam tamen naufragium. Philosophia enim omnia vincit. Deinde ut Dei nomen audivit, nullum ultra verbum addidit, nec curiosius inquisivit. Usque adeo prudens erat hic puer, idque in ipso ætatis flore. Vides quot exercitus rex hic superarit, quot irruentia bella compresserit? Neque enim Jerosolymæ tam formidabiles erant barbari, cum eam sæpe numero aggrederentur, quam hæ cogitationes undique ipsum circumsidentes. Et tamen omnes superavit. Vis etiam sacerdotem cernere? Non longe exemplum est. Nam cum eum ignem et gladium habentem, et altari astantem intueris, quid jam est quod de sacerdotio dubites? Quod si vis victimam quoque videre, duplicem cernas licet. Obtulit enim filium, obtulit et ovem, vel, ut rectius loquar, ante omnia voluntatem suam. Atque per ovis quidem cruorem, manum; per filii autem mactationem animam sanctificavit. Atque ita sacerdos creatus est, per Unigeniti sanguinem, per Agni sacrificium. Nam et sacerdotes per victimarum, quæ Deo offerebantur, sanguinem olim sanctificari solebant. Vis-ne etiam prophetam conspicere? « Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum : Et vidit, et gavisus est [1]. » Ad eumdem modum tu quoque in baptismo rex, et sacerdos, et propheta efficeris : Rex, cum omnes pravas actiones in terram abjecisti, ac peccata interemisti : Sacerdos, cum te ipsum Deo obtulisti, ac corpus mactasti, atque ipse quoque mactatus es. « Si enim ei commortui sumus, inquit, et convivemus ei [2]. » Propheta denique, cum futura discis, ac divino Numine afflaris, atque obsignaris. Quemadmodum enim nota quædam militibus, ita fidelibus quoque spiritus imponitur. Quo fit, ut si ordinem deserueris, perspicuus omnibus fias. Judæi enim signi loco circumcisionem habebant : nos autem pignus Spiritus.

[1] Joan. v, 35. — [2] 2 Tit. II, 11.

Hæc igitur scientes, ac dignitatem nostram considerantes, vitam gratia dignam præstemus, ut futuro quoque regno potiamur. Quod detur omnibus nobis assequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

CAPUT I.

Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis non ultra veni Corinthum [1].

I. Quid ais, beate Paule? Parcens eis non venisti Corinthum? Ergo sermonem secum pugnantem nobis hoc loco inducis. Superius enim hoc asserebas, hanc tibi non veniendi causam fuisse, quod carni consentanea consilia minime admitteres, nec tui juris esses, verum Spiritus arbitrio ubique circumagereris: atque afflictiones etiam in medium proferebas. Hoc autem loco tui arbitrii fuisse ais, quod non veneris, non autem auctoritatis ac potestatis Spiritus. « Parcens enim vobis, inquit, non veni Corin- » thum. » Quidnam igitur dicendum? Nempe quod hoc quoque ipsum a Spiritu proficiscebatur: cumque venire ipse vellet, in mentem ei Spiritus injecit, ut non veniret, hoc videlicet proponens, ipsis indulgendum esse. Aut certe de altero adventu loquitur, atque hoc significat sibi quidem in animo fuisse, prius quam superiorem Epistolam scriberet, ad eos se conferre, cæterum sese ob charitatem

[1] 2 Cor. I, 23.

continuisse, ne eos incorrectos ostenderet. Probabile autem est, post illam Epistolam, Spiritu jam eum minime prohibente, suapte sponte ob hanc causam mansisse. Quod etiam magis conjicere est, nempe quod initio quidem Spiritus prohibebat : post autem ipse quoque secum reputans id melius esse, manserit. Tu vero consideres velim quo pacto rursus mentionem sui faciat. Quod quidem idcirco facit, id enim inculcare non desinam ; ut a contrariis patrocinium sibi quærat. Quoniam enim verisimile erat eos sinistri aliquid suspicari ac dicere : Idcirco ad nos non venisti, quia nobis infensus esses ; contrarium ostendit, nempe se ideo ad eos profectum non esse, quod eos amaret. Quid autem est, « Parcens? » Audivi, inquit, nonnullos esse apud vos qui stuprum perpetrarint : noluique ad vos venire, ne vos in mœrorem conjicerem. Coram enim necesse fuisset facinus examinare, et vindicare ac punire, atque de multis pœnas sumere. Itaque satius esse duxi abesse, ac resipiscentiæ locum vobis concedere, quam præsens facinus ulcisci, graviusque irasci. Etenim sub Epistolæ finem apertius istud declaravit, cum dixit : « Ti» meo autem, ne forte cum venero, humiliet me Deus apud » vos, et lugeam multos ex iis, qui ante peccaverunt, et » non egerunt pœnitentiam super immunditia et fornica» tione quam fecerunt[1]. » Hoc igitur hic quoque ostendit, atque id quidem profert, tanquam se excusans : eosque acerrime perstringit, ac terret. His enim verbis significavit eos pœnæ obnoxios esse : atque adeo fore ut acerbi aliquid patiantur, nisi quamprimum emendentur. Quod etiam ipsum rursus ad Epistolæ calcem ait : « Si rursus » venero, non parcam. » Cæterum illic apertius istud exprimit : hic autem, quoniam initium scribendi faciebat, non ita hoc dicit, sed submissius. Ac ne hoc quidem contentus,

[1] 2 Cor. XII, 21.

id quoque ipsum rursus mitigat, ac correctione quadam utitur. Quia enim hoc dictum hominis esse videbatur haud parvam auctoritatem præ se ferentis ; iis enim parcit aliquis, in quos suo jure animadvertere potest, idcirco illud molliens, atque id, quod speciem asperitatis habebat, adumbrans, ait : « Non quia dominamur fidei vestræ [1]. » Hoc est : Non idcirco dixi me, ut vobis parcerem, Corinthum non venisse, ac si vobis dominer. Nec dixit : « Vobis ; » sed, quod mitius ac verius erat, « Fidei vestræ. » Nam credere nolentem quis est qui cogere queat ? « Sed » adjutores sumus gaudii vestri. » Quoniam, inquit, gaudium vestrum nostrum est, ideo non veni, ne vos in mœrorem conjicerem, atque ita mœrorem meum augerem. Sed mansi ut minis correcti lætemini. Omnia enim lætitiæ vestræ causa facimus, et hac in re studium ponimus ; quia illam vobiscum communem habemus. « Nam fide statis. » Vide quo pacto rursum submisse loquatur : veretur enim iterum eos perstringere, quoniam in priore Epistola vehementer ipsos incesserat, ac resipiscentiam quamdam exhibuerant. Atque hoc eorum animos subversurum erat, si, cum ad meliorem frugem se convertissent, eamdem objurgationem subiissent. Ideo hæc Epistola superiore multo lenior est. « Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum » in tristitia venirem ad vos [2]. » Cum ait : « Iterum, » ostendit se jam ab illis mœrore affectum fuisse : cumque se excusare videtur, eos, tacite perstringit. Nam si jam ei mœrorem attulerant, ac rursus allaturi erant, cogites velim quantus mœror ipsius verisimiliter futurus erat. Verum hoc non dicit, quod mœstitia ab ipsis affectus sit, sed alio modo loquens, hoc ipsum innuit, aitque : « Propterea non » veni, ne vos mœrore afficiam. » Quod eamdem quidem vim habet atque id quod dixi, æquioribus autem animis

[1] 2 Cor. I, 24. — [2] Id. II, 1.

excipitur. « Si enim ego contristo vos, et quis est qui me » lætificet, nisi is qui contristatur ex me[1] ? » Quænam hæc consequentia est ? Maxima certe. Sic enim considera. Nolui, inquit, ad vos proficisci, ne vos amplius contristem, objurgans, excandescens, aversans. Deinde, quoniam hoc quoque grave erat, atque ipsorum accusationem complectebatur, siquidem ita viverent, ut Paulum mœstitia afficerent, correctionem adhibet, aitque : « Si enim ego con- » tristo vos, et quis est qui me lætificet, nisi is qui » contristatur ex me? » Horum autem verborum hic sensus est : Quod si etiam futurum esset, ut in dolore versarer, dum scilicet vos objurgare, ac mœstos videre cogerer : at ex hoc quoque ipso voluptatem caperem. Maximum enim hoc amoris argumentum est, tanti me a vobis pendi, ut animos vestros mordere queam, dum vos aversor.

II. Ac vide prudentiam. Nam quod in more discipulorum positum est, ut doleant atque ægre ferant cum objurgantur, sic tamen eos inducit, tanquam hac in re ipsi gratificentur. Neque enim, inquit, me quispiam perinde exhilarat ut ille qui verba mea curat, ac discruciatur cum me iratum cernit. Et quidem consentaneum erat ut diceret : « Si enim ego contristo vos, ecquis est qui lætitiam » vobis afferre possit? » At hoc tamen non dicit, sed id rursus invertit, eos videlicet deliniens, ac dicens : Etiamsi vos molestia afficio, in hoc tamen maximum a vobis beneficium capio, quod sermonibus meis animi vestri perstringatur. « Etenim hoc ipsum scripsi vobis[2]. » Quidnam ? Quod ut vobis parcerem, non venerim. Quando autem id scribebat? An in priore Epistola, cum dicebat : « Nolo au- » tem nunc vos in transitu videre[3] ? » Non quidem, ut opinor : sed in eadem Epistola, cum diceret ; « Ne cum venero » rursus, humiliet me Deus apud vos. Scripsi ergo, inquit,

[1] 2 Cor. II, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] 1 Cor. XVI, 7.

» in fine Epistolæ : Ne forte, cum venero, humiliet me Deus, » et lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt [1]. » Cur autem scribas? « Ut non, cum venero, tristitiam habeam » de iis, de quibus oportuerat me gaudere : confidens in » omnibus vobis, quia gaudium meum, omnium vestrum » est [2]. » Quia enim dixerat voluptate se affici, cum ipsi angerentur, atque hoc adhuc asperius arrogantiusque videri poterat, id rursus alio modo invertit, ac per ea, quæ subjunxit, mitigavit. Ideo enim, inquit, prius ad vos scripsi, ne dolenti animo vos inveniam non correctos. Ob idque dixi : « Ut non contrister ; » non quod hac in re commodum meum spectem, sed vestrum. Scio enim vos, cum me lætum cernitis, lætos quoque esse : cum dolentem conspicitis, in dolore etiam versari. Vide igitur rursus quo pacto, quæ dicta sunt, inter se cohæreant. Sic enim, quid Paulus dicat, facilius intellectu assequemur. Idcirco, inquit, non veni, ne vos mœrore afficerem, si incorrectos offendissem. Hoc autem non mea, sed vestra causa faciebam. Ego enim ex vestro mœrore haud parvam voluptatem capio, cum me vobis tantæ curæ esse cerno, ut etiam in mœrore ac dolore sitis, cum indignatione afficior ; quis enim est qui me exhilaret, nisi qui ex me contristatur ? tamen quamvis animo ita constitutus sim, quoniam vestri rationem habeo, hoc ipsum ad vos scripsi, ut ne contrister : in hoc quoque rursus, non meum, sed vestrum commodum spectans. Neque enim me fugit, quin ea res vobis mœrori futura sit, si dolentem me videritis : ut contra lætitiæ, si me lætum conspexeritis. Vide itaque prudentiam, dixerat : « Non veni, ut ne vos contrister ; et tamen gaudeo, » inquit. Deinde, ne ex eorum dolore voluptatem sibi esse videatur, in hoc, inquit, gaudeo, quod vos perstringam. Nam alioqui discrucior, cum eos, a quibus tantopere amor, molestia

[1] 2 Cor. XII, 21. — [2] Id. II, 3.

afficere cogor, non ob id tantum quod objurgem, sed ob id etiam, quod ipse quoque in mœrore sim, ac vobis rursus hoc nomine mœrorem accersam. Animadverte autem quo pacto istud etiam cum laude ponat dicens : « De quibus » oportuerat me gaudere. » Hæc enim verba hominis sunt, sinceritatem atque ingentem amoris affectum testificantis; non secus ac si quis de filiis, quos multis beneficiis affecisset, et quorum causa plurimum laboris suscepisset, loqueretur. Quocirca, inquit, si hac ratione scribo, ac non venio, ut magni aliquid procurem non venio, ac non quod vos oderim atque averser, sed quod admodum amem. Deinde quoniam dixerat : « Qui me contristat, me lætifi- » cat, » ne illi dicerent : Hoccine igitur tibi studio est, ut lætificeris, atque omnibus vim tuam ostentes? ideo subjunxit : « Nam ex multa tribulatione et angustia cordis » scripsi vobis per multas lacrymas, non ut contristemini, » sed ut sciatis quam charitatem habeam abundantius erga » vos[1]. » Quid hac anima ad amandum propensius? Ostendit enim se non minus, imo etiam multo magis doluisse, quam illi ipsi, qui peccaverant. Non enim « Ex tribula- » tione » tantum dixit, sed, « Ex multa : » nec per lacrymas solum, sed, « Per multas lacrymas, et cordis angustiam. » Hoc est, mœrore præfocabar, ac strangulabar. Ac tristitiæ nubem jam non ferens, ad vos scripsi : non ut contristemini, inquit, sed ut charitatem eam noscatis, quam abundantius erga vos habeo. Atqui sermonis series hoc postulabat, ut diceret : « Non ut contristemini, sed ut resipisca- » tis; » etenim hac de causa scripserat. Hoc tamen non dicit : sed, ut plus suavitatis orationi suæ conciliet, atque in majorem sui amorem eos pertrahat, hoc illius loco ponit, ostendens se amore ductum omnia facere. Nec charitatem tantum dixit, sed : « Quam abundantius habeo erga vos. »

[1] 2 Cor. II, 4.

Vult enim hac quoque ratione animos eorum allicere, dum se eos præ cæteris amare, atque ut erga eximios discipulos affectum esse demonstrat. Unde etiam ait : « Et si aliis non » sum Apostolus, at vobis tamen sum. Etsi multos pæda- » gogos habeatis, non tamen multos patres[1]. » Ac rursus : « In gratia Dei conversati sumus in mundo : abundantius » autem apud vos[2]. » Atque infra etiam, inquit, abundantius vos diligens, minus diligor. Et hoc loco : « Quam habeo » abundantius erga vos. »

III. Itaque etiamsi verba iracundiæ plena erant, tamen hæc animi concitatio ex ingenti charitate ac dolore nascebatur. Cumque Epistolam scriberem, inquit, dolebam et angebar, non hoc tantum nomine, quod peccassetis, sed etiam, quod vobis mœrorem afferre cogerer. Verum hoc quoque ipsum ex amore : non secus ac si quis, cum filium imprimis charum habeat, qui sanie laboret, eumque secare atque urere cogatur, utroque nomine doleat, tum quod æger sit, tum quod eum secare necesse habeat. Ac proinde id quod mei in vos odii signum esse existimatis, magni amoris argumentum erat. Quod si hoc ipsum, quod vos contristarim, ab amore ortum trahit, multo sane illud magis, quod, dum in mœrore estis, in lætitia verser. Cum ergo se ipse excusasset ; siquidem plerisque locis se excusat : nec propterea erubescit. Nam cum Deus id faciat dicens : « Populo meus, quid feci tibi[3] ? » multo magis id Paulum facere convenit ; cum, inquam, se ipse excusasset, ac jam pro eo verba facere pararet, qui stupri crimine se obstrinxerat, ne illi, tanquam qui contraria jussa acciperent, distorquerentur pertinaciusque contenderent, quia idem ipse erat, qui et tum ira exarserat, et nunc eum missum facere jubebat, vide quo pacto, tum per ea quæ dixit, tum per ea quæ dicturus est, hoc præmuniverit. Quid enim ait :

[1] 2 Cor. IX, 2, et IV, 15. — [2] Id. XII, 15. — [3] Mich. VI, 3.

« Si quis autem contristavit, non me contristavit[1]. » Postea-quam prius illos laudavit, quod iisdem rebus et gauderent et angerentur, tum demum sermonem de hac re aggreditur : cum prius dixisset : « Gaudium meum, vestrum om-» nium est. » Quod si gaudium meum, omnium vestrum est, oportet ut mecum nunc quoque gaudeatis, ut tunc mecum doluistis. Nam ut tum dolendo mihi voluptatem attulistis, ita nunc gaudendo, siquidem gavisi fueritis, idem efficietis. Nec dixit : « Mœror meus, mœror omnium vestrum est; » sed cum in aliis locis hoc astruxisset, nunc id solum, quo habebat opus, posuit, nempe gaudium; dicens : « Gaudium » meum, omnium vestrum est. » Deinde superiorum quoque meminit his verbis : « Si quis autem contristavit, non » me contristavit, sed ex parte : ut non onerem vos om-» nes[3]. » Scio, inquit, quod ira et indignatione mecum commoti fuistis propter eum qui stuprum admiserat : atque hoc facinus vos omnes ex parte mœstitia affecit. Atque ideo dixi : « Ex parte, » non quod vos minorem inde mœrorem acceperitis, quam ego : sed ne illum, qui stuprum perpetravit, nimium onerem. Quocirca non me solum ille in mœrorem conjecit, sed vos etiam omnes. Atque ut indulgentius cum eo agerem dixi : « Ex parte. » Vides quomodo statim iratos eorum animos lenierit, cum ostendit ipsos indignationis quoque participes fuisse? « Sufficit illi, » qui ejusmodi est, objurgatio ea quæ fit a pluribus[4]. » « Non dixit : « Fornicatori, » sed rursus, « Ei qui ejusmodi » est, » ut et in præcedenti Epistola : verum non eamdem ob causam. Illic enim ob pudorem ita loquebatur, hic ob indulgentiam. Ob idque nec jam uspiam peccati mentionem facit, quod tempus esset, ut ipsius patrocinium susciperet. « Ita ut e contrario magis donetis et » consolemini : ne forte abundantiore tristitia absorbea-

[1] Cor. II, 5. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6.

» tur qui est ejusmodi [1]. » Non enim solum jubet objurgationi finem imponi, sed etiam illum ad priorem statum reduci. Etenim si quis eum, qui verberibus cæsus sit, tantummodo missum faciat, nec ei medeatur, nihil fecit. Vide autem quonam rursus modo illum quoque coërceat, ne ob condonatum peccatum deterior fiat. Nam quamvis peccatum confessus fuerit, ipsiusque eum pœnituerit : ostendit tamen eum non tam pœnitentiæ opera, quam gratia et beneficio veniam consequi. Ob idque ait : « Donetis et consolemini. » Et quod sequitur, idem declarat. Non enim quod id promereatur, nec quod eam, quam par sit, pœnitentiam præstiterit : sed quia infirmus est, idcirco, ait, hoc peto. Unde etiam subjunxit : « Ne forte » abundantiori tristitia absorbeatur qui est ejusmodi. » Quæ verba sunt hominis magnæ pœnitentiæ testimonium ipsi tribuentis, nec eum in desperationem ruere sinentis. Quid est autem, « Absorbeatur? » Nempe vel hoc faciens, quod a Juda factum est : vel etiam, si vitæ usura fruatur, deterior factus. Etenim si resiliat, inquit, quod contractum ex longiore objurgatione dolorem non amplius ferre queat; desperata salute, aut in laqueum, aut in majorem deinceps improbitatem ruet. Itaque occurrendum est, ne ulcus ingravescat, neve id quod recte fecimus, ob neglectum modum amittamus.

IV. Hæc autem eo dicebat, ut et illum, quod jam dixi, coërceret, et admoneret, ne post impetratam veniam ignavior fieret. Non enim, inquit, eum ita excepi, quasi sordes penitus absterserit, sed quod vererer ne gravius aliquid in se admitteret. Ex quo illud discimus, non ex scelerum tantum natura, sed ex peccantium etiam animo atque affectione indicendam esse pœnitentiam, ut tum fecit Apostolus, quod ipsius imbecillitatem extimesceret. Ideoque

[1] 2 Cor. II, 7.

dicebat, « Ne absorbeatur, » velut a bellua quadam, atque a tempestate, ac procellis, « Propter quod obsecro vos[1]. » Non jam imperat, sed obsecrat, non ut præceptor, sed ut æqualis, atque illis in judiciaria sede constitutis, ipse in patroni loco atque ordine se collocavit. Quoniam enim id, quod in animo habebat, confecerat, præ gaudio jam modum in supplicando excedit. Quidnam est, quæso de quo obsecras? « Ut firmetis in eum charitatem, » hoc est, constabiliatis, nec eum leviter ac vulgari modo suscipiatis. Quibus etiam verbis summæ virtutis testimonium ipsis tribuebat: siquidem ii, qui hominem illum usque adeo amabant ac tuebantur; ut etiam animis inflarentur, adeo rursus eum aversati sint, ut tantopere laborandum Paulo fuerit, ut charitatem in eum firmarent. Hæc discipulorum, hæc magistri virtus est: quod illi tam morigeros se præbeant, hic tam præclare ipsos componat ac moderetur. Hoc si nunc quoque fieret, qui peccant, haud sine sensu peccarent. Nec enim temere amare oportet, nec sine ratione aversari. « In hoc enim etiam scripsi vobis, ut cog» noscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes » sitis[2]; » hoc est, non modo in amputando, sed etiam in adjungendo. Vides quonam pacto hic quoque rursus metum immittat? Ut enim cum ille peccasset, terrorem ipsis injecit, nisi eum abscinderent, dicens: « Exiguum fermen» tum totam massam corrumpit[3], » aliaque plura: eodem hic quoque modo inobedientiæ metum iisdem injicit, his fere verbis utens: ut tunc non pro illo tantum, sed etiam pro vobis, si nunc quoque non magis illius, quam vestra causa consilium vobis capiendum est, ne pervicaces, atque inhumani esse videamini, nec in omnibus obedientes. Ac proinde ait, « In hoc enim etiam scripsi vobis, ut cognos» cam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes

[1] 2 Cor. II, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] 1 Cor. V, 6.

» estis. » Etenim illud invidiæ fortasse ac livoris esse videri potuisset : hoc autem puram imprimis ac sinceram obedientiam ostendit, et an ad humanitatis officia idonei sitis. Hoc enim proborum discipulorum est, nempe non modo illa, sed contraria quoque imperanti obtemperare. Ideo dixit, « Ad omnia. » Quibus verbis ostendit, nisi obediant, id non tam ei, quam sibi ipsis probro ac dedecori fore, ut qui pervicaciæ opinionem collecturi sint. Hoc autem facit, ut hinc quoque ipsos ad parendum impellat. Unde etiam ait, « In hoc enim et scripsi vobis. » Neque enim ob eam causam scripsit : sed hoc idcirco dixit, ut eorum animos pelliceret. Quod enim præcipue agebatur, erat illius salus, qui peccarat. Verum ubi nihil damni, ipsis etiam gratificatur. Per hæc autem verba, « Ad omnia, » rursus eos laudat, pristinam eorum obedientiam commemorans, atque in medium adducens. « Cui autem aliquid donatis, et ego[1]. » Vides quo pacto rursus posteriores sibi tribuit, illos videlicet duces atque auspices, se vero comitem duntaxat ostendens? Sic nimirum exacerbatus animus mitigatur : sic durus ac pertinax emollitur. Postea ne supinos eos reddat, ut penes quos negotii summa sit, et ne illum missum faciant, ad hoc ipsos impellit, dum ait se quoque illi condonasse. « Nam et ego si quid donavi, quod donavi, propter » vos[2]. » Quin hoc quoque ipsum vestra causa feci, inquit. Et sicut, cum illum amputari jubebat, nec ei indulgendi arbitrium ipsis permisit, dicens : « Jam judicavi tradere » hujusmodi hominem Satanæ[3], » ac rursus tamen eos sententiæ socios ascivit, cum diceret ; « Congregatis vobis » tradere eum : » duas videlicet res maximas struens, nempe ut et sententia ferretur, et tamen non sine illis, ne hac ratione eos lædere videretur ; ac neque solus eam proferebat, ne illi eum arrogantem esse, ac se ab eo contemni judica-

[1] 2 Cor. II, 10. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. V, 5.

rent : nec rursus rem totam ipsorum arbitrio committebat, ne accepta hujusce rei potestate proderent eum qui peccaverat, intempestivam erga ipsum indulgentiam adhibentes : ita hic quoque facit, dicens : « Ego jam condonavi, qui in priore Epistola jam condemnaram. » Deinde ne, tanquam contempti, animis offenderentur, ait, « Propter » vos. » Quid igitur? An ut ab hominibus gratiam iniret, ipsi ignovit? Minime. Ideoque adjecit, « In persona Christi. » Quid est, « In persona Christi? » hoc est, secundum Deum, vel, ad Christi gloriam. « Ne circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus[1]. » Vides-ne ut et illis potestatem concedat, et eamdem rursus adimat : ut illinc quidem eos mitiget ac emolliat, hinc autem eorum arrogantiam amputet? Nec vero id solum hoc loco molitur, sed illud quoque, ut ostendat commune detrimentum fore, si non obedierint. Quod etiam in principio fecit. Nam tum etiam dicebat, modicum fermentum totam massam corrumpit[2] : et rursus hic, « Ut non circumveniamur a » Satana : » atque illius qui peccarat, absolutionem, ubique sibi et illis arrogat.

V. Verum altius rem considera. « Si quis autem me con- » tristavit, inquit, non me contristavit, sed ex parte, ut » non onerem omnes vos. » Ac deinde rursus, « Sufficit ei » qui ejusmodi est, objurgatio ea, quæ fit a pluribus[3]. » Hoc ipsius decretum est, atque sententia : nec tamen in hoc decreto constitit : sed rursum eos quoque socios adhibet, dicens : « Ut e contrario magis condonetis et con- » solemini. Propter quod obsecro vos, ut firmetis in eum » charitatem. » At posteaquam totum istud eorum arbitrio permisit ; ad auctoritatem suam deinceps transit, his verbis utens, « In hoc enim scripsi vobis, ut cognoscam experi- » mentum vestrum, an in omnibus obedientes estis. » Mox

[1] 2 Cor. II, 11. — [2] 1 Cor. V, 6. — [3] 2 Cor. II, 5, 6.

rursus gratiam ipsis ascribit, cum ait, « Cui autem donastis. » Tum rursus sibi, dicens : « Et ego : Si cui donavi, » propter vos. » Deinde simul et ipsis et sibi eam vindicat, cum ait : « Nam et ego, si quid donavi, propter vos, in persona Christi, » hoc est, ad gloriam Christi : vel, tanquam Christo hoc etiam imperante : idque maxime illos movebat : timebant enim ne indulgentia minus uterentur in re, quæ ad Christi gloriam pertineret, ipsique placeret. Deinde rursus commune detrimentum, si obedire negligerent, proponit dicens : « Ut non circumveniamur a Sa- » tana. » Quo loco pulchre πλεονεξίας vocabulum usurpavit. Neque enim ille sua jam capit : sed nostra eripit. Nec vero mihi hoc dixeris, quod solus ille fornicator belluæ in prædam cedat; verum illud quoque tecum reputa, quod gregis numerus minor fit : ac nunc præsertim, cum id, quod amissum est recuperare licet. « Non enim ejus cogi- » tationes ignoramus. » Nempe quod pietatis prætextu nobis exitium afferat. Non enim hinc solum, quod aliquem ad stuprum inducat, sed a contrario quoque perniciem afferre potest, nimirum ab immodico mœrore ex pœnitentia contracto. Cum igitur una cum suis nostros quoque abripiat, cum et peccare jubens perdat, et, nobis pœnitentiam indicentibus, rapiat, annon istud πλεονεξία est, hoc est, alienæ rei usurpatio ? Non enim satis habet per peccatum nos dejicere : sed per pœnitentiam quoque, nisi vigilemus, idem efficit. Atque ideo πλεονεξίαν merito appellavit, cum per ea etiam quæ nostra sunt, victoriam adipiscitur. Etenim per peccatum capere proprium ipsius est : at per pœnitentiam, non item. Nostrum enim, non autem illius, est hoc armorum genus. Quamobrem cum hinc quoque capere potest, animadverte quam turpis sit hæc clades : quantumque ille, ut imbelles et miseros irrisurus atque exagitaturus est, siquidem nos nostrismet armis subegerit. Perquam enim

ridiculum ac summe pudendum illud est, quod per medicamenta nostra, ipse vulnera efficiat. Ideo Paulus dicebat, «Non enim ipsius cogitationes ignoramus:» hoc est, quam multiplex, quam vafer, quam veterator, ac versutus sit, quam denique sub pietatis obtentu infestum nobis hostem præbeat. Hæc igitur nos quoque cogitantes neminem unquam contemnamus, nec peccantes desperemus, nec rursum socordia languecamus: verum, cum peccatum admisimus, animum conteramus, nec verba duntaxat proferamus. Siquidem complures novi qui se quidem peccata sua deflere aiunt, at interim nil magni operantur: verum jejunant illi quidem ac vestes asperas gestant: cæterum majori pecuniarum cupiditate flagrant, quam caupones: ira magis corripiuntur, quam feræ: atque obtrectatione magis, quam alii laudationibus delectantur. Pœnitentia, ista non sunt. Pœnitentia larva atque umbra ista sunt, non pœnitentia. Ob idque ad ejusmodi homines illud usurpare licet; «Videte ne circumveniamur a Satana; » non enim ejus cogitationes ignoramus. » Alios quippe per peccata, alios per pœnitentiam, alios alio modo perdit: dum videlicet eos nullum ex pœnitentia fructum percipere sinit. Nam cum quibusdam recta via perniciem afferre nequit, alteram viam init, sicque se comparat, ut labores quidem augeat, fructus autem adimat, ipsisque hoc persuadeat, ut tanquam omni ex parte officio perfuncti, reliqua negligant. Quocirca ne incassum nos ipsos vexemus, brevem ad hujusmodi mulieres orationem habeamus. Mulierum enim potissimum hic morbus est. Præclarum quidem hoc quoque est, quod nunc facitis, hoc est jejunare et humi cubare, ac cinerem adhibere: sed nisi alia insuper accesserint, nulla hinc utilitas consequetur. Ostendit Deus quo pacto peccata remittat. Quid igitur relicta hac via alteram vobis sternitis? Peccarunt quondam Ninivitæ,

eaque fecerunt, quæ vos quoque nunc facitis : sed videamus quidnam ipsis utilitatem attulerit. Quemadmodum enim medici ægrotis multa quidem remedia adhibent : sed qui sagaci ingenio est, non hoc perpendit, quod hoc atque illo medicamento usus sit is qui adversa valetudine laborat, sed quam utilitatem hinc sit consecutus : eodem modo hic iam res expendenda est. Quidnam igitur barbaris illis utilitati fuit? Vulneribus suis jejunium adhibuerunt, humi cubationem, saccum, cinerem, fletum : adjunxerunt etiam vitæ mutationem.

VI. Videamus igitur quidnam horum sanitatem ipsis attulerit. Unde autem hoc sciemus, inquies? Si ad medicum accedamus, atque ipsum interrogemus. Neque enim id nos celabit : imo etiam libenter dicet. Imo potius ne quis ignoret, aut sciscitari necesse habeat, pharmacum quoque, quod eos erexit, litteris mandavit. Quodnam igitur istud est? « Vidit, inquit, Deus quod conversus est unusquisque » a via sua prava : et pœnituit eum malorum quæ locutus » fuerat ut faceret eis [1]. » Non dixit : Vidit jejunium et cilicium, ac cinerem. Nec tamen hæc eo dico, ut jejunium tollam; avertat hoc Deus; sed ut vos ad id, quod jejunio præstantius est, faciendum horter, hoc est, ut ab omni vitio abstineatis. Peccavit etiam David. Videamus igitur quo pacto hic quoque pœnitentiam egerit. Tres totos dies in cinere sedit [2]. At ille quidem hoc non ob peccatum fecit, sed filii causa, calamitate nimirum adhuc tumultuantis : peccatum autem alio modo abstersit, nempe per humilitatem, per cordis contritionem, per animæ compunctionem; dum etiam illud cavet, ne in eadem relabatur; dum peccati nunquam memoriam abjicit; dum irruentes omnes acerbitates grato animo fert; dum iis, a quibus molestia afficitur, parcit; dum eos, qui ipsi insidias parant,

[1] Jon. III, 10. — [2] 2 Reg. XVIII.

non ulciscitur; imo eos, qui id facere cupiunt, prohibet. Nam cum Semeï eum innumeris probris obrueret, ac militarium copiarum præfectus, qui tum aderat, id indigno animo ferret, dicebat: « Sine illum mihi maledicere : Deus » enim hoc ei præcepit [1]. » Cor quippe contritum et humiliatum habebat [2], quod ipsius peccata maxime abstergebat. Nam hoc confessio, hoc pœnitentia est. Quod si jejunantes arrogantia laboremus, non modo nullum hinc emolumentum, sed etiam detrimentum capiemus. Quamobrem tu quoque cor tuum demitte, ut Deum allicias. Prope enim est his qui tribulato sunt corde [3]. Annon vides quomodo in splendidis ædibus, ii, qui dedecore affecti sunt, cum etiam ab infimis quibusque servis contumeliam accipiunt, non tamen colluctentur, sed ob infamiam eam quam peccatum ipsis inussit, æquo animo id ferant? Idem quoque tu facias. Si quis te conviciis insectetur, ne exaspereris, sed ingemiscas, non ob illatam tibi contumeliam sed ob peccatum quod te in ignominiam conjecit. Cum peccaveris ingemisce, non quod pœnas daturus sis, nihil enim hoc est; sed quod Dominum tuum offenderis, tam benignum, tam te amantem, tam denique saluti tuæ appensum, ut filium quoque suum tua causa tradiderit. Ingemisce ideo, neque unquam id facere intermitte. Etenim hoc demum est confessio. Non nunc lætum, cras autem mœstum ac rursum lætum te præbe; verum perpetuo in luctu ac tui contritione mane. « Beati enim, inquit, qui » lugent [4], » hoc est, qui assidue hoc faciunt. Hoc semper facias, tibique attendas, ac pectus tuum conteras, non secus ac si quis amisso filio unico charo in luctu versetur. « Scindite etenim, inquit, corda vestra, et non vestimenta » vestra [5]. » Quod fractum est, haudquaquam se in altum

[1] 2 Reg. xvi, 11. — [2] Psal. l, 19. — [3] Id. xxxiii, 19. — [4] Matth. v, 4. — [5] Joël. ii, 13.

extulerit : quod contrarium est, non exurrexerit. Ob eamque causam alter ait : « Scindite : » alter autem, « Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet [1]. » Etsi sapiens es, etsi dives, etsi princeps, pectus tamen scinde, nec ipsum alte de se sentire, atque inflari sine. Nam quod scissum est, non inflatur : etiamsi aliquid sit a quo extollatur ; tamen quia scissum est, inflationem ferre nequit. Sic tu quoque modestiæ atque animi summissioni stude. Illud tibi in mentem veniat Publicanum ob unum verbum justificatum fuisse [2]. » Quanquam ne modestia quidem erat illa, sed vera confessio. Quod si hoc tantam vim habet, quanto quæso majorem habitura est humilitas ? Iis, qui in te deliquerint, peccata remitte. Nam hinc quoque peccata remittuntur. Ac de priori quidem ait : « Vidi quod » ambulaverit tristis : et sanavi vias ejus [3]. » Et in Achab istud Dei iram sustulit. De posteriore autem : « Dimittite, » et dimittetur vobis [4]. » Est etiam alia via, hoc pharmacum nobis ferens, scelerum condemnatio. « Dic enim tu » prior iniquitates tuas, inquit, ut justificeris [5]. » Illud item peccata delet, si calamitate affectus gratias agas. Ac demum id præstat, ea quæ omnibus antecellit, eleemosyna. Numera igitur remedia, quibus vulnera tua sanantur : atque omnia continenter impone, humilitatem nempe, confessionem, injuriarum oblivionem, gratiarum actionem in rebus adversis, misericordiam in juvandis tam pecunia quam studio atque officio proximis, firmas denique ac continuas preces. Sic vidua illa immanis illius et crudelis judicis animum mitigavit [6]. Quod si illa iniquum, quanto magis tu mansuetum ac facilem ? Est et alia præter eas, quas commemoravimus, via, nempe iis qui injuria afficiuntur, præsidio esse. « Judicate enim pupillo, inquit,

1 Psal. L, 19. — 2 Luc. XVIII. — 3 Isaï. LVII, 18. — 4 Luc. VII, 37. — 5 Isaï. XLIII, 26. — 6 Luc. XVIII.

»et viduam justificate : et venite, et disputemus. Si fue»rint peccata vestra sicut coccinum, quasi nivem ea deal»babo [1]. » Quanam porro excusatione digni erimus, si cum tot vias habeamus nos in cœlum subvehentes, cum tot pharmaca, quæ etiam post baptismum vulneribus medeantur, in iisdem tamen vitæ studiis perseveremus? Ne quæso perseveremus, verum ii quidem, qui nondum lapsi sunt, id sua pulchritudine perstent, imo eam magis, ac magis, excolant. Nam etiamsi præclara hæc officia peccata nulla reperiant, cumulatiorem certe pulchritudinem reddunt. Nos vero, qui peccata multa perpetravimus, ad correctionem, ea quæ diximus, adhibeamus : ut ad Christi tribunal cum magna fiducia astemus; cujus utinam nos omnes participes simus, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT II.

Cum autem venissem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino, non habui requiem Spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum [2].

I. Hæc quidem verba indigna Paulo esse videntur, nempe quod ob fratris absentiam tantam salutis afferendæ occasionem abjecerit. Ac præterea videntur ista non satis

[1] Isaï. I, 17, 18. — [2] 2 Cor. II, 12, 13.

cum prioribus cohærere. Quid igitur? vultis ut prius ostendam cum nihil se ipso indignum dixisse? aut hæc ad seriem quadrare? Meo quidem judicio satius fuerit, posterius priore loco demonstrare. Sic enim alterum quoque facilius ac dilucidius fuerit. Quomodo igitur hæc cum superioribus cohærent? Illa ipsa in memoriam redigamus, atque ita istud intelligemus. Quænam igitur illa erant? Quæ initio dicebat : « Nolo vos ignorare de tribulatione » quæ facta est nobis in Asia, quoniam supra modum gra- » vati sumus supra virtutem [2]. » Postea autem ubi ostendit quomodo liberatus sit, eaque, quæ in medio sunt, interjecit, necessario rursus docet se alio quoque modo afflictum fuisse. Qui tandem istud? Quod Titum non invenerit. Etenim istud quidem grave est, atque ad consternandum animum magnam vim habens, nempe tentationes subire : at cum deest qui consoletur, sarcinamque una sufferre queat, tum major est tempestas. Titus porro ipse est, quem infra ab illis ad se venisse refert, et de quo multas ac præclaras laudes recenset, quemque a se missum esse dicebat. Ut ostendat ergo se ipsorum causa hanc quoque afflictionem subiisse, his verbis usus est. Quod itaque hæc verba pulchre cum superioribus cohæreant, hinc perspicue patet; quod autem Paulo non indigna sint, id quoque planum facere conabor. Neque enim hoc dicit, quod Titi absentia eorum qui ad fidem accessuri erant, saluti moram attulerit, nec quod propterea eos qui fidem susceperant, contempserit, sed quod requiem non habuerit, hoc est, ob fratris absentiam in afflictione ac dolore versatus sit; hinc nimirum ostendens quanti momenti sit fratris absentia; atque ideo illinc excesserit. Quid autem hæc verba sibi volunt, « Cum venissem Troadem propter Evangelium? » Non, inquit, temere eo profectus sum, sed ut prædicarem.

[2] 2 Cor. I, 8.

Et tamen licet ea de causa eo me contulissem, ac maximum opus reperissem; « Ostium enim, inquit, mihi aper» tum esset in Domino; » non habui requiem : tametsi non propterea opus impeditum fuerit. Cur ergo dicit : « Vale» faciens eis, abii? » hoc est, præ animi angustia ac dolore non diuturno tempore illic moratus sum. Ac fortasse etiam illius absentia negotio impedimentum afferebat. Hoc porro non parvæ quoque consolationi ipsis erat. Nam si, cum fores illic apertæ essent, atque ob eam causam venisset, quoniam fratrem non invenit, confestim abscessit, multo æquius est, inquit, vos negotiorum angustiis ac necessitatibus ignoscere, quæ nos quaquaversum agunt, ac circumagunt, nec ad eos, quos volumus, arbitratu nostro proficisci, ac diutius apud eos morari sinunt. Unde etiam, ut supra Spiritui, ita hic quoque Deo peregrinationes suas ascribens, hæc subjungit : « Deo autem gratias, qui sem» per triumphat nos in Christo Jesu, et bonum odorem » notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco [1]. » Etenim ne tanquam lugens hæc deplorare videatur, gratias Deo agit. Quod autem ait, hunc sensum habet : ubique afflictio, ubique anxietas. Veni in Asiam : gravatus sum supra vires. Veni Troadem : fratrem non inveni. Ad vos non veni : hoc quoque non parvam, imo perquam ingentem mœstitiam mihi attulit. Illudque præterea, quod multi apud vos peccaverint, eaque mihi, cur vos minime viderem, causa fuerit. Parcens enim vobis non veni Corinthum, inquit. Quare ne hæc per deplorationem dicere videretur, subdit : Non modo non dolemus in hisce tribulationibus, sed etiam gaudemus : quodque majus est, non modo propter futura præmia, sed etiam ob præsentia. Siquidem hic quoque ob eam causam clari atque illustres sumus. Quocirca tantum abest ut luctu afficiamur, ut

[1] 2 Cor. II, 14.

etiam triumphum rem istam appellemus, atque ob ea quæ contingunt, gloriemur. Eoque nomine dicebat : « Gratias » autem Deo, qui semper triumphat nos, » hoc est, qui nos apud omnes splendidos reddit. Nam quod dedecoris speciem habet, nimirum undique pelli, hoc nos summo honori ducimus. Ideo non dixit : Qui nos conspicuos reddit, sed « Qui triumphat. » Qua voce hoc indicat, hujusmodi persecutiones ubique terrarum perpetua adversus diabolum tropæa erigere. Deinde una cum eo, qui triumphat, causam etiam afferens, hinc quoque auditoris animum erigit. Non enim, inquit, a Deo tantum in triumphum agimur, sed etiam in Christo, hoc est, propter Christum ac prædicationem. Nam cum triumphare opus sit, omnino nos quoque qui tropæum ferimus, conspicuos esse necesse est, quandoquidem ipsum gestamus. Ob idque clari ac celebres sumus. « Et odorem notitiæ suæ ma- » nifestat per nos in omni loco. »

II. Superius dixit : « Semper triumphat : » hic, « In » omni loco, » inquit : illud nimirum indicans, nec locum, nec tempus ullum esse, quod non apostolicis certaminibus impletum sit. Atque altera rursus metaphora utitur, a suavi odore ducta. Ut enim qui unguentum gestant, inquit, sic cunctis ipsi conspicui sumus : pretiosum unguentum, Dei cognitionem vocans. Nec dixit : « Notitiam, » sed, « Odorem notitiæ. » Ejusmodi enim est præsens cognitio, hoc est, non admodum perspicua et reserata. Ob idque in priore Epistola dicebat : « Videmus nunc per spe- » culum in ænigmate [1]. » Atque hic odorem hoc unguentum vocat. Porro qui odorem sensit, illud quidem novit, unguentum alicubi conditum esse : at cujusmodi naturæ, non item, nisi prius id perspectum habuerit. Eodem nos quoque modo quod sit Deus, scimus : quidnam autem na-

[1] 1 Cor. XVIII, 12.

tura sit, non item. Itaque tanquam thuribulum regium sumus, cœleste unguentum, ac spiritualem fragrantiam, quoquo gentium pergamus, redolentes, Hæc autem dicebat, partim ut evangelicæ prædicationis vim demonstraret; nempe quod per eos, a quibus insidiæ ipsis pararentur, magis elucerent, dum videlicet eorum persecutores hoc facerent, ut universus orbis, tum eorum tropæa, tum odoris suavitatem exploratam haberet; partim etiam ut eos ad omnes afflictiones et tentationes forti animo perferendas cohortaretur : quippe cum etiam ante cœleste præmium gloriam perciperent, quæ nullis verbis explicari posset. « Quia Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salvi » fiunt, et in iis qui pereunt [1]. » Sive enim quis salutem consequatur, inquit, sive pereat, Evangelio semper virtus sua constat. Et sicut sol, licet infirmis oculis tenebras offundat, lumen tamen est : ac mel, etiamsi ægrotis amarum sit, suapte tamen natura dulce est; sic Evangelium suavi odore præditum est, etiamsi quidam non credentes pereant. Neque enim illud exitii causa est, sed eorum perversitas. Quin hinc quoque vel maxime ipsius suavitas perspicitur, quod qui improbi ac corrupti sunt, pereant. Ac proinde non modo per bonorum salutem, sed etiam per improborum interitum ipsius virtus declaratur. Nam et sol, quia perquam clarus est, ea re potissimum infirmorum oculos perstringit. Ac Salvator in multorum ruinam et resurrectionem est : et tamen Salvator manet, quamvis innumeri cadant. Atque ipsius præsentia gravius punit eos qui non obsequuntur, tamenque salutaris manet. Ideo Paulus ait : « Deo bonus odor sumus; » hoc est : Quamvis nonnulli pereant, interim tamen id esse perstamus, quod sumus. Nec absolute dixit : « Bonus odor sumus; » sed, « Deo. » Porro cum Deo bonus odor simus, atque ille hæc

[1] 2 Cor. II, 15.

calculo suo comprobet, quis jam contradicat? Quin hæc verba, « Christi bonus odor sumus, » mihi duplici modo exponi posse videntur. Aut enim hoc ait : quod se ipsos victimam offerrent, dum mortem oppeterent : vel, quod necis Christi bonus odor simus ; perinde ac si quis dicat : Hujusce victimæ bonus odor est hic suffitus. Aut igitur hoc significat boni odoris vocabulum, aut, quod ante dixi, quod quotidie Christi causa mactentur. Vides quo tentationes subvexerit, cum triumphum eas, et odorem, oblatumque Deo sacrificium appellat? Deinde postquam dixit : « Bonus odor sumus in iis qui pereunt, » ne hoc existimes illos quoque Deo gratos et acceptos esse, subjunxit. « Aliis » quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in » vitam [1]. » Hanc enim fragrantiam quidam ita suscipiunt, ut salvi fiant : quidam rursus ita, ut pereant. Itaque etiamsi pereat aliquis, ipse in culpa est. Nam et sues unguento suffocari dicuntur : et lumen, ut antea dixi, infirmis oculis tenebras offundit. Atque hujusmodi bonorum natura est, ut non ea tantum, quæ ipsis familiaria sunt, sanent, sed etiam contraria perdant. Hincque maxime vis eorum declaratur. Siquidem et ignis, non solum cum illuminat, aut cum aurum purgat, sed etiam cum spinas absumit, vim suam maxime indicat, atque hac ratione ignem se esse demonstrat. Eodem modo Christus hinc quoque majestatis suæ specimen edit, cum oris sui spiritu Antichristum opprimit, ac per adventum præsentiæ suæ de medio tollit. « Et ad hæc quis idoneus? » Quoniam magnifice locutus erat dicens : Christi sacrificium, ac bonus odor sumus, atque ubique triumphamus, rursus moderatione utitur, Deo cuncta assignans. Ob idque ait : « Et » ad hæc quis idoneus? » Hoc enim totum Christi est, inquit : nihil est quod nobis arrogemus. Vides-ne quomodo

[1] 2 Cor. II, 16.

secus quam pseudo-apostoli loquatur? Etenim illi gloriabantur, perinde ac si ad prædicationem aliquid ex se afferrent : hic autem eo nomine se gloriari ait, quod nihil ipsius sit. « Gloria enim nostra hæc est, inquit, testimonium » conscientiæ nostræ, quoniam non in sapientia carnali, sed » in gratia Dei conversati sumus in mundo [1]. » Ob cujus rei, hoc est, externæ sapientiæ, adeptionem, gloriandum sibi illi existimabant, de hujus rei sublatione hic gloriatur. Unde etiam hoc loco ait : « Et ad hæc quis idoneus? » Quod si minime idonei sumus, gratiæ profecto id est quod geritur. « Non enim sumus sicut reliqui adulterantes verbum Dei [2]. »

III. Nam etsi magna quædam loquimur, tamen nihil nostra opera recte factum fuisse, sed omnia Christi esse diximus. Neque enim pseudo-apostolos imitabimur, qui pleraque sua esse dicunt. Hoc enim est cauponari, cum quis vinum adulterat : cum quis pecunia id vendit, quod gratis dare debebat. Hoc enim loco, et de quæstu eos perstringere videtur, et rursus, id quod dixi, subindicare, nempe quod sua illi divinis admisceant. Qua de re Esaïas etiam accusabat, « Caupones tui vinum aqua miscent [3]. » Nam etsi de vino hoc dictum est, non tamen aberrarit, qui de doctrina hoc quoque intellexerit. At non nos, inquit, ad hunc modum : sed qualia nostræ fidei commissa sunt, talia quoque ea præbemus, doctrinam meram propinantes. Unde subjunxit : « Sed ex sinceritate tanquam ex Deo, co- » ram Deo in Christo loquimur [4]. » Non ut vos decipiamus ita prædicamus, inquit, tanquam vobis gratificantes, aut tanquam a nobis aliquid afferentes, atque admiscentes, sed tanquam ex Deo; id est, non dicimus nos aliquid nostrum elargiri; sed Deum omnia dedisse; hoc enim sibi vult illud, « Ex Deo, » ut non gloriemur quasi aliquid habeamus, sed omnia ipsi referentes. « In Christo loqui-

[1] 2 Cor. I, 12. — [2] Id. II, 17. — [3] Isai. I, 21. — [4] 2 Cor. II, 17.

»mur;» non nostra sapientia, sed illius potentia afflati. Qui autem gloriantur, non ad hunc modum se gerunt, verum perinde ac si aliquid a se ipsis afferant. Unde etiam eos alio loco his verbis traducit : « Quid enim habes, quod »non acceperis? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi »non acceperis[1] ?» Hæc maxima virtus est, omnia Deo ascribere, nihil suum esse ducere, nihil gloriæ humanæ causa facere, sed secundum Dei voluntatem. Hic enim est, qui vitæ actæ rationes exacturus est. Nunc vero rei ordo inversus est : atque illum quidem qui pro tribunali sessurus, ac rationes repetiturus est, non valde metuimus : eos autem qui nobiscum stabunt, ac judicium subituri sunt, expavescimus. Unde igitur hic morbus? unde in nostras animas invasit? Hinc nimirum, quod non assidue res illas animo volutemus, sed præsentibus affixi teneamur. Hinc fit, ut et in exitiosas actiones facile prolabamur, et, si quid boni agimus, ostentationis causa faciamus, atque id quoque in detrimentum nobis cedat. Siquidem vidit fortasse quispiam impudicis oculis mulierem, nec id, aut mulier quæ conspecta est, aut ii qui una gradiebantur, senserunt : verum oculum illum pervigilem minime fugit. Nam ille, prius etiam quam peccatum admissum esset, impudicam animam, et internum furorem, et cogitationes in tempestate ac procella sese convolventes perspexit. Neque enim testibus et conjecturis ille opus habet, cui omnia explorata sunt. Quocirca ne oculos ad conservos tuos convertas. Nam etiamsi homo laudet, nihil tamen hoc prodest, cum Deus non approbat, nec si condemnet homo, quidquam hinc detrimenti redit, cum Deus non condemnat. Ne hac quoque ratione judicem ad iracundiam concites, dum conservorum quidem magnam rationem habes, ipso autem indignante, nec metu nec tremore afficeris. Quare,

[1] 1 Cor. IV, 7.

laudem eam, quæ ab hominibus proficiscitur, contemnamus. Quousque tandem viles et abjecti erimus? Quousque Deo ad cœlum nos attollente, ipsi humi serpere contendemus? Fratres Josephi, si Dei timorem ante oculos habuissent, ut habere par erat, non captum in solitudine fratrem interemissent[1]. Caïn rursus, si sententiam ipsius, ut par erat, extimuisset, non dixisset: « Veni et egrediamur in » agrum[2]. » Quid enim, o miser, et calamitose, a patre ipsum distrahis, atque in campum abducis? Annon Deus etiam in campo facinus tuum cernit? Annon ab iis, quæ patri tuo acciderunt, didicisti, quod omnia norit, atque omnibus, quæ fiunt, intersit? Quid autem causæ est, cur non ad eum scelus inficiantem ita locutus sit: Me-ne celas, qui ubique adsum, et arcana novi? Quia nondum ille hæc recte ac sapienter percipere poterat. Quid autem ait? « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me[3]. » Non quod sanguis vocem habeat: sed eodem modo, quo de perspicuis ac manifestis dicere solemus, res clamat. Ac proinde Dei sententiam ob oculos semper habere opus est: moxque omnia mala extincta erunt. Sic in precibus quoque vigilantem animum præstare possumus, si, quem alloquamur, cogitemus; si illud reputemus, nos sacrificium offerre, gladiumque in manibus, ignem ac ligna habere; si cœli portas per cogitationem reseramus, si illuc migremus, acceptumque Spiritus gladium in victimæ jugulo defigamus, ipsique vigilantiam immolemus, ac lacrymas effundamus. Hic enim hujus victimæ sanguis est. Tali altare illud cæde tingitur. Ne igitur sinas quidquam humanarum cogitationum animam tuam tum occupare.

IV. Subeat in mentem Abrahamum, cum sacrificium offerret, non uxori, non servo, non alii cuiquam, ut adesset permisisse. Eodem modo tu quoque ne sinas ut servi-

[1] Gen. XXXVII. — [2] Id. IV, 8. — [3] Ibid. 10.

lis ullus et illiberalis affectus tibi adsit, sed solus in montem ascende, ad quem ille ascendit, et ad quem nefas est alium quemquam ascendere. Quod si quæ hujusmodi cogitationes una conscendere conentur, impera eis cum auctoritate, ac dic : « Sedete hic, ego autem et filius, post» quam adoraverimus, revertemur[1] : » atque asina et pueris, et si quid brutum ac stolidum est, infra relictis, siquid ratio præditum est, accipe atque ascende, quemadmodum ille assumpsit filium Isaac. Altare quoque, perinde ut ille, extrue, tanquam humani nihil habens, atque extra naturam raptus, quandoquidem et ille, nisi a natura excessisset, filium non jugulasset. Nec quidquam tum te interturbet, sed supra ipsos etiam cœlos assurge. Acerbe ingemisce, confessionem macta. « Dic enim tu » prior iniquitates tuas, inquit, ut justificeris[2]. » Macta contritionem cordis. Hæ victimæ non in cinerem desinunt, nec in fumum dilabuntur, nec lignis et igne opus habent : sed duntaxat animo compuncto. Hoc ligna, hoc ignis est, urens illa, sed non perurens. Nam qui ferventer orat, uritur quidem, at non peruritur : sed sicut aurum, quod igne exploratur, splendidius efficitur. Ad hæc illud cave, ne ullum in oratione verbum emittas, quod Dominum irritet, vel in hostium tuorum perniciem ipsum adeas. Nam si vel hostes habere, probro non caret, cogita quantum malum sit adversus eos orare? Pro eo oportebat excusare te quod hostes habes, tu contra eos quoque accusas. Et quam tandem veniam obtinere queas, cum eo quoque tempore aliis obtrectes, quo ingenti ipse misericordia opus habes? Etenim eo accessisti, ut pro tuis peccatis orares. Ne igitur alienorum peccatorum recorderis : ne alioqui tuorum ipse memoriam refrices. Nam si dixeris : Hostem percute, os tuum obstruxisti : jam linguæ fiduciam præci-

[1] Gen. XXII, 5. — [2] Isaï. XLIII, 26.

disti. Primum nempe, quia ab ipso statim initio Dominum ad iracundiam incitasti : deinde quia contraria postulas, quam oratio ferat. Nam si pro peccatorum remissione Deum precaris, quî fit, ut pro supplicio verba facias? Quin contra potius faciendum erat, pro ipsis quoque preces fundere, ut hoc pro nobis quoque cum fiducia peteremus. Nunc vero judicis sententiam per tuam occupasti, dum petis ut de peccantibus supplicium sumat : quod quidem omnem tibi veniam adimit. Contra si pro ipsis preceris, etiamsi pro peccatis tuis nullum verbum feceris, rem totam confecisti. Cogita quotnam in lege sacrificia sint : sacrificium laudis, sacrificium confessionis, sacrificium salutis, sacrificium purgationum, ac sexcenta alia. Atque interim nullum est adversus inimicos : sed pro propriis peccatis aut etiam recte factis. Num alium Deum adis? Annon ad illum accedis, qui dixit : Orate pro inimicis vestris? Quonam igitur modo adversus illos clamitas? Cur Deum, ut legem suam infringat, rogas? A supplicis persona istud solum alienum est. Nemo supplicat ut alius pereat, sed ut ipse salutem consequatur. Quid igitur supplicis quidem personam geris, dum accusatoris verba habes? Ac quidem cum pro nobis ipsis oramus, scabimus nos, oscitamus, et in sexcentas cogitationes labimur : cum autem adversus inimicos, attenti ac vigilantes hoc facimus. Quia enim diabolus illud novit, quod in nos ipsos gladium impellimus; nos minime distrahit, vel avocat, ut hac ratione majorem nobis perniciem afferat. At, inquies, læsus sum, et affligor. Ergo adversus diabolum ora, qui omnium maxime nos injuria afficit. Hoc etiam dicere præciperis, « Libera nos a malo : » ille implacabilis hostis est. At homo, quidquid tibi faciat, amicus de frater est. Quocirca omnes adversus illum irascamur, adversus eum Deum obsecremus, dicentes : Contere Satanam sub pedibus nostris. Ille

enim inimicos quoque nobis parit. Quod si adversum inimicos preceris, id precaris, quod ipse quoque in votis habet : ut si pro inimicis ores, adversus eum precaris. Quid igitur relicto vero hoste membra tua mordes, atque hac ratione feris ipsis immaniorem te præbes? At, inquis, contumeliam mihi intulit, ac bona ademit. Et quem luctu prosequi convenit, eum-ne qui injuriam accepit, an qui intulit? Qui pecunias lucratus est, a Dei benevolentia se ipsum exclusit, pluraque perdidit quam accepit : ac proinde ipse est qui læsus est. Ob idque non adversus eum, sed pro eo potius orandum est, ut Deus propitium se illi præbeat.

V. Vide quot calamitatibus affecti sint tres pueri, cum tamen nihil mali admisissent. Patria et libertate exciderant, captivi abducti, ac servi effecti, atque in alienam ac barbaram regionem abstracti fruerant, frustraque ac temere propter insomnium obtruncandi erant. Quid igitur cum Daniele ingressi, quid, inquam, orarunt? Quid dixerunt? Contere Nabuchodonosor, ipsius diadema abripe, e regio solio eum deturba? Nihil ejusmodi : verum Dei misericordiam implorabant. Et cum in fornace essent, eodem modo se gesserunt. At vos non perinde : sed longe quam illi minora passi, ac plerumque merito, sexcenta tamen mala imprecari non desinitis. Atque alius quidem sic loquitur : Prosterne inimicum, ut Pharaonis currum demersisti. Alius, Carnem illius feri. Alius rursus : Redde illi in filios. Annon hujusmodi verba agnoscitis? Unde igitur vobis hic risus? Vides quam ridicula hæc sint, cum citra animi perturbationem dicuntur? Et sane peccatum omne, tum denique quam fœdum sit, patet, cum ab eo, qui id admittit, affectum detraxeris. Si ei qui iratus fuit, in memoriam ea verba redigas, quæ in iracundia protulit, erubescet, et se ipsum irridebit, ac mille mala perpeti, quam verba illa protulisse malet. Si impudicum homi-

nem post coïtum ad mulierem eam, cui stuprum ob- tulit, adduxeris, hic quoque ut execrandam ipsam aversabitur. Eodem modo vos qui ab hoc affectu liberi estis, hujusmodi verba ridetis : ridicula enim sunt, ac temulentis vetulis digna, muliebrique simultate. Quinetiam Joseph, licet venditus ac servus effectus, atque in carcerem conjectus, nec sic tamen acerbum adversus eos, a quibus læsus fuerat, verbum emisit. Sed quid ait : « Furtim su- »blatus sum de terra Hebræorum[1] : » nec addit, a quo. Pudet enim eum malorum fratrum, magis quam eos ipsos, qui hæc perpetraverant. Ita nos quoque affici convenit, ut pro iis, qui nobis injuriam inferunt, vehementius angamur, quam illi ipsi. Detrimentum enim ad illos transit. Sicut enim qui clavos calcibus impetunt, altumque sapiunt, hujusmodi furoris ergo commiseratione ac lacrymis digni sunt : eodem modo qui eos lædunt, a quibus nihil injuriæ acceperunt, multis lamentis ac fletibus potius, quam execrationibus digni sunt, ut qui suas ipsimet animas feriant. Nihil enim sceleratius est anima malum imprecante, nec impurius lingua, hujusmodi sacrificia offerente. Homo es : ne aspidum virus evomas. Homo es : ne bellua fias. Ideo os tibi datum est, non ut mordeas, sed ut aliorum vulneribus medearis. Recordare quid præceperim, inquit Deus, remittere nempe ac condonare. Tu vero me obsecras, ut socium me tibi ad evertenda præcepta mea adjungam : ac fratrem corrodis, linguam cruentas, non secus ac furiosi propriis carnibus dentes cruore perfundunt. Quanta diabolum voluptate affici, quanto risu existimas, cum ejusmodi preces audit? Quam Deum irasci, teque aversari, atque odisse, cum talia rogas? Quo quid gravius esse queat? Nam si nefas est eum ad mysteria accedere, qui inimicos habet, annon is, qui non tantum

[1] Gen. XL, 15.

hostem habet; sed etiam ei imprecatur, ab ipso quoque templi ambitu arcendus est? Hæc igitur cogitantes, atque hujus sacrificii causam agnoscentes, nempe quod pro hostibus mactatus Christus sit, id demus operam, ut ne inimicum quidem habeamus; ac si habeamus, pro illo precemur: ut nos quoque peccatorum nostrorum veniam consecuti, cum fiducia tribunali Christi astemus, cui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT III.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? Aut numquid egemus, sicut quidam, commendatitiis Epistolis ad vos, aut ex vobis[1].

I. Quod futurum erat, ut ipsi ab aliis objiceretur, nempe quod se ipsum attolleret, hoc ipse antevertens posuit: quamvis etiam tanta præmonitione ante usus fuisset, ac dixisset: «Et ad hæc quis idoneus est?» et, «Et si charitate »loquimur. »Sed tamen hæc ipsi minime sufficiunt. Ea enim ipsius consuetudo est: ut longe absit, ut magni quidpiam de se dicere videatur, vehementerque, atque incredibilem quemdam in modum istud fugit. Tu vero hinc quoque singularem ipsius sapientiam animadverte. Rem enim, quæ tristitiæ speciem habet, hoc est, afflictiones, usque adeo extulit, ac luculentam et illustrem rem esse ostendit, ut ex his, quæ dixerat, hæc ei objectio emerserit. Quod etiam in

[1] 2 Cor. III, 1.

Epistolæ fine facit. Postquam enim innumera pericula, contumelias, anxietates, angustias, ac cætera ejusmodi recensuit, hæc verba mox subjunxit : « Non nos ipsos commendamus : sed occasionem vobis damus gloriandi[1]. » Atque istud quoque rursus illic vehementer, atque cum majori consolatione ponit. Etenim hic charitatis verba sunt : « Aut numquid egemus, sicut quidam commendatitiis Epistolis? » Illic autem necessario sane ac utiliter sensu et animo plena sunt quæ dicit. « Non enim, inquit, rursus nos commendamus : sed occasionem vobis damus gloriandi. » Ac rursus : « Putatis quod vobis nos ipsos excusemus? Coram Deo in Christo loquimur. Timeo autem ne forte cum venero, non quales volo inveniam vos : et ego inveniar a vobis qualem non vultis [2]. » Siquidem ne adulationis opinionem subeat, ut qui honorem ab ipsis ambiat, his verbis utitur : « Timeo ne forte cum venero, non quales volo inveniam vos : et ego inveniar a vobis, qualem non vultis. » Verum hæc quidem non sine multa reprehensione. At initio non ita : sed mitiori sermone utitur. Quidnam autem his verbis sibi vult? De tentationibus ac periculis locutus est, quodque ubique a Deo triumphatur in Christo, atque orbis universus hos triumphos novit. Quoniam igitur magnifica quædam de se prolocutus erat, idcirco objectionem sibi ipsemet struit, dicens : « Incipimus iterum nos ipsos commendare? » Quod autem ait, hunc sensum habet : Fortasse quispiam hoc nobis objecerit. Quid hoc est, Paule? Hæc de te loqueris, ac te ipsum effers? Hanc igitur suspicionem solvens, ait : Non hoc volumus, nempe nos ipsos jactare atque attollere : imo tantum abest ut commendatitiis ad vos Epistolis opus habeamus, ut vos ipsi nobis Epistolæ instar sitis. « Nam Epistola nostra vos estis[3], » inquit. Quid est, « Vos estis? » Si commendatione apud alios opus mihi

[1] 2 Cor. v, 12. — [2] Id. xii, 19, 20. — [3] Id. iii, 2.

fuisset, vos Epistolæ loco in medium produxissem : quod et in priori Epistola dicebat : « Signaculum enim apostolatus » mei vos estis[1]. » At hoc loco id non ita exprimit, sed per ironiam quamdam, ut majores aculeos orationi addat : « Aut numquid egemus commendatitiis Epistolis? » Atque pseudo-apostolos innuens, subjecit, « Sicut quidam ad vos, » aut ex vobis commendatitiis Epistolis ad alios. Deinde quoniam grave erat, quod dixerat, id mitigat, hæc verba subjungens : « Epistola nostra vos estis scripta in cordibus » nostris, quæ scitur, et legitur ab omnibus hominibus : » manifestati quod Epistola estis Christi[2]. » Hoc loco non solum amoris, sed etiam recte factorum testimonium ipsis tribuit, quippe qui ejusmodi sint, ut magistri dignitatem per virtutem suam demonstrare queant. Hoc enim significat quod ait : « Epistola nostra vos estis; » id quod litteræ fecissent, nempe ut nos commendarent, ac reverentiam nobis conciliarent; hoc ipsi præstatis, dum homines vos vident, atque audiunt. Discipulorum enim virtus magistro plus ornamenti, atque commendationis affert, quam ulla Epistola. « Scripta in cordibus nostris. » Hoc est, quam omnes norunt. Adeo nimirum vos quoquo gentium circumferimus, atque animo versamus. Non secus ac si diceret : Nostra apud alios commendatio vos estis : vos enim in corde semper habemus, ac vestra recte facta apud omnes prædicamus. Quo fit, ut non modo quia apud alios quoque commendationis instar nobis estis, epistolis vestris minime indigeamus : sed ideo quoque commendatione nobis apud vos minime opus est, quod vos apprime amem. Etenim ad ignotos quidem litteris quispiam opus habet : vos autem nobis in animo estis. Nec vero solum dixit, « Estis, » sed, « Inscripti, » hoc est, nec mihi ex animo excidere potestis. Sicut enim ex litteris, qui eas legunt, si ex corde nostro,

[1] 1 Cor. IX, 2. — [2] 2 Cor. III, 2, 3.

qui hoc norunt, nostram erga vos dilectionem perspectam habent.

II. Quocirca si litterarum hoc munus est, ut ex iis liqueat hunc aut illum mihi amicum esse, hic libertate fruatur, ad id totum conficiendum satis est vestra erga me charitas. Nam sive ad vos proficiscamur, aliorum commendatione minime indigemus, quod amor erga me vester id muneris jam occuparit : sive ad alios, litteris rursus nihil nobis opus est, utpote quibus eadem dilectio earum loco satis sit. Circumferimus enim Epistolam in cordibus nostris. Mox altius adhuc eos attollens, Epistolam quoque Christi eos vocat, dicens : « Manifestati quod Epistola estis » Christi. » Atque id locutus occasionem hinc atque initium sumit legem examinandi. Atque alio modo suam eos Epistolam esse hic ait. Superius enim eos idcirco Epistolam appellabat, quod ab ipsis commendaretur : hic autem Epistolam Christi eos vocat, ut qui Dei legem inscriptam habeant. Nam quæ Deus, cum omnibus aliis, tum vobis etiam nota esse volebat, hæc in cordibus vestris inscripta sunt. Nos porro ita vos comparavimus, ut litteras exciperetis. Ut enim Moses lapides et tabulas sculpsit : sic nos quoque animas vestras. Ideo ait : « Ministrata a vobis. » At in hoc pari conditione erant. Nam et illæ a Deo conscripta erant, et hæc a Spiritu. Quanam ergo in re discrimen situm est? « Scripta non atramento, sed Spiritu Dei viventis : non in ta» bulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus[1]. » Quantum autem inter Spiritum et atramentum, atque inter lapideas et carnales tabulas interest, tantum etiam inter has et illas est discriminis : ac proinde inter eos quoque, qui his operam navarunt, et eum, qui illis operam navavit.

III. Ob eamque causam, quia magnifice locutus fuerat, confestim se ipsum carpit, dicens : « Fiduciam autem talem

[1] 2 Cor. III, 3.

» habemus per Christum ad Deum[1]. » Ac rursus totum id » Deo ascribit. Horum enim nobis Christus causa est, inquit, « Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex no- » bis, tanquam ex nobis[2]. » Vide rursus alteram etiam præmunitionem. Siquidem hac virtute, hoc est, humilitate, imprimis Paulus excellit. Eoque fit, ut quoties de se ipso magnifice aliquid ait, nihil non studii adhibeat, ut id quovis modo mitiget ac molliat. Quod etiam hoc loco his verbis facit : « Non quod simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis. » Hoc est, non ita dixi : « Fidu- » ciam habemus, » ac si aliud nostrum sit, aliud Dei : sed totum istud Deo ascribo. « Nostra enim sufficientia ex Deo » est, qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti[3]. » Quid est idoneos nos fecit ? Fecit ut huic muneri pares esse possimus. Parvum porro hoc non est, nimirum tales tabulas, et Epistolas, prioribus multo majores ac præstantiores orbi attulisse. Unde etiam subjunxit : « Non litteræ, » sed Spiritus. » En rursus aliud discrimen. Quid autem ? annon lex quoque illa spiritualis erat? Quomodo ergo ait : « Scimus quod lex spiritualis est[4] ? » Spiritualis quidem erat : sed Spiritum minime præbebat. Non enim Moses Spiritum, sed litteras attulit. At nostræ fidei commissum est, ut Spiritum demus. Unde etiam istud studio e prosequitur, dicens : « Littera enim occidit, Spiritus autem vivi- » ficat[5]. » Hæc autem non temere dixit, sed eos subindicans qui de judaïcis altum sapiebant. Per litteram autem hoc loco legem intelligit, quæ peccantes supplicio afficiebat : per Spiritum autem, gratiam baptismi, qua ii, qui a peccato interempti sunt, ad vitam revocantur. Postquam enim discrimen illud commemoravit, quod inter utriusque tabulæ naturam erat, non in eo hæret, sed ulterius progressus, hoc latius

[1] 2 Cor. III, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Rom. VII, 14. — [5] 2 Cor. III, 6.

prosequitur : qua ratione auditorem magis capere poterat, nimirum ab utilitate et facilitate. Neque enim laborem habet, inquit : et majorem gratiam affert. Nam si de Christo loquens, ea potissimum ponit quæ benignitatis ipsius potius, quam nostri meriti sunt, quæque inter se devincta sunt, multo magis hoc necessario facit, cum de Testamento loquitur. Quidnam igitur hæc verba significant : « Littera » occidit? » Dixerat quidem in tabulis lapideis et cordibus carneis : at nondum magnum quoddam discrimen proferre videbatur. Adjunxit itaque, quod illa, littera aut atramento, hæc Spiritu perscripta sit. Hoc autem non eos admodum excitabat : hoc ergo demum dicit, quod vel pennas illis afferre queat, nempe, « Littera occidit : Spiritus autem vi- » vificat. »

IV. Quidnam autem hoc est? In lege, is, qui peccatum habet, punitur : hic qui peccatum habet, accedens baptizatur, ac justus efficitur. Justus autem effectus, vivit, utpote peccati morte liberatus. Lex, si homicidam arripuerit, eum morte afficit : gratia, si homicidam ceperit, illuminat ac vivificat. Quid autem homicidam dico? Lex eum, qui sabbati die ligna collegerat, arreptum lapidibus obruit[1] ; hoc enim est quod ait : « Littera occidit ; » gratia contra sexcentos homicidas et latrones accepit, ac baptismi aqua tinctos prioribus malis liberat. Hoc est, « Spiri- » tus vivificat. » Illa eum, qui deprehensus est, ex vivo mortuum reddit : hæc reum ex mortuo vivum efficit. « Venite enim, inquit, ad me omnes qui laboratis et one- » rati estis : » et non dixit : Excruciabo vos, sed : « Refi- » ciam vos[2]. » Etenim in baptismo peccata sepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis gratia in ipsius pectore, tanquam in tabulis, inscribitur. Itaque reputes, velim, quanta Spiritus dignitas sit, quippe cum ipsius ta-

[1] Num. xv. — [2] Matth. xi, 28.

bulæ prioribus meliores sint, atque ipsa etiam resurrectione præstantius aliquid ostendat. Nam et mors ea, a qua ipsa liberat, priore gravior est, et quidem tanto, quanto anima corpori præstat : atque ea vita, quam Spiritus impertit, per eam conflatur. Quod si hanc afferre potest, multo magis minorem. Illam etenim Prophetæ quoque contulerunt : hanc autem non perinde. Nemo enim, Deo uno excepto, peccata remittere potest. Quin ne illam quidem citra Spiritus opem præbebant Prophetæ. Nec vero hoc duntaxat mirum est, quod vivificet : sed etiam quod id faciendi potestatem aliis quoque præbuerit. « Ac» cipite enim, inquit, Spiritum sanctum. » Quid ita? An id sine Spiritu non licebat? Sed ut ostenderet Deus illum supremæ potentiæ, ac regiæ illius essentiæ esse, eademque vim habere, his verbis utitur. Ideoque subjungit. « Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis : et quo» rum retinueritis, retenta sunt[1]. » Quandoquidem igitur nos vita donavit, viventes maneamus, nec ad priorem mortem rursus redeamus. « Christus enim non jam moritur. » Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel[2], » nec vult semper nos gratiæ beneficio salutem consequi. Alioqui enim omnium vacui futuri sumus. Ac proinde a nobis quoque aliquid conferri vult. Itaque hoc conferamus, ut animam viventem conservemus. Quid autem animæ vita sit, a corpore disce. Etenim corpus tum demum vivere dicitur, cum sano quodam gressu incedit : at ubi dissolutum jacet, ac præpostere movetur, etiamsi vivere, aut ambulare videatur, tamen quavis morte gravior est hujusmodi vita. Eodem modo si nihil sani loquatur, sed eorum, qui mentis emotæ sunt, verbis utatur, atque alia pro aliis cernat, rursus miserabilior est ille, quam mortui. Sic anima quoque, cum nihil sane habet, etiamsi viventis

[1] Joan. xx, 22, 23. — [2] Rom. vi, 9, 10.

speciem præbeat, tamen mortua est : cum aurum non ut aurum, sed ut magnum aliquid ac pretiosum cernit; cum futura non cogitat, sed humi serpit; cum pro aliis alia facit. Unde enim nos anima præditos esse constat? Annon ex actionibus? Cum igitur suis ipsa muneribus non fungitur, annon mortua est? Verbi gratia, cum virtutis cura non tenetur, sed rapit, ac flagitiose vivit, unde queam dicere animam tibi inesse? An quod ambules? At hoc bruta etiam habent. An quod edas ac bibas? At hoc ferarum quoque est. An quod recto corpore sis, ac duobus pedibus insistas? At hoc mihi potius indicat te belluam humana forma esse. Nam cum cætera eadem tibi cum bellua sint, erectio autem non item, hoc ipso vehementius me turbas ac perterrefacis, magisque portentum id esse existimo, quod cerno. Etenim si feram humana lingua loquentem cernerem, non propterea hominem esse dicerem : quin hoc ipso nomine potius feram, fera prodigiosiorem. Unde ergo mihi exploratum esse queat, humanam animam tibi inesse, cum ut asini calcitres, ut cameli memor sis injuriarum, ut ursi mordeas, ut lupi rapias, ut vulpes fureris, ut serpentes vafer ac fraudulentus sis, ut canis impudenter te geras? Unde, inquam, te humana anima præditum esse intelligere queam? Vultis mortuam ac viventem animam ostendam? Ad priscos illos viros sermonem conferamus, ac, si placet, divitem illum, qui Lazari tempore erat[1], in medium proferamus : atque, quidnam tandem mors animæ sit, intelligemus. Etenim ille mortuam animam habebat : idque ex iis quæ faciebat liquet. Eorum enim munerum, quæ animæ sunt, nullum exequebatur : et solum edebat ac bibebat, et voluptatibus operam dabat.

V. Tales nunc etiam sunt, qui immisericordia et crudelitate laborant. Mortuam enim hi quoque animam ha-

[1] Luc. XVI.

bent, ut et ille. Universus enim is calor, qui ab amore erga proximum manat, absumptus est, ipsaque magis quam exanime corpus mortua est. At pauper non ita : sed in ipsa philosophiæ arce stans, elucebat. Et quamvis perpetua fame conflictaretur, ac ne necessarius quidem cibus ipsi suppeteret : tamen ne sic quidem blasphemi quidquam adversus Deum locutus est, sed omnia generoso animo tulit. Hoc porro non parvum animæ opus est, sed maximum, et nervorum, et sanitatis argumentum. Cum autem hæc desiderantur, liquet ideo ea interiisse, quia anima mortua sit. Annon mortuam animam illam esse dicemus, quam invadit diabolus, feriens, lancinans, mordens, calcibus impetens, nec tamen ea quidquam horum sentit, sed mortua jacet, nec, cum ipsi opes suæ adimuntur, dolet : verum ille quidem insultat, hæc autem immobilis manet, et instar corporis anima orbati nullo sensu afficitur? Nam cum Dei timor una cum cura ac diligentia non adest, talem eam esse necesse est, ac mortuis miseriorem. Neque enim in saniem et cinerem ac pulverem, corporis in modum, anima dilabitur, sed in ea, quæ his fœtidiora sunt : in ebrietatem, in avaritiam, in absurdos amores et intempestivas cupiditates. Quod si ipsius fœtorem certius intueri cupis, da mihi puram animam : ac tum perspicue cernes quam fœtida sit turpis illa et impura. Nunc enim id minime perspicere poteris. Nam quandiu fœtori assueti sumus, id non sentimus. At cum spiritualibus sermonibus alimur, tunc malum illud agnoscimus : Etiamsi permultis indifferens esse videatur. Ac de gehenna nondum loquor : sed si lubet præsentia expendamus, nec eum qui turpia perpetrat, sed eum qui turpia loquitur, consideremus, quam ridiculus sit, quamque sese primum contumelia afficiat, atque, ut qui cœnum aliquod ex ore emittit, sic se ipse contaminet. Etenim si fluxio usque adeo impura est,

cogita, quæso, qualis hujus cœni scaturigo sit. « Ex abun-» dantia enim cordis os loquitur[1]. » Ego vero non hoc tantum nomine lugeo! sed quod apud nonnullos ne turpe quidem istud videatur. Hinc mala omnia incrementum capiunt, cum et peccamus, nec tamen peccare nobis ipsis Videmur. Vis-ne igitur scire quantum malum sit turpia loqui? Animadverte quomodo eos, qui te audiunt, obscœnitatis tuæ pudeat. Quid enim vilius, quid contemptius homine turpia loquente? Nam qui tales sunt, in histrionum classem, atque in prostitutæ pudicitiæ mulierum ordinem sese contrudunt. Imo etiam plus illis, quam vobis, pudoris inest. Quonam autem modo uxorem ad pudicitiam erudire queas, cum per hujusmodi verba eam ad libidinem instituas? Præstat saniem ex ore emittere, quam verbum obscœnum. Ac nunc, si fœteat os, ne ad communes quidem cibos admitteris : cum autem anima usque adeo fœteat, heus tu, mysteria percipere non dubitas? Ac si aliquis vas impurum acciperet, atque in mensa tua collocaret, fustibus quoque cæsum, illum exigeres : tu vero Deum habens in mensa ipsius; mensa enim ipsius, os nostrum est, cum gratiarum actione plenum est; quovis impuro vase execrabiliora verba proferens, quæso te, non eum ad iracundiam provocare putas? Et quî hoc fieri queat? Nihil enim æque sanctum illum ac purum exacerbat, ut verba hæc. Nihil ita temerarios et impudentes homines reddit, ut hujusmodi verba loqui, et audire. Nihil æque pudicitiæ nervos infringit, ut flamma, quæ per ea excitatur. Deus unguentum ori tuo imposuit : tuo vero cadavere fœtidiora verba in eo recondis, atque animam ipsam occidis et immobilem reddis. Etenim cum aliquem contumelia afficis, hoc non animæ, sed iracundiæ vox est. Cum obscœna loqueris, non illa, sed libido locuta est;

[1] Matth. XII, 34, et Luc. VI, 45.

cum obtrectas, invidia; cum insidias struis, avaritia. Hæc enim non animæ sunt, sed perturbationum ipsius ac morborum. Quemadmodum enim corrumpi, non simpliciter corporis est, sed mortis et vitii quod in corpore est; eodem modo ista quoque, adventitiarum animæ perturbationum sunt. Nam si viventis animæ vocem audire vis, audi Paulum dicentem : « Habentes alimenta, et quibus te- » gamur, his contenti sumus[1]. » Et, « Quæstus magnus est » pietas[2]. » Et, « Mihi mundus crucifixus est, et ego » mundo[3]. » Audi Petrum dicentem : « Argentum et » aurum non est mihi : quod autem habeo, hoc tibi do[4]. » Audi Job, gratias agentem ac dicentem : « Dominus dedit, » Dominus abstulit[5]. » Hæc viventis animæ verba sunt, hæc suam vim exerentis. Sic Jacob etiam dicebat : « Si dederit » mihi Dominus panem ad manducandum, et vestimentum » ad induendum[6]. » Sic et Joseph : « Quo pacto faciam » verbum hoc malum, et peccabo coram Deo[7] ? » At non perinde barbara illa, sed velut ebria ac delirans, ita loquebatur dicens : « Dormi mecum[8]. » Hæc igitur cum noverimus, viventem animam æmulemur : mortuam fugiamus, ut futuram quoque vitam consequamur ; quam utinam nobis omnibus consequi contingat, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi cui sit una cum Deo Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Tim. VI, 8. — [2] Ibid.— [3] Galat. VI, 14. — [4] Act. III, 6. — [5] Job. 21. — [6] Gen. XXVIII, 20. — [7] Id. XXXIX, 9. — [8] Ibid. 7.

HOMILIA VII.

CAPUT III.

Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent filii Israël intendere in faciem Moysis, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur; quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria[1]?

I. Dixerat quod Mosis tabulæ lapideæ essent, ac litteras haberent; et hæ carnales essent: Apostolorum vero corda Spiritu descripta, et quod littera occideret; Spiritus autem vivificaret. Supererat jam huic comparationi aliud non modicum adjiciendum, nempe Mosis gloria: quam quidem nemo hic in Novo Testamento corporeis oculis vidit. Unde etiam magna videbatur, quoniam gloria ea sub sensum cadebat; corporis enim oculis cernebatur, licet ad eam accedere nemo posset; cum contra gloria Novi Testamenti intellectu cerneretur. Neque enim imbecillioribus perspicua est hujusmodi præcellentiæ cognitio: verum gloria illa magis eos attollebat, atque ad se convertebat. Quoniam igitur in hujusmodi comparationem inciderat, atque quantum hæc illam antecellat, demonstrare studebat, idque propter auditorum crassitiem difficile erat, vide quid faciat, et qua arte id moliatur; primo rationes, ex quibus discrimen agnoscatur, inducens, easque ex iis, quæ ante dixerat, contexens. Nam si illa mortis, inquit, hæc autem vitæ ministratio est; dubium esse non potest, quin

[1] 2 Cor. III, 7, 8.

hæc quoque gloria illam antecellat. Quia enim facere non poterat, ut corporeis oculis eam spectandam proponeret, ipsius præstantia argumento declaravit dicens : « Quod si » ministratio mortis fuit in gloria, quomodo non magis » ministratio Spiritus erit in gloria? » Per mortis autem ministerium legem intelligit. Atque interim vide, quam sedulo in ista comparatione caveat, ne ullam hæreticis ansam præbeat. Non enim dixit : « Lex mortem efficit : » sed « Mortis ministratio est. » Mortem enim ministrabat, non autem pariebat. Nam peccatum id erat, quod mortem efficiebat : Lex autem supplicium invehebat, ac peccatum indicabat; non autem faciebat. Malum enim apertius detegebat, ac plectebat, non autem ad malum impellebat. Neque ad id ministrabat, ut peccatum fieret, aut mors existeret, sed ut pœnas daret is qui peccasset : ac proinde hac quoque ratione peccatum delebat. Nam dum ipsa peccatum adeo formidandum esse ostenderet, procul dubio hoc etiam faciebat, ut ipsum fugiendum esse videretur. Sicut igitur is, qui ensem in manus sumit, ac sonti caput amputat, judici pronuntianti ministrum se præbet : neque ipse est qui interimit, etiamsi ipse caput abscindat; nec rursum is, qui sententiam profert et condemnat : sed ejus, de quo supplicium sumitur, improbitas : ita hic quoque, non Lex necem afferebat, sed peccatum ipsum erat, quod et interimebat et condemnabat. Hæc porro, insontem animadvertens, vim illius succidebat, supplicii metu eum coërcens. Nec vero satis habuit Paulus præstantiæ declarandæ causa hoc solum protulisse, sed aliud quoque adjungit, dicens : « In litteris, deformata in lapidibus. » Vide quomodo rursus judaïcos spiritus deprimat. Nihil enim aliud Lex erat, quam litteræ, non autem subsidium ullum e litteris prodiens, atque aspirans, iis qui dimicant, sicut in baptismo : sed tabulæ et Scripturæ, mortem iis, qui

litteras violabant, afferentes. Vides quo pacto judaïcum contentionis studium retundens, per ipsa quoque vocabula auctoritatem legis nunc dejiciat, lapidem dicens, et litteras, et ministrationem mortis, addensque præterea, quod deformata atque impressa? Hinc enim nil aliud designat, quam quod lex in uno loco defixa erat, non quemadmodum Spiritus, qui ubique aderat, vim magnam cunctis inspirans. Vel certe hoc indicat, quod litteræ minas multas efflabant, et quidem ejusmodi minas, quæ deleri non possent, sed semper manerent, utpote saxis insculptæ. Deinde etiam, dum vetera laudibus efferre videtur, rursus Judæorum accusationem simul inspergit. Cum enim dixisset : « In litteris, deformata in lapidibus, fuit in glo» ria, » subjunxit, « ita ut non possent filii Israël intendere » in faciem Moysi. » Quod quidem magnam eorum imbecillitatem, animique ad res terrenas propensionem declarabat. Ac rursus : « Non propter tabularum gloriam. » Dixit : « Sed, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur : » Ostendit enim eum, qui tabulas ferebat, gloria affici, non autem illas. Non enim dixit, quia non possent intendere in tabulas, sed, in vultum Moysis. Ac rursus non dixit : « Propter gloriam tabularum, sed, propter gloriam vul» tus ipsius. » Deinde postquam eam extulit, vide quo pacto eam rursus dejiciat dicens : « Quæ evacuatur. » Quanquam hoc accusationis rationem non habet, sed extenuationis. Non enim dixit : Quæ corrupta est, aut, quæ mala est : sed, quæ desinit, ac finem accipit. « Quo» modo non magis administratio Spiritus erit in gloria? » Fidenti enim animo jam Novi Testamenti dignitatem at tollit, ut omnis dubitationis expertem. Ac vide quid agit. Opposuit lapidem cordi, et litteras Spiritui. Deinde cum ea, quæ ex utrisque orirentur, indicasset, non jam, quæ ex utrisque sint, ponit : sed, posteaquam id, quod a littera

ortum habet, expressit, nempe mortem et condemnationem, id, quod a Spiritu proficiscitur, non item exprimit, hoc est, vitam et justitiam, sed ipsum Spiritum : quod quidem sermonem amplificabat. Novum enim Testamentum non vitam solum dabat, sed etiam Spiritum, a quo vita afferebatur, subministrabat; quod vita multo majus erat. Ideo dixit : « Ministratio Spiritus. » Ac postea rursus eamdem rem inculcat, dicens : « Nam si ministratio dam-» nationis, gloria [1]. »

II. Ac dilucidius exponit quidnam his verbis significetur : « Littera occidit; » hoc videlicet inquiens, quod ante diximus, nempe legem peccatum indicare, non autem efficere. « Multo magis ministratio justitiæ abundat in glo-» ria. » Etenim tabulæ illæ peccatores ostendebant, ac supplicio afficiebant : hæc autem peccatores non modo non puniebat, sed etiam justos efficiebat. Baptismus enim hoc largiebatur. « Non enim glorificatum est, quod glori-» ficatum est, in hac parte, propter excellentem gloriam [2]. » Superioribus verbis id quidem ostendit, quod hoc quoque in gloria sit, nec simpliciter in gloria, sed quod etiam abundet. Non enim dixit : Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? sed, « Abundat in gloria : » supradictis nimirum argumentis id probans. Hic vero præcellentia quoque quanta sit, his verbis ostendit. Si hanc cum illa comparem, ne gloria quidem est, Veteris Testamenti gloria. Quibus verbis non hoc simpliciter astruit, quod gloria non sit, sed comparationis ratione. Unde etiam subjunxit : « In hac parte, » hoc est, si comparatio habeatur. Nec tamen hoc Vetus Testamentum traducit : sed vehementer etiam ipsum commendat. Etenim comparationes de rebus cognatis fieri consueverunt. Mox aliud argumentum movet, quod alia quoque ratione præstan-

[1] 2 Cor. III, 9. — [2] Ibid. 10.

tiam demonstrat. Quale istud? Nimirum a tempore, dicens : « Si autem quod evacuatur, per gloriam est; multo » magis id quod manet, est in gloria[1]. » Illud enim finem accepit : hoc perpetuo manet. « Habentes igitur talem » spem, multa fiducia utimur[2]. » Quia enim auditor tot ac tanta de Novo Testamento audierat, atque hanc gloriam oculis ipsis usurpare cupiebat, vide quonam pacto ipsum ad futurum ævum rejiciat. Ideo spem in medium protulit dicens : « Habentes igitur talem spem. » Qualem tandem? Quod majorem dignitatem, quam Moses, consecuti sumus, non tantum nos Apostoli, sed etiam omnes fideles. « Multa fiducia utimur. » Apud quem, quæso? Apud Deum, an apud discipulos? Apud vos, inquit, quos discipulos habeo, hoc est; cum libertate ubique loquimur, nihil occultantes, nihil dissimulantes, nihil suspicantes, sed perspicue loquentes. Nec veremur ne oculorum vestrorum aciem perstringamus, quemadmodum Moses Judæorum. Nam quod istud subindicarit, audi quæ sequuntur. Imovero historiam prius referre necessarium est. Nam et ipse assidue versat. Quænam igitur est hæc historia? Cum Moses acceptis denuo tabulis descenderet, gloria quædam ex ipsius vultu exiliens, adeo effulgebat, ut Judæi nec ad eum accedere, nec cum eo colloqui possent, quousque facici suæ velamen imposuisset. Sic enim in Exodo scriptum est : « Cum descendisset Moyses de monte, » duæ tabulæ erant in manibus ejus : et ignorabat quod » glorificatus esset aspectus facici ejus : et timuerunt ap- » propinquare ei. Et vocavit eos Moyses, et locutus est ad » eos. Et postquam cessavit loqui ad eos, imposuit faciei » suæ velamen. Cum autem ingrediebatur ut loqueretur » coram Domino, tollebat velamen quousque egredere- » tur[3]. » Hujus historiæ mentionem faciens ait : « Et non

[1] 2 Cor. III, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Exod. XXXIV, 29-34.

»sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut »non intenderent filii Israël in faciem ejus quod evacua»tur[1]. » Quod autem dicit, est ejusmodi : Nihil necesse est, ut Mosis instar nos ipsos obvelemus. Potestis enim ipsi in gloriam hanc, qua cincti et ornati sumus, intueri, etsi multo major ac splendidior est, quam illa Mosis. Videsne quantum illi profecerint? Nam qui in priore Epistola dicebat : « Lac vobis potum dedi, non cibum [2], » hic ait : « Multa fiducia utimur; » ac Mosem in medium producit, sermonemque per comparationem provehit, ut hac quoque ratione auditorem in altum subducat. Ac primum Judæis ipsos anteponit dicens : Non opus habemus velamine, quemadmodum ille apud eos, quibus præerat. Quæ sequuntur autem ad legislatoris dignitatem ducunt, et multo majora sunt. Interim autem, quæ deinceps sequuntur, audiamus, « Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in »hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione Ve»teris Testamenti manet non revelatum; quoniam in »Christo evacuatur[3]. » Vide quid per hæc verba astruat. Nam quod tum semel in Mose contigit, hoc perpetuo in lege contingit. Nec tamen his verbis legem criminatur, quemadmodum nec Mosem tum sese obvelantem, sed Judæorum vecordiam. Illa enim suam gloriam habet : at isti eam intueri nequiverunt. Quid igitur mirum vobis est, inquit, si hanc gratiæ gloriam cernere nequeant, cum minorem illam Mosis non perspexerint, nec illius vultum obtueri potuerint? Quid turbamini, si Judæi Christo non credant, cum ne legi quidem credant? Nam ob id gratiam etiam ignorarunt, quoniam ne Vetus quidem Testamentum, nec ipsius gloriam cognoverunt.

III. Siquidem legis gloria in hoc sita est, quod ad Christum animos convertat. Vides ut hinc quoque Judæo-

[1] 2 Cor. III, 13. — [2] 1 Cor. III, 2. — [3] 2 Cor, III, 14.

rum fastum retundat ? Etenim unde illi præstantiore conditione se esse existimabant, nempe quod Mosis facies fulgorem emitteret, hinc eorum crassitiem et abjectionem ostendit. Ne ergo hoc nomine illi glorientur. Quid enim hoc ad Judæos qui frui non potuerunt ? Unde etiam id assidue inculcat, nunc videlicet ipsum velamen in Veteris Testamenti lectione non revelatum manere dicens, quia in Christo evacuetur : nunc usque in hodiernum diem, quo tempore legitur Moses, idipsum velamen in ipsorum corde positum esse ; ac tum in lectione, tum in eorum corde imponi dicens. Superius vero dixerat : « Ut intendere » non possent filii Israël in faciem Mosis, propter gloriam » vultus ejus quæ evacuatur. » Quo quid abjectius fingi possit ? cum ne ejus quidem gloriæ, quæ evanescit, imo si cum altera conferatur, nulla sit spectatores esse queant, sed ab ipsis ea obtegatur, ut non indendant in finem ejus quod evacuatur, hoc est, in legem, quæ finem habet. « Sed obtusi sunt sensus eorum. » Et quid hoc, dixerit aliquis, ad velamen illud ? Quoniam futura præsignabat. Neque enim tunc tantum non viderunt, sed ne nunc quidem legem vident : hoc autem ipsorum vitio fit. Obtusio enim mentis stuporem ac vecordiam declarat. Itaque nos sumus, qui legem cognitam habemus. Nam illis, non modo gratia, sed ipsa quoque lex obumbrata est. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet, inquit, non revelatum, quia in Christo evacuatur. Quod autem ait, hanc sententiam habet : Hoc ipsum cernere nequeunt, eam finem accepisse, quia Christo non credunt. Etenim si per Christum finem accepit, ut vere accepit, idque etiam lex ante dixit, qui fieri queat, ut qui Christum, a quo lex antiquata est, non recipiunt, legem ipsam antiquatam esse perspiciant ? Porro qui hoc perspicere nequeunt, palam sane est, quod ipsius etiam legis, quæ

hæc dicit, vim ac robur, gloriamque universam ignorent. At ubinam dixit, inquies, lex se in Christo aboleri? Non solum dixit, sed etiam per res ipsas demonstravit. Ac primum quidem quod sacrificia et sanctificationem omnem in uno loco, hoc est, in templo concluserit, atque hoc ipsum templum postea destructum sit. Nisi enim sacrificia et legem omnem de his institutam finem habere voluisset, duorum alterum fecisset, aut templum non sustulisset, aut, si sustulisset, sacrificia certe aliis in locis fieri non prohibuisset. Nunc vero, cum universo terrarum orbi, et ipsi quoque Jerusalem aditum ad hujusmodi sacrificia præcluserit, solumque templum ipsis permiserit et assignarit, atque hoc ipsum postea sustulerit; per res ipsas tandem declaravit legis ritus per Christum finem accepisse. Siquidem templum a Christo sublatum est. Quod si per verba quoque videre libet, quomodo per Christum lex abrogata sit, ipsummet legislatorem audi sic loquentem: « Prophe» tam vobis suscitabit Deus de medio fratrum vestrorum, tan» quam me, ipsum audietis in omnibus, quæcumque manda» verit vobis. Et erit, omnis anima quæ Prophetam illum non » audierit, exterminabitur[1]. » Vides quo pacto lex ostenderit, quod in Christo finem acceptura esset? Etenim Propheta hic, id est, Christus secundum carnem, quem Moses audire jussit, et sabbatum et circumcisionem, aliaque omnia sustulit. Ac David hoc quoque ipsum indicans, de Christo dicebat: « Tu es sacerdos in æternum secundum » ordinem Melchisedech[2], » non autem secundum ordinem Aaron. Ob eamque causam Paulus perspicue hoc exponens, ait: « Translato sacerdotio, necesse est ut legis » translatio fiat[3]. » Atque alio loco his rursum verbis utitur: « Sacrificium et oblationem noluisti; holocausta et pro » peccato non placuerunt tibi; tunc dixi: Ecce venio[4]. »

[1] Deut. XVIII, 15-18. — [2] Psal. CIX, 4. — [3] Hebr. VII, 12. — [4] Psal. XXXIX, 7, 8.

Atque alia multo his plura testimonia ex Veteri Testamento proferre licet, quibus, quomodo lex per Christum abrogata sit, perspicuum fiat. Itaque posteaquam a lege abscesseris, tum demum legem pulchre perspicies : quandiu autem eam retinueris, nec Christo credideris, ne legem quidem ipsam perspectam habiturus es. Ideo, ut hoc ipsum luculentius astruat, subjunxit : « Sed in hodiernum » usque diem cum legitur Moyses, velamen positum est » super cor eorum[1]. » Quoniam enim dixerat in Veteris Testamenti lectione velamen manere; ne quis hæc verba de legis obscuritate intelligenda esse existimaret, tum per alia verba hoc ipsum prius demonstravit; nam cum dixisset : « Obtusi sunt sensus eorum, » ostendit eos in culpa esse; tum rursus in his quoque verbis. Non enim dixit : « In litteris manet velamen, sed, in lectione. » Lectio porro legentium actio est. Ac rursum, « Cum legitur Moyses. » Dilucidius autem istud deinceps indicavit, aperte dicens, « Velamen positum est super cor eorum. » Quandoquidem et in Moysis facie non ob Moysem positum erat : sed propter eorum crassitiem, et carnalem mentem.

IV. Cum igitur eos satis coarguisset, jam correctionis etiam modum ostendit. Quinam autem hic modus est? « Cum autem conversus fuerit ad Dominum[2]; » hoc est, a lege abscesserit, « Auferetur velamen. » Vides-ne velamen illud non faciem Moysis, sed faciem Judæorum obtexisse? Non enim ut Moysis gloria occultaretur, hoc fiebat : sed ne illi viderent. Neque enim capaces erant. Itaque illorum hoc vitium erat. Neque enim hinc fiebat, ut ille quidquam ignoraret, sed ut illi. Nec dixit : « Cum legem reliquerit; » sed hoc subindicavit cum diceret : « Cum enim conversus » fuerit ad Dominum, auferetur velamen. » Ad extremum usque in historia perstitit. Etenim cum Moses Judæos al-

[1] 2 Cor. III, 15. — [2] Ibid. 16.

loqueretur, faciem suam obvelabat : cum autem ad Dominum se convertebat, eam detegebat. Hoc autem rei futuræ figura erat; nempe quod, cum ad Dominum nos ipsos converterimus, tunc legis gloriam, ac nudam legislatoris faciem perspiciemus : imo non hoc tantum, sed in Moysis classe atque ordine erimus. Vides quo pacto Judæum ad fidem excitet? dum ostendit eum, si ad fidem accesserit, non modo Moysem intueri posse, sed etiam in eodem, quo legislator ille, gradu atque ordine esse. Non modo enim eam gloriam cernes, inquit, quam tum minime vidisti, sed et ipse, in eadem, qua ille, gloria futurus es, imo multo etiam majore, atque tanta, ut ne illa quidem gloriæ speciem præbeat, si cum hac comparetur. Quonam tandem modo? Quoniam, cum ad Dominum conversus fueris, atque in gratia esse cœperis, illa gloria frueris, cum qua Moysis gloria collata, usque adeo inferior est, ut ne gloria quidem sit. Et tamen quamvis exigua ea sit, longeque minor ista, tamen quandiu Judæus eris, ne hanc quidem consequeris; ergo neque tunc Judæi illam videbant, neque nunc vident. Si autem fidem amplexus fueris, hac multo majorem divino beneficio perspicies. Et quidem, cum fidelibus verba faceret, glorificatum fuisse negabat id quod glorificatum fuerat : hic autem non ita : sed quo pacto ?« Cum conversus fuerit ad Dominum, tolletur ve- »lamen; » sensim videlicet illum subvehens, ac primum quidem in eodem cum Moyse gradu collocans, deinde autem majorum rerum consortem eum faciens. Nam cum Moysem, inquit, in gloria videris, tum demum ad Deum te convertes, amplioreque, quam hæc sit, gloria frueris. Itaque a principio vide quotnam res posuerit, quæ discrimen efficerent, atque illud ostenderent, Novum Testamentum Veteri præstare, non autem cum eo pugnare atque ipsi adversari. Illud, inquit, et littera, et lapis, et mortis

ministratio erat, et aboletur : et tamen ne hac quidem gloria Judæi digni habiti sunt. Hoc autem carnalis tabula est, et spiritus, et justitia, et constanter manet : atque omnes eo digni habemur, non unus tantum, ut tum Moyses illo minore. Nos enim omnes, inquit, revelata facie gloriam, non Moysis, sed Domini intuemur. Verum quoniam nonnulli, rebus quæ in confesso erant reluctantes, hæc verba, « Cum autem conversus fuerit ad Dominum, » de Filio dicta esse contendunt, accuratius istud expendamus, illud prius ponentes, unde id se astruere ac confirmare putant. Quidnam autem hoc est? Quemadmodum inquiunt : « Scriptura dicit, Spiritus est Deus : » eodem modo etiam hoc loco, Spiritus Dominus est. Non enim dixit : Spiritus est Dominus, » sed, « Dominus est Spiritus. » Multum porro inter hanc et illam compositionem interest. Nam cum ita loqui vult, ut tu ais, adjectivo articulum non addit. Quin aliter etiam omnia, ea quæ supra commemorata sunt, de quonam dixerit, videamus : velut cum dicebat : « Littera » occidit, Spiritus autem vivificat : » ac rursus : « Scripta » non atramento, sed Spiritu Dei viventis. » Utrum de Filio an de Spiritu ? Liquet profecto quod de Spiritu. Ad eum enim, a littera, eos vocabat. Etenim ne quis, cum Spiritus vocabulum audivisset, ac deinde hoc secum reputans : Si Moyses ad Dominum conversus fuerit, ipse autem ad Spiritum, inferiore conditione esse arbitraretur : ut hujusmodi suspicioni medeatur, his verbis utitur : « Dominus » autem Spiritus est ; » hoc est, ipse quoque Dominus est. Atque ut intelligas ipsi de Paracleto sermonem esse subjunxit : « Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas[1]. » Neque enim dixeris eum ita locutum fuisse : Ubi autem Dominus Domini. Libertatem autem dixit, habita ratione pristinæ servitutis. Deinde ne eum de futuro tempore loqui

[1] 2 Cor. III, 17.

putes, ait. « Nos autem omnes revelata facie gloriam Do-» mini speculantes, » non illam, inquam, quæ finem accipit, sed quæ manet : « In eamdem imaginem transfor-» mamur a claritate in claritatem tanquam a Domino » Spiritu[1]. » Vides quo pacto rursus Spiritum in Dei ordine collocet, eosque in Apostolorum classem subvehat? Etenim prius dixerat : « Epistola estis Christi. » Et hoc loco, « Nos » autem omnes revelata facie. » Atqui ipsi legem, Moysis instar, gestantes venerant. Sed quemadmodum, inquit, nos velamine non opus habuimus : sic nec vos quidem, qui Evangelium suscepistis. Atqui longe major est hæc gloria. Neque enim vultus nostri est, sed Spiritus. Et tamen vos, æque ac nos, in eam oculorum aciem intendere potestis. Illi namque nec per mediatorem ; vos autem sine mediatore potestis majorem videre. Illi Moysis faciem cernere non potuerunt : vos Spiritus quoque gloriam potestis. Quod si Spiritus inferiorem locum obtineret, hæc certe, ut illis majora, minime posuisset.

V. Quidnam autem est : « Gloriam Domini speculantes, » in eamdem imaginem transformamur? » Apertius id quidem demonstrabatur, cum miraculorum dona vim suam exererent. Tamen ne nunc quidem id perspicere difficile fuerit ei, qui fidei oculis præditus fuerit. Nam simul atque baptizamur, supra solem anima explendescit, a Spiritu perpurgata. Ac non modo gloriam Dei prospicimus : sed illinc quoque splendorem aliquem haurimus. Sicut enim purum argentum, ad solis radios situm, ipsum quoque radios emittit, non ob suam duntaxat naturam, sed etiam ob solarem fulgorem : eodem modo anima defæcata, atque argento splendidior effecta, a Spiritus gloria radium suscipit, ac vicissim remittit. Unde etiam ait, « Spe-» culantes in eamdem imaginem transformamur a gloria,

[1] 2 Cor. III, 18.

» Spiritus, in gloriam nostram, quam contrahimus, quæque talis est, qualem esse par est, « A Domino Spi- » ritu. » Vides-ne quomodo hoc item loco Spiritum Dominum appellet? Atque alibi quoque ipsius dominationem perspicere licet. « Ministrantibus enim ipsis Domino, inquit, » ac jejunantibus, dixit Spiritus sanctus; Segregate mihi » Paulum et Barnabam[1]. » Ob id enim his verbis Scriptura utitur, ut eum ejusdem dignitatis esse ostendat. Ac rursum ait Christus: « Servus nescit quid faciat Dominus » ejus[2], » Ut autem homo novit ea quæ sua sunt, ita Spiritus novit quæ Dei sunt, non quod edoceatur: nam ita similitudo non sibi constaret. Quin hinc quoque auctoritatem ac dominationem suam ostendit, quod, prout vult, operatur. Hic nos transformat: hic nos huic sæculo conformari non sinit: hic hujusmodi creationis artifex est. Quemadmodum enim ait: « Creati in Christo Jesu[3]: » eodem modo ait, « Cor mundum crea in me Deus: et Spiri- » tum rectum innova in visceribus meis[4]. » Vis hoc tibi ab Apostolis quoque sensibiliori modo ostendam? Paulum cogita, cujus vestes operabantur; Petrum, cujus ipsæ quoque umbræ viribus pollebant. Neque enim, nisi regis imaginem gestassent, et incomparabilis quidem fulgor ex ipsis effulsisset, eorum vestes atque umbræ tot miracula edidissent. Regis quippe vestes latronibus etiam terrori sunt. Libet-ne videre hanc per corpus quoque collucentem? « Intuentes, inquit, faciem Stephani, viderunt tan- » quam faciem Angeli[5]. » Quanquam nihil istud erat, præ gloria ea, quæ interne rutilabat. Nam quod Moyses in vultu habebat, hoc isti in anima circumferebant, atque adeo multo amplius. Etenim id quod Moysi contingebat, sensui subjectum erat: hoc autem corporis expers est. Et sicut

[1] Act. XIII, 2. — [2] Joan. XV, 15. — [3] Ephes. II, 10. — [4] Psal. L, 11. — [5] Act. VI, 15.

ignea corpora, a splendidis corporibus, in id, quod propinquum est, defluentia, ipsis quoque splendorem suum impertiunt: eodem modo in fidelibus quoque usuvenit. Ob eamque causam a terra abscedunt, qui ita affecti sunt: cœlestiaque sola ipsis in mente versantur. Hei mihi! Hic enim acerbe quoque ingemiscere pulchrum fuerit, quod, cum tanta nobilitate præditi simus, tamen ne ea quidem, quæ dicuntur, novimus: quia confestim has res nobis perire sinimus, atque iis, quæ in sensum cadunt, inhiamus. Arcana enim hæc et tremenda gloria, ad unum quidem aut alterum diem in nobis manet: deinceps autem eam extinguimus, dum negotiorum hujusce vitæ tempestatem accersimus, ac per nubium densitatem radios propulsamus. Tempestas enim, res hujusce vitæ sunt, ac tempestate tristiores. Neque enim hinc frigus oritur, nec pluvia, nec lutum, ac profundus limus: sed, quæ his omnibus graviora sunt, nempe gehenna, et gehennæ mala. Et quemadmodum grassante acerrimo frigore membra omnia concrescunt, ac mortua sunt: sic etiam animus in peccatorum frigore contremiscens, nullum munus suum exequitur, ut qui videlicet conscientia, ac si gelu concretus sit. Quod enim corpori frigus est, hoc animo mala conscientia. Unde etiam timiditas existit. Nihil enim homine mundanis rebus affixo timidius fingi potest. Nam qui ejusmodi est, ut Caïn vivit, quotidie tremens[1]. Quid autem mortes et detrimenta, et offensiones, et assentationes, et obsequia commemorem? Nam, ut hæc omittam, sexcentas mutationes extimescit. Atque arca quidem auro referta est: animus autem paupertatis metu minime vacat. Ac merito quidem. In rebus enim imbecillis, et quæ facile mutentur, ancoram figit. Etiamsi ipse naufragium non patiatur, in aliis tamen id perspiciens, exanimatur. Atque ut ingenti timiditate, ita ingenti ignavia laborat.

[1] Gen. IV.

Neque enim hujusmodi homo in periculis duntaxat, sed in omnibus aliis ignavus est. Nam si pecuniarum cupiditas irruerit, non ut ingenuus vir impetum propulsat : sed ut pretio emptum mancipium quidvis facit, avaritiæ tanquam acerbæ dominæ serviens. Si formosam aliquam puellam conspicatus fuerit, protinus captus trepidat, rabidique canis in morem eam sequitur, cum contra faciendum sit. Etenim cum formosam mulierem cernis, ne hoc spectes quomodo cupiditatis tuæ compos fias sed quomodo cupiditate libereris. Et quanam ratione hoc fieri possit, inquies ? Neque enim amare mei est arbitrii. Cujus ergo, dic mihi ? Insultus dæmonis. Omnino igitur dæmonem esse arbitraris, qui insidias struat.

VI. Luctare igitur, ac pugna cum morbo. At non possum, inquies. Age igitur hoc primum te docebimus, ignaviæ tuæ esse, id quod tibi accidit : teque ab initio dæmoni aditum præbuisse : ac nunc, si voluntas ita tulerit, eum facillime propellere posse. Dic mihi, qui adulterium perpetrant, utrum amore ducti id perpetrant, an quod simpliciter pericula expetant ? Amore ducti haud dubie. Num igitur veniam propterea obtinent ? Minime. Quid ita ? Quoniam ipsorum est peccatum. At quid syllogismos nectis, inquies ? Conscius mihi ipse sum, me affectum hunc submovere velle, nec tamen id possum : verum id imminet, graviterque me premit, et excruciat. Vis quidem illud, o homo, submovere : at non ea facis, quæ repellere possint. Verum perinde facis, ut si quis febri correptus, ac sese frigida aqua ingurgitans, dicat : Quanta comminiscor, dum febrim extinguere studeo, nec possum ; sed flammam potius meam accendo ? Videamus igitur num tu quoque ea facias, quæ morbum inflamment, cum te ea excogitare putes, quæ extinguant. Non, inquis. Dic igitur, quidnam, ut morbum extingueres, facere unquam es conatus ? Quid

autem omnino est, quod morbum augeat? Etenim licet non omnes his criminibus obnoxii simus; plures enim reperire est, qui pecuniarum, quam qui corporum amore teneantur; commune tamen omnibus, tam his quam illis remedium proponetur. Nam et ille amor absurdus est, et hic quoque: verum hic illo acrior est, ac vehementior. Quamobrem si majorem superavimus, non est dubium quin minorem quoque facile vincamus. At, inquies, si acrior hic amor est, qui fit ut non omnes hoc malo corripiantur, sed plures ad insaniam usque pecunias ament? Primum quia periculo carere videtur hæc cupiditas; deinde quoniam, etsi corporum cupiditas acrior est, tamen citius extinguitur. Nam si perstaret, ut pecuniarum cupiditas, eum, qui captus esset, funditus perderet. Age igitur, de hoc corporum amore ad vos disseramus, ac videamus undenam incrementum sumat hoc malum. Sic enim perspectum habebimus, utrum culpa nostra contrahatur, necne. Ac, si culpa nostra contrahitur, nihil non faciamus, quo superiores eo simus: si autem extra culpam sumus, quid frustra nos ipsos maceramus? Quid item non iis, qui eo capiuntur, ignoscimus potius, quam succensemus? Unde igitur nascitur hic amor? Ab elegantia formæ, inquies, cum scilicet pulchra et venusta ea fuerit, quæ vulnus infert. Frustra et temere hæc dicis. Nam si formæ pulchritudo amatores alliceret, omnes haberet amatores hæc puella. Quod si non omnes habet, proinde nec naturæ, nec eleganti formæ, sed impudicis oculis istud ascribendum est. Nam cum eam curiose intuens suspexeris, atque adamaris, telum excepisti. Quisnam autem, inquies, facere possit, ut pulchram mulierem cernens non laudet? Quo fit, ut cum res hujusmodi mirari, voluntatis nostræ minime sit, ne amor quidem in nostro arbitrio situs sit. Absiste, o homo! Quid omnia simul

confundis, undique in orbem excurrens, nec mali radicem perspicere volens? Siquidem plerosque video, qui formam admirentur ac laudibus efferant, nec tamen ament. Et quî fieri potest, inquis, ut qui mirantur, non item ament? Ne tumultuare, quæso; hoc enim dicere paro: sed expecta, et audies Mosem, filium Jacob admirantem, ac dicentem: « Et erat Joseph pulchra facie, et aspectu decorus valde. » Num igitur propterea is amabat, qui hæc dicebat? Minime. Non enim, inquies, eum, quem laudabat, cernebat. Atqui erga auditas quoque formas ita quodam modo afficimur, non modo erga conspectas. Verum-ne mihi in his rebus contentionem moveas; annon David admodum formosus erat, ac subrufus cum oculorum pulchritudine? Quæ oculorum elegantia maxime violenta pulchritudinis pars est. Num igitur quispiam ipsius amore captus est? Minime. Non igitur una cum admiratione amor etiam nascitur. Nam et matres multi habuerunt corporis pulchritudine florentissimas. Num igitur filii earum amore incensi sunt? Absit istud. Quanquam enim id quod cernunt admirentur: tamen in fœdum amorem non incidunt. At, rursum, inquies, hoc ipsis natura præstat. Quænam oro natura? Quia matres sunt, inquies. Annon audis Persas, nemine cogente, cum matribus suis misceri, nec unum aut duos, sed universam gentem? Quin citra hæc liquido hinc constat morbum hunc, non corporis elegantiæ, nec simpliciter pulchritudini ascribendum esse, sed animi socordiæ, atque oberrationi. Permulti etenim, cum innumeras præstanti forma mulieres præteriissent, deformibus sese dederunt. Ex quo perspicuum est amorem a formæ venustate minime proficisci. Nam si ita esset, ii, qui in amorem inciderunt, ab illis potius quam ab istis, capti fuissent. Quidnam igitur in causa est, inquies? Nam si formæ ho-

[1] Gen. xxxix, 6.

nestas non facit ut quispiam amet, unde igitur amor causam ac radicem habet? An a malo dæmone? Habet quoque illinc ortum, sed non hoc est quod quæritur: verum annon ipsi quoque in causa simus. Neque enim illorum duntaxat sunt insidiæ, sed cum illis a nobis primum. Non aliunde perniciosus hic morbus æque ortum trahit, atque a consuetudine et verborum blanditiis, et otio ac cessatione, quodque nihil, quod agamus, habeamus.

VII. Magna quippe, magna, inquam, consuetudinis vis est, atque adeo tanta, ut in naturæ necessitatem migret. Quod si consuetudinis est hanc procreare, non dubium quin etiam extinguere. Sane multi amantes sic amare desierunt, cum, quas amabant, non cernerent. Hoc autem ad breve quidem tempus acerbum ac perquam injucundum esse videtur: at progressu temporis suave efficitur, ac, ne si velint quidem, morbum revocare queant. Quid igitur, inquies, cum citra consuetudinem ullam ab ipso primo aspectu captus fuero? Hic quoque in causa est corporis desidia, aut alimentum aut quod ea, quæ opus sunt, non cures, nec in necessariis negotiis verseris. Nam qui talis est, instar erronis cujuspiam quovis malo transfigitur: atque hujusmodi animam, non secus ac puerum vagantem, quisquis vult in servitutem trahit. Quoniam enim ipsa hoc in more positum habet, ut aliquid operetur, si ipsius in rebus honestis actionem comprimas, quia nihil agere non potest, alia pariat necesse est. Sicut enim terra, cum nec seritur, nec plantatur, herbam duntaxat profert: ita et anima, cum necessarium rerum nihil habet quod agat, atque aliquid agere cupiat, pravis rebus se tradit. Et sicut oculus, qui cernere non cessat, prava cernat necesse est, cum bonis objectis caret: sic etiam animus, cum se a necessariis abduxerit, jam circa inutilia versatur. Alioqui quod occupatio et cura primum quoque impetum propel-

lere queat, multis argumentis liquet. Quamobrem cum pulchram mulierem conspexeris, ab eaque te affectum senseris, eam ne ultra cernas : et liberatus es. Et quî fieri poterit, inquies, ut eam ultra non cernam, cum cupiditate trahar? Aliis rebus, quæ animam distrahant, fac te addicas, libris nimirum, necessariis curis, patrociniis, opitulationibus eorum, quibus injuria infertur, precibus, rerum futurarum meditationi. Iis animum astringe. Sic non recens tantum vulnus curabis, sed concretum etiam atque inveteratum facile discuties. Nam si contumelia, ut est in proverbio, amanti persuadet, ut amorem obrumpat, quomodo non multo magis spirituales hæ incantationes malum istud superent, dummodo ab eo nos removere in animum inducamus? Quod si cum illis versemur, ac confabulemur, quæ hujusmodi tela in nos contorquent, ac de illis, tum loquamur, tum audiamus, morbum hoc pacto alimus. Quonam ergo modo ignem extingui cupis, cum quotidie flammam accendas? Ac de consuetudine hæc mihi ad juvenes dicta sint. Nam quod ad viros attinet, eosque qui philosophari norunt, nihil perinde juvat, ut Dei timor, gehennæ memoria, regni cœlorum cupiditas. Hæc enim ad extinguendum ignem sufficiunt. Ac præterea illud tecum reputa, id, quod cernis, nihil aliud esse, quam pituitam et sanguinem, ac corrupti alimenti succum. At lætus ac splendidus oris flos est, inquies. Sed terræ etiam floribus nihil lætius ac jucundius est : qui tamen etiam marcescunt, atque in putredinem abeunt. Quocirca ne hic quoque ad florem attende, sed interius animo transi, a pulchra illa cuti cogitationem avertens, explora quæ sub ea sita sint. Quandoquidem etiam hydropicorum corpus nitet ac lucet, nec quidquam fœdi in superficie habet : sed tamen humoris illius, qui intus conditus est, cogitatione perculsi, hujusmodi homines osculari non sustinemus. At tener et versa-

tilis est oculus, ac recte porrectum supercilium, et cæruleæ palpebræ, et suavis pupilla, et serenus aspectus? At rursum hoc vide, quod istud quoque nil aliud est, quam nervi, et venæ, atque arteriæ. Quin tu hunc ipsum pulchrum oculum, ægrum, senio affectum, mœrore afflictum, ira tumentem cogita, quam scilicet deformis sit, quam celeriter pereat, quam, citius etiam pictura, evanescat. Ab his jam cura, ut ad veram pulchritudinem animum traducas. At, inquis, animæ pulchritudinem non cerno. At, si libuerit, cernes. Et sicut absentes formosos, licet oculis non cernas, mente admirari potes; eodem modo animæ pulchritudinem etiam sine oculis perspicere licet. Annon egregiam formam sæpe cogitatione formasti, eoque figmento nonnihil te affici sensisti? Effinge nunc quoque animæ pulchritudinem: atque hujusmodi formæ elegantia te oblecta. At, inquis, non cerno ea, quæ corpore vacant. Atqui ista animo magis intuemur, quam corpora. Siquidem ob hanc quoque causam, et Angelos et Archangelos admiramur, quamvis eos minime cernamus: probos item mores, animæque virtutem. Ac si probum hominem et moderatum videris magis hunc admiraberis, quam elegantem illam faciem. Quod si injuria affectum videris, eamque patienter ferentem, hujusmodi hominem ama, etiamsi senio confectus sit. Nam hujusmodi animæ pulchritudo, in senectute quoque amatores multos habet, nec unquam marcescit, sed perpetuo floret. Igitur ut hanc quoque ipsi pulchritudinem adipiscamur, eos, qui hac pollent, captemus, atque ipsorum amatores simus. Sic enim nos quoque hanc pulchritudinem consecuti, ad æterna bona pervenire poterimus. Quæ utinam nobis consequi detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT IV.

Ideo habentes hanc ministrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicavimus occulta dedecoris [1].

I. Quoniam magna quædam locutus fuerat, ac se ipsum et fideles omnes Moysi anteposuerat, atque tantam eorum, quæ dixerat, magnitudinem esse sentiebat, vide quo pacto rursus modestiam præ se ferat. Nam et propter pseudo-apostolos atque auditores sese efferre debebat, et rursum tumorem illum mitigare, non autem omnino tollere; nam hoc Judentis fuisset. Quocirca hoc alia via aggreditur, ostendens id omne non nostris meritis ac virtutibus, sed divina benignitate contigisse. Proinde ait: « Habentes igi- » tur ministrationem hanc. » Neque enim quidquam amplius erogavimus, quam quod ministri extitimus, beneficiisque a Deo datis administram operam præbuimus. Quo fit, ut nec largitionis, nec suppeditationis, sed ministerii vocabulo usus sit. Ac ne hoc quidem contentus addidit: « Juxta quod » misericordiam consecuti sumus. » Nam hoc quoque ipsum, quod his ministravimus, a Dei misericordia et benignitate profectum est. Quanquam misericordiæ est, e malis exemisse: non autem tot insuper beneficiis affecisse. Sed hoc etiam habet Dei misericordia. « Non deficimus. » Hoc quoque ipsius humanitati acceptum referendum est. Nam illa verba: « Juxta quod misericordiam consecuti sumus, »

[1] 2 Cor. IV, 1.

existimare debes, tam ad ministerium referri, quam ad id, quod sequitur. « Non deficimus. » Ac velim animadvertas, quam se ipsum deprimere studeat. Nam qui tot ac tantis, inquit, beneficiis ornatus sit, idque divina tantum misericordia et benignitate, non magni quidpiam fecit, si tales labores suscepit, si pericula adit, ac tentationes sustinet. Ideo non solum non concidimus animo, sed etiam gaudemus, ac verborum libertate utimur. Postquam enim dixit: « Non deficimus, subnectit, sed abdicavimus occulta de- » decoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes » verbum Dei [1]. » Quid sibi volunt hæc, « Occulta dedeco- » ris? » Non, inquit, magna profitemur ac pollicemur, cum alia rebus ipsis ostendamus, quemadmodum illi; unde etiam dicebat: « Quæ in faciem sunt, perspicitis [2]; » verum tales omnino sumus, quales cernimur, non fictum ac velut duplicem animum gerentes, nec ea dicentes atque agentes, quæ præ pudore ac rubore occultanda, et velut umbris quibusdam obvolvenda sint. Idque exponens, subjunxit: « Non ambulantes in astutia. » Nam quod illi laudi ducebant, hoc ipse fœdum ac ridiculum esse statuit. Quidnam autem est, « In astutia? » In ea existimatione illi erant, quasi ab accipiendis muneribus abstinerent; cum tamen occulte acciperent: sanctorum ac proborum Apostolorum existimatione florebant; cum interim innumeris vitiis scaterent. At nos, inquit, hæc abjecimus; nam hæc sunt, quæ occulta dedecoris vocat, quippe qui tales simus, quales videmur: nec quidquam, non modo in vita nostra et moribus, sed nec prædicatione, tectum atque adumbratum habemus. Hoc enim significat, quod ait: « Neque adulte- » rantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis; » hoc est, non vultu et ostentatione, sed ipso rerum documento. « Commendantes nos ipsos ad omnem conscientiam homi-

[1] 2 Cor. IV, 2. — [2] 1 Cor. X, 7.

» num. » Non enim fidelibus tantum, sed et infidelibus, perspicui sumus, ac quibusvis expositi, ut res nostras explorent: atque hinc nos ipsos commendamus, non a fuco ac simulatione, aut quod splendidam larvam circumferamus. Dicimus itaque nos nullum munus accipere: atque hujus rei vos testes vocamus. Dicimus nos nullius flagitii nobis conscios esse: atque hujus rei rursus a vobis testimonium petimus: non ut illi solent, qui vitia sua obtegentes multos decipiunt. Nam nos et vitam nostram cunctis in medium proponimus: et doctrinam ita patefacimus, ut quivis eam intelligere possint. Mox autem, quia infideles vim hujusce doctrinæ minime perspectam habebant, subjunxit, hoc non sibi, sed eorum stupori assignandum esse, dicens: « Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, » in iis qui pereunt opertum est, in quibus Deus hujus sæ» culi excæcavit mentes infidelium [1]. » Quod hic dicit, eamdem vim habet, quam ea, quæ prius dixit: « Aliis odor » mortis sumus in mortem, aliis odor vitæ in vitam [2]. »

II. Quid sibi vult illud, « Deus hujus sæculi? » Qui Marcionis morbo laborant, de rerum opifice, justo quidem illo, sed non item bono, hæc dicta esse contendunt. Aiunt enim Deum quemdam justum esse, qui non sit bonus. Manichæi autem his verbis diabolum significari asserunt: hinc nimirum alium rerum conditarum effectorem, præter eum qui vere est, perquam stolide inducere cupientes. Habet enim hoc familiare Scriptura, ut Deum, non ex ipsius dignitate, sed ex eorum, qui ipsius imperio subsunt imbecillitate nuncupet: ut cum mammonam dominum dicit, et ventrem deum. Neque enim propterea, aut venter deus est, aut mammona dominus: sed eorum demum, qui sese ipsis subjecerint. At vero nos illud dicimus, non de diabolo quidem hæc verba habita esse, sed de univer-

[1] 2 Cor. IV, 3, 4. — [2] Ibid. II, 16.

sorum Deo : sicque legendum esse : « Infidelium hujus » sæculi mentes Deus excæcavit. » Nam futurum ævum infideles non habiturum est, sed hoc duntaxat. Si vero quis aliter legat, nempe « Deus hujus sæculi, » ne hinc quidem ulla calumniæ ansa porrigitur. Neque enim hinc ostenditur, eum hujus tantum sæculi Deum esse. Nam et Deus cœli dicitur : nec tamen cœli tantum Deus est. Et, Deus præsentis diei dicimus : nec tamen hæc ita dicimus, quasi ipsius imperium unius diei angustiis circumscribamus. Quin Deus quoque Abrahæ dicitur, et Deus Isaac, et Deus Jacob : cum tamen non eorum tantum sit Deus. Ac pleraque etiam alia hujusmodi testimonia in Scripturis inveniri possunt. Quonam porro modo excæcavit? Non sane quod in hoc ulla ipsius actio fuerit, absit : sed quia id passus est, ac permisit. Nam Scripturæ mos est ita loqui, ut cum ait : « Tradidit eos Deus in reprobum sensum [1]. » Quoniam enim illi prius fidem abrogarunt, seque indignos reddiderunt qui mysteria viderent, illos ipse dereliquit. Quid enim hic faciendum erat? An invitos trahere, suaque arcana iis, qui ea cernere recusabant, aperire? At magis contempsissent illi, nec videre voluissent. Unde etiam mox subjunxit : « Ut non fulgeat eis illuminatio » Evangelii gloriæ Christi. » Non ad hoc ut Deo non credant, sed ut quæ sint interna mysteria infidelis mens minime perspiciat : quod etiam ille nobis præcepit, ut ne margaritas ante porcos conjiciamus [2]. Etenim si ea infidelibus detexisset, eorum morbus magis increduisset : nam si quis oculis laborantem cogat solares radios respicere, illius infirmitatem magis auget. Ideo medici eos in tenebris abditos tenent, ne morbus ingravescat. Sic ergo hic etiam intelligendum est, nempe quod isti vitio suo increduli extiterunt. Increduli autem effecti, Evangeli arcana

[1] Rom. I, 28. — [2] Matth. VII, 6.

minime jam perspexerunt, Deo nimirum radios suos illis deinceps subducente. Id quod etiam Discipulis dicebat : « Propterea in parabolis loquor ipsis, quia audientes non » audiunt [1]. » Verum ut quod dico exemplo dilucidius fiat, finge gentilem esse quemdam, qui res nostras pro fabulis habeat. Hic igitur plus-ne ex eo commodi capiet, si ingressus fuerit, ac mysteria conspexerit, quam si foris maneat? Ideo ait : « Ut non fulgeat illis illuminatio; » in Mosis videlicet historia adhuc hærens. Nam quod illius ætate Judæis accidit hoc Evangelii tempore, omnibus infidelibus usuvenit. Quidnam autem sit, quod ait opertum illis fuisse, ac minime declaratum, audi quid ipse dicat : « Ut non » fulgeat eis illuminatio Evangelii gloria Christi, qui est » imago Dei [2]. » Nempe quod orbis salus crux est, ipsiusque gloria quod is qui crucifixus est cum multo splendore venturus sit atque alia omnia, tam præsentia, quam futura; tam in aspectum cadentia, quam occulta et ineffabilis rerum quæ expectantur adventus. Unde etiam ἀυγάσαι dixit, hoc est, irradiare : ne tu totum in hac vita quæras. Est enim velut radius quispiam Spiritus, id quod nunc datur. Id quod etiam superius indicans, odoris, ac rursum pignoris vocabulo usus est, declarans multo majorem partem in futuro ævo expectandam esse. Sed tamen hæc omnia ipsis occultata sunt : et ob id occultata, quia prius ipsi fidem Deo abrogarunt. Postea, ut ostendat, non Christi modo, sed etiam Patris gloriam iis incognitam esse, qui eam non viderunt, adjecit, « Qui est imago Dei. » Cave enim in Christo solo consistas. Ut enim, per eum, Patrem cernis, ita, si ipsius gloriam ignores, ne Patris quidem gloriam cognitam habebis. « Non enim nos ipsos prædicamus : sed » Christum Jesum Dominum nostrum, nos autem servos » vestros per Jesum [3]. »

[1] Marc. IV, 12. — [2] 2 Cor. IV, 4. — [3] Ibid. 5.

III. Quinam hic sermonis tenor est? Quid hoc, cum iis, quæ ante dicta sunt, commune habet? Vel eos notat, ut insolentius sese efferentes, ut ab eorum nominibus sibi Discipuli nomen imponant, sicut in superiore Epistola dicebat : « Ego sum Pauli, ego autem Apollo [2] : » aut aliud quiddam gravissimum significat. Quidnam hoc? Quoniam acerrimum in ipsos bellum illi gerebant, atque insidias undique ipsis struebant. Num, inquit, adversum nos pugnatis? annon adversus eum qui a nobis prædicatur? Neque enim nos ipsos prædicamus. Ego servus sum, ego eorum, qui prædicationem excipiunt, minister, operam omnem alteri navans, atque ipsius gloriæ causa quidvis faciens. Ita, dum mihi bellum infers, ea, quæ illius sunt, dejicis. Tantum enim abest, ut ex evangelico munere quidquam mihi arrogem, ut ne servus quidem vester esse propter Christum recusaturus sim, quandoquidem ipsi visum est tanto in pretio vos habere, tantoque amore vos complecti, ac salutis vestræ causa quidvis agere. Unde etiam ait : « Nos » autem servos vestros propter Christum. » Vides-ne animum ab omni gloriæ studio purum? Tantum abest, inquit, ut eorum, quæ Domini sunt, quidquam usurpemus, ut etiam nosipsos vobis propter eum subjiciamus : « Quoniam » Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse » illuxit in cordibus vestris [2]. » En quomodo rursus iis, qui eximiam illam gloriam, Moysis videlicet, videre cupiebant, ostendit etiam cum additamento fulgentem. Sicut in vultum Mosis, inquit, ita in corda vestra effulsit. Et quidem prius ea, quæ in rerum conditarum initio extiterunt, in memoriam revocat, lucem nimirum in sensum cadentem, et tenebras; ostendens hoc opificium illo præstantius esse. Verum ubinam dit : « De tenebris lucem splendescere? » In principio, ac rerum conditarum primordiis. « Tenebræ

[1] 1 Cor. III, 4. — [2] 2 Cor. IV, 6.

» enim, inquit, erant super faciem abyssi. Et dixit Deus : » Fiat lux, et facta est lux [1]. » Sed tunc quidem dixit : Fiat, et factum est; nunc autem non dixit : sed ipse nobis lux factus est. Quocirca, nec res sensiles, hac luce affulgente intuemur, sed Deum ipsum per Christum. Vides-ne quo pacto nihil in Trinitate sit diversum ? Nam de Spiritu dicit : « Nos autem omnes, revelata facie gloriam Domini specu- » lantes, in eamdem imaginem transformamur a gloria in » gloriam, tanquam a Domino Spiritu [2]. » De Filio : « Ut » non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui » est imago Dei. » De Patre denique : « Qui dixit de tene- » bris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus vestris » ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi. » Quemadmodum enim cum dixisset : « Evangelii gloriæ » Christi, » subjecit, « Qui est imago Dei, » his verbis indi- cans eos illius quoque gloria orbatos esse : ita cum dixis- set : « Scientiæ Dei, » adjecit, « In facie Christi, » ut os- tendat nos per Christum ad Patris cognitionem pervenire, ut etiam per Spiritum ad eum adducimur. « Habemus au- » tem istum thesaurum in vasis fictilibus : ut sublimitas sit » virtutis Dei, et non ex nobis [3]. » Quoniam enim de ar- » cana illa gloria multa et ampla verba fecerat, ne quis di- ceret : Quî fit igitur, ut tantam gloriam consecuti, in mor- tali corpore maneamus ? hoc ipsum, inquit, est summo- pere mirandum, ac luculentissimum divinæ potentiæ argumentum, quod fictile vasculum tantum splendorem ferre, ac tantum thesaurum tueri potuerit. Cujus etiam rei admiratione ipse commotus dicebat : « Ut sublimitas » sit virtutis Dei, et non ex nobis ; » his verbis eos rursus subindicans, qui in se ipsis gloriabantur. Nam et donorum magnitudo, et eorum, qui his affecti sunt, imbecillitas, vim Dei demonstrant, non modo quia magna largitus est,

[1] Gen. I, 2, 3. — [2] 2 Cor. III, 18. — [3] Id. IV, 7.

sed quia parvis et abjectis. Fictile quippe dixit, ut humanæ naturæ fragilitatem significaret, carnisque nostræ imbecillitatem conspicuam redderet. Testa namque nihilo melius illa se habet, adeo offensionibus patet, ac morte, morbis, cœli intemperiis, atque innumeris aliis malis facile dissolvitur. Hæc porro dicebat, tum ut eorum arrogantiam comprimeret, tum ut nihil rerum nostrarum humanum esse demonstraret.

IV. Nam tum demum Dei vis maxime elucet, cum per viles et abjectos ingentes res patrat. Ac proinde alio etiam loco aiebat : « Virtus mea in infirmitate perficitur[1]. » Qui in Veteri quoque Testamento per culices et muscas totos barbarorum exercitus in fugam vertebat. Ideo erucam magnam vim suam appellabat : et olim linguas duntaxat confundendo, ingentem illam turrim Babylonicam delevit. In bellis insuper, nunc per trecentos viros infinitam hostium manum profligabat, nunc tubarum clangore urbes evertebat : ac postea per exiguum ac vilem adolescentem Davidem universam barbarorum aciem in fugam agebat. Eodem itaque modo hic quoque missis solum duodecim viris de orbe victoriam adeptus est : idque etiam, cum ipsi infesta omnia haberent, ac bello ab omnibus vexarentur. Dei ergo potentiam admiremur et adoremus. Sciscitemur ex Judæis, sciscitemur ex gentilibus, quisnam universo terrarum orbi persuaserit, ut a patriis institutis abscederet, atque ad alteram vivendi rationem sese conferret? piscator, an tentoriorum effector? publicanus, an indoctus ac litterarum expers? Quam autem hoc rationem haberet, nisi vis divina fuisset, quæ per illos omnia conficeret? Nam quid dicentes illi, persuadebant[2]? Baptizemini in nomine crucifixi. Cujus tandem? quem nunquam viderant. Et tamen cum hæc dicerent ac prædicarent,

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] Act. II.

auditoribus persuadebant eos, qui vaticinabantur, atque a majoribus tradidit ipsis erant, Deos non esse. Christus vero clavis affixus omnes attrahebat. Atqui, quod in crucem sublatus, ac sepultus fuisset, apud omnes constabat : quod autem resurrexisset, pauci omnino viderant. Nihilo secius tamen hoc ipsum iis, qui non viderant, persuaserunt nec id solum, sed etiam, quod in cœlos ascendisset, atque ad judicium de vivis ac mortuis ferendum venturus esset. Unde igitur, quæso, persuadendi vis in his sermonibus? Non aliunde, quam a Dei potentia. Primum enim novitas ipsa omnium animos offendebat. Cum autem in hujusmodi rebus quispiam innovat, tunc gravior res efficitur, ut cum priscorum rituum fundamenta effringit, ac leges radicitus evellit. Huc accedit, quod præcones non fide digni viderentur. Nam et ex ea natione erant, quæ omnibus odiosa esset; et ipsi timidi ac doctrinæ expertes erant. Unde igitur orbem subegerunt? Unde vos et majores vestros, qui philosophi videbantur, atque deos ipsos ejecerunt? Annon liquet illos Deum secum habuisse? Neque enim tam præclara facinora in humanam potentiam cadunt, sed in divinam quamdam et ineffabilem. Minime vero, inquiunt isti : sed præstigiis usi sunt. Ergo dæmonum imperium augeri oportebat, atque idolorum cultum amplificari. Quî igitur factum est, ut ea delcta atque extincta sint, et ex contrario nostra efflorescant? Quare hinc quoque liquet, Dei calculo hæc contigisse : neque a prædicatione tantum, sed ab ipsa quoque vitæ ratione. Quando enim tanta virginitas passim toto orbe consita est? Quando par opum, vitæ, atque aliarum omnium rerum contemptus? Nam flagitiosi, ac præstigiatores, nihil ejusmodi effecerint : sed contraria omnia. At hi angelicam vitæ rationem nobis, et in nostra, et in barbara regione, atque in extremis terræ recessibus non modo induxerunt, sed etiam

perfecerunt. Unde perspicuum est Christi vim fuisse, quæ hoc totum ubique fecerit, vim, inquam, illam ubique lucentem, ac fulgure quovis celerius hominum mentes illustrantem. Hæc igitur omnia cogitantes, atque apertum promissionis futurorum bonorum argumentum, ex iis quæ facta sunt, capientes invictam illam Crucifixi potentiam nobiscum adorate : ut et intolerandos cruciatus effugiatis, et sempiternum regnum assequamini. Quod utinam nobis contingat, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi cui sit una cum Patre et Spiritu sancto, gloria, imperium et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT IV.

In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur : aporiamur, sed non destituimur : Persecutionem patimur, sed non derelinquimur [1].

I. In eo adhuc immoratur, ut ostendat omne hoc negotium divinæ potentiæ ascribendum esse : quo eorum arrogantiam coërceat, qui in se ipsis gloriabantur. Non enim, inquit, hoc solum mirabile est, quod hunc thesaurum in fictilibus vasis asservemus : sed etiam quod, cum sexcentis incommodis premamur, atque omni ex parte pulsemur, eum tamen tuemur, nec amittimus. Et quidem si vel adamantinum vas esset, tanto tamen thesauro gestando, tantisque insidiis sustinendis impar esset. Nunc

[1] 2 Cor. IV, 8, 9.

autem et ferimus et per Dei gratiam nihil grave patimur. « In omnibus tribulationem patimur, sed non angustia-» mur. » Quid est, « In omnibus? » In hostibus, in amicis, in necessariis, in aliis, quorum penuria laboramus, ab hostibus, a nostris. « Sed non angustiamur. » Ac vide quomodo pugnantes res dicat, ut hinc quoque Dei vim commonstret. « Tribulationem patimur, inquit, sed non » angustiamur : aporiamur, sed non destituimur : » hoc est, non ad extremum usque concidimus. Plerisque enim in locis dolemus, nec quod volumus, assequimur : non sic tamen ut a propositis rebus excidamus. Hæc quippe non eo permittit Deus, ut vincamur, sed ut exerceamur. « Perse-» cutionem patimur, sed non derelinquimur : dejicimur, » sed non perimus. » Quamvis enim tentationes contingant : non ea tamen contingunt, quæ ex tentationibus oriri solent : idque per Dei potentiam et gratiam. Alibi autem hæc Deum idcirco permittere ait, tum ob ipsorum humilitatem, tum ad aliorum securitatem. Ne enim insolentius efferar, inquit, datus est mihi stimulus. Et rursus : « Ne » quis existimet de me, supra id quod videt, et audit ex » me[1]. » Et alio loco, ne fidentes simus in nobis ipsis. Hic vero : ut Dei potentia elucescat. Vides-ne quantus quæstus ex tentationibus redeat? Nam et Dei vim ostendebant, et gratiam amplius detegebant; « Sufficit enim tibi gratia » mea[2], » inquit; et ad humilitatem concitabant, alios compescebant, et illos tolerantiores efficiebant. « Patien-» tia enim, inquit, probationem operatur, probatio spem[3]. » Nam qui in quamplurima pericula inciderant, atque ex iis spe divina freti emerserant, hinc docebantur ut illi magis hærerent in omnibus. « Semper mortificationem Jesu in » corpore nostro circumferentes : ut et vita Jesu manifes-» tur in corpore nostro[4]. » Quidnam erat hæc mortificatio

[1] 2 Cor. XII, 6, 7. — [2] Ibid. 9. — [3] Rom. V, 4. — [4] 2 Cor. IV, 10.

Domini Jesu, quam circumferebant? mortes quotidianæ, per quas resurrectionis specimen edebatur. Nam si quis est, inquit, qui Christum mortem obiisse, atque resurrexisse non credat, in nos intueatur, qui singulis diebus morimur, atque ad vitam revocamur : ac tum resurrectioni fidem habeat. Vides-ne quomodo aliam adhuc tentationum causam invenerit? Quam tandem? « Ut et vita » Jesu, inquit, manifestetur in corpore nostro, » in eo videlicet, quod nos e periculis extrahat. Ita fit, ut quod infirmitatis ac derelictionis speciem habet; hoc ipsius resurrectionem prædicet. Neque enim, si nullis molestiis afficeremur, perinde ipsius potentia declarata fuisset, ut nunc declaratur, cum patimur, nec tamen vincimur. « Etenim nos qui vivimus, in mortem tradimur propter » Jesum : ut et vita Jesu manifestetur in nobis in carne » nostra mortali[1]. » Passim hunc morem tenet, ut cum quidpiam obscure dixerit, id rursus exponat. Id quod hoc quoque loco fecit, illud quod dixerat apertius declarans. Propterea tradimur, inquit, hoc est mortificationem circumferimus, ut vitæ ipsius potentia perspicua fiat, non sinentis nimirum mortalem carnem tanta perpetientem, malorum agmine vinci. Hoc aliter quoque accipi potest. Quomodo? ut alio loco ait : « Si commoriamur, et convi- » vemus[2]. » Ut enim nunc ipsius mortem perferimus, atque ipsius causa vitam cum morte commutare volumus, ita etiam ipse extinctos ad vitam revocare tunc volet. Nam si nos e vita ad mortem venimus, ipse quoque e morte ad vitam nobis dux erit. « Ergo mors in nobis operatur, vita » autem in vobis[3]. » Non jam de corporea morte, sed de tentationibus, et de quiete, cum ait : Nos quidem in periculis ac tentationibus versamur : vos autem in quiete vitam eam, quæ in periculis comparatur, percipitis. Atque

[1] 2 Cor. IV, 11. — [2] Rom. VI, 8. — [3] 2 Cor. IV, 12.

ea quidem, quæ cum periculo conjuncta sunt, ipsi sustinemus : at vos rebus secundis fruimini. Neque enim pares tentationes suffertis. « Habentes autem eumdem spiritum » fidei, sicut scriptum est : Credidi propter quod locutus » sum[1], et nos credimus propter quod et loquimur : scien- » tes, quoniam qui suscitavit Dominum Jesum, et ipse » suscitabit nos per Jesum[2]. » Submonuit nos Psalmi, insignem philosophiam complectentis, qui maxime possit in periculis excitare. Hæc enim verba vir justus pronuntiavit, cum in magnis periculis esset, et e quibus non aliunde, quam per divinam opem emergere poterat.

II. Quoniam igitur quæ cognata sunt, magnam ad consolandum vim habere solent, idcirco dixit : « Habentes » eumdem spiritum ; » id est : eodem subsidio freti, quo ille e periculo ereptus est, nos quoque servamur : ex eodem spiritu, quo ille locutus est, nos quoque loquimur. Quibus verbis illud ostendit, miram esse inter Novum et Vetus Testamentum concordiam, atque eumdem spiritum esse, qui in utroque vim suam exeruerit : illudque præterea, non nos solos in periculis versari, sed etiam veteres omnes : ob idque fide ac spe animos erigendos esse, nec urgentium malorum finem statim petendum. Postquam enim rationibus resurrectionem ac vitam demonstravit, illudque insuper, pericula imbecillitatis ac desertionis argumentum non esse, deinceps jam fidem etiam invehit, eique omnia committit. Quanquam ipsam quoque ut probet, Christi resurrectionem in medium affert, cum ait : « Nos quoque credimus, propter quod loquimur. » Quid credimus, heus tu ? « Quod is qui Christum suscitavit, nos etiam excitabit, et constituet vobiscum. Omnia enim » propter vos, ut gratia abundans, per multos in gratiarum » actione abundet in gloriam Dei[3]. » Rursus animos eorum

[1] Psal. cxv, 1. — [2] 2 Cor. iv, 13, 14. — [3] Ibid. 15.

effert, ut non hominibus gratiam habeant, hoc est, pseudo apostolis. Hoc enim totum Dei est, qui compluribus gratificari vult, ut major gratia appareat. Propter vos quippe et resurrectio ipsius extitit, et cætera omnia. Neque enim unius duntaxat hominis causa hæc fecit, sed omnium. « Propter quod non deficimus : sed licet is, qui » foris est, noster homo corrumpitur : tamen is, qui intus » est, renovatur de die in diem[1]. » Quomodo corrumpitur? Cum flagris cæditur, exagitatur, sexcentis acerbitatibus afficitur. « Is tamen qui intus est, renovatur de die in » diem. » Quo pacto renovatur? Fide, spe, animi promptitudine. Restat igitur, ut ad pericula intrepidum animum afferamus. Quo enim pluribus incommodis corpus divexatur, eo lætiori spe animus fruitur, ac splendidior efficitur, non secus atque aurum, cui ignis diutius adhibetur. Ac vide quomodo præsentis vitæ molestias abstergat. « Id » enim quod in præsenti est momentaneum ac leve tribu- » lationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum » gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus » nobis quæ videntur, sed quæ non videntur[2]. » Spe negotium conclusit, quodque in Epistola ad Romanos dicebat : « Spe salvi facti sumus, spes autem quæ videtur non » est spes[3] : » hoc etiam hic astruens, præsentia cum futuris componit : præsens cum æterno, leve cum gravi, tribulationem cum gloria. Ac ne hoc quidem contentus, alteram vocem adjungit, eamque conduplicat, cum ait : « Supra modum in sublimitate. » Deinde modum declarat, quo tot ac tantæ afflictiones leves efficiuntur. Quonam igitur modo levantur? « Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. » Ita nimirum et præsentes molestiæ leves, et futurum illud præmium ingens erit, si a visibilibus nos abduxerimus. « Quæ enim viden-

[1] 2 Cor. IV, 16. — [2] Ibid. 17, 18. — [3] Rom. VIII, 24.

» tur temporaria sunt. » Ergo et ejusmodi sunt afflictiones. « Quæ autem non videntur, æterna. » Igitur et coronæ quoque tales. Nec dixit : Tales sunt tribulationes, « Sed » omnia quæ videntur; » sive supplicium dicas, sive quietem : ut non sit cur aut hinc emolliaris, aut illinc frangaris. Quocirca nec de futuris verba faciens, dixit : « Regnum æternum; » sed, « Quæ non videntur æterna sunt, » sive regnum sit, sive cruciatus : ut et hinc terrorem nobis incutiat : illinc nos adhortetur. Cum igitur, quæ videntur, temporalia sint, quæ autem non videntur, æterna, ad hæc, oculorum aciem intendamus. Ecqua enim nobis excusatio futura est, si fluxa sempiternis prætulerimus? Nam etsi suave est quod præsens est : non est tamen perpetuum. At acerbitas, quæ ex hac suavitate nascitur, nec finem habet, nec veniam. Quam enim excusationem habituri sunt, qui, cum spiritum acceperint, tantoque beneficio affecti sint, abjectis tantum rebus incumbunt, atque in terra collabuntur? Etenim complures audio qui ridiculis hisce verbis utuntur : Da mihi hodiernum diem et tu crastinum sume. Nam si talis est in futuro ævo rerum status, qualem dicitis, unum pro uno fuerit. Si vero ex iis nihil omnino est, duo pro nihilo erunt. Quid his vocibus sceleratius, quid dementius fingi potest? Nos de cœlo disserimus, de arcanis et ineffabilibus illis bonis : et tu verba e circo petita in medium profers, nec pudore suffunderis ea proloquens, quæ mente captorum hominum sunt, nec erubescis, præsentibus rebus ita infixus? Non desipere ac mente excedere desines, atque in juvenili ætate delirare? Quod si hæc verba ex gentilium ore mitterentur, nihil mirum esset. At vero fide præditos homines ejusmodi sermones effutire, quam tandem veniam mereri id queat? An spes illas immortales omnino suspectas habes? An hæc prorsus incerta esse censes? Qua tandem venia hæc digna

esse queant? Et quisnam, inquiunt, ad nos venit, ac, quæ illic gerantur, exposuit? Hominum sane nemo : sed Deus ipse, omnium fide dignissimus, hæc declaravit. Sed non vides res illas; neque enim Deum cernis. Quid ergo, an proinde Deum esse non existimabis, quia eum non vides? Et valde quidem existimo, inquies.

III. Igitur si quispiam ex infidelibus percontetur, ecquis e cœlo venit, atque hæc narravit, quid dicturus es? Unde nosti Deum esse? Ab iis rebus quæ in aspectum cadunt, inquies, ab eo ordine, qui in rebus omnibus conditis elucet : hinc denique quod de eo inter omnes constat. Sic igitur sermonem quoque de extremo judicio excipe. Quo pacto, inquies? Percontabor te : tu vero responde. Justus-ne hic Deus, ac cuique quod meretur tribuit : an contra sceleratos florere, atque in deliciis versari vult : probos autem contraria habere? Minime? inquies : nam ne homini quidem hoc acciderit. Ubinam igitur, qui virtutem in hac vita coluerunt, bonis fruentur? ubinam rursus improbis pœna constituta erit, si nulla vita, nulla merces, aut pœna futura est? Vides-ne, quod unum pro uno adhuc est, et non duo pro uno? Ego vero illud tibi ostendam, ne unum quidem pro uno improbos habere. Sed duo pro uno justis erunt; peccatoribus vero et deliciantibus contra omnino. Nam qui in hac vita se voluptatibus dediderunt, ne unum quidem pro uno acceperunt : qui autem in virtute vitam ducunt, duo pro uno. Utri, quæso, in voluptate sunt, qui præsenti vita abusi sunt, an qui philosophiæ operam dederunt? Tu fortasse illos dices : Ego autem hos esse ostendam, et quidem eos ipsos testes citans, quibus præsentibus bonis frui contigit. Nec vero ita perfricta fronte erunt, ut adversus ea, quæ dicturus sum, niti audeant. Nam et pronubas sæpe diris omnibus devoverunt, ipsumque diem quo thalami strati sunt : eosque felices prædicarunt, qui

uxorem non duxerunt. Multi quoque juvenes, cum ineundi matrimonii potestas esset, non aliam ob causam abnuerunt, quam ob rei incommoda. Nec vero hæc eo a me dicuntur, ut matrimonium accusem, honorabile enim; sed eos, qui eo præpostere usi sunt. Quod si ii qui matrimonium inierunt, acerbissimam plerumque hanc vitam esse judicarunt, quid de iis dicemus, qui in prostibulorum voraginem prolapsi sunt, ac captivo quovis servilius et miserius sese affecerunt? quid de iis, qui in deliciarum cœno computruerunt, ac sexcentis morbis corpus involverunt? At gloria pollere dulce est? Nihil hac gloria acerbius. Nam qui ita inanis gloriæ cupiditate captus est, ut quibuslibet placere studeat, mancipiis quibusvis servilior est. Qui autem eam calcat, nec gloriam hominum curat, omnibus superior est. At opes habere est expetendum. Verum a nobis sæpe demonstratum est, eos magis divitiis et quiete frui, qui opibus vacui, nihil habent. Sed inebriari suave est? Et quis hoc dixerit? Quocirca si suavius est, inopem esse, quam divitem, a matrimonio abstinere quam matrimonium subire, inanem gloriam aspernari, quam appetere, a deliciis abhorrere, quam deliciis studere, et hic plus habent ii qui præsentibus non sunt affixi. Hoc autem dico, quod vir quidem probus, tametsi innumeris tormentis excrucietur, habet tamen spem lætam, quæ ipsum fulciat: improbus contra etiamsi innumeris voluptatibus fruatur; habet tamen futuri supplicii metum, voluptatem ipsius perturbantem. Nam ne hic quidem supplicii modus parvus est: contrarius vero, voluptatis et oblectationis. Est etiam tertius modus præter hos duos. Quinam tandem? quod hujusce vitæ deliciæ, ne tum quidem apparent, cum adsunt, utpote quas, et natura, et tempus coarguat: illæ contra non modo sunt, sed firmæ quoque manent. Videsne quod non modo duo pro nullo, sed etiam tria, quinque,

atque adeo sexcenta pro nullo ponere poterimus? quod ut exemplo intelligas; dives ille ac Lazarus, ille præsentia, hic futura percepit[1]. An porro unum et unum esse statuis per omne tempus puniri, atque ad exiguam horam fame vexari? in mortali corpore ægrotare, et in immortali acerbum in modum igne cruciari? Parvo illo morbo perfunctum, coronari, et æternis postea deliciis circumflere; aut post brevem fructum sempiternis postea suppliciis torqueri? Et quis hæc dixerit? Quid vis ponamus? Qualitatem-ne an quantitatem? ordinem Dei aut sententiam de utroque latam? Quousque tandem scarabæorum in cœno semper sese volutantium verba loquemini? Neque enim hominum ratione præditorum est, animam, quæ tanti pretii est, pro re nullius momenti projicere: cum oporteret pro exiguo labore cœlum capere. Vis-ne ut aliunde te doceam horrendum in altero ævo tribunal esse? Conscientiæ tuæ januam aperi: ac judicem in animo tuo velut pro tribunali sedentem intuere. Quod si tu, quamvis præpostero tui amore affectus, te ipsum condemnas, nec iniquam sententiam ferre sustines, annon multo majori curæ jus Deo erit, atque incorruptum ille de omnibus judicium feret? Sed temere hæc omnia ferri sinet? Ecquis tandem hoc dixerit? Nemo profecto. Nam et Græci et Barbari, et poëtæ, et philosophi, et omnes denique mortales, in hoc nobiscum, etsi dispari modo, consentiunt: ac quædam in inferis tribunalia esse aiunt. Usque adeo perspicua et indubitata hæc res est. Et cur, inquies, Deus hic non punit? Nimirum ut longanimitatem suam ostendat, nobisque per pœnitentiam viam ad salutem muniat, ac non universum mortalium genus funditus deleat, eosque qui per optimam vitæ mutationem salutem consequi poterant, prius quam ad eam perveniant, de medio tollat.

[1] Luc. XVI.

Nam si de peccatis homines confestim pœnis ac morte afficeret, quomodo salutem accepisset Paulus, quomodo Petrus, principes illi, ac totius orbis magistri? Quomodo David salutem ex pœnitentia percepisset? Quomodo Galatæ, aliique plures? Quamobrem nec ab omnibus in hac vita pœnas expetit, sed ex omnibus illis, paucis tantum supplicia infert : ne rursus in altero ævo de omnibus pœnas sumat, sed de aliis hic, de aliis illic. Ut et per eos, quos hic plectit, vel stupidissimos excitet per eos quos castigat, et per eos quos impunitos sinit, illud efficiat, ut futura expectemus. Annon vides plerosque hic pœnas luere, ut eos, qui turris ruina oppressi sunt, ut eos, quorum sanguinem Pilatus cum sacrificiis commiscuit, ut Corinthios eos, qui ob indigne percepta mysteria præmaturam mortem obierunt, ut Pharaonem, ut Judæos, qui a barbaris trucidati sunt, ut plerosque alios : et tunc, et nunc, et perpetuo? Rursus alii multi, nullis hic scelerum pœnis persolutis, e vita discesserunt : ut dives ille Lazari tempore, aliique complures.

IV. Hæc porro ideo facit, partim ut eos qui futura non credunt excitet : partim, ut eos, qui credunt ac segnitie laborant, diligentes reddat. Deus enim justus est judex, et fortis, et longanimis : nec per singulos dies iram inducit. Quod si ipsius longanimitate abutamur, erit tempus, cum jam ne tantillo quidem tempore longanimitatem adhibebit, verum statim pœnam inferet. Ne itaque dum ad unicum momentum; momenti enim instar est hæc vita; deliciis indulgere volumus, infinitorum sæculorum pœnam nobis accersamus : verum ad momentum potius laboremus, ut perpetuis coronis cingamur. Annon cernitis in hujusce quoque vitæ negotiis bonam hominum partem id facere, ac brevem laborem diuturnæ quietis causa suscipere : tametsi sæpe contra res evenit, quam sperabant?

Hic enim laborum ac quæstus æqua est portio : sæpe etiam infinitus est labor, fructus autem tenuis, ac sæpe ne tenuis quidem. At vero, cum de cœlesti regno agitur, contraria est ratio : parvum enim laborem magna atque infinita jucunditas excipit. Perpende autem : agricola totum annum laborat : et in fine spe et diuturnorum laborum fructu sæpe excidit. Rursus navis gubernator, et miles, ad extremam usque ætatem in bellis et laboribus versati, sæpe ita hinc excedunt, ut et ille mercium suarum opibus labatur, et hic vitam una cum victoria amittat. Ecquam ergo, te rogo, excusationem habituri sumus, qui cum in rebus fluxis ea, quæ cum labore conjuncta sunt, præferimus ut parum conquiescamus, vel ne parum quidem ; dubia quippe hæc spes est ; in spiritualibus contrario omnino modo faciamus, ac propter exiguam ignaviam, cruciatus, qui nullis verbis explicari possint, nobis attrahamus? Quocirca vos omnes oro, ut tandem aliquando ex hoc stupore vos ipsos recipiatis. Nemo enim tum erit, qui nos e pœnis eximat, non pater, non filius, non amicus, non vicinus, non quisquam alius : sed, si nos opera nostra prodiderint, omnia pessum ibunt, ac prorsus de nobis actum erit. Quantos dives ille luctus emisit, quantis precibus a Patriarcha contendit, ut Lazarum ad se mitteret? Verum audi quid responsi ab Abrahamo tulerit : « Chaos » magnum inter vos et nos. Ita ut ne ii quidem, qui volunt » illuc transire, id possint[1]. » Quam obnixis precibus virgines illæ cum æqualibus suis egerunt, ut parum olei acciperent? verum audi quid ipsæ quoque dicant : « Ne forte » non sufficiat nobis et vobis[2]. » Nec potuit quisquam eas in thalamum introducere. Hæc itaque animis nostris reputantes, nos quoque vitæ nostræ curam geramus. Nam quoslibet labores dixeris, quoslibet cruciatus admoveris,

[1] Luc. XVI, 26. — [2] Matth. XXV, 9.

nihil hæc omnia erunt, si cum futuris bonis conferantur. Pone enim, si ita lubet, ignem, et ferrum, et belluas, ac si quid his acerbius est : hæc tamen præ tormentis illis ne umbræ quidem sunt. Hæc quippe, cum vehementius adhibentur, tum potissimum levia efficiuntur; quod cito transeunt, quod corpus ferendæ doloris acerbitati ac diuturnitati minime par sit. At vero illic secus res habet : nam et longinquitas, et incredibilis quædam magnitudo simul concurrunt, tam in rebus jucundis, quam in acerbis. Proinde, quandiu tempus est, præoccupemus faciem Domini in confessione : ut tum cum suavem ac placidum cernamus, ac minaces illas potestates effugiamus. Annon hos lictores conspicis, qui præfectis administram operam navant quomodo trahant, quomodo vinciant, quomodo flagris afficiant, quomodo latera perfodiant, quomodo faces in tormentis admoveant, quomodo secent? Atqui hæc cuncta merus ludus ac risus sunt, si cum illis suppliciis comparentur. Etenim hæc tormenta temporaria sunt : illic autem nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Corpus quippe tunc incorruptibile erit. Faxit autem Deus, ne hæc experimento discamus, sed intra verba hi terrores consistant, nec carnificibus illis tradamur, verum hic potius castigemur. Quantum verborum tum profundemus, nos ipsos accusantes! quos gemitus, quos singultus edemus! Sed tunc nihil inde fructus consequemur, quandoquidem nautæ fracta ac depressa nave nihil prodesse possunt, nec medici extincto ægroto; verum sæpe quidem dicent, quod hoc atque illud facere oportebat : cæterum frustra omnia atque incassum dicentur. Quandiu enim per vitæ ac morum emendationem salutis spes adhuc maneat, nihil non dicere ac facere opus est : cum autem nulla jam res arbitrii nostri erit, re tota perdita et corrupta, tum frustra et dicentur omnia, et fient. Nam et Judæi tum dicturi sunt :

« Benedictus qui venit in nomine Domini[1] : » at nullum hujus vocis fructum capere poterunt, ut pœnam effugiant; cum enim hoc dicendum erat, non dixerunt. Ne ergo hoc quoque nobis in vita accidat, hic jam vitam in melius commutemus, ut ad Christi tribunal cum omni fiducia sistamur : quam utinam omnes consequamur per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto sit honor, imperium et gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT V.

Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra hujus tabernaculi dissolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis[2].

I. Rursus eorum alacritatem excitat, quia multæ ipsis tentationes inferebantur. Verisimile enim erat eorum animos ob ipsius absentiam debilitatos fuisse. Quid igitur ait? Nihil est quod miremur ac perturbemur ob calamitates eas, quibus afficimur : multa enim commoda hinc percipimus. Quorum alia quidem prius dixit, ut, quod mortificationem Jesu circumferamus, ac potentiæ ipsius specimen maximum exhibeamus; « Ut enim, inquit, sublimitas virtu» tis sit Dei; » et perspicuum resurrectionis argumentum edimus; ut ex his verbis patet, « Ut vita Jesu manifestetur » in carne nostra mortali. » Posteaquam autem illud præterea dixit, interiorem quoque nostrum hominem hoc

[1] Joan. XII, 13. — [2] 2 Cor. V, 1.

pacto meliorem fieri; etsi enim, inquit, is qui foris est noster homo corrumpitur, is tamen qui intus est renovatur de die in diem; ostendens rursum quantum utilitatis afferat vapulare ac divexari, illud subjungit, quod cum plene atque integre hoc fit, tum innumera bona iis, qui hæc incommoda pertulerint, hinc pullulabunt. Etenim ne externum tuum hominem corrumpi audiens, animo discrucieris, hoc asserit, quod cum istud plene atque omnino acciderit, tum maxime gaudebis, atque ad meliorem sortem venies. Itaque non modo non est dolendum, cum ille aliqua ex parte nunc corrumpitur; verum etiam, ut omni ex parte corrumpatur expetendum est. Hæc enim corruptio ad incorruptionem maxime te ducit. Ac proinde hæc quoque subjungit : « Scimus enim quia si terrestris domus nostra » hujus tabernaculi dissolvitur, ædificationem ex Deo habe» mus, non manufactam æternam in cœlis. » Quia enim resurrectionis doctrinam, in qua potissimum ægrotabant, rursus prosequitur, ideirco auditorum judicium etiam assumit, eamque hoc pacto astruit : non tamen perinde ut ante, sed velut ex altera occasione in eum sermonem ingressus : jam enim eorum errorem correxerat, aitque : « Scimus quod si terrestris domus nostra hujus taberna» culi dissolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum » non manufactam, æternam in cœlis. » Sunt qui per terrestrem domum, mundum hunc intelligant : ego vero his verbis corpus potius subindicari contenderim. Atque hic velim consideres, quomodo per nomina ipsa ostendat, quantum futura præsentibus antecellant. Nam cum terrestrem dixisset, cœlestem opposuit : cum tabernaculi domum; quo verbo fluxam et fragilem ipsius naturam declarat, æternam objecit. Etenim tabernaculi nomen plerumque temporarium quiddam indicat. Ac proinde aiebat Christus:

« In domo Patris mei mansiones multa sunt[1]. » Quod si Scriptura quietem sanctorum tabernaculi nomine uspiam appellat, non simpliciter dicit tabernacula, sed cum addito. Non enim dixit : « Ut vos recipiant in tabernacula, » sed, « In æterna tabernacula[2]. » Jamvero cum dixit, « Non ma» nufactam, » eam, quæ manu constructa est, subindicavit. Quid igitur, corpus-ne manu conditum est? Minime vero. Sed, vel domos manufactas designat : vel si non ita, domum tabernaculi, corpus non manufactum vocavit. Non enim ad comparationem illud opposuit; sed encomia et laudes adjiciens. « Nam et in hoc ingemiscimus habitatio» nem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes[3]. » Quam habitationem? corpus a corruptione alienum. Et cur nunc ingemiscimus? Quoniam illud longe melius est. De cœlo autem ipsum esse ait, quia ab omni corruptione immune est. Non enim corpus e cœlo ad nos delabitur : sed hoc vocabulo gratiam illinc manantem indicat. Quocirca tantum abest ut ob certum aliquod tentationum genus dolendum sit, ut etiam quodvis tentationum genus expetere debeamus : ac si diceret : Ingemiscis ob persecutiones, et quia externus tuus homo corrumpitur? Imo ingemisce quod non majorem in modum hoc fiat, nec in totum corrumpatur. Vides-ne quonam pacto sermonem in contrarium verterit; ostendens ideo ingemiscendum esse, quod non confertim venerint, cum illi ingemiscant quod per partes veniant? Ideo jam corpus, non tabernaculum appellat, sed habitationem; idque non sine magna ratione. Tabernaculum enim facile dissolvitur : illud autem perpetuo manet. « Si tamen vestiti et non nudi inveniamur[4]; » hoc est, etiamsi corpus deposuerimus, non tamen sine corpore illic sistemur : sed cum eodem incorruptibili effecto. Quidam dicunt, id quod admodum probo; siquidem

[1] Joan. XIV, 2. — [2] Luc. XVI, 9. — [3] 2 Cor. V, 2. — [4] Ibid. 3.

vestiti, non nudi inveniamur. Ne enim omnes ob resurrectionem confidant, ait, « Si tamen vestiti : » hoc est, incorruptibilitatem, atque immortale corpus consecuti; « Ac non » nudi inveniamur, » gloria ac securitate. Id quod in superiore quoque ad Corinthios Epistola dicebat, « Omnes quidem resurgemus; et in suo quisque ordine[1]. » Et, sunt corpora cœlestia : sunt et terrestria. Nam communis est omnium resurrectio, sed gloria non item communis est : verum alii cum honore, alii cum ignominia, alii ad regnum, alii ad pœnam resurrecturi sunt. Quod etiam ipsum hic indicavit, cum dixit : « Si tamen vestiti ac non nudi in» veniamur. Nam et nos, qui sumus in hoc tabernaculo, » ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari, sed » supervestiri[2]. »

II. Hoc rursum loco plene atque aperte hæreticorum ora obstruxit, cum ostendit se non de alio atque alio corpore simpliciter verba facere, sed de corruptione, atque incorruptione. Neque enim ea nobis ingemiscendi causa est, ut corpore liberemur; hoc quippe non exuere volumus; verum de corruptione, quæ ipsi inest, solvi properamus. Unde etiam dicit : Nolumus corpus exuere, sed ipsum incorruptione supervestire. Atque hæc verba mox exponit, « Ut absorbeatur, quod corruptibile est, a vita. » Quia enim molestum plerisque esse videbatur corpus deponere, atque cum omnium mortalium suffragiis pugnabat, dicens : Ingemiscimus, nolentes eo liberari. Si enim anima cum ab ipso disjungitur, in tanto luctu versatur, quorsum hoc ais, non idcirco ingemiscere, quod non ab eo distrahamur? Ne igitur hæc ipsi objiciantur, occurrit, et ait. Non ego hoc dico, quod ob id ingemiscamus, ut corpus deponamus; nemo enim est, qui sine animi mœstitia ipsum deponat : quippe cum de Petro quoque dicat Christus,

[1] 1 Cor. xv, 23. — [2] 2 Cor. v, 4.

« Tollent te, ac ducent quo non vis[1] ; » sed ut immortalitatis veste ipsum superinduamus. Hoc enim est, per quod corpore gravamur, non quod corpore convestiti sumus, sed quod incorruptibili et passibili corpore. Nam hoc est quod nobis mœrorem affert. Verum accedens vita, corruptionem conficit atque assumit, non item corpus. Et quomodo hoc fit, inquit? Ne quæras, Deus hoc facit : ne curiose hoc exquiras. Unde etiam subjecit. « Qui autem nos effecit in » hoc ipsum, Deus[2]. » Quibus verbis ostendit hæc jam olim decreta fuisse. Non enim nunc primum ita visum est Deo : sed cum a principio nos ex terra formavit, atque Adamum condidit. Nec vero eum in hoc condidit, ut moreretur : sed ut immortalem eum efficeret. Postea ut fidem dictis astrueret, subjunxit, « Qui etiam dedit nobis pignus Spiri- » tus. » Nam et tunc in hunc finem hominem effinxit, et nunc per baptismum effecit, ejusque rei non parvum nobis pignus præbuit, nempe Spiritum sanctum. Frequenter autem pignoris vocabulo utitur, tum ut demonstret se totius hujus rei debitorem esse, tum ut majorem fidem apud obtusiores verbis suis conciliet. « Audentes igitur sem- » per ac scientes. » Audentes dixit, propter persecutiones, insidias, ac mortes assiduas, perinde ac si diceret : Exagitat te aliquis, insectatur, obtruncat? Ne animo concidas, bono tuo hoc omne fit. Ne timeas : sed confide. Id enim, de quo ingemiscis et doles, nimirum quod corruptioni servias, deinceps de medio tollit, atque ex hac servitute celerius liberat. Ac proinde dicit, « Audentes igitur » semper : » non modo in quiete, sed etiam in afflictionibus. « Et scientes, quoniam dum versamur in corpore, peregri- » namur a Domino : per fidem enim ambulamus et non per » speciem; audemus autem, et bonam voluntatem habe- » mus peregrinari a corpore, et præsentes esse ad Domi-

[1] Joan. xxi, 18. — [2] 2 Cor. v, 5.

» num[1]. » Quod omnibus sublimius est, posteriore loco posuit. Præstantius enim est cum Christo esse, quam corpus a corruptione liberum accipere. Hoc autem vult significare : Vitam nostram is non extinguit, qui nos oppugnat, ac morte afficit : ne timeas. Confide cum concideris. Neque enim ille duntaxat te a corruptione vindicat, ac gravi sarcina levat, sed etiam ad Dominum confestim transmittit. Ideo non dixit: Dum sumus in corpore, quasi hic simus in externa regione. « Scientes igitur, quod dum versamur » in corpore, peregrinamur a Domino. Audemus autem, et » bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, » et præsentes esse apud Dominum. » Vides-ne quo pacto molesta illa mortis et obitus vocabula reticens, alia per quam suavia in eorum vicem substituerit, præsentiam nimirum ad Deum ea nuncupans, ac prætermissis illis vocabulis, quæ jucunditatis speciem habebant, quæ ad vitam pertinent, a tristibus nuncupavit, peregrinationem a Domino vitam hanc appellans? Hoc autem eo consilio fecit, ne quisquam in præsentibus libenter immoretur, sed ea potius graviter ferat ; nec rursus, ex hac vita excessurus, perturbetur, sed potius lætetur, ut ad majora bona proficiscens. Postea, ne quis hæc audiens, « Peregrinamur a » Domino, » diceret : Quid ais? Num a Deo abalienamur, quia hic sumus? Objectionem hanc prævertens, dixit, « Per fidem enim ambulamus, non per speciem. » Atque hic quidem ipsum noscimus : sed non ita clare. Id quod alio loco dicit: « Per speculum, et in ænigmate[2]. Audemus » autem et bonam voluntatem habemus. » Papæ, quo sermonem circumduxit : nempe ad summum mortis desiderium ; id, quod molestum est, suave esse ostendens, et quod suave, molestum. Quod enim ait, « Bonam voluntatem habemus, » id est, expetimus. Quid expetimus? Ex-

[1] 2 Cor. v, 6-8. — [2] 1 Cor. xiii, 12.

cedere e corpore, atque apud Dominum præsentes esse. Hoc autem, ut jam dixi, Paulus semper facit, ut eorum, qui ipsi adversantur, sermonem in contrarium torqueat. « Unde et contendimus, sive præsentes, sive absentes ipsi » placere[1]. » Hoc enim nobis propositum est, inquit, ut sive illic, sive hic simus, ex ipsius voluntate et sententia vivere. Hoc enim studio nihil est nobis antiquius. Itaque hinc jam regnum habes sine probatione. Nam ne rursus, cum in tantam cupiditatem venissent, illius peregrinationis moras ægre ferrent, hic jam ipsis, quod bonorum omnium caput est, tribuit. Quid illud est? ut Deo grati sint. Neque enim simpliciter hinc excedere præclarum est : sed excedere cum vitæ probitate; hinc enim præclarum quoque illud efficitur. Nec rursus hic simpliciter esse grave est, sed cum offensione Dei hic esse.

III. Cave ergo existimes excessum e corpore sufficere. Virtute quippe ubique est opus. Sicut enim, cum resurrectionis vocabulo usus esset, non sivit nos in ea sola fiduciam habere, dicens : « Si tamen vestiti, et non nudi inve- » niamur : » sic, cum peregrinationem ostendisset, ne eam tibi ad salutem satis esse crederes, hoc adjecit : Placere Deo oportet. Postquam igitur a multis rebus lætis eorum animos incitavit, deinceps a tristioribus metum incutit. Quod enim utile est, tam in bonorum adeptione, quam in malorum fuga consistit, quæ quidem sunt gehenna et regnum. Cæterum quoniam pœnam effugere majorem vim habet : nam plerique jacturam bonorum facile ferrent ; si autem tormenta sint ferenda, non item ; oporteret enim priorem jacturam, intolerabilem existimare. Sed ex infirmitate et abjectione multi pœnam graviorem existimant. Etiamsi profecto intolerabilis regni cœlestis jactura existimanda erat : sed facit permultorum imbecillitas, abjec-

[1] 2 Cor. v, 9.

tarumque rerum studium, ut hoc ipsis gravius esse videatur. Quoniam ergo magnam auditorum partem bonorum largitio non perinde excitat, ut tormentorum comminatio, necessitate compulsus sic sermonem concludit : « Omnes » enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi [1]. » Mox tamen, ubi tribunalis illius memoria auditorem terruit, ne hic quidem tristia sine lætis posuit, sed voluptate quadam miscuit, dicens : « Ut referat unusquisque propria » corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum [2]. » Quibus verbis, et eos, qui præclare se gesserant, atque vexabantur, in spem erigit : et eos qui conciderant injecto terrore diligentiores reddit : ac denique corporum resurrectionem confirmat. Non enim, inquit, id quod, tum ad virtutem, tum ad vitium, operam dedit, a præmio vel pœna excludetur : sed una cum animis corpora, partim excruciabuntur, partim coronas consequentur. At sunt hæretici, qui aliud corpus resurgere asserant? Unde hoc quæso? Aliud peccavit, aliud punitur? aliud recte fecit, aliud coronatur? Quid ad hæc Pauli verba dicturi estis : Nolumus spoliari, sed supervestiri? quomodo id quod corruptibile est, a vita absorbetur? Nec enim dixit Paulus : Ut absorbeatur mortale, vel corruptibile corpus ab incorruptibili corpore : sed, « Ut corruptio a vita. » Hoc enim tum contingit, cum illud ipsum corpus ad vitam redit. Quod si relicto illo aliud extruatur, non jam absorbetur corruptio, sed manet ac dominatur. Quocirca minime hoc fit : verum oportet corruptibile hoc, corpus nempe, induere incorruptionem. Corpus enim in medio est, ac nunc in corruptione est, post autem in incorruptione erit : ideo in corruptione prius : quoniam incorruptio solvi non poterat. « Neque enim corruptio, inquit, incorruptionem hæredi- » tate possidebit [3] ; » quomodo enim posset cum sit incor-

[1] 2 Cor. v, 10. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. xv, 50.

ruptio? verum contra corruptio a vita absorbebitur. Illa enim hanc vincit: hæc autem illam non item. Ut enim cera ignis ardore colliquescit, cera autem ignem non solvit: sic corruptio ab incorruptibilitate solvitur, atque extinguitur: huic autem illa dominari nunquam poterit. Audiamus ergo vocem Pauli dicentis: « Oportet nos sisti ad tribunal » Christi: » ac tribunal illud animo depingamus, existimemusque ipsum jam adesse, ac vitæ rationes a nobis exposci. Ego enim fusius exponam. Nam Paulus, quia de afflictione sermonem habebat, nec eos rursum premere volebat, non diutius in hac oratione immorandum esse duxit, sed paucis his verbis: « Unusquisque refert prout gessit, » id quod acerbitatem afferebat, complexus, statim ulterius transiit. Existimemus igitur diem illum extremum nunc adesse: quisque conscientiam consideret fingatque animo adesse jam judicem, omniaque detegi, atque in medium proferri. Neque enim sisti tantum nobis necesse est, sed etiam manifestari. Annon erubuistis? Annon mente excessistis? Quod si nunc re nondum præsente, sed efficta duntaxat, atque animo adumbrata, conscientia nostra pene nos exanimat, quid tandem faciemus, cum dies ille venerit, cum totus orbis terrarum affuerit, cum Angeli et Archangeli, cum densa agmina, atque omnium cursus et raptus in nubibus, et acies tremoris plena? cum tubæ aliæ atque aliæ, et continuæ illæ voces? Nam, etiamsi nulla gehenna esset, tamen in tanto splendore rejici, et cum ignominia secedere, quantum tormentum esset? Etenim si imperatore cum suis urbem ingrediente, suam quisque nostrum paupertatem intuentes, non tantum ex hujusmodi spectaculo voluptatis, quantum ex eo, quod earum rerum, quæ circum imperatorem sunt, nullo modo participes efficimur, nec prope eum, qui rerum potitur, sumus, mœroris capimus; quid tum futurum est? An vero leve tormentum esse censes

non ascribi in illum chorum, ad arcanam illam gloriam non admitti? ab illa celebritate, ac bonis, quæ nullo sermone explicari possunt, procul ac longe projici? Cum vero tenebræ insuper sint, et dentium stridor, et vincula insolubilia, et vermis immortalis, et ignis nunquam extinguendus, et oppressio, atque angustia, et linguæ conflagratio, quemadmodum illa divitis, cum ejulemus et nemo audiat: ingemiscamus, ac præ dolorum acerbitate rugiamus, et nemo attendat: in omnes partes oculos convertamus, et nusquam sit qui solatium ferat: quo tandem loco eos constituemus, qui in tanta calamitate versabuntur?

IV. Quid illis animis miserius? quid miserabilius? Nam si, cum in carcerem quemdam ingressi, alios squalore confectos, alios catenis vinctos, ac fame laborantes, alios in tenebris clausos conspicimus, animis commovemur, ac perhorrescimus, nihilque non facimus, ut ne in eum locum incidamus; cum ad ipsos gehennæ equuleos obrepti trahemur, quinam futuri sumus? Non enim vincula illa ex ferro confecta sunt, sed igne perpetuo ardente: nec nobis æquales ii, qui cruciandis nobis præficientur, quos etiam sæpenumero placare queas; sed Angeli, quos ne obtueri quidem possis, propter eas, quas Domino intulimus, contumelias, ira flagrantes. Nec vero, ut in hac vita, cernere est, alios qui pecuniam, alios qui cibum, qui cohortatorios sermones afferant, consolationemque aliquam: verum omnia illic venia carent. Etiamsi adsit Noë, etiamsi Job, etiamsi Daniel[1], ac propinquos excruciari videat, iis auxilio esse non audet. Nam tum omnis illa commiseratio, a natura indita, extinguitur. Quia enim ita fieri potest, ut improborum parentum justi sint liberi, ac contra proborum filiorum mali parentes; ut pura atque omni mœrore vacua lætitia sit, nec ii qui bonis illis fruuntur, commiserationis

[1] Ezech. XIV, 14.

necessitate torqueantur ; hunc quoque commiserationis affectum in eis extingui assero, ipsosque una cum Domino adversus viscera sua iracundia incendi. Nam si vulgares etiam homines, cum filios suos improbos esse vident, eos abdicant, atque a familia excindunt, multo sane magis id tum justis usuventurum est. Quocirca nemo sibi bona polliceatur, si nihil boni fecerit, quamvis sexcentos etiam justos avos habeat. « Unusquisque enim referet, prout »gessit, propria corporis. » Atque hic scortatores mihi perstringere videtur, ac futurorum suppliciorum metum ipsis injicere, nec ipsis duntaxat, sed et omnibus qui alio sese devinciunt. Hæc igitur nos quoque audiamus : si libidinis igne flagras, ignem illum oppone : atque hic confestim extinguetur et evanescet. Si quid, quod absonum sit, loqui gestis, dentium stridorem cogita : et freni instar tibi hic metas erit. Si vis cuipiam aliquid eripere, audi judicem imperantem, ac dicentem : « Ligate manus ejus ac pedes, »et ejicite eum in tenebras exteriores [1] : » Ita fiet, ut hanc cupiditatem exturbes. Si vino deditus es, nec a crapula abstrahi potes, audi divitem illum dicentem : « Mitte Laza»rum, ut extremo digito suo linguam meam [2], » ignis ardore conflagrantem, refrigeret, nec tamen id obtinentem : ita hoc vitio laborare desines. Si deliciarum amore teneris, afflictionem illam et angustiam cogita : et delicias ne quidem cogitabis. Si sævus et crudelis es, Virginum illarum tibi in mentem veniat, quæ ob extinctas lampades ad thalamum minime admissæ sunt : et humanitatem quam primum indues. Si segnitie ac languore torpes, cum qui talentum abscondit cogita : et ignem ipsum acrimonia vinces. At fortasse alienarum opum cupiditas te arrodit? Vermem illum immortalem in mente habe : ac perfacile hunc morbum profligabis, et alia omnia Dei præcepta ex-

[1] Matth. XXII, 13. — [2] Luc. XVI, 24.

plebis. Neque enim ille quidquam durum ac grave imperavit. Unde fit igitur, ut quæ edixit, molesta nobis videantur? est socordia nostra et inertia. Ut enim, si studium ac diligentiam adhibeamus, etiam quæ intoleranda videntur, facilia et levia erunt; ita si desidia laboremus, etiam quæ tolerabilia sunt, difficilia nobis apparebunt. Hæc itaque omnia cogitantes, non eos qui deliciis indulgent, spectemus: sed quis eorum sit exitus; hic nempe stercus, et corporis obesitas; illic vermis et ignis. Non eos qui aliena rapiunt, sed quis eorum sit finis; hic videlicet curæ ac metus et angores; illic vincula insolubilia. Non eos, qui gloriæ studio ducuntur, sed quid ex ea nascatur; hoc est, servitus hic et simulationes; illic damnum intolerabile, ac perpetuus flammæ cruciatus. Nam si hæc cum animis nostris disseramus, et similia pravis cupiditatibus nostris occinamus, cito præsentium rerum amorem expellemus, et futurarum incendemus. Incendamus igitur eum, atque inflammemus. Nam si harum rerum cogitatio, quamvis obscura sit tantam affert voluptatem; cogita, quæso, quantum oblectamenti perspicua earum fruitio nobis allatura sit. Beati ac ter et sæpius beati, quibus bonis illis frui contingit: quemadmodum contra miseri ac ter miseri, qui contraria his mala patiuntur. Ut ergo ex illorum, non ex horum, numero simus, virtutis studium capessamus. Sic enim ad futura bona perveniemus: ad quæ utinam pervenire nobis omnibus detur per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT V.

ientes ergo timorem Domini, hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus. Spero autem nos et in conscientiis vestris manifestos esse [1].

I. Hæc igitur scientes, inquit, hoc est, horrendum illud tribunal, omnem operam adhibemus, ut ne ansam ullam vobis demus, aut offendiculum, aut falsam aliquam adversum nos malæ actionis suspicionem. Vides-ne accuratum vitæ institutum studiumque animæ sollicitæ? Neque enim tum solum accusamur, cum quid mali perpetravimus, sed quamvis etiam nihil perpetremus, tamen si in suspicionem veniamus, nec eam amoliri, cum liceat, curemus, pœnas utique subituri sumus. « Non iterum commendamus nos » vobis : sed occasionem vobis damus gloriandi pro no- » bis [2]. » Vide quomodo frequenter ejusmodi suspicionem a se removeat, quasi suas ipse laudes canere videatur. Nihil enim perinde auditorum animos offendit, ut cum quis magna et eximia quædam de se prædicat. Quoniam igitur in hujus argumenti sermonem incidere necesse habuerat, correctionem adhibuit dicens : Hoc vestra causa feci, non nostra : ut habeatis unde gloriemini, non nos : neque id simpliciter, sed propter falsos apostolos. Unde etiam subdidit : « Ad eos qui in facie gloriantur, et non in » corde. » Vides-ne ut hos ab illis abduxerit, atque ad suas partes pertraxerit, cum illud ostendit, quod ipsi quoque

[1] 2 Cor. v, 11. — [2] Ibid. 12.

Corinthii occasionem aliquam arripere cupiant, qua ipsius causam tueri, iisque, a quibus in crimen vocabatur, respondere queant? Non enim, inquit, hæc eo dicimus, ut ipsi gloriemur: sed ut vos pro nobis liberam vocem mittere possitis. Id quod hominis erat ingentem illis erga se amorem testificantis. Nec vero ut tantum gloriemini: sed etiam ut ne ab ipsis in fraudem impellamini. Illud tamen haud aperte dicit: verum mitioribus aliis verbis eamdem aggreditur, ac citra illorum perstrictionem dicens: « Ut » habeatis unde gloriemini ad eos, qui in facie gloriantur[1]. » Ac ne hoc quidem temere et sine causa ab iis fieri vult, sed tum demum, cum eos insolentius sese efferre conspexerint. Ubique enim occasionem exquirit. Non igitur, ut se ipsum illustrem ostendat, sed ut illos, præpostere atque in Corinthiorum detrimentum sese venditantes compescat, hoc facit. Quid autem est, « In facie? » In iis, quæ oculis cernuntur, atque ad ostentationem tendunt. Tali enim animo illi prædíti erant, qui ad honores et gloriam actiones suas omnes referrent, intusque inanes essent, ac pietatis quidem larvam gererent, gravitatisque speciem haberent, cæterum bonis operibus carerent. « Sive enim » mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis[2]. » Sive enim, inquit, magni aliquid loquamur; nam hoc mentis excessum vocat, ut et alio loco, insipientiam; Dei causa facimus: ne vos, dum de nobis ut vilibus, existimatis, contemptui nos habeatis ac pereatis: sive humile aliquid ac demissum, vestri gratia hoc facimus, ut modeste de vobis sentire discatis. Vel etiam hoc ait: « Si quis nos insanire existimat, a Deo propter quem in hanc suspicionem venimus, mercedem efflagitamus: sin autem nos sanæ mentis esse censet, fruatur ille sane nostra sobrietate. » Ac rursus aliter: « Insanire nos quispiam dicit? Propter Deum hujus-

[1] 2 Cor. v, 12. — [2] Ibid. 13.

modi insania laboramus. » Unde etiam subdit : « Charitas » enim Dei urget nos : æstimantes hoc [1]. » Non modo, inquit, futurorum metus, sed etiam, quæ jam contigerunt, non sinunt nos desidia torpere atque obdormiscere : verum ad suscipiendos salutis vestræ causa labores exsuscitant, atque impellunt. Quænam autem sunt ea, quæ jam contigerunt ? « Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo » omnes mortui sunt [2]. » Ergo ita loquitur Paulus, ac si omnes periissent. Neque enim pro omnibus Christus mortem oppetiisset, nisi omnes mortes obiissent. Hic enim sunt salutis occasiones, illic autem non item. Proinde charitas, inquit, Dei urget nos, nec sinit conquiescere. Extremæ enim miseriæ fuerit, ac vel gehenna ipsa atrocius, cum ille tam præclarum facinus ediderit, inveniri quosdam, qui ex tanta ipsius cura nullum fructum capiant. Magnæ enim ac singularis cujusdam est charitatis, pro tanto terrarum orbe, atque ita affecto, mortem subiisse. « Ut qui » vivunt, non jam sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus » est ac resurrexit [3]. » Si itaque nos nobis ipsis vivere non oportet, ne turbemini, inquit, neque tumultuemini, instantibus periculis, et morte. Ac rationem haud dubiam affert, quamobrem id facere debeamus. Etenim cum per ipsum morte functum vivamus, ei utique, per quem vivimus, vivere debemus. Atque unum et idem esse videtur id quod dictum est : cæterum, si quis accurate rem expendat, duo hæc esse comperiet ; unum nimirum, quod propter ipsum vivimus, alterum quia ipse nostri causa mortuus est. Quorum utrumque, vel seorsim consideratum, nos ei obnoxios reddere queat. Cum autem ambo in unum confluant, cogites velim quanto ei beneficio sis devinctus. Imo tria hæc sunt. Etenim primitias propter te excitavit, atque in cœlum evexit. Unde etiam addidit, « Ei qui pro

[1] 2 Cor. v, 14. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 15.

» nobis mortuus est ac resurrexit. Itaque nos ex hoc jam » neminem novimus secundum carnem [1]. » Nam si omnes mortui sunt, et omnes resurrexerunt, atque ita mortui sunt, ut peccati tyrannis eos condemnabat : resurrexerunt autem per regenerationis lavacrum et Spiritus sancti renovationem ; jure dicit : Neminem fidelium novimus secundum carnem. Etsi enim in carne sunt, quid tum? Nam carnalis illa vita interiit : ac desuper in Spiritu geniti sumus, atque aliam vitæ rationem, aliumque vitæ statum, nimirum eum, qui in cœlis est, novimus. Ac rursum hujus beneficii auctorem Christum esse ostendit, ac propterea subjunxit : « Etsi cognovimus Christum secundum carnem : » sed nunc jam non novimus [2]. »

II. Quid igitur? dices : An carnem exuit, ac nunc corporis est expers? Apage. Nam nunc quoque in carne est. Hic enim Jesus, qui a vobis assumptus est in cœlum, sic veniet. Quomodo, sic? In carne videlicet, et cum corpore. Cur ergo dicit : « Etsi cognovimus Christum secundum » carnem, sed nunc jam non novimus? » Cum de nobis sermo est, « Secundum carnem, » idem est, quod in peccatis esse : contra, « Non secundum carnem, » idem quod in peccatis non esse. At cum de Christo sermo habetur, secundum carnem nihil aliud significat, quam in naturæ affectionibus esse, ut in fame, in siti, in fatigatione, in somno. « Peccatum enim non fecit, nec inventus est dolus » in ore ejus [3]. » Atque idcirco dicebat : « Quis ex vobis ar- » guet me de peccato [4]? » Et rursus : « Venit princeps mundi » hujus : et in me non habet quidquam [5]. » Illud vero, non secundum carnem, nihil aliud indicat, quam cum hujusmodi affectionibus jam vacare, non autem quod extra carnem sit. Nam cum hac quoque, impatibili jam atque

[1] 2 Cor. v, 16. — [2] Ibid. — [3] Isaï. LIII, 9, et 1 Petr. II, 22. — [4] Joan. VIII, 46. — [5] Id. XIV, 30.

immortali, ad judicium de orbe ferendum venturus est. Ad quam etiam dignitatem nos proficiscemur, cum corpus nostrum conforme effectum fuerit corpori claritatis ipsius. « Itaque si qua in Christo nova creatura [1]. » Postquam enim a charitate ad virtutem incitavit, jam ab ipsis quoque rebus ad eam nos extimulat. Ac propterea subjungit ; « Itaque » si qua in Christo nova creatura. » Si quis ipsius fidem amplexus est, inquit, ad alterum opificii genus venit. Etenim superne per Spiritum genitus est. Atque ideo par est ut ipsi vivamus, non tantum quia nostri juris non sumus, aut quia ipse pro nobis mortem oppetiit, aut quia primitias generis nostri a morte ad vitam revocavit, sed etiam quia ad alteram vitam accessimus. Vide quot æquas rationes afferat, cur recte nobis ducenda vita sit. Nam ob id quoque crassiore vocabulo correctionem hujusmodi appellandam censuit, ut magnam migrationem ac vitæ commutationem ostendat. Postea ulterius prosequens id quod dixit, atque ostendens quomodo nova creatura simus, « Vetera transie- » runt, inquit, ecce facta sunt omnia nova. » Quænam vetera ? Peccata et impietates : vel etiam judaïcæ omnes cæremoniæ : vel potius hæc simul et illa. « Ecce facta sunt » omnia nova. Omnia autem ex Deo [2]. » Nihil a nobis profectum est. Nam et peccatorum condonatio, et adoptatio, et gloria incorrupta ipsius munere nobis concessa est. Non enim jam a futuris tantum, sed a præsentibus quoque illos cohortatur. Attende enim : dixerat fore, ut resurgeremus, atque ad incorruptionem veniremus, domumque sempiternam haberemus. Verum quoniam apud eos, qui futura non perinde, ut oportet, credunt, præsentia majorem ad excitandos animos vim habent, quam futura, quanta jam acceperint demonstrat, et qui tum essent, cum hujusmodi beneficiis ornati sunt. Quinam ergo erant ? Mortui utique

[1] 2 Cor. v, 17. — [2] Ibid. 18.

omnes; omnes enim mortui sunt: et pro omnibus mortuus est, tanto erga omnes amore flagrabat, ac vitii senio et vetustate omnes confecti. At ecce jam anima nova, purgata enim est; et corpus novum, et novum adorationis genus, et pollicitationes novæ, et Testamentum, et vita, et mensa, et vestis, et omnia nova sunt. Etenim pro terrena Jerusalem, cœlestem metropolim accepimus: pro visibili templo, templum spirituale cernimus: pro lapideis tabulis carneas, pro circumcisione baptismum, pro manna Corpus dominicum; pro aqua e petra, cruorem e latere profluentem; pro virga Mosis aut Aaronis, crucem; pro terra illa Judæis promissa, cœlorum regnum; pro sexcentis sacerdotibus, unum pontificem; pro agno rationis experte, Agnum spiritualem. Hæc aliaque Paulus animo volvens, dicebat: « Nova facta sunt omnia. Omnia autem ex Deo. » Per Christum videlicet, ac per beneficium ab eo acceptum. Unde etiam subjungit, « Qui nos reconcilians sibi per » Christum: et dedit nobis ministerium reconciliationis. » Ex hoc enim omnia bona. Nam ei qui nos amicos reddidit, eidem quoque alia accepta referenda sunt, quæ Deus nobis in amicitiam receptis largitus est. Neque enim nos hostes manere sinens hujusmodi munere affecit: sed prius in amicitiam ipsius restitutos. Porro cum aio Christum reconciliationis nobis auctorem extitisse, Patrem quoque dico: cum dico Patrem dedisse, Filium quoque dico. Omnia enim per eum facta sunt: atque ipse hujus rei auctor existit. Neque enim nos ad eum accurrimus: sed ipse nos vocavit. Quonam modo vocavit? Per Christi necem. « Qui » nobis dedit ministerium reconciliationis. » Hic rursus Apostolorum dignitatem ostendit, declarans, et quantum munus ipsorum fidei commissum sit, et quam eximius ac singularis sit Dei erga nos amor. Non enim postquam legati illius, qui venerat, vocem audire neglexerunt, ira in-

census est, eosque deseruit : sed perstat adhuc, tum per se, tum per alios admonens, et exhortans. Ecquis est qui tantam salutis nostræ curam pro dignitate admirari possit? Interemptus est Filius, qui diriimendæ injuriæ causa venerat, Filius, inquam, verus atque unigenitus : ac ne sic quidem Pater eos, qui ipsi necem intulerunt, aversatus est, nec dixit : « Misi legationis causa Filium meum : » illi autem non modo ipsum audire recusarunt, sed ipsum de medio sustulerunt, atque in crucem egerunt : æquum est jam eos derelinquere. Verum contra omnino fecit : et quia ille abscessit, nobis hanc provinciam mandavit. « Qui dedit » nobis ministerium reconciliationis : quoniam quidem » Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non re- » putans illis delicta ipsorum [1]. » Vides-ne charitatem, vim omnem verborum, cogitationem omnem excedentem? Quisnam erat, qui injuriam acceperat? Ipse. Quisnam fuit, qui primus ad delendam inimicitiam venit? Ipse. At, inquies, Filium misit, non autem ipse venit. Filium quidem misit : sed tamen non ipse solum hortabatur, sed Pater quoque, et cum eo, et per eum. Ob idque etiam dicebat Apostolus : « Deus erat mundum sibi reconcilians » in Christo. » Hoc est, per Christum. Quoniam enim dixerat : « Qui dedit nobis ministerium reconciliationis, » temperamento quodam utitur, dicens : Ne existimetis summam hujus rei auctoritatem penes nos esse : ministri tantum sumus. Deus est qui totum hoc efficit, qui per Unigenitum terrarum orbem reconciliavit. Quo tandem id modo? Nam hoc est admirabile, non solum quod amicus effectus sit; sed etiam quod sic amicus. Quomodo? Peccata ipsis remittens; nam aliter amicitia contrahi non poterat. Unde etiam subdidit, « Non reputans illis delicta » ipsorum. » Etenim si admissorum peccatorum rationem

[1] 2 Cor. v, 19.

exposcere voluisset, omnes periissemus. Omnes quippe mortui erant. Sed tamen cum tantus peccatorum numerus esset, non modo nullas a nobis pœnas expetivit, sed etiam nobiscum in gratiam rediit : non modo remisit, sed nec imputavit. Sic et nobis faciendum est, ut inimicis nostris ignoscamus : quo eamdem veniam impetremus. « Et po-» suit in nobis verbum reconciliationis. » Neque enim nos ad grave aliquod negotium venimus, sed ut omnes Deo amicos efficiamus. Quoniam, inquit, verbis meis fidem non adhibuerunt, in exhortando ipsi perstate, donec persuaseritis. Ideo subjunxit : « Pro Christo legatione fungimur, » tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, » reconciliamini Deo [1]. »

III. Vides quomodo hoc negotium extulerit, cum Christum ipsum supplicantem induxit; imo non Christum solum, sed etiam Patrem. Horum enim verborum hic sensus est : Pater Filium misit, qui ipsius nomine exhortaretur, atque apud hominum genus legationis munus susciperet. Sed quoniam ille necatus abscessit, nos legationi illi successimus, atque et illius, et Patris nomine, vos exhortamur. Tanto nimirum in pretio est apud eum hominum genus, ut et Filium dederit, idque cum eum mactatum iri sciret : et vestra causa nos Apostolos crearit. Itaque non abs re dicebat, « Omnia propter vos. Pro Christo igitur le-» gatione fungimur, » ac si diceret « Christi vice. » Nos enim ipsius muneri successimus. Quod si hoc magnificentius aliquanto tibi dictum videtur, audi quæ sequuntur : ex quibus ostendit, quod non Christo duntaxat, sed Patri quoque hoc faciant. Nam ob id etiam adjunxit, « Tanquam » Deo per nos exhortante. » Non enim per Filium tantum suum, sed et per nos quoque, qui ipsius muneri successimus, exhortamur. Quamobrem ne existimetis vos a no-

[1] 2 Cor. v, 20.

bis rogari : Christus ipse vos rogat : Pater ipse per nos vos orat. Ecquid est quod cum tam eximia benignitate conferri possit ? Ipse enim post innumera sua beneficia contumeliis affectus, non modo nullas pœnas sumpsit, verumetiam Filium suum dedit, ut ipsi reconciliemur. Qui autem eum acceperunt, adeo in gratiam reduci non curarunt, ut etiam eum morte affecerint. Rursum alios deprecatores misit : iisque missis, ipse est qui rogat. Quid autem rogat? « Reconciliamini Deo. » Non dixit : Dei gratiam recuperate : neque enim ipse est qui inimicitias gerit, sed vos. Deus quippe nunquam inimicitias gerit. Atque etiam ut legatus missus, causam disceptans. « Eum enim, » inquit, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum » fecit[1]. » Non priora dico, inquit, nempe quod contumelia eum affecistis, quod eum, a quo nihil injuriæ acceperatis, quod præclare de vobis meritum : quod nullas a vobis pœnas expetivit, quod prior injuria affectus, prior rogat : nihil horum nunc commemoretur. Annon vel ob unum hoc beneficium, quod nunc in vos contulit, æquum fuerit ut cum ipso in gratiam redeatis ? Et quod tandem ? « Eum qui non noverat peccatum, pro vobis peccatum » fecit. » Nam etiamsi nihil omnino præstitisset, sed hoc duntaxat fecisset, cogita, quæso, quanti illud æstimandum erat, quod Filium suum pro iis, a quibus contumelia affectus fuerat, dedisset ? Nunc vero, et magna præstitit, et præterea eam, qui læsus fuerat, pro iis, qui læserant, cruciari permisit. At hoc minime quidem dixit Apostolus : sed, quod multo his majus erat, posuit. Quidnam autem ? Eum, inquit, qui non noverat peccatum, qui ipsamet justitia erat, peccatum fecit, hoc est, ut peccatorem condemnari passus est, ut maledictum hominem mori. « Maledictus enim, qui pendet in ligno[2]. » Multo

[1] 2 Cor. v, 21. — [2] Deut. xxi, 23.

quippe atrocius erat ita mori, quam duntaxat mori. Quod ipse quoque alio loco subindicat, dicens: « Factus obediens » usque ad mortem, mortem autem crucis[1]. » Neque enim cruciatum duntaxat ea res habebat, sed in ignominiam. Animadverte itaque quot ab eo beneficia acceperis. Magnum enim censendum est, cum quis, etiam peccator, pro alio, quicumque sit, mortem oppetit: at cum justus etiam est qui patitur, et pro peccatoribus moritur, nec solum moritur, sed etiam ut execrandus; nec ut execrandus tantum moritur, verumetiam ingentia hinc, et quæ nunquam expectaveramus, bona nobis conciliat; ut enim efficiamur Dei justitia in ipso, inquit, quænam hæc oratio, quænam mens hæc consequi atque exprimere queat? Eum enim, qui justus erat, inquit, peccatorem fecit: ut peccatores justos efficiat. Imo ne sic quidem locutus est: sed quod longe sublimius erat, dixit. Neque enim affectionem, sed qualitatem ipsam posuit. Non enim dixit, « Fecit peccatorem: » sed, « Fecit peccatum. » Non, « Eum qui peccatum non perpetrarat, » sed, « Qui ne peccatum » quidem norat: » ut et nos efficiamur, non justi, sed justitia ipsa, atque adeo Dei justitia. Dei enim ipsa est, cum non ex operibus; nam in iis nullam labem inveniri necesse esset: sed ex gratia, quæ peccatum omne prorsus delet, justificamur. Hoc porro simul nec animis efferri nos sinit, quod Deus id totum nobis tribuerit; et beneficii magnitudinem ostendit. Prior enim illa, legis atque operum justitia est: hæc vero Dei justitia. Hæc igitur cogitantes, magis verba ista, quam gehennam timeamus: magis has res, quam ipsum cœlorum regnum admiremur: nec grave esse judicemus pœna affici, sed, peccare. Nam etiamsi ipse in nos minime animadverteret, nos tamen de nobis ipsis pœnas sumere deberemus, qui tam ingrati in

[1] Philip. II, 8.

bene de nobis meritum extitimus. Et quidem, amasiam quispiam habens, sæpe etiam sibi mortem conscivit, quod ea potiri non potuisset : atque etiam potitus, si quid in eam peccarit, ne luce quidem se dignum existimat : nos autem tam benignum Dominum contumeliis incessentes, non nos ipsos in gehennæ flammam injiciemus? Mirum aliquid, singulare, quodque plerisque incredibile videbitur, dicam. Major ei, qui, cum tam benignum Dominum ostenderit, pœnas luit, consolatio futura est, si sana mente sit, eumque, ut par est, amet; quam ei, de quo supplicium non sumitur.

IV. Atque hoc vel ex communi consuetudine perspici potest. Nam qui hominem sibi charissimum læsit, tum maxime quiescit, cum a se ipso pœnas exegerit, ac mali aliquid perpessus fuerit. Ut et David dicebat : « Ego, qui » pastor sum, peccavi; ego, qui pastor sum, inique egi : » isti qui oves sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro ma- » nus tua contra me, et contra domum patris mei[1]. » Ad hæc cum Absalonem amisit, gravissimas a se ipso pœnas exposcebat. Atqui non ipse erat, qui injuriam intulerat : sed qui acceperat. Sed tamen quia ingenti amore filium defunctum complectebatur, doloribus sese conficiebat, hac ratione leviorem sibi suum casum efficiens. Sic nos igitur, cum in eum peccamus, in quem peccare minime oportebat, pœnam de nobis ipsis sumamus. Annon eos videtis, qui clarissimis filiis orbati sunt, quomodo discrucientur, ac capillos vellant quoniam solatii loco illis est, pro iis, quos amant, sese afflictare? Quod si, cum nihil mali in homines nobis charissimos admiserimus, levamur tamen, cum ex eorum calamitatibus dolore ipsi afficimur; annon cum ipsi sumus, qui eos ad iracundiam concitavimus, et injuriam intulimus, multo magis nos recreabit

[1] 2 Reg. XXIV, 17.

pœnas dare, quam pœna non affici? Nemini id dubium est. Si quis erga Christum eo amore est, quo debet, quid dicam intelligit, quomodo, ne ipso quidem ignoscente, quin se ipsum cruciet non sustinebit. Maximum enim supplicium eo ipso pendit, quod ipsum ad iracundiam extimulavit. Nec vero me fugit incredibilia plerisque videri quæ dico: sed tamen ita se res habet, ut dixi. Quocirca si Christum ita amemus, ut amandus est, peccatorum nostrorum ipsimet vindices erimus. Iis enim, qui cujusvis hominis amore flagrant, non illud molestum est, quod pro offenso ejus, quem amant, gravius aliquid patiantur; sed illud ante omnia, quod eum, quem diligunt, offenderint. Ac si ille ira commotus, injuriam acceptam non ulciscatur, hoc ipso amicum gravius excruciat: contra, si quid pœnarum sumat, plus ei levationis affert. Ne igitur gehennam perhorrescamus, sed id potius timeamus ne Deum offendamus; hoc enim illo atrocius est, cum infensus vultum suum a nobis avertit; hoc quovis supplicio gravius atque acerbius. Atque ut quantum hoc malum sit intelligas, animadverte quod dico. Si quis rex latronem aliquem ac facinorosum hominem pœnas luentem conspiciens, charum et unicum ac germanum filium necandum dederit, atque una cum morte crimen quoque ab illo ad filium, longe ab illius flagitiis remotum, transtulerit, ut reum et a supplicio eximat, et ab infamia vindicet, atque insuper ad ingentem dignitatem evexerit: ac deinde ipse post allatam illi ejusmodi salutem amplissimamque gloriam, ab eo, in quem tanta beneficia contulerit, contumeliis afficiatur; annon ille, si modo mente constet, millies mortem oppetere mallet, quam tam ingrati animi crimine laborare? Hoc itaque nunc quoque perpendamus, atque ob offensum beneficum, acerbos gemitus emittamus: nec quia injuriis a nobis lacessitus longanimem se præbet, si-

dentem animum præferamus; verum ob id quoque ipsum distorqueamur. Nam etiam apud homines, cum quis impacta sibi in dextram maxillam alapa, sinistram quoque præbet, majorem ultionem sumit, quam si mille plagas inflixisset: et cum maledictis impetitus, non modo maledicta non regerit, sed etiam conviciatori suo fausta precatur, gravius eum ferit, quam si sexcentis eum probris aspersisset. Quod si in hominibus, cum is, quem injuria affecimus, lenem se nobis præbet, erubescamus: quanto magis in Deo metuendum illis est, qui peccandi finem non faciunt, nec quidquam adversi patiuntur. Siquidem in capitis ipsorum perniciem, inenarrabilis cruciatus asservatur. Hæc igitur animo volventes, peccatum ante omnia timeamus. Hoc enim pœna est, hoc gehenna, hoc innumera mala. Nec vero tantum timeamus, sed etiam fugiamus, ac Deo perpetuo placere studeamus. Hoc enim regnum est, hoc vita, hoc innumera bona. Ita fiet ut et hic jam regno potiamur, et futuris bonis. Quæ utinam omnes consequamur per gratiam ac benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII.

CAPUT VI.

Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim : Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tibi[1].

I. Quoniam enim Deum rogare dixerat, Apostolos autem legatione fungi, atque obsecrare ut cum Deo in gratiam redirent, ne segniores inde redderentur, hinc rursus eos terret et excitat dicens : « Exhortamur ne in vanum Dei » gratiam recipiatis. » Neque enim propterea nos socordiæ demus, inquit, quia Deus nos rogat, ac legatos ad nos misit : imovero ob hoc ipsum majore studio et diligentia Deo placere, ac spirituales merces colligere curemus. Id quod etiam superius dicebat, charitas Dei urget nos, hoc est, premit, impellit : ne alioqui post tantam Dei sollicitudinem collapsi, nec ullum egregium virtutis specimen edentes, tantis bonis excidamus. Ne igitur existimetis, inquit, quia hortatores misit, perpetuum id fore. Usque ad secundum ipsius adventum hoc erit, tantum hortatur dum hic sumus. Postea sequitur pœna et cruciatus. Propterea urgemur, inquit. Neque enim eos solum a bonorum magnitudine ac Dei benignitate, sed etiam a temporis brevitate semper extimulat. Unde et alio loco ait : « Nunc enim propior est » nostra salus[2]. » Et rursus : « Dominus prope est[3]. » Hic vero quidpiam amplius facit. Neque enim hinc tantum eos ad salutem impellit, quod breve atque exiguum sit id tem-

[1] 2 Cor. VI, 1, 2. — [2] Rom. XIII, 11. — [3] Philip. IV, 5.

poris quod restat : sed hinc etiam, quod solum hoc tempus ad eam adipiscendam appositum sit. « Ecce enim nunc » tempus acceptabile : ecce dies salutis[1]. » Ne igitur occasionem nobis perire sinamus. Sed dignum accepta gratia studium exhibeamus. Nam ideo et ipsi festinamus, quod et brevitatem et opportunitatem temporis perspectam habeamus. Unde etiam dicebat : « Adjuvantes autem exhor- » tamur. » Adjuvantes, vos scilicet. Vos enim potius, quam Deum pro quo legationis munus obimus, adjuvamus. Ipse enim nulla re indiget : verum salus omnis ad vos permeat. Atque ut etiam Dei adjutorem se esse dicat, ne hoc quidem ille repudiat. Nam et alio loco dicit : « Dei adjutores su- » mus[2]. » Atque hac ratione homines rursum salutem impertire ait. « Et exhortamur. » Ille quippe cum exhortatur, non simpliciter exhortatur : sed has justificationes affert; quod justum illum Filium, qui ne peccatum quidem nosset, donaverit, et pro nobis peccatoribus ipsum peccatum fecerit, ut nos justi efficiamur : quæ quidem cum habeat, ac Deus sit, ne rogare quidem eum oportet, homines præsertim, et a quibus offensus fuerat, verum singulis diebus rogari. Nihilo secius tamen rogat. At nos, cum rogamus, nullum omnino jus, nullum beneficium proferre possumus : verum unum hoc, quod Dei, qui tanta bona dederit, nomine vos obsecramus. Obsecramus porro, ut oblatum beneficium accipiatis, nec munus repudietis. Morem itaque nobis gerite : ac videte ne in vacuum gratiam accipiatis. Etenim ne illi in hoc uno reconciliationem positam esse existimarent, ut vocanti fidem adhiberent, ideo hæc verba adjungit, quibus studium in vitæ ratione efflagitat. Nam qui, posteaquam peccatis liberatus, atque in amicitiam receptus est, in prioribus flagitiis rursus volutatur, is ad inimicitias redit : ac frustra, quantum ad vitam attinet,

[1] 2 Cor. VI, 2. — [2] 1 Cor. III, 9.

gratiam Dei accepit. Neque enim magnum quidpiam ad salutem nobis affert gratia, si impure vivamus : quin potius detrimentum in nos accersit, vehementius in peccatis gravatos, ut qui post ejusmodi cognitionem ac beneficium ad priora vitia nos ipsos referamus. At nondum hoc ponit, ne molestam atque asperam orationem reddat : hoc solum dicit, nullam hinc ad nos utilitatem redire. Deinde prophetiæ quoque memoriam refricat, quo eorum animos ad capessendum salutis studium impellat et urgeat. Ait enim : « Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis auxiliatus » sum tibi. Ecce nunc tempus acceptabile : ecce nunc dies » salutis. » Tempus acceptabile. Quodnam istud? Tempus videlicet beneficii et gratiæ, in quo de peccatis admissis rationes non exposcuntur, nec pœnæ penduntur, in quo, una cum reconciliatione, innumeris quoque bonis fruimur, justitia nimirum, sanctificatione, aliisque omnibus. Quantos enim labores suscipere par erat, ut hanc occasionem nancisceremur? At, ecce, nullo a nobis suscepto labore, adest, omnium ante admissorum veniam afferens. Ac proinde acceptabile hoc tempus vocat : quoniam eos quoque, qui innumeris sceleribus sese obstrinxerant, admittebat : nec tantum admittebat, sed ad summum etiam honoris gradum subvehebat : non secus atque adveniente rege judicii tempus non est, sed gratiæ ac salutis. Ob eam causam acceptabile hoc tempus vocat, quandiu adhuc in scammate versamur, quandiu adhuc in excolenda vinea operam navamus, quandiu undecima hora superest.

II. Accedamus, ac vitam nostram recte instituamus. Id enim facile est. Nam qui eo tempore certat, quo tantum beneficium, ac tanta gratia effusa est, palmam facili negotio consequetur. Etenim apud terrenos quoque imperatores, cum festi eorum dies agitantur, atque in consulari habitu cernuntur, is etiam qui exiguum munus offert, mag-

nis donis afficitur : iis autem diebus, quibus judicis munus exercent, magna diligentia, magnoque examine opus est. Sic nos etiam hujus beneficii tempore decertemus. Dies gratiæ est, divinæ inquam gratiæ : unde etiam facile coronas adipiscemur. Nam si cum tot vitiis scateremus, et admisit nos, et iis liberavit ; omnibus solutos, eaque, quæ nostri muneris sunt, præstantes, annon multo magis admissurus est ? Postea id quod perpetuo facit, ut se ipsum in medium proponat, atque hinc exemplum sumere jubeat, hic quoque facit. Unde etiam subjungit, « Nemini dantes » ullam offensionem : ut non vituperetur ministerium nos- » trum [1]. » Non modo a tempore, sed etiam ab iis, qui præclare se gesserunt, eos permovere studet. Ac vide quam sine fastu atque arrogantia. Non enim dixit : Intuemini in nos, quia tales sumus : verum prius quæ ad se spectant enarrat, ut omnem reprehensionis causam submoveat. Ac duo eximia immaculatæ vitæ argumenta ponit, dum ait : « Nemini dantes ullam. » Nec dixit accusationem, sed, quod longe minus erat, offensionem ; ac si diceret : « Reprehen- » sionis et querimoniæ locum nulli dantes. Ut non vitupe- » retur ministerium nostrum : » hoc est, ne quis illud carpat. Nec rursus dixit : « Ut non accusetur : » sed, « Ut ne levissima quædam in eo culpa hæreat, nec quispiam sit, qui ulla in re illud insectari queat. » « Sed in omnibus exhiben- » tes nosmetipsos sicut Dei ministros [2]. » Hoc multo majus est ; neque enim in pari laude ponendum est, reprehensione vacare : atque ita se comparare, ut undique perspicuum sit eos Dei ministros esse. Non enim paris laudis est, a reprehensione liberum esse, et laudum ornamentis abundare. Nec dixit, « Apparentes, » sed, « Exhibentes, » hoc est, demonstrantes. Deinde unde tales effecti sint exponit. Undenam igitur ? « In multa patientia, » inquit. Quibus

[1] 2 Cor. VI, 3. — [2] Ibid. 4.

verbis bonorum omnium fundamentum posuit. Ideo non simpliciter patientiam dixit, sed multam addit, ut illius magnitudinem declararet. Unam aut alteram tulisse tentationem non magnum esset; sed ille tentationum ceu imbrem inducit, dicens: « In tribulationibus, in necessitatibus. » Hoc afflictionum augmentum est, cum mala vitari nequeunt: ac velut necessitas quædam acerbitatum incumbit, ex qua vix te expedire queas. « In angustiis: » famis scilicet, aliarumque rerum necessariarum, vel simpliciter, tentationum. « In plagis, in carceribus, in seditionibus[1]. » Atqui quodlibet horum, vel solum, intolerabile erat, et flagris cædi solum, et vinciri solum, et pulsum nusquam consistere posse. Hoc enim significat, « In instabilitatibus. » At cum et hæc omnia, et simul ingruunt, cogita quam firmum animum requirant. Deinceps una cum externis sua recenset. « In laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate[2]. » His verbis ærumnas eas innuit, quas huc atque illuc cursando, ac victum sibi manibus quærendo, exantlabat, noctesque, quas in docendo, vel etiam laborando, conterebat. Ad hæc etiam nec jejunium omittebat: tametsi illa mille jejuniorum instar essent. Per castitatem rursus hoc loco, vel pudicitiam intelligit, vel in omnibus rebus puritatem, vel quod muneribus abjectis gratis Evangelium prædicaret. « In scientia. » Quid est, « In scientia? » In sapientia a Deo concessa, quæ vera scientia est: non ut illi, qui sapientes videntur, ac de externa scientia gloriantur, ac vero destituti sunt. « In longanimitate, et suavitate. » Hæc quoque perquam generosi animi sunt, nempe, cum undique provoceris, ac pungaris, æquo animo fers omnia. Tum autem ostendens unde talis effectus sit, subjunxit, « In Spiritu sancto. » In ipso enim omnia hæc consequimur. At vide quandonam Spiritus sancti auxilium

[1] 2 Cor. VI, 5. — [2] Ibid. 6.

posuit, postquam nempe sua ostenderat. Quanquam mihi aliud quoque his verbis indicare videtur. Quidnam hoc? Nempe quod copioso Spiritu repletus esset, atque hinc quoque missionis suæ argumentum præberet, quia spiritualibus gratiis donatus fuisset. Nam etsi id quoque gratia erat: at ipse quoque causa item erat, ut qui per sua recte facta et sudores gratiam attraxisset. Quod si quis insuper id quoque ab Apostolo indicari contendat, quod in spirituali etiam illa gratia nullam offensionis ansam dederit, ab ipsius sententia non aberrarit. Etenim illi, qui apud eos linguarum donum acceperant, ideoque arrogantiam conceperant, vituperati sunt. Fieri enim potest, ut qui spiritualem gratiam acceperit, non ea, ut par est, utatur. At nos non ita; verum in Spiritu etiam, hoc est in spiritualibus gratiis, inculpati fuimus. « In charitate non ficta. »

III. Hæc bonorum omnium causa erat; hæc talem ipsum efficiebat: hæc id præstabat, ut Spiritus, cujus ope omnia recte efficiebat, apud ipsum maneret. « In verbo » veritatis. » Hoc est quod plerumque ait. non dolo tractantes nec adulterantes verbum Dei perstitimus. « In virtute » Dei. » Quod nusquam non facit, ut nihil sibi, sed Deo accepta omnia referat, eaque, quæ cum laude gesserit, ascribat, hoc etiam hic fecit. Quoniam enim magna quædam locutus fuerat, dixeratque se vitam semper reprehensione alienam, ac summam philosophiam exhibuisse, Spiritui ac Deo hæc attribuit. Neque vulgaria erant quæ dixerat. Nam si quietam vitam agenti virtutem assequi, et irreprehensibilem esse, difficile est, illud tecum reputa, quam egregii animi sit, tot tentationibus vexatum semper effulsisse. Atqui non hæc sola sustinuit: sed multo his plura, quæ deinceps enumerat. In quo illud admirandum est, non quod tot tantisque fluctibus irreprehensibilis fuerit, nec quod omnia forti animo petulerit, sed quod etiam cum vo-

luptate omnia; quæ deinde his verbis declarat : « Per arma » justitiæ, a dextris et a sinistris. » Vides-ne animi præsentiam, firmosque sensus ? Afflictiones enim arma esse ostendit, quæ non modo non dejiciant, sed etiam muniant ac firmiores efficiant. Sinistra autem ea vocat, quæ molestiæ speciem habent. Nam ejusmodi sunt ea, quæ mercedem habent. Cur igitur hoc iis nomen imponit ? Vel secundum vulgi opinionem, vel quia jussit nos Deus orare, ne in tentationem intremus. « Per gloriam et ignominiam, per in- » famiam et bonam famam. » Quid ais ? Magnum-ne ad laudem tibi esse censes gloria frui ? Maxime, inquit. Quid ita ? Nam ignominiam quidem ferre magnum est. In gloria autem versari, annon strenuum animum requirit ? Strenuum plane, ac perquam ingentem, ut ne is, qui ea fruitur, obruatur. Quo fit, ut in eo quoque Paulus glorietur, ut et in illo : quoniam in utraque re peræque elucebat. Quomodo arma justitiæ ? Quoniam multos ad pietatis studium incitat, cum magistros in honore esse conspiciunt : atque bonorum operum hoc argumentum est, et hinc Dei gloria celebratur. Quin illud quoque divini artificii erat, nimirum Evangelii prædicationi aditum per contraria aperire. Sic enim cogita : « Vinctus erat Paulus[1] ? » Id quoque ad Evangelii commodum cedebat. Quæ circa me sunt, inquit, magis ad profectum Evangelii venerunt : ita ut plures e fratribus confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Rursum in gloria versabatur ? Hoc quoque rursum promptitudinem illis majorem afferebat. « Per infamiam et bonam famam. » Non enim ea solum quæ corpore excipiebat, forti animo perferebat, afflictiones, eaque omnia, quæ recensuit : sed ea etiam, quæ animum solum perstringebant. Neque enim hæc tumultus excitare consueverunt. Ipse quippe Jeremias, cum multas

[1] Philip. I, 12.

tentationes tulisset, ad has fatiscebat, et cum conviciis incesseretur, dicebat : « Non prophetabo, nec loquar ultra » in nomine Domini [1]. » David etiam sæpe in probro se esse deplorat. Atque Esaïas post alia multa pro hac re sic cohortatur : « Nolite timere opprobrium hominum, et des- » pectum eorum ne metuatis [2]. » Ac rursum Christus Discipulis : « Cum dixerint, inquit, omne malum adversum » vos, mentientes, gaudete et exultate, quoniam merces » vestra copiosa est in cœlis [3]. » Et alio loco dicit : « Et » exultate [4]. » Atqui non tantam mercedem constituisset, nisi ingens esset certamen. In cruciatibus enim, corpus cum animo dolores partitur : hoc quippe habet dolor, ut et corpus et animum afficiat : at in probris animus solus vexatur. Multi certe his solis prostrati sunt, animæque suæ jacturam fecerunt. Atque ipsi Jobo vermibus et ulceribus graviora ea probra fuere, quibus ab amicis oneratus fuit. Nihil enim est, nihil, inquam, est iis, qui doloribus premuntur, intolerabilius, quam oratio, quæ illos mordeat. Quocirca cum periculis ac sudoribus hæc collocat, dicens : « Per gloriam et ignominiam. » Multi quippe, etiam ex Judæis, ne ea gloria, in qua apud vulgus erant, laberentur, fidem amplecti noluerunt. Timebant enim, non ne supplicio afficerentur, sed ne ex synagoga proscriberentur [5]. » Unde etiam dicebat Christus : « Quomodo potestis » credere, qui gloriam ab invicem accipitis [6] ? » Ac multos cernere est, qui cum acerba omnia contempsissent, a gloria superati sunt. « Ut seductores, et veraces. » Idem est cum illo : « Per infamiam, et bonam famam. Sicut qui » ignoti, et cogniti. » Hoc idipsum est quod, « Per gloriam » et ignominiam. » Quibusdam enim noti erant, ab iisque colebantur : quidam ne cognoscere quidem eos dignaban-

[1] Jerem. xx, 9. — [2] Isaï. li, 7. — [3] Matth. v, 11. — [4] Luc. vi, 23. — [5] Joan. xii, 42. — [6] Id. v, 44.

tur. « Quasi morientes, et ecce vivimus. » Ut morti obnoxii ac damnati. Quod ipsum quoque ignominia erat.

IV. Hoc porro dicebat, tum ut inenarrabilem Dei potentiam, tum patientiam suam declararet. Nam, quantum penes insidiatores est, mortui sumus : atque ita omnes existimant : at divina potentia factum est, ut ex periculis erepti simus. Postea, cur hæc Deus permittat, explanans : subjungit : « Ut castigati, et non mortificati. » Quibus indicat, ex tentationibus ingentem, etiam ante ipsa præmia, fructum ipsis exoriri, hostesque vel invitos sibi utiles esse : « Quasi tristes, semper autem gaudentes [1]. » Exteri suspicantur nos in mœrore esse : at nos, quid ipsi existiment, haud attendimus, verum florentissima voluptate fruimur. Nec vero gaudentes solum dixit, sed addidit, semper. « Semper enim gaudentes, » inquit. Ecquid igitur huic vitæ par esse queat, in qua tot calamitatibus incursantibus, auctior voluptas efficitur? « Sicut egentes, multos » autem locupletantes. » Quidam aiunt hoc loco de spiritualibus opibus verba haberi : ego autem de iis quoque, quæ ad carnem attinent. Nam et his novo quodam modo præditi erant, ut quibus omnium ædes paterent. Atque hoc perspicuum fecit ex eo quod deinceps ait : « Tanquam » nihil habentes, et omnia possidentes. » Et quî fieri hoc potest, inquies? Imo qui contrarium fieri potest? Nam qui multa possidet, nihil habet : qui autem nihil habet, omnia possidet. Neque hic solum hoc usuvenit, sed et in aliis rebus, e contrariis contraria existunt. Quod si miraris quonam modo fiat, ut qui rebus omnibus caret, cuncta habeat, hunc ipsum Paulum in medium adducamus, qui orbi terrarum imperabat, nec pecuniarum tantum, sed et oculorum omnium dominus erat. « Si fieri potuisset, inquit, » oculos vestros eruissetis, et mihi dedissetis [2]. » Hæc porro

[1] 2 Cor. VI, 10. — [2] Galat. IV, 15.

dicit, ut nos doceat ut ne ob vulgi opiniones turbemur, etiamsi nos impostores appellent, etiamsi nos ignorent, damnatos existiment, etiamsi in mœrore atque egestate versari putent, et inopia præmi; etiamsi, cum læti simus, mœsto animo esse dicant. Quandoquidem nec cæcis perspicuus est solis splendor, nec insanis sapientium voluptas. Soli enim pii viri, recti sunt rerum judices, nec de iisdem, quibus alii, rebus vel gaudent vel anguntur. Nam si quis palæstræ rudis pugilem vulneribus affectum ac corona redimitum spectet, cum ob vulnera discruciari judicarit, quod quantam ei corona voluptatem pariat, ignoret: eodem modo isti, quia quæ patimur norunt, ea autem ob quæ patimur nesciunt, non mirum si hæc sola suspecta habeant, ut qui certamina quidem et pericula perspiciant, præmia autem et coronas, et certaminum causam, non item. Quænam ergo ea omnia erant, quæ Paulus possidebat, cum diceret: « Tanquam nihil habentes et omnia pos» sidentes? » Mundana, et spiritualia. Ille enim quem urbes velut Angelum exciperent, ac pro quo effossos oculos tradere, pro quo cervices suas exponere parati multi essent, annon ille omnia eorum bona possidebat? Quod si spiritualia quoque perspicere libet, videbis eum in iis maxime locupletem. Nam qui in tanta omnium Regis amicitia versabatur, ut Angelorum Dominus arcana sua ipsi impertiret, quî fieri poterat, quin omnes opibus anteiret, atque omnia possideret? Non enim alioqui dæmones ita ei cessissent: non ita dolores ac morbi fugam corripuissent. Proinde nos quoque, cum propter Christum malo afficimur, non modo fortem, sed etiam lætum animum præbeamus. Si jejunamus, perinde exultemus ac si in voluptate essemus. Si contumelias accipimus, ac si laudaremur, choreas agamus. Si sumptus facimus, ita affecti simus, ac si quæstus faciamus. Si pauperibus largimur, nos ipsos accipere arbitre-

mur. Nam qui non eo animo dat, nec facile dabit. Quare cum vis spargere, non id solum specta, quod expendis : sed hoc etiam quod plura lucraris : et hoc prius quam illud. Nec vero in eleemosyna solum, sed in omni quoque virtute, non laborum acrimoniam, sed præmiorum suavitatem, atque ante omnia Christum, qui certaminum causa est, tibi propone. Sic fiet, ut certamina impigre adeas, atque omnem vitæ cursum cum voluptate conficias. Neque enim quidquam est, quod tantam voluptatem afferat, ut animus sibi bene conscius. Propterea Paulus quidem, cum singulis diebus vexaretur, gaudebat et exultabat. Nunc autem homines ne per somnium quidem horum aliquid perpetientes, dolent ac mœsti sunt, nullam aliam ob causam, quam quod philosophico animo præditi non sint. Alioqui enim exponas mihi velim quid sit quamobrem lugeas? An quia pauper es, ac rerum necessariarum inopia premeris ? Ergo ideo potius lugendus es, non quia ploras, nec quia eges, sed quia abjecto es animo : non quia nummis cares, sed quia nummos tanti æstimas. In singulos dies morte fungebatur Paulus, nec tamen plorabat, imo etiam lætabatur. Cum perpetua fame luctabatur, nec dolebat, imo etiam gloriabatur.

V. At tu, quia totius anni proventus reconditos non habes, angeris, teque affligis ? Non mirum, inquis. Ille enim de se tantum erat sollicitus : me vero, et servi, et liberi, et uxor sollicitum tenent. Imovero ille non rerum suarum tantum sollicitudinem gerebat, sed universi terrarum orbis. Ac tu quidem pro unica domo sollicitudine afficeris : ille autem pro tot Jerosolymitanis pauperibus, pro Macedonicis, pro omnibus denique egenis qui ubique erant, nec minus pro iis, qui ipsis largiebantur, quam pro iis, qui accipiebant. Duplex enim ipsum in terrarum orbem cura tangebat, nempe ut ne rebus ad vitam necessariis indigerent,

et ut spiritualibus opibus abundarent. Nec vero tantum mœroris parentibus afferunt filii fame laborantes, quantum ipsi fidelium omniam negotia. Quid dico fidelium? Nam neque ab infidelium cura vacabat: verum ea ita conficiebatur, ut eorum loco anathema quoque fieri optaret; tu vero, ne si millies quidem fames invalesceret, pro ullo tamen homine mori velles. Ac tu quidem pro unica uxore in cura es: ille autem pro omnibus totius orbis Ecclesiis. « Sollicitudo enim mea, inquit, omnium Ecclesiarum [1]. » Quousque ergo ludes, o homo, te ipsum cum Paulo conferens? Non tu hac tanta animi imbecillitate laborare desines? Collacrymandum enim est, non cum in paupertate sumus, sed cum peccamus. Hoc quippe est, quod lacrymas meretur; nam alia risu digna sunt. At non hoc duntaxat mihi mœrori est, inquis, sed illud quoque, quod hic potentia præditus est; ego autem jaceo. Quid tum? Ipse quoque Paulus ignobilis atque abjectus plerisque videbatur. Verum Paulus ille erat, inquis. Ergo non rerum natura, sed animi imbecillitas hanc tibi mœstitiam affert. Quocirca paupertatem noli deflere, verum te ipsum, qui ita affectus sis: imovero te ipsum ne defle, sed potius corrige: nec opes quære, sed quod majorem quam infinitæ opes lætitiam parit, consectare, nempe philosophiam ac virtutem. Hæc enim si adsit, nihil nocet paupertas: si desit, nihil prosunt opes. Quid enim, oro te, utilitatis capiunt, qui opibus quidem affluunt, verum pauperes animos habent? Non tu tam miserum te ipsum censes, quam dives ille se ipsum, quia non omnium opes habet. Quod si non perinde ut tu lamentatur, ipsius conscientiam explica, et lamentationes atque singultus videbis. Vis tuas tibi opes ostendam, ut beatos eos existimare desinas, qui sunt locupletes? Vides hoc cœlum, quam præclarum, quam ingens, quam sublimi loco

[1] 2 Cor. IX, 28.

situm? Hac ille pulchritudine nihilo amplius fruitur quam tu: nec te ille propellere, totumque sui juris efficere queat. Ut enim propter illum est creatum, ita etiam propter te. Quid sol? splendidum hoc sidus ac rutilans, atque oculos nostros oblectans? Annon communis hic quoque omnibus mortalibus patet, atque omnes æque, tam divites, quam egentes eo fruuntur? Quid stellarum corona, quid lunæ orbis? annon omnibus æque concessa sunt? Imovero, quod dictu mirabile est, nos, qui pauperes sumus, uberius iis fruimur, quam illi. Etenim illi, mero ut plurimum obruti, atque in comessationibus altissimoque somno vitam degentes, ne hæc quidem sentiunt, ut qui sub tecto se teneant, atque in umbra alantur. Pauperes contra ea conditione sunt, ut nulli mortalium parem ex elementis voluptatem capiant. Quin si aërem ipsum, qui ubique fusus est, exploraveris, puriore utique eo atque uberiore pauperem frui perspicies. Nam et viatores, et agricolæ, lætius eo afficiuntur, quam qui in urbibus degunt: et, si hos quoque spectes, lætius artifices, quam qui toto die perbacchantur. Nam quid de terra dicam? Annon cunctis æque patet? minime inquies. Quid ita? Quoniam is, qui dives est, et in urbe multa terræ jugera adeptus, longa pomœria extruit, et in agris multas partes desecat. Quid ergo? An quia desecat, solus proinde iis fruitur? Haud sane, quamlibet annitatur. Fructus etenim in omnes distribuere cogitur, ac triticum, vinum, et oleum tibi elaborat, ac nusquam non tibi inservit. Amplorum etiam septorum ac domiciliorum, post incredibiles sumptus et labores atque ærumnas, usum tibi comparat, exiguis a te pro hujusmodi ministerio nummis acceptis. Atque hoc, et in balneis, et in aliis omnibus rebus usuvenire comperias, ut qui divitiis circumfluunt, curis et laboribus conficiantur: qui autem opibus carent, paucis obolis hoc assequuntur, ut his omnibus cum summa

securitate fruantur. Nec vero plus fructus e terra ad divitem redit. Neque enim ille decem ventres implet : cum tu unum duntaxat. At exquisitioribus cibis ille vescitur ? Sane quidem istud haud magna præstantia est. Cæterum hic pauperem plus habere comperiemus. Nam si profusa illa et exquisita vitæ ratio ideo tibi beata et expetenda esse videtur, quod majore voluptate perfusa sit ; amplior voluptas penes pauperem est, nec solum voluptas, sed etiam sanitas. Atque in hoc solo superior est dives, quod imbecillius sibi corpus efficiat, ac plures morborum fontes colligat. Quidquid enim pauper edit, modo rationi consentaneo administratur : quidquid autem dives, quia modum excedit, in corruptionem desinit et morbum.

VI. Quod si placet, exemplo istud ipsum perspiciamus. Si rogus accendendus sit, atque ille quidem sericas vestes, et permulta tenui filo contexta lintea injiciat, atque ita eum accendat, hic contra quercea et picea ligna, quid amplius ille habet quam hic? Nihil sane : imo inferius etiam quidpiam. Nihil enim prohibet quominus idem exemplum alio modo invertamus. Si alter ligna, alter corpora exurenda in rogum injecerit, utri tandem rogo lubentius affueris, huic-ne qui lignis, an ei, qui corporibus inflammatus sit? Liquet profecto quod ei qui lignis incensus sit. Ille enim, ut naturæ consentaneum est, ardet, ac jucundum spectaculum præbet ; hic contra ejusmodi est, qui nodore et sanie ac fumo, et ossium fœtore, omnes procul abigat. Cohorruisti ad hæc verba, atque rogum hunc execratis? Tales utique sunt divitum ventres. Majorem in illis, quam in illo rogo putredinem quis reperiat; ut fœtidos halitus, et impuras defluxiones, quod toto corpore, atque in singulis partibus, ingens ob saturitatem eruditas existat. Nam cum naturalis calor conficiendis omnibus cibis haud par sit, verum is obruatur, urgent illi,

fumum sursum excitantes, atque ingentem molestiam afferentes. Cuinam igitur rei eorum ventres conferre quis possit? ac velim ne vos offendat quod dicturus sum : verum si falsa loquar, orationem meam refutate; cuinam, inquam, rei ejusmodi ventres conferre quispiam possit? Neque enim quæ diximus, ad declarandam eorum miseriam sufficiunt. Alteram rursum imaginem reperi. Quam tandem? Quemadmodum in cloacis, in quibus magna est stercoris, fœni, stipulæ, lapidum ac luti colluvies, crebræ obstructiones oriuntur, ex quibus fit tandem, ut cœnum ad superiores partes sese diffundat : ita etiam in horum ventre usuvenit. Eo quippe ab inferiori parte obstructo, malæ illæ defluxiones magna ex parte ad superiores partes regurgitant. At apud pauperes secus res habet. Ut enim fontes, qui puros latices fundunt, atque hortos et prata irrigant, ita horum quoque ventres ab his excrementis puri sunt : cum contra divitum, vel potius deliciis studentium ventres, humoribus noxiis, pituita, bile, corrupto sanguine, putrique defluxione, aliisque hujusmodi rebus pleni sint. Ex quo fit, ut ne ad breve quidem tempus incolumis quis perstare possit, qui semper in deliciis vivat : verum in perpetuis morbis versetur. Quocirca lubens ex istis sciscitor, quam ob causam cibi nobis concessi sint : ut intereamus, an ut alamur? ut adversa valetudine laboremus, an ut sani simus? ut imbecilles simus, an ut firmi ac robusti? Perspicuum est quod alimoniæ, sanitatis, viriumque tuendarum causa datæ sint. Cur ergo iis in contrarium abutimini, morbos atque imbecillitatem per eos corpori procurantes? Contra pauper frugali ac tenui cibo valetudinem, corporisque firmitatem ac robur sibi comparat. Proinde ob paupertatem, sanitatis parentem, ne lacrymare, sed potius exulta : et, si tibi divitiæ cordi sunt, divitias contemne. In hoc enim potissi-

mum opes positæ sunt, non ut quis divitias habeat, sed ut ne habere quidem curet. Id quod si adepti fuerimus; et hic divitibus omnibus copiosiores erimus, et illic futura bona consequemur. Quæ utinam consequamur per gratiam ac benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

CAPUT VI.

Os nostrum patet ad vos, o Corinthii : cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis : angustiamini autem in visceribus vestris [1].

I. Postquam tentationes suas et afflictiones exposuit; in patientia enim, inquit, in ærumnis, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, incertis sedibus, in laboribus, in vigiliis; atque ingens id bonum esse ostendit : « Sicut tristes, inquit, semper autem gaudentes; sicut egentes, multos autem locupletantes; tanquam nihil habentes, et omnia possidentes : » tum etiam arma ea esse dixit : « Ut castigati enim, ait, et non mortificati : » atque insuper magnam Dei erga nos curam ac potentiam per ea declaravit; « Ut enim, inquit, sublimitas virtutis sit Dei, et non ex nobis : » ac præterea certamina quoque sua enumeravit; « Semper enim, inquit, ipsius mortificationem circumferimus. » Illudque item addidit, ea perspicuum resurrectionis argumentum esse;

[1] 2 Cor. VI, 11, 12.

« Ut enim et vitæ Jesu, inquit, manifestetur in carne nos-» tra mortali : » ad hæc quarum rerum particeps extiterit, quæque ipsius fidei commissa fuerint. « Pro Christo enim » legatione fungimur, inquit, tanquam Deo per nos exhor-» tante : » atque insuper quarum rerum minister sit, nimirum non litteræ, sed spiritus : ac denique quod non eo tantum nomine venerandus sit, sed etiam ob tentationes; « Deo enim, inquit, gratia, qui nos semper triumphat ; » jam ad eos objurgandos se accingit, ut parum sui studiosos. Nec ad hoc statim orationem confert, verum id prius agit, ut suam erga eos dilectionem ostendat : atque ita demum in hujusmodi sermonem ingreditur. Nam etsi a rebus præclare gestis venerabilis est is qui increpat; attamen cum amicitiam exhibet erga eos quos corripit, tolerabiliorem sermonem reddit. Ideo ipse quoque Paulus e tentationibus suis ac sudoribus et certaminibus egressus, ad sermonem de charitate transit et sic illos objurgat. Quænam ergo suæ erga eos charitatis argumenta affert? « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii. » Et quod charitatis argumentum hoc est : aut quid omnino hæc sibi verba volunt? non sustinemus, inquit, silentio ad vos uti : sed continenter vos alloqui, atque orationem ad vos habere gestimus; qui amantium mos est. Nam quod in corpore sunt manuum complexus, hoc in animo est sermonis commercium. Ad hoc etiam aliud subindicatur. Quid illud? Apud vos, inquit, quos charissimos habemus, cuncta libere loquimur, nihil dissimulantes, aut reservantes. Quoniam enim jam objurgaturus est, idcirco veniam petit; illud ipsum quod eos libere objurget, ingentis sui erga eos amoris documentum esse statuens. Jam ipsa quoque nominis adjectio magnæ amicitiæ ac ferventis affectus specimen habet. Nam et eorum, quos amamus nuda, nomina nobis identidem in ore versari solent, « Cor nostrum dilatatum est. »

Quemadmodum enim id, quod calorem affert, dilatare solet : ita etiam charitatis munus est dilatare. Calida quippe ac fervens est virtus. Hæc os quoque Pauli aperiebat, et cor dilatabat. Neque enim ore tantum amo, inquit : verumetiam cor ipsum in amore consonat. Ideo cum fiducia loquor, toto ore, ac tota mente. Non enim Pauli corde quidquam latius erat, quod pios omnes, perinde atque amasius quispiam, adeo arcto amore complectebatur, non sese sciudente ipsius amicitia, et imbecillitatem contrahente, sed integra in unoquoque manente. Et quid mirum talem ipsius in pios viros animum fuisse, cum etiam in infidelibus cor ipsius universum terrarum orbem amplecteretur? Ideo non dixit : « Amo vos, » sed, quod majorem emphasim habet, « Os nostrum patet, cor nostrum dilatatum est : » omnes intus habemus : ac ne id quidem utcumque, sed cum ingenti amplitudine. Nam qui amatur, in intimo amantis corde sine ullo metu obambulat. Idcirco ait : « Non angustiamini in nobis : angustiamini autem in » visceribus vestris. » Objurgationem vide non parva indulgentia temperatam : id quod magnopere amantium est. Non dixit : « Vos me non amatis : » sed non pari modo. Neque enim vult asperius eos insectari. Ac passim cernere est, quomodo incredibili quodam fidelium amore flagret, si quis ex singulis Epistolis testimonia seligat. Ad Romanos enim scribens ait : « Cupio videre vos. » Et : « Sæpe pro- » posui venire ad vos. » Et : « Si quo modo tandem aliquando » prosperum iter habeam ad vos [1]. » Ad Galatas autem hæc dicit : « Filioli mei, quos iterum parturio [2]. » Ad Ephesios rursus : « Hujus rei gratia flecto genua mea pro vobis [3]. » Ad Philippenses autem (2) : « Quæ enim est spes mea aut » gaudium, aut gloriæ corona? annon vos [4]? » Quin se, et

[1] Rom. I, 10-12. — [2] Galat. IV, 19. — [3] Ephes. III, 14. — [4] 1 Thess. II, 19.

in corde, et in vinculis, eos circumferre dicebat. Porro cum ad Colossenses scribit, « Cupio, inquit, videre vos » quantum certamen habeam pro vobis, et quicumque fa- » ciem meam non viderunt in carne : ut consolationem ha- » beant corda vestra [1]. » Et ad Thessalonicenses : « Quem- » admodum si nutrix foveat filios suos, ita desiderantes vos, » cupiebamus vobis dare, non solum Evangelium, sed » etiam animas nostras [2]. » Tum etiam ad Timotheum : « Memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear [3]. » Et cum ad Titum scribit, dilecto filio [4] : et item ad Philemonem [5], similiter.

II. Ad hæc in Epistola ad Hebræos, multa alia ejusmodi scribit, nec cessat consolari ac dicere : « Adhuc modicum » aliquantulum : et qui venturus est, veniet, et non tar- » dabit [6] : » perinde videlicet ac si mater filios tædio ac mœrore laborantes alloquatur. Sic et illis, « Non angustia- » mini in nobis [7], » inquit. Nec vero se duntaxat eos amare ait : sed ab ipsis etiam amari : quo nimirum hinc quoque eorum animos alliciat. Atque de his quidem hoc testificans ait : « Titus venit, referens nobis vestrum desiderium, » vestrum fletum, vestram æmulationem [8]. » Et de Galatis, dicens : « Si fieri potuisset, oculos vestros eruissetis, et » dedissetis mihi [9]. » Et de Thessalonicensibus : « Qualem » introïtum habuerimus ad vos [10]. » Et rursus de Timotheo : « Memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear [11]. » Ac denique passim in Epistolis hoc videas, ipsum discipulis testificantem, quod et eos amet, et vicissim ab iis ametur : non tamen similiter. Hic quoque dicit : « Licet abundan- » tius vos diligens, minus diligar [12]. » Verum hoc quidem

[1] Coloss. II, 1. — [2] 1 Thess. II, 7. — [3] 2 Tim. I, 4. — [4] Tit. I, 4. — [5] Philem. 1. — [6] Hebr. X, 37. — [7] 2 Cor. VI, 12. — [8] Id. VII, 7. — [9] Galat. IV, 15. — [10] 1 Thess. I, 9. — [11] 2 Tim. I, 4. — [12] 2 Cor. XII, 25.

ad Epistolæ calcem ait : interim autem acrius, « Non an- » gustiamini, inquit, in nobis : angustiamini autem in cor- » dibus vestris. » Vos, inquit, unum capitis : ego urbem universam, ac plebem tantam. Nec dixit : « Non nos capi- » tis : » sed, « Angustiamini : » idem nimirum subindicans, sed molliori verbo utens, ne acrius eos perstringeret. « Eamdem autem habentes remunerationem, tanquam » filiis dico, dilatamini et vos [1]. » Atqui minime par est, prius amari, deinde amare. Quamvis enim parem amoris mensuram quis afferat, hoc tamen nomine vincitur, quod posterior ad amandum venerit. Veram hæc non accurate requiro, inquit : mihi satis fuerit, si vel meo amore provocati, mutuæ erga me benevolentiæ significationem præbeatis, diligo et amplector. Postea, ut eos ad hoc obstringi ostendat, atque ea, quæ dicit : ab omni assentationis suspicione vindicet, « Tanquam filiis dico, » inquit. Quid est, « Tanquam filiis? » Nil magni postulo, si, cum pater vester sim, a vobis amari velim. Ac vide ipsius prudentiam et modestiam. Non hic pericula pro ipsis suscepta, non labores ac mortes ponit, quamvis multa ejusmodi commemorare queat, adeo ab omni fastu alienus est, verum unum hoc, quod eos amet, ac proinde amari quoque velit : quia pater vester sum, inquit, quia acerrimo vestri amore incendor. Etenim illud sæpe cum, qui amatur, offendit, cum quis collata in eum beneficia profert : exprobrare enim videtur. Quocirca hoc minime facit Paulus, verum, ut filii, parentem diligite, inquit : quod quidem naturæ potius est, ac tale ut patri hoc suo quisque præstare debeat. Postea, ne quis existimet eum sua causa hæc dicere, demonstrat se commodis eorum consulere, cum eorum benevolentiam ad se attrahit. Unde etiam subjungit. « Nolite jugum ducere cum infidelibus [2]. » Non dixit,

[1] 2 Cor. VI, 13. — [2] Ibid. 14.

« Nolite commisceri cum infidelibus : » sed vehementius eos perstringens, utpote jus violantes, « Ne deflectatis » vos ipsos, inquit. Quæ enim participatio justitiæ cum ini- » quitate [1] ? » Hic jam non sui amoris, et eorum, qui Corinthios corrumpebant, comparationem affert : sed Corinthiorum nobilitatem cum illorum ignominia comparat. Sic enim et plus gravitatis oratio contrahebat, et ipsius personæ magis conveniebat, ac denique Corinthios conjunctiores ipsi reddebat. Quemadmodum si quis filio parentes aspernanti, ac sceleratis totum se tradenti, dicat : Quid facis, o puerule ? Patrem contemnis, eique scelestos homines atque innumeris vitiis coopertos anteponis ? An te fugit, quantum illos probitate ac nobilitate superes ? Hac namque ratione ipsum magis ab eorum societate abstrahet, quam si paternas laudes prædicaret. Etenim si ita loquatur ; An nescis quanto illis melior sit pater tuus ? non tantum efficiet. Sin autem omisso patre ipsum illis præferat, dicens : An ignoras quis tu sis, et quinam illi ? Non in mentem venit tua nobilitas atque ingenuitas, et illorum ignominia ? Ecquid enim tibi commercii est cum furibus illis, cum adulteris, cum præstigiatoribus ? Confestim eum ejusmodi laude, tanquam pennis erectum eo adducet, ut ab illorum societate se abducat. Nam priorem orationem non ita libenter excipiet : quia hoc ipso, quod pater illi antefertur, reprehenditur ipse, ut qui non modo patri mœrori sit, sed etiam ejusmodi patri. Hic autem nil tale ipsi accidet. Neque enim ullus est qui laudari nolit. Quinetiam illi auditoris laude acceptior est reprehensio. Cedit enim ille monenti, animosque magnos concipit, penitusque eorum societatem respuit. Enimvero non hoc solum mirandum est, quod Paulus talem comparationem invexerit, sed quod majus etiam aliquid excogitarit, atque ad incutien-

[1] 2 Cor. VI, 13.

dum terrorem accommodatius. Primum videlicet, quia per interrogationem sermonem inducit, id quod in perspicuis et certissimis rebus fieri consuevit. Deinde quia per nominum multitudinem eum dilatat atque amplificat. Non enim unum, aut duo, aut tria, sed plura ponit personarum loco, rerum nomina, atque hinc summam virtutem, illic extremum vitium describit: ac multum, imo infinitum inter utrumque discrimen esse ostendit, ut nec probatione res indigeat. « Quæ enim, inquit, participatio est justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis[1]. »

III. Vides quo pacto nuda nomina ponit, quæ satis sint ad eos ab hujusmodi rebus avertendos? Non enim dixit, « Prævaricationi, » quod plus erat quam iniquitas: nec dixit, « Iis qui sunt lucis, » et, « Iis qui sunt tenebrarum, » sed res ipsas inter se contrarias ponit, talesque ut quæ sibi contraria sunt nullo modo admittere queant, nempe lucem ac tenebras. Nec dixit, « Iis qui sunt Christi, » et, « Iis qui sunt diaboli: » verum, quod multo remotius erat, « Christo et Belial: » hebraïca voce Apostatam illum ita appellans. « Aut quæ pars fideli cum infideli? » Hic jam, ne vitii tantum insectationem, ac virtutis commendationem prosequi videatur, personarum quoque indefinite meminit. Nec dixit, « Quæ societas? » sed, « Quæ pars? » hoc est, præmium ac merces? « Quis consensus templo » Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi. » Horum verborum hic sensus est: « Quemadmodum rex vester nihil cum diabolo commune habet; quæ enim concordia Christo cum Belial? « Ita nec res ipsæ inter se commercium ullum habent. Quæ enim communicatio luci cum tene-

[1] 2 Cor. VI, 14-16.

bris? Proinde nec vobis ullum cum istis commercium esse debet. Ac priore loco regem ponit, secundo ipsos: hac ratione magis illos abscindens. Tum autem, postquam dixit, « Templo Dei cum idolis, » atque eos Dei vivi templum esse pronuntiavit, necessario jam testimonium quoque subjungit, ostendens se assentatione mihi non uti. Nam qui aliquem laudat, nisi probationem quoque afferat, adulari videtur. Quodnam ergo est hoc testimonium? « Quoniam inhabitabo in illis et inambulabo[1]. » Inhabitabo in templis et spatiabor, uberiorem videlicet ergà eos affectum indicans. « Et erunt mihi in populum, et ero illorum » Deus[2]. » Quid ais, inquit? Deum in te ipso gestas, et ad illos curris? Deum, inquam, cui cum illis nihil commune est? Hæccine venia digna sunt? Animadverte quis in te inambulet, quis inhabitet. « Propter quod exite de medio » eorum, et separamini, et immundum ne tetigeritis: et » ego recipiam vos, dicit Dominus[3]. » Non dixit, « immunda ne faciatis, » sed accurationem majorem requirens, « Ne » attingatis, inquit, nec appropinquetis. » Quid autem est carnis immunditia? Adulterium, stuprum, impudicitia. Quid autem animæ? Impuræ cogitationes, libidinosus aspectus, injuriarum memoria, fraudes et cætera hujusmodi. Vult itaque nos utrinque puros esse. Vides-ne quantum hinc præmii existat? Nimirum ab improbis separari ac cum Deo conjungi. Audi quæ sequuntur. « Et ego ero » vobis in patrem: et vos eritis mihi in filios et filias, dicit » Dominus[4]. » Vides-ne ut Propheta præsentem nobilitatem, hoc est, regenerationem per gratiam, longe ante prædicat. « Has ergo promissiones habentes, charissimi[5]. » Quas? Quod templa, quod Dei filii ac filiæ simus, quod hospitem ipsum et in nobis deambulantem habeamus.

[1] Levit. xxvi, 12. — [2] Ibid. — [3] 2 Cor. vi, 17, 18. — [4] Ibid. 18, et Jerem. xxxi, 1. — [5] 2 Cor. vii, 1.

quod populus ipsius efficiamur, quod Deum ipsum ac patrem possideamus, « Emundemus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus[1]. » Ne impura contrectemus; hoc enim carnis inquinamentum est, nec ea, quæ animam contaminant : hæc quippe est spiritus impuritas. At ne hoc quidem contentus, subjungit, « Perficientes sanctificationem in timore Dei. » Non enim puri efficimur, si nihil impuri attingamus : sed ad hoc ut sancti simus, aliud præterea requiritur, nempe studium, attentio, pietas. Pulchre addidit, « In timore Dei. » Fieri enim potest, ut quis pudicitiam præstet, non tamen id Dei metu faciat, sed ex inanis gloriæ studio. Postea aliud per hæc verba, « In timore Dei, » subindicat, modum videlicet, quo sanctitas perficiatur. Nam etsi cupiditatis magna vis tyrannis est : tamen, si Dei timore animum obseptum habeas, ipsius furorem infringes. Per sanctificationem hoc loco non pudicitiam duntaxat intelligit, sed ab omni peccato liberationem. Sanctus enim est, qui puritate præditus est. Purus autem tum demum effici quispiam poterit, si non solum scortatione vacet, sed etiam avaritia, livore, arrogantia, inani gloria : ac potissimum hac postrema, quæ in omnibus rebus fugienda, maximeque in eleemosyna; nam eleemosyna non fuerit, si hoc morbo laboret : sed ostentatio et crudelitas. Nam cum ad largiendum non miseratione, sed beneficii evulgandi studio duceris, non modo id eleemosyna non est, sed etiam contumelia. Fratrem quippe traduxisti. Proinde non pecunias tantummodo dare eleemosyna est : sed ex commiseratione dare. Quandoquidem ii, qui in theatris spectant, tum cinædis largiuntur, tum aliis qui in scena versantur; nec tamen ea res eleemosyna est : et qui cum scortis congrediuntur, dant quidem item; nec tamen humanitas id dici potest,

[1] 2 Cor. VII, 1.

sed contumelia. Huic porro non dissimilis est qui gloriæ cupiditate laborat. Sicut enim ille, cum meretrici stuprum intulit, contumeliæ mercedem ipsi persolvit : ita tu quoque ab eo exigis, qui contumeliam accepit : tibique simul, atque illi sinistræ famæ notam inuris : ac præterea majori, quam dici queat, detrimento te ipsum afficis. Ut enim bellua quædam, aut canis rabidus insiliens ; ita flagitiosus hic morbus atque hæc inhumanitas bona nostra nobis eripit. Inhumanitas quippe ac sævitia est hæc res : imo etiam scelus ea gravius. Nam qui crudelis est, egenti quidem nihil impertit : at tu pejus eo facis. Iis enim, qui dare volunt impedimento es. Nam cum munus tuum jactas, atque in vulgus effers, simul et accipientis famam deles, et eum qui dare parat, si ignavi animi fuerit, reprimis. Neque enim jam ei daturus est, ut qui jam acceperit, nec perinde egeat : sed illum sæpe insectabitur, si postquam acceperit accedat ; et impudens habebitur.

IV. Ecqua ergo eleemosyna hæc est, cum, et te ipsum, et eum, qui accipit, dedecore afficis, et duplici quoque nomine eum, qui hoc edixit : quia eo eleemosynæ tuæ spectatore non contentus, oculos quoque conservorum præter eum requiris, et quia legem ab eo institutam, qua id prohibetur, violas ? Volebam alia quoque persequi, velut jejunium et precationem ; ac quantam illic quoque inanis gloriæ studium perniciem afferat, demonstrare : verum in mentem mihi venit, me sermonem quemdam necessarium superiore disputatione non absolvisse. Et quis tandem hic sermo erat ? Dicebam scilicet, quod pauperes etiam in rebus temporariis meliori conditione sint, quam divites, cum de sanitate ac lætitia verba facerem : atque id aperte demonstrabatur. Age itaque hodie hoc planum faciamus, eos non in sæcularibus modo, sed in sublimioribus quoque rebus superiores partes ferre. Utra

enim ad cœlorum regnum inducit, opulentia an paupertas? de ipso cœlorum Domino audiamus: de illis enim ait, facilius esse camelum introire per foramen acus, quam divitem in regnum cœlorum. De pauperibus autem contra omnino: « Si enim vis, inquit, perfectus esse, vende quæ » habes, et da pauperibus, et veni, sequere me, et habebis » thesaurum in cœlis[1]. » Quod si placet, alia quoque ratione id, quod a nobis dictum est, consideremus. « Arcta, » inquit, et angusta est via, quæ ducit ad vitam[2]. » Uter ergo per arctam viam iter facit, is-ne qui in deliciis, an qui in egestate degit? Is-ne qui solus est, an qui infinitas sarcinas gestat? Qui mollis est ac dissolutus, an qui curis ac sollicitudinibus afficitur? Verum quid verbis opus est, cum ad personas ipsas venire liceat? Pauper erat Lazarus, et valde pauper[3]: dives contra is, qui foribus jacentem præteribat. Uter in regnum cœlorum ingressus est, atque Abrahæ sinu delectatur? Uter rursus in flammis excruciatur, ac ne stillam quidem aquæ consequi potest? At etiam pauperes plerique perituri sunt, inquis: ac contra divites multi arcanis illis bonis fruentur. Imo contra cernere est, paucos qui sint divites, pauperes autem multo plures ad salutem pervenire. Ac velim diligenter consideres, hinc opum impedimenta, hinc paupertatis vitia. Quanquam, nec opum, nec paupertatis hæc vitia sunt: sed utrumque eorum, qui his præditi sunt. Sed tamen utrum e duobus telum firmius muniat, videamus. Quodnam vitium paupertas habere videtur? mendacium. Quodnam rursus divitiæ? superbiam, malorum omnium matrem, quæ etiam diabolum, ut diabolus esset, cum prius talis minime esset, effecit. Rursus, « Malorum omnium radix est avari- » tia[4]. » Uter itaque huic radici vicinior est, dives-ne an pauper? Dives procul dubio. Quo enim quis pluribus opi-

[1] Matth. XIX, 24. — [2] Id. VII, 24. — [3] Luc. XVI. — [4] 1 Tim. VI, 10.

bus undique cinctus est, eo plures expetit. Adhæc inanis gloriæ studium sexcentas virtutes labefactat. At non procul item ab hac sedes habet dives. Quid autem, inquit, pauperis incommoda non affers, afflictionem videlicet atque angustiam? At hæc illi cum divite sunt communia: imo etiam majore ex parte hujus sunt, quam illius. Ita fit, ut quæ paupertatis mala esse videntur, utriusque communia sint: quæ autem divitiarum, ea divitem solum vexent. Quid vero, inquies, cum pauper ob rerum necessariarum penuriam multa scelera perpetrat? At nullus pauper tot scelera ob egestatem admittit, quot divites ob amplas et uberes opes admittunt, et ne, quæ domi congesta habent, amittant. Neque enim pauper necessaria perinde expetit, ut dives supervacanea: nec rursus tantam ad improbitatem exercendam vim ac facultatem habet, quantam ille. Proinde si et vult magis, et plus potest, liquet profecto quod plura quoque designabit. Neque enim pauper famem ita reformidat, ut dives metu contremiscit, ac pene exanimatur, ne bona ei sua pereant, et discruciatur se nondum omnia omnium bona accepisse. Proinde cum et inani gloriæ, et superbiæ, et avaritiæ, quæ malorum omnium radix est, propinquior sit; quam tandem salutis spem habiturus est, nisi insignis cujusdam virtutis specimen edat? Quonam modo per arctam viam gradietur? Quæ cum ita sint, vulgi opiniones ne circumferamus, sed res ipsas expendamus. Annon absurdum fuerit nos, cum de pecuniis agitur, aliis fidem non habere, sed numero et calculo id committere; cum autem de rebus judicandum est, in aliorum opiniones temere trahi: idque cum exactam rerum omnium lancem ac normam et amussim habeamus, nempe divinarum legum sententiam? Quocirca vos omnes rogo atque obsecro, ut, quid hic aut ille de his rebus sentiat nihil morantes, Scripturas sacras

de iis consulatis, ac quæ veræ sint opes cognoscatis, coggaitas omni studio consectemini, ut et æternis perfruamur bonis : quæ utinam nos omnes consequamur per gratiam ac benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT VII.

Capite nos, neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. Non ad condemnationem vestram dico. Prædiximus enim, quod in cordibus nostris estis ad commoriendum et convivendum[1].

I. Rursum de charitate sermonem movet, increpationis asperitatem reprimens. Postquam enim eos coarguit, atque hoc nomine objurgavit, quod amati non perinde redamarent, sed ab ipsius amore sese abrumpentes, aliis pestiferis hominibus sese adjungerent, rursus objurgationis acerbitatem lenit dicens : « Capite nos : » hoc est, amate nos. Beneficium poscit minime grave, et quod majori iis, qui dant, quam qui accipiunt, utilitati sit. Nec dixit : « Amate : » sed, quod miserationem redolebat : « Capite. » Quisnam nos, inquit, a vestris mentibus abegit? quis ejecit? Quid causæ est, quamobrem in vobis coarctemur? Quoniam enim supra dixit : « Angustiamini in visceribus » vestris, » hoc loco id apertius declarat dicens : « Capite » nos : » atque hac rursus ratione ipsos ad se pertrahit.

[1] 2 Cor. VII, 2, 3.

Neque enim quidquam est, quod perinde ad amandum alliciat, ut cum is qui amatur intelligit eum, qui amat, dilectionem suam summopere expetere. « Neminem læsi-» mus. » Vide quo pacto rursus beneficia sua non recenset, verum alio modo ita loquitur, ut et minus molestiæ oratio habeat, et tamen acrius feriat. Simul etiam pseudo-apostolos notat, cum ait : « Neminem læsimus, nemi-» nem corrupimus, neminem circumvenimus. » Quid est, « Corrupimus? » hoc est, neminem in fraudem induximus : quemadmodum et alio loco ait : « Ne forte ut ser-» pens Evam decepit, ita corrumpantur sensus vestri[1]. » Neminem circumvenimus, » non rapuimus, non insidias struximus. Nondum dicit : « Hæc atque illa commoda vo-» bis attulimus : » sed, quo majorem ad pudorem incutiendum vim oratio haberet : « Neminem læsimus, » inquit; ac si diceret : Etiamsi nullum in nos beneficium contulissemus, tamen ne sic quidem nos aversari debebatis. Neque enim aliquid aut parvum aut magnum habetis, quod mihi objicere possitis. Postea autem dicti asperitatem sentiens, sermonem rursus temperavit. Nec prorsus tacuit; neque enim eorum animos excitasset; nec rursum sermonis acerbitatem sine temperamento conditam reliquit. Nam alioqui gravius ipsis vulnus inflixisset. Et quid ait? « Non ad condemnationem vestram dico. » Unde id liquet? « Prædixi enim, inquit, quod in cordibus nostris » estis ad commoriendum et convivendum. » Maxima vis amoris hæc est, cum, etiam contemptus, una cum ipsis et mori et vivere vult. Neque enim utcumque estis in cordibus nostris : sed ita ut dixi. Fieri non potest, ut et amet quis, et pericula fugiat. At nos non ita. Hic quoque miram Apostoli prudentiam perspice. Non enim quibus eos beneficiis jam affecisset narravit, ne ea rursus expro

[1] 2 Cor. xi, 3.

brare videretur : sed de futuris pollicetur. Nam si pericula inferri contingat, inquit, quidvis pro vobis impigro animo patiar. Neque enim mihi, vel mors per se, vel vita, ullius momenti esse censetur : sed ubicumque vos fueritis, vel mihi mortem vita, vel vitam morte chariorem efficietis. At mortem pro aliquo oppetere, amicitiæ apertum argumentum est : vivere autem quis nolit, etiam eorum, qui minime amici sunt? Cur ergo id, velut magnum posuit? Quia per quam magnum hoc est. Sunt enim multi, qui male agentibus amicis condoleant : at non perinde de eorum gloria gaudeant, verum invidia tangantur. Nos autem secus. Nam sive in calamitatibus sitis, adversarum rerum vestrarum participes esse non metuimus : sive prospere agatis, livore minime percutimur. Demum, quia hæc sæpe oratione versavit dicens : « Non angustiamini in no» bis : » et, « Angustiamini in visceribus vestris : » et, « Capite nos : » et, « Dilatamini et vos : » et, « Neminem » læsimus : » atque hæc omnia ad eorum reprehensionem spectare videbantur; vide quomodo aliter quæque asperitatem his verbis mitiget, « Multa mihi fiducia est ad vos[1]. » Ideo inquit, talia audeo, non quod vos condemnem, sed quod ingenti fiducia nitar. Id quod superius etiam dicebat : « Multa est mihi gloriatio pro vobis. » Cavete enim existimetis, inquit, a me hæc idcirco dici, quod vos semel ac prorsus condemnem : nam de vobis magnopere mihi placeo, ac glorior; sed quia vobis consultum volo, ac vos majora virtutis incrementa facere cupio. Id quod Hebræis quoque post multam objurgationem dicebat : « Confidi» mus autem de vobis meliora, et viciniora saluti, tametsi » ita loquimur. Cupimus autem unumquemque vestrum » eamdem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei » usque in finem[2]. » Sic enim hoc loco, « Multa mihi glo-

[1] 2 Cor. VII, 4. — [2] Hebr. VI, 9-11.

» riatio est pro vobis. » Apud alios, inquit, de vobis gloriamur. Vides quam sinceram consolationem adhibuerit? Nec utcumque glorior, dixit : sed magnopere. Subjungit mox, « Repletus sum consolatione. » Qua consolatione? a vobis videlicet manante : quia ad meliorem frugem reversi, per opera me consolati estis. Amantis enim hoc est, tum de eo, quod non ametur, expostulare, tum metuere ne modum in accusando excedens, mœrorem afferat. Ideo dicit : « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio[2]. »

II. Atqui hæc cum prioribus pugnare videntur, inquies. Minime vero pugnant, sed mirifice potius consentiunt. Hæc enim efficiunt, ut illa æquioribus animis excipiantur : atque harum rerum laudatio utilitatem eam, quam reprehensiones illæ afferebant, sinceriorem reddit, ut quæ dolorem earum subducat. Ideo perquam apposite et amanter his verbis usus est. Non enim dixit : « Impletus sum » gaudio : » sed, « Abundo : » imo non abundo, « Sed super- » abundo : » hinc rursus ostendens, quanta cupiditate incensus sit, utpote qui, tametsi usque adeo ametur, ut gaudeat et exultet, nondum tamen, quantum amari debeat, tantum amari se existimet, nec totum accepisse. Usque adeo per ingentem suum erga eos amorem inexplebili cupiditate tenebatur. Nam ab iis, quos quis amat, vel utcumque amari, non parvam voluptatem affert; quod ipse vehementer eos amet. Itaque hoc rursum charitatis ipsius argumentum erat. Ac de consolatione quidem dixit : « Repletus sum. » Accepi quod mihi debebatur. De gaudio autem, « Superabundo. » Quasi dicat : Magno contra vos mœrore affectus sum : verum abunde mihi satis fecistis, ac solatium attulistis. Neque enim mihi solum mœroris causam ademistis : sed etiam uberiore lætitia me perfudistis. Deinde ipsius magnitudinem declarans, non hinc solum hoc ostendit, quod dixerit : « Superabundo gaudio : »

sed ex eo etiam, quod subdit, « In omni tribulatione nos-» tra. » Tanta, inquit, erat ea voluptas, quæ mihi a vobis allata est, ut ne tanta quidem afflictione obscurari potuerit, sed magnitudinis suæ exuberantia molestias omnes, quæ nos invaserant, fregerit, nec earum sensu nos affici permiserit. « Nam et cum venissemus in Macedoniam, » nullam requiem habuit caro nostra[1]. » Quoniam enim dixit : « Tribulatione, » idcirco quanta etiam ea tribulatio fuerit exponit, eamque verbis exaggerat, ut ostendat magnam eam consolationem ac lætitiam, qua ab ipsis affectus fuerit, extitisse, quæ tantum dolorem propulsarit. « Sed » omnem tribulationem passi sumus. » Quomodo omnem? « Foris pugnæ, » ab infidelibus : « Intus timores, » ob eos, quorum fides imbecilla erat, ne in errorem pertraherentur. Neque enim apud Corinthios tantum, sed alibi etiam hæc contingebant. « Sed qui consolatur humiles, consola-» tus est nos in adventu Titi[2]. » Quoniam enim præclarum eis testimonium dixerat, ut assentationis opinionem a se removeret, Titum fratrem testem adducit, qui post superiorem Epistolam a Corinthiis ad Paulum reversus, de eorum emendatione certiorem eum fecerat. At tu mihi velim consideres, quomodo ubique Titi præsentiam permagni æstimet. Nam et prius his verbis usus est, « Cum autem » venissem Troadem propter Evangelium, non habui re-» quiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fra-» trem meum[3]. » Et hic rursus, « In adventu Titi consola-» tionem accepimus, » inquit. Vult quippe apud eos auctoritatem ipsi conciliare, atque efficere, ut summopere ab iis ametur. Ac vide quomodo utrumque astruat. Ex eo enim quod ait : « Non habui requiem spiritui meo, » virtutis ipsius magnitudinem commonstrat : ex eo rursum quod ait : « In tribulatione nostra, ex ipsius adventu, con-

[1] 2 Cor. VII, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Id. II, 12.

» solationem accipiens ; nec solum ex ipsius adventu, sed » etiam ex consolatione, qua consolatus est in vobis[1], » Corinthiorum benevolentiam ipsi conciliat. Nihil enim perinde amicitias gignit atque conglutinat, ut cum quis lætum aliquid ac sanum de quopiam commemorat. Id quod de Tito affirmat, dicens : Reversus ille summa lætitia animum nostrum erexit, tam fausta de vobis nuntiavit, ideo ipsius adventus magnæ nobis voluptati fuit. Non enim solum ipsius adventus nos lætitia affecit : sed etiam ea consolatio, quam ipse a vobis accepit. Quonam autem modo consolationem accepit ? Per virtutem vestram, ac recte facta. Unde etiam subjungit, « Annuntians nobis » vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulatio- » nem pro me[1]. » Hæc sunt quæ ipsum oblectarunt, inquit : hæc sunt, quæ ipsi solatio fuerunt. Vides quo pacto ipsum quoque magno eorum amore flagrare ostendat : ut qui eorum probitatem atque gloriam consolationem suam esse ducat, ac, velut ob bona sua, reversus ad Paulum glorietur ? Ac vidē quam ferventi affectu ea exponat, « Vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmula- » tionem. » Verisimile enim est eos in luctu ac dolore fuisse, quod beatus Paulus tantopere stomacharetur, ac tandiu ab ipsis abesset. Quocirca non simpliciter dixit : « Lacrymas, » sed, lamentationem : nec, cupiditatem, sed, acre desiderium : nec iram, sed zelum, et quidem zelum pro ipso, id est, quo in fornicatorem, atque in Pauli accusatores exarserant. Vos, inquit, acceptis meis litteris inflammati atque incensi estis. Ob eam causam gaudio abundat, ob eam causam consolatione repletus est : quod ipsos perstrinxisset. Mihi porro ista non tantum ad eorum, quæ præcessserant, consolationem dicta esse videntur : sed etiam ad eorum, qui hæc

[1] 2 Cor. VII. 7. — [2] Ibid.

præstiterant, cohortationem. Quamvis enim nonnulli, ut quidem existimo, prioribus criminibus obnoxii, atque his laudibus indigni essent, non tamen eos discernit : verum communes ponit et laudes, et reprehensiones : hoc videlicet auditorum conscientiæ tribuens, ut singuli quæ ad se pertinerent, seligerent. Ita enim et reprehensiones non molestæ erant, et laudes ingentem zelum excitabant.

III. Eodem nunc quoque modo ii qui accusantur, affici debent, hoc est, ut lugeant, ac lamententur, et magistrorum suorum desiderio flagrent, avidiusque eos, quam ipsos parentes, requirant. Ab his quippe vivere, ab illis bene vivere habent. Sic paternas objurgationes ferre convenit : sic una cum antistitibus, ob eos qui peccant, dolore affici. Non enim in ipsis totum positum est : sed partim etiam in nobis. Etenim si his, qui flagitium admisit, se quidem a patre reprehendi, a fratribus autem deliniri videat, segnior efficitur. Proinde cum pater objurgat, tu quoque cum eo irascaris, tum ut fratris curam gerens : tum ut cum patre indignatus : magnum studium exhibe et lacrymare, non quia objurgatus est, sed quia peccavit. Alioqui si exstruam quidem ego, tu vero destruas, quid aliud assequimur, quam ut labore nos ipsos conficiamus ? Imo non modo tibi damnum infers, verum pœnam quoque tibi accersis. Nam qui obstat, quominus vulnus curetur, non minori, quam qui inflixit, imo etiam graviori supplicio afficitur. Neque enim par crimen est, aliquem ferire : et impedire ne remedium afferatur. Hoc enim omnino mortem gignit : illud autem non omnino. Hæc autem vobis a me dicta sunt, ut cum antistites justis de causis irascantur, vos quoque cum ipsis irascamini : ut cum quempiam objurgatum videritis, ipsi eum magis etiam aversemini, quam magister ipse. Qui deliquit, vos magis, quam magistros pertimescat. Etenim si magistri solius timor in

ipsius animo versetur, cito peccabit. Sin autem tot oculos ac tot ora pertimuerit, cautius vitam instituet. Quemadmodum enim nisi hæc faciamus, extremas pœnas daturi sumus: ita si hæc præstemus, quæstum, quem peccantium correctio parit, una consequemur. Quamobrem ita faciamus. Quod si quis Christianis convenire dixerit, humanitatem erga peccantem fratrem adhibere, discat ille, humanitate eum uti, qui irascitur, non eum, a quo præmature, qui peccat, advocatur, nec peccati sui sensu affici sinitur. Uter enim, quæso, febre ac phrenesi laborantem misericordia prosequitur? Is-ne qui in lecto eum sternit, ac vinculis astringit, atque a noxiis cibis et potionibus arcet, an qui ei mero se ingurgitandi facultatem præbet, ac sui juris et arbitrii eum esse jubet, omniaque facere sinit, quæ ab homine sano fieri debent? Annon morbum quoque hic auget, qui humanitatis officio fungi sibi videtur: cum contra ille morbum pellat? Eodem modo hic quoque judicamus. Humanitatis enim est, ægrotis non ubique indulgere, nec præposteris ipsorum cupiditatibus adblandiri. Nemo eum, qui apud Corinthios fornicatus erat, tam amabat, quam Paulus, qui eum Satanæ tradi jubebat[1]: nemo rursus tam eum oderat, quam ii, qui peccanti applaudebant, et obsequebantur. Atque hoc exitus rei comprobavit. Illi enim ipsius etiam animum inflarunt, ac tumorem majorem effecerunt: hic autem tumorem compressit, nec ante abstitit, quam eum integræ valetudini reddidisset. Atque illi quidem malum, quod jam erat, auxerunt: hic vero id, quod primum contractum fuerat, evulsit. Quocirca nos etiam has humanitatis leges addiscamus. Nam et tu, si equum videris, qui in præcipitia feratur, frenum injicis, acriterque inhibes, ac sæpe flagellas. Atqui cruciatus hoc est: verum hujusmodi cruciatus salutem ei affert.

[1] 2 Cor. v.

Eamdem igitur erga eos qui peccant, rationem tene. Vinculis cum, qui scelus admisit, coërce, usque dum ipse Deum sibi propitium reddiderit. Solutum cum ne linquas ne arctioribus divinæ iræ vinculis constringatur. Si vincula ipse injecero, Deus non jam vinciet : sin autem in vinculis cum non tenuero, ejusmodi cum vincula manent, quæ frangi non queant. « Si enim nos ipsos judicaremus, » non utique judicaremur[1]. » Ne hanc rem crudelitatis ac sævitiæ esse arbitreris, sed summæ benignitatis, præstantissimæque medendi rationis, nec vulgaris sollicitudinis. Verum satis diu pœnas expenderunt, inquis. Quandiu quæso? Annum unum, et alterum, ac tres? Atqui temporis moram non quæro : sed animæ correctionem. Hoc itaque fac demonstres, sint-ne compuncti, sint-ne in melius immutati : et res tota confecta erit. Quod nisi ita sit, nihil profecto temporis diuturnitas emolumenti attulerit. Neque enim sæpius-ne obligatum vulnus fuerit, quærimus : sed an ligamen illud profuerit. Ac si etiam ad exiguum tempus adhibitum profuit, non amplius adhibeatur : si autem nihil juvit, etiam post decem annos adhibeatur. Hic solvendi vincti terminus esto, utilitas. Si ad hunc modum, et nostri, et cæterorum curam geramus, ac non hominum gloriam aut ignominiam spectemus, verum futuræ vitæ cruciatum ac probrum, atque ante omnia Dei offensionem nobis ob oculos ponentes, pœnitentiæ pharmaca non leviter imponamus, tum ad integram sanitatem quamprimum veniemus, tum futura bona consequemur. Quæ utinam omnes consequamur, per gratiam ac benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. xi, 31.

HOMILIA XV.

CAPUT VII.

Quare etsi contristavi vos per Epistolam non me pœnitet, etiamsi pœnituerit[1].

I. Jam de Epistola se excusat[2], cum correcto peccato sine periculo blandius eos alloqui poterat : ostenditque quanta ex ea re utilitas parta sit. Atque hoc quidem etiam jam ante fecerat, dicens : « Ex multa enim tribulatione et » angustia cordis scripsi vobis, non ut contristemini, sed ut » charitatem cognoscatis, quam abundantius habeo erga » vos[3] : » hoc autem etiam nunc facit, ac pluribus verbis astruit. Nec dixit : « Prius quidem me pœnitebat : nunc autem non me pœnitet. » Quonam igitur modo ? « Non me » pœnitet nunc, etiamsi me pœnituerit, » quasi diceret : « Etiamsi ejusmodi essent ea quæ scripseram, ut increpationis modum excederent, ac me pœnitudine afficerent : tamen magnum illud commodum, quod ex iis litteris extitit, non jam me pœnitudine tangi sinit. » Hæc porro non eo dicebat, quod immodica in eos objurgatione usus esset : sed ut eorum laudes amplificaret. Tantam enim, inquit, emendationem præ vobis tulistis, ut etiamsi mihi tam acrem vobis plagam inferre contigisset, ut me ideo condemnarem, nunc tamen perspecto rei exitu factum meum laudem. Ut in pueris usuvenit, ut cum grave aliquod ipsis et acerbum medicamenti genus adhibitum est, sectio puta, vel ustio, vel amara potio quædam, tuto jam iis blandia-

[1] 2 Cor. VII, 8. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 419-422. — [3] 2 Cor. II, 4.

mur. Ita hic quoque Paulus facit. « Videns quod Epistola » illa, et si ad horam, vos contristavit : nunc gaudeo, non » quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœni- » tentiam[1]. » Postquam dixit, « Non me pœnitet, » causam hujus rei affert, fructum qui ex litteris illis ortus est, ponens, ac prudenter se purgans his verbis : « Et si ad » horam. » Brevis enim, inquit, ea molestia fuit : at utilitas perpetua. Ac tenor quidem orationis postulabat ut ita diceret: Etsi ad horam vos contristavit : at perpetuæ vobis lætitiæ atque utilitati postea fuit. Verum his verbis non utitur : sed prius quam utilitatem eam exponat, ad eorum laudes rursus transit, ostenditque qua sollicitudine ipsis prospiciat dicens : « Nunc gaudeo, non quia contristati » estis. » Quid enim ex eo, quod mœrore affecti sitis, ad me lucri redit? « Sed quia contristati estis ad pœniten- » tiam ; » quia fructum aliquem habuit hic mœror. Ut pater, qui cum filium secari conspicit, non eo gaudet, quod excrucietur, sed quod morbus propulsetur : ita quoque Paulus. Ac vide quomodo a rebus ad eos prosperum omnem successum transferat, et molestiam litteris suis ascribat, cum ait : « Et si ad horam vos contristavit, » atque utilitatem ex litteris allatam eorum virtuti tribuat. Non enim dixit, quia vos Epistola correxit, tametsi ita se res habeat : sed, « Quia contristati estis ad pœnitentiam. » Contristati enim estis secundum Deum, ut in nulla re de- » trimentum patiamini[2]. » Vides prudentiam ineffabilem? Nisi enim hoc fecissemus, inquit, magnum a nobis damnum accepissetis. Ac bonum inde partum ipsis ascribit ; damnum vero se allaturum fuisse ait, si tacuisset. Nam si ex correctione emendatio secutura erat ; nisi increpassem, vobis damnum intulissem, quod et mihi et vobis commune fuisset. Quemadmodum enim qui mercatori ea, quæ ad

[1] 2 Cor. VII, 9. — [2] Ibid.

navigandum necessaria sunt, non suppeditat, ipse est qui damnum infert; eodem modo, nisi pœnitentiæ occasionem vobis præbuissemus, vos damno affecissemus. Vides quo pacto peccantes non increpare, tum magistro, tum discipulo detrimentum afferat? « Quæ enim secundum » Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem » operatur[1]. » Propterea, inquit, etsi me pœnituit, prius quam fructum et lucrum perspexissem : nunc tamen haud me pœnitet. Talis enim est mœstitia, quæ secundum Deum suscipitur; de qua jam verba facit, ostendens tristitiam non semper gravem esse, sed cum secundum mundum concipitur. Quid autem est secundum mundum? Si ob amissas opes, si ob gloriam, si ob alicujus mortem in mœrore verseris, hæc omnia secundum mundum sunt : ideo mortem etiam accersunt. Nam qui gloriæ causa mœrore afficitur, is etiam invidet, ac plerumque interire cogitur. Cujusmodi scilicet mœrore Caïn et Esaü laborarunt. Itaque per sæculi tristitiam, eam intelligit, quæ mœrentibus detrimentum affert. Nam mœror ad peccata duntaxat utilis est. Id quod hinc liquido perspici potest : qui ob amissas opes in mœrore est, damnum minime sarcit. Qui mortem alicujus mœrore prosequitur, jacentem non excitat. Qui ob morbum discruciatur, is eum adeo non depellit, ut etiam augeat. At is, cui peccata mœrori sunt, solus e mœrore fructum capit : peccata enim absumit ac delet. Quia enim medicamentum istud ad hoc tantum comparatum est, idcirco hic etiam duntaxat vim habet, utilitatemque suam exerit : in aliis vero rebus lædit.

II. At, dicet aliquis, Caïn ideo in mœrore jacebat, quod apud Deum laudem non consequeretur. Imo non eam ob causam : sed quia splendentem fratrem cernebat. Nam si ob illud doluisset, fratris virtutem imitari, eique

[1] 2 Cor. VII, 10.

gratulari debebat. Nunc autem dolens, ostendebat se mœstitia huic mundo consentanea teneri. At non ita David, non Petrus, non cæteri justi : qui omni laude florebant, quod aut propter sua, aut propter aliena peccata dolerent. Quanquam quid mœrore gravius? Sed tamen, cum secundum Deum suscipitur, lætitia, quæ in mundo sita est, præstabilior est. Hæc enim in nihilum desinit, ille pœnitentiam in salutem, cujus nos nunquam pœniteat, gignit. Hoc enim ille mirum habet, quod qui sic doluerit, eo nomine nunquam pœnitentia ducetur; id quod maxime tristitiæ mundanæ proprium. Quid enim legitimo filio charius? Quid rursus hujusmodi morte acerbius fingi potest? Et tamen parentes, qui in ipsa doloris vi nullius consolationem admittere sustinent, seque ipsos excruciant, iidem postea ob immodicum luctum pœnitudine afficiuntur, ut qui non modo nihil inde commodi ceperint, sed gravius etiam se ipsos vexarint. At non talis est mœror secundum Deum susceptus. Quin potius duplex emolumentum habet, et quod dolor ille non improbetur, et quod in salutem desinat; quo utroque lucro mundanus dolor privatur. Nam qui ita dolent, et in perniciem suam dolent : et postquam doluerint, se ipsos improbant; quod signum maximum est ipsos in perniciem suam doluisse. Contra vero in mœrore illo qui secundum Deum est. Ideo etiam dicebat Paulus, « Pœnitentiam in salutem non pœnitendam operatur. » Nemo enim sese improbabit, quod ob peccata sese mœrore luctuque afflixerit atque obtriverit. Quod cum dixisset Paulus, non aliunde exemplum proferre, eosque quorum mœrores priscæ historiæ monumentis proditi sunt, in medium adducere, necesse habuit : verum Corinthios ipsos producit, atque ab iis, quæ fecerunt, verbis suis fidem astruit, ut una cum laudibus ipsos etiam erudiat, arctiusque sibi devinciat. « Ecce enim, inquit, hoc ipsum quod secundum

» Deum contristati estis, quantam in vobis operatum est » sollicitudinem[1] ? » Vos enim, inquit, non modo eo non injecit hæc mœstitia, ut vosmetipsos condemnaretis, ut qui frustra hoc fecissetis : verum contra diligentiores reddidit. Subjungit deinde sollicitudinis eorum argumenta. « Sed defensionem : » hoc est, purgationem apud me. « Sed indignationem, » contra illum qui peccaverat. « Sed » timorem ; » etenim valde metuentium erat tantum studium ac celerrima illa correctio. Ac, ne se ipsum efferre videatur, vide quam propere id leniat dicens : « Sed desi- » derium, » erga me. « Sed æmulationem, » pro Deo. « Sed » vindictam. » Nam violatæ divinæ legis vindices extitistis. « In omnibus exhibuistis vos ipsos incontaminatos esse in » negotio. » Non modo quia nullum facinus aggressi essent; perspicuum enim hoc erat ; sed etiam quia id perpetranti minime faverent. Quia enim in priore Epistola dicebat, « Et vos inflati estis ; » hic ait : « Hac quoque suspicione vos ipsos liberastis, dum non modo facinus istud non laudastis, verumetiam ei, a quo admissum fuerat, succensuistis. « Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit in- » juriam, nec propter eum qui passus est[2]. » Nam ne dicerent : Ecquid igitur nos objurgas, si huic facinori affines non eramus? Huic objectioni superius etiam occurrens, atque ad id sibi viam præmuniens, ea dicebat, quæ dicebat, nempe : « Non me pœnitet, etiamsi pœnituerit. » Tantum enim abest, inquit, ut de iis, quæ tum scripsi, me pœniteat ; ut tum magis me pœnituerit, quam nunc, cum vos puros exhibuistis. Vides-ne rursus, quanta dicendi vi atque contentione Paulus utatur, et quomodo sermonem in contrarium retorserit? ex eo enim ipso, unde eum pudore affectum fuisse existimabant, ut qui frustra eos objurgasset, quod in melius profecissent, ex eo ipso demons-

[1] 2 Cor. VII, 11. — [2] Ibid. 12.

trat se justam liberius eos alloquendi causam habuisse. Neque enim ipsis jam ad gratiam loqui recusat, cum id se facere posse videt. Etenim cum superius dixerit : « Qui » adhæret meretrici, unum corpus efficitur[1] ; » et, « Tra- » dite hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis[2] : » et, « Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra cor- » pus est[3] : » et cætera omnia ejusdem generis : quî fit ut hic dicat : « Non propter eum qui fecit injuriam, nec propter » eum qui passus est ? » Non secum ipse pugnat, cum ita loquitur, imo pulchre concordat. Quomodo secum concordat? Quoniam summo ei studio erat, vim sui erga eos amoris declarare. Quocirca non hoc amputat, quod fornicatoris illius saluti consultum velit : verum simul, ut jam dixi, suam erga eos charitatem ostendit : seque longe magis hoc metu perculsum fuisse, quod vereretur ne Ecclesia tota detrimentum ex eo flagitio acciperet, malumque latius serperet, ac sensim grassans, totam Ecclesiam occuparet. Ideo dicebat : « Mo- » dicum fermenti totam massam corrumpit[4]. » Verum id quidem tunc dicebat : Nunc autem, quoniam ad meliorem frugem se receperant, non jam ita loquitur, verum alio modo. Atque id ipsum quidem subindicat : sed suavius orationem tractat dicens : « At manifestandam sollici- » tudinem nostram, quam habemus pro vobis ad vos[5]. » Hoc est, ut exploratum habeatis, quantopere vos amem. Hoc autem ipsum prius dixit : sed aliis verbis explicatum, speciem aliam præbere videtur. Nam quod idem sit, mentem Pauli excute, nec quidquam discriminis esse comperies. Quoniam enim, inquit, valde vos amo, verebar ne quid inde molestiæ caperetis, atque ipsi mœrore afficeremini. Sicut cum ait : « Num de bobus cura est Deo[6] ? » Non hoc dicit ei boum curam minime esse; neque enim

[1] 1 Cor. VI, 16. — [2] Id. V, 5. — [3] Id. VI, 18. — [4] Id. V, 6. — [5] 2 Cor. VII, 12. — [6] Cor. IX, 9.

res ulla Dei providentia destituta conservari potest; sed his verbis hoc vult, Deum, cum legem illam sanciret, non præcipuam boum curam habuisse. Sic et hoc loco, « Propter vos, inquit, potissimum scripsi : » deinde etiam illius causa. Atque infixum quidem in animo vestri amorem habebam, etiamsi nihil ad vos litterarum dedissem : cæterum eum vobis per litteras illas, atque omnibus in universum declarare cupiebam. « Ideo consolati sumus : » quoniam et nostrum erga vos studium ostendimus : et officio plene perfuncti sumus. Sic alio quoque loco dicebat : « Nunc vivimus, si vos statis in Domino[1]. » Et rursus : « Quæ est ergo spes nostra, aut gaudium, aut corona glo» riæ [2] ? » Nonne vos ? Discipulorum enim incrementum mente prædito magistro et vita, et cohortatio, et consolatio est.

III. Nihil enim eum, qui imperium gerit, æque indicat, ut amor atque indulgentia erga eos quibus præest. Nam patrem non modo sobolis procreatio facit : sed etiam post procreationem amor. Quod si ubi natura est, tantus amor requiritur : quanto magis ubi gratia? Ita veteres omnes splenduerunt. Hinc quippe omnes, qui apud Hebræos in gloria fuerunt, nominis splendorem assecuti sunt. Sic Samuël magnum se præbuit, cum diceret : « Absit a me hoc » peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis[1]. » Sic David, sic Abraham, sic Elias, sic Justi omnes, tam in Veteri, quam in Novo Testamento. Etenim Moyses subditorum amore ductus, ingentes opes ac thesauros omni sermone sublimiores reliquit, potius habens affligi cum populo Dei. Quin prius etiam, quam dux creatus fuisset, reipsa populi moderator erat. Quare perquam stolide ad eum Hebræus ille dicebat : « Quis te constituit principem » ac judicem super nos[2] ? » Quid ais? Opera cernis, et de

[1] 1 Thess. III, 8. — [2] Id. II, 5. — [3] 1 Reg. XII, 23. — [4] Exod. II, 14.

nomine dubitas? Perinde ac si quis medicum peritissime secantem, atque ægræ corporis parti opem afferentem, conspicicns dicat: Quis te medicum constituit, ac secare jussit? Ars nimirum ipsa, vir optime, ac morbus tuus. Eodem modo hunc quoque artis scientia ad talem dignitatem evexit. Neque enim imperium tenere, dignitas tantum est: sed ars etiam, et quidem artium omnium præstantissima. Nam si externum imperium ars est, et scientia omnium præclarissima: multo profecto magis hoc nostrum. Tanto quippe hoc imperium illo præstantius est, quanto illud reliquis antecellit: imovero longe etiam magis. Ac si placet, hunc sermonem accuratius expendamus. Ars est agricultura, ars est textrina, ars est ædificatio: quæ etiam ipsæ perquam necessariæ sunt, ac vitam nostram maxime tuentur. Nam cæteræ, ut ferraria, fabrilis, eaque, quæ in ovibus armentisque pascendis sita est, his duntaxat ancillantur. Sed harum artium quæ maxime necessaria, est agricultura, quam etiam Deus primam invexit, cum hominem creavit. Etenim sine calceis ac vestimentis vita duci potest: sine agricultura autem nullo modo potest. Tales Hamaxobios esse ferunt (3): tales Nomadas qui apud Scythas in pascuis degunt: tales apud Indos Gymnosophistas. Hi enim et ædificandi, et texendi, et conficiendarum vestium artem reliquerunt: solaque agricultura opus habent. Pudeat vos, qui supervacaneis artibus indigetis, et coquis et placentarum cupediarumque artificibus aliisque ejusdem generis permultis, ut vitam transigatis. Pudeat vos qui vanas artes in vitam humanam induxistis. Vobis, qui in Christum creditis, barbari illi pudorem incutiant, quibus arte opus non est. Etenim Deus naturam ita fecit, ut paucis admodum contenta sit. Quanquam nec vos cogo, nec legem impono ut ita vivatis: verum ut Jacob postulavit. Quid autem postulavit? « Si mihi dederit Deus panem

» ad vescendum, et vestimentum ad induendum [1]. » Sic etiam Paulus imperabat, dicens : « Habentes autem ali- » menta, et quibus tegamur, his contenti simus [2]. » Prima itaque est agricultura ; secunda textoria ars : tertia ea, quæ in extruendis ædibus sita est. Quæ autem in calceamentis versatur, omnium postrema est. Apud nos quippe, et famuli complures, et agricolæ sunt, qui sine calceamentis vitam transigant. Proinde utiles ac necessariæ artes, hæ sunt. Age igitur, ipsas cum imperandi arte conferamus. Hæc enim mihi causa fuit, cur eas artes, quæ magis usui sunt, in medium adduxerim, ut cum hanc illis præstantiorem esse demonstratum fuerit, sine controversia de aliis quoque ipsa palmam ferat. Unde igitur hanc omnibus aliis magis necessariam esse probabimus? Quia hac sublata nihil illæ prosunt. Ac, si lubet, omissis aliis, agriculturam, quæ omnibus præstat, magisque necessaria est, in medium proferamus. Ecquid igitur ex agricolarum labore emolumenti afferetur, si homines inter se bellum gerant, aliique aliorum bona diripiant? Nunc enim principis metus eos reprimit, conservatque ea, quæ ab illis elaborantur. Quem tu metum si semel sustuleris, frustra labor ille susceptus fuerit. Quod si quis accurate rem expendat, alterum quoque imperium, quod hoc gignat ac tueatur, inveniet. Quodnam hoc tandem? Illud scilicet, per quod cuique hoc agendum est, ut sibi ipse præsit ac dominetur, atque ita se comparet, ut illiberales animi motus coërceat, et rusus virtutis surculos alat, atque omni studio augeat. Duplex enim imperii genus est : alterum cujus opera homines et populis et urbibus imperant, ac civilem hanc vitam moderantur, id quod Paulus indicabat, cum diceret : « Omnis » anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est » enim potestas nisi a Deo [3]. » Ac postea, quantum hinc

[1] Gen. XXVIII, 20. — [2] 1 Tim. VI, 20. — [3] Rom. XIII, 1.

commodi comparetur ostendens, hæc verba subjunxit : « Magistratus Dei minister est in bonum. » Ac rursus : « Dei » minister est, vindex in iram ei, qui malum egit[1]. Alterum, per quod imperium in se gerit, quisquis mente ac prudentia præditus est : quod ipsum quoque Paulus his verbis declaravit : Quod si vis non timere potestatem, bonum fac : de eo loquens, qui sibi ipsi imperat.

IV. At vero hic aliud quoque imperii genus est, ac civili quidem imperio sublimius. Quodnam igitur hoc est? Quod in Ecclesia viget : cujus etiam ipsius mentionem Paulus facit, cum ait : « Obedite præpositis vestris, et » subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro » animabus vestris reddituri[2]. » Hoc enim imperium tanto civili excellentius est, quanto cœlum terra : imo etiam multo præstantius. Primum namque non hoc præcipue curat, ut perpetrata scelera vindicet, sed ut ne omnino quidem perpetrentur. Deinde si perpetrata sint, non ut ægrotantem de medio tollat : sed ut ipsa deleantur. Ad hæc rerum quidem hujus vitæ parvam omnino rationem habet : verum pro cœlestibus omnia agit. « Nostra quippe conversa- » tio in cœlis est[3] : nostra quoque vita illic ; abscondita » est enim, inquit, cum Christo in Deo[4]. » Præmia etiam illic sunt : ac pro coronis illic reconditis hic curritur. Neque enim hæc vita post mortem deletur : imo tum demum clarius lucet. Quocirca non modo majorem, quam provinciarum præfecti, sed etiam quam illi ipsi, qui diademate cincti sunt, honorem acceperunt, qui hoc imperium gerunt : ut qui in majoribus rebus, et ob majora commoda, homines fingant. At vero, nec qui civile nec qui spirituale imperium expetunt, id rite ac præclare administrare poterunt, nisi sibi ipsis prius, ut par est, imperent, atque utriusque politiæ leges summo studio servent. Ut enim

[1] Rom. XIII, 4. — [2] Hebr. XIII, 17. — [3] Philip. III, 20. — [4] Coloss. III, 3.

duplex quodam modo est imperium populare : sic illud etiam quod in se quisque habet. Atque hic quoque rursus spirituale imperium civili præstat, ut a nobis est demonstratum. Porro artes etiam quasdam perspicere est, quæ imperii speciem imitentur : ac potissimum agriculturam. Est enim plantarum velut præfectus quidam agricola : quippe qui partim eas amputet, ac cohibeat, partim augeat et excolat : non secus ac præclarissimi quique principes flagitiosos homines, ac pluribus labem et perniciem afferentes suppliciis afficiunt, atque excindunt, bonos contra et modestos viros ad majus quidpiam provehunt. Quo fit ut Scriptura vinitoribus antistites comparet. Quid enim si plantæ vocem nullam mittunt, ut in urbibus ii solent quibus injuria fit? At per ipsum tamen aspectum injuriam acceptam ostendunt, ut quæ a noxiis herbis in arctum coactæ marcescant. Atque ut improbitas legibus coërcetur : ita hic quoque artis hujus adjumento, et terræ vitium, et plantæ ignobilitas ac feritas corrigitur. Etenim ea omnia quæ in humanis moribus existunt, illic quoque reperiemus, asperitatem nimirum, mollitiem, timiditatem, temeritatem, inconstantiam, ac ramos quidem alios opibus intempestive, atque in vicinorum perniciem florentes, alios rursus egentes injuriaque affectos, velut cum sepes quædam in vicinarum plantarum exitium assurgunt, atque item infrugiferæ aliæ arbores et agrestes in altum elatæ subjectarum arborum incrementum impediunt. Et sicut præfecti ac reges habent qui imperium suum labefactent atque oppugnent : ita etiam agricola ferarum incursus, aëris intemperiem, grandinem, rubiginem, imbrem, siccitatem, aliaque ejusdem generis. Quæ quidem eo fiunt, ut perpetuo spes tua in Deo sita sit. Nam cæteræ quidem artes hominum quoque studio ac præsidio sese tuentur : hæc vero ubertatis spem magna ex parte in Dei ope atque

auxilio positam habet, totaque pene omnino hinc pendet : at tametsi pluvias etiam, partiumque anni temperiem desideret, potissimum tamen Dei providentiam requirit. « Neque enim, qui plantat, aut qui rigat est aliquid : sed, » qui incrementum dat, Deus[1]. » Quin hic quoque et mors et vita est, et parturigines, et partus, ut in hominibus. Nam et excindi contingit, et fructum ferre, et mori, et, quod mortuum fuerit, rursus ad vitam redire. In quo etiam nobis varie ac perspicue terra de resurrectione sermocinatur. Nam cum radix fructum fert, ac semen edit, annon id resurrectio est? Ac multam utique Dei providentiam et sapientiam imperio adjunctam cernere quis possit, si singula persequi velit. Verum, ut ad institutam orationem veniam, imperium illud circa terram ac stirpes versatur : nostrum autem circa curam animarum. Quanto itaque inter stirpes et animas interest, tanto hoc imperium illo præstabilius censeri debet. Rursus qui præsentis vitæ imperio potiuntur, tanto iis, penes quos ecclesiasticum imperium est, inferiores sunt, quanto minus præclarum est invitis, quam volentibus imperare. Nam hoc etiam naturæ consentaneum imperium est. Etenim illic quidem omnia metu ac necessitate perficiuntur : hic voluntas liberaque animi sententia omnia exequitur. Neque hac tantum ratione hoc imperium illi præstat, sed etiam quia non imperium modo, verum et paternitas, ut ita dicam, est. Nam patris mansuetudinem habet : cumque majora præcipiat, ea tamen persuadet. Externus enim princeps dicit : Si adulterium admiseris, actum de te erit : at hic gravissimas pœnas minatur, si impudicis oculis mulierem conspexeris. Etenim grave ac venerandum est hoc tribunal : nec corpus solum, sed animam etiam corrigit.

V. Quantum ergo inter corpus et animum discriminis

[1] 1 Cor. III, 7.

est, tantum item hoc imperium ab illo distat. Ad hæc qui imperio illo fungitur, perspicuorum duntaxat criminum judex sedet, imo ne horum quidem omnium, verum eorum tantum, quæ comperta sunt. Quin plerumque etiam accidit, ut prodito jure ea dissimulet. At contra tribunal nostrum omnes, qui ingrediuntur, hoc docet, quod qui apud nos judicis partes tenet, nuda omnia et aperta in communi totius terrarum orbis theatro proferet: nec cuiquam sese occultandi facultas erit. Ac proinde christiana lex multo magis vitam nostram tuetur et continet, quam externæ. Nam si de tectis atque occultis peccatis contremiscere, cautiorem hominem reddit, quam de perspicuis tantum in metu esse, atque is, qui de levibus etiam noxis pœnas expetit, ad virtutis studium magis excitat, quam qui gravissima duntaxat punit, non est profecto dubium quin vita nostra hoc imperio maxime fulciatur et conservetur. Quod si placet, utriusque etiam principis ordinationem consideremus. Hic quippe multum discrimen perspicies. Non enim numerata pecunia hoc imperium accipere licet: sed edito probatissimæ vitæ documento. Nec vero ad hoc imperium ita provehitur is, qui ordinatus est, quasi ad humanam gloriam, et privatam requiem, sed velut ad labores et sudores, ac publicam utilitatem. Unde etiam haud parvum a Spiritu sancto auxilium consequitur. Atque illic quidem non ultra progreditur, is qui imperat, quam ut, quæ facienda sint, edicat: hic vero precum etiam, et gratiæ subsidium adjungit. Quin potius illic ne verbum quidem ullum de philosophia habetur, nec sedet quisquam qui doceat, quid sit anima, quid mundus, quid ipsi postea futuri, et ad quæ hinc migraturi sumus, quaque ratione virtutem adipisci queamus: verum de pactis quidem et contractibus, ac pecuniis multa verba funduntur, harum autem rerum nulla prorsus cura est. At in Ecclesia sermo-

nes omnes hisce de rebus institui conspicias. Ob eamque causam quidvis eam merito nuncuparis, tribunal, medicinæ et philosophiæ scholam, et animæ ludum litterarium, et gymnasium cursuum in cœlum ferentium. Jamvero, quod hoc imperium omnium imperiorum lenissimum sit, etiamsi alioqui plus diligentiæ requiras, hinc liquet. Nam qui externum imperium gerit, si adulterum arripuerit, protinus in eum animadvertit. Ecquid porro hinc commodi existit? Hoc enim non vitium est de medio tollere, sed sauciam animam abigere. At qui hic imperat, non hoc curat ut de nocente supplicium sumat, sed ut vitium evellat. Nam tu quidem perinde facis, ac si morbo aliquo in capite enato, non morbum comprimas, sed caput amputes : ego vero non ita, sed morbum trunco : atque eum quidem a mysteriis sacrisque septis arceo ; cæterum eumdem postea excitatum, ac vitio liberatum, melioremque per pœnitentiam effectum, rursus assumo. Et quî fieri potest, inquis, ut adulterium eximatur? Potest, inquam, et quidem facile : si quis his legibus sese submittat. Balneum enim spiritale est Ecclesia, non corporis spurcitiem, sed animæ labes variis pœnitentiæ modis abstergens. Nam tu quidem, si eum impunitum dimiseris, pejorem reddis ; si supplicio affeceris, incurabilem reliquisti : ego autem nec impunitum abire sino, nec tuo more plecto : verum simul et pœnam, quam debeo, ab eo expeto, et quod commissum est, corrigo. Vis-ne etiam aliter ex me discere quo pacto tu gladium stringens, ac flammam peccatoribus ostendens, haud magnam iis medicinam afferas, ego autem his etiam remotis ad integram eos sanitatem ducam? Nec vero mihi oratione ac verbis opus est, sed terram ac mare, atque adeo ipsam hominum naturam in medium adduco. Ac mihi velim expendas, prius quam tribunal hoc fixum esset, quinam rerum humanarum status erat; quomodo nihil

eorum, quæ nunc præstantur, ne nomine quidem tenus olim audiri poterat. Ecquis enim adversus mortem intrepidum animum præbuit? Ecquis opes contempsit? Quis gloriam pro nihilo duxit? Quis fuga relictis mundi tumultibus solitudinem, philosophiæ matrem, complexus est? Ubinam virginitatis nomen olim erat? Hæc quippe omnia, atque his plura, tribunalis hujus beneficio nobis contigerunt: hæc nobis hoc imperium effecit. Cum igitur hæc perspecta habeatis, atque omnem hujus vitæ utilitatem, orbisque universi correctionem hinc fluere intelligatis, date operam, ut ad divinorum sermonum auditionem, atque ad hos conventus, et precationes crebro veniatis. Nam si ad hunc modum vos componatis, vitamque ac mores cœlis dignos exhibeatis, promissa bona consequi poteritis, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto, gloria sit, honor, et imperium in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

CAPUT VII.

Ideo consolati sumus in consolatione vestra; abundantius autem magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis[1].

I. En rursus quomodo laudes eorum attollat, eorumque charitatem ostendat. Postcaquam enim magnam se voluptatem cepisse asseruit, quod tantum ipsius Epistola præstitisset, quodque tantum inde emolumenti ad Corinthios

[1] 2 Cor. VII, 13.

rediisset; « Gaudeo enim, inquit, non quia contristati es-» tis : sed quia contristati estis ad pœnitentiam ; » suamque erga eos charitatem his verbis declarasset : « Etiamsi scripsi » vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter » eum qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem » nostram, quam habemus pro vobis ad vos ; » rursus aliud eorum benevolentiæ argumentum commemorat, quod magnam ipsis laudem conciliat, ostenditque quam sincera charitate prædîti sint. « In consolatione enim vestra, inquit, » abundantius gavisi sumus super gaudio Titi. » Atqui non est hoc hominis magno amore flagrantis, ob eum majori lætitia affici, quam ob illos. Imovero, inquit Paulus, magni amoris hoc argumentum est. Non enim tam illius, quam vestra causa, sum delectatus. Unde etiam mox subdit : « Quia viscera ejus refecta sunt a vobis omnibus. » Non dixit, « Ipse : » sed, « Viscera ipsius ; » hoc est, charitas ea, qua vos complectitur. Quonam autem modo refecta sunt? Ab omnibus. Nam id quoque amplissimæ laudi ducendum est. « Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum. » Magna hæc laus habenda est, cum præceptor gloriatur. Ait enim: « Non » sum confusus. » Ob id gavisus sum, quod meliores extitistis, ac rebus ipsis verba mea comprobastis. Ex quo mihi duplex ornamentum comparatum est, tum quia vestra virtus altius provecta est, tum quia minime a veritate aberrasse visus sum. « Sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita » et gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est[1]. » Hoc loco aliud quoque subindicat. Quemadmodum, inquit, apud vos omnia de Tito vere locuti sumus ; verisimile enim est eum multas apud illos Titi laudes protulisse ; sic vicissim ea, quæ de vestris laudibus a me ad Titum dicta sunt, vera comperta sunt. « Et viscera ipsius abundantius in vo-» bis sunt[2]. » His verbis jam eum commendat, ut magno

[1] 2 Cor. VII, 14. — [2] Ibid. 15.

amore inflammatum, atque ipsis devinctum. Non enim dixit: « Charitas ipsius, » sed, « Viscera ipsius. » Deinde ne assentari videatur, ubique amicitiæ causas affert: tum ne, uti jam dixi, in adulationis suspicionem incidat, tum ut eos ad virtutem acrius incitet, laudem ad eos referens, atque ostendens eos esse, qui tantæ benevolentiæ initium atque argumentum Tito injecerint. Nam cum dixisset: « Viscera ejus abundantius sunt ad vos, » subjungit: « Re» miniscentis omnium vestrum obedientiam. » Hoc autem Titi quoque gratum animum erga homines de se bene meritos ostendit, ut qui eos omnes animo complexus rediisset, perpetuaque memoria circumferret, atque et ore et mente versaret. Corinthios etiam majorem in modum ornat, quod ipsum ita sibi devinctum dimisissent. Mox obedientiam etiam ipsorum exponit, ut eorum studio stimulos addat. Unde et subnectit hæc verba: « Quomodo cum ti» more et tremore suscepistis eum. » Non modo cum charitate, sed etiam cum summo honore. Vides-ne quomodo duplicis virtutis testimonium ipsis tribuat: quod et ut patrem cum amarent, et ut antistitem metuerent: nec metu eorum benevolentiam obscurante, nec benevolentia metum solvente? Atque id est quod superius dicebat: Quod secundum Deum contristati estis, quantam in vobis operatum est sollicitudinem, sed timorem, sed desiderium? « Gaudeo » igitur quoniam in omnibus confido in vobis[1]. » Vides-ne quomodo ob ipsos magis gaudeat? Quoniam, inquit, præceptori vestro dedecori minime fuistis, nec testimonio meo indignos vos reddidistis. Proinde non tam ob Titum lætabatur, quod tantum honorem accepisset, quam ob eos, quod tantum grati animi specimen edidissent. Nam ne illius potius amicitia ductus, in lætitia versari videatur, vide quomodo hic quoque causam afferat. Ut enim supe-

[1] 2 Cor. VII, 16.

rius dixit : Quod si quid de vobis gloriatus sum, non sum confusus : sic etiam hoc loco, « Quoniam in omnibus con- » fido in vobis. » Sive objurgatio adhibenda sit, non timeo, ne vos a me separemini ; sive gloriandum sit, non vereor ne redarguar ; sive vos, ut morigeros, sive ut charitate, aut etiam zelo præditos, laudandos habeam, confido de vobis. Edixi ut excinderetis, et excidistis ; edixi ut reciperetis, et recepistis. Dixi coram Tito vos magnos quosdam et admirandos viros esse, magistrosque vereri nosse : hæc rebus ipsis vera esse demonstrastis. Nec perinde ille hæc ex me didicit, ut ex vobis. Quocirca ingenti vestri amore incensus ad me reversus est : quod plura exhibueritis, quam verba mea ferrent. « Notam autem vobis facio, fratres, gra- » tiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ[1]. »

II. Postquam eos laudibus extulit, admonitionem rursus adhibet. Ideo enim objurgationi laudes admiscuit, ne ab objurgatione ad monendum delapsus, minus acceptam orationem redderet, verum lenitis prius ipsorum auribus, ita sibi viam ad monendum pararet. Vult enim de eleemosyna verba facere. Unde etiam prius dixit : « Gaudeo quod » in omnibus confido in vobis. » Nimirum ab iis, quæ jam egregie præstiterant, ad hoc promptiores reddens. Nec vero protinus dixit : Eleemosynam igitur date : sed animadverte sagax ipsius consilium, quomodo eminus atque ab alto orationem præmuniat. « Notam enim, inquit, vo- » bis facio gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedo- » niæ. » Gratiam id vocat, ne animis efferantur : ac res aliorum narrans id agit, ut dum alios laudat, diligentiores hos efficiat. Ac duas, imo tres Macedonibus laudes tribuit ; quod tentationes strenuo animo perferrent ; quod egentibus opem ferre nossent ; quod quamvis ipsi inopia laborarent, munificentiam tamen in eleemosynis exhiberent.

[1] 2 Cor. VIII, 1.

Nam illis suæ quoque facultates ereptæ fuerant. Idque significabat, cum in Epistola, quam ad ipsos scribebat, diceret : « Vos enim imitatores facti estis Ecclesiarum Dei, » quæ sunt in Judæa, quoniam eadem passi estis a contri- » bulibus vestris, quæ illi a Judæis [1]. » Audi jam quibus postea verbis utatur, cum ad Hebræos scribit : « Nam et » rapinam vestrorum bonorum cum gaudio suscepistis [2]. » Gratiam porro hanc rem vocat, non solum ut eos in modestia contineat, sed etiam ut illos excitet, nec invidiosam orationem reddat. Quocirca fratrum quoque nomen adjunxit, ut livorem omnem succidat. Eximiis enim laudibus Macedones ornare parat. Audi quippe quid de iis prædicet. Nam cum dixisset : « Notam vobis facio gratiam » Dei, » non dixit, « Quæ data est in hac vel in illa civitate : » verum universam gentem laudibus ornat dicens : « In Ecclesiis Macedoniæ. » Mox ipsam quoque gratiam declarat. « Quoniam in multo experimento tribulationis » abundantia gaudii ipsorum fuit [3]. » Vides-ne Pauli sagacitatem? Priore enim loco istud non dicit : quod volebat, sed alterum anteponit : ne consulto hoc facĕre videatur, sed ex altera verborum serie ad hoc venire. « In multo ex- » perimento tribulationis. » Id quod ad ipsos quoque Macedones, cum ad eos scriberet, dicebat : « Imitatores facti » estis Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, » cum gaudio Spiritus sancti. » Et rursus : « A vobis etiam » diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, » et in Achaïa, sed etiam in omni loco vestra fides, quæ » est ad Deum, profecta est [4]. » Quidnam autem his verbis sibi vult : « In multo experimento tribulationis, abundan- » tia gaudii eorum fuit? » Utrumque, inquit, mirum in modum ipsis contigit, et tribulatio, et lætitia. Ex quo incre-

[1] 1 Thess. II, 14. — [2] Hebr. X, 34. — [3] 2 Cor. VIII, 2. — [4] 1 Thess. I, 6-8.

dibile quidpiam nascebatur, quod tanta voluptatis ubertas et copia ex afflictione ipsis oriretur. Neque enim modo mœrorem illis nullum tribulatio pepererat, sed lætitiæ quoque ipsis causam præbuerat; etsi multa erat. His porro verbis utebatur, ut eos ad certamen ungeret, ac strenuos constantesque redderet. Non enim leviter vexati fuerant, sed ita, ut per patientiam virtus eorum explorata fuerit. Imovero, non, per patientiam, dixit, sed quod plus erat quam patientia, gaudium; nec gaudium simpliciter dicit, sed gaudii abundantiam. Ingens enim et quæ verbis explicari nequeat, lætitia in ipsis nata est. « Et altissima pau- » pertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum. » Utrumque rursus hoc cum exuperantia. Quemadmodum enim multiplex gaudium, et gaudii abundantiam peperit : ita ex magna paupertate ingentes eleemosynæ opes ortæ sunt. Hoc enim his verbis significavit, « Abunda- » vit in divitias simplicitatis eorum. » Neque enim ex donorum mensura, sed ex donantium animo liberalitas æstimatur. Quamobrem nusquam donorum copiam dicit : sed divitias simplicitatis eorum. Id autem perinde est ac si diceret : Non modo ipsis ad liberalitatem nihil impedimenti paupertas attulit : verum occasio ipsis fuit uberius largiendi, non secus ac tribulatio amplius gaudendi. Quo enim egentiores erant, hoc majori animi promptitudine largiebantur. Unde etiam magnopere eos laudat ac suspicit, quod in tanta egestate tantæ liberalitatis specimen dederint. « Altissima enim eorum paupertas, » id est, ingens atque ineffabilis, simplicitatem eorum demonstravit. At vero non dixit . « Demonstravit, » sed, « Abundavit : » nec item « Simplicitatem, » sed, « Divitias simplicitatis, » hoc est, quæ paupertatis magnitudini responderet; quin potius multo majorem liberalitatem præstiterunt. Tum hoc apertius etiam exponit, dicens : « Quia secundum vir-

» tutem testificor, » fide dignus testis ; « Et supra virtutem : » hoc est : Exuberavit in divitias simplicitatis eorum. Imo non per hoc tantum, sed et per ea, quæ sequuntur, id indicat. « Voluntarii enim fuerunt, » inquit. En alteram etiam amplificationem. « Cum multa exhortatione. » En tertiam ac quartam. « Obsecrantes nos [1]. » En quintam. Et quidem cum afflictione ac paupertate premerentur. Sexta hæc est. Septima, quod copiosissime dederint.

III. Postea, quia hoc potissimum apud Corinthios efficere studebat, ut libenter largirentur, in ea re præsertim immoratur, dicens : « Cum multa exhortatione : » et, « Obsecrantes » nos. » Non eos, inquit, rogavimus, sed ipsi nos. Quid autem, « Obsecrantes nos? Gratiam et communicationem ministerii, » quod fit in sanctos. » Vides-ne rursus quo pacto rem amplificet, insignibus nominibus eam nuncupans? Quia enim illi spirituum studiosi erant, gratiam id appellat, ut ad eam accurrerent : ac rursus communicationem, ut intelligerent se non tantum dare, sed etiam accipere. Hoc itaque, inquit, a nobis precibus contendebant, ut hujusmodi ministerium susciperemus. « Et non sicut speravimus. » Hæc verba tum ad largitionis amplitudinem, tum ad calamitates refert. Nunquam fore speravissemus, inquit, ut, cum in tanta calamitate ac paupertate versarentur, nos etiam urgerent, ac tantopere obsecrarent. Ad hæc, qua sollicitudine in reliqua vita excolenda uterentur, his verbis declaravit : « Sed se ipsos primum dederunt Domino : deinde » nobis per voluntatem Dei [2]. » In omnibus enim eorum obedientia expectationem nostram superavit. Nec enim, quia egentibus dabant, idcirco aliarum virtutum curam abjiciebant : sed se ipsos Domino primum obtulerunt. Quid autem est, « Domino semetipsos dederunt? » Hoc est, consecrarunt : probati in fide extiterunt : animi magnitu-

[1] 2 Cor. VIII, 4. — [2] Ibid. 5.

dinem in tentationibus adhibuerunt : moderationem, facilitatem, charitatem, studiumque in aliis omnibus virtutibus atque alacritatem præ se tulerunt. Quid his verbis sibi vult : « Et nobis? » hoc est, obedientes se nobis præbuerunt; dilexerunt, paruerunt : ut et Dei leges implerent et charitatis vinculo nobiscum astringerentur. Ac perpende, quomodo hic quoque eorum intentissimum studium ostendat, dicens : « Semetipsos dederunt Domino. » Non, inquit, partim Deo, partim mundo obedierunt : sed omnia Deo, atque etiam se ipsos totos ei dederunt. Neque enim ob piam largitionem arrogantia elati sunt : verum cum ingentem prius humilitatem, ingentem obedientiam, et honorem, magnam philosophiam exhibuissent, ita demum eleemosynam elargiti sunt. Quid porro his verbis significatur, « Per voluntatem Dei? » Quoniam dixerat : « Semet-» ipsos nobis dederunt, » non, inquit, humano affectu, sed secundum Dei voluntatem hoc fecere. « Ita ut rogare-» mus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita et perficiat in » vobis gratiam istam [1]. » Et quænam est hæc verborum series? Egregia sane ac cum iis, quæ præcesserunt, pulchre cohærens. Quoniam enim, inquit, eos in omnibus, hoc est, in tentationibus, in eleemosynis, in nostri amore, ac reliqua vitæ puritate, acres ac ferventes esse comperimus; ut vos quoque ipsorum virtutem adæquetis, Titum misimus. Id enim his verbis indicavit, etsi non ita sit locutus. Ac consideres velim amoris magnitudinem. Ab illis, inquit, cum rogaremur, et obsecraremur, de vobis solliciti eramus, nimirum ne ab illis vinceremini. Quæ etiam nobis mittendi Titi causa fuit, ut hinc quoque excitati et commonefacti, Macedonas æmularemini. Etenim illic erat Titus, cum hæc Epistola scriberetur. Ostendit autem eum jam ante Pauli cohortationem hoc facere cœpisse, cum

[1] 2 Cor. VIII, 6.

ait : « Quemadmodum ante cœpit. » Unde etiam mirificis laudibus eum afficit, tum in exordio; sic loquens : « Eo » quod non invenerim Titum fratrem, non habui requiem » spiritui meo [2]; » tum hoc loco per omnia hæc verba quæ de eo habuit : ac denique per hoc ipsum. Neque enim exigua laus est, incipere, quippe quæ ferventem animum indicet. Ideoque illum misit, ex Titi præsentia magnum illis ad largitionis studium calcar addens. Ac propterea laudibus eum extollit, ut cum Corinthiis vehementius conciliet. Nam et istud magnum ad persuadendum pondus habet, cum is qui monet, benevolo animo est. Pulchre autem semel, et iterum, ac tertio, eleemosynæ mentionem faciens, gratiam eam vocat. Nunc enim ait : « Notam autem » vobis facio, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Eccle- » siis Macedoniæ : » nunc, « Voluntarii fuerunt, cum multa » oratione obsecrantes nos gratiam et communicationem; » ac rursus : « Ut quemadmodum prius cœpit, ita et perfi- » ciat in vobis gratiam istam. » Etenim ingens bonum ac Dei donum hoc est, quod si præstetur, Deo ipsi nos, quantum fieri potest, similes efficiat. Hoc enim potissimum homo est. Unde etiam hominis indicium quidam dicens, hoc posuit.

IV. Magna res est, inquit, homo, ac magni pretii vir eleemosynæ studiosus. Major hæc gratia est, quam mortuos ad vitam revocare. Christum enim fame laborantem alere multo præstantius est, quam in nomine Jesu a morte ad vitam homines excitare. Illic enim Christo beneficium das : hic ille tibi. Porro non iis, qui beneficium accipiunt, sed iis qui dant, merces est constituta. Etenim in miraculorum editione debitorem te Deus habet : in eleemosyna autem tu Deum tibi obstrictum habes. Eleemosyna vero tum demum est, cum tu alacri animo, cum large et co-

[2] 2 Cor. II, 13.

piose tribuis : cum te ipsum, non dare, sed accipere existimas : cum, ut beneficium accipiens, et quæstum faciens, ac non tanquam perdens largiris. Nam hoc ne beneficium quidem censendum fuerit. Qui enim inopiam alterius sublevat, is læto animo esse nec moleste ferre debet. Annon absurdum fuerit, si, cum alterius mœrorem discutias, mœreas ipse? Neque enim ipsi jam eleemosynæ nomen reliquum facis. Nam si idcirco mœres, quod alterius mœrorem depuleris, extremæ cujusdam crudelitatis ac feritatis argumentum edis. Præstat enim non depellere, quam ita depellere. Quid autem omnino est, o homo, quod mœres? An ne aurum tuum minuatur? Si hoc animo es, prorsus ne des quidem. Nisi tibi in cœlis aurum tuum multis partibus augeri confidis; ne tribuas. At hic vicem tibi rependi postulas? Quid ita? Sine eleemosynam eleemosynam esse, non negotiationem. Sane multi in hac quoque vita receperunt : verum non ita receperunt, quasi superiores iis futuri, qui hic nihil acceperunt. Quin potius nonnulli ex illis, ut imbecilliores, quia futuris bonis non admodum alliciebantur, hic receperunt. Et sicut helluones et imperiti homines, ventrisque mancipia, ad regiam mensam acciti, congruum tempus, puerorum more, minime expectantes, voluptatem suam labefactant, antevertentes ipsi, vilioribus epulis sese ingurgitant : ita hi quoque qui in hac vita bona quærunt et accipiunt, futuræ mercedem minuunt. Ita-ne vero tu, cum pecuniam fœnori das, sortem tuam longo post tempore recipere cupis, ac fortasse ne recipere quidem; ut ex mora fœnus tibi augeatur : hic contra statim exigis, idque cum non hic, sed illic perpetuo futurus sis : non hic judicium subiturus, sed illic causam dicturus? Et quidem si tibi quispiam ædes illic appararet, ubi commoraturus minime esses, contumeliæ id duceres : nunc autem hic dives esse studes, unde

ante vesperam quoque fortasse migrandum tibi est? An te fugit nos in aliena regione tanquam hospites et advenas versari? An nescis advenas ea esse conditione, ut tum ejiciantur, cum minime id expectant, et opinantur? Id quod nobis usuvenit. Ac propterea quidquid extruxerimus, hic relinquimus. Neque enim sinit nos Dominus ea nobiscum hinc efferre, sive domos condiderimus; sive prædia emerimus, sive mancipia, sive vasa, sive aliud quidpiam ejusdem generis. Nec vero te duntaxat minime sinit ea tecum efferre : sed ne mercedem quidem tibi assignat. Prædixit enim tibi ac denuntiavit, ne ædifices atque consumas aliena, sed tua. Quid igitur causæ est, cur relictis tuis, in alienis operam naves, et sumptus facias : ut sic et laborem et mercedem perdas, et extremas pœnas subeas? Ne quæso, hoc committamus : verum quia natura advenæ sumus, animo quoque ac voluntate simus : ne alioqui illic advenæ simus, atque contempti et abjecti. Nam si cives hic effici in animum induxerimus, nec hic cives erimus, nec illic. Sin autem hic advenæ esse perseveraverimus, atque ita, ut advenas decet, vitam degamus, civium libertatem ac fiduciam, et in hac et in futura vita consequemur. Vir quippe justus, etiamsi nullas opes habeat, tamen, et hic in omnium bonis, tanquam in suis, versabitur : et ad cœlum profectus, æterna tabernacula sua conspiciet : ac neque hic injucundi quidquam perpetietur; nec enim quisquam eum, qui terram universam pro civitate sua habeat, peregrinum facere poterit; et patriæ suæ restitutus, veras opes accipiet. Ut igitur, et hujus, et illius vitæ bona lucremur, facultatibus nostris, ut par est, utamur. Sic enim fiet, ut cœlorum cives simus, et multa libertate ac fiducia perfruamur : qua utinam nobis omnibus frui contingat, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui sit una cum Patre et Spiritu sancto, honor, imperium, et gloria, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

CAPUT VIII.

Sed ut in omnibus abundetis fide et sermone, et scientia, et omni sollicitudine[1].

I. Vide quomodo rursus ad laudes cohortationem adjungat: ut eorum animos ad majores laudes excitet. Nec dixit: « Ut detis, » sed, « Ut abundetis in fide » donorum spiritualium, « Et sermone, » sapientiæ; « Et scientiæ, » dogmatum fidei, « Et omni sollicitudine, » hoc est, studio cæterarum virtutum. « Insuper et charitate vestra in nos; » de qua prius locutus sum, et cujus demonstrationem feci. « Ut et in hac » gratia abundetis. » Vides eum ideo ab illis laudibus exorsum esse, ut via progrediens, eos in his quoque ad idem studium pertraheret. « Non quasi imperans dico. » Vide quomodo assidue illis indulgeat, quomodo minime gravem ac violentum et imperiosum se præbeat. Imovero utrumque his verbis complectitur; et minime molestus est, et necessitatem non inducit. Quoniam enim frequenter admonuit, ac Macedonas summis laudibus extulit, ne hoc coactionis speciem habere videatur, ait, « Non quasi imperans dico: » sed per aliorum sollicitudinem vestræ charitatis sinceritatem comprobans[2]. » Non ut dubitans; neque enim istud hoc loco significat; sed probam eam efficiens ac declarans, et firmiorem reddens. Ob id enim his verbis utor, ut vos ad eamdem animi promptitudinem extimulem. Ideo studium eorum commemoro, ut animi vestri propensionem

[1] 2 Cor. VIII, 7. — [2] Ibid. 8.

illustrem atque excitem. Deinde hinc ad aliud quiddam majus delabitur. Neque enim ullum admonitionis modum prætermittit : verum omnia movet, ac quovis modo orationem tractat. Nam et per aliorum laudes eos cohortatus est, dicens : « Notam autem vobis facimus gratiam Dei, quæ » data est in Ecclesiis Macedoniæ ; » et eos etiam ipsos laudando, cum ait : « Sed ut in omnibus abundetis, in ser- » mone, in scientia. » Hoc enim acrius hominem mordet, cum quis a se ipso vincitur, quam cum ab aliis. Postea denique ad id, quod admonitionis caput et coronis erat, se confert. « Scitis enim gratiam Domini nostri, quoniam » propter nos egenus factus est, cum dives esset : ut illius » inopia nos divites essemus[1]. » Cogitate, inquit, ac cum animis vestris reputate gratiam Dei : nec temere eam præterite, verum, quæ et quanta sit illius magnitudo, conjicite. Ita fiet, ut nullis vestris rebus parcatis. Ille gloriam suam exinanivit : ut vos, non illius opibus, sed egestate ditemini. Si adduci nequis, ut egestatem divitiarum efficientem esse credas, Dominum tuum cogita, et de ea re ambigere desines. Nisi enim ille pauper factus fuisset, tu dives minime extitisses. In quo illud mirandum est, quod paupertas opibus circumfluxit. Divitias porro hoc loco appellat pietatis cognitionem, peccatorum purgationem, justitiam, sanctificationem, ac mille alia bona, quæ nobis largitus est, ac largietur. Atque hæc omnia paupertatis beneficio nobis contigerunt. Cujus paupertatis? Quod carnem susceperit, atque homo factus sit, eaque pertulerit. Quanquam hæc ille minime debebat : cum tu contra ipsi debeas. « Et con- » silium in hoc do : hoc enim vobis utile est[2]. » Vide rursus quantam curam adhibeat, ne gravis ac molestus sit, atque his duabus rebus sermonem mitiget, dum ait : « Consilium » do : » et, « Quod vobis utile est. » Neque enim cogo ac vim

[1] 2 Cor. VIII, 9. — [2] Ibid. 10.

infero, inquit, neque ab invitis extorqueo : sed in his verbis, neque tam eorum, qui accipiunt, quam vestram utilitatem mihi propono. Deinde exemplum et ab ipsis sumit, non ab aliis; « Qui non solum facere, sed et velle prius » cœpistis ab anno superiore. » Vide quomodo ostendat eos ultro, ac citra cujusquam cohortationem, eo venisse. Quoniam enim hoc de Thessalonicensibus asseruerat, quod ultro, et cum magna exhortatione, ad eleemosynam se contulerant, vult jam ostendere hos idem quoque præstitisse. Ac proinde dixit : « Non solum facere, sed et velle ; » et non, « Cœpistis, » sed, « Prius cœpistis ab anno superiori. » Ad eadem ergo vos hortor, inquit, ad quæ antehac cum omni alacritate vos ipsos excitastis. « Nunc vero et facto » perfecistis. » Non dixit, « Fecistis, » sed, « Finem imposuis- » tis. Ut quemadmodum promptus est animus voluntatis : » ita et fit perficiendi ex eo quod habetis[1]. » Ut præclara hæc virtus non intra animi promptitudinem consistat, sed etiam mercedem, quam opera afferunt, consequatur. « Si » enim voluntas prompta est, secundum id quod quis habet, » accepta est, non secundum id quod non habet[2]. » Vide sapientiam ineffabilem. Cum quosdam ostendisset, qui facultates suas in largiendo excederent, Thessalonicenses nimirum, eosdem hoc nomine collaudasset, dixissetque : Testimonium reddo eis, quod etiam supra virtutem ; quia secundum facultates jam hortatur, sinens exemplum partes suas agere ; norat enim admonitionem ad earumdem rerum imitationem non perinde animum excitare, ac zelum ; idcirco ait : « Si enim voluntas propria est, secundum id quod » habet accepta est, non secundum id quod non habet. » Ne timeas, inquit, quia illa dixi. Etenim mirificam illorum liberalitatem prædicabam : at Deus ea tantum expetit, quæ nostrarum virium sunt, secundum id quod quis habet, non

[1] 2 Cor. VIII, 11. — [2] Ibid. 12.

secundum id quod non habet. Vox enim εὐπρόσδεκτος, hoc loco idem indicat, quod ἀπαιτεῖται, id est, postulatur. Atque his verbis valde ipsos delinit, exemplo illo fretus, eoque magis illos alliciens, quod potestatem illis daret. Unde etiam subjunxit : « Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem » tribulatio[1]. »

II. Atqui Christus contrarium in vidua illa laudavit[2], quod videlicet victum totum suum profudisset, atque ex penuria sua tribuisset. Sed quia Corinthios alloquebatur, ubi esurire malebat ; « Melius est enim mihi mori, inquit, » quam ut gloriam meam quis evacuet[3] ; » ob eam causam admonitionem suam temperat. Illos quidem, qui supra vires largiuntur, laudans : hos tamen, ut idem faciant, haud adigens. Non quod nollet : sed quia imbecilliores erant. Alioqui cur illos hoc nomine laudibus effert, quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii eorum fuerit, et altissima paupertas eorum superabundaverit in divitias simplicitatis eorum : et quod supra vires tribuerint? Annon perspicuum est, eum hos quoque ad earumdem virtutum studium incitare? Quocirca, etiamsi minora ipsis concedere videretur, hoc tamen eo consilio facit ; ut ipsos, per illa ad hæc subvehat. Considera quippe quomodo per ea etiam, quæ sequuntur, id occulte astruat. Postquam enim his verbis usus est, subdidit, « Vestra abundantia » illorum inopiam suppleat. » Non enim superioribus tantum, sed etiam his verbis efficere studet, ut præceptum hoc leve ipsis esse videatur. Ac ne hinc quidem duntaxat, sed etiam a mercede rursus illud facilius reddit, ac magnificentius, quam pro eorum dignitate, loquitur dicens : « Ut » fiat æqualitas in præsenti tempore : et illorum abundan- » tia vestram inopiam suppleat[4]. » Quid autem est quod ait?

[1] 2 Cor. VIII, 13. — [2] Marc. XII, 44. — [3] 1 Cor. IX, 15. — [4] 2 Cor. VIII, 14.

Vos opibus floretis: illi vitæ integritate, et libertate ac fiducia erga Deum. Proinde de opibus quæ vobis redundant, ipsis autem desunt, eis impertite : ut de ea fiducia, qua ipsi abundant, vos autem indigetis, vicissim accipiatis. Vide quomodo occulte hoc astruxerit, ipsos supra vires, atque ex penuria dare debere. Si enim, inquit, de redundantia accipere vis, de redundantia quoque tribue. Si autem totum attrahere cupis, de penuria quoque ac supra vires præbe. At hoc quidem minime dixit : verum auditoribus cogitandum relinquit. Ipse autem id, quod sibi proponebat, ac temperatam admonitionem interim efficit, secundum id quod apparebat subjungens, ac dicens : « Ut fiat » æqualitas in præsenti tempore. » Quomodo æqualitas ? Vobis, atque illis mutuo, quæ utrisque redundant, tribuentibus ac quæ desunt supplentibus. At enim quæ est ista æqualitas pro carnalibus spiritualia rependere ? Multo enim præstantiora hæc sunt, quam illa. Quo pacto igitur æqualitatem vocat? Nimirum vel quantum ad redundantiam et inopiam, vel quantum ad præsentem duntaxat vitam attinet, hanc æqualitatem fieri dicit. Ob id enim cum dixisset, « Æqualitas, » subjunxit : « In præsenti tempore. » Hæc autem dicebat, tum ut divitum arrogantiam comprimeret : tum ut ostenderet post discessum ex hac vita spiritales homines præstantiore conditione fore. Etenim in hac vita æqualitate magna omnes fruimur : at tum magna distinctio erit, ac summa præcellentia, justis solem splendore superantibus. Postquam eos non tantum dare, sed etiam majora vicissim accipere demonstravit ; alia quoque ratione alacres eos ad dandum efficere molitur, illud ostendens, quod ne si sua quidem aliis non impertiverint, quidquam tamen amplius habituri sint, etiamsi omnia domi congesta habuerint. Ac veterem historiam profert, ad hunc modum loquens : « Sicut scriptum est : Qui multum, non abundavit : et qui

» modicum, non minoravit[1]. » Hoc autem in manna contigit. Nam et qui amplius, et qui minus collegerant, eamdem mensuram habere comperiebantur : Deo hac ratione inexplebilem aviditatem coërcente. Hoc porro dicebat Paulus: tum ut ob ea, quæ tum contigerunt, Corinthiis metum injiceret : tum ut eos dehortaretur, ne plus habendi cupiditate usquam tenerentur, nec quod minus haberent, angerentur. Hoc nunc quoque videre est in rebus humanis, neque in manna tantum. Nam cum omnes unum tantum ventrem expleamus, unum vitæ cursum conficiamus, et uno tantum corpore cooperiamur; nihil profecto, nec amplius diviti ex opum affluentia, nec minus pauperi ex egestate futurum est. Cur ergo paupertatem formides, cur opes expetas? Timeo, inquies, ne cogar ad aliorum ostia venire, et stipem petere. Multos quippe assidue sic precantes ac dicentes audio. Ne me eo redigi sinas, ut hominum auxilio opus habeam : et hæc audiens ingentem risum edo; puerilis siquidem est hic metus. Nullus enim dies, nulla, ut ita dicam, res est, in qua alii aliis non indigeamus. Itaque inconsiderati atque arrogantia tumentis animi hæc verba sunt, nec rerum naturam perspicue agnoscentis. Annon cernis nos omnes aliorum ope carere non posse? Nam et artifice miles opus habet, et artifex mercatore, et mercator agricola, et servus libero, et herus servo, et pauper divite, et dives paupere, et qui nihil operis facit, eo, qui eleemosynam præbet, et qui præbet, eo qui accipit. Etenim is, qui eleemosynam accipit, rem necessariam, et omnium præstantissimam explet. Nisi enim pauperes essent, salus nostra magna ex parte eversa esset, ut qui, ubi pecunias serere possemus, non haberemus. Ex quo fit, ut pauper, qui omnium minime utilis esse videtur, omnium maxime sit utilis. Quod si alterius ope indigere turpe est, nihil aliud

[1] 2 Cor. VIII, 15, ex Exod. XVI, 18.

reliquum est, quam ut intereamus. Neque enim fieri potest ut vivat, qui hoc timet. At, inquis, elatum supercilium ferre nequeo. Ecquid alium arrogantiæ insimulans, te ipsum per hanc accusationem probro afficis? Arrogantis enim est hominis, superbi animi fastum ferre non posse. Ecquid vero hæc, quæ nihil æstimanda sunt, metuis? ad hæc contremiscis? ob hæc paupertatem reformidas? Nam si dives fueris, eo pluribus et vilioribus indigebis. Quo enim ad majores opes perveneris, eo magis te huic maledicto subjicies.

III. Ita quid preceris, nescis, dum opes eo petis, ut nullius opem desideres: ac si quis mare ingressus, ubi et nautis, et nave, et amplissimo apparatu opus est, vota faciat, ut nullius omnino hominis opera indigeat. Nam si vis nullo valde opus habere, paupertatem opta. Ita fiet, ut si cujuspiam ope indigeas, pro pane tantum aut veste indigeas. Quod si dives fueris, et pro agris, et pro ædibus, et pro pensionibus, et pro mercedibus, et pro dignitate, et pro vitæ præsidio, et pro gloria, et pro iis, qui imperium gerunt, opus his habebis; neque his tantum; sed et iis qui illis subsunt, et iis qui in urbibus, et iis qui ruri degunt, et mercatoribus, et cauponibus. Jam-ne perspicitis quam extremæ amentiæ hæc verba sint? Horrendum omnino esse censes, cujusquam ope indigere? Fieri omnino nequit, ut in hac re liber sis. Cæterum si tumultum fugere cupis, id enim licet, in tranquillum paupertatis portum confugiens, multiplicem negotiorum tumultum amputa, nec turpe esse statue altero opus habere. Hoc enim ineffabili Dei sapientia ita comparatum est. Nam si alii aliis opus habentes, necessitas illa non parit mutuam amicitiam; si nobis ipsis sufficeremus, annon immanes feræ essemus? Quocirca Deus vi ac necessitate nos invicem subjecit? et tamen quotidie mutuis offensionibus inter nos

collidimur. Quod si hoc frenum abscidisset, quis proximi amicitiam prompto animo appetiisset? Proinde nec turpe hoc esse ducamus, nec deprecemur, ac dicamus : Ne sinas nos alicujus auxilio opus habere : verum ita precemur : Ne sinas, cum in necessitate constituti sumus, preces nostras ab iis repudiari, a quibus juvari possumus. Non enim aliorum ope indigere grave est : sed aliorum facultates eripere. At nunc, pro hac quidem nunquam preces fudimus, nec diximus : Ne me sinas alienis bonis cupiditatis oculos adjicere : penuria autem premi, id nobis aversandum esse videtur. Atqui Paulus persæpe eguit : nec tamen id dedecori, sed ornamento ducebat, eosque quorum opera usus fuerat, laudibus efferebat dicens : « Quia » semel et bis in usum misistis [1]. » Et rursus : « Alias Eccle- » sias expoliavi, stipendium accipiens ad ministerium ves- » trum [2]. » Quocirca non ingenui, sed mollis ac degeneris et stulti animi est hoc nomine pudore affici. Nam ita Deo placet, ut alii aliis indigeamus. Ac proinde ultra modum philosophari ne stude. At, inquis, hominem eum ferre nequeo, qui crebro rogatus, precibus meis minime cedat. Et quomodo te Deus feret, a quo sæpe rogaris nec flecteris : et quidem rogaris de iis rebus, quæ tua intersunt? « Pro » Christo enim, inquit, legatione fungimur, tanquam Deo » obsecrante per nos : Reconciliamini Deo [3]. » Et tamen ipsius Dei servus sum, inquis. Quid tum? Cum enim tu, qui servus es, mero te ingurgites; ille autem, qui herus est, fame laboret, ac ne necessario quidem alimento fruatur, quidnam tibi præsidii servitutis nomen allaturum est? Imovero hoc te gravius onerabit, cum tu in ædibus, quæ triplex tabulatum habent, commoreris, ille ne commodum quidem tectum habeat : cum tu in mollibus stragulis conquiescas, illi ne cervical quidem præsto sit. At dedi,

[1] Philip. IV, 16. — [2] 2 Cor. XI, 8. — [3] Id. V, 20.

inquis : sed non est intermittendum hoc facere. Nam tum duntaxat tibi erit excusatio, cum, quod des, non habueris, ac rebus omnibus carueris. Quandiu autem habueris, etiamsi sexcentis dederis, sint autem alii qui fame laborent, nulla tibi excusatio suppetet. At vero, cum et frumentum claudis, et pretium auges, et inusitatas caponandi rationes comminisceris, ecqua jam tibi salutis spes futura est? Esurienti gratis dare jussus es: at tu ne cum æquo quidem pretio das. Ipse tua causa tanta se gloria spoliavit : tu eum nec dignum ducis, cui panem impertias : verum cum canis tuus cibis distentus sit, Christus contra fame conficitur : cum famulus tuus ciborum copia disrumpatur, tuus contra illiusque Dominus necessario victu caret. Hæccine tandem amicorum sunt? Deo reconciliemini. Hæc enim inimicorum sunt, infestorumque hostium. Quocirca pudorem nobis ea omnia beneficia incutiant, quæ accepimus, atque accepturi sumus : ac si quis pauper accedat, opemque nostram imploret, magna cum animi benevolentia eum excipiamus, consolantes ipsum ac verbis erigentes : ut eadem ipsi tum a Deo, tum ab hominibus consequamur. « Omnia enim, quæ vultis ut faciant vobis » homines, et vos facite illis[1]. » Nihil grave, nihil molestum hæc lex habet. Quæ tibi fieri vis, inquit, hæc ipse facito. Æque sunt vices. Nec vero dixit : « Quæ non vultis vobis fieri, hæc ne quidem ipsi facite : » sed quod majus est. Illic enim a malis tantum abstinetur : hic vero bona quoque efficiuntur : atque hoc illo continetur. Nec dixit: « Hæc vos quoque velitis : » sed, « Facite illis. » Quidnam autem hinc lucri? In hoc Lex sita est et Prophetæ. Misericordiam tibi adhiberi vis? adhibe ipse. Veniam vis impetrare? ignosce ipse. Non vis male audire? male ne dixeris. laudari expetis? lauda ipse. Non vis tua tibi per injuriam

1 Matth VII, 12.

extorqueri? aliena ne eripe. Vides-ne quomodo virtutem naturale quoddam bonum esse ostenderit, nosque externis legibus ac magistris minime opus habere? In iis enim, quæ nobis a proximis nostris, vel accidere, vel non accidere volumus, nobismet ipsi legem imponimus. Quamobrem si, quod tibi fieri nolis, alteri facias, aut si quid tibi fieri velis, quod ipse minime facias, tuomet ipse te calculo condemnas, nec jam quidquam habes, quo excusari possis, velut, quæ faeienda sint, ignorans. Ideo operam quæso demus, ut hanc per nos ipsos in animis nostris legem statuentes, ac perspicuas hasce et compendiosas litteras pervolventes, tales nos erga proximos nostros præbeamus, quales eos erga nos esse volumus: ut et præsenti tranquillitate fruamur, et futura bona consequamur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

CAPUT VIII.

Gratias autem Deo qui dedit eamdem sollicitudinem pro vobis in corde Titi [1].

I. Rursus Titum laudat. Quoniam enim de eleemosyna sermonem habuerat, jam de iis quoque verba facit, qui pecunias ab ipsis accepturi ac deportaturi erant. Hoc enim ad hujusmodi collectionem, et ad augendam eorum, qui erogabant, alacritatem adjumentum afferebat. Nam qui

[1] 2 Cor. VIII, 16.

eorum, qui legendis ac suscipiendis pecuniis operam navant, integritati confidit, nec quid sinistri de accipientibus suspicatur, uberius copiosiusque erogare solet. Quod quidem, ut tunc quoque fieret, audi quomodo eos commendat, qui ad hoc munus obeundum perrexerant: inter quos principem locum Titus tenebat. Ideoque dicit: « Gratias » autem Deo, qui dedit eamdem sollicitudinem in corde » Titi. » Quid est, « Eamdem? » quam pro Thessalonicensibus quoque habebat: vel eamdem quam ego. Ac prudentiam Pauli animadverte. Dei beneficium hoc esse ostendit, proindeque ejus auctori gratias agit: ut hac quoque ratione animos eorum moveat atque incitet. Nam cum Deus illum excitarit, et ad vos miserit, ipse procul dubio per illum petit. Cavete igitur existimetis humanitus hoc contigisse. At unde liquet quod Deus ipsum cohortatus sit? « Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sol- » licitior esset, sua voluntate profectus est[1]. » Vide quomodo eum ostendat, ad hoc ut partes suas obiret, nullius cohortatione opus habuisse. Et postquam Dei gratiam dixit, non sivit id totum Deo ascribi: ut sic eos ad majorem Titi amorem pertrahat, cum ait eum sua quoque sponte excitatum fuisse. Cum enim sollicitior esset, inquit, sua voluntate profectus est, hoc est, provinciam hanc præripuit: in thesaurum insiliit: suismet commodis consulere judicavit, operam vobis navando: tantaque in eo vis amoris erga vos fuit, ut ne cohortatione quidem nostra eguerit: quanquam fuit illa quidem a nobis adhibita: cæterum haudquaquam hinc ille, sed a se ipso, et a Dei gratia excitatus est. « Misimus autem etiam cum illo fratrem, cujus » laus est in Evangelio per omnes Ecclesias[2]. » Et quisnam est hic frater? Nonnulli his verbis Lucam significari putant: atque hoc dicunt propter eam historiam, quam litteris

[1] 2 Cor. VIII, 17. — [2] Ibid. 18.

mandavit. Alii Barnabam : prædicationem quoque non scriptam Evangelium nuncupat. Cur eorum nomina non scribit, sed Titum quidem nominatim declarat, et ab evangelicæ functionis societate appellat, quippe cujus opera tanto usui esset, ut ob ipsius absentiam non magnum quid efficere Paulus potuerit : Eo enim, inquit, quod Titum fratrem meum non invenerim, non habui requiem spiritui meo ; et ab ipsius erga eos amore : « Viscera enim ipsius, » inquit, abundantius sunt ad vos ; » et a diligentia, qua in hoc munus incubuit : Sua enim voluntate, inquit, profectus est, hos autem nec perinde commendat, nec nominatim citat ? Quid igitur dici potest ? Fortasse ipsi Corinthiis ignoti erant, ac proinde in prædicandis eorum laudibus quorum virtutis periculum nondum fecerant, non multum immoratur : verum hactenus de iis verba facit, quatenus ipsis ad commendationem, vitandamque sinistram suspicionem satis erat. Cæterum videamus, unde huic laudem texat. Unde igitur laudis argumentum petit ? Primum a prædicatione ipsum laudat, quod non solum prædicaret, sed etiam, ut par erat, et eo, quo conveniebat, studio. Neque enim dixit, quod Evangelium prædicaret ; sed, « Cujus laus est in Evangelio. » Ac ne in assentationis suspicionem veniat, non unum aut alterum aut tres, sed universas Ecclesias testes ipsi citat, dicens : « Per omnes » Ecclesias. » Deinde ab eorum quoque calculo, a quibus ordinatus fuerat, venerationem ipsi conciliat : quæ non parva res est. Ideo postquam dixit : « Cujus laus est in » Evangelio per omnes Ecclesias, » subjunxit : « Non solum » autem. » Quid sibi hæc volunt : « Non solum autem ? » Non, inquit, ideo tantum venerationem meretur, quod prædicationis laude floreat, atque ab omnibus commendetur : sed etiam, quod ab Ecclesiis nobiscum ordinatus sit. Ex quo mihi Barnabam significare videtur. Ac magnam

ipsius dignitatem indicat. Ostendit enim qua de causa ordinatus sit : « Comes enim, inquit, peregrinationis nostræ » in hanc gratiam quæ ministratur a nobis[1]. » Vides quot ipsum laudibus afficiat ? In Evangelii prædicatione emicuit, deque ea re Ecclesias omnes testes habuit : ordinatus est a nobis ad eadem quæ Paulus præstanda : et ubique socius ipsi tam in tentationibus, quam in periculis extitit. Hoc enim peregrinatio subindicat. Quinam autem horum verborum sensus est, « In hanc gratiam, quæ ministratur » a nobis ? » hoc est, in hoc, ut Verbum annuntiet, Evangeliumque prædicet : vel, ut in ratione pecuniaria operam navet. Imo utrumque his verbis mihi intelligi videtur. Subjicit postea : « Ad Domini gloriam, et alacritatem ves- » tram. » Quæ verba hunc sensum habent. Postulavimus, inquit, ub ipse nobiscum eligeretur, atque ad hoc munus designaretur, ut sacrarum pecuniarum promus condus ac minister esset. Neque enim parva hæc dignitas erat ; considerate enim, inquiebat Petrus, viros ex vobis boni testimonii septem[2], atque ab Ecclesiis, consentientibus totius populi calculis, creatus est. Quid autem hæc verba significant : « Ad gloriam Domini et vestram alacritatem ? » Hoc est, ut et Dei gloria celebretur, et vos promptioribus animis sitis, cum probos eos esse perspexeritis, qui pecunias suscipiunt, nec quemquam esse, qui ullam de ipsis, ne falsam quidem suspicionem conflare possit.

II. Ideo tales viros conquisivimus : nec uni duntaxati d muneris commisimus : verum una cum eo ut hanc quoque suspicionem fugiat, Titum etiam misimus, et cum illo alium. Postea autem hæc ipsa verba exponens : « Ad glo- » riam Domini et alacritatem vestram, » subdidit. « Devi- » tantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ » ministratur a nobis[3]. » Quam tandem sententiam hic

[1] 2 Cor. VIII, 19. — [2] Act. VI, 3. — [3] 2 Cor. VIII, 20.

sermo habet? Dignam profecto Pauli virtute : et quæ ipsius curam et sollicitudinem, atque indulgentiam declarat. Ne quis enim, inquit, sinistri aliquid de nobis suspicetur, ac vel levissimam reprehensionis ansam adversum nos habeat, velut de commissa nobis pecunia aliquid intervertentibus, idcirco tales viros misimus, non unum duntaxat, sed et duos, et tres. Vides quo pacto ipsos ab omni suspicione vindicet, non solum quod Evangelium prædicent, aut quod ordinati fuerint, sed etiam, quod probitate præstent, ob idque ipsum ordinati sint : ne locus ullus suspicioni detur. Nec dixit : Ne vos vituperetis ; sed : Ne quis alius. Atqui eorum causa hoc fecerat : idque his verbis indicavit, « Ad gloriam Domini, et alacritatem » vestram. » Cæterum eos perstringere non vult; sed alio modo ait : « Devitantes hoc facere. » Ac ne hoc quidem contentus, rursus ipsos per ea, quæ sequuntur, delinit, his verbis : « In hac plenitudine quæ ministratur a nobis ;» atque ita id, quod grave erat, cum laudibus ponens. Ne dolerent ac dicerent : Habes-ne quod de nobis suspiceris? atque ita miseri sumus, ut de his rebus apud te in suspicionem veniamus? hinc objectioni medetur, inquiens : Multæ pecuniæ a vobis mittuntur : atque hæc plenitudo, hoc est, pecuniarum copia, satis magnam vim habet ad sinistram suspicionem in improborum animis ciendam ; nisi cautionem adhibeamus. « Providemus enim bona non » solum coram Domino, sed etiam coram hominibus[1]. » Ecquid Paulo par esse queat? Non enim dixit : Pereat, atque ejulet, qui hujusmodi quidpiam suspicari in animum induxerit : donec me conscientia mea condemnet, hujusmodi suspiciones nihil moror. Sed quo imbecilliores ipsi erant, eo magis ad eos sese demittebat. Ægrotanti quippe non succensere, sed opem afferre oportet. Et qui-

[1] 2 Cor. VIII, 21.

dem, a quo peccato tam longe remoti sumus, quam ille ab ejusmodi suspicione? Nam ne si dæmon quidem fuisset, hoc beati illius viri ministerium suspectum habuisset. Et tamen ille, quamlibet ab hac præpostera suspicione procul dissitus, nihil non tamen agit ac molitur, ut ne umbram quidem illam iis relinquat, qui quoquo modo suspicari aliquid mali velint. Ac non modo accusationes fugit; sed etiam leves reprehensiones, ac nudas suspiciones. « Misi» mus autem cum illis et fratrem nostrum. » En rursus alium quoque adjungit, eumque non sine laude, calculoque tum suo, tum aliorum multorum. « Quem probavi» mus in multis sæpe sollicitum esse, nunc autem multo » sollicitiorem[1]. » Posteaquam eum ab his, quibus prælitus erat, virtutibus laudavit, ab ea quoque, qua illos complectebatur, benevolentia cum laudibus vehit : quodque de Tito dixerat : « Cum sollicitior esset, sua voluntate pro» fectus est, » hoc de eo quoque prædicat dicens : « Nunc » autem multo sollicitiorem. » Paulus studii erga Corinthios, atque amoris semina prius in ipsorum animis inseverat. Ac demum eorum virtute declarata, Corinthios jam pro ipsis sic hortatur. « Sive pro Tito, qui est socius meus » et in vobis adjutor[2]? » Quid est, « Sive pro Tito? » Si quid dicere necesse est, inquit, hoc dicere habeo, quod socius meus est, et in vobis adjutor. Hoc enim est quod ait. Vel certe hoc vult : Si pro Tito aliquid feceritis, non vulgari cuipiam homini feceritis; socius quippe meus est. Quibus verbis cum eum laudare videatur, eos ipsos effert, ita affectos eos esse demonstrans, ut ad honorem alicui habendum satis ampla apud eos materia sit, ipsius socium esse. At hoc minime contentus, alterum quoque adjecit dicens : « In vobis adjutor. » Non utcumque adjutor : sed in iis rebus, quæ vestra intersunt, in vestro profectu atque in-

[1] 2 Cor. VIII, 22. — [2] Ibid. 23.

cremento, in amicitia, in studio erga vos; id quod ad eorum benevolentiam ipsi conciliandam maximam vim habebat. « Sive fratres nostri. » Sive de aliis, inquit, quidpiam audire vultis, hi quoque maximas apud vos æquissimasque commendationis causas habent. Nam et ipsi fratres vestri sunt, inquit, « Et Apostoli Ecclesiarum; » hoc est, ab Ecclesiis legati sunt; deinde quod omnibus præstat: « Gloria Christi. » Ad eum enim omnia ea referuntur, quæ in ipsos facta fuerint. Quocirca, si ipsos ut fratres excipere vultis, sive ut Ecclesiarum legatos, sive ut Christi gloriam vobis proponentes, multas erga eos benevolentiæ occasiones habetis. Nam pro Tito quidem hoc dicere habeo, quod socius quoque meus sit, vestrique amans: pro iis autem, quod fratres, quod Ecclesiarum legati, quod gloria Christi.

III. Vides-ne perspicuum hinc quoque esse, illos Corinthiis tum ignotos fuisse? Alioqui enim a quibus rebus Titum, ab iisdem etiam ipsos ornasset, nempe a benevolentia, quam erga eos haberent. Sed quia nondum ipsis noti erant: ut fratres, inquit, eos suscipite; ut Ecclesiarum Apostolos, denique ut ad Christi gloriam hoc facientes. Unde subjungit: « Ostensionem ergo quæ est charita» tis vestræ et nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in » facie Ecclesiarum[1]. » Nunc, inquit, planum facite quam me ipsi ametis, quamque ego rursus in vobis non frustra ac temere glorier. Hoc porro ita demum planum facietis, si ipsis charitatem præstiteritis. Postea terrorem quoque sermoni suo adjicit dices: « In facie Ecclesiarum; » hoc est, ad Ecclesiarum gloriam et honorem. Nam si ipsis honorem habueritis, Ecclesiis profecto, a quibus missi sunt, honor a vobis habitus erit. Neque enim ad eos duntaxat honor permanat; sed ad illos etiam, a quibus missi atque

[1] 2 Cor. VIII, 24.

ordinati sunt : et præ omnibus id ad Dei gloriam tendit. Nam cum eos, qui illi ministrant, honore afficimus, ad illum utique laus ea pervadit. In communi Ecclesiarum; hoc est, in publico Ecclesiarum cœtu. Quod quidem non leve ducendum est. Magna quippe sacri conventus, hoc est, Ecclesiarum, vis ac potentia est. Animadverte quanta sit vis cœtus Ecclesiæ. Oratio Petrum e vinculis exemit[1] : Pauli os aperuit. Horum suffragium eos, qui ad spiritales dignitates veniunt, haud leviter exornat. Ac propterea is, qui ordinaturus est, illorum preces tum poscit, atque ipsi calculum suum addunt, acclamantque ea quæ norunt, qui mysteriis initiati sunt. Neque enim fas est coram profanis cuncta detegere. Interdum autem nihil inter sacerdotem interest, et eos quibus præest, velut cum tremenda mysteria percipienda sunt. Neque enim omnes ad ea admittimur : non sicut in Veteri Testamento, alia subditus edebat, nec plebi fas erat iis vesci, quibus sacerdos vescebatur. Nunc enim secus se res habet. Omnibus siquidem unum corpus, unum poculum proponitur. In precationibus quoque populum videris multum conferre. Etenim pro energumenis, et pro iis, qui in pœnitentia sunt, communes, et a sacerdote, et ab ipsis preces fiunt : atque omnes unam eamdemque precem concipiunt, precem, inquam, misericordia plenam. Rursus cum eos, qui sacrosanctæ mensæ participes esse nequeunt, a sacris septis arcemus, incunda est altera oratio, in qua omnes æque humi jacemus, omnes æque consurgimus. Ad hæc cum pax danda, vicissimque accipienda est, omnes mutuo nos exosculamur. Jam in tremendis quoque mysteriis, ut sacerdos pro plebe, ita plebs pro sacerdote vota facit. Hæc enim verba : « Et » cum spiritu tuo, » nihil aliud, quam hoc, significant. Rursus ea oratio, qua Deo gratiæ aguntur, utriusque com-

[1] Act. XII.

munis est. Neque enim ipse solus gratias agit : sed etiam plebs universa. Nam cum prius illorum vocem sumpsit, atque illi assenserunt id digne ac juste fieri, tum demum gratiarum actionem auspicatur. Quid autem miraris, si cum sacerdote plebs interdum loquatur, cum etiam cum ipsis Cherubim, ac supernis virtutibus sacrosanctos illos hymnos communiter in cœlum mittat? Hæc porro cuncta eo a me dicuntur, ut unusquisque, etiam ex iis qui subsunt, advigilet : illudque intelligamus, nos omnes unum corpus esse, tantumque duntaxat inter nos differre, quantum membra a membris differunt : ac proinde ne omnia ad sacerdotes rejiciamus : quin potius nos Ecclesiæ totius, perinde ac communis corporis, cura afficiamur. Hoc enim et majorem securitatem affert : et majus virtutis incrementum vobis comparat. Audi quippe quomodo Apostolorum tempestate ipsi persæpe eos, quibus præerant, consilii socios adhibebant. Nam cum septem diaconos crearent, ad plebem prius retulerunt : et cum Petrus Matthiam, de ea re cum omnibus, qui tum aderant, tam viris quam mulieribus, agitavit. Neque enim hic qui præsunt, fastum præ se ferre debent; nec qui subsunt, servi habendi sunt : verum spirituale imperium est, hoc præsertim nomine superiores partes obtinens, quod pro vestræ salutis cura plures labores suscipiat, non autem quod plures honores requirat. Etenim omnes, ut domum unam, sic Ecclesiam habitare; ut unum corpus, ita affectos esse convenit. Sicut ergo et baptisma unum est, et mensa una, et fons unus, et creatio una, sic et pater unus. Cur ergo, disjuncti, et dissecti sumus, cum tot summæ conjunctionis vincula habeamus? Rursum enim eadem deplorare cogimur, quæ sæpenumero luctu prosecuti sumus. Luctu quippe dignus est hic rerum status, in quo alii ab aliis usque adeo abrupti sumus : cum contra corporis unius compagem imi-

tari nos oporteat. Sic enim a minore quoque, is, qui major est, lucri aliquid facere queat. Nam si Moses quidpiam, quod in rem esset, ex socero didicerit, quod non animadvertebat[1] : quanto magis in Ecclesia hoc usuvenire possit? Quid autem causæ est, cur, quod profanus homo perspiciebat, hoc spiritualem fugeret? Ut omnes qui tunc erant, hominem eum esse intelligerent, et in secando mari, et in effringenda petra Dei auxilio indigere, miraculaque ea, non humanæ naturæ, sed divinæ potentiæ ascribi debere. Nunc quoque, si quispiam parum utilem sententiam dixerit, surgat alter ac loquatur. Quod si quamvis inferior sit, aliquid tamen, quod ex usu sit, dicat, sententiam illius comproba : nec eum quamlibet abjectum asperneris. Neque enim quisquam horum tam a proximo suo distat, quam socer ille a genero Mose, qui tamen sermonem ipsius minime fastidivit : verum et consilium excepit, eique paruit, litteris quoque mandavit, nec ejusmodi rem historiæ prodere erubuit : ut multorum hominum fastum dejiceret, ob idque hæc tanquam in cippo insculpta reliquit, quod multis hanc historiam utilitati fore perspectum haberet. Ne ergo eos, qui optima dant consilia, etiamsi ex subditorum numero sint, et abjectæ sortis, contemnamus : nec quæ ipsi censuerimus, ea prorsus obtinere velimus : verum ut ea, quæ utilia visa fuerint, omnium calculis comprobentur. Plerique enim cæcutientium, multa clarius perspexerunt, quam qui acute cernebant, quod contentionem majorem ac studium adhibuissent. Nec vero dicas : Ecquid me in consilium vocas, si verbis meis non obtemperas? Non enim consultoris, sed tyranni hæ accusationes sunt. Nam qui consultor est, hoc solum in arbitrio suo habet, ut, quid censeat, dicat : quod si sententia alia conducibilior appareat; et

[1] Exod. XVIII.

ipse suam sequi velit; non jam consultorem, ut jam dixi, sed tyrannum agit. Ne igitur sic faciamus : sed animum ab omni fastu atque arrogantia eximentes, id spectemus, non ut ea solum, quæ ipsi decreverimus, stent; sed ut ea sententia, quæ conducibilior fuerit, valeat, etiamsi a nobis minime allata sit. Neque enim parum lucri hinc colligemus, etiamsi ipsi, quæ in rem sint, non reperiamus, si ea quæ ab aliis utilius animadversa fuerint, amplectamur : et magnam a Deo mercedem accipiemus, et inde maxime gloriam consequemur. Ut enim is, qui utilem sententiam dixit, sapiens; ita nos, qui eam complexi sumus, prudentiæ candorisque laudem feremus. Ad hunc modum, et domus, et civitates, et ad hunc modum Ecclesia gubernata, majoribus incrementis augebitur : nos quoque præsenti vita optime instituta, futuris bonis potiemur. Quibus utinam omnes potiamur per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit imperium et honor, nunc et semper, et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

CAPUT IX.

Nam de ministerio quod fit in sanctos, superfluum est mihi scribere ad vos[1].

I. Posteaquam tot verba de ea re habuit, ait : « Super» fluum est mihi scribere ad vos. » Nec vero in hoc tantum ipsius prudentia enitet, quod, tam longa oratione habita, supervacaneum esse ait ad eos scribere : sed in hoc etiam,

[1] 2 Cor. IX, 1.

quod de eadem re rursus verba facit. Nam ea quidem, quæ paulo ante dixit, de iis dixit, qui pecunias susceperant, hoc videlicet agens, ut ipsi magno in honore haberentur. Ea vero, quæ de Macedonibus antea disserebat, nempe quod altissima eorum paupertas in divitiis simplicitatis eorum abundaret, cæteraque omnia, ad beneficentiam eleemosynamque spectabant. Et tamen, quamvis tam multa, et prius dixisset, et rursus dicturus esset, superfluum mihi est, inquit, scribere ad vos. Hoc porro eo facit, ut eorum animos alliciat. Pudet quippe hominem, qui ea existimatione est, ut ne consilio quidem egere videatur, mortalium de se opinioni imparem reperiri. Plerumque etiam, cum accusatione utendum est, ita facit, quædam prætermittens : hoc enim non parvam vim habet. Judex siquidem, accusatoris magnanimitatem perspiciens, nihil deinceps suspicionis habet. Id enim secum reputat, nullo modo fieri posse, ut qui, cum multa dicere in promptu haberet, tamen dicere supersederit, is falsa crimina confingat. Sic etiam plura suspicari suadet, quam ipse dixerit : sibique ipsi probitatis existimationem conciliat. Atque hoc, tum in consiliis, tum in laudibus facit. Postquam enim dixit : « Superfluum est mihi scribere, » vide quo pacto eos moneat. « Scio enim promptum animum vestrum, pro » quo de vobis glorior apud Macedones [1]. » Magnum est quod ipse novit; multo majus quod ad alios efferat. Majoris quippe hoc ponderis est. Non enim in tanta hominum multitudine dedecore affici voluissent. Vides-ne quam in monendo prudentiam adhibeat? Ab aliis, nempe a Macedonibus, eos cohortatus est. « Notam enim, inquit, facio vo- » bis gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ. » Ab ipsis hortatus est, his verbis utens. Qui non solum facere, sed et velle cœpistis ab anno superiori. Tum a Domino

[1] 2 Cor. IX, 2.

quoque hortatus est, dicens : Nostis enim gratiam Domini nostri, quoniam propter vos egenus factus est, cum dives esset. Rursus ad firmum caput confugit, ab aliis exemplum petens. Zelotypum enim est mortalium genus. Et quidem par erat ut illi, Domini potius exemplo, ac deinde præmiorum spe moverentur; sed quia imbecilliores erant, hac potius ratione ipsos pertrahit. Neque enim quidquam est, quod tantum efficiat, quantum zelus. Ac velim animadvertas quam novo modo hoc invehat, Non enim dixit : « Hos imitemini : » sed quid? « Vestra æmulatio provoca» vit plurimos. » Quid ais? Aliquanto ante dicebas, quod voluntarie, et cum multa deprecatione, obsecrantes nos. Quomodo ergo vestra æmulatio? Ita est, inquit : non suasimus, non cohortati sumus : vos laudibus tantum extulimus, de vobis gloriati sumus : idque ad excitandos illos abunde fuit. Vides quomodo hos per illos, ac vicissim illos per hos excitet, atque zelotypiæ maximam laudem adjungat? Mox, ne animos illis attollat, orationem arte quadam castigantis more temperat, inquiens : « Vestra æmulatio » provocavit plurimos. » Perpende itaque quam turpe sit, eos ipsos, qui hujusce liberalitatis auctores aliis extiterunt, in hoc largitionis genere posteriores partes ferre. Ideo non dixit : « Illos imitemini : » neque enim tanto illos zelo inflammasset; sed quomodo? « Vestrum illi exemplum » secuti sunt : ne magistri, discipulis inferiores videamini. » Ac perspice quomodo, ut eos vehementius excitet atque incendat, cum iis se stare simulet, non secus atque in certamine quodam et contentione ad eorum partes se conferens. Ut enim superius dicebat : Voluntarii et cum multa exhortatione nos deprecantes, ad nos venerunt, ita ut Titum rogaremus, ut quemadmodum cœpit, ita et perficiat gratiam istam; ita hic quoque ait. « Idcirco misi

» fratres, ut ne quod gloriemur, evacuetur in hac parte[1]. » Vides-ne quam anxio ac trepido animo sit, ne ea quæ dixit, cohortationis tantum causa dixisse videatur, verum quia res ita se habeat, fratres, inquit, misi. Tantæ videlicet mihi propter vos curæ est, ne gloriatio nostra evacuetur. In quo ita se gerit Paulus, ut prorsus ad Corinthiorum partes sese adjungere videatur : tametsi revera omnibus æque consulit. Horum porro verborum hic sensus est : Magnopere propter vos glorior : apud omnes me effero, apud illos etiam me jactavi. Quocirca si procrastinetis, commune mihi vobiscum hoc dedecus erit. Atque hic quoque sermonem temperavit : adjecit enim : « In hac » parte; » non omnibus in rebus. « Ut, quemadmodum » dixi, parati sitis. » Neque enim dixeram eos paratos fore : sed omnia jam prompta ac parata esse, nec quidquam jam ipsis deesse. Hoc igitur, inquit, reipsa comprobari volo. Postea animi anxietatem his verbis amplificat. « Ne, » si venerint Macedones mecum, et imparatos vos invene- » rint, confundamur nos, ut non dicamus vos, in hac sub- » stantia gloriationis[2]. »

II. Major incutitur pudor, cum quis per multos spectatores adhibet, et eos qui audierunt. Nec vero dixit : « Ma- » cedones mecum duco, mecum enim illi ad vos se confe- » runt : » ne hoc dedita opera facere videatur. Quonam autem modo? « Ne forte, si venerint Macedones; » fieri siquidem potest ut veniant. Hoc quippe modo suspicionem omnem a se removet; si alio modo dixisset, contentiosiores illos redditurus erat. Vide quomodo non tantum spiritualibus, sed humanis etiam rationibus eos impellat. Nam etsi me, inquit, haud magni ducitis, ac fidenti animo estis, ut a me veniam impetraturi : at certe Macedonas vobis animo proponite : ne forte, si veniant, ac vos offen-

[1] 2 Cor. IX, 3. — [2] Ibid. 4.

dant : non dixit, nolunt, sed imparatos, nondumque munere vestro plene perfunctos, etc. Quod si non confestim largiri, turpe est, nihil prorsus, aut certe minus, quam par sit, largiri, cujus tandem dedecoris sit, cogites licet. Postea leniter simul, atque feriendum accommodate, id quod hinc eventurumest, exponit his verbis : « Confundamur » nos, ut non dicamus vos. » Rursusque orationem reprimit, dicens : « In hac substantia gloriationis. » Non, ut ipsos segniores efficiat : sed ut ostendat eos, qui aliis virtutibus floreant, curare debere ut in hac quoque magna cum animi fiducia versentur. « Necessarium ergo existimavi ro- » gare fratres, ut prius perveniant ad vos, et præparent » repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi » benedictionem, non tanquam avaritiam [1]. » Rursus istud alio modo repetit. Ac ne temere his verbis uti videatur, uullam aliam hujus itineris suscipiendi causam esse ait, quam ne ipsi pudore suffundantur. Vides ne jam, quomodo illa verba : « Superfluum est mihi scribere ad vos, » admonitionis exordium fuerint ? Perspicis quippe quot de hujusmodi ministerio verba fundat. Ad hæc illud quoque dicere licet, quod, ne secum ipse pugnare videatur, qui cum dixisset : « Superfluum, » tamen de ea re verba faciat, præterquam quod de celeritate ac munificentia promptitudineque animi disserit, per hæc illud etiam efficit. Hæc enim tria exigit : atque hæc quidem capita etiam in initio Epistolæ movit. Nam cum diceret : « In multo experimento » tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit, et altissima » paupertas abundavit in divitias simplicitatis eorum [2], » nil aliud his verbis significabat, quam quod multum contulissent, et cum gaudio ac celeritate : ac munerum amplitudo non modo illos mœrore minime affecisset, sed ne illud quidem, quod in tentationibus versarentur, quod ta-

[1] 2 Cor. IX, 5. — [2] Id. VIII, 2.

men gravius erat, quam facultates suas impertire. Atque etiam in his verbis : « Se ipsos nobis dederunt ; » eorum animi promptitudinem magnamque fidem ostendit. Rursum autem eadem hic quoque tractat. Quoniam enim liberalitas et hilaritas fere inter se pugnant, atque is quidem, qui multum tribuit, sæpe mœrore afficitur ; hic contra, ne doleat, parcius tribuit, vide quonam pacto, et cum ea, quæ ipsum decebat, prudentia utriusque curam gerat. Non enim dixit : Pauca lubenti animo dare præstat, quam multa invito : quandoquidem utrumque volebat, ut et multum, et libenter tribuerent. Quomodo? « Ut præpa- » rent vestram benedictionem paratam esse sicut benedic- » tionem, et non tanquam avaritiam. » Prius ab eo, quod jucundius ac levius erat, auspicatur, ut ne inviti largiantur. Benedictio enim est, inquit. En quo pacto inter cohortandum enascentem statim fructum ostendat : eosque qui tribuunt, benedictione refertos esse. Dicti quoque suavitate eos illexit. Nemo enim mœsto animo benedictionem impertit. Ac ne hoc quidem contentus, addidit : « Non tan- » quam avaritiam. » Ne existimetis, inquit, nos eam, ut avaros, accipere ; sed ut benedictionis auctores vobis simus. Avaritia enim eorum est, qui inviti tribuunt : ac proinde qui eleemosynam invitus confert, avaritiam dat, non benedictionem. Postea ab hoc rursus ad illud transit, nimirum ad hoc, ut prolixe ac munifice tribuant. « Hoc » autem dico, » hoc est, cum hoc illud quoque dico, quale illud : « Qui parce seminat, parce et metet ; et » qui seminat, in benedictionibus de benedictionibus et » metet [1]. » Non dixit : « Modice, » sed mitiore vocabulo utens, « Parce. » Quin semen quoque hanc rem appellavit, ut statim tibi ob oculos sese merces objiciat : ac messem cogitans plura te accipere, quam dare

[1] 2 Cor. IX, 6.

intelligas. Proinde non dixit : « Qui dat, sed qui seminat. » Non item : « Si vos seminaveritis : » verum in genere hoc extulit. Non denique « Largiter ; » sed quod multo majus, « In benedictionibus. » Tum rursus ad illud, quod suavitatem habebat, se recipit, dicens : « Unusquisque prout des- » tinavit in corde suo. » Magis enim liberam quis facultatem nactus, aliquid facit, quam necessitate adactus. Unde etiam in hoc immoratur. Postquam enim dixit : « Sicut destina- » vit, » subjecit, « Non ex tristitia aut ex necessitate. » Ac ne id quidem ipsi satis fuit : verum a Scriptura quoque testimonium affert, dicens : « Hilarem enim datorem dili- » git Deus [1]. » Vides quam assidue hoc ponat : « Non ut im- » perans dico. » Et, « Consilium hic do : » et, « Ut benedic- » nem, ac non tanquam avaritiam. « Ac rursus : « Non ex » tristitia, neque ex necessitate. Hilarem enim datorem di- » ligit Deus. » In quibus verbis per hilarem, munificum mihi significare videtur : tametsi hoc consilio vocem hanc assumpsit, ut ad prompto animo tribuendum impellat. Quia enim Macedonum exemplum, aliaque omnia ad inducendam largiendi amplitudinem sufficiebant, idcirco de ea haud multa verba facit, verum hortatur, ut ne inviti tribuant. Nam si virtutis opus est, quidquid autem necessitate fit mercedem aufert, jure id insinuat. Nec tantum monet : sed etiam, quod perpetuo facit, vota adhibet, dicens : « Potens autem est Deus omnem gratiam abundare » facere in vobis [2]. »

III. Per hujusmodi precem, cogitationem eam amolitur, quæ hujusmodi munificentiæ occurrere solet, ac nunc quoque plerisque impedimento esse. Complures enim eleemosynam dare pertimescunt, dicentes : Ne forte in paupertatem incidam, ne forte aliorum auxilio opus habeam. Ut igitur hunc metum solvat votum adjungit di-

[1] 2 Cor. IX, 7. — [2] Ibid. 8.

cens : « Potens est Deus omnem gratiam abundare facere » in vobis. » Non simpliciter dixit : « Implere, sed, abundare » facere. » Quid autem est gratiam abundare facere? Hoc est, tot tantisque opibus vos cumulare, ut munificentia copiosissime uti possitis. « Ut in omnibus omnem suffi- » cientiam habentes, abundetis in omne opus bonum [1]. » Vide quomodo ipsius precationi magna insit philosophia. Non opes ac redundantes facultates illis optat, verum « Omnem sufficientiam. » Neque hoc tantum mirabile in illo est, sed quod, ut superfluum non apprecatur ; ita nec premit nec cogit illos, ipsorum infirmitati se attemperans, ut ex paucis residuis pecuniis largiantur ; sed precatur ut quantum satis sit, habeant : simulque illud ostendit, beneficiis divinitus acceptis non abutendum esse. « Ut abundetis, » inquit, in omne opus bonum. » Ideo, inquit, hæc peto, ut aliis quoque tribuatis. Nec dixit : « Tribuatis, sed, abunde- » tis. » Nam in carnalibus quidem, quantum sat sit, ipsis petit : at in spiritualibus, ut etiam abundent, postulat, non in eleemosyna tantum, sed etiam in omnibus aliis rebus : nempe : « In omne opus bonum. » Postea consultorem ipsis Prophetam adhibet, quæsito ejusmodi testimonio, quo ad munificentiam excitentur : aitque : « Sicut scriptum est : » Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæcu- » lum sæculi [2]. » Hoc est id quod aiebat : « Ut abundetis. » Hoc enim verbum, dispergere, nil aliud indicat, quam copiose largiri. Etsi enim ipsa non manent : ea tamen, quæ ex ipsis oriuntur, manent. Hoc namque mirabile est, quod, quæ asservata pereunt, eadem cum disperguntur, manent, et quidem in perpetuum. Per justitiæ porro vocabulum hoc loco benignitatem intelligit. Justos quippe homines efficit, peccata ignis in modum assumens et conficiens, cum largissime profunditur. Quocirca ne parce nos gera-

[1] 2 Cor. IX, 8. — [2] Ibid. 9, ex Psal. CXI, 9.

mus : sed plena confertaque manu seramus. Annon perspicis quanta histrionibus ac scortis largiantur? Dimidium saltem eorum Christo tribue, quæ illi saltatoribus tribuunt. Tantum saltem fame laboranti præbe, quantum illi, ambitione ducti, scenicis impertiunt. Illi etenim scortorum corpus infinito etiam auro convestiunt : at tu ne tenui quidem veste Christi carnem obvolvis, idque cum nudam eam cernas. Quanam hoc venia dignum esse queat? quod non supplicii genus hoc meretur: cum ille in eam, quæ ipsi exitio atque infamiæ est, tot munera conferat, tu contra ne minimum quidem ei, qui te servat clarioremque efficit? Verum in ventrem quidem, ac temulentiam, et luxuriam sumptus faciens nusquam paupertatis meministi: ac si sublevanda cujuspiam paupertas est, quovis egentior existis. Atque ita affectus es, ut parasitos et assentatores alens, perinde oblecteris, ac si e fontibus sumptus haurires : cum autem pauperem uspiam cernis, tum tibi paupertatis metus ingruit. Ideo et a nobis ipsis, et ab aliis tandem condemnabimur, necnon ab iis qui virtute floruerunt, et a peccatoribus. Dicturus est enim tibi : Quare in rebus honestis non perinde munificus extitisti? Verum ille quidem, cum meretrici daret, nihil horum secum reputabat; tu vero Domino tribuens, qui te sollicito animo esse vetuit, metu ac tremore totus concuteris? Et qua tandem venia dignus esse queas? Nam si homo acceptum beneficium non negligit, sed gratiam rependit : multo utique magis Christus gratiam relaturus est. Etenim qui ne beneficio quidem ullo accepto, largitur, annon idem, cum acceperit, vicem relaturus est? Quid ergo, inquies, cum nonnulli multis impensis factis, aliorum ope atque auxilio opus habeant? Tu mihi eos commemoras, qui facultates omnes suas expenderunt, cum tu ne obolum quidem impertias. Pollicere prius te bona omnia tua expensurum, et tunc de

illis percontare. Dum tu tenax es, atque e tuis facultatibus paucissima tribuis, quid tu mihi istas excusationes prætendis? Neque enim te ad summum paupertatis verticem subvehimus: verum ut redundantia circumcidas, idque duntaxat, quod satis sit, expetas, postulamus. Id porro in eo situm est, ut ea tibi suppetant, sine quibus duci vita nequit. Ab his nemo te evellit, ne quotidianum victum prohibet: victum dico, non delicias; indumenta, non ornamenta. Quanquam etiam, si quis rem accurate expendat, hoc maxime voluptas est. Sic enim considera. Utrum horum potius in deliciis versari dixerimus, eum-ne qui oleribus vescitur, commodaque valetudine est, nec quidquam molestiæ patitur; an eum, qui Sybaritica mensa utitur (4), ac sexcentis morbis scatet? Lquet, profecto, quod illum. Itaque ne quid amplius requiramus, si in deliciis versari, et incolumi valetudine esse volumus: atque ea re sufficientiam definiamus. Et qui solis leguminibus vivere, ac sanitatem tueri potest, nihil præterea requirat. Qui autem imbecilliore valetudine est, atque olerum medicina opus habet, ab ea ne arceatur.

IV. Quod si quis adhuc infirmior fuerit, ac modico carnium adjumento opus habeat, ne eo quidem ipsi interdicemus. Neque enim hæc eo suademus, ut homines opprimamus, ac de medio tollamus: sed ut superflua circumcidamus. Superfluum porro est, quod necessarium usum excedit. Nam cum, hoc quoque remoto, sane atque honeste vitam transigere possumus, superflue procul dubio adjungitur. Hoc et in vestibus et in mensa, et in domo et in omnibus aliis consideremus: ac necessarium usum ubique quæramus. Nam quod superfluum est, id quoque inutile est. Cum tu operam dederis, ut mediocritate contentus sis, tum demum te, si viduam illam imitari volueris, ad ea, quæ his majora sunt, subvehemus? Neque enim

ad mulieris illius philosophiam adhuc pervenisti, quandiu id tibi curæ est, ut, quantum satis sit, habeas. Illa enim superius assumens, alimenta etiam sua deposuit. Num tu igitur de necessariis adhuc hæsitabis? Annon te pudet, a muliercula vinci, ac non modo illam imitando non assequi, sed ab ea magno intervallo superari? Nec enim illa his quibus vos, verbis usa est: Quid de me futurum est, si insumptis omnibus facultatibus eo redigar, ut aliorum auxilio opus habeam? verum libenter ac magnifice bona sua exuit. Nam quid de ea Veteris Testamenti vidua dicam, quæ Eliæ tempestate fuit[1]? Illa etenim non in paupertatis tantum, sed etiam in mortis periculum venerat, nec sui duntaxat, sed et filiorum. Neque enim fore expectabat, ut ab aliis acciperet: sed ut quamprimum interiret. Verum Prophetam vidit, inquies, atque hinc adducta est, ut liberalitate uteretur. Annon innumeros sanctos cernitis? Et quid sanctos dico? Imo ipsum Prophetarum Dominum stipem petentem videtis: ac ne sic quidem beneficentiam induitis, verum promptuaria habentes eructantia ex hoc in illud, ne ex eo quidem, quod superfluit, impertitis. Quid ais? Præsens erat Propheta, idque eam impulit ut tantum liberalitatis specimen ederet? Id enim magna admiratione dignum est, quod magnum atque eximium virum eum esse credidit. Quomodo enim non dixit, quæ barbaram et alienigenam mulierem cogitare consentaneum erat: Si Propheta hic esset, non opem meam desiderasset: si Dei amicus esset, haud cum ille neglexisset? Sit ita sane, quod Judæi has scelerum pœnas luant: hic autem qua de causa? At nihil horum cogitavit, verum ædes suas ipsi, et ante ædes animum patefecit, suasque omnes facultates in medio posuit, missaque natura, contemptisque liberis, hospitem omnibus rebus antetulit.

[1] 3 Reg. XVII.

Perpende itaque quod nobis supplicium constituetur, cum muliere vidua, egente, alienigena, barbara, liberorum parente, horum, quæ nobis nota sunt, nihil cognitum habente, inferiores imbecillioresque fuerimus. Neque enim si robustum corpus habeamus, fortes proinde sumus. Etenim is demum hac virtute præditus est, jaceat licet in lecto, qui internis viribus pollet. Quibus demptis, etiamsi tanto corporis robore præditus sit, ut vel montem avellere queat, haud tamen illum puella, vel misera anu, valentiorem esse dixerimus. Nam ille quidem cum incorporeis vitiis confligit : hic contra ne contueri quidem ea audet. Atque ut hanc fortitudinis normam esse intelligas, ab hoc ipso exemplo id colligas licet. Quid enim hac muliere fortius fingi possit, quæ et adversus naturæ tyrannidem, et adversus vim famis, ac mortis minas strenuo animo stetit, atque hæc omnia superavit? audi quippe quomodo Christus eam commendet. « Multæ enim, inquit, erant viduæ in diebus » Eliæ : et ad nullam harum missus est Propheta, præter- » quam ad illam[1]. » Dicam aliquid magnum ac stupendum. Ad hospitalitatis laudem illa plus attulit, quam pater noster Abraham. Non enim ad gregem accurrit, ut ille : verum a pugillo omnes, qui hospitalitatis nomine clari extiterunt, superavit. Ille enim idcirco vincebat, quia hoc munus sibi ipse assumpsit : at hæc hospitis causa ne filiis quidem pepercit ; idque cum futura bona non expectaret. Nos contra, cum nobis regnum ostendatur, cum gehennæ minæ intendantur, cum, quod omnibus majus est, Deus tot ac tanta pro nobis patrarit, atque his rebus gaudeat, torpore cadimus. Ne obsecro : verum dispergamus, ac demus pauperibus, ut dare par est. Multum enim et paucum Deus, non munerum mensura, sed dantis facultate metitur. Ex quo fit, ut plerumque eo, qui obolum

[1] Luc. v, 25.

duntaxat pependit, minus tu pependeris, qui centum aureos stateres pependisti; ex superfluo enim jecisti. Sed tamen ita saltem fac : et statim ad uberiorem munificentiam venies. Sparge pecunias, ut justitiam colligas. Neque enim ea cum pecuniis adesse vult : verum per eas quidem : sed non cum iis nobis adest. Non enim fieri potest, ut et pecuniarum cupiditas et justitia simul habitent. Distinctas quippe sedes habent. Ne ea jungere stude, quæ jungi nullo modo possunt : verum pecuniæ amorem, velut tyrannum quemdam abige, si vis reginam accipere. Hæc enim regina est, homines ex servitute in libertatem vindicans : cum contra omnino illa faciat. Quæ cum ita sint, omni studio illam fugiamus, hanc amplectamur : ut et hujusce vitæ libertate fruamur, et regnum cœlorum consequamur, quod nos omnes nancisci contingat per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

CAPUT IX.

Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad vescendum suppeditet : et multiplicet semen vestrum, et augeat fœtus frugum justitiæ vestræ[1].

I. Pauli prudentiam hinc maxime quispiam admirari possit, quod, quemadmodum et a spiritualibus et a carnalibus cohortationem duxit, ita etiam in mercede rursus idem facit, utrasque vices constituens. Illud siquidem :

[1] 2 Cor. IX, 10.

« Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæ-» culum, » ad spiritualem mercedem spectat : hoc autem, « Multiplicet semen vestrum, » ad carnalem remunerationem. Nec tamen hic consistit : verum rursum adhuc ad spiritalia transit, frequenter ea inter se componens. Illud enim, « Augeat fœtus justitiæ vestræ, » spirituale est. Hoc autem variandæ orationis causa facit, tum ut ignavas eorum et inertes cogitationes radicitus evellat, tum ut paupertatis metum plurimis rationibus eximat, ac præsenti etiam hoc exemplo. Nam cum iis, qui terram conserunt, det Deus, cum iis qui corpus alunt, ubertatem præbeat; multo utique magis iis, qui cœlum excolunt, atque animi curam gerunt; quandoquidem in eam impensiorem curam conferri vult. At vero id quidem argumentationis modo minime ponit, ut dixi, verum per precationis speciem : ut simul et argumentationem perspicuam faciat, et magis eos in spem inducat, non ab iis tantum quæ fiunt, sed etiam ab hujusmodi precatione : « Suppeditet enim, inquit, et » multiplicet semen vestrum, et augeat fœtus justitiæ ves-» træ. » In quibus verbis rursum liberalitatem sine ulla suspicione significat; hoc enim indicant hæc verba, « Sup-» peditet et multiplicet; » simulque non sinit nos præter ea, quæ ad vitam tuendam necessaria sunt, quidquam exquirere, cum ait, « Panem ad vescendum : » nam id quoque cum primis in Paulo admirari licet, quod prius etiam jam astrusit, nempe quod in rebus necessariis nihil ultra, quam opus sit, nos exquirere sinit : in spiritalibus autem nos admonet, ut ingentes opes nobis comparemus. Ac proinde superius dicebat : « Ut sufficientiam habentes abundetis in » omne opus bonum. » Et hic, « Qui ministrat panem ad ves-» cendum, multiplicet semen vestrum, » hoc est, spirituale. Neque enim eleemosynam duntaxat exigit, sed copiosam et affluentem. Quo fit, ut eam semen quoque

assidue appellet. Ut enim triticum consitum florentes segetes reddit : ita etiam eleemosyna multos justitiæ manipulos efficit, atque ineffabilem segetem edit. Postquam autem tantam ipsis ubertatem exoptâvit, ostendit rursus ubinam ea impendi debeat, his verbis utens. « Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, » quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo[1]. » Non ut in ea, quæ minime decet, opes vestras insumatis, sed in ea, ex quibus plurima gratiarum actio ad Deum redit. Magnas quippe res Deus arbitrii nostri effecit : ac minora sibi ipsi relinquens, majora nobis concessit. Alimenti enim illius, quo corpus alitur, arbiter ipse esse voluit : spiritalis autem curam nobis commisit. Hoc quippe in arbitrio nostro situm est ut segetem nostram virentem exhibeamus. Neque enim ea imbres desiderat, partiumque anni temperiem : sed voluntas modo adsit, etiam ad ipsum usque cœlum curret. Per simplicitatem porro hoc loco munificentiam intelligit : quæ quidem per nos efficit, ut gratiæ Deo habeantur. Neque enim hinc solum eleemosyna existit : sed etiam permultæ gratiarum actionis materia : nec solum gratiarum actionis, sed etiam multarum aliarum rerum, quas etiam ipsas orationis progressu ponit : ut cum illud demonstrarit, multa hinc emolumenta exoriri, promptiores atque alacriores ipsos reddat. Quænam igitur sunt multa hæc commoda ? Audi ipsum loquentem : « Quoniam ministerium hujus officii non solum supplet ea quæ » desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum » actiones Deo, per probationem ministerii hujus. Glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Evangelium Christi, et simplicitate communicationis vestræ » in illos et in omnes. Et in illorum obsecratione pro vobis, » desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in

[1] 2 Cor. IX, 11.

» vobis[1]. » Hæc autem verba hunc sensum habent : primum sanctorum egestatem ac penuriam non modo expletis, sed etiam exundatis, hoc est plus etiam, quam necesse sit, ipsis impertitis. Deinde per eos laudem ad Deum mittitis; ipsius enim gloriam ob confessionis vestræ obedientiam prædicant. Ne enim eos ostendat hoc duntaxat nomine, quod beneficiis affecti sint, gratias agere, vide quam sublimes eos reddit : quod in Epistola ad Philippenses ait : « Non quia requiro datum[2] : » his quoque hoc testificor. Nam gaudent illi quidem, quod res eas, quarum inopia premuntur, ipsis subministretis, ac paupertatem eorum sublevetis : multo magis autem, quod Evangelio ita subditi sitis. Cui rei hoc argumento est, quod tam munifice tribuatis. Id enim Evangelium præscribit. « Et simplicitate communicationis vestræ in illos, et in » omnes. » Atque ideo, inquit, Deum laudibus efferunt, quod non erga eos duntaxat, sed etiam erga omnes tam liberales sitis. Hoc rursus ad eorum laudem spectat, nempe quod pro iis quoque gratias agant, quæ in alios conferuntur. Neque enim, quæ sua sunt duntaxat ornant : sed aliorum quoque commodis consulunt; idque cum in extrema paupertate versentur. Quod magnæ eorum virtutis indicium est. Nihil enim perinde invidia æstuat, ut id hominum genus, quod egestate laborat. At illi hoc vitio vacant : tantumque abest, ut ob vestra in alios beneficia discrucientur, ut ex illis non minus gaudeant, quam ex iis, quæ ipsi accipiunt. « Et ipsorum obsecratione pro vobis. » Nam pro illis quidem, inquit, gratias Deo agunt : pro vestra autem charitate, atque congressu, cum rogant, ut vestro conspectu sibi frui liceat. Hoc enim non ob vestras opes expectunt : sed ut gratiæ vobis datæ spectatores sint.

[1] 2 Cor. IX, 12-14. — [2] Philip. IV, 17.

II. Vides-ne Pauli prudentiam? quomodo eorum virtutem efferens, laudem omnem Deo ascripserit, id gratiam vocas. Postquam enim magna de ipsis locutus est, ministros nuncupans, atque ipsos in cœlum evexit; siquidem ipsi ministrabant, ipse subminister erat; et probatos illos appellans, ostendit Deum harum omnium rerum auctorem esse : atque ipse una cum illis Deo in hæc verba gratias agit, « Gratia autem Deo super inenarrabili dono ejus[1]. » Per donum hoc loco tot ac tanta illa bona intelligit, quæ, tam iis, qui accipiunt, quam qui dant, per eleemosynam comparantur : vel arcana illa bona, quæ per ipsius præsentiam orbi terrarum universo amplissime tributa sunt : id quod etiam magis conjicere licet. Ut enim illos coërceret ac largiores redderet, quæ a Deo acceperant ipsis commemorat. Hoc enim maximum est ad virtutem omnem incitamentum ; ideoque hic sermonem claudit. Quod si Dei beneficium inenarrabile est, ecquid tandem eorum furori par esse queat, qui in pervestiganda ipsius essentia curiose versantur? Nec vero ipsius duntaxat beneficium sermonem omnem excedit : sed etiam pax ea, per quam supera cum inferis reconciliavit, omnem cogitationem superat. Quamobrem operam demus, ut, cum tanta gratia fruamur, parem vitæ probitatem præstemus, magnamque eleemosynæ curam geramus. Geremus autem, si id quod modum excedit fugiamus, si temulentiam, si ingluviem. Nam et esca et potus nobis a Deo idcirco data sunt, non ut iis ingurgitemur, sed ut alamur. Neque enim vinum est, quod temulentiam gignit : si enim ita se res haberet, omnes temulentos esse necesse esset. At, inquis, oporteret ipsum, nec largius haustum nocere. Ebriorum hæc verba sunt. Nam cum largius adhibitum noceat, ac ne sic quidem ab immodico potu abstineas, cum hoc adeo fœdum

[1] 2 Cor. IX, 15.

et noxium sit, ac ne sic quidem improbæ cupiditati finem imponas, si liceret et multo mero uti, et nullo hinc detrimento affici, quomodo bibendi aviditatem compressisses? Annon flumina quoque in vinum verti cupiisses? annon omnibus rebus pestem atque exitium attulisses? Si alimenti certa mensura est, quam cum excedimus, valetudinem lædimus, ac ne sic quidem tamen frenum pati potes, verum eo perrupto omnes omnium facultates accipis, ut improbæ gulæ tyrannidi administram operam præstes; quid non fecisses, si modus hic a natura constitutus sublatus esset? Annon universum vitæ tempus in hoc impendisses? Num igitur oportebat cupiditatem adeo absurdam confirmare, atque perniciem ex immoderatione nascentem minime coërcere? Et quot tandem hinc alia incommoda non orta fuissent? Verum, o vecordes homines! qui cum in crapula reliquisque luxuriæ generibus, tanquam in cœno volutentur, si paulum resipuerint, nihil aliud sedentes faciunt, quam ut his verbis utantur: Cur hoc in hanc rem insumitur? cum contra peccata ipsi sua accusare debeant. Nam pro eo quod ais: Quare Deus certos fines constituit? quare non omnia temere feruntur? ita loquere: Quare ebrietati studere non desinimus? quare non satiamur? quare animantes rationis expertes stoliditate superamus? Hæc enim eos inter se quærere conveniebat, atque Apostolorum vocem audire, perspectumque habere quotnam his viris bona ex eleemosyna oriri testetur, atque hunc thesaurum præripere. Hoc enim nempe pecunias aspernari, probos, ut ab eo dictum est, homines reddit; et, ut Dei gloria celebretur, efficit: et charitatem inflammat: et magnitudinem animi gignit: et sacerdotes constituit sacerdotio fungentes, quod ingentem mercedem afferat. Nam qui eleemosynæ studiosus est, non ille quidem talari veste indutus est, nec tintinnabula circumfert, nec co-

rona redimitus est : verum beneficentiæ stola, quæ sacram illam vestem sanctitate superat, vestitus est, oleoque delibutus, non ex materia, quæ in sensum cadat, sed a Spiritu effecto : coronam a commiseratione contextam habet; ait enim Scriptura : « Qui coronat te in misericordia » et miserationibus[1] : » ac pro lamina Dei nomen gestat, imo Dei similitudinem assequitur; quomodo? « Similes, » inquit, eritis Patri vestro qui in cœlis est[2]. »

III. Vis-ne etiam ipsius altare intueri? Non illud Beseleel, non ullus artifex alius extruxit, sed Deus ipse : non ex lapidibus, sed ex materia cœlo illustriore, hoc est, ex animis ratione præditis. At dices : In Sancta sanctorum ingreditur sacerdos. Licet tibi, hoc sacrificii munus obeunti, in adyta magis tremenda ingredi, in quibus nemo adest, nisi Pater tuus, qui te in abscondito videt[2] : in quibus nemo alius cernit. Quomodo, inquies, fieri potest, ut nemo videat, cum palam sit altare? Hoc enim est, quod admirationem movet : quia tunc quidem portæ undique, et vela solitudinem efficiebant : nunc vero palam rem sacram facienti, ut in Sanctis sanctorum, majoreque cum animi horrore hoc facere licet. Nam cum non humanæ ostentationis causa hoc facis, viderit licet universus orbis, nullus vidit, quando ita fecisti. Neque enim tantum dixit Christus : « Ne faciatis coram hominibus : » sed adjecit, « Ut videamini ab eis. » Hæc ara ex ipsis Christi membris constat : ac Domini corpus altare tibi efficitur. Hoc ipsum verere. In carne victimam Domini immolas. Hoc altare præsenti quoque altari terribilius est, nedum veteri illo. Verumne turbemini. Hoc enim admirandum quidem est ob victimam, quæ in ipso imponitur : illud autem, hoc est, hominis misericordiæ studiosi, non hoc duntaxat nomine, sed etiam quia ex ipsa quoque victima, quæ hoc

[1] Psal. CII, 4. — [2] Matth. V, 45. — [3] Id. VI, 4.

efficit, constructum est. Rursum hoc altare admirandum est, quia natura quidem lapis est, sanctum autem efficitur, postquam Christi corpus excipit : illud vero, quia Christi corpus est. Itaque hoc horribilius est quam illud, cui tu laïcus astas. Ecquid jam tibi Aaron videtur, si cum his rebus conferatur? quid corona? quid tintinnabula? quid Sancta sanctorum? Nam quid jam vetus illud altare ad comparationem afferre necesse est, cum etiam cum hoc nostro collatum, adeo splendidum apparuerit? At tu altare quidem hoc in honore habes, quia Christi corpus capit, eum autem, qui ipsummet Christi corpus est, contumelia afficis, ac pereuntem despicis. Hoc altare ubique et in vicis, et in foro situm videre poteris, singulisque horis in eo rem sacram facere. Nam hic quoque sacrificium obitur. Et sicut stat sacerdos, Spiritum accersens : ita tu quoque Spiritum accersis, non voce, sed rebus ipsis. Neque enim quidquam est, quod perinde Spiritus ignem retineat atque accendat, ut oleum istud largiter effusum. Quod si etiam scire expetis, quid fiant, quæ abs te deponuntur, accede, et ea tibi commonstrabo. Quisnam igitur hujus aræ fumus est? quæ fragrantia? Gloria, et gratiarum actio. Quonam usque progreditur? Ad cœlum usque? Imovero ipsum cœlum transcendit, et cœlum cœli : atque regio ipsi solio astat : « Preces enim tuæ, inquit, et eleemo» sinæ ascenderunt in conspectum Dei [1]. » Atque ea odoris suavitas, quæ in sensum cadit, ne magnam quidem aëris portionem intersecat : hæc autem ipsos etiam cœlorum fornices reserat. Ac tu quidem taces, res autem ipsa clamat : fitque sacrificium laudis, non vitula jugulata, nec pelle cremata, sed spiritali anima, quæ sua sunt, afferente. Omni enim humanitatis genere sacrificium istud est præstantius. Cum ergo pauperem fide præditum cernis,

[1] Act. x, 4.

existima te altare videre. Cum hujusmodi pauperem conspicis, non modo cum contumelia ne affice, sed etiam verere. Quod si alterum contumeliam ipsi inferentem videas, prohibe atque injuriam propulsa. Sic enim poteris et ipse propitium Deum habere, ac promissa bona consequi; quæ utinam nobis omnibus consequi detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor per omnia sæcula. Amen.

HOMILIA XXI.

CAPUT X.

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem vos ne præsens audeam per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam qui arbitrantur nos, tanquam secundum carnem ambulemus [1].

I. Postquam institutum de eleemosyna sermonem, ut oportebat, absolvit, ostenditque plus eos a se amari, quam ab ipsis ametur, atque insuper de patientia sua et de tentationibus verba fecit, tempestive jam ad objurgandam se confert, pseudo-apostolos subindicans, et in iis quæ molestiora erant, sermonem concludens, ac se ipsum commendans. Nam hoc quoque in tota Epistola facit: idque etiam sentiens, plerumque se ipse corrigit, his verbis utens: Num iterum nos ipsos commendamus? atque ul-

[1] 2 Cor. x, 1, 2.

terius progrediens. Non rursus nos ipsos commendamus : sed occasionem damus vobis gloriandi. Et postea : Insipiens factus sum gloriando : vos me coëgistis. Ac multas hujusmodi correctiones adhibuit. Ne vero quispiam aberrabit, qui hanc Epistolam Pauli encomium appellarit : adeo copiose, et quæ gratiæ sunt, et quæ ad ipsius patientiam attinent, largiter describit. Quoniam enim nonnulli erant, qui magnifice de se sentirent, ac se ipsos Paulo anteferrent, eumque ut arrogantem, ut nullus pretii hominem, ut nihil sani docentem, traducerent; nam hoc corrupti eorum animi vel maximum erat indicium ; vide quomodo eos objurgare incipiat. « Ipse autem ego Paulus. » Vides-ne qua gravitate, qua auctoritate loquatur? Hoc enim perinde est ac si diceret : Obsecro vos, ne me cogatis, ac mea adversus eos, qui me parvipendunt, et carnalem hominem esse existimant, potentia uti sinatis. Hoc porro minis illis acerbius est, quas in priore ad eos Epistola his verbis intentabat : « In virga veniam ad vos, an in » charitate et spiritu lenitatis [1] ? » Nunc autem, quasi non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. Veniam autem et cognoscam, non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem. Utrumque etenim hoc loco ostendit, nimirum et potentiam, et lenitatem ac patientiam, ut qui tali modo tamque accurate roget atque obsecret, ut ne ad ultricis suæ potentiæ demonstrationem venire necesse habeat, atque ferire ac supplicio afficere, pœnasque ab iis extremas expetere. Hoc enim his verbis subindicavit : « Rogo » autem vos ne præsens audeam per eam confidentiam, » qua existimor audere in quosdam qui arbitrantur nos, » quasi secundum hominem ambulemus. » Interim vero ad id, quod in initio positum est, sermonem conferamus. « Ipse autem ego Paulus. » Magna in his verbis emphasis,

[1] 1 Cor. IV, 21.

magna gravitas inest, ut alio loco ait : « Ecce ego Paulus » dico vobis [1]. » Et rursus : « Ut Paulus senex [2] ; » et rursum alio loco : « Ipsa enim astitit multis, et mihi ipsi [3] ; » eodem modo hic quoque ait : « Ipse autem ego Paulus. » Atque illud quidem magnum est, quod ipse obsecret : sed alterum majus, quod adjunxit dicens : « Per clementiam et benig- » nitatem Christi. » Nam quia magnum ipsis pudorem incutere studet, clementiam ac mansuetudinem prætendit : hac ratione obnixius supplicans, perinde ac si diceret : « Ipsam Christi mansuetudinem, per quam vos rogo, vereamini. » Hoc autem ideo dicebat, ut illud planum faceret, se quantamvis illi necessitatem afferrent, tamen ad lenitatem propensiorem esse : nec quod viribus non valeret aspere agere, quia sic etiam Christus faciebat. « Qui » in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem » confido in vobis. » Quid hoc est? Vel ironice loquitur, eorum verba usurpans. Hoc enim illi dicebant, quod cum præsens ipse esset, nullius omnino pretii, sed vilis ac despicabilis esset : cum autem abesset, tum demum intumesceret, ac magnifice loqueretur, ipsosque vexaret ac minis insectaretur. Hoc quippe per hæc verba, quæ sequuntur, subindicat : « Quoniam, inquit, Epistolæ graves » sunt, præsentia autem corporis infirma, et sermo con- » temptibilis. » Ergo vel per ironiam, inquit, magnam asperitatem declarans, ac dicens : Ego ille, coram humilis, ego ille vilis, ut ipsi aiunt; cum autem absum, sublimis : vel certe hoc vult, se, quamvis magnifice loquatur, non ex arrogantia hoc facere, sed quod eorum fiducia niteretur. « Rogo autem vos ne præsens audeam hac confidentia, » qua existimor audere in quosdam, qui nos secundum car- » nem ambulare arbitrantur. » Vides quanta sit hæc indignatio : quamque his verbis eos perspicue arguat? Rogo

[1] Galat. v, 7. — [2] Philem. 4. — [3] Rom. xvi, 2.

enim vos, inquit, ne in eam necessitatem me adducatis, ut ostendere cogar, quod præsens quoque viribus ac potentia polleam. Quia enim dicebant me absentem magna adversum vos audacia uti atque efferri, his verbis usus sum, idcirco obsecro ne mihi hanc necessitatem afferant, ut potentia mea utar. Hoc enim significat illud, « Ea con» fidentia. » Nec dixit, « Qua paratus sum, » sed, « Qua » existimor. » Necdum enim hoc constitutum est : verum ipsi occasionem præbent : at ego ne sic quidem hoc facere in animum induco. Atqui, non ut se, sed ut Evangelium ulcisceretur, hoc faciebat. Quod si, ubi prædicationis causa tuenda erat, minime acerbum se præbet, sed moras nectit, rogatque ne tanta sibi necessitas inferatur, multo minus in suis injuriis propulsandis quidquam hujusmodi fecisset.

II. Hoc igitur, inquit, mihi indulgete, ut ne necesse habeam ostendere, quod coram etiam, adversus quos par sit, fiducia uti queam, hoc est, eos punire ac supplicio afficere. Vides-ne quam a gloriæ studio alienus esset, nec ostentationis causa quidquam faceret : ut qui, cum necesse esset, audaciam tamen id appellaret. Rogo enim, inquit, ne præsens audeam ea confidentia, qua existimor audere in quosdam. Hoc enim magistri officium est, non confestim pœnas sumere, sed corrigere, atque in inferendis suppliciis cunctantem ac tardum esse. Quosnam porro eos intelligit, quibus comminatur? Eos videlicet, qui de nobis ita existimant, tanquam secundum hominem ambulemus. Nam cum illi, ut hypocritam, ut improbum atque arrogantem insimulabant. « In carne enim ambulantes, non » secundum carnem militamus [1]. » Hic jam eos figurata voce terret. Carnem enim gerimus, inquit, non id inficior : verum carni non vivimus. Imovero ne hoc quidem

[1] 2 Cor. x, 3.

dixit, sed aliquantisper reservavit, quod ad vitæ laudem pertineret : ac prius de prædicatione disserit, ostendens eam minime humanam esse, nec inferiore ope indigere. Quocirca non dixit : « Non secundum carnem vivimus, » sed, « Non secundum carnem militamus ; » hoc est, bellum quidem ac dimicationem suscepimus : at carnalibus armis minime decertamus, nec humanis auxiliis nos tuemur. « Arma enim nostra non sunt carnalia [2]. » Quænam enim arma carnalia sunt ? Opes, gloria, principatus, facundia, gravitas, concursationes, assentationes, simulationes, aliaque ejusmodi. At nostra arma non talia sunt. Qualia ergo ? « Potentia Deo. » Nec dixit : « Nos haud carnales sumus, » sed, « Arma nostra. » Nam, uti jam dixi, de prædicatione verba prius facit, potentiamque universam Deo ascribit. Nec dixit : Spiritualia, quanquam hoc vocabulum adhibendum esset, ut carnalibus opponeretur, sed, « Potentia ; » per hoc illud quoque significans, atque ostendens, quod illorum arma infirma et imbecilla sint. Atque animadverte quam ipse fastus omnis sit expers. Non enim dixit : Nos potentes sumus, sed, « Arma nostra Deo potentia sunt. » Non nos ea talia paravimus : sed Deus ipse. Quoniam enim ipsi flagris cædebantur, et exagitabantur, atque innumeris malis premebantur, quæ quidem imbecillitatis argumentum erant, idcirco Dei potentiam ostendens ait : « Sed Deo potentia » sunt. » Nam hoc imprimis ipsius vim indicat, quod per hæc arma victoriam adipiscatur. Itaque tametsi nos hæc gestamus : at ipse tamen est, qui per ea dimicat, et operatur. Postea horum quoque armorum longum encomium texit dicens : « Ad destructionem munitionum. » Ac ne munitionis audito nomine, quidquam sensibile cogites, ait : « Consilia destruentes ; » per figurarum loquendi genus emphasim indicans : per id autem quod subjunxit,

[2] 2 Cor. x, 4.

spiritale hoc bellum esse declarans. Munitiones enim istæ, non corpora, sed animos obsident. Quare illis firmiores sunt : ob idque majoribus etiam armis opus habent. Munitionum porro vocabulo Græcorum fastum intelligit, et sophismatum atque argumentationum vim. Et tamen omnia contra ipsos parata arma superavit. « Consilia destruentes, » atque omnem altitudinem extollentem se adversus scien- » tiam Dei [1]. » Persistit in metaphora, ut significantius sese exprimat. Quamvis enim munimenta sint, inquit, quamvis turres, atque aliud quidvis : his tamen armis cedunt. « Et » captivantes omnem intellectum in obsequium Christi. » Atqui incommodam significationem habet captivitatis vocabulum. Est enim libertatis eversio. Cur ergo hac voce usus est? Secundum alteram significationem. Captivitatis enim nomen duplicem significatum habet; nempe et vi captum esse, atque ita expugnatum, ut jam nulla resurgendi facultas sit. Itaque posterioris hujus significationis ratione hoc vocabulum usurpavit. Ut enim, cum ait : « Alias Eccle- » sias expoliavi [2], » his indicat se non furtim accepisse, sed eas expoliasse, atque omnia accepisse : sic etiam hoc loco cum ait : « In captivitatem redigentes. » Neque enim ex æquo pugnabat Paulus; sed facillime victoriam obtinebat; non dixit : Unum, aut duos, sed, omnia; non dixit : Vincimus tantum ac superiores existimus, sed : « In capti- » vitatem redigimus : » ut superius etiam non dixit : Tormenta propugnaculis admovemus, sed, destruimus : armis quippe, inquit, longe eos antecellimus. Non enim verbis pugnamus : sed rebus adversus verba : non in carnali sapientia, sed in spiritu mansuetudinis ac potentiæ. Quomodo ergo gloriaturus eram, ac per sermonem jactaturus, et per Epistolas comminaturus; ut illi eum criminabantur

[1] 2 Cor. x, 5. — [2] Id. xi, 8.

dicentes : « Epistolæ quidem graves [1] ; » cum vis nostra in his minime sita esset?

III. Postquam autem dixit : « In captivitatem redigentes » omnem intellectum in obsequium Christi ; » quia captivitatis nomen durius erat, tropum hunc confestim dissolvit, his verbis utens : « In obsequium Christi, » a servitute in libertatem, a morte ad vitam, ab exitio ad salutem. Neque enim tantum adversarios sternimus ; sed eos ad veritatem transferimus. « Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia [2]. » Hoc loco non illos tantum, sed et hos quoque metu concutit. Vos enim, inquit, expectamus, ut posteaquam nostris admonitionibus ac minis correcti ac repurgati, atque ab eorum societate abducti fueritis, tum demum illis, qui incurabili morbo laborant, solis relictis, supplicium inferamus, cum vos prorsus ab ipsis abscesseritis. Nam obeditis quidem nunc quoque : verum non integre. Atqui, inquies, si hoc nunc fecisses, majus lucrum consecutus fuisses. Minime vero. Si enim nunc hoc fecissem, vos quoque eodem supplicio involvissem. At dices : Eos quidem pœna afficere oportebat, nobis autem parcere. Verum si pepercissem, gratia ductus id facere visus fuissem. Nunc vero id minime volo : sed prius vos corrigere, atque hinc ad puniendos illos me conferre. Quid visceribus illis mitius? quippe qui suos alienis permixtos cernens, plagam quidem inferre vult, cæterum se cohibet, atque indignationem reprimit, donec illi secesserint, ut hos solos feriat ; vel potius ut ne hos quidem. Ob id enim his minatur, aitque se illos tantum recuperare cupere, ut et isti timore correcti ad meliorem frugem migrent, nec in quemquam iram effundat. Ut enim præstantissimus medicus, et pater communis, et patronus, ac curator, ita omnia agebat, ita omnium commodis con-

[1] 2 Cor. x, 10. — [2] Ibid. 6.

sulebat, impedimenta submovens, pestiferos homines coërcens, undique cursitans. Neque enim pugnando negotia sic conficiebat: sed ut ad paratam promptamque victoriam pergens, tropæa erigebat, diaboli propugnacula, dæmonumque machinas diruens, demoliens, ac solo æquans: atque prædam omnem ad Christi castra traducebat, ac ne tantillum quidem respirabat, ab his ad illos, ab illis rursus ad alios transiliens, non secus atque præclarissimus quispiam imperator, quovis die, vel ut rectius loquar, quavis hora, tropæa erigens. Cum unica enim tunicula in aciem ingressus, hostium urbes una cum civibus capiebat: arcuumque, hastarum, et telorum, ac denique omnium rerum instar erat Pauli lingua. Loquebatur enim ille tantum: et protinus ipsius verba igne vehementius in hostes labebantur: ac dæmones quidem abigebat, homines autem ab ipsis detentos ad se reducebat. Etenim cum malum illum dæmonem ejecit, præstigiatorum hominum quinquaginta millia confluxerunt, librisque magicis exustis, ad veritatem sese transtulerunt. Et quemadmodum in bello collapsa turri, aut prostrato tyranno: omnes, qui cum ipso stabant, abjectis armis ad hostium imperatorem accurrunt, ad eumdem modum tunc quoque accidit. Pulso enim dæmone, omnes ii, qui obsessi tenebantur, abjectis vel potius deletis libris suis, ad Pauli pedes confugerunt. At ille adversus orbem, quasi adversus exercitum unum, aciem instruens, nusquam consistebat, verum, perinde ac pennis quibusdam præditus, omnia faciebat: ac nunc claudum erigebat, nunc mortuum ad vitam revocabat, nunc alterum, hoc est, magnum illum oculorum caligine mulctabat, ac ne in carcere quidem quiescebat, verum illic quoque carceris custodem ad suas partes pertrahebat, præclarum hoc captivitatis genus efficiens.

IV. Hunc igitur nos quoque pro viribus imitemur. Quid

autem dico, pro viribus? Licet enim cuivis ad eum propius accedere, ejusque dimicandi præstantiam intueri, ac fortitudinem imitari. Adhuc enim etiam hoc facit, consilia destruens, atque omnem altitudinem sese extollentem adversus scientiam Dei. Et quidem eum plerique hæretici conscindere aggressi sunt : at ipse etiam in membra distractus, ingentis roboris specimen edit. Siquidem et Marcion, et Manichæus eo usi sunt, verum concise ac truncatim. At sic tamen etiam a membris confutantur. Nam et manus sola fortissimi hujus viri, cum apud ipsos est, perfacile eos fundit ac fugat : et pes solus, cum apud alios est, eos insectatur, ac dejicit, ut ex eo tibi potentiæ ipsius magnitudinem intelligere liceat, quippe qui etiam carne undique concisus, cunctos tamen hostes expugnare possit. Atqui perversitatis hoc argumentum est, inquies, si omnes eo utantur, qui inter se confligunt. Perversitatis quidem hoc sane : non tamen Pauli absit, sed eorum, qui eo abutuntur. Neque enim varius erat, sed simplex et perspicuus : at isti verba ipsius ad suam sententiam detorserunt. Sed cur ita locutus est, inquies? ut ansam volentibus daret. Non dedit ipse : sed eorum amentia, qui ipsius verbis, non ut par erat, usi sunt. Quandoquidem et totus hic mundus, ingens quidem et præclarus est, divinæque sapientiæ argumentum, et « Cœli gloriam Dei enarrant, et dies diei » eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam[1] : » et tamen plerisque ad hunc offendere contigit, atque illi inter se pugnant. Alii enim ita plus quam par erat ipsum admirati sunt, ut deum esse putarent (5) ; alii ita ejus pulchritudinem ignorarunt, ut Dei creatione indignum haberent ac perniciosæ cuidam materiæ magnam ejus partem assignarent. Atqui Deus utrumque communiverat, pulchrum et magnum faciens, ne ab ipsius sapientia alienus esse sense-

[1] Psal. XVIII, 2, 3.

retur, et rursus aliena ope indigentem, nec sibi sufficientem, ne eum quisquam Deum esse suspicaretur. Et tamen ipsi a rationibus suis cæcati, in contrarias opiniones inciderunt, seque mutuo confutantes et accusantes, divinamque sapientiam per eas ipsas rationes, quibus in errorem inducti sunt, ab omni reprehensione vindicantes. Quid autem solem, quid cœlum commemoro? Judæi tot miracula præ oculis patrari conspexerant: et statim vitulum adorarunt. Rursus Christum dæmones pellentem videbant: et dæmoniacum eum vocabant. Atqui non qui dæmones depellebat: sed ii, qui mentis oculis capti erant, in crimen vocandi. Proinde ne tu quoque Paulum, ob eorum sententiam qui ipsius verbis abusi sunt, reprehende: quin potius da operam, ut ipsius thesaurum probe intelligas, opesque explices. Ita fiet, ut ipsius armis munitus adversus omnes strenue dimices: ita fiet, ut et gentilibus, et Judæis ora obstruere queas. Quomodo, inquies, cum fidem ipsi non habeant? Per ea, quæ ipsius opera contigerunt: per eam correctionem, quam toti terrarum orbi adhibuit. Neque enim humanæ facultatis erat, tot tantaque perficere: verum Crucifixi vis eum afflans, talem effecit, atque oratoribus, philosophis, tyrannis, regibus, et quibusvis aliis valentiorem reddidit. Ille enim non modo arma inducre, et adversarios ferire poterat; sed alios quoque tales efficere. Ut ergo et nobis ipsis, et aliis usui esse possimus, ipsum in manibus semper habeamus, atque in ipsius scriptis, tanquam in amœno prato atque horto summa cum animi voluptate versemur. Sic enim, et a vitio nos abstrahere, et virtutem amplecti, et promissa bona consequi poterimus. Quæ utinam consequamur per gratiam ac benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA XXII.

CAPUT X.

Quæ secundum faciem sunt, videtis. Si quis sibi confidit Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos[1].

I. Cum multis aliis hoc maxime in Paulo quis miretur, quod cum in maximam necessitatem inciderit se ipsum extollendi, utrumque assequitur, nempe ut et hoc faciat, et tamen ex suarum laudum prædicatione nulli sit molestus. Id quod etiam in Epistola ad Galatas maxime perspicere licet. Etenim illic quoque in ejusmodi argumentum delapsus, utrumque horum curat. Id quod perdifficile sane est, magnamque prudentiam requirit. Nam et modestiam tenet, et magnum quiddam de se prædicat. Ac velim consideres, quonam pacto hoc quoque loco magnifice id faciat. « Quæ » secundum faciem sunt, videtis. » Perspice quanam hic etiam prudentia utatur. Postquam enim in eos, a quibus decepti fuerant invectus est, non in illis orationem terminavit, verum ab iis ad hos quoque transilit : atque assidue hanc rationem tenet. Neque enim deceptores tantum, sed eos etiam, quibus fucus factus est, insectatur. Nam si eos a reprehensione immunes abire permisisset, non ita facile ex iis, quæ in alios conjecta fuissent, ad meliorem mentem rediissent : imo admodum sese, tanquam his criminibus non obnoxii, animis extulissent. Ideo hos quoque perstringit. Nec vero hoc tantum nomine sese admirandum Paulus

[1] 2 Cor. x, 7.

præbet : sed et hoc etiam, quod congruentem utrisque objurgationem adhibet. Audi quippe quid his dicat : « Quæ » secundum faciem sunt, videtis. » Non leve hoc crimen est ; sed maximum. Quare? Quia hominum genus facile decipi potest. Quasi diceret : Ab his, quæ externe patent, homines probatis, a carnalibus. , a corporeis. Quid est, ab iis quæ externe patent? Si quis opibus circumfluit, si quis intumescit, si quis adulatorum gregibus stipatus est, si quis magna de se prædicat, si quis inanis gloriæ studio ducitur, si quis virtutem, qua caret, mentitur. Hoc enim hæc verba significant, « Quæ secundum faciem sunt, videtis. Si quis » confidit sibi se Christi esse, hoc cogitet iterum apud se, » quod sicut ipse Christi est, ita et nos sumus. » Neque enim initio vehemens esse vult : verum sensim orationem auget atque amplificat. Ac vide quantum asperitatis in his verbis subsit, et ægnimatis. Hæc enim verba, « Apud se, » hæc declarant : Non expectet dum a nobis id discat, hoc est, ex nostra adversus eum objurgatione : verum ex se ipso id consideret, quod quemadmodum ipse Christi est, ita et nos. Non quia ita esset Christi, ut ille : verum, sicut ipse Christi est, ita et ego Christi. Atque hac ratione inter nos est societas. Non enim ipse Christi est, ego alterius cujuspiam. Postquam autem hoc, quod æque uterque habebat, posuit, addit id quoque, quo alterum antecellebat. « Nam etsi am- » plius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam » dedit nobis Deus ad ædificationem, et non in destructio- » nem, non erubescam[1]. » Quoniam enim magnum aliquid de se dicere parabat, vide quomodo id præmolliat. Neque enim quidquam multos auditores perinde offendit, ut cum quis se ipsum laudat. Quocirca, ut invidiæ occurrat, ait : « Etsi amplius aliquid gloriatus fuero. » Nec vero dixit : Si quis confidit sibi se Christi esse, hoc secum reputet quod

[1] 2 Cor. x, 8.

longo a nobis intervallo distat : ego enim magnam ab eo auctoritatem habeo, ut quos voluero pœna afficiam. Sed quid? « Nam etsi amplius quiddam. » Atqui ineffabile est, quanta potentia polleret. Verum eam verbis contrahit. Nec dixit: « Glorior, » sed, « Si gloriatus fuero, » si ita voluntas tulerit : sic et modestia utens, et præstantiam suam ostendens. « Si » igitur gloriatus fuero, inquit, de potestate, quam mihi » dedit Dominus. » Rursum totum ipsi ascribit : et commune facit donum, « Ad ædificationem, non ad destruc- » tionem. » Vides quo pacto rursus invidiam eam, quam ipsi laudes suæ conflare poterant, mitiget, auditoremque sibi conciliet, usum eum commemorans, ob quem hanc potentiam acceperit? Quonam igitur modo ait : « Consilia » destruentes? » Quoniam hoc ipsum præsertim ædificationis genus est, impedimenta de medio tollere, et quæ corrupta sunt refutare, ac vera compingere. « Ad ædificationem. » Ergo ad hoc potentiam accepimus, ut ædificemus. Quod si quis obluctetur, ac dimicet, atque insanabilis sit, altera quoque facultate utemur, eum diruentes ac prosternentes. Unde etiam ait : « Non erubescam : » hoc est, non mendax nec arrogans reperiar. « Ut autem non existimer tanquam » terrere vos per Epistolas. Quoniam quidem Epistolæ, in- » quiunt, graves sunt et fortes, præsentia autem corporis » infirma, et sermo contemptibilis; hoc cogitet, qui talis » est, quod quales sumus per Epistolas absentes, tales et » præsentes in facto[1]. » Quod perinde est ac si diceret : Poteram quidem gloriari : verum ne rursus eadem mihi objiciant, quod per litteras me jactem, cum coram despicabilis sim, nihil magnum dicam. Et quidem postea dixit : Verum non de hac potentia, per quam terrori erat, sed de revelationibus, majoreque etiam ex parte de tentationibus. Itaque ne vos duntaxat metu afficere videar, hoc cogitet,

[1] 2 Cor. x, 9-11.

qui ejusmodi est, quod quales sumus per Epistolas absentes, tales et præsentes in facto. Quoniam enim dicebant, quod magna quidem per litteras commemoraret, præsens vero nullius pretii esset, ideo his verbis utitur, iisque rursus parce ac modeste. Non enim dixit : Ut magna scribimus, ita magna quoque præsentes gerimus : sed demissius locutus est. Nam cum illos quidem alloqueretur, non sine acrimonia hoc posuit, inquiens : « Rogo autem vos, ne » præsens audeam ea confidentia, qua existimor audere in » quosdam : » cum autem ad hos verba facit, submissius agit : ob idque ait : « Quales sumus præsentes, tales et » absentes, » hoc est, humiles, compositi, nusquam nos ipsos jactantes. Idque liquet ex his quæ sequuntur. « Non enim » audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui se » ipsos commendant[1]. »

II. Hoc loco illos, et arrogantiæ morbo laborare, et magna de se ipsis loqui ostendit : eosque, ut se ipsos commendantes, traducit. At nos, inquit, nihil ejusmodi facimus : verum si quid etiam magni patramus, ad Deum omnia referimus, et nos mutuo comparamus. Ideo subjunxit : « Sed ipsi in se ipsis sese metientes, et sese sibi » ipsis comparantes, non intelligunt. » Quod ait, hanc sententiam habet. Non cum illis nos ipsos comparamus : sed nosmet inter nos. Nam et ulterius progressus dicebat : « Nihil minus habui a magnis Apostolis[2]. » Et in priore Epistola : « Plus aliis omnibus laboravi[3]. » Et rursus : « Signa apostolatus mei facta sunt inter vos in omni pa- » tientia[4]. » Itaque nos ipsos inter nos comparamus : non cum illis, qui nihil habent : hujusmodi quippe arrogantia ex amentia oritur. Ergo vel de se ipso hoc dicit, vel de illis : quasi dicat : Non audemus nos ipsos cum illis conferre, qui inter se contendunt, ac magna de se jactant : nec in-

[1] 2 Cor. x, 12. — [2] Id. XII, 11. — [3] 1 Cor. XV, 10. — [4] 2 Cor. XII, 12.

telligunt, hoc est, non sentiunt quam sint ridiculi, cum ad hunc modum gloriantur, seque ipsos inter se efferunt. « Nos autem non in immensum gloriabimur : quemadmo» dum illi [1]. » Probabile enim erat, eos jactando eo usque progressos fuisse, ut se orbem terrarum convertisse, atque ad extremos usque terræ fines perrexisse dicerent, multaque alia ejusmodi de se magnifice prædicarent. At nos, inquit, non ita : « Sed secundum mensuram regulæ, qua » mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad » vos [2]. » Itaque utrinque ipsius molestia elucet, tum quia haud plus, quam effecerit, dicit : tum quia hoc ipsum Deo acceptum refert. Secundum enim mensuram, inquit, regulæ qua mensus est nobis Deus; mensuram pertingendi usque ad vos. Quemadmodum vineam quamdam agricolis dispertiens, ita nobis metas nostras distinxit. Ac proinde non ultra gloriamur, quam quousque nobis pervenire concessum est. « Non enim quasi non pertingentes ad vos, » superextendimus nos. Usque ad vos enim pervenimus in » Evangelio Christi [3]. » Non simpliciter ad vos accessimus, verumetiam annuntiavimus, concionati sumus, persuasimus, rem probe confecimus. Verisimile enim est illos, cum ad Apostolorum discipulos se contulissent, ob simplicem hujusmodi adventum eo arrogantiæ prodiisse, ut omnem rei successum sibi ascriberent. At nos, inquit, non sic nos gessimus. Nec quisquam dicere possit, quod ad vos usque proficisci nequiverimus, verbisque solis nostram ad vos usque gloriationem efferamus. Nam vobis quoque verbum prædicavimus. « Non immensum glorian» tes in alienis laboribus, spem autem habentes crescentis » fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam » nostram, in abundantia. Etiam in illa, quæ ultra vos » sunt, evangelizare, non in aliena regula, in iis quæ præpa-

[1] 2 Cor. x, 13. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 14.

» rata sunt gloriari [1]. » Magnam his verbis reprehensionis notam illis inurit, tum quod immodice gloriarentur, tum quod de alienis laboribus. Nam cum sudor omnis Apostolorum esset, illi de ipsorum laboribus sese venditabant. At nos, inquit, per opera hæc demonstravimus. Quamobrem non eos imitabimur : verum ea dicemus, quæ rerum ipsarum testimonio nituntur. Quid autem vos dico? Spem enim habeo fore, ut crescente vestra fide : non enim plane affirmat, morem videlicet suum retinens : verum spero, inquit, fore ut vobis in fide progressum facientibus, regula nostra latius sese extendat, ut ulterius Evangelium prædicemus. Longius enim progrediemur, inquit, ut concionemur, ac labores suscipiamus, non autem ut de alienis ærumnis nos ipsos jactemus. Regulæ autem ac mensuræ vocabulis commode usus est, velut ad orbis terrarum possessionem, præstantissimamque hæreditatem profectus : ostendens totum opus Dei esse. Ergo hujusmodi res habentes, inquit, ac majores expectantes, non perinde gloriamur, ut illi qui nihil habent, nec nobis ipsis quidquam ascribimus : verum omnia Deo. Unde etiam subdit : « Qui » gloriatur, in Domino glorietur. » Et hoc, inquit, divinitus nobis contingit; « Non enim qui se ipsum commendat, ille » probatus est : sed quem Deus commendat [2]. » Non dixit : « Nos sumus, » sed, « Quem Deum commendat. » Vides quam modeste loquatur? Quod si sermonis progressu altius loquitur, ne mirum tibi videatur. Id enim Paulinæ prudentiæ est. Nam si ubique demisse locutus fuisset, tantam illis plagam minime inflixisset, nec discipulos errore liberasset. Siquidem accidit interdum ut et intempestiva modestia quispiam utens, detrimentum afferat, et contra eximium aliquid de se opportune prædicans, prosit, quemadmodum ipse quoque fecit. Neque enim parvum pericu-

[1] 2 Cor. x, 15, 16. — [2] Ibid. 17, 18.

lum imminebat, ne discipuli de Paulo sinistram aliquam opinionem imbiberent : non quod Paulus humanam gloriam captaret. Nam si eam appetiisset, non magna illa et admiranda, quæ ante quatuordecim annos ipsi contigerant, tanto tempore silentio compressisset : nec profecto, qui urgente etiam necessitate ita dicere cunctabatur, ea tum dixisset, nisi magna necessitate constrictus fuisset. Quocirca non humanæ gloriæ studio hæc dicebat : sed ut Discipulis consuleret. Quia enim eum, ut vanum hominem, ac verbis quidem sese venditantem, et reipsa nihil præstare valentem traducebant, idcirco necesse jam habebat ad revelationes illas venire. Quanquam per res ipsas fidem illis facere poterat, cum hæc diceret : sed tamen verborum minis adhuc utendum censuit. Siquidem ab inanis gloriæ cupiditate maxime purus erat. Id quod universa ipsius vita, tam ante, quam post acta declarat. Ideo etiam subito ad Christi fidem migravit, statimque ut migravit, Judæos perturbavit, omnemque illum, quo apud eos florebat honorem abjecit : etsi caput eorum, atque antistes erat. Verum inventa veritate nihil horum animo versavit : sed ea cum probris et ignominiis commutavit. Multorum quippe salutem sibi ob oculos proponebat, in hoc omnia posita existimans. Et sane quî fieri potuisset, ut qui nec gehennam, nec regnum, nec innumerabiles mundos præ Christi amore quidquam esse duceret, is vulgi gloriam venaretur? Minime profecto. Imo contra perquam humilis erat, cum liceret, prioremque vitam proscindebat [1], cum blasphemum se, ac persecutorem et contumeliosum appellaret. Atque ipsius etiam discipulus Lucas de eo multa commemorat, quæ nimirum ex ipso didicerat, cum priorem vitam suam ei non minus quam sequentem, exponeret.

II. Hæc autem dico, ut non tantum audiamus, sed etiam

[1] 1 Tim. 1.

discamus. Nam cum ille peccata, quæ ante baptismum admiserat, etsi prorsus extincta, in memoria tamen haberet, quam nos veniam consequi possimus, qui ea etiam, quæ post baptismum perpetravimus, oblivione delemus? Quid ais, homo? Deum offendisti: et oblivisceris? Altera jam est hæc offensio, altera inimicitia. A quibusnam ergo peccatis solvi petis? An ab iis, quæ ne tibi quidem nota sunt? Ita sane. Non enim laboras, anxioque animo es, quo pacto eorum rationem redditurus sis, qui ne memoria quidem ea tenere cures, sed ludas in minime ludieris. Verum aderit illud tempus, cum non jam ultra nobis ludus hic procedet. Prorsus etenim mori necesse est; eo quippe plerique stupore sunt, ut de perspicuis quoque rebus loqui necesse sit; prorsus resurgere, prorsus judicium subire, ac pœna affici. Quanquam ne hoc quoque, si quidem velimus. Nam illa quidem, hoc est mors nostra, et reditus ad vitam, et judicium, nostri arbitrii non sunt, verum Domini nostri: at vero pœnas vel subire, vel non subire, in arbitrio nostro situm est. Hoc enim ex eorum genere est, quibus provideri potest. Quanquam si voluntas nostra ita tulerit, hoc ex eorum classe faciemus, quæ nullo modo fieri possint, ut Paulus, et Petrus, atque omnes sancti. Illi enim supplicio affici nullo modo possunt. Proinde si voluerimus, eodem modo impossibile erit, ut aliquid mali perpetiamur. Nam etiamsi innumeris nos ipsos sceleribus obstrinxerimus, salutem tamen recuperare possumus, quandiu hic sumus. Quocirca demus operam, ut nos ipsos recuperemus. Atque is quidem, qui senili ætate est, cogitet se propediem hinc excessurum esse, ac satis diu ætatem in voluptate duxisse: quanquam, quæ hæc voluptas est, in vitiis vitam exigere? verum ad ipsius opinionem orationem interim accommodo. Illud etiam postea animadvertat, licere ipsi omnes maculas exiguo tempore abstergere.

Juvenis rursum secum reputet quam incertus vitæ finis sit, quodque sæpe contigit, ut multis senibus diutius hic manentibus, juvenes ante ipsos morte abrepti sint. Ideo enim noster e vita discessus in incerto jacet, ne eum negotiemur. Unde etiam Sapiens quidam his verbis nos admonet: « Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die » in diem : nescis enim quid paritura sit superventura » dies[1]. » Ex dilatione quippe periculum ac metus nascitur: quod si quis moram omnem fugiat, perspicua ei et certa salus. Proinde virtutem complectere. Sic enim, sive juvenis hinc abscedas, tuto abscedes : sive ad senilem ætatem pervenias, cum amplissimis opibus excedes, duplicemque lætitiam ac festivitatem per omnem vitam habebis, nimirum et a vitio abstinens, et virtutem amplexans. Cave dixeris : « Erit tempus cum ad meliorem frugem reverten- » dum erit. » Hæc enim verba Deum majorem in modum ad iracundiam concitant. Quid tandem est, quod cum ille infinita tibi sæcula pollicitus sit, tu contra in præsenti hac vita, quæ brevis ac fluxa est, nullum laborem suscipere velis : verum ita dissolutus et ignavus sis, ut etiam hac ipsa breviorem requiras? Annon eædem comessationes quotidie? Annon eædem mensæ? Annon eadem scorta? Annon eadem theatra? Annon eædem pecuniæ? Quousque ista, tanquam vera et solida amabis? Quousque inexplebili vitii cupiditate teneberis? Memento, quod quoties scortatus es, toties te ipsum condemnasti. Hujusmodi quippe est peccatum. Protinus ut perpetratum est, sententiam fert judex. Mero te obruisti, cibis te ingurgitasti, rapuisti? Consiste jam, teque in contrariam viam refer. Deo gratias age, quod te inter media peccata non abripuit : ne alterum quoque tibi tempus ad flagitiose vivendum præfiniri postules. Multi, dum avaritiæ studerent, hinc abrepti sunt,

[1] Eccli. v, 8.

atque ad perspicuas certasque pœnas abscesserunt. Ne idem tibi inexcusabili accidat, time. At, inquis, multis De[illegible]us in extrema quoque senectute peccata sua confiten[illegible] spatium concessit? Quid tum? An tibi quoque con[illegible]cedet? fortasse, inquis. Quid ais, fortasse, et interdu[illegible]m, et sæpe? In mentem tibi veniat, te de anima tu[illegible] consilium inire. Contrarium pone, tecumque ita [illegible]eputa, ac dic: Quid autem si non concesserit? Tu [illegible]contra. Quid si concesserit, inquis? Concessit quidem [illegible] ipse. Verumtamen hoc illo tutius est et utilius. Eten[illegible]m si jam probe vivere incipias, sive certum vitæ spat[illegible]ium acceperis, sive non, omnia lucratus eris: si autem [illegible] moras quotidie nectas, ideo persæpe non accipies. En[illegible]mvero, cum ad bellum proficisceris, non dicis, non necesse est testamentum condere: fortasse revertar: nec, cum de ineundo matrimonio consultas, dicis: Uxorem egentem accipiam; multi enim præter opinionem ad opes ita pervenerunt: nec, cum domum extruere paras: Infirma fundamenta jaciam; permultæ enim ædes sic etiam constiterunt. Ac cum de anima consilium inis, imbecillioribus niteris, nimirum illo, fortasse, sæpe, interdum, ponens, incertisque eventibus te ipsum committis. Non incertis, inquis, eventibus: sed Dei benignitati. Benignus enim est Deus. Id ipse quoque compertum habeo. Sed tamen benignus hic illos etiam, quos dixi, de medio sustulit. Quid vero, si accepto longiori vitæ spatio, idem ipse tuique similis maneas? Nam qui ejusmodi est, in senectute quoque ignavus erit. Non, inquies. Sed is qui hæc cogitat, etiam post octoginta annos, nonaginta requirit, et post nonaginta, centum, et exactis centum annis segnior adhuc erit: atque ita tota vita incassum absumetur, tibique etiam id accidet, quod de Judæis dictum est: « Defecerunt in vanitate » dies eorum[1]. » Atque utinam in vanitate duntaxat, ac

[1] Psal. LXXVII, 37.

non etiam in perniciem. Cum enim illuc abierimus, gravem peccatorum sarcinam gestantes; hoc quippe est in perniciem; alimentum igni, ingentemque vermi mensam deferemus. Quamobrem rogo atque obsecro, ut tandem aliquando fortiter stemus, nosque a vitio removeamus, ut promissa bona consequamur. Quæ utinam nobis omnibus consequi detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIII.

CAPUT XI.

Utinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ. Imo vero sustinetis me [1].

I. Ingressurus in suas laudes, magna præmunitione utitur. Idque non semel duntaxat atque iterum facit. Quanquam alioqui argumenti necessitas ad eum purgandum sufficiebat: et ea, quæ persæpe ab ipso dicta fuerant. Nam qui peccata ea, quæ Deus e memoria ejecerat, in memoria habebat, ob idque Apostoli quoque nomine indignum se esse aiebat, perspicuum utique est, vel admodum stupidis ac vecordibus, quod non gloriæ studio ea dicit, quæ nunc dicturus est. Etenim, ut mirum aliquid dicam, hoc ei ad gloriam plurimum incommodi afferebat, quod suas ipse laudes prædicaret. Id enim plerosque offendit. Et tamen ne hoc quidem facere supersedebat: verum unum spectabat, ut auditorum saluti consuleret.

[1] 2 Cor. XI, 1.

Cæterum ne hoc nomine stultorum animos læderet, quod magnificis de se sermonibus uteretur, ex abundanti multas hasce præmunitiones adhibuit, aitque : « Utinam sustine-» retis modicum quid insipientiæ meæ. Imovero sustinetis. » Vides prudentiam? Nam dum, utinam, dicit, hoc eorum arbitrii esse statuit : dum autem affirmat, planum reddit, se eorum benevolentiæ majorem in modum confidere, atque et eos amare, et vicissim ab ipsis amari. Vel potius, non tam a simplici ac vulgari benevolentia, quam a ferventi quodam et insano amore oportere ait eos, se etiam insipienter gerentem perferre. Unde etiam subjunxit : « Æmulor enim vos Dei æmulatione [1]. » Non dixit : « Amo » enim vos : » sed, quod multo vehementius erat, ponit. Zelotypia enim laborant eorum animi, qui ergo eos, quos amant, ardentius affecti sunt. Neque enim aliunde oriri queat zelotypia, quam ab acri ac vehementi amicitia. Deinde ne putent ab eo, vel honoris, vel pecuniarum, vel alius cujusquam rei causa amorem suum expeti, adjecit : « Dei æmulatione. » Deus etenim zelo affici dicitur, non ut perturbationem aliquam suspiceris : Deus enim ab omni perturbatione remotus est : verum ut omnes intelligant, eum non aliam ob causam, quam ob eos ipsos, quos zelotypia prosequitur, omnia facere : non ut ipse quæstum aliquem hinc faciat, sed ut eis salutem afferat. Nam in hominibus non ita zelus efficitur, verum ob privatam quietem : non quod contumelia afficiantur qui amantur, verum quod non perinde tangantur ii qui amant, sed superentur, minoresque partes ferant apud eos quos amant. Hic autem non ita se res habet. Non enim, inquit, id mihi curæ est, ne inferiore apud vos conditione sim, sed ne vos corruptos videam. Hujusmodi enim Dei zelus est, talis quoque meus, vehemens simul ac purus. Sequitur autem causa

[1] 2 Cor. x, 2.

necessaria : « Despondi enim vos uni viro virginem castam » exhibere Christo [1]. » Ergo non mea causa, sed illius, cui vos despondi, zelo ardeo. Sponsalium enim præsens hoc tempus : alterum nuptiarum : tum videlicet, cum dicetur : « Surrexit sponsus. » O rem novam ? In mundo virgines ante matrimonium manent : post matrimonium non item. Hic autem non sic. Verum etiamsi virgines ante hoc matrimonium non sint, post initum matrimonium virgines efficiuntur [2]. » Sic tota Ecclesia Virgo est. Etenim ad omnes et conjugatos, et conjugatas Paulus loquitur. Videamus autem quid secum ferens nos desponderit, quam dotem : non aurum, non argentum, sed cœlorum regnum. Unde etiam dicebat : « Pro Christo legatione fungimur [3]. » Atque obsecrat, cum sponsam accepturus erat. Hujus rei figuram gerebant ea, quæ tempore Abrahæ contigerunt. Etenim ille fidelem servum misit, qui puellam ethnicam desponderet. Hic quoque Deus servos suos misit, qui filio suo Ecclesiam desponderent, ac Prophetas, olim his verbis utentes : « Audi, filia, et vide, et obliviscere populum tuum, » et domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum [4]. » Vidisti etiam Prophetam despondentem. Vidisti etiam Apostolum cum magna fiducia hoc verbum proferentem ac dicentem : « Despondi vos uni viro virginem castam » exhibere Christo. » Vidisti rursus prudentiam. Postquam enim dixit : Æquum est ut me sustineatis, non dixit : Magister enim vester sum, nec, mea causa hæc dico : sed, quod potissimum illis dignitatem afferebat, hoc ponit, nimirum se pronubæ, illos autem sponsæ loco constituens. Ac postea subjungit : « Timeo autem, ne forte ut serpens » Evam decepit per astutiam suam, sic corrumpantur sen- » sus vestri a simplicitate quæ est in Christo Jesu [5]. » Nam etsi exitium vestrum est : at mœror tamen mihi vobiscum

[1] 2 Cor. x, 3. — [2] Matth. xxv. — [3] 2 Cor. v, 20. — [4] Psal. xliv, 11, 12. — [5] 2 Cor. xi, 3.

communis est. Ac vide qua prudentia utatur. Neque enim hoc perspicue indicat, tametsi ipsi corrupti erant. Idque his verbis ostendebat : « Cum impleta fuerit obedientia » vestra, » et, « Lugeam multos qui peccaverunt. » Sed tamen non sinit eos pudorem mittere. Ideoque ait : « Ne » forte. » Neque enim condemnat : nec rursus silet. Neutrum quippe tutum erat, nempe vel aperte dicere, vel perpetuo occultum tenere. Quocirca id quod medium erat, ponit, dicens : « Ne forte. » Hoc enim nec admodum condemnantis erat, nec rursus magnopere fidentis, sed inter hæc duo stantis. Ita eos consolatus est : atque per historiæ commemorationem incredibilem quemdam metum ipsis incussit, omnemque veniam ademit. Quamvis enim et serpens versutus esset, et illa stulta : neutrum tamen horum mulierem supplicio exemit.

II. Videte itaque, ait, ne hoc vobis accidat, nec quidquam vobis præsidio sit. Nam ille quoque majora pollicitus, hac ratione ipsam in fraudem induxit. Unde liquet istos quoque sese jactantes atque inflantes, ipsos decepisse. Atque hoc non modo hinc conjicere licet, verumetiam ex iis, quæ postea ait. « Si is qui venit alium Jesum prædicat quem » non prædicavimus, aut alium Spiritum accipitis quem » non accepistis, aut aliud Evangelium quod non recipistis, » recte pateremini[1]. » Nec vero ait : « Ne forte sicut Adam deceptus est, » sed ostendit eos fœminas esse, qui hæc patiuntur. Fœminarum est decipi. Nec etiam dixit ; « Sic vos decipiamini : » sed perstrans in metaphora ait : « Ne » forte corrumpantur sensus vestri a simplicitate quæ est » in Christo Jesu. » A simplicitate, inquam, non a versutia. Non, inquam, ex versutia, neque ex eo quod fides vobis desit : sed ex simplicitate. Et tamen ne hoc quidem nomine veniam promerentur, qui decipiuntur. Id quod Eva in

[1] 2 Cor. xi, 4.

dicavit. Quod si hoc veniam minime meretur, multo minus cum quis ob inanem gloriam in hanc fraudem incidit. « Si enim is qui venit alium Jesum prædicat quem »non prædicavimus : »hinc videlicet ostendens non ex se Corinthios esse corruptos ; sed aliunde irrepere, qui eos in fraudem impellunt. Ideoque ait, « Qui venit. » Si alium spiritum accepistis, si aliud Evangelium, quod non recepistis, recte pateremini. Quid ais ? Qui Galatis dicebas, « Si quis evangelizaverit vobis præterquam quod accepis- »tis, anathema sit[1], » nunc dicis, recte pateremini ? Atqui hoc nomine minime par erat sustinere, verum pedem removere. Sin autem eadem dicunt, tum demum sustinere opus est. Quî fit igitur ut dicas : Quoniam eadem dicunt, non opus est sustinere ? Si alia dicerent, æquum-ne esset sustinere ? Advertamus itaque. Magnum enim periculum imminet, altumque præcipitium, si leviter hoc prætereamus : aditumque omnibus hæresibus præbet id quod dictum est. Quænam ergo horum verborum sententia est ? Sic se jactabant illi, tanquam Apostoli non perfecte docerent, atque ipsi plus aliquid quam illi afferrent. Verisimile enim est, quod illi multa blaterantes, stultam quamdam colluviem in ejusmodi dogmata invehebant. Unde etiam et serpentis, et Evæ, quæ sic amplitudinis majoris expectatione decepta fuerat, mentionem facit. Hoc quippe etiam in priore Epistola subindicans, dicebat : « Jam divites facti »estis, sine nobis regnatis. » Ac rursus, « Nos stulti propter »Christum : vos autem prudentes in Christo[2]. » Quoniam igitur illi, ut verisimile est, externa sapientia utentes, multa nugabantur, hoc inquit ; « Si quid præterea dicerent, atque alium Christum prædicarent, quem prædicari oporteret, nos autem prætermisissemus, recte sustineretis. » Ideo enim adjicit ; « Quem non prædicavimus. » Si autem

[1] Galat. I, 9. — [2] 1 Cor. IV, 8, et 10.

fidei capita, quid amplius ? Quidquid enim dixerint, nihil amplius dicturi sunt, quam quæ diximus. Ac vide quam exacte hoc ponat. Non enim dixit : « Si is qui venit amplius aliquid dicit. Nam illi amplius aliquid dicebant, ut qui cum majore auctoritate concionarentur, atque ingentem verborum elegantiam adhiberent : eaque de causa non hoc dixit, sed quid ? Si is qui venit alium Jesum prædicat, quod quidem verborum probationem minime requirebat : « Aut Spiritum alium accepistis ; » neque enim hic sermonibus opus erat ; hoc est, locupletiores vos, quantum ad gratiam attinet, efficit : « Aut Evan» gelium aliud quam quod recepistis ; » ne hoc quidem rursus verborum elegantiam desiderabat ; recte sustineretis. Ac velim consideres, quomodo ubique distinctione usus sit, qua indicet nihil amplius atque copiosius ab ipsis allatum fuisse. Postquam enim dixit, « Si is qui venit alium » Jesum prædicat, » subjunxit, « Quem non prædicavimus. » Aut alium Spiritum accepistis, adjecit, quem non acce» pistis. Aut Evangelium aliud, » addidit, « Quod non rece» pistis. » Per quæ omnia indicavit, non simpliciter, an illi quid amplius dixerint, attendendum esse, sed an aliquid amplius dixerint quod dici oporteret, et a nobis omissum sit. Quod si non oportebat, inquit, ideoque nec a nobis dictum sit, quid causæ afferri potest, cur eos admiremini ?

III. At, dicet quispiam, si eadem dicunt, quid est cur eos prohibeas ? Quoniam per simulationem alia dogmata inducunt. Verum in nondum ait, sed postea illud ponit, cum dicit, « Transfigurant se in Apostolos Christi : » interim autem ab iis, quæ minus molesta erant, Discipulos ab eorum auctoritate abducit, non quod invideret illis, sed quod his prospectum vellet. Alioqui enim cur Apollo non impedit, virum præsertim eloquentem, ac Scripturarum cognitione præstantem ; etiamque se cum missurum polli-

cetur? quod ille una cum eruditione dogmatum integritatem conservaret : isti autem contra. Ob eamque causam eos bello lacessit, et discipulos insectatur quod in illos inhiarent, dicens: Nam si quid, quod in rem esset, a nobis prætermissum, ipsi implevissent, non impedirems. Sin autem omnia cumulate a nobis præstita sunt, nihilque omissum est, unde vos illi ceperunt? Ideo subdit: « Exis- » timo enim me nihil minus habere a magnis Apostolis[1] : » non jam scilicet cum illis, sed cum Petro reliquisque hujusmodi comparationem faciens. Itaque si isti scientia me superant, sane et illos. Ac vide quo pacto hic quoque sermonem temperet. Non enim dixit; « Nihil amplius, quam ego, Apostoli dixerunt. » At quomodo? « Existimo, » hoc est, arbitror me nihilo posteriorem fuisse excellentibus Apostolis. Nam quoniam eo nomine inferiore conditione esse videbatur, quod illi, ut qui eum antecessissent, in majore fama essent, ac major illorum celebritas esset, atque isti sese introducere parabant, idcirco sese illis modo sibi conveniente comparat. Unde etiam cum encomiis mentionem eorum facit. Neque enim simpliciter Apostolos dixit, sed magnos et eximios: Petrum videlicet, et Jacobum et Joannem indicans. « Nam etsi imperitus sermone: » sed non scientia[1]. » Quia enim in hoc superiores illi erant, qui Corinthios corrumpebant, quod non rudes et indocti essent, id quoque ponit, quo ostendat se propterea non modo pudore minime affici, sed etiam gloriari. Nec dixit : « Si ego imperitus verbo, et illi quoque: » hoc enim visum fuisset esse hominis, et illos traducentis, et istos attollentis; verum rem ipsam, hoc est, externam sapientiam dejicit. Atque in priore quidem Epistola vehementer in hoc incumbit, ut ostendat hoc ad prædicationem non modo nihil utilitatis afferre, sed etiam crucis gloriam obscurare. « Veni

[1] 2 Cor. xi, 5. — [2] Ibid. 6.

» enim, inquit, non in sublimitate sermonis aut sapientiæ » ad vos : ut non evacuetur crux Christi [1] : » ac multa alia ejusmodi ; quod scientia imperiti essent : quæ quidem summa est imperitia. Ergo cum in magnis comparatio facienda erat, se ipsum Apostolis confert : cum autem ostendendum id, quod imbecillitatis speciem habeat, non item. Quin potius cum re ipsa congreditur, ostenditque hoc lucro cessisse. Ac cum nulla necessitas urgebat, minimum etiam Apostolorum se dicebat [2], ac ne Apostoli quidem nomine dignum : hic rursus, cum tempus id postulabat, nihilo inferiorem se esse præstantissimis Apostolis. Norat enim hinc magnam ad discipulos utilitatem redituram esse ; ideo subjunxit : « Sed in omnibus manifestati » sumus vobis. » Etenim hic quoque falsos apostolos perstringit, ut in versutia ambulantes. Hæc quoque de se ante prædicabat, quod non secundum personam viveret, nec fraudulento animo atque ad quæstum prædicaret. Illi ut autem alii erant, alii apparebant, non item ipse. Quo fit, ubique magnifice de se hoc nomine sentiat, quod nihil humanæ gloriæ causa faceret, nec res suas occultaret. Id quod etiam ante dicebat : « In manifestatione veritatis commen- » dantes nos ipsos ad omnem conscientiam hominum [3]. » Nunc item, « In omnibus manifestati sumus vobis. » Quid autem hoc sibi vult ? Imperiti sumus, nec id celamus. A nonnullis accepimus : nec tacemus. A vobis accipimus, nec dissimulamus nos accipere, sicut isti cum accipiunt ; verum omnia perspicua vobis facimus. Id quod hominis erat magnopere illis confidentis, atque omnia cum veritate referentis. Unde etiam testes eos citat ; et nunc cum ait, « Vobis : » et prius cum dicebat : « Non enim alia scri- » bimus vobis, quam quæ legitis, aut etiam agnoscitis [4]. » Deinde postquam se purgavit, durius postea subjungit,

[1] Cor. II, 1. — [2] Id. XV. — [3] 2 Cor. IV, 2. — [4] Id. I, 13.

« An peccatum feci me humilians, ut vos exaltemini ? » Idque exponens ait : « Alias Ecclesias expoliavi, stipendium » accipiens ad vestrum ministerium[1] ; » id est, in summis rerum angustiis versatus sum. Hoc enim his verbis significatur, « Humilians me ipsum. » Hoccine igitur est, quod mihi vitio vertitis ? atque ideo adversum me animos effertis, quod me ipsum depressi, mendicans, in arctum redactus, ac fame laborans : ut vos exaltemini ? Et quoniam pacto evehebantur illi, ipso in angustia versante ? Amplius ædificabantur, minimeque offendebantur. Quod quidem maximum ipsorum probrum erat, et imbecillitatis argumentum : nempe quod aliter eos subvehere non posset, nisi ipse prius sese depressisset. Illud-ne mihi crimini vertitis quod humilis factus sum ? At vos ob eam causam evecti estis. Quoniam enim superius dicebat, quod eum hoc nomine criminabantur, quia præsens quidem humilis, absens autem fiducia plenus erat, se purgat, ut rursus eos feriat dicens : « Vestra causa hoc a me factum est. Alias » Ecclesias expoliavi. » Hic jam exprobrandi modo loquitur, Verum, quæ præcesserunt, non sinunt hæc molesta videri. Dixit enim : Sufferte me Paulum in insipientia. Atque ante alia sua recte facta, in hoc primo gloriatur. Hoc enim imprimis quærunt mundani : atque in hoc adversarii quoque illi animos attollebant. Quocirca non ante in periculorum ac miraculorum sermonem ingreditur : sed de pecuniarum contemptu prius verba facit, quandoquidem hoc nomine sese efferebant. Attamen tacite indicat eos opibus præditos fuisse.

IV. Quod autem in eo admirationem habet, istud est, quod cum dicere posset, se manuum labore sibi victum parasse, non tamen hoc dixit : verum illud demum, quod pudorem illis inculiebat, nec ad ipsius laudem pertinebat,

[1] 1 Cor. xi, 7, 8.

nempe: Ab aliis accepi. Nec dixit, « Accepi, » sed, « Ex» poliavi : » hoc est, diripui, pauperesque eos reddidi. Quodque majus est, non ad profusos sumptus, sed ad necessarios usus. Stipendii enim vocabulo necessarium cibum intelligit : Quodque etiam gravius, « Ad ministerium » vestrum. » Vobis prædicamus, inquit, et cum a vobis alii deliberem, ab aliis id percipiebam. Duplex culpa, imo triplex : quod cum apud eos esset, atque ipsis ministraret, necessariumque alimentum quæreret, alios tamen habebat, qui ipsi suppeditarent. Ac sane isti illos longe superabant. Illi enim in socordia erant, hi in studio. Illi ne præsentem quidem alebant : isti ad eum, etiam longe remotum, mittebant. Postea autem, ubi illos vehementer perstrinxit, sensim rursus objurgationis acerbitatem lenit dicens : « Et cum præsens essem apud vos, et egerem, » nemi inem gravavi. » Non enim dixit, « Non mihi dedis» tis : » sed, « Ego non accepi. » Adhuc enim mitius cum illis agit. Cæterum in orationis summissione tacite rursus eos percellit. Hoc enim vocabulum, « Præsens, » admodum emphaticum est, et, « Cum egerem. » Ne enim illi dicerent: Quid igitur, si habebas? subjunxit, « Et cum » egerem, non gravavi vos. » Hic rursus leviter eos ferit, quod segniter, tanquam gravati, hujusmodi collationis munere fungerentur. Sequitur deinde causa, accusationis plena, ac zelotypia referta. Unde etiam eam non ut præcipuam posuit : sed velut docens, unde, et a quibus nutritus sit : ut eos citra omnem suspicionem ad eleemosynæ opus excitaret. « Nam quod mihi deerat, inquit, supple» verunt fratres qui venerunt e Macedonia[1]. » Vides quomodo ipsos rursus perstringat, dum eos, quorum ope sublevatus est, in medium adducit? Nam cum prius in cupiditatem ipsos injecisset, sciendi quinam hi essent,

[1] 2 Cor. xi, 9.

cum diceret, « Alias Ecclesias expoliavi, » tum demum illos nominatim profert : quod quidem hos ad eleemosynam incitabat. Siquidem ipsis suadet, ut cum in hoc nomine inferiores extitissent, quod Apostolum non aluissent, saltem non committerent, ut in sublevanda pauperum inopia vincerentur. Hoc autem ad Macedones scribens dicebat, « Ad usus meos mihi misistis semel et iterum, et in » principio Evangelii[1] : » hoc quidem maximæ ipsis laudi erat, quod ab ipso statim initio eorum virtus effulsisset. Ac vide quo pacto ubique necessitatem duntaxat ponat, nusquam autem profusam copiam. Et quidem cum dixit, « Præsens, » et, « Cum egerem, » illud indicavit, debuisse se a Corinthiis ali. Cum autem dixit: « Quod deerat mihi » suppleverunt, » ostendit se ne hoc quidem postulasse : ac causam affert, quæ non erat. Quam tandem hanc? Quod nempe ab aliis accepisset. Quod enim mihi deerat, inquit, suppleverunt qui venerunt. Ideo ait: Non vos gravavi, non quod vobis non confiderem. Atqui ob hoc ipsum istud facit, idque demonstrat per ea, quæ sequuntur : tamen hoc non aperte dicit, sed subindicat, audientium conscientiæ id reliquens. Idque tacite ostendit per ea quæ sequuntur, dicens; « Et in omnibus sine onere me vobis » servavi, ac servabo. » Neque enim velim existimetis hæc eo a me dici, ut accipiam. Illud autem, « Servabo, » acerbius erat; si necdum ipsis confidebat, sed se aliquid ab eis accepturum omnino desperabat. Ostendit autem quod hoc illi grave ac molestum esse censerent, unde dicebat, « Sine onere me vobis servavi, ac servabo. » Sicque etiam in superiori Epistola dicebat, « Non scripsi ut ita fiat in » me. Melius enim mihi est mori, quam ut gloriam meam » quis evacuet[2]. » Atque hic rursus, « Sine onere me vo- » bis servavi, atque etiam adhuc servabo. » Postea, ne hoc

[1] Philip. IV, 23. — [2] 1 Cor. IX, 15.

idcirco dicere videatur, ut eorum gratiam sibi magis conciliet, ait, « Est veritas Christi in me. » Ne putetis, inquit, me ideo hæc dixisse, ut accipiam, vosque magis ad me pertraham. « Est enim veritas Christi in me, quod » gloriatio hæc mea non infringetur in regionibus Achaïæ[1]. » Nam ne quis rursus existimaret cum hoc nomine discruciari, aut infenso et irato animo hæc commemorare, gloriationem quoque hanc rem appellat. Atque in priore quoque Epistola idem astruebat. Nam etiam illic, ne eos percelleret, ait, « Quæ ergo mihi merces est, ut evan- » gelizans sine sumptu ponam Evangelium Christi[2]; » Atque ut illic mercedem, ita hoc loco gloriationem vocat, ne ob hæc verba pudore suffundantur, ut petenti minime porrigentes. Quid enim; si detis, inquit? At ego non accipio. Atque illud, non infringetur, metaphora est, ductum a fluminibus; fama ipsius ubique fluebat, quia nihil acciperet. Non, inquit, largitione libertatem meam obstruetis. Sed non dixit, obstruetis, quod amarulentius erat. Verum, « Non obstruetur in regionibus Achaïæ. » Quod quidem rursus gravem plagam infligebat, abundeque sufficiebat ad eos dejiciendos ac mœrore afficiendos, utpote quos solos repudiaret. Nam si gloriabatur, ubique gloriari oportebat: si autem apud vos solos, propter imbecillitatem fortasse vestram hoc facit. Quamobrem, ne hæc secum reputantes, mœstitia afficerentur, vide quomodo istud mitiget, « Quare? Quia non diligo vos? Deus scit[3]. » Propere plagam inflixit, et facilius leniit, quanquam ne sic quidem culpa eos liberavit. Neque enim dixit; « Non » estis imbecilles: » neque, « Non estis firmi ac robusti: » sed, « Quia diligo vos: » quod accusationem vehementer augebat. Ab ingenti enim ipsius erga eos amore illud pro-

[1] 2 Cor. xi, 10. — [2] 1 Cor. ix, 18. — [3] 2 Cor. xi, 11.

ficiscebatur, quod ab iis nihil accipiebat, quandoquidem acriter perstringebantur.

V. Itaque res contrarias ab ipso amor exprimebat, nempe, ut acciperet, et non acciperet. Contrarietas porro hæc ex eorum, qui dabant, affectu nascebatur. Ac non dixit; « Propterea non accipio, quia vehementer vos amo, » quoniam imbecillitatem eorum accusaverat, atque in anxietatem ipsos conjecerat : verum ad aliam causam sermonem convertit. Quam tandem? « Ut amputem occasionem eorum qui quæ» runt occasionem : ut in quo gloriantur, inveniantur sicut » et nos[1]. » Quia enim operam dabant, ut ansam aliquam invenirent, hanc quoque amputare oportebat. Hoc enim solum erat, in quo gloriabantur. Ut itaque nulla re superiores essent, hoc quoque correctum oportuit, siquidem in aliis inferiores erant. Nihil enim, ut a me dictum est, mundanos perinde ædificat, ut nihil accipere. Quocirca diabolus pro sua perversitate hanc potissimum illecebram injecerat, studens eos in aliis lædere. Mihi autem hoc quoque ab hypocrisi manasse videtur. Quamobrem nec dixit : « In quo recte se gesserunt : » sed quid? « In quo glorian» tur. » Quibus verbis eorum arrogantiam cavillis incessebat. Jactabant enim id quoque quod non erant. Atqui præstantem virum, non modo de iis, quæ ipsi desunt, gloriari non convenit, sed ne de iis quidem, quæ habet. Sicut beatus hic vir faciebat : ac patriarcha Abraham dicebat : « Ego autem sum terra et cinis[2]. » Nam quia nulla peccata habebat, quæ commemorare posset, verum virtutibus splendebat; idcirco cum nec gravem ullam adversum se reprehensionis ansam reperisset, ad naturam confugit. Et quoniam terræ nomen quodam modo honestum est, ideo cineris vocabulum adjunxit. Unde etiam alius dicebat : « Quid superbit terra et cinis[3]? » Neque enim mihi

[1] 2 Cor., XI, 12. — [2] Gen. XVIII, 27. — [3] Eccli. X, 9.

oris florem commemora, nec erectam cervicem, nec egregiam vestem, et equum, atque asseclas : sed ubi hæc omnia desinant, considera, idque adjunge. Quod si ea, quæ oculis cernuntur, dixeris, ego, quæ in picturis sunt, longeque hæc splendore superant, proferam. At sicut illa ob aspectum minime admiramur, quod ejusmodi eorum substantiam esse perspiciamus, ut nihil præter lutum sint; sic ne hæc quoque. Nam et ista lutum sunt, prius etiam quam intercant, atque in pulverem dilabantur. Ostende mihi hunc elata cervice hominem, febri laborantem, atque extremum spiritum edentem : ac tum te alloquar, et percontabor quo ingens ille ornatus reciderit, quo ingens illa assentatio, ac servorum obsequium abierit, opumque ac prædiorum copia ; quis ventus obortus omnia flatu suo excusserit. At, inquies, in lectulo jacens, opum ac fastus signa circumfert, imposita ipsi veste luculenta, pauperibus juxta ac divitibus funus prosequentibus, populis fausta illi precantibus. Maxime quidem hæc merus risus sunt. Verum, utcumque sit, hæc tamen protinus instar floris diffluunt. Nam simul atque ex urbis portis excesserimus, traditoque vermibus cadavere redierimus, rursus ex te quæram, quonam ingens illa turba se conferat, quo clamor ille ac tumultus evaserit, quo lampades, quo fœminarum cœtus? Annon insomnium ista sunt? Quo clamores abscesserunt? Quo multa illa ora vociferantia, atque ad fiduciam adhortantia, quia nulla mors est? Atqui non nunc hæc accinere oportebat non audienti. Sed cum rapiebat, cum avaritiæ studebat; tunc, verbis nonnihil immutatis, dicere oportebat: Non est quod fidenti animo sis: nemo immortalis est; amentiam istam comprime, cupiditatem extingue, nec læso confidas. Quia vero hæc illi jam dicere et parcentis et irridentis esset; non enim illum jam fidere oportet; sed metuere ac tremere. Verum etsi illi,

ut qui e stadio excesserit, nihil hæc utilitatis afferunt : at illi divites, qui eodem morbo laborant, atque cum ad sepulcrum prosequuntur, audiant. Quia enim hoc illis opum ebrietas prius afferebat, ut nihil ejusmodi cogitarent : at eo certe tempore, cum ipse jacentis aspectus fidem verbis astruit, castigentur et erudiantur, illud secum reputantes, paulo post fore, ut illi veniant, a quibus ipsi quoque ad horrenda illa loca abducantur, ubi referendæ rationes erunt, pœnæque subeundæ ob ea quæ rapuerunt, atque usurparunt. Et quid hæc ad pauperes, inquies? Sane quidem multis hoc quoque voluptati est, excruciatum cum cernere, a quo injuriam acceperint. At nobis hoc jucundum non est, inquies, verum illud, si nihil ipsi mali perpetiamur. Equidem hoc nomine vehementer vos laudo atque amplector, quod alienis calamitatibus non gaudeatis, verum propriam duntaxat securitatem quæratis. Age igitur, hæc quoque vobis spondebo. Etenim cum detrimento aliquo ab hominibus mulctamur, non parvam debiti partem succidimus, si ea, quæ nobis inferuntur generoso animo perferamus. Ex quo fit, ut nulla injuria afficiamur. Deus enim vexationem nobis pro debito imputat, non secundum juris, sed secundum benignitatis rationem, idcirco non ab initio eum, qui injuria affectus est, ulciscitur. Unde hoc perspicuum est, inquies? Judæi quondam a Babyloniis vexabantur, nec Deus prohibuit : verum et pueri, et mulieres, in servitutem abducebantur. At postea hæc captivitas pro peccatorum ratione in consolationem ipsis cessit. Ob eamque causam Esaïæ dicebat : « Consolamini, consolamini populum meum sacerdotes : » loquimini ad cor Jerusalem : quia suscepit de manu Do» mini duplicia peccata sua[1]. » Ac rursus, « Da nobis pa» cem. Omnia enim reddidisti nobis[2]. » Et David ait : « Vide

[1] Isaï. XL, 1, 2. — [2] Id. XXVI, 12.

» inimicos meos quia multiplicati sunt : et dimitte omnia » peccata mea [1]. » Et cum illum Semeï, dira omnia ipsi imprecantem, ferret, aiebat : « Dimitte eum, ut videat » Dominus humilitatem meam, et reddat mihi pro hac » die [2]. » Nam cum ille nobis injuria affectis opem non fert, tum maximam utilitatem accipimus. Nobis etenim hoc pro recte factis ascribit, cum acceptam injuriam ferimus, ut ipsi gratias agamus.

VI. Quocirca cum pauperem a divite diripi videris, missum faciens eum, cui injuria fit, ereptorem lacrymis prosequere. Ille enim sordes excutit : hic vero sordibus se inficit. Sic etiam Elisæi puero in Naaman contigit [4]. Nam etsi non rapuit, tamen hoc ipsum injustitiæ rationem habebat, quod cum fraude accepit. Quid ergo evenit? Ex injustitia lepram consecutus est ; is, cui illata injuria fuerat, juvabatur : qui autem inferebat, lædebatur. Hoc nunc quoque in anima usuvenit. Atque hoc tantam vim habet, ut, etiam solum, sæpe Deum placarit, etiamsi alioqui is, qui male mulctabatur, subsidio indignus esset : cum supra modum quis vexatur, vel hinc solum Deum ad dandam sibi veniam allicit, ulciscendumque eum, qui injuriam infert. Unde etiam Deus Barbaris antiquitus dicebat : « Ego quidem eos ad pauca tradidi : ipsi autem adje- » cerunt ad mala [2] : » ideoque atrocissimis suppliciis mulctabuntur. Non enim, non, inquam, est quidquam, quod Deum ad iracundiam perinde incitet, ut rapere et vim afferre aliosque circumvenire. Quid ita? Quia perfacile est ab hoc flagitio abstinere. Neque enim naturalis quædam cupiditas hæc est, negotium facessens : sed ab animi segnitie ortum trahit. Quonam igitur modo, inquies, Apostolus eam malorum radicem vocat? Ego certe idem dico. Verum nostro vitio, non rei ipsius natura, radix ipsa

[1] Psal. xxiv, 18, 19.— [2] 2 Reg. xvi, 12.— [3] 4 Reg. v.— [4] Zach. i, 15.

est. Atque si ita lubet, comparationem inducamus, ac videamus utra violentior sit, pecuniarum-ne an corporum cupiditas? Etenim hoc demum gravius judicandum est, quod magnos viros prostravisse reperietur. Videamus itaque quem magnum virum opum cupiditas invaserit. Neminem profecto : sed miseros admodum et abjectos, Giezi videlicet, Achab, Judam, judaïcos sacerdotes. At vero corporum cupiditas magnum illum prophetam Davidem superavit. Nec vero hæc eo dico, ut iis, qui hujusmodi cupiditate correpti tenentur, veniam concedam : sed potius ut vigilantes sint. Nam cum magnum esse malum demonstro, tunc maxime eos omni venia orbatos esse ostendo. Etenim si feram hanc ignorares, ad hoc ipsum tibi confugere liceret. Nunc autem cum noris, et tamen in eam incidas, nulla tibi excusatio superest. Post hunc, ejus filium magis adhuc superavit. Atqui nemo unquam ei sapientiæ laude præstitit : virtutibusque aliis omnibus ornatus fuit. Sed tamen hoc vitio usque adeo captus est, ut letale etiam vulnus acceperit. Ac pater quidem surrexit, acceptumque damnum sarcivit, ac rursum coronam adeptus est : hic autem nihil tale ostendit. Quocirca Paulus etiam dicebat : «Melius est nubere, quam uri[1]. » Et Christus : « Qui potest capere, capiat[2]. » De opibus autem non ita ; sed : Qui reliquerit bona sua, centuplum accipiet. Quonam ergo modo, inquies, de iis, qui opibus abundant, hoc asseruit, eos ægre cœlorum regnum obtenturos[3] ? Iis rursum verbis ipsorum ignaviam subindicat, ne opum tyrannidem, sed vehementem eorum servitutem. Idque etiam ex iis, quæ Paulus consulendi causa dicebat, liquet. Ab illa enim cupiditate abducit, dicens : « Qui autem volunt divites fieri, incidunt in tentationem[4]. »

[1] 1 Cor. VII, 9. — [2] Matth. XIX, 12. — [3] Marc. X, passim. — [4] 1 Tim. VI, 8.

Ab hac autem non item : sed postquam ad tempus duntaxat disjunxit, idque ex consensu, rursus, ut conveniant, admonet. Flectus libidinis timebat : ne forte ea grave naufragium efficeret. Hic affectus etiam ira acrior ac vehementior est. Neque enim irasci quisquam potest, si nemo sit, qui ad iram extimulet. At concupiscentia oritur, etiamsi vultus, qui ad hoc incitat, minime cernatur. Itaque eam non prorsus amputavit, sed, « Sine causa, » addidit : nec rursum libidinem omnem sustulit, sed iniquam tantum. « Propter concupiscentias enim, inquit, unusquisque uxo» rem suam habeat[1]. » Atqui vero pecunias aggerere, nec ob causam, nec sine causa concessit. Siquidem illi affectus ob necessitatem nobis insiti sunt : nimirum libido procreandorum liberorum causa : ita autem, ut iis, qui læduntur, auxilium afferamus. Pecuniarum autem cupiditas, minime : neque enim naturalis est affectus. Ac proinde si ea te capi ac vinci sinas, tanto utique fœdiora patieris. Ideo Paulus, cum secundas nuptias permittat, in pecuniis tamen ac divitiis accurationem requirit, dicens : Quare non potius injuriam patimini? Quare non potius damnum accipitis? Ac de virginitate quidem disserens, ait : « Præ» ceptum Domini non habeo. » Et, « Ad utilitatem vestram » dico : non ut laqueum vobis injiciam[2]. » At cum de divitiis ei sermo est, « Habentes, inquit, vestes et alimenta, » his contenti simus[3]. » Quid igitur causæ est, inquies, cur plerique hoc affectu capiantur? Quia adversus eum non ita præparati sunt, ut adversus impudicitiam ac fornicationem. Nam si æque grave hoc malum ipsis visum fuisset, haud cito capti fuissent. Sic miseræ quoque illæ virgines e thalamo ejectæ sunt[4], quoniam, majore hoste prostrato, ab imbecilliore, ac nullo robore prædito, dejectæ

[1] 1 Cor. VII, 2. — [2] Ibid. 25 et 27. — [3] 1 Tim. VI, 9. — [4] Matth. XXV, 1-12.

sunt. Huc accedit, quod si quis libidinem superans, a pecuniis superetur, sæpe ne libidinem quidem vincit : verum a natura hoc nactus est, ut ab hoc affectu non admodum negotii ei exhibeatur. Neque enim omnes in eum æque proni sunt. Hæc itaque perspecta habentes, ac virginum exemplum perpetuo cum animis nostris versantes, perniciosam hanc belluam fugiamus. Nam si virginitas illis nihil profuit, verum post infinitos labores ac sudores ob pecuniæ studium in exitium abierunt, quis tandem nos supplicio eripiet, si in hunc affectum inciderimus? Quocirca rogo, omnia agamus, ut nec capiamur, nec capi sustineamus : sed gravia quoque hæc vincula perfringamus. Sic enim ad cœlum pervenire poterimus, atque innumerabilia illa bona consequi, quæ utinam nobis omnibus consequi detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

CAPUT XI.

Nam ejusmodi pseudo-apostoli, sunt operarii dolosi, transfigurantes se in Apostolos Christi.

1. Quid ais? Qui Christum prædicant, qui pecunias non accipiunt, qui Evangelium aliud non inducunt, pseudo-apostoli sunt? Maxime, inquit. Atque hoc præsertim nomine, quod hæc omnia ficto animo faciunt, ut fallant.

[a] 2 Cor. IX, 13.

« Operarii dolosi. » Operantur enim, sed quæ plantata sunt evellunt. Quoniam enim exploratum habent, se non aliter gratos acceptosque fore, veritatis larva assumpta, ita demum fraudis fabulam agunt. Et vero, inquit, pecunias non accipiunt, ut plura accipiant, ut animas perdant. Quin potius id quoque falsum; nam et accipiebant, sed furtim. Idque in iis, quæ sequuntur, ostendit. Atque id quidem jam tacite indicavit, cum dixit : « Ut in quo glo- » riantur, inveniantur sicut et nos : » cæterum idem dilucidius postea his verbis significavit : « Si quis vos devorat, » si quis accipit, si quis extollitur[1], » hunc sustinetis. Nunc autem aliunde hos insectatur, dicens : « Transfigurantes. » Larva tantum ipsos, ac pellis ovis obtegit. « Et non mirum. » Si enim ipse Satanas transfigurat se in Angelum lucis, » quid magnum est, si ministri ejus transformantur velut » ministri justitiæ[2] ? » Itaque, si quid admirari oportet, hoc est; non autem quod isti agunt. Nam cum eorum magister nihil non audeat, ac moliatur, nihil mirum discipulos quoque ipsius exemplum sequi. Quid autem est : « Angelum lucis? » eum, qui loquendi libertatem habet, eum qui Deo adtat. Sunt enim etiam Angeli tenebrarum hi qui diaboli sunt, ac caliginosi et feroces. Ac multos diabolus ad hunc modum fefellit, dum se in Angelum lucis tranfiguravit, non autem talis effectus est. Eodem igitur modo isti, larvam quidem Apostoli circumferunt : non autem vim ac facultatem; neque enim possunt. Nihil porro tam diabolicum est, quam ad ostentationem aliquid efficere. Quid autem est ministerium justitiæ? Id videlicet, quod nos sumus, Evangelium quod justitiam habet, vobis prædicantes. Aut enim hoc est quod ait, aut certe, quod justorum virorum famam sibi pepererunt. Quanam ergo ratione eos agnoscemus? Ab ipsorum operibus, ut a

[1] 2 Cor. xi, 20. — [2] Ibid. 14, 15.

Christo dictum est. Ob idque, et sua recte facta, et illorum vitia inter se conferre cogitur : ut ex comparatione falsi atque adulterini appareant. Ac rursus in suas laudes ingressurus, primum illos accusat, ut ostendat sibi necesse esse in hoc argumento versari : ne quis alioqui ipsum, ut de suis laudibus verba facientem, reprehendat. Atque, « Iterum dico[1]. » Etenim multa jam præmonitione usus est. Sed tamen his, quæ dixi, non sum contentus, inquit, sed rursus dico, ne quis me insipientem esse existimet. Hoc enim eorum negotium erat, cum nulla causa suppeteret, gloriari. Ac velim consideres, quomodo quoties in suas laudes ingredi parat, id prius depellat. Stulta enim res est, inquit, gloriari. Ego vero hoc non ut stolidus facio; sed ut coactus. Quod si vobis id non persuaderi sinitis, verum, quamvis id me necessario facere videatis, tamen me condemnatis; ne sic quidem hoc facere detrectabo. Vides-ne quo pacto magnam sibi loquendi necessitatem esse ostendat? Nam qui ne hanc quidem suspicionem reformidabat, quantam vim ad loquendum sustineret, quamque hujusmodi sermonem velut parturiret, ac profundere cogeretur, velim consideres. At sic quoque tamen moderationem in hac re adhibuit. Non enim dixit : « Ut » glorier. » Cumque paulum gloriaturus esset, rursus etiam altera præmonitione usus est dicens : « Quod loquor non » secundum Dominum loquor, sed ut in insipientia, in hac » substantia gloriæ[2]. » Vides quomodo gloriari, secundum Dominum non sit? « Cum enim omnia feceritis, inquit, » dicite : Quia servi inutiles sumus[3]. » Verum hoc per se quidem secundum Dominum non est, sed ab animo ac voluntate tale efficitur. Ideo dixit : « Quod loquor : » non causam, sed verba reprehendens. Etenim scopus adeo eximius erat, ut et verbis ornamentum afferret. Quemadmo-

[1] 2 Cor. XI, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Luc. XVII, 10.

dum enim homicida, tametsi facinus hujusmodi valde interdictum sit, tamen ab animo et voluntate sæpe laudem est assecutus : et circumcidi, licet secundum Dominum non sit, tamen ab animi instituto tale efficitur : sic etiam gloriari. Cur autem non tam accurata sermonis diligentia usus est? Quia alio properat, atque ex abundanti iis, qui eum carpere gestiebant, solum obsequitur, ut quæ profutura sunt dicat. Etenim quæ dicta erant, ad tollendam omnem suspicionem sufficiebant : « Sed ut in insipientia. » Prius ait : « Utinam sustineritis modicum quid insipientiæ » meæ; » nunc autem, « Ut in insipientia. » Quo enim altius progreditur, eo magis sermonem repurgat. Deinde ne eum ubique stultitiam adhibere arbitreris, adjecit : « In » hac substantia gloriæ. » Hoc est, quod ad hanc duntaxat partem attinet. Quemadmodum et alio loco dicebat : « Ut » ne confundamur. » Et adjecit : « In hac substantia glo» riæ. » Et rursus alio loco, cum dixisset : « An quæ cogito, » secundum carnem cogito, ut sit apud me Est est, Non » non? » Atque cum ostendisset se idcirco non posse ubique, quæ pollicetur, explere, quoniam non secundum carnem consilium init, ne hanc suspicionem etiam ad doctrinam nonnulli pertraherent, ait : « Fidelis autem Deus quod » sermo noster ad vos non fuit, Est, et Non. »

II. Ac vide quam multa prius locutus, alias adhuc purgationes afferat, proponens ad hunc modum ac dicens : « Quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego » gloriabor [1]. » Quid est autem, « Secundum carnem? » hoc est, ab externis rebus, a nobilitate, ab opibus, ab eruditione, a circumcisione, ab Hebræis avis, ab ea, qua apud plerosque floret, existimatione. Ac vide sagacitatem. Illa ponit, quæ nihil esse ostendit : ac tum denique insipientiam. Etenim, si ob ea, quæ vere bona sunt, gloriari

[1] 2 Cor. xi, 18.

stultitiæ est, multo certe magis ob ea, quæ nullius pretii sunt. Atque id est quod, « Non secundum Dominum, » vocat. Neque enim quidquam prodest Hebræum esse, aliaque id genus. Non ergo existimetis me hæc virtutis loco ponere. Sed quoniam illi gloriantur, hinc ego comparationem ducere cogor. Quod etiam alibi facit dicens : « Si quis videtur confidere in carne, ego amplius [1]. » Atque illic quidem hoc facit ob eos, qui in hoc confidebant : quemadmodum si quis claro genere natus, ac philosophicum vitæ genus amplexus, alios ob nobilitatem magnifice de se sentientes videat, atque eorum fastum deprimere cupiens, generis sui splendorem commemorare cogatur, non ut se efferat, sed ut eos humiles reddat. Idem Paulus quoque facit. Ac tum missis illis totam causam in Corinthios effundit dicens : « Libenter suffertis insipientes [2]. » Itaque vos harum rerum causa potius estis, quam illi. Nam nisi vos eos sufferretis, atque, quantum in illis est, detrimentum accepissetis, nullum verbum fecissem. Verum curæ mihi est vestra salus : neque ad vos indulgenter demitto. Ac vide quomodo objurgationi laudem adjungat. Postquam enim dixit : « Libenter suffertis insipientes; » addidit, « Cum sitis » ipsi sapientes. » Insipientis enim hominis est, de talibus gloriari. Et quidem objurgare oportebat, ac dicere : Nolite sufferre insipientes. Verum hoc cum majore abundantia facit. Nam illo modo idcirco eos objurgare visus fuisset, quod his rebus careret : nunc vero, cum se in his quoque superiorem esse ostendat, et tamen nihil ea esse ducat, magis eos corrigit. Cæterum prius quam in laudes suas atque comparationem ingrediatur, ingentem servilis animi dejectionem Corinthiis probro vertit, quod majorem in modum ipsis sese subjecissent. Ac vide quo pacto eos traducat. « Sustinetis enim, inquit, si quis vos devorat [3]. »

[1] Philip. III, 4. — [2] 2 Cor. XI, 19. — [3] Ibid. 20.

Quonam ergo modo dicebas, « Ut in quo gloriantur, in- » veniantur sicut et nos? » Vides-ne quo pacto eos accipere ostendat : ac non simpliciter accipere, sed etiam supra modum? Hoc enim vocabulo, « Devorat, » hoc indicatur. « Si quis vos in servitutem redigit. » Et pecunias vestras, inquit, et corpora, et libertatem dedidistis. Hoc enim majus est, quam accipere, quod ipsi non modo pecunias, sed vos etiam ipsos in potestate habeant. Quod etiam superius his verbis demonstrabat, « Si alii potestatis vestræ » participes sunt, annon multo magis nos? » Postea quod gravius est adjungit dicens : « Si quis extollitur. » Neque enim mediocris quædam est vobis servitus, nec mansueti domini, sed graves ac molesti. « Si quis vos in faciem cædit. » Vides rursus tyrannidis augmentum? hoc porro dicebat, non quod eorum ora verberarent, sed quod eos despuerent, atque dedecore afficerent. Unde etiam adjecit : « Se- » cundum ignominiam dico [2]. » Nec enim mitius vobiscum agitur, quam cum iis, qui in faciem cæduntur. Quidnam igitur hoc vehementius esse queat, aut quænam dominatio hac acerbior, cum et pecuniis vestris, et libertate atque honore ademptis, ne sic quidem lenes se præbent, ac ne in servorum quidem gradu manere vos sinunt : verum mancipio quovis pecunia empto contumeliosius vos tractant? « Quasi nos infirmi fuerimus. » Obscurum est quod ait. Nam quoniam molestum erat, idcirco hoc ita collocavit; ut acerbitatem obscuritate falleret. Quod enim ait, hanc sententiam habet : Annon ipsi quoque hæc facere possumus? Et tamen non facimus. Quam ob causam eos suffertis; ac si nos hæc efficere nequeamus? Atqui illud quoque reprehensionem meretur, quod et stulte se gerentes suffertis : quod autem etiam vos ita aspernantes, diripientes, sese extollentes, vos cædentes, id nullam excusationem,

[1] 2 Cor. XI, 21.

nullam rationem habere queat. Novum enim est hoc fallaciæ genus. Nam cum alii, qui fallunt, largiri atque assentari soleant, isti contra fallunt et accipiunt, contumeliamque inferunt. Itaque ne umbra quidem ulla veniæ vobis esse possit, quippe qui eos, qui vestra causa, ut vos subvehamini, sese deprimunt, respuitis, ac contra eos, qui, ut vos deprimamini, sese efferunt, suspicitis. An nos quoque idem facere non poteramus? At nolumus : ut qui utilitatem vestram nobis propositam habeamus. Nam illi qui vestra sunt rapientes, quæ sua sunt quærunt. Vides quomodo ubique, per quæ ad eos libere loquitur, per eadem terreat? Etenim si ob eam causam, inquit, eos honore afficitis, quia vos cædunt, atque contumeliose vexant; nos quoque hæc facere possumus, servitute vos opprimere, verberare, atque adversum vos extolli.

III. Vides quo pacto causam omnem, tum illorum arrogantiæ, tum suæ, ut videbatur, insipientiæ, in hos confert? Etenim non ut splendidiorem me ipsum ostendam, sed ut vos ab hac acerba servitute eripiam, nonnihil gloriari cogor. Operæ-pretium est autem non simpliciter hæc verba expendere : sed causam etiam adjungere. Nam et Samuël ingentem laudem de se ipso contexuit, cum Saülem ungebat, dicens : « Cujus vestrum bovem, aut asinum, » aut calceamentum tuli? quem oppressi [1]? » Et tamen nemo eum accusabat. Id autem ea de causa dicebat, non ut plausum et gloriam captaret : sed quia regem creaturus erat, sub purgationis specie eum erudire vult, ut lenem se ac placidum præbeat. Atque Prophetæ prudentiam, vel potius Dei benignitatem animadvertas velim. Nam quia eos deterrere cupiebat, de futuro rege gravia multa collegit; nimirum quod pistrices uxores eorum facturus esset, viros pastores, et mulorum curatores. Siquidem diligenter

[1] 1 Reg. XII, 3.

regni cultum et obsequium enumerabat : quoniam eos ita affectos esse videbat, ut nullo prohiberentur, verum incurabili morbo laborarent. Sicque indulgenter cum ipsis agit, et regem ad lenitatem componit. Ob idque etiam testem eum profert. Neque enim quispiam tunc eum in jus vocabat, nec accusabat, ut ipse sese purgaret : sed, ut eum meliorem faceret, his verbis utebatur. Unde etiam ut ipsius fastum comprimeret, subjunxit: « Si audieritis » vos, et rex vester, hæc et hæc bona vobis contingent. Sin » autem non audieritis, contraria omnia habituri estis. » Atque etiam Amos dicebat : « Non eram Propheta, nec » filius Prophetæ, sed armentarius, vellicans sycomoros. » Et tulit me Deus [1]. » Hæc porro non eo dicebat, ut se ipsum efferret, sed ut eos, qui ipsum non ut Prophetam existimabant, reprimeret : atque etiam ut ostenderet se minime fallere, neque ex se ea dicere, quæ dicebat. Atque alius rursum hoc idem indicans dicebat : « Verum ta- » men ego repletus sum fortitudine Domini in Spiritu et » potentia [2]. » Quin David quoque, cum de urso ac leone verba faceret, non eo hæc commemorabat, ut plausus aucuparetur, sed ut magni aliquid et admirandi procuraret. Nam quoniam nemo credebat ipsum barbaro superiorem futurum, ut qui nudus esset, nec arma gestare posset, fortitudinis suæ argumentum præbere necesse habuit. Et cum Saüli oram chlamydis abstulit, non ostentationis causa dicebat ea quæ dicebat, sed ut pravam suspicionem a se depelleret, quam adversus eum sparserant, dicentes eum in animo habere regem obtruncare. Quamobrem ubique causa investiganda est. Nam qui auditorum utilitatem spectat, etiamsi se ipsum laudibus efferat, non modo nullam reprehensionem, sed coronam quoque meretur. Imo si tum tacuerit, reprehensione dignus est. Nam et

[1] Amos. VII, 14. — [2] Mich. III, 8.

David, si cum ineundum erat cum Goliath certamen, conticuisset, non eum ad dimicationem exire permisissent, nec splendidum illud tropæum erexisset. Quocirca necessitate compulsus hoc dicit, et quidem non fratribus suis; red regi; nam fratres non ipsi credebant. Verum invidia ipsis aures obturabat. Quare, iis missis, cum alloquitur, qui nondum invidia laborabat.

IV. Noxia enim res est invidia, noxia, inquam : ac propriam salutem aspernari persuadet. Sic Caïn quoque sibi ipsi exitium attulit, atque ante eum rursus diabolus, qui ipsius patrem interemerat. Sic Saül [1], qui pravum dæmomonem adversus animam suam accersiverat : cumque accersivisset, medico rursus invidebat. Ea enim invidiæ natura est. Norat se ab eo servatum : malebatque perire, quam eum, a quo salutem accepisset, florentem conspicere. Quid hoc affectu gravius esse queat? Non aberrarit, qui diaboli fœtum eam dixerit. Atque in ea quidem inanis gloriæ fructus, imo etiam radix est. Hæc enim duo vitia sese mutuo struere solent. Sic nempe, tunc quoque livore afficiebatur Saül, quod dixissent, « Percussit David » decem millia. » Quo quid stultius fingi possit? Quid enim, quæso, invidia te afficit? An quod quispiam laudibus aliquem ornarit? Atqui gaudere oportebat. Alioqui nescis an vera hæc laus sit. An ob id luges, quod cum nihil in eo sit admiratione dignum, laudem tamen consecutus sit? Atqui misereri potius convenit. Etenim si bonus sit, nemo laudato invidet, verum ad aliorum laudem; suam quoque adjungit. Sin autem talis non est, quid discruciaris? Quid in te ipsum gladium impellis? An quod apud homines eximius quidam vir habeatur? At apud homines, qui hodie sunt, et cras esse desinunt. An quia gloriam obtineat? Quam tandem? De qua Propheta ait : Quod flos fœni sit [2],

[1] 1 Reg. XVIII. — [2] Isaï. XL, 6.

Hoccine ergo nomine invides, quod farcinam non gestas, nec hujusmodi fœni onera circumfers? Quod si tibi ille hoc nomine beatus videtur, cur non etiam lignatores, qui quotidie onera gestant, et in urbem ingrediuntur? Neque enim hæc sarcina melior illa est, imo etiam deterior. Illa enim corpus solum premit : hæc vero animam quoque ipsam plerumque damno afficit, plusque anxietatis quam voluptatis affert. Nam etiamsi dicendi laude celebretur, majorem tamen metum, quam laudem habet. Imo hanc brevem habet : illum perpetuum. At apud principes in gloria splendet? Verum illic rursus livor, et periculum. Ut enim tu erga illos affectus es : ita etiam alii complures. At perpetuo laudatur? Hoc vero acerbam servitutem efficit. Neque enim libere quidquam ex animi sententia facere audebit : ne in eorum, a quibus celebratur, offensionem incurrat. Grave enim ipsi vinculum est nominis claritas. Quocirca quo pluribus notus est, eo etiam plures dominos habet, ejusque servitus crescit : ut qui dominos suos, quoquo se vertat, inspectet. Ac servus quidem, cum ab heri sui vultu remotus est, respirat, ac summa libertate fruitur : hic autem ubique dominos obvios habet. Omnium enim, quos in foro videt, est servus. Quod si necessitas aliqua urgeat, forum ingredi non audet, nisi famuli quoque assectentur, atque equus et omnis alia pompa parata et adornata sit, ne alioqui a dominis improbetur. Quod si sincerum aliquem amicum videat, familiares cum eo, tanquam æquali, sermones habere non audet. Dominos enim metuit, ne ab ipsis de gloriæ suæ gradu dejiciatur. Ex quo efficitur, ut quo clarior est, eo graviore servitute opprimatur. Quod si quid molesti patiatur, eo acerbior est hæc contumelia, quo plures illius testes habet, ac præter dignitatem res ea esse videtur. Nec contumelia duntaxat istud est, sed etiam calamitas. Nam permultos habet, qui una

simul lætentur : ut contra cum bono aliquo fruitur, complures qui ipsi invideant, ac livore afficiantur, eumque dejicere studeant. Hoc ne igitur, dic quæso, bonum est? Hoc-ne gloria? Minime vero : sed ignominia, et servitus, et vincula, et quidquid grave dici possit. Quod si tibi tam expetenda ea gloria esse videtur, quæ ab hominibus proficiscitur, teque plausus ille, quo quispiam a plurimis excipitur, majorem in modum conturbat, cum eum hujusmodi plausu frui videris, cogitatione ad futurum ævum gloriamque illam transeas : et sicut irruentem feram effugere festinans, in cubiculum ingressus, fores occludis; sic tu nunc quoque ad futuram vitam arcanamque illam gloriam confuge. Sic enim et hanc calcabis, et illam facile assequeris, et vera libertate æternisque bonis frueris : quæ utinam nobis omnibus consequi detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXV.

CAPUT XI.

In quo quis audet; in insipientia dico; audeo et ego[1].

I. Vide rursus quomodo refugiat, ac deprecatione et præmunitione utatur : etiamsi permulta quoque jam hujusmodi dixerit, nempe, « Utinam sustineretis modicum quid » insipientiæ meæ : » et rursus, « Ne quis me existimet insi-

[1] 2 Cor. XI, 21.

» pientem esse : sin minus, ut et insipientem accipite : » et, « Quod dico, non secundum Deum dico, sed ut in insipien- » tia : » et, « Quoniam multi gloriantur secundum carnem, » et ego gloriabor. » Atque hic rursus, « In quo quis audet ; » in insipientia dico ; audeo et ego. » Audaciam videlicet et insipientiam appellat, magni aliquid de se prædicare, idque etiam urgente necessitate : quo nimirum nos doceat rem hujusmodi summopere fugere. Nam cum, omnibus etiam muneribus perfuncti, inutiles tamen nos vocare debeamus[1], qua tandem is venia dignus esse queat, qui nulla necessaria causa impulsus, se ipsum attollit ac jactat? Ideo Pharisæus quoque ea passus est, quæ passus est, atque in portu naufragium subiit, quod ad hunc scopulum ratem suam allisisset. Ob eam causam Paulus, etsi summa necessitate constrictum se conspiciens, tamen refugit, atque identidem admonet, hujusmodi rem insipientiæ nota non carere. Ac tum denique necessitatis excusationem obtendens, audet et ait : « Hebræi sunt? et ego : Israëlitæ sunt? » et ego[2]. » Non enim Hebræi omnes Israëlitæ erant. Quandoquidem et Ammonitæ et Moabitæ Hebræi erant. Eaque de causa, ut generis nobilitatem repurgaret, subjunxit, « Semen Abrahæ sunt? et ego. Ministri Christi sunt? ut » minus sapiens dico, plus ego[3]. » Non satis esse duxit præmunitionem antehac adhibuisse, nisi hic quoque rursus ea uteretur. « Ut minus sapiens dico, plus ego. » Ego his melior sum ac præstantior. Et quidem perspicua præstantiæ suæ argumenta habebat. Nihilominus tamen insipientiæ vocabulo hanc rem appellat. Atqui, inquies, si falsi apostoli erant, præcellentia ista per comparationem induci minime debebat, sed prorsus hoc adimi, quod ipsi ministri essent. Istud vero ipsum, inquam, sustulit, cum dixit, pseudo-apostoli, operarii dolosi, transfigurantes se in

[1] Luc. XVII, 10. — [2] 2 Cor. XI, 22. — [3] Ibid. 23.

Apostolos Christi. At nunc haud ita hoc facit. Ad examen quippe sermo processurus erat. Nemo porro re non examinata simpliciter sententiam pronuntiat : verum cum prius sublationem eam, quæ per res ipsas efficitur, comparationis modo collocarit, tum demum rem eam ostendit, quæ multo plus firmitatis habeat. Alio autem modo, sententiam ipsorum non judicium suum ponit, dicens : « Ministri Christi » sunt : » et addens, « Plus ego, » comparationem provehit, atque ostendit se, non pronuntiantem, sed demonstrationem eam, quæ ex rebus ipsis existit, inducentem, peculiarem apostolici muneris notam retinere. Atque omissis omnibus miraculis, a tentationibus exorditur, sic loquens : « In laboribus abundantius, in plagis supra modum[1]. » Hoc enim illo majus est : nempe cædi ac verberibus affici. « In » carceribus abundantius. » Hic quoque rursus incrementum est. « In mortibus frequenter. Quotidie enim, inquit, » morior[2]. » Hic autem etiam re ipsa. Persæpe siquidem in mortifera pericula conjectus sum. « A Judæis quinquies » quadragenas una minus accepi[3]. » Quare, « Una minus ? » Prisca lege sancitum erat, ut si quis plus quam quadraginta verberum ictus accepisset, infamis apud ipsos esset. Itaque ne verberantis impetus hunc numerum in infligenda pœna excedens, ignominiæ notam reo inureret, præscriptum est ab illis, ut ei, qui vapularet, unde quadraginta tantum plagæ inculcarentur : ut quamlibet is, qui verberaret, in cædendo acris esset, tamen quadragenarium non excederet, sed infra numerum lege constitutum subsistens, ei, qui vapularet, non hoc dedecus inferret. « Ter virgis cæsus » sum, semel lapidatus sum : ter naufragium feci[4]. » Et quid hoc ad Evangelium ? Quia longas vias, et marinas obivit. « Die ac nocte in profundo maris fui. » Quidam in medio mari fuisse, quidam natavisse dicunt; quod quidem ad si-

[1] 2 Cor. xi, 23. — [2] 1 Cor. xv, 31. — [3] 2 Cor. xi, 24. — [4] Ibid. 25.

militudinem veri magis accedit. Nam illud ne admiratione quidem dignum est : neque ita positum fuisset, tanquam naufragio majus. « Periculis fluminum. » Etenim flumina quoque trajicere cogebatur. « Periculis latronum, periculis » in civitate, periculis in solitudine[1]. » Ubique mihi certamina proponebantur, in locis, in regionibus, in civitatibus, in solitudinibus. « Periculis ex gentibus, periculis ex falsis » fratribus. » Vide alterum belli genus. Non enim ab hostibus solum, sed etiam ab illis, qui fraternæ benevolentiæ speciem præ se ferebant, petebatur, magnaque animi contentione ac prudentia opus habebat. « In labore et ærumna. » Pericula, labores, ac rursum labores pericula frequentia excipiebant, nec vel tantillum eum respirare sinebant. « In » vigiliis multis, in fame et siti et nuditate, præter illa quæ » extrinsecus sunt[2]. » Plura prætermissa, quam enumerata sunt.

II. Imo ne ea quidem, quæ enumerando recensuit, quanta sint, verbis explicari potest. Neque enim ea speciatim posuit : verum illa commemoravit, quorum exiguus facilisque numerus erat, ter et ter dicens, et semel : alia autem non item, quod videlicet ea sæpe pertulisset. Nec vero, quis harum rerum fructus extiterit, refert, hoc est, quantum hominum multitudinem ad Christum converterit : sed tantum ea, quæ prædicationis causa perpessus sit : simul modestiam retinens, et illud ostendens, quod etiamsi nihil effectum fuisset, non tamen ipsi labores fructu caruissent. Sic namque merces plena et cumulata est. « Instan- » tia mea quotidiana. » Tumultus, commotiones, populorum oppugnationes, urbium impetus. Judæi etenim supra omnes eum bello lacessebant, quia præ cæteris omnibus eos confundebat, maximumque furoris eorum argumentum hinc præbebat, quod tam subito ab iis ad Christum sese

[1] 2 Cor. xi, 26. — [2] Ibid. 27, 28.

transtulisset. Atque ingens adversus eum bellum, tum a suis, tum ab alienis, tum ab hypocritis excitabatur : fluctusque ubique et præcipitia erant, in orbe, in desertis locis, in terra, in mari, intus, foris. Ac ne necessarius quidem cibus ipsi suppetebat, nec vel tenue indumentum : verum ille orbis terrarum pugil nudus dimicabat, ac fame oppressus decertabat. Tantum aberat, ut opibus cogendis studeret. Nec ideo angebatur : sed pro his rebus certaminis præsidi gratias agebat. « Sollicitudo omnium Ecclesia-» rum[1]. » Istud omnium caput est, quod animus quoque ipsius distorquebatur, atque cogitatio distrahebatur. Nam etiamsi nulla res ipsum externe impetivisset, satis tamen superque intestinum bellum erat, aliis alii superjecti fluctus, curarum agmina, cogitationum conflictus. Nam si quispiam unius tantum domus curam gerens, servosque et procuratores atque administratores habens, plerumque præ curarum mole ne respirare quidem potest, etiamsi nemo sit, qui negotium ipsi facessat, cogita quidnam hic pertulerit, qui non unius domus, sed urbium, et populorum, et nationum atque adeo totius orbis curam gerebat, et pro tantis rebus, cum tot essent a quibus vexabatur, ipseque solus esset, tantaque pateretur, eaque sollicitudine afficeretur, ut nullus pater pro filio in pari cura versetur. Ne etenim dicas : Quid enim si sollicitus quidem erat, sed utcumque ac leviter? subjunxit quam vehemens ea cura esset, dicens : « Quis infirmatur, et ego non infirmor? » Non dixit : Non mœstitiæ sum particeps ; sed perinde atque eodem ipso affectu ac morbo laborem, ita perturber ac tumultuor. « Quis scandalizatur, et ego non uror[2]? » Vide rursus incredibilem quamdam doloris magnitudinem, quæ quidem in hoc inflammationis vocabulo inest. Incendor, inquit, atque ardeo. Quod quidem majus omnibus,

[1] 2 Cor. xi, 13. — [2] Ibid. 29.

erat. Illa enim, quanquam aspera, tamen confestim præteribant, voluptatemque non marcescentem afferebant : hoc autem erat, quod cum premebat, atque in arctum redigebat, mentemque ipsius sauciabat, quod pro unoquoque infirmo, quicumque tandem is esset, tanta perpeteretur. Non enim de majoribus quidem hæc dicebat, minores autem contemnebat : verum abjectissimum etiam quemque, inter necessarios reponebat. Unde etiam dicebat : « Quis » infirmatur? » et, ac si ipse universa orbis Ecclesia esset, sic in unoquoque membro discruciabatur. « Si gloriari » oportet, in his, quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor[1]. » Vides-ne quomodo nusquam ob miracula, sed ob persecutiones et tentationes glorietur? Hoc enim, inquit, imbecillitatis est, variumque bellum esse indicat. Nam et Judæi bellum ipsi inferebant, et gentiles adversus eum stabant, et falsi fratres cum eo luctabantur, et fratres infirmitate laborantes ac scandalum patientes mœrore ipsum afficiebant. Undique ipsi tumultus ac perturbatio erat, a suis, ab alienis. Hæc peculiaris apostolici muneris nota est. Per hæc texitur Evangelium. « Deus et Pater Domini Jesu » scit quia non mentior. Præpositus Gentis Aretæ regis » custodiebat civitatem Damascenorum, volens me com- » prehendere[2]. » Cur hoc loco affirmatione atque asseveratione utitur, cum nulla in re ante istud fecerit? Fortasse quia antiquius hoc erat, et ignotius : illa autem ipsis quoque nota, nimirum sollicitudo Ecclesiarum, aliaque omnia. Perspice itaque quanta belli vis esset, quippe cum ideo civitatem præsidio cinctam teneret. Porro cum bellum dico, Pauli zelum dico. Nam nisi acer hac vehemens extitisset, non utique tanto furore præfectum incendisset. Hæc sunt animi apostolici, tot adversa perpeti, nec tamen usquam subverti, sed forti ac generoso animo ea, quæ ac-

[1] 2 Cor. xi, 30. — [2] Ibid. 31, 32.

cidunt, perferre, non autem periculis obviam ire, nec in ea insilire. Vide quippe quomodo hic obsidionem effugere sustinuerit, «Per murum demissus in sporta[1].» Quanquam enim ex hac vita discedere cupiebat: At hominum tamen salutem expectebat. Unde etiam sæpe eadem moliebatur, ut se prædicationi servaret. Ac ne humanis quidem artibus, cum tempus ita postularet, uti recusabat. Usque adeo prudens ac vigilans erat. Nam cum ejusmodi mala erant; quæ vitari nullo modo possent, tum gratia sola opus habebat. Cum autem quædam mediocris tentatio erat, multa quoque suopte ingenio excogitabat. Atque hic quoque rursus Deo totum ascribens: ac si scintilla quædam ignis, qui extingui nequeat, in mare prolapsa, incursantibus multis fluctibus, demergatur, rursusque splendida emergat; ita quoque beatus Paulus nunc quidem periculis obruebatur, nunc vero ex ipsis emersus splendidior ascendebat, eo ipso, quod vexabatur, victoriam referens.

III. Hæc enim luculenta victoria est: hoc Ecclesiæ tropæum. Sic diabolus profligatur, dum nos male mulctamur. Nobis enim perpetientibus, capitur ille: ac male mulctatur, dum nos malis afficere studet. Id quod in Paulo quoque usuveniebat. Quo enim majora pericula illi diabolus creabat, eo magis vincebatur. Neque unum tentationis genus, sed varia ac multiplicia comparabat. Alia enim laborem, alia mœrorem, alia metum, alia dolorem, alia curam, alia infamiam, alia hæc cuncta simul afferebant. Et tamen in omnibus superabat. Ac quemadmodum si miles unus, ab universo terrarum orbe bello impetitus, inter medios hostium cuneos versetur, nec quidquam adversi patiatur; sic etiam Paulus solus inter Barbaros, inter Græcos, ubique terrarum, atque in omnibus maris partibus apparens, invictus manebat. Atque ut scintilla aliqua in stipulam ac

[1] 2 Cor. xi, 33.

fœnum incidens, in naturam suam vertit ea quæ uruntur: ita hic quoque invadens, omnes ad veritatem traducebat, torrentis instar omnia peragrans, atque obstacula subruens: ac velut unus et idem athleta luctans, currens, et pugnis certans, aut ut miles muros oppugnans, pedestrem vel navalem pugnam iniens; sic omne certaminis genus obibat, ignemque spirabat, atque ita se comparabat, ut nemo ad eum accedere posset. Uno corpore terram universam comprehendebat: una lingua omnes fugabat. Non ita multæ illæ tubæ in Jerichuntinæ urbis muros indicebant[1], eosque solo æquabant, ut vox ejus resonans diabolica præsidia prosternebat, atque hostes ad suas partes traducebat. At postquam ingentem captivorum copiam collegisset, armisque eos induisset, exercitum suum rursus efficiebat, ac per eum eximias palmas obtinebat. David uno tantum lapidis jactu Goliath dejecit[2]. At si egregia Pauli facinora expendas, pueri facinus illud invenietur: quantumque inter pastorem et belli ducem interest, tantum inter utrumque discriminis esse conspicies. Hic enim non lapidis jactu Goliath prosternebat, verum sola voce totam diaboli phalangem opprimebat, atque ut leo rugiens, ignemque e lingua emittens, sic ipse a nemine sustineri poterat, assidueque quoquo gentium transiliebat. Ad hos currebat, ad illos se conferebat: ad hos migrabat, ad alios transibat, vento celerius procurrens, atque, instar unius domus aut navis, universum terrarum orbem gubernans, eos qui demergebantur retrahens, vertigine laborantes fulciens, nautas exhortans, ad puppim sedens, proram circumspectans, funes tendens, remum tractans, velum trahens, in cœlum oculos conjiciens, omnia ipse munera obiens, nautæ, gubernatoris, proretæ, veli, navis: quidlibet patiens, ut aliorum mala solveret. Sic autem consideres ve-

[1] Josuë. x. — [2] 1 Reg. xvii.

lim. Naufragium subiit, ut orbis terrarum naufragium sedaret; noctem et diem in imis maris gurgitibus egit, ut homines ex erroris profundo extraheret; in labore versatus est, ut laborantes recrearet; plagas sustinuit, ut iis, quibus diabolus vulnera intulerat, mederetur; in carcere commoratus est, ut eos, qui in vinculis ac tenebris sedebant, in lucem educeret; in mortibus frequenter, ut acerbis mortibus liberaret; quinquies quadragenas una minus accepit, ut eos, qui hæc perpetrabant, a diaboli verberibus eximeret; virgis cæsus est, ut sub Christi virgam et baculum adduceret; lapidibus impetitus est, ut a lapidibus sonsus expertibus removeret; in solitudine fuit, ut a solitudine extraheret; in itineribus, ut errantes reprimeret, viamque in cœlum ferentem aperiret; in urbibus periclitatus est, ut supernam civitatem ostenderet; in fame et siti, ut a graviore fame vindicaret; in nuditate, ut indecore se gerentes Christi stola convestiret; ut vulgi incursione, ut a dæmonum impetu ac molestia abduceret; ustus est, ut ignita diaboli tela extingueret; per fenestram e muro demissus est[1], ut humi stratos e terra in altum transmitteret. Adhuc-ne igitur loquemur, cum ne ea quidem sciamus, quæ Paulus perpessus sit? Adhuc-ne pecuniarum, adhuc uxoris, et civitatis, et libertatis mentionem faciemus, cum illum etiam vitam ipsam millies aspernari videamus? Martyr semel moritur : at beatus ille vir in uno corpore atque una anima tot pericula tamque gravia sustinuit, ut vel adamantinum pectus turbare possent. Ac, quæ sancti omnes in tot corporibus pertulerunt, ea hic universa in uno tulit : atque in universum orbem, tanquam in stadium ingressus, et contra omnes concertans, ita fortiter stabat. Norat enim dæmones, qui adversus eum decertabant. Unde etiam ab ipsis statim initiis

[1] 2 Cor. xi, 33.

virtus ejus enituit : atque ab ipsis carceribus ad metam usque idem semper suique similis permansit. Imo etiam, cum a palma jam non longe abesset, persecutionem augebat. Quodque mirabile est, tot, tantaque, tum patiens, tum faciens, summam modestiam retinere norat. Nam cum in eam necessitatem incidisset, ut, quæ recte et cum virtute gesserat, narranda ipsi essent, celeriter omnia percurrit. Atqui sexcenta volumina implevisset, si singula quæ dixit amplificare voluisset; si Ecclesias, quarum sollicitudinem gerebat, enumerasset; si carceres, et ea, quæ in ipsis præstitit; si aliarum rerum ærumnas, si aliorum in se impetus exposuisset; sed noluit. Hæc igitur cum nobis explorata sint, modestiam colere discamus, nec unquam in opibus, aut in aliis sæcularibus gloriari : verum in contumeliis, quas Christi causa acceperimus, in iisque tum denique, cum necessitas id postulaverit. Quod si nihil sit quod urgeat, ne harum quidem rerum mentionem faciamus, ne animis efferamur : verum peccatorum duntaxat. Sic enim his facile liberabimur, Deumque propitium habebimus, ac vitam æternam consequemur. Quam utinam nobis omnibus nancisci detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVI.

CAPUT XII.

Gloriari quidem non expedit mihi. Veniam autem ad visiones et revelationes Domini [1].

I. Quidnam hoc sibi vult ? Qui tot ac tanta dixit, his verbis utitur, « Gloriari non expedit mihi : » ac si nihil dixisset ? Non hoc ait, quasi nihil dixisset : sed ad alterum gloriationis genus migraturus est; quod etsi non tantam mercedem habet, tamen illustriorem eum plerisque ostendere videtur; non autem iis, qui rem diligenter perpendant ; idcirco ait : « Gloriari quidem non expedit mihi. » Magnæ enim jactationes erant illæ, quas ante enumeravit, quæ ex tentationibus proficiscebantur. Habet autem nunc alia quæ dicat, revelationes atque arcana mysteria. Cur autem dicit : « Non expedit mihi ? » Ne me, inquit, hujusmodi commemoratio in arrogantiam extollat. Quid ais : An ea nescis, etiamsi non dixeris ? At non æque animus noster attollitur, cum nos ea scimus, et cum ad alios efferimus. Neque enim recte factorum natura arrogantiam afferre consuevit : sed vulgi testimonium atque cognitio. Ideo ait, « Non expedit mihi : » ac ne majorem auditorum animis de me cogitationem immittam. Etenim pseudo-apostoli ea, quibus carebant, de se ipsis prædicabant : hic contra ea etiam, quæ ipsi insunt, occultat : idque cum tanta ipsi necessitas incumbat, aitque : « Non expedit » mihi : » ut omnes doceat hanc rem omnino fugere. Neque

[1] 2 Cor. XII, 1.

enim istud fructum ullum, sed potius detrimentum habet, nisi utilis quædam ac necessaria occasio sit, quæ ad id impellat. Postquam itaque pericula, tentationes, insidias, mœrores ac naufragia commemoravit, ad alterum gloriationis genus se confert, dicens: « Scio hominem ante qua-» tuordecim annos; sive in corpore nescio; sive extra cor-» pus nescio: Deus scit; raptum hujusmodi usque ad ter-» tium cœlum. Et scio quoniam raptus est in paradisum: » sive in corpore, sive extra corpus, nescio. Et audivit » arcana verba quæ non licet homini loqui. Pro hujusmodi » ergo gloriabor: pro me autem non gloriabor[1]. » Magna certe hæc revelatio est. Nec tamen hæc sola fuit: sed aliæ complures. Verum ipse unam ex multis ponit. Nam quod multæ essent, audi quid dicat: « Ne magnitudo re-velationum extollat me. » Atqui, dixerit aliquis, si eas occultare cupiebat, omnino nec significationem ullam obscuram dare, nec quidquam ejusmodi dicere debe-bat: sin autem dicere volebat, aperte proferendæ erant. Cur ergo nec perspicue eas exposuit, nec omnino reticuit? Ut hinc quoque ostendat, invitum se ac repugnantem ad id accedere. Ideoque etiam quatuordecim annorum tem-pus posuit. Neque enim frustra hujus temporis mentionem fecit, sed ut demonstret, quod qui tot annos tacitum id tenuerat, non id nunc enuntiasset, nisi summa eum ne-cessitas impulisset: verum æque tacuisset, nisi fratres pereuntes vidisset. Quod si ab ipsis primordiis talis erat Paulus, ut ejusmodi revelatione dignus haberetur, cum nondum tot ac tantis præclare gestis ornatus esset cogita, quæso, quantus vir in quatuordecim annis evaserit. Ac vide quomodo hic quoque modeste se gerat, cum quædam narrat, quædam autem se ignorare confitetur. Se raptum fuisse dicit, si in corpore, si extra corpus, se nescire pro-

[1] 2 Cor. XII, 2-5.

fitetur. Et quidem sufficiebat, cum raptum dixisset, tacere. At nunc pro sua modestia hoc quoque adjungit. Quid igitur ? Ita-ne mens et anima rapta est, ut corpus mortuum manserit ? An corpus quoque raptum est ? id vero dicere non licet. Nam cum Paulus ipse, qui raptus est, et cui tot ac tantis arcanis frui contigit, id ignoraverit, multo sane magis hoc nobis ignotum est. Nam id quidem sciebat, quod in paradiso esset, et quod in tertio cœlo : at modum haud perspicue norat. Atque etiam aliunde, quam a fastu alienus esset, considera. Etenim cum de Damascenorum civitate verba faceret, fidem sermoni suo astruit : hic autem non perinde. Nec enim hoc admodum confirmare volebat : sed tantum dicere ac tacite significare. Ac proinde hæc verba subjicit, « Pro hujusmodi » gloriabor. » Quibus verbis non indicabat, alium fuisse qui raptus fuerat : verum ut et quantum fas erat, diceret, et de se aperte loqui vitaret, sic orationem conformavit. Num etiam alioqui consentaneum fuisset, cum de se verba faceret, alium in medium proferre ? Cur ergo sic rem composuit ? Non idem erat dicere, « Raptus sum : » et, « Scio » hominem raptum : » nec, « Glorior pro me ipso : » et, « Pro » hujusmodi gloriabor. » Quod si quis dixerit : Quomodo fieri poterat, ut sine corpore raperetur : vicissim ex eo quæram, quo pacto fieri poterat, ut cum corpore raperetur. Etenim hoc si ratiociniis expendas, nec fidei concedas, difficilius quam illud explicari potest. Cur autem raptus est ? Mea quidem sententia, ne reliquis Apostolis inferior videretur. Nam quia illi cum Christo consuetudinem habuerant, ille vero minime ; idcirco eum, ut gloriam ipsi conciliaret, in paradisum rapuit. Siquidem ingens hujus loci nomen erat, atque ubique celebrabatur.

II. Quocirca etiam Christus dicebat : « Hodie mecum

» eris in paradiso [1]. Pro hujusmodi gloriabor. » Quid ita? Si enim alius raptus est, quid tu gloriaris? Ex quo illud intelligi datur, cum de se ipso hæc prædicasse. Quod si subjunxit : « Pro me ipso autem non gloriabor, » nihil aliud his verbis significat, quam quod nulla urgente necessitate nihil hujusmodi leviter dicturus sit. Aut certe, ut rursus, quod dixerat, quantum fieri poterat, adumbraret. Nam quod de se ipso tota esset oratio, ex iis quæ sequuntur liquet. Subjunxit enim : « Si autem etiam voluero gloriari, » non ero insipiens. Veritatem enim dicam [2]. » Cur ergo prius dicebas : « Utinam sustineretis modicum quid insi- » pientiæ meæ : » Et, « Quod dico non secundum Dominum » dico, sed ut in insipientia ; » hic autem : « Si autem etiam » voluero gloriari, non ero insipiens ? » Hoc non gloriationis ratione dicit, sed mendacii. Nam si gloriari insipientiæ est, multo certe magis mentiri. Hac igitur ratione ait : « Non ero insipiens. » Unde etiam subjunxit : « Veritatem » enim dicam. Parco autem : ne quis me existimet supra » id quod videt, aut audit ex me. » Hæc indubitata causa est. Nam etiam ob miraculorum magnitudinem dii ipsi habiti sunt [3]. » Quemadmodum ergo Deus in eleementis utrumque fecit, nempe ut et imbecilla ea, et præclara crearet, tum, ut ipsius potentiam prædicarent, tum ut hominum errorem prohiberent : sic etiam hic quoque simul et admirabiles et imbecilles erant, ut ex operibus ipsis infideles erudirentur. Nam si admirabiles solum manentes, nec ullum imbecillitatis argumentum circumferentes, sermone suo vulgus prohibere studuissent, ne majora, quam veritas pateretur, de ipsis existimarent ; non modo nihil perfecissent, sed etiam contrarium plane effecissent. Etenim illæ laudum recusationes, ab humilitate potius ac modestia proficisci visæ fuissent, majoremque ipsis admira-

[1] Luc. XXIII, 43. — [2] 2 Cor. XII, 6. — [3] Act. XIV.

tionem peperissent. Ideo ergo factum est, ut opere ipso ac rebus ipsis eorum imbecillitas detegeretur. Quod ipsum in iis hominibus, qui tempore Veteris Testamenti fuerunt, conspicere possis. Nam Elias etiam eximius vir erat : at timiditatis tamen quandoque notatus est. Et Moses item magnus : at hic quoque ob eumdem affectum fugam fecit. Hæc porro idcirco ipsis accidebant, quod Deus abscederet, atque humanæ naturæ imbecillitatem declarari sineret. Nam si, cum Israëlitas ex Ægypto eduxisset, dixerint illi : « Ubi est Moses? » Si eos etiam in Palæstinam induxisset, quid non dicturi fuissent? Ideo ipse quoque ait : « Parce, ne quis me existimet. » Non ait, « Dicat : » sed, ne quid majus quam pro dignitate mea existimet. Itaque hinc etiam liquet, eum de se ipso hanc omnem orationem habere. Eaque de causa initio quoque dicebat : « Gloriari quidem non expedit mihi. » Quibus quidem verbis, si de alio quopiam ea dicturus fuisset quæ dixit, non usus esset. Cur enim de altero gloriari non conducit? Verum ipse erat qui his dignatus fuerat. Unde etiam hæc verba subnectit : « Et ne magnitudo revelationum me extollat, datus est » mihi stimulus carnis, angelus Satanæ, qui me colaphi» zet [1]. » Quid audio? Is ne, qui præ Christi amore, nec cœlorum regnum, nec gehennam quidquam esse ducebat, vulgi honores alicujus pretii esse censebat : ut is etiam attolleretur, ac perpetuo freno opus haberet? Non enim dixit : « Qui colaphizaturus sit, » sed, « Qui colaphizet. » Quis autem id dixerit? Quænam ergo verborum sententia est? Postquam, quisnam, tandem iste stimulus, et quis angelus Satanæ sit, aperuerimus, tum hoc etiam exponemus. Nonnulli ergo cum dolorem quemdam capitis, quem diabolus ipsi conflavisset, intelligere consuerunt. Absit autem ut ita sit. Neque enim Pauli corpus diaboli

[1] 2 Cor. XII, 7.

manibus addictum fuit [1] : quippe cum diabolus ipse vel Pauli jussis cederet, eique Paulus et leges, et certos terminos præscriberet, cum fornicatorem illum in carnis interitum ipsi traderet, nec eos ille transire ausus fuerit. Quid igitur his verbis sibi vult? Satan Hebræorum lingua adversarium sonat. Ac Scriptura tertio Regum libro adversarios hoc nomine appellavit. Nam de Salomone verba faciens, ait : « Non erat Satan in diebus ipsius [2] , » hoc est adversarius, qui bellum ipsi inferret, aut molestiam exhiberet. Quod ergo ait, hanc habet sententiam : Deus prædicationem feliciter progredi non permisit, quo animos nostros demitteret, verum adversarios in nos impetum facere passus est. Hoc enim ad deprimendum fastum vim habebat, illud autem minime. Quocirca per angelum Satanæ, Alexandrum ærarium, Hymenæum, Philetum, ac denique omnes, qui fidei doctrinæ adversabantur, atque cum ipso contendebant ac bellum gerebant, eumque in carcerem conjiciebant, cædebant ac raptabant, intelligit : quod ea, quæ Satanæ erant, perpetrarent. Quemadmodum enim Judæos diaboli filios vocat, quod illius opera imitarentur : sic etiam Satanæ angelum omnes eos nuncupat, qui sibi obsisterent. Hoc itaque ait : « Datus est mihi sti- » mulus qui me colaphizet. » Non quod Deus hujusmodi homines armaret, absit, sed quod eos minime coërceret, ac suppliciis afficeret, verum ad quoddam tempus eos grassari permitteret. « Propter quod ter Dominum ro- » gavi [3]. » Hoc est sæpenumero.

III. Idque summæ humilitatis est, non celare quod ferendis insidiis impar esset, quod laboraret : atque, ut liberaretur, precibus opus haberet : « Et dixit mihi : Sufficit » tibi gratia mea. Virtus enim mea in infirmitate perfici- » tur [5]. » Hoc est, sufficit tibi quod mortuos in vitam revocas,

[1] 1 Cor. v. — [2] 3 Reg. v, 4. — [3] 2 Cor. xii, 8. — [4] Ibid. 9.

quod cæcis mederis, quod leprosos purgas, quod alia miracula edis. Ne insuper id poscas, ut a periculis immunis sis, tranquille degas, ac sine molestiis munus prædicationis obeas. At doles et mœrore afficeris? Ne mihi hoc imbecillitati ascribatur, quod multi sint qui tibi insidias astruant, teque cædant et exagitent, ac flagris conscindant. Nam hoc potius meam potentiam indicat. « Virtus enim mea, » inquit, in infirmitate perficitur : » cum videlicet vos persecutionem patientes, eos qui vos persequuntur superatis, cum vexati, de iis, qui vos vexant, palmam refertis, cum vinculis astricti, eos, qui vos vinciunt, convertitis. Quocirca supervacanea ne poscas. Vides quomodo ipse aliam causam afferat, aliam Deus? Ipse enim ait : « Ne extollar, » datus est mihi stimulus carnis : » Deum vero dixisse ait se istud idcirco permittere, ut potentiam suam ostendat. Non igitur supervacaneam duntaxat rem postulas, sed etiam quæ potentiæ meæ gloriæ tenebras offundat. His enim verbis : « Sufficit tibi, » hoc indicatur, nihil aliud adjungi debere, verum omnia perfecta ac numeris omnibus absoluta esse. Itaque hinc etiam liquet eum non de capitis dolore loqui. Neque enim ægrotantes prædicabant; non enim morbo detenti prædicare potuissent; sed exagitati ac vexati, omnia superabant. Postcaquam igitur hæc audivi, inquit, libentissime in infirmitatibus meis gloriabor. Ne enim animis conciderent, cum scilicet pseudo-Apostoli illi ob contraria gloriarentur, seseque jactarent, hi autem in persecutionibus versarentur, ostendit se propterea illustriorem fieri, Deique potentiam hac ratione magis elucere: eaque, quæ ipsis contingebant, gloria digna esse. Ideo ait : « Libentissime igitur gloriabor. » Non mœsto animo hæc dixi, quæ supra enumeravi, aut etiam hoc, quod nunc dixi, nempe datum mihi stimulum esse : sed velut eo nomine glorians, majoremque hinc vim contrahens.

Unde etiam subjungit : « Ut inhabitet in me virtus Christi. » Hoc loco aliud quiddam tacite significat, quod quanto magis tentationes augebantur, tanto etiam magis gratia crescebat, ac permanebat. « Quamobrem mihi placeo in in» firmitatibus multis. » Quibus quæso ? « In contumeliis, in » persecutionibus, in necessitatibus, in angustiis [1]. » Vidisne quo pacto hoc nunc apertissime declaravit ? Infirmitatis enim genus commemorans, febres non dixit, aut hujusmodi aliquem circuitum, aut aliam corporis morbum, sed contumelias, persecutiones, angustias. Perspicis-ne animi æquitatem ac probitatem ? Molestiis liberari cupiebat : cum autem a Deo audivit hoc fieri non oportere, non modo tristitia affectus non est, quod voti sui compos non extitisset, sed etiam voluptatem cepit. Ideo dicebat : « Placeo » mihi : » lætitia afficior, inquit, ac pro Christo contumeliis affici, vexari, opprimi cupio. Hæc porro dicebat, tum ut illorum arrogantiam comprimeret : tum ut horum animos erigeret, ne Pauli calamitates ipsis pudori essent. Hæc enim res, inquit, nos omnibus mortalibus clariores reddere potest. Ac deinde aliam quoque causam ponit. « Cum » enim infirmor, tunc potens sum. » Quid miraris si Dei potentia tunc ostendatur ? Ipse quoque tunc potens sum. Siquidem tunc maxime gratia accedebat. Quemadmodum enim abundant ipsius passiones : ita etiam abundat consolatio nostra. Ubi afflictio, illic etiam consolatio. Ubi consolatio, illic et gratia. Cum ergo in vincula conjectus fuisset, tunc demum mirifica illa patrabat. Cum naufragium fecisset, atque in barbarorum regionem delatus fuisset, tunc potissimum effulsit ac celebratus est. Cum tribunal vinctus ingressus est, tum judicem ipsum superavit. Sic in Veteri quoque Testamento contingebat. In tentationibus enim justi florebant. Sic tres pueri, sic Daniel,

[1] 2 Cor. XII, 10.

et Moses, et Joseph. Omnes hinc splendorem ac magnas oronas consecuti sunt. Nam tunc etiam anima purgatur, cum propter Deum premitur. Tunc majori auxilio fruitur, atque ampliori gratia digna existit, cum majore subsidio opus habet. Quin ante illud quoque præmium, quod a Deo propositum est, ingentia bona percipit, cum philosophice se gerit. Nam afflictio et fastum amputat, et segnitiem omnem excindit: atque ad patientiam instruit, ac velut inungit; rerum humanarum utilitatem detegit, atque ingentem philosophiam inducit. Omnes enim turbulenti animorum motus ipsi cedunt, invidia, æmulatio, libido, potentia, divitiarum et corporum amor, arrogantia, fastus, ira ac reliquum hujusmodi morborum agmen. Quod si in rebus ipsis, et privatim virum aliquem, et populum universum cernere libet, in promptu erit mihi ostendere, et qui in calamitate, et qui in quiete atque oblectatione versati sint, ac docere, quantum illinc fructus, quantum illinc socordiæ promanarit.

IV. Etenim Hebræi, cum exagitarentur, atque incommodis et calamitatibus afficerentur, ingemiscebant ac Deum obsecrabant, plurimumque auxilii e cœlo pertrahebant. Cum autem incrassati sunt, recalcitrarunt. Ninivitæ rursus, cum tranquille viverent, Deum usque adeo ad iracundiam incitarunt, ut se urbem funditus deleturum minaretur. At postquam Jonæ prædicatione humiles redditi sunt, nullum non philosophiæ argumentum præbuerunt. Quod si hominem unum privatim intueri libet, Salomonem tibi animo propone. Nam cum hic in cura et perturbatione versaretur, de gentis videlicet illius imperio atque gubernatione consilia agitans, illa visione dignatus est. Cum autem deliciis se dedidit, in ipsam vitii voraginem devolutus est. Quid ipsius pater? Quonam tempore eximium atque admirandum virum se præbebat? Annon cum in tentationi-

bus versaretur? Absalon vero annon modeste se gerebat [1], dum fugeret? Postquam autem reversus est, et tyrannidem invasit et parricida factus est? Quid Job? Hic enim clarus erat cum prospere ageret; clarior autem visus est post calamitatem. Quid autem prisca et vetera commemorare attinet? Nam si quis præsentem rerum statum expendat, quantum fructus ex afflictione nascatur, prospiciet. Nunc enim, cum pace fruimur, elanguimus et defluximus, ac sexcentis Ecclesiam malis implevimus. Cum autem exagitabamur, et moderatiores, et meliores, et studiosiores, et ad hosce conventus promptiores eramus. Quod enim auro ignis, hoc animis est afflictio; spurcitiem abstergens, puros efficiens, luculentos et illustres reddens. Hæc ad regnum inducit: illa ad gehennam. Quocirca hæc quidem angusta: illa autem lata. Unde etiam Christus dicebat: « In mundo pressuram habebitis [2]: » tanquam ingens bonum ad nos emittens. Itaque si inter discipulos censeris, arctum et angustum iter capesse, nec indignare, atque animum desponde. Nam nisi ad hunc modum premaris, omnino te infructuosa alia de causa premi necesse erit. Nam et invidus et pecuniarum avidus, et qui meretricis amore flagrat, et inanis gloriæ cupidus, et quilibet eorum, qui prava consectantur, multos mœrores multasque calamitates subit, nec minus, quam ii, qui lugent, angitur. Quod si non collacrymat ac mœret, pudore scilicet ac stupore prohibetur: si animum ipsius cognitum habeas, infinitis eum fluctibus refertum conspicies. Cum itaque et eum, qui hanc, et eum, qui illam vitam sequitur, premi necesse sit, cur non hoc potius vitæ genus amplectimur, quod innumeras cum afflictione coronas affert? Etenim Deus sic sanctos omnes per afflictionem et anxietatem duxit: simul et ipsos juvans, et aliis consulens, ne majo-

[1] 2 Reg. XVI. — [2] Joan. XVI, 33.

rem, quam par esset, de se opinionem conciperent. Sic enim idolorum cultus primo imperium obtinuit : cum homines, ampliori, quam æquum esset, admirationi haberentur. Sic Romanorum senatus Alexandrum decimum tertium Deum esse censuit (6). Is enim hanc potestatem habebat, ut deos crearet atque conscriberet. Cum res omnes a Christo gestæ nuntiatæ sunt, Romam misit is, qui Judæorum nationi præerat, sciscitans ex ipsis num eum quoque Deum creare placeret. Id vero illi facere recusarunt, quod iniquo atque infenso animo ferrent ante decretum suum atque sententiam, Crucifixi potentiam effulgentem, universum orbem ad sui cultum attraxisse. Hoc porro vel invitis ipsis ita divinitus procurabatur : ut ne humanis suffragiis Christi Divinitas promulgaretur, neque unus e multis illis ipse esse censeretur, qui ab ipsis designati fuerant. Nam et pugiles pro diis habuerunt : atque cinædum illum, quem Adrianus in deliciis habebat. Unde etiam urbs Antinoï appellatur (7). Quia enim mors adversum humanam naturam testimonium dicit, diabolus alteram viam excogitavit, nimirum animæ immortalitatem : cui immodicam adulationem admiscens, quamplurimos in impietatem abduxit. Illius vafritiem perspice. Nam cum nos eam utiliter in medium afferimus, sermonem ille evertit. Cum autem in perniciem eam astruere cupit, magno studio eam constituit. Ac si quispiam dixerit : Quî fieri potest, ut Alexander deus sit ? Annon mortuus est, et quidem misere ? At immortalis est animus, inquit. Nunc immortalitatem asseris ac philosopharis, ut a præpotente Deo nos abducas. At cum nos summum Dei beneficium eam dicimus, humiles et humi abjectos, nihiloque melius quam bruta animalia affectos, ut deceptos in tuam sententiam abducis. Quod si crucifixum vivere dixerimus, risus statim consequitur : quamvis etiam orbis universus,

et olim et nunc quoque id clamet, tunc per miracula, nunc autem per eos, qui ad eum esse converterunt. Neque enim mortui est ista præstare. Sin autem quispiam Alexandrum vivere asserat, huic fidem adhibes, cum tamen nullum miraculum proferre queas. Imovero, inquis, multa enim et magna, cum viveret, gessit. Nam et gentes, et urbes imperio suo subjecit, et in multis bellis ac prœliis victoriam obtinuit, tropæaque erexit.

V. Quid si ostendero id, quod nec ille, dum viveret, nec alius quispiam ex his qui unquam extiterunt, cogitavit; quod tandem aliud resurrectionis argumentum quæris? Nam quod quispiam vivens bella feliciter confecerit, victoriasque adeptus sit, rex cum esset, exercitusque haberet, nec mirum, nec novum atque insolens videri debet. At vero post crucem ac tumulum, tot ac tanta in tota terra et mari efficere; hoc ingenti stupore plenum est, ac divinam et arcanam potentiam promulgat. Ac quidem Alexander imperium suum, post ipsius e vita dicessum, laceratum ac penitus deletum, non instauravit. Qui enim id potuisset homo mortuus? At Christus tunc ipsum maxime excitavit, postquam ex hac vita migravit. Quid autem Christum commemoro, cum ipse Discipulis quoque suis, ut post mortem clari essent, concesserit? Ubi enim, quæso, Alexandri tumulus est? Ostende mihi; et dic quo die mortuus sit. At Christi servorum tum splendida sepulcra sunt, ut quæ urbem præstantissimam ac regiam occuparint, et dies noti atque clari, qui festi a toto orbe celebrentur. Atque illius quidem tumulum sui quoque ignorant: hujus autem, barbari quoque exploratum habent. Ac sepulcra eorum, qui Crucifixo servierunt, regias aulas splendore vincunt, non magnitudine aut pulchritudine ædificiorum; nam hac parte illa superant; sed, quod multo majus est, coëuntium studio. Nam et ille qui purpuram gestat, ad se-

pulcra illa se confert, ut ea exosculetur : abjectoque fastu supplex stat, sanctosque obsecrat, ut ipsi apud Deum sibi præsidio sint : atque, ut et tentoriorum opificem, et piscatorem, et quidem fato functos patronos habeat, precibus is contendit qui diademate cinctus est. Ergo-ne, dic quæso, horum dominum mortuum dicere audebis, cujus servi, etiam defuncti, eorum, qui universo orbi imperant, patroni sunt? Atque id non Romæ solum fieri quispiam viderit, sed etiam Constantinopoli. Nam et hic quoque Constantinum Magnum filius ita demum ingenti honore se affecturum existimavit, si eum in piscatoris vestibulo conderet. Quodque imperatoribus sunt in aulis janitores, hoc in sepulcro piscatoribus sunt imperatores. Atque illi quidem, velut domini, interiores loci partes obtinent : hi autem velut accolæ ac vicini, præclare secum agi putarunt, si vestibuli janua ipsis assignetur : ab iis, quæ hic fiunt, etiam infidelibus ostendentes, quod piscatores in resurrectione præstantiorem gradum obtinebunt. Nam cum hic in sepulcris tanto superiores sint, multo certe magis in resurrectione. Atque mutatis rerum vicibus, imperatores famulorum ac ministrorum, subditi autem imperatorum dignitatem tenent, imo splendidiorem. Quodque hoc non ab adulationis studio proficiscatur, veritas ipsa ostendit. Etenim ab illis hi quoque majorem splendorem sunt consecuti. Hæc quippe sepulcra, aliis imperatorum sepulcris multo splendidiora et venerabiliora facta sunt. In illis enim mira solitudo : in his ingens frequentia. Quod si cum imperatoriis aulis hæc sepulcra conferre libeat, penes hæc rursus victoria futura est. Illic enim multi sunt, qui turbam submoveant : hic contra multi qui invitent, atque et divites, et pauperes, et viros, et fœminas, et servos ac liberos attrahant. Illic ingens terror; hic lætitia, quæ nullis verbis explicari queat. At dulce spectaculum est im-

peratorem auro amictum, et corona redimitum videre, astantesque bellicos duces, præfectos, tribunos, centuriones, prætores? Verum hæc adeo illis angustiora magisque tremenda sunt, ut præ istis illa scena quædam ac merus ludus censeri possint. Simul enim atque limina transilieris, locus ipse mentem ad cœlum, ad supernum Regem, ad Angelorum exercitum, ad sublime illud solium, ad inaccessam gloriam, transmittit. Atque hic quidem Imperator subditos suos præfecto ita subjecit, ut ei liberum sit alios solvere, alios vinculis astringere : at sanctorum ossa non miseram hanc abjectamque potestatem habent; verum illa multo majorem. Dæmones enim sistunt et excruciant, acerbissimisque illis vinculis, eos, qui astricti sunt, solvunt. Quid hoc tribunali terribilius fingi potest? Cum nemo cernatur, nemo dæmonis lateri incumbat, voces et dilacerationes, verbera et cruciatus, linguæ conflagrantes audiuntur, dæmone admirabilem potentiam minime ferente. Atque isti, qui corpora gestarunt, virtutes corpore vacantes superant : pulvisque, ossa : et cinis, naturas illas invisibiles dilacerant. Ideo nemo est qui peregrinationem unquam inire sustineat, ut imperatorum aulas videat : contra multi plerumque imperatores peregre profecti sunt, ut hoc spectaculo fruerentur. Siquidem sanctorum Martyrum templa futuri judicii vestigia et signa exhibent, dum dæmones flagris cæduntur, hominesque castigantur, ac liberantur. Vides-ne quæ sanctorum, etiam vita functorum, vis sit? Vides quæ peccatorum, etiam viventium, imbecillitas? Proinde vitium fuge, ut eos, qui tales sunt, superes : ac virtutem omni studio consectare. Nam si præsentia ejusmodi sunt cogites velim qualia futura sint. Atque hoc amore perpetuo correptus, sempiternam vitam arripe. Quam utinam nobis omnibus consequi detur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu

Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVII.

CAPUT XII.

Factus sum insipiens gloriando, vos me coëgistis. Ego enim a vobis debui commendari[1].

I. Absoluta de suis laudibus oratione, hic minime gradum fixit : verum se rursus excusat, ac de iis, quæ dixit, veniam petit, necessitate nempe adductum se fuisse dicens, non voluntate. Et tamen, quamvis eo necessitate pertractus fuerit, insipientem se vocat. Atque, cum hunc sermonem ordiretur, dicebat : « Ut insipientem accipite » me : » et, « Tanquam in insipientia. » Nunc vero sublata hac particula, « Ut, » insipientem se ipsum vocat. Postea-quam enim, per ea, quæ dixit, id, quod volebat, effecit, libere jam atque audacter vitium hujusmodi notat, quo videlicet omnes eruditi, ne, nisi summa necessitas urgeat, quisquam suas laudes prædicet : quippe cum Paulus, necessaria etiam causa oblata, insipientem tamen se appellarit. Deinde eorum, quæ locutus est, causam omnem, non ad pseudo-apostolos, sed ad discipulos suos convertit. « Vos enim, inquit, me coëgistis. » Nam si ipsi ita se jactarent, ut id sine vestra fraude facerent, nec vos in exitium impellerent, non eo progressus essem, ut in ejusmodi

[1] 2 Cor. XII, 11.

sermones me ipsum demitterem. Quoniam autem universam Ecclesiam labefactabant, utilitatis vestræ causa insipientiæ vitio laborare coactus sum. Nec vero dixit : « Metui, ne si primas apud vos tulissent, dogmata sua sererent : » verum hoc quidem superius posuit, cum dixit : « Timeo » autem, ne sicut serpens Evam seduxit, ita corrumpan- » tur sensus vestri[1]. » Nunc autem non eodem modo, verum majori cum auctoritate ac potestate, ut qui ex iis, quæ ante dixerat, liberius loquendi facultatem nactus esset. « Ego enim a vobis debui commendari. » Postea causam affert. Rursusque haud revelationes ac miracula tantum commemorat, sed etiam tentationes. « Nihil enim » minus habui iis, qui sunt supramodum Apostoli. » Vide quomodo hic quoque liberius, ac majori quadam cum auctoritate loquatur. Prius siquidem aiebat : Existimo me nihil minus habuisse. Hic autem absolute pronuntiando, ita uti dixi, post allatas probationes libere deinceps loquitur. Quanquam ne sic quidem a modestia, suisque moribus abscedit. Perinde enim ac si quid magni dixisset, suæque dignitatis modum excessisset, quod in Apostolorum numerum sese aggregasset, sic rursus orationem temperat aitque : « Tametsi nihil sum, signa tamen Apos- » toli facta sunt in vobis[2]. » Ne, inquit, hoc inspicias, an vilis et exigui pretii ego sim : verum annon iis, quæ ab Apostolo expectanda erant, tibi frui contigerit. Nec dixit, vilis : sed, quod hoc vocabulo, adhuc inferius erat, « Ni- » hil. » Quid enim refert magnum esse, si nemini prosis? quemadmodum nil prodest medicum artis suæ peritum esse, si nulli ægrotantium medeatur. Ne ergo, inquit, hoc expendas, quod nihil sim, sed illud spectes quod in iis, in quibus vos beneficio affici conveniebat, nullæ meæ partes desideratæ sunt, verum apostolatus mei experimen-

[1] 2 Cor. xi, 3. — [2] Id. xii, 12.

tum præbui. Non ergo oportebat ut me ipse prædicarem. Hoc porro non eo dicebat, quod commendatione opus haberet; quomodo enim, cum ipsum cœlum præ Christi amore parvi faceret? sed quod salutis ipsorum cupiditate teneretur. Postea, ne ipsi dicerent: Quid nostra interest, si eximiis Apostolis nulla in re inferior fueris? ideo subjunxit, « In vobis facta sunt signa Apostoli in omni patien» tia, et signis, et prodigiis. » Papæ, quantum recte factorum pelagus paucis verbis præteriit! Ac vide quid primum collocet, nimirum patientiam. Hoc enim Apostoli specimen est, nempe omnia forti animo ferre. Istud porro breviter tenui vocabulo complexus est. Contra, miracula, ut quæ non ipsius virtute ederentur, pluribus verbis expressit. Cogita enim quot carceres, quot plagas, quot discrimina, quot insidias, quot tentationum agmina hic tacite significarit, quot intestina bella, quot externa, quot dolores, quot impetus, unico patientiæ vocabulo indicavit. Per signa rursus quot homines a morte ad vitam revocati, quot cæci curati, quot leprosi mundati, quot dæmones ejecti significantur. Ex his verbis illud edocemur, ut si necessitas quædam nos in hujusmodi narrationes adegerit, ea, quæ a nobis recte gesta sunt, brevissime perstringamus, quemadmodum a Paulo quoque factum est.

II. Mox, ne aliqui dicerent: « Etsi magnus es, ac multa gessisti, at non tot tamen ac tanta, quot et quanta Apostoli in reliquis Ecclesiis gesserint, » idcirco subdidit. « Quid » est enim quod minus habuistis præ cæteris Ecclesiis[1]? » Non minorem, quam cæteri, gratiam accepistis. At, dixerit fortasse quispiam, cur relicta dimicatione cum pseudoapostolis, sermonem ad Apostolos convertit? Ut eorum animos amplius erigat, ostendatque se non modo illis præstantiorem, sed ne magnis quidem Apostolis inferio

[1] 2 Cor. XII, 13.

rem esse. Ideo quippe cum de illis verba facit, ait : « Plus » ego. » Quando autem cum Apostolis se confert, satis habet, si ipsis inferior minime sit, tametsi etiam plus illis laborasset. Atque hinc illud quoque indicat, quod et in illos contumeliosi sint, cum eum, qui ipsis par sit, istiusmodi hominibus posthabeant. « Nisi quod ego ipse non gravavi » vos. » Rursus cum magna acerbitate objurgationem posuit. Idque, quod sequitur, asperius adhuc est, « Donate » mihi hanc injuriam. » Et tamen hæc asperitas benevolentiæ verba et eorum laudem continet : siquidem injuriæ hoc ducebant, quod Apostolus a se id impetrari minime passus esset, ut quidquam ab ipsis sumeret, nec tantum fiduciæ concepisset, ut ab his ali sustineret. Si hoc, inquit, mihi crimini vertitis. Non dixit : « Male me accusatis : » sed non sine magna suavitate : « A vobis peto ut » mihi hujus peccati gratiam faciatis. » Et vide prudentiam. Quoniam enim hoc assidue usurpatum probrum ipsis afferebat, idcirco etiam assidue illud mitigat. Superius enim cum dixisset : « Est veritas Christi in me, quod gloriatio hæc non infringetur, » dixit rursus : « Quia non diligo vos ? » Deus scit : » sed ut amputem occasionem eorum, qui quærunt occasionem : et ut, in quo gloriantur, inveniantur sicut et nos. Et in priore Epistola, cum dixisset : « Quæ » igitur mihi merces est ? ut Evangelium prædicans sine » sumptu ponam Evangelium[1] : » hic rursus ait : « Donate » mihi hanc injuriam. » Ubique enim cavet, ne ostendat eorum imbecillitatem in causa esse, cur nihil ab ipsis accipiat. Ideoque sic loquitur : Si hoc peccatum esse ducitis, veniam peto. Hæc autem idcirco dicebat, ut simul et eos percelleret, et leniret. Nec enim mihi hoc dixeris : Si ferire cupis, quid excusatione uteris? Si curare, quid feris? Hoc enim solertis animi est, nimirum incidere, et

[1] 1 Cor. IX, 15.

vulnus obligare. Postea, ne, uti prius dicebam, ideo hoc assidue versare videretur, quod aliquid ab ipsis acciperet, huic suspicioni medetur ipse etiam in Epistola superiori, dicens : Non autem scripsi, ut ita fiat in me. « Melius enim » est mihi mori, quam ut gloriam meam quis evacuet[1]. » Illic vero suavius blandiusque id facit. Quonam tandem modo? « Ecce tertio tam paratus sum venire ad vos : et » non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt : » sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, » sed parentes filiis[2]. » Quod autem dicit, hanc sententiam habet : Non quia nihil accipio, idcirco ad vos non accedo, verum et iterum accessi, et tertio ad vos proficisci paro, nec vobis oneri ero. Ac causam sane gravem affert. Neque enim dixit : « Quia præparci estis, quia offendimini, quia imbecillitate laboratis, » sed quid? « Non enim quæro quæ » vestra sunt, sed vos. » Majora quædam posco, nempe animas loco pecuniarum, salutem auri loco. Deinde, quoniam res nondum suspicione carebat, tanquam videlicet ipse dolore quodam adversus eos commoveretur, ideo rationem quoque ponit. Quia enim verisimile erat eos dicere : Annon licet nobis, quæ nostra sunt, habere? non sine magna suavitate defensionem ipsorum in hæc verba subjungit : « Non enim debent filii parentibus thesauri- » zare, sed parentes filiis : » magistrorum videlicet ac discipulorum vice, parentes ac filios collocans, ac demonstrans se debito quodam munere perfungi, cum tamen id debitum non esset. Non enim ita imperavit Christus : sed pro sua erga eos indulgentia his verbis utitur. Ideoque quiddam etiam majus adjungit. Non solum enim dixit : «Nec enim debent filii parentibus thesaurizare : » sed hoc quoque adjecit, quod parentum sunt partes, ut filiis thesaurizent. Quandoquidem itaque dare opus est, « Ego li-

[1] 1 Cor. IX, 15. — [2] 2 Cor. XII, 14.

» bentissime impendam, et superimpendar pro animabus » vestris[1]. » Etenim lex quidem naturalis hoc sanxit, ut parentes filiis thesaurizent : ego vero, ea re non contentus, me ipsum quoque insuper vobis trado. Atque in hoc incredibilis ipsius liberalitas est, quod non solum non accipit, verumetiam insuper donat : neque id vulgariter, sed cum magna munificentia, atque ex eo quod ipsi deest. Hoc enim vocabulo, « Superimpendar, » istud subindicatur. Nam etiamsi carnem ipsam, expendere oporteat, nullam ipsius rationem habeo ob salutem vestram. Atque id quod subjungitur, conjunctam cum amore accusationem habet, « Dicet plus vos diligens, minus diligar. » Atque hoc, inquit, facio, pro iis, quos amo, licet illi perinde non redament. Jam ergo considera quot gradus ista res habeat. Accipere oportebat; ipse autem non accipiebat, hæc prima laus est; et cum inopia premeretur, hæc secunda est; et cum ipsis prædicaret, tertiam habes; et insuper largitur, hic quarta est; nec vulgariter largitur, sed copiose, quinta hæc est; nec pecunias duntaxat, sed etiam se ipsum, sexta; et pro iis a quibus haud magnopere amabatur, septima; ac denique pro iis quos majorem quemdam in modum amabat, octava hæc est.

III. Hunc itaque nos etiam imitemur. Magnum enim peccatum est invidere et non amare : magis tamen efficitur, cum quispiam amatus non redamat. Nam si is, qui amantem redamat, publicanis nihilo præstantior est; is qui ne hoc quidem habet, ipsis feris inferior erit. Quid ais, homo? Amantem non redamas? Cur ergo hujusce lucis usura frueris? Qua tandem in re jam usui eris? Quibusnam in rebus? Forensibus, an privatis? Haud sane. Nihil eo homine inutilius, qui amare nescit. Hanc legem latrones etiam persæpe ac sicarii et sepulcrorum effosso-

[1] 2 Cor. XII, 15.

res amplexi sunt : cumque vel salem duntaxat communem inter se habuissent, alio versi, ob mensæ commercium mores suos mutaverunt. Tu vero non salem duntaxat, sed verba etiam, et negotia, et ingressus et egressus cum aliquo communes habens, non eum amas? At ii, qui turpibus amoribus dediti sunt, universas quoque facultates suas in fornicarias expendunt : tu vero, honesto amore captus, ita frigidus et imbecillis atque ignavus es, ut ne citra sumptum quidem ullum amare sustineas. Sed quisnam est, inquis, usque adeo miser, quis tam belluinis moribus, ut amantem aversetur atque oderit? Tu quidem recte facis, qui ob rei absurditatem fidem mihi detrahis. Verum, si multos ejusmodi demonstraro, quo tandem pacto ignominiam hanc feremus? Nam cum amanti obtrectas, aut obtrectante altero non ei opem fers, cum florenti in vides, quænam hæc dilectio est? Quanquam ne hoc quidem ad probandam amicitiam sufficit, quod quispiam ab invidia liber sit : ut nec illud etiam, quod quis amantem odio non insectetur : nisi eum quoque tueatur, ipsiusque commoda amplificet. Cum autem nihil non facit ac loquitur, quo proximum dejiciat, quid hac anima miserius esse possit? Heri ac nudiustertius amicus illi eras, sermonesque ac mensam impertiebas. Postea autem, simul atque membrum tuum florens vidisti, abjecta amicitiæ larva, inimicitiæ, vel furoris potius, personam induisti. Perspicuus etenim furor est, prosperis aliorum rebus angi. Hoc enim furentium canum est, rabieque laborantium. Eorum enim more, hi quoque livoris œstro perciti, in omnium ora prosiliunt. Præstat serpentem in visceribus provolutum habere, quam invidiam interne repentem. Etenim ille, et medicamentorum auxilio sæpe evomi, et alimenti ope mitigari potest : at invidia, non in visceribus sese volutat, sed in animæ sinu versatur : ac

morbus ægre extingui potest. Serpensque intus positus corpora humana non attigerit, si ipsi alimentum apponatur : at invidia, etiamsi sexcentas ei mensas apposueris, animam ipsam arrodit, undecumque mordens, vellicans, trahens : neque ullum solatii genus reperire est, cujus ope furorem compescat, uno duntaxat excepto, nempe ut ei, qui prospere agit, calamitas aliqua accidat; sic morbus remittitur; imo ne sic quidem. Nam etiamsi ille incommodo aliquo afficiatur, alterius tamen res lætas ac secundas cernens, in iisdem doloribus hæret : atque ubique vulnera, ubique plagæ. Neque enim fieri potest, ut qui in terra degit, neminem videat, qui præclare ac feliciter agat. Tantaque est hujus morbi magnitudo, ut etiamsi sese domi incluserit, priscis etiam hominibus vita functis invideat. Atque iis quidem, qui in hominum frequentia vivunt, id evenire, quamvis grave ac molestum sit, non tamen æque grave habendum est. At quod ii quoque, qui a tumultibus in medio sitis liberati sunt, hoc morbo teneantur, id vero omnium acerbissimum est. Ac vellem istud silentio præterire; at si silentium ipsam etiam rerum infamiam adimeret, operæp-retium esset tacere : cum autem, me etiam tacente, res ipsæ vehementius, quam lingua mea facere posset, clamaturæ sint, nullum certe detrimentum a verbis meis afferetur : fortasse etiam, nobis vitia traducentibus, fructus aliquis atque utilitas consequetur. Hic enim morbus Ecclesiam etiam attigit, omniaque sursum ac deorsum vertit, corporisque compagem discidit : nosque adversus nos ipsos mutuo stamus, livore nimirum arma nobis porrigente. Ob eamque causam ingens rerum depravatio est. Nam cum, omnibus ædificantibus, præclare se res habeat, si ii, qui erudiuntur, stare queant; cum omnes id agimus ut diruamus, quis tandem finis erit?

IV. Quid agis, homo? Utile-ne esse existimas, proximi commoda dejicere? At ante illum tuas evertis. Non plantarum cultores, non agricolas cernis, quomodo omnes concordibus animis in unum currant? Hic effodit, ille serit, alius radicem contegit, alius quod satum est rigat, alius obsepit, ac muro cingit, alius bestias arcet: omnesque in unum spectant, ut plantam incolumem servent. Hic autem non ita se res habet. Verum planto quidem ipse: alter autem subagitat, et succutit. Sine saltem ea recte figi: ut robur contrahat, quod hostili impetu frangi nequeat. Non opus meum deles, sed tuum evertis. Ego plantavi, rigare te oportebat. Si itaque succutias, radicem funditus evelles, nec habebis ubi rigationem tuam ostendas. At vides eum qui plantat omnium sermonibus celebrari? Bono animo esto; nec ego aliquid sum, nec tu. Nec enim qui plantat, nec qui rigat, est aliquid[1]: unius enim Dei opus est. Ex quo efficitur, ut adversus ipsum bellum ineas ac dimices, dum ea, quæ plantata sunt, extirpas. Ergo aliquando tamen resipiscamus, atque expergiscamur. Non tam externum bellum, quam intestinam pugnam extimesco. Quandoquidem etiam radix, cum terræ recte affixa fuerit, nihil a ventis detrimenti patietur. Sin autem ea, verme eam interne depascente, vacillet, nemine molestiam exhibente collabetur. Quousque tandem Ecclesiæ radicem vermium more exedimus? Nam et a terra hujusmodi cogitationes nascuntur; imo ne a terra quidem: sed a stercore, utpote quarum parens putredo sit. Neque etiam ab execrando eo obsequio, quod a mulieribus exhibetur, absistunt. Tandem igitur aliquando fortes viros nos præbeamus. Philosophiæ pugiles efficiamur, ingentem malorum proventum abigamus. Etenim Ecclesiæ multitudinem, tanquam exanime corpus, humi prostratum nunc

[1] 1 Cor. III, 7.

cerno. Et sicut in corpore recens vita functo, oculos quidem, et manus, et pedes, et collum, et caput intueri licet, sic tamen ut nullum membrum munere suo fungatur : eodem modo hic quoque omnes, qui adsunt, fide quidem præditi sunt : at fides actuosa non est. Fervorem enim extinximus, Christique corpus mortuum reddidimus. Quod si hoc dictu horrendum est, multo utique horribilius est, cum in rebus ipsis cernitur. Siquidem fratrum nomina habemus : res autem hostium : cumque membra omnes vocemur, ferarum tamen ritu inter nos dissidemus. Hæc non rerum nostrarum traducendarum studio a me dicta sunt : sed ut pudorem vobis incutiam, atque hinc vos avertam. Quidam in domum aliquam se contulit, honorificeque exceptus est. Deo gratiæ agendæ erant, quia membrum tuum honore afficitur, ac Deus celebratur ; tu contra omnino facis. Apud eum enim, a quo honore affectus est, ipsi obtrectas : ita ut ambos simul subvertas, tibique ignominiæ notam inuras. Quid causæ est, o miser, et ærumnose, cur, cum fratrem, vel apud viros, vel apud mulieres, laudatum audieris, mœstitiam inde contrahas ? Laudes ipse addas, ut tibi quoque laudem concilies. Quod si laudes depresseris, prius de te ipso male locutus eris, ut qui pravam opinionem tibi collegeris, atque insuper illum altius adhuc evexeris. Cum eum ab alio laudari audis, fac eorum, quæ dicuntur, sis particeps, si non vita et virtute, at hoc certe nomine, quod ipsius virtutibus gaudeas. Laudavit eum quispiam ? admirare tu quoque. Sic te ille ut probum ac benignum laudibus efferet. Non est quod metuas, ne per alienarum virtutum prædicationem tuas dejicias. Hoc enim in obtrectationibus locum habet. Pervicax enim suapte natura hominum genus est : et qui te de eo, quem laudat, male loqui videt, laudibus suis cumulum addet : ut hac ratione te pungat, atque accusatores,

et secum ipse et apud alios criminetur. Vides quantam turpitudinem nobis ipsi accersimus? quo pacto gregem perdimus ac discerpimus? Tandem aliquando membra efficiamur : tandem aliquando unum corpus. Atque is quidem, in quem laudes conferuntur, laudes eas propulset, et in fratrem encomia transferat : qui autem alterius laudes audit, ipsi gratuletur. Quod si nos ad hunc modum inter nos conjungamur, caput quoque ipsum nobis conciliabimus. Sin autem inter nos disjuncti simus, Dei quoque opem a nobis avertemus. Hac porro remota, ingentem perniciem corpus contrahet, ut quod superne minime constringatur. Hoc ergo ne nobis accidat, submoto livore atque invidia, vulgique opinione contempta, dilectionem atque concordiam amplectamur. Ita fiet, ut præsentia et futura bona consequamur. Quæ utinam omnes adipiscamur, per gratiam ac benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII.

CAPUT XII.

Sed esto, ego vos non gravavi : sed cum essem astutus, dolo vos cepi. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos ? Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit ? Nonne eodem spiritu ambulavimus ? Nonne iisdem vestigiis[1] ?

I. Obscure admodum hæc verba a Paulo dicta sunt, non tamen frustra, nec temere. Nam quoniam de pecuniis purgationeque ob eas sermo ipsi institutus erat, non abs re verba sua obscuritate quadam involvit. Quidnam ergo sibi vult id quod hic ait : Dixit : Nihil cepi : verum paratus etiam sum insuper dare, atque impendere : ac multa in eam sententiam, tum in priore, tum in hac quoque Epistola disseruit. Nunc vero aliud quidem ait, velutque objectioni occurrit, eamque ante dissolvit. Quod autem ait, est ejusmodi : Equidem ipse per avaritiam vos minime circumscripsi. Verum quispiam hoc fortasse dicere queat quod quanquam nihil ipse sumpserim, tamen cum vaser ac subdolus essem, id curavi, ut ii, qui a me missi erant, suo nomine aliquid a vobis postularent, sicque per eos sumpserim, atque ita me compararim, ut aliorum manu accipiens, acceptæ pecuniæ opinionem a me removerem. At ne hoc quidem dicere quisquam possit. Vosque ipsi testes estis. Unde etiam interrogandi modo sermonem producit dicens : «Rogavi Titum et misi cum eo fratrem. Num-

[1] 2 Cor. XII, 16-18.

» quid Titus vos circumvenit? » Nonne eodem quo ego, pacto ambulavit? hoc est, nihil ipse accepit. Vides quantum accuratæ sinceritatis incrementum sit : quod non modo se purum ab accipiendo servaverit, sed eos quoque quos miserat, ita regat atque componat, ut ne tantillam quidem occasionem iis præbeat, qui eum carpere gestiebant? Hoc enim longe majus est eo, quod Patriacha fecit[1]. Nam ille, cum post victoriam reversus esset, ac rex ipsi spolia offerret, negavit se quidquam accepturum, præter ea quæ socii ipsius comedissent. Hic autem ne necessarium quidem alimentum capere voluit, nec socios quoque participes ipsius esse passus est : sic nimirum impudentium ora quammaxime comprimens. Ideoque nec ipse pronuntiat, nec dicit eos non accepisse : sed quod majus est, ipsos Corinthios testes adducit, nihil eos accepisse ; ut ne a persona ipse sua, sed ab illorum calculo testimonium petere videatur. Id quod in rebus exploratis, et de quibus non dubitamus, facere solemus. Dicite enim, inquit, num quis ex iis, quos misi, vos per avaritiam circumvenit? Non dixit : Num quis a vobis aliquid accepit? Verum πλεονεξίαν, hoc est, fraudationem, id vocat, illos perstringens, ingentique pudore afficiens, atque ostendens fraudationem esse, ab invitis quidpiam accipere. Nec dixit : Num Titus, sed; Num quis? Neque enim hoc dicere queatis, inquit, hunc non accepisse, illum autem accepisse. Neque enim quisquam ex iis, qui ad vos se contulerunt, aliquid accepit. « Rogavi Titum. » Id quoque acriter dictum est. Neque enim dixit : Titum misi, sed, « Rogavi : » hinc ostendens quod etiamsi aliquid accepisset, jure suo accepisset : et tamen sic quoque purum ab accipiendo se præstitit. Quocirca eos rursus his verbis interrogat, « Numquid vos Titus » circumvenit? Nonne eodem spiritu ambulavimus? »

[1] Gen. XIV.

Quid sibi vult eodem spiritu ? Divinæ gratiæ totum ascribit, ostenditque universam hanc laudem, non nostris laboribus comparari, sed spiritus beneficio et gratia præstari. Etenim amplissima Dei gratia hoc fiebat, ut quamvis inopia et egestate premerentur, ac fame laborarent, tamen ob eorum, quos erudiendos susceperant, utilitatem, nil acciperent. « Nonne iisdem vestigiis ? » Hoc est, sinceritatem hanc ne tantillum quidem immutarunt : sed eamdem normam retinuerunt. « Rursus putatis quod nos ex» cusemus apud vos[1] ?» Vides quomodo ubique metuat, ne adulationis opinionem contrahat? Vides prudentiam apostolicam; quam assidue id inculcet ? Nam et prius dicebat, Non rursus nos ipsos commendamus, sed occasionem damus vobis gloriandi. Et in Epistolæ initio : Num indigemus commendatitiis Epistolis ? « Omnia autem propter ædifica» tionem vestram. » Rursus eos demulcet, at ne hic quidem aperte ait; « Ob imbecillitatem vestram non accipimus : » sed ; Ut vos ædificemus ; dilucidius aliquanto, quam ante, loquens, detegensque id quod animo parturiebat, non tamen amarulenter. Non enim dixit : Ob imbecillitatem vestram : sed, ut ædificemini. « Timeo enim ne forte cum » venero, non quales volo inveniam vos : et ego inveniar a » vobis, qualem non vultis[2]. » Magnum aliquid ac molestum dicturus est. Ac proinde excusationem ponit, tum per id, quod dixit, « Omnia autem propter ædificationem » vestram : » tum quia adjecit, « Timeo : » ut eorum, quæ dicturus est, asperitatem mitiget. Hoc quippe non jam arrogantiæ cujusdam erat, nec auctoritatis ejus, quam magistri adhibere solent, sed paternæ sollicitudinis, quod graviori etiam, quam illi ipsi qui peccarunt, metu commoveatur, cum eos castigare parabat. Quin ne sic quidem eos exagitat, nec certo pronuntiat, sed dubitando loquitur,

[1] 2 Cor. XII, 19. — [2] Ibid. 20.

« Ne forte cum venero, non quales volo. » Non dixit, probos ac virtutis studiosos, sed, « Non quales volo : » ubique amoris vocabula usurpans. Hoc autem verbum, « Inve- » niam, » id, quod præter expectationem contingit, indicat, ut et illud, « Inveniar a vobis. » Neque enim res ea voluntatis est, sed necessitatis, causam a vobis accipientis. Ideoque ait : « Inveniar qualem non vultis. » Hic non dixit : Qualem nolo, sed, ad feriendum accommodatius, « Qualem » non vultis. » Jam enim deinceps voluntas ejus erat : non quidem primarie, sed voluntas tamen. Poterat siquidem rursus dicere : « Qualem nolo, » atque ita amorem indicare : at remissum auditorem reddere nolebat. Quin potius sic oratio plus asperitatis habuisset. Nunc autem et vehementius feriit, et mitiorem se ostendit. Hoc enim ipsius sapientiæ proprium est, ut, cum profundius secat, blandius percutiat. Postea, quia obscurius locutus erat, his verbis istud detegit, « Ne forte contentio, æmulationes, » animositates, detractiones, susurrationes, inflationes ; » et quod prius ponere debebat, hoc posterius collocat. Etenim adversus eum arrogantia efferebantur. Verum ne prius, quod suum erat, quærere videretur, propterea id, quod commune erat, priore loco ponit.

II. Hæc enim omnia ex invidia oriebantur, calumniæ, accusationes, dissidia. Siquidem invidia, velut perniciosa quædam radix, iracundiam, accusationem, arrogantiam, atque alia omnia pariebat, ab iisque amplius augebatur. « Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos [1]. » Hoc quoque, « Iterum » percutientis erat. Sufficiunt enim priora, inquit : velut etiam initio dicebat : « Parcens vobis » non veni Corinthum. » Vides quo pacto simul, et indignationem, et benevolentiam præ se ferat ? Quid autem est, « Humiliet ? » Atqui gloria hæc est, nempe accusare, pœna

[1] 2 Cor. XII, 21.

afflicere, rationes exposcere, judicis loco et gradu sedere. At humiliationem tamen id vocat. Tantum scilicet aberat, ut hujusmodi humiliationis eum puderet; quandoquidem præsentia corporis infirma erat, et sermo contemptibilis; ut etiam perpetuo in eo statu versari cuperet, contrariumque deprecaretur. Atque hoc postea apertius dicit, humiliationemque id maxime ducit, nimirum in inferendæ pœnæ atque supplicii necessitatem incidere. Cur autem non dixit : Ne cum venero, humilier; verum, « Ne cum » venero, humiliet me Deus? » Quoniam nisi propter ipsum nulla me ea res sollicitudine affecisset. Neque enim, ut potestatem habens, atque arroganter me gerens, pœnas exigo : sed quia ipse ita edixit. Ac superius quidem istud posuit, dicens : « Inveniar qualem non vultis. » Hic autem demissius, ac lenius blandiusque loquitur, dicens : « Et » lugeam multos ex his qui ante peccarunt; » non simpliciter, « Qui peccaverunt; sed, qui non egerunt pœniten- » tiam. » Non dixit, omnes, sed multos. Ac ne eos quidem declarat : hinc quoque facilem ipsis ad pœnitentiam reditum dans, perspicuumque faciens, pœnitentiam errata corrigere posse, seque eos demum lugere, qui pœnitentia minime ducerentur, qui incurabili morbo laborarent, qui suo in vulnere manerent. Animadverte itaque apostolicam virtutem, quod nullius mali sibi conscius, pro alienis malis ingemiscat, ac pro iis, quæ alii perperam admiserunt, deprimatur. Hæc enim prosertim magistri munus est, discipulorum calamitatibus ad hunc modum affici, atque ob eorum, quibus præest, vulnera lugere. Postea peccati genus exponit, « Super fornicatione et immunditia quam » egerunt. » Hic quoque fornicationem innuit. Si quis tamen accurate rem expendat, omne peccati genus hoc nomine appellari potest. Nam quamvis fornicator præcipue, atque adulter, immundi dicantur; tamen cætera etiam

peccata immunditiam animæ afferunt. Ideoque Christus quoque Judæos immundos appellat, non modo fornicationem, sed reliqua etiam improbitatis genera ipsis objiciens. Unde etiam ait eos externa tantum mundasse. Et, « Non » quæ intrant in os coinquinant hominem, sed quæ exeunt. » Et alio loco dictum est : Immundus est apud Dominum omnis qui elato est corde. Et jure quidem; ut enim virtute nihil purius : sic improbitate nihil obscœnius est. Illa enim sole splendidior est : hæc cœno fœtidior. Atque hoc suo testimonio comprobare illi queant, qui in cœno volutantur, atque in tenebris versantur, si modo quispiam effecerit, ut vel tantillum videre queant. Quandiu enim secum ipsi sunt, atque hoc affectu inebriantur, velut in tenebris degentes, fœde atque indecore, et cum summa turpitudine jacent, sentientes illi quidem tum quoque quo in statu sint, sed non perfecte. At cum ab aliquo eorum, qui in virtute vivunt, sese coargui viderint, vel etiam cum conspexerint, tum demum miseriam suam apertius agnoscunt : ac velut immisso quodam radio fœditatem suam contegunt, atque ante consciorum ora erubescunt, etiamsi hic servus sit, ille liber, hic subditus, ille rex. Sic Achab ad Eliæ conspectum pudore suffusus est [1], tametsi nullum ille verbum adhuc emiserat, solo videlicet ipsius prospectu convictus : ac silente accusatore, sententiam, qua facinus ipsius damnabatur, ferebat : eorum, qui convicti sunt, verba proferens, ac dicens : Invenisti me, hostis meus. Tanta videlicet animi libertate ac fiducia Elias tyrannum illum tunc alloquebatur. Sic Herodes, cum reprehensionum pudorem ferre non posset [2] : siquidem propheticæ vocis ingens ac præclarus splendor erat; Joannem in carcerem conjecit, tanquam qui nudus esset, ac lucernam extinguere conaretur, ut rursus in tenebris

[1] 3 Reg. XXI. — [2] Matth. XIV.

degeret. Quin potius ipse quidem eam extinguere non ausus est, sed in domo, velut sub modio, collocavit : infelix autem ac misera illa hoc ut fieret, ab eo extorsit. At ne sic quidem criminis reprehensionem obtegere potuerunt : verum eam magis accenderunt. Nam et qui sciscitabantur quam ob causam Joannes in vinculis teneretur, eam discebant et qui postea, vel tum terram aut mare incolebant, vel nunc sunt, aut posthac futuri sunt, sceleratam hanc tragœdiam, hoc est, tam libidinem, quam nefariam ab ipsis perpetratam cædem, apertius intellexerunt, atque intellecturi sunt ; nec ulla unquam vetustas harum rerum memoriam delere poterit.

III. Tam præclara res est virtus, tamque immortalis est ipsius memoria : ita vel sermone solo eos, qui ipsi adversarii sunt, metu concutit ! Cur enim eum in carcerem conjecit? Cur non eum contempsit? Num Joannes eum in judicium tracturus erat? Num adulterii pœnas ab eo expetiit? Nonne reprehensio duntaxat erant ea quæ dicebantur? Quid ergo metuit ac tremit? Annon verba erant, ac simplex sermo? Sed hujusmodi verba magis, quam res ipsæ pungebant. Non eum ad judicium, sed ad aliud conscientiæ tribunal pertrahebat : omnesque eos, qui libera cogitatione suffragium tunc ferebant, judices ipsi constituebat. Quocirca tremebat tyrannus, virtutis splendorem haud ferens. Vides quanta philosophiæ vis sit? Eum qui catenis vinctus erat, tyranno splendidiorem reddidit, effecitque ut hic illum formidaret ac tremeret. Verum ipse quidem in vincula duntaxat eum conjecit : at nefaria illa in cædem impulit. Quanquam alioqui in hunc potius crimen conferebatur. Neque enim, cum obviam illi factus fuisset, dixerat : Cur cum tyranno consuetudinem habes? Non quod illa crimine vacaret ; quî enim id fieri potuisset? Verum hac ratione totum emendare volebat. Quamobrem

illum reprehendit, nec admodum vehementer. Neque enim dixit : O sceleste, imo scelestissime, o flagitiose ac profane, Dei legem protrivisti, imperia illius contempsisti, potentiam tuam pro lege habuisti. Nihil horum locutus est. Atque etiam in criminis insectatione multa ab eo moderatio ac lenitas adhibita est. « Non licet, inquit, tibi ha-» bere uxorem Philippi fratris tui [1]. » Quæ quidem verba docentis potius sunt, quam coarguentis : erudientis potius quam vindicantis : instituentis potius, quam traducentis : corrigentis potius, quam insultantis. Verum, ut dixi, inimica furi lux est : vir justus vel solo aspectu peccatoribus molestus est. Gravis est enim nobis, inquit, etiam ad videndum. Neque enim ipsius radios ferre queunt : quemadmodum nec solares radios, qui ægris oculis sunt. Multis quoque pravis hominibus, non aspectu tantum, sed etiam auditu gravis est. Ac proinde scelerata illa, atque adeo sceleratissima filiæ læna, vel carnifex potius, quamvis ne ipsum quidem vidisset, nec ipsius vocem audiisset, tamen ad ejus cædem animum adjecit, operamque dedit, ut ea, quam impudice alebat, in cædem quoque prorumperet. Usque adeo eum metuebat! Et quid ait? « Da mihi in disco » hic caput Joannis Baptistæ [2]. » Quo præceps ferris misera et calamitosa? Num adest accusator? Num cernitur ac molestiam exhibet? Alii dicebant : Gravis est nobis etiam ad videndum : huic autem, uti dixi, auditu etiam gravis est. Ob idque ait ; « Da mihi in disco hic caput Joannis. » Atqui tua causa carcerem incolit, ac vinculis astrictus tenetur, tibique licet amoris ergo tete jactare, atque his verbis uti : Regem superavi, quandoquidem ne publice quidem reprehensus, remissior fuit, nec ab amore se abduxit, nec adulterium meum divulsit : quin potius, cum ipsum, a quo propterea reprehensus fuerat, in vincula

[1] Matth. XIV, 4. — [2] Ibid. 8.

conjecit. Quid furis, ac rabie percelleris? cum etiam post peccati reprehensionem sponso fruaris? Quid furiarum mensam requiris, atque carnificum dæmonum convivium efficis? Vides quam nihil prorsus, quam meticulosum atque ignavum sit vitium? Quonam modo, cum maxime vincit, tum imbecillius fiat? Etenim ea non ita tumultuabatur, antequam Joannem in carcerem contrusisset, quam, vincto postea eo, perturbatur, atque urgebat, dicens: «Da mihi hic in disco caput Joannis.» Et quare hic? Timeo, inquit, ne cædes ceu umbra obturbetur: ne aliqui eum e periculo eripiant. Et quare non integrum cadaver, sed caput duntaxat poscis? Linguam illam, inquit, silentem cernere gestio, quæ me molestia affecit. At, o infelix ac misera, contrarium omnino evenit; ut etiam eveniet; dissecta enim clarius postea clamabit. Tunc enim in Judæa tantum clamabat: nunc autem ad extremos usque orbis fines se conferet: et in quamcumque Ecclesiam ingressus fueris, sive apud Mauros, sive apud Persas, sive apud ipsas Britannicas insulas, clamantem Joannem audis: «Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui.» Verum illa sapientiæ omnis expers et ignara stolidum tyrannum ad cædem urget, et premit atque impellit: metuens scilicet, ne sententiam mutet. Ac tu hinc quoque virtutis robur intellige. Ne carcere quidem inclusum, ac vinculis astrictum, et silentem justum virum ferre potest. Vides quam imbecilla, quam impura res sit vitium? Etenim humanum corpus edulioram loco in disco infert. Quid puella illa scelestius? Quid libidinosius? Quid impudentius? Quam in diaboli theatro, ac dæmonum convivio vocem emisit? Vides linguam, et linguam: alteram salutaria medicamenta ferentem, alteram autem venenum habentem, ac diabolicarum epularum extructricem? Sed cur non intus in ipso convivio, ubi major ei voluptas erat, eum

obtruncari jussit? Metuebat scilicet ne si eo accessisset, seque contuendum præbuisset, ipso aspectu, ac loquendi libertate, omnium animos immutaret. Ideo, illustre stupri tropæum erigere cupiens, matri suæ dedit.

IV. Vides saltationis præmia? Vides diabolicarum insidiarum spolia? Non Joannis caput dico: sed ipsum maritum. Nam si quis accurate rem expenderit, adversus regem tropæum erit: et quæ vicerat, vincebatur: et qui capite truncatus fuerat, coronam obtinebat, ac victor pronuntiabatur, ut qui, etiam post mortem, animos eorum, qui scelere se constrinxerant, vehementius concuteret. Quodque hæc, quæ a me dicta sunt, non inanis quidam verborum fumus sint, Herodem ipsum interroga. Nam ille, postquam Christi miracula ad ejus aures pervenerunt, dicebat: « Hic est Joannes. Ipse surrexit a mortuis: et » ideo virtutes operantur in eo. » Usque adeo vigentem in se metum ac perpetuam trepidationem habebat: nec quisquam erat, qui conscientiæ terrorem ei eximere posset; verum incorruptus ille judex continenter eum præfocabat, singulisque diebus perpetratæ cædis pœnas ab eo repetebat. Hæc cum perspecta habeamus, ne malo ab aliis affici, sed malum aliis inferre metuamus. Illud enim victoria est: hoc clades. Eaque de causa Paulus etiam dicebat: « Quare » non potius injuriam accipitis? Sed vos injuriam facitis, » et fraudatis[1]: » et quidem fratres. Etenim in perferendis malis coronæ bravia et præconia acquiruntur. Idque in omnibus sanctis perspicere est. Quia igitur omnes hac ratione corona donati, ac victores pronuntiati sunt, nos proinde eamdem viam ingrediamur: atque illud quidem oremus, ut in tentationem minime intremus: cæterum si accesserit, adversus ipsam fortissime stemus, eamque, quam par est, animi promptitudinem exhibeamus: ut fu-

[1] 1 Cor. VI, 7.

tura bona nanciscamur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIX.

CAPUT XIII.

Ecce tertio hoc venio ad vos : In ore duorum ac trium testium stabit omne verbum [1].

1. Cum aliunde etiam multis ex rebus tum vel hinc maxime Pauli philosophiam, paternumque affectum perspicere licet : nimirum quam in denuntiandis rebus vehemens, in inferendis autem pœnis tardus sit. Neque enim de iis, qui peccabant, pœnas statim sumpsit : sed semel atque iterum admonuit. Ac ne sic quidem in contumaces animadvertit : sed rursus admonet ac denuntiat dicens : « Tertio hoc venio ad vos : » ac prius quam adsim, rursus scribo. Postea, ne cunctatio segnitiem illis pariat, vide quo pacto hinc quoque eos corrigat, assidue nempe interminans, ac plagas intentans, atque hisce verbis utens : Si venero iterum, non parcam. Et, Ne cum venero, lugeam multos. Hæc porro idcirco facit ac loquitur, ut hac quoque parte omnium Dominum imitetur. Nam et Deus assidue quidem comminatur, ac sæpe præcipit : sed non sæpe punit et cruciatum infert. Hoc itaque ipse quoque facit. Ideoque etiam ante dicebat : Parcens vobis non ultra veni Corinthum. Quid est : « Parcens vobis ? » hoc est, ne vos

[1] 2 Cor. XIII, 1, et Deut. XIX, 15.

sceleribus devinctos inveniens, ac sine ulla emendatione in his perstantes, pœna et cruciatu vos afficiam. Et hoc loco : « Tertio hoc venio ad vos. In ore duorum ac trium » testium stabit omne verbum. » Non scriptum cum scripto connectit : id quod alio quoque loco facit, cum ait : « Qui » adhæret meretrici, unum corpus est. » Erunt enim, inquit, duo in carne una. Et quidem de legitimo matrimonio hoc dictum est : verum eo loco commode ad hoc abusus est, ut vehementiorem terrorem incuteret. Ita ergo hic quoque facit, nempe testimoniorum loco adventus suos, ac pœnæ denuntiationes ponens. Quod autem ait, hanc sententiam habet : Semel dixi, atque iterum, cum ad vos accessi : et nunc item per litteras dico. Ac si quidem me audieritis, quod cupiebam contigit. Sin autem verba mea contempseritis, deinceps necesse erit, ut præstem quæ dixi ac pœnam inferam. Idcirco ait : « Prædixi, et prædico, ut præ- » sens bis, nunc etiam absens scribo iis qui peccaverunt, » et reliquis omnibus, quod si iterum venero, non parcam [1]. » Nam si in ore duorum ac trium testium stat omne verbum, bis affui, et dixi : ac nunc quoque per Epistolam dico. Jam itaque deinceps necesse est verba mea vera inveniri. Non enim est quod existimetis litteras meas inferioris auctoritatis esse, quam præsentiam. Ut enim præsens dicebam : sic nunc quoque absens scribo. Vides paternam curam ac sollicitudinem? Vides Magistro congruentem providentiam? Nec tacuit, nec rursus pœnam intulit : verum sæpius quoque prædicit, atque in interminatione constanter permanet, ac pœnam differt. Quod si in peccatis obstinati maneant, tum demum reipsa pœnam se inflicturum minatur. Quid autem præsens prædixisti, ac nunc absens scribis? « Quod si venero iterum, non parcam. » Postquam superius se hoc, nisi necessitate coactum, facere non posse

[1] 2 Cor. XIII, 2.

ostendit, ac luctum et humiliationem eam rem appellavit: « Ne cum venero, inquit, humiliet me Deus apud vos, et » lugeam multos qui ante peccaverunt, et non egerunt pœ- » nitentiam ; » ac sese ipsis excusans, semel et iterum ac tertio prædixisse asseruit, quodque nihil non agat ac moliatur, quo sumendas pœnas propulset, eosque verborum terrore meliores efficiat, tunc grave illud et horrendum affert dicens : « Si venero iterum, non parcam. » Non dixit: Puniam ac vindicabo, pœnasque expetam : sed rursus paternis verbis supplicium ponit, hinc viscera sua, animumque ipsis condolentem ostendens, quo pro sua erga eos indulgentia semper pœnam infligere differret. Postea autem, ne nunc quoque ita existimarent cum rursum dilatione, ac verborum tantum minis uti; ideo prius quoque dixit : « In ore duorum vel trium testium stabit omne ver- » bum. » Et, « Si venero non parcam. » Quod autem ait, est ejusmodi : Non jam diutius cunctabor, si vos, quod Deus avertat, emendationis expertes invenero, sed pœnas haud dubie inferam, ac quod dixi, præstabo. Mox cum ingenti animi permotione ac vehementi indignatione in eos invehens, qui ipsum tanquam imbecillem traducebant, præsentiamque ipsius suggillabant, dicebantque : Præsentia, infirma, et sermo contemptibilis, adversus istos ait : « An » experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christi[1] ? » His enim verbis simul et hos ferit, et illos perstringit. Quod autem dixit, hunc sensum habet : Quandoquidem periculum facere vultis, an Christus in me habitet, rationesque a me exposcitis, eaque de causa me, ut vilem ac contemnendum traducitis, tanquam potentia illa destitutum ; hac me minime carere scietis, si, quod nolim, occasionem mihi præbueritis. Cur ergo, quæso, ideo castigas? An quod experimentum quærant ? Minime, inquit : Nam si hoc quære-

[1] 2 Cor. XIII, 3.

rem, mox ut primum peccassent, in eos animadvertissem, nec cunctatione ulla usus fuissem. Quod autem id minime quærat, dilucidius postea indicavit his verbis : « Opto autem vos nullo » malo afficere, non ut nos probati appareamus, sed ut vos, » quod bonum est, faciatis ; nos autem ut reprobi simus[1]. »

II. Non ergo per causæ modum istud ponit, sed potius ut stomachans, eosque, quibus contemptui erat, incessens. Equidem ipse, inquit, hujusmodi experimentum vobis præbere nolo. Quod si ipsi causam præbueritis, meque concitare in animum induxeritis, ex ipsis rebus intelligetis. Ac vide quomodo orationem exasperet. Neque enim dixit : Quoniam experimentum mei quæritis : sed, « Ejus qui in me loquitur Christi. » Quibus verbis ostenditeos in illum peccavisse. Nec simpliciter dixit : Ejus qui in me habitat ; sed, Ejus qui in me loquitur : hinc videlicet indicans verba sua a Spiritu proficisci. Quod si vim suam ille non ostendit, nec pœnas irrogat ; jam enim a se orationem illuc traducit, quo plus terroris minæ habeant ; non imbecillitate prohibetur : id enim potest ; sed animi lenitate. Quocirca, ne ipsius tolerantiam imbecillitati quispiam ascribat. Cur miraris enim, si pro sua tolerantia patientiaque in peccatores non animadvertit, nec pœnas ab iis expetit, cum ipse quoque in crucem agi sustinuerit, atque hujusmodi cruciatus perpetiens, pœnam minime irrogarit? Unde etiam subjunxit : « Qui in vobis non » infirmatur, sed potens est in vobis. Nam etsi crucifixus » est ex infirmitate : sed vivit ex virtute Dei[2]. » Plurimum hæc verba obscuritatis habent : atque imbecillioribus perturbationem injiciunt. Quapropter apertius ea explicare necesse est, atque hujus dictionis, in qua obscuritas sita est, significationem afferre : ut ne quis etiam ex simplicioribus offendatur. Quidnam igitur sit id quod dixit ;

[1] 2 Cor. XIII, 7. — [2] Ibid. 4.

quid per infirmitatis vocabulum designet, et qua significatione hoc loco usurpatum sit, operæ-pretium est discere. Etenim una quidem est dictio, verum per eam multa indicantur. Siquidem infirmitas dicitur corporis morbus. Eaque ratione in Evangelio dictum est de Lazaro : « Ecce » quem amas infirmatur[1]. » Et ipse dicebat : « Hæc infir- » mitas non est ad mortem. » Ac Paulus de Epaphrodito verba faciens, « Nam et infirmatus est usque ad mortem, » sed Deus misertus est ejus[2]. » Et de Timotheo, « Vino » modico utere propter stomachum tuum, et frequentes » tuas infirmitates[3]. » Hæc enim omnia corporeum morbum significant. Rursus infirmitas dicitur, cum quis in fide non satis firmus est, nec perfectus ac muneris omnibus absolutus. Idque his verbis Paulus indicabat : « Infirmum » autem in fide assumite, non in disceptationibus cogita- » tionum. » Ac rursum : « Alius quidem credit se come- » dere omnia : qui autem infirmus est, solus manducat[4] ; » infirmum in fide significans. Habes jam duos infirmitatis significatus. Est et tertia alia infirmitatis significatio. Quænam hæc ? Persecutiones, insidiæ, molestiæ, tentationes, calamitates. Quod etiam Paulus his verbis declarabat : « Pro hoc ter Dominum rogavi : et dixit » mihi : Sufficit tibi gratia mea. Virtus enim mea in infir- » mitate perficitur, » Quid est[5]. « In infirmitate ? » In persecutionibus, in periculis, in tentationibus, in insidiis, in mortibus. Id quod indicabat, cum diceret : « Quamobrem » mihi placeo in infirmitate. » Ac postea exponens de qua infirmitate loqueretur, non febrem dixit, aut dubitationem quamdam in fide : sed quid ? « In contumeliis, in per- » secutionibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, » in carceribus : ut inhabitet in me virtus Christi. Cum

[1] Joan. XII, 3. — [2] Philip. II, 27. — [3] 1 Tim. V, 23. — [4] Rom. XIV, 1. — [5] 2 Cor. XII, 8.

» enim infirmor, tunc potens sum. » Hoc est, cum vexor, cum exagitor, cum insidiis appetor, tunc robore polleo, tunc victoriam magis obtineo, atque eos, qui mihi insidias parant, supero, copiosiore gratia in me insidente. Secundum hoc tertium significationis genus, infirmitatis vocabulum hoc loco Paulus usurpavit : quodque ait, est ejusmodi. Adversus id, quod jam ante dixi, rursum contendit, nempe quod vilis ipsis et contemnendus esse videbatur. Non enim sese jactare volebat, qualis revera erat, nec vim eam, quam ad puniendum et pœnas sumendas habebat, ostentare : unde etiam vilis et abjectus habebatur. Quoniam itaque ob eam opinionem in magna socordia ac stupore versabantur, nec a peccatis resiliebant ; commodam occasionem nactus, de his rebus acriter disserit, illud demonstrans, imbecillitatem non in causa esse, cur nihil faciat, sed animi lenitatem. Ac postea, ut jam dixi, sermonem a se ad Christum traducens, metum auget ac minas amplificat. Quod autem ait, tale est : Num, si quid etiam faciam, ac de iis, qui peccaverunt, pœnas sumam, ego sum qui punio et pœnas sumo ? Imovero Christus ipse est, qui in me habitat. Quod si hoc non creditis, sed experimentum capere vultis, per ejus qui in me habitat, opera, id mox perspectum habebitis. Non enim in vobis infirmus est, sed potens. Cur autem adjecit : « In vobis : » cum ipse ubique viribus polleat ? Nam sive infideles, sive dæmones, sive quidquid tandem illud esse queat, supplicio afficere voluerit, id potest. Quid ergo sibi vult illud additamentum? Hoc dicens, pudore suffundit illos ab iis quæ jam experti sunt; vel hoc significat : Interim in vobis virtutem suam ostendit, qui emendari debetis. Quod etiam alibi dicebat : « Quid enim mihi de iis, qui foris » sunt, judicare[1]. »

[1] 1 Cor. v, 12.

III. Nam ab externis illis, inquit, tunc pœnas repetet in die judicii; a vobis autem etiam nunc, ut ab illo vos supplicio eximat. Attamen hanc curam et sollicitudinem ab amore partam, vide quanto cum timore et quanta cum indignatione adhibeat, dicens: « Qui in vobis non infir-» matur, sed potens est in vobis. Nam etsi crucifixus est » ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. » Quid significat illud: « Si crucifixus est ex infirmitate? » Etiamsi, inquit, voluerit rem sustinere, quæ infirmitatis suspicionem præ se ferat; certe nihil hoc vim potestatemque ejus minuit: potestas quippe illa inexpugnabilis manet, et quod infirmitatis videtur esse, nihil illam lædit; imo potius hoc maxime ejus robur et vim ostendit; quod talem rem perpessus sit, nec tamen ejus virtus ac potentia immunita fuerit. Ne ergo infirmitatis vocabulum te conturbet. Etenim alibi quoque dicit: « Quod stultum est Dei, sapientius est ho-» minibus: et quod infirmum est Dei, fortius est homini-» bus. » Atqui nihil stultum, nihilque infirmum Deus habet; sed crucem sic vocavit, incredulorum de ipso opinionem exponens. Audi enim illum, se ipsum interpretantem. « Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia » est: iis vero qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est. » Et rursum: « Nos autem prædicamus Deum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam; » ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Christum Dei » virtutem, et Dei sapientiam. » Ac rursus: « Animalis » autem homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus: stulti-» tia enim est illi[1]. » Vide quomodo ubique incredulorum suspicionem tollat interpretetur: qui crucem stultitiam et infirmitatem esse putabant. Ita autem hoc in loco, non eam, quæ vere sit, infirmitatem memorat; sed eam quam increduli esse suspicabantur. Non igitur hoc dicit, quod,

[1] 1 Cor. I, 18-25, et II, 14.

infirmus cum esset, crucifixus fuerit, absit. Quod enim potuerit non crucifigi per omnia probavit : nunc supinos projiciens; nunc radios solis avertens, ficum arefaciens, accedentium ad se oculos excæcans, et innumera alia patrans. Quid sibi vult ergo quod dicit : « Ex infirmitate? » Quod etiamsi crucifixus sit, periculum passus et insidias; ostendimus enim infirmitatem periculum et insidias vocari; attamen nihil læsus fuit. Hæc autem dicebat, ad se trahens exemplum. Quia enim videbant illos, persecutionem patientes, pulsos, despectos; nec propulsantes vel sese ulciscentes; ut doceret illos, quod ipsi talia paterentur, non ex imbecillitate, nec quod eos propulsare non valerent; sermonem ad Dominum reducit : quandoquidem ipse quoque, inquit, crucifigebatur, vinculis constringebatur, innumera patiebatur; nec invadentes se propulsabat; sed manebat, ea sustinens, quæ infirmitatem præ se ferre viderentur; et sic virtutem suam ostendens; quod nempe nec propulsans illos, nec sese ulciscens, in nullo prorsus læderetur. Vitam enim crux non abscidit, nec resurrectionem impedivit : sed resurrexit ille, et vivit. Cum autem audieris crucem et vitam, de œconomia, seu de Christi incarnatione sermonem excipe, de illa enim omnis hæc oratio instituitur. Quod si dicat : « Ex virtute » Dei, » ex virtute ipsius Christi intelligit : quod enim ipse se ipsum excitaverit et imperet, audi dicentem : « Solvite » templum hoc, et ego in tribus diebus excitabo illud[1]. » Si autem id quod suum est Patris esse dicat, ne turberis : « Om- » nia enim, quæ Patris mei sunt, mea sunt, inquit. » Et rursum : « Omnia mea, tua sunt; et tua, mea sunt[2]. » Sicut ergo ille, qui crucifixus est, nihil læsus est, inquit; sic neque nos dum persecutionem patimur et impugnamur. Ideo subjungit. « Nam et nos infirmi sumus in illo; sed vivemus in illo ex vir-

[1] Joan. II, 19. — [2] Id. XVI, 15.

» tute Dei. » Quid sibi vult illud : « Infirmi sumus in illo ? » persecutionem sustinemus, pellimur, extrema patimur. Sed quid significat : « In illo ? » per prædicationem, inquit, et per fidem in illum. Si autem tristia et molesta propter illum sustineamus; palam est et fausta quoque. Ideo subjunxit : « Sed » salvamur in illo ex virtute Dei. Vosmetipsos tentate, si » estis in fide, vos ipsos probate. Annon cognoscitis vos- » metipsos, quia Christus in vobis est? nisi forte reprobi » estis. Spero autem quod cognoscitis, quia nos non su- » mus reprobi[1]. » Quia enim ex dictis ostenderat, quod etiamsi non illos plecteret; non ita se gereret, eo quod Christum in se non haberet, sed ut illius lenitatem imitaretur, qui cum cruce afficeretur, non se ulciscebatur, rursus alio modo idem efficit. Atque majus argumentum ducens, a discipulis ita rem probat. Quid enim de me magistro loquor, qui in tanta cura versor, ac totum terrarum orbem fidei meæ commissum habeo, totque ac tanta miracula edidi?

IV. Nam si vos, qui in Discipulorum numero estis, vos ipsos examinare volueritis, Christum in vobis quoque habitare conspicietis. Quod si in vobis, multo certe magis in magistro. Nam si fidem habetis, Christus etiam in vobis est. De credentibus enim dicitur quod miracula patrarent; nam vere patrabant. Ob idque subjecit, « Vosmetipsos » tentate, ipsi vos probate, si estis in fide. Annon cognos- » citis vos, quod Christus in vobis est? Nisi forte reprobi » estis. » Quod si in vobis, multo magis in magistro. Mihi porro hæc de fide intelligere videtur, quæ in miraculis sita est. Nam si fide illa præditi estis, inquit, Christus in vobis est, « Nisi forte reprobi estis. » Vides-ne quomodo rursus eos terreat, Christumque amplius apud se esse demonstret? Hic enim, ut puto, vitam quoque subindicat. Quandoqui-

[1] 2 Cor. XIII, 5, 6.

dem enim ad vim atque operationem spiritualem attrahendam fides minime sufficit, dixerat autem : « Si in fide estis, » Christum in vobis habetis ; » contingebatque multos, qui fidem habebant, hujusmodi vi ac facultate carere, idcirco dubitationem solvens, ait : « Nisi forte reprobi estis, » hoc est, nisi vitam corruptam habetis. « Spero autem quod cog- » noscetis quod nos reprobi non sumus. » Sequebatur ut diceret : Si autem vos reprobi facti estis : at nos haudquaquam. Verum hoc ita non exprimit, ne feriat : sed obscure hoc innuit, nec pronuntians ac dicens : « Reprobi estis, » nec rursus per interrogationem id proponens, ac dicens : Si autem vos reprobi : verum hoc prætermisso, obscure istud indicat, cum subjungit, « Spero autem quod vos cog- » noscetis, quod nos non sumus reprobi. » Hic rursus magna comminatio, magnus terror est. Quoniam enim hinc, inquit, hoc est, per meam in vos animadversionem experimentum capere vultis, non deerit nobis probatio vobis afferenda. Cæterum id non dicit, verum majore cum gravitate ac comminatione. « Spero autem quod cognoscetis, quia nos reprobi non sumus. Vos enim, inquit, hoc etiam remoto, res nostras compertas habere oportebat, quodque Christum in nobis loquentem et operantem habeamus. At quoniam per ipsa opera experimentum sumere cupitis, nos minime reprobos esse comperietis. » Deinde, postquam minas intentavit, ac pœnam jam velut pro foribus collocavit, eosque summo terrore perterritos eo adduxit, ut supplicium expectarent, vide quo pacto rursus orationem suavitate quadam perfundat, metumque mitiget, ostendatque quam ab omni ambitione remotus sit, quantam Discipulorum curam gerat, quam philosophico, quam excelso animo, atque ab inani gloria alieno sit. Hæc enim omnia ostendit per ea quæ subjungit, dicens : « Oro autem Deum, ut nihil » mali faciatis, ut non nos probi appareamus, sed ut vos

» quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus. » Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro » veritate. Gaudemus autem quoniam nos infirmi sumus, » vos autem potentes estis. Hoc enim etiam oramus, ves- » tram perfectionem[1]. » Quid huic animæ par esse queat? Contemnebatur, conspuebatur, traducebatur, sannis incessebatur, ut vilis, ut despicabilis, ut arrogans, ut sese per verba quidem ostentans, in ipsis autem rebus ne tantillum quidem vim suum demonstrare valens : et tamen non modo in eos animadvertere differt ac refugit, sed etiam vota facit, ut ne in hujusmodi rem incidat. « Oro, » inquit, ut nihil mali faciatis, non ut nos probi appareamus, sed ut vos quod bonum est, faciatis, nos autem ut » reprobi simus. » Quidnam est quod ait? Deum oro, inquit, obsecro, ut neminem, qui corrigi nequeat, offendam. Quin potius ne hoc quidem solum est quod rogo : sed ut ne penitus quidem peccetis ; ne malum enim faciatis, inquit; quod si etiam peccasse vobis contigerit, ut ad meliorem frugem vos conferatis, atque ante corrigamini, omnemque iram propulsetis. Neque enim id agimus, ut probati ipsi simus : sed contra omnino, ut nos probati non appareamus. Nam si in peccatis ita perstetis, ut pœnitentia non ducamini, nobis necesse erit pœnas adhibere, corporaque vestra plectere, ut in Sapphira et Mago contigit, potentiæque nostræ documentum præbere. Verum id minime optamus : imo contra, ut ne ipsi sic probi appareamus, hoc est, ut ne sic potentiæ illius, qua præditi sumus, specimen edamus, nimirum eos, qui peccant, atque incurabili morbo detinentur, pœna afficiendo. Verum quid? Hoc optamus, ut vos, quod bonum est, faciatis, hoc est, ut vos semper in virtute ac vitæ integritate sitis, nos autem velut reprobi simus, nimirum vindicem

[1] 2 Cor. XIII, 7-9.

nostram potentiam non exhibentes. Nec vero dixit : « Re- » probi, » nec enim reprobus futurus erat, etiamsi pœnam non adhibuisset, quin potius hoc ipso nomine probus : verum etsi nonnulli sunt, inquit, qui nos suspectos habeant, et, quod potentiæ nostræ specimen non exhibeamus nos contemnendos et abjectos putent, nihil tamen hoc curo. Satius enim est, ut in hac apud illos existimatione simus, quam ut in plagis inferendis, atque in animis emendationem respuentibus, potentiam nobis divinitus concessam ostendamus. « Non enim possumus aliquid con- » tra veritatem, sed pro veritate. » Ne enim videretur in eorum gratiam id facere ; id enim animi est ab inani gloria alieni ; sed quia ipsa rei natura istud postulabat, hæc verba subjunxit : « Non enim possumus aliqaid contra ve- » ritatem. » Si enim vos virtutibus florentes invenerimus, inquit, atque peccata per pœnitentiam deponentes, fiduciamque apud Deum habentes ; jam nobis, ne si velimus quidem, supplicio vos afficere licebit. Verum, etiamsi id facere moliamur, adjutorem Deum non habebimus. In hoc enim potentia nobis ab ipso concessa est, ut veram et æquam, non autem veritati repugnantem sententiam feramus. Vides-ne quomodo undique sermonem non molestum reddat, ac minarum asperitatem leniat ? At quemadmodum hoc illi studio fuit, sic quoque ostendere vult se animo ipsis conjunctissimum esse. Ideo subjunxit, « Gau- » demus enim cum nos infirmi sumus, vos autem potentes » estis. Hoc autem et oramus, vestram perfectionem. » Maxime quidem, inquit, nec adversus veritatem quidquam possumus, hoc est, vos, Deo placentes, supplicio afficere. Cæterum id nequimus, ne volumus quidem, imo contrarium cupimus. Quin hoc ipso potissimum gaudemus, cum vos nullam nobis vindicis nostræ potentiæ demonstrandæ occasionem præbere invenerimus. Etiamsi enim hujus-

modi res efficiendo, clari, probati, ac fortes appareamus : at nos tamen quod contrarium est volumus, nimirum vos probatos esse atque ab omni reprehensione alienos : nosque nunquam inde gloriam adipisci. Quocirca ait : « Gaudemus enim cum nos infirmi sumus. » Quid est, « Cum » infirmi sumus? » Cum infirmi existimamur, non cum infirmi sumus, sed cum tales habemur. Nam hoc esse apud hostes censebantur, cum ultricem vim suam non jam exercerent. Sed tamen gaudemus, inquit, cum ita conversamini, ut nullam nobis in vos animadvertendi ansam porrigatis : nobis atque id voluptati est, cum sic infirmi existimamur, modo in vos nulla reprehensio cadat. Ideoque subdit, « Vos autem potentes estis, » hoc est, probi ac virtute præstantes. Ac non modo hæc volumus, sed et precamur ut omnis reprehensionis expertes sitis, atque perfecti, nullam nobis ansam præbentes.

V. Hoc vere paterni affectus est, discipulorum salutem gloriæ suæ anteferre : hoc animi ab inanis gloriæ studio remoti. Hoc potissimum hominem e corporis vinculis eximit, atque a terra in cœlum attollit, nempe ab inani gloria purum, ut et contrarium in multa peccata conjicit. Neque enim fieri potest, ut quisquam magnus et excelsus ac strenuus sit, qui non ab inani gloria sit immunis : Verum humi serpat ac multa labefactet necesse est, dum scelestæ dominæ, ac quovis barbaro crudeliori ancillatur. Ecquid enim ea immanius esse queat, quæ tum maxime sævit, cum maxime colitur? Atqui hoc ne feræ quidem habent, sed multo obsequio deliniuntur. At contra prorsus inanis gloria. Contempta enim mitescit : honore affecta exasperatur, atque adversus eum, a quo honore afficitur, arma sumit. Hanc honorantes Judæi asperrimis pœnis cruciati sunt : hac contempta Discipuli coronam obtinuerunt. Quid autem pœnam ac coronas dico? Nam gloriam asper-

neri, plurimum ad hoc conducit, ut clari appareamus. Ac videbis eos, qui hanc colunt, detrimento affici; eos contra, quibus ipsa contemptui est, utilitatem capere. Siquidem Discipuli, qui eam pro nihilo duxerunt; nihil enim prohibet quin idem rursus exemplum usurpemus: Deique gloriam pluris fecerunt, solem ipsum splendore superant, immortalemque etiam post mortem famam consecuti sunt: Judæi autem, qui se ei subjecerunt, sine urbe, sine lare, infames, exules, sedibus suis exturbati, viles et contempti extiterunt. Quamobrem tu quoque, si gloriam adipisci studes, gloriam repelle. Quod si eam aucuperis, ea excides. Ac, si lubet, hunc sermonem ad res sæculares transferamus. Ecquos enim dicteriis incessimus? Annon eos, qui ipsam expetunt? Itaque ipsi maxime sunt, qui ea carent: ut qui innumeros accusatores habeant, atque ab omnibus contemnantur. Ecquos rursus, dic quæso, suspicimus ac prædicamus? Annon eos, qui hanc spernunt? Ergo hi sunt qui gloria afficiuntur. Sicut enim ille dives est, non qui multis rebus, sed qui nulla re indiget: sic clarus ille, non qui gloriæ cupiditate æstuat, sed qui eam contemnit. Umbra enim gloriæ est hæc gloria. Nemo enim picto pane conspecto, etiamsi millies fame teneatur, picturam attinget. Ne tu quoque umbras consecteris. Gloriæ enim umbra hoc est, non gloria. Atque ut hoc ita se habere intelligas, illud tecum reputa, quod res ista apud homines crimini vertitur, quod fugienda omnibus videtur, iisque ipsis, qui eam concupiscunt; quod denique is, qui eam habet aut habere expetit, hinc appellatus, pudore suffunditur. Unde igitur hæc cupiditas, inquies? Et quo pacto existit hic affectus? Ab animi imbecillitate; neque enim duntaxat accusare opus est, sed etiam corrigere, ab imperfecta mente, a puerili sententia. Quocirca puerilitam deponamus, ac viros nos præbeamus, atque ubique, hoc

est, in opibus, in voluptate, in deliciis, in gloria, in potentia, veritatem, ac non umbras sequamur. Ita fiet, ut et hic morbus, et plurimi alii comprimantur. Umbras enim sequi hominis est insania laborantis. Ideo Paulus dicebat: « Evigilate juste, et nolite peccare [1]. » Est enim et alterum insaniæ genus, eo gravius quod a dæmonibus aut a phrenitide accersitur. Illa enim insania veniam habet : hæc defensione caret, cum anima ipsa corrupta est, rectumque judicium amissum. Ac phrenitidis quidem organum corporea affectio est: hæc autem insania, ab artifice mente promanat. Quemadmodum igitur inter febres illæ acerbiores et incurabiles sunt, quæ solida corpora attingunt, atque intus in nervis ipsis grassantur, et in venis delitescunt : ita hæc quoque insania, quandoquidem intus in ipso animo flagrat, eumque pervertit ac labefactat. Quomodo enim non perspicua et certa insania sit, morbusque omni insania gravior, res eas, quæ perpetuo manent, aspernari, fluxis autem ac perituris summo studio inhærere? Dic enim quæso, si quis ventum persequeretur, aut arripere tentaret, annon eum insanire diceremus? Si quis neglecta veritate umbram teneret; vel uxorem suam odio haberet, umbram autem ipsius complecteretur, aut a filio quidem suo aversum animum haberet, ipsius autem umbram amaret, aliud-ne ad probandam insaniam signum clarius quæreres? Tales hi quoque sunt, qui ad res præsentes inhiant. Omnia quippe umbra sunt, sive gloriam, sive potentiam, sive nominis splendorem, sive divitias, sive voluptates, sive quidlibet aliud hujus vitæ dixeris. Ideo etiam Propheta dicebat : « Verumtamen in imagine » pertransit homo : sed et frustra conturbatur [2]. » Ac rursus : « Dies nostri sicut umbra declinaverunt [3]. » Atque alio loco humana fumum, ac fœni florem appellat. Nec

[1] 1 Cor. xv, 34. — [2] Psal. xxxviii, 9. — [3] Id. ci, 12.

vero læta solum umbra sunt, sed etiam tristia, sive mortem, sive egestatem, sive morbum, sive aliud quidvis dixeris. Quænam igitur firma ac stabilia sunt, tam læta quam tristia? Regnum sempiternum, ac gehenna perpetua. Neque enim vermis morietur, nec ignis extinguetur. Ac resurgent hi in vitam æternam : illi autem in pœnam sempiternam. Quæ cum ita sint, ut hanc fugiamus, illa fruamur, omissis umbris res veras serio ac summo studio complectamur. Sic enim cœlorum regnum assequemur. Quod utinam nobis omnibus consequi contingat, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi cui sit cum Deo Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXX.

CAPUT XIII.

Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, et non in destructionem[1].

I. Senserat se asperiori sermone usum fuisse, ac præsertim ad calcem Epistolæ. Etenim prius dicebat : « Ipse » autem ego Paulus : Rogo vos, per mansuetudinem et le- » nitatem Christi, qui in faciem quidem humilis sum in » vobis, absens autem fiducia utor in vos. Quæso autem » ne præsens audeam per eam confidentiam, qua existimor » audere in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secun- » dum carnem ambulemus. » Et, « In promptu habentes

[1] 2 Cor. XIII, 10.

» ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit obe-» dientia vestra. » Ac rursus : « Timeo, ne forte cum venero, » non quales volo inveniam vos, et ego inveniar a vobis » qualem non vultis. » Et rursum : « Ne cum venero, hu-» miliet me Deus apud vos, et lugeam multos ex iis qui » ante peccaverunt, et non egerunt pœnitentiam super for-» nicatione et immunditia quam gesserunt. » Et postea. « Prædixi et prædico, ut præsens bis, et absens nunc scribo, » quod si iterum venero, non parcam. An experimen-» tum quæritis ejus qui in me loquitur Christi[1] ? » Quoniam itaque hæc, et alia complura dixerat terrorem injiciens, pudorem incutiens, objurgans, perstringens, idcirco ut de omnibus se excuset, ait : « Ideo hæc absens scribo, ut » non præsens durius agam. » Cupio enim asperitatem meam in litteris solis sitam esse, et non in rebus. Volo acres Epistolas esse : ut minæ maneant, hac non in opus exeant. Rursus in hac quoque excusatione majorem terro-rem incutit, ostendens non se esse, qui pœnam irrogatu-rus sit, sed Deum ; subjunxit enim, « Secundum eam » potestatem, quam dedit mihi Dominus ; » ac rursus in-dicans se minime cupere potentia sua ad eorum pœnam uti ; adjecit enim, « Ad ædificationem, non ad des-» tructionem. » Ac quidem istud, uti jam dixi, nunc subindicavit : verum reputandum ipsis reliquit, quod si obstinatis animis in peccatis hæreant, illud etiam ædi-ficationis rationem habeat, nempe eos, qui ita affecti sunt, supplicio afficere. Etenim ita se res habet, atque ipse hoc novit, et operibus ipsis demonstravit. « De cætero, » fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini : idem sa-» pite, pacem habete ; et Deus dilectionis et pacis erit vo-» biscum[2]. » Quid sibi hæc verba volunt : « De cætero, » fratres, gaudete? » Mœrore nos affecisti, metum nobis

[1] 2 Cor. x, per totum. — [2] Id. XIII, 11.

intulisti, anxietatem injecisti, tremorem incussisti : et quo pacto nos gaudere jubes ? Imo hoc ipso nomine vos gaudere jubeo. Nam si ea, quæ vestrarum sunt partium, iis, quæ mei officii sunt, respondeant, nihil erit quod gaudio vestro impedimentum afferat. Nam quidquid a me expectandum erat, præstiti. Patientiam adhibui, cunctatus sum, non excidi, hortatus sum, admonui, terrui, comminatus sum : ut undecumque vos ad pœnitentiæ fructum colligerem. Partes jam vestræ accedant oportet. Atque ita ejusmodi vobis gaudium erit, quod marcescere nequeat. « Perfecti estote. » Quid est, « Perfecti estote ? » Perfecti efficiamini, ac quæ desunt, expleatis. « Exhortamini. » Quoniam enim multæ tentationes atque ingentia pericula erant, solatium, inquit, capite tum alii ab aliis, tum a nobis, tum ab ipsa in melius mutatione. Nam si a conscientia lætitia oriatur, vosque perfecti fueritis, nihil ad animi tranquillitatem et solatium vobis deest. Neque enim ad consolandos animos quidquam tantum confert, quantum pura conscientia : etiamsi alio qui sexcentæ tentationes ingruant. « Idem sapite, pacem habete. » Quod etiam in prioris Epistolæ initio postulavit. Siquidem fieri potest ut nonnulli, quamvis idem sentiant, non pacem inter se habeant : nimirum cum in fidei quidem doctrina consentiunt, et in mutuis negotiis dissident. At utrumque exigit Paulus. « Et Deus dilectionis et pacis erit vobiscum. » Non enim solum monet atque hortatur : sed etiam optat ac precatur. Aut quippe id optat ac precatur : aut quod futurum est prædicit : vel potius utrumque simul facit. Si enim hæc feceritis, inquit, hoc est, si idem sentiatis, ac pacem colatis, Deus quoque vobiscum erit. Deus siquidem charitatis et pacis est, atque his rebus gaudet et oblectatur. Hinc vobis quoque pax futura est, nimirum ab ipsius charitate. Hinc mala omnia procul a vobis pellentur. Hæc

terrarum orbi salutem attulit : hæc diuturnum bellum sustulit; hæc terram cum cœlo commiscuit ; hæc homines Angelos reddidit. Hanc proinde nos quoque amemus. Infinitorum enim bonorum parens est charitas. Per hanc salutem accipimus : per hanc nobis arcana omnia bona comparantur. Deinde ipsos ad eam impellens ait : « Salu» tate invicem in osculo sancto[1]. » Quid est, « Sancto? » Non ficto, non subdolo, quemadmodum Judas Christum osculatus est[2]. Ob id enim datum est osculum, ut charitatis fomes sit, ut affectum inflammet, ut hac ratione nos ipsos mutuo amemus, velut fratres invicem se amant, patresque vicissim filios; imo etiam multo majus. Illa enim naturæ sunt, hæc gratiæ : sic animæ inter se devinciuntur. Ideo etiam ex peregrinatione aliqua reversi, mutuo nos osculamur : animis ad mutuum congressum accedentibus. Hoc enim potissimum membrum est, quod animi affectum nobis prædicat.

II. Quin de hoc sancto osculo aliud quoque afferri potest. Quid tandem? Templum Christi sumus. Itaque templi vestibula et aditum osculamur, cum alii alios osculamur. Annon cernitis quotnam homines etiam hujusce templi vestibula osculentur, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admoventes? Ac per has portas, et januas ingressus est Christus, et ad nos ingreditur cum communicamus. Nostis enim vos, qui mysteriorum participes estis, quid dicam. Neque enim vulgari quodam honore os nostrum afficitur, cum Corpus dominicum accipit. Eaque præsertim de causa tum osculamur. Audiant qui obscœna loquuntur, qui convicia proferunt : ac cohorrescant, cogitantes quale os dedecorent. Audiant qui obscœne osculantur. Audi quæ oracula Christus per os tuum ediderit : atque illud ab omni macula purum

[1] 2 Cor. XIII, 12. — [2] Marc. XIV, 45.

conserva. De futura vita disseruit, de resurrectione, de immortalitate : quod mors minime mors sit : ac sexcenta alia arcana. Etenim is, qui initiandus est, ad sacerdotis os, tanquam ad oraculum accedit. Audiamus quænam horrore digna sint. Siquidem vitam suam jam inde a progenitorum tempore perdidit : atque ad eam exquirendam accedit, adque interrogandum, quo pacto eam invenire ac recuperare queat. Tum Deus ipsi velut per oraculum indicat qua ratione ipsa inveniri possit : atque os istud vel ipso propitiatorio augustius atque horribilius existit. Nam propitiatorium illud nusquam ejusmodi vocem emittebat : verum de rebus inferioris momenti disserebat ; de bellis ac terrena pace : hæc autem omnia de cœlo sunt, et futura vita, rebusque novis, ac mentis captum excedentibus. Postquam dixit : « Salutate invicem in osculo sancto, » subjunxit, « Salutant vos omnes sancti : » ut hinc quoque spem lætam ipsis afferat. Hoc autem osculi loco posuit, per salutationis vocabulum ipsos inter se copulans. Siquidem ab eodem ore, quo osculum manat, sermones etiam fluunt. Vides quomodo omnes, tam corporibus longe dissitos, quam vicinos inter se conciliet, hos per osculum, illos per litteras? « Gratia Domini nostri Jesu Christi, et » charitas Dei et Patris, et communicatio sancti Spiritus » cum omnibus vobis. Amen[1]. » Postquam eos, tum per salutationes, tum per oscula inter se copulavit, rursus precatione orationem concludit, ac perquam sedulo et accurate ipsos cum Deo quoque connectit. Ubi nunc sunt ii, qui Spiritum sanctum, quia in Epistolarum initiis collocatus non est, ejusdem essentiæ non esse contendunt? Ecce enim nunc cum Patre et Filio ipsum recensuit. Ac præterea istud quoque afferri potest, quod cum in Epistola ad Colossenses dixisset : « Gratia vobis et pax a Deo Patre

[1] 2 Cor. XIII, 13.

» nostro[1] ; » Filium tacuit, nec, ut in omnibus Epistolis, adjecit, et Domino nostro Jesu Christo. An ergo propterea ne Filius quidem ejusdem essentiæ erit? Verum extremæ dementiæ fuerit hoc dicere. Nam hoc ipsum quoque vel maxime ostendit cum ejusdem essentiæ esse, quod Paulus varie hoc usus sit. Ac quod non conjectura sit quod dixi, audi quo pacto Filii et Spiritus mentionem fecerit, Patrem interim silentio præteriens. Ad Corinthios enim scribens, his verbis utitur : « Sed abluti estis, sed sanc-» tificati estis, sed justificati estis in nomine Domini Jesu » Christi, et in Spiritu Dei nostri[2]. » Quid ergo, heus tu, annon isti in Patris nomine baptizati sunt? Ergo nec abluti, nec sanctificati sunt. Atqui baptismo vere tincti fuerant. Cur ergo non dixit : « Abluti estis in nomine Patris? » Quia perinde illi erat, modo illius, modo alterius personæ meminisse. Idque ipsi in plerisque Epistolarum locis in usu fuisse reperies. Etenim in Epistola ad Romanos ait : « Ob-» secro igitur vos per miserationes Dei : » Atqui Filii quoque miserationes sunt. Et, « Obsecro autem per charita-» tem Spiritus[3] : » cum tamen Patris quoque sit charitas. Cur ergo nec Filii, cum de miserationibus loquitur, nec Patris cum de charitate mentionem fecit? Quod hæc perspicua, atque indubitata essent. Has quoque gratias inverso modo rursus posuisse invenietur. Postquam enim dixit : « Gratia Christi, et charitas Dei et Patris, et com-» municatio Spiritus sancti ; » alio loco communicationem Filii et charitatem Spiritus ait. « Obsecro enim vos, in-» quit, per charitatem Spiritus. » Et in Epistola ad Corinthios : « Fidelis Deus per quem vocati estis ad societatem » Filii ipsius[4]. » Sic ea, quæ ad Trinitatem pertinent; divisionem omnem respuunt. Et ubi Spiritus communicatio est, Filii quoque inventa est : et gratia, tum Filiii est,

[1] Coloss. I, 2. — [2] 1 Cor. VI, 11. — [3] Rom. XII, 1. — [4] 1 Cor. I, 9.

tum Patris, tum Spiritus sancti. « Gratia enim vobis, in- »quit, a Deo Patre. » Et alio loco, cum multa ipsius ge- nera enumerasset, subjunxit : « Hæc autem omnia opera- »tur unus et idem Spiritus, dividens unicuique prout »vult[1]. » Hæc autem dico, non ut personas confundam; absit; sed quod, tum harum distinctas proprietates, tum naturæ unitatem agnoscam.

III. Quocirca sic maneamus, ut dogmatum horum sin- ceritatem teneamus, ac Dei amorem attrahamus. Etenim prius quidem nos se odientes amavit, et cum hostes ejus essemus, in gratiam recepit : postea autem amantes jam amare vult. Quocirca constanter amemus, ut ab eo etiam amemur. Nam si, cum ab iis amamur, qui plurimum pos- sunt, timori omnibus sumus, multo magis, si a Deo ame- mur. Quod si, hujus amoris causa, opes etiam ac corpora, et vitam quoque ipsam dare opus sit, ne id efficere dubi- temus. Neque enim verbis nostrum erga eum amorem testari satis est, sed id re quoque demonstrandum est. Neque enim ipse verbis duntaxat, sed etiam rebus suum erga nos amorem demonstravit. Tu ergo quoque per opera id ostende : atque ea, quæ ipsi grata sunt, effice. Sic enim ipse lucrum rursus referes. Etenim ille nulla re nostra indiget : id quod etiam sinceri amoris indicium est; quod, cum nulla ipse re indigeat, nec in ullius rei penu- ria versetur, tamen nihil non faciat, ut a nobis ametur. Ideoque Moses dicebat : Quid enim Dominus Deus a vobis quærit, nisi ut ipsum ametis, ac prompto animo post ipsum incedatis? Ita ut cum præcipit ut ipsum ames, tunc maxime ostendit quod te amet. Nihil enim ita salutem no- bis conciliat, ut cum ipsum amamus. Vide ergo, quod omnia ipsius præcepta ad requiem nostram ac salutem et gloriam referantur. Etenim cum ait : « Beati misericordes,

[1] 1 Cor, XII, 11.

» beati mundo corde, beati mites, beati pauperes spiritu[1]. » Beati pacifici, nihil quidem ipse hinc percipit : verum hoc præcipit ut nos ornet et instituat. Et cum ait : « Esurivi, » non eo id ait, quod ministerio nostro opus habeat : sed ut te ad misericordiam excitet. Nam alioqui etiam absque tua ope pauperem alere poterat : verum, ut amplissimum tibi thesaurum largiretur, hæc edixit. Nam cum sol iste, qui in rerum conditarum numero est, oculis nostris non indigeat; manet enim in splendore, etiamsi nemo eum cernat : verum nos ipsi sumus, qui utilitatem capimus, cum ipsius radiis fruimur; quanto magis in Deo id usuvenit? Atque, ut hoc etiam aliunde noscas, audi. Quantum inter Deum ac nos interesse vis? An quantum inter nos et culices? Multo plus. Liquet profecto quod plus atque adeo infinities amplius. Si nos ergo, qui inanis gloriæ studiosi, nec culicum ministerio, nec gloria indigemus : quanto magis Deus, qui a turbulentis animi motibus et egestate plurimum abest, hactenus tantum utilitatem ex nobis capit, quatenus beneficiis nos afficit; quantum salute nostra oblectatur? Quo fit, ut etiam plerumque sua missa faciens, tua quærat. « Si quis enim, inquit, uxorem habet infide» lem, et ipsa consentit habitare cum eo, non dimittat il» lam[2]. Qui autem dimittit uxorem, excepta causa forni» cationis, facit eam mœchari[3]. » Vides-ne bonitatem omni sermone majorem? Si adultera sit uxor, inquit, non te cogo ut cum ea habites. Si autem infidelis, non prohibeo. Rursus, si adversus aliquem infenso animo es, præcipio utis, qui te molestia afficit, oblationem meam relinquat atque ad te currat. « Si enim offers munus tuum, inquit, » atque illic recordaris quod frater tuus habet aliquid ad» versum te, relinque munus tuum ante altare, et vade, » et prius reconciliare fratri tuo, et tum veniens offer mu-

[1] Matth. v. — [2] 1 Cor. VII, 12. — [3] Matth. v, 32.

» nus tuum[1]. » Quid decoctoris illius parabola ? Annon hoc indicat ? nam cum decem millia talentorum abligurivisset, ipsius misertus est, eumque missum fecit : at cum idem centum denarios a conservo suo exegisset, tum nequam, atque improbum eum vocavit, tum supplicio tradidit[2]. tanta ipsi tuæ quietis cura est ! In viri justi uxorem barbarus flagitium mox admissurus erat : ac dixit Dominus, « Peperci tibi, ut ne peccares in me[3]. » Paulus apostolos persequebatur : et ait ad eum, « Quid me persequeris[4] ? » Alii fame laborabant : et ipse esurire se dicit, ac nudum et peregrinum oberrare : ut te pudore affectum ad eleemosynæ studium excitet. Cogitantes ergo quantam erga nos charitatem exhibuerit et exhibeat, quodque dignatus se nobis notum facere ; quod quidem præcipuum bonorum omnium caput est, atque animi lumen, ac virtutis doctrina ; quodque vitam ipsi gratam, lege statuerit, et omnia in nostri gratiam fecerit, et Filium suum dederit, et regnum pollicitus sit, et ad arcana bona nos vocaverit, et beatissimam vitam nobis præparaverit ; omnia faciamus ac dicamus : ut et ipsius amore ac benevolentia digni videamur, et futura bona consequamur. Quæ utinam nobis omnibus adipisci contingat per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. v, 23, 24. — [2] Id. XVIII. — [3] Gen. XX, 6. — [4] Act. IX, 4.

FINIS TOMI OCTOGESIMI-QUARTI.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 46.

Quæ hic de Diogene Cynico feruntur, apud Diogenem Laërtium et sexcentis in aliis veterum locis habentur.

ANNOTATIO (2) pag. 366.

Non in Epistola ad Philippenses, sed in Epistola prima ad Thessalonicenses hic textus reperitur.

ANNOTATIO (3) pag. 392.

De Hamaxobiis Scythiæ et Sarmatiæ populis, qui in plaustris quasi domibus habitabant, plūrimi scriptores egerunt. Erant etiam in Africa Hamaxobii, de quibus ait his verbis Silius Italicus :

Nulla domus, plaustris habitant, migrare per arva
Mos, atque errantes circumvectare Penates.

De Nomadis etiam, qui in pascendis gregibus vitam agebant, vide Strabonem multis in locis; eorumque frequens mentio est apud scriptores multos. Dicitur autem hinc Numidorum in Africa nomen manavisse.

De Gymnosophistis Indorum philosophis innumeri pene egerunt, sic autem vocabantur, quod γυμνοὶ nudi incederent.

ANNOTATIO (4) pag. 438.

De Sybaritis et de sybaritica mensa multa loquitur Athenæus libro XII. Frequens ejus est mentio apud scriptores. Voluptatibus et deliciis mensa illa diffluebat, ita ut in proverbium venerit.

ANNOTATIO (5) pag. 457.

Multi dicebant mundum esse Deum. Qua de re Balbus apud Ciceronem, lib. II, *de Natura deorum*, ostendit mundum esse intelligentem, sapientem, Deum denique, si diis placeat. Cicero autem ibidem ait: *Quocirca sapientem esse mundum necesse est, naturamque eam, quæ res omnes complexa teneat, perfectione rationis excellere, eoque Deum esse mundum omnemque vim mundi divina natura contineri.* Hæc vero fusissime persequitur Dounæus in notis Savilianis.

ANNOTATIO (6) pag. 517.

Alexandrum Magnum templum habuisse sibi dicatum significat Lampridius paulo post initium vitæ Alexandri Severi. Quod autem a senatu romano tertius-decimus deus declaratus sit, ut ait Chrysostomus, certe non constare videtur. Tertius autem decimus hic deus censetur, quia duodecim dii præcipui Romæ habebantur.

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars; Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo,

ANNOTATIO (7) pag. 517.

Antinoüm Hadriani cinædum inter deos relatum, et Antinoopolim ejus nomine dictam fuisse ignorat nemo. Vide Spartianum in vita Hadriani.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homilia XXXIII in Epistolam I ad Corinthios, p. 3.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, p. 61-63.
Homilia XLIII, p. 519.	Ejusdem fragmenta, tom. XVIII, p. 25-28.
Homilia II in Epistolam II ad Corinthios, p. 469.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, p. 330-336.
Homilia XV, p. 508.	Ejusdem fragmenta, tom. XVIII, p. 419-422.

INDEX

TOMI OCTOGESIMI-QUARTI.

HOMILIÆ IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS.

		Pagin.
Homilia XXXIII.	Caput XIII.	3
— XXXIV.	Id. caput.	19
— XXXV.	Caput XIV.	36
— XXXVI.	Id. caput.	53
— XXXVII.	Id. caput.	69
— XXXVIII.	Caput XV.	79
— XXXIX.	Id. caput.	97
— XL.	Id. caput.	122
— XLI.	Id. caput.	134
— XLII.	Id. caput.	148
— XLIII.	Caput XVI.	156
— XLIV.	Id. caput.	166

HOMILIÆ IN EPISTOLAM II AD CORINTHIOS.

Homilia I.	Caput I.	184
— II.	Id. caput.	199
— III.	Id. caput.	221
— IV.	Id. caput.	242
— V.	Caput II.	259
— VI.	Caput III.	272
— VII.	Id. caput.	283
— VIII.	Caput IV.	303
— IX.	Id. caput.	312
— X.	Caput V.	324
— XI.	Id. caput.	336
— XII.	Caput VI.	351
— XIII.	Id. caput.	364
— XIV.	Caput VII.	376

Homilia XV. Caput vii. 385
— XVI. Id. caput. 399
— XVII. Caput viii. 410
— XVIII. Id caput. 419
— XIX. Caput ix. 429
— XX. Id. caput. 441
— XXI. Caput x. 449
— XXII. Id. caput. 459
— XXIII. Caput xi. 469
— XXIV. Id. caput. 487
— XXV. Id. caput. 497
— XXVI. Caput xii. 507
— XXVII. Id. caput. 521
— XXVIII. Id. caput. 532
— XXIX. Caput. xiii. 542
— XXX. Id. caput. 557

Annotationes. 567
Concordantia. 570

EXPLICIT INDEX.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LXXXV.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SAECULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XVI.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI.

APUD **VIRENQUE**, BIBLIOPOLAM,

PARISIIS,

APUD **BIBLIOPOLAM**, CUI NOMEN GALLICE :

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,

VIA VULGO DICTA JACOB, N° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS OCTOGESIMUS-QUINTUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVII.

S. P. N. JOANNIS

CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERUM

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD GALATAS.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD GALATAS.

CAPUT I.

Paulus apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis, et omnes qui mecum sunt fratres, Ecclesiis Galatiæ : Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo [1].

I. Proœmium multa vehementia, magnoque spiritu plenum est : nec proœmium modo, verumetiam tota, ut ita dicam, Epistola. Etenim tum placide leniterque semper loqui Discipulis, etiamsi opus sit acrimonia, non doctoris, sed corruptoris potius fuerit et hostis. Hanc ob causam et Dominus, cum multa placide mansueteque locutus sit Discipulis, nonnunquam tamen et austeriorem adhibuit orationem, nunc quidem illos beatos prædicans et collaudans, nunc rursus increpans et objurgans. Itaque cum Petro dixisset : « Beatus es Simon Bar-Jona [2], » promisissetque futurum, ut Ecclesiæ fundamenta super illius confessionem jaceret, haud multo post dicit eidem : « Vade » post me, Satana, scandalum es mihi [3]. » Et alibi rursus :

[1] Galat. I, 1-3. — [2] Matth. XVI, 17, — [3] Ibid. 23.

« Adhuc et vos sine intellectu estis[1] ? » Tantumque terroris illis injecit, ut Joannes dicat, quod videntes eum cum muliere Samaritana colloquentem[2], de cibo quidem commonuerint : cæterum nemo fuerit ausus dicere : Quid quæris aut quid loqueris cum ista ? Hæc edoctus Paulus, ac præceptoris sui vestigiis inhærens, varie sermonem ad Discipulorum utilitatem attemperat, nunc quidem urens ac secans, nunc rursum mitiora admovens remedia. Et Corinthiis quidem dicebat : « Quid vultis ? ut in virga ve» niam ad vos, an in charitate et spiritu lenitatis[3] ? » Galatis vero : « O stulti Galatæ[4]. » Neque semel duntaxat, sed bis usus hac objurgatione. Quin et sub finem Epistolæ, taxans illos dixit : « Nemo mihi molestus sit. » Hic autem acerbitatem denuo mitigat, cum ait : « Filioli mei, quos » iterum parturio : » aliisque multis consimilibus verbis. Cæterum hanc Epistolam esse plenam vehementiæ, cuivis perspicuum est vel ex ipso statim lectionis ingressu. Sed aperiendum est, quid Apostolum provocarit in Discipulos. Neque enim id pusillum fuit, neque parvi momenti : alioqui nec ipse tam acerbe fuisset in eos invectus. Siquidem quibuslibet de causis irritari, hominis est pusillanimis, morosi, miserique : quemadmodum ex adverso, in gravibus causis supinum ac negligentem esse, viri est inertis ac somniculosi. At hujusmodi nequaquam erat Paulus. Quod igitur erat peccatum, quo sic commotus erat ? Profecto magnum erat, et supra modum grave, quod quo illos omnes abalienabat a Christo, quemadmodum ipse in progressu sermonis declarat dicens : « Ecce ego Paulus dico » vobis, quod si circumcidamini, Christus nihil vobis pro» futurus est. » Ac rursum : « Quicumque in lege justifica» mini, a gratia excidistis. » Quid igitur tandem hoc erat ?

[1] Matth. xv, 16. — [2] Joan. iv, 27. — [3] 1 Cor. iv, 21. — [4] Galat. iii, 1.

nam apertius explanandum est. Qui ex Judæis crediderant, occupati persuasione judaïsmi, inanis gloriæ siti temulenti, dum sibi doctorum cupiunt parare dignitatem auctoritatemque, profecti ad Galatas docuerunt opus illis esse circumcisione, servanda sabbata, et novilunia, nec tolerandum esse Paulum, qui harum rerum tolleret observationes. Nam Petrus, Jacobus, ac Joannes hæc, ut aiebant, non prohibebant, cum essent inter Apostolos primæ dignitatis, et cum Christo fuissent versati. Ac revera non prohibebant. Cæterum id faciebant, non quod ita faciendum esse decernerent : sed ut eorum, qui ex Judæis crediderant, imbecillitati morem gererent. At Paulus qui gentibus prædicandi munus susceperat, nihil opus habebat hac attemperatione. Nam cum versaretur in Judæa, ad eumdem modum et ipse morem gessit Judæis. Verum impostores quidam non explicantes causas, ob quas tum hic, tum illi Judæis morem gererent, arte fallebant simpliciores, hujusmodi sermonibus : Non est ferendus Paulus. Nam hic heri ac nudiustertius exortus est : at Petrus et qui cum illo sunt, primi sunt Apostolorum. Hic quidem discipulus fuit Apostolorum, illi vero Christi. Præterea hic solus est, illi multi et Ecclesiæ columnæ. Denique et simulationis calumniam Paulo intendebant dicentes : Hic ipse qui tollit circumcisionem, alibi visus est iis uti quæ damnat, aliter aliis prædicans. Proinde cum cerneret totam Galatarum gentem inflammatam, ac periculosum incendium adversus illorum Ecclesiam excitatum esse, jamque domum succussam, periclitari ne corrueret; partim ira justa commotus, partim immenso animi dolore correptus ; nam et hoc declaravit dicens : « Cupiebam » nunc esse apud vos, et mutare vocem meam ; » scribit Epistolam, ad isthæc omnia respondens, et ad hoc ab ipsis protinus exordiis tendit, videlicet quod ii qui occultis

cuniculis ipsius existimationem apud Galatas subvertere conabantur, dicebant alios esse Discipulos ipsius Christi, hunc Apostolorum duntaxat fuisse discipulum. Et hanc ob causam sic orsus est : « Paulus apostolus non ab homini-» bus, neque per homines. » Prædicabant enim, quemadmodum jam cœperam dicere, deceptores illi, quod Paulus Apostolorum omnium postremus esset, quodque ab illis esset edoctus : Petrum enim, Jacobum et Joannem, ut primi fuerant vocati, ita inter Discipulos tenere primas, qui sua dogmata ab ipso Christo acceperant : proinde magis credendum illis quam huic. At illos non vetare circumcisionem, neque legis observationem.

II. Hæc et his similia dictitantes, hinc Pauli deprimentes auctoritatem, illinc aliorum Apostolorum gloriam attollentes, non ut illos laudibus ornarent, sed ut Galatas seducerent, persuaserant ut legi adhærerent, cum jam legis tempus præteriisset. Proinde congruenter ad hunc exorsus est modum. Quoniam enim ipsius doctrinam despiciebant, dicentes illam ab hominibus profectam, cum Petri doctrina esset a Jesu Christo [1], in ipso statim ingressu refellit hoc, dicens se Apostolum esse non ab hominibus neque per homines. Nam baptizarat quidem illum Ananias, at non ille liberavit eum ab errore, nec ad fidem adduxit, sed ipse cœlitus Christus, emissa ad eum admiranda illa voce, per quam hunc quoque piscatus est. Nam Petrum quidem ac fratrem ejus et Joannem cum fratre suo, ambulans juxta mare vocarat [2] : Paulum vero vocavit cum jam ascendisset in cœlum [3]. Et quemadmodum illi non habebant opus iterata vocatione, sed protinus relictis retibus, cæterisque omnibus secuti sunt eum : ita et hic a prima statim vocatione, ad summum ascendit fastigium, simul ac baptizatus est, bello cum Judæis irreconciliabili suscepto. Atque hoc

[1] Act. II. — [2] Matth. IV. — [3] Act. IX.

nomine potissimum cæteris Apostolis antecellebat: « Abun-» dantius enim, inquit, illis laboravi[1]. » Verum nondum hoc aggreditur, sed sat habet cæteris æquiparari. Neque enim hoc illi studio fuit, ut ostenderet se cæteris eminentiorem, sed ut erroris materiam dissolveret. Itaque quod dicit, « Non ab hominibus, » omnium erat commune, siquidem Evangelii prædicatio originem ac radicem ducebat e cœlis. Cæterum quod addit, « Neque per homines, » Apostolorum proprium erat. Neque enim per homines vocarat eos, sed per se ipsum. Sed cur non meminit vocationis, dicens : Paulus vocatus, non ab hominibus : sed apostolici muneris facit mentionem? Quoniam in hoc totius sermonis cardo vertebatur. Dicebant enim ipsum ab Apostolis, hominibus, suscepisse illam docendi provinciam, ideoque par esse, ut illos sequeretur. Verum quod non ab hominibus eam suscepisset, declarat Lucas qui dicit : « Ministrantibus autem illis ac jejunantibus Domino, » dixit Spiritus sanctus : Segregate mihi Paulum et Barna-» bam[2]. » Unde liquet eamdem esse potestatem Filii et Spiritus. Cum enim a Spiritu missus esset, a Christo se missum ait. Idem et alibi declarat, ea quæ Dei sunt, ascribens Spiritui. Siquidem senioribus Milesiis (1) verba faciens, « Attendite, inquit, vobis ipsis, et universo gregi, » in quo posuit vos Spiritus sanctus pastores et episco-» pos[3] : » et tamen in alia quadam Epistola dicit; « Quos » quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, se-» cundo loco Prophetas, deinde pastores ac doctores[4]. » Adeo promiscue citraque discrimen loquitur, quæ Spiritus sunt, Deo tribuens : ac rursum quæ Dei sunt, Spiritui. Quin et aliter hæreticorum obturat ora, cum ait : « Per » Jesum Christum et Deum Patrem. » Etenim quoniam aiunt hanc vocem, velut inferioris dignitatis adjectam Fi-

[1] 1 Cor. xv, 10. — [2] Act. xiii, 1. — [3] Id. xx, 28. — [4] 1 Cor. xii, 28.

lio, vide quid facit. Eam Patris vocabulo præponit, nos interim docens, ne naturæ ineffabili leges statuamus, neque Deitatis modum præfiniamus inter Filium et Patrem. Nam ubi dixisset per Jesum Christum : adjecit, et Deum Patrem. Etenim si sola Patris mentione facta dixisset, Per quem : fortassis commento reperto dixissent hanc particulam, Per quem, congruere Patri, eo quod Filii opera ad illum referantur. At nunc simul et Filii et Patris facta mentione, communiterque de utroque locutus, isti commento locum non reliquit. Neque enim id facit, quod ea quæ Filii sunt propria, referat ad Patrem : sed ut declaret, quod hæc oratio nullum naturæ discrimen inducat. Quid porro hic habituri sint quod dicant isti, qui in baptismo commenti sunt, unde putent aliam personam alia minorem, eo quod baptizemur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti? Nam si ideo inferior est Filius, quod post Patrem ponitur, cum hic Apostolus a Christo orsus ad Patrem veniat, quid dicturi sunt? Verum nihil blasphemum dicemus. Non enim committendum est, ut cum illis decertantes a veritate excidamus. Quin potius etiam si decies millies insaniant illi, nos tamen intra veritatis limites contineamur oportet. Quemadmodum igitur nos non dixerimus Filium Patre majorem, eo quod Paulus hunc priore loco commemoravit; nam id quidem summæ dementiæ, et impietatis extremæ fuerit; ita nec illic quia Patri postponitur Filius, arbitrari debemus Filium Patre minorem. « Qui excitavit eum a mortuis. » Quid agis, Paule? cum cupias judaïzantes ad fidem perducere, nihil ex illis magnis ac præclaris adducis in medium? quale est illud quod ad Philippenses scripsisti, dicens : « Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo[1] ; » item quod Hebræis scribens clara voce protulisti, « Splen-

[1] Philip. II, 6.

» dor est gloriæ, et figura substantiæ illius[1] ; » rusum quod in Evangelii sui initio ille Tonitrui filius insonuit : « In prin- » cipio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus » erat Verbum[2] ; » præterea quod ad Judæos crebro pronuntiavit Jesus, dicens, quod eamdem potentiam habeat, quam Pater, eamdemque operandi facultatem[3] ; horum nihil dicis, verum his omnibus omissis, de carnis dispensatione facis mentionem, crucem ac mortificationem in medium afferens. Etiam, inquies. Si illi sermo fuisset apud homines qui nihil magni de Christo concepissent animis, æquum erat illa magnifica proferre ; verum quoniam illi nobis movent seditionem, qui sibi videbantur pœnas daturi si descivissent a lege, ideo mentionem facit ejus rei, per quam excludit totam legis necessitatem, nimirum commemorans Dei munificentiam ex Cruce et Resurrectione collatam universis. Etenim si dixisset : In principio erat Verbum, et quod in forma Dei esset, et fecisset se ipsum æqualem Patri, aliaque his similia ; declarasset quidem Verbi divinitatem : verum nihil ad id quod hic agebatur, illa contulissent. Porro quod ait : Qui excitavit eum a mortuis, commonefacit eos summi beneficii, quod in nos contulit Christus, quæ res haud mediocriter ad rem propositam ipsi conducebat, quia homines plerique non perinde solet attentis auribus audire eos sermones, qui Dei majestatem commendant, atque eos qui ejusdem in homines beneficentiam declarant. Hanc ob causam omissa illorum mentione, de collato nobis beneficio verba facit.

III. Verum hic insultant hæretici, dicentes : Ecce pater suscitat filium. Nam postquam semel eos corripuit insaniæ morbus, ad sublimia illa dogmata sponte surdi sunt : si qua vero humiliora vel ob carnem assumptam ita dicta sunt, vel ob Patri debitum honorem, vel ob aliam quampiam

[1] Hebr. I, 3. — [2] Joan. I, 1. — [3] Id. V, 17.

dispensationem, hæc seligunt, et hæc sola expendentes, ipsi sibi; nolim enim dicere, Scripturæ; noxam afferunt. Quos equidem lubens perconter, cur ista dicant? Num ideo, quod studeant Filium ostendere imbecillem, nec satis idoneum ad unius corporis suscitationem? Atqui fides erga illum effecit, ut et umbræ eorum qui in ipsum credebant, excitarent mortuos[1]. Ita-ne qui credebant in eum, homines mortales, ex umbra sola luteorum corporum quæ gerebant, exque vestibus horum corporibus admotis, excitabant mortuos; et ipse se ipsum excitare non potuit? Annon hæc evidens est insania, vehemensque delirium? Non audis illum dicentem: « Solvite templum hoc, et in tribus » diebus excitabo illud[2]? » Ac rursum: « Potestatem habeo » ponendi animam meam, et iterum sumendi eam[3]? » Quam igitur ob causam Pater illum excitasse dicitur? Sic illum excitare, quemadmodum et alia facere dicitur, quæ facit Filius. Siquidem hoc partim honoris gratia, qui Patri debetur, dictum est: partim ob auditorum imbecillitatem. « Et qui mecum sunt omnes fratres. » Quam ob causam hoc non addit in cæteris Epistolis? In illis enim aut suum nomen solum ponit, aut duorum duntaxat triumve addit nomina: hic autem totam multitudinem posuit; ideo neminem nominatim commemorat. Cur ergo hoc facit? Traduxerant Paulum hoc nomine, quod solus hæc prædicaret, novamque dogmatum rationem inveheret. Cum igitur illorum suspicionem tollere vellet, simulque declarare, quod multos haberet ejusdem sententiæ consortes, adjungit sibi fratres, significans se ex illorum sententia scribere ea quæ scribit. « Ecclesiis Galatiæ. » Neque enim unam civitatem, neque duas, neque tres, sed totam Galatarum gentem hujus erroris incendium pervaserat. Contemplare vero mihi et hic vehementem indignationem Apostoli. Non

[1] Act. v. — [2] Joan. II, 19. — [3] Id. x, 18.

enim dixit : « Dilectis, neque sanctificatis, » sed, « Ecclesiis » Galatiæ. » Nam hoc erat ægre affecti animi, suumque dolorem aperientis, quod eos non a charitate, neque propriis nominibus honorifice appellavit, sed a sola congregatione : quodque non addidit, Ecclesiis Dei, sed simpliciter dixit, Ecclesiis Galatiæ. Quanquam et alioqui in ipsa statim præfatione festinat illorum dissidium redigere in concordiam; ideo Ecclesiæ vocabulum posuit, pudorem illis incutiens, et cogens in unum. Etenim qui dissecti sunt in varias partes, nequaquam possunt hoc appellari cognomine. Siquidem Ecclesiæ nomen consensus concordiæque nomen est. « Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino Jesu Christo. » Ubique necessario ponit hanc particulam, maxime vero nunc Galatis scribens. Cum enim periclitarentur, ne à gratia exciderent, optat illis hujus instaurationem. Et quoniam se ipsos hostes reddiderant Deo, obsecrat Deum, ut eos ad eamdem pacem reducat. « Deo Patre. » Et hoc ex loco rursum facile capiuntur hæretici. Nam qui Joannem in initio sui Evangelii, cum ait : « Et Deus erat Verbum[1], » dicunt ideo θεὸν, id est, Deum absque articulo posuisse, ut Filii Deitatem induceret paterna minorem. Itemque Paulum, cum ait Filium in forma θεοῦ, id est, Dei fuisse, non de Patre fuisse locutum, eo quod ibi quoque Dei nomen careat articulo : quid hic dicturi sunt, cum ipse Paulus sic loquatur, non ἀπὸ τοῦ θεοῦ, id est, a Deo, præfixo articulo : sed ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, id est, a Deo Patre, sine articulo? Patrem vero hic Deum appellat, non quidem illis assentans ac blandiens, sed acriter arguens, causamque commemorans cur facti sint filii. Non enim per legem, sed per lavacrum regenerationis hoc honoris adepti sunt, ideoque passim in ipsis etiam exordiis spargit beneficentiæ divinæ vestigia, tantum non dicens : Cum servi sitis, cum sitis hostes et alienati, qua fronte vocatis Patrem

[1] Joan. I, 1.

Deum? Num lex vobis largita est istam cognationem? Cur igitur deserto eo, qui vos in hanc propinquitatem induxit, rursum transcurritis ad pædagogum : Neque vero Patris nomen tantum, verum Filii cognomina sufficiebant ad declarandam illis Dei erga ipsos munificentiam. Etenim Domini Jesu Christi nomen si diligenter expendatur, totam illius beneficentiam declarat. « Jesus enim, inquit, ob hoc vocabitur, » quoniam ipse salvum faciet populum suum a peccatis ipso» rum[1]. » Christi vero cognomen Spiritus unctionem revocat in memoriam. « Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris[2]. »

IV. Vides quod non servile sustinuerit ministerium, nec a quoquam sit traditus, sed ipse se ipsum tradiderit. Itaque cum audis Joannem dicentem, quod Pater Filium suum unigenitum dedit pro nobis[3], ne ob id diminuas Unigeniti dignitatem, neve quid humanum de illo suspiceris. Quanquam enim Pater dicitur tradidisse, non hoc dicitur, ut imagineris, quod Filius Patri servili more inserviat, sed ut intelligas hoc Patri quoque fuisse placitum. Quod et hic Paulus declarat, dicens : « Juxta voluntatem » Dei et Patris nostri. » Non dixit, secundum præceptum, sed, secundum voluntatem. Etenim cum eadem sit voluntas Patris ac Filii, hæc voluit et Pater. « Pro peccatis nos» tris. » Innumeris, inquit, malis nos ipsos involveramus, eramusque extremo supplicio obnoxii. Ac lex quidem adeo non liberabat, ut condemnarit etiam : sic prodito peccato et in apertum prolato, ut nec liberos reddere, nec iram Dei sedare valeret. Sed Dei Filius et hoc quod erat impossibile, reddidit possibile, dum et peccata dissolvit, et inimicos constituit in amicorum ordinem, et alia innumera bona largitus est. Post hæc ait : « Ut eriperet nos ex » præsenti sæculo malo. » Rursus hoc dictum alii arripiunt hæretici, damnantes hanc præsentem vitam, et in hoc

[1] Matth. I, 21. — Galat. I, 4. — [3] Joan. III, 16.

Pauli testimonium allegantes? Ecce, inquiunt, præsens sæculum appellat malum. Sed age dic mihi, quid est sæculum? Tempus diebus et horis distinctum. Quid igitur? An spatium dierum malum est? An malus est solis cursus? At nemo istud unquam dicturus est, etiamsi ad extremam venerit amentiam. Verum, inquies, non tempus dixit malum, sed præsentem vitam appellavit malam. Atqui non istud sonant verba Pauli, verum non sitis in verbis, ex quibus nectis hujus vitæ accusationem, sed ipse tibi aperis interpretandi viam. Proinde nobis quoque concedas, ut quæ dicta sunt interpretemur, idque eo magis, quod quæ nos afferimus, et pia sunt, et rationi consentanea. Quid igitur dicturi sumus? An quod nullum malum esse queat unquam causa boni? Sed hæc vita præsens innumerabiles coronas tantaque præmia parit. Unde et ipse Paulus supra modum laudat eam, loquens hunc in modum: « Quod si » vivere in carne hic mihi fructus est operis, et quid eligam » ignoro [1]. » Ille vero cum sibi proponat optionem, utrum hic mallet vivere, an dissolvi, et esse cum Christo, potius ducit hic commorari. Quod si mala esset vita, nequaquam hoc ille de se ipso dixisset, nec alius quisquam potuisset ea ad virtutem abuti, quantumvis adhibuisset studii. Nullus enim unquam malitia possit in bonum uti, non scortatione ad pudicitiam, non invidia ad benevolentiam. Nam cum Paulus de prudentia carnis loquens, scribit eam non esse subjectam legi Dei [2]: neque enim posse: hoc sentit malitiam, donec manet malitia, non posse esse virtutem. Proinde cum audis malum sæculum, intellige pravas actiones, propositum animi corruptum. Neque enim ob id venit Christus, ut nos occideret exigeretque ex hac vita, sed ut nos in mundo relictos, dignos efficeret, qui in cœlis versemur. Ideoque Patri loquens, sic ait: « Et hi in mundo sunt,

[1] Philip. I, 22. — [2] Rom. VIII, 7.

» et ego ad te venio. » Ac rursum : « Non rogo, ut tollas eos » de mundo, sed ut serves eos a malo [1], » hoc est, a malitia. Quod si non pateris hanc interpretationem, sed adhuc prædicas hanc vitam esse malam, ne crimineris eos qui sibi ipsis consciscunt necem. Ut enim qui se subducit a malis, non criminationem meretur, sed coronam : ita qui violenta morte, seu laqueo, seu aliis modis vitam abrumpit, hunc haudquaquam æquum fuerit in crimen vocari, secundum vestram sententiam. Nunc vero Deus illos acrius punit quam homicidas, et nos omnes eos detestamur; atque id jure merito. Nam si alios occidere fas non est, multo magis nefas est se ipsum occidere. Quod si hæc vita res esset mala, coronandi forent homicidæ, qui nos a malitia liberarent. Ad hæc autem qui hæc dicunt, secum ipsi pugnant. Etenim cum solem prædicent esse Deum, post hunc et lunam deam, hosque adorent, veluti multorum bonorum auctores, secum pugnantia loquuntur. Nam horum ut et reliquorum astrorum, non alius est usus, nisi quod ad præsentem vitam nobis conferant : hanc, inquam, ut isti loquuntur, malam; dum et alunt corpora, et splendore prælucent, et terræ fructus alunt et augent. Quî fit igitur, ut ad hujus malæ vitæ constitutionem, adeo subveniant isti vestro judicio dii? Sed neque astra dii sunt : absit, sed opera sunt Dei, in nostram utilitatem condita : neque mundus malus est. Quod si mihi memores homicidas, adulteros, et monumentorum suffossores; hæc nihil ad præsentem vitam attinent. Neque enim hæc peccata sunt vitæ quam agimus in carne, sed corruptæ voluntatis. Etenim si ista sic essent vitæ præsentis, ut sorte quadam illi essent affixa : nullus ab his malis liber esset, neque purus. Proinde considera neminem effugere posse quæ propria sunt hujus vitæ. Quæ porro sunt hæc? Edere, bibere, dormire, crescere, esurire, sitire, nasci, mori,

[1] Joan. XVII, 11 et 15.

cunctaque his similia. Hæc nullus unquam vicerit, non peccator, non justus, non rex, non plebeius, sed omnes subjacemus naturæ necessitati. Itidem et scelera perpetrare, si pertineret ad sortem conditionemque naturæ, nullus hæc effugere posset, quemadmodum nec illa. Nec enim mihi dixeris raros esse qui recte vitam gerunt. Nullum omnino reperies qui naturalibus necessitatibus unquam fuerit superior. Itaque donec vel unus invenietur, qui virtutem præstiterit, constabit undique illæsa nostra ratio. Quid ais miser et infelix? Num hæc vita mala, in qua Deum agnovimus, in qua de futuris philosophamur, in qua ex hominibus, facti sumus Angeli cumque cœlestibus Virtutibus simul choros ducimus? Et quod tandem aliud quæremus malæ perversæque vestræ mentis argumentum?

V. Cur igitur, inquis, Paulus sæculum præsens dixit malum? Nimirum communi hominum more sic locutus est, quandoquidem et nos sic loqui solemus : Malum habui diem : non ipsum tempus, sed actionem et ærumnam incusantes. Eadem ratione Paulus damnans pravas hominum voluntates, hac loquendi consuetudine est usus, ostendens quod Christus nos liberaverit a prioribus peccatis, et in posterum adversus hæc tutos reddiderit. Prius enim illud declarat, cum ait : « Qui dedit semetipsum pro peccatis » nostris. » Cum autem addit : « Ut eriperet nos ex præsenti » sæculo malo, » tutamen et custodiam in posterum aperit. Nam lex quidem etiam ad unum horum erat infirma, gratia vero ad utrumque valuit. Ideo subjunxit : « Secundum » voluntatem Dei et Patris nostri. » Cum enim illi putarent se Deo non obsequi, utpote qui legem servandam dederat, metuerentque ne perirent, si deserta veteri lege in novam progrederentur; et hanc illorum opinionem corrigit dicens, hæc Patri quoque placita esse. Nec simpliciter dixit Patris, sed, « Patris nostri; » idque frequenter repetit, pu-

dorem illis inculiens, cum ostendit, quod suum Patrem Christus nostrum Patrem effecerit, « Cui gloria in sæcula, » Amen [1]. » Et hoc novum est et inusitatum. Nam hanc vocem, Amen, nusquam alibi reperimus in Epistolarum initio positam, sed multis præcedentibus solet addi. At hic ostendens ea quæ dicta sunt, satis evidentem habere Galatarum accusationem, et sermonem esse perfectum et absolutum, hoc usus est exordio : quandoquidem manifesta crimina non egent multo probationis apparatu. Posteaquam enim illis in memoriam redegisset crucem et resurrectionem, redemptionem e peccatis, in posterum datam tutelam, paternam voluntatem, Filii consilium, gratiam, pacem, denique totum illius donum, glorificando Deum sermonem clausit. Verum non hac de causa solum hoc fecit, sed etiam quod supramodum doni magnitudinem admiraretur ac stuperet, gratiæque immensitatem, simulque secum reputaret, cum tales essemus, quales nos reddidisset Deus, idque subito in puncto momentoque temporis, tanquam qui hæc oratione consequi non posset, glorificatione finit sermonem, non eam quæ Deo digna sit, sed quam ipse poterat laudem pro toto terrarum orbe depromens. Atque ideo deinceps concitatiore usus est oratione, velut inflammatus vehementer ex consideratis Dei erga nos beneficiis. Cum enim dixisset, « Cui gloria in sæ- » cula, Amen; » ab acriori objurgatione orditur, dicens : « Miror quod tam cito transferimini ab eo qui vocavit vos » in gratia Christi, in aliud Evangelium [2]. » Quoniam per legis observationem arbitrabantur se placere Patri, quemadmodum existimabant Judæi Christum persequentes, hoc primum demonstrat illos, dum hæc faciunt, non modo Christum, sed et Patrem offendere. Non enim, inquit, a Christo, sed etiam a Patre deficitis ista faciendo.

[1] Galat. I, 5. — [2] Ibid. 6.

Nam ut Vetus Testamentum non Patris tantum est, verum et Filii : ita gratia non Filii solum est, sed et Patris. Denique communia omnia. « Omnia, inquit, quæ Patris mei » sunt, mea sunt [2]. » Ergo cum dicit eos etiam a Patre descivisse, duplicem impingit culpam, quod defecerint, et quod celerrime defecerint. Atqui contrarium etiam erat reprehensione dignum, videlicet si post multum temporis descivissent, verum hic agitur de circumventione. Est quidem et ille dignus reprehensione, qui post longum temporis spatium deficit. Qui vero ad primam irruptionem et in ipso sagittarum e longinquo volantium jactu concidit, extremæ imbecillitatis de se specimen præbuit : hoc nomine et hos incusat, dicens : Quid hoc rei est, quod ii qui vos decipiunt, nec spatio temporis ad id opus habent, sed primus accessus sufficit eis ad subvertendum vos et capiendum? Quam tandem impetrare possitis veniam? Etenim si hoc crimen in amicos commissum esset, ac si is, qui priores utiles ac necessarios amicos reliquisset, dignus esset condemnatione : qui Deo vocante resilit, cogita quanto supplicio sit obnoxius. Cæterum cum ait, Admiror, non solum verecundiam illis ingerit hoc dicto, quod post tantam munificentiam, post tantam peccatorum condonationem, post immensam exhibitam humanitatem, ultro currant ad jugum servitutis : verum simul et illud ostendit qualem habeat de illis opinionem, nimirum ingentem quamdam et egregiam. Neque enim si judicasset eos de numero vulgarium esse, et eorum quibus facile imponitur, nequaquam admiraretur quod acciderat. Verum quoniam vos, inquit, estis de numero sincerorum, et eorum qui multum laboris sustinuerunt, ideo miror. Id igitur satis erat ad eos restituendos, et ad priora revocandos, quod ipsum in hujus Epistolæ medio declarat,

[2] Joan. xvi, 15.

dicens : « Tam multa passi estis frustra, si tamen frustra. » Tranferimini. » Non dixit : Translati estis, sed, « Trans- » ferimini, » hoc est, nondum credo, nondum arbitror perfectam circumventionem. Quod ipsum rursus est revocare studentis. Hoc igitur cum dixisset, addit : « Ego con- » fido de vobis, quod nihil aliud sapietis. Ab eo qui voca- » vit vos in gratia Christi. » Ipsa quidem vocatio Patris est, vocationis autem causa Filii est. Nam ipse est qui nos reconciliavit, qui donum dedit. Neque enim ex operibus justitiæ salvi facti sumus : quin potius et hæc illius sunt, et illa hujus [1]. « Nam mea, inquit, tua sunt et tua mea. » Nec dixit : Ab Evangelio transferimini : sed, « A Deo, qui » vos vocavit; » quod erat dictu horribilius, et accommodatius ad terrorem illis incutiendum, id posuit. Siquidem qui studebant illos seducere, non id repente faciebant, sed paulatim eos ab ipsis rebus transferentes, a nominibus non transferebant. Nam hujusmodi diaboli fraus est, haudquaquam nudos proponere laqueos, quibus venatur homines. Etenim si dixissent : Desciscite a Christo; Galatæ vitassent eos, velut impostores et corruptores. Nunc vero sinentes eos adhuc in fide manere, et interim fraudi prætexentes Evangelii nomen, facillime ædificium perfodiebant, videlicet iis quæ dixi, velut obtentis velamentis per hæc nomina celantibus parietum perfossores.

VI. Quoniam igitur illi suam fraudem appellabant Evangelium, ipse etiam adversus nomen repugnat, libereque agit, dicens : « In aliud Evangelium, quod non est » aliud [2]. » Pulchre : neque enim est aliud. Attamen quod accidit ægrotantibus, dum salubribus cibis offenduntur, hoc idem usuvenit hic Marcionistis. Arripuerant enim quæ dicta sunt hic, ac dicebant : Ecce Paulus etiam ipse dixit non esse aliud Evangelium. Neque enim hi recipiunt om-

[1] Joan. xvii, 10. — [2] Galat. i, 7.

nes Evangelistas, sed unum duntaxat, quod ipsum tamen suo arbitratu mutilarunt, commiscueruntque. Quid igitur sibi vult cum ait: « Juxta Evangelium meum et prædicatio- » nem Jesu Christi? » Sunt quidem vehementer ridicula, quæ isti afferunt, verumtamen quanquam sunt deridenda, operæ-pretium tamen est ea refellere propter eos qui facile decipiuntur. Quid igitur dicemus? An quod etiam si decies mille sint Evangelistæ qui scribunt Evangelia, modo scribant eadem, multa illa unicum esse Evangelium, neque quidquam obstare scribentium multitudinem, quominus unum sit Evangelium? quemadmodum ex adverso, si unus scribens contraria diceret, non essent unum Evangelium quæ scribuntur. Ut enim unum sit Evangelium aut non unum, non æstimatur ex numero scribentium, sed hinc, eadem-ne sint, an diversa quæ scribuntur; unde dilucidum est quatuor Evangelia unum esse Evangelium. Cum enim quatuor eadem loquantur, non est aliud atque aliud ob personarum differentiam, sed unum ob eorum qui loquuntur consonantiam. Neque enim Paulus nunc de numero loquitur, sed de dissonantia eorum quæ dicuntur. Proinde si secundum vim scriptorum, et dogmatum accurationem, aliud est Evangelium Matthæi, aliud Lucæ: recte Pauli sermonem hunc arripiunt. Sin unum et idem est, desinant ineptire, simulantes hæc ignorare se, quæ vel admodum pueris nota perspicuaque sunt. « Nisi quod » quidam sunt, qui conturbant vos, et volunt subvertere » Evangelium Christi[1]. » Hoc est, donec fueritis sanæ mentis, non agnoscetis aliud Evangelium, donec recto nec distorto fueritis intuitu, ita ut imaginemini ea quæ non sunt. Quemadmodum enim oculus turbatus aliud pro alio cernit: ita mens pravarum cogitationum confusione perturbata, idem pati consuevit. Ideo enim qui laborant insa-

[1] Galat. 1, 7.

nia, alia pro aliis imaginantur. Verum hæc insania periculosior est quam illa, quæ noxam affert non in rebus sensilibus, sed in rebus intelligibilibus : non in pupilla corporalium oculorum, sed in oculis animi subversionem gignens. « Et volunt subvertere Evangelium Christi. » Atqui unum aut alterum duntaxat præceptum induxerant, circumcisionem, et dierum observationem, innovantes. Verum ut ostenderet quod pusillum quidam perperam admixtum, totum corrumpit, dixit subverti Evangelium. Quemadmodum enim in moneta regia, qui Paulum aliquid amputarit de impressa imagine, totum numisma reddidit adulterinum : ita quisquis sanæ fidei vel minimam particulam subverterit, in totum corrumpitur, ab hoc initio semper ad deteriora procedens. Ubi sunt igitur qui nos ut contentiosos damnant, eo quod cum hæreticis habemus dissidium? Ubi sunt qui dictitant nullum esse discrimen inter nos et illos, sed ex principatus ambitu proficisci discordiam? Audiant quid dicit Paulus, nimirum illos subvertisse Evangelium, qui paululum quidam rerum novarum invexerant. Isti vero non pusillum quidam innovant; nam quomodo pusillum, cum Filium Dei prædicent esse creaturam? Annon audisti, quod is qui in Veteri quoque Testamento sabbato ligna collegerat, unicum mandatum, nec id maximum transgressus, extremo affectus sit supplicio? Quodque Oza, quoniam arcam alioqui subvertendam fulsit, e vestigio mortuus est [1], eo quod ministerium ipsi non congruens usurparit? Ergo-ne sabbatum violatum, et solus arcæ ruituræ contactus, ad tantam indignationem Deum provocavit, ut qui hæc ausi fuerant, ne minimum quidem veniæ sint consecuti : hic vero qui adoranda et ineffabilia dogmata corrumpit, excusationem habiturus est, et veniam consequetur? Non potest hoc fieri, non

[1] 2 Reg. VI, 7.

potest, inquam. Hoc ipsum igitur est omnium malorum causa, quod ob pusilla non indignemur. Ob id enim majora scelera subierunt, quod minoribus debita correctio non adhibeatur. Et quemadmodum in corporibus, qui vulnera neglexerunt, febres gignunt, et putrefactiones, ac mortem denique : itidem et in animis qui pusilla spernunt, majora inducunt. Ille, inquiunt, labitur in jejunio, neque quidquam est magni. Alter vero valet quidem recta fide, cæterum temporis gratia simulans, profitendi libertatem prodidit. Ne id quidem est aliquid magni mali. Alius irritatus, minatus est se defecturum a recta fide. Ne id quidem supplicio dignum, inquies, eo quod ira animique commotione peccavit. Quin et innumera reperiet aliquis hujus generis quotidie peccata invehi in Ecclesias. Hanc ob causam ridiculi facti sumus et Judæis, et Gentibus, dum Ecclesia in mille partes discinditur. Etenim si iis qui a divinis præscriptis resilire conabantur, et Paulum quiddam secus quam oporteret tentabant, mox ab initio fuisset adhibita conveniens increpatio : nequaquam nata fuisset hæc pestis, non tanta tempestas Ecclesias occupasset. Vide igitur quomodo Paulus circumcisionem appellat Evangelii subversionem.

VII. Nunc autem multi sunt apud nos, qui eodem die jejunant quo Judæi, qui similiter observant sabbata, et generose ferimus, imo potius miserabiliter. Et quid loquor de rebus Judæorum? Multa gentium more apud nostros aliquot servantur, sortilegia, auguria, omina, ac dierum observationes, superstitiosa super genesim cura, et omnis impietatis plenæ litteræ, quas puerorum, protinus ut nati sunt, magno malo capitibus imponunt, ab ipso protinus exordio docentes illos virtutis adipiscendæ studium abjicere, et ad fallacem fati tyrannidem, quod quidem in ipsis est, illos adducentes. Quod si iis qui circumciduntur Chris-

tus nihil prodest, istis qui tanta invehunt mala, cur adeo deinceps profutura est fides ad salutem? Quanquam a Deo erat data circumcisio, verum quoniam corruptelam inferebat Evangelio, non suo tempore servata, nihil non fecit Paulus, ut eam amputaret. Et post hæc cum Paulus ad excludendas consuetudines judaïcas tantum adhibuerit studium, eo quod intempestive servarentur: nos-ne paganam quidem consuetudinem amputabimus? Et quam obsecro sumus habituri excusationem? Has ob causas in tumultu ac turbatione sunt res nostræ, adeo ut qui discipuli esse debuerant, multa repleti mentis elatione, subverterint ordinem: et hæc susdeque versa sunt. Quod si quis illos vel leviter accuset, conspuunt in eos, quorum imperio subsunt; quia nempe nos eos perperam a puero instituimus. Atqui etiam si qui præsunt, improbi essent, innumerisque scaterent malis, ne sic quidem fas esset discipulo dictis non audientem esse. Etenim si de Judæorum doctoribus dictum est, quoniam super cathedram Mosis sedebant [1], eos a discipulis esse audiendos, quanquam operibus erant onusti tam malis, ut Dominus Discipulis præceperit ne illa imitarentur: qua venia digni erunt, qui Ecclesiæ præsides per gratiam Dei modeste viventes, conspuunt et conculcant? Quod si nefas est ut alius alium judicet, quanto magis fas non est judicare doctores? « Sed etiamsi ego aut Angelus de cœlo » evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema » sit [2]. » Vide prudentiam apostolicam. Ne quis diceret illum sua ipsius ostentare dogmata, etiam se ipsum devovit. Cæterum quoniam ad auctoritatem confugiebant, et ubique celebrabant Jacobum et Joannem, hac de causa et Angelorum meminit Ne mihi, inquit, Jacobum narres, et Joannem: etiamsi quis primorum Angelorum et cœlis descenderit, corrumpens Evangelii prædicationem, ana-

[1] Matth. XXIII, 2. — [2] Galat. I, 8.

thema sit. Non temere dixit, De cœlo : sed, quoniam sacerdotes quoque dicti sunt Angeli : « Labia enim sacerdotis » custodient scientiam, et legem exquirent ex ore ejus, » quoniam Angelus Domini omnipotentis est [1] : » ne quis existimaret de his Angelis nunc verba fieri, addita particula, de cœlis, supernas virtutes indicavit. Neque dixit : Si contraria annuntiaverint, aut totum Evangelium subverterint, verum si vel paulum evangelizaverint, præter Evangelium quod accepistis, etiamsi quidvis labefactarint, anathema sint. « Sicut ante dixi, et rursum nunc dico [2]. » Ne putares ea verba ab ira profecta esse, aut per hyperbolem magnificentius quam pro re dicta, aut impetu cursuque sermonis raptim excidisse, repetit eadem. Etenim qui animi commotione occupatus dixit aliquid, hunc mox dicti pœnitere solet : qui autem denuo repetit eadem, declarat sese cum judicio locutum, ac prius animi consilio fuisse decretum et comprobatum, atque ita demum voce proditum. Abraham igitur cum rogaretur, ut mitteret Lazarum, respondit : « Habent Mosem et Prophetas [3] : » si illis non crediderint neque mortuos resuscitatos audituri sunt. Hæc autem Christus ipse inducit loquentem Abraham, declarans se velle plus fidei habendum esse Scripturis, quam si mortui reviviscant. Paulus vero ; cum Paulum dico rursum ipsum Christum dico ; hic enim erat, qui mentem illius regebat ; etiam Angelis e cœlo descendentibus præponit Scripturas, idemque valde congruenter. Siquidem Angeli quamlibet magni, tamen servi sunt, ac ministri. Cæterum omnes Scripturæ non a servis, sed ab universorum Domino Deo scriptæ, ad nos missæ sunt. Hanc ob causam dicit : « Si quis vobis evangelizaverit præter id quod evangeliza » vimus vobis. » Non dixit : Si ille aut ille, idque prudenter admodum citra odium et invidiam. Quorsum enim opus

[1] Malac. II, 7. — [2] Galat. I, 9. — [3] Luc. XVI, 29.

erat jam edere nomina, posteaquam tam sublimi fuerat usus sermone, ut universos et qui in cœlis sunt, et qui in terris, complecteretur? Per hoc enim quod in Evangelistas et Angelos pronuntiat anathema, omnem dignitatem comprehendit: per hoc vero quod se ipsum quoque pronuntiat anathema, omnem familiaritatem et affinitatem complexus est. Ne mihi dixeris, inquit: Collegæ tui et socii Apostoli hæc dicunt: nec mihi ipsi parco, si diversa prædicem. Non hæc dicit, quod damnaret Apostolos tanquam evangelicæ prædicationis prævaricatores, absit: ait enim: Sive nos, sive illi, sic prædicamus: sed ut ostenderet personarum dignitatem non recipi, quoties expenditur veritas. « Nunc enim hominibus suadeo, an Deo? Aut quæro ho» minibus placere? Si enim adhuc hominibus placerem, » Christi servus non essem[1]. » Quamvis enim, inquit, vos fallerem hæc dicens: num et Deo valeam imponere, qui perspicit arcana mentis, et cui ut placerem, semper omne mihi studium fuit? Vides spiritum apostolicum, vides sublimitatem evangelicam. Hæc eadem autem in Epistola ad Corinthios dixit: « Non vobis excusamus nos, sed occa» sionem damus vobis gloriandi[2] » Atque iterum: « Mihi » vero pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano » die[3]. » Cum enim doctor cogeretur se discipulis excusare, sustinet quidem illud, sed tamen indigne fert, haud quidem ob arrogantiam, absit hoc, sed partim ob id quod ii qui seducebantur, tam mobili essent animo, tamque instabili sententia: partim quod ipsius verbis apud illos parum certa fides haberetur; ac propemodum his utens verbis: An mihi apud vos est habenda oratio? An homines mihi jus dicturi sunt? Apud Deum dicturi sumus. Atque ut apud illud tribunal bonam habeamus causam, omnia facimus, ac non eo devenimus infelicitatis, ut cum ratio-

[1] Galat. I, 10. — [2] 2 Cor. V, 12. — [3] 1 Cor. IV, 3.

nem redditurі simus omnium Domino super iis quæ prædicamus, corrumpamus Evangelii dogmata.

VIII. Itaque partim sese excusans, partim illos extimulans, hæc verba posuit. Non enim conveniebat discipulis, jus dicere præceptoribus, sed credere et obtemperare. Verum quoniam, inquit, inversus est ordo, et judices nunc sedetis : scitote mihi non esse magnopere curæ, quomodo me purgem apud vos, sed omnia facimus propter Deum, utque illi de hisce dogmatibus reddamus rationem. Etenim qui studet hominibus suadere, multa facit subdola pravaque, et fraudibus utitur et mendacio, quo persuadeat, mentemque capiat auditorum : contra, qui Deo suadet, illique placere studet, huic simplici puraque mente est opus : Deus enim falli non potest. Unde perspicuum est, inquit, nos quoque, nec principatum ambientes, nec Discipulos colligendi studio, neque gloriam ac laudem a vobis captantes hæc scribere : neque enim nobis studio est placere hominibus, sed Deo. Nam si voluissem hominibus placere, adhuc cum Judæis essem, adhuc persequerer Ecclesiam Dei. Cæterum qui totam Judæorum gentem, qui familiares, amicos et cognatos, qui tantam contempsi gloriam, proque his commutavi persecutiones, inimicitias, bella ac mortes quotidianas, satis declaravi me hæc quoque quæ nunc loquor, non humanæ laudis studio loqui. Hoc autem ideo præfatus est, quoniam commemoraturus est prioris vitæ suæ historiam, et quomodo repente fuerit immutatus, et argumentis evidentibus demonstraturus se pro veritate stare. Ne putarent autem illum hæc eo facere, quo ipsis redderet rationem atque hinc efferrentur, in superioribus illa dixit : Nunc an hominibus suadeo ? Noverat enim prout postulabat opportunitas, etiam sublime quippiam ac magnificum loqui, ad eorum quos instituebat correctionem. Atqui poterat aliunde probare se cum ve-

ritate ac sinceritate prædicare Evangelium, nimirum e prodigiis, e miraculis, e periculis, e carceribus, et quotidianis mortibus, et fame, siti et nuditate, ex aliis horum similibus : verum quoniam illi nunc dirigitur oratio non ad pseudo-apostolos, sed ad Apostolos, qui horum periculorum erant consortes, alia via aggreditur causæ tractationem. Alioqui cum ad pseudo-apostolos sermonem intenderet, hunc in modum induxit comparationem, tolerantiam in periculis adducens in medium, dicensque : « Ministri Christi sunt ? » Desipiens loquor, plus ego ; in laboribus abundantius, in » plagis supra modum, in carceribus abundantius, in mor» tibus frequenter [1]. » Nunc sane superioris vitæ conversationem memorat, dicens : « Notum vobis facio, fratres, » Evangelium, quod prædicatum est a me, non esse secun» dum hominem : neque ego enim ab homine accepi illud, » neque edoctus sum, sed per revelationem Jesu Christi [2]. » Vide ut undequaque confirmat se fuisse Christi Discipulum, nullo hominis interventu, sed ipso Christo per se ipsum omnem ipsi cognitionem dignante patefacere. Et quomodo, inquiunt, probari possit incredulis, quod Deus per se, nullo hominis interventu tibi patefecerit illa arcana mysteria ? Probat hoc, inquit, illa prior mea conversatio. Nisi enim Deus fuisset, qui revelabat, non adeo repente fuissem immutatus. Nam qui docentur ab hominibus, etiamsi sint acri ardentique ingenio, tamen si ad contraria transferantur, tempore illis est opus, multoque studio ut persuadeantur. Qui autem cum vehementissime laboraret insania, ita repente rediit ad sanam mentem, declarat sibi divinam visionem ac doctrinam affuisse, perque hanc subito ad puram redisse sanitatem : ideoque cogitur priorem suam vitam commemorare, atque ipsos testes citat eorum quæ gesta sunt. Vos quidem, inquit, nescitis, quod Unigenitus

[1] 2 Cor. xi, 23. — [2] Galat. i, 11, 12.

Dei Filius me e cœlis per se vocare dignatus est. Nam quî possitis id scire, cum non affueritis? Verum illud omnino nostis, quod fuerim persecutor. Nam usque ad vos quoque vehementia mea penetravit, cum ingens sit intervallum inter Palæstinam et Galatiam, ita ut non fuerit rumor in tam longinquum dimanaturus, nisi quæ fiebant a nobis, modum excessissent, fuissentque intolerabilia. Unde et dicit: « Audistis meam conversationem in judaïsmo, quod » supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugna- » bam illam [1]. » Vides ut singula cum exaggeratione commemorat, nec pudet sua mala confiteri. Non enim tantum est persecutus, sed omni cum vehementia: nec persecutus est modo, verumetiam expugnavit: hoc est conatus Ecclesiam extinguere, subvertere, demoliri, abolere. Nam id est expugnatoris opus. « Et proficiebam in judaïsmo ultra » multos æquales meos in genere meo, cum essem abun- » dantius æmulator paternarum mearum traditionum [2]. » Ne putares iræ fuisse quod gerebat, ostendit se quidquid fecit, zelo quodam fecisse, tametsi non secundum scientiam; non autem inanis gloriæ siti, aut vindicandi quos oderat cupidine, sed quod studio teneretur traditionum quas a majoribus acceperat. Hujus autem sermonis hic est sensus: Si quæ feci adversus Ecclesiam, non humano feci affectu, sed zelo divino, errante quidem, sed zelo tamen: quomodo nunc, dum pro Ecclesia curro, agnita veritate, inanis gloriæ causa hæc facerem?

IX. Etenim si in errore talis affectus mihi non est dominatus, sed Dei zelus eo me compulit, multo magis posteaquam agnovi veritatem oportet me ab omni istiusmodi suspicione liberum esse. Nam simul atque conversus sum ad ecclesiastica dogmata, protinus quidquid judaïcarum opinionum occuparat animum meum, totum exui, multoque

[1] Galat. I, 13. — [2] Ibid. 14.

majorem zelum hic præstiti. Quæ res arguit me vere fuisse transmutatum, divinoque zelo teneri. Quod nisi ita esset, quid, quæso, aliud mihi suadere poterat ut tantam sustinerem immutationem, ac pro honore contumeliam, pro requie pericula, pro securitate afflictiones susciperem? Nulla causa erat alia, nisi tantum veritatis amor. « Cum » autem placuisset Deo, qui me segregavit ex utero matris » meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium » suum in me, et prædicem illum in gentibus, protinus non » communicavi cum carne et sanguine [1]. » Vide quid hic studet ostendere, quod per id etiam temporis quo relictus est in errore, propter occultam aliquam divinæ providentiæ relictus sit. Etenim si ab utero matris segregatus erat ut fieret Apostolus, et ad hoc ministerium vocaretur; vocatus est autem tunc, et simul vocatus, obsecutus est: perspicuum est Deum ob causam aliquam arcanam eo usque distulisse. Quæ igitur est hæc dispensatio? Fortassis inhiantes avetis hoc ab initio audire, cur tandem non cum cum duodecim Apostolis vocaverit. Verum, ne ego digressus ab eo quod magis urget, prolixiorem faciam sermonem, oro Charitatem Vestram, ne omnia ex me velitis dicere, sed ex vobis etiam ipsis inquiratis, Deum obsecrantes ut vobis patefaciat. Quanquam et nos super hac re alias sumus locuti (2), cum de mutato Pauli nomine apud vos dissereremus, causamque redderemus, ob quam Deus prius dictum Saulum, Paulum appellarit. Quæ si vobis e memoria exciderunt, ex eo libro hac omnia cognoscetis. Nunc a serie sermonis non recedamus, consideremusque quomodo rursus ostendit nihil humano more in ipso factum esse, sed Deum omnia suo arbitratu multa providentia dispensasse: ostendit autem his verbis: « Et » vocavit per gratiam suam. » Hinc declarat quod Deus

[1] Galat. I, 15, 16.

ipsum ob virtutem vocaverit. Ait enim ad Ananiam : « Vas » electionis est mihi, ut portet nomen meum coram genti- » bus ac regibus [1] : » hoc est, Idoneus est ministerio præ- claroque facinori sustinendo. Atque hanc vocationis cau- sam hic ponit; idem tamen ubique totum gratiæ et ineffabili Numinis humanitati tribuit ita loquens : « Sed misericor- » diam consecutus sum, non quod sufficiens essem, neque » quod idoneus, sed ut in me declaret omnem lenitatem, » in exemplum eorum qui crediturі erant illi in vitam æter- » nam. » Vides-ne humilitatem eximiam ? « Ideo, inquit, » ego misericordiam consecutus sum [2], » ne quis de se ipso desperet, posteaquam omnium mortalium pessimus, Dei benignitatem assecutus sum. Id enim declarat dicens : « Ut in me demonstraret omnem lenitatem, in exemplum » eorum qui crediturі essent in illo. Ut revelaret Filium » suum in me. » Alibi vero dicit ipse Christus : « Nemo no- » vit Filium nisi Pater, nec ullus novit Patrem, nisi Filius, » et cui voluerit Filius revelare [4]. » Vides quod et Pater Fi- lium, et Filius Patrem revelat? idem fit in gloria; Filius glorificat Patrem, et Pater Filium. « Glorifica me, ut et » ego glorificem te [5]. » Et rursum : « Quemadmodum ego » te glorificavi. » Sed quam ob causam non dixit : Ut reve- laret Filium suum mihi, sed, in me? Ideo ita locutus est, ut ostenderet, quod non modo verbis eductus esset de fide, verumetiam copioso spiritus dono repletus. Revelatione siquidem illustrante illius animum, simul et Christum ha- bebat in ipso loquentem. « Ut evangelizem illum in gen- » tibus. » A Deo namque factum est, non solum ut crede- ret, verumetiam ut ad apostolicum munus deligeretur. Sic enim, inquit, mihi se ipsum revelavit, non tantum ut ipsum cognoscerem, verumetiam ut ejus notitiam ad alios proferrem. Nec tamen simpliciter dixit, Apud alios;

[1] Act. IX, 15. — [2] 1 Tim. I, 16. — [3] Luc. X, 22. — [4] Joan. XVII, 1.

sed, « Ut evangelizem eum in gentibus : » jam hinc incipiens attingere non minimum suæ defensionis caput, ex ipsa Discipulorum persona. Nec enim erat illi par necessitas prædicandi Judæis et gentibus. « Protinus non » me contuli cum carne et sanguine. » Apostolos hic subindicat, naturæ cognomento eos designans. Quod si hoc dicit de cunctis hominibus, nos non contradicemus. « Neque ascendi Jerosolymam ad » antecessores meos Apostolos [1]. » Hæc verba si quis per se expendat, videntur spirare non vulgarem magniloquentiam, plurimumque abesse ab apostolico spiritu. Etenim quod ipse sibi suffragium ferat, neque cum quoquam sententiam communicet, videtur esse fastus. « Videbam, in- » quit, hominem, qui sibi videbatur esse sapiens : sed ma- » jorem illo spem habet insipiens [2]. » Et, « Væ iis qui » prudentes sunt apud semetipsos et in oculis suis intelli- » gentes [3]. » Ac ipse Paulus rursum : « Ne sitis prudentes » apud vosmetipsos [4]. »

X. Itaque qui tam multa hujuscemodi præcepta ab aliis audierat, quique eadem aliis præceperat, ipse in hæc incidit, non dicam Paulus, sed vel homo quivis. Verum, ut dixi, hic sermo si per se nudus expendatur, offendere movereque potest auditorem. Cæterum si causam adjecerimus, ob quam hæc dicebat Apostolus, et applaudent et admirabuntur omnes ita locutum. Hoc igitur faciamus. Non enim oportet verba nuda expendere, alioqui multa consequentur mala. Neque convenit sermonem per se nudum examinare, sed observare mentem scribentis. In nostris enim sermonibus nisi hac ratione fuerimus usi, expendentes quid senserit is qui loquitur, multas inducemus simultates, omniaque subvertentur. Et quid attinet loqui de verbis, quando et in factis, nisi regulam hanc servave-

[1] Galat. I, 17. — [2] Prov. XXVI, 12. — [3] Isaï. V, 21. — [4] Rom. XII, 16.

rimus, omnia sursum deorsum miscebuntur? Nam et medici secant nonnunquam et ossa frangunt : quæ frequenter eadem faciunt et latrones. Annon igitur fuerit extremæ infelicitatis, si nequeamus latronem a medico discernere? Rursum homicidæ pariter ut Martyres torquentur, at non quia patiuntur eadem tormenta, utrique eodem habentur loco, sed plurimum interest inter hos et illos. Quod ni regulam hanc servaverimus, nulla de re recte judicare poterimus : sed ipsum etiam Heliam homicidam censebimus, cumque hoc Samuëlem, et Phinees. Quin et Abraham filii interfectorem dicemus, si res nudas expendimus, non addentes, quo animo id fecit. Exquiramus igitur et Pauli mentem qua hæc scripsit, consideremus quo spectarit, quem scopum sibi proposuerit, et quis semper fuerit erga Apostolos. Tum intelligemus, quo animo hæc scribat. Neque enim ut vel illos despiceret, vel se ipsum prædicaret, locutus est vel hæc, vel illa superiora. Quomodo enim id fecisset, qui in se ipsum pronuntiarit anathema? sed ut ubique servaret Evangelii sinceritatem. Cum enim ii, qui oppugnabant Ecclesiam, dicerent iis Apostolis adhærendum esse, qui ista minime prohiberent, non Paulo qui prohiberet : atque hinc sensim irrepsisset judaïcus error ac deceptio, cogitur hic fortiter et aperte resistere, non quidem volens Apostolis maledicere, sed hoc agens ac moliens, ut eorum insolentiam, qui se ipsos non recte laudabant, comprimeret, ideo dicit : « Non contuli cum » carne et sanguine. » Fuisset enim extremæ absurditatis eum, qui a Deo fuerat edoctus, postea cum hominibus communicare. Nam qui dicit ab hominibus, is jure denuo recipit homines in consortium : verum quem Deus sua beata voce dignatus est, quique ab eo doctus est, qui habet sapientiæ thesaurum : cur postea cum hominibus conferret? Par enim fuerit, ut talis doceat potius homines, quam

ut discat ab hominibus. Non igitur arrogantiæ causa hæc dicebat Apostolus, sed ut suæ prædicationis auctoritatem declararet. « Neque ascendi, inquit, ad eos qui ante me » fuerunt Apostoli. » Quoniam illi nusquam non dicebant cæteros Apostolos esse Paulo priores, et ante hunc fuisse vocatos, ideo dicit : Non ascendi ad eos. Quod si fuisset cum illis communicandum de Evangelio, is qui per revelationem injunxerat ei prædicandi munus, utique et hoc præcepisset. Quid igitur? non ascendit, illuc? Sane ascendit, sed ut disceret aliquid ab illis. Quando? Cum in civitate Antiochia, quæ ab initio singulare studium erga Ecclesiam exhibuerat, quæstio nata est de hac ipsa re, quæ nunc tractatur. Quærebat autem Paulus, an essent circumcidendi, qui ex gentibus credidissent; annon compellendi potius, ut tale quidpiam paterentur. Id temporis ascendit Paulus, et cum eo Silas[1]. Quomodo igitur dicit: Non ascendi, neque contuli? Primum quidem quoniam ipse sponte non ascenderat, sed missus erat ab aliis. Deinde quoniam non accessit eo, ut aliquid disceret, sed potius ut aliis persuaderet. Nam ipse statim ab initio fuerat ejus sententiæ, quam Apostoli postea comprobarunt, videlicet, non oportere circumcidi. Cæterum quoniam ad eum usque diem non visus est illis sat idoneus cui fides haberetur: sed magis auscultabant iis qui versabantur Jerosolymis : ascendit non ipse percepturus quod ante nescierat, sed ut contradicentibus persuaderet eos qui Jerosolymis erant, huic sententiæ subscribere. Itaque ab initio quid esset agendum perspexerat, nec opus habebat ullo doctore, sed quæ post multam discussionem erant Apostoli decreturi, hæc ipsa citra discussionem cœlitus habebat apud sese certa et indubitata. Idque Lucas declarans dicit Paulum prolixam et copiosam orationem habuisse super hisce rebus

[1] Act. xv, 40.

apud illos etiam prius quam iret Jerosolymam[1]. Verum quoniam ita visum erat fratribus, ut ab illis quoque diceret, ascendit, non sua ipsius causa, sed illorum. Etsi vero dicit; « Non ascendi : » illud sic explicare possumus; quod nec initio prædicationis ascenderit; nec cum ascendit, ascenderit discendi gratia. Quandoquidem horum utrumque significat, dicens : « Protinus non contuli cum carne et » sanguine. » Non simpliciter dixit : Non contuli, sed, Protinus contuli : Quod si postea ascendit, non tamen ut quidpiam acciperet. « Sed abii, inquit, in Arabiam. » Contemplare ferventem animum. Studebat occupare regiones antehac a nemine cultas, sed quæ etiamnum feroces erant. Etenim si mansisset apud Apostolos, cum nihil esset quod ab illis posset discere, prædicationis officium fuisset impeditum. Oportebat enim illos ubique disseminare verbum. Ideo hic beatus spiritu fervens, protinus aggressus est docere homines barbaros et agrestes, vitæ genus suscipiens multis laboribus ac periculis obnoxium.

XI. Jam mihi considera illius humilitatem. Cum dixisset : « Abii in Arabiam, » subjunxit, « Et iterum reversus » sum Damascum. » Non commemorat sua præclara facta, neque quos edocuerit, neque quam multos. Atque adeo mox ut baptizatus est, tantum exhibuit zelum, ut non solum confunderet Judæos, sed ad tantam iracundiam provocaret, tum illos, tum Gentes, ut ipsi struxerint insidias, conatique sint e medio tollere. Quod non accidisset, nisi credentibus magnam adjunxisset accessionem. Cum enim doctrina superarentur, restabat ut ad cædem sese verterent : quod quidem evidens erat argumentum Paulinæ victoriæ. At non passus est Christus illum interimi, servans cum prædicando Evangelio. Attamen nihil loquitur de recte factis hisce. Sic et omnia quæ dicit, non ambitionis

[1] Act. xi, 2.

gratia dicit, neque quo cæteris Apostolis præstantior habeatur, neque ægre ferens quod despiceretur, sed quod metueret, ne quid hinc detrimenti accideret prædicationi. Nam et abortivum se ipsum appellat, et omnium peccatorum primum, ac postremum Apostolorum[1] et hujus honore nominis indignum. Atque hæc dicebat, cum plus omnibus laborasset. Quod quidem præcipuum est humilitatis signum. Etenim cum qui sibi nullius bonæ rei conscius est, submisse de se ipso loquitur; probus est, non humilis. At qui post tot coronas talia loquitur, ille novit quid sit modestia. « Et iterum reversus sum, inquit, » Damascum. » Atqui quanta verisimile est eum illic egisse. De hac civitate refert quod eam præfectus, cui rex Areta gentis ejus curam delegaret, custodiret, cupiens Beatum illum comprehendere[2]. Quod quidem maximum argumentum erat, illum acriter magnaque vi vexare Judæos. Verum horum nihil hic commemorat. Ac ne illic quidem ea commemoraturus erat, sed reticuisset, nisi tum perspexisset tempus illud eam historiam postulare. Sic igitur et hic dicens se isse ac rediisse, præterea nihil addit eorum quæ illic gesta fuerant. « Deinde post tres an- » nos ascendi Jerosolymam, ut viderem Petrum[3]. » Quid hoc animo possit esse modestius? Post tanta tamque præclara gesta, cum nihil opus haberet Petro, nec illius egeret voce, sed honore par esset illi, nihil enim hic dicam amplius : tamen ascendit velut ad majorem ac seniorem, solusque Petri conspectus commovit illum, ut eo proficisceretur. Vides quomodo illis tribuit congruentem honorem, neque solum non ducit se ipsum illis meliorem, verum ne parem quidem esse putat? id quod ex ipsa professione liquet. Sicut enim nunc multi fratrum nostrorum ad viros sanctos proficiscuntur, eodem affectu tunc Paulus

[1] 1 Cor. xv, et Tim. i. — [2] 2 Cor. xi, 32, 33. — [3] Galat. i, 18.

ad Petrum profectus est. Quin potius erat hoc multo humilius, quod fecit Paulus. Nam isti nunc utilitatis suæ gratia peregrinationem suscipiunt; at tum beatus ille non ut disceret aliquid ab illo, neque ut correctionem aliquam acciperet, profectus est : sed tantum ut videret eum, suaque præsentia honoraret. « Ut viderem, inquit, Petrum » ascendi. » Non dixit ἰδεῖν, id est, ut cernerem Petrum, sed, ἱστορῆσαι, id est, ut viderem et cognoscerem : quomodo loqui solent, qui magnas ac splendidas urbes invisunt cognoscendi gratia. Adeo judicabat operæ-pretium esse tantummodo videre virum. Idem autem ex ipsis factis perspicuum est; proficiscens enim Jerosolymam, cum multas jam nationes convertisset, tantasque res gessisset, quantas cæterorum nemo gesserat, Pamphyliam, Lycaoniam, Cilicum gentem, omnes qui illam orbis partem habitant, ad rectam vitam instituisset, et ad Christum adduxisset, primum quidem ingreditur ad Jacobum, plurima cum modestia velut ad majorem et honoratiorem. Deinde consulentem sustinet, et consulentem contraria iis, quæ nunc tractat. « Vides-ne, inquit, frater, quot » millia sunt Judæorum qui crediderunt[1] ? Itaque rade ca- » put, et purifica te ipsum. » Rasit caput, omnesque ritus judaïcos peregit. Ubi enim non lædebatur Evangelium, omnium humillimus erat. Cæterum ubi conspexit nonnullos ex hac humilitate lædi, non amplius usus est hac immodica modestia. Jam enim hoc fuisset non præstare modestiam, sed lædere atque corrumpere discipulos. « Et » mansi apud illum diebus quindecim. » Itaque quod propter illum profectus sit, multum honorem declarat; quod autem ibi tot dies commoratus sit, amicitiam ac vehementissimam arguit charitatem. « Alium vero Apos- » tolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini[2]. »

[1] Act. xxi, 20. — [2] Galat. i, 19.

Vide ut majorem benevolentiam habuit erga Petrum. Hujus enim causa peregrinationem susceperat, et apud eumdem commoratus est. Hæc et dico frequenter, et vos memoria tenere volo, ut si qua audieritis, quæ adversus Petrum dixisse videatur, ne quis suspectum habeat Paulum apostolum. Siquidem hanc ob causam et ipse hæc loquitur, præveniens ut talem corrigat suspicionem, ut cum dicit: «Restiti Petro;» ne quis hæc verba putet esse simultatis aut contentionis. Nam et honorat virum, et diligit plus omnibus. Nec enim ob ullum aliorum Apostolorum narrat se ascendisse Jerosolymam, sed propter hunc solum. «Cæterorum autem, inquit, Apostolorum vidi ne»minem, nisi Jacobum.» Vidi, inquit, non doctus sum ab eo quidquam. Sed vide quanto cum honore et hunc nominavit. Non enim simpliciter dixit Jacobum, sed magnificum illud elogium addidit: «Fratrem Domini;» usque adeo liber erat ab omni livore. Etenim si tantum indicare voluisset cum de quo loqueretur, poterat alia nota declarare, si dixisset, Jacobum Cleophæ, quod cognomen posuit Evangelista. Verum non ita locutus est, sed quoniam existimat honoris titulos Apostolorum sibi esse proprios, veluti se ipsum honestans, ita et illum veneratur. Non enim sic appellavit eum, ut dicebam, sed quomodo? Fratrem Domini. Atqui nec frater erat Domini secundum carnem, sed esse putabatur. Attamen ne id quidem avertit Paulum, quominus adderet viro dignitatis titulum. Quin et aliunde multifariam ostendit Paulus se tam sincere erga Apostolos affectum fuisse, quam illo dignum erat. «Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quod »non mentior[1].» Vides in omnibus similiter elucentem hujus sancti animi humilitatem? Ac si enim in judicio concertaret, ac pœnas daturus esset. Nec enim aliter

[1] Galat. I, 20.

quam si apud tribunal periclitaretur, esset que perpessurus sententiam ac pœnam, ita studuit excusare sese. « Deinde » veni in regiones Syriæ et Ciliciæ [1]; » postquam Petrum viderat, rursus incipit narrare de certamine, quod propositum est, Judæam quidem non attingens, tum quod ad Gentes missus esset, tum quod noluerit super alienum fundamentum ædificare. Cujus rei gratia ne simplici quidem congressu viderat illos. Idque perspicuum est ex iis quæ sequuntur. « Eram enim, inquit, de facie ignotus » Ecclesiis Judææ. Tantum audierant, quod is qui ali- » quando persequebatur nos, nunc annuntiat fidem, quam » pridem expugnabat [2]. » Quid hoc animo possit esse modestius? Nam cum exponeret ea, quæ pertinebant ad ipsius accusationem, ut quod persecutus esset Ecclesiam Dei, quodque devastaret eam, hæc multa cum exaggeratione protulit, traducens suam ipsius vitam prius actam; illa vero, quæ ipsum splendidum demonstratura erant, prætercurrit; cum potuisset omnia sua præclara gesta commemorare, nihil horum refert, sed unico verbo pelagus immensum prætervectus dicit : « Veni in regiones » Syriæ et Ciliciæ; » et, « Audierant quod is qui persequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam pridem » expugnabat; » nec præterea quidquam addidit. Quid autem sibi vult, cum ait : « Ignotus eram Ecclesiis Ju- » dææ? » ut scires adeo Paulum non prædicasse Judæis circumcisionem, ut ipse ne de facie quidem fuerit illis notus. « Et glorificabant in me Deum [3]. » Hic perpende regulam Paulinæ modestiæ, quantoque studio eam observet. Non enim dixit : Admirabantur me, laudabant me, stupebant : sed declaravit totum hoc esse gratiæ, dicens : « Deum glorificabant in me. »

[1] Galat. I, 21. — [2] Ibid. 22, 23. — [3] Ibid. 24.

CAPUT II.

Deinde post annos quatuordecim ascendi Jerosolymam una cum Barnaba, assumpto simul et Tito. Ascendi autem secundum revelationem [1].

I. Prioris itineris causam Petrum ait fuisse, utque illum videret : ut autem iterum ascenderet, in causa fuisse revelationem spiritus. « Et contuli cum eis Evangelium, » quod prædico in gentibus. Seorsum autem iis, qui vide» bantur esse alicujus existimationis, ne forte in vanum » currerem, aut cucurrissem [2]. » Quid ais, Paule? Qui initio olebas conferre, neque per annos tres, peractis quatuordecim annis tum confers, ne forte in vanum curreres? At quanto melius fuerat illud protinus in initio fecisse, quam post tot annos? Cur autem currebas, si non persuasum habebas, te non in vanum currere? Et quis tam excors est, ut tot annos prædicet, ignarus an recte prædicet? Jam illud hoc etiam multo perplexius est, quod ait se secundum revelationem ascendisse. Hoc est difficilius, ut dicebam, priore; sed tamen idoneum ut nobis et illius porrigat solutionem. Nam si sua sponte ascendisset, ne id quidem ullo pacto consentaneum esset rationi. Non enim erat illius beatæ animæ in tantam delabi amentiam. Siquidem ipse est qui dicit : « Sic curro, » ut non in incertum : sic pugno, non ut aërem verberans [3]. » Quod si curris non in incertum, quomodo dicis; « Ne forte in » vanum currerem, aut cucurrissem? » Unde perspicuum est,

[1] Galat. II, 1, 2. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. IX, 26.

quod si ascendisset absque revelatione, accidisset illi quod insipientibus solet accidere : attamen casus non fuisset perinde absurdus. Cum autem illum spiritus gratia ducit, quis deinceps ausit aliquid tale suspicari? Nam hanc ob causam et ipse addidit illud, secundum revelationem, ne quis ante quæstionis solutionem, condemnaret illum inscitiæ, nimirum sciens non esse humanum quod geritur, sed divinæ dispensationis multa providentis et de præsentibus, et de futuris. Quæ tandem igitur hujus peregrinationis causa? Quemadmodum cum prius ascenderet Antiochia Jerosolymam, non sua sponte ascendit : nam ipse planissime noverat simpliciter ac mere Christi decretis hærendum esse; sed cupiens eos qui dissidebant, redigere in concordiam : Similiter et nunc non ipsi fuit opus discere, an in vanum cucurrisset : sed ut iis qui ipsum accusabant, id omnino persuaderetur. Cum enim magnificentiorem de Petro et Joanne opinionem haberent : putarentque Apostolos inter se dissidere, eo quod hic prædicaret Evangelium absque circumcisione, illi contra permitterent eam, atque hinc existimabant Paulum adversum legem agere, et in vanum currere : « Ascendi, inquit, et contuli » cum illis Evangelium; » non ut ipse quidquam discerem : quod ipsum post apertius dicit, sed ut docerem eos, qui hæc suspicantur; me non incassum currere. Spiritus enim qui præviderat hanc contentionem orituram, procurarat ut Paulus illuc ascenderet et conferret. Ideo dixit, secundum revelationem ascendi, eademque de causa Barnabam ac Titum sibi adjunxit, testes futuros prædicationis. « » contuli, inquit, cum illis Evangelium, quod prædico in » gentibus, » hoc est, sine circumcisione. « Seorsum autem » iis qui videbantur alicujus existimationis. » Quid significare voluit, dicendo, seorsum? Nam qui communia dogmata studet corrigere, non seorsum, sed in publicum ea

proponit. Paulus autem non ita. Non enim cupiebat aliquid discere, corrigereve suorum dogmatum, sed occasionem adimere cupientibus alios decipere. Cum enim Jerosolymis offenderentur omnes, si quis transgrederetur legem, si quis prohiberet circumcisionem, unde et Jacobus dicebat : « Vides, frater, quot millia sunt Judæorum » qui crediderunt? et hi omnes audierunt de te, quod de- » fectionem doces a lege [1]. » Cum igitur offenderentur, palam quidem accedere suamque prædicationem aperire non sustinebat, sed seorsum contulit cum iis qui erant alicujus opinionis, præsentibus Barnaba ac Tito, ut hi apud eos, qui ipsum criminabantur, forent idonei testes, ne Apostolis quidem visum, Pauli prædicationem in gentibus contrariam esse suæ, imo se illam confirmare. Cum autem ait, » Qui videbantur alicujus existimationis, » non ideo dicit, ut detrahat eis suam magnitudinem : quandoquidem de se ipso quoque dicit : « Puto autem quod et ego Spiritum » Dei habeam [2]. » Quod utique est modeste loquentis, non negantis se habere. Hoc pacto et hic dixit : « Qui videban- » tur, » suum judicium cum publico omnium judicio conjungens. « Sed ne Titus quidem, qui mecum erat, cum » Græcus esset, coactus est circumcidi [3]. » Quid est, cum Græcus esset? E Græcorum, inquit, hoc est, e gentium erat genere, præputium gerens. Non enim ego solum ita prædicavi, verumetiam Titus ita fecit : quem, cum esset præputiatus, non compulerunt circumcidi. Quod quidem certissimum erat argumentum, illos non damnare quæ a Paulo dicebantur ac gerebantur. Et quod hoc quoque multo majus est, cum urgerent adversarii, eaque scirent, ne sic quidem Apostoli per eos huc adacti sunt, ut juberent eum circumcidi. Id quod ipse declarat dicens : « Sed » propter subintroductos falsos fratres [4]. » Qui sunt isti

[1] Act. XXI, 20, 21. — [2] 1 Cor. VII, 40. — [3] Galat. II, 3. — [4] Ibid. 4.

falsi fratres? siquidem hinc non mediocris oritur quæstio. Nam si Apostoli istic permittebant circumcisionem, quare nunc falsos fratres appellas eos, qui et ipsi secundum Apostolorum sententiam jubebant hoc fieri? Primum, quia non est idem jubere ut fiat, et quod fit permittere. Etenim qui præcipit, is studiose ceu rem necessariam ac præcipuam agit. Qui autem, cum ipse non præcipiat, tamen non prohibet volentem, is non concedit ut rem factu necessariam, sed dispensationem quamdam implet. Quale quiddam Corinthiis Paulus scripsit, de congressu virorum cum uxoribus præcipiens.

II. Deinde ne putares eum hoc illis pro lege scribere, subjunxit : « Hoc autem dico secundum indulgentiam, » non secundum imperium [1] : » eo quod hoc non esset judicium ex auctoritate latum, sed indulgentia erga illorum incontinentiam : ideo dicit, « Propter incontinentiam ves- » tram. » Nam si Pauli sententiam cupis cognoscere, audi quid dicat : Volo omnes homines esse, ut ipse sum, in continentia. Itidem et hic accidit, Apostoli non ut legis defensores hoc concedebant, sed obsecundantes infirmitati judaïcæ. Alioqui si legem tueri voluissent, non alio modo prædicassent Judæis, alio gentibus. Etenim si res ejusmodi fuisset, ut ab infidelibus necessario fuerit observanda : perspicuum est etiam ab omnibus fidelibus observandam fuisse. Contra si decretum est, ne quis gentibus harum rerum gratia molestus esset, satis declararunt se hoc Judæis morem gerendo permisisse. At falsi fratres non eodem modo, sed hoc agebant ut eos excluderent a gratia ac denuo in servitutis jugum pertraherent. Hoc igitur est primum discrimen inter Apostolos et falsos fratres, longo intervallo illos dirimens. Alterum erat, quod Apostoli id faciebant in Judæa, ubi lex vigebat; at falsi fratres hoc

[1] 1 Cor. VII, 6.

ubique faciebant. Nam et Galatas omnes attigerant. Unde dilucidum est hoc non factum ædificationis gratia, sed ad subvertendum totum negotium. Aliter ab Apostolis concedebatur legis observatio ; aliter a falsis fratribus studiose curabatur. « Qui subintroïerunt, ut explorarent li-» bertatem nostram quam habemus in Christo Jesu [1]. » Vides ut exploratorum appellatione expressit bellum eorum? Exploratores enim ob nihil aliud ingrediuntur, nisi ut cognitis rebus adversariorum, ipsi sibi facillimum aditum parent ad expugnandum capiendumque ; ut et illi tum faciebant, studentes eos in veterem retrahere servitutem. Unde vel hinc liquet, non idem fuisse propositum Apostolis et istis, imo magnopere diversum. Illi siquidem concedebant, ut eos paulatim eximerent e servitute ; isti contra hoc moliebantur, ut eos in graviorem pertraherent servitutem. Ideoque observabant, attente circumspicientes, et curiose disquirentes quinam haberent præputium : quod et Paulus declarans ait : Subintroïerunt, ut explorarent libertatem nostram. Non tantum exploratorum vocabulo, verumetiam ex eo quod clam ingressi essent, seque furtim intromisissent, eorum insidias demonstravit. « Quibus » nec ad horam cessimus subjectione [2]. » Vide sermonis nobilitatem et vim. Non dixit : Cessimus verbo, sed, subjectione. Non enim id faciebant, ut aliquid frugiferum docerent, sed ut eos subigerent, et in servitutem pertraherent. Idcirco Apostolis quidem cessimus, istis vero non item : « Ut Evangeli veritas maneret apud vos [3]. » Ut, inquit, quod prius verbis prædicaveramus, factis confirmaremus, nimirum quod vetera transierunt, et nova facta sunt omnia : et quod si quis est in Christo, nova est creatura : et quod iis qui circumciduntur, Christus nihil proderit. Hanc veritatem confirmantes, nec ad horam cessimus. At mox

[1] Galat. II, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid.

quoniam protinus obstabant illa quæ faciebant Apostoli, eratque verisimile futuros aliquos qui dicerent : Quî fit igitur, ut hæc illi præcipiant ? Vide quam sapienter solvit objectionem. Non enim explicat veram causam, videlicet quod id facerent Apostoli ut sese attemperarent et morem gererent Judæis. Alioquin enim offensi fuissent audientes. Oportet enim dispensationis ignorare causam eos, ad quos sit aliquis ex ea fructus rediturus. Nam si pateat causa eorum quæ fiunt, tota perierit utilitas. Quapropter ipsum quidem, qui dispensationem adhibet, scire causam oportet eorum quæ geruntur : at eos quibus est profutura dispensatio, hanc oportet ignorare. Atque ut magis fiat dilucidum quod dico, ex hoc ipso argumento sumemus exemplum. Hic ipse beatus Paulus, qui circumcisionem sublaturus erat, cum Timotheum esset missurus ad docendum Judæos, prius illum circumcidit, atque ita misit. Id autem faciebat, quo doctor esset acceptior apud auditores, et ingressus est cum circumcisione, ut abrogaret circumcisionem. Atque hujus facti causam ipse quidem cum Timotheo noverat, discipulis autem non aperuit. Etenim si novissent quod illum hoc animo circumcidisset ut circumcisionem abrogaret, nec audissent omnino Timotheum concionantem, totumque lucrum et utilitas perisset. Nunc vero hæc ignorantia maximam illis attulit utilitatem. Dum enim arbitrantur illum servandæ legis studio hoc facere, benevolis animis tum ipsum doctorem, tum ejus doctrinam excipiunt. Qua recepta, ac paulatim eruditi, recesserunt a prioribus. Quod haudquaquam evenisset, si initio causam novissent. Etenim si novissent, aversati fuissent illum, aversantes autem nequaquam auscultassent : si non auscultassent, perseverassent in errore pristino. Id vero ne fieret, non aperuit causam. Proinde nec hic aperit dispensationis causam, sed alia via rem

aggreditur, ita loquens : « Ab iis vero qui videbantur esse » aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea refert, per- » sonam hominis Deus non accipit [5]. » Hic non solum non excusat Apostolos, verumetiam vehementer gravat sanctos, ut prosit infirmis. Hoc autem vult significare : Etsi illi permittunt circumcisionem, ipsi Deo reddituri sunt rationem. Non enim quia magni sunt, ac dignitate præstantes, Deus personam illorum accipiet. Neque tamen sic aperte locutus est, sed moderatius. Non enim dixit : Quod si turbant prædicationem, præter ea quæ mandata sunt prædicantes, luent extrema supplicia. Nihil, inquam, horum dixit, sed reverentius videtur illos attingere, loquens hunc in modum : « Ab iis autem qui videbantur esse ali- » quid, quales aliquando fuerint. » Non dixit, quales jam sunt, sed quales fuerint : nimirum declarans, quod et illi jam desiissent hoc modo prædicare, utpote jam ubique coruscante prædicatione. Cæterum quod ait : « Quales ali- » quando fuerint, » hoc declarat : Si sic, inquit, prædicaverunt, ipsi reddent rationem. Non enim hominibus, sed Deo sunt rationem reddituri.

III. Hæc autem dicebat, non velut ambigens aut ignorans quo animo id facerent illi, sed, ut dixi, quod expedire judicaret, ut hac via rem aggrederetur. Deinde ne velut diversæ factionis videretur illos accusare, et hinc oriretur contentionis ac dissidii suspicio, mox correctionem adjunxit, dicens : « Mihi enim qui habebantur in pretio, nihil » contulerunt. » Quid autem hoc est? Quæ vos dicitis, inquit, nescio : illud certo scio quod mihi non modo non sunt adversati, verumetiam conspirarunt mecum, concordiaque sociati sunt. Id enim declarat, cum ait : Dextras dederunt. Verum nondum hoc dicit, sed illud tantum dicit, quod non docuissent, non correxissent, neque quidquam addidissent iis quæ prius sciverat. « Mihi enim, inquit,

» qui erant in pretio, nihil præterea contulerunt. » Hoc est, posteaquam cognoverant quæ prædicarem, nihil adjecerunt, nihil inde correxerunt : idque cum scirent me ea gratia venisse Jerosolymam, ut cum ipsis communicarem. Nam secundum revelationem spiritus accesseram, ut cum illis communicarem, ac Titum incircumcisum habebam mecum. Nec illi mihi quidquam dixerunt ultra ea quæ prius sciveram, nec illum circumcidi. « Sed contra. » Quid est contra? Quidam hoc sentire Paulum dicunt, quod non solum ipsum nihil docuerint, verumetiam ab ipso docti sint. Ego vero nequaquam hoc dixerim. Quid enim ab illo præterea erant docendi? quandoquidem unusquisque illorum perfectus erat. Non igitur hoc sentit cum ait: « Contra; » sed illud potius vult dicere, quod non solum nihil reprehenderunt, verum tantum affuerunt ab incusando, ut comprobarint etiam. Nam comprobatio contraria est incusationi. Mox quoniam conjectandum erat dicturos aliquos : Si comprobarunt, quare non sustulerunt circumcisionem? Nam si comprobarunt, tollenda erat. Hic si dixisset : Sustulerunt, judicabat nimis inverecundum fore atque hinc orituram pugnam manifestam adversus ea quæ confessus fuerat. Rursus si confiteretur concedendam esse circumcisionem, videbat necessario fore, ut in aliam incideret objectionem. Si enim, inquiunt, comprobarunt tuam prædicationem, cum contra permiserint circumcisionem, ipsi secum pugnant. Quo pacto igitur hic solvitur nodus? Dicere poterat, quod ista fecissent morem gerentes infirmitati judaïcæ. Verum hoc dicendo totum dispensationis fundamentum convulsisset, ideo non dicit hoc, sed reliquit in dubio atque ancipiti, dicens : Ab iis autem qui videbantur esse aliquid, nihil mea refert : ac si diceret : Non accuso, neque suggillo sanctos illos. Sciunt ipsi quid fecerint. Deo siquidem reddituri sunt rationem. Quod autem hic

demonstrare studeo, hoc est, quod a me gesta non rescinderunt neque correxerunt, neque quidpiam addiderunt, quasi quidquam illis deesset, verumetiam comprobarunt et assensi sunt ; atque hujusce rei testes habeo Titum ac Barnabam. Unde subjicit dicens : « Cum vidissent mihi » commissum Evangelium præputii, quemadmodum Petro » circumcisionis [1]. » Circumcisionem et præputium dicens non res ipsas, sed gentes hac nota distinctas. Subjunxit igitur : « Qui enim operatus est in Petro in apostolatum » circumcisionis, operatus est et in me inter gentes [2]. » Quemadmodum igitur præputii nomine designat gentes, ita et circumcisionis nomine Judæos. Jamque se cæteris honore parem ostendit, nec se reliquis illis, sed ipsi Coryphæo comparat, declarans quod horum unusquisque parem sortitus sit dignitatem. Posteaquam enim argumentis declaravit Apostolorum inter se concordiam, deinde sumpta fiducia libere prosequitur ? neque jam solum pervenit usque ad Apostolos, sed ad Christum ipsum deducit sermonem, adque gratiam sibi ab illo donatam, quarum rerum testes citat Apostolos, dicens ; « Ubi cognovissent gra- » tiam Dei, quæ data est mihi, Jacobus, Cephas, et » Joannes dextras dederunt mihi et Barnabæ societatis [3]. » Non dixit : Postquam audissent, sed, « Cum cognovis- » sent : hoc est, ex ipsis didicissent factis, dextras dederunt » mihi et Barnabæ societatis. » Vides ut paulatim demonstrarit hoc et Christo visum, et Apostolis ? Neque enim data fuisset, neque in illo fuisset operata gratia, ni prædicationem eam comprobasset. Ac Petri quidem solius meminit, ubi cogitur se cum illis conferre. Cæterum ubi citandum est testimonium, trium pariter facit mentionem, idque non sine laude ; « Cephas, inquit, Jacobus » et Joannes, qui videbantur esse columnæ. » Nec rursus

[1] Galat. II, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

ideo dicit, « Videbantur, » quod tolleret rei veritatem, sed aliorum quoque assumit sententiam, dicens : Qui magni sunt et eximii, quosque omnes ubique celebrant, hi testes sunt eorum quæ dico, quod eadem placeant et Christo, quodque hæc ipsis rebus cognoverint, ipsaque rerum experientia commoti sint, ut crederent. « Ideoque et dextras » mihi dedere, non mihi tantum, sed et Barnabæ, ut nos » quidem ad gentes, ipsi vero in circumcisionem [1]. » O prudentiam eximiam! o concordiæ demonstrationem irrefutabilem! ostendit enim illorum doctrinam suam esse, et suam illorum esse. Eadem enim utrisque placebant : videlicet ut et illi sic prædicarent Judæis, et hic gentibus. Ideoque subjecit ita loquens : « Ut nos quidem in gentes, » ipsi vero in circumcisionem. » Vides quod hic quoque circumcisionem appellat non rem ipsam, sed Judæos? Quoties enim rem ipsam dicit, addito contrario discernit, ipsumque nominat præputium, ut cum ait : « Circumcisio » quidem prodest, si legem observes. Quod si transgressor » legis fueris, circumcisio tua præputium facta est [2]. » Ac rursum : « Neque circumcisio quidquam valet, neque » præputium [3]. » Ubi vero sic appellat Judæos, nec rem intelligi vult, sed populum : non opponit præputium, sed gentes. Etenim discernuntur, Judæi quidem a gentibus, a circumcisione vero præputium. Quemadmodum cum superius diceret, Qui operatus est in Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et in me inter gentes; et hic rursus : Nos in gentes, ipsi vero in circumcisionem; non rem ipsam, sed Judæorum populum sic appellat, distinguens eum a gentibus. « Tantum ut pauperum memores » essemus, quod ipsum etiam studui facere [4]. »

IV. Quid tandem est hoc quod dicit? In prædicandi, in-

[1] Galat. II, 9. — [2] Rom. II, 25. — [3] Galat. V, 6, et VI, 15. — [4] Id. II, 10.

quit, munere partiti sumus inter nos orbem terrarum. Atque ego quidem eos qui ex gentibus sunt, illi vero Judæos acceperunt secundum Dei placitum. Ad curam vero pauperum, qui apud Judæos erant, ego quæ facultatis meæ erant cum illis contuli. Quod si bellum fuisset et contentio, nequaquam hoc illi recepissent. Qui sunt autem isti pauperes? Plerique Judæi qui crediderant in Palæstina, facultatibus omnibus exuti fuerant ac per omnes regiones disjecti exulabant. Quod quidem et in Epistola ad Hebræos scripsit dicens : « Nam bonorum vestrorum rapinam cum » gaudio suscepistis [1]. » Declarat idem et Thessalonicensibus scribens, ac fortitudinem illorum prædicans : « Vos enim, » inquit, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei, quæ sunt » in Judæa : quoniam et vos eadem passi estis a propriis » contribulibus, quemadmodum et illi a Judæis [2]. » Omnibusque modis ostendit, quod ii, qui ex gentibus crediderant, non perinde oppugnabantur a Græcis, atque ii qui ex Judæis crediderant, a suæ gentis hominibus vexabantur. Hæc quippe gens cæteris omnibus erat atrocior : ideoque summa sollicitudine curam illorum gerunt, atque ea de re et Romanis scribit et Corinthiis [3] : neque solum colligit pecunias, verumetiam ipse illas defert et distribuit, aitque : « Nunc autem vado in Jerusalem ministrans sanctis. » Nam et ad victum necessariis egebant. Quod igitur hic significat, illud est : Hac in re mihi visum est illis opitulari : quod et recepi, et non cessavi. At postquam his ostendit suam cum Apostolis concordiam consensumque, cogitur deinceps et disceptationis cum Petro Antiochiæ habitæ mentionem facere dicens : « Cum autem venisset Petrus » Antiochiam, in faciem illi restiti, quoniam reprehensibilis » erat. Priusquam enim venissent quidam a Jacobo, simul » cum gentibus edebat. At postquam venissent, subduxit

[1] Hebr. x, 34. — [2] 1 Thess. II, 14. — [3] 1 Cor. XVI, et Rom. XV.

» ac separavit semetipsum, metuens eos qui erant ex circum-» cisione[1]. » Multi qui parum attente legunt hunc Epistolæ locum, existimant Petrum a Paulo accusari de simulatione. Verum non ita se res habet. Absit; multam enim hic comperimus tum Petri, tum Pauli prudentiam tecte adhibitam, ut prodessent audientibus. Sed prius dicendum est de Petri fiducia, et quomodo semper ante cæteros Discipulos prosiliret : nam hinc etiam cognomen sortitus est ob immutabilem et immobilem fidem. Cum enim omnes essent interrogati, hic ante cæteros prosiliens : « Tu es, inquit, » Christus Filius Dei vivi[2]; » quo tempore illi et claves regni cælorum concreditæ sunt. Præterea in monte solus extitit qui loqueretur. Ad hæc cum de cruce fieret sermo, cæteris tacentibus ipse dixit : « Propitius esto tibi[3] : » Quanquam autem hæc verba non erant circumspectæ mentis, erant tamen fervidæ charitatis. Quin et in cæteris omnibus videbimus illum aliis fervidiorem, et ad pericula præsilientem. Ita cum Dominus visus esset in littore, cæteris navim trahentibus, ipse non sustinuit navigio accedere. Ac post resurrectionem Judæis vociferantibus insanientibusque, ac Discipulos discerpere quærentibus, primus accedens ausus est in vocem erumpere ac dicere, quod ille crucifixus assumptus jam in cœlis esset[4]. Aliud est autem, ostium clausum aperire, ac negotio dare principium : aliud post deinceps confidenter agere. Itaque qui suam ipsius animam tam numeroso populo exposuerat, quomodo simulasset unquam? qui flagellatus, qui vinctus, nihil de sua fiducia voluerat remittere, idque in ipso statim prædicationis initio, in media metropoli, ubi tantum erat discriminis : quomodo post tantum temporis Antiochiæ, ubi nullum erat periculum, cum jam ex ipsis factis

[1] Galat. II, 11, 12. — [2] Matth. XVI, 22. — [3] Matth. XVI, 23. — [4] Act. II.

comprobatus ac spectatus esset, eos, qui ex Judæis crediderant, formidasset? qui Judæos ipsos non metuerat et in principio et in Metropoli; quomodo post tantum temporis, cum esset in aliena civitate, eos qui ab illis defecerant metuerit? Non igitur hæc dicens Paulus adversus Petrum loquitur, sed eodem consilio quo dixerat illud: Ab iis autem qui videbantur esse aliquid, qualescumque fuerint, nihil mea refert: ab eodem et hæc loquitur. Verum ne diutius his de rebus dubitemus, eorum quæ dicta sunt causam oportet explicare. Apostoli enim, ut dixi, Jerosolymis quidem permittebant circumcisionem: non enim poterant subito a lege removere. Ubi vero venissent Antiochiam, jam nihil istarum rerum observabant, sed cum iis qui ex gentibus crediderant, indifferenter vivebant: quod sane et Petrus tum faciebat. Ubi vero venissent ex urbe Jerosolymorum, qui viderant eum ibi sic prædicantem, non ulterius id faciebat, metuens ne illos offenderet: sed secessit, hic duo per dispensationem agens; alterum ne offenderet eos qui erant ex Judæis; alterum ut Paulo justam præberet occasionem increpandi. Etenim si ipse qui Jerosolymis prædicarat cum circumcisionis permissu, Antiochiæ secessisset: visus fuisset iis qui ex Judæis crediderant, Pauli metu id facere; ac Petri nimiam facilitatem reprehendissent Discipuli: quæ res non mediocre peperisset offendiculum: quanquam Paulo, quem nihil latebat, suo discessu nullam hujusmodi præbuisset suspicionem; noverat enim quo animo hæc fierent. Unde et Paulus objurgat, et Petrus sustinet: ut dum magister objurgatus obticescit, facillime Discipuli mutarent sententiam. Nam si Paulus, cum tale nihil accidisset, admonuisset, nihil magni fecisset. Nunc vero quoniam nactus occasionem acrius increpavit, majorem Petri discipulis timorem injecit. Quod si Petrus hæc audiens contradixisset, merit

quis eum culpare potuisset, quod dispensationem subvertisset. Nunc vero dum alter objurgat, alter obticet, multus timor incutitur iis qui ex Judæis crediderant : ideoque vehementius objurgat Petrum.

V. Vide autem quanta accuratione sermonem temperat, prudentibus subindicans ea, quæ loquitur, non esse dissidii, sed dispensationis. « Cum enim, inquit, Petrus venisset Antiochiam, in faciem illi restiti, quoniam reprehensibilis erat. » Non dixit : Reprehensus a me, sed simpliciter, reprehensus : haud dubium, quin ab aliis. Quod si ipse reprehendisset illum, non veritus fuisset hoc dicere. Quod autem dixit, in faciem, figura est, quasi dixisset, in speciem. Etenim si vere fuisset inter ipsos contentio, nequaquam præsentibus discipulis se invicem increpassent : gravi enim illis fuissent offendiculo. Nunc autem utilis erat palam in speciem adhibita dissensio. Et sicut Paulus Jerosolymæ cessit illis, ita iidem Paulo cesserunt Antiochiæ. Quænam igitur erat reprehensio ? « Prius quam enim venissent quidam a Jacobo; » ipse namque erat doctor Jerosolymis; « Simul cum gentibus edebat; postquam autem venissent, subtraxit ac subduxit sese, metuens eos qui erant ex circumcisione. » Non hoc metuens, ne veniret in discrimen. Nam qui in initio non metuerat, multo minus tum metuisset. Verum illud metuebat, ne deficerent : nam et ipse Paulus Galatis dicit : « Timeo de vobis, ne frustra laboraverim [1]. » Ac rursum : « Timeo ne sicut serpens decepit Evam, ita corrumpantur sensus vestri [2]. » Apud illos igitur mortis metus nihil erat, verum metus ne perderent suos discipulos, vehementer concutiebat illorum animos. « Ita ut et Barnabas simul abductus fuerit in illorum simulationem [3]. » Ne mireris si factum hoc appellat hypocrisim, hoc est, simulationem. Non enim

[1] Galat. IV, 11. — [2] 2 Cor. XI, 3. — [3] Galat. II, 13.

vult, ut prius dixi, patefacere consilium, ut illi corrigerentur. Quoniam enim vehementer hærebant legi, ideo Petri factum appellat simulationem, et severius increpat, ut persuasionem illis radicitus infixam evelleret. Et hæc audiens Petrus, jungit cum Paulo simulationem, quasi deliquisset, ut per ipsius objurgationem corrigerentur. Etenim si Paulus objurgasset eos qui erant ex Judæis, indigne tulissent ac respuissent illius objurgationem : nec enim admodum magnifice de illo sentiebant. Nunc autem cum conspiciunt doctorem suum objurgatum obticere, neque contemnere, neque contradicere Pauli verbis poterant. « Sed cum viderem quod non recte incederent ad veritatem Evangelii [1]. » Ne hæc quidem dictio vos conturbet. Non enim hæc dicit reprehendens Petrum, sed ita figuratam facit orationem, ut audita prodessent iis qui ob Petrum objurgatum meliores erant futuri. « Dixi Petro coram omnibus. » Vides quomodo hinc corrigit alios ? Nam ideo dixit coram, ut qui audirent, timerent. Age dic quid dixeris : « Si tu, Judæus cum sis, gentiliter vivis, et non judaïce, « cur cogis gentes judaïzare [2] ? » Atqui gentes non simul cum illo fuerant in simulationem illam abductæ, sed Judæi. Cur igitur incusas quod factum non est ? Cur non vertis sermonem ad eos qui simulabant, qui quidem erant ex Judæis, sed ad gentes ? Cur autem Petrum solum incusas, si cæteri quoque cum illo simulaverunt ? Videamus porro et quid sit in quo accusat. « Si tu, Judæus cum sis, gentiliter vivis, et non judaïce, cur gentes cogis judaïzare ? » Atqui solus hic se subduxerat. Quid igitur est, quod vult efficere ? Ut objurgatio careat suspicione. Nam si dixisset : Male facis, qui legem observas : increpassent illum Judæi tanquam confidentius agentem adversus præceptorem ipsorum. Nunc vero dum illum objurgat pro

[1] Galat. II, 14. — [2] Ibid.

suis discipulis, nimirum pro iis qui erant ex gentibus, acceptiorem reddit sermonem : et non hoc modo tantum, verumetiam, quod abstinens ab omnium reprehensione, totam increpationem confert in Apostolum. « Si enim tu, » inquit, Judæus cum sis, gentiliter vivis, non judaïce, » propemodum aperte clamans : Imitamini doctorem, ecce et ipse Judæus cum sit, gentium more vivit. Verum id non dicit; non enim accepissent admonitionem; sed prætextu reprehensionis pro gentibus patefacit Petri sententiam. Rursum si dixisset : Cur eos qui sunt ex Judæis, cogis gentium more vivere? acerbior fuisset oratio. Nunc vero sic moderans sermonem, non quasi defendat discipulos Judæos, sed eos qui erant ex gentibus, hoc pacto corrigit illos. Increpationes enim si non fuerint acerbæ, facillime possunt recipi. Nullus enim eorum qui erant ex gentibus, incusare Paulum poterat, si pro Judæis verba fecisset. Hoc totum suo silentio correxit Petrus, recepta in se simulationis opinione, ut vera simulatione Judæos liberaret. Primum igitur in Petri personam vertit sermonem, « Si tu, Judæus » cum sis. » Cæterum in progressu communiter ad omnes vertit orationem, se ipsum etiam complectens cum cæteris, atque ita dicens : « Nos natura Judæi, ac non ex gentibus » peccatores [1]. » Ac sermo quidem admonitionem habet; sed addita est species objurgationis, propter eos qui erant ex Judæis.

VI. Hoc alibi quoque facit, ut aliud videatur dicere, aliud agens : veluti cum Romanis scribens ait : « Nunc » autem vado Jerosolymam ministrans sanctis. » Non enim volebat dicere, nec hoc eos simpliciter docere, cujus rei gratia proficisceretur Jerosolymam : sed illud agebat, ut eos provocaret ad æmulationem eleemosynæ. Nam si causam modo voluisset explicare, satis erat dicere : Vado

[1] Galat. II, 15.

ministrans sanctis. Nunc vero considera quam multa connectat. « Complacuit enim Macedoniæ et Achaïæ commu» nicationem aliquam facere in sanctos pauperes qui sunt » Jerosolymis. Complacitum est enim, et debitores illorum » sunt. » Ac rursum : « Etenim si in spiritualibus Gentes » fuerunt illorum consortes, debent illis et in carnalibus » subministrare[1]. » Vide igitur quomodo Judæorum spiritus premit, aliud per aliud agens, utque cum auctoritate loquitur. « Nos, inquiens, natura Judæi, et non ex Genti» bus peccatores. » Quid est, « Natura Judæi? » Nimirum non proselyti, sed a teneris annis educati in lege; relicto vitæ genere, in quo fueramus nutriti, confugimus ad fidem quæ est in Christum. « Scientes quod non justificabitur » homo ex operibus legis, sed tantum per fidem in Jesum » Christum; et nos in Christum credidimus[2]. » Vide et hic ut omnia firmiter loquitur. Non enim ait, Reliquimus eam ut malam, sed, ut infirmam. Proinde si lex non confert justitiam, superflua est circumcisio. Sed nunc quidem ad hunc modum loquitur : at in progressu declarat, non solum otiosam esse, verumetiam periculosam : quod quidem vel maxime observandum : quod cum initio dixerit, Non justificabitur homo ex operibus legis : progressus vehementius loquitur. « Quod si quærentes in Christo justificari, » reperti sumus et ipsi peccatores : ergo Christus peccati » minister est[3]. » Nam si non potest, inquit, fides in eum justificare, sed opus est rursum amplecti legem : et si posteaquam legem reliquimus ob Christum, non justificamur ex legis omissione, sed condemnamur : comperiens illum esse causam condemnationis, cujus gratia cum legem reliquerimus, ad legem ultro recurrimus. Vides in quantam absurditatis necessitatem coëgit orationem, quamque valide pugnet? Nam si, inquit, non oportuit le-

[1] Rom. xv, 25-27. — [2] Galat. II, 16. — [3] Ibid. 17.

gem relinquere, nos autem reliquimus propter Christum : quomodo sumus judicandi ? Quid igitur Petro dicis, quid admones eum, qui hæc plus quam omnes plenissime novit? Annon Deus illi ostendit non esse judicandum hominem, qui præputium habet in circumcisione ? Nonne cum Judæis hisce de rebus disserens, libere illis ex hac visione restitit ? Nonne decreta publica super his denuo misit ex Jerosolymis ? Hæc igitur non ut Petrum corrigat loquitur, sed sermo in illum erat intendendus, cum discipulos redargueret. Nec ista propric pertinent ad Galatas, sed in omnes quadrant qui eodem cum illis errore tenebantur. Etiamsi enim nunc multi non circumciduntur quidem, sed jejunant, servantque sabbata, eadem cum illis faciunt, excutientes semetipsos a gratia. Nam si iis, qui tantum circumcidebantur, Christus nihil prodest : ubi jejunium ac sabbatum accesserit, et pro uno præcepto duo servantur ; vide quantum sit periculum, quod ab ipso etiam tempore fit formidabilius. Siquidem illi initio hæc faciebant, cum adhuc extaret civitas, cum templum, cum cætera omnia. Ili vero cum et conspiciant quas pœnas Judæi dederint, et urbem funditus deletam videant, ac plura tamen observant : quam habere poterunt excusationem, eo tempore servantes legem, quo ipsi Judæi quamvis vehementer cupientes non possunt hæc servare ? Induisti Christum, membrum factus es Domini, in supernam civitatem ascriptus es, et adhuc circa legem serpis ? Et quomodo potes regnum illud consequi ? Audi Paulum dicentem : Evangelium subverti per legis observationem. Quod si vis etiam, rei modum discito, simul horrescito, fugitoque barathrum. Cur enim observas sabbatum, ac jejunas cum illis? Videlicet veritus legem ac ritus illos omittere ? At non timeres legem dimittere, nisi fidem contemneres, ut quæ sit imbecillis, nec per se valeat conferre salutem.

Quod si metuis non servare sabbatum, conspicuum est te adhuc metuere legem, velut etiamnum auctoritate pollentem. Quod si quis rursum usus est legis, profecto non est opus parte, aut unico præcepto, sed tota lege est opus. Si vero tota est opus, excussa est paulatim, quæ per fidem datur justitia. Nam si observas sabbata, cur non et circumcideris? Quod si circumcideris, cur non et pecudes immolas? Etenim si servanda lex est, tota servanda est; quod si pro parte formidas, ne condemneris, pro tota metuas oportet. Quod si tota violata non punit, palam est nec partem id facere. Quod si portio legis violata punit, multo magis id faciet tota. Si tota servanda est, non oportet auscultare Christo : aut si Christo auscultamus, legis transgressores efficiamur oportet. Etenim si oportet eam servare, qui non servant, transgressores sunt : hujus autem transgressionis Christus nobis auctor esse deprehendetur : nam ipse legem solvit, eam quæ talia præcipit, et aliis ut solverent præcepit.

VII. Vides quid moliantur isti judaïzantes? Christum qui nobis est auctor salutis, hunc etiam peccati faciunt auctorem, quemadmodum et Paulus ait, nimirum Christus minister est peccati. Post hæc cum sermonem eo deduxisset, ut videretur absurdus, non jam opus erat probationum apparatu ad confutationem, sed satis erat negasse ac dicere : « Absit. » Siquidem adversus vehementer absurda et inverecunda nihil opus est oratoriis rationibus, sed sufficit abnegare solum. « Nam si quæ destruxi, hæc iterum ædifico, transgressorem me ipsum constituo [1]. » Vide Pauli prudentiam. Illi studebant ostendere, qui non servaret legem, eum transgressorem esse : hic in diversum torquet sermonem, ostendens eum esse transgressorem qui servat legem, transgressorem, inquam, non modo

[1] Galat. II, 18.

fidei, sed et ipsius legis. Quæ enim destruxi, hæc rursus ædifico, nimirum legem. Quod vero dicit, tale est : Cessavit lex, et hoc professi sumus, ideoque ea relicta confugimus ad salutem quæ est ex fide. Itaque si contendamus eam statuere, hoc ipso reddimur transgressores, qui contendamus servare quæ Deus antiquavit. Deinceps quomodo soluta sit, ostendit : « Ego enim per legem legi mortuus sum[1]. » Duplicem habet hic sermo considerationem. Aut enim de lege gratiæ loquitur : solet enim Paulus et hanc appellare legem veluti cum ait : « Lex autem spiri» tus vitæ liberavit me, » aut hic de lege veteri loquitur, significans se per legem ipsam legi mortuum esse : hoc est, ipsa lex me huc perduxit, ne posthac ipsi auscultarem. Itaque si nunc illi sum auscultaturus, ipsam etiam legem transgredior. Quinam ? et quomodo ? Moses ait : « Pro» phetam suscitabit vobis Dominus Deus ex fratribus ves» tris tanquam me, eum audietis[1] : » de Christo loquens. Itaque qui huic non obtemperant, legem transgrediuntur. Rursus alio modo nobis intelligendum est quod ait : Per legem legi mortuus sum. Lex enim jubet omnia fieri quæ in ipsa scripta sunt, ac non facientem punit. Omnes igitur illi mortui sumus, eo quod nullus eam impleverit. Ac vide quam hic quoque moderate pugnet adversus legem. Non enim dixit : Lex mihi mortua est, sed : « Ego legi » mortuus sum. » Hujus dicti sensus est : Quemadmodum exanimis ac mortuus non potest auscultare præceptis legis, ita nec ego, qui ex illius maledictione mortuus sum : siquidem iis, quæ loquitur illa, mortuus sum. Ne igitur præcipiat mortuo, quem ipsa etiam occidit, idque non solum morte corporali, verumetiam animæ, per quam mortem corporis invexit. Hoc enim sentire se declarat in iis quæ sequuntur, dum subnectit : « Ut Deo vivam, in-

[1] Galat. II, 19. — [2] Deut. XVIII, 15.

» quit, cum Christo crucifixus sum[1]. » Nam quoniam dixerat, Mortuus sum, ne quis diceret : Quomodo igitur vivis? subjecit et vitæ causam, declarans quod lex quidem viventem occidit, Christus autem mortuum assumptum per mortem vivificavit. Declaratque duplex miraculum, alterum quod mortuum revocavit ad vitam, alterum quod per mortem largitus est vitam. Siquidem hoc loco mortis nomine vitam designat. Hoc enim est quod ait : Ut Deo vivam, simul cum Christo crucifixus sum. Quomodo, dixerit quispiam, vivens ac spirans simul crucifixus est? Nam Christum quidem fuisse crucifixum, clarum est. Tu vero quomodo crucifixus es, ac vivis? Vide quomodo et hoc interpretatur, dicens : « Vivo autem jam non ego, » vivit vero in me Christus. » Nam dicendo : Simul cum Christo crucifixus sum, baptismum subindicat : cum vero dicit : « Vivo autem jam non ego, » significat sequentem vitæ rationem, per quam mortificantur membra nostra. Quid autem est : Vivit vero in me Christus? Nihil, inquit, geritur a me, quod nolit Christus. Sicut enim mortem appellat non istam communem, sed mortem a peccatis : sic et vitam appellat liberationem a peccatis. Deo siquidem nemo potest aliter vivere, nisi mortuus fuerit peccato. Quemadmodum igitur Christus corporalem sustinuit mortem, ita et ego mortem a peccatis sustinui. « Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt super » terram, quæ sunt fornicatio, adulterium, immunditia. » Ac rursum : « Vetus noster homo crucifixus est, » id quod in lavacro factum est. Post si hæc manseris mortuus peccato, vivis Deo : sin denuo peccatum suscitaris, corrupisti talem vitam. At non talis erat Paulus, qui persevera vit perpetuo mortuus. Proinde si vivo, inquit, Deo, alia

[1] Galat. II, 20.

vita, quam in lege vixeram, ac legi factus sum mortuus : nullam legis partem servare possum.

VIII. Vide exactam vitæ rationem, ac beatam illam animam summopere admirare. Non dixit, Vivo ego : sed, « Vivit in me » Christus. » Quis ausit in hanc vocem erumpere? Quoniam enim se ipsum Christo Domino morigerum præbuerat, cunctaque rejecerat temporalia, et ad illius voluntatem faciebat omnia. non dixit, Vivo Christo, sed quod longe majus erat dixit : Vivit autem in me Christus. Quemadmodum enim peccatum si vicerit, ipsum est quod vivit, animum ad quæ vult pertrahens : ita si illo mortuo, quæ Christo sunt placita fiant, nec humana deinceps est ejusmodi vita, videlicet ipso Christo vivente in nobis, hoc est agente ac dominante. Porro quoniam dixit : Simul crucifixus sum, nec jam vivo, sed mortuus sum, videbaturque multis absurda dicere, subjunxit : « Quod autem nunc vivo » in carne, in fide vivo Filii Dei. » Quæ hactenus, inquit, dixi, de vita intellectuali dicta sunt. Quod si quis expendat et hanc vitam sensibilem, et ea mihi per fidem in Christum contingit. Quantum enim ad veteris vitæ rationem ac legem attinet, dignus eram extremo supplicio, ac jampridem pericram. Omnes enim, inquit, peccaverunt, et egent gloria Dei. Nos autem cum essemus obnoxii sententiæ damnationis, Christus liberavit : omnes enim eramus mortui, si minus experientia, certe judicio, jamjamque plagam expectantes liberavit. Cum igitur et lex accusasset, et Deus condemnasset : Christus veniens, ac semet exponens morti, nos omnes eripuit a morte. Itaque quod nunc vivo in carne, in fide vivo. Nam si id fuisset, nihil obstabat quominus interirent universi, quod et accidit in diluvio [1] ; sed Christi adventus inhibens iram Dei, fecit ut per fidem viveremus. Ut autem scias hoc illum sentire, audi quæ se-

[1] Gen. VII.

quuntur; cum enim dixisset : « Quod autem nunc vivo in » carne, in fide vivo, » subjecit : « Filii Dei qui dilexit me, » deditque se ipsum pro me. » Quid facis, o Paule, dum communia proprie tibi vindicas, quæque pro toto terrarum orbe facta sunt, tibi facis peculiaria? Non enim dixit, Qui dilexit nos, sed, Qui dilexit me. Atqui Evangelista dicit : « Sic dilexit Deus mundum [1]. » Quin et tu ipse dicis : « Qui proprio Filio non pepercit, sed tradidit eum [2], » non pro te, sed pro omnibus. Ac rursum : « Ut acquireret sibi » populum peculiarem [3]. » Quid est igitur quod hic dicit? Cum consideraret desperatam humanam naturam et ineffabilem Christi sollicitudinem, tum quibus ipsum malis liberasset, quæ bona largitus esset, inflammatus illius desiderio, hunc in modum loquitur. Quandoquidem et Prophetæ non raro Deum communem sibi proprium faciunt, hoc modo loquentes : « Deus, Deus meus ad te de luce » vigilo [4]. » Præterea vero declarat hoc quoque par esse, ut quisque nostrum non minus agat gratias Christo, quam si propter ipsum solum advenisset. Neque enim recusaturus erat vel ob unum tantam exhibere dispensationem, adeo unumquemque hominem pari charitatis modo diligit, quo diligit orbem universum. Itaque victima quidem pro tota oblata est natura, ac sufficiebat omnibus servandis. Cæterum soli illi qui crediderunt, sunt quibus usui fuit beneficium. Attamen non absterruit eum ab ejusmodi dispensatione, quod non omnes accederent, sed ut in Evangelio convivium omnibus quidem paratum erat [5], verum quoniam qui vocati fuerant venire noluerunt, non sustulit quæ fuerant parata, sed alios vocavit : itidem et hic fecit. Nam et ovis quæ fuerat a nonaginta novem distracta [6], unica erat, nec hanc tamen contempsit. Hoc idem et de Judæis

[1] Joan. III, 16. — [2] Rom. VIII, 32. — [3] Tit. II, 12. — [4] Psal. LXII, 1. — [5] Luc. XIV, 16. — [6] Matth. XVIII, 12, 13.

disserens Paulus, in hunc modum subindicavit dicens : Quid enim si quidam non crediderunt ? « Num incredulitas eorum fidem Dei faciet irritam ? Absit : Sit autem » Deus verax, omnis autem homo mendax [1]. » Ergo-ne cum ille sic te dilexerit, ut semetipsum etiam tradiderit, omnique salutis spe destitutum ad tantam talemque vitam adduxerit : tu post tot accepta bona, denuo recurris ad vetera ? Posteaquam igitur diligenter interjecit quæ rationibus erant tractanda, vehementer demum pronuntiat, dicens : « Non rejicio gratiam Dei [2]. » Audiant hoc isti, qui hisce quoque temporibus judaïzant, legique attendunt ; ad eos siquidem hæc dicuntur. « Etenim si per legem est justitia, nimirum frustra Christus mortuus est [3]. » Quid hoc peccato gravius ? quid his verbis ad incutiendum pudorem efficacius ? Etenim si mortuus est Christus ; ideo certe quod lex non posset justificare nos. Quod si lex justificat, supervacanea est Christi mors. Et quî possit hoc videri rationi congruens, rem tantam, tam tremendam, omnemque superantem hominum cogitationem, tam ineffabile mysterium, quod Patriarchæ quidem parturiebant, Prophetæ vero prædixerunt, Angeli videntes obstupuerunt, quod caput est divinæ erga nos sollicitudinis, apud omnes creditum ac receptum, hoc frustra et incassum factum dicere ? Ergo cum consideraret insignem absurditatem, si tantam talemque rem dicerent superflue fuisse factam : hoc enim colligebatur ex iis quæ faciebant ; etiam convitiis objurgat illos dicens :

[1] Rom. III, 3. — [2] Galat. II, 21. — [3] Ibid.

CAPUT III.

O insensati Galatæ, quis vos fascinavit? quibus ante oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus[1].

I. Hic jam ad aliud transit caput. In superioribus quidem ostendit se non esse Apostolum hominum, neque per homines, nec eguisse Apostolorum doctrina : hic vero posteaquam se jam doctorem dignum cui fides haberetur declaravit, majore cum auctoritate disserit, fidei legisque faciens comparationem. Sic igitur in principio dicit : « Admiror quod tam cito transferimini[2] : » hic vero : « O insensati Galatæ. » Tunc enim parturiebat indignationem, quam ubi jam pro se respondit, in medium erumpens protulit, re comprobata. Quod si stultos vocat, ne mireris. Non enim transgrediens Christi legem, quæ vetat ne quis fratrem suum appellet fatuum, hoc facit, sed admodum illam observans. Non enim simpliciter dictum est : « Qui » vocarit fratrem suum fatuum[3], » sed qui temere vocarit. Horum vero nonnulli digni erant hac appellatione, qui post tanta taliaque, perinde atque nihil esset actum, prioribus hærebant circumventi. Quod si hanc ob causam Paulum appellas contumeliosum, simul et propter Sapphiram et Ananiam Petrum dices homicidam[4]. Quod si dementiæ sit illud dicere, multo magis dementiæ fuerit hæc dicere. At tu mihi perpende, ut non statim in initio usus est hac vehementia; sed post tot redargutiones, totque probationes, cum jam non ab illo, sed ab ipsis argumentis acci-

[1] Galat. III, 1. — [2] Id. I, 6. — [3] Matth. V, 22. — [4] Act. V.

piebant objurgationem. Cum enim demonstrasset quod fidem repellerent, quod Christi mortem supervaneam redderent, tum adjungit objurgationem, ac ne id quidem ut merebantur ; digni quippe erant qui severioribus etiam verbis exciperentur. Cæterum illud mihi considera quomodo protinus etiam vulnere inflicto temperat dolorem. Non enim dixit : Quis vos seduxit ? quis vobis abusus est ? quis vos circumvenit ? sed, « Quis vos fascinavit ? » Sic moderans increpationem, ut non careat laude. Hæc enim verba sunt indicantis, quod prius invidia digna fecerint, quodque id quod accidit, dæmonis insultu factum sit, qui secundis illorum successibus vehementer obstiterit. Porro cum audis invidiam hîc, et in Evangelio audis oculum malum idem declarantem [1] : ne sic existimes, quod oculorum ictus intuentes lædere soleat. Oculus siquidem, hoc est, ipsum membrum nequaquam possit esse malum : verum hic eo modo Christus notat invidiam. Nam oculorum est, simpliciter videre tantum : et videre perperam, animi est intus depravati. Quoniam enim per hunc sensum in animum nostrum influit eorum quæ videntur consideratio, et plerumque divitiis innascitur invidia ; divitiæ vero cernuntur oculis quemadmodum et principatus et satellitia : propterea vocavit malum oculum, qui non simpliciter cerneret, sed qui cum livore, animique malitia. Cum vero dicit : Quis vos fascinavit ? declarat eos, quod non veluti curam habentes, nec ut id quod deerat supplentes ; verumetiam id quod erat mutilantes id facerent. Siquidem livoris est, non addere quod deest, sed de pleno etiam aliquid detrahere, totumque corrumpere. Hæc autem dicit, non quasi livor per se vim habeat, sed ut ostendat eos, qui ista docebant, per invidiam ad hoc venisse. « Quibus Chris- » tus ante oculos prius depictus erat, in vobis crucifixus. »

[1] Matth. VI, 23.

Atqui non apud Galatas, sed Jerosolymis crucifixus fuit. Quomodo igitur dicit, in vobis? Ut fidei vim ostenderet, quæ possit et procul dissita cernere. Nec dixit, Crucifixus est : sed, Præscriptus est crucifixus : indicans quod oculis fidei quidam exactius perspicerent, quam nonnulli qui præsentes affuerant, eaque quæ gerebantur conspexerant. Illorum enim qui spectarant complures nullum inde fructum retulerunt, hi vero qui oculis ipsis non viderant, tamen per fidem evidentius viderant. Hæc autem loquitur simul et perstringens eos et laudans; laudans quidem, quod tanta cum fiducia recepissent id quod acciderat : perstringens vero, quod quem viderant pro ipsis nudari, colaphis cædi, affigi clavis, conspui, probris incessi, aceto potari, accusari a latronibus, lancea vulnerari; nam hæc omnia significavit dicendo: Præscriptus est in vobis crucifixus, eo deserto ad legem currebant, nihil reveriti cruciatus illos. Tu vero et illud considera, quomodo ubique prætermisso cœlo, terra, mari, cæterisque rebus omnibus, Christi potentiam prædicarit, crucem ubique celebrans. Hoc enim erat præcipuum caput divinæ pro nobis sollicitudinis. «Hoc solum volo dicere a vobis, ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei[1] ?» Quoniam, inquit, non præbetis perpetuam attentionem prolixis sermonibus, nec vultis magnitudinem hujus dispensationis intueri, compendioso sermone brevissimaque demonstratione volo persuadere vobis, extrema ingrati animi signa videns. Prius quidem in iis quæ superius dicta sunt, ex iis quæ locutus est Petro, persuaserat, sed hic jam ipsos aggreditur, non ex iis quæ alibi contigerunt, sed ex iis quæ inter eos gesta sunt, omnia demonstrans : neque tantum ex iis donis quæ cæteris communia erant, verumetiam ex iis quæ ipsis peculiariter donata fuerant, fidem facit, simul et probatio-

[1] Galat. III, 2.

nem instruit ; ideo dicit : « Hoc solum volo discere a vobis : » Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? » Accepistis, inquit, Spiritum sanctum, edidistis multa miracula, perfecistis prodigia mortuos excitando, leprosos mundando, prophetando, linguis loquendo. Hanccine tam insignem potestatem vobis dedit lex? atqui prius nihil tale faciebatis, sed id vobis dedit fides.

II. Annon igitur extremæ dementiæ est, cum tantum beneficiorum in vos contulerit fides, hanc relinquere, et ad legem, quæ tale nihil vobis præstitit, ultro recurrere? « Adeo stulti estis, qui in spiritu cœpistis, nunc carne » consummamini [1]. » Rursum opportune convicium addidit. Cum, inquit, oportuerit vos temporis progressu, prioribus bonis accessionem adjungere, non solum non profecistis, verum denuo ad priora reversi estis. Etenim qui ab exiguis initium faciunt, procedentes ad majora conscendunt. Vos contra a magnis orsi, ad contraria retrocessistis. Si enim a carnalibus cœpissetis, oportebat ad spiritualia proficere : nunc vero cum a spiritualibus cœperitis, ad carnalia divertistis; nam edere miracula, spirituale est: circumcidi vero carnale. Vos autem post signa devenistis ad circumcisionem, post apprehensam veritatem ad typos recidistis, post conspectum solem lucernam quæritis, post solidum cibum ad lac recurritis. Et non dixit, carne consummamini : sed, deinde carne consummamini : illud indicans, quod pseudo-apostoli correptos eos pecudum ritu concíderent dum semet illis præbent ad patiendum quidquid illis collibuisset, perinde ac si quis e ducibus ac fortibus viris, post innumera tropæa victoriasque se ipsum in desertorum infamiam tradat, corpus suum exhibeat volentibus imprimere notas. « Tam multa passi estis frus- » tra? si tamen et frustra [2]. » Hoc multo acrius vulnerat

[1] Galat. III, 3. — [2] Ibid. 4.

quam illud prius. Non enim signorum memoria æque poterat illorum animos mordere, ut ostensa certaminum malorumque tolerantia, quæ propter Christum fuerant perpessi. Omnium, inquit, illorum quæ sustinuistis, isti jacturam vos facere volunt, et coronam vobis student intervertere. Mox ne concuteret illorum animos, nervosque dissolveret, non perstitit usque ad sententiam ferendam, sed subtexuit, « Si tamen frustra, » si volueritis, inquit, expergisci, ac revocare vos ipsos, non frustra passi fueritis. Ubi nunc sunt qui tollunt pœnitentiam? Ecce hi spiritum acceperant, signa fecerant, confessores fuerant, innumerabilia pericula, varias persecutiones Christi causa perpessi fuerant, et post tam multa recte facta a gratia exciderant: et tamen dicit: « Si volueritis, potestis vos ipsos » revocare. Qui igitur subministrat vobis spiritum, quique » in vobis operatur miracula, ex operibus legis, an ex au» ditu fidei[1]? » Tantum, inquit, donum adepti estis, ut et tot miracula ederetis: utrum quia legem servastis, an propter fidem? Non dubium est quin propter fidem. Quoniam enim sursum ac deorsum hoc vertebant illi, et undique jactabant dicentes fidem non valere nisi adjuncta lege, Paulus contra demonstrat, additis præceptis, fidem jam nihil profuturam. Tum enim valet fides, cum nihil accesserit ex lege. « Quicumque enim, inquit, in lege jus» tificamini, a gratia excidistis[2]. » Verum id quidem in progressu declarat, cum etiam liberius loquitur, ex iis quæ jam probata sunt sumens occasionem; interim vero ex præteritis parat occasionem. Cum, inquit, non attendebatis legi, sed fidei, tunc spiritum accepistis, tunc signa fecistis. Deinceps quoniam de lege dicendum erat, alium movebat locum qui plurimum habet contentionis. Abraham in medium adducit, idque valde opportune,

[1] Galat. III, 5. — [2] Ibid. 4.

multaque cum auctoritate, ita loquens : « Sicut Abraham » credidit Deo, et imputatum est illi ad justitiam[1]. » Declarant quidem, inquit, fidei vim et a vobis edita miracula. Quod si vultis, etiam ex vetustis historiis conabor vobis facere fidem. Itaque quoniam celebris magnæque existimationis apud illos erat patriarcha Abraham, et hunc profert in medium, declarans hunc quoque sic fuisse justificatum. Quod si is ante gratiam ex fide justificatus est, idque cum et operibus bonis floreret, multo magis vos. Quid igitur illi detrimenti attulit, quod non esset sub lege? Nihil. Sed sufficiebat ei fides ad justitiam : non enim tunc lex erat, inquit. Neque nunc est lex, sicuti nec tunc; ob id enim sublaturus legis necessitatem, eum qui tum ante legem justificatus fuit inducit, ne hoc possit objici. Nam quemadmodum tunc data nondum erat, ita nunc quæ data fuit, antiquata est. Ad hæc quoniam efferebantur animis quod ab Abraham ducerent genus[2], metuentes ne, si legem relinquerent, ab illius cognatione fierent alieni, id quoque rursus in contrarium vertit, metumque solvit, declarans quod fides potissimum conciliat cum illo propinquitatem quod quidem manifestius in Epistola ad Romanos probavit[3], non minus tamen idem hic agit ita dicens : « Scitote ergo, quod qui ex fide sunt, hi filii sunt Abrahæ[4]. » Deinde hoc ipsum Veteris Scripturæ testimonio probat. « Prævidens enim Scriptura, quod ex fide justificat Gentes » Deus, prænuntiavit Abrahæ, dicens : In te benedicen- » tur omnes Gentes[5]. » Itaque si non ii, qui cum illo naturalem cognationem habent; sed qui nullam cum illo habent, fidem vero illius imitantur, filii sunt : perspicuum est quod in hunc inseruntur Gentes quæ crediderunt; id enim significat cum ait : « In te benedicentur omnes Gentes. »

[1] Galat. III, 6. — [2] Joan. VIII, 37-39. — [3] Rom. IV. — [4] Galat. III, 7. — [5] Ibid. 8, et Gen. XII, 3.

III. Per hæc autem et aliud quiddam magnum declaratur. Nam quoniam illud eos turbaverat, quod lex antiquior esset, fides autem post legem : et hanc illis eximit suspicionem, ostendens fidem esse lege antiquiorem, idque liquere ex Abrahamo. Prius quam enim existeret lex, ille justificatus est. Ostendit autem ea quoque, quæ nunc fiunt, secundum prophetiam evenisse : « Prævidens, inquit, » Scriptura, quod ex fide justificat Deus Gentes, non ex » lege, prænuntiavit Abrahæ. » Quid tandem hoc est? Qui, inquit, legem dedit, idem et prius quam legem daret, hoc definierat, ut Gentes per fidem justificarentur. Non dixit, revelavit : sed, lætam rem nuntiavit, ut intelligas Patriarcham tali justificationis modo gavisum fuisse, ac vehementer ut hoc contingeret desiderasse. Cæterum quoniam illos et alter quidam habebat metus; scriptum erat enim, « Maledictus omnis qui non manserit in omnibus quæ » scripta sunt in libro legis hujus, ut faciat ea[1] : » et hunc eximit metum, sapienter ac prudenter rursus hoc vertens in contrarium, et ostendens quod non solum non sint execrationi obnoxii qui legem relinquerent, sed et benedictionis participes : contra qui legem obtinerent, adeo non benedicti, ut etiam execrabiles. Siquidem illi dicebant : Qui non servaverit legem, maledictus est; hic vero declarat eum, qui servat, execrabilem esse; qui non servat, benedictum. Rursum illi dicebant : Qui sola fide nititur, execrabilis est : hic contra demonstrat eum, qui sola fide nititur, benedictum esse. Quomodo ergo hæc omnia declarat? Non enim rem vulgarem polliciti sumus; ideo oportet sequentibus diligenter attendere. Ostenderat quidem hoc antea, cum narraret Scripturam dixisse Patriarchæ, « In te benedicentur omnes gentes. » Tum vero lex non erat, sed fides; ideoque ratiocinans subjunxit : « Ita-

[1] Deut. xxvii, 26.

» que qui sunt ex fide, benedicuntur cum fideli Abra-» ham[1]. » Porro ne hinc ansam arriperent contradicendi, dicerentque : Merito ex fide justificatus est, nondum enim erat lex, at tu mihi demonstra post traditam legem, fidem justificare, ad id venit, ac plus demonstrat quam illi quærunt, nimirum non modo justificare fidem, verumetiam legem ipsa utentes obnoxios execrationi reddere. Hæc ut intelligas, audi ipsius Apostoli verba : « Quotquot enim ex » operibus legis sunt, sub maledictione sunt. » Verum hæc est sententia, nondum habens probationem. Quæ igitur probatio ? Ex ipsa lege : « Maledictus enim, inquit, omnis » qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro » legis hujus, ut faciat ea. In lege autem neminem justifi-» cari, cuivis perspicuum est[2]. » Omnes enim peccaverunt, et sub maledicto sunt. Verum hoc modo non loquitur, ne videatur ipse ex se pronuntiare, sed iterum idem probat testimonio breviter utrumque complectente, alterum quod nullus legem implesset, unde et execrabiles erant : alterum quod fides justificet. Quod igitur testimonium ? Ex propheta Habacuc ita loquente : « Justus autem ex fide » vivet[3]. » Hoc enim non solum ostendit ex fide justificationem esse, verumetiam fieri non posse ut per legem contingat salus. Posteaquam, inquit, legem nemo servavit, sed omnes ob transgressionem erant obnoxii maledicto, excogitata est facilior quædam via per fidem : quod ipsum maximum est argumentum, ex lege neminem posse justitiam adipisci. Non enim dixit Propheta : Justus ex lege vivet : sed, ex fide. « Lex autem non est ex fide. Sed qui » fecerit hæc, vivet in eis[4] ? » Hoc est, non tantum fidem requirit lex, sed opera quoque ; gratia vero ex fide servat ac justificat. Vides quomodo demonstraverit eos, qui legi nærent, eo quod impleri non possit, execrationi fuisse

[1] Galat. III, 9, — [2] Ibid. 10, 11. — [3] Habac. II, 4. — [4] Galat. III, 12.

obnoxios. Sed quomodo fides habet hanc vim, ut justificet? Audi. Nam hæc ante promisit, eaque magna vi comprobavit. Cum enim lex esset infirmior, quam ut posset hominem ad justitiam perducere, repertum est non leve remedium, nempe fides, quæ quod legi erat impossibile faceret. Ergo si et Scriptura dicit justum ex fide victurum, rejiciens justitiam quæ est per legem : et si Abraham ex fide justificatus est, manifestum est magnam esse vim fidei. Sed eum, qui non perseveraverit in lege, maledictum esse : et eum, qui fidei innitur, justum esse, manifestum est. Sed unde, inquiet aliquis, poteris nobis probare quod illa maledictio non amplius subsistat? Nam Abraham quidem ante legem fuit; nos autem qui semel sub jugo fuimus servitutis, nos ipsos reddidimus obnoxios execrationi. Quis igitur est qui solvit illam execrationem? Vide quam celeriter huic etiam objectioni occurrit : quanquam et ea quæ dicta sunt sufficiant. Etenim qui semel justificatus est, mortuusque legi, ac vitam novam amplexus est, qui possit esse ob noxius execrationi? At his contentus non est, verum et aliis modis rem aggreditur scribens : « Christus nos rede-» mit de maledictione legis, factus pro nobis maledictum; » scriptum est enim : Maledictus omnis qui pendet in ligno[1]. » Verum alii populus maledicto fuit obnoxius, ut dicitur : « Maledictus omnis qui non permanserit in iis quæ scripta » sunt in libro legis hujus[2]. » Et quid hoc? Nam populus quidem obnoxius erat. Non enim permanserat in lege, neque quisquam erat qui legem totam impleverat. At Christus hanc maledictionem altera permutavit, quæ dicit : « Male-» dictus omnis qui pendet in ligno. » Quoniam igitur et qui pendet, maledictus est : et qui legem transgreditur etiam maledictus : non opportuit illum qui maledictum illud erat sublaturus, obnoxium eidem fieri maledicto :

[1] Galat. III, 13, et Deut. XXI, 23. — [2] Deut. XXVII, 26.

verum pro illo aliud erat suscipiendum maledictum quod et suscepit, per quod illud aliud sustulit, perinde faciens, ac si morti adjudicatum quempiam, alius insons, illius damnati vice sponte mori volens, eripiat; sic et Christus fecit. Cum enim Christus non esset obnoxius maledicto transgressionis, hoc in se recepit pro omnibus, ut omnes ab illo liberaret. « Peccatum, enim, inquit, non fecit, nec » inventus est in ore illius dolus [1], »

IV. Itaque sicut mortuus eos, quibus erat moriendum, exemit a morte, ita et, maledicto in se recepto, a maledicto liberavit. « Ut in gentes veniret benedictio Abrahæ [2], » Quomodo in gentes? « In semine, inquit, tuo benedicentur » omnes gentes [3] : » hoc est, in Christo. Quod si hoc de Judæis dictum esset, quomodo rationi consentaneum erat, ut qui ob transgressionem maledicto erant obnoxii, cæteris essent auctores benedictionis? Nullus enim maledictus alii dat benedictionem, cujus ipse est expers. Unde liquet totum hoc de Christo dictum esse. Ipse enim erat semen Abrahæ, et per illum gentes benedicuntur, atque ita advenit Spiritus promissio, quod ipsum significans dicebat : « Ut promissionem Spiritus accipiant per fidem. » Etenim cum non posset gratia Spiritus in eum, qui ingratus erat et offenderat, venire, primum benedicuntur sublata maledictione : deinde per fidem justificati, attrahunt Spiritus gratiam. Proinde crux sustulit maledictum, fides invexit justitiam, justitia vero gratiam Spiritus allexit. « Fratres, » secundum hominem loquor, tamen hominis confirmatum » testamentum nullus irritum facit, aut superordinat [4]. » Quid est, secundum hominem loquor? Humanis utor exemplis. Posteaquam enim, et ex Scripturis, et ex miraculis apud illos editis, et ex iis quæ Christus passus est,

[1] Isaï. LIII, 9; 1 Petr. II, 22, et 1 Joan. III, 5. — [2] Galat. III, 14. — [3] Gen. XII, 3. — [4] Galat. III, 15.

denique ab ipso Patriarcha sermonem confirmavit, jam ad communem digreditur consuetudinem ; solet enim Paulus hoc semper facere, ut sermonem leniorem reddat, quo et facilius recipiatur, et crassioribus fiat intelligibilior. Sic et Corinthiis disserens ait : « Quis pascit gregem, et ex lacte » ejus non vescitur ? Quis plantat vineam, et de fructu » ejus non edit [1] ? » Ac rursus Judæis, « Testamentum enim » in mortuis ratum est, quoniam nondum valet dum vivit » qui testatus est [2]. » Quin et aliis compluribus locis aliquis comperiet illum talibus libenter immorantem rationibus, quandoquidem et Deus in Veteri Testamento idem hoc assidue facit, hunc in modum loquens : « Num mulier » obliviscetur filii sui [3] ? » Ac rursum : « Num dicet figmen- » tum figulo : Quid facis [4] ? » Item in Osee maritum imitatur ab uxore despectum. Insuper et in figuris multum humanorum exemplorum cernere quispiam poterit : veluti cum cingulum accipit Propheta, et in domunculam figuli subit [5]. » Quid igitur sibi vult exemplum ? Quod fides fuit antiquior, lex vero tum recentior, tum temporaria, et in hoc data, ut præcedens viam aperiret fidei. Ideo dicit : « Fratres, secundum hominem loquor. » Cum superius illos appellarit stultos, hic fratres vocat, simul et perstringens eos et consolans. Tamen hominis confirmatum testamentum. Si homo, inquit, condit testamentum, num quis audet superveniens invertere aut adjicere quidpiam ? Nam hoc est quod ait, « Aut superordinat. « Multo magis igitur hoc non est faciendum in Deo. Et cui Deus condidit testamentum ? « Abrahæ, inquit, dictæ sunt promissiones : « In semine tuo benedicentur omnes gentes. Non dicit : In » seminibus, tanquam in multis : sed tanquam in uno, Et » semine tuo, quod est Christus. Hoc autem dico, testa-

[1] 1 Cor. IX. 7. — [2] Hebr. IX. — [3] Isaï. XXIX, 16. — [4] Osee. I, 1. — [5] Jerem. XVIII.

»mentum prius confirmatum a Deo in Christum, lex quæ »post quadringentos ac triginta annos facta est, non irri»tum facit, ut inanem reddat promissionem. Nam si ex »lege hæreditas, non jam ex promissione. Abrahæ vero »per repromissionem donavit Deus[1]. » En igitur et Deus fecit testamentum Abrahæ, dicens per semen ejus venturas benedictiones in gentes. Quomodo igitur lex eas potest subvertere? Quia enim exemplum totum non potuit deducere ad materiam propositam, ideo præmisit: Secundum hominem loquor. Nihil de exemplo ad Dei magnificentiam deducas. Perpende autem exemplum a principio. Promiserat Abrahæ Deus fore, ut per semen ipsius benedicerentur gentes. Semen autem ejus secundum carnem est Christus. Venit post quadringentos et triginta annos lex. Itaque si lex confert benedictiones, vitam, et justitiam, repromissio illa antiquata est. Ita-ne fit igitur, ut cum hominis testamentum nullus irritum faciat, Dei testamentum post quadringentos ac triginta annos irritum sit? Etenim si quod illud testamentum promisit, non præstat ipsum, sed alius pro illo præstat, certe illud rejectum est. Et quomodo possent hæc congruere rationi? « Cur ergo, inquies, dedit »legem? Propter transgressiones[2]. »Nec enim hæc est superflua. Vides ut omnia perspicit, ut innumeris utitur oculis. Quoniam extulerat fidem declarans eam fuisse antiquiorem lege, ne quis existimaret legem esse supervacaneam, hanc quoque partem corrigit, demonstrans eam non frustra, sed admodum utiliter fuisse datam: Ob transgressiones, inquit, data fuit: hoc est, ne liceret Judæis secure vivere, atque in extremam prolabi malitiam, sed ut lex illis freni vice foret imposita, erudiens, componens, prohibensque transgredi, si minus omnia, certe aliquot præcepta. Itaque non mediocris erat ex lege fructus. Sed

[1] Galat. III, 16-18. — [2] Ibid. 19.

quousque? « Donec veniret semen, cui promissio facta fue-» rat. » De Christo loquitur. Proinde si usque ad Christi adventum data est, quid eam longius et ultra tempus prorogas? « Disposita per Angelos in manu Mediatoris. » Aut sacerdotes vocat Angelos, aut dicit Angelos subministrasse ferendæ legi. Mediatorem autem hic appellat Christum, declarans quod is ante legem fuerit, ipseque legem dederit. « Mediator autem unius non est, sed Deus unus est[1]. »

V. Quid hic dicturi sunt hæretici. Etenim si quod solus Pater dicitur verus Deus, obstat quominus Filius sit verus Deus, profecto nec Deus erit, quod de solo Patre dicatur : « Deus unus est [2]. » Quod si dum unus Deus dicitur Pater, Deus est et Filius[3] : perspicuum est, quod cum solus Pater dicitur verus Deus, verus Deus sit et Filius. Mediator autem, inquit, duorum quorumpiam mediator est. Cujus igitur mediator fuit Christus? Clarum est quod inter Deum et homines intercesserit. Vides-ne quomodo declarat quod ipse etiam legem dederit? Quod si ille legem dedit, habet etiam auctoritatem abrogandi. « Lex igitur » adversus promissa Dei[4] ? » Nam si in semine Abrahæ repromissiones datæ sunt, lex autem inducit maledictionem, est utique adversus promissa Dei. Quomodo igitur solvit objectionem ? Primum quidem negat dicens : « Absit. » Deinde etiam probat, ita loquens : « Nam si fuisset data » lex, ut posset vivificare, vere ex lege fuisset justitia[5]. » Quod autem dicit, hoc est : Si in lege, inquit, vitæ spem habuissemus, et hæc potestatem habuisset nostræ salutis, fortassis ista recte diceres. Si vero per fidem servat, etiam si lex maledictos reddat, nihil detrimenti capiebas, postquam venit fides, omnia dissolvens. Nam si per legem fuisset repromissio, jure metuisses ne exclusus a lege si-

[1] Galat. III, 20. — [2] Deut. VI, 4. — [3] 1 Cor. VIII, 6. — [4] Galat. III, 21. — [5] Ibid.

mul et a justitia excudereris. At si ideo data est lex, ut omnes concluderet, hoc est, coargueret, ostenderetque eis ipsorum peccata, non solum non obstat quominus consequaris repromissiones, verumetiam confert ad eas adipiscendas. Hoc itaque significans dicebat : « Sed con-» clusit Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio per » fidem Jesu Christi daretur credentibus[1]. » Nam quoniam Judæi ne sentiebant quidem sua peccata, non sentientes autem nec desiderabant remissionem, dedit legem quæ proderet vulnera, quo medicum requirerent. Quod enim dixit : « Conclusit, » perinde valet ac si dixisset, Coarguit, et coargutos continuit in metu. Vides quod non solum adversus Dei promissa data non fuit, verumetiam pro promissis ? Etenim si lex sibi negotium hoc vindicasset et auctoritatem habuisset, recte ista dicerentur. Sin alteri currit, ac propter illum omnia facit, quomodo est adversus promissa Dei? Nam si lex data non fuisset, omnes in malitiam fuissent devoluti, neque quisquam Judæorum Christum auditurus fuisset. Nunc vero data lex, hæc duo præstitit bona ; alterum quod virtutem mediocrem docuit eos qui ipsi attendebant ; alterum, quod ipsis suaserit ut agnoscerent sua peccata, quæ res illos maxime reddidit promptos ad quærendum Filium. Itaque qui non crediderunt legi, eo quod non condemnarent sua peccata, non crediderunt Christo. Idque significans ait : « Ignorantes » enim Dei justitiam, et propriam justitiam statuere quæ-» rentes, justitiæ Dei non fuerunt subjecti [2]. Prius quam » autem veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in » futuram fidem, quæ erat revelanda in nos[3]. » Vides ut dilucide quæ diximus declarat ? Nam quod dixit : « Custo-» diebamur ; et conclusi, » nihil aliud significat, quam tutelam ex legis præceptis adhibitam. Lex enim timore ve-

[1] Galat. III, 22. — [2] Rom. X, 3. — [3] Galat. III, 23.

luti muro quodam continens illos, per ipsam secundum legem vitam, reservabat illos fidei. « Itaque lex pædagogus » noster fuit ad Christum, ut ex fide justificaremur[1]. » Pædagogus autem non adversatur præceptori, sed adjuvat, arcens adolescentem ab omni vitio, reddens illum idoneum omni studio percipiendis iis quæ tradit præceptor. Verum cum jam habitum collegerit, discedit pædagogus. Ideo dicit : « At ubi venit fides, quæ in virum perfectum » educit, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes enim » filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu[2]. » Itaque si lex est pædagogus ; et sub hoc custodiebamur conclusi, non adversatur gratiæ, sed adjuvat. Quod si, postquam advenit gratia, perseverat constringere, tum est adversaria. Etenim si quos oportebat exire ad illam, apud sese concludat, tum nostram corrumpit salutem. Quemadmodum si lucerna quæ noctu præluxit, jam orto die vetaret nos obtueri solem, non præstaret officium, verumetiam læderet : itidem et lex, si obstaret ad meliora pergentibus. Qui ergo nunc eam servant, ii maxime traducunt illam : siquidem et pædagogus tunc ridiculum reddit adolescentem ; cum tempore postulante ut ab eo discedat, apud se detinet. Et ideo Paulus sic ait : « Posteaquam venit fides, » non amplius sub pædagogo estis. » Itaque non amplius sub pædagogo sumus. « Omnes enim filii Dei estis. » Papæ, quanta fidei vis, et quomodo eam progressu sermonis aperit ? Prius enim ostendit, quod fides redderet filios Patriarchæ : Scitote, inquiens, qui ex fide sunt, hos esse filios Abrahæ. Nunc vero demonstrat eosdem esse filios Dei. Omnes, inquit, estis filii Dei per fidem quæ est in Christo Jesu : per fidem, non per legem. Posthæc quoniam res est magna et admirabilis, explicat et modum quo fiunt filii Dei. « Quicumque enim in Christum bapti-

[1] Galat. III, 24. — [2] Ibid. 25, 26.

» zati estis, Christum induistis[1]. » Et cur non dixit, Quicumque in Christum baptizati estis, ex Deo nati estis? hoc enim congruebat ad demonstrandum quod essent filii. Sed rem ille modo tremendo magis exponit. Etenim si Christus est Filius Dei, tu vero illum induisti, cum habes Filium in te, et in illum per similitudinem transformatus es in eamdem cognationem, unamque speciem perductus es. « Non est Judæus neque Græcus; non est servus » neque liber; non est mas aut fœmina : omnesenim vos » unus estis in Christo Jesu[2]. » Vides animam insatiabilem? Cum enim dixisset : Omnes facti sumus filii Dei per fidem, non hic gradum sistit; sed quærit etiam amplius aliquid invenire, quod evidentius approbare queat propiorem erga Christum conjunctionem. Cumque dixisset, « Christum induistis, » ne hoc quidem dicto contentus est, sed explanans illud, ultra talem conjunctionem progreditur, « Et omnes unus estis in Christo Jesu, » hoc est, eamdem formam, eumdem typum habetis omnes, videlicet Christi. Quid his verbis esse possit magis stupendum aut reverendum? Qui prius erat Ethnicus, aut Judæus, aut servus, nunc obambulat formam gestans non Angeli, neque Archangeli, sed universorum Domini in sese Christum repræsentans. « Quod si vos estis Christi, ergo Abrahæ se» men estis, ac secundum repromissionem hæredes[3]. » Vides ut quod antea dixerat, nunc demonstrat, videlicet de semine, quod Abrahæ et semini ejus benedictiones sint datæ?

[1] Galat. III, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 29.

CAPUT IV.

Dico autem, quanto tempore hæres parvulus est, nil differt a servo, cum sit dominus omnium. Sed sub tutoribus et procuratoribus est, usque ad tempus præfinitum a patre. Sic et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes [1].

I. Parvulum hic non ætate dicit, sed animo, significans quod Deus initio voluerit ista largiri : verum ubi vidit nos adhuc puerili esse affectu, passus est nos sub elementis mundi agere, hoc est, sub neomeniis et sabbatis. Nam hi dies nobis a lunæ solisque cursu redeunt. Proinde si nunc quoque vos sub legem redigunt, nihilo secius faciunt quam si vos tempore ætatis adultæ rursus ad relictum pueritiæ tempus traherent. Vides quanta res sit observatio dierum? Eum qui dominus est ac paterfamilias, et omnem potestatem habet, in famuli locum redigit. « At ubi » venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum » ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant » redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus [2]. » Duas hic causas refert ac beneficia assumptæ carnis, videlicet liberationem a malis, et bonorum subministrationem, quæ quidem nullus præstare poterat, nisi ipse solus. At quæ tandem erant illa? Liberari a maledicto legis, et adoptari in jus filiorum. Ait enim : « Ut eos qui sub lege erant re- » dimeret, et ut adoptionem filiorum reciperemus. » Pulchre dixit : « Reciperemus, » indicans esse debitum. Jam

[1] Galat. IV, 1-3. — [2] Ibid. 4, 5.

olim id repromisit Abrahæ, quemadmodum et ipse multis verbis declaravit his de rebus factas repromissiones. Et unde constat, inquies, nos factos esse filios Dei? Dixit modum unum, quia Christum induimus, qui est Filius. Dicit et alterum, quia spiritum adoptionis accepimus. « Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui » in corda vestra, clamantem : Abba Pater. Itaque jam non » es servus, sed filius. Quod si filius, ergo et hæres Dei » per Christum[1]. » Non enim potuissemus illum appellare Patrem, nisi prius facti fuissemus filii. Si igitur pro servis, liberos; pro parvulis, adultos; pro alienis, hæredes ac filios fecit gratia; annon absurdum, et admodum ingrati animi sit, hac omissa, redire ad ea quæ relicta sunt a tergo? « Sed tunc quidem ignorantes Deum, serviebatis » iis qui natura non sunt dii. Nunc autem cum cognoveri- » tis Deum, imo potius cogniti sitis a Deo, quomodo de- » nuo convertimini ad infirma et egena elementa, quibus denuo vultis servire[2]. » Hic ad eos qui ex Gentibus crediderant, orationem dirigens ait, quod res hujusmodi sit idololatria, qualis est dierum observandorum custodia, quodque nunc his gravius debetur supplicium. Ideo elementa vocavit, non natura deos, hæc ipsa persuadere cupiens, eosque in majorem impellere perturbationem. Hoc autem vult significare : Tunc quidem obtenebrati, et in errore versantes, humi trahebamini : nunc vero posteaquam novistis Deum, vel cogniti potius estis ab illo, quî fieri potest ut non vobis majus et acerbius supplicium accersatis, post tantam vobis impensam curam, in eumdem relapsis morbum? Neque enim vos labore vestro Deum invenistis, sed vos quidem in errore versabamini; ille vero vos ad se traxit. Porro elementa infirma vocat et egena, quod nullam vim habeant ad bona proposita. « Dies obser-

[1] Galat. IV, 6, 7. — [2] Ibid. 8, 9.

» vatis, et menses, et tempora, et annos[1]. » Ex his clarum est, quod non solum circumcisionem eis prædicaverant illi, verumetiam dies festos, et neomenias. « Timeo de » vobis, ne forte frustra laboraverim erga vos[2]. » Vides viscera apostolica? illi jactantur fluctibus, et hic tremit ac metuit : ideo vehementer illis incutiens pudorem, hoc ait, Laboravi erga vos : perinde quasi dixisset, Ne tantos meos sudores reddatis inanes. Cum autem dicit, Metuo, et addit, Ne forte : simul et metum illis injecit, et in bonam spem erexit. Non enim dixit : Frustra laboravi, sed, ne forte. Nondum, inquit, accidit naufragium, sed adhuc tempestatem hoc parturientem cerno : propterea metuo, non despero. Vobis enim in manu est totum hoc corrigere, et ad pristinam redire tranquillitatem. Deinde ea tempestate jactatis manum porrigens, se ipsum in medium profert dicens : « Estote sicut ego, quoniam ego sicut » vos[1]. » Hæc ad eos qui crediderant ex Judæis ; ideo semet in medium affert, hinc illis persuadere cupiens ut vetera relinquant. Nam etiamsi nullum alium haberetis pro exemplo, sufficiebat me tantum intueri, ut talem faciatis mutationem, facileque sumatis fiduciam. Ergo me intuemini. Nam et ego simili modo quondam fueram affectus, et quidem vehementer, et ardebam studio legis : attamen postea non veritus sum legem relinquere, nec ab illo vitæ instituto desciscere. Et hæc vos probe nostis, quomodo supra modum certarim pro retinendo judaïsmo, et quomodo postea majore studio eum reliquerim. Ac recte quidem illud posteriore posuit loco. Siquidem multi homines, etiamsi innumeras inveniant rationes easque justas, tamen ab eo quod est cognatum, magis attrahuntur : cumque viderint alium hæc agentem, facilius hærent iisdem. « Fratres, rogo vos, nihil me læsistis. » Vide ut

[1] Galat. IV, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12.

rursus honorifico nomine compellat illos, hoc ipsum autem gratiam commemorat. Postquam enim illos acriter perstrinxerat undique facta comparans, ostenderatque eos legem transgredi, atque omni ex parte in eos jacula torserat, rursus medicatur ac mitigat, lenioribus utens dictis. Quemadmodum qui perpetuo mitigat in medicando, remissum hominem facit : ita semper asperis uti sermonibus, magis exacerbat hominem ; ideo bonum est ubique moderatis uti. Vide igitur quomodo se purgat super iis quæ dixit, declarans se non sine causa infensum illis visum esse, sed curam illorum gerentem talia dixisse. Etenim postquam altiorem fecerat sectionem, deinceps hanc consolationem velut oleum infundit ; ac declarans non ab odio nec a simultate profecta esse quæ dicta sunt, commonefacit illos charitatis, quam illis exhibuerat : miscetque laudem excusationi.

II. Ideo dicit : « Rogo vos, nihil me læsistis, sed scitis » quod ob infirmitatem carnis meæ evangelizaverim vobis » prius, ac meam tentationem, quæ erat in carne mea, non » sprevistis[1]. » Verum illud nihil adhuc magni est, in nullo læsisse. Neque vulgaris sane homo eum qui non fecit injuriam lædere vellet, frustraque et sine causa molestus esse. Vos autem non solum non læsistis, verumetiam multam et inenarrabilem exhibuistis benevolentiam : ac fieri nequaquam possit, ut quibus tantæ cnræ fuisset, hæc iis ex malevolentia loqueretur. Non igitur ob inimicitiam hæc loquor ; sed ex affectu ac sollicitudine : « Rogo vos, » nihil me læsistis. Nostis autem quod ob infirmitatem » carnis meæ evangelizaverim vobis. » Nihil illa beata anima mansuetius, nihil dulcius, nihil amantius. Proinde nec illa superiora ab impotente iracundia, animique commotione fuerant profecta, sed ex abundantia sollicitudinis.

[1] Galat. IV, 13, 14.

Et quid dico, non læsistis me? multam etiam ac sinceram sollicitudinem erga me exhibuistis. « Nostis enim, inquit, » quod ob infirmitatem carnis evangelizaverim vobis, et » tentationem, quæ erat in carne mea, non sprevistis neque » respuistis. » Quid tandem est quod dicit? Ejiciebar, inquit, flagellabar, innumeras mortes sustinebam prædicans vobis, ac ne sic quidem sprevistis me. Nam hoc innuit dicens: « Tentationem, quæ erat in carne mea, non sprevis- » tis, neque respuistis. » Vides prudentiam spiritalem? In ipsa enim purgatione pudorem illis ingerit, ostendens quam multa pro illis passus fuerit. Attamen horum, inquit, nihil vobis fuit offendiculo, nec ob afflictiones et persecutiones meas aversati me fuistis. Hoc enim vocat infirmitatem ac tentationem. « Sed velut Angelum » Dei excepistis me. » Annon igitur absurdum sit, persecutionibus agitatum, exilio propulsum, velut Angelum Dei excipere, admonentem et hortantem ad utilia non recipere? « Quæ est igitur beatitudo vestra? Nam præbeo vobis » testimonium, quod si fieri potuisset oculos vestros eruisse- » tis, mihique dedissetis. Itaque inimicus factus sum vobis, » vera loquendo vobis[1]. » Hic dubitat ac vehementer admiratur, cupitque ab ipsis mutationis causam discere. Quis enim, inquit, vos seduxit, ac persuasit, ut aliter sitis erga nos affecti? Nonne vos estis qui mihi inserviebatis, qui mei curam gerebatis, qui me oculis chariorem habebatis? Quid igitur accidit? unde inimicitia? unde suspicio? An quia vera locutus sum vobis? Atqui hac de causa par erat, ut me magis in honore haberetis, majoresque studio prosequeremini. Nunc autem inimicus factus sum, vera loquens vobis. Ego, inquit, aliam causam non novi, quam quod vera dixerim vobis. Et vide quanta humilitate sese excusat. Neque enim ex officiis quæ ipse in eos con-

[1] Galat. IV, 15, 16.

tulerat, sed ex iis quæ illi in ipsum præstiterant, ratiocinatur fieri non posse, ut hæc ex malevolentia dicantur. Non enim sic locutus est : Et quî fieri potest, ut qui vestri causa flagellabatur, ejiciebatur, innumera patiebatur mala, nunc vobis insidietur ? Sed de quibus gloriari poterant illi, ab iis argumenta colligit, dicens : Quomodo potest, qui a vobis sic honoratus est, qui ut Angelus exceptus est, contraria rependere ? « Æmulantur vos non bene, » sed excludere vos volunt, ut ipsos æmulemini [1]. » Est enim bona æmulatio cum quis sic æmulatur, ut virtutem imitetur. Est et mala æmulatio, cum quis ea facit, ut recte agentem depellat a virtute. Quod sane et isti nunc conantur, studentes vos a perfecta cognitione detrudere, et ad mutilatam ac spuriam deducere : non aliam ob causam, nisi ut ipsi quidem in loco magistrorum sedeant, vos autem, qui nunc estis illis sublimiores, in classe discipulorum collocent. Hoc enim declaravit dicens, ut ipsos æmulemini. Ego vero, inquit, contrarium opto, ut illos antecedatis, et perfectioribus exemplum efficiamini. Quod sane factum est cum apud vos essem : ideo subjunxit : « Bonum est æmulari in bono semper, et non so- » lum cum adsum apud vos [2]. » Hic subnotat ipsius absentiam hujus mali fuisse causam, idque beatum esse, si discipuli non solum præsente magistro mentem quam oportet, obtineant, verumetiam absente. Cæterum quoniam illi nondum ad hoc perfectionis pervenerant, omnia facit, ut in hoc illos instruat. « Filioli mei quos iterum » parturio, donec Christus formetur in vobis [3]. » Vide com- » motum, vide turbatum. « Fratres mei, rogo vos, filioli » mei quos iterum parturio. » Matrem refert de liberis trepidantem. Donec formetur Christus in vobis. Vides paterna viscera ? vides anxietatem Apostolo dignam ? vides

[1] Galat. IV, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19.

qualem emittit ejulatum, multo tristiorem, quam solet esse parturientium? Corrupistis, inquit, imaginem, perdidistis cognationem, formam immutastis : opus est ut renascamini, utque refingamini. Et tamen filios voco fœtus abortivos. Verum hunc in modum non loquitur, sed aliter : parcit enim illis, nec vult ferire, nec vulnera vulneribus addere : at quemadmodum eruditi medici eos qui in longum incidunt morbum non protinus ac semel, sed ex intervallo curant, ne despondentes animum, pereant : sic et hic beatus. Nam et hi parturientis dolores hinc corporis sunt acriores, quo major erat affectus charitatis, et peccatum erat non vulgare.

III. Hoc enim semper dixi, nec dicere desinam, quod pusilla quæpiam trangressio rerum faciem et formam vitiavit. « Vellem esse præsens apud vos nunc, et mutare » vocem meam [1]. » Considera mihi sibi non temperantem, considera ferventem, considera non potentem talia ferre : talis nimirum res est charitas ; non contentus est verbis, sed insuper quærit præsentiam. « Ut, inquit, immutem » vocem meam. » Hoc est, ut vertam eam in ploratum, ut moveam lacrymas, quo simul omnia ad lamenta pertraham. Per Epistolam enim non licebat ostendere lacrymas, neque gemitum. Et hinc ardet præsentiam desiderans. « Quoniam confundor in vobis. » Non enim, inquit, habeo quid dicam, quid cogitem. Unde hoc, ut qui prius cœlorum culmen ascenderatis partim ob pericula fidei causa tolerata, partim ob signa quæ per fidem edidistis, nunc adeo repente ad tantam vilitatem deducti sitis, ut ad circumcisionem et sabbata pertrahamini, et judaïzantibus adhæreatis? Ob id etiam initio dixerat : « Miror quod » tam cito transferimini [2]. » Et hic dixit : « Confundor in vo- » bis, » perinde quasi dixisset : Quid dicam? quid loquar?

[1] Galat. IV, 20. — [2] Id. I, 6.

quid cogitabo ? perplexus sum ; unde et plorem necesse est : quod quidem in rebus perplexis faciunt etiam Prophetæ. Est autem hæc non levis curandi ratio, si non solum consulas, verumetiam lamenteris. Nam hoc et Milesiis loquens dicebat. « Triennium cum lacrymis admonere vos » non cessavi [1] : » Idem hic dicit, ut immutem vocem meam. Siquidem quoties rebus perplexis ac desperatis præter spem obortis victi sumus, deinceps ad lacrymas vertimur. Posteaquam igitur objurgarat acriter, et pudorem incusserat, ac rursus hæc mitigaverat, deinde ad lacrymas vertitur. Hæc autem comploratio non solum habet increpationem, verumetiam blandiloquium. Neque enim exasperat sicut castigatio : neque remissum facit, quemadmodum mitigatio, sed remedium est utrinque mixtum, multamque vim habet ad exhortandum. Posteaquam igitur deploravit, et eorum mentem emolliit, ac vehementius sibi conciliavit, denuo redit ad contentionem, majus proponens caput, et ostendens quod ipsa lex nolit se servari. Tum quidem ab Abraham sumptum exemplum adduxerat, nunc vero legem ipsam inducit admonentem ne servetur, sed ut ab ipsa jam secedant, quod erat vehementius. Itaque si legi parere vultis, inquit, discedite ab illa : nam hoc vult ipsa. Verum hoc pacto non loquitur, sed alia ratione idem agit, admiscens etiam historiam. « Dicite » mihi, qui sub lege vultis esse, legem non auditis [2] ? » Recte dixit, qui vultis. Neque enim hoc gerebatur, neque rerum series hoc postulabat, sed illorum intempestiva contentio. Legem autem hic vocat, librum conditi mundi, quod alias crebro facit, Vetus omne Testamentum sic appellans [3]. « Scriptum est enim, quod Abraham duos filios » habuit, unum ex ancilla, et alterum ex libera [4]. » Rursus ad Abraham revertitur, non eadem iterans, sed quoniam

[1] Act. xx, 31. — [2] Galat. iv, 21. — [3] Gen. xvi. — [4] Galat. iv, 22.

apud Judæos Patriarchæ nomen admodum erat celebre, declaratque, quod illinc figuræ ceperint initium, quodque ea quæ nunc fiunt, prius in illo fuerint depicta. Cumque prius demonstrasset Galatas esse filios Abrahæ, quoniam non ejusdem dignitatis erant Patriarchæ filii, quorum alter ex ancilla, alter ex libera susceptus erat, jam deinceps declarat eos non solum esse filios, sed eo modo filios, quo fuit ille liber ac nobilis. Tanta est fidei vis. « Sed is » quidem qui ex ancilla, secundum carnem natus est : qui » vero ex libera, secundum repromissionem[a]. » Quid est, secundum carnem? Quoniam dixerat quod fides nos jungit Abrahæ, idque videbatur audientibus esse incredibile, si qui ex illo nati non fuissent, eos vocaret filios illius, ostendit hoc quod videbatur incredibile, divinitus esse factum. Nam Isaac non secundum naturæ ordinem, neque secundum conjugiorum legem, neque secundum carnis vires natus, et filius et germanus filius fuit, ex aridis corporibus satus, et a vulva illa progressus. Neque enim caro conceptum, neque semen partum dedit. Siquidem vulva bis erat emortua, et propter ætatem, et propter sterilitatem, sed Dei sermo illum efformavit. In servo autem non itidem factum est, sed ille naturæ legibus, et conjugiorum more natus est. Attamen qui non erat secundum carnem natus, prælatus est ei qui secundum carnem natus fuerat. Itaque ne vos conturbet, quod secundum carnem nati non estis. Nam ob hoc ipsum maxime estis illius cognati vos, quod secundum carnem non estis. Quandoquidem secundum carnem esse natum, non solum non reddit honoratiores, verumetiam efficit minus honorabiles. Mirabilior enim magisque spiritualis est partus qui non est secundum carnem; idque patet ex iis qui cœlitus nati sunt. Natus est enim secundum carnem Ismaël, sed servus erat,

[a] Galat. IV, 21.

nec id solum, verumetiam ejectus est e patriis ædibus, Isaac vero per repromissionem natus, tanquam verus, ut erat, filius et ingenuus, omnium dominus fuit. « Quæ sunt » per allegoriam dicta[1]. » Præter usum autem figuram dixit allegoriam. Hoc autem vult significare. Hæc historia non hoc solum declarat quod apparet, verum et alia quædam prædicat, unde et allegoria dicta est. Quid autem prædicavit? Nihil aliud quam hæc omnia quæ nunc fiunt. « Hæc enim sunt duo testamenta, unum quidem a monte » Sina in servitutem generans, qui est Agar[2]. » Hæc sunt. Quænam? Matres puerorum illorum Sara et Agar. Duo vero testamenta quid sunt? duæ leges. Quoniam nomina fœminarum erant in historia, perseveravit Apostolus in appellatione generis, et ex ipsis nominibus multam ostendit consequentiam. Quomodo ex ipsis nominibus? « Agar » enim mons Sina est in Arabia[3]. » Agar dicta est ancilla. Mons autem Sina, ita sonat illius gentis lingua.

IV. Itaque omnes qui ex Veteri Testamento nati sunt, oportet servos esse. Nam mons ille, ubi Vetus Testamentum datum est, commune nomen habens cum ancilla, complectitur etiam Jerosolymam. Nam hoc est quod ait: « Qui con- » junctus est ei quæ nunc est Jerusalem. » Hoc est, vicinus est, contiguus est. « Servit autem cum filiis suis. » Quid igitur ex hoc docet? Quod non solum illa fuit ancilla, ac servos genuit, verumetiam hæc, videlicet Testamentum, cujus figura fuit ancilla. Siquidem Jerosolyma finitima est monti cognomini ancillæ. In hoc autem monte etiam Testamentum est datum. Ubi ergo est figura Saræ? Audi. « Quæ autem sursum est Jerosolyma, libera est[4]. » Non igitur qui ex ea nascuntur, servi sunt. Inferioris igitur Jerosolymæ figura erat Agar, quod palam est ex monte ejus nominis : supernæ vero typus est Ecclesia. Attamen non

[1] Galat. IV, 24. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. 26.

est contentus figuris, verum et Esaïam adhibet testem iis quæ dicta sunt. Cum enim dixisset supernam illam Jerusalem esse matrem nostram, et hanc vocasset Ecclesiam, citat Prophetam ipsi suo calculo suffragantem[1] : « Exulta, » inquit, sterilis, quæ non paris; erumpe, et clama quæ non » parturis, quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ » habet virum[2]. » Quæ igitur antehac sterilis, et quæ deserta? Annon perspicuum est hanc esse Ecclesiam ex gentibus, quæ antehac Dei cognitione fuit privata? Quæ vero est illa quæ habet virum? Nonne liquet hanc esse Synagogam? Attamen hanc multitudine liberorum superavit sterilis, siquidem hæc unam duntaxat habebat gentem; sed Ecclesiæ filii, Græciam, Barbariam, terram, mare, denique orbem universum implent. Vides ut factis quidem Sara, verbis autem Propheta nobis futura subnotarint? Sed et illud considera: sterilem appellavit Esaïas, et hanc ostendit factam complurium liberorum matrem. Idem sub figura accidit in Sara. Nam et hæc cum esset sterilis, numerosæ sobolis mater est facta. Cæterum ne hæc quidem Paulo sufficiebant, verumetiam quomodo sterilis mater sit facta disquirit, ut hinc etiam ad veritatem accommodet figuram, ideoque subdit dicens : « Nos autem, fratres, secundum Isaac repro- » missionis filii sumus[3]. » Non enim sterilis tantum erat Ecclesia, quemadmodum Sara, neque solum multorum liberorum mater facta est ut illa, sed et ita genuit, ut illa. Ut enim illam non natura, sed Dei repromissio fecit matrem; nam qui dixit : « Secundum tempus hoc veniam, et » erit Saræ filius[4], » idem ingressus in uterum, infantem formavit; sic et nostra regeneratio, natura quidem nulla est; at verba Dei, quæ norunt fideles, in aquæ lavacro per sacerdotem pronuntiata, tanquam in utero quodam formant ac regenerant eum qui baptizatur. Proinde si sterilis filii,

[1] Isaï. LIV, 1. — [2] Galat. IV, 27. — [3] Ibid. 28. — [4] Gen. XVIII, 10.

et liberi sumus. Et quænam est ista libertas, dixerit aliquis, cum Judæi quidem constringerent ac flagellarent eos qui crediderant : illi vero qui putabantur esse liberi, persecutionibus affligerentur? Hæc enim accidebant cum arderet fidelium persecutio. Verum ne hoc vos perturbet, inquit, quandoquidem hoc quoque præcessit in figura. Nam et Isaac cum esset liber, a servo Ismaële persecutionem sustinuit, ideoque subjungit dicens : « Sed quemadmodum tunc » qui secundum carnem natus erat, persequebatur eum qui » natus erat secundum spiritum : ita et nunc. Sed quid » dicit Scriptura? Ejice filium ancillæ. Non enim erit hæres » filius ancillæ cum filio liberæ[1]. » Quid igitur? Hæccine consolatio est, demonstrasse liberos a servis persecutionem perpeti? nequaquam, inquit. Neque enim hic subsisto, sed audi quæ sequuntur, et tunc accipies consolationem, quæ sufficiat leniendis pusillanimorum persecutionibus. Quænam igitur sunt quæ sequuntur. « Ejice filium ancillæ. » Non enim erit hæres cum filio liberæ? » Vidisti-ne signa temporariæ tyrannidis, et intempestivæ arrogantiæ? Ejectus est e paternis facultatibus puer, fitque et exul et erro simul cum matre. Jam mihi considera quam sapienter ista dicta sint. Non enim dixit, persequebatur, et ideo tantum ejectus est, sed, ne fieret hæres. Neque enim ob temporariam persecutionem hanc de illo pœnam sumpsit. Nam id quidem leve erat, ac nihil ad eam rem, sed non permisit illum consortem fieri bonorum filio paratorum, significans quod etiam sublata persecutione, hoc illi ab initio prius signatum esset : quæ res non repetit initium a persecutione, sed a voluntate Dei. Nec dixit, « Non erit hæres filius Abrahæ : » sed, « Filius ancillæ, » a viliore genere illi cognomen addens. At Sara sterilis erat; nam et Ecclesia ex gentibus congregata talis erat. Vides in omnibus servari figu-

[1] Galat. IV, 29, 30.

ram ? Sicut enim illa, cum per omnes pristinos ætatis annos non peperisset, in extrema senectute fit mater : ita et hæc, ubi venit plenitudo temporis, parit. Hoc autem et Prophetæ prædixerant dicentes : « Lætare sterilis quæ non paris, » erumpe et clama quæ non parturis : quoniam multi filii » desertæ, magis quam ejus quæ habet virum[1]. » Ecclesiam sic vocantes. Non enim noverat Deum ; tamen ubi cognovit, vicit numerosæ sobolis Synagogam. « Itaque, fratres, » non sumus ancillæ filii, sed liberæ[2]. » Hæc omnia movet versatque, ostendere studens id quod factum est, non esse nuperum, neque recens, sed jam inde ab initio et ante multa sæcula præfiguratum. Annon igitur absurdum, ante tantum sæculorum selectos, ac libertatis consortes, ultro semetipsos in servitutis jugum tradere ? Post hæc aliam addit causam quæ persuadeat eis ut in dogmatibus perseverent.

CAPUT V.

Libertate igitur, qua Christus vos liberavit, state[3].

I. Num vos ipsos liberastis, quandoquidem rursum ad priorem recurritis dominatum? Ipse est qui vos liberavit, alius est qui pretium dedit pro vobis. Vides quot modis illos abducat ab errore judaïco? Primum ostendens extremæ dementiæ esse, eos, qui pro servis facti fuerant liberi, pro liberis velle fieri servos. Deinde quod erga beneficium immemores et ingratos sese declaraturi sint, contemnentes eum qui liberavit, et amantes eum qui in servitutem pertraxit. Tertio loco, quod hoc esset impossibile. Lex enim jam non habebat dominium, cum alter nos omnes semel

[1] Isaï. LIV, 1. Luc. XXIII, 29. — [2] Galat. IV, 31. — [3] Id. V, 1.

ab illius dominatu redemerit. Cum vero dicit, State, fluctuationem subindicat. «Ac ne rursum jugo servitutis impli» cemini.» Nomine jugi, negotii molestiam illis significat: et cum ait, rursum, ingentem illorum indicat stupiditatem. Nam si non fuissetis hanc experti molestiam, non eratis perinde graviter incusandi. Verum si cum experimento cognitum habeatis quam grave sit hujus jugi pondus, post hæc denuo vos ipsos eidem submittitis, quam veniam mereri poteritis? «Ecce ego Paulus dico vobis, quod si cir» cumcidamini, Christus nihil vobis proderit[1].» Vide quam atroces minæ. Merito, quandoquidem et Angelos anathemati devovit. Quomodo autem Christus ipsis nihil proderit? Nam ipse hoc non probavit, sed pronuntiavit, quod deinceps personæ auctoritas satis esset pro quavis probatione. Et ideo occupavit dicere: Ecce ego Paulus dico vobis: quæ vox erat confidentis iis quibus loquebatur. Nos pro nostra virili ex nobis ipsis hoc addemus, demonstrabimusque quomodo circumciso nihil profuturus sit Christus. Qui circumciditur, tanquam legem metuens circumciditur; eam qui metuit, diffidit viribus gratiæ. Porro qui diffidit, nihil fructus capit ab ea qui diffidit. Rursus alio modo: Qui circumciditur, legem facit dominam; qui vero putat illam esse dominam, eamque ex majore parte transgreditur, ex minore servans, semetipsum subjicit maledicto. Qui vero se ipsum submittit maledicto, libertatem quæ est in fide repellens, quomodo potest esse salvus? Nam si dicere fas est quiddam incredibile, hic neque Christo, neque legi fidit, sed in medio consistit, et hinc et illinc volens lucrum facere, ideo nec hinc nec illinc lucrum accipiet. Deinde posteaquam dixisset quod nihil esset illis profuturus Christus, ænigmatice ac paucis probationem affert, ita loquens: «Testificor autem omni homini qui circumciditur, quod

[1] Galat. v, 2.

» debitor est totius legis implendæ[1]. » Etenim ne putares hæc inimico animo dici : Non vobis, inquit, solum dico; sed cuivis homini, quisquis circumciditur, quod debitor est totius legis implendæ. Legis enim præcepta inter se cohærent. Et ut qui ex libero descriptus est in servitutem, non amplius facit quæ vult, sed omnibus servitutis legibus obstrictus est; ita accidit in lege, ubi pusillam aliquam legis partem receperis, teque ipsum jugo submiseris, totum illius dominatum tibi accersisti. Idem fit in hæreditate mundana : qui nihil attigit, ab omnibus liberatus est negotiis quæ sequuntur defuncti hæreditatem. Quod si paulum aliquid attigerit, etiamsi non acceperit omnia, omnibus tamen sese obstrinxit, qui partem attigit. Idem accidit in lege, non ob hunc tantum quem dixi modum, verumetiam ob alium quemdam. Legis enim partes invicem cohærent. Circumsio, ut exempli causa dicam, immolationem pecudum habet annexam, ac dierum observationem : immolatio rursus, tum diei tum loci observationem habet annexam : locus innumerabiles purgationum ritus : purificationes examen quoddam observationum secum afferunt variarum. Non enim fas est impurum sacrificare, non sacra ingredi adyta, denique non aliud quidquam ejusmodi rerum agere. Quapropter per unicum præceptum multa lex attrahit. Itaque si circumcidaris, nisi circumcidaris octavo die : aut cum octavo quidem, sed non offertur sacrificium : aut cum sacrificium quidem offertur, sed non in loco præfinito : aut si in loco præfinito, non secundum legis præscripta; aut si secundum legis præscripta, sed non purus : aut si purus, non conveniente ritu purificatus, cuncta illa pereunt. Proinde dicit : « Debitor est totius legis implendæ. » Quod si lex habet auctoritatem, noli partem implere, sed totam. Si non habet auctoritatem, ne partem quidem servare velis. « Evacuati

[1] Galat. v, 3.

» estis a Christo, quicumque in lege justificamini : a gratia » excidistis[1]. » Posteaquam argumentis rem probavit, deinceps pronuntiat, de extremo supplicio periculum esse. Cum enim is qui recurrit ad legem, nec hinc possit salutem consequi, et a gratia exciderit, quid demum nisi supplicium indeprecabile ; dum illa caret vigore, hæc vero non admittit hominem?

II. Posteaquam igitur illis hoc pacto metum auxit, ac mentem illorum perturbavit, postquam ostendit totum naufragium quod perpessuri sunt, e propinquo patefacit illis gratiæ portum ; id quod ubique facit, facillimam simul et tutissimam demonstrans illinc esse salutem. Ideo subdit dicens : « Nos enim per fidem in spiritu, justitiæ » spem accepimus[2]. » Nihil, inquit, opus habemus illis legalibus. Sufficit enim fides ad hoc, ut donet nobis spiritum, et per hunc justitiam, multaque insuper et magna bona. « In Christo enim Jesu neque circumcisio quidquam » valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem » operatur[3]. » Vides ut eos jam majore cum libertate aggreditur? Qui enim Christum induit, ne, inquit, talium sit curiosus. Atqui dixerat noxiam esse circumcisionem ; quomodo igitur eam facit indifferentem ? facit in iis, qui jam ante fidem eam habuerant, non in iis qui post fidem circumcidebantur. Vide vero quo illam dejecerit, collocans eam cum præputio. Quod enim eorum facit discrimen, fides est. Quemadmodum igitur si qui athletas deligit, sive naso adunco, sive simo, sive nigros, sive candidos eligat, nihil refert ad probationem, sed illud unum spectandum est, ut validi doctique sint : ita qui ascribendus est in Novum Testamentum, huic nihil nocent hæc omnia corporalia, si absint, quemadmodum neque juvant si adsint. Quid autem est, « Quæ per dilectionem operatur? »

[1] Galat. v, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6.

Hic illis ingentem inflixit plagam, significans hanc subreptionem inde natam, quod charitas erga Christum in eis non egerit radices. Non enim credere solum est quod quæritur, verumetiam in charitate perseverandum est; ac si dixisset : Si dilexissetis Christum, sicut oportuit, nequaquam confugissetis ad servitutem : nequaquam eum qui vos redemit, deseruissetis : non reliquissetis, nec contumelia affecissetis eum qui vos in libertatem asseruit. Subindicat autem et illos qui Galatis insidiabantur, significans quod si illi quoque charitatem habuissent erga Galatas, non ista facere sustinuissent. Vult autem hoc verbo vitam illorum corrigere : « Currebatis bene, quis vos » impedivit[1] ? » Non hoc interrogantis est, sed deplorantis et anxii. Quomodo tantus cursus interruptus est ? Quis est qui tantum potuit ? Qui omnibus quidem superiores, et in magistrorum eratis ordine, ne in discipulorum quidem classe mansistis. Quid accidit ? quis tantum valuit ? Hæc sunt exclamantis ac lamentantis, sicut et antea dicebat : Quis vos fascinavit ? « Persuasio non est ex eo qui » vocavit vos[2]. » Non in hoc vos vocavit, ut ad istum vacillaretis modum. Non hanc legem vobis præscripsit, ut judaïzaretis. Deinde ne quis diceret : Quid rem verbis attollis, et oratione reddis atrocem ? unicum tantum legis præceptum servavimus, et tantos cies tumultus ? Audi quomodo terrorem illis incutit, non ex præsentibus, sed ex futuris, loquens hunc in modum : « Exiguum fermen- » tum totam massam corrumpit[3]. » Sic et vos, inquit, hoc exiguum malum si non corrigatur, poterit in perfectum judaismum pertrahere, sicut fermentum conspersionem. « Ego confido de vobis in Christo, quod nihil aliud sen- » tietis[4]. » Non dixit, Non sentitis : sed, Non sentietis, hoc est, corrigemini. Unde hoc nosti ? Non dixit, scio : sed,

[1] Galat. v, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 10.

confido. Confido, inquit, Deo, et illius opem invoco ad vestri correctionem. Confido. Nec simpliciter dixit, Confido de vobis, sed adjecit, in Christo. Ubique enim laudi miscet accusationem. Quasi dixisset : Novi meos discipulos, novi quam sitis correctu faciles. Confido partim ob Christum, qui non patitur quidlibet etiam perire, partim propter vos, qui cito potestis revocare vos ipsos. Simul autem et adhortatur, ut ipsi etiam studium adhibeant : tanquam non possint a Deo consequi, nisi pariter quod in ipsis situm erat, adhibeant. « Qui autem conturbat vos, » portabit judicium suum, quisquis fuerit. » Utrinque excitat illos, tum ex eo quod illis addidit fiduciam, tum ex eo quod pseudo-apostolos execratur, aut de illis prophetiam emittit. Tu vero jam illud mihi considera, ut nusquam nomen edidit insidiantium, ne fierent impudentiores. Quod autem dicit, illud est : Non quia vos nihil aliud sentietis, ideo seductionis auctores liberati sunt a supplicio, sed dabunt pœnas. Non enim par est, ut aliorum probitas aliorum malitiam sublevet. Hoc autem facit, ne et alios rursus invadant. Nec simpliciter dixit : Qui conturbat, sed exaggeravit sermonem, dicens : « Quisquis fuerit. Ego au- » tem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid » etiamnum persecutionem patior[1] ? » Quoniam traducebatur Apostolus hoc nomine, quod ubique judaïzaret, ficteque prædicaret : vide quam pure semet explicet a suspicione, ipsos appellans testes. Nam vos quoque scitis, inquit, istam fuisse persecutionum mearum causam, quod a lege jubeam desciscere. Itaque si circumcisionem prædico, cur persecutionem patior ? Neque enim aliud crimen mihi possunt intendere qui ex Judæis sunt, præterquam hoc solum. Nam si concessissem ut servatis majorum ritibus crederent, mihi non fuissent insidiati, nec ii qui cre-

[1] Galat. v, 11.

diderunt, nec ii qui non crediderunt : cum nihil ex ipsorum institutis labefactaretur. Quid igitur ? Annon prædicavit circumcisionem ? Annon circumcidit Timotheum ? Circumcidit quidem.

III. Quomodo ergo dicit : Non prædico ? Et hic ejus disce accurationem. Non enim dixit, Non facio circumcisionem, sed, non prædico : hoc est, non ita jubeo credere. Etenim ne hinc caperes dogmatum confirmationem. circumcidi quidem, sed non prædicavi circumcisionem. « Ergo evacuatum est scandalum crucis. » Hoc est, obstaculum impedimentumque sublatum est, si verum est quod dicitis. Neque enim perinde crux erat offendiculo Judæis, ut quod non pareremus patriis legibus. Etenim cum Stephanum perduxissent in consilium, non dixerunt : Hic est qui crucifixum adorat : sed « Loquitur, inquiunt, » contra legem et locum sanctum[1]. » Idem crimen Christo impegerant, quod legem solveret[2]. Propterea Paulus ait : Si concessa est circumcisio, soluta est quam habent adversum nos contentio : nulla jam inimicitia manet adversus crucem et prædicationem. Quod si quotidie cædem exercent contra nos, quomodo hoc intendunt nobis crimen ? Me quidem propter hoc adorti sunt, quod incircumcisum induxissem in templum. An igitur adeo stultus sum, inquit, ut cum permiserim circumcisionem, frustra et incassum tantum in me receperim mali, ut tantum offendiculum ponerem cruci ? Videtis enim, quod nullam ob causam æque nobis sunt hostes, atque ob circumcisionem. Num igitur adeo vecors eram, ut pro re nihili et ipse affligerer, et aliis essem offendiculo ? Porro crucis offendiculum vocavit, eo quod etiam sermo crucis hoc imperabat, idque potissimum erat quod offendebat Judæos, et vetabat ne crucem reciperent, videlicet quod juberen-

[1] Act. VI, 13. — [2] Joan. V.

tur a majorum institutis discedere. « Utinam et conci-» dantur, qui vos conturbant[1]. » Vide quam hic est amarulentus in eos qui Galatas seduxerant. In initio torquebat accusationem in seductos, semel atque iterum eos appellans stultos : verum ubi illos recte castigavit correxitque, deinceps in seductores fertur. Oportet autem vos et hanc Apostoli sapientiam perspicere, quomodo hos tanquam proprios filios, et tanquam correctionis capaces admonet, et ad mentem revocat : eos vero, qui seduxerant, velut alienos et insanabili morbo laborantes resecat, partim cum ita dicit : Portabit judicium suum quisquis fuerit : partim cum imprecans ait: Utinam et abscindantur, qui vos conturbant. Ac recte dixit ἀναστατοῦντες, hoc est, depellentes. Compulerant enim eos, ut propria patria, ut libertate, ut cœlesti cognatione relicta, alienam ac peregrinam requirerent, ut jam ab illa superna liberaque Jerosolyma exules, cogantur velut captivi, solumque vertere jussi, incertis vagari sedibus. Quapropter illis imprecatur. Quod autem dicit, hoc est : Nulla est mihi cura de illis. « Hære-» ticum enim, inquit, hominem post unam et alteram ad-» monitionem devita[1]. » Si volunt, non solum circumcidantur, verumetiam exsecentur. Ubi nunc sunt, qui se ipsos audent evirare (3), simul et apostolicam imprecationem sibi accersentes, et Dei opificium accusantes, et a Manichæis stantes? Nam illi quidem aiunt corpus insidiosum esse, malæque materiæ; hi vero factis suis, crudelibus illis opinionibus præbent ansam, dum membrum amputant velut insidians et inimicum. Itaque multo magis oportebat excæcare oculos; per oculos enim in animam descendit concupiscentia. Verum nec oculus, nec ullum aliud membrum est in culpa, sed sola prava animi affectio. Quod si non sustines, cur non et linguam ob blas-

[1] Galat. v, 12. — Tit. III, 10.

phemias? cur non et manus ob rapinas? cur non et pedes ad malitiam currentes? denique cur non totum resecas corpus? Nam et aures delinitæ tibia frequenter effœminarunt animam : et nares accepto suavi odore imposuerunt menti, et ad voluptatem lympharunt. Itaque exsecemus omnia, et aures, et manus, et nares. Verum hæc extremæ sunt impietatis, ac satanici furoris. Tantum oportet corrigere inconditum mentis impetum. Isti vero sua resecant membra. Ita malus dæmon perinde quasi erraverit opifex, persuasit ut instrumenta perderent, semper gaudens cædibus. Qui fit igitur, dicet aliquis, ut saginato corpore efferveseat concupiscentia? Ecce rursus est animi delictum. Nam saginare carnem, non est carnis, sed animi. Nam si vellet extenuare, habet idem omnem potestatem. At tu perinde facis, quasi si quis videns aliquem accendentem ignem, ac lignis impositis domum incendere, omisso eo qui fecit incendium, flammam accuset, quæ correptis multis lignis in altum se sustulerit. Atqui culpa non est ignis, sed ejus qui ignem accendit. Hic enim ad parandos cibos, ad præbendam lucem, adque alia id genus ministeria datus est, non ad conflagrationem ædium. Quemadmodum et concupiscentia ad liberorum procreationem vitæque conservationem data est, non ad adulterium, scortationes ac lascivias; ut pater fieres, non ut adulter : ut legitime verseris cum uxore, non ut contra fas eam corrumpas : ut relinquas tuum semen, non ut alienum vities. Siquidem adulterium non est naturalis appetitus, sed contumeliæ præter naturam. Siquidem appetitus ille tantum desiderat mixturam, non talem mixturam.

IV. Hæc autem mihi non temere dicta nunc sunt, sed præludimus ad disputationes quasdam, ac ceu velitamur in eos qui dicunt Dei opificium esse malum : omissa anima

socordia adversus corpus insanientes, carnemque nostram calumniantes, de quibus et Paulus deinceps disserit, non carnem incusans, sed diabolicas cogitationes. « Vos autem, » fratres, in libertate vocati estis, tantum-ne libertatem in » occasionem carni [1]. » Hic jam videtur exspatiari in sermonem moralem. Accidit autem illi quiddam novum quodque in nulla cæterarum Epistolarum accidit. Cum enim omnes in duas partes solitus sit partiri, sic ut primum de dogmatibus, in fine de moribus disserat : hic posteaquam incidit in sermonem de moribus, rursum admiscet disputationem de dogmatibus. Nam hic sermo vicissim hæret illi in pugna adversus Manichæos. Sed quid est : « Tantum-ne li- » bertatem in occasionem carni ? » Liberavit, inquit, nos Christus a jugo servitutis, liberum nobis esse voluit facere quidquid volumus, non ut hac potestate ad malitiam abutamur, sed ut majoris præmii sumamus occasionem, ad altiorem philosophiam progressi. Postcaquam enim passim legem appellat jugum servitutis, et gratiam liberationem a maledicto : ne quis suspicaretur ipsum ideo revocare homines a lege, quod liceret ex lege agere vitam, corrigit eam suspicionem, dicens : Non ut illegitima fiat vitæ ratio, sed ut legem transcendat philosophia. Soluta sunt enim legis vincula : atque hæc ego dico, non ut dejiciamur, sed ut erigamur ad altiora. Etenim tam is qui scortatur, quam is qui in virginitate perseverat, legis terminos excessit : verum non eodem modo, sed hic quidem in deteriora prolapsus, ille vero ad meliora provectus, sic ut alter prætergressus sit legem, alter supergressus. Hoc itaque dicit Paulus, Christus jugum vobis relaxavit, non ut exiliatis, aut calcitretis, sed ut absque jugo composite incedatis. Post hæc ostendit modum, quo hæc facile queant corrigi. Quis igitur modus ? « Per charitatem, inquit, invicem vobis

[1] Galat. v, 13.

7.

» servite. » rursus hic subindicat ambitionem, seditionem, dominandi studium, et insolentiam hujus erroris illis fuisse causam : quippe hæreseωn mater, est principatus cupiditas. Etenim cum dicit : « Servite vobis invicem, » ostendit hoc mali ex arrogantia fastuque cœpisse exordium. Ideoque malo congruens admovet remedium : Quoniam, inquit, dum alius alii vultis dominari, dissecti fuistis, servite vobis invicem : sic enim denuo in unum redigemini. At peccatum quidem non explicat aperte, sed aperte refert emendationis modum, ut hinc etiam illud cognoscerent, perinde ac si quis lascivienti non dicat quidem quod lasciviat, tamen frequenter hortetur ad pudicitiam. Nam qui proximum sicut oportet diligit, non gravatur illi servire submissius quam quisquam servus. Quemadmodum enim ignis admotus ceræ, facile mollit eam : sic et amoris calor omnem fastum et arrogantiam vehementius quam ignis solvit. Ideo non simpliciter dixit : Diligite invicem, sed, Servite, intensam ac vehementem declarans amicitem. Etenim cum legis jugum detraxisset, ne subsilirent, aliud illis imponit jugum, nimirum charitatis, illo quidem validius, sed multo levius, ac jucundius. Deinde quid boni præstet charitas, ostendit dicens : « Tota enim lex in uno » verbo impletur, videlicet in hoc : Diliges proximum tuum » ut te ipsum[1]. » Quoniam legem susquedeque versabant[2], si vis, inquit, illam implere, ne circumcidaris. Non enim circumcisione, sed dilectione impletur. Vide ut doloris sui non obliviscitur, sed id quod dolet, identidem attingit, etiam egressus in moralem sermonem. « Quod si invicem » mordetis et comeditis, videte ne a vobis invicem consu» mamini[3]. » Non pronuntiat, ne gravet illos, noverat tamen id fieri : verum hoc ambigue profert. Non enim dixit, Quoniam vos invicem mordetis, et quod sequitur consimili

[1] Galat. v, 14, et Levit. xix. — [2] Matth. xxii. — [3] Galat. v, 15.

modo. Nec enim illic rursum pronuntiat : Ne a vobis invicem consumamini. Qui sermo est metuentis et consulentis ut caveant, non condemnantis. Ac dictionibus per emphasim est usus. Non enim tantum dixit : Mordetis, quod sane est commoti : sed addidit : Et comeditis, quod est in malitia perseverantis. Nam qui mordet quod appetebat, iram explevit : cæterum qui devorat, extremæ feritatis et immanitatis specimen dedit. Morsus autem ac devorationes non corporales dicit, sed eas quæ sunt his multo crudeliores. Non enim qui carnem gustavit humanam, tantum mali dedit, quantum is qui morsum fixit in animum. Siquidem quanto corpore præstantior est anima, tanto gravius est hanc læsisse. « Videte, inquit, ne a vobis invicem » consumamini. » Quoniam qui lædunt et insidiantur velut alios consumpturi, hoc animo veniunt : ideo dicit : Videte ne res in vos revolvatur. Nam seditio et contentio corruptionem et consumptionem affert, tum iis qui recipiunt ea, tum iis qui invehunt, ac magis exedet omnia quam tinea. « Dico autem : Spiritu ambulate, et concupiscentiam car» nis non perficietis [1]. »

V. Ecce alteram indicat viam, quæ virtutem reddit facilem, ac præstat ea quæ dicta sunt, viam quæ gignit charitatem, quæque stricta redditur a charitate. Nihil enim, nihil, inquam, sic charitatem inserit nobis, ut si simus spirituales, nec alia res æque persuadet spiritui, ut apud nos maneat atque vis charitatis. Ideoque dicit : « Spiritu ambu» late, et carnis concupiscentiam non perficietis. » Quoniam expresserat, quæ res gigneret morbum, et remedium aperit quod affert sanitatem. Quod autem est illud, et quæ vis est tam recte dictorum, quam vivere spiritu? Ideo dicit : « Spiritu ambulate, et desideria carnis ne perficiatis : » Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem

[1] Galat. v, 16.

» adversus carnem : hæc enim sibi invicem adversantur, » ut non quæcumque volueritis, ea faciatis [1]. » Hic quidam adoriuntur nos dicentes quod Apostolus hominem in duo dissecuerit, inducens eum velut ex contrariis naturis compositum, dum ostendit pugnam esse corpori adversus animam. Verum hæc non ita se habent, non ita se habent, inquam. Neque enim hic carnem appellat corpus. Alioqui si hoc sentiret, quomodo consentaneum sit quod mox dicitur, « Concupiscit enim, inquiens, adversus spiritum? » Atqui corpus non est de eorum numero quæ movent, sed quæ moventur : non de eorum numero quæ agunt, sed de eorum quæ aguntur. Quomodo igitur concupiscit, quandoquidem concupiscentia non carnis est, sed animi? Siquidem alibi dicit : « Concupiscit anima mea [2]. » Et, » Quid desiderat anima tua [3] ? et faciam tibi. » Et, « Ne am- » bules secundum desiderium animæ tuæ. » Ac rursus, « Sic desiderat anima mea [4]. » Quomodo igitur Paulus dicit : « Caro concupiscit adversus spiritum? » Solet appellare carnem, non corporis naturam, sed pravam voluntatem : veluti cum dicit : « Vos non estis in carne, sed in » spiritu. » Et rursum, « Qui vero in carne sunt, Deo pla- » cere non possunt [5]. » Quid igitur? Tollenda est caro? Ipse vero qui hæc dicebat, annon carne circumdatus erat? Non carnis sunt ista, sed diaboli dogmata. « Ille enim ho- » micida erat ab initio [6]. » Quid igitur dicit? Carnem hic appellat cogitationem terrestrem, socordem et ignavam. Hæc enim non corporis est accusatio, sed animæ negligentis crimen : siquidem hujus instrumentum est caro. Instrumentum autem nullus aversatur oditve, sed eum potius qui organum male tractat. Neque enim ferrum, sed homicidam et odimus et punimus. Atqui dixerit aliquis, hoc

[1] Galat. v, 17. — [2] Psal. LXXXIII, 2. — [3] Id. CXVIII, 20. — [4] Id. XLI, 2. — [5] Rom. VIII, 8, 9. — [6] Joan. VIII, 44.

ipsum est accusare corpus, animi peccata carnis appellare vocabulo. Ego vero fateor quidem anima inferiorem esse carnem, et hanc quoque pulchram esse : quod enim pulchro inferius est, ipsum quoque bonum est. Malum autem non est minus bono, sed contrarium At tu si demonstrare potes malitiam e corpore proficisci, accusa carnem. Quod si ex appellatione conaris struere calumniam, tempus tibi est ut simul accuses et animam : quandoquidem et animalis homo dicitur, qui veritate privatus est. Et spiritus malitiæ dicuntur dæmonum multitudo. Rursus carnis vocabulo Scriptura solet appellare mysteria, totam Ecclesiam dicens Christi esse corpus [1]. Quod si vis etiam officia cernere, quæ per carnem præstantur, imaginare sensus extinctos esse, et videbis animam omni cognitione destitutam, neque quidquam eorum quæ nunc novit, nosse. Etenim si potentia Dei dum ex opificio mundi per res conditas intelligitur, conspiciatur, quomodo videre poterimus absque oculis? et si fides ex auditu est, quomodo sine auribus audiemus? Prædicare vero et circumcursare, linguæ pedumque constat adminiculo. « Quomodo enim, » inquit, prædicabunt, nisi mittantur [2] ? » Et scribendi munus peragitur manibus. Vides ut innumerabilium causa bonorum est carnis ministerium? Cæterum cum dicit : « Caro concupiscit adversus spiritum, » de duplici loquitur cognitione, quarum altera alteri adversatur, videlicet virtutis et malitiæ, non de anima et corpore. Nam si hæc sibi invicem adversarentur, se ipsa tollerent, non aliter quam ignem aqua, tenebræ lucem. Sin corporis curam agit anima, multaque sollicitudine illi prospicit, innumeraque patitur ne deserat illud : cum vi abrumpitur, obsistit; ac vicissim corpus animæ subvertit, multarumque rerum ipsi cognitionem affert et ad illius operationem

[1] Coloss. I, 18. — [2] Rom. X, 15.

compositum est : qui possunt hæc esse contraria, et inter sese pugnantia ? Nam ego non solum non contraria, verumetiam magnopere concordantia, seque vicissim tuentia video ex ipsis factis. Non igitur de his loquitur, quod sibi invicem adversentur, sed malarum ac bonarum cogitationum pugnam proponit. Velle enim et non velle animæ est. Ideo dicit : « Hæc autem sibi adversantur, » ne sineres animam pergere in suis pravis affectibus. Siquidem hæc locutus est Apostolus ceu pædagogus quispiam ac præceptor terrorem incutiens. « Quod si spiritu ducimini, non » estis sub lege [1]. »

VI. Quænam est hæc consequentia ? Maxima quidem et evidens. Etenim qui spiritum, ut oportet, habet, per hunc extinguit omnem pravam concupiscentiam. Porro qui liberatus est ab iis, non eget legis auxilio, sed multo factus est præceptis illis sublimior. Nam qui non irascitur, quid opus habet ut audiat : « Non occides ? » qui non intuetur intemperantibus oculis, quid opus habet eo qui doceat non esse mœchandum ? Quis enim illi verba facit de fructu malitiæ, qui radicem malitiæ jam evulsit ? Radix enim homicidii, ira : et adulterii radix, curiosus oculorum obtutus. Eapropter dicit : « Si spiritu ducimini, non estis sub lege. » Hic autem mihi videtur magnas etiam et admirandas legis laudes retulisse. Quod si loco spiritus lex erat secundum vires suas, priusquam spiritus adveniret, non tamen ideo oportet in pædagogo manere. Tunc quidem merito sub lege eramus, ut metu castigaremus concupiscentias, cum nondum spiritus advenisset. Nunc vero posteaquam data est gratia, quæ non solum jubet ab illis abstinere, verum et illas marcidas reddens, ad altiora provehit, et ad perfectiorem vitæ rationem adducit, quid opus est lege ? Etenim qui ex sese in magnis suo fungitur officio, huic quid

[1] Galat. v, 18.

opus pædagogo? Neque enim qui philosophus est, opus habet grammatico. Cur igitur vos ipsos redditis viliores? Cum prius vos exhibueritis spiritui, nunc assidetis legi. « Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, » adulterium, immundities, lascivia, veneficium, simulacrorum cultus, inimicitiæ, contentio, æmulationes, iræ, » concertationes, seditiones, hæreses, invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, et iis similia, quæ prædico vobis, » quemadmodum et prædixi, quod qui talia faciunt, non » erunt hæredes regni Dei[1]. » Hic jam mihi dicito tu qui carnis accusator es, et arbitraris hæc ob simultatem et discordiam esse dicta. Sit adulterium, et scortatio carnis, secundum vestram opinionem : inimicitiæ, contentio, æmulationes, concertationes, hæreses, et veneficia. Nam hæc tantummodo sunt corruptæ voluntatis, nimirum ut cætera : quomodo igitur erunt carnis? Vides igitur, quod hic non loquitur de carne; sed de terrestri cogitatione quæ humi serpit? ideo terrorem ingerit, dicens : Qui talia faciunt, regni Dei non erunt hæredes. Quod si hæc essent naturæ malæ, non voluntatis pravæ, superflue dixisset, faciunt : sed, patiuntur. Cur etiam a regno cœlorum excidunt? Neque enim ad ea quæ sunt naturæ, sed ad ea quæ sunt voluntatis, pertinent vel coronæ vel supplicia. Quapropter etiam hæc minatur Paulus. « Fructus autem spiritus, charitas, gaudium, pax[2]. » Non dixit : Opus spiritus : sed, fructus. Num igitur anima supervacanea est? Nam si de carne et spiritu verba fiunt, ubi anima? Num de inanimis loquitur? Siquidem ubi quæ mala sunt, carnis sunt : quæ bona, spiritus, supervacanea est anima. Nequaquam. Nam hujus est temperatura affectuum, et ad hanc pertinet. Ipsa in medio sita inter virtutem et vitium, si ad id quod oportet utitur corpore, reddit illud spirituale : sin

[1] Galat. v, 19-21. — [2] Ibid. 22.

recedit a spiritu, si se ipsam præbet malis cupiditatibus, reddit illud magis terrenum. Vides eum non loqui de substantia carnis, sed de mala et non mala voluntate. Cur autem vocat fructum spiritus? Quoniam mala opera ex nobis solis oriuntur, unde et opera vocat. Bona vero non tantum egent nostra cura, verum opus habent divina benignitate. Deinde hæc narraturus prius radicem bonorum proponit, ita dicens: « Charitas, gaudium, pax, lenitas, » benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Ad- » versus res hujusmodi non est lex[1]. » Quid enim aliquis præcipiat illi qui omnia in se habeat, etiam perfectam philosophiæ magistram charitatem? Quemadmodum enim equi freno morigeri, omniaque ex sese facientes, non opus habent scutica: sic et anima quæ impul-u spiritus recta facit, non eget admonitrice lege. Cæterum hic quoque legem valde mirabiliter dejecit, non ut malam, sed ut inferiorem philosophia, quam dat spiritus. « Qui vero sunt » Christi, carnem crucifixerunt cum vitiis et concupiscen- » tiis[2]. » Etenim ne dicerent: Et quis est istiusmodi? ex factis ostendit qui sint qui talia præstant, rursus hic carnem appellans malefacta. Non enim sane carnem sustulerant; alioqui quomodo viverent? Nam quod crucifixum est, mortuum est et inefficax; sed perfectam indicat philosophiam. Siquidem concupiscentiæ etsi obturbant, incassum furunt. Quoniam igitur tanta vis est spiritus, illi vivamus, illo contenti simus. Et hoc declarans subdit: « Vivamus » ergo spiritu, spiritu et ambulemus[3]; » secundum illius leges vitam instituentes, hoc enim significat illud, « Ambulemus, » hoc est, contenti simus spiritus vi, neque requiramus legis accessionem. Mox ostendens eos qui circumcisionem inducebant, id ambitionis gratia facere, ait: « Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, quæ est causa om-

[1] Galat. v, 23. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 25.

» nium malorum, nos invicem provocantes, invicem invi» dentes[1]. » Siquidem ex inanis gloriæ studio nascitur invidia, rursus ex invidia hæc innumera mala.

CAPUT VI.

Fratres, etiamsi præventus fuerit homo[2].

I. Quoniam increpationis obtentu ulciscebantur suas cupiditates, videbanturque id facere propter delicta corrigenda, cum revera studerent suam dominandi cupiditatem stabilire, ait : «Fratres, si etiam præventus fuerit. » Non dicit : Si fecerit : sed, si præventus fuerit, hoc est, si abreptus fuerit. « Vos qui spirituales estis, instaurate talem. Non dixit : Punite, aut condemnate : sed, « Instaurate, » hoc est, corrigite. Ne hic quidem constitit, verum ut ostenderet eos admodum mites esse oportere erga eos qui supplantentur, ita subjecit : « In spiritu mansuetudinis. » Non dixit : In mansuetudine, sed, « In spiritu mansuetudinis, » declarans hæc etiam spiritui placere, quippe cum hoc ipsum, posse cum humanitate corrigere peccantes, doni sit spiritualis. Deinde ne qui corrigit alterum, efferatur animo, ipsum quoque eidem timori subjecit, ita loquens : « Considerans te ipsum, ne et tu tenteris. » Quemadmodum enim divites sportulas mittunt egentibus, quo, si quando et ipsi in egestatem inciderint, eadem ab aliis consequantur : sic et nobis est faciendum. Ideo causam necessariam memorat, ita loquens : « Considerans te ipsum,

[1] Galat. v, 26. — [2] Id. vi, 1.

» ne et tu tenteris. » Excusatque eum qui peccavit : primum ita dicens : Quamvis præventus fuerit. Deinde infirmitatis nomen ponit. Postea dicit : Ne et tu tenteris ; dæmonis incursionem accusans magis quam animi negligentiam. « Alii aliorum onera invicem portate [1]. » Quoniam fieri non potest, ut homo vivat absque defectu, admonet ne rigidi sint expensores alienorum delictorum, sed tolerent etiam proximorum defectus, ut et ipsorum delicta tolerentur ab aliis. Sicut enim in structura domus non omnes lapides eumdem habent locum, sed hic quidem in angulum est accommodus, ad fundamenta non item : ille contra, ad fundamenta commodus est, non item ad angulum : itidem sane est in corpore Ecclesiæ. Quin et in nostra carne licet idem cernere, attamen aliud membrum ab alio toleratur, nec ab omnibus omnia requirimus. Nam ex communi facta collectio, et corpus, et ædificium constituit. « Et sic adim» plete legem Christi. » Non dixit : Implete : sed, « Adim» plete, » hoc est, simul omnes implete, vos invicem ferendo. Exempli causa, ille est iracundus, tu somnolentus. Tolera igitur illius acrem impetum, ut vicissim ille tuam ferat segnitiem : ita fiet, ut nec ille peccet, dum abs te toleratur : neque tu, dum in iis, in quibus molestus es, sustineris a fratre tuo. Ad hunc autem modum vobis invicem, ubi lapsus imminet periculum, manum porrigentes, mutuis officiis implete legem, sic ut unusquisque quod proximo deest, sua tolerantia suppleat. Porro nisi sic egeritis, sed quisque proximi vitam velit excutere, nunquam inter vos fiet quidquam eorum quæ fieri decet. Ut enim in corpore si quis ab omnibus membris eumdem postulet usum, nunquam constiterit corpus ; sic et inter fratres grave bellum erit, si ab omnibus omnia requirimus. « Ete» nim si quis videtur aliquid esse, cum nihil sit, se ipsum

[1] Galat. VI, 2.

» decipit[1]. » Hic rursus arrogantiam specta. Qui sibi videtur esse aliquid, nihil est, primum suæ vilitatis argumentum edens, talem morum levitatem. « Sed suum opus pro» bet unusquisque[2]. » Hic ostendit quod oporteat nos vitæ nostræ expensores esse, nec leviter, sed exacta cura probare quæ a nobis gesta sunt : videlicet, fecisti boni quidpiam? considera ne forte propter inanem gloriam, ne propter necessitatem, ne in odium, ne per simulationem, ne ob aliam aliquam causam humanam. Sicut enim aurum videtur quidem esse splendidum priusquam mittatur in fornacem; verum ubi traditum fuerit igni, tum vero certo dignoscitur, eo quod adulterinum est, ab eo quod est sincerum, separato : sic et nostra opera ubi diligenter examinaverimus, tum evidenter retegentur, videbimusque nos ipsos multis criminibus obnoxios esse. « Et tunc in se ipso » tantum gloriam habebit, et non in altero. » Hæc dicit non veluti legem præscribens, sed illis se attemperans, perinde ac si dixisset : Absurdum quidem est gloriari : quod si porro gloriari vis, ne glorieris adversus proximum, ut ille Pharisæus[3]. Nam qui hoc didicerit, is et ab illo facile abstinebit. Quapropter etiam illud concessit, ut paulatim totum eximeret. Nam qui consueverit in se ipso tantum gloriari, et non adversus alios, statim et hunc defectum corriget. Nam qui non existimat se cæteris meliorem; nam hoc est quod dicit : Non in alterum, sed semetipsum apud sese examinat, etiamsi glorietur, desinet tamen id facere in posterum. Atque ut intelligas eum hoc velle probare, vide ut illum metu cohibet, superius dicendo : Probet suum opus : hic addendo. « Unusquisque enim » suum onus portabit[4]. » Videtur quidem proponere rationem quæ vetat gloriari adversus alium, sed corrigit gloriantem, ne tantum sibi placeat revocans illum ad propriorum

[1] Galat. VI, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Luc. XVIII. — [4] Galat. VI, 5.

delictorum considerationem, dum onus nominat, et sarcinæ gestationis meminit, premens illius conscientiam. « Communicet autem is qui catechizatur sermone, ei qui » se catechizat in omnibus bonis [1]. »

II. Hic jam de doctoribus loquitur : vult enim illos diligenter curari ab iis quos instituunt. Et quare Christus hoc ita præscripsit? Nam in Novo Testamento lex hæc posita est, ut qui in Evangelium prædicant, ex Evangelio vivant [2]: et in Veteri similiter multi proventus ferebantur Levitis a subditis [3]. » Cur ergo constituit, sed prius substrato modestiæ et charitatis fundamento? Quoniam enim doctoris auctoritas frequenter inflat ea præditos, cohibens doctoris spiritum, constituit illum in hac necessitate, ut opus habeat discipulis : et his rursus præbet occasionem, ut faciliores reddantur ad benevolentiam, exercens eos per benevolentiam erga doctores, ut et erga cæteros sint mansuetiores quæ res non mediocrem charitatem excitabat in utraque parte. Alioqui nisi hoc esset quod dixi, quare Deus, qui ingratos Judæos manna aluit [4], Apostolos in mendicorum dejecisset necessitatem? Annon perspicuum est, quod hinc magna pararet bona, humilitatem et charitatem? Et ne puderet discipulos, subditos esse iis qui vituperabiles videbantur. Probrum enim esse videtur, petere. At tunc non videbatur, cum idem palam omnique cum libertate facerent doctores. Itaque non mediocrem fructum et hinc reportabant Discipuli, dum per hæc docerentur gloriam omnem despicere. Idcirco dicit : « Communicet autem qui » catechizatur in sermone, ei qui se catechizat, in omnibus » bonis. » Hoc est, omnem in illum exhibeat liberalitatem. Hoc enim innuens dicebat, in omnibus bonis. Nihil, inquit, discipuli proprium sit, sed omnia communia, quippe

[1] Galat. VI, 6. — [2] 1 Cor. IX, 14. — [3] Num. XXXI, et 35. — [4] Deut. VIII, et Psal. LXXVII.

qui majora quam dat accipit, tantoque majora, quanto præstabiliora sunt cœlestia terrenis. Quod et alibi significans, ait : « Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia metamus [1] ? » Ideo negotium hoc appellat communicationem, indicans fieri repensationem. Ex hoc vero charitas quoque redditur ferventior, multoque firmior. Itaque si doctor quærit quod naturæ satis est, nihilominus accipiens manet in sua dignitate : quandoquidem et hoc laudi dandum est, doctorem sic assiduum esse ministerio sermonis, ut cæteris egeat, magnaque laboret inopia, contemnens omnia quæ ad victum pertinent. Quod si modum transgressus fuerit, corrupit suam dignitatem, non eo quod accipit sed quod præter modum. Post hæc ne doctoris improba vita segniorem ad hæc redderet discipulum, eumque pauperem frequenter prætercurreret ob mores malos, pergit ac dicit : « Bonum autem facientes » non defatigemur. » Hic ostendit discrimen ambitionis hujusmodi, et ejus quæ incumbit rebus temporariis, ita dicens : « Ne erretis, Deus non irridetur : quidquid enim » seminaverit homo, hoc et metet. Nam qui seminat in » carne sua, ex carne sua metet corruptionem. Qui vero » seminat in spiritu, et spiritu metet vitam æternam [2]. » Quemadmodum enim in semente, qui seminat, non potest ex hordeo metere triticum, eo quod oporteat et sementem et messem ejusdem esse generis : sic et in operibus; qui in carne deposuerit delicias, temulentiam, concupiscentiam absurdam, quæ hinc proveniunt, metet. Quæ autem sunt ista ? supplicium, ultio, probrum, risus, corruptio. Siquidem mensarum sumptuosarum et condimentorum nullus alius proventus est quam corruptio. Nam simul et ipsa corrumpuntur, et corrumpunt corpus. Quæ vero sunt spiritus, haud sunt ejusmodi, sed his omnibus omnino

[1] 1 Cor. IX, 41. — [2] Galat. VI, 7, 8.

contraria. Considera vero, seminasti eleemosynam, manent thesauri cœlestes, glorique sempiterna. Seminasti pudicitiam, excipiet te honor et bravium, et ab Angelis gratulationes, et ab agonotheta coronæ. « Bonum autem » facientes ne defatigemur : tempore enim suo metemus » non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur » quod bonum est in omnes, maxime vero erga domesticos » fidei [1]. » Ne quis arbitraretur doctorum quidem habendam esse curam, eosque alendos, cæteros vero negligendos, ad generalitatem præfert orationem, omnibusque patefacit ostium hujus honoris ambiendi : tantaque cura id facit, ut in Judæos etiam ac gentes, cum gradu tamen competenti eleemosynam conferre jubeat. Quis autem est ordo? Ut circa fideles major habeatur sollicitudo : et quod in cæteris Epistolis facere solet, hoc et hic facit, non modo loquens de danda eleemosyna, verum etiam de studiose perpetuoque danda. Siquidem hæ voces, seminare, et non oportet defatigari, hoc innuunt. Ergo quoniam rem magnam exigebat, præmium quoque collocat in foribus, messis faciendo mentionem novæ cujusdam et admirabilis.

III. Nam in agricultura non solum qui seminat, verumetiam qui metit multum sustinet laboris, cum squalore, cum pulvere, cumque multa colluctans miseria. Tunc vero nihil, inquit, tale erit. Quod etiam explanans dicit : « Tempore enim suo metemus non deficientes. » Et hinc quidem illos hortatur et allicit, ex altera vero parte urget etiam, et compellit, dicens : « Ergo dum tempus habemus, » operemur bonum. » Quemadmodum enim non semper est in nostra potestate facere sementem, ita nec dare eleemosynam. Cum enim hinc fuerimus abducti, etiam si

[1] Galat. VI, 9, 10.

millies velimus, nihil effecerimus. Testes hujus rei nobis sunt et virgines illæ, quæ quamlibet promptam haberent voluntatem, tamen quoniam abierant non ferentes secum largam eleemosynam, exclusæ sunt a thalamo sponsi[1]. Testis est dives ille, qui Lazarum despexerat, qui quoniam hoc destitutus erat auxilio, et plorans et supplicans vehementer, nec a Patriarcha, nec ab alio quopiam misericordiam impetravit, sed citra veniam omnem mansit in perpetuo flammæ cruciatu[2]. Propterea dicit : « Dum tempus » habemus, operemur bonum erga omnes. » Et hac ratione maxime subducit eos ab humilitate judaïca. Nam illis omnia humanitatis officia erant erga contribules : at gratiæ philosophia, terram pariter et mare, ad beneficentiæ mensam invitat, quanquam erga domesticos copiosiorem exhibet sollicitudinem. « Videtis qualibus litteris scripsi vobis manu » mea. Quicumque volunt in carne placere, ii cogunt vos » circumcidi[3]. » Considera quantus dolor tenuerit illam beatam animam. Quemadmodum enim qui in luctum aliquem inciderunt, aut aliquem ex sinceris amicis amiserunt, aut alioqui malum aliquod subito obortum ferunt, neque noctu quietem agunt, neque interdiu, luctu pectus illorum obsidente : sic et beatus Paulus pauca locutus de moribus, denuo revertitur ad superiora, quæ maxime discruciabant ipsius animum, ita loquens : « Videte qualibus » litteris scripsi vobis manu mea. » Hic nihil aliud innuit, nisi quod ipse totam scripserit Epistolam : quod affectus mire sinceri erat argumentum. In cæteris enim Epistolis dictabat quidem ipse, alius vero scribebat, idque liquet ex ea quæ est ad Romanos Epistola. Ibi siquidem ad calcem dicitur : « Saluto vos ego Tertius, qui scripsi Epistolam[4]. »

[1] Matth. xxv. — [2] Luc. xvi. — [3] Galat. vi, 11, 12. — [4] Rom. xvi, 22.

Hic vero totam ipse scripserat. Fecit autem hoc, necessario, non ob charitatem modo, verumetiam ad tollendam malam suspicionem. Quoniam enim traducebatur de iis factis, quibus obnoxius non erat, dicebaturque circumcisionem profiteri, dissimulans tamen quasi non profiteretur, ideo compulsus est Epistolam sua manu scriptam mittere, deposito apud illos scripto testimonio. Quod autem dixit: « Qualibus, » mihi videtur non magnitudinem, sed deformitatem litterarum significans dicere; ac si ita loqueretur: Cum nescirem optime scribere, tamen ipse scribere compulsus sum, ut calumniatoribus os obturarem. « Quicumque volunt placere in carne, hi cogunt vos » circumcidi, tantum ne per crucem Christi persecutionem » patiantur. Neque enim qui circumciduntur, ipsi legem » servant, sed volunt vos circumcidi, ut in vestra carne » glorientur[1]. » Hic ostendit illos non sponte, sed coactos id pati, præbens illis occasionem recedendi, ac propemodum illos excusans, hortansque ut cito resiliant. Quid autem est, placere in carne? probari apud homines. Quoniam enim apud Judæos probro ipsis dabatur, quod a patriis consuetudinibus desciscerent: ne hoc, inquit, possit ipsis exprobrari, volunt vos corrumpi, per vestram carnem illis satisfacturi. Hoc autem dicebat, ut ostenderet illos nequaquam propter Deum quæ faciebant facere: ac si diceret: Quod fit non innititur pietati: propter humanam ambitionem hæc omnia fiunt, ut placeant infidelibus, quod fideles truncentur: et malunt Deum offendere, ut placeant hominibus. Hoc enim est in carne placere. Postquam aliunde ostendit illos omni venia carere, rursus illos redarguit, non solum quod aliis placere studerent, verumetiam quod vanæ gloriæ causa hæc aliis præciperent. Ideoque subjecit, « Ut in carne vestra glorientur,

[1] Galat. VI, 12, 13.

» tanquam qui discipulos habeant, sintque doctores. » Et unde hæc probantur? « Non enim, inquit, ipsi legem ser- » vant. » Maxime igitur etiam si servassent, erant accusandi. Nunc et scopus illorum corruptus est. « Mihi vero » absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi[1]. » Attamen res videtur esse probrosa : verum in mundo, et apud infideles. At in cœlis et apud fideles gloria est, et quidem maxima. Nam et paupertas probrosa est, sed nobis gloriosa. Item sperni apud vulgus ridiculum est, at nos ideo gloriamur. Ita crux nobis est gloriandi materia. Nec vero dixit : Ego non glorior, aut ego nolo gloriari, sed, absit ut ego glorier, perinde quasi de re portentosa loquens abominatus est, et ad hoc præstandum divinam opem imploravit. Et quid est quod de cruce gloriatur? Quod Christus mea causa formam servi acceperit, et mea causa quæ passus est, pertulerit : propter me, inquam, qui servus eram, qui inimicus, qui ingratus; sed sic me dilexit, ut se ipsum exponeret. Quid huic rei possit æquiparari? Etenim si servi, dum tantum laudantur ab heris, hisque ejusdem naturæ, altum sapiunt : annon gloriandum est, cum ille Dominus, qui verus est Deus, non erubescit pro nobis crucem subire?

IV. Proinde ne nos quidem illius ineffabilis erga nos sollicitudinis pudeat. Illum non puduit tua causa crucifigi, et te pudet ejus inenarrabilem profiteri dispensationem. Et interim perinde facis, ac si quis vinculis constrictus ante non erubescens de rege, postquam is astans ipsi in carcere vincula suis manibus detraxisset, ob hoc pudorem conciperet. Verum hæc extremæ fuerint dementiæ. Ob hoc ipsum enim maxime gloriandum est. « Per quem » mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. » Mundum

[1] Galat. VI, 14.

hic appellat non cœlum, neque terram, sed res temporarias, laudem ex hominibus, satellitium, gloriam, opes, hæc omnia quæ vulgo videntur esse magnifica. Hæc enim mihi facta sunt mortua. Talem oportet esse Christianum, et hanc vocem semper habere in ore. Neque enim contentus fuit priore mortificationis modo, sed et alterum intulit dicens : « Et ego mundo. » Duplicem innuens mortificationem, ac dicens : Et illa mihi mortua sunt, et ego vicissim illis. Nec illa me capere possunt, vel captivum ducere; quippe semel mihi mortua; neque ego illorum cupidine teneri; quippe qui mortuus illis. Nihil hac mortificatione felicius; hæc enim est beatæ vitæ fundamentum. « Neque enim circumcisio quidquam valet, neque » præputium, sed nova creatura. Et quicumque hac regula » incedunt, pax super eos et misericordia, et super Israël » Dei[1]. » Vides crucis potentiam, in quantam celsitudinem Apostolum subvexerit? Non enim solum jam omnes mundi res illi mortuas reddidit, verumetiam longe supra veterum institutum sustulit. Quid huic potentiæ par? Siquidem qui prius pro hac circumcisione occidebatur, et alios occidebat, huic persuasit crux, ut illa eodem loco relicta quo erat præputium, nova quædam et admiranda, ac cœlos transcendentia perquireret negotia. Hanc enim appellat novam creaturam, nostrum vivendi institutum, tum ob ea quæ nata sunt, tum ob ea quæ futura sunt. Ob nata quidem, quod nostra natura, quæ inveteraverat senio peccati, repente baptismi lavacro renovata est; ac si denuo esset condita. Quapropter etiam nova ac cœlestis a nobis exigitur vitæ forma. Ob futura vero, quod et cœlum et terra, et omnis denique creatura, in incorruptibilitatem transferenda sit una cum nostris corporibus. Proinde ne mihi posthac loquaris, inquit, de circumcisione, quæ

[1] Galat. VI, 15, 16.

nullam habet vim. Quomodo enim hæc comparebit, cum omnia tantopere sint immutata? Quin potius res novas quærite, quæ ad gratiam spectant. Hæc enim qui sectantur, hi et pace et Dei erga nos bonitate fruentur : ac proprie nomine Israëlis appellari possunt : illi vero qui contraria sentiunt; etiam si ex illo prognati essent, ejusque cognomen circumferrent, ex iis tamen omnibus excideruntet a cognatione, et ab ipso cognominationis honore. Ili vere Israëlitæ possunt esse qui regulam hanc servant, qui a veteribus discedunt, et gratiam sectantur. « De » cætero nemo mihi molestus sit. » Hic non quasi lassus, aut defatigatus hæc loquitur. Etenim qui omnia tum facere tum pati causa Discipulorum induxerat animum, quomodo nunc fractus esset concidissetque? Qui dicit : « Insta » opportune, importune : » Qui dicit, « Si forte det illis » Deus agnitionem veritatis, et resipiscant a diaboli laqueis[2]. » Quam igitur ob causam hæc dicit? ut illorum socordem animum premat, et in majorem conjiciat terrorem, et leges ab ipso latas confirmet, nec sinat illos semper movere, « Ego enim stigmata Domini nostri Jesu Christi in cor- » pore meo porto[3]. » Non dixit : « Habeo ; » sed, « Porto ; » tanquam aliquis de tropæis glorians, signisque regalibus. Quanquam hoc ipsum rursus probrosum esse videatur. Verum hic sua vulnera jactat, neque secus quam solent milites vexilliferi, hic exultat, vulnera circumferens. Sed quam ob causam hoc dicit? Quovis sermone, quavis, inquit, voce clarius per hæc me purgo. Hæc namque vocem tuba sublimiorem emittunt adversus eos qui mihi contradicunt, prædicantque me simulare dogma, et ad placendum hominibus aliquid dicere. Etenim si quis militem videret ex acie cruentatum prodiisse, innumeris vulneribus saucium, num posset illum ignaviæ proditionisque damnare,

[1] 2 Tim. IV, 2. — [2] Id. II, 25, 26. — [3] Galat. VI, 17.

argumenta fortitudinis in ipso corpore gestantem? De me quoque, inquit, similiter judicate. Et si quis velit meam purgationem audire, animumque meum cognoscere, spectet vulnera, quæ certiorem exhibent probationem, quam hæc verba, quam hæc scripta. Exordiens enim Epistolam, ex subita sui mutatione, sincerum animum suum, fucique expertem evidenter ostendit : finiens vero declarat idem ex periculis quæ ipse adiit. Ne quis diceret: Recto quidem animo mutatus est, verum non perstitit in eodem proposito ; testes allegat se etiam perstitisse, tentationes, pericula, plagas. Deinde postquam se dilucide purgavit de omnibus, declaravitque, quod nihil eorum quæ dicta sunt, dixerit animo commoto, aut odii causa ; sed immobilem se erga illos servare charitatis affectum, rursus hoc ipsum confirmat, claudens orationem precatione, plena bonis innumeris, et ita loquens : « Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spi» ritu vestro, fratres. Amen. » Hoc extremo verbo, cunctis quæ prius dicta sunt, signaculum addidit. Non enim simpliciter dixit, vobiscum, quemadmodum de cæteris, sed ait, cum spiritu vestro : avocans illos a carnalibus, et ubique demonstrans Dei beneficentiam, gratiamque commemorans, quam acceperant : per quam poterat illos ab omni errore judaïco revocare. Nam et Spiritum accepisse non erat legalis inopiæ, sed justitiæ, quæ est secundum fidem : nec acceptum tenere, erat ex circumcisione, sed ex gratia. Eapropter admonitionem clausit deprecatione, Spiritus simul et gratiæ mentionem refricans ; fratres alloquens, et Deum invocans, ut iis perpetuo fruantur, et duplici modo homines communiens. Hoc ipsum enim et precatio et doctrina, quasi pro duplici muro ipsis erant. Nam et doctrina commonefaciens illos quantum bonorum accepissent, magis continebat illos in Ecclesiæ dogmati-

[1] Galat. VI, 18.

bus : et precatio gratiam invocans, et in iisdem perseverare suadens, non sinebat spiritum ab illis discedere : quo quidem in illis manente, non aliter ac pulvis, dispellebatur omnis ejusmodi dogmatum fallacia; in Christo Jesu Domino nostro, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

ARGUMENTUM.

Ephesus est quidem Asiæ metropolis; erat autem dedicata Dianæ, et hanc deam illic colebant ut maximam : tantaque eorum erat superstitio, ut ne illius quidem nomen, qui ejus templum combusserat, manifestum esse voluerint. Fuerat enim combustum. Porro beatus quoque Joannes evangelista plurimum illic est versatus. Nam et illic fuit relegatus et decessit. Timotheum quoque illic reliquit Paulus, ut dicit ad ipsum scribens : « Sicut rogavi te » ut maneres Ephesi[1]. » Et plurimi ex philosophis, maxime ii qui in Asia floruerunt, illic erant. Nam dicitur quidem et inde fuisse Pythagoras; Samos enim, unde ortus ille erat, Ionica erat insula. Parmenidem quoque et Zenonem et Democritum, et multos nunc adhuc illic inveneris philosophos. Hæc autem non sine causa dicta sunt a nobis, sed ut ostenderem multo studio opus fuisse Paulo ad eos scribenti. Dicitur autem profundiores quoque sensus eis credidisse, utpote qui jam catechumeni essent. Est porro Epistola plena sublimibus sententiis et dogmatibus. Scribit autem Epistolam Romæ vinctus, sicut et ipse dicit : « Orate pro me ut detur mihi sermo in apertione oris mei, » cum fiducia notum facere mysterium Evangelii, pro quo

[1] 1 Tim. 1, 3.

» legatione fungor in catena[1]. » Et admodum altis et eminentibus plena est sensibus. Nam quæ nusquam fere est locutus, ea hic profert, ut quando dicit : « Ut innotescat » nunc principatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam varia et multiplex Dei sapientia[2]. » Et rursus : « Conresuscitavit et consedere fecit nos in cœlestibus[3], » et, « Quod aliis generationibus non fuit cognitum, nunc » revelatum fuit Apostolis sanctis et Prophetis in Spiritu, » Gentes esse cohæredes, et concorporales et compartici» pes ejus hæreditatis in Christo[4]. »

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, sanctis qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Jesu. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et Domino Jesu Christo[5].

I. Ecce illud, « Per, » dedit Patri. Quid ergo, dicemus-ne eum minorem? Minime. Sanctis, inquit, qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Jesu. Ecce sanctos vocat viros qui habent et filios, et uxores, et servos : et hoc constat ex fine Epistolæ, ut quando dicit : « Mulieres viris suis sint » subditæ[6]. » Et rursus, « Filii, obedite parentibus vestris : » et, « Servi, obedite dominis[7]. » Cogitemus quanta nos tenet socordia, et quam rara sit virtus, et quantus tunc esset proventus bonorum virorum et virtute præditorum,

[1] Ephes. VI, 19, 20. — [2] Id. III, 10. — [3] Id. II, 6. — [4] Id. III, 5, 6. — [5] Ephes. I, 1, 2. — [6] Id. V, 22. — [7] Id. VI, 1 et 5.

ut etiam mundani seu sæculares tunc sancti dicerentur et fideles. « Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Do-» mino Jesu Christo. » Gratiam dixit, et Patrem Deum vocavit. Illius enim gratiæ hoc est indicium. Quomodo? Audi eum alibi dicentem : « Quoniam autem estis filii Dei, » misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem : » Abba, Pater[1]. Et Domini nostri Jesu Christi. » Propter nos enim Christus factus est, et in carne visus est. « Be-» nedictus Deus, inquit, et Pater Domini nostri Jesu » Christi[2]. » Ecce Deus ejus qui carnem suscepit. Quod si non vis, at Dei Verbi Pater. « Qui benedixit nos in omni » benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. » Judaïcam hic subindicat benedictionem : nam erat quidem benedictio, sed non spiritualis. Quid enim dicit? « Benedicat » te Deus : Benedicet fœtus uteri tui : Benedicet introitum » tuum et exitum tuum[3]. » Hic autem non sic. Sed quid? « In omni benedictione spirituali. » Quid enim adhuc tibi deest? Factus es immortalis, factus es liber, factus es filius, factus es justus, factus es frater, factus es cohæres : simul regnas, simul glorificaris : omnia tibi gratis donavit. « Quomodo non etiam cum ipso, inquit, omnia nobis do-» nabit[4]? » Primitiæ tuæ adorantur ab Angelis, a Cherubinis et Seraphinis. Quid adhuc deest? « In omni benedic-» tione spirituali. » Nihil est hic carnale. Propterea omnia illa exemit dicens : « In mundo pressuram habebitis[5], » ut qui nos ad hæc duxerit. Nam sicut qui habebant carnalia, spiritualia audire non poterant : ita qui assequuntur spiritualia, ea non possunt assequi, nisi prius discedant a carnalibus. Quid est benedictio spiritualis in cœlestibus? Non in terra, inquit, sicut apud Judæos. « Bona terræ come-» detis. In terram fluentem melle et lacte. Benedicet Deus

[1] Galat. IV, 6. — [2] Ephes. I, 3. — [3] Deut. VII, 13. — [4] Rom. VIII, 32. — [5] Joan. XVI, 33.

» terram tuam[1]. » Hic autem nihil tale. Sed quid? « Qui » diligit me, mandata mea servabit, et ego et Pater ad eum » veniemus, et mansionem apud eum faciemus[2]. » Qui audit hæc mea verba, et ea fecerit, assimilabitur viro prudenti, qui ædificavit domum suam supra petram, et flaverunt venti, et venerunt fluvii, et irruperunt in domum illam, et non cecidit : fundata enim erat supra firmam petram[3]. Petra autem quænam est nisi res cœlestes, quæ sunt superiores quavis mutatione? « Qui enim confessus » me fuerit, inquit, coram hominibus, confitebor et ego » eum coram Patre meo qui est in cœlis[4]. Et quicumque » me negaverit, ego quoque eum negabo. » Et rursus : « Beati » mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[5]. » Et iterum : « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est reg- » num cœlorum[6]. » Et rursus : « Beati qui persecutionem » patiuntur propter justitiam, quoniam merces vestra co- » piosa est in cœlis[7]. » Vides ubique cœlos, nusquam terram, neque quæ sunt in terra. Et rursus : « Nostra conver- » satio est in cœlis, unde etiam Salvatorem expectamus » Dominum Jesum[8]. » Et rursus : « Non terrena sapientes, » sed quæ sunt in cœlis. « In Christo Jesu. » Hoc est, per Christum Jesum : non per Moysen erat hæc benedictio. Quare non solum qualitate, sed etiam intercessore excellimus. Sicut etiam dicit in Epistola ad Hebræos : « Et » Moyses quidem fidelis in tota domo sua, sicut minister in » testimonium eorum quæ erant dicenda. Christus autem » tanquam filius super domum suam, cujus domus sumus » nos[9]. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, » ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus[10]. » Hoc est autem quod dicit : Per quem nos benedixit, per

[1] Levit. XLI, 48. — [2] Joan. XIV, 23. — [3] Matth. VII, 24-27. — [4] Id. X, 32. — [5] Id. V, 8. — [6] Ibid. 3. — [7] Ibid. 10. — [8] Philip. III, 20. — [9] Hebr. III, 5, 6. — [10] Ephes. I, 4.

eum etiam elegit. Ipse ergo nobis illic omnia donabit. Ipse est Judex, et dicet, « Venite, benedicti Patris mei, possi- » dete paratum vobis regnum a constitutione mundi[1]. » Et rursus, « Ubi sum ego, volo ut hi quoque sint[2]. »

II. Et in omnibus fere Epistolis studet hoc ostendere, quod nostra non sint recentia, sed jam olim efformata sint et expressa : neque ex eo quod Deum pœnituerit, sed res ita fuerint dispensatæ et prædestinatæ. Hoc autem est multæ providentiæ. Quid est, Elegit in ipso ? Per fidem in ipsum Christus hoc præclare gessit prius quam facti essemus, imovero prius quam constitutus esset mundus. Recte autem constitutionem appellavit καταβολήν, id est, dejectionem tanquam a magna aliqua altitudine dejectum ipsum ostendens. Magna enim est, et quæ dici non potest, Dei altitudo, non loco, sed quod superius evecta sit ejus natura : et magnum est interstitium inter rem creatam et Creatorem. Erubescant hæretici hæc audientes. Quid autem elegit ? ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus. Ne ergo audiens quod elegerit, fidem solam sufficere putes, vitam etiam addit. « Propterea, inquit, nos elegit, » etiam ad hoc, ut essemus sancti et immaculati. » Elegit etiam aliquando Judæos. Quænam, inquit, est hæc gens ? Elegit ex gentibus. Si autem homines eligentes quæ sunt optima et pulcherrima eligunt, multo magis Deus. Electos quoque esse, est et Dei benignitatis ac clementiæ, et ipsorum virtutis indicium. Omnino enim probatos elegit, ipseque nos fecit sanctos : sed oportet manere sanctos. Sanctus est qui est particeps fidei, qui est immaculatus, qui vitam habet in quam nulla cadit reprehensio. Sed non tantum quærit sanctitatem, et ut nulli simus affines reprehensioni, sed ut coram ipso tales appareamus. Sunt enim sancti et immaculati, sed qui sic existimantur ab

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Joan. xvii, 24.

hominibus, qui sunt similes sepulcris dealbatis, qui pelles habent ovium. Sed non quærit tales, verum quales dicit Propheta, « Et secundum puritatem manuum mearum[1]. » Quamnam? Quærit sanctitatem quæ est in conspectu oculorum ejus, quam Dei videt oculus. Horum præclara gesta dixit, et rursus ad gratiam ascendit et ait : « In charitate : » qui prædestinavit nos[2]. » Non enim fit a laboribus, et gestis, sed a charitate : neque a charitate solum, sed etiam a nostra virtute. Nam si a charitate sola, oporteret omnes esse salvos. Si autem rursus a nostra sola virtute ; supervacaneus fuisset ejus adventus, et quæcumque facta sunt per dispensationem. Sed neque a sola charitate, neque a nostra virtute, sed ex utrisque. Elegit enim nos, inquit, qui autem elegit, scit quid eligat. « In charitate, inquit, » prædestinavit nos. » Nullum enim salvum fecisset virtus, nisi esset charitas. Nam, dic mihi, quid profuisset Paulo, et quid effecisset, nisi ipsum evocasset e superis, et dilectum ad se traxisset? alioquin autem quod tam multis dignatus sit, charitatis fuit, non nostræ virtutis. Nam fuisse bonos et virtute præditos, et credidisse, et accessisse, fuit hoc quidem ejus qui vocavit, sed nostrum quoque. Quod autem cum accessissemus tam multis dignatus sit honoribus, ut confestim ex inimicitia duceret ad filiorum adoptionem, est revera exuperantis charitatis. « Qui » in charitate, inquit, prædestinavit nos in adoptionem » filiorum per Jesum Christum in ipsum. » Vides quomodo nihil sine Christo? Quomodo nihil sine Patre? Ille prædestinavit, hic adduxit. Et hæc ponit extollens quæ facta sunt, sicut etiam dicit alibi : « Non solum autem, sed » etiam gloriamur per Dominum nostrum Jesum Chris- » tum[3]. » Nam magna quidem sunt quæ data sunt, multo autem fiunt majora, quod data sint per Christum; quod

[1] Psal. xvii, 25. — [2] Ephes. i, 5. — [3] Rom. iii, 11.

non quempiam ex servis miserit ad servos, sed ipsum Unigenitum. « Secundum propositum, inquit, voluntatis »suæ;» id est, propterea quod valde velit. Hoc est, ut ita dicam, ejus desiderium. Ubique enim εὐδοκία, hoc enim vocabulum hic usurpat Paulus, est voluntas princeps et quæ præcedit : est enim etiam alia voluntas. Ut puta, voluntas prima est, ut non pereant qui peccarunt : voluntas secunda est, ut qui facti sunt mali pereant. Non enim eos castigat necessitas, sed voluntas. Id etiam videre licet in Paulo, ut quando dicit : « Volo omnes homines esse sicut »me ipsum[1]. » Volo rursus juniores nubere, filios procreare. εὐδοκία ergo, prima, inquit, voluntas, vehemens voluntas, voluntas quæ est cum desiderio, quæ est in nobis ; non enim recusabo dictione uti communiore, ut simplicioribus res sit dilucidior. Sic enim nos dicimus, κατὰ τὸ πεῖσμα ἡμῶν, secundum persuasionem nostram. Hoc ergo sibi vult : valde cupit, valde desiderat nostram salutem. Cur sic nos amat? cur sic nos diligit? A sola bonitate. Gratia enim est a bonitate. Propterea dicit : « Prædestina»vit nos in adoptionem filiorum volens, et admodum vo»lens, ut ostendatur gloria ejus gratiæ. Secundum pro»positum voluntatis suæ, inquit, in laudem gloriæ gratiæ »suæ, in qua gratificavit nos in dilecto[2]. » Ut ostendatur, inquit, gloria ejus gratiæ, in qua nos gratos fecit in dilecto.

III. Ergo si ad hoc gratos fecit, in laudem gloriæ gratiæ ejus, et ut ostenderet ejus gratiam ; maneamus in ipsa. « Ad laudem gloriæ : » Quid sibi vult illud? Ut quis ipsum laudet? ut quis ipsum glorificet? ut nos, Angeli, Archangeli? sed et omnis creatura? Et quid hoc? Nihil. Deus enim nullo eget. Cur ergo vult a nobis laudari et glorificari? Ut in ipsum charitas sit in nobis ferventior. Ex

[1] 1 Cor. VII, 7 ; 1 Tim. III, 14. — [2] Ephes. I, 6.

nostris enim nihil aliud cupit quam nostram salutem : non ministerium, non gloriam, non aliquid aliud, et propter hoc facit omnia. Nam qui laudat et admiratur eam, quæ in se facta est, gratiam, attentior erit et diligentior. Qua gratos nos fecit, inquit. Non dixit : ἧς ἐχαρίσατο, id est, quam gratis donavit : sed ἐχαρίτωσεν, id est, gratos fecit. Hoc est, non solum liberavit a peccatis, sed etiam fecit amabiles. Quemadmodum enim si quis scabiosum, et peste ac morbo senioque et paupertate ac fame confectum et perditum, statim formosum fecerit juvenem, omnes homines pulchritudine vincentem, e genis quidem splendorem valde emittentem, et micantium oculorum ejaculationibus solis fulgores occultantem ; deinde eum constituerit in ipso flore ætatis, et postea eum purpura induerit et diadema imposuerit, et omni regio ornatu decorarit ; ita nostram instruxit et ornavit animam, pulchramque fecit, desiderabilem et amabilem. Cupiunt enim Angeli talem aspicere animam, Archangeli quoque et omnes aliæ virtutes. Ita nos etiam fecit gratiosissimos, et sibi desiderabiles. « Concupiscet enim, inquit, rex speciem tuam[1]. » Vide enim quam noxia antea loquentes, quanta plena gratia nunc loquamur. Non amplius admiramur divitias : non amplius quæ hic sunt, sed cœlestia et quæ sunt in cœlis. Nonne puerum illum dicimus esse scitum et gratiosum, qui cum elegantia et decore corporis, multam etiam in verbis habet gratiam ? Tales sunt fideles. Vide qualia loquuntur qui sunt initiati mysteriis. Quid fuerit illo ore gratiosius, quod verba emittit admirabilia, et mundo corde et mundis labiis ejusmodi mysticæ mensæ est particeps, cum multo splendore et fiducia ? Quid verbis illis gratiosius per quæ diabolo abrenuntiamus ? Per quæ in Christi militum numerum ascribimur ? confessione illa

[1] Psal. XLV, 12.

quæ fit ante lavacrum, et illa quæ post lavacrum ? Cogitemus quam multi baptisma corrupimus, et gemamus, ut id possimus recipere. « In dilecto, inquit, in quo habemus » redemptionem per sanguinem ipsius [1]. » Quomodo ? Non solum est admirabile quod Filium dederit, sed quod etiam eo modo dederit ut ipse dilectus mactatus sit. Multa est hyperbole. Dilectum dedit pro iis qui habebantur odio. Vide quanti nos æstimet. Si, quando ipsum habebamus odio, et eramus inimici, dedit suum dilectum, quid non deinceps faciet, cum fuerimus ei reconciliati per gratiam ? « Remis- » sionem, inquit, peccatorum. » A supernis descendit ad inferiora ; cum prius dixerit filiorum adoptionem et sanctificationem, et immaculatos, tunc quoque vitium dicit ; non minuens, neque a magnis ad parva deducens orationem, sed a parvis ascendens ad magna. Nihil est enim æque magnum atque Dei sanguinem pro nobis esse effusum : et filiorum adoptione, et aliis donis hoc est majus, quod ne Filio quidem pepercerit. Magna res est remissa esse peccata, sed majus est quod per sanguinem Dominicum. Nam quod hoc sit longe majus omnibus, vide quomodo hic quoque exclamavit dicens : « Secundum divitias » gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis [2]. » Nam illæ quoque sunt divitiæ ; sed hæ multo magis, quibus superabundavit in nobis. Et divitiæ sunt et superabundantes, id est, affatim effusæ. Verbis exprimi non possunt ea quæ nos re experti sumus. Divitiæ enim sunt, divitiæ superabundantes, divitiæ non hominum, sed Dei ; quæ nullo modo verbis exprimi possint. « In omni sapientia et prudentia, » notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ [3]. » Hoc est, cum sapientes fecisset et prudentes in ea quæ vere est sapientia, in ea quæ vere est prudentia.

IV. Papæ ! quanta amicitia ! Nobis enim dicit sua mys-

[1] Ephes. I, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

teria. Voluntatis suæ, inquit, ac si diceret : Nota nobis fecit quæ sunt in suo corde. Hoc enim est mysterium quod plenum est omni sapientia et prudentia. Quid enim par dices huic sapientiæ? Qui nullius erant pretii, eos invenit ut proveheret ad divitias. Quid potest æquiparari huic solerti facilitati? Qui erat inimicus, qui exosus, is repente sursum ascendit. Nec hoc solum, sed etiam in hoc tempore : idque erat sapientiæ, et quod per crucem. Prolixa hic se offert oratio ad ostendendum, quomodo hoc erat sapientiæ, et quomodo nos effecit sapientes. « Secundum » beneplacitum suum, inquit, quod proposuit in ipso. » Hoc est, hoc cupiebat, hoc parturiebat, ut ita posset nobis effari mysterium. Quodnam? Quod hominem velit apud Supèros sedere. Hoc autem factum est. « In dispensationem » plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ » in cœlis, et quæ in terra sunt in ipso [2]. » Abscissa fuerant, inquit, cœlestia a terrestribus, non habebant unum caput. Nam quod attinet quidem ad rationem creationis, unus erat Deus : quod autem ad rationem conjunctionis, non item : nam errore gentium diffuso abscissi erant ab ejus obedientia. « In dispensationem, inquit, plenitudinis tem- » porum. » Plenitudinem temporum ipsam appellavit dispensationem. Vide quam accurate loquatur. Et cum ostendisset quidem a Patre principium, propositum, consilium, primum incitamentum : eam autem, quæ per opera fit, adimpletionem per Christum; nusquam eum nominat ministrum. « Nos elegit, inquit, in ipso; » cum nos prædestinasset ad filiorum adoptionem per Christum Jesum in ipso, et ad laudem gloriæ gratiæ ipsius : in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, quam proposuit in dispensationem plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo; et nusquam eum dixit ministrum. Si autem

[2] Ephes. I, 10.

et « In » et « Per » sunt ministri, vide quo res redeat (4). Nam in principio Epistolæ dixit : « Per voluntatem Patris. » Pater, inquit, voluit : Filius est operatus. Sed nec quoniam Pater voluit, Filius est extra operationem : neque quoniam Filius est operatus, voluntate privatus est Pater : sed Patris et Filii communia sunt omnia. Nam « Omnia » mea tua sunt, inquit, et tua mea sunt[1]. » Plenitudo autem temporum erat ejus adventus. Quia igitur omnia fecerat, et per Angelos, et per Prophetas, et per legem, et nihil proficiebat; et periculum erat ne temere factus esset homo, ne temere esset productus, imovero in suam perniciem, pereuntibus omnibus et magis quam in diluvio, hanc dispensationem invenit, quæ fit per gratiam, ne temere et frustra creatus esset. Hanc temporum plenitudinem dicit et sapientiam. Quare? Quia quando maxime erant perituri, tunc salvi fuerunt. Instaurare autem græce est ἀνακεφαλαιώσασθαι. Quid est ἀνακεφαλαιώσασθαι? Conjungere. Cæterum studeamus quam proxime accedere ad ipsam veritatem. Nam a nobis quidem, ut etiam in more est positum, dicitur ἀνακεφαλαίωσις quæ prolixe dicta sunt in breve contrahere, et omnia quæ prolixe dicta sunt compendiose dicere. Nam hoc quoque ita habet. Quæ enim longo tempore dispensabantur in ipso ἀνεκεφαλαιώσατο, hoc est, in summam redegit. Verbum enim consummans, et in justitia abbrevians, et illa comprehendit, et alia addidit. Hoc est, ἀνακεφαλαίωσις et reductio in summam. Est et aliud quod significatur. Quodnam hoc? Unum omnibus posuit caput, nempe Christum secundum carnem, et Angelis et hominibus. Hoc est et Angelis unum dedit principium, et hominibus. His quidem id quod est secundum carnem, illis autem Deum Verbum. Ut si dicas de domo, quæ partim quidem est marcida ac debilis, partim autem valida et fortis, domum reædificavit, hoc

[1] Joan. xvii, 16.

est, fortiorem fecit, fortiorem imposuit basim : ita hic quoque omnes uni subjecit capiti. Ita enim fiet unitas, ita accurata et perfecta fuerit conjunctio, quando omnia redacta fuerint sub unum caput, superne quoddam necessarium habentia vinculum. Tanto ergo dono dignati, tanto honore, tanta benignitate, ne dedecore afficiamus eum qui nos affecit beneficio, ne faciamus ut tanta sit nobis inanis gratia, vitam ostendamus angelicam, et angelicam virtutem, et vitæ agendæ rationem ; rogoque et quæso ; ne hæc omnia sint nobis in judicium et condemnationem, sed ad fruendorum bonorum perceptionem : quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

CAPUT I.

In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia, secundum consilium voluntatis suæ, ut simus in laudem gloriæ ejus, nos qui ante speravimus in Christo. In quo et vos cum audissetis verbum veritatis, Evangelium salutis vestræ, in quo et credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius [1].

1. Ubique Paulus ineffabilem Dei in nos benignitatem stu-

[1] Ephes. I, 11-14.

duit ostendere, quoad ejus fieri potuit. Nam quod accurate non possit, audi quid ipse dicat. « O altitudo divitiarum, » et sapientiæ, et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt ju- » dicia ejus, et investigabiles viæ ejus[1] ! » Verumtamen ostendit quoad ejus fieri potest. Quid ergo dicit? « In quo et » nos sorte vocati sumus prædestinati. » Dixit superius, » Nos elegit : » hic dicit, « Sorte vocati sumus. » Sed quoniam sors est casus, non liberi arbitrii, nec virtutis : adhæret enim ignorationi et fortuito casui, et sæpe iis omissis qui sunt virtute prædíti, eos in medium producit qui indigui sunt, quorum ulla habeatur ratio, vide quomodo id corrigat. « Prædestinati, inquit, secundum propositum » ejus qui operatur omnia. » Hoc est, non fortuito et sorte vocati vel electi sumus ; Deus enim est qui elegit ; neque fortuito ad hanc sortem venimus ; Deus enim est qui ad sortem vocavit ; sed secundum propositum. Hoc etiam in Epistola ad Romanos scribens dicit : « Qui secundum pro- » positum vocati sunt sancti : quos vocavit, eos et justifi- » cavit ; quos autem justificavit, eos et glorificavit[2]. » Cum prius dixisset, « Iis qui secundum propositum vocati sunt, » simul etiam volens ostendere quanta sit eorum præstantia, si conferantur cum aliis, dixit etiam sortem, ita ut liberum non tolleret arbitrium. Quod igitur magis ad beatitudinem pertinet, hoc ponit. Sors enim non est virtutis, sed, ut ita dicam, casus ; ac si quis diceret : Sorte facta, nos elegit. Totum autem sic intelligas, ab animi instituto et libero arbitrio prædestinatos, hoc est, sibi electos destinavit ac posuit : ut puta, vidit nos priusquam essemus sorte vocati : est enim admiranda Dei præscientia, quæ omnia novit priusquam ea fierent. Tu autem vide quomodo ubique ponit studium, ut ostendat, quod non ex pœnitentia, sed ex ab alto petito principio res omnes ita sint efformatæ, ut in

[1] Rom. xi, 33. — [2] Id. viii, 30.

hoc nihil simus Judæis minores, et ideo pro hoc facit omnia. Quomodo ergo dicit ipse Christus se non esse missum nisi ad oves quæ perierant domus Israël [1] ? Et rursus dicebat Discipulis : « In viam gentium ne abieritis, et in ci» vitatem Samaritanorum ne intretis [2] ? » Et ipse quoque Paulus dicebat : « Vobis erat necesse primum loqui verbum » Dei. Quoniam autem ipsum repellitis, et vos non judica» tis dignos vita æterna, ecce convertimur ad gentes [3]. » Propterea enim hæc dicuntur, ne quis existimet hæc fuisse remota a suo instituto, « Secundum propositum, inquit, » ejus qui operatur omnia secundum consilium voluntatis » suæ ; » hoc est, nihil postea operatus est, quippe qui omnia sursum disposuerit. Ita ipse finem imponit secundum consilium voluntatis suæ. Quamobrem non quoniam non attendebant Judæi, propterea vocavit gentes, neque coactus, neque ex illis impulsus. « Ut simus, inquit, nos in lau» dem gloriæ ejus, nos qui ante speravimus in Christo. In » quo et vos cum audissetis verbum veritatis, Evangelium » salutis vestræ : » hoc est, per quem. Vide Christum ubique esse auctorem omnium, et nusquam esse nomen administri, neque ministri. Sicut etiam dicit alibi scribens ad Hebræos. « Qui olim locutus patribus nostris in Pro» phetis, novissimis temporibus locutus est nobis in Filio [4], » hoc est, per Filium : verbum dicit veritatis, non amplius verbum figuræ, nec imaginis. « Evangelium salutis nostræ. » Et recte ipsum vocat Evangelium salutis, partim quidem ad legem, partim autem ad futuram punitionem significandam subobscure loquens. Nihil est enim aliud prædicatio, quam Evangelium salutis, quod non amplius perdit eos qui digni sunt qui pereant. « In quod et credentes sig» nati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæ» reditatis nostræ. » Rursus magnum est indicium curæ et

[1] Matth. xv, 24. — [2] Id. x, 5. — [3] Act. xiii, 46. — [4] Hebr. i, 1.

providentiæ, quod sint signati, non separati; atque quod non solum sint sorte vocati, sed etiam signati. Quemadmodum enim si quis eos qui sorte obtigerunt manifestos fecerit, ita etiam Deus eos separavit ac secrevit ad credendum : signavit ad hoc ut sint hæredes futurorum.

II. Vides quomodo procedente tempore eos facit admirabiles. Nam quandiu fuerunt in præscientia, nulli fuerunt manifesti. Postquam autem fuerunt signati, fuerunt manifesti, sed non sicut vos : erunt enim manifesti præter paucos. Signati fuerunt etiam Israëlitæ, sed circumcisione, sicut pecora, et bruta. Nos quoque sumus signati, sed sicut filii, Spiritu. Quid est, Spiritu promissionis? Quod ex promissione ipsum acceperimus. Duæ enim sunt promissiones : una quidem per Prophetas, altera autem per Filium. Per Prophetas, audi Joëlem dicentem : « Effundam ex Spi» ritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii » vestri, et filiæ vestræ, et adolescentes vestri videbunt vi» siones, et seniores vestri somnia somniabunt [1]. » Audi autem rursus Christum dicentem : « Et accipietis virtutem » supervenientis sancti Spiritus super vos, et eritis mihi » testes in Jerusalem, et tota Judæa et Samaria et usque ad » extremum terræ [2]. » Atqui oportebat ipsum tanquam Deum esse creditum. Sed de hoc non acriter contendit, sed examinat tanquam de homine, sicut in Epistola ad Hebræos dicens : « Ut per duas res immobiles, in quibus » impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium ha» beamus [3]; » ita etiam hic ex iis quæ data sunt ducit argumentum promissionis futurorum. Propterea etiam arrham vocat. Arrha enim est pars totius. Emit, quod ad nos quidem attinet, nostram salutem, et interim nobis dedit arrham. Cur ergo non statim totum dedit? Quoniam neque nos totum fecimus. Credidimus : hoc est principium; de-

[1] Joël. II, 28. — [2] Act. I, 8. — [3] Hebr. VI, 18.

dit ipse quoque arrham. Quando fidem per opera ostenderimus, tunc addit totum. Imovero aliud quoque dedit pretium, proprium sanguinem, et rursus aliud est pollicitus. Perinde ac si gentibus bellum esset adversus gentes, dant obsides; ita Deus dedit Filium suum pignus pacis et fœderum, et Spiritum sanctum qui est ex ipso. Nam qui vere sunt piritus participes, sciunt eum esse arrham hæreditatis. Talis erat Paulus, qui hic gustarat ea quæ illic sunt, et ideo urgebat et parturiebat ut quæ hic sunt dimitteret, et gemebat. Aliis enim videbat oculis, ut qui mentem omnem illuc transtulisset. Rerum non es particeps; propterea etiam a verbis excidis. Si essemus omnes Spiritus participes, ut participes esse oporteret, et cœlos videremus, et quis illic sit status. Cujusnam rei est arrha? Redemptionis, acquisitionis. Pura enim tunc fit redemptio. Nam nunc quidem et in mundo versamur, et multa humana nobis accidunt, et sumus cum impiis. Pura autem tunc est redemptio, quando nec sunt peccata, nec humanæ affectiones, neque promiscue sumus cum omnibus. Nunc autem est arrha. Nam et nunc ab ipsis absumus, et conversatio nostra non est super terram, et nunc sumus extra præsentia. Nam nunc quoque sumus advenæ. « In laudem gloriæ » ipsius. » Hoc ponit assidue : quanam de causa? Ut quod satis sit ad faciendam fidem auditoribus. Nam siquidem nostra causa hæc faceret, inquit, res non esset sine dubio. Si autem propter se, et ut suam ostendat bonitatem, tanquam quoddam testimonium ponit causam quod hæc non aliter facta sint, quæ in Israëlitis videmus frequenter dici. » Fac nobis propter nomen tuum [1]. » Rursusque Deus ipse dicebat : « Facio propter me [2].» Et Moyses, « Fac nobis » propter nomen tuum, » etiamsi propter nullum alterum. Hoc enim certiores reddit auditores, et erigit, ut qui didi-

[1] Psal. cviii, 21. — [2] Isaï. xlviii, 11.

cerint quod propter suam bonitatem omnia sit facturus quæ promittit. Sed dum hæc audimus, ne simus pigri et otiosi. Nam etsi propter se facit, sed tamen etsi nostra a nobis exigit. Nam si eos qui me glorificant glorificabo, inquit, et qui spernunt spernentur[1], cogitemus quod nostra quoque a nobis exigat. Laus est autem ejus gloriæ salvos facere inimicos; sed eos, qui postquam facti sunt amici, amici manent. Quod si ad priores redierint inimicitias, temere et frustra fiunt omnia.

III. Non est enim alterum lavacrum, neque secunda reconciliatio, sed terribilis quædam expectatio judicii, et æmulatio ignis exesuri adversarios. Nam si cum eo semper gerentes inimicitias, veniam impetremus, non cessabimus ei esse inimici, et voluptati indulgere, et fieri deteriores, et orbati esse Sole justitiæ qui accessit. Vis accipere radium tuos aperientem oculos? fac eos pulchros, sanos, perspicaces. Ostendit tibi lucem veram: si eam fugiens ad tenebras accurreris, quænam erit excusatio, quænam venia? Nulla amplius. Hoc est enim signum odii ineffabilis. Nam quando Deum quidem nesciebas, quod ei esses inimicus, utcumque aliqua tibi danda erat venia. Postquam autem benignitatem et mel gustasti, si iis dimissis ad tuum revertaris vomitum, nihil aliud quam magna profers signa odii et contemptus. Non, inquit, sed necessitatem mihi affert natura: atque Christum quidem diligo, cogor autem a natura. Si necessitatem et vim sustineas, tibi dabitur venia: si autem ob socordiam cadis et negligentiam, minime. Age ergo hoc ipsum examinemus, peccata-ne fiant ex necessitate et violentia, an ex multa socordia et negligentia? « Non » occides, » inquit. Quænam ergo necessitas? quænam vis eo adigit? Vis est ergo occidere. Quis enim sua sponte elegerit intingere ensem in gutture proximi, et cruentare

[1] 1 Reg. II, 30.

dexteram? Nemo. Vides quod contra, peccare est magis necessitas et violentia. Indidit enim Deus naturæ nostræ quoddam amatorium, ut alter alterum invicem diligamus. « Omne enim, inquit, animal diligit simile sibi, et homo » suum proximum[1]. » Vides quod ad virtutem semina habeamus a natura? Vitium autem est præter naturam. Si vitia magis dominantur, hoc est argumentum nostræ segnitiei magnæ et ignaviæ. Quid vero? Quænam necessitas nos ducit ad adulterium? Certe, inquit, tyrannis libidinis. Quare dic quæso? Non licet tibi tua uti uxore, et libidinem sedare? Sed capior, inquit, quodam amore uxoris proximi. Non est hoc utique necessitatis. Non est enim amor necessitatis. Nemo amat necessitate, sed sponte et libera electione. Atque ad coïtum quidem fortasse impellit necessitas : ut hanc autem aut illam ames, non est necessitatis. Neque ea res est desiderium coïtus, sed inanis gloria, et contumelia, et quæ modum excedunt deliciæ. Nam utrum magis est rationi consentaneum, eam-ne habere quæ est desponsa, quæ est socia filiorum procreationis, an eam quæ non est cognita? Nescitis quod consuetudines pariunt amicitias? Quamobrem non est naturæ. Noli accusare concupiscentiam. Data est propter matrimonium, exhibita est ad liberorum procreationem, non propter adulterium, neque propter stuprum. Sciunt etiam leges ignoscere peccatis quæ fiunt ex necessitate. Imovero nullum est peccatum quod fiat ex necessitate, sed omnia a contumelia. Non enim Deus sic fabricatus est naturam, ut necesse habeat peccare : alioqui si ita esset, non esset pœna. De iis enim quæ vi fiunt et necessitate, ne nos quidem exigimus rationem ; nedum Deus qui est adeo clemens, benignus et bonus. Sed quid, furari est necessitatis? Etiam, inquies, hoc enim facit paupertas. Imo-

[1] Eccli. XIII, 19.

vero paupertas affert necessitatem operandi, non furandi. Paupertas ergo facit contrarium. Furari enim est otii et desidiæ. Paupertas autem non solet parere otium et desidiam, sed laboris amorem. Quare illud quoque est segnitiei et socordiæ. Idque sic didiceris. Quid enim, dic quæso, est difficilius, quid injucundius? noctes-ne obire vigilantem, et muros perfodere, et in tenebris ambulare, et animam habere in manibus, et instructum esse ad cædem, et tremere, et mori metu; an quotidianis operam dare laboribus, et in tuto esse cum securitate? Hoc est facile. Et quia hoc est facile, plures hoc faciunt, quam illud.

IV. Vides quod secundum naturam quidem sit virtus, præter naturam autem vitium: sicut morbus et sanitas? Quid vero mentiri et pejerare? quamnam habeant necessitatem? Nullam: nec vim. Sed lubenter ad id venimus. Nobis, inquit, fides non habetur: fides non habetur, quoniam volumus. Licebat enim nobis magis fidem haberi ex moribus, quam ex juramentis. Nam cur, dic mihi, aliis ne jurantibus quidem credimus: alios autem etiam injuratos fide dignos censemus? Vides quod nequaquam opus sit juramentis? Si hic aut ille, inquit, dixerit, credo etiam injurato; tibi autem, nec si juraveris. Est ergo juramentum supervacaneum, et hoc est magis argumentum incredulitatis quam fidei. Proclivem enim esse ad jurandum, non sinit ut bona concipiatur opinio pietatis. Quare qui maxime jurejurando assidue utitur, is juramenti usum nequaquam habet necessarium. Qui autem minime utitur, is ejus usu fruitur. Juramento-ne opus est ut credatur? Minime. Videmus enim quod qui non jurant, iis maxime creditur. Sed quid? contumeliosum esse est necessitatis? Certe, inquit. Movet enim ira, et inflammat, nec sinit ut quietus et tranquillus sit animus. Contumelia afficere, o homo, non est iræ, sed simultatis. Si autem esset iræ,

omnes homines irascentes non intermitterent contumelia afficere. Iram habemus, non ut proximos contumelia afficiamus, sed ut eos qui peccant convertamus, ut nos excitemus, ne simus ignavi et hebetes. Ita nobis inest tanquam quidam stimulus, ut adversus diabolum dentibus strideamus, ut in eum simus vehementes: non ut alter in alterum stemus. Arma habemus, non ut nos ipsos bello impetamus, sed ut adversus hostem utamur armatura. Es-ne iracundus? Sis talis adversus tua peccata, increpa animum, flagella conscientiam: sis vehemens judex, et acerbus arbiter in tua peccata. Hoc est lucrum iræ: propterea Deus eam nobis indidit. At rapina est ex necessitate? Nequaquam. Quid enim est, dic quæso, necesse rapere? Quænam vis te impellit? Paupertas, inquit, et timor de rebus necessariis. Tu propterea quidem certe non debes rapere. Non sunt enim stabiles et firmæ ejusmodi divitiæ. Tu autem idem facis, atque si quis rogatus cur in arena domus fundamenta jaciat, dicat: Propter frigus et propter pluviam. Propter hoc quidem certe non oportebat fundamenta jacere in arena: ea enim cito evertunt et procellæ et venti. Quare, si vis esse dives, ne sis avarus, nec plura habendi cupidus. Si vis filiis tradere divitias, posside justas, si ullæ sint tales: eæ enim manent, stantque firmæ ac stabiles. Quæ autem non sunt ejusmodi, cito pereunt et intereunt. Dic mihi, vis esse dives, et quæ sunt aliorum accipere? Atqui hoc non est divitiæ, sed possidere quæ sunt propria. Qui autem habet aliena, non fuerit dives. Nam sic etiam qui vendunt serica, et vestimenta ab aliis accipiunt, opulentiores et ditiores dici poterunt. Sed tamen eos non appellamus divites. Quamobrem? Quoniam habent quæ sunt aliena. Nam etsi eorum sunt vestimenta, non est tamen eorum pretium. Quod si etiam sit eorum pretium, non sunt hæ divitiæ. Si autem qui dantur con-

tractus, non faciunt divites, eo quod nos cito ab eis recedamus: quæ sunt ex rapina quomodo faciunt divites? Si autem vis omnino esse dives; neque enim ea res est necessitatis, quanam re vis frui ampliore? Vita-ne longiori? Atqui qui tales sunt, mox fiunt vitæ brevis. Sæpe enim dant pœnas rapinæ et avaritiæ, quod morte immatura moriantur, et quod possessionibus non fruantur nisi parum, et gehenna accepta excedant. Sæpe autem et ex deliciis, et ex laboribus, et ex sollicitudinibus morbis partis perierunt. Vellem scire quanam de causa studium ponunt homines in divitiis. Atqui Deus propterea naturæ modum posuit et terminum, ne ullam habeamus necessitatem requirendi divitias; nempe veste una aut altera jussit corpus indui, nec eo, quod est supervacaneum, opus est ad tegumentum. Quorsum vestes innumerabiles, et quæ exeduntur a tineis? Ventri certus modus est constitutus, et quod ultra eum fuerit datum, necessario perdit et corrumpit omne animal. Quorsum greges et oves, et carnium dissectiones? Uno tecto opus habemus; quanam de causa sunt ambitus et ambulacra, sumptuosaque et magnifica ædificia? Ut vultures et graculi habitent, pauperes exuis? quantam merentur hæc gehennam? Et sæpe multi in locis quæ ne viderunt quidem, efficiunt columnas, et lapides valde pretiosos, et fulgurantia ædificia. Quid enim non sunt machinati? Et nec ipsi quidem his usi sunt, nec ulli alii. Solitudo enim non sinit eos abire, et ne sic quidem desistunt. Vides quod nec hæc quidem ut iis utantur faciant? sed horum omnium causa est amentia, et rationis defectus, et gloria inanis? quam rogo vos ut fugiamus, ut alia quoque mala possimus fugere, et consequi bona promissa iis qui ipsum diligunt, in Christo Jesu Domino nostro.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Propterea et ego audiens fidem vestram, quæ est in Christo Jesu, et dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus Domini nostri Jesu Christi, pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis[1].

I. Nihil[2] fuit quod posset æquiparari visceribus apostolicis : nihil fuit simile commiserationi et benevolentiæ beati Pauli, qui omnes suas fundebat preces pro civitatibus, et populis. Et ad omnes hoc scribit : « Deo gratias ago » pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis. » Cogitate quam multos habuerit in mente, quorum erat etiam difficile meminisse; quam multorum meminisset in orationibus pro omnibus Deo agens gratias, tanquam ipse maximis afficeretur beneficiis. Propterea, inquit, hoc est, propter futurum, et bona reposita iis qui recte credunt et vivunt Atque æquum quidem est et justum gratias agere

[1] Ephes. I, 15-20. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 118-126, et tom. XVII, p. 475-483.

Deo, et pro omnibus quæ ab ipso collata sunt humano generi, et antea et postea : æquum autem et justum est etiam agere gratias pro fide eorum qui credunt. « Audiens, inquit, » fidem vestram quæ est in Christo Jesu, et dilectionem in » omnes sanctos. » Ubique conjungit et conglutinat fidem et dilectionem, bigam quamdam admirabilem. Non solum dicit indigenas, sed etiam omnes. « Non cesso gratias agens » pro vobis, mentionem vestri faciens in orationibus meis. » Quid petis et rogas ? « Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, » pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelatio- » nis. » Vult eos duo discere, ut discere oportet, et propter quæ vocati sunt, et quomodo liberati sunt a prioribus. Dicit autem ipse ea esse tria. Quomodo ergo sunt tria? De futuris si discamus. Nam a bonis quidem repositis, sciemus ejus ineffabiles et quæ naturam superant divitias. Ex eo autem quod didicerimus, quinam cum essemus quomodo credidimus, ejus potentiam, et auctoritatem, eo quod converterit eos qui tanto tempore fuerant alienati. « Nam quod est Dei infirmum, est fortius hominibus[1]. » Ex eadem enim potentia, qua Christum suscitavit, nos quoque ad se traxit. Neque usque ad resurrectionem solum est ejus potentia, sed longe amplius. « Et sedere fecit » ad dexteram suam, super omnem principatum et potesta- » tem, et virtutem et dominationem, et omne nomen quod » nominatur, et omnia subjecit sub pedibus ejus. Et ipsum » dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ip- » sius et plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimple- » tur[2], » Magnorum revera mysteriorum et arcanorum nos fecit participes. Nec ea aliter licet dicere, quam ab iis qui sancti Spiritus sunt participes, et multa fruuntur gratia. Propterea Paulus quoque sic precatur : « Pater glo- » riæ, » inquit ; hoc est, « Qui magna nobis dedit bona. » Ab

[1] 1 Cor. I, 25. — [2] Ephes. I, 21-23.

iis enim quæ sunt subjecta, cum semper vocat, ut quando dicit : « Pater miserationum et Deus totius consolationis[1]. » Rursus Propheta : « Dominus fortitudo mea et auxilium » meum. Pater gloriæ[2]. » Ea suo nomine non potest explicare ac proferre, et ubique appellat gloriam, quod quidem est apud nos nomen et appellatio omnis splendoris. « Ecce » pater gloriæ, inquit, Christi autem Deus. » Quid ergo ? est-ne Filius minor gloria? Sed nemo, ne si insaniat quidem, hoc dixerit : « Det vobis. » Hoc est, mentem vestram extollere, et erigere. Hæc enim non licet aliter discere. « Animalis enim homo non percipit quæ sunt spiritus : » sunt enim ei stultitia[3]. » Opus est ergo spirituali sapientia, ut spiritualia intelligamus, ut videamus quæ sunt occulta. Ipse omnia aperit et revelat, Dei est narraturus mysteria. Mysteriorum autem Dei cognitionem solus novit Spiritus, qui etiam scrutatur ejus profunda[4] : non Angelus, non Archangelus, non ulla alia Potestas creata dederit; hoc est, vobis charisma præbeat. Si autem hoc est revelationis, superflua est rationum inventio. Nam qui Deum didicit, et Deum novit, non amplius de ullo dubitabit. Non dicet : Hoc potest fieri, hoc non potest, et quomodo hoc factum sit. Si Deum didicerimus ut scire oportet, si Deum didicerimus a quo discere oportet, nempe ab ipso Spiritu, non amplius de ulla re dubitabimus. Propterea dicit : « In agni- » tione ejus illuminatos oculos cordis vestri. » Qui didicerit quid sit Deus, non dubitabit de promissionibus : non de iis quæ jam facta sunt erit incredulus. Atque optat quidem eis dari Spiritum sapientiæ et revelationis : cæterum ipse quoque confirmat rationibus quæcumque potest ex iis quæ jam fuerunt. Nam quoniam erat dicturus alia quidem quæ jam facta fuerant, alia autem quæ nondum contigerant : ex iis quæ facta sunt, fidem facit iis quæ facta non sunt :

[1] 2 Cor. I, 3. — [2] Psal. XVII, 2, 3. — [3] 1 Cor. II, 14. — [4] Ibid. 10.

cujusmodi est hoc: « Ut sciatis, inquit, quæ sit spes voca-» tionis ejus. » Est adhuc, inquit, non manifesta; sed non fidelibus. « Et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis. » Hoc quoque est adhuc non manifestum. Quid est autem manifestum? Quod credidimus eum sua virtute Christum suscitasse. Est enim longe admirabilius persuasisse animis, quam suscitasse mortuum. Et quomodo? Ego tentabo hoc vobis persuadere. Audi enim. Christus dixit mortuo, « Lazare, veni foras[1], » et statim obediit. Petrus dixit Tabithæ, « Surge[2], » et non contradixit. Ipse dicet in die ultimo, et omnes resurgent, et cum tanta celeritate, ut qui adhuc vivunt, non sint præventuri eos qui dormierunt, adeo ut omnia fiant in momento, et in ictu oculi.

II. In credendo autem non ita fit. Sed quomodo? audi eum rursus dicentem: « Quoties volui congregare filios » vestros, et noluistis[3]. » Vides hoc esse difficilius? Quamobrem ex hoc probat universum. Est enim multo difficilius humanis rationibus persuadere libero arbitrio, quam operari naturam. Causa est autem quoniam ipse sic vult nos nostra sponte fieri bonos. Sic merito dixit: « Super-» eminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credidimus. » » Quando enim Prophetæ nihil profecerunt, quando Angeli et Archangeli, quando omnis creatura aspectabilis, et non aspectabilis; aspectabilis quidem in medio proposita, et non valens deducere, multa autem inaspectabilis; tunc suum dispensavit adventum, ostendens rem egere divina virtute. « Di-» vitias gloriæ; » hoc est, gloriam ineffabilem. Nam quænam oratio poterit illam explicare gloriam, cujus sancti tunc erunt participes? Nulla. Sed revera opus gratia ut mens discat, et omnino parvum utique radium excipiat. Aliqua etiam prius quidem noverant, volebat autem eos nunc

[1] Joan. II, 43. — [2] Act. IX, 40. — [3] Luc. XIII, 34.

amplius discere, et nosse apertius. Vides quam multa sit operatus? Christum suscitavit; hoc-ne parvum? Sed rursus vide. Sedere fecit ad dexteram suam. Ulla-ne oratio hoc poterit explicare? Eum qui fuit e terra, eum qui est magis mutus quam pisces, qui factus est ludibrium dæmonum, in altum statim extulit. Revera est supereminens magnitudo ejus virtutis. Vide autem quo extulerit: in cœlestibus eum fecit superiorem omni creata natura; supra omnem principatum et potestatem. « Supra omnem, » inquit, principatum. » Revera spiritu opus est, et sapienti mente in agnitione ejus; revera opus est revelatione. Cogita quantum intersit inter hominis et Dei naturam: et ab hac vilitate et abjectione eum ad illum honorem sustulit. Non unum aut alterum, aut tertium gradum transcendit. Papæ! Nec solum dixit supra, sed, longe supra. Supernis enim potestatibus Deus est superior. Ipsum itaque illuc extulit, et qui erat ex nobis, eum ab extremis carceribus usque ad ultimum duxit principatum, post quem non est honor alius. Omnem, inquit, principatum, non hunc quidem, illum autem non, sed omnem principatum, et potestatem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur, si quod est in cœlo, omnibus evasit superior. Hoc de eo qui est excitatus a mortuis: quod quidem dignum est admiratione. Nam de Deo Verbo nequaquam. Nam quod sunt culices ad homines, hoc est omnis creatura ad Deum. Et quid dico, culices? Si omnes homines reputabuntur ut saliva, et reputati sunt ut momentum stateræ: eas quæ sub aspectum non cadunt potestates pone tanquam culices. Non igitur de Deo Verbo sic dixit, sed de eo quidem qui fuit ex nobis, hoc est vere magnum et admirabile. Ab infimis enim terræ partibus eum extulit. Si omnes gentes tanquam stilla, unus homo quota est pars stillæ? Sed eum fecit omnibus superiorem,

non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Sunt ergo Potestatum quarumdam nomina nobis non signata, neque nota. « Et omnia subjecit sub pedibus ejus. » Non solum fecit superiorem ut eis honore præferretur, neque per comparationem, sed ut tanquam servis præesset. Papæ, res plane sunt stupendæ! Hominis facta est serva omnis potestas creata, propter Deum Verbum qui inhabitat. Potest enim esse ut sit aliquis supra; non habens qui obediat, sed ut honore præferatur. Hic autem non sic, sed omnia subjecit sub pedibus ejus : et non solum subjecit, sed ultima subjectione, et post quam non est alia. Propterea dixit : « Sub pedibus. Et ipsum dedit caput » super omnia Ecclesiæ. » Papæ, quo rursus sustulit Ecclesiam! tanquam per quamdam trahens machinam, eam in magnam sustulit altitudinem, et eam sedere curavit in illa sede. Ubi enim est caput, illic et corpus : nullo loco intermedio arcentur caput et corpus. Si autem arcerentur, corpus non fuerit, non fuerit caput. Super omnia, inquit. Quid est, Super omnia? Aut Christum dicit, qui est super omnia quæ cernuntur et quæ intelliguntur; aut supra omnia bona hoc fecit, quod Filium dederit caput : non Angelum, non Archangelum, non ullum alium dimisit superiorem. Non hac solum ratione nos honoravit, quod eum qui erat e nobis in altum extulerit, sed quod etiam fecerit ut totum commune genus illum sequeretur, illi adhæreret, illum assectaretur. « Quæ est corpus ipsius. » Nam ne audito capite, caput solum existimes initium, sed etiam firmitatem et stabilitatem, non tanquam solum principem, sed tanquam caput corporis, « Et plenitudo, » inquit, ejus qui omnia in omnibus adimpletur. » Tanquam hoc non sufficeret ad ostendendam cognationem et propinquitatem, quid dicit? Plenitudo Christi Ecclesia. Plenitudo enim capitis est corpus, plenitudo corporis ca-

put. Vide quo ordine usus sit Paulus, et quomodo nulli verbo parcat, ut Dei ostendat gloriam. Plenitudo, inquit, utpote caput impletur a corpore. Nam corpus consistit per membra omnia, et singulis opus habet. Vide quomodo illum omnibus opus habentem inducat. Etenim si non simus multi, et non sit alius manus, alius vero pes, alius aliqua alia pars, non impletur totum corpus. Per omnia ergo impletur ejus corpus. Tunc impletur caput, tunc perfectum fit corpus, quando omnes simul fuerimus conjuncti et conglutinati.

III. Vidisti divitias gloriæ hæreditatis? Vidisti supereminentem magnitudinem virtutis in eos qui credunt? Vidisti spem vocationis? Revereamur nostrum caput, cogitemus cujus capitis sumus corpus, cui omnia sunt subjecta. Hoc exemplo nos Angelis oportet esse meliores, et Archangelis majores, ut qui iis omnibus simus honore præpositi. Non Angelos apprehendit Deus, sicut dicit scribens ad Hebræos, sed semen Abrahæ [1]; non principatum, neque potestatem, neque dominationem, neque ullam aliam virtutem : sed nostram naturam apprehendit, et supra sedere jussit. Et quid dico, sedere jussit? Suum fecit vestimentum, nec id solum, sed ejus pedibus subjecit omnia. Quam multas vis mortes ponere, et quam multas animas? decies-ne mille, et his longe plures? Sed nihil dices quod sit ei æquiparandum. Duo enim fecit maxima : et ipse ad summam venit humilitatem, et hominem sustulit ad magnam altitudinem. Dixit illud primum, quod se adeo humiliaverit. Dicit hoc firmius et solidius, id quod est magnum et summa rerum. Atqui si nullo dignati essemus, suffecisset, etiamsi absque hoc dignati essemus; absque eo, inquam, quod esset mactatus, suffecisset. Cum autem duo sint, quam dicendi facultatem non vicerit et superaverit? Non magna res est

[1] Hebr. II, 16.

resurrectio, quando hæc reputavero. De hoc dicit, Deus Domini nostri Jesu Christi, non de Deo Verbo. Revereamur propinquitatem cognationis. Timeamus ne quis abscindatur ab hoc corpore : ne quis excidat, ne quis appareat indignus. Si quispiam diadema nostro imposuerit capiti, si coronam auream, annon omnia fecerimus ut digni videamur inanimis lapidibus? Nunc autem non est nostro capiti impositum diadema, sed caput nostrum factus est Christus, quod est majus, et ejus nullam habemus rationem? Sed Angeli quidem ipsum reverentur, et Archangeli, et omnes illæ virtutes. Nos autem, cum etiam ejus corpus simus, neque propter hoc, neque propter illud reverebimur? Et quænam erit spes nostræ salutis? Cogita thronum regium ; cogita summum honorem. Hoc nos, si velimus, magis nos poterit terrere quam gehenna. Nam si non esset gehenna, tanto honore affectos, inventos esse indignos et malos, quam non haberet pœnam, quod non supplicium? Cogita prope quem sedeat tuum caput : hoc solum ad universum suffecerit. Ad cujus sedeat dexteram, super omnem principatum, potestatem et virtutem : ejus autem corpus conculcatur etiam a dæmonibus. Sed absit. Si vero sit, hoc non fuerit amplius corpus. Caput tuum venerantur servi frugi, et qui bonæ sunt existimationis : et corpus subjicis iis qui offenderunt? Quo non dignus eris supplicio? Si quis pedes regis pedicis alliget et in compedes injiciat, annon erit obnoxius extremo supplicio? Tu totum corpus objicis feris immanibus, et non horres? Sed quoniam agitur de corpore Domini, age illius etiam meminerimus, quod in crucem fuit actum, quod clavis confixum [1], et sacrificatur. Si es Christi corpus, fer crucem : nam ille quoque tulit. Fer sputa, fer colaphos, fer clavos. Tale erat illud corpus.

[1] Joan. XVII.

Corpus illud impeccabile erat; « peccatum non fecit, nec »est inventus dolus in ore ejus[1]. » Manus ejus omnia agebant ad benefaciendum iis qui egebant. Os ejus nihil emisit quod non deceret. Audivit, « Habes dæmonium[2], » et nihil dicebat. Quia de corpore a nobis agitur; quicumque corporis sumus participes, quicumque gustamus sanguinem, cogitemus quod illius participes simus, qui nihil ab illo differt, qui supra sedet, qui adoratur ab Angelis, qui assidet prope illam incorruptam virtutem : hunc gustamus. Hei mihi quam multæ viæ nobis patent ad salutem! Nos corpus suum fecit : suum corpus nobis impertiit, et nihil horum nos avertit a malis. O tenebras! o profundum abyssum! o stuporem et sensus egestatem! « Quæ sursum »sunt sapite, ubi est Christus ad dexteram Dei sedens[3]. » Et post hæc quidam de pecuniis sunt solliciti : alii capiuntur ab animi perturbationibus.

IV. Non videtis quod in nostro quoque corpore abscinduntur et amputantur quæcumque sunt supervacanea et inutilia : et nullum lucrum attulerit id corpori, quando fuerit mutilatum, quando morte affectum, quando putrefactum, quando etiam corruperit reliquum. Ne ergo confidamus quod semel fuerimus corporis. Si autem hoc corpus cum sit naturale, tamen abscinditur : si non maneat stabile et firmum animi institutum, quid non grave patietur? Quando non fuerit corpus hujus alimenti particeps, quando obstructi fuerint pori, tunc morte afficitur : quando obturati meatus et fistulæ, tunc fit mancum. Ita nos quoque quando aures obturaverimus, manca ac mutila nostra fit anima. Quando non fuerimus participes alimenti spiritualis : quando corruptorum humorum pravitates noxam nobis attulerint, hæc omnia morbum pariunt, morbum gravem, morbum qui tabem affert et

[1] Isaï. LIII, 9. — [2] Joan. VII, 20. — [3] Coloss. III, 2.

consumptionem : et de cætero illo igne opus habebit, aut opus habebit ut dividatur. Non enim patitur Christus cum tali corpore ingredi in thalamum. Si eum abduxit et expulit qui sordida veste erat indutus, ei qui corpori sordes adhibuerit, quid non faciet? quomodo non eum afficiet? Multos video qui Christi corporis sunt participes inconsiderate et temere, et magis ex consuetudine et ex præscripto, quam ex cogitatione et consideratione. Si advenerit, inquit, tempus sanctæ quadragesimæ, qualiscumque fuerit quispiam, fit particeps sacramentorum, si advenerit dies Epiphaniorum. Atqui illud tempus accedendi non est : non epiphania, neque quadragesima facit dignos qui accedant, sed animæ sinceritas et puritas. Cum ea semper accede, absque ipsa nunquam. « Quoties » enim, inquit, hoc facitis, mortem Domini annuntiatis[1]. » Hoc est, in memoriam revocatis vestram salutem, meum beneficium. Cogita qui veteris participes erant sacrificii, quanta utebantur frugalitate et abstinentia : quid non agebant? quid non faciebant? Undique et semper expurgabantur : tu autem accedens ad sacrificium quod ipsi stupent et venerantur Angeli, temporum periodis rem definis ac circumscribis? Et quomodo stabis ad tribunal Christi, qui pollutis manibus et labris ad corpus illud audeas accedere? et regem quidem ore male olente deosculari nolueris : cœli autem regem fœtenti et male olenti anima oscularis. Id plane est contumelia. Dic mihi, velles-ne ad sacrificium manibus illotis accedere? Non opinor : sed malles potius non prorsus accedere, quam sordidis manibus. Ita-ne cum in re parva sis adeo reverens et religiosus, sordidam et immundam habens animam, accedis et audes tangere? Atqui ad tempus quidem tenetur manibus; in illam autem totus et integer resol-

[1] 1 Cor. xi, 24.

vitur. Quid vero, annon vides vasa abluta, adeo nitida et splendida? His longe mundiores nobis oportet esse animas, his sanctiores, et splendidiores. Quare? Quoniam illa propter nos fiunt talia. Illa eum qui inest non participant, non sentiunt : nos autem participamus et sentimus. Nunc autem vase quidem sordido et immundo uti nolueris, sordida autem accedis anima? Multam video rei inæqualitatem. In aliis quidem temporibus, cum ne mundi quidem sæpe sitis, acceditis : in Paschate autem etiamsi aliquod scelus a vobis sit admissum, acceditis. O consuetudinem, o præsumptionem! Frustra est quotidianum sacrificium. Frustra astamus altari : nemo est qui participet. Hæc dico, non ut temere participetis, sed ut vos dignos reddatis. Non es dignus sacrificio, neque participatione? Ergo nec prece. Audis præconem stantem et dicentem : Quicumque estis in pœnitentia, abite. Omnes qui non participant, sunt in pœnitentia. Si es ex iis qui sunt in pœnitentia, non debes participare. Nam qui non participat, est in pœnitentia. Cur ergo dicit : Abite qui non potestis precari : tu autem stas impudenter? At non es ex his, sed ex iis qui possunt participare, et nihil curas? rem nihil esse putas.

V. Considera, quæso. Adest mensa regia, adsunt Angeli ministrantes, adest Rex ipse, et tu stas oscitans? Vestes tibi sunt sordidæ, et nulla a te hujus habetur ratio? At sunt mundæ : accumbe ergo, et participa. Venit quotidie ut videat accumbentes, omnes alloquitur : et nunc in vestra dicit conscientia, « Amici, quomodo » hic statis non habentes vestem nuptialem [1]? » Non dixit : Cur accubuisti? Sed ante accubitum et ingressum eum dicit esse indignum. Non dixit enim; Cur accubuisti? sed, « Cur intrasti? » Hæc ergo nunc quoque dicit nobis

[1] Matth. xxii, 21.

omnibus, qui impudenter et inverecunde stamus. Quicumque enim mysteriorum non est particeps, is impudens stat et nimis audacter. Qui sunt in peccatis, propterea priores ejiciuntur. Sicut enim, cum Dominus adest in mensa, non oportet adesse famulos qui offenderunt, sed procul amandantur; ita hic quoque cum effertur sacrificium, et Christus sacrificatur, et ovis dominica; quando audieris: Oremus omnes communiter, quando videris trahi eas quæ in ostiis sunt cortinas, tunc existima cœlum superne diduci, et descendere Angelos. Quemadmodum ergo nullam oportet adesse ex iis qui mysteriis non sunt initiati, ita nec ex iis qui sunt initiati et sordidi. Dic mihi, si quis ad convivium invitatus manus laverit, et accubuerit, et ad mensam paratus fuerit, et deinde non fuerit ejus particeps, annon contumelia afficit eum qui invitavit? Annon esset melius eum ne affuisse quidem? Ita tu quoque, affuisti, hymnum cantasti, cum dignis omnibus te es professus, eo quod cum indignis non recesseris. Quomodo mansisti et mensæ non es particeps? Sum, inquit, indignus. Ergo illa quoque communione et societate quæ est in precibus es indignus. Non enim solum per proposita, sed etiam per cantica undique descendit Spiritus. Non vides famulos nostros mensam spongia lavantes, et domum mundantes, et discos mensæ imponentes? Hoc fit per preces, per clamorem præconis. Tanquam spongia lavamus Ecclesiam, ut in munda Ecclesia sint omnia proposita, ut nulla sit macula, nulla ruga. Sunt et oculi eorum indigni his spectaculis, et aures indignæ. « Et si bestia, inquit, montem tangat, obruetur » lapidibus [1]; » ideo nec digni quidem erant qui ascenderent. Atqui postea etiam accesserunt, et viderunt ubi steterat Deus. Licet postea accedere, et videre. Sed

[1] Exod. XIX, 13.

quando affuerit, abi : non enim tibi magis licet, quam catechumeno. Non sunt enim paria, sacramenta nondum esse assecutum, et postquam fueris assecutus, et offenderis, despicere, et ea re te indignum reddere. Licebat plura et terribiliora dicere, sed ne mentem vestram gravem, hæc sufficiunt. Nam qui his non castigantur, ii nec pluribus. Ne ergo vobis majus faciamus judicium, rogo quidem vos, non ut non adsitis, sed ut præsentia et aditu vos reddatis dignos. Dic mihi, si rex jusserit et dixerit : Si quis hoc agit, a mea mensa abstineat, annon pro hoc omnia feceritis? In cœlos nos vocavit ad mensam regis, magni et admirabilis, et recusamus, et cunctamur, et ad eam rem non accurrimus? Et quænam est nobis spes salutis? Non licet causari imbecillitatem, nec culpam conferre in naturam. Socordia solum et ignavia nos reddit indignos. Hæc quidem dicta sunt a nobis. Qui autem compungit corda, qui dat spiritum compunctionis, compungat corda vestra, et in profundum immittat semina ut ex timore ejus concipiatis et pariatis spiritum salutis, et cum fiducia accedatis. « Filii enim, inquit, » tui tanquam novellæ olivarum in circuitu mensæ tuæ [1]. » Nihil sit vetus, nihil immite, nihil crudum. Hujusmodi enim novellæ plantationes aptæ sunt ad fructum, fructum admirandum, oleæ, inquam, fructum : et fortes sunt et validæ, ut sint omnes in circuitu mensæ, neque temere et forte fortuna conveniant, sed cum metu et timore. Sic enim et ipsum Christum illic videbitis cum fiducia, et cœlesti regno digni reddemini : quod detur nobis omnibus consequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. CXXVII, 3.

HOMILIA IV.

CAPUT II.

Et vos cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aëris hujus, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, et cogitationum, et eramus natura filii iræ sicut et cæteri [1].

I. Est quidem mortificatio corporalis : est autem et animalis. Et illius quidem esse participem, nec est crimen, nec periculum : res enim est naturæ, non instituti animi et liberi arbitrii. Nam et orta est ex transgressione Protoplasti, et res deinde decidit in naturam : alioqui autem etiam cito solvetur. Ipsa vero mortificatio animalis, cum sit instituti animi et liberi arbitrii, crimen habet, et nullam solutionem. Vide ergo quomodo Paulus cum jam valde magnum ostendisset, et quod majus sit morte affectæ mederi animæ quam suscitare mortuos, nunc quoque sic ponit tanquam magnum. « Et vos cum essetis, inquit, » mortui delictis et peccatis vestris in quibus aliquando » ambulastis, secundum sæculum mundi hujus, secundum » principem potestatis aëris, spiritus qui nunc operatur in » filios diffidentiæ. » Vides Pauli mansuetudinem, et quomodo ubique consolatur auditorem, cum non onerans ?

[1] Ephes. II, 1-3.

Nam quoniam dixerat eos ad extremum usque vitium esse provectos; hoc enim est esse morte affectos; ne eos valde gravaret: nam pudore afficiuntur homines, cum priora mala afferuntur in medium, etiamsi sint absoluta, et nullum habeant periculum; dat eis adjutorem, ne existimaretur totum eis esse imputandum, et adjutorem fortem. Quemnam? Diabolum. Sic etiam facit in Epistola ad Corinthios. Nam cum dixisset, « Nolite errare, neque for- » nicatores, neque idololatræ; » et reliqua omnia recensuis- » set, et subjunxisset, « Regnum Dei non possidebunt, » tunc » quoque dicit: « Et hæc quidem fuistis [1]. » Non dixit absolu- » te, « Fuistis, » sed, τινὲς ἦτε, id est, aliqui fuistis, hoc est, sic quodam modo fuistis. Hic hæretici hæc de Deo dicta esse acriter contendunt, et effrenatam linguam longe exerentes, hæc Deo adaptant quæ sunt solius diaboli. Quomodo ergo os eis obstruemus? Ex ipsis verbis. Nam si est justus, sicut dicitis, hæc autem gessit, hæc res non est justi, sed valde injusti et scelerati: Deus autem nunquam fuerit sceleratus. Cur vero dicit eum principem sæculi hujus? Quoniam tota fere humana natura se ipsam illi dedit, et omnes sua sponte ei serviunt et ex libero animi arbitrio. Et Christo quidem bona promittenti innumerabilia ne animum quidem adhibet quispiam. Illi autem nihil tale pollicenti, sed ad gehennam transmittenti, cedunt omnes. Sed principatus ejus est in hoc sæculo, et is plures habet quam Deus, et ei magis cedentes quam Deo, præter paucos, proper nostram socordiam. Secundum potestatem, inquit, aërii spiritus. Hoc rursus dicit, quod locum habet sub cœlo, et spiritus rursus aërii sunt incorporeæ potestates eo operante. Nam quod sæcularis sit ejus principatus, hoc est, qui cum præsenti sæculo dissolvitur, audi eum dicentem in fine Epistolæ: « Non est nobis

[1] 1 Cor. VI, 9-11.

» colluctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus » principes et potestates, et adversus mundi rectores tene- » brarum hujus sæculi [1]. » Nam ne cum audieris, « Mundi » rectores, » dicas etiam ipsum esse increatum, addit : « Tenebrarum sæculi. » Alibi etiam nequam sæculum vocat tem pus perversum [2], non dicens de creaturis. Mihi enim videtur, quod si fuisset princeps sub cœlo, non fuisset ca- surus a principatu, etiam post transgressionem. « Qui nunc operatur in filios diffidentiæ. » Vides quod non vi inducit, nec tyrannide, sed persuasione ? Dixit enim ἀπειθειαν, ac- si dicas, Deceptione et persuasione omnes attrahit. Nec hoc solum eos consolatur quod dederit socium, sed etiam quo d se cum illis ponat. « In quibus, inquit, et nos omnes » aliquando conversati sumus. » Omnes : Non enim licet dicere quod exemptus esset aliquis. « In desideriis carnis » nostræ, facientes voluntatem carnis et cogitationum, et » eramus natura filii iræ, sicut et cæteri omnes. » Hoc est, nihil spirituale sapientes. Sed ne carnem in invidiam vocet et odiu m, neque magnum existimes delictum, vide quo- mo do sibi caveat. « Facientes, inquit, voluntatem carnis » e t cogitationum nostrarum, hoc est, voluptatis affectio- » nes et motus, Deum irritavimus et ad iram provocavi- » mus : » Hoc est, ira fuimus, et nihil aliud. Quemadmo- dum enim qui est filius hominis, est homo natura, ita nos quoque sicut et cæteri iræ filii eramus : id est, nullus lib er erat; sed omnes quæ ira Dei digna erant faciebamus. « Deus autem qui dives est in misericordia [3]. » Non dixit » absolute, Misericors, sed, « Dives in misericordia, » si- cut et alibi dicit : « In multitudine misericordiæ tuæ. » Et rursum : « Miserere mei secundum magnam misericordiam » tuam [4]. Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos. »

[1] Ephes. VI, 12. — [2] Galat. I, 4. — [3] Ephes. II, 4. — [4] Psal. LXVIII, 17, et L, 1.

tudenam nos dilexit ostendit. Hæc enim non merentur dilectionem, sed iram et extremum supplicium; et hoc ergo ex multa misericordia. « Et cum essemus mortui in » delictis, convivificavit in Christo [1]. » Rursus Christus est medius, et res est fide digna. Si enim primitiæ vivunt; et nos : vivificavit et illum, et nos.

II. Vides quod omnia dicta sint de eo quod est secundum carnem? Vidisti exuperantem ejus potentiæ magnitudinem in nos qui credimus? qui mortui eramus et filii iræ; his nos vivificavit. Vidisti spem vocationis? « Conresuscitavit et consedere fecit [2]. » Vidisti gloriam ejus hæreditatis? Etiam, inquies, conresuscitavit quidem, est manifestum; illud vero, « Consedere nos fecit in cœlestibus in » Christo Jesu, » quomodo stat? ut illud, « Conresuscitavit? » Nullus enim adhuc est suscitatus, nisi quod cum caput resurrexerit, nos quoque sumus suscitati. Sicut illic quoque cum Jacob adorasset, uxor quoque adoravit Joseph. Sic ergo fecit quoque consedere. Sedente enim capite, sedet quoque corpus. Propterea enim subjunxit, « In » Christo Jesu. » Aut si hoc non ita sit, sed conresuscitavit per lavacrum, quomodo ergo consedere fecit : « Nam si » sustinemus, inquit, et conregnabimus [3]. » Si morimur, etiam simul vivemus : spiritu revera opus est et revelatione, ut intelligamus profundum horum mysteriorum. Deinde ne fidem non habeas, vide quid subjungat : « Ut » ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Jesu [4]. » Nam quoniam dixit de Christo : quæ autem dixit, ad nos nihil erant; nam quid ad nos si ille resurrexit? ostendit id quoque ad nos pertinere, siquidem is nobis est unitus; nisi quod seorsum dicit quæ ad nos pertinent : « Et cum » essemus mortui peccatis, conresuscitavit et consedere

[1] Ephes. II, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] 2 Tim. II, 12. — [4] Ephes. II, 7.

» fecit [1]. » Quamobrem, sicut dicebam, noli non habere fidem, accepta demonstratione, et ex prioribus et ex capite, et ex eo quod velit ostendere suam bonitatem. Quomodo enim ostendet, si hoc non factum fuerit? et ostendet in sæculis supervenientibus. Quidnam? Quod magna sint bona et omnibus credibiliora. Nam nunc quidem quæ dicuntur, incredulis videntur esse nugæ, tunc autem omnes scient. Vis discere etiam quomodo fecit consedere? audi ipsum Christum dicentem Discipulis : « Sedebitis super » duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israël [2]. » Et rursus : « Sedere autem a dexteris meis et a sinistris, non » est meum dare, sed quibus paratum est a Patre meo [3]. » Est itaque paratum. Et recte dixit : « In bonitate erga nos » in Christo Jesu. » Sedere enim a dexteris, est honoris qui omnem superat honorem, et post quem non sunt alia. Hoc ergo dixit nos quoque sessuros. Vere sunt exuperantes divitiæ, vere exuperans magnitudo ejus virtutis, sedere cum Christo. Etiamsi mille habeas animas, propter ipsum eas non perdis? Nam etsi in ignem esset intrandum, annon oporteret hoc prompte sustinere? Porro ipse quoque rursus dicit. Volo ut ubi sum ego, ministri quoque mei sint [4]. Nam si oporteret quotidie dissecari, annon oporteret id pro eo prompto et alacri animo suscipere? Cogita ubi ille sederit. Supra omnem principatum et potestatem. Et cum quo consedes? Cum illo. Quisnam cum sis? mortuus, natura filius iræ. Et quid recte gessisti? Nihil. Vere ergo est opportunum exclamare : « O altitudo divitiarum, » et sapientiæ, et cognitionis Dei [5]! Gratia enim, inquit, » estis salvati [6]. » Nam ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te coërcet et comprimit. « Gratia enim, » inquit, estis salvati. Per fidem. » Deinde rursus ne liberum

[1] 1 Cor. xv. — [2] Matth. xix, 28. — [3] Id. xx, 23. — [4] Joan. xii, 26. — [5] Rom. xi, 33. — [6] Ephes. ii, 8.

perimeretur arbitrium, posuit etiam quæ sunt nostra. Et rursus ipsum sustulit, et dicit : « Et hoc, non ex nobis. » Ne fides quidem, inquit, est ex nobis. Nam si non venisset, si non vocasset, quomodo potuissemus credere? Quomodo enim, inquit, credent, nisi audiverint? Quare nec fidei donum est nostrum, sed Dei, non ex operibus : non enim suffecisset, inquit, fides ad salutem. Sed ne nobis vacuis et otiosis det salutem eam, inquit, Deus requisivit. Dixit quod salvos fecerit fides, sed per Deum. Quoniam Deus voluit, salvos fecit fides. Alioqui quomodo salvos facit fides absque operibus? Hoc ipsum est Dei donum, « Ne » quis glorietur[1], » ut nos gratos efficiat circa gratiam. Quid ergo, inquit, prohibuit ipse justificari ex operibus? Nequaquam. Sed nullus, inquit, justificatus est ex operibus, ut ostendatur Dei gratia et benignitas. Non repulit habentes opera, sed eos, qui sunt proditi ab operibus, salvos fecit gratia, ut nullus de cætero possit gloriari.

III. Deinde ne cum audieris, quod non ex operibus, sed fide totum gestum sit, otiosus maneas, vide quid subjunxerit, « Ipsius enim sumus factura, creati in Christo » Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis » ambulemus[2]. » Vide quid ipse dicat: regenerationem hic subindicat. Revera alia est creatura : ex nihilo producti sumus ad hoc ut essemus. Quod eramus prius, mortui sumus; hoc est, homo vetus; quod non prius eramus, facti sumus. Recens ergo est creatura, alia melior et præstantior. Nam ex illa quidem, ut viveremus; ex hac autem, ut bene viveremus accessit. « In operibus bonis quæ » præparavit Deus, ut in iis ambulemus. » Non ut incipiamus, sed ut ambulemus. Perpetua enim nobis virtute opus est, et extensa usque ad nostrum decessum. Neque enim, si esset ingrediendum via quæ fert ad urbem regiam,

[1] Ephes. II, 9. — [2] Ibid. 10.

deinde cum majorem ejus partem confecissemus, circa ipsum finem ignavi et molles redditi sedissemus, nobis profuisset ingressus. Ita nec spes vocationis quidquam profuisset, rem illam possidentibus, nisi digne ad vocem appellantis ambulaverimus. Vocati ergo in operibus bonis, perseveremus. omnia operantes. Propterea enim appellati sumus, non ut unum duntaxat opus operemur, sed ut omnia. Sicut enim nobis sunt quinque sensus, et omnibus ad id quod oportet utendum est, ita etiam omnibus virtutibus. Si quis autem sit temperans, sed immisericors; aut misericors quidem, sed avarus; aut ab alienis quidem abstineat, sed de suis non impertiat, frustra fiunt omnia. Non enim sufficit una virtus, ut cum fiducia sistamur ad tribunal Christi, sed multa, varia, et omnis generis, atque adeo omni virtute est opus. Audi enim Christum dicentem Discipulis : « Euntes docete omnes gentes, docentes eos ser- » vare omnia quæ mandavi vobis[1]. » Et rursus : « Si quis » solverit unum ex mandatis istis minimis, minimus voca- » bitur in regno cœlorum[2]. » Hoc est, in resurrectione : non enim intrabit in regnum. Nam ipsum quoque tempus resurrectionis regnum vocare solet. Si unum, inquit, solverit, minimus vocabitur. Quamobrem nobis opus est omnibus. Vide autem quomodo non sine eleemosyna licet intrare, sed si ipsa sola desit, abibimus in ignem. « Abite, » inquit, maledicti in ignem æternum, paratum diabolo et » angelis ejus. » Cur et quanam de causa? « Quoniam esu- » rii, et non dedistis mihi quod comederem : sitivi, et non » dedistis mihi potum[3]. » Vidisti quomodo nullius alterius accusati, propter hoc solum perierunt? Et virgines propter hoc solum ejectæ sunt e thalamo, licet haberent castitatem; sed quia eleemosyna vacuæ erant, cum sponso ingressæ non sunt. Pacem, inquit, cum omnibus perse-

[1] Matth. xxviii, 19. — [2] Id. v, 19. — [3] Id. xxv, 41, 42.

quimini, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum. Cogita ergo quod sine castitate quidem non licet Deum videre. Non omnino autem cum castitate potest videri. Sæpe enim aliud impedit. Rursus si omnia recte gesserimus, proximo autem nihil profuerimus, nec sic introhimus in regnum. Undenam hoc constat? Ex servis quibus credita fuerunt talenta. Nam illic virtus omnis erat integra et sincera, et nihil fuerat prætermissum; sed quoniam piger fuit in negotiatione, merito fuit ejectus. Deturbari etiam potest quispiam in gehennam ex solo maledicto. «Nam qui dicit, inquit, fratri suo: Stulte, obnoxius erit »gehennæ ignis[1]. » Etiamsi quis omnia recte gesserit, sit autem contumeliosus, non intrabit. Nec quispiam Deum accuset crudelitatis, si eos qui sic lapsi sunt expellit ex regno cœlorum. Nam si apud homines quispiam quidquam fecerit iniquum et præter leges, amandatur a conspectu regis, et si unam ex constitutis legibus sit trangressus; et si accusans sit calumniatus, perdit magistratum: et si adulterium commiserit et sit convictus, redditur indignus: quamvis innumerabilia recte gesserit, perit, et si cædem fecerit, et probatum fuerit, hoc quoque ad eum perdendum sufficit. Si hominum leges adeo exacte servantur, quanto magis leges Dei? At est bonus, inquit. Quousque hæc stulta dicemus? Stulta autem dixi, non quod non sit bonus, sed quod existimemus ejus bonitatem ad hæc nobis esse utilem, etsi innumerabilia de his sæpe disseruerimus. Audi enim Scripturam dicentem: « Ne dixeris: Miseratio ejus est multa, multitudini peccatorum meorum »propitiabitur[2]. » Non prohibet nos dicere multam esse ejus miserationem; absit: non hoc suadet; sed et nos vult hoc assidue dicere: et propterea omnia movet Paulus, sed propterea quæ deinceps sequuntur. Ne ideo, inquit, admi-

[1] Matth. v, 22. — [2] Eccli. v, 6.

reris Dei benignitatem ut pecces, et dicas: « Misericordia » ejus multitudini peccatorum meorum propitiabitur. »

IV. Ideo enim tam multa disserimus de bonitate, non ut ei confidentes agamus omnia, alioqui bonitas erit ad nostræ salutis exitium; sed ne desperemus in peccatis, verum agamus pœnitentiam. Benignitas enim Dei te ducit ad pœnitentiam, non ad plura vitia. Si autem malus et sceleratus fias propter benignitatem, tu eum magis in odium vocas et accusas apud homines. Multos enim videmus accusantes Dei lenitatem. Quamobrem dabis pœnas, si ea non utaris ut oportet. Deus est benignus? sed est etiam justus judex: condonat peccata? sed etiam reddit unicuique secundum opera sua; transilit iniquitates, et tollit peccata? sed ea quoque examinat. Quomodo ergo non sunt hæc contraria? Non sunt contraria, si temporibus ea diviserimus. Tollit hic peccata per lavacrum et pœnitentiam: facta illic examinat per ignem et tormenta. Si ergo, inquies, cum et mala fecero pauca, propter unum ejiciar, et a regno excidam, cur mala omnia non operor? Ingrati servi est oratio: sed tamen hanc quoque dissolvemus orationem. Ne mala opereris, ut tibi prosis. Nam a regno quidem omnes similiter excidemus: in gehenna autem non easdem pœnas dabimus omnes; sed hic quidem majores, ille vero mitiores. Nam si tu quidem et ille despexeritis, et qui in multis, et qui in paucis peccat, similiter e regno excidetis. Si autem non similiter despexeritis, sed alius quidem magis, alius vero minus, in gehenna sentietis differentiam. Cur ergo minatur iis qui non dederunt eleemosynam, eos esse abituros in ignem; neque solum in ignem, sed qui paratus est diabolo et angelis ejus? Cur et qua de causa? Deum nihil æque irritat, ut si amici injuste lædantur. Nam si oportet diligere inimicos; qui etiam amicos aversatur et est in hoc deterior gentibus, quod non

merebitur supplicium? Quamobrem hic magnitudo peccati jure fecit eum abire cum diabolo. Væ enim ei qui non facit eleemosynam. Si hoc autem erat in Veteri, multo magis in Novo Testamento. Si ubi erat concessum possidere pecunias, eisque frui et eas curare, tanta gerebatur cura opis ferendæ pauperibus; quanto magis ubi jubemur omnia ejicere? Nam quid illi non faciebant? Decimas et rursus decimas præbebant orphanis, viduis, proselytis. Sed mihi quidam admirans dicebat, ille dat decimas: quanto est hoc plenum probro et dedecore, si quod apud Judæos non habebatur in admiratione, hoc apud Christianos factum est admirabile? Si tunc erat periculum decimas omittere, cogita quantum nunc sit. Rursus ebrietas non habet hæreditatem regni. Sed quid est quod dicitur a multis? Si ego et ille iisdem tenemur, non est parva consolatio. Quid dicemus? certe non erit idem tuum et illius supplicium; alioquin autem nec hoc est consolatio. Tunc enim malorum societas habet consolationem, quando mala quæ patimur fuerint proportione paria: quando autem exuperarint, et ut mente excedamus effecerint, non amplius sinunt ullam habere consolationem. Dic enim ei qui male mulctatus in ignem est injectus: Hic aut ille hoc patitur; ne sentiet quidem consolationem. Nonne omnes simul perierunt Israëlitæ, quamnam hoc eis attulit consolationem? Annon hoc ipsum eos majori dolore afficiebat? Et ideo dicebant: Periimus, interiimus, consumpti sumus. Quænam est ergo hæc consolatio? Frustra nos hac spe consolamur. Una sola est consolatio, in illum qui extingui non potest ignem non incidere: eis autem, qui incidere, non licet assequi consolationem: ubi est stridor dentium, ubi fletus, ubi vermis qui non moritur, ubi ignis qui non extinguitur. Omnino-ne ullam senties, dic quæso, consolationem, cum sis in afflictione et angustia? de cætero enim eris apud te.

Ne, quæso, et rogo, ne nos temere decipiamus, et his verbis consolemur, sed ea faciamus quæ nos poterunt servare. Cum Christo consessus est tibi propositus, et tu de his curiose scrutaris? Si nullum esset aliud peccatum, pro his verbis quantum nos oporteret subire supplicium; quod simus adeo ignavi, miseri et socordes, ut tanto etiam proposito pretio hæc dicamus? O quantum ingemisces, cum tunc audieris eos qui bona egerunt vocari in regnum et honore affici? Quando videris ex servis et humili loco natis eos qui parum hic laborarunt, throni regii esse participes? Annon ea erunt tibi pejora punitione? Nam si nunc quosdam videns prospere agentes, etiamsi nihil mali patiaris, hoc omni supplicio gravius putas, discruciaris, te ipsum luges et lacrymaris, et te mortibus mille dignum esse censes, quid tunc patieris? Nam si non esset gehenna, ipsa de regno cogitatio annon sufficeret ad perdendum et ad afferendum interitum? Quod autem res ita sit se habitura, satis disci potest ex rerum experientia. Ne nos ergo temere oblectemus et consolemur hujusmodi verbis, sed attendamus, et salutis nostræ curam geramus, et de virtute simus solliciti, et ad bona gerenda nos excitemus, ut digni habeamur qui tantam assequamur gloriam, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT II.

Propter quod memores estote quod aliquando vos eratis gentes in carne, qui dicebamini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta : quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israël, et hospites testamentorum promissionis, spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo [1].

I. Multa ostendunt Dei benignitatem et amorem in homines. Primum, quod per se salvos fecerit, et per se tali modo. Secundo, quod, cum quales eramus, salvos fecerit. Tertio, quo nos deduxerit. Hæc enim omnia per se maximam habent indicationem ejus benignitatis. Et hæc omnia Paulus nunc scribens agitat. Dixit : « Quod cum esse» mus mortui delictis et filii iræ, nos salvos fecerit. » Nunc dicit quibus nos fecerit æquales, et ideo dicit : « Memores » estote. » Solemus enim omnes, quando ab humili admodum conditione ad contrariam et ei ex adverso respondentem aut etiam majorem evecti fuerimus honorem, ne priorum quidem meminisse, ut qui illa nutriamur gloria. Propterea dicit : « Propter quod memores estote. Propter quod, » quodnam? Quod creati sumus in operibus bonis. Hoc autem sufficit ad nobis persuadendum ut curam geramus virtutis. « Memores estote. » Sufficit enim illa memoria ad alios et memores reddendos in benefactorem. « Quod vos

[1] Ephes. II, 11, 12.

» aliquando gentes. » Vide quomodo ea deprimat quibus Judæi præcellebant, et ea admiretur quibus gentes erant inferiores; quæ quidem non erant hujusmodi ut inferiores eos redderent, sed a modo et vita utrisque persuadet. « Qui dicebamini præputium. » In verbis erat honor, in carne prærogativa. Nihil enim est præputium, nihil circumcisio. Ab ea quæ dicitur, inquit, circumcisio in carne manufacta. « Quod eratis illo tempore sine Christo, alie» nati a conversatione Israël, et hospites testamentorum » promissionis, spem non habentes, et sine Deo in mundo. » « Vos, inquit, qui hoc vocamini a Judæis. » Cur autem cum esset ostensurus in hoc eis collatum fuisse beneficium, quod eos fecerit societatem habere cum Israële, rursus Israëliticam non deprimit dignitatem; sed eam-ne extollit? Extollit in iis quæ sunt necessaria, in iis autem deprimit in quibus eis non fuit societas. Procedens enim dicit: « Estis » cives sanctorum et domestici Dei. » Vide quomodo non deprimit: Hæc, inquit, sunt indifferentia. Ne existimetis, inquit, vos circumcisionem non consecutos, eo quod sitis in præputio aliquam habere differentiam. Hoc erat grave ac molestum, quod essent sine Christo, quod essent alienati a conversatione Israël; hoc autem non est conversatio, seu civilis vitæ agendæ ratio. Quod autem essent hospites testamentorum promissionis, quod non haberent spem futuram, quod essent in hoc mundo sine Deo, hæc omnia erant illorum. Dixit de rebus cœlestibus: dicit etiam de iis quæ sunt super terram. Quoniam de ipsis Judæi magnam habebant existimationem et gloriam. Ita etiam Christus consolans Discipulos, postquam dixit: « Beati qui perse» cutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipso» rum est regnum cœlorum [1], » ponit id quod est minus: « Sic enim persecuti sunt Prophetas qui fuerunt ante

[1] Matth. v, 10.

» vos[1]. » Nam hoc quidem, quod ad magnitudinem attinet, est minus. Si spectetur autem quod prope sint et crediderint, est magnum et sufficiens, et magnam vim habet. Hoc ergo erat habere conversationem. Non dixit : Separati, sed, « Alienati a conversatione. » Non dixit : Non attendentes, sed, « Neque participantes et hospites. » Magna est verborum emphasis, magnam ostendens separationem. Nam etiam Israëlitæ erant extra conversationem, sed non tanquam alieni, verum tanquam pigri et desidiosi, et exciderunt a testamentis, sed non tanquam peregrini. Quænam autem erant testamenta promissionis ? « Tibi » et semini tuo dado terram hanc[2], » et quæcumque alia promisit. Spem, inquit, non habentes, et sine Deo. Atqui deos adorabant, sed non erant : idolum enim nihil est. « Nunc autem in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis » longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse enim » est pax nostra qui fecit utraque unum, et medium pariе- » tem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua[3]. » Hoc est ergo, inquit, magnum, quod venimus in Judæorum conversationem ? Quid dicis ? Quæcumque sunt in cœlis et quæ sunt in terra instauravit et in unam summam redegit, et nunc dicis de Israëlitis ? Certe, inquit. Nam illa quidem fide oportet assumere, hæc autem etiam factis ipsis et operibus. « Nunc autem in Christo Jesu, inquit, vos qui » aliquando eratis longe, facti estis prope ad conversatio- » nem. » Nam illud longe et illud prope, est solius liberi arbitrii et electionis. « Ipse est enim pax nostra qui fecit » utraque unum. »

II. Quid hoc est, utraque unum ? Non hoc dicit quod nos evexerit ad illam generis nobilitatem; sed et quod nos et illos ad majorem. Sed majus est beneficium quo nos affecti sumus. Nam illis quidem et promissum fuerat, et

[1] Matth. v, 12. — [2] Gen. XII, 7. — [3] Ephes. 13-15.

erant ipsi propinquiores, nobis autem nec promiserat, et eramus longius. Quamobrem dicit, Gentes autem pro misericordia glorificare Deum. Promiserat quidem Israëlitis, sed erant indigni; nobis autem non promiserat, sed hospites eramus : Nihil erat nobis cum ipsis commune, et nos fecit unum, non nos illis conjungens, sed nos et illos unum faciens. Dicam autem exemplum : Ponamus esse duas statuas, unam ex argento, alteram ex plumbo. Deinde ambas fusas et conflatas prodiisse aureas. Ecce duas unum fecit. Aut etiam aliter : Sit unus servus, alius in filium adoptatus : ambo autem eumdem adorent, hic quidem declaratus cum sit filius, ille vero fugitivus, et qui ne patrem quidem novit. Deinde fiant ambo hæredes, et germani filii. Ecce ad unum honorem sunt perducti : duo facti sunt unum, ille quidem cum venisset e longinquo, hic vero cum e propinquo, et magis est germanus quam antequam offendisset. « Medium, inquit, parietem maceriæ solvens. » Quis est medius paries ? Inimicitias, ait, in carne sua. « Legem » mandatorum in decretis evacuans. » Nonnulli quidem dicunt quod lex est medius paries inter Judæos et Græcos, quod non sinat ipsos misceri. Mihi autem non ita videtur : sed inimicitiam in carne medium parietem dicit, qui nos ambos a Deo separet, sicut dicit Propheta : « Annon pec» cata vestra separant inter me et vos [1] ? » et jure. Medius paries, inimicitiæ erant, quæ ei intercedebant cum Judæis et Græcis. Cum esset autem lex, non solum non solvebantur, sed etiam magis crescebant. « Lex enim, inquit, » iram operatur [2]. » Ut ergo illic dicens : « Lex iram opera» tur, » non ei totum ascribit, sed subauditur, Quoniam transgressi sumus ; ita hic quoque eam dicit medium parietem, quoniam dum ei non obeditur, faciebat inimicitias. Lex erat sepes : sed ea quidem erat ut tutos redde-

[1] Isaï. LIX, 2. — [2] Rom. IV, 15.

ret, et ideo etiam nominata est sepes ut circumsepiret. Audi enim rursus Prophetam dicentem : « Et sepem illi circumdedi [1]. » Et iterum : « Abstulisti sepem ejus, et vindemiant eam omnes qui transeunt per viam [2]. » Tutamentum ergo dicit. Et rursus : « Auferam sepem ejus, et erit in conculcationem [3]. » Et rursus : « Legem dedit in auxilium. » Et iterum : « Faciens misericordiam et judicium Dominus ; notas fecit justificationes suas Israëli [4]. » Facta est autem medius paries, non eos tutos reddens, sed eos a Deo separans. Ejusmodi est medius paries qui est a sepe. Cujusmodi autem sit ea declarat. « Inimicitias, inquit, in carne sua. » « Legem mandatorum evacuans. » Quomodo? Ut qui circumsepserit et inimicitias illic solverit, nec hoc solum, sed etiam ejus observationem. Quid enim, si liberati essemus a priori transgressione, rursus autem eam necesse haberemus servare? Rursus idipsum esset. Sed eam quoque solvit. « Legem, inquit, mandatorum in decretis evacuans. » Papæ, quanta benignitas! Dedit nobis legem servandam : quoniam autem non servavimus, cum oporteret puniri, legem solvit : ut si quis cum puerum tradidisset pædagogo, quoniam non obedit, etiam a pædagogo liberaverit et abduxerit ; quantæ est hoc benignitatis? Quid est : « In decretis evacuans? » Magnam, inquit, hic ponit differentiam mandati et decretorum. Aut fidem dicit, ipsam vocans decretum : a sola enim fide salvos fecit ; aut præceptum, sicut dicebat Christus. « Ego autem dico vobis, ne omnino irascamini [5] : » Hoc est, « Si credideris quod Deus eum excitavit a mortuis, salvus eris. » Et rursus : « Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo [6]. »

III. Ne dixeris : Quis ascendet in cœlum? aut quis descen-

[1] Isaï. v, 2. — [2] Psal. LXXIX, 13. — [3] Isaï. VIII, 20. — [4] Psal. CII. — [5] Matth. v. — [6] Rom. x, 8.

det in abyssum? aut quis ipsum sustulit e mortuis? pro vita fidem introduxit. Nam ut non temere salvos faceret, et ipse fuit punitus, et fidem ab eis exegit per decreta. « Ut duos condat in semetipsum in unum novum homi-» nem. » Vides non Græcum factum Judæum, sed et hunc et illum venientes ad alterum statum? Non ut hunc alium faciat, legem evacuavit, sed ut duos condat ac creet. Et recte ubique usus est nomine, « Condat. » Nec dixit, mutet, ut ostenderet efficaciam ejus quod factum est, et quod etiamsi creatio cadat sub aspectum, illa tamen non est hæc minor, et quod de cætero non sit nobis resiliendum a rebus naturalibus : ut duos, inquit, condat in se ipso : hoc est, per se ipsum. Non alii hoc mandavit, sed per se ipsum, et cum hunc et illum fudisset et conflasset, unum produxit admirabilem, cum ipse hoc primum factus esset quod est majus priori creatura. Hoc est enim in se ipso, cum ipse primus formam præbuerit et exemplar. Nam cum hinc tenuisset Judæum, et illinc Græcum, et ipse fuisset medius, et eos commiscuisset, et quidquid eorum erat abalienatum delevisset, desuper refinxit per ignem et aquam. Non utique per aquam et terram, sed per aquam et ignem. Factus est Judæus circumcisus, factus est maledictus. Factus est Græcus extra legem, etiam supra Græcos et Judæos. In unum novum, inquit, hominem, « Faciens pacem » et cum Deo et inter se. Non enim manentes Judæi et Græci, essent conciliati, et nisi a suo statu liberati fuissent, quomodo venissent ad alium majorem? Judæus enim tunc Græco conjungitur, quando factus fuerit fidelis; ut si quidam, si sint inferne duo habitacula, et superne unum admirandum et magnum, non se potuerint mutuo videre donec fuerint superius. « Faciens pacem; » magis autem cum Deo. Quod enim sequitur hoc ostendit. Quid enim dicit? « Ut reconciliet

» ambos in uno corpore Deo per crucem [1]. » Non dixit, Conciliet, sed, Reconciliet, ostendens quod antea humana natura erat ad conciliandum facilis, scilicet in sanctis et ante legem. In uno corpore, inquit, suo, Deo. Quomodo fit hoc? Ut qui pœnam, inquit, quæ debebatur ipse subierit per crucem. « Interficiens inimicitias in se ipso. » Nihil est his verbis magis proprium, nihil quod majorem habeat emphasim. Mors ejus interfecit inimicitias, sauciavit et perdidit, non alii imperans, neque solum agens, sed etiam patiens. Non dixit, Solvens : non dixit, Tollens, sed quod est omnium vehementissimum, « Interficiens, » adeo ut ipsæ non amplius resurgant. Quomodo ergo resurgunt? A multo nostro vitio. Quandiu manserimus in corpore Christi, quandiu fuerimus uniti, non resurgunt, sed jacent mortuæ. Imovero illæ nunquam resurgunt. Sed si alias pepererimus, non eæ sunt amplius ex eo qui priores sustulit et perdidit [2], sed tu alias parturis. Nam prudentia, seu potius cogitatio et spiritus carnis, inimicitiæ sunt adversus Deum. Si nihil cogitemus ac sapiamus carnale, non nascentur aliæ, sed manebit pax illa.

IV. Cogita enim quantum sit malum, cum Deus tam multa procurarit et effecerit ut conciliemur, nos rursus redire ad inimicitias. Has non amplius manet lavacrum, sed gehenna; non remissio, sed examinatio et quæstio. Prudentia ac cogitatio carnis, sunt deliciæ et indulgere voluptati. Prudentia carnis est avaritia, et omne peccatum. Cur dicta est prudentia carnis? Atqui ea sine anima nihil fecerit. Non hoc dicit carnem vituperans : nam et quando dicit, « Animalis homo [3], » non hoc dicit vituperans animam; sed quia non per se sufficit, nec corpus, nec anima ad præclarum aliquid et magnum faciendum, si non supernum assequatur auxilium. Propterea animalia illa vocat quæ per se operatur anima : et carnalia illa quæ per se

[1] Ephes. II, 16. — [2] Rom. VIII, 6. — [3] 1 Cor. II, 14.

corpus. Non quoniam hæc naturalia, sed quoniam nisi inde præsidium acceperint, pereunt. Nam oculi quoque sunt pulchri : sed sine luce, mala faciunt innumerabilia, et ea sunt ipsorum imbecillitatis, non naturæ. Si essent autem mala naturalia, nunquam iis ad id quod oportet uteremur. Nihil enim naturale est malum. Quid ergo sunt prudentiæ carnales? Peccata. Quoniam quando ipsa, nempe caro, obtinuerit dominatum adversus aurigam, in altum elata, mala parit innumerabilia. Carnis enim virtus est subjectam esse animæ : vitium autem, animæ imperare. Sicut ergo equus est pulcher et bonis tibiis, sed hoc absque auriga non apparet : ita etiam caro tunc pulchra erit, quando ejus exultantes spiritus amputaverimus. Sed neque auriga apparet absque scientia. Nam ipse scientia carens illis graviora patrat. Quamobrem oportet omni ex parte attendere : Spiritus eis attendens aurigam facit fortiorem : is et animam ornat et corpus. Quemadmodum enim anima, dum inest quidem corpori, ipsum pulchrum ostendit; quando autem ipsum a sua destituerit operatione, et abscesserit, perinde atque si pictor confundat colores, magna fit deformitas, unaquaque parte properante ad interitum : ita etiam quando spiritus corpus solum reliquerit et animam, fit deterior et major deformitas. Ne ergo quoniam corpus est minus anima, id vitupera. Nam nec ego patior vituperari animam, quoniam nihil valet absque spiritu. Si autem aliquid sit dicendum, majorem reprehensionem meretur anima. Nam corpus nihil mali fecerit absque anima : sed anima multa absque corpore. Etenim dum illud tabescit et non exultat, hæc multa facit : sicut illi præstigiatores, magi, invidi, venefici corpus attenuant et macerant. Alioqui autem nec deliciæ sunt ex necessitate corporis, sed eo quod non attendat anima. Alimentum enim est ex necessitate corporis, non deliciæ. Si velim frenum ve-

hemens et asperum immittere, equum refrenabo. Corpus autem animam non potest cohibere in ejus malis. Cur ergo eam vocat prudentiam carnis? Quoniam tota est carnis. Quando enim ipsa dominatum obtinuerit, tunc peccat; quando mentem ademerit, et animæ imperium. In hoc ergo consistit virtus corporis, quod cedat animæ : nam per se nec est bona, neque mala. Quid enim per se fecerit corpus? Quamobrem conjunctione bonum est corpus propter subjectionem : nam per se nec bonum est nec malum, ad hoc autem et illud aptum, ad utraque est propensum. Corpus concupiscit, sed non scortationem, nec adulterium, at coïtum. Corpus concupiscit; non delicias, sed nutrimentum, non ebrietatem, sed potum. Nam quod ebrietas non sit concupiscentia corporis, vide quomodo : non amplius retinueris quando modum excesseris, et corporis terminos moveris. Nempe alia omnia sunt animæ, quando dejicitur ad carnalia, quando crassa evadit. Nam etsi bonum est corpus, est tamen longe minus anima : sicut plumbum auro, sed tamen plumbo etiam opus est, quod conglutinet. Ita etiam animæ opus est corpore : ut puer ingenuus opus habet pædagogo. Et ne mireris quod talia exempla posuerim. Sicut enim res pueriles dicimus, non vituperantes ætatem, sed quædam ex illa manantia : ita etiam dicendum est de corpore. Sed licet non esse in carne, si velimus, sicut nec in terra : sed in cœlis et in spiritu. Esse enim alicubi non tam dicitur situ ac positione, quam affectione. Multos quidem certe qui sunt alicubi, non esse dicimus, dicentes : Non eras hic. Et quid dico? sæpe dicimus; Non es in te; Non sum in me. Atqui quid hoc est magis corporale, quando ipse sibi est propinquus? Sed tamen dicimus ipsum non esse apud se. Simus ergo in nobis seu apud nos, in cœlo, in spiritu; mancamus in pace et gratia Dei, ut liberati ab omnibus carnalibus, possimus

assequi bona promissa in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT III.

Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longe fuistis, et pacem iis qui prope, quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu, ad Patrem. Ergo jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei : superædificati supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. In quo et vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu [1].

I. Non per alium, inquit, misit, neque per aliquem alium hæc significavit, sed ipse per se. Non misit Angelum vel Archangelum, quia tam multa mala corrigere nullius erat alterius, sed ejus præsentiæ; et annuntiare ea quæ facta sunt. Ministri ac propemodum famuli locum suscepit Dominus, et venit, et pacem evangelizavit; « Vobis, inquit, qui longe fuistis, et qui prope. » Judæis, inquit, qui erant prope, si cum nobis conferantur. Procul autem esse eos, qui ex Gentibus erant subindicans, utpote peregrinos erga testamenta. « Quia per ipsum habe» mus accessum ambo in uno spiritu, ad Patrem. » Pacem, inquit, ad Deum; etenim nos reconciliavit. Ipse enim dicit : « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. » Et

[1] Ephes. II, 17-22.

iterum : « Confidite, ego vici mundum ; » et, « Quæcumque » petieritis in nomine meo accipietis. « Et rursus : » Quoniam » Pater vos diligit[1]. » Hæc sunt signa pacis et his et illis. Illis quomodo ? Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu, non vos minus, illi autem amplius ; sed una gratia. Nam iram quidem solvit morte, Patri autem nos fecit amabiles per Spiritum. Ecce rursus : « In, per, est; » per se et Spiritum adduxit nos ad ipsum. « Ergo jam non estis hos- » pites et advenæ, sed cives sanctorum. » Vides quod non simpliciter, in Judæorum, sed in sanctorum et magnorum virorum, nempe Abrahæ et Moysis, et Eliæ eamdem ascripti sumus civitatem, et in illa versamur et apparemus ? Nam qui hæc, inquit, dicunt, aperte ostendunt se patriam quærere. Non amplius hospites sanctorum, nec advenæ. Nam qui cœlestia non sunt assecuturi, sunt advenæ. Filius enim manet, inquit, in æternum. « Et domestici, inquit, Dei. » Quod illi, inquit, habebant ab initio per tam multos labores, hoc vobis recte successit per Dei gratiam. « Superædificati supra » fundamentum Apostolorum et Prophetarum. » Ecce spes vocationis. Vide quomodo omnia permiscet, Græcos, Judæos, Apostolos, Prophetas, Christum : et aliquando quidem ex corpore, aliquando autem ex ædificio conjunctionem ostendit. « Superædificati, inquit, super fundamen- » tum Apostolorum et Prophetarum. » Hoc est, fundamentum sunt Apostoli et Prophetæ. Et primum ponit Apostolos, qui tempore sunt ultimi. Vel hoc ostendens dicit, quod et hi et illi sint fundamentum, universum autem unum sit ædificium, et una radix ? Cogita Græcos fundamentum habere Patriarchas. Hic illud magis proprie dicit quam cum dicit, insertionem : et magis illic tangit. Deinde dicit : « Ipso summo angulari lapide Christo Jesu ; » significans Christum omnia continere. Lapis enim angu-

[1] Joan. XIV, 14 et 27 ; XVI, 27 et 33.

laris et parietes continet et fundamenta : in quo est universum ædificium. Vide quomodo ipsum conjunxerit, ut qui aliquando quidem totum corpus superne contineat ac comprehendat, aliquando autem inferne portet ædificium, et sit radix. Illud autem, « Condidit in se ipso in » unum novum hominem [1], » significat, per se ipsum conjunxit utrosque parietes ; et rursum quoniam in ipso sunt creati. Et, « Primogenitus, inquit, omnis creaturæ [2] : » hoc est, ipse portat omnia, in quo totum ædificium est constructum. Sive tectum dixerit, sive parietes, sive quidvis aliud, totum portat. Alibi autem ipsum dicit fundamentum. « Fundamentum enim, inquit, aliud nemo po- » test ponere præter id quod est positum, quod est Jesus » Christus [3]. In quo, inquit, omnis ædificatio constructa. » Res ipsa accurate et exacte considerata ostendit, quod non aliter poni potest, nisi exacte et accurate vixeris. « Crescit, » inquit, in templum sanctum in Domino. In quo et vos » coædificamini. » Hoc frequentius dicit, « In templum sanc- » tum, in habitaculum Dei in Spiritu. » Quid sibi vult autem ædificatio ? Ut Deus in hoc templo habitet ; unusquisque enim vestrum est templum, et omnes communiter, et tanquam in corpore Christi habitat, et tanquam in templo spirituali. Accessum autem non dixit græce προσόδον, id est, aditum, sed προσαγωγην, hoc est, adductionem.

II. Non enim a nobis ipsis accessimus, sed ab ipso adducti sumus. « Nam nemo, inquit, venit ad Patrem nisi per » me. » Et rursus : « Ego sum via, veritas, et vita [4]. » In templum sanctum simul ædificati estis. Iterum ad prius redit exemplum et illos conjungit cum sanctis, nequaquam sinens ut longius a Christo recedatur. Est ergo usque ad adventum hæc ædificatio. Propterea dicebat Paulus : « Ut sapiens

[1] Ephes. II, 15. — [2] Coloss. I, 15. — [3] 1 Cor. III, 11. — [4] Joan. XIV, 6.

» architectus fundamentum posui[1]. » Et rursus : « Funda-» mentum aliud nemo potest ponere, præter id quod posi-» tum est, quod est Christus. » Vides quod exempla pro rebus subjectis sint accipienda, non absolute? Hoc dicit in exemplis, ut quando Christus Patrem dicit agricolam, et se ipsum radicem. « Hujus rei gratia ego Paulus, vinctus » Christi Jesu, pro vobis gentibus[2]. » Dixit magnam Christi curam et providentiam. De cætero ad suam quoque digreditur, quæ parva quidem est et plane nihil, si cum illa conferatur : quæ tamen ipsa quoque est idonea et sufficiens ad attrahendum. Propterea, inquit, ego quoque vinctus sum. Si enim Dominus meus propter vos est actus in crucem, multo magis ego vinctus sum. Non solum ipse fuit vinctus, sed etiam suos servos permittit vinciri pro vobis gentibus. Magna emphasis : vos non solum non abominamur, sed etiam propter vos, inquit, vincimur, et ego tantam adeptus sum gratiam. « Si tamen audiistis dispensatio-» nem gratiæ Dei quæ data est mihi in vobis[3]. » Innuit prædictionem quæ de ipso Damasci facta est Ananiæ, quando dicebat : « Vade, quoniam vas electionis mihi est » iste, ut portet nomen meum coram gentibus ac regi-» bus[4]. » Dispensationem gratiæ dicit revelationem. Hoc est, non didici ab homine, et dignatus est mihi, cum essem unus, revelare propter vos. Ipse enim, inquit, mihi dixit. Vade, quoniam te ad gentes procul amandabo. Dispensationem sic recte dixit : erat enim magna dispensatio, cum qui minime credebat a superis vocare et dicere : « Saüle, Saüle, quid me persequeris[5] ? » et arcana illa luce eum excæcare. « Si tamen audiistis dispensationem gratiæ » Dei, quæ data est mihi in vobis, quod secundum revela-» tionem notum mihi factum est sacramentum, sicut su-» pra scripsi in brevi[6]. » Fortasse per aliquos significavit;

[1] 1Cor. III, 11.— [2] Ephes. III, 1.—[3] Ibid. 2.—[4] Act. IX, 15.— [5] Ibid. 4. — [6] Ephes. III, 3.

aut non multo antea scripserat. Hic ostendit quod universum sit Dei, quod nihil attulimus. Quid enim, dic quæso? Non ipse magnus ille Paulus et admirandus, qui legem didicit, qui ad pedes Gamalielis exacte fuit eruditus, gratia fuit salvus? Hoc jure mysterium vocat. Est enim mysterium, quod gentes statim ad majorem deduxerit nobilitatem, quam Judæos. Sicut supra, inquit, scripsi in brevi[1], id est, paucis. « Prout potestis legentes intelligere. » Papæ! Non totum scribebat, neque quantum scribere oportebat: sed hic quidem hoc faciebat rei natura; alibi autem vitium, sicut apud Hebræos, sicut apud Corinthios. « Prout potes- » tis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio » Christi. » id est, quomodo concepi, quomodo intellexi, aut hujusmodi quæ dixit Deus, aut quod sedeat a dextris. Deinde etiam dignitatem; non sic fecit Deus omni genti. Et quænam est gens cui sic fecit Deus? « Quod aliis gene- » rationibus, inquit, non est agnitum filiis hominum, sicuti » nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus et Prophetis in » Spiritu[2]. » Quid ergo, dic mihi, non norant Prophetæ? Quomodo ergo dicit Christus, « Moyses et Prophetæ hæc de » me scripserunt? » Et rursus: « Si credidissetis Moysi, cre- » didissetis et mihi. » Et rursus: « Scrutamini Scripturas, » quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: et illæ sunt » quæ testimonium perhibent de me[3]. » Aut hoc dicit, quod non omnibus fuit revelatum: addidit enim: « Quod aliis » generationibus non est agnitum, filiis hominum ut nunc » fuit revelatum; » aut quod non sic fuit cognitum rebus ipsis et factis, ut nunc revelatum fuit sanctis Apostolis ejus et Prophetis in Spiritu. Considera enim: Petrus nisi audivisset a Spiritu, non profectus esset ad gentes. Audi enim quid dicat: « Dedit illis Deus Spiritum sanctum si- » cut et nobis[4]; » hoc est, in Spiritu. Quia per Spiritum

[1] Ephes. III, 5. — [2] Ibid. — [3] Joan. V, 39, 45 et 46. — [4] Act. X, 47.

dignatus est Deus, ut ipsi acciperent gratiam. Atque dicebant quidem Prophetæ : sed non adeo exacte noverant, cum nec Apostoli quidem postquam audivissent ; humanam enim hæc rationem et spem communem longe superabant. « Esse gentes cohæredes et concorporales et com» participes promissionis[1]. »

III. Quid est, « Cohæredes et comparticipes promissionis » et concorporales? » Hoc est magnum, unum esse corpus, magna est propinquitas. Nam quod vocandæ quidem essent, noverant; quod ad hæc vocandæ, non item : hoc enim vocat mysterium promissionis. Participes erant Israëlitæ, comparticipes erant etiam Gentes promissionis Dei. « In Christo per Evangelium. » Hoc est, quod et ad ipsos missum sit, et quod crediderint. Non enim utcumque, sed, per Evangelium. Sed hoc quidem nihil est magnum : parvum enim est; et aliud majus nobis revelat, quod non solum homines, sed nec Angeli, nec Archangeli, sed nec ulla alia potestas creata hoc noverat : hoc enim erat mysterium, et non erat cuiquam revelatum. « Prudentiam » meam, inquit, intelligere. » Fortasse innuit quod eis dixit in Actis, quod sit ejus quædam intelligentia, ut etiam gentes vocet; hanc suam dicit prudentiam mysterii : quod dixerit, quod in se ipso condet in unum novum hominem. A revelatione enim didicit quod non oporteat gentes abominari, et ipse et Petrus : hoc dicit in sua defensione. « Cujus factus sum ego minister secundum donum gratiæ » Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis » ejus [2]. » Dixit se esse vinctum, sed rursus totum ejus esse dicit, secundum donum gratiæ ejus, inquit : secundum virtutem enim ac potestatem doni fuit dignitas hujus honoris. Sed non suffecisset donum, nisi illi indidisset virtutem ac potestatem. Revera enim magnæ fuit virtutis ac po-

[1] Ephes. III, 6. — [2] Ibid. 7.

testatis : nec humana sufficiebat diligentia et industria. Tria enim attulit ad prædicationem : ferventem et audacem animi alacritatem, et ad quodvis sustinendum paratam animam, et intelligentiam ac sapientiam; non sufficiebat enim lubenter adire pericula, vita in qua non cadebat reprehensio, nisi virtutem Spiritus accepisset. Et id primum ex ipso contemplare, imo audi enm scribentem: « Ut » non vituperetur ministerium nostrum [1]. » Et rursus : « Exhortatio enim nostra, non ex errore, neque ex immundi» tia, neque in sermone adulationis, neque in occasione » avaritiæ [2]. » Vidisti non esse obnoxium reprehensioni? Et rursus : « Providentes bona non solum coram Domino, sed » etiam coram hominibus [3]. » Deinde sub hæc : « Quotidie » morior per nostram gloriationem quam habeo in Christo » Jesu [4]. » Et rursus: « Quis nos separabit a charitate Christi? » afflictio? aut angustia? aut persecutio [5]? » Et rursus : « In » patientia multa, in tribulationibus, in necessitatibus, in » persecutionibus, in angustiis, in plagis, in carceribus [6]. » Deinde ejus dispensatio : « Factus sum Judæis tanquam » Judæus; iis qui sine lege sunt quasi sine lege essem; iis » qui sub lege erant tanquam sub lege essem [7]. » Raditur etiam, et facit innumerabilia. Quod autem est caput omnium, in virtute Spiritus sancti. « Non enim audebo aliquid » loqui eorum quæ non effecit Christus per me [8]. » Et rursus : « Quid enim est quod minus habuistis præ cæteris ec» clesiis? » Et iterum : « Nihil enim minus sum ab iis qui » sunt supra modum Apostoli, tametsi nihil sum [9]. » Sine his enim non potest fieri. Non ergo propter signa ejus facti sunt fideles : non hoc enim faciebant signa, neque ex iis præclare de se sentire volebat, sed ex aliis. Oportet enim

[1] 2 Cor. VI, 3. — [2] 1 Thess. II, 3. — [3] Rom. XII, 17. — [4] 1 Cor. XV, 31. — [5] Rom. VIII, 35. — [6] 2 Cor. VI, 4. — [7] 1 Cor. IX, 20. — [8] Rom. XV, 18. — [9] 2 Cor. XII, 13.

et non esse affinem reprehensioni, et dispensandi tenere artem, et ad pericula adeunda promptum, et ad docendum esse aptum. In his magis se recte gerebat. Si hæc essent, nihil opus esset signis. Ipsum quidem certe videmus, etiam ante signa, innumerabilia ejusmodi recte gessisse. Nunc autem nihil horum habentes, omnia volumus obtinere et efficere. Nam si alterum ab altero fuerit separatum, reliquum sit inutile. Quid enim juvat esse propensum ad adeunda pericula, si sit vita obnoxia reprehensioni? « Si » enim lumen, inquit, quod in te est, sunt tenebræ, tene» bræ quantæ sunt [1] ? » Quid autem prodest inculpata vita ei qui sit ignavus et somniculosus? « Si quis enim non tol » lat crucem suam et sequatur me, non est me dignus [2]; » et : « Nisi quis posuerit animam suam pro ovibus [3]. » Quid autem prodest utraque hæc tenere, et non esse aptum ad dispensandum, ut sciat quomodo oporteat unicuique respondere? Si etiam signa non sint in nobis, hæc utraque sint in nobis. Sed tamen hæc omnia ex se afferens, totum acceptum ferebat gratiæ. Hoc est grati famuli : nec unquam didicissemus res ab eo gestas, nisi redactus esset necessario ad rem gerendam. Digni-ne sumus qui Pauli vel meminerimus? Ille etiam habens quæ ei opem ferebat gratiam, non satis habuit, sed etiam mille subiit pericula. Nos autem qui illa caremus fiducia, undenam, dic, quæso, expectamus nos conservaturos eos qui nobis sunt crediti, aut eos accepturos qui nondum accesserint? nos, inquam, qui voluptatibus, et deliciis expleri curamus, et undique otium quærimus, et pericula ne in somnis quidem ferre possumus, imovero nolumus; a sapientia autem ejus tantum absumus, quantum cœlum a terra? Propterea et qui nostræ subjecti sunt administrationi, multum distant ab iis qui tunc erant : quandoquidem qui tunc erant discipuli, iis qui

[1] Matth. VI, 23. — [2] Id. X, 38. — [3] Joan. X, 1.

nunc sunt magistri erant præstantiores, ut qui in mediis populis et tyrannis intercepti, et undique omnes habentes hostes, ne parum quidem attrahebantur et inflectebantur.

IV. Audi itaque quid dicat Philippensibus : « Quoniam » vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum cre» datis, sed etiam ut pro ipso patiamini [1]. » Rursus autem Thessalonicensibus: « Imitatores facti estis Ecclesiarum Dei » quæ sunt in Judæa [2]. » Et ad Hebræos scribens dicebat : « Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis [3]. » Colossensibus quoque fert testimonium, dicens : « Mortui » enim estis, et vita vestra absconsa est cum Christo in Deo [4]. » Et de iis quoque testatur quod multa subierint pericula. Et ad Galatas etiam scribens : « Tanta passi estis sine causa, » si tamen sine causa [5]. » Vides omnes huic rei incubuisse, nempe ut bene facerent. Propterea tunc etiam non erat otiosa gratia. Ideo hinc in bonis operibus vitam agebant. Quid vero ad Corinthios scribat audi, quibus multa crimina objicit : annon de illis quoque hæc testificatur : « Sed » æmulationem vestram, sed desiderium [6] ? » Et de hac re quæ ipsis dicit, ea nunc ne a magistris quidem fieri videtis. Itaque pereunt et interierunt omnia. Causa autem est quod refrixerit charitas, quod qui peccant non castigentur. Audi eum scribentem ad Timotheum et dicentem : » Peccantes, » inquit, coram omnibus argue [7], » quod principes ægrotent. Nam dum caput non est sanum, quomodo bene valens manserit reliquum corpus? Vide ergo quanta sit inæqualitas. Nam qui recte vivunt, et quomodocumque habent fiduciam, montium cacumina occuparunt et a medio recesserunt, tanquam ab hoste et alieno, seu non a suo corpore avulsi : scelerati autem et referti malis innumeris in

[1] Philip. I, 28. — [2] 1 Thess. II, 14. — [3] Hebr. X, 34. — [4] Coloss. III, 3. — [5] Galat. III, 4. — [6] 2 Cor. VII, 11. — [7] 1 Tim. I, 20.

ecclesias insilierunt : venales autem fuerunt principatus. Innumera hinc mala nascuntur, nemo est qui corrigat, nemo qui increpet. Sed viam quamdam et ordinem accepit confusio. Peccavit quispiam et fuit accusatus? Non in hoc ponit studium ut se innoxium ostendat, sed ut invenire possit socios criminum. Quid agam, cum gehennæ minæ sunt intentatæ? Credite mihi, nisi Deus illic nobis reservasset supplicium, videretis quotidie majores tragœdias quam judaïcas illas calamitates. Quid enim? sed nemo succenseat, non dicam enim nominatim : si quis cum accessisset ad ecclesiam, iis qui nunc sunt et qui vobiscum sunt adductis, eos examinaret, imovero non nunc, sed si quis in die Paschæ, omnes qui accedunt et lavantur postquam accessissent ad mysteria, exacte examinasset, eo accepto spiritu ut accurate nosset quæ ab eis gesta sunt, multa essent inventa graviora malis judaïcis; nempe eos qui divinant auguriis, qui utuntur veneficiis, sortibus, et incantationibus, scortatores; adulteros, ebrios, et maledicos. Avaros autem et qui aliena invadunt nolo dicere, ne tangam aliquos ex iis qui hic sunt. Quid vero si scrutatus esset omnes in orbe terræ qui accedunt, quod non invenisset delictum? Quid si principes, annon pecuniæ avidos, imperia ementes et magistratus, invidos, lividos, inani gloria laborantes, helluones, et servos pecuniæ? Cum ergo tanta sit impietas, quid non grave est expectandum? Et ut sciatis quanto supplicio sint digni qui his peccatis obnoxii deprehenduntur, cogitate vetera. Unus homo miles sacras suffuratus est pecunias, et omnes perierunt. Scitis historiam! De Charmi (5) illo dico qui suffuratus fuerat donarium[1]. Ideo tunc dicebat Propheta : « Impleta est regio » illorum sortibus et auguriis sicut terra alienigenarum. » Nunc autem ubique malis plena sunt omnia, et nemo timet.

[1] Josuë. VII, et seqq.

De cætero timeamus. Novit Deus etiam justos punire cum impiis, ut accidit tribus pueris tempore Danielis, ut aliis innumeris, ut etiam in bellis quæ nunc adhuc accidunt. Nam illi quidem etiam ipsam quantamcumque habent peccatorum gravitatem per id deponunt, hi vero non. Propter, hæc omnia nobis ipsis attendamus. Non videtis bella? Non auditis calamitates? Non his erudimini? Gentes et civitates integræ absorptæ sunt et perierunt; tam multa millia serviunt apud barbaros. Si gehenna nos non castigat, hæc saltem nos castigent et doceant sapere. An hæc minæ sunt? Nonne res quæ evenerunt? Magnas illi dederunt pœnas, sed nos majores dabimus, qui ex illorum calamitatibus non castigamur. Grave est et molestum quod dico: ego quoque id scio, sed lucrum affert si attendamus. Non enim dicta profert unquam ad gratiam, sed ea quæ magis possunt animam continere et modestam reddere. Hæc enim sunt nobis causæ futurorum bonorum: quæ detur nobis omnibus consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri et Spiritu sancto gloria sit, honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

CAPUT III.

Mihi autem sanctorum omnium minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit per Jesum Christum, ut innotescat nunc principatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro [1].

I. Eis qui ad medici veniunt officinam, non sine causa illuc est eundum, sed ut discant curare et adhibere medicamenta : et nos quoque cum huc accesserimus, non hoc oportet temere facere et inconsiderate, sed ut discamus Pauli summam humilitatem. Quid enim? Quoniam erat dicturus gratiæ Dei magnitudinem, audi illum : « Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. » Erat quidem humilitatis, propter priora delicta, etsi deleta, lugere, eorum meminisse, et modeste se gerere, ut quando dicit se blasphemum, et persecutorem, et contumeliosum, sed non est illud cum hoc conferendum. Prius enim, inquit, talis eram, et se vocat abortivum. Post tot autem præclare gesta, se modeste gerere, ac se omnium minimum dicere, est multæ et summæ modestiæ. « Mihi, inquit, minimo omnium sanctorum. » Non dixit Apostolorum : quamobrem est illud quoque hoc minus.

[1] Ephes. III, 8-11.

Illic enim dixit : « Non sum dignus vocari Apostolus [1] ; » hic autem se etiam dicit omnium sanctorum minimum. Mihi, inquit, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. Quænam ? « Evangelizare Gentibus impervestigabi- » les divitias Christi, et illuminare omnes, quæ sit dispen- » satio mysterii absconditi a sæculis in Deo, qui omnia » creavit per Jesum Christum ; ut innotescat nunc prin- » cipatibus et potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam » multiformis sapientia Dei. » Esto, hominibus non fuit revelatum ; illuminas-ne Angelos et Archangelos, et Principatus et Potestates ? Certe, inquit. In Deo enim fuit absconsum, et Deo qui omnia creavit per Jesum : et audes hoc dicere ? Etiam, inquit. Sed unde hoc fuit manifestum Angelis ? Per Ecclesiam. Neque solum dixit, varia Dei sapientia, sed valde varia. Quid hoc ergo est ? Non norunt Angeli ? Minime. Nam si Principatus non norunt, multo minus Angeli noverint. Quid ergo ? nec Archangeli norunt ? Nec illi. Undenam essent cognituri ? quonam revelante ? Quando nos didicimus, tunc illi quoque per nos. Audi enim Angelum dicentem Josepho : « Vocabis nomen ejus Jesum : ipse enim salvum faciet » populum a peccatis suis [2]. » Ipse missus fuit ad Gentes, illi autem ad circumcisionem. Quamobrem, quod est admirabilius et stupendum, mihi, inquit, datum est qui sum minimus. Erat autem hoc quoque gratiæ quod parvo majora sunt credita, ut esset eorum evangelista. Nam qui majorum fuit Evangelista, hac ratione est magnus. « Evangelizare in Gentibus investigabiles » divitias Christi. » Si ejus divitiæ sunt impervestiga- biles, etiam postquam apparuit, multo magis essen- tia. Si est adhuc mysterium, multo magis antequam cognosceretur. Mysterium enim ipsum propterea vocat,

[1] 1 Cor. xv, 9. — [2] Matth. 1, 21.

quoniam nec Angeli noverant, nec ulli alii erat manifestum. Et illuminare, inquit, omnes quæ sit dispensatio mysterii absconditi a sæculis in Deo, qui omnia creavit per Jesum Christum. Angeli hoc tantum norant quod factus sit portio Domini populus ejus [1]. Et rursus : « Prin»ceps Persarum restitit mihi [2]. » Quamobrem non est mirandum si hoc quoque ignorabant. Nam si reditum ignorabant, hæc multo magis : est enim hoc Evangelium. « Qui salvum, inquit, faciet populum suum Israël [3]. » Nihil de Gentibus : sed de Gentibus revelat spiritus. Atque quod vocatæ quidem essent, norant ; quod autem ad eadem, et sessuræ essent in throno Dei, quis hoc expectasset? quis credidisset? « Absconditi, inquit, in »Deo. » Hanc autem dispensationem apertius revelat in Epistola ad Romanos. « In Deo, inquit, qui omnia crea»vit per Jesum Christum. » Recte autem creationem memoravit dicens, per Christum. Nam qui omnia creavit per ipsum, hoc quoque per ipsum revelat. Nihil enim sine illo fecit. « Nam sine illo, inquit, factum est ni»hil [4]. » Dicens principatus et potestates, dixit et superiores et inferiores. « Secundum præfinitionem sæculo»rum. » Nunc quidem factum est, inquit, non nunc autem est præfinitum, sed multis retro actis temporibus fuit constitutum. « Secundum præfinitionem sæculorum, »quam fecit in Christo Jesu Domino nostro [5]. » Hoc est secundum præcognitionem sæculorum, ut qui futura præscivisset, futura sæcula dicit. Sciebat enim futura : et sic definivit. Secundum præfinitionem sæculorum, horum fortasse, quæ fecit in Christo Jesu : quod autem per Christum factum sit universum : « In quo, inquit, habe»mus fiduciam et accessum in confidentia per fidem

[1] Deut. xxxii, 9. — [2] Dan. x, 13. — [3] Matth. i, 21. — [4] Joan. i, 3. — [5] Ephes. iii, 11.

» ejus [1]. » Non tanquam captivi, inquit, adducti sumus, neque ut dignati venia, neque tanquam qui peccaverimus. Etenim fiduciam, inquit, habemus in confidentia, hoc est, confidimus. Undenam? Per fidem ejus: « Propter » quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, » quæ est gloria vestra [2]. » Quomodo sunt pro ipsis? quomodo sunt gloria ipsorum? Quoniam ipsos sic dilexit Deus ut etiam pro ipsis daret Filium, et servos suos male afficeret. Nam ut isti tam multa bona consequerentur, Paulus erat in vinculis. Hoc est multæ Dei in ipsos charitatis. Quod etiam de Prophetis dicit Deus. « Occidi eos » in verbis oris mei [3]. » Quomodo autem deficiebant alio afflicto? hoc est, perturbabantur. Hoc etiam dicit scribens ad Thessalonicenses: « Ut nemo moveatur in tribu- » lationibus istis [4]. » Non solum enim non dolendum, sed etiam est lætandum. Si enim ex prædictione accipitis consolationem, prædicimus futurum ut hic affligamur. Quare? Quoniam Dominus sic jussit. « Hujus rei gratia » flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, » ex quo omnis paternitas in cœlis et in terra nomina- » tur [5]. » Suæ pro ipsis precationis ostendit affectum. Non dixit solum, « Precor, » sed compunctam ostendit precationem ex eo quod flectat genua. « Ex quo omnis » paternitas. » Non jam dicit secundum numerum Angelorum, sed secundum eum qui fecit tribus supernas et infernas, non quales Judaïcæ [6]. « Ut det vobis secundum » divitias gloriæ suæ virtutem corroborari per Spiritum » ejus in interiori homine, Christum habitare per fidem » in cordibus vestris [7]. » Vide cum quanta insatiabilitate eis bona precetur, ne circumferantur. Quomodo autem fit hoc? « Per Spiritum sanctum in interiori homine in-

[1] Ephes. III, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Osee. VI, 5. — [4] 1 Thess. III, 3. — [5] Ephes III, 14, 15. — [6] Deut. XXXII, 8. — [7] Ephes. III, 16, 17.

» habitare Christum per fidem in cordibus vestris. » Quo modo? « In charitate radicati et fundati, ut possitis com- » prehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, » latitudo, et sublimitas et profundum. Scire etiam super- » eminentem scientiæ charitatem Christi [1]. »

II. Quod precatus est in principio, hoc nunc quoque. Quid est autem quod dixit in principio? Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ et revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credimus; idem nunc quoque dicit : « Ut possitis comprehendere cum om- » nibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, et » profundum » ; hoc est, mysterium quod pro nobis dispensatum est accurate scire : hoc enim vocat latitudinem et longitudinem, profunditatem et sublimitatem; id est, magnitudinem charitatis Dei nosse, quomodo in omnem partem extensa sit : et eam corporalibus figuris descripsit, ostendens hominem : accepit quæ sunt supra, quæ infra, et quæ ex transverso. Diximus enim, inquit, non est autem meæ dicendi facultatis hæc docere, sed sancti Spiritus. Hujus virtute, inquit, corroborari adversus tentationes, et non labare et circumferri. Quamobrem fieri aliter non potest ut corroboremur quam per spiritum et tentationes. Quomodo autem Christus habitet in cordibus, audi Christum dicentem : « Ego et Pater veniemus, et mansionem apud » eum faciemus [2]. » Inhabitat autem non simpliciter, sed in cordibus fidelibus quæ radices egerunt in ejus charitate, quæ non circumferuntur. Ut possitis, inquit. Itaque magnis opus est viribus. Ubi vero talibus opus sit viribus declarat, subjungens, « Ut possitis comprehendere cum omni-

[1] Ephes. III, 18, 19. — [2] Joan. XIV, 23.

» bus sanctis, quæ sit profunditas et altitudo », et scire quæ sit supereminens charitas cognitionis Christi: « Ut adimplea- » mur in omnem plenitudinem Dei. » Hoc autem vult significare : Quanquam charitas Christi longe superet omnem humanam cognitionem, vos tamen cognoscetis, si habeatis Christum habitantem in vobis. Neque solum hoc ex illo cognoscetis, verum et implebimini in omnem plenitudinem Dei ; ubi aut annuit, idem esse plenitudinem Dei, atque cognoscere, quomodo in Patre, et Filio, et sancto Spiritu Deus unus adorari debet : aut adhortatur ut serio incumbamus in id ut omnimoda virtute qua abundat Deus, nos impleamur. « Ei autem qui potens est omnia facere super- » abundanter quam petimus aut intelligimus secundum » virtutem quæ operatur in nobis [1]. » Secundum virtutem recte dixit : ex virtute enim ea accipimus quæ nunquam speravimus. Quod autem abundantius quam quæ petimus aut intelligimus fecerit, palam est ex iis quæ ipse scribebat. Nam ego quidem, inquit, precor : ipse autem etiam sine meis precibus majora faciet quam nostræ sint petitiones. Non solum majora aut abundanter, sed superabundanter, magnitudinem doni declarans. Undenam hoc liquet? Ex virtute quæ operatur in nobis. Neque enim hæc unquam petiimus, neque expectavimus. « Ipsi, inquit, glo- » ria in Ecclesia in Christo Jesu in omnes generationes sæ- » culi sæculorum. Amen [2]. » Pulchre conclusit orationem precibus et glorificatione. Oportebat enim eum glorificari et benedici qui tanta præbuit. Quare hoc quoque pars est admirationis, glorificare propter ea quæ a Deo sumus adepti, per Jesum Christum. » Gloria ejus in Ecclesia, » recte dixit : ipsa enim sola manet in perpetuum. Quia autem ipsa semper stat, vult illum a nobis glorificari usque ad consummationem. Hoc enim significavit dicens, « In omnes

[1] Ephes. III, 20. — [2] Ibid. 21.

» generationes sæculi. » Quid sint paternitates necesse est dicere. Nam hic quidem paternitates sunt genera; in cœlo autem quomodo, ubi nullus ex altero est genitus? An illic cœtus, vocat πατριὰς, id est, Gentes ac cognationes? sicut invenitur in Scriptura, πατριὰ ἁμαρταρεὶ, utpote a quo patres vocantur. Non totum autem a Deo postulat, sed etiam ab ipsis fidem, et charitatem. Non solum autem charitatem, sed radicatam et fundatam, ut neque venti eam labefaciant, neque quidquam aliud eam dejiciat. Dixit afflictiones esse gloriam : si autem meæ, multo magis vestræ.

III. Quamobrem si affligimur, non ideo deserimur: non enim hoc fecerit qui tam multa est operatus. Si autem ut discat Dei charitatem Paulo opus est precatione et fulcro spiritus, quis Christi sciet essentiam, sequens ratiocinia? Atqui difficile-ne est discere quod Deus nos diligat? Est admodum difficile, o dilecte. Nam alii quidem etiam hoc ignorant, unde etiam dicunt innumerabilia mala oriri mundo. Alii autem ignorant quantum. Paulus autem non quærit quantum, neque ut dimetiatur. Quomodo enim posset? sed quod hoc ipsum discere est summum et magnum : et dicit se ex hoc ipso posse ostendere, nempe ex cognitione qua nos dignati solum. At quid est abundantius quam corroborari, Christum intus habere virtute? Magna, inquit, sunt quæ sunt petita : sed scit etiam facere quæ ipsa superant, adeo ut non sumus diligamus, sed etiam valde. Hoc facere meditemur, o dilecti, ut Dei discamus dilectionem. Hoc magnum est : nihil nobis sic prodest, nihil nos ita compungit. Hoc magis est aptum et sufficiens ad nostras capiendas animas, quam metus gehennæ. Unde vero hoc sciemus? Et ex iis quæ dicta sunt, et ex iis quæ quotidie accidunt. Quam ob causam hæc facta sunt? Quid eis hoc opus fuit? Nihil. Sive sursum, sive deorsum spectes, causam semper ponit charitatem. Maxime autem illa

est charitas, quando benefit hominibus, cum nihil ab eis prius sit profectum beneficii. Eum ergo nos quoque imitemur, benefaciamus inimicis, iis qui nos oderunt, iis qui nos aversantur; ad eos accedamus : hoc nos Deo reddit similes. Nam si amicum, inquit, diligas, quid inde lucraris? hoc etiam faciunt ethnici. Sed quod est indicium charitatis? Diligere eum qui oderit. Volo dicere aliquod exemplum, ignoscite mihi; non invenio in spiritualibus. Quamobrem dicam ex externis. Non videtis hos qui amant? Quam multis ab iis quæ amantur contumeliis, insidiis, damnis sint affecti : sunt affixi tamen, ardentque et uruntur, et eas magis amant quam suas animas, pernoctantes in illarum vestibulis? Illinc accipiamus exemplum, non ut eas amemus, meretrices inquam, sed ut ita diligamus inimicos. Nam dic mihi, non contumeliosius in eos se gerunt quam omnes inimici? Non dissipant facultates? Non in os contumelias ingerunt, et eis servilius imperant quam suis ministris? Sed tamen non abscedunt. Atqui nullus talem habet hostem qualem amator amatam. Illum enim ludificatur et dissimulans irridet, et eo sæpe abutitur amica, et quo magis amatur, eo magis despicit. Atqui anima sic affecta quid est magis belluinum? Illi tamen amant. Sed fortasse etiam e spiritualibus talem inveniemus charitatem, non ex iis quidem qui nunc sunt; refrixit enim; sed ex illis viris magnis et admirandis qui fuerunt olim

IV. Beatus ille Moses hos quoque superavit qui amore capti amant. Quomodo? Primum quidem relicta regia, et quæ illic erant deliciis, obsequiis, gloria et honore, maluit esse cum Israëlitis. Atqui non hoc solum non fecisset quispiam, sed etiam erubuisset alio arguente, quod apparuisset eum esse cognatum non modo servorum, sed eorum qui etiam existimabantur esse scelesti. Eum vero non solum non puduit cognationis, sed etiam toto animo eos ultus est,

et se pro illis conjecit in pericula. Quomodo ? Videns, inquit, quemdam facientem injuriam, ultus est eum cui fiebat injuria et occidit eum qui inferebat. Sed nondum sunt hæc pro inimicis. Magna quidem, sed non tam magna quam quæ postea fecit. Sequenti ergo die vidit idem fieri, et illum videns injuriam facientem, quem ultus fuerat (6) ; admonuit ut cessaret injuriam facere. Ille autem inhumano plane et ingrato animo, « Quis te, inquit, constituit prin» cipem et judicem super nos [1] ? » Quem non incendissent hæc verba ? Si ergo quod prius factum est, factum esset aliqua animi indignatione et offensione, hunc quoque percussisset et de medio sustulisset. Non enim ille, propter quem factum fuerat, eum detulisset. Sed quoniam cognati erant hæc dicit. Quando ei fiebat injuria, nihil tale est locutus, «Quis te constituit principem et judicem super nos?» Cur hoc et heri non dixisti ? Injuria tua, inquit, et crudelitas, ipsa me constituit principem et judicem. Sed nunc observa quod Deo quoque hæc dicunt quidam, ut in eos a quibus injuria afficiuntur velint eum esse vehementem, et ejus accusent lenitatem et patientiam. Quando autem injuria afficiunt, non itidem. Quid his verbis amarius ? Sed tamen cum post hæc mittitur ad ingratos et beneficii immemores, venit et non recusavit. Sed et post illa signa, et post miracula quæ per ipsum facta sunt, sæpe eum sunt conati lapidibus obruere, et evasit e manibus eorum. Et assidue murmurabant : sed tamen illos eo amore prosequebatur, ut Deo dixerit cum grave illud peccatum admisissent : « Si peccatum quidem dimittas, dimitte. Sin minus, » me quoque dele e libro quem scripsisti [2]. » Malo, inquit, cum illis perire, quam absque illis esse salvus. Revera est furor, revera est magnus amor : quid dicis ? Cœlum despicis ? Etiam, inquit, eos enim amo qui fecerunt injuriam.

[1] Exod. II, 15. — [2] Id. XXXII, 31, 32.

Deleri petis ? Quid faciam, inquit ? est enim amor. Quid vero quæ postea sunt consecuta? Audi quid alibi dicat Scriptura : « Et malis affectus fuit Moses propter ipsos [1]. » Quoties eum contumeliis affecerunt ? Quoties destituerunt illum et fratrem ? Quoties quæsierunt redire in Ægyptum ? et post hæc omnia excandescebat et furebat, et pro ipsis perpeti erat paratus ? Sic oportet diligere inimicos, laceratum et afflictum, ac nihil non facientem, et separatum, eorum desiderare salutem. Quid vero, dic mihi, Paulus, non etiam pro ipsis petiit gehennam ? Sed ab ipso Domino necesse est adducere exemplum. Nam ipse quoque sic facit, dicens : « Solem suum oriri facit super bonos et malos [2] », a Patre suo exemplum afferens : nos autem ab ipso Christo. Venit ad ipsos, ex dispensatione, inquam, propter ipsos factus est servus, se ipsum humiliavit, evacuavit, formam servi, accepit : et cum advenisset, neque ipse abiit in viam Gentium, et hoc imperavit Discipulis : nec hoc solum, sed et circuivit omnem morbum curans et omnem ægritudinem. Quid ergo ? alii omnes stupebant et admirabantur, et dicebant : Undenam ei hæc fiunt ? Ii autem quos afficiebat beneficiis, dicebant : « Dæmonium habet et blasphemat, » et, « Insanit, » et, Est planus et deceptor. Numquid ergo eos repulit ? Nequaquam, sed eos majoribus affecit beneficiis hæc audiens, et abiit ad eos qui ipsum erant in crucem acturi, ut eos salvos faceret. Et postquam fuit crucifixus, quid dicit ? « Pater, dimitte illis, » non enim sciunt quid faciunt [3]. » Et antea male passus, et posteà male passus, ad extremum usque spiritum pro ipsis omnia agebat, pro ipsis orabat. Et post crucem quid non pro eis fecit ? Nonne misit Apostolos ? non signa fecit ? non quidvis movit ? Sic oportet diligere inimicos, sic imitari Christum. Sic fecit Paulus : lapidibus appetitus, passus in-

[1] Psal. cv, 32. — [2] Matth. v, 45. — [3] Luc. xxiii, 24.

numerabilia, pro ipsis agebat omnia. Audi cum dicentem : « Voluntas cordis mei et obsecratio fit pro illis ad salutem[1]. » Et rursum, « Testimonium enim illis perhibeo quod æmulationem Dei habent. » Et iterum : « Si tu ex naturali » excisus oleastro insertus es, quanto magis isti inserentur » suæ olivæ[2] ? » Ex quanto amore hæc verba dici existimas, ex quanta benevolentia ! Non potest dici, non potest. Sic oportet inimicos diligere. Hoc est Deum diligere qui jussit, qui admonuit : illum imitari et diligere inimicum. Cogita quod non inimico benefacis, sed tibi. Non illum diligis, sed Deo obedis. Hæc ergo cum sciamus, confirmemus inter nos amicitiam, ut cum nos in ea exacte gesserimus, assequamur bona promissa in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT IV.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine [3].

I. Doctorum est virtus, non honorem, non gloriam quærere ab iis quibus imperant, sed ipsorum salutem, et pro ea re omnia facere. Nam qui illud quærit, non fuerit doctor, sed tyrannus. Non enim Deus propterea te iis præfecit, ut tu magis colaris et observeris ; sed ut tua qui-

[1] Rom. x, 1, 2. — [2] Id. xi, 17. — [3] Ephes. v, 1.

dem negligantur, quæ vero sunt illorum omnia ædificentur. Hoc doctoris est. Talis erat beatus Paulus, liber ab omni fastu, ita autem erat affectus ut esset quidem unus ex multis, imo etiam illorum minimus. Propterea et se vocat servum, et plurima tanquam supplicans loquitur. Itaque vide eum nunc quoque nihil scribere imperiosum, nihil quod præ se ferat auctoritatem, sed quod sit contractum ac demissum. «Obsecro itaque vos, inquit, ego vinc» tus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati » estis. » Quid rogas, dic quæso? ut ipse aliquid assequaris? Nequaquam, inquit, sed ut aliis salutem afferam. Atqui qui rogant, rogant quæ assequi ipsorum interest. Et mea, inquit, hoc interest; sicut etiam alibi scribens dicebat: « Nunc vivimus si vos stetis in Domino [1]. » Semper enim valde desiderabat salutem suorum discipulorum. « Ego » vinctus in Domino. » Magna et quæ vim magnam habet dignitas, et regno et consulatu, et quibusvis aliis major. Quod quidem dicit etiam scribens ad Philemonem: « Cum » sim Paulus senex, nunc autem vinctus in Christo [2]. » Nihil est enim æque præclarum atque vincula propter Christum, atque catenæ sanctis illis manibus impositæ. Vinctum esse propter Christum est præclarius quam esse Apostolum, quam esse Doctorem, quam esse Evangelistam. Si quis amat Christum, novit quod dicitur. Si quis in Dominum insanit et ejus amore uritur, novit vim vinculorum. Maluerit esse vinctus propter Christum quam habitare cœlos. Quovis auro splendidiores eis ostendebat manus; et quovis regali diademate. Non enim tam splendidum facit caput vitta ex gemmis composita ei imposita, quam catena ferrea propter Christum. Tunc erat regiis ædibus carcer præclarior. Quid dico, regiis ædibus? ipso quoque cœlo: habebat enim vinctum Christi. Si quis

[1] 1 Thess. III, 1. — [2] Philem. 9.

Christum diligit, novit hanc dignitatem, novit hanc virtutem, novit quantum generi hominum sit gratificatum, quod propter ipsum sit vinctus. Hoc fortasse est præclarius quam sedere a dextris ejus : hoc est magnificentius quam sedere super duodecim sedes, vinctum esse propter Christum. Et quid dico de rebus humanis ? Me pudet conferre divitias et ornatum aureum cum vinculis. Sed magna illa missa faciens, etiam si res nullam haberet mercedem, hoc solum est magna merces et sufficiens remuneratio, hæc gravia pati propter eum qui amatur. Sciunt quod dicitur qui amant, si non Deum, at homines : qui magis lætantur si male patiuntur pro iis quos amant, quam si honorentur. Hoc sancti chori solum est intelligere, Apostolorum, inquam. Audi enim beatum Lucam dicentem eos rediisse gaudentes a conspectu concilii, « Quoniam digni » habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati [1]. » Atque aliis quidem videtur esse ridiculum ; si probro et contumelia esse affectum, sit esse dignitatem assecutum ; si probro esse affectum, sit lætari. Iis autem qui sciunt Christi desiderium, hoc esse existimatur omnium beatissimum. Si quis mihi offerret totum cœlum, ut illam catenam, ego illam præferrem. Si quis me apud superos collocaret cum Angelis, aut cum Paulo vincto, eligerem carcerem. Si quis me faceret unum ex Potestatibus quæ sunt circa cœlos, aut circa Thronos, aut talem esse vinctum, potius optarem talis esse vinctus. Et jure quidem. Nihil enim est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula, et videre, virosque illos admirari propter Christi desiderium. Vellem videre catenas, quas pertimescunt quidem et horrent dæmones, reverentur autem Angeli. Nihil est melius quam male pati propter Christum. Non tam beatum prædico

[1] Act. v, 41.

Paulum quod raptus sit in paradisum, quam quod conjectus sit in carcerem. Non tam enim dico beatum quod audierit arcana verba, quam eum censeo beatum propter vincula : non tam beatum dico quod raptus sit in tertium cœlum, quam propter illa vincula. Nam quod hæc illis sint majora, audi quomodo ipse quoque noverit. Neque enim dixit : Rogo vos ego qui verba audivi ineffabilia? Sed quid? «Rogo vos ego vinctus in Domino.»

II. Si hoc autem non omnibus ascribit Epistolis, non est mirum. Non enim semper fuit vinctus, sed quibusdam temporibus. Mihi est optabilius male pati pro Christo, quam honorari a Christo. Hoc magnus est honor, hoc est gloria quæ omnia exuperat. Si ipse qui propter me factus est servus, et evacuavit gloriam, non adeo existimabat se esse in gloria, ut quando pro me agebatur in crucem, quid me non oportet pati? Audi enim ipsum dicentem : «Glorifica me, inquit, tu Pater [1].» Quid dicis? In crucem ageris, ut execratorum mortem subeas cum latronibus, et sepulcrorum effossoribus; es conspuendus, et colaphis cædendus, et hæc vocas gloriam? Certe, inquit; hæc enim patior pro iis quos diligo, et hæc nunc gloriam existimo. Si qui miserabiles et miseros dilexit, eam rem vocat gloriam, neque in throno esse paterno, neque in gloria, sed in ignominia esse et dedecore erat gloria, et hoc illi præferebat, multo magis ego hæc debeo existimare gloriam. O beata vincula! o beatas manus quas ornavit illa catena! Non erant adeo honorandæ Pauli manus, quæ claudum, qui erat Lystris, erexerunt et fecerunt surgere [2], ut quæ indutæ erant vinculis. Si ego fuissem illis temporibus, tunc maxime eas essem amplexus, et pupillis meis admovissem : non cessassem deosculari manus, quæ dignæ sunt habitæ quæ pro Domino meo vincirentur. Admiraris

[1] Joan. XIV, 1. — [2] Act. XIV.

Paulum quando ejus manum tetigit vipera, et nihil ei fecit? Ne mireris : reverita enim fuit catenam, totum mare eam reverebatur; tunc enim erat vinctus. Si quis mihi dederit nunc ut suscitem mortuos, non hoc elegerim, sed catenam. Si ab ecclesiasticis curis essem remotus, et esset mihi corpus sanum ac validum, non recusarim hanc suscipere peregrinationem, ut solum viderem catenas, ut carcerem in quo fuit vinctus. Atqui ejus miraculorum multa multis in locis sunt signa, sed non sunt tam desiderabilia quam stigmatum. Et in Scripturis non ita me delectat dum facit miracula, quam dum male patitur, flagris cæditur, atque raptatur. Vere mirabilia sunt illius corporis sudaria et semicinctia quæ stupenda patrant. Sunt hæc vere mirabilia; sed non ut illa. Cum illum cæcidissent, et multas plagas ei imposuissent, miserunt in carcerem [1]. Et rursus, « Vincti laudabant Deum [2]. » Et rursus : « Lapidantes traxerunt eum extra civitatem, existimantes » eum mortuum esse [3]. » Vultis scire quanta res sit catena ferrea propter Christum in corpus servile injecta, audite ipsum Christum dicentem : « Beati estis. » In quo? cum mortuos suscitaveritis? nequaquam; sed in quo? quando cæcos curaveritis? minime; sed in quonam? « Quando » probris vos affecerint homines, et persecuti fuerint, et » dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me [4]. » Si autem male audire sic beatos efficit, male pati quid non fecerit? Audi ipsum beatum Paulum dicentem alibi : « In reliquo reposita est mihi corona justitiæ [5]. » Sed hac corona præclarius est vinculum. Eo me, inquit, dignabitur, et de illis non accurate discepto. At omnem remunerationem mihi sufficit male passum esse propter Christum. Det mihi ut illud eloquar : « Adimpleo ea quæ

[1] Act. xvi, 23. — [2] Ibid. 25. — [3] Id. xiv, 19. — [4] Matth. v, 11. — [5] 2 Tim. iv, 8.

» desunt passionum Christi in carne mea, et nullius egeo[1].» Dignus quoque est habitus Petrus hac catena ; « Erat enim, » inquit, vinctus et traditus militibus, et dormiebat[2]. » Adeo gaudebat, nec alterabatur, ut profundus eum teneret somnus : non dormisset si in magna fuisset sollicitudine. Dormiebat inter milites, et venit ad eum Angelus, et percusso ejus latere eum excitavit. Si quis ergo mihi diceret : Quid malles, an esse Angelus qui Petrum pupugit, an Petrus qui salvus evasit ? mallem esse Petrus propter quem venit Angelus. Illa mihi prodessent vincula. Et quomodo, inquit, precatur, tanquam liberatus a magnis malis ? Ne mireris. Precatur enim timens ne moriatur : timebat autem mori, quod adhuc vellet vitam esse perpessionis argumentum et materiam. Audi itaque quid ipse dicat beatus Paulus : «Dissolvi et cum Christo esse multo » melius : permanere autem in carne magis necessarium » propter vos[3]. » Hoc etiam vocavit gratiam scribens : « Vo» bis, inquit, donatum est a Christo ut non solum in eum » credatis, sed etiam pro eo patiamini[4]. » Quamobrem hoc illo est majus. Donavit enim. Revera est maxima gratia, et major illis omnibus, quam solem et lunam sistere, quam mundum movere, Hoc majus quam vincere aut expellere dæmones. Non illi tam dolent dum fide expelluntur a nobis, ut quando viderent nos mali aliquid pati propter Christum, et vinciri : hoc enim majorem dat libertatem et fiduciam. Non propterea bonum est vinctum esse propter Christum, quod ea res regnum conciliet, sed quod ea fiat propter Christum. Non propterea beata prædico vincula quod transmittant in cœlum, sed quod ea sint propter Dominum cœli.

III. Quanta est gloriatio scire quod propter Christum sit vinctus, quanta voluptas, quantus honor, quantus

[1] Coloss. I, 24. — [2] Act. XII. — [3] Philip. I, 24, 25. — [4] Ibid. 29.

splendor ? Vellem hæc perpetuo effari : vellem hærere catenæ, et si reipsa sum privatus, at ratione per affectionem animam ea circumdare. « Terræ motu concussus est » carcer vincto Paulo, et sunt omnia relaxata vincula[1]. » Vidisti vinculorum naturam resolventem vincula? Sicut enim mors Domini morte mortem affecit, ita etiam Pauli vincula vinctos solverunt, carcerem concusserunt, portas aperuerunt. Atqui non est hæc vinculorum natura, sed contraria, nempe vinctum tuto tenere in custodia, non ei aperire parietes. Sed vinculorum quidem non est absolute hæc natura, sed vinculorum quæ sunt propter Christum. Custos carceris procidit ad pedes Pauli et Silæ. Sed neque hoc absolute faciunt vincula, ut eos qui vinxerunt ducant ad pedes vinctorum, sed contra hos illis reddant subjectos. Nunc autem is qui erat solutus, procubuerat ad vincti pedes. Qui vinxerat, rogabat vinctum ut solveretur metu. Non tu eum vinxisti, dic mihi? Non tu eum in interiorem conjecisti custodiam ? Non tu compedibus in tuto collocasti pedes? Quid contremiscis? Quid tumultuaris? Quid lacrymaris? Quid strinxisti ensem? Nihil tale, inquit, vinxi. Nesciebam tantam esse virtutem vinctorum Christi. Quid dicis? acceperunt potestatem cœlos aperiendi, et carcerem non erant aperturi? Solvebant eos qui vincti erant a dæmonibus, et ferrum eos erat superaturum? Non nosti viros, et ideo veniam es consecutus. Paulus est, ille vinctus quem Angeli omnes sunt reveriti. Paulus est, cujus sudaria et semicinctia dæmones expellebant et morbos fugabant. Atqui ferro est multo magis adamantinum, et quod frangi non potest, dæmonis vinculum. Nam hoc quidem animam, illud vero ligat corpus. Qui vinctas ergo solvit animas, corpus suum non potuit solvere? Qui dæmonum perfringit vincula, ferri non sol-

[1] Act. xvi, 26.

verit ligamen? Qui per suas vestes illos solvebat vinctos et liberabat a dæmonibus, ipse per se ipsum non solverit? Propterea ipse primum fuit vinctus, et tunc solvit vinctos, ut discas quod Christi servi vincti longe majorem vim habent quam qui soluti sunt. Si solutus hoc fecisset, non tam fuisset mirum. Non erat itaque vinculum imbecillitatis, sed majoris potentiæ. Sic enim sancti præclarior virtus ostenditur, quando etiam vinctus dominatum obtinet in vinctos, cum etiam vinctus non solum se ipsum, sed etiam vinctos solvit. Quid juvant parietes? Quid prodest eum in interiorem conjicere custodiam, cum etiam aperuerit exteriorem? Cur id autem noctu, et cur cum terræ motu factum est? Parum mihi concedite et permittite, ut dum a verbis abscesserim apostolicis, et in factis apostolicis me expleverim deliciis, in Pauli catena convivari: date mihi in ea paulo amplius versari. Apprehndi vinculum, nemo me abducet. Tutius ergo nunc sum vinctus desiderio, quam ille tunc ligno. Hoc nemo solvit vinculum: est enim a Christi desiderio. Hoc neque Angeli, neque regnum cœlorum potest solvere. Licet audire ipsum Paulum dicentem: « Neque Angeli, neque Principatus, »neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque »profundum potest nos separare a charitate Christi[1]. » Quanam ergo de causa factum est hoc media nocte? Quare etiam cum terræ motu? Audite Dei dispensationem, et admiramini. Omnium sunt soluta vincula, et portæ sunt apertæ. Sed hoc solum factum est propter custodem carceris, non ad ostentationem, sed ad salutem. Nam quod vincti nescirent se esse solutos, est perspicuum ex voce Pauli. Quid enim dicit? Clamavit voce magna dicens: « Nihil tibi mali facias; omnes enim hic sumus[2]. » Non fuissent autem omnes intus, si scivissent portas esse apertas,

[1] Rom. VIII, 39. — [2] Act. XVI, 28.

et se solutos. Nam qui muros perfringunt, tectaque et subgrundia transiliunt, et nihil non audent etiam cum vinculis, non tolerassent et vinculis solutis, et portis apertis intus manere, dormiente ipso custode carceris. Sed pro ferreis vinculis erat eis somni vinculum. Quo factum est ut et id fieret, ec ex miraculo ulla noxa rediret ad custodem carceris, qui erat salvus futurus. Et alioqui etiam maxime noctu ligantur qui sunt vincti, non interdiu. Licebat ergo tunc diligenter videre rursus vinctos et dormientes. Si hæc autem interdiu facta essent, magnus ortus esset tumultus. Cur ergo terræ motu concussus fuit carcer? Ut surgeret custos carceris ad rei spectaculum. Is enim solus dignus erat salute.

IV. Tu autem mihi vide Christi summam gratiam. Nam inter Pauli vincula, Christi quoque gratiæ meminisse pulchrum et honestum : imovero ea quoque erant Dei gratiæ. Sunt enim qui reprehendunt quod salvus fuerit custos carceris, et pro quibus admirari oportebat Dei clementiam, ex iis ipsis vituperant. Nec mirum. Imbecilli enim et ægroti sunt hujusmodi, qui etiam alimentum vituperant, quod oporteret admirari, et mel dicunt esse amarum : et qui cæcutiunt, ex eo obtenebrantur ex quo deberent illuminari, cum hæc accidant non ex rerum natura, sed ex imbecillitate eorum qui eis uti non possunt ut oportet. Quid ergo dicebant? Cum oporteret admirari quod eum cepisset qui ad extremum prolapsus erat vitium, et fecisset meliorem, dicunt : Quomodo non arbitratus est eam rem esse præstigiarum et incantationis, et non eos magis retinuit, et non ejulavit? Ad hoc multis usus est conjecturis. Primum quidem quod audivit eos Deum laudantes et hymnos cantantes ; ejusmodi autem hymnos non cecinissent, si fuissent præstigiatores. Audivit enim, inquit, eos Deum laudantes. Secundo autem quod ipsi non aufugerunt, sed etiam prohibuerunt ne se

interficeret. Si autem propter se hoc fecissent, non intus mansissent, sed se prius exemissent. Magna autem est etiam eorum humanitas; prohibuerunt ne se interficeret, qui ipsos valide ac similiter ligaverat. Ac si dixissent illi : Firmiter et acriter nos vinxisti, ut ipse esses solutus ab acerbissimis vinculis. Catenis enim suorum peccatorum unusquisque constringitur. Nam illa quidem sunt execranda vincula, hæc autem beata et valde optanda. Nam quod hæc illa solverint, ostendit ex sensilibus. Vidisti eos solutos qui ferro fuerant vincti? Videbis te quoque ipsum relaxatum ex aliis gravibus vinculis. Hæc vincula, vinctorum, inquam, vincula, non Pauli, faciunt illa vincula peccatorum. Erant duo genera eorum qui erant intus vincti : ipse quoque custos carceris erat vinctus. Nam illi quidem ferro vincti fuerant et peccatis : hic autem solis peccatis. Illos solvit Paulus, ut de hoc redderet certiores : erant enim aspectabilia vincula. Ita etiam fecit Christus, imovero contra. Illic duplex erat paralysis. Quænam autem ea? Peccatorum et corporis. Quid ergo facit? « Confide, inquit, fili, remittuntur tibi peccata [1]. » Prius solvit eam quæ vere erat paralysis : deinde ad hanc accedit. Quando enim quidam ex Scribis dicebant apud se : « Iste blasphemat, » sciens Jesus eorum cogitationes, dixit, « Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est » facilius dicere : Remittuntur tua peccata, an dicere : » Surge et ambula? Ut autem sciatis quod potestatem » habet Filius hominis remittendi peccata in terra, dicit » paralytico : Surge et tolle lectum tuum, et vade in do- » mum tuam [2]. » Ex hoc quod est sensile, confirmavit id quod cadit sub intelligentiam, ut qui ex corporali fecerit id quod est in anima. Cur autem hoc fecit? ut impleretur quod dictum est, « Serve nequam, ex ore tuo te judico [3]. »

[1] Matth. IX, 2. — [2] Ibid. 4-6. — [3] Luc. XIX, 22.

Quid illi dixerunt? Nemo potest remittere peccata nisi solus Deus, neque Angelus, neque Archangelus, neque alia potestas creata. Vos hoc confessi estis. Quid ergo oporteret dicere? si ostensum fuerit quod solvo peccata, palam est me esse Deum. At non sic dixit; sed quid? « Ut » sciatis quod Filius hominis habet potestatem super terram » remittendi peccata, tunc dicit paralytico : Surge, et tolle » lectum tuum, et vade in domum tuam. » Quando ergo dicit se facturum quod est difficilius, palam est de eo quod est facile nullam relinqui contradictionem. Propterea ille prius fecit id quod cadit sub intelligentiam, quoniam multi erant qui contradicebant. Hic autem ab eo quod cadit sub intelligentiam, redegit ipsum ad sensile. Levitatis ergo non erat fides. Vidit vinctos, et nihil mali vidit nec audiit. Vidit id non fuisse factum præstigiis et incantatione. Deum enim laudabant. Vidit omnia facta esse ex multa humanitate : non enim ulti sunt, etsi poterant. Poterant enim vinctis solutis abire; si non vinctis, saltem se ipsis; sed non fecerunt. Quamobrem eum sunt reveriti, non solum ob miraculum, sed etiam ob mores. Quomodo exclamavit? voce magna dicens: « Nihil tibi mali » feceris, omnes enim hic sumus. » Vides inani gloria, et fastu vacuum, amore ferventem. Non dixit, Propter nos hæc facta sunt, sed tanquam unus ex vinctis dicit : « Om- » nes enim hic sumus. » Atqui etiamsi non prius, neque per miraculum se solvissent, at eis licuisset tacere, et omnes etiam vinctos solvere. Si enim siluissent, et non per magnam vocem ejus manus cohibuissent, per guttur ensem transadegisset. Propterea etiam clamavit, quoniam in interiorem carcerem erat conjectus. Contra te, inquit, hoc fecisti, interius conjectis iis qui te erant liberaturi a periculo. Sed non sunt imitati quæ ab illo facta fuerant. Illo autem mortuo omnes effugissent.

V. Vidisti quod maluerint esse vincti, quam illum pereuntem despicere. Apud se ideo cogitavit : Si essent præstigiatores, omnes illos solvissent, et se ipsos liberassent a vinculis : est enim verisimile multos quoque tales fuisse injectos. Alioquin autem cum multos tales accepisset præstigiatores, etiam nihil tale factum esse miratus est. Præstigiator non concussisset fundamenta carceris, ut ejus custodem excitaret, et efficeret ut sibi fuga esset difficilior. Sed jam videamus fidem custodis carceris. Petito, inquit, lumine introgressus est, et tremefactus procidit Paulo et Silæ ad pedes, et producens eos foras dixit: Domini, quid me oportet facere ut salvus fiam? Ignem tenebat et gladium, et dicit : Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, et salvus eris tu, et domus tua. Hoc non est, inquit, præstigiatorum, tale decretum tradere? Nusquam et hic memoria dæmonis. Vides quam sit ille dignus qui fiat salvus? Nam cum vidisset miraculum, et metu esset liberatus, non est oblitus eorum quæ erant conducibilia, sed in eo periculo curam gerebat salutis animæ, et accessit ad doctores ita ut oportuit accedere. Procidit, inquit, ad eorum pedes, et locuti sunt ei verbum Domini, et omnibus qui erant in domo ejus. Et tollens eos in illa nocte, lavit plagas eorum, et baptizatus est ipse et omnis ejus domus continuo. Vides viri fervorem? Non distulit, non dixit : Fiat dies, videamus, consideremus. Sed magno fervore, et ipse et tota ejus domus fuit baptizata. Non autem ut nunc plurimi despiciunt et servos et uxores ac liberos mysteriis non initiatos. Sitis rogo ut custos carceris, non auctoritate dico, sed instituto. Quid enim prodest auctoritas, si voluntas et institutum sit imbecillum? Papæ! qui erat crudelis, qui immitis, qui vivebat cum malis hominibus innumerabilibus, qui hoc semper meditabatur,

adeo humanus, et tantam gerens curam et sollicitudinem repente evasit! Eorum, inquit, plagas lavit. Considera rursus etiam Pauli fervorem. Vinctus, flagellatus ita evangelizabat. O beatam catenam! Qualis fuit illa nocte ejus parturitio? quales peperit filios? de iis dici potest: « Quos » genui in meis vinculis [1]. » Vides quomodo exultet, et vult filios qui nati sunt ex hoc, esse splendidiores? Vides vinculorum quanta sit potentia, cum non solum eum qui est illis circumdatus, sed etiam eos quos ille eo tempore peperit, reddat splendidiores? Habent aliquid amplius, qui nati sunt in vinculis Pauli : non dico in gratia, est enim eadem gratia; nec in remissione, est enim eadem omnium remissio : sed quod a proœmiis docentur de ejusmodi rebus lætari et exultare. Et tollens, inquit, eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum, et baptizatus est. De cætero autem vide fructum : pro iis statim reddidit carnalia. Cumque perduxisset, inquit, eos in domum suam, statim apposuit eis mensam, et lætatus est cum tota domo cum credidisset Deo. Quid enim non erat facturus; cœlo ei aperto per apertionem januarum carceris? Lavit doctorem, mensam apposuit, et exultavit. Ingressa est in carcerem catena Pauli, et quæcumque illic erant fecit Ecclesiam, et Christi corpus omnes fecit, et mensam apposuit spiritualem, et eos fœtus est cnixus quibus gaudent Angeli. Num temere dicebam carcerem esse cœlo splendidiorem? ejus enim quæ illic est lætitiæ hic fuit causa. Si enim propter unum peccatorem pœnitentiam agentem gaudium est in cœlis : si ubi duo sunt congregati in nomine ejus, illic est Christus in medio eorum : ubi est Silas et Paulus et custos carceris, et tota ejus domus, et tanta fides, multo magis. Vide vehementiam fidei. Sed hic carcer mihi revocavit in memoriam alium carcerem. Quem-

[1] Philem. 10.

nam autem? Ubi erat Petrus [1]. At illic nihil fuit ejusmodi: sed traditus fuerat custodiendus quatuor quaternionibus militum: et hymnos non canebat, nec vigilabat, sed dormiebat, et neque fuerat flagris cæsus, sed majus erat periculum. Nam hic quidem totum jam erat confectum, et pœnas dederant. Illic autem nondum. Quare et si nondum erant plagæ dolorem afferentes, at futuri expectatio conturbabat. Vide etiam illic miraculum. « Ecce Angelus Do» mini astitit, et lumen refulsit in habitaculo: percusso» que latere Petri, excitavit eum dicens: Surge velociter. » Et statim ceciderunt catenæ de manibus ejus [2]: » ne existimaret rem esse solum lucis: et Petrum pupugit. Nemo autem videbat lucem nisi ipse solus, et existimabat esse visum. Sic qui dormiunt non sentiunt Dei beneficia. « Dixit autem, inquit, ei Angelus: Præcingere, et calcea » te sandalia tua. Et fecit sic. Et dicit ei: Circumda tibi » vestimentum tuum, et sequere me: et egressus secutus » est eum: et nesciebat quod verum esset quod fiebat per » Angelum: existimabat autem se visum videre. Transeun» tes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad » portam ferream, quæ ducit ad civitatem, quæ ultro aperta » est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum: et con» tinuo discessit Angelus ab eo [3]. »

VI. Cur hic non factum est id quod in Paulo et Sila? Quod illic quidem eos erant absoluturi, propterea noluit eos sic solvi. In beato autem Petro, ad mortem eum erant educturi. Quid vero, inquit? annon fuisset mirabilius, si eductus et traditus in manus regis, tunc ereptus esset ex ipsis mediis periculis, et nihil esset perpessus? Sic enim neque periissent milites. Magna hic mota est quæstio. Deus suum, inquit, servum servavit cum aliorum cruciatu, cum aliorum interitu. Quid ergo dicemus? Primo quidem

[1] Act. XII, 3. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8-10.

non cum servavit cum aliorum interitu; secundo, non fuit hoc ex rei dispensatione, sed ex immanitate judicis. Quomodo? Deus enim sic rem administravit ac dispensavit, ut non solum hi non perirent, sed ille etiam salvus esset; sicut etiam hic quoque in custode carceris. Ille autem non est usus dono ut oportuit. Facta autem die, inquit, erat non parva turbatio inter milites quidnam factum esset de Petro. Quid postea? Herodes rem facit examinari, et de iis facta inquisitione, jussit abduci. Nam si non inquisisset, aliqua esset excusatio: nunc autem produxit, examinavit, didicit eum fuisse vinctum, carcerem esse clausum et tutum; custodes ante portas fuisse, nec fuisse effossos parietes, nec fores apertas, nec ullum aliud esse signum sceleris. Ex hoc autem oportebat Dei admirari potentiam, quæ ex mediis ipsum eripuerat periculis, et adorare eum qui hæc potuerit. Ille vero jussit eos abduci. Quænam est ergo culpa hic Deo imputanda? Nam si effecisset ut murus perfringeretur, et sic ejecisset, forte existimasset id esse ascribendum eorum negligentiæ. Si autem rem sic administravit et dispensavit, ut ostenderetur eam non esse humani sceleris ac maleficii, sed divini miraculi, cur hoc fecit? Si enim erat fugiturus, ita fugisset ut habuit catenas. Si erat fugiturus conturbatus, non tantæ ei fuisset curæ ut acciperet sandalia, sed ea dimisisset. Nunc autem propterea dicit ei Angelus: Induere sandalia, ut discerent quod eam rem non fecisset fugiens; sed in magno otio et quiete. Nam cum esset vinctus, et inter duos milites, non tantum ei fuisset otii, ut solveret catenas, idque cum esset in interiori custodia. Judicis ergo injustitiæ est ascribendum custodum supplicium. Nam cur hoc non fecerunt Judæi? Memini enim alterius carceris, illius quidem prioris qui Romæ, hujus

etiam qui Cæsareæ, nunc autem ejus qui fuit Jerosolymis [1]. Nam cum Pontifices et Pharisæi audivissent ab iis quos ipsi miserant ad educendum Petrum, se nullum intus invenisse dixerunt; sed portas clausas, et custodes stantes pro foribus, cur custodes non interemerunt, sed dubitabant quidnam de iis fieret? Si autem etiam adversus eos, cædem valde spirantes, nihil tale cogitarunt, multo magis tu qui omnia facis ad illorum gratiam. Propterea eum statim insecuta est pœna. Si autem ejus rei culpam in Deum confers, confer etiam in eum culpam de iis qui in viis jugulantur, et de innumerabilibus aliis qui injuste perimuntur, et de pueris etiam qui propter Christum sunt perempti. Nam ut illi quoque, ut tu dicis, perimerentur, Christus in causa fuit. Imovero non Christus, sed furor et tyrannis patris Herodis. Si autem dicis : Cur eum non rapuit et manibus Herodis? Hoc quoque poterat facere, sed ex eo nihil esset lucratus. Nam quoties evasit Christus ex manibus eorum? Quid hoc ergo profuit ingratis? At hic ex iis quæ facta sunt, ad fideles multa redit utilitas. Nam dum fierent monimenta, et ipsi inimici iis quæ gerebantur ferrent testimonium, minime suspectum erat testimonium. Sicut ergo illic quoque, non aliunde eis fuit os obstructum, quam ex eo quod qui venerant confiterentur ea quæ facta fuerant; ita etiam hic. Cur enim nihil ejusmodi fecit custos carceris? Atqui quæ usuvenerant Herodi, non erant minora iis quæ huic usuvenerunt. Nam rescivisse quod clausis januis vinctus exiisset, quod attinet ad stuporem incutiendum, non minus erat quam vidisse apertas januas. Atqui illa magis visa sunt esse visio, hoc autem non ita, dum accurate et exacte renuntiatur. Quamobrem hic quoque si fuisset malus, interfecisset Paulum, sicut ille milites. Sed non erat. Si autem confutare velle-

[1] Act. v.

mus eos qui dicunt, cur Deus permiserit pueros interfici, longior foret oratio, quam initio institueramus.

VII. Nunc autem Pauli catenæ multis actis gratiis, finem imponamus orationi, quod tam multorum nobis bonorum fuerit causa, cum vos rogaverimus ut non solum non ægre feratis si quid passi fueritis propter Christum, sed etiam gaudeatis sicut Apostoli, et gloriemini, ut dicebat Paulus: « Lubentissime gloriabor in infirmitatibus » meis [1]. » Propterea audivit, « Sufficit tibi gratia mea. » Paulus gloriatur propter vincula, et tu propter divitias altum sapis? Apostoli gaudebant quod digni essent habiti qui flagris cæderentur, et tu otium quæris et delicias. Quomodo ergo vis eadem quæ illi consequi, cum hic gradiaris via eis contraria? « Et nunc, inquit, vado in Jerusalem alligatus » spiritu, quæ in ea ventura mihi sunt ignorans: nisi quod » Spiritus sanctus per omnem civitatem mihi protestatur » dicens, quod vincula et tribulationes me manent [2]. » Cur ergo vadis, si vincula et afflictiones te manent? Propter hoc ipsum ut vinciar propter Christum: ut moriar propter ipsum. Non solum enim paratus sum vinciri, sed etiam mori pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Nihil est illa anima beatius. In quibusnam gloriatur? In vinculis, in afflictionibus, in catena, in stigmatibus. « Ego stigmata » Domini Jesu Christi in corpore meo porto [3], » tanquam magnum aliquod tropæum. Et rursus: « Propter Israël, in» quit, catena hac circumdatus sum [4], » Et rursus: In quo legatione fungor in catena. Quid hoc ergo est? Non te pudet? Non extimescis, totum orbem terræ vinctus circumiens? Non metuis ne quis Deum tuum accuset imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non sunt, inquit, talia mea vincula. Sciunt etiam splendere in aulis regum. Ita ut vincula mea manifesta fierent, in omni prætorio, et

[1] 1 Cor. XII, 9. — [2] Act. XX, 22. — [3] Galat. VI, 17. — [4] Act. XXVIII, 20.

plures e fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis[1], abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Vides-ne vinculorum vim magis, quam in resurrectione mortuorum? vinctum viderunt, et magis confidunt. Ubi enim sunt vincula, illic quoque ut magni aliquid factum sit necesse est. Ubi afflictio, illic quoque omnino est salus, omnino illic est relaxatio, illic omnino sunt præclara et ex virtute gesta facinora. Nam diabolus quando calcitraverit, tunc feritur. Quando vinxerit Dei servos, tunc maxime crescit verbum. Vide autem hoc ubique fieri. Vinctus fuit, et hæc fecit in carcere. In ipsis enim, inquit, vinculis meis. Vinctus fuit Romæ, et plures induxit. Non enim ipse solus confidebat, sed etiam alii multi per ipsum. Vinctus fuit Jerosolymis, et vinctus concionans regem obstupefecit, et timore affecit præfectum. Nam timore perculsus, eum absolvit : nec eum qui vinxerat puduit a vincto discere de futuris. Vinctus navigabat, et solvit naufragium, et vinxit tempestatem. Cum esset in vinculis, illum tetigit bestia, et eo minime læso cecidit. Vinctus est Romæ, et vinctus concionatus attraxit innumerabiles, præ omnibus hoc ipsum proponens, nempe catenam. Sed non licet nunc vinciri catenis, sed alia est catena si velimus. Quænam autem hæc est? Manus continere; ad avaritiam et plura habendi cupiditatem non esse paratos. Hac catena nos ipsos vinciamus. Pro ferro sit nobis timor Dei. Solvamus eos, qui vincti sunt, a paupertate, ab afflictione. Non sunt paria aperire portas carceris, et inclusam relaxare animam. Non sunt paria, vinctorum solvere vincula, et contritos absolvere in remissione. Hoc illo est majus. Nam illius quidem nulla est merces proposita; hujus autem innumerabiles. Longa fuit Pauli catena, et diu multumque nos tenuit : est enim revera longa, et quavis catena aurea ho-

[1] Philip. I, 13.

nestior. Ipsa vinctos veluti quadam machina trahit ad cœlum, et tanquam catena aurea suspensa ad cœlum sursum trahit : et quod est mirandum, inferne vincta vinctos sursum trahit. Atqui non est hæc rerum natura, sed quando Deus administrat ac dispensat, ne quæras rerum naturam, neque consequentiam, sed quæ sunt supra naturam et consequentiam. Discamus in afflictionibus non dejici, nec ægre ferre. Vide enim hunc Beatum. Flagris cæsus fuerat et valde cæsus. « Multas enim, inquit, plagas ei im» ponentes [1]. » Et vinctus fuerat, idque rursus valde. In interiorem enim custodiam eum injecit, idque firmiter et ut esset in tuto : et cum in tam multis esset difficultatibus, media nocte, quando etiam dormiunt qui valde sunt experrecti, imposito etiam majori vinculo, nempe somno, canebant et laudabant Dominum. Quid his animis fuerit magis adamantinum? Cogitabant quod pueri quoque canebant in igne et in fornace. Fortasse reputabant dicentes : Nos nihil adhuc tale passi sumus. Sed recte se gerens oratio, nos ad alia adduxit vincula et alium carcerem.

VIII. Quid agam? Volo tacere, sed non possum. Alium inveni carcerem illo admirabiliorem, et qui majorem affert stuporem. Sed nunc mihi exurgite, tanquam nunc incipiat uratio, vegetisque nunc accedite animis. Volo cœptam interrumpere orationem, ea vero non sinit. Nam ut quis dum bibit non passus fuerit interrumpi, quidquid ei renuntietur : ita ego quoque apprehenso admirabili carceris poculo eorum qui vincti sunt propter Christum, non possum cessare, non possum silere. Nam si ipse in carcere et nocte non siluit, nec in flagellis : ego silebo sedens cum sit dies, et in multo otio loquens et quiete, cum hoc non usuvenerit iis qui vincti, qui flagris cæsi fuerant, et me-

[1] Act. xvi, 23.

dia nocte? Pueri non silebant in fornace et igne, et nos non pudebit silere? Videamus ergo hunc carcerem. Hic quoque vincti sunt. Sed statim ab exordio ostendebatur quod non essent urendi, sed quasi intraturi in carcerem. Cur autem eos ligas qui sunt comburendi? Vincti erant, sicut Paulus, pedibus et manibus. Vincti erant non minori ira et furore. Nam et ille injecit in interiorem custodiam, et hinc jussit valde accendi fornacem. Sed videamus quæ sunt consecuta. Illis hymnos canentibus concussus est carcer, et apertæ sunt portæ. Et his hymnos canentibus soluta sunt vincula pedum et manuum : apertus est carcer, et apertæ sunt portæ fornacis. Sibilabat enim ros spiritus. Verumtamen me multa circumfluunt. Nescio quidnam primum dicam, quidnam secundum; ideo rogo ne quis a me exigat ordinem; est enim rerum multa cognatio. Soluti sunt qui cum eis vincti fuerant, sed dormiebant[1] : hic autem pro iis aliquid aliud factum est. Combusti sunt qui eos injiciebant : sed quod volebam dicere : vidit solutos rex, et ante eos procidit (7). Vidit hymnos canentes, et quatuor vidit ambulantes, et vocavit eos. Sicut ergo Paulus non exivisset, etsi posset, nisi qui injecerat eum vocasset, et eduxisset : ita nec illi tres pueri exierunt, donec is qui injecit jussit exire. Quid ex hoc discimus? Non festinare ad ærumnas, nec properare ad afflictiones : nec rursus in eis manere, si sint qui solvant. Sed ille quidem procidit ad pedes; poterat enim ingredi ubi erant sancti : hic autem cum venisset ad ostium stetit. Non audebat enim accedere ad eum qui intus erat carcerem, quem ipsis construxerat, per ignem. Contemplare autem verba. Ille dicit : Domini, quid me oportet facere, ut sim salvus? Ille non cum tanta quidem humilitate, vocem autem emisit non minus jucundam : Sidrac, Misac, et Abdenago

[1] Dan. III per totum.

servi Dei excelsi, egredimini et venite. Magnus honor : Servi Dei excelsi, exite et venite. Quomodo egredientur, o rex? Vinctos injecisti in ignem : tam longo tempore fuerunt in igne? Nam si fuissent adamantini, si materiæ metallicæ, qui totum illum canebant hymnum, annon periissent? Propterea ergo salvi fuerunt, quod hymnos canerent. Animi eorum alacritatem reveritus est ignis : etiam canticum illud admirabile et hymnos. Quomodo eos vocas? Prius dixi : Servi Dei excelsi. Omnia enim possunt Dei servi. Nam si sunt aliqui servi hominum, et in rebus illorum non minorem habent potestatem, imperium et administrationem, multo magis servi Dei. Vocem emisit jucundissimam. Sciebat se ea maxime ipsis assentari. Nam si ut servi Dei manerent, in ignem sunt ingressi, non erat alia vox hac jucundior. Non si eos vocasset reges, non si dominos orbis terræ, tanta eos affecisset voluptate, quanta cum eis dixit, « Servi Dei excelsi. » Et quid miraris? Ad magnam enim urbem, quæ orbis terræ obtinebat dominatum, et cui auctoritas magnos faciebat spiritus, Paulus scribens hoc posuit, ut quod dignitati ex æquilibrio responderet, imovero et consulatu et regno et orbis terræ imperio longe majus atque adeo incomparabiliter majus esset; « Paulus servus Jesu Christi [1]. Servi Dei excelsi. » Si enim, inquit, totum ponunt studium ut sint servi, omnino eis hoc persuadebimus. Vide ergo etiam puerorum pietatem. Non succensuerunt, neque irati sunt, neque contradixerunt, sed egressi sunt. Nam si supplicium existimassent, quod injecti essent in fornacem, succensuissent ei qui injecerat. Nunc autem nihil horum : sed ita exierunt tanquam qui prodirent e cœlo : et quod de sole dicit Propheta, « Tanquam sponsus procedens e thalamo suo [2], » hoc etiam qui de eis dixerit, non aberrarit. Quomodo?

[1] Rom. I, 1. — [2] Psal. XVIII, 3.

Illo sic procedente ipsi tunc processerunt splendidius. Nam ipse quidem procedebat, orbem terræ illustrans sensili lumine, illi vero aliter orbem terræ illuminantes, nempe spirituali modo. Nam propter ipsos rex statim misit decretum, quod hæc verba continebat: Placuerunt coram me signa et prodigia, quæ fecit Deus nobis ostendi tanquam magna et fortia. Exierunt itaque splendidum emittentes radium, qui lætus quidem erat etiam in ipsis regionibus[1] : maxime autem poterat ubique extendi per litteras regias, et solvere tenebras quæ erant ubique extensæ. Egredimini et venite. Non jussit fornacem extinguere, sed hoc etiam eos maxime honoravit, quod crediderit eos non solum posse intus ambulare, sed etiam eo ardente egredi.

IX. Videamus autem, si placet, verba quoque custodis carceris : « Domini, quid me oportet facere ut salvus » fiam [2] ?» Quid hac voce jucundius? Ipsa facit ipsos Angelos exilire. Ut hanc audiret vocem, servus quoque factus est Dei unigenitus. Hanc Petro dicebant vocem qui crediderunt ab initio : « Quid faciemus ut salvi simus[3] ? » Et quid dicit? Credite, et baptizemini. Lubenter etiam in gehennam cecidisset Paulus, ut hanc vocem audiret a Judæis, propter desiderium eorum salutis et obedientiæ. Vide autem, eis permittit totum, nihil curiose inquirit. Videamus autem quæ sequuntur. Hic non dicit : Ut salvus fiam, sed quavis voce clarior et evidentior extitit doctrina, et statim fit prædicator. Non opus habet ut catechesi instituatur, sicut custos carceris. Sed quid? Deum prædicat, et fatetur potestatem. In veritate novi, quod Deus vester ipse est Deus deorum, et Dominus dominorum, quoniam misit Angelum suum, et liberavit vos a fornace. Et quid postea ? Non unus custos carceris, sed multi catechesi

[1] Dan. III. — [2] Act. XVI, 30. — [3] Id. II, 37.

instituuntur per litteras regias, per aspectum rerum. Nam quod rex non esset mentitus, omnibus perspicuum erat. Non enim voluisset captivis hæc ferre testimonia : neque sua dejicere ac deprimere. Noluisset tantæ amentiæ præbere opinionem. Quamobrem nisi veritatis multa fuisset perspicuitas, non hæc scripsisset, idque cum tam multi adessent. Videtis quanta sit vis vinculorum, quanta virtus hymnorum qui cantantur in afflictione? Animum non desponderunt, neque dejecti sunt, sed tunc erant vehementiores, tunc eorum fuit major animi alacritas. Merito hæc cogitarunt. Restat adhuc unum. Cur in carcere, ii qui vincti erant, sunt soluti : in fornace autem exusti sunt qui injiciebant? Atqui oportebat hoc pati regem. Neque enim tantum peccarunt, nec qui vinciebant, neque qui injiciebant, quantum is qui jussit hoc fieri. Cur ergo illi perierunt? Hic non valde opus est ut res accurate disceptetur. Erant enim impii : propterea hoc consilio id agebatur, ut ostenderetur vis ignis, et majus fieret miraculum. Si enim eos qui foris erant sic exedit, quomodo eos qui erant intus reddebat illæsos et impatibiles? Ut manifesta fieret Dei potentia. Nemo autem miretur quod regem in eodem ordine posuerim quo custodem carceris. Idipsum enim fecit. Hic enim illo nihil erat præclarior. Ambobus enim profuit. Sed sicut dixi, justi dum in ærumnis versantur, tunc sunt vehementiores, quando sunt in vinculis. Nam propter Christum aliquid esse passum, est quovis solatio jucundius. Vultis alium quoque carcerem vobis revocem in memoriam? Ab hac catena in alium carcerem veniendum est. Quemnam vultis? Jeremiæ-ne, an Josephi, an Joannis? Pauli catenæ gratia: quam multos orationi nostræ aperuit carceres? Vultis-ne Joannis? Vinctus fuit hic quoque propter Christum et legem Dei. Quid ergo? fuit-ne otiosus cum esset in carcere? Annon inde ex car-

cere missis dicebat discipulis suis : «Euntes, dicite Christo : » Tu es qui venturus es, an alium expectamus[1] ? » Et cum illic esset, docebat. Non enim erat negligens. Sed annon Jeremias prædixit de Babylonio, quæ sui officii erant illic faciens? Quid vero Joseph? annon vinctus erat per tredecim annos? Attamen ne illic quidem oblitus est virtutis. Cum adhuc unius vincula dixerimus, finem imponemus orationi. Vinctus quoque fuit Dominus noster, qui orbem terræ solvit a peccatis. Vinctæ sunt manus, quæ bona fecerunt innumerabilia. « Vinctum enim, inquit, eum duxe- » runt ad Caïpham[2]. » Et vinctus fuit qui tam multa fecerat miracula. Hæc cogitantes nunquam ægre feramus, sed etiamsi fuerimus vincti, gaudeamus : etsi non sumus in vinculis, simus tanquam colligati. Vides quantum bonum sit vinculum. Hæc omnia cum sciamus, Deo gratias pro omnibus emittamus, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT IV.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis[3].

I. Ostensa est catenæ Pauli magna virtus, et præclarior signis. Non temere ergo nec frustra, ut videtur eam profert, sed tanquam per ipsam pudore suffusurus. Et quid

[1] Matth. xi, 3. — [2] Id. xxvi, 57. — [3] Ephes. iv, 1-3.

ait? « Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne » ambuletis vocatione qua vocati estis. » Quomodo? « Cum » omni humilitate, cum mansuetudine, et patientia, alter » alterum sustinentes in charitate. » Non simpliciter vinctum esse bonum est, sed propter Christum esse vinctum. Propterea dicit : Vinctus in Domino, id est, propter Christum. Nihil illi rei potest æquiparari. Sed catena nos magis abstrahit et avellit a propositis, et non sustinemus resistere, sed inviti trahimur; imo volentes et optantes. Et utinam semper mihi liceret loqui de catena Pauli. Sed ne obtorpescatis. Volo namque quæstionem nunc tractare, quam multi efferunt : Si bonæ sunt ærumnæ, cur ipse se defendens apud Agrippam dicebat : « Opto apud Deum et in » modico et in magno, non tantum te, sed etiam omnes » qui me audiunt hodie, fieri tales, qualis et ego sum, ex- » ceptis vinculis his[1]. » Non hæc dicebat tanquam existimans rem esse deprecandam et execrandam, absit. Non enim si res esset abominanda, gloriaretur de vinculis, de carceribus, de aliis afflictionibus : nec scribens dixisset : « Lubenter gloriabor in infirmitatibus meis[2]. » Sed quid? Hoc ipsum erat indicium quod magni faceret vincula. Sicut enim dicebat scribens ad Corinthios : « Lac vobis po- » tum dedi, non escam : nondum enim poteratis[3] ; » ita hic quoque non poterant audire pulchritudinem, nec decorem, nec utilitatem vinculorum. Propterea dicit : « Exceptis his » vinculis. » Apud Hebræos autem non ita, sed suadebat ut simul vincirentur cum vinctis[4]. Propterea et ipse lætabatur propter vincula, et vinciebatur, et cum vinctis abducebatur in custodiam. Magna est vis catenæ Pauli. Sufficit pro omnibus hoc spectaculum, Paulum videre vinctum, et eductum e carcere. Videre vinctum et intus sedentem, quia voluptate non est hæc major? Quo pretio rem non

[1] Act. xxvi, 29. — [2] 2 Cor. xii, 9. — [3] 1 Cor. iii, 2. — [4] Hebr. xiii, 3.

æstimaverim? Non videtis imperatores et consules curru gestatos et auro ornatos, et satellites omnia habentes aurea, aureas lanceas, aureos clypeos, aureas vestes, equos aureis ornatos ephippiis? Quam est hoc spectaculum illo jucundius? Mallem semel videre Paulum e carcere exeuntem cum vinctis, quam milliesillos deductos cum illa satellitum stipantium caterva. Quam multos existimatis Angelos eum præcessisse quando sic educebatur? Quod autem non mentiar, ex veteri quadam historia vobis faciam perspicuum. Elisæus propheta[1], forte autem quisnam sit scitis, cum rex Syriæ bellum gereret adversus regem Israël, sedens apud se in medium proferebat quæcumque ille in intimis penetralibus consultabat cum iis quos adhibebat ad consilium; et regis consilia faciebat irrita, prædicens arcana, et non sinens incidere in laqueos quos ille tendebat. Hoc regem male habebat, et animo anxius in magna erat perplexitate et hæsitatione, ut qui non posset resciscere, quisnam esset qui omnia proferret, et tenderet insidias, irritasque redderet ejus machinationes. Ei ergo dubitanti et causam quærenti dixit quidam ex satellitibus, esse quemdam Elisæum prophetam sedentem in Samaria, qui non sineret regis sententiam esse firmam, sed omnia proferret. Is existimavit se totum invenisse. Sed, ut videas, eo nihil erat miserius. Cum oporteret virum honorare, admirari, stupere, si tantam haberet virtutem, ut sedens tam multis remotus stadiis, sciret quæcumque fierent in regis penetralibus, nullo renuntiante; hoc quidem non fecit, sed irritatus et ira percitus, coactis equitibus et armatis militibus, eos mittit Prophetam obsessuros. Erat autem Elisæo discipulus adhuc in vestibulis prophetiæ,qui nondum dignatus esset consequi ejusmodi revelationes. Accesserunt regis milites, tanquam vincturi homi-

[1] 4 Reg. VI, 8.

nem, imovero Prophetam. Rursus incidimus in vincula, et undique hæc sic contexitur oratio. Cum autem vidisset discipulus militum multitudinem, obstupuit, timensque et tremens accurrens ad magistrum, renuntiavit calamitatem ut putabat, et inevitabile significavit periculum. Risit Propheta quod timuisset quæ non erant timenda, et hortatus est ut consideret. Ille autem ut qui esset imperfectus, non credebat, sed ex re visa adhuc perculsus, tenebatur metu. Quid vero Propheta? « Aperi, inquit, Domine, ocu» los hujus pueri[1], » et videat esse plures nobiscum, quam cum ipsis. Et videt repente totum montem quem habitabat Propheta, esse plenum equis igneis et ejusmodi curribus: hoc autem nihil erat aliud quam structa acies Angelorum.

II. Si autem Elisæum ad id solum tanta sequebatur acies, quid Paulum? Hoc etiam dicebat David propheta : « Cas» tra metabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum[2]. » Et rursus : « In manibus tollent te, ne quando offendas ad » lapidem pedem tuum[3]. » Et quid dico Angelos? Ipse Dominus erat cum ipso egrediente. Non enim ab Abrahamo quidem videbatur, non erat autem cum eo. Ipse enim promisit dicens : « Ego vobiscum sum omnibus diebus usque » ad consummationem sæculi[4]. » Et rursus ab eo visus dicebat : « Noli timere; sed loquere, quia ego sum tecum, et » nemo te invadet ut tibi noceat[5]. » Porro in somnis quoque ei astitit, dicens : Constans esto : sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet et Romæ testificari. Semper quidem sancti sunt admirabiles, et multa pleni gratia : maxime autem quando in periculo versantur propter Christum, quando sunt vincti. Sicut enim miles fortis et strenuus est semper jucundum cernentibus spectaculum, maxime autem quando juxta ipsum regem steterit et in

[1] 4 Reg. VI, 17. — [2] Psal. XXXIII, 8. — [3] Id. XC, 12. — [4] Matth. XXVIII, 20. — [5] Act. XVIII, 9.

acie fuerit : ita etiam cogita Paulum, quantum licebat videre, docentem cum ipsis vinculis. Dicam et cogitatum quod interim mihi venit in mentem. Beatus martyr Babylas ipse quoque vinctus fuit ob eamdam causam ob quam Joannes, ut qui regem inique se gerentem arguerit. Ipse decedens mandavit ut vincula ponerentur cum suo corpore, et corpus sepeliretur vinctum : et nunc siti sunt compedes cum cinere : tantum erat ei desiderium vinculorum propter Christum. « Ferrum pertransiit anima ejus,[1] » dicit Propheta de Josepho. Jamvero mulieres quoque acceperant horum vinculorum experientiam. At nos non ligamur : neque hoc suadeo, cum non sit nunc tempus. Ne liges manus, sed mentem. Sunt etiam alia vincula. Qui hæc non ferunt, ferent illa, Audi Christum dicentem : « Ligate ejus manus et pedes [2]. » Sed absit ut illorum vinculorum accipiamus experientiam ; detur autem ut his impleamur. Ideo dicebat : « Ego vinctus in Domino, rogo vos » ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. » Caput, inquit rursus, habemus Christum. Nos simul suscitavit et consedere fecit in cœlestibus, cum essemus inimici, et mala fecissemus innumerabilia. Magna est vocatio, et ad res magnas. Non solum quod ab illis, sed quod etiam ad talia, et tali modo. Quomodo autem digne ambulatur ? Cum omni humilitate : qui est talis, digne ambulat : hoc est fundamentum omnis virtutis. Si sis humilis, et cogites quisnam cum esses, salvus factus es, memoriam accipis occasionem ad virtutem. Neque vinculis extolleris, neque his ipsis quæ dixi, sed cum scias totum esse gratiæ, teipsum contrahis et submittis. Qui est humilis, potest esse servus gratus et memor beneficii. « Quid enim habes, in» quit, quod non accepisti [3] ? » Audi rursus eum dicentem : « Amplius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gra-

[1] Psal. civ, 18. — [2] Matth. xxii, 18. — [3] 1 Cor. iv, 7.

» tia Dei mecum [1]. » Cum omni, inquit, humilitate; non ea quæ est in verbis, nec in rebus solis, sed et quæ est in habitu ac gestu et sermone ; non in hunc quidem humilis, in illum vero audax. Sis in omnes humilis, sive sit amicus, sive inimicus; sive magnus, sive parvus : hoc est humilitas. Etiam in recte factis sis humilis. Audi enim Christum dicentem, « Beati pauperes spiritu [2], » et hoc primum statuentem. Propterea ipse quoque dicit : Cum omni humilitate, et mansuetudine, et patientia. Nam fieri potest ut sit aliquis humilis, sed acer et iracundus : sed id nihil prodest. Sæpe enim dum ab ira possidetur, perdit omnia. Sustinentes, inquit, invicem in charitate. Quomodo potest sustineri si est iracundus, si accusator et maledicus? Dixit modum, in charitate, si proximum, inquit, non sustines, quomodo te sustinebit Deus? Si ipse non fers conservum, quomodo te feret Dominus? Ubi est charitas, ferri possunt omnia. « Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. » Liga manus lenitate et mansuetudine. Rursus pulchrum adest nomen, vinculum : ipsum dimisimus, et ipsum rursus ad nos accurrit. Pulchrum est illud vinculum, pulchrum et hoc : et illud ex hoc nascitur. Te ipsum colliga cum fratre. Ii omnia facile ferunt qui sunt colligati in charitate. Te ipsum illi alliga, et illum tibi : amborum tu es dominus. Nam quem volo amicum facere, potero cum facilitate. Sollicite studentes, inquit. Ostendit rem non facile fieri, nec esse cujuslibet. « Studentes, inquit, servare unitatem spiritus. »

III. Quid est unitas spiritus? Sicut in corpore est unus spiritus qui omnia continet, etiamsi in diversis membris, ita hic quoque. Propterea enim datus est spiritus, ut eos uniat qui sunt disjuncti genere et moribus. Nam senex et juvenis, et pauper et dives, puer et ephebus, mulier et vir, et omnis anima fit unum quidpiam : et magis quam si es-

[1] 1 Cor. xv, 10. — [2] Matth. v, 3.

set unum corpus. Hac enim cognatione illa est multo major : et est potior hæc unitatis perfectio. Animæ enim conjunctio eo est accuratior et exactior quo est simplicior et formæ unius. Quomodo autem ea conservatur? « In vinculo pacis. » Fieri non potest ut ea sit in inimicitiis et dissensione. « Ubi enim sunt, inquit, in vobis lites et æmulationes et dissensiones, annon carnales estis, et secundum hominem ambulatis[1] ? » Sicut enim ignis, quando ligna quidem invenerit sicca, omnia unam efficit pyram : quando autem humida, nec operatur, nec conglutinat ; ita hic etiam : nihil ex frigidis eum potest constringere, sed ex calidis unumquodque maxima ex parte. Ex hoc ergo etiam nascitur calor charitatis. A vinculo pacis vult nos omnes colligare. Quemadmodum enim, inquit, si velis te ipsum alteri alligare, non aliter poteris, nisi illum quoque tibi ipsi alliges; quod si velis duplex facere vinculum, illum quoque oportet tibi esse alligatum; ita hic quoque vult eos inter se esse alligatos, non solum in pace degere, nec solum diligere, sed omnes esse unam animam. Pulchrum est hoc vinculum. Hoc vinculo et nos inter nos, et nos ipsos cum Deo colligemus. Non affligit, nec comprimit colligatas manus hoc vinculum, sed relaxat et in amplo ac lato sinit esse spatio : et efficit ut qui sunt vincti, sint lætiores iis qui soluti sunt. Fortis etiam cum debili ligatus, et illum portat, et non sinit perire, etiamsi cum segni et ignavo fuerit alligatus, ipsum magis excitat. « Frater enim, inquit, a fratre adjutus, est tanquam urbs munita[2]. » Hanc catenam non potest prohibere viarum spatium, non cœlum, non terra, non mors, neque aliud quidquam, sed est omnibus potentior et validior. Ipsa etiam nata ex una anima, potest multos simul comprehendere. Audi enim Paulum dicentem : « Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in

[1] 1 Cor. III, 3. — [2] Prov. XVIII, 10.

» visceribus vestris [1]. » Dilatemini et vos. Quid ergo hoc vinculum labefactat? Amor pecuniæ, imperii et honorum gloriæque cupiditas et aliorum hujusmodi, eos laxos reddit et molles, ipsosque discindit. Quomodo ergo fit ut non discindantur? Si hæc ablata fuerint impedimenta, et nihil molestiam afferat ex iis quæ charitatem corrumpunt. Audi enim Christum dicentem : « Quando abundaverit iniqui» tas, refrigescet charitas multorum [2]. » Charitati nihil est æque contrarium atque peccatum : nec dico solum charitati in Deum, sed etiam charitati in proximum. Quomodo ergo latrones, inquit, degunt in pace? Quando, dic mihi, degunt? Cum latronum moribus non utuntur. Si enim in iis ipsis quibus dividuntur, non servent leges justitiæ, ut unicuique quod justum est tribuant, invenies illos quoque esse in bellis et pugnis. Quamobrem nec in malis licet pacem invenire. Ubique autem eam licet invenire, ubi cum justitia et virtute vivitur. Sed quid? Rivales-ne et æmuli in pace vivunt? Minime. Sed quemnam vis dicam? Avarus nunquam erit in pace cum avaro. Nam si non essent inter se justi et æqui, et alii alios afficerent injuria, dissipatum esset eorum genus. Sicut enim feræ duæ valde esurientes, nisi aliquid intercedat medium quod possit ab eis consumi, illæ se exedunt; ita etiam inter avaros et malos eveniret. Quamobrem fieri non potest ut sit pax, nisi virtus exerceatur. Construamus, si placet, civitatem avarorum, et qui pares sint in honore, et nemo accipiat injuriam, sed omnes injuriam inferant; an potest hujusmodi civitas consistere? Minime. At pax est adulterorum? Sed ne duos quidem invenies concordes. Quamobrem non est rursus alia hujus causa, quam quod refrixerit charitas. Quod autem refrixerit charitas, causa est, quod abundarit iniquitas. Hoc enim ducit ad proprium amorem, et dividit, et corpus

[1] 2 Cor. VI, 12. — [2] Matth. XXIV, 12.

scindit, emollitque et divellit. Ubi autem est virtus, facit contrarium. Nam virtute præditus, est pecuniis superior. Itaque etiamsi innumerabiles degant in paupertate, potuerint esse pacifici. Avari autem, etiamsi sint duo tantum, nunquam possunt esse in pace.

IV. Quamobrem si virtute sumus præditi, non peribit charitas. Virtus enim est ex charitate, et charitas ex virtute. Quomodo ? Dicam. Qui est præditus virtute, non præfert pecuniam amicitiæ; non est memor injuriæ acceptæ, proximum nec injuria afficit nec contumelia, omnia fert forti et generoso animo. Ex his constat charitas. Rursus qui diligit, hæc omnia suscipit. Sic ea sunt hujusmodi, ut alterum alterum constituat. Et ex hoc ostenditur quod charitas sit ex virtute. Dicendo enim : Quando abundaverit iniquitas, refrigescet charitas; hoc significavit. Quod autem virtus ex charitate : « Qui diligit, inquit, proximum, legem imple» vit[1]. Quamobrem ex duobus unum esse oportet, aut valde diligentem et dilectum, aut valde virtute præditum. Qui enim habet unum, necessario quoque possidet alterum : et contra qui nescit diligere, multa quoque mala faciet; qui mala facit, nescit diligere. Persequamur ergo charitatem : est enim præsidium ad hoc ut non permittatur nobis aliquid mali pati. Nos ergo colligemus. Nihil sit apud nos dolosum : nihil fraudulentum et insidiosum. Nihil enim invenitur hujusmodi ubi fuerit amicitia. Hoc dixit vir quoque alius Sapiens : « In amicum etiamsi strinxeris ensem, » ne desperes : est enim regressus : ad amicum, si os ape» rueris, ne despondeas animum; est reconciliatio, præter » exprobrationem, et arcanorum revelationem, et plagam » dolosam [2]. » In his aufugit amicus, in arcanorum revelatione. Si simus itaque omnes amici, ne arcanis quidem est opus. Ut enim non habet quisquam apud se ullum arca-

[1] Rom. XIII, 8. — [2] Eccli. XXII, 26, 27.

num, neque ipse se ipsum potest celare, ita nec amicos. Cum igitur non sint arcana, fieri non potest ut ex ea re sit abscissio. Arcana enim non habemus propter aliud, quam quod non omnibus fidamus. Charitatis itaque refrigeratio fecit arcana. Nam quid habes arcanum? Vis injuriam facere proximo? aut prohibes ne sit alicujus boni particeps, et propterea eum celas? At nihil est horum, sed erubescis? Hoc est ergo signum quod non fidis. Si sit ergo charitas, non erit detectio arcanorum, sed nec exprobratio. Quis enim, dic quæso, animæ suæ unquam exprobraverit? Quod si etiam fiat, fit propter lucrum. Nam etiam pueris exprobramus volentes eos mordere. Christus quoque civitatibus tunc cœpit exprobrare, « Væ tibi Corozaïm : Væ tibi » Bethsaïda [1] », ut eas liberaret a probris. Nihil enim animum ita potest tangere, et eum magis excitare, et dejectum ac dissolutum erigere. Neque nos temere alter alterum probris appetamus. Quid enim? propter pecunias-ne probra ingeres? Nequaquam, siquidem quæ habes, possides communia. At propter peccata? Ne hoc quidem, sed potius corriges. Et plagam, inquit, dolosam. Quid vero? se ipsum perimet? Quis ipsum percutiet? Nemo. Persequamur ergo charitatem. Non dixit simpliciter, Diligamus, sed, persequamur : multo studio opus est diligentia. Cito evanescit, velox est ad recedendum. Tam multa in vita huic rei exitium afferunt. Si eam persequamur, non prius recesserit, quam eam cito attraxerimus : Dei charitas cœlo terram conjunxit: Dei charitas hominem sedere fecit super thronum regium : Dei charitas Deum ostendit super terram : Dei charitas dominum fecit servum : Dei caritas fecit ut traderetur dilectus pro inimicis, filius pro iis qui oderant, dominus pro servis, Deus pro hominibus, liber pro famulis. Nec eo usque constitit, sed nos vocavit ad majora. Non solum enim

[1] Luc. x, 13.

nos liberavit a prioribus malis, sed etiam multo majora se daturum est pollicitus. Pro his, actis Deo gratiis, omnem persequamur virtutem, et præ omnibus charitatem exerceamus, ut digni habeamur qui consequamur bona promissa, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT IV.

Unum corpus, et unus spiritus, sicut et vocati estis in una spe vocationis vestræ [1].

1. Quando ad magnum aliquid nos exhortatur Paulus, ut qui sit valde sapiens et spiritualis, ducit exhortationem ab iis quæ sunt in cœlis, ut qui hoc ipsum a Domino didicerit. Sicut etiam dicit alibi : « Ambulate in dilectione, » sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro » nobis [2]. » Et rursus : « Hoc sentiatur in vobis quod et in » Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est esse se æqualem Deo [3]. » Hoc etiam hic facit. Quando enim exempla proposita sunt magna, est æmulatio vehemens et desiderium. Quid ergo dicit nos adhortans ad unitatem? « Unum corpus et unus spiritus, sicut et » vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, » una fides, unum baptisma [4]. » Quid est autem unum corpus ? Qui sunt ubique terrarum fideles, et fuerunt, et fu-

[1] Ephes. IV, 4. — [2] Id. V, 2. — [3] Philip. II, 5, 6. — [4] Ephes. IV, 4, 5.

turi sunt Rursus et qui ante Christi adventum placuerunt, sunt unum corpus. Quomodo? Quoniam illi quoque Christum norunt. Undenam hoc constat? « Abraham pater ves- » ter, inquit, exultavit ut videret diem meum, et vidit, et » gavisus est [1], » Et rursus : « Si crederetis Moysi, crederetis » utique et mihi : de me enim ille scripsit, et Prophetæ [2]. » Non scripsissent autem, de quo ignorabant quæ dicebant. Cum ipsum autem nossent, etiam adorabant. Quamobrem illi quoque sunt unum corpus. Non est disjunctum corpus a spiritu : alioqui non fuerit corpus. Nos enim solemus in unitis, et quæ multam habent consequentiam, dicere : Est unum corpus. Ita etiam nos in unione accipimus unum corpus uno capite. Si est autem unum caput et unum corpus, constat corpus ex membris honestis et non honestis. Cæterum neque in vilissimum insurgit id quod est majus, neque hoc illi invidet. Atqui non eumdem usum nec eamdem functionem omnia afferunt, sed convenienter rationi necessitatis : et quia facta sunt omnia necessario et ad diversos usus, omnia sunt honore paria. Sunt autem alia quidem præstantissima, et quæ maxime dominatum obtinent, alia vero minus, ut caput est totius corporis præstantissimum et magis dominatum obtinens, ut quod in se habeat omnes sensus, et animæ principatum ; neque absque capite vivi potest. Pedibus autem amputatis multi vixerunt longo tempore. Est itaque id illis non solum situ præstantius, sed etiam operatione et ordine. Quare hoc dico? Sunt in Ecclesia multi, qui sunt in altum erecti, ut caput, considerantes et speculantes cœlestia, sicut oculi in capite, multum distantes a terra, et qui cum ea nihil habent commune. Alii autem tenent locum pedum, terram calcantes, sed pedum sanorum. Non enim pedibus datur vitio quod terram calcent, sed quod ad malum currant.

[1] Joan. VIII, 56. — [2] Id. V, 48.

Nam pedes, inquit, eorum currunt ad malum. Neque ergo, inquit, oculi extollantur et superbe se gerant adversus pedes : neque pedes oculis invideant, alioquin unicuique sua propria tollitur pulchritudo, et suus perfectus impeditur usus et sua functio. Et jure id dicitur : nam qui insidiatur proximo, sibi primum parat insidias. Si ergo pedes nolint portare caput cum egredi necessarium est, sibi quoque interitum afferunt propter immobilitatem et pigritiam. Et si caput nullam velit pedum curam gerere, ipsum primum læditur. At illa quidem alterum in alterum non insurgere est consentaneum ; sic enim naturaliter ordinatum est. Sed quomodo fieri potest ut homo in hominem non insurgat? Neque enim Angelorum quis insurgit, quoniam nec illi adversus Archangelos. Neque rursus brutâ plus quam ego efferri et majores spiritus possunt concipere. Ubi autem par est honore natura, et unum donum, et iste plus quam ille nihil habet nec superatur, quomodo non insurrexerit? Imovero propter hæc non debes insurgere in proximum. Nam si omnia sunt communia, et alter plusquam alter non habet, undenam arrogantia? Ejusdem sumus naturæ participes, animæ et corporis similiter, eumdem spiramus aërem, iisdem utimur alimentis, undenam insurrectio? At posse propter virtutem incorporeas superare potestates, sufficit ad inducendam arrogantiam. Imovero non fuerit hoc arrogantia. Ego autem merito adversus dæmonem extollor et valde extollor. Vide autem quomodo Paulus quoque valde extollebatur adversus dæmonem. Quando enim magna et admirabilia de eo dicebat dæmon, ei os obstruxit, ne adulantem quidem ferens. Nam cum ancillula, quæ spiritum habebat Pythonis, diceret, « Hi » homines sunt servi Dei excelsi, qui vobis annuntiant viam » veritatis [2], » valde increpans, impudentem ejus obstruxit

[2] Act. VI, 1.

linguam. Et rursus alibi scribit dicens : « Conteret Deus » Satanam sub pedibus vestris cito[1]. » Num fecit aliquid naturæ diversitas ?

II. Vides quod nihil facit id quod interest inter naturas, sed liberi arbitrii voluntas ? Sunt igitur libero arbitrio pejores omnibus. Adversus Angelum autem, inquit, non insurgo. Nam inter me et illum multum interest. Atqui non debes magis adversus hominem insurgere quam adversus Angelum. Nam Angelus quidem a te distat natura, quod quidem neque laus illius fuerit nec vitium. Homo autem distat ab homine, non utique natura, sed libero arbitrio et animi instituto : et est etiam in hominibus Angelus. Quare si adversus Angelos non insurgis, multo minus adversus homines, qui in hac natura facti sunt Angeli. Nam si qui in hominibus est virtute præditus, fuerit ut Angelus, is est te multo major quam ille. Quamobrem ? Quoniam quod ille habuit a natura, hoc ipse recte gessit ex libero arbitrio et animi instituto : et quod Angelus loco quidem sit a te disjunctus, et cœlum habitet : hic autem tecum versatur, et dat tibi occasionem æmulationis. Atqui hic est magis disjunctus quam ille. « Nostra » enim, inquit, conversatio est in cœlis[2]. » Quod autem hic sit magis disjunctus, audi ubinam sedeat ejus caput, nempe in throno regali. Quo est autem a nobis thronus remotior, tanto est hic quoque. Sed video, inquit, eum honore fruentem, et moveor æmulatione. Hoc est quod omnia sursum et deorsum agitat, et non solum orbem terræ, sed etiam Ecclesiam innumerabilibus implet tumultibus : et sicut qui in tranquillum portum sævi et vehementes venti ex adverso irruerint, eum reddunt periculosiorem quam quævis rupes et quodvis fretum, ita si inv serit amor gloriæ, omnia evertit et confundit. Interfuistis

[1] Rom. XVI, 20. — [2] Philip. III, 20.

sæpe magnarum domorum conflagrationi : vidistis quomodo in cœlum ascendat fumus, et nemine accedente ad malum extinguendum, sed unoquoque quod suum est spectante, ignis quiete omnia depascitur : et sæpe quidem, in orbem circumsistit tota civitas, circumsistunt multi malorum spectatores, non ad opem ferendam socii et adjutores. Et licet videre omnes circumstantes nihil facere, sed unumquemque eorum manum extendere, et ei qui recens ad locum venerit ostendere, aut per fenestram assidue exilientem lampadem, aut trabes quæ dejiciuntur, aut integrum eorum quæ ædes fulciunt et sustentant ambitum avulsum, et in terram ruentem. Sunt autem etiam multi audaces et ad adeunda pericula præcipites, qui audent prope ardentia ædificia accedere, non ut eis manum porrigant et malum extinguant, sed ut sit jucundius spectaculum, ex eo quod ipsi possint omnia prope conspicari, quæ sæpe latent eos qui sunt foris. Quod si etiam fuerit splendida et magna domus, miserandum videtur esse spectaculum et dignum multis lacrymis. Et revera licet videre spectaculum miserandum, columnarum capita in pulverem redacta : multas quoque ex eis perfractas, alias quidem, igne id efficiente, alias vero sæpe tradentibus manibus eorum qui ipsas ædificarunt, ne igni præberent plus alimenti. Licet autem etiam videre imagines quæ steterant cum magno ornamento tecti impositi, detectas tecto ablato, et stantes sub dio cum magna desormitate. Quis recensuerit divitias quæ erant intus repositæ : vestes aureas, vasa argentea? Et quo unus ingrediebatur dominus cum sua conjuge, ubi multarum vestium, aromatum, et pretiosarum gemmarum arcanum erat repositorium, omnia uno rogo accenso viderunt et balneatores, et stercorarii, et fugitivi, et omnes reliqui. Et quæ erant intus, erant omnia aqua, et ignis, et lutum, et

pulvis, et ligna semiustulata. Cur autem hanc imaginem extendi fusius? Non volens solum domus describere incendium; quid enim est hoc mihi curæ? sed volens oculis vestris subjicere, quoad ejus fieri potest, mala Ecclesiæ. Revera enim tanquam incendium aut fulmen aliquod ab alto cadens, irruit in ipsum tectum Ecclesiæ, et neminem excitat. Sed domo paterna ardente profundum quemdam somnum et nihil sentientem dormimus. Quem enim non tetigit hic ignis? Quas non imagines quæ stant in Ecclesia? Ecclesia enim nihil est aliud quam domus ædificata per nostras animas. Hæc autem domus non est tota par honore. Sed ex lapidibus quidem, qui ad ejus extructionem conferunt, alii sunt splendidi et nitidi; alii vero illis inferiores et obscuriores, sed multo meliores aliis. Est autem ex illis videre hic multos qui auri locum tenent, auri, inquam, quod ornat tectum. Licet etiam videre alios, qui ornamentum exhibent quod existit ex imaginibus: multos licet videre qui stant tanquam columnæ. Solent enim etiam homines appellari columnæ, quæ non solum virtute, sed etiam pulchritudine multum præbent ornamenti, et quæ aurata habent capita. Videre licet etiam multitudinem, tanquam late patens spatium et latitudinem ambituum occupantem. Magna enim multitudo tenet locum lapidum qui ædificant parietes.

III. Ad splendidiorem imaginem jam veniendum est. Hæc Ecclesia est ædificata non ex his lapidibus, sed ex auro et argento et lapidibus pretiosis: et multum auri est ubique dispersum. Sed proh dolor! hæc enim omnia exussit tyrannis inanis gloriæ, omnia excedens hæc flamma, et nemo eam rem superavit. Sed stamus quidem flammam admirantes, malum autem nondum valentes extinguere. Quod si etiam ad breve tempus extinxerimus, post duos aut tres dies, tanquam ex quodam cinere accenditur

scintilla quæ evertit omnia, et ea facit quæ non prius. Sic etiam hic fit : nam in incendio quoque solet hoc accidere. Causa autem est, quia ipsarum Ecclesiæ columnarum sustentacula nos effugerunt, quæ tectum sustinebant, et prius continebant totum ædificium, et igne circumdederunt. Propterea ad cæteros parietes facilis fuit excursio. Nam in ædificiis quando ligna quidem apprehenderit, magis armatur adversus lapides. Quando autem columnas possumdederit et humi dejecerit, non amplius opus habet flamma ut cætera conficiat. Nam cum ea decidunt quæ superiora sustentant et fulciunt, illa quoque ea sequuntur cum magna facilitate. Ita etiam nunc usuvenit in Ecclesia : ignis omnia apprehendit. Honores quærimus ab hominibus, et amore gloriæ accendimur. Nec audimus Jobum dicentem : « Si cum peccaverim involuntarie, aver» satus sum multitudinem [1]. » Vidisti animam virtute præditam ? Non me puduit, inquit, coram universa multitudine dicere voluntaria peccata. Si autem illum non puduit, multo magis nos oporteret hoc facere. « Dic, inquit, » prior, iniquitates tuas ut justificeris [2]. » Magna fuit hujus mali vehementia : omnia sunt eversa et deleta. Honoris servi facti sumus Deo dimisso. Non amplius possumus increpare eos qui a nobis reguntur, cum ipsi quoque eadem febre teneamur : et ipsi egemus medicina, quos Deus posuit ut aliis mederemur. Quænam autem jam restat spes salutis, cum ii ipsi qui medentur, aliorum manu indigent? Hæc non abs re dixi, nec temere conqueror, sed ut omnes communiter cum uxoribus et filiis, cinere aspersi et sacco induti, jejunium intendamus, Deum rogemus ut manum nobis præbeat, et malum extinguat. Illius enim manu revera est opus quæ est magna et admirabilis. Majora a nobis fieri oportet quam quæ fecerunt Ninivitæ.

[1] Job. xxxi, 34. — [2] Isaï. xxxiii, 26.

« Adhuc tres, inquit, dies, et Ninive evertetur [1]. » Terribilis prædicatio et multis plena minis. Quomodo enim non fuisset horrendum, post tres dies expectare urbem sibi ipsi fore sepulcrum, et perituros omnes uno genere supplicii? Si enim quando contigerit, uno tempore, in una domo, duos filios perire, est malum intolerandum; et si Jobo visum est hoc maxime omnium intolerabile, quod super omnes ejus filios tectum ceciderit, et sic sint interempti : quidnam fuisset videre, non unam domum, neque duos filios, sed gentem centum et viginti duorum millium sub tectis infossam? Scitis quantum sit malum. Nam hæ quoque nobis nuper intentatæ sunt minæ, non Propheta aliquo vocem emittente : neque enim digni sumus qui talem vocem audiamus, sed quavis tuba significantius minis nobis vociferantibus. Sed sicut dixi : Adhuc sunt tres dies, et Ninive subvertetur; terribiles plane minæ. Sed nunc nihil est tale. Non enim adhuc tres dies, neque Ninive subvertur, sed multi sunt dies ex quo orbis terrarum Ecclesia, et est eversa, et jacet humi, omnibus ex æquo malo detentis, magis autem iis, quorum est munus regere; unde etiam majus est malum, quo major est ejus necessitas. Nolite ergo mirari si suasi majora facere quam Ninivitæ hac de causa. Imovero non nunc solum prædico jejunium, sed hoc etiam indico medicamentum, quod illam cadentem erexit civitatem. Quodnam autem est hoc? Novit, inquit, Dominus, quod unusquisque recessit a viis suis malis, et cum pœnituit de malo quod dixit se facturum eis. Hoc agamus et nos et vos. Recedamus ab amore pecuniæ, ab amore gloriæ, rogantes Deum ut manum nobis porrigat, et membra quæ ceciderunt erigat. Neque enim sunt eadem nobis timenda. Nam tunc quidem casuri erant lapides et ligna, et corpora erant in-

[1] Jon. III, 4.

lerimenda. Nunc autem nihil horum : sed animæ sunt tradendæ igni gehennæ. Rogemus, præterita confiteamur, pro futuris postulemus, ut digni habeamur, qui ab hac crudeli et immani bestia liberati, gratias emittamus benigno Deo et Patri, cum quo Filio simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT IV.

Unum corpus et unus spiritus, sicut et vocati estis in una spe vocationis vestræ : unus Dominus : una fides : unum baptisma. Unus Deus et pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi [1].

I. Charitatem quærit [2] a nobis Paulus, non quamlibet, sed quæ nos conglutinet, et efficiat ut alter in alterum ita nos habeamus, ut divelli non possimus, et quæ tantam et tam exactam præbeat conjunctionem, quanta est membrorum cum membris. Hæc enim est quæ magna operatur bona. Propterea dicit « Unum corpus, » et consensu, et quod aliorum bonis non inhiemus, et quod simul lætemur. Et cum omnia simul per hoc ostendisset, pulchre dixit : « Et unus spiritus, » ostendens quod ab uno corpore erit unus spiritus; aut quod fieri possit ut sit quidem unum corpus,

[1] Ephes. IV, 4-7. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 133-151.

non unus autem spiritus : ut si quis sit amicus hæreticorum. Aut ex illo pudorem incutit ut ad concordiam veniatur, nempe, qui unum accepistis spiritum, et ex uno fonte potati estis, non debetis dissentire. Aut spiritum hic dicit alacritatem animi. Deinde, « Sicut et vocati estis, inquit, in una » spe vocationis vestræ ; » hoc est, Deus vos ad eadem vocavit, nihil alteri plus tribuit quam alteri : omnibus immortalitatem, omnibus vitam æternam, omnibus gloriam immortalem, omnibus fraternitatem, omnibus donavit hæreditatem. Factus est commune omnium caput, omnes simul suscitavit et consedere fecit. Qui ergo in spiritualibus habetis tantam honoris æqualitatem, undenam extollimini et superbitis? Quod hic sit dives, quod iste fortis? Et quomodo non sint hæc ridicula? Nam dic mihi, Si rex aut imperator decem homines acceperit, et omnes purpura induerit, et in throno regali sedere fecerit, et eumdem omnibus honorem dederit, ausus-ne fuerit quispiam exprobrare alteri, ut qui sit ditior, aut ut qui sit illustrior? Minime. Neque adhuc totum dixi : non tantum enim est discrimen. Num ergo in cœlis æquales sumus, et infra differimus? « Unus Dominus : una fides : unum baptisma. Ecce » spes vocationis. Unus Deus et pater omnium, qui est su» per omnes, et per omnia, et in omnibus. » Num tibi quidem major, illi vero minor est invocatus? Num tu quidem ex fide, ille vero ex operibus factus est salvus? Num tibi quidem remissum est peccatum per baptismum, illi vero nihil? Apage. « Unus Deus et pater omnium, qui super » omnes, et per omnia, et in omnibus vobis. » Super omnes, hoc est, dominus et superior omnibus : et per omnia; hoc est, providens, administrans : et in omnibus vobis; hoc est, qui in omnibus habitat. Atqui hoc dicunt esse Filii. Quamobrem si esset hoc diminutionis, non dictum esset de Patre. « Unicuique autem nostrum data est gratia. »

Quid ergo, inquit? undenam sunt diversa charismata? Hoc enim semper ipsos et Corinthios, et multos alios, hos quidem ad arrogantiam, illos vero deducebat ad mœrorem et invidiam. Propterea semper ostendit exemplum corporis. Ideo nunc quoque hoc posuit, quoniam facturus erat mentionem diversorum charismatum. Atque hoc quidem persequitur exactius in Epistola ad Corinthios: quoniam illic hic morbus maxime exercebat tyrannidem. Nunc vero hic tantum tacite innuit: vide autem quid dicat. Non dixit: Secundum uniuscujusque fidem, ne in animi angorem illos injiceret, qui magna non erant assecuti. Sed quid? « Secundum mensuram doni Christi. » Quæ principem locum magis habent inter omnia, ea sunt omnia communia, baptisma, salvum esse per fidem, Deum habere patrem, ejusdem spiritus omnes esse participes. Si hic autem alius plus habet in charismate, ne doleas, quoniam illi plus est laboris: et ab eo qui quinque acceperat talenta, exigebantur quinque: is autem qui duo accepit, duo tantum attulit, nec minus quam ille habuit. Propterea hic ex eadem causa consolatur auditorem. « Ad con-» summationem sanctorum, inquit, in opus ministerii, in » ædificationem corporis Christi, » Propterea ipse quoque dicebat: « Væ mihi si non evangelizavero [1], » utpote quod apostolatus ejusmodi charisma accepisset. Sed propterea, Væ sibi dicebat, quoniam acceperat. Tu autem liberatus es a periculo. « Secundum mensuram. » Quid est, secundum mensuram? Hoc est, non pro nostris meritis: alioqui nemo accepisset quæ accepit, sed accepimus omnes a donatione.

II. Cur autem hic quidem plus, ille vero minus accepit? Hoc nihil, inquit, facit, sed res est indifferens. Unusquisque enim confert ad ædificationem, et per hoc ostendit

[1] 1 Cor. IX, 16.

quod non ex suis meritis, hic quidem plus, ille vero minus accepit, sed propter alios ut ipse mensus est. Nam alibi quoque dicit : « Posuit autem membra, unumquodque eorum sicut ipse voluit [1]. » Non dicit autem rationem, ne auditorum spiritus deprimat ac dejiciat. « Propter quod dicit : Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, et dedit dona hominibus [2]. » Hoc est : Quid extolleris et te magnifice circumspicis ? Dei est universum ; Propheta quidem dicit in Psalmo : « Accepisti dona in hominibus [3]. » Ipse autem dicit : « Dedit dona in hominibus ; » idipsum autem est : hujusmodi est et illud : Simile item hoc ? « Quod autem ascendit quid est, nisi quod et descendit primum in inferiores partes terræ. Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes cœlos ut adimpleret omnia [4]. » Hæc audiens, ne existimes transitum. Nam quod in Epistola ad Philippenses, hic quoque astruit et confirmat [5]. Sicut illic suadens humilitatem, adducit Christum, ita et hic, cum dicit : « Descendit in inferiores partes terræ. » Nam nisi ita esset, supervacaneum esset quod dicit : « Obediens factus usque ad mortem [6]. » Ex eo quod ascendit, innuit descensum. Inferiores vero partes terræ dicit mortem, secundum hominum opinionem. Sicut etiam dicebat Jacob : « Deducetis senium meum cum dolore ad inferos [7]. » Et rursus in Psalmo, « Similis ero descendentibus in lacum [8] ; » hoc est, mortuis. Cur hunc locum hic tractat ? quemnam dicit captivitatem ? Captivitatem diaboli : tyrannum accepit captivum, nempe diabolum, et mortem, et execrationem, et peccatum. Vides prædam et spolia ? Quod autem ascendit, quid est, nisi quod et descendit ? Hoc est adversus eos qui Paulum Samosatenum sequuntur (8). « Qui

[1] 1 Cor. XII, 18. — [2] Ephes. IV, 8. — [3] Psal. LXVII, 19. — [4] Ephes. IV, 9, 10. — [5] Philip. II, 6. — [6] Ibid. 8. — [7] Gen. XXXIV, 29. — [7] Psal. CXLII, 7.

» descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cœlos ut » adimpleret omnia. » Ad inferiores, inquit, partes terræ descendit, post quæ non sunt aliæ. Et ascendit super omnia, post quæ non est aliquid aliud. Hoc est ejus efficaciæ et dominatus : nam hæc quoque omnia olim impleta fuerant. « Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam » autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem » pastores et doctores, in consummationem sanctorum, » in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi[1]. » Quod alibi dicit, « Propter quod et Deus exaltavit illum[2], » hoc hic quoque dicit: « Qui descendit, ipse est et qui ascen- » dit. » Quod descenderit ad inferiores partes terræ, nihil ei obfuit, nec impediit quominus ascenderet supra cœlos. Quamobrem quo quis se humiliorem fecerit, eo magis extollitur. Sicut enim in aqua quo magis eam infra detuleris, eo magis in altum effertur; et quo ex majori spatio fueris jaculatus, eo magis assequeris : ita etiam in humilitate. Sed quando de Deo dixeris ascensiones, necesse est primum cogitare descensum; quando autem de homine, nequaquam. Deinde ostendit etiam ejus providentiam et sapientiam : dicitque, qui tam multa fecit, et qui tantum potuit; et ad inferiores usque terræ partes pro nobis descendere non recusavit, non temere fecit distributiones charismatum. Alibi autem dicit quod hoc operatus sit spiritus, sic dicens : « In quo posuit vos Spiritus sanctus epis- » copos regere Ecclesiam Domini[3]. » Hic autem dicit quod Filius; alibi quod Deus; et rursum, ipse dedit Ecclesiæ, alios quidem Apostolos, alios autem Prophetas. In Epistola autem ad Corinthios dicit, « Ego plantavi, Apollo ri- » gavit, Deus autem incrementum dedit. » Et rursus, « Qui » plantat autem et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem » propriam mercedem accipiet secundum suum laborem[4]. »

[1] Ephes. IV, 11, 12. — [2] Philip. II, 9. — [3] Act. XX, 28. — [4] 1 Cor. III, 6-8.

Ita hic quoque. Quid enim si affers minus? tantum accepisti. « Primum Apostolos. » Hi enim habebant omnia; « secundo Prophetas. » Erant enim aliqui qui Apostoli quidem non erant, erant autem Prophetæ, ut Agabus. « Tertio » Evangelistas, » qui non omnes obibant regiones, sed evangelizabant, ut Priscilla et Aquila. « Pastores et doctores, » quorum fidei tota gens erat credita. Quid ergo? erant pastores et doctores inferiores? Maxime quidem, iis qui omnes obibant regiones, et evangelizantibus, ii qui sedebant, et in uno loco erant occupati, ut Timotheus et Titus. Alioqui autem nec hinc fieri potest subjectio et honoris prælatio, sed ex alia Epistola. Ipse dedit, inquit, ne contradixeris. Aut Evangelistas dicit, eos qui scripserint Evangelium. « Ad consummationem sanctorum, in » opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.

III. Vides auctoritatem? Unusquisque ædificat, unusquisque perficit et consummat, unusquisque ministrat. « Donec occurramus, inquit, omnes in unitatem fidei, et » agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram » ætatis plenitudinis Christi [1]. » Ætatem hic dicit perfectam agnitionem. Quemadmodum enim vir stat firmus ac stabilis, pueri autem mentibus circumferuntur : ita etiam in fidelibus. In unitatem, inquit, fidei. Hoc est, donec ostensum fuerit nos omnes unam habere fidem. Hoc est enim unitas fidei, quando omnes unum sumus; quando colligationem omnes simul agnoscimus. Usque ad hoc tempus operari oportet, si propterea accepisti charisma ut alios ædifices. Vide ne te ipsum evertas alii invidens. Deus te honoravit, et posuit ut alium perficias ac consummes. Nam et Apostolus in hoc erat, et Propheta in hoc erat, prophetans et persuadens, et Evangelista evangelizans, et pastor et doctor, omnes unum opus susceperant. Ne

[1] Ephes. IV, 13.

mihi enim dixeris differentiam charismatum; omnes unum opus habebant. Nam quando omnes similiter credimus, tunc est unitas. Etenim quod hoc virum dicat perfectum, est perspicuum. Atqui alibi nos dicit parvulos, etiam cum sumus perfecti, sed alio spectans. Nam ibi quidem nos vocat parvulos ratione habita futuræ cognitionis. Nam cum dixisset, « Ex parte cognoscimus, » subjunxit etiam, per ænigmata, et quæ sunt hujusmodi. Hic autem dixit alio respiciens, nempe ad facilem prolapsionem et mutationem. Sicut etiam dicit alibi: « Perfectorum autem est so» lidus cibus [1]. » Vides quomodo illic quoque dicit perfectos? Vide quomodo hic vocavit perfectos per ea quæ subjunguntur, « Ut jam non simus parvuli. » Hæc est, inquit, mensura, ut paucum quod accepimus omni studio firmiterque ac stabiliter retineamus. « Ut jam non am» plius. » Illud non amplius, ostendit eos jampridem ita fuisse affectos, et se ipsum ponit in loco correctionis, et corrigit. Propterea dicit, Tot fuerunt fabri, ne ædificium labefactetur, ne circumferatur, ut sint lapides firmi et stabiles. Hoc enim est illorum, nempe fluctuare, vacillare, circumferri et labefieri. « Ut jam non simus amplius » parvuli, fluctuantes, et circumferamur omni vento doc» trinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventio» nem erroris [2]. Et circumferamur, inquit, omni vento. » Prosecutus est metaphoram, ostendens in quo periculo sunt animæ quæ dubitant. Omni, inquit, vento, in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris: κυβευταὶ dicuntur qui utuntur talis. Tales sunt qui sunt vafri et astuti, postquam ceperint simpliciores. Illi enim omnia transponunt et transferunt. Hic vitam quoque tetigit. « Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in » illo per omnia qui est caput Christus, ex quo, nempe

[1] Hebr. v, 14. — [2] Ephes. iv, 14.

» Christo, totum corpus compactum et connexum per om-» nem juncturam subministrationis secundum operatio-» nem in mensuram uniuscujusque membri augmentum » corporis facit, in ædificationem sui in charitate [1]. » Obscure admodum est interpretatus, eo quod voluerit omnia simul dicere. Hoc est autem quod dicit. Sicut spiritus qui descendit a cerebro, sentiendi facultatem, quæ est per nervos, non absolute dat omnibus, sed pro convenientia et proportione uniuscujusque membri; ei quidem quod plus potest suscipere, amplius; minus autem ei, quod minus; hoc enim est radix, nempe spiritus; sic etiam Christus: animabus enim tanquam membris ei appensis, ejus providentia, et charismatum suppeditatio, congruenter proportioni et convenientiæ, in mensura incrementum facit uniuscujusque membri. Quid est autem, « Per juncturam » subministrationis? » Hoc est, per sensum. Ille enim spiritus qui subministratur et suppeditatur membris a capite, unumquodque membrum tangens ita operatur. Ut si quis dicat, Corpus suscipiens subministrationem ac suppeditationem, congruenter proportioni membrorum quæ sunt in ipso, ita facit incrementum. Aut aliter, Membra congruenter proportioni suæ mensuræ suscipientia suppeditationem, sic augentur. Aut etiam aliter, Spiritus desuper abunde affluens, et omnia membra tangens, et suppeditatus ut unusquisque potest suscipere, ita augetur. Quanam autem de causa addidit, in charitate? Fieri enim non potest ut aliter spiritus ille descendat. Sicut enim si contigerit ut manus sit avulsa a corpore, spiritus qui procedit a cerebro, quærens continuationem, cum non invenerit, non exilit e corpore, et eo perforato exit ad manum: sed si jacentem non invenerit, non tangit; ita hic quoque, si non simus colligati charitate.

[1] Ephes. IV, 15, 16.

IV. Hæc autem omnia ab eo dicta sunt exhortantia ad humilitatem. Quid enim, inquit, si hic aut ille plus accipit? eumdem accepit spiritum, qui ex eodem capite emittitur, qui similiter operatur, qui similiter tangit, qui compingitur et conjungitur, hoc est, cujus magna cura geritur. Non enim quomodocumque, sed admodum artificiose corpus situm sit oportet : nam si e loco excesserit, non amplius situm est. Quare non oportet solum ut sit unitus corpori, sed etiam ut suum locum teneat : quod si exsuperaveris, non es unitus, neque spiritum suscipis. Annon vides in ossium transpositionibus, quæ aliquo casu contingunt, quando os loco suo transmisso alium tenet, quomodo totum corpus lædit, et sæpe mortem affert? et sæpe etiam de cætero inventum est indignum quod retineatur. Multi enim sæpe eo exciso, locum fecerunt vacuum. Semper enim malum est id quod plus quam par est redundat. Et in elementis quoque quando sua relicta symmetria plus quam decet abundaverint, universitati perniciem afferunt. Hoc est esse compactum et connexum, ut unumquodque in suo loco maneat, et non in altero, non excedere autem a loco sibi conveniente, quantum sit cogita. Tu membra componis ; ille desuper subministrat, ac suppeditat. Ut enim in corpore sunt ejusmodi instrumenta apta ad suscipiendum, ita etiam in spiritu, cum sit desuper universa radix : ut cor est radix spiritus, jecur sanguinis, lien bilis, et alia alterius ; hæc autem omnia habent causam a cerebo : sic Deus quoque fecit hominem valde honorans, et nolens ab eo abesse, ut qui ipse quidem causam a se pendere voluerit, sibi autem adjutores constituerit : et illum quidem ad hoc, hunc vero ad illud posuerit. Ut Apostolus est vas omnium corporis opportunissimum, ab ipso omnia accipiens. Quamobrem tanquam per venas et arterias, per Verbum, inquam, facit ad

omnes currere vitam æternam. Propheta prædicit futura, et ipse eadem astruit. Et ille quidem ossa componit; ipse eis vitam suppeditat ad perfectionem sanctorum ad opus ministerii. Charitas ædificat, et efficit ut inter se conglutinentur, compingantur, et conjungantur. Si volumus ergo frui spiritu qui procedit a capite, alter alteri adhæreamus. Nam duæ sunt divisiones a corpore ecclesiastico; una quidem, quando refrixerimus in charitate; secunda autem qua ausi fuerimus ea facere quæ sunt indigna ut simus in illo corpore. Utroque enim modo nos separamus a pleno illo conventu. Quod si collocati ac constituti sumus ut alios ad hoc ædificemus, qui prius scindunt quid non patientur? Nihil Ecclesiam æque potest dividere, ut ambitio et amor imperii et gerendi magistratus. Nihil Deum æque irritat atque divisam esse Ecclesiam. Etiamsi bona fecerimus innumerabilia, non minores quam qui ejus corpus discindunt, pœnas dabimus, qui plenum ecclesiasticum conventum conscindimus. Nam illud quidem factum est ad lucrum orbis terrarum, etsi non eo animo. Hoc autem nullam usquam habet utilitatem, sed ex eo damni est plurimum. Hæc a me dicta sunt non solum ad eos qui gerunt magistratus, sed etiam ad eos qui ab illis reguntur. Dixit autem vir quidam sanctus quiddam quod magnam præ se fert audaciam, sed tamen est elocutus. Quid hoc est autem? Dixit ne sanguinem quidem martyrii posse delere hoc peccatum. Nam dic mihi, quamnam ob causam es martyr? Annon propter Christi gloriam? Qui pro Christo animam posuisti, quid popularis Ecclesiam, pro qua Christus suam profudit animam? Audi Paulum dicentem: « Non sum dignus vocari Apostolus, qui persecutus sum » ecclesiam Dei[1], » et eam sum depopulatus. Non est hoc minus damnum quam quod affertur ab inimicis, sed multo

[1] 1 Cor. xv, 9.

majus. Nam illud quidem eam efficit clariorem : hoc autem etiam apud inimicos eam probro ac dedecore afficit, quando sui filii eam bello appetunt. Videtur enim magnum esse fraudis indicium apud eos, quod qui in ea sunt nati et educati, et ejus arcana exacte didicerunt, ii repente mutati, tanquam inimici in eam sint affecti.

V. Hæc a me dicta sint ad eos qui se dedunt indiscriminatim iis qui scindunt Ecclesiam. Nam si dogmata quidem habent contraria, vel propter hoc ipsum non conveniebat cum illis misceri. Sin autem eadem sentiunt, multo magis. Quare? Quoniam est morbus ambitionis et amoris imperii et magistratus. Nescitis quid passi sunt Core, Dathan et Abiron? Num ipsi soli? Annon etiam ii qui erant cum ipsis? Quid dicis? eadem est fides, illi quoque sunt orthodoxi? Cur ergo non sunt nobiscum? Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Si res illorum recte habent, nostræ male; si res nostræ bene, res illorum male. Parvuli, inquit, fluctuantes, et qui circumferuntur omni vento. Existimatis-ne, quæso, sufficere si dicatur quod sint orthodoxi, pereat autem et intereat ordinatio? Et quid prosunt alia, si ea non sit exacta et accurata? Sicut enim pro fide, ita etiam pro hac pugnandum est. Nam si cuilibet licet suas implere manus, ut dicebant veteres, et fieri sacerdotes, accedant omnes : frustra fuit hæc ara ædificata, frustra est plenus Ecclesiæ conventus, frustra est sacerdotum numerus. Ea de medio tollamus et perdamus. Absit, inquit. Vos hæc ipsa facitis : et dicitis, Absit? Quomodo dicis, Absit, cum ipsa facta sint? Ego hæc dico et testificor, non spectans id quod mea interest, sed vestram salutem. Si quis sit qui putet nihil referre, ipse viderit. Si cui autem ex his non est curæ, at nobis est : « Ego plan »tavi, inquit, Apollo rigavit, sed Deus dedit incremen-

» tum [1]. » Quomodo feremus Græcorum risum et ludibrium? Nam si nobis crimini dant hæreses, de his quid non dicent? Si eadem sunt dogmata; si eadem mysteria, quanam de causa alius rector aliam invadit Ecclesiam? Videte, inquiunt, quod res omnes Christianorum plenæ sunt inani gloria : apud eos est ambitio, fraus et dolus. Adime eis, inquiunt, multitudinem; excinde morbum, et turbæ corruptionem, et nihil sunt. Vultis dicam quæ dicunt de nostra civitate? Quomodo nos arguunt de nimia facilitate? Licet, inquiunt, cuivis volenti invenire qui persuadeantur et credant : nec ii unquam defuerint. O rem ridiculam! Quodnam est hoc dedecus? Sed est aliud quoque ridiculum, et aliud probrum ac dedecus. Si qui ex nobis convicti rerum turpissimarum, sint aliquam pœnam daturi, magnus est tremor, magnus undique pavor. Ne resiliat, inquit et desciscat, ne stet cum illis. Millies re siliat ac deficiat, et sit cum illis, non dico, si quis sit ex iis qui peccarunt; sed etsi quis sit nulli peccato obnoxius, et vult deficere, deficiat. Nam ego quidem doleo, et defleo, et plango, et visceribus dissecor, ut qui priver proprio membro; sed non ita doleo ut propter metum cogar aliquid facere eorum quæ non convenit. Non dominamur vestræ fidei, o dilecti, nec domini more hæc imperamus : doctrinæ verbi præfecti sumus : non est autem nobis mandatus magistratus, nec data auctoritas. Consiliariorum admonentium locum tenemus. Consiliarius dicit quæ a se procedunt, non necessitatem afferens auditori : sed in ejus potestate dimittit ut facienda eligat quæ dicta sunt. Culpæ tum solum est obnoxius, si nôn dixerit quæ ei sunt commissa. Ideo hæc dicimus, hæc loquimur; ne illo die liceat vobis dicere, Nemo nobis dixit, nemo distinxit, ignoravimus, nullum existimavimus esse peccatum. Pro-

[1] 1 Cor. III, 6.

pterea dico et protestor, Ecclesiam scindere non minus esse malum. quam incidere in hæresim. Dic mihi, si quis alicui regi subjectus, ad alium quidem non defecerit, neque se alicui regi dediderit, sed illius acceptam et detentam purpuram a fibula totam demiserit, et in multa fragmenta disruperit, an minus punietur quam qui ad alterum defecerunt? Quid vero, si insuper ipsum quoque regem jugulo apprehensum interemisset membratim discerpens ejus corpus, quasnam pœnas dedisset pro meritis? Si autem qui regi conservo suo hoc fecerit, majora fecit quam ut quas par est dare possit pœnas; qui Christum jugulat et membratim dilaniat, quam non merebitur gehennam? Hanc-ne, cujus sunt intentatæ minæ? Ego quidem non arbitror, sed aliam longe graviorem. Dicite quotquot adestis : nam magna ex parte hoc est delictum mulierum; absentibus narrate hoc exemplum, eas terrete. Si qui existimant me dolore afficere et sic ulcisci, sciant se hæc frustra facere. Nam si nos vis ulcisci, ego tibi do modum, quo absque damno tuo ulcisci, imovero non absque damno, sed cum minori saltem damno possis ulcisci. Colaphos mihi impinge, conspue in publico occurrens, et plagas inflige.

VI. Horrescis hæc audiens, horrescis si dixero : Colaphos mihi impinge : et Dominum tuum discerpis, nec horrescis? Membra Domini dilaceras et non contremiscis? Ecclesia est domus paterna, unum corpus, et unus spiritus. Sed vis me ulcisci, ad me usque consiste. Cur pro me Christum ulcisceris? imo cur adversus clavos calcitras? Atque ulcisci quidem nusquam est bonum nec honestum; altero autem injuriam faciente, alterum contumelia afficere, est longe gravius. Injuria es a nobis affectus; cur ei es molestus qui tibi non fecit injuriam? Hoc est extremæ insaniæ. Non per ironiam dico quod sum

dicturus, neque temere, sed ita ut sentio et sum affectus. Vellem unumquemque eorum qui vobiscum in nos ulcerato sunt animo, et nobis male volunt, et propter hunc suum animi dolorem se ipsos lædunt, et alio vadunt, nobis in ipsa facie plagas infligere, et nudatos flagris cædere, sive jure sive injuria accuser, et iram in nos immittere potius quam ea quæ nunc audent facere. Si hoc fieret, nihil esset hominem nihili et nullius æstimationis hæc pati. Alioquin autem ego injuria et contumelia affectus Deum rogarem, et vestra peccata remitteret: non quoniam tantam habeo fiduciam, sed quoniam qui est affectus injuria, quando rogat pro eo qui fecit injuriam, magnam habet fiduciam. « Si in hominem, inquit, » peccaverit quispiam, orabunt pro ipso [1]. » Si autem non possem ego, alios sanctos quærerem, et rogarem, et hoc efficerent. Nunc autem quem rogabimus, Deo a nobis affecto contumelia? Vide inæqualitatem. Ex iis enim qui hæc faciunt in Ecclesiam, alii quidem aut nunquam accedunt, aut semel in anno, et tunc temere et quomodocumque. Alii autem frequentius quidem, sed ipsi quoque temere et leviter disserentes et de nihilo nugantes. Alii autem qui videntur serio agere, hi sunt qui sunt auctores hujus calamitatis. Si ergo vos quoque propter ea serio agitis et studium vestrum ponitis, satius esset vos collocatos esse cum negligentibus. Imovero satius esset, neque illos esse negligentes, neque vos tales. Non vos dico qui adestis, sed illos qui resiliunt ac desciscunt. Ea res est adulterium. Si ergo hæc de illis dici non admittis, ergo nec de nobis: nam ex duobus alterum factum esse oportet præter leges. Si hæc ergo de nobis vos suspicamini, parati sumus cedere regendi munus cui voletis; modo una sit ecclesia. Si nos autem legitime creati sumus, persua-

[1] 1 Reg. xxii, 25.

dete ut deponantur qui sedes præter leges ascenderunt. Hæc dixi, non tanquam imperans, sed vos tutos reddens et certis muniens præsidiis. Quoniam unusquisque habet ætatem, et de iis quæ gessit est redditurus rationem, rogo ne universo in nos conjecto, existimetis vos ipsos non esse rationi reddendæ obnoxios, ne vos temere decipientes plangatis. Reddemus enim rationem pro vestris animabus, sed quando deliquerimus, quando non rogaverimus, quando non admonuerimus, quando non fuerimus protestati. Post hæc autem, concedite ut ego quoque dicam, Mundus sum a sanguine omnium, animam meam liberabit Deus. Dicite quæ vultis, et justam causam propter quam receditis et desciscitis, et ego respondebo. Sed non dicetis. Vos quoque jam rogo ut strenue instetis, ut reducatis eos qui recesserunt : ut unanimes gratiarum actionem Deo emittamus. Quoniam est ei gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XII.

CAPUT IV.

Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum [1].

I. Doctorem oportet instituere et dirigere animos discipulorum, non solum consulendo et docendo, sed et terrendo, et Deo tradendo. Nam quoniam quæ ab hominibus dicuntur tanquam a conservis, non sufficiunt ad

[1] Ephes. IV, 17.

tangendam animam, necesse est reliquum Domino tradere. Hoc ergo Paulus quoque facit. Nam cum de humilitate disseruisset, et de unione, et quod non oporteat alterum contra alterum insurgere, audi quid dicat : « Hoc » ergo dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis » sicut et gentes ambulant. » Non dixit, Non amplius ambuletis sicut ambulatis; nimis enim pungit ea oratio; sed id ipsum quidem significavit, ab aliis autem duxit exemplum. Porro ad Thessalonicenses quoque scribens; hoc facit dicens : « Non in passione desiderii sicut et cæteræ » gentes [1]. » Ab illorum, inquit, dogmatibus dissentitis : sed hoc totum Dei; ego autem ea quæro quæ a vobis sunt præstanda, vitam, et Deo congruentem ambulationem. Hoc est vestrum. Testem autem appello Dominum eorum quæ a me dicta sunt, quod non reticui nec suppressi, sed dixi quemadmodum oporteat ambulare. In vanitate, inquit, sensus ipsorum. Quid est sensus seu mentis vanitas? Versari in rebus vanis. Quænam autem sunt vana, nisi omnia præsentia? De quibus dicit Ecclesiastes : « Va» nitas vanitatum, omnia vanitas [2]. » Sed dicet quispiam, si sunt vana et vanitas, quanam de causa facta sunt? Si Dei opera, quomodo sunt vana, et multa de iis verba fiunt? Sed audi, o dilecte. Non Dei opera dixit vana, absit. Non est cœlum vanum, neque terra vana. Absit; non sol, nec luna, nec astra, nec corpus nostrum. Hæc enim omnia sunt valde bona. Sed quid est vanum? Audiamus ipsum Ecclesiastem dicentem : « Plantavi mihi vineas, » feci mihi cantores et cantatrices, feci mihi piscinas » aquarum : fuerunt mihi greges et armenta, coëgi aurum » et argentum; et vidi quod omnia vanitas [3]. » Et rursus, « Vanitas vanitatum, omnia vanitas. » Audi etiam Prophetam dicentem : « Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea [4]. »

[1] 1 Thess. IV, 4. — [2] Eccle. I, 2. — [3] Id. II, 5, 6 et 11. — [4] Psal. XXXVIII, 7.

Hac ratione vanitas vanitatum, præclara ædificia, multum aurum et affluens, greges mancipiorum superbe in foro incedentes, fastus, et gloria inanis, et elatio mentis, et arrogantia. Hæc enim omnia sunt vana. Non enim a Deo facta sunt, sed a nobis sunt fabricata. Cur autem vana? Quoniam nullum habent bonum finem. Pecuniæ sunt vanæ, quando consumuntur in delicias : non sunt autem vanæ, quando disperguntur pauperibus. Quando autem eas consumpseris in delicias, videamus quisnam sit earum finis; pinguedo corporis, ructus, flatus, multitudo stercoris, crapula, carnis mollities, calorque et dissolutio. Ut si quis infundat in dolium perforatum, vane laborat; ita etiam qui degit in deliciis, infundit in dolium perforatum. Vanum alias dicitur quod expectatum est quidem fore ut in honore esset et pretio, non fuit autem: quod etiam dicunt inane et spes inanes, et id quod fit temere et inconsiderate. Vanum enim dicitur quod ad nihil est utile. Videamus ergo annon res humanæ sint ejusmodi. « Edamus et bibamus, cras enim moriemur [1]. » Quis est ergo, dic quæso, finis ? corruptio. Induamur, et vestiamur, et quis finis? Nihil. Hæc Græci quidam sunt philosophati, sed vane et frustra. Vitam ostentarunt duram et asperam, sed temere et inconsiderate, non ad aliquem finem aspicientes utilem; sed ad inanem gloriam, et honorem qui habetur a multis. Quid est autem honor qui habetur a multis? Nihil. Nam si ii etiam pereunt a quibus habetur honor, multo magis honor. Qui alii præstat honorem, sibi prius debet præstare. Si autem sibi non præstat, quomodo præstabit alteri? Nunc autem honorem quærimus ab infamibus, ab hominibus vilibus, abjectis et ignominiosis. Cujusmodi ergo est hic honor ?

II. Vides quod sint omnia vanitas vanitatum? Ideo dice-

[1] 1 Cor. xv, 32, et Isaï. xxii, 3.

bat, In vanitate mentis suæ. Sed an eorum religio non est talis? Quid autem? Annon ligna et lapides adorantur? Fecit nobis solem lucere pro lucerna. Quis suam adorat lucernam? Sol præbet lucem : sed quando ille non potest, lucerna potest. Cur ergo non adoras lucernam? Certe, inquit, adoro ignem. O rem ridiculam! tantum probrum, et non erubescis? En rursus alterum. Cur quod adoratur extinguis? cur perdis? cur Deum tuum de medio tollis? Cur non sinis domum tuam eo esse repletam? Nam si ignis est deus, corpori tuo admoveatur, non fundo ollæ et lebetis deum subjicias. Introduc in cellam penuariam, introduc in vestes sericas. Tu autem non solum non introducis, sed etiam si casu aliquo fuerit ingressus, undique eum abigis, omnes advocas, et perinde atque si ingressa sit fera aliqua, ita fles et ingemiscis, et hanc rem vocas calamitatem ingentem, quod deus tuus adsit. Habeo ego Deum, et omnia facio ut eum pectore meo complectar, et meam existimo felicitatem, non quando domum meam invisit, sed quando eum traxero ad cor meum. Tu quoque trahe ignem ad cor tuum. Hæc sunt ridicula et vanitas. Ignis res bona est ad usum, non ad adorationem : ad ministerium et servitium, et ut mihi serviat, non ut in me obtineat imperium et dominatum. Ille propter me factus est, non ego propter ipsum. Si ignem adoras, cur ipse quidem jaces in lecto, coquo autem tuo jubes, sit prope deum tuum? Ipse artem suscipe coquinariam, et pistor efficere, aut si mavis, faber ærarius. Nihil est enim his artibus honorabilius, cum Deus tuus eas invisat et earum curam gerat. Quid probrum ac dedecus existimas artem, ubi Deus tuus est frequens? Cur servis jubes, ipse autem non dignaris? Bona res est ignis, quoniam boni est opificis, sed non deus est appellatus. Non vides ejus petulantiam? Quomodo quando domos apprehenderit, nusquam se sis-

tat, sed si aliqua tenuerit, omnia diruat, et nisi fabrorum aut aliquorum manus furorem ejus extinxerint, non amicos novit, non hostes, sed omnibus similiter utitur? Hiccine deus, nec vos pudet? Revera pulchre dixit: In vanitate mentis suæ. At sol est, inquit, deus. Dic mihi, unde id, et quare? Quoniam multam emittit lucem. Sed non vides eum vinci a nubibus, et servire necessitati naturæ, et deficere, et abscondi a luna et nube? Atqui nubes est sole imbecillior, sed tamen sæpe in eum obtinet dominatum; et hoc est opus Dei sapientiæ. Deus debet esse omni ex parte sufficiens, hic vero multis indiget: hoc autem non est Dei. Aëre enim indiget ad lucendum, eoque subtili: nam qui est valde crassus, non sinit transire radium. Aqua etiam indiget, et alio quod eum contineat ne comburat. Nam nisi fontes, et lacus, et fluvii, et maria, et cætera omnia humorem quemdam constituerent per vaporum emissionem, nihil vetaret quominus omnia ignescerent. Vides ergo, inquit, quod deus sit? O insaniam! o rem ridiculam! Quoniam potest, inquit, lædere, deus est. Atqui propter hoc non est Deus, quia in iis in quibus lædit nullo indiget, in quibus autem prodest, multis aliis habet opus. A Deo autem lædere quidem est remotum; prodesse autem est ejus proprium. Cum ergo sit id quod est contrarium, quomodo deus? Non vides quod venenata pharmaca quæ mortem afferunt lædunt, et nullo indigent? Quando autem prosunt, multis egent. Propter te ergo est talis, et pulcher, et imbecillus: pulcher, ut agnoscas Dominum; imbecillus, ne eum dicas esse dominum. At nutrit, inquit, plantas et semina? Quid vero? num ideo quoque stercus est deus? Nam illud quoque nutrit. Cur non additur falx, et manus agricolæ? Ostende mihi solem nutrire solum, et non egere, neque terra, nec aqua, nec agricultura. Sed jaciantur se-

mina, et immisso radio ostendat spicas. Si autem non est ejus solius, sed etiam imbrium, cur non aqua quoque est Deus? Sed nondum de hoc agitur. Cur non etiam terra est Deus? Cur non et stercus, et ligo? Hæc ergo omnia, dic mihi, adorabimus? O nugas et ineptias! Atqui magis sine sole fuerit spica, quam sine terra et aqua, et plantæ et alia omnia similiter. Atqui si terra quidem non sit, nihil horum apparuerit. Si quis autem in tegulam, ut faciunt pueri et mulieres, terra immissa sub tecto, eam posuerit multo stercore repletam, imbecillas quidem, plantas tamen edit. Itaque terra plus confert et stercus, et ea magis, quam illum, oportet adorare. Opus habet cœlo ne noceat, opus habet aëre, opus habet his aquis, tanquam quibusdam frenis cohibentibus ejus virium ferociam, nec sinentibus omnem in partem emittere radium tanquam ferocem equum. Dic vero mihi, ubinam est is noctu? Quonam deus est peregre profectus? Non est enim hoc Dei, nempe includi et termino contineri; hoc enim solum corporum est. Sed est quædam, inquit, in ipso potestas, et movetur. Ipsa ergo potestas, dic mihi, est-ne Deus? Cur ergo ipsa eget, et ignem non cohibet? Rursus enim eodem redit oratio. Quid vero illa potestas? est-ne illuminans? an per eum illuminat ipsa, nullius horum particeps? Sol ergo est ea major. Quousque labyrinthum circumagimus?

III. Quid vero aqua, non ipsa quoque Deus est? inquiunt. Hoc quoque rursus est ridiculum non vacans contentione. Nonne est, inquit, Deus quo ad tam multa utimur? Et de terra rursus similiter. Revera in vanitate mentis suæ, obscuratum habentes intellectum. Sed hæc nunc dicit de vita. Scortantur et adulteria admittunt Græci. Merito. Nam qui tales deos sibi describunt, consentaneum est eos hæc omnia facere. Et si potuerint hominum oculos effugere, nullus est qui sit eos cohibiturus. Quid enim po-

terit id quod dicitur de resurrectione, cum eis videatur fabula? At id quod dicitur de iis qui sunt apud inferos? Sed hæc quoque sunt fabulæ. Vide autem cogitatum satanicum. Quando illis dicitur deos esse scortatores, non dicunt esse fabulas, sed credunt. Quando autem loquuntur de supplicio, sunt, inquiunt, Poëtæ, et omnia fabulantur, ut bonæ vitæ status omni ex parte evertatur. At philosophi invenerunt, inquit, quiddam plane præclarum, et his melius ac præstantius. Quomodo? Qui fatum inducunt, et dicunt omnia nulla geri providentia, et nihil cuiquam esse curæ, sed constare omnia ex atomis. At alii dicunt Deum esse corpus. Sed quis? dic quæso. Qui humanas animas faciunt esse caninas, et persuadent hominibus quod quidam aliquando fuit canis, et leo et piscis. Quousque non cessatis nugari mentem habentes obscuratam? Nam ut qui sint in tenebris, omnia et dicunt et faciunt, tam quæ ad dogmata pertinent quam quæ ad vitam. Eorum enim quæ in medio sita sunt nihil videt is qui est circumfusus tenebris. Sed sæpe viso fune existimat sponte enatum serpentem. Rursus a sepe retentus, putat aut dæmonem aliquem aut hominem eum retinere; multusque est tumultus, multa perturbatio: ejusmodi quædam extimescunt. « Timebunt, inquit, ubi » non erit timor [1]. » Quæ jure autem timentur, non extimescunt : sed sicut infantes gestati a nutricibus manus quidem in ignem ex improviso et in lucernam audacter immittunt, virum autem sacco indutum extimescunt. Sic isti quoque Græci, ut qui sint revera infantes, sicut etiam quidam dixit apud eos, Græci semper pueri, timent quidem quæ non sunt peccata, ut sordes corporis, mortui funus, cubile, dierum observationes, et quæ sunt hujusmodi; quæ autem sunt vere peccata, pædicatus, adulterium, scortatio, eorum nullam habent rationem. Sed videris qui-

[1] Psal., LII, 6.

dem eum a mortui contactu lavari, a mortuis autem operibus nequaquam; et pro pecuniis quidem multum ponere studium, existimare autem uno gallo totam esse compositam litem ac controversiam : adeo obscurata mente sunt. Multis terroribus plena est eorum anima. Ut puta, hic aut ille primus mihi occurrit domo exeunti, omnino contingere oportet mala innumerabilia. Nunc servus execrandus dans mihi calceos, primum porrexit partem sinistram, graves significantur calamitates, et contumeliæ. Ego ipse exiens sinistro priori processi pede. Hoc quoque est signum calamitatum. Et hæc quidem domi sunt mala : foras autem egresso dexter mihi oculus inferne salit : hoc est indicium lacrymarum. Mulieres quoque quando sonant calami ad texturæ recta ligna allisi, vel cum ipsæ pectine discriminant, hoc pro signo habent. Rursus quando subtegmen pectine concutiunt, et id faciunt, vehementius. Deinde qui sunt superne calami ob intensum ictum edunt strepitum, allisi ad rectum texturæ lignum, hoc habent pro signo; et alia innumerabilia digna quæ rideantur. Et si asinus exclamaverit, et si gallus, et si quis sternutavit, et quodvis aliud, tanquam decies mille vincti vinculis, ut dixi, tanquam qui teneantur in tenebris, omnia habent suspecta, et sunt magis serviles quam innumera mancipia. Sed ne nos quoque ita agamus, sed cum hæc omnia irriserimus, ut qui vivamus in luce, et in cœlo versemur, et cum terra nihil habeamus commune, unum existimemus esse terribile, nempe peccatum et Deum offendere. Quod si hoc non sit, omnia alia irrideamus, et diabolum qui hæc intulit. Pro his Deo agamus gratias; studium ponamus ne unquam tali capiamur servitute, et si quis examicis nostris captus fuerit, vincula ejus perfringamus; liberemus eum ab hoc gravissimo et ridiculo carcere. Reddamus eum expeditum ad currendum in cœlum. Pennas gravatas erigamus : propter

vitam et dogma doceamus philosophari. Deo gratias agamus pro omnibus. Rogemus eum, ne nos appareamus indigni dono nobis dato : et ipsi cum his nostra studeamus afferre, ut doceamus non solum dicentes, sed etiam facientes. Ita enim poterimus assequi bona innumerabilia : quæ detur nobis omnibus consequi, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

CAPUT IV.

Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum : alienati a vita Dei per ignorantiam quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis in avaritia [1].

I. Hæc dicta sunt non solum Ephesiis; sed vobis quoque nunc dicuntur, et non a nobis, sed etiam a Paulo, imo nec a nobis, nec a Paulo, sed a gratia Spiritus. Tanquam ergo ipso hæc dicente nos oportet affici. Audi autem quid dicat : « Hoc igitur dico et testificor in Domino, ut » jam non ambuletis sicut cæteræ gentes ambulant in va» nitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellec» tum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ est in ipsis

[1] Ephes. IV, 17-19.

» propter cæcitatem cordis ipsorum. » Si est ergo ignorantia, si excæcatio, cur criminaris? Nam eum qui ignorat, non male pati nec accusari æquum est, sed discere quæ ignorat. Sed vide quomodo eos statim excludit a venia. « Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in » operationem immunditiæ omnis in avaritia. Vos autem » non ita didicistis Christum. » Hic ostendit eorum vitam fuisse causam excæcationis. Vita autem orta est ex eorum socordia et indolentia. Qui cum, inquit, de se desperassent et animum despondissent, se ipsos tradiderunt. Quando ergo audis, Deum eos tradidisse in reprobum sensum [1], recordare hujus verbi quod se ipsos tradiderunt. Si enim se ipsos tradiderunt, quomodo Deus tradidit? Si autem Deus eos tradidit, quomodo se ipsos tradiderunt? Vides eam quæ esse videtur repugnantiam? Tradidit ergo, idem est quod permisit, vel concessit. Vides quod ubi non est vita pura, ibi talium quoque dogmatum est argumentum? « Omnis, » inquit, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem [2]. » Quomodo enim posset flagitiosus et impurus, et qui omnium mulierum corporibus magis polluitur et inquinatur, quam porci qui in cœno volutantur, et amat pecuniam, et temperantiæ ac modestiæ nihil omnino appetit, hanc vitam suscipere? Hanc, inquit, statuerunt operationem. Inde est excæcatio, inde est caligo mentis: possunt esse tenebræ etiamsi lux luceat, quando imbecilli sunt oculi. Fiunt autem imbecilli, aut malorum humorum affluxu, aut fluxus redundantia. Ita hic quoque: quando multus impetus rerum, quæ ad hanc vitam pertinent, obruerit perspicacem mentis nostræ facultatem, ea est in tenebris: et sicut in profundo jacentes in aqua, solem videre non potuerimus, multa aqua veluti quodam septo superne imposita; ita etiam in mentis oculis fit cordis excæcatio, quando nullus timor animam con-

[1] Rom. I, 28. — [2] Joan. III, 20.

cutit. « Non est, inquit, timor Dei ante oculos ejus. » Et rursus : « Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus [1]. » Non aliunde autem fit excæcatio quam ex sensus defectu : hoc enim meatus obstruit. Quando enim concreta defluxio in unum locum cogitur, membrum fit mortuum et sensu destitutum, et sive usseris, sive secueris, sive quidvis feceris, non sentit. Ita etiam illi qui se semel dederunt impudicitiæ, etiamsi instar ignis, etiamsi instar ferri orationem eis applicaris, nihil eos tangit, nihil ad eos pervenit : est enim plane mortuum eorum membrum, et nisi eis ademeris sensus vacuitatem, ut membra sana tangas, frustra facis omnia. « In avaritia, inquit. » Hic maxime abstulit eorum excusationem et defensionem. Licebat enim eis, si voluissent, neque esse avari, neque impudici, neque ventri indulgere, et suas explere cupiditates, eisque frui. Licebat et pecuniæ, licebat et voluptatis et deliciarum moderate esse participes. Sed quoniam iis immoderate usi sunt, omnia corruperunt. In operationem immunditiæ, inquit. Vides quomodo eos privat venia, dicens, operationem immunditiæ? Non casu, inquit, lapsi peccarunt; sed hæc gravia fecerunt, et ea re meditata usi sunt. In omni immunditia. Immunditia est omne adulterium, scortatio, pædicatus, invidia, omnis libido et intemperantia. « Vos » autem non ita didicistis Christum : si tamen illum audistis, » et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu [2]. » Illud, si tamen illum audistis, non est dubitantis, sed etiam valde affirmantis; sicut etiam dicit alibi : « Si tamen justum est » apud Deum reddere retributionem iis qui vos tribulant [3]. » Id est, non in his Christum didicistis, si tamen illum audistis, et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Christo Jesu. « Deponere vos secundum pristinam conversationem

[1] Psal. XIII, 1 et 3. — [2] Ephes. IV, 20, 21. — [3] 2 Thess. I, 6.

» veterem hominem [1]. » Hoc est ergo Christum didicisse, recte vivere. Qui enim improbe vivit, Deum ignorat, et ab eo ignoratur. Audi enim ipsum alibi dicentem : « Deum » confitentur se nosse, factis autem negant [2]. Sicut est ve- » ritas in Jesu. Deponere vos secundum pristinam conver- » sationem veterem hominem. » Hoc est, non his conditionibus pactum conventum fecisti. Nam quæ sunt apud nos, non sunt vanitas, sed veritas : sicut dogmata sunt vera, ita et vita. Vanitas enim est peccatum et mendacium; vita autem recta est veritas : habet enim magnum finem. Intemperantia vero in nihil desinit. « Qui corrumpitur, in- » quit, secundum desideria erroris sui [3]. » Sicut ejus cupiditates et desideria corrumpuntur, ita ipse quoque.

II. Quomodo ergo corrumpuntur ejus cupiditates? Morte solvuntur omnia. Audi enim Prophetam dicentem : « In illa die peribunt omnes cogitationes ejus [4]. » Nec morte sola, sed etiam multis aliis. Ut puta, pulchritudo, cum advenerit morbus et senectus, abscedit, moritur et interit. Robur corporis rursus iisdem concidit. Deliciæ ipsæ non eamdem quidem habent voluptatem in senectute. Idque nobis est perspicuum ex Berzellaï [5]. Scitis omnes historiam. Aut alioqui eum ipsum rursus corrumpit et perdit cupiditas. Sicut enim lana ab iis perditur ex quibus nascitur, ita etiam vetus homo. Amor enim gloriæ perdit, et sæpe perdunt voluptates, et decipit cupiditas. Non est enim ea res voluptas, sed amaritudo, deceptio, simulatio, et imitatio scenica. Et rerum quidem facies est splendida, res autem ipsæ non sunt aliud quam plenæ miseriæ, et injucunditatis, et multæ paupertatis : et si personam abstuleris, et faciem ostenderis, videbis deceptionem. Deceptio enim est quando quid sit non apparet,

[1] Ephes. IV, 22. — [2] Tit. I, 16. — [3] Ephes. IV, 22. — [4] Psal. CXLV, 4. — [5] 2 Reg. 19.

sed quod non est ostenditur. Ita fiunt fallaciæ et paralogismi. Quatuor autem nobis homines hic describit. Et, si placet, id jam demonstro. Hic quidem duos; sic dicens, Deponentes veterem hominem, renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem; in Epistola autem ad Romanos alios duos, ut quando dicit : « Video autem aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, » et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris » meis[1] : » et isti cum illis habent cognationem; cum interiore novus, cum exteriore vetus : sed tres corrupti sunt. Vel potius etiam nunc sunt tres, novus, et vetus, et hic essentialis et naturalis. « Renovamini, inquit, spi- » ritu mentis vestræ[2]. » Ne quis existimet quod alium hominem introducat, postquam dixit veterem et novum, vide quid dicat : « Renovamini. » Renovari autem est, quando idipsum quod consenuit, renovatur, ut quod fiat aliud ex alio. Ita ut subjectum quidem sit idem, mutatio autem sit in accidente. Sicut corpus quidem est idem, mutatio autem est in accidente; ita et hic quoque. Quomodo autem fieri poterit renovatio? « In spiritu mentis vestræ, » inquit. Qui ergo rem habuerit veterem, nihil operabitur : non sustinebit enim spiritus veteres actiones. Spiritu, inquit, mentis vestræ; hoc est, spiritu qui est in mente. « Et induimini novum hominem. » Vides quod unum quidem sit subjectum, indumenta autem duo, nempe et id quo exuitur, et id quo induitur? « Novum hominem, in- » quit, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanc- » titate veritatis[3]. » Cur autem virtutem appellat hominem, et cur hominem vitium? Quoniam homo non potest ostendi absque operatione. Quo fit ut hæc non minus quam natura, hominem ostendant, sive bonum, sive malum. Sicut autem facile est exui, ita etiam licet videre in vir-

[1] Rom. VII, 23. — [2] Ephes. IV, 23. — [3] Ibid. 24.

tute et vitio. Juvenis qui est novus, est fortis : ergo nos quoque simus fortes ad operationem bonarum actionum ; juvenis non habet rugam ; ergo nec nos quoque ; juvenis non circumfertur, neque facile capi potest a morbis ; igitur nec nos quoque. « Qui creatus est. » Vide quomodo hic creationem vocet deductionem virtutis ad essentiam, ut quæ ex nihilo, ad hoc ut esset, sit deducta. Quid vero ? Creatio illa non est secundum Deum? Nequaquam, sed secundum diabolum : ipse est creator peccati. Quomodo ? Homo enim non ex aqua, nec ex terra est creatus, sed in justitia et sanctitate veritatis. Quid hoc est ? Statim illum creavit filium : hoc enim fit a baptismate. Ipsa est essentia ; recte dixit, In justitia et sanctitate veritatis. Erat aliquando justitia, erat et sanctitas in Judæis, verum non veritatis, sed typus ac figura erat illa justitia. Esse enim mundum corpore, munditiæ erat typus, non veritas munditiæ. Justitiæ erat typus, non veritas justitiæ : in sanctitate, inquit, et justitia veritatis. Et hoc forte dicit respiciens ad falsum. Quoniam multi sunt apud externos qui videntur esse justi, sed sunt fallaces. Justitia autem dicitur virtus quæ est universe et in genere. Audi enim Christum dicentem, « Nisi justitia vestra magis abundaverit » quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in reg- » num cœlorum [1]. » Et rursus, « Justus dicitur qui nihil » habet quod reprehendatur [2]. » Nam in forensibus etiam judiciis illum dicimus justum, qui injuriam accepit, nec reddidit. Si ergo nos quoque in horrendo judicio potuerimus alter apud alterum videri justi, poterimus aliquam assequi benignitatem. Nam ut apud Deum quidem videamur, non potest fieri, quidquid ostenderimus. Ipse enim ure semper est superior. Sicut etiam dicit Propheta, « Et » vinces cum judicaris [3]. » Sed si quæ inter nos intercedunt

[1] Matth. v, 20. — [2] 1 Joan. III, 9. — [3] Psal. L, 6.

jura, non corruperimus, tunc justi erimus. Si potuerimus ostendere nos injuriam accepisse, tunc justi erimus. Quomodo autem eis indutis rursus dicit: « Induimini? » A vita, inquit, nunc et operibus. Tunc indumentum fuit a baptismate : nunc autem a vitæ agendæ ratione et operibus : non amplius secundum concupiscentias deceptionis, sed secundum Deum. Sanctum autem quid est? Quod est mundum, quod debetur. Propterea eorum etiam qui decesserunt justa dicimus; hoc est, de cætero nihil eis debeo, non sum eis obnoxius. Sic solemus dicere, ἀφωσιωσάμην, me expiavi et absolvi, et quæ sunt hujusmodi; hoc est, nihil debeo.

III. Nostræ ergo sunt partes ne exuamur vestimento justitiæ, quod Propheta vocat vestimentum salutaris, ut Deo simus similes. Ipse enim indutus est justitiam. Hoc vestimento induamur. Indui autem nihil aliud significat, quam nunquam deponere. Audi enim Prophetam dicentem, « Induit maledictionem sicut vestimentum, et veniet » ei[1]. » Et rursus, « Qui induitur lumine tanquam vesti» mento[2]. » Et rursus nobis mos est dicere de hominibus, Hic illum induit. Vult itaque nos non unum, nec duos, nec tres dies, sed perpetuo esse in virtute, et hanc vestem nunquam exuere. Hominem enim non adeo dedecet esse nudum corpore, atque nudum virtute. Hic conservi eum aspiciunt indecore se gerentem, illic autem Dominus et Angeli. Si ergo videris quempiam nudum per forum progredientem, dic rogo, non ægre fers? Quando autem tu curris hac veste nudatus, quid dicemus? Non vides hos mendicos, quos solemus vocare Lotagas (9), quomodo circumeant, quomodo etiam eorum misereamur? Sed tamen eis non datur ulla venia. Neque enim eis ignoscimus quando aleis ludentes suas perdunt vestes. Quomodo ergo

[1] Psal. cviii, 18. — [2] Id. ciii, 2.

nobis ignoscet Deus, qui hoc vestimentum perdiderimus? Quando enim diabolus quempiam viderit nudum virtute, statim faciem fuligine illinit, maculatque et obscurat, sauciatque, et ad magna cogit. Simus nudi pecuniis, ne nudemur a justitia. Pecuniarum amictus hanc perdit vestem: est amictus spinarum. Tales sunt spinæ, et quo plures induerimus, eo magis nudamur. Impudicitia nudat ac veste, est enim ignis: ignis autem consumit hanc vestem. Divitiæ sunt tinea: sicut tinea corrodit omnia, nec sericis parcit, ita hæc quoque. Hæc ergo omnia deponamus, ut simus justi, ut novum hominem induamur. Nihil vetus, nihil quod apparet, nihil quod corrumpitur et interit, possideamus. Virtus non est laboriosa, non est difficile ut ex ea rectæ sint actiones. Non vides eos qui sunt in montibus? Illi et domos dimittunt et uxores et liberos, et omnem præfecturam et administrationem, et extra mundum ipsi a se positi, sacco induti, substrato cinere, collo suspensis asperis collaribus, cum in parva se concluserint domuncula, ne ad hæc quidem usque consistunt, sed et jejuniis et fame perpetua se affligunt. Atqui si ego quidem hæc juberem, non omnes resiliretis? Non diceretis rem esse gravem et difficilem? Nihil tale dico vos oportere facere. Nam volo quidem, sed non fero legem. Quid ergo? Utere balneis, et cura corpus, et vade ad forum, et habe domum, et tibi serviant ministri, et cibo potuque utere; expelle semper avaritiam et plura habendi cupiditatem. Illa enim est quæ facit peccatum, et eadem res, plus quam par sit abundans, facta est peccatum. Non est itaque amor plura possidendi aliud quam peccatum. Vide autem, animus cum plus quam par sit fuerit incitatus, tunc exiliens maledictis impetit, tunc injuste facit omnia. Amor itidem corporum, pecuniæ, gloriæ, et aliorum omnium. Nec mihi dixeris illos potuisse: multi

enim te multo imbecilliores, et ditiores, et delicatiores susceperunt illam duram et asperam vitam. Et quid dico viros? Puellæ nondum viginti annos natæ, quæ in thalamis et in vita umbratili totum tempus transegerant, et jacebant in thalamis refertis unguentis et suffitibus et in molli cubili, ipsæ et natura molles, et multa curatione effectæ molliores, quibus toto die nullum aliud erat opus quam ut ornarentur, et aurum gestarent, et omnibus fruerentur deliciis, quæ non ipsæ sibi ministrabant, sed multas habebant ancillas quæ assistebant, et molles habebant vestes ipso corpore molliores, utpote lineas subtiles et delicatas, et assidue agebant in rosis et hujusmodi suavibus odoribus : ipsæ vero repente a Christi igne correptæ, cum omnem illam exuissent mollitiem et fastum, educationis et ætatis oblitæ, tanquam strenui quidam athletæ, mollibus illis exutæ, in media ingressæ sunt certamina. Et videbor quidem dicere incredibilia, sed tamen vera. Has quidem adeo molles puellas audivi se ad tantam redegisse vitæ duritiem et asperitatem, ut asperrimis ciliciis nuda sua corpora induerent, et molles illi calcanei nullis alligati essent calceis, et in toris cubarent gramineis : imovero majorem noctis partem vigilarent, et nec unguentum, nec quidquam ex illis pristinis curarent, sed et caput quod prius ita curabatur et ornabatur, negligeretur, temere et indiscriminatim ita vinctis capillis ut nihil incideret indecorum. Mensa autem est eis solum vespertina. Mensa autem est neque olus, neque panis, sed simila, et faba, et cicer, et oleæ, et ficus. Perpetuum quoque est eis lanificium : et sunt earum opera longe graviora quam ancillarum domesticarum. Quid enim? Susceperunt enim eas curandas quæ laborant corpore, lectos portantes, pedes lavantes. Multæ quoque ex eis coquorum funguntur officio. Tantum potest ignis Christi : ita naturam superat animi alacritas. Verum

enim vero nihil tale a vobis exigo, quandoquidem vultis superari a mulieribus.

IV. Hæc saltem facite, quæ non sunt gravia et difficilia. Manum continete et impudicos oculos. Quid hoc, dic mihi, est grave; quid difficile? Justa facite: nemini injuriam inferte, neque pauper, neque dives, neque qui in foro versaris, nec qui es mercenarius. Potest enim etiam ad pauperes usque pervadere injustitia. Non videtis quam multas isti cient pugnas, et evertunt omnia? Utere matrimonio: habe filios. Etiam Paulus eis præcipiebat, et ad eos scribebat. Magnum est illud certamen, et altus scopulus, et cacumen est cœlo propinquum; neque potes ad id quod magnum est pervenire. Minora ergo saltem sectare, et desidera quæ sunt inferiora. Non potes pecunias effundere? saltem ea quæ sunt aliorum noli rapere, nec fac injuriam. Non potes jejunare? saltem ne progrediaris ad delicias. Non potes in toro herbaceo cubare? Ne mihi compares lectos argento ornatos, sed lecto utere et stragulis, non factis ad ostentationem, sed ad requiem, neque lectos eburneos: te ipsum contrahe. Quid innumerabilibus quæ importari possunt navem imples onerariam? Si sis moderatus et compositus, nihil timebis, non invidiam, non latrones, non insidiatores. Non es tam dives pecuniis, quam curis. Non ita abundas possessionibus ut angoribus et periculis. « Qui ditescere » volunt, inquit, tentationes et concupiscentias noxias sibi » inducunt[1]. » Hæc sustinent qui multa volunt possidere. Non dico: Ministra laboranti; at saltem jube puero ut hoc faciat. Vides quam non sit grave et molestum: quomodo enim esset, cum teneræ puellæ longo spatio nos exuperent? Nos pudeat, rogo, quod in iis quæ ad mundum pertinent nusquam eis cedimus, non in bellis, non in certaminibus: in spiritualibus autem certaminibus plus quam nos ferunt,

[1] 1 Tim. VI, 9.

et majora rapiunt præmia, et volant altius tanquam quædam aquilæ. Nos autem tanquam graculi inferne circa nidorem et fumum semper versamur. Est enim revera graculorum et liguritorum canum de mensæ structoribus et coquis cogitare. Audi priscas fœminas. Magnæ enim, magnæ et admirabiles fuerunt fœminæ, ut Sara, Rebecca, Rachel, Debora, Anna; etiamque tempore Christi tales erant; sed viros nusquam sunt prætervectæ, sed locum tenebant secundum. Nunc autem contra fœminæ nos prætereunt et obscuros reddunt. Quam est hoc ridiculum et quam pudendum! Nos locum tenemus capitis, et vincimur a corpore? Constituti sumus ut eis imperemus: non ut solum imperemus, sed imperemus in virtute. Nam qui imperat, hoc maxime debet imperare, ut vincat virtute. Sin autem superatur, non amplius imperat nec tenet principatum. Vidistis quanta sit virtus adventus Christi, quomodo execrationm solverit et maledictionem? Plures enim sunt virgines apud mulieres: major est apud illas temperantia et moderatio; plures viduitates. Nullum verbum obscœnum fœmina cito emiserit. Cur tu ergo, dic mihi, turpia et obscœna loqueris? Ne mihi enim dixeris fœminas deploratas. Est quidem genus mulierum sui ornandi studiosum, et hoc est ejus delictum. Sed in hoc quoque vos viri vincitis, qui illis æque delectamini atque ornatu proprio. Non enim existimo mulierem ita suis aureis ornari ornamentis, ut maritum uxoris. Non ita sibi placet ob zonam auream, quam quod uxor aurum gestet. Quare in vos quoque causa est conferenda, qui scintillam excitatis et flammam accenditis. Alioqui autem non est tantum peccatum mulieris, quantum est in viro. Tu es constitutus ut illam componas: ubique vis habere primas partes. Ergo in hoc quoque ostende ex rebus tuis, quod illius supervacanei sumptus nulla tibi sit ratio. Est magis aptum et conveniens

mulieri ut ornetur, quam viro. Quando ergo tu non effugis, quomodo illa effugiet? Habent illæ etiam quamdam inanem gloriam : sed hoc quoque est viris commune. Sunt iracundæ; et hoc est commune. In quibus autem superant, ea non sunt amplius communia, gravitatem, dico et honestatem, fervorem, pietatem, erga Christum dilectionem. Cur ergo, inquies, eis interdixit sede doctoris? Est hoc quoque signum quod multum interest inter eas et viros, et quod magnæ fuerint quæ tunc erant. Paulo enim, dic quæso, docente et Petro, et illis sanctis, mulierem-ne ad eam rem prosilire oporteret? Nunc autem eo venimus nequitiæ et improbitatis, ut etiam merito quæratur cur non docent mulieres. Usque adeo devenimus ad earum imbecillitatem. Hæc dixi, non quod velim eas extollere, sed nobis ipsis pudorem incutere, erudireque et monere, ut imperium et principatum qui nobis convenit suscipiamus, non ut simus majores, sed ut provideamus et curam geramus et ex virtute vitam instituamus. Tunc enim in eo statu in quo convenit erit corpus, quando optimum principem qui ei imperet fuerit assecutum. Faxit autem Deus ut et fœminæ et viri ad Dei placitum omnes vivant, ut digni omnes habeamur in illo die terribili qui fruamur benignitate Domini, et bona promissa consequamur, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT IV.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo : quoniam sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare [1]. Sol non occidat super iracundiam vestram : Nolite locum dare diabolo [2].

I. Cum de veteri homine universe dixisset et in genere, de cætero eum describit etiam sigillatim. Hæc enim doctrina est facilior ad discendum, quando etiam discimus singulatim. Quid autem dicit? « Propter quod deponentes » mendacium. » Quod mendacium? Num dicit idola? Non de iis dicit. Nam hæc quidem sunt mendacium; sed de illis non nunc agitur; nihil enim his commune cum illis. Sed de eo mendacio quod profert alter cum altero, quod est dolosum et fraudulentum. « Loquimini veritatem unus- » quisque cum proximo suo. » Deinde quod etiam pudorem magis incutit : « Quoniam sumus invicem membra, » nemo decipiat proximum. Quod quidem dicit Psalmographus id sursum et deorsum agitans, « Labia dolosa in » corde, et in corde locutus est mala [3]. » Nihil est enim, nihil est quod æque pariat inimicitias, atque decipere et fallere. Vide quomodo eis ubique pudorem incutiat per corpus. Ne fallat, inquit, oculus pedem, neque pes oculum. Ut, si sit fossa profunda, et super terram positis

[1] Psal. IV. — [2] Ephes. IV, 25-27. — [3] Psal. XXVII, 3.

arundinibus et terra opertis, in superficie præbeat oculis opinionem terræ solidæ; annon utetur pede, ut sciat num sit inferius vacuum, an remittatur et resistat? num non fallat pes, sed quod est renuntiet? Quid vero si serpentem viderit oculus, aut feram, num fallit pedem? non statim renuntiat? Ille autem cum ab eo didicerit, non amplius pergit. Quid autem quando neque oculus, neque pes invenerit quomodo discernat, sed totum sit odoratus, ut utrum sit venenum letale, necne, num os fallit odoratus? Minime. Quare? Nam se ipsum quoque perdit si fallat: sed dicit quod sibi occurrit. Quid vero lingua, fallit-ne stomachum? Non cum amarum quidem viderit, rejicit: sin autem dulce, transmittit? Vide ministerium, et servitutis remunerationem. Vide curam et providentiam ex veritate ortam, idque alacri et prompto, ut ita dicam, animo. Ita nos quoque ne mentiamur nec fallamus, si sumus alter alterius membra. Hoc est indicium amicitiæ: contrarium autem, inimicitiarum. Quid vero, inquit, si insidietur? Quod verum est, disce: nam si insidietur, non est membrum. Dixit autem, Ne mentiamini adversus membra. « Irascimini, et nolite pec» care. » Vide sapientiam: et dicit quomodo non peccemus, et eos qui non obedierint rursus non relinquit. Non enim dimittit viscera sua spiritualia. Sicut enim medicus ægroto quidem dicit quæ sunt agenda; quod si ut ea faciat non sustinuerit, non tamen eum despicit, sed persuadendo adhibens consilium, rursus curat; ita etiam Paulus. Nam qui illud quidem facit, nempe qui despicit, gloriam solum quærit, et ægre fert quod sit contemptus. Qui autem semper quærit sanitatem laborantis, hoc unum solum spectat ut jacentem restituat. Hoc quoque facit Paulus dicens: Nolite mentiri. Si quando autem orta sit ira ex mendacio, hoc quoque rursus curat. Quid enim dicit:

« Irascimini, et nolite peccare. » Bonum est enim non irasci. Sed si quis aliquando in eam inciderit culpam, ne tamen sit diuturna. « Sol, inquit, non occidat super ira- » cundiam vestram. » Vis ira impleri? Sufficit tibi una hora, et altera, et tertia; ne vobis relictis inimicis sol recedat. Ortus est a bonitate : ne recedat cum luxerit apud indignos. Nam si Dominus cum misit ex multa bonitate, et peccata tibi remisit, tu autem proximo non remittis, vide quantum sit malum. Cum hoc autem malo est aliud quoque : timet Paulus, ne si nox eum qui est injuria affectus in solitudine invenerit inflammatum, ignem accendat. Nam quandiu, dum est dies, multa excutis, licet tibi exsatiari. Quando autem ventura est vespera, reconciliare, et recens malum extingue. Nam si nox apprehenderit, non poterit dies sequens malum noctu quoque coactum et congregatum extinguere. Sed etiamsi majorem partem resecueris, totum autem non possis, dat rursus sequenti nocti ex eo quod est relictum majorem rogum faciendum : et sicut sol, si quod est aëris in nubem coactum et condensatum per noctem, non potuerit calore diurno mollire et dispergere, occasio præbetur tempestatis, dum nox reliquias apprehenderit, et eas rursus aliis vaporibus aluerit; ita etiam in ira. « Nolite locum dare » diabolo. » Itaque bellum sibi mutuo inferre, est locum dare diabolo. Nam cum oporteret omnes simul esse constipatos et condensatos, et adversus illum stare, solutis quæ sunt nobis cum illo inimicitiis, jubemus ut alter in alterum convertamur. Nunquam enim locum sic habet diabolus ut in inimicitiis.

II. Hinc mala nascuntur innumera. Et sicut quandiu quidem sunt condensati et bene compacti lapides, neque quidquam habent vacuum, stant infracti; sin autem contigerit solius acus fieri perforationem aut rupturam, quæ

unius pili solum locum tenent, hoc omnia dissolvit et perdit; ita etiam in diabolo, quemlibet quidem faciamus conjuncti condensatique ac hinc compacti, nihil omnino infert ex iis quæ sua sunt; quando autem nos parum mollierit, tanquam torrens quidam influit. Ei enim semper solo opus est initio. Et hoc est quod difficulter ab eo geritur. Hoc autem facto ipse sibi omnia dilatat. Deinceps vero aures aperit calumniis, et iis qui falsa dicunt major adhibetur fides. Nam disceptantes habent inimicitias, non judicantem veritatem. Et sicut si sit amicitia, etiam vera videntur falsa; ita etiam si sint inimicitiæ, etiam falsa videntur vera. Alia est mens, aliud judicium, non ex æquo audiens, sed cum magna inclinatione et in alteram partem propensione. Quemadmodum enim in libra plumbum additum totum trahit: ita hic etiam pondus inimicitiarum, cum sit plumbi gravius. Quamobrem rogo agamus omnia, ut ante solis occasum extinguamus inimicitias. Nam si primo et sequenti die eas tenueris, sæpe etiam ad annum usque extendis, et de cætero ipsæ se ipsas augent inimicitiæ, nec aliquo indigent; et quæ aliter dicuntur aliter suspicari facientes, etiam gestus habitusque et quodlibet furorem invehunt, et efficiunt ut pejus se habeant quam furiosi, ira neque nomen dicere nec audire sustinente, sed ex maledictis et conviciis loquente omnia. Quomodo ergo iram mollienus? Quomodo flammam extinguemus? Si nostra ipsorum peccata mente versemus, ac quantum Deo debeamus et ad ei reddendam rationem simus obnoxii. Si cogitemus quod non ulciscimur inimicum, sed nos ipsos: si cogitemus quod diabolum lætitia afficimus, nostrum inimicum, qui vere est inimicus, propter quem membro nostro injuriam facimus. Vis acceptæ injuriæ esse memor, et inimicus? Sis inimicus, sed diaboli, non membri tui. Propterea nos animo et ira

armavit Deus, non ut ensem in nostra corpora adigamus, sed ut totum gladium in diaboli pectus immergamus. Illic include ensem usque ad capulum, si vis, et ipsum capulum, nec unquam evulseris, sed etiam adde alium. Hoc autem fiet quando nobis ipsis parcemus, quando placate inter nos affecti erimus. Pereant pecuniæ, pereat gloria, et bona existimatio : meum membrum est mihi omnibus pretiosius. Hæc apud nos dicamus : ne nostræ naturæ injuriam faciamus, ut pecunias acquiramus, ut gloriam consequamur. «Qui furatur, jam non furetur,» inquit. Vides quænam sint membra veteris hominis? mendacium, acceptæ injuriæ recordatio, furtum. Cur autem non dixit, Qui furatur, castigetur, torqueatur, sed, « Non amplius fu »retur? Magis autem laboret operando bonum manibus »suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti[1]. » Ubi sunt qui dicuntur Cathari, id est, mundi, qui omni sorde pleni ita se audent nominare? Potest enim, potest crimen exui, non solum eo quod desistatur a peccato, sed etiam eo quod fiat bonum aliquod. Videtis quomodo oporteat exuere peccata. Furati sunt; hoc est peccatum admittere? non furati sunt, hoc non est peccatum solvere. Sed quomodo? Si laborarunt, et aliis impertierunt : sic solverunt peccatum. Non vult solum nos laborare, sed ita laborare ut aliis impertiamus. Nam etiam qui furatur operatur, sed malum. «Omnis sermo malus ex ore vestro »non procedat.» Quis est sermo malus? Is, quem etiam dicit otiosum, detractio, obscœnus sermo, scurrilitas, stultiloquium. Vides quomodo excindit iræ radices, mendacium, furtum, intempestivam disputationem? Illud autem, «Non amplius furetur,» non tam dicit illis ignoscens, quam mites et clementes eos reddens quibus facta erat injuria, et suadens ut eo contenti sint, quod non sint

[1] Ephes. IV, 28.

ea amplius passuri. Non solum enim rerum, sed etiam verborum pœnas damus. « Sed si quis bonus ad ædificatio-» nem fidei ut det gratiam audientibus[1]. » Hoc est, hoc solum loquere quod ædificat proximum, nihil autem supervacaneum.

III. Propterea enim tibi os et linguam dedit Deus, ut Deo agas gratias, ut proximum ædifices. Quod si ædificium destruas, melius est silere, et nunquam loqui. Nam manus artificis, quæ pro struendis muris deputatæ, didicerunt destruere, jure excinderentur. Etenim hoc quoque dicit Psalmographus : « Perdet Dominus omnia labia dolosa[2]. » Hoc os est causa omnium malorum, imovero non os, sed qui eo male utuntur. Hinc contumeliæ, maledicta, blasphemiæ, voluptatum fomites et incendia, cædes, adulteria, furta, omnia ex eo nascuntur. Et quomodo, inquit, cædes? A contumelia ad iram, ab ira ad plagas, a plagis ad cædem devenisti. Quomodo adulterium? Hæc vel illa te, inquit, amat, boni quidpiam de te est locuta, robur tuum relaxavit, deinde tibi sic quoque accenditur cupiditas. Propterea dicebat Paulus, « Si quis bonus. » Quoniam ergo verborum multa est profusio, merito dixit indefinite, ut qui illa loqui jusserit, et formam dederit. Quamnam? Si quis ædificat, dicens : aut hoc dicit, ut qui audit, tibi habeat gratiam. Ut puta, scortatus est frater, ne insolenter probro ac contumelia afficias, nec cum ludibrio ei insultes : auditori nihil prodes, sed cum lædis, ut qui clavum ei infixeris. Sed si ei suadeas ea quæ sunt agenda, magnam das ei gratiam. Si erudias ut bona verba eloquatur; si docueris ut neminem maledicto appetat, maxime cum erudis, et ei das gratiam. Si loquaris de compunctione, de pietate, de eleemosyna, hæc omnia molliunt ejus animum. Pro his omnibus fatebitur se tibi habere gratiam. Sed si risum moveris,

[1] Ephes. IV, 29. — [2] Psal. XI, 4.

si turpe locutus fueris, magis accendis. Si laudaris nequitiam, dejicis, et perdis. Sic loquendum; vel ut eos reddat gratiosos ita dixit. Ut enim unguentum dat gratiam iis qui sunt ejus participes, ita etiam sermo bonus. Propterea quidam etiam dicebat, « Unguentum effusum nomen tuum[1], » quod eos faciebat spirare ex bono illo odore. Vides illum quod semper suadet, hoc quoque nunc dicere, ut qui mandet unicuique ædificare proximum pro viribus. Qui ergo aliis hæc suades, multo magis tibi ipsi. « Et nolite contris- » tare, inquit, Spiritum sanctum [2]. » Horribilius hoc et terribilius : quod quidem dicit etiam in Epistola ad Thessalonicenses. Illic enim quoque tale quid dicit : « Nam qui » spernit, non hominem spernit, sed Deum[3]. » Ita hic quoque : Si verbum dixeris contumeliosum, si fratrem percusseris, non illum percussisti, sed spiritum affecisti tristitia. Deinde est etiam accessio beneficii, ut major sit accusatio. « Et nolite contristare, inquit, Spiritum sanctum, » in quo signati estis in die redemptionis [4]. » Is nos fecit gregem regalem : is nos abduxit a primis omnibus, is non permisit nos esse sitos cum iis qui sunt obnoxii iræ Dei, et tu eum tristitia afficis? Vide quomodo illic quidem terribiliter dicit : nam qui spernit, non hominem spernit, sed Deum; hic autem apposite ad pudorem incutiendum. « No- » lite contristare, inquit, Spiritum sanctum, in quo signati » estis. » Hoc signaculum sit in ore : ne sigilla sustuleris. Os spirituale nihil tale loquitur. Ne dicas : Nihil est, si turpe dixero, si hunc aut illum contumelia affecero. Propterea magnum est malum, quoniam nihil esse videtur. Nam quæ nihil esse videntur, facile contemnuntur : quæ autem contemnuntur, etiam augentur; quæ autem augentur, fiunt incurabilia. Os habes spirituale? cogita quod verbum dixe-

[1] Cant. I, 2. — [2] Ephes. IV, 30. — [3] 1 Thess. IV, 8. — [4] Ephes. IV, 30.

ris primum quando es locutus, quanta sit dignitas oris tui. Patrem vocas Deum, et fratrem statim injuria afficis? Cogita undenam Deum vocas patrem. A natura? Sed non potueris. A virtute? Sed nec hoc. Sed unde? A sola benignitate et clementia, a multa misericordia. Quando ergo Deum vocas patrem, non solum hoc cogita, quod facis indigna illa generis nobilitate, contumelia afficiens : sed quod etiam a benignitate et clementia habes nobilitatem generis. Ne eam ergo dedecore afficias, cum eam quidem acceperis a benignitate et clementia : crudelitate autem et sævitia utaris adversus fratres. Deum vocas patrem, et eum contumelia afficis? Sed hæc non sunt filii Dei, Opus filii Dei est inimicis remittere, pro crucifigentibus orare, pro iis qui oderunt sanguinem effundere. Hæc sunt digna filio Dei, inimicos, ingratos, fures, impudentes, insidiatores, eos fratres facere et hæredes, non autem eos qui facti sunt fratres, tanquam mancipia afficere contumelia.

IV. Cogita quænam verba locutum est os tuum, quanam mensa sit dignatum, quænam tangat, quænam gustet, quonam fruatur alimento. Te fratri nihil grave facere existimas illi maledicens? Quomodo ergo vocas fratrem? Si ergo non est frater, quomodo dicis : « Pater noster? » Illud enim, noster, multas significat personas. Cogita cum quibus stes tempore illorum mysteriorum; cum Cherubim, cum Seraphim. Seraphim enim contumelia non afficiunt : sed os eorum unum solum implet munus, nempe Deum laudandi et glorificandi. Quomodo ergo poteris cum illis dicere, « Sanctus, Sanctus, Sanctus, » qui ore usus es ad contumeliam? Dic quæso, si esset vas regium, regiis semper cibis refertum, et ad hoc constitutum; deinde aliquis ex famulis eo uteretur ad stercora, auderet-ne amplius reponere cum vasis quæ sunt ad illa destinata, ipsum stercore repletum? Nequaquam. Hujusmodi res est maledi-

centia, hujusmodi res est contumelia. « Pater noster. » Et quid? est-ne hoc solum? Audi etiam quæ sequuntur. « Qui » es in cœlis. » Statim dixisti, « Pater noster, qui es in cœ- » lis[1], » et verbum te erexit, et menti tuæ alas addidit, et ostendit te patrem habere in cœlis. Nihil agas, nihil dicas ex iis quæ sunt in terra. In supernum illum ordinem te retulit; in chorum illo te inseruit. Cur te deorsum detrahis? apud thronum stas regium, et contumelia afficis? Non extimescis ne rex eam rem existimet contumeliam? Sed si famulus quidem coram nobis conservum verberet, aut contumelia afficiat, etiam si hoc juste faciat, statim increpamus, rem esse contumeliam putantes; tu autem cum Cherubinis stans apud thronum regis, contumelia fratrem afficis? Non vides hæc sancta vasa? Annon ad unum eis semper est opus? Num audet quispiam eis uti ad aliquid aliud? Tu es his vasis sanctior, et multo sanctior. Cur ergo te ipsum polluis et inquinas? Stas in cœlis et contumelia afficis? Cum Angelis versaris, et contumelia afficis? Dominico osculo dignatus es, et contumelia afficis? Deus os tuum ornavit tam multis hymnis angelicis, alimento non utique angelico, sed superangelico, sui osculo et suis amplexibus, et contumelia afficis? Non quæso. Res causa magnorum malorum procul sit ab animo christiano. Dicendo non tibi persuademus, neque tibi pudorem incutimus? Restat ergo ut te terreamus: audi enim Christum dicentem: « Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ » ignis[2]. » Si autem quod est omnium levissimum, gehen- » nam conciliat: qui dicit quæ sunt nimiæ audaciæ, quæ non merebitur? Erudiamus os nostrum ad benedicendum. Ex hoc magnum est lucrum; ex contumelia magnum est damnum. Non sunt hic pecuniæ impendendæ: imponamus ostium, vectem et repagulum; nos ipsos excedamus, si

[1] Matth. VI, 9. — [2] Id. V, 22.

grave aliquod verbum aliquando e nostris dentibus exilierit. Rogemus Deum, rogemus eum qui est affectus contumelia ; ne id nobis indignum censeamus : nos ipsos, non illum, percussimus. Adhibeamus medicamentum, preces, et reconciliationem cum eo qui est affectus contumelia. Si in verbis tantam curam gerimus, multo magis in rebus nobis leges imponamus. Et si habeamus amicos, quicumque tandem sint illi, et quempiam maledicto appetierint, aut injuria affecerint, postula ab ipsis ut pœnas dent. Discamus omnino hoc esse peccatum. Nam cum didicerimus, cito desistemus. Deus autem pacis custodiat mentem et linguam vestram, et muniat tuto muro, nempe sui metu, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri gloria simul cum sancto Spiritu. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT IV.

Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia [1].

I. Quemadmodum [2] in vas et vestimentum immundum nunquam se demiserint apes : ideo enim et suffitibus, et unguentis, bonisque odoribus locum aspergunt, qui harum rerum sunt periti, venisque suave olentibus, et aliis omnibus illinunt calathiscos, in quibus sunt incessuræ exeuntes ex alveis, ne ingratus odor eas rursus abigat ; ita etiam in sancto Spiritu. Vos quoddam et quidem calathiscus est nostra anima parata ad excipienda examina gratia-

[1] Ephes. IV 31. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 180-183.

rum spiritualium ; sed si sit intus bilis et amaritudo, et ira, evolant examina. Propterea beatus hic et sapiens agricola, pulchre purgat vasa nostra, non falcem tenens, neque ullum aliud instrumentum ferreum : et nos vocat ad examen hoc spirituale, ac congregans ipsum purgat precibus, et laboribus, et aliis omnibus. Vide ergo quomodo expurgat et emundat cor nostrum. Expulit mendacium, expulit iram; ostendit rursus quomodo malum radicitus evelli possit. Si mente quidem non simus amari, inquit. Ut enim solet accidere in bile nostra, si modica fuerit, motus etiam parvus efficitur rupto receptaculo. Cum autem vehementia ejus creverit, et mordacior effecta fuerit, vas quod illam prius ferebat, quasi a vehementi igne exesum, non ultra potest illam cohibere, et in definitis terminis continere; sed ab immodica divulsum acrimonia dimittit eam, et sinit egressam totum corpus perdere. Et sicut in urbem importata quædam sævissima et immanissima bellua, quandiu quidem continetur in carceribus, etiamsi efferetur et vociferetur, neminem poterit lædere ; quando autem ira invaluerit, si perfractis quæ interjecta erant repagulis, possit exilire, ingenti tumultu et conturbatione replet civitatem, et omnes abigit. Ita etiam in bili, quandiu quidem continetur suis finibus, nullum nobis magnum infert malum. Postquam autem, rupta quæ eam continebat membrana, nihil vetat quominus de cætero in universam diffundatur naturam, tunc, etiamsi sit res admodum parva in quantitate, propter exuperantem in qualitate vim, omnia alia elementa suo inficit vitio. Nam et invento sanguine, qui est propinquus et loco et qualitate, calorem qui est in illo acriorem efficiens, et quidquid est propinquum, ab ea quæ est in humore symmetria et moderatione terminos transiliens, et bilem reddens, his freta auxiliis, deinceps etiam in alia membra bellum gerit : et deinde cum

omnibus suam indiderit amaritudinem, mutum efficit hominem, et animam expellens, expirare cogit. Cur hæc a nobis omnia adeo exacte et accurate dicta sunt? Ut cum ex sensili amaritudine senserimus intolerabile vitium amaritudinis, quæ cadit sub intelligentiam, et quod toti quæ eam parit animæ primum affert interitum, omnia sursum et deorsum pervertens, vitemus ejus experientiam. Nam ut ipsa totum elementum, ita illa incensis cogitationibus, eum qui captus fuerit abducit in gehennæ barathrum. Ut hæc ergo exacte perscrutantes, hoc malum fugiamus, et belluam frenemus, vel potius radicitus evellamus, pareamus Paulo qui dicit: « Omnis amaritudo, » non, expurgetur, sed, « Tollatur a vobis. » Quid enim opus est ut eæ res mihi negotium exhibeant, et eas teneam? Quid opus est ut custodiam belluam, cum liceat ab anima amandare, et procul abductam abigere? Pareamus ergo Paulo qui dicit: « Omnis amaritudo tollatur a vobis. » Sed proh dolor! quæ nos tenet perversitas? Cum oporteret propter hoc omnia facere, sunt quidam adeo dementes, ut se quoque hac in re beatos censeant, et in malo voluptatem accipiant et glorientur, et alii eos æmulentur. Ille, inquit, est homo acerbus et asper, est scorpius, est serpens, est vipera; terribilem eum existimant. Quid ergo acerbum illum et asperum times, o homo? Ne me lædat, inquit, ne me perdat. Sum illius malitiæ imperitus; timeo ne si me hominem acceperit simplicem, et quæ sunt ejus nihil prævidentem, in suos injiciat laqueos, et suis impediat retibus, ab illo paratis ad nos decipiendos. Nunc rideo. Cur rides? Quoniam hæc sunt verba puerorum timentium, quæ non sunt timenda. Atque neminem quidem ita oportet despicere, neminem ita irridere ut hominem acerbum et malum. Nihil est enim æque imbecillum atque acerbitas: stultos illa facit et amentes.

II. Non videtis quod res cæca sit vitium? Non audivistis quod qui vicino fodit foveam, sibi fodit? Quid ergo? non est timendus animus plenus perturbatione? Siquidem tanquam dæmones et furiosos, oportet etiam acerbos timere, et tanquam stultos; illi enim temere et inconsiderate omnia faciunt; ego quoque id dico; si autem ut qui recte intelligant quomodo sint res gerendæ, in hoc non assentior. Nam ad res administrandas et dispensandas nihil est æque aptum atque prudentia; prudentiam autem nihil æque impedit, atque pravitas et vitium, frausque et insidiæ. Non videtis biliosa corpora quam sint injucunda, cum omnis flos in eis emarcuerit? Quam sint imbecilla et gracilia et inepta ad omnia? Tales etiam sunt hujusmodi animæ. Non est enim animæ alius morbus regius quam vitium et pravitas. Non ergo, non est res fortis ac valida improbitas. Vultis rursus etiam ut exemplo perspicuum faciam id quod dico, adductis vobis imaginibus scelerati hominis et hominis simplicis et non ficti? Sceleratus et vafer erat Absalom, et omnes ad suas alliciebat partes. Vide ergo quanta ejus esset astutia et malignitas. « Circumiens, inquit, di- » cebat: Num est tibi judicium [1]? » volens unumquemque sibi conciliare. David autem erat simplex et non fictus. Quid ergo? Vide amborum finem: vide quanta ille plenus fuit amentia. Nam quoniam non alio spectabat quam ut noceret patri, in aliis omnibus erat excæcatus. Sed non David. « Qui enim ambulat simpliciter, ambulat confiden- » ter [2], » id est, qui curiose nihil quærit, qui nullum malum molitur. Pareamus ergo beato Paulo, et misereamur ac defleamus homines acerbos, et omnia agamus et faciamus, ut ex eorum animis exhauriamus improbitatem. Nam quomodo non est absurdum, cum in nobis insit bilis; etsi utile sit elementum: nam absque bile fieri non potest ut

[1] 2 Reg. xv, 31. — [2] Prov. x, 9.

sit homo, de hac loquor bile elementari. Quomodo inquam, non est absurdum hanc quidem evacuare pro viribus, etiamsi plurimum ab ea juvemur : eam autem quæ est in anima nihili facere, neque studium ponere ut evacuemus, cum minime sit utilis, sed etiam maxime lædat? « Qui vult, inquit, inter vos esse sapiens, stultus fiat ut » sit sapiens [1]. » Audi rursus Lucam quoque dicentem : « Sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cor- » dis, collaudantes Deum, et habebant gratiam ad omnem » plebem [2]. » Annon videmus nunc quoque simplices et non fictos communem honorem assequi ab omnibus? Nemo ei qui est ejusmodi invidet, si res suas reste gerat : nemo ei insultat, si sint ei res adversæ. Sed licet sint ei res secundæ, gratulantur; et si lapsus sit, miserentur. Sin autem homini acerbo successerint quandoque res secundæ, ac si aliquod malum contigerit, omnes ingemiscunt. Sin autem ei fuerint res adversæ, omnes lætantur. Eorum ergo misereamur; habent enim inimicos communes undique circumeuntes. Jacob erat non fictus; sed vafrum et malignum vicit Esaü. « Nam in pravam et malignam animam » non intrabit sapientia [3]. Omnis amaritudo tollatur a vo- » bis : » ne maneant quidem reliquiæ. Nam si hoc motum fuerit, solet ut ab aliqua scintilla integrum intus excitare rogum. Quid sit ergo amaritudo accurate consideremus. Exempli causa sit homo fraudulentus et insidiosus, dolosus, et ad male faciendum paratus, suspiciosus : ab eo semper nascitur ira et indignatio. Fieri enim non potest ut tranquillus sit ejusmodi animus. Nam iræ et indignationis radix est acerbitas et amarulentia : qui est ejusmodi, et ad gravem iram propensus, nunquam remittit animum, ut qui sit semper cogitabundus, semper tristis. Nam ipsi, ut dixi, primi sua mala sentiunt. « Et clamor, » inquit.

[1] 1 Cor. III, 18. — [2] Act. II, 46, 47. — [3] Sap. I, 3.

Curnam tollis etiam clamorem? Nam cum, qui est mitis, oportet esse talem. Clamor enim est equus ferens ascensorem, nempe iram et indignationem. Equum impedi, et evertisti ascensorem. Audiant hæc maxime mulieres, quæ in re qualibet clamant et vociferantur. In uno solo utile est clamare, nempe in prædicando et docendo, nusquam autem alibi, neque in precatione. Et si vis per res ipsas discere : nunquam clames, et nunquam irasceris : ecce modum evacuandæ iræ. Sicut enim fieri non potest ut qui non clamat irascatur, ita fieri non potest ut qui clamat non irascatur. Ne mihi enim objeceris gravi ira percitum, acceptæque injuriæ memorem, et qui est ipsa per se amarulentia et bilis. Nos hic loquimur de hujus vitii prompta subreptione.

III. Ad hoc itaque non parum confert erudiisse animam, ut nunquam clamet et vociferetur. Iræ pennas amputas, si auferas clamorem : cordis tumorem comprimis. Sicut enim fieri non potest ut luctetur, qui manus non contra quempiam sustulerit, ita fieri non potest ut qui non clamat irretiatur. Liga manus pugilis, et jube pugnare; sed non poterit. Sic neque ira. Clamor autem etiam eam quæ non est excitat : et maxime hinc cito capitur genus mulierum, quæ quando irascuntur ancillis, totam domum implent suo clamore. Sæpe autem si domus ædificata sit in angiportu, omnes qui transeunt, audiunt eam clamantem, et ancillam ejulantem. Quidnam fuerit turpius et magis indecorum quam audire fletus et ejulatus? Omnes statim prospicientes quid illic factum sic interrogant. Illa, inquiunt, ancillam suam verberat. Quidnam hoc fuerit impudentius? Quid ergo? non oportet verberare? Non hoc dico, oportet enim; sed nec assidue, nec supra modum, nec pro sibi factis injuriis; quod semper dico, si in ministerio fuerit aliquid delictum : sed si animam ipsa suam

lædat. Si pro hac causa eam verberes; laudabunt omnes, et nemo reprehendet. Sed si pro rebus tuis, damnabunt omnes sævitiam et crudelitatem. Et quod est omnium turpissimum, sunt adeo feræ et truces ut ita flagris cædant, ut ne ipso quidem die extinguantur vibices. Nudatis enim puellis et marito ad hoc vocato, ad lecticas sæpe alligant. Hei mihi! non tibi eo tempore venit in mentem memoria gehennæ? sed nudas puellulam, et ostendis marito, et non vereris ne te condemnet? et eum magis irritas, et minaris te eam vincturam, cum miseram et infelicem prius innumerabilibus maledictis appetieris, Thessalidem (10), fugitivam, prostitutam eam appellans. Ira enim ne ori quidem suo sinit parcere, sed unum spectat quomodo eam ulciscatur, et iamsi seipsam probro afficiat. Et post hæc omnia tanquam tyrannus quispiam præsidet, et vocat pueros, et cum stolidum maritum illic stiterit, eo tanquam lictore utitur. Hæc-ne fieri oporteret in ædibus Christianorum? At est, inquit, pravum genus audaxque et impudens, et quod non potest corrigi. Ego quoque id scio. Sed licet aliter componere ac corrigere, metu, minis, verbis, quæ illam magis possunt mordere, et te liberare a dedecore. Locuta es verba turpia, cum sis ingenua, et non magis illam quam te ipsam dedecoras? Deinde si oporteat venire ad balneum, sunt vibices in ejus nudæ tergo, et crudelitatis circumfert indicia. At est, inquit, servorum genus intolerandum, si fiat eis remissio. Ego quoque id scio. Sed aliter, ut dixi, eos converte, non solum flagris, et metu, sed etiam blanditiis et beneficiis. Tua est soror si sit fidelis. Cogita quod tu sis domina, et illa tibi ministret. Si sit ebriosa, aufer occasiones ebrietatis; voca maritum, et admone. Annon vides quam sit turpe verberari mulierem? Qui adversus viros latis legibus innumerabilia statuerunt, ustiones, quæstiones et tormenta, raro

mulierem suspendunt, sed ad impingendam usque alapam iram sistunt. Tanta autem usi sunt adversus naturam verecundia, ut ne cum necessitas quidem postulat eam suspendant, maxime si prægnans sit; est enim viro dedecus verberare mulierem. Si autem viro, multo magis ei quæ est ejusdem sexus. Hinc fiunt viris exosæ mulieres. Quid ergo quando scortatur? Junge eam matrimonio; amputa occasiones scortationis; ne sinas eam deliciis et luxu diffluere. Quid vero si furetur? Custodi et observa. O hyperbolen! ego ero, inquit, custos? O amentiam! Cur rogo non eris custos? Nonne ejusdem animæ, cujus tu, est particeps? Nonne eisdem a Deo est dignata? Nonne eadem mensa fruitur? Nonne tecum habet communem generis nobilitatem? Quid si est, inquit, maledica, et conviciatrix, loquax et ebriosa? Quot autem mulieres liberæ sunt ejusmodi? Omnia autem mulierum vitia et delicta ferre viros jussit Deus. Dummodo, inquit, non sit scortum, cætera omnia fer delicta et vitia. Etiamsi sit ebriosa, etiamsi maledica, etiamsi loquax, etiamsi invida, etiamsi sumptuosa, etiamsi consumens facultates, habes vitæ sociam. Componere vitam necesse tibi est. Ideo tu es caput: compone ergo, fac quod tuum est. Etiamsi maneat ejusmodi ut non possit corrigi; etiamsi furetur, serva quæ sunt tua: ne illam adeo crucies. Si sit loquax, os ei obstrue. Hoc est summæ philosophiæ. Nunc autem quædam veniunt eo sævitiæ et absurditatis, ut caput detegant, et ancillas trahant capillis.

IV. Cur omnes erubuistis? Non omnibus hæc dicuntur, sed iis quæ ad tantam trahuntur feritatem. Mulier ne sit detecta, inquit Paulus. Tu autem omnino velum aufers? Vides quomodo te ipsam contumelia afficis? Atque si tibi quidem nudo capite appareat, eam rem dicis contumeliam. Tu autem ipsam nudans, nihil grave esse dicis?

Deinde, inquit, quid si non corrigatur? Virga et plagis eam castiga. Quot autem habes tu vitia et delicta, et non corrigeris? Hæc a nobis nunc non dicta sunt pro illis, sed pro vobis quæ estis liberæ, ut nihil faciatis indecorum, neque turpe: ne vos ipsas lædatis. Si in his domi erga ancillam fueris erudita, et si mitis, et non gravis ac molesta, multo magis talis eris erga virum. Nam si cum in tua sit potestate, nihil tale facere deprehendaris, multo magis nihil tale facies, quando quidpiam prohibebit. Quo fit ut quæ in ancilla exercetur philosophia, multum vos juvet ad conciliandam maritorum benevolentiam. « Nam qua »mensura mensi fueritis, eadem rependetur vobis[1]. » Impone ori frenum; et si te exercueris ut forti et generoso animo feras ancillam molestam ac difficilem, nec eam quæ est tibi par honore, ne si sit quidem contumeliosa, ægre feres: non ægre ferens autem, te recte in summa gesseris philosophia. Sunt etiam quædam quæ addunt juramenta. Nihil est autem turpius quam ea quæ sic irascitur. Quid viro, inquit, si fuco utatur? Hoc prohibe, et ego tibi assentiar. Prohibe autem a te incipiens, non tantum metu, quantum exemplo. Sis in omnibus exemplar archetypum. « Et blasphemia, inquit, tollatur a vobis. » Vide quomodo procedat malum. Amarulentia peperit iram, ira indignationem, indignatio clamorem, clamor blasphemiam; id est, maledicta: blasphemia demum plagas, plagæ vulnera, hæc mortem. At nihil horum voluit dicere Paulus, sed hoc tantum: « Tollatur cum omni malitia. » Quid est illud, cum omni malitia? Omnis enim malitia in hoc desinit. Sunt enim quidam sicut canes mordentes latenter, qui accedenti quidem non allatrant, neque eum ægre ferunt; blandientes autem, et lenitatis ostendentes speciem, cum non sibi cavente apprehenderint, eis dentes infigunt. Ii sunt graviores quam qui apertas suscipiunt inimicitias.

[1] Matth. VII, 2.

Quoniam ergo sunt homines quoque canes, neque clamantes, neque irascentes, neque ægre ferentes minantur : sed clam dolos consuentes, et mala struentes innumera, et rebus ipsis et factis ulciscentes, hos quoque subindicavit. « Tollatur, inquit, a vobis cum omni malitia. » Ne verbis » quidem parcas, factis autem ulciscaris. » Ego ideo linguam castigavi, et ejus clamorem amputavi, ne vehementiorem rogum accenderet. Si autem etiam absque clamore eadem facis, et intus alis rogum et carbones, quid tibi prodest silentium? An nescis incendia illa esse gravissima, quæ cum intus alantur, non apparent singulis qui foris circumsistunt? et vulnera quæ non apparent in superficie, et febres quæ interna adurunt? Ita etiam ira illa est gravior, quæ depascit animam. Sed ipsa quoque, inquit, tollatur cum omni malitia, et parva et magna. Ei ergo parcamus, et omnem tollamus amaritudinem et malitiam : ne tristitia afficiamus Spiritum sanctum. Auferamus radicitus amaritudinem, eam abscindamus. Nihil boni neque sani oriri poterit ex amara anima : sunt omnia calamitates, omnia lacrymæ, omnia lamentationes, luctus et ejulatus. Non videtis quomodo aversemur bestias quæ clamant? ut leonem, ursum ; sed non ovem. Non est enim illic clamor, sed vox quædam mitis. Porro ex instrumentis quoque musicis, quæcumque clamant, sunt ad sonum injucundiora, ut tympana et tubæ : quæ autem non ita sonitum edunt, sed molliunt, ea sunt jucunda, ut tibia, cithara, et fistulæ. Sic nostram quoque componamus animam, ut non clamet, et ita poterimus etiam superare iram, et ea amputata ipsi primi fruemur tranquillitate, et ad tranquillum portum navigabimus : quem detur nobis omnibus consequi, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

CAPUT IV.

Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus donavit vobis[1].

I. Non sufficit liberari a vitio, si oportet assequi regnum cœlorum, sed etiam multo virtutum opus est exercitio. Nam ut a gehenna quidem liberemur, abstinere oportet a sceleré; ut autem regnum assequamur, virtus est amplectenda. An nescistis quod in externis etiam judiciis, quando facta examinantur, et ad concionem convenit tota civitas, ita fiat? In externis enim judiciis vetus erat mos, ut corona coronaretur aurea, non qui nihil mali fecerat civitati, hoc enim solum sufficit ad non dandas pœnas, sed etiam qui magnis eam affecerat beneficiis. Sic oportebat duci ad hunc honorem. Sed nescio quomodo propemodum me effugit, quod vobis maxime necesse erat dicere. Hujus enim divisionis primam pono partem, parva quadam adhibita correctione. Nam quoniam dixi, quod ne cadamus in gehennam, sufficit nobis recessus a malo, interim dum dico, mihi venerunt in mentem quædam minæ terribiles supplicium inferentes, non iis qui mali quidpiam admiserunt, sed eos punientes qui boni aliquid prætermiserunt. Quænam autem eæ sunt? Cum advenerit, in-

[1] Ephes. IV, 31, 32.

quit, dies ille terribilis, quo se sistere oportet, in tribunali sedens Judex, ovibus quidem statutis a dextris, hœdis vero a sinistris, ovibus quidem dicet : « Venite » benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum a » constitutione mundi; esurivi enim, et dedisti mihi ad » comedendum [1]. » Hoc præclare. Oportebat enim eos tantæ benignitatis hanc accipere remunerationem. Quod autem qui egentibus non impertierunt ex iis quæ ipsi habebant non solum ita puniantur ut priventur bonis, sed etiam ad ignem gehennæ transmittantur, hoc quamnam habet rationem? Habet autem hoc quoque non minus congruentem, quam illud prius, rationem. Nam per hoc erudimur, quod qui bona quidem fecerunt, fruentur bonis quæ sunt in cœlis. Ii vero in quos non cadit reprehensio quod aliquid mali fecerint, aliquid autem boni præterniserunt, cum iis qui mala fecerunt, abducentur in ignem gehennæ. Nisi quis dicat quod bonum non fecisse est pars vitii; hoc enim est otii, otium autem est pars vitii, vel potius non pars, sed occasio et parva radix. Nam omne vitium docuit otium. Ne ergo insipienter has proferamus interrogationes. Qui nihil vel mali vel boni fecit, quemnam locum accipiet? Etenim bonum non fecisse, hoc est fecisse malum. Nam dic mihi, si quem habeas famulum, qui neque furetur, neque sit contumeliosus, neque contradicat, et ab ebrietate abstineat, ab aliisque omnibus, sed perpetuo sedeat otiosus, et nihil faciat ex iis quæ famulus debet hero præstare, non eum cædes flagris, non torquebis? Etiam, inquies. Atqui nihil mali fecit. Hoc ipsum ergo est malum. Sed, si placet, deducamus orationem etiam ad reliquam vitam. Sit aliquis agricola, qui nostris facultatibus nihil mali afferat, neque insidietur, neque furetur, solum autem vinctis manibus domi

[1] Matth. xxv, 34, 35.

sedeat, neque seminans, neque sulcum proscindens, neque boves jungens, neque vitem colens, neque aliquod aliud opus faciens in terra colenda; annon eum castigabimus? Atqui nullam fecit injuriam, neque habemus crimen cujus eum arguamus. Sed is hoc ipso facit injuriam. Nam communi rationi facit injuriam, ut qui suum munus non conferat. Quid vero, si unusquisque ex opificibus et artificibus nemini noceat neque ex iis qui sunt alterius, neque ex iis qui sunt ejusdem artis; solum autem sit otiosus; annon sic nobis tota vita perit et interit? Vis etiam orationem deducamus in corpus? Manus ergo caput non feriat, neque linguam excindat, neque oculum effodiat, neque aliquid aliud tale malum faciat, solum maneat otiosa, et suum munus toti corpori non impleat, annon præstat eam excindi, quam circumferre otiosam, et toti corpori perniciem afferentem? Quid vero si os manum non exedat, neque corpus mordeat, sed quæ sunt ab ipso facienda omnia prætermittat, annon esset satius ipsum esse obstructum? Si ergo et in famulis, et in opificibus, et in toto corpore magna est injuria, non solum aliquid mali fecisse, sed etiam in bonis defecisse, multo magis hoc fuerit in corpore Christi.

II. Propterea beatus quoque Paulus nos abducens a vitio et improbitate, deducit ad virtutem. Quid enim, dic quæso, juvat quod omnes spinæ sint amputatæ, si non sint sparsa bona semina? Ad idem enim damnum rursus redibit labor, si manserit imperfectus. Propterea Paulus quoque nostri curam gerens, non ad malorum usque amputationem et ablationem sistit præcepta, sed etiam hortatur ut cito fiat bonorum plantatio. Nam cum dixisset: « Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et » blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia, » subjunxit: « Estote autem invicem benigni, misericordes,

» donantes invicem. » Hi enim sunt habitus et affectiones. Nec sufficit ab altero recessus, ut nobis alterius habitum rursus constituamus ; sed rursus opus est quodam motu, et non minori alacritate quam in fugiendis malis, ut in bonorum simus possessione. Etenim in corpore, si niger fuerit liberatus ab hac qualitate, non protinus factus est albus. Imovero non in naturalibus id quod dicitur agitemus, sed exemplum adducamus in iis quæ fiunt ex animi instituto et libero arbitrio. Qui non est inimicus, non est omnino amicus : sed est aliquid medium, quod nec inimicitiarum, neque amicitiæ, in quo maxime sunt plures apud nos homines. Qui non lacrymatur, non etiam omnino ridet, sed est medius status. Ita hic quoque : qui non est amarus, non tamen est comis et benignus ; neque qui non est iracundus, est mitis et misericors. Sed alio rursus studio opus est, ut hoc bonum acquiramus. Vide autem quam convenienter legi optimæ agriculturæ beatus Paulus terram sibi creditam ab agricola, expurgat et operatur. Sustulit semina adulterina, de cætero rogat ut veras et sinceras plantas teneat. « Estote, inquit, benigni. » Nam si spinis evulsis terra maneat otiosa, feret rursus herbas inutiles. Quamobrem ejus quies et otium est præoccupandum bonorum seminum et plantarum dejectione. Sustulit iram, posuit benignitatem : sustulit amaritudinem, posuit misericordiam. Exsecuit vitium et blasphemiam ; plantavit veniam. Hoc enim est illud, donantes invicem. « Estote, » inquit, propensi ad ignoscendum. » Hæc enim gratia est major quam quæ est in pecuniis. Nam qui remittit pecunias ei qui ab ipso accepit fœnori, bonum quidem facit opus et admirabile : sed pervenit ad corpus usque gratia, etiamsi sibi reddit remunerationem in donis spiritualibus, et quæ spectant animam. Qui autem condonat peccata, et suam juvat animam, et illius qui veniam est assecutus.

Hoc enim modo non solum se ipsum, sed illum quoque facit mitiorem et modestiorem. Non enim ita eos qui injuriam fecerunt persequentes, ut eis condonantes, eorum mordemus animos, pudorem incutientes. Nam illo quidem modo neque nobis ipsis, neque illis prosumus, sed utrisque obsumus, ut qui non secus atque Judæorum principes, persequamur remunerationem, et in illis iram accendamus. Sin autem lenitate et clementia rependamus injuriam, soluta omni ejus ira, apud ipsum sedere fecimus judicium, pro nobis ferens sententiam, et gravius ipsum quam nos condemnans. Se ipsum enim condemnabit, et omnem quæret occasionem, per quam cum majori mensura reddet lenitatis et patientiæ partem quæ fuit sibi data fœnori: ut qui sciat quod si par quidem reddiderit, eo tamen est inferior quod non ipse cœperit, sed eo quod exemplum a nobis acceperit, minus ferens. Studium ergo ponet ut semina superet mensura, ut detrimentum quod patitur ex eo quod secundus venerit ad remunerationem, tollat exuperatione remunerationis, et quod ex tempore factum est detrimentum ejus qui prius male passus est, id commune faciat ex summa lenitate et clementia. Nam homines, quando sunt grati et memores beneficii, non tam ingemiscunt ob mala, quam ob bona quæ acceperunt ab iis qui sunt affecti injuria. Etenim illud nequitia, hoc opprobrio et risu plenum est, cum is qui beneficium accepit, non rependit. Nam hoc quidem habet laudem, plausum et commendationem ab omnibus, quod male passus par pari non reddiderit. Propter hoc maxime mordentur. Quamobrem si velis ulcisci, hoc modo ulciscere. Mala rependе bonis, ut et eum reddas debitorem, et admirabili vincas victoria. Male passus es? bene fac: ita inimicum ulciscere. Nam si illum quidem persequaris, omnes et te et illum similiter vituperant. Sin autem feras, aliter tibi quidem

applaudent, et te admirabuntur; illum autem accusabunt.

III. Quid autem majus fieri potuerit inimico, quam videre inimicum esse in admiratione apud omnes et ei applaudi? Quid inimico acerbius, quam videre se probro et contumelia affici ab omnibus, vidente inimico? Si ipsum ulciscaris, et fortasse damnaris, et tu solus ulciscceris. Sin autem ei remittas, omnes pro te ipsum ulciscuntur : quod quidem est gravius quam male pati, quod scilicet inimicus habeat tam multos qui ipsum ulciscuntur. Si tu quoque os aperias, illi tacebunt. Sin autem tu taceas, non utique uno ore, sed aliorum feries innumerabilibus, et magis ulciscceris. Et te quidem probro et contumelia appetentem, multi accusant; dicunt enim esse verba affectus. Quando autem qui nulla affectus est injuria in eum probra ingerit et contumelias, tunc ultio est maxime libera ab omni suspicione. Quando enim qui nihil grave sunt passi, propter summam tuam lenitatem, tanquam injuria affecti simul dolent et commiserantur, ab omni suspicione pura hæc vindicta. Quid vero, inquit, si nullus ulciscatur? Fieri non potest ut homines sint lapidei, et non admirentur videntes tantam philosophiam. Et si tunc non ulciscantur, postea tamen id faciunt re perpensa : illum irrident et maledictis appetunt. Quod si nullus alius te admiretur, ille ipse te omnino admirabitur, etiamsi non dicat. Ejus enim quod bonum et honestum est judicium, etiamsi venerimus in ipsum vitii profundum, manet incorruptum, nec potest perverti. Nam cur existimas Dominum nostrum Jesum Christum hæc dicere: « Si quis te percusserit in dexteram » maxillam tuam, præbe ei et alteram [1]? » Nonne quoniam si quis fuerit lenis et patiens, eo majorem et sibi et illi attulerit utilitatem? Propterea et aliam jussit obvertere, ut ejus qui irascitur impleat cupiditatem. Quis enim est adeo

[1] Matth. v, 39.

ferus ut jam pudore non suffundatur? Canes dicuntur hoc facere : si latrent et invadant, is autem cui allatrant, se supinum abjecerit et nihil fecerit, totam iram extinguit. Si ergo illi cum qui ab ipsis paratus est pati reverentur, multo magis genus humanum quod est magis particeps rationis. Sed operæ pretium est non præterire id quod nuper venit in mentem, et adductum est in testimonium. Quid hoc est? Dicebamus de Judæis et eorum principibus, quod arguerentur ut qui persequerentur similis pœnæ relationem et talionem : etsi lex eis permittebat, oculum pro oculo, dentem pro dente [1]. Sed non ut alter alterius oculos effoderent, verum ut metu patiendi, cohibita faciendi audacia, neque aliquid mali facerent aliis, neque ipsi paterentur ab aliis. Propterea dixit : « Oculum pro oculo : » ut illius ligaret manus, non ut tuas contra educeret; non ut solum arceret oculorum tuorum noxam, sed ut etiam illius oculos salvos conservaret. Sed quod quærebam, quanam de causa cum eis concessa esset ultio, arguebantur qui ea usi sunt? Quidnam hoc est? Hic dicit injuriæ acceptæ memoriam. Nam concedit quidem ut qui passus est statim agat, illum, ut dixi, retinens ac reprimens; non permittit autem injuriæ acceptæ esse memorem. Non est enim id amplius iræ, neque ferventis impetus, sed meditati sceleris. Deus autem iis ignoscit, quos arripuit insolentis contumeliæ insultus, et ad ultionem sunt incitati. Ideo dicit : « Oculum » pro oculo. » Et rursus : Viæ eorum qui sunt injuriæ memores, sunt ad mortem. Si vero ubi licebat oculum eruere pro oculo, tantum proponitur supplicium iis qui acceptæ injuriæ sunt memores, quanto magis iis quibus jussum est se præbere paratos ad patiendum? Ne simus ergo injuriæ memores, sed iram extinguamus, ut digni censeamur qui ejus consequamur misericordiam. Nam qua, inquit, men-

[1] Exod. xxi, 24; Levit. xxiv, 20; Deut. xix, 21; et Matth. v, 38.

sura metimini, ea vobis rependetur, et in quo judicio judicatis, judicabimini. Simus igitur erga conservos misericordes ut et eos, qui sunt in præsenti vita, laqueos effugiamus, et in die futuro ab eo veniam assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, nunc et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

CAPUT V.

Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis [1].

I. Præterita majorem vim habent quam futura, et videntur esse admirabiliora et credibiliora. Et ideo Paulus adhortationem ex iis facit quæ fuerunt. Nam illa quidem majorem vim habent propter Christum. Nam dicere : « Remitte et remitte» tur tibi; » et, « Si non remiseritis, non remittetur vobis, » si dicatur quidem viris philosophis et futura credentibus, multum potest. Paulus autem non ex his solum incutit pudorem, sed etiam ex iis quæ fuerunt. Nam illud quidem est fugere supplicium; hoc autem esse boni alicujus participem. Imitare Christum, inquit : hoc solum sufficit ad exhortandum ad virtutem, Deum imitari. Hoc autem est

[1] Ephes. IV, 32, et V, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIX, p. 196-202.

majus illo, nempe, « Qui solem facit oriri super malos et » bonos, et pluit super justos et injustos. » Non enim dixit solum ut Deum imitemur; sed in iis in quibus beneficio afficimur, vult nos inter nos habere viscera patrum. Viscera enim hæc dicuntur humanitas et miserationes. Nam quoniam fieri non potest ut cum simus homines, nec molesti simus, nec molestia afficiamur, secundum invenit medicamentum, ut dona nobis mutuo conferamus, « Do- » nantes, inquit, invicem. » Atqui minime sunt paria : nam si tu nunc quidem dones ac gratificeris, ille rursus tibi donabit et gratificabitur; Deo autem nihil donasti. Et tu quidem conservo; Deus autem servo et inimico, et ei qui ipsum odit. « Sicut et Deus, inquit, in Christo donavit no- » bis. » Hoc quoque magnum habet ænigma. Non simpliciter, inquit, sine periculo nobis donavit, sed cum periculo Filii. Ut tibi ignosceret, sacrificavit Filium. Tu autem sæpe videns condonationem esse sine periculo et sine sumptu, non facis. « Estote ergo imitatores Dei sicut filii charissimi, » et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, » et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam » Deo in odorem suavitatis. » Ne autem existimes rem esse necessitatis, audi quid dicat, « Se ipsum tradidit; » ac si diceret : Cum esses inimicus, Dominus te dilexit, tu dilige amicum. Imovero nec sic poteris; cæterum fac ut potes. Papæ! quid hac voce potuerit esse beatius? Etiamsi regnum dixeris, etiamsi quodlibet, non sunt paria. Deum imitaris, Deo assimilaris, quando illi condonaveris. Magis sunt condonanda peccata quam pecuniæ. Nam pecunias quidem si condonaris, Deum non imitaris : peccata autem si condonaris, imitaris Deum. Sed quomodo poteris dicere; Sum pauper, nec possum condonare, quando etiam quæ potes condonare, non condonas? Hoc-ne putas esse

[1] Matth. v, 45.

damnum, annon magis divitias, facultates et copias? Estote ergo imitatores Dei. Ecce alia quoque generosior exhortatio. Sicut filii charissimi, inquit. Aliam habetis necessitatem ejus imitandi, non solum eo quod sitis affecti beneficiis, sed et quod facti sitis filii. Tanquam filii charissimi. Nam quoniam non omnes filii imitantur patres, sed qui sunt dilecti, propterea dicit, «Tanquam filii » dilecti. Ambulate in dilectione. » Ecce omnium fundamentum. Hæc si sit, non est ira, nec indignatio, nec clamor, nec blasphemia, sed sublata sunt omnia. Et ideo caput et summam ponit posterius. Undenam factus es filius? Quoniam fuit tibi condonatum. Ex eo fundamento ex quo dignatus es tanto honore, ex eodem etiam condona proximo. Dic mihi autem : Si quis te cum esses vinctus, et obnoxius malis innumerabilibus, adduxit ad regiam. Vel potius hoc dimittamus : Si quis te febricitantem et animo deficientem aliquo juvisset medicamento, annon ipsum prætulisses omnibus, et ipsum nomen medicamenti? Nam si in tempora et loca per quæ accepimus utilitatem ita affecti sumus sicut in nostras animas, multo magis in res ipsas. Sis amator charitatis, per ipsam assecutus es salutem, per ipsam factus es filius : et si potueris alteri afferre salutem, non eodem uteris medicamento, et hortaberis omnes, « Remit- » tite, ut remittatur vobis? » Hoc est gratorum animorum et beneficii memorum, ita adhortari est ingenuorum et generosorum. « Sicut et Christus dilexit nos, » inquit. Tu parcis amicis, ille inimicis. Est ergo multo majus quod factum est a Domino. Illud enim, « Sicut, » ubinam conservatur? annon perspicuum quod si bene faciamus inimicis? « Et » tradidit semetipsum oblationem et hostiam Deo in odo- » rem suavitatis. » Vides quod passum esse pro inimicis est odor suavis, hostia grata et accepta? etiamsi fueris mortuus, tunc eris hostia : hoc est Deum imitari. « Fornicatio

» autem et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur » in vobis, sicut decet sanctos [1]. » Dixit de amara affectione, nempe de ira; venit ad minus malum. Nam quod concupiscentia sit minus malum, audi etiam Moysem dicentem in Lege, primum : « Non occides, » quod est iræ : et deinde, « Non mœchaberis, » quod est concupiscentiæ. Sicut enim amaritudo, et clamor, et omnis malitia, et blasphemia, et quæ sunt hujusmodi, sunt animi et irascendi facultatis; ita et concupiscendi facultatis, fornicatio, immunditia, et avaritia. Nam eadem re amamus pecunias et corpora. Sed sicut illic amputavit clamorem, ut qui sit iræ vehiculum, ita nunc quoque obscœnum sermonem et scurrilitatem, quæ est vehiculum scortationis : « Et turpi- » tudo, et stultiloquium, et scurrilitas, quæ ad rem non » pertinent : sed magis gratiarum actio [2]. » Ne dixeris urbana, nec turpia, nec feceris, et flammam extingues. « Nec » nominetur, inquit, in vobis. » Hoc est, ne usquam quidem appareat.

II. Hoc etiam dicebat scribens ad Corinthios : « Omnino » auditur inter vos fornicatio [3]; » hoc est, Sitis omnes mundi. Sermones enim sunt viæ rerum. Deinde ne videatur esse gravis et importunus, et excindere urbanitatem, subjunxit etiam causam : « Quæ ad rem non pertinent, » nobis, inquit, sed magis gratiarum actionem. Quid prodest aliquid urbanum dicere? Solum moves risum. Dic mihi. Sutor faciet-ne aliquid ex iis quæ ad artem suam non pertinent, aut possidebit aliquod ejusmodi instrumentum? Nequaquam. Nam quæ non sunt in usu, ea nihil ad nos. Nullus sit sermo otiosus : nam ab otioso sermone in absurdos et importunos decidimus. Non est præsens tempus diffusæ lætitiæ, sed luctus, afflictionum, et ejulatus. Tu autem in dictis facetis tempus teris. Quis athleta stadium ingressus, missa

[1] Ephes. v, 3. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. v, 1.

sollicitudine decertandi cum adversario, urbana et faceta verba loquitur? Instat diabolus, circuit, ululans, quærens ut rapiat, omnia movet, et in caput tuum vertit omnia, et molitur ut te e nido ejiciat, dentibus stridet, rugit, ignem spirat adversus tuam salutem : et tu sedes urbana et faceta verba dicens, et stulta loquens, et quæ ad rem non pertinent proferens? Recte-ne ergo poteris eum superare? Ludimus, o dilecti. Vis discere quænam sit sanctorum vitæ agendæ ratio? Audi Paulum dicentem : « Per triennium » nocte et die non cessavi cum lacrymis monens unum-» quemque vestrum[1]. » Si autem pro Milesiis et Ephesiis tanto usus est studio, non urbana loquens, sed cum lacrymis afferens admonitionem, quid de aliis dixeris? Audi etiam quid dicat Corinthiis : « Ex multa tribulatione et an-» gustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas[2]. » Et rursus : « Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scan-» dalizatur, et ego non uror[3]? » Audi etiam eum alibi dicentem, et quotidie, ut ita dicam, ex mundo migrare cupientem : « Nam et nos qui sumus in hoc tabernaculo, » ingemiscimus[4]. » Tu autem rides, et ludis? Est tempus belli, et tu ea tractas quæ sunt eorum qui ducunt choros? Non vides vultus eorum qui bellum gerunt, quam sint tristes, quam contracti? Supercilium enim eorum est terribile et plenum horrore. Vides oculum severum, cor excitatum, vibrans et exiliens, mentem contractam, trementem, sollicitam et anxiam, multam modestiam aptamque ac decoram moderationem, multum silentium in exercitibus ; non dico ut nullum verbum dicant turpe, sed neque loquantur omnino. Nam si ii qui bellum gerunt adversus hostes sensiles, et a verbis nihil lædantur, tanto utuntur silentio, tu qui et in verbis bellum habes, et majorem belli partem, hanc partem tibi sinis esse nudam?

[1] Act. xx, 31. — [2] 2 Cor. II, 4. — [3] Id. XI, 29. — [4] 2 Cor. V, 4.

An ignoras quod hinc nobis plurimæ parantur insidiæ? Ludis, deliciaris, facetaque et urbana dicis, et risum moves, remque nihil existimas? A lepidis et urbanis dictis quot perjuria, quot damna, quam multa verba turpia et obscœna? At non sunt, inquit, ejusmodi dicta urbana? Sed audi : omnem urbanitatem et dicacitatem expellit : tempus belli, et pugnæ, vigiliæ, custodiæ, armaturæ et aciei instruendæ. Nullum locum hic habere potest tempus risus : hoc enim est tempus mundi. Audi Christum dicentem : « Mundus gaudebit, vos autem contristabimini[1]. » Christus in crucem actus est propter tua mala : tu autem rides? Impactæ sunt illi alapæ et colaphi, et tam multa passus est propter tuam calamitatem, et quæ te comprehenderat tempestatem : tu autem degis in deliciis. Et quomodo non eum magis irritas? Sed quoniam videtur quibusdam res esse indifferens, quam quidem cavere est admodum difficile, age de eo parum disseramus, docentes quantum sit malum. Hoc est enim opus diaboli, efficere ut despiciantur quæ sunt indifferentia. Atque primum quidem si esset indifferens, ne sic quidem ipsum oporteret despicere, scientem quod ex eo multa nascantur mala, crescantque et sæpe desinant in scortationem. Quod autem non sit indifferens, inde est perspicuum. Videamus ergo unde nascatur : vel potius videamus cujusmodi oportet esse sanctum, mitem, mansuetum, lugentem, lamentantem, afflictum. Qui ergo dicit urbana et faceta, non est sanctus : etiamsi sit Græcus, is est ridiculus. Iis solis qui sunt in scena hæc permittuntur. Ubi est turpitudo, illic est etiam scurrilitas. Ubi est risus importunus, illic est etiam scurrilitas. Audi Prophetam dicentem : « Servite » Domino in timore, et exultate ei cum tremore[2]. » Nam scurrilitas mollem efficit animam, pigramque, attollit et

[1] Joan. XVI, 20. — [2] Psal. II, 11.

excitat, multaque probra parturit et contumelias, et bella facit.

III. Quid vero, annon relatus es inter viros? Fac ut cessent quæ sunt parvuli; sed famulum quidem tuum non vis in foro dicere quæ sunt inutilia; tu autem qui dicis te esse Dei famulum, in foro loqueris urbana scurrilia. Præclare quidem agitur si in sobriam animam furtim non irrepatur, lætitia autem diffusam quis non capiet et expugnabit? Ipsa a se ipsa configetur, nec opus erit insidiis et insultu diaboli. Ut autem discas, vide etiam ipsum nomen. Scurrilis dicitur, qui est varius, omnigenus, instabilis, facilis ac levis, et in omnes se vertens species. Hoc autem longe abest ab iis qui petræ serviunt. Is facile vertitur et mutatur : oportet enim eum et figuram, et verbum, et risum, et incessum, et omnia imitari; quinetiam oportet eum excogitare scommata et dicteria. Nam eo quoque ei opus est. Procul autem est a Christiano comicis dictis incessere : et necesse est ei, qui scurrilibus dictis utitur, supervacaneas suscipere inimicitias eorum qui temere dicteriis irridentur, sive adsint, sive absentes audierint. Si res est pulchra et honesta, cur relinquitur mimis? Mimus evadis et non te pudet? Cur liberis puellis vestris hoc facere non permittitis? Annon statuitis rem esse inhonesti, non modesti viri? Magna mala habitant in anima quæ verba usurpat scurrilia et faceta, magna dissolutio, et hic solitudo : hiat compago, marcessit ædificium, exterminatur timor, abest pietas. Habes linguam, non ut comicis dictis incessas, sed ut Deo agas gratias. Non vides Moriones, qui γελωτοποιοὶ dicuntur quod risum moveant, et vulgo vocantur κόρδακες (1)? Isti sunt εὐτράπελοι, id est, scurriles et faceti. Expellite, rogo, a vestrarum animarum finibus ingratam hanc gratiam. Res est parasitorum, mimorum, saltatorum, prostitutarum mulierum. Procul sit ab anima libera, pro-

cul ab ingenua, et procul a servis. Si quis est infamis, si quis turpis et obscœnus, is est etiam scurrilis. Multis autem videtur hæc res etiam esse virtus : et est hoc lugendum, Ut enim concupiscentia paulatim devenit ad scortationem, ita etiam scurrilitas videtur esse res gratiosa; sed nihil est hoc minus gratiosum. Audi enim Scripturam dicentem : « Ante tonitru properat fulgur, et pudentem præcedit gra» tia[1]. » Scurrili autem nihil est impudentius. Quare os ejus est plenum, non gratia, sed dolore. Hunc morem expellamus a mensis. Sunt etiam quidam qui pauperes hoc docent. O absurditatem! Scurriles esse faciunt eos qui sunt in afflictionibus. Ubi enim jam non est hic morbus? Jam etiam introductus est in Ecclesiam : jam etiam attigit scripturas. Dicam-ne aliquid ut mali ostendam exuperationem? Me quidem pudet, sed tamen dicam. Volo enim ostendere quo processit malum, ne videar de rebus pusillis agere et de re aliqua parva disserere, sed ut vel sic possim ab errore vos abducere. Nec me existimet quisquam fingere, sed dicam quæ audivi. Erat quidam apud aliquem ex iis qui de scientia gloriantur et sibi placent : et scio quidem futurum ut risum moveam, sed tamen dicam; is mensa apposita dicebat : Apprehendite pueri, ne quando irascatur venter. Et rursus alii dicunt : Væ tibi mammona, et ei qui te non habet. Et multa ejusmodi absurda introduxit scurrilitas : ut quando dicunt : Modo non est generatio. Hoc dico adversus absurditatem malorum morum. Sunt enim hæc verba animæ desertæ a pietate ac reverentia. Annon fulminibus digna sunt hæc verba? Multa ab his etiam alia ejusmodi dici quispiam invenerit. Quamobrem rogo ut, undique malo hoc more expulso, illa loquamur quæ nobis conveniunt, et ne ora sancta loquantur verba infamium et obscœnorum[2]. Quæ est enim justitiæ

[1] Eccli. xxxii, 14. — [2] 1 Cor. vi, 9, 10.

participatio cum iniquitate ? quæ vero societas luci cum tenebris[1] ? Bene enim nobiscum agetur, si cum nos ab omnibus absurdis abduxerimus, bona promissa consequamur, nedum cum tam multa attrahimus, et mentis perfectioni per tam multa perniciem afferimus. Nam qui scurriliter loquitur, cito erit maledicus. Maledicus autem etiam alia innumerabilia mala sibi accumulat. His ergo duobus animæ generibus compositis, et rationi subjunctis, tanquam equis qui facile aguntur habenis, nempe cupiditate et ira, ita mentem præficiamus aurigam, ut accipiamus præmium supernæ vocationis, quod detur nobis omnibus consequi in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

CAPUT V.

Hoc enim scitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ[2].

1. Erant quidam[3], ut videtur, etiam apud nostros majores, qui populi manus dissolvebant, et quod dictum est ab Ezechiele, ad opus deducebant, imovero quæ sunt

[1] 2 Cor. VI, 14. — [2] Ephes. V, 5, 6. — [3] Vide D. Guillon, tom. XII, p. 524-532.

pseudo-prophetarum faciebant; qui pro pugillo hordei Deum vilipendebant coram populo ejus[1] : quod etiamnum ab aliquibus fieri arbitror. Cum igitur dicimus quod qui fratrem fatuum vocaverit, in gehennam abiturus sit; alii dicunt: Ita-ne, qui vocaverit fratrem fatuum, in gehennam abibit? Nequaquam, ait; et cum dicimus quod avarus sit idolorum cultor; illud isti despicientes dicunt, hoc per hyperbolen dici; atque ita omnia mandata contemnunt. Hos ergo subindicans beatus Paulus, tunc quoque scribebat ad Ephesios dicens : « Hoc enim scitote intelligentes » quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, qui » est cultor idolorum, non habet hæreditatem in regno » Christi et Dei. » Deinde subjungit : « Nemo vos decipiat » inanibus verbis. » Hæc verba sunt inania, quæ ad tempus habent gratiam, et minime ostenduntur factis et operibus. Res enim ea est deceptio. « Propter hæc enim venit ira Dei » in filios inobedientiæ. » Propter scortationem, inquit, propter avaritiam, propter immunditiam; aut propter hæc, et propter deceptionem, quoniam sunt deceptores. Filios inobedientiæ, eos vocat qui sunt valde inobsequentes; qui ei non obediunt. « Nolite ergo effici participes eorum. » Eratis enim aliquando tenebræ : nunc autem lux in Do- » mino[2]. » Vide quam sapienter eos est adhortatus. Primum a Christo. Quod alter alterum diligitis, et nemini injuriam facitis. Rursus adhortatur a supplicio et gehenna : « Eratis » enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. » Quod quidem dicit etiam in Epistola ad Romanos. « Quem » ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubes- » citis[3] ? » Et priorem pravitatem et vitium illis nunc revocat in memoriam. Hoc est, cogitate quid vos aliquando fuistis, et quid tunc facti estis. Ne recurratis rursus ad prius vitium, neque Dei gratiam afficiatis contumelia. « Eratis

[1] Ezech. XIII, 19. — [2] Ephes. V, 7, 8. — [3] Rom. VI, 21.

» aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. » Hoc vobis fuit non ex vestra virtute, sed per Dei gratiam; hoc est, Et vos aliquando iis digni fuistis, sed amplius non estis. « Ut filii ergo lucis ambulate. » Quid sit autem filii lucis deinde aperit : « Fructus enim spiritus est in omni » justitia et bonitate et veritate. Probantes quid sit bene- » placitum Domino[1]. In omni, inquit, bonitate. » Hoc adversus irascentes, adversus acerbos et amarulentos. « In » justitia, » adversus avaros. « Et veritate, » adversus falsam voluptatem. Non illa, inquit, quæ dixi, sed contraria. « In » omni. » Id est, oportet fructum ferre spiritualem in omnibus. « Probantes quid sit beneplacitum Domino. » Illa ergo sunt mentis puerilis et imperfectæ. « Et nolite com- » municare, inquit, operibus infructuosis tenebrarum : ma- » gis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, » turpe est et dicere. Omnia autem quæ arguuntur, a lu- » mine manifestantur[2]. » Dixit : « Lux estis : » lux autem arguit quæ fiunt in tenebris. Si vos sitis, inquit, virtute præditi et admirandi, non poterunt latere improbi. Sicut enim si posita sit lucerna, omnes illuminantur, et latro non poterit ingredi; ita vobis lucente luce, convincentur redarguti improbi. Oportet igitur arguere. Quomodo ergo dicit : « Nolite judicare, ut non judicemini[3] ? » Arguere dixit, non condemnare; hoc est, castigare. « Et nolite ju- » dicare, ut non judicemini, » dixit de minimis peccatis. Subjunxit vero : « Quid vides festucam in oculo fratris tui, » in tuo autem oculo trabem non cernis[4] ; » hoc est : Sicut vulnus quandiu superne tectum delitescit, et currit per profundum, nullam accipit curationem : ita peccatum quandiu quidem occultatur, tanquam in tenebris admittitur cum magna securitate. Postquam autem fuerit mani-

[1] Ephes. v, 9, 10. — [2] Ibid. 11-13. — [3] Matth. vii, 1. — [4] Id. vii, 5.

festatum, fit lux, non ipsum peccatum; quomodo enim? Sed is qui admisit ipsum. Quando enim is qui fecit in medium fuerit productus, quando admonitus, quando ductus pœnitentia, quando remissionem fuerit assecutus, annon expurgasti ejus tenebras? annon curasti ejus vulnus? annon infertilitatem evocasti ad fructum? Aut hoc dicit, aut illud, quod vestra quidem vita cum sit manifesta, est lux. Nullus enim abscondit vitam, in quam non cadit reprehensio. Quæ autem absconduntur, quia sunt offusa tenebris, occultantur. « Propter quod dicit: Surge, qui dormis, » et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus[1] : » dormientem et mortuum dicit eum qui est in peccatis : tetrum enim odorem spirat ut mortuus, nec potest operari ut qui dormit, et nihil videt ut ille, sed somniat et phantasias apprehendit. Alii dicunt : Et tanges Christum ; alii autem, Et illuminabitte ; Christus et potius ita est : Discede a peccato, et poteris videre Christum. « Nam qui mala agit, odit » lucem, et non venit ad lucem[2] : » qui autem non facit, venit.

II. Sed hoc non solum dicit de incredulis. Nam multi ex fidelibus non minus sectantur vitium quam infideles : et sunt etiam qui multo magis. Et ideo necesse est eis dicere : « Expergiscere, qui dormis, et exurge a mortuis, et illumi- » nabit te Christus. » Hoc quoque convenit eis dicere : « Deus non est mortuorum, sed vivorum[3]. » Si ergo non est Deus mortuorum, vivamus. Quidam autem existimant hoc esse hyperbolen, avarus est cultor idolorum. Sed non est hoc verbum hyperboles, sed veritatis. Quomodo? A Deo discedit avarus, sicut et idololatra. Et ne existimes frustra esse dictum : est Christi sententia quæ dicit : « Non potestis » Deo servire et Mammonæ[4]. » Qui Mammonæ serviunt, se ipsos expulerunt a Dei servitute. Qui autem ejus negarunt

[1] Ephes. v, 14. — [2] Joan. III, 20. — [3] Matth. XXII, 32. — [4] Id. VI, 24.

dominium, et auro inanimo serviunt, liquidum est eos esse cultores idolorum. At non feci, inquit, idolum, neque aram statui, neque oves sacrificavi, neque vinum libavi, sed Ecclesiam sum ingressus, et manus extendi unigenito Dei Filio, et sum particeps mysteriorum, et precum habeo societatem et aliorum omnium quæ conveniunt Christiano. Quomodo ergo, inquit, adoro idola? Atque hoc quidem est et valde mirandum quod cum expertus esses et Dei gustasses benignitatem, et vidisses benignum esse dominum, benignum quidem dimiseris, crudelem autem tyrannum admiseris ac susceperis : et præ te fers quidem te ei non servire, revera autem te subjecisti duro et aspero jugo amoris pecuniæ. Nondum mihi dixisti quod a te recte sit factum, sed dona domini. Dic mihi, quæso, undenam judicamus militem? an ex eo quod ut satelles stipet regem, et ab eo alatur, et ejus esse dicatur; an ex eo quod non in eum sit bene affectus, sed præ se ferat se in illius esse partibus, et rebus ejus favere : inimicorum autem res gerat, dum palam : Regis satelles est? Ideo graviori supplicio dignus est, quam si abrupto jugo regiæ servitutis se inimicis dedidisset. Et tu Deum contumelia afficis tanquam idololatra, non uno ore tuo, sed innumerabilium, quibus facta est injuria. At non est, inquit, idololatra. Quando autem dicunt Græci : Christianus iste avarus, tunc non ipse solus probro et contumelia afficit per ea quæ facit, sed et eos quibus facta est injuria sæpe cogit hoc dicere. Quod si hoc non dicunt, illorum pietati hoc est imputandum. Annon videmus res sic fieri? Quid est aliud idololatra? Annon ipse quoque sæpe adorat vitia ut qui illis non imperet? Ut exempli causa, quando dicimus eum adorare idola. Non, inquit, sed Venerem, sed Martem. Et si dixerimus : Quænam est hæc Venus? Qui sunt ex eis graviores dicunt, Voluptas. Et quis Mars? Ira et animus. Ita etiam tu Mam-

monam. Si dixerimus : Quinam est Mammona? Avaritia : et tu eam adoras. Non adoro, inquit. Quare? Quoniam non te ipsum inflectis et incurvas? Multo magis adoras per facta et res ipsas; hæc enim est major adoratio. Et ut discas, vide in Deo. Quinam cum magis adorant, ii-ne qui solum stant in precibus, an qui faciunt ejus voluntatem? Palam est quod isti. Ita etiam in Mammona, qui faciunt ejus voluntatem, magis eum adorant. Atqui illi qui adorant affectiones et vitia, sæpe ab illis sunt remoti. Videris enim cultorem Martis, iram sæpe vincere ac reprimere. In te autem res non ita se habet; sed te in servitutem vitii tui redigis. At oves non jugulas? sed jugulas homines et animas ratione præditas, has quidem fame, illas vero maledictis. Hoc sacrificio nihil est magis bacchicum, nihil magis insanum. Quis unquam vidit jugulare animas? Execranda est ara avaritiæ. Nam ad hanc aram idolorum si veneris, videris eam olere sanguinem caprarum et boum : ad avaritiæ autem aram si veneris, videbis eam graviter spirantem humanum sanguinem. Si hic steteris, non videbis ardere alas avium, nec emitti vaporem et fumum, sed perire corpora humana. Nam alii quidem se præcipites dejiciunt, alii aptant laqueum, alii per guttur ensem transadigunt. Vidisti crudelia et inhumana sacrificia? Vis his videre graviora? Ego tibi ostendam, non jam hominum corpora, sed animas illic mactari : potest enim mactari anima ea cæde quæ illi convenit : sicut est mors corporis, ita est mors animæ. « Anima enim quæ peccat, inquit, » ipsa morietur[1]. » Non est qualis mors corporis, sed est longe gravior mors animæ. Nam illa quidem mors corporis, cum animam et corpus alterum ab altero dissolverit, illi quidem affert requiem a multis curis et laboribus, hanc vero ad locum manifestum transmittit. Deinde cum tem-

[1] Ezech. XVIII, 4.

pore fuerit dissolutum et spiritu privatum, rursus congregatur cum incorruptione, et suam recipit animam.

III. Atque talis quidem est mors corporis. Mors autem animæ est horrenda et terribilis. Non enim si fuerit dissoluta, eam transmittit sicut corpus, sed eam rursus alligatam corpori, in quod cadet interitus, eam immittit in ignem, qui non potest extingui. Hæc est ergo mors animæ. Sicut ergo est mors animæ, ita est etiam cædes animæ. Quid est cædes corporis? morte esse affectum, et abruptum esse ab operatione quæ est ex anima. Quid est cædes animæ? Ipsa quoque est mortificatio. Quid est autem mortificatio animæ? Sicut corpus tunc morte afficitur, quando anima id reliquerit desertum a sua operatione; ita etiam tunc morte afficitur anima, quando eam a sua operatione desertam reliquerit Spiritus sanctus. Hæ cædes et mactationes sunt maxime ad aram avaritiæ. Non satiantur, neque se sistunt usque ad sanguinem hominum, sed nisi etiam ipsam sacrificaveris animam, non impletur ara avaritiæ, nisi utriusque acceperit animas, nempe ejus qui sacrificat et ejus qui sacrificatur. Eum enim qui sacrificat oportet primum esse sacrificatum; et ita ille sacrificat, et mortuus sacrificat eum qui tunc vivit. Quando enim maledictis insectatur, quando probris et conviciis appetit, quando succenset et indignatur, annon hæ plagæ animæ sunt incurabiles? Vides non esse dictum hyperbolicum? Vis etiam aliud audire, et discere quomodo avaritia sit idololatria et cultu idolorum gravior? Idololatræ adorant Dei creaturas. « Et coluerunt, inquit, et servierunt creaturæ magis quam Creatori [1]. » Tu autem tuam adoras creaturam. Deus enim non creavit avaritiam, sed eam invenit immoderatio tuæ inexplebilitatis. Vide autem insaniam et rem plane ridiculam. Qui idola ado-

[1] Rom. I, 25.

rant, etiam ea quæ adorant honorant, et sive quisquam quidpiam in ea dixerit, sive maledictis ea fuerit insectatus, ea defendunt. Tu autem tanquam præ quadam ebrietate rem adoras, quæ non solum non est libera a vituperatione, sed etiam est plena impietate. Quamobrem tu es eis longe pejor. Neque enim defensionem afferre poteris quod non sit malum : etsi illi maxime sunt inexcusabiles, tu tamen multo magis, ut qui avaritiam millies accuses, et eos vituperes qui eam colunt, et ei serviunt et ei morem gerunt. Si vultis autem, examinemus undenam sit ingressa idololatria. Dicit quidam Sapiens, quod quidam dives qui cruciabatur immaturo luctu filii, neque luctus ullam habebat consolationem [1], hac dolorem leniens, facta inanima imagine ejus qui excesserat, perpetuo eam intuens, videbatur per imaginem cum perpetuo habere qui decesserat. Quidam autem adulatores, quorum Deus venter est, in ejus honorem colentes imaginem, eum morem perduxerunt ad idololatriam. Introducta est ergo ab imbecillitate animæ, a rationis experte consuetudine, ab immoderatione. Non sic autem avaritia. Nam ipsa quoque est introducta ab imbecilla anima, verum a pejore. Non amisit quisquam filium : neque luctus quærebat solatium, neque attrahebatur ab adulatoribus. Sed quomodo? Ego vobis dicam. Caïn Deum fraudavit per avaritiam : nam iis quæ illi dari oportebat apud se retentis, quæ ipsum habere oportebat, ea illi obtulit, et malum a Deo incœpit. Nam si nos Dei sumus, multo magis primitiæ nostrarum possessionum. Rursus ab avaritia orta est mulierum appetitio. « Viderunt filias hominum et devoluti sunt ad con-» cupiscentiam [2]. » Ab his rursus ad pecunias. Nam velle plus habere quam proximus, in iis quæ ad hanc vitam pertinent, non aliunde est ortum quam ex eo quod refrixerit

[1] Sap. XIV, 15. — [2] Gen. VI, 2.

charitas. Velle plus habere non aliunde oritur quam ex arrogantia, et odio hominum et contemptu. Non vides quanta sit terra, et quomodo aër et cœlum sit multo majus quam opus sit? Nam ut Deus tuam extingueret avaritiam, res creatas ad tam magnam eduxit mensuram. Tu autem sic quoque rapis, et audis avaritiam esse idololatriam : et ne sic quidem horres? Vis esse hæres terræ, sed non habes in cœlo hæreditatem. Studium ponis ut aliis relinquas hæreditatem, te ipsum autem prives.

IV, Dic mihi, si quis daret tibi potestatem accipiendi omnia, an nolles? licet ergo, si velis. Atqui nonnulli dicunt se dolere, quod hæreditatem transmittant ad alios, et vellent magis eam exedere, quam videre alios ejus dominos. Neque ego te libero ab hac imbecillitate : nam est hoc quoque imbecillæ et infirmæ animæ. Sed tamen hoc quoque fiat. In testamento relinque Christum hæredem. Nam oporteret quidem viventem, hoc enim esset recte instituti liberi arbitrii, sed tamen vel a necessitate fias liberalior. Etenim propterea Christus jussit dare pauperibus, ut nos viventes redderet philosophos, ut persuaderet despicere pecunias, ut doceret terrena contemnere. Non est hoc pecunias despicere, morientem et qui non est dominus, et huic et illi præbere. Non jam ex tuis das, sed ex ipsa necessitate. Morti est gratia, non tibi. Hoc non est benevolentiæ, sed molestiæ. Cæterum vel sic fiat, vel tunc solve vitium et malam animi affectionem. Cogita quam multa rapueris, quam multa per avaritiam possederis, redde omnium quadruplum, ita apud Deum causam tuam defende. Sed sunt nonnulli qui eo veniunt insaniæ et cæcitatis, ut ne tunc quidem videant quod oportet, sed ac si studium ponant, ut Dei judicium sibi gravius efficiant, ita agunt omnia. Propterea hic Beatus dicebat scribens : « Tanquam filii lucis ambulate. » Avarus autem

maxime vivit in tenebris, et magnas in omnes spargit tenebras. Et, «Nolite communicare infructuosis operibus »tenebrarum : magis autem redarguite.» Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. Omnia autem quæ arguuntur, a lumine manifestantur. Audite, rogo, quicumque non vultis sine causa haberi odio. Rapit, et non arguis? at times odium. Atqui non est hoc sine causa odio haberi, sed juste arguis, et times odium? Argue fratrem : suscipe inimicitias propter tuam in Christum charitatem, propter tuam in ipsum dilectionem. Prohibe ne ipse abeat in barathrum. Nam mensæ esse participes, et benigniorum verborum, et jucundæ elocutionis, et deliciarum, non est admodum amicitiæ. Ea nostris amicis dona largiamur, ut eorum animam ab ira Dei extrahamus. In vitii fornace videntes eos jacentes, erigamus. At non corrigitur, inquit; sed fac tu quod tuum est, et apud Deum es excusatus. Ne occultes talentum : propterea habes rationem, propterea linguam et os, ut corrigas proximum. Sola bruta non gerunt curam proximi, neque aliorum ullam habent rationem. Tu autem qui Deum vocas patrem, et proximum fratrem, videns eum mala facientem innumera, ejus gratiam præponis ipsius utilitati? Ne hoc facias, rogo. Nullum est tantum amicitiæ indicium, quantum fratres peccantes non despicere. Vidisti eos esse inimicos? reconcilia. Vidisti eos per avaritiam fraudare et plura acquirere? Cohibe. Vidisti injuria affici? eos defende. Non illis, sed tibi priori es gratificatus. Propterea sumus amici, ut prosimus alter alteri. Aliter audiet ab amico; aliter a quolibet. Quemlibet habebit forte suspectum, et doctorem similiter; amicum autem non item. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere, inquit. «Om»nia autem quæ arguuntur, a lumine manifestantur.» Quid hic vult dicere? Hoc dicit : Alia quidem peccata

clam fiunt, alia autem manifeste. Illic autem non sic erit. Nemo enim est qui peccati non sit sibi conscius. Propterea dicit omnia quæ arguuntur, a lumine manifestantur. Quid ergo? annon hic, inquies, de idololatria loquitur? Nequaquam. Sed de vita et peccatis verba facit. Omne enim quod manifestatur, inquit, lumen est. Quamobrem, rogo, neque vos dubitetis arguere, neque ægre feratis si arguamini. Nam quandiu aliquid fit in tenebris, fit securius: quando autem habet multos testes eorum quæ fiunt, illuminatur. Quamobrem omnia maxime agamus ut fratrum nostrorum abigamus omnia quæ ad mortem ducunt, ut dispergamus tenebras, ut attrahamus Solem justitiæ. Nam si multa sint luminaria, et virtutis via ipsis erit facilis, et qui sunt in tenebris magis deprehendentur, luce exoriente, et illas auferente. Sin autem contra, timendum est ne ipsi extinguantur, tenebrarum et peccatorum crassitudine lucem vincente, et abigente ejus perspicuitatem. Sic ergo affecti simus, ut nobis prosimus; ut per omnia gloriam emittamus benigno et clementi Deo, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

CAPUT V.

Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis : non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt : propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini[1].

I. Expurgat adhuc radicem acerbitatis et amarulentiæ, adhuc excindit occasionem iræ. Quid enim dicit? « Videte » quomodo caute ambuletis. » Sciebat magistrum suum, Discipulos mittentem sicut oves inter lupos, præcepisse illis ut essent sicut columbæ. « Et eritis, inquit, simplices si- » cut columbæ[2]. » Cum ergo et inter lupos essent, et illis præceptum esset ne ulciscerentur, sed male paterentur, ideo tali admonitione opus habebant. Atqui satis erat illud prius ad eos reddendos imbecilliores. Cum autem duorum sit accessio, cogita hyperbolen. Vide ergo quomodo Paulus eos munit et tutos reddit : « Videte quomodo ambu- » letis. » Integræ civitates adversus eos bellum gerebant, domos etiam ingressum est hoc bellum. Pater adversus filium, filius adversus patrem, mater adversus filiam, filia adversus matrem divisi erant. Quid vero? undenam erant eæ divisiones? Audierant Christum dicentem : « Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est » me dignus[3]. » Ne ergo existimarent eum bella et pugnas frustra introducere, quoniam magna ira erat exoritura, si

[1] Ephes. v, 15-17. — [2] Matth. x, 16. — [3] Ibid. 37.

ipsi quoque irrupturi essent, ea de causa dicit : « Videte » diligenter et exacte quomodo ambuletis ; » hoc est, præter prædicationem, non aliunde detis occasionem suscipiendarum adversus vos inimicitiarum. Hæc sola sit causa et occasio inimicitiarum : nemo rei alterius in vos crimen intendat. Sed et honorem, et omnem ostendite obedientiam, quando nihil lædet prædicationem, quando nihil impediet pietatem. « Reddite, inquit, omnibus debita, cui » tributum, tributum : cui vectigal, vectigal[1]. » Quando enim in aliis viderint vos esse æquos et bonos, pudore suffundentur. « Non quasi insipientes, sed tanquam sa- » pientes, redimentes tempus. » Non hæc suadet, volens nos esse varios et nos in omnes formas vertere ; sed hoc dicit. Non est tempus vestrum : nunc estis inquilini et peregrini, et hospites et alieni. Ne quæratis honorem, ne quæratis gloriam : ne quæratis potentiam, nec ultionem. Omnia ferte, et sic tempus redimite, multa exolvite, atque adeo quidquid voluerint. Obscurum est dictum : age ; per exemplum illud explicare conabor. Cogita mihi quempiam qui domum habeat splendidam : deinde ingredi aliquos ut eum perimant, et illum multa dare, et se eripere ; tunc dicimus eum se redemisse. Ita tu quoque, domum habes magnam, et fidem veram : irrumpunt ut omnia accipiant : da quodcumque exegerint : solum serva caput ; fidem, inquam. « Dies enim mali sunt. » Quid est diei malitia ? Diei malitia debet esse circa diem. Si didiceris quæ in singulis nostrum sit malitia, scies quid sit malitia diei. Quid est malitia seu vitium corporis ? Morbus. Quid est malitia animæ ? Vitium seu pravitas ? Quid est aquæ malitia ? Amaritudo. Et uniuscujusque malitia seu pravitas, est vitium circa illam naturam cujus est vitium. Si ergo vitium est circa diem, oportet esse circa ipsum

[1] Rom. XIII, 7.

diem, circa horas, circa lucem. Ita et Christus dicit : « Sufficit diei malitia sua[1]. » Ex hoc ergo illud quoque cognoscemus. Quomodo ergo dies vocat malos? quomodo tempus malum? Non essentiam, neque res creatas, sed propter ea quæ fiunt in ipsis. Sicut nos quoque solemus dicere : Transegi diem malum et gravem. Atqui quomodo fuerit gravis, nisi ex iis quæ in ipso accidunt? Quæ autem in eo accidunt, sunt quidem bona a Deo : mala autem a malis hominibus. Malorum ergo quæ accidunt in temporibus fabricatores sunt homines : et propterea tempora dicuntur mala. Ita nos quoque mala vocamus tempora. Propterea, inquit, « Nolite fieri imprudentes, sed » intelligentes quæ sit voluntas Domini. Et nolite inebriari » vino in quo est luxuria[2]. » Hujus quoque immoderatio facit animosos, audaces, præcipites, iracundos, gravesque et difficiles. Datum est vinum ad lætitiam non ad ebrietatem. Nunc autem non inebriari, videtur res esse ignavi et pusillanimi, et quæ sit ridenda. Quænam salutis spes est? Risus est non inebriari, ais, quando ebrietas maxime omnium ridicula oporteret esse? Nam etiam privatum procul ab ebrietate omnino remotum esse bonum est : multo autem magis militem qui versatur in gladiis, in sanguine et cædibus : et multo magis quando aliunde irritatur, a potestate, a dominatu, ex eo quod sit assidue in insidiis et pugnis. Vis discere ubi vinum sit bonum? Audi Scripturam dicentem : « Date vinum mœrentibus, et » siceram iis qui amaro sunt animo[3]. » Et merito. Solet enim mollire id quod est asperum et triste, et auferre id quod est nubilosum. « Vinum lætificat cor hominis[4]. » Quomodo ergo est ex vino ebrietas? non enim licet cuiquam operari ea quæ sunt sibi contraria. Non est ergo ex vino ebrietas, sed ex immoderato usu. Vinum non propter aliud

[1] Matth. VI, 34. — [2] Ephes. V, 18. — [3] Prov. XXXI, 6. — [4] Psal. CIII, 15.

datum est quam propter sanitatem corporis : sed hoc quoque impedit immoderatio. Audi autem hunc quoque Beatum scribentem et dicentem Timotheo : « Modico vino » utere propter stomachum et frequentes tuas infirmi- » tates [1]. »

II. Propterea enim Deus fecit nostra corpora justa symmetria prædita, et paucis satiari ; inde nos jam eruditens quod nos aptos fecerit ad alteram vitam. Et volebat quidem illam dare ab initio, sed quoniam illa nos reddidimus indignos, distulit : et eo tempore quo distulit, non nos sinit frui immodice. Vini enim hemina et unus panis sufficiunt ad implendum ventrem hominis. Et cum qui in omnia bruta obtinet dominatum, fecit paucioribus indigere quam illa, habita proportione, et corpus breve, nihil aliud significans quam quod ad aliam vitam properamus. Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Non enim conservat, sed perdit, non solum corpus, sed etiam animam. « Sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobis- » metipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, » psallentes et cantantes in cordibus vestris Domino : gratias » agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nos- » tri Jesu Christi Deo et Patri. Subjecti invicem in timore » Christi [2]. » Vis, inquit, lætari? Vis diem consumere? Ego do tibi potum spiritualem. Ebrietas enim bene significantem linguæ nostræ excindit vocem, ut balbutiamus efficiens, oculosque, et omnia, ut semel dicam, pervertens. Disce psallere, et videbis rei voluptatem. Nam qui psallunt, implentur Spiritu sancto, sicut qui satanica canunt cantica, spiritu immundo. Quid est, in cordibus vestris Domino? Hoc est, sapienter animum adhibentes. Nam qui animum non adhibent, temere canunt verba loquentes, corde alibi vagante. « Gratias, inquit, semper

[1] 1 Tim. v, 23. — [2] Ephes. v, 19-21.

» agentes pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu » Christi, Deo et Patri, subjecti invicem in timore Christi ; » id est, petitiones vestræ cum gratiarum actione innotescant apud Deum. Nihil enim æque Deum lætitia afficit, ut quando quispiam est gratus. Maxime autem possumus gratias agere, abducentes animum nostrum ab iis quæ prius dicta sunt, et eum expurgantes iis quæ dixit. Sed implemini, inquit, spiritu. Est-ne hoc in nostra potestate? Est certe. Quando enim mendacium, quando acerbitatem et amarulentiam, quando scortationem, quando immunditiam, quando avaritiam a nostra anima abegerimus, quando fuerimus benigni, misericordes, nobis ipsis gratificantes, quando non affuerit scurrilitas, quando nos reddiderimus dignos, quid est quod prohibeat ne accedat et advolet Spiritus sanctus? Neque solum accedet, sed etiam implebit cor nostrum. Dum est autem intrinsecus lux tanta, non erit de cætero difficile se ex virtute recte gerere, sed facile et expeditum. Gratias, inquit, agentes pro omnibus. Quid ergo? pro omnibus, quæ accidunt, oportet gratias agere? Certe. Etiamsi sit morbus, etiamsi paupertas. Si enim in Veteri suadebat quispiam Sapiens dicens : « Omne quod tibi inductum fuerit, lubenter accipe : » et in mutationibus humiliationis tuæ esto longanimis[1] ; » multo magis id fieri oportet in Novo. Etsi ergo rationem nescias : age gratias : hoc enim est revera gratiarum actio. Sin autem cum sis beneficiis affectus, opulentusque et locuples, resque tuas bene geras, et omnia tibi prospere succedant, agas gratias, non est magnum, nec admirandum. Quod quæritur autem es tut gratias agat qui est in afflictionibus et in mœstitia. Nihil dicas ante hoc verbum, Gratias ago tibi, Domine. Et quid dico pro iis quæ hic sunt in afflictionibus? Pro ipsa gehenna oportet Deo agere gratias,

[1] Eccli. II, 4.

pro pœnis et suppliciis quæ sunt illic ; ea enim res nos valde juvat qui animadvertimus. Pro freno metus gehennæ imponatur cordibus nostris. Ne ergo tantum pro manifestis beneficiis, sed etiam pro iis quæ non sunt manifesta, et quibus vel inviti afficimur, agamus gratias. Multis enim nos nolentes et nescientes beneficiis afficit. Si autem non creditis, jam vobis rem palam faciam. Cogita enim : Scelerati et increduli Græci, nonne soli omnia ascribunt et suis idolis ? Quid vero ? annon eos quoque beneficio afficit ? Annon est illius providentiæ quod ipsi vivant et sint sani, et liberos procreent, et quæ sunt hujusmodi ? Quid vero Marcionistæ ? Quid Manichæi ? nonne illum blasphemiis appetunt ? Quid ergo ? nonne eos quotidie beneficio afficit ? Quod si nescios quotidie beneficio afficit, multo magis nos. Quod est enim aliud Dei opus quam hoc, nempe hominum genus afficere beneficio, et per supplicia et per recreationem ? Non solum ergo agamus gratias dum sunt nobis res secundæ : non est enim hoc magnum. Et hoc novit diabolus, ideoque dicebat : « Num Job gratis colit Deum ? » nonne circumvallasti quæ sunt ejus intus, et quæ foris ? » Aufer omnes ejus facultates, certe in faciem tibi bene» dicet[1]. » Sed scelerato illi nihil ex eo lucri accessit, et absit ut de nobis ei lucri aliquid accedat. Sed et quando fuerimus in paupertate, quando in morbis et in molestiis, tunc majorem agamus gratiarum actionem. Gratiarum, inquam, actionem, non verbis, neque lingua, sed rebus et factis, et cogitatione et corde. Tota anima ei agamus gratias. Magis enim nos diligit quam qui nos genuerunt ; et quantum interest inter pravitatem et bonitatem, tanta est differentia dilectionis Dei a dilectione patrum nostrorum.

III. Neque hæc verba sunt mea, sed ipsius Christi, qui

[1] Job. I, 9, 10.

nos diligit : audi eum dicentem : « Quis ex vobis homo, » qui si filius ab eo petierit panem, num lapidem dabit ei? » Si autem vos cum sitis mali, scitis bona data dare filiis » vestris : quanto magis Pater vester qui est in cœlis bona » dabit iis qui ab ipso petunt [1] ? » Et rursus alibi : « Num obli- » viscetur mulier misereri filiorum uteri sui? si autem eo- » rum obliviscatur mulier, ego tamen tui non obliviscar, » dicit Dominus [2]. » Nam si non diligit, cur nos fecit? Num fuit ei necesse? Num aliquid facimus quod ei sit opus, et ei fungimur ministerio? Num aliquo eget ex nostris? Audi Prophetam dicentem : « Dixi Domino, Deus meus es tu, » quoniam bonorum meorum non eges [3]. » Sed dicunt ingrati et nullo sensu præditi : Hæc-ne sunt Dei bonitatis, ut sit omnibus paritas honoris? Dic mihi, homo ingrate, quænam dicis non esse Dei bonitatis, et quamnam dicis honoris æqualitatem? Hic a puero mutilus est, alius insanit, et vexatur a dæmone : alius qui ad extremam venit senectutem, totam vitam transegit in paupertate, alius in morbis gravissimis. Hæc-ne sunt opera providentiæ? Hic quidem est surdus, ille vero mutus. Hic est pauper, alius vero sceleratus atque sceleratissimus, et plenus malis innumeris, fruitur pecuniis, et alit meretrices et parasitos, præclarasque et magnificas ædes possidet, et vitam agit quietam et omni negotio vacuam. Multaque ejusmodi colligunt, longam contexentes orationem adversus Dei providentiam. Quid ergo eis dixerimus? Quid vero? nulla-ne est rerum providentia? Si essent quidem Græci, et dicerent nobis mundum ab aliquo administrari, rursus nos quoque eadem eis diceremus : Quid ergo, nulla est providentia? Quomodo ergo vos deos colitis, dæmones et heroas adoratis? Nam si est providentia, ea omnium curam gerit. Si sint aliqui qui ægre ferant Christiani, vel etiam Græci,

[1] Matth. VII, 9, 11. — [2] Isaï. XLIX, 15. — [3] Psal. XV, 2.

et qui labascant, quid eis dicemus? Tam multa-ne, dic quæso, casu facta fuerint bona, lux quotidiana, bene dispositus ordo in rebus, astrorum chorea, dierum et noctium cursus ex æquo consistens, naturæ consequentia et in plantis, et in animalibus, et in hominibus? Quis est, dic quæso, qui hæc administrat? Si nullus est qui præsit, sed casu constant omnia; quis hunc tam pulchrum, tam magnum fornicem, nempe cœlum, circumductum super terram, etiamque super aquas statuit? Quis dat tempora ferendi fructus? Quis tantam vim posuit in seminibus et plantis? Nam quod fit casu, est plane inordinatum. Quod autem est bene ordinatum, fit arte. Quid enim, dic quæso? ea quæ apud nos casu fiunt, nonne multa plena sunt confusione, multoque tumultu et perturbatione? Nec dico solum casu, sed etiam faciente aliquo, verum faciente sine arte; ut exempli causa: Sint ligna et lapides, et sit calx, et iis acceptis homo ædificandi imperitus ædificet et operetur. Annon omnia perdit et corrumpit? Rursus, sit navis absque gubernatore, quæ omnia habeat quæ oportet habere navem præter gubernatorem, non dico non instructa, sed ne instructa quidem poterit navigare. Et terra quæ est tanta, stans super aquam, absque aliqua quæ contineat potestate, tanto tempore stat firma? Hæccine ullam habent rationem, et hæc cogitare nonne est omnino ridiculum? Et si aqua etiam fert cœlum, ecce aliud onus. Si autem cœlum quoque feratur in aqua, rursus alia quæstio. Sed totum opus est providentiæ. Nam quæ feruntur super aquas, non oportet esse incurva, sed concava. Quare? Quoniam corpus quidem concavi totum immergitur in aquis tanquam in nave. Incurvi autem corpus quidem totum est superne, extrema autem solum impendent et attingunt. Ei ergo opus est corpore duro, resistente, et quod possit continere, ut ferat onus impositum.

At aër fert cœlum? Sed is est aqua multo mollior et laxior, et ne subtilissimum quidem quidquam potest continere, nedum tantam molem. Plane si velimus quæ sunt providentiæ et universe et sigillatim ac minutatim persequi, totum ævum nos deficiet. Interrogabo enim eum qui illa nunc quærit. Hæccine sunt providentiæ, an sine providentia? Si dixerit: Non sunt providentiæ, rursus eum rogabo: Quomodo ergo facta sunt? Sed non poterit aliquam dicere rationem. Multo magis ergo non debes quærere nec curiose indagare de rebus humanis. Quare? Quoniam homo est his omnibus præstantior et honorabilior, et hæc propter illum facta sunt, non ille propter hæc.

IV. Si ergo ejus quæ de ipso est curæ et providentiæ nescis sapientiam et administrationem, quomodo scire poteris quæ sint de ipso rationes? Dic mihi, cur ita parvum illum fecit, et ita distantem ab altitudine cœli, ut de iis quæ superne apparent dubitet? Cur boreales et australes regiones sunt inhabitabiles? Dic mihi: Cur facta est nox hyeme quidem longior, æstate autem brevior? Cur tantum est frigus? cur æstus? cur corpus mortale? et a te sciscitabor alia innumerabilia: et si velis, non cessabo te interrogare, et mihi dubitabis in omnibus. Quamobrem hoc maxime est providentiæ quod arcanæ sint nobis rationes et ineffabiles. Alias enim existimasset quispiam, hominem esse causam universitatis, nisi hoc nostram compressisset intelligentiam. At, inquit, ille est pauper, et malum est paupertas. Quid vero morbus? quid cæcitas? Nihil hæc sunt, o homo. Unum solum malum est, peccare, et hoc tantum debemus examinare. Sed eorum quæ vere sunt mala causas scrutari mittentes, alia curiose inquirimus. Cur nemo nostrum unquam examinat cur peccavit? Sit-ne in mea potestate peccare, annon? Et quid opus est magna verborum uti circuitione? rem in me ipso quæram. Num-

quid aliquando vici animum? an aliquando vici iram, aut propter pudorem, aut propter humanum metum? Deinde postquam hoc factum invenero, deprehendam esse in mea potestate peccare. Nemo hæc examinat, nemo de his curiose inquirit : sed inconsiderate, ut est apud Jobum, « Homo aliter natat verbis[1]. » Quid est enim tibi curæ an hic sit cæcus, et ille pauper? Non te jussit Deus hoc considerare, sed quidnam tu agas. Nam si tu dubitas mundo-ne præsit aliqua potestas, es omnium amentissimus. Sin autem hoc habes persuasum, quid dubitas quod Deo placere oporteat? Gratias, inquit, semper agentes Deo pro omnibus. Vade ad officinam medici, et videbis illum, quando inventus fuerit aliquis habens vulnus, secare et urere. De te autem hoc non dico, sed abi ad officinam fabri : nec ibi inquiris rationem, etsi nihil scis eorum quæ fiunt : et multa tibi videntur esse dubia : ut quando lignum toruat, quando transformat et in aliam mutat figuram. Vel potius te ad aliam duco artem faciliorem, ut in pictura : et illic caligabis; dic enim mihi : Annon tibi inconsiderate videtur facere quæ facit? Quid sibi volunt illæ lineæ, et earum circumductiones? sed si imposuerit colores, tunc tibi videtur ars pulchra : et ne sic quidem poteris exacte discere. Quid autem dico de fabris, de pictoribus, et conservis? Apis quomodo facit favos, dic rogo? et tunc dices de Deo. Formicarum disce operationem, araneæ, et hirundinis, et tunc dices de Deo. Si sapiens sis, hæc mihi dicas, sed non potes. Non cessabis ergo, o homo, quærere supervacanea? sunt enim revera supervacanea. Non cessabis curiose scrutari? Nihil est hac ignoratione et imperitia sapientius, in qua qui profitentur quidem se nihil scire, sunt omnium sapientissimi : qui autem curiose scrutantur, sunt omnium amentissimi. Quare profiteri se scire

[1] Job. xi, 12, in LXX. Interpr.

non est semper sapientiæ; sed est etiam alicubi stultitiæ. Nam dic mihi, si ex duobus hominibus alter profiteretur se mensurum aërem qui a terra pervadit ad cœlum, extensis funibus, alter autem irridens diceret se nescire, quem quæso ridebimus, eum-ne qui dicit se scire, an eum qui ignorat? Est perspicuum quod eum qui dicit se scire. Qui ergo ignorat, est sapientior eo qui professus est se scire. Quid rursus si quispiam profiteretur se scire quot scyathos habeat mare, alius autem se ignorare, non rursus ignoratio est sapientior cognitione? Maxime; quare? Quandoquidem illa quoque ignoratio est intensa. Nam qui dicit quidem se nescire, scit partem aliquam. Quamnam? Quod homini sit incomprehensibile: non enim hoc parvum. Qui autem se dicit scire, ille maxime nescit quod se dicit scire; et propter hoc ipsum est ridiculus. Hei mihi! quam multis erudimur intempestivam refrenare curiositatem et supervacaneam indagationem; nec sustinemus: sed vitam aliorum curiose indagamus; cur hic cæcus, ille vero pauper? Hac igitur ratione in alias etiam nugas incidemus. Cur hæc sit fœmina, et non omnes viri, cur asinus, cur bos, cur canis, cur lupus, cur lapis, cur ligna, et ad infinitam prolixitatem decidet oratio. Propterea Deus nobis terminos cognitionis constituit, et in natura fundavit. Contemplare autem mihi multam curiositatem, quod videntes tantam a terra ad cœlum altitudinem, minime afficimur, nec movemur: quando alta turri conscensa voluerimus deorsum aspicere, si parum nos inclinaverimus, gravis nos invadit vertigo et tenebræ. Dic mihi hujus rei causam, sed non inveneris, cur majorem vim habet oculus, et detinetur ab iis quæ sunt remotiora.

V. Et id similiter videris in auditu. Non potuerit enim quispiam tantum clamare ut impleat aërem quantum po-

terit comprehendere oculus : neque audire ex tanto intervallo. Cur non omnia membra sunt honore paria ? Cur non unum acceperunt usum, nec locum? Paulus quoque hoc est scrutatus, imovero non est scrutatus, erat enim sapiens, sed cum in hunc locum incidisset, dicit : « Unum» quodque, inquit, eorum posuit sicut voluit [1]. » Voluntati ejus totum commisit. His ergo missis, gratias solum agamus pro omnibus. Ideo, inquit, gratias agite pro omnibus. Hoc est grati famuli, hoc sapientis, hoc intelligentis. Illud loquacis, otiosi, et curiosi. Non vides inter famulos, quod qui sunt quidem abjecti et plane despuendi, et ad nihil utiles, sunt loquaces et nugatores, et curiose inquirunt res dominorum, quas illi volunt celare : sapientes autem grati et benevoli, unum solum spectant ut suum ministerium impleant? Qui multum loquitur, nihil operatur : sicut qui multum operatur, nihil loquitur intempestivum. Propterea dicebat Paulus loquens de viduis : « Non » solum otiosæ discunt [domos circuire], sed etiam ver» bosæ et nugaces [2]. » Dic mihi, quid plus interest inter nostram ætatem et ætatem puerorum, an inter Deum et homines ? inter nos et culices, an inter Deum et nos? Planum est plus interesse inter Deum et nos. Cur ergo tu es adeo curiosus ? Gratias age pro omnibus. Quid vero, inquit, si me interroget Græcus, quid respondebo ? Vult ex me scire an sit providentia : ipse enim dicit nullum esse qui provideat. Tu ergo eum contra interroga. At dicit non esse providentiam. Quod sit quidem providentia, ex iis quæ dixisti est perspicuum; quod autem non possit comprehendi, ex eo quod non inveniamus rationem. Nam si in iis quæ administrant homines, nescimus sæpe modum administrationis, quanquam multa ex iis nobis videntur esse absurda, et cedimus; quanto magis in Deo? Sed in

[1] 1 Cor. XII, 18. — [2] 1 Tim. V, 13.

Deo nihil est absurdum, neque videtur esse fidelibus. Et ideo pro omnibus gratias agamus : pro omnibus eum glorificemus. « Subjecti, inquit, invicem in timore Dei. » Si enim propter magistratum subjiceris, propter pecunias, aut propter pudorem, multo magis propter Dei metum; sit servitutis et subjectionis mutua remuneratio; sic enim non erit servitus. Non sedeat quidem ille in ordine et loco liberi, hic vero in loco servi; sed melius est ut et domini et servi alter alteri serviant : multo melius est sic esse servum, quam aliter liberum. Idque inde est evidens : sit quispiam habens centum famulos, et nullus ipsi ministret; sint alii centum amici se invicem servientes. Quinam melius vivent? quinam cum majori voluptate et lætitia? Non est illic ira, neque indignatio, neque furor, neque aliquid aliud ejusmodi. Illic autem est timor et metus : et illic quidem necessitatis, hic autem sunt omnia instituti et liberi arbitrii : et illic quidem vi illata; hic autem habentes gratiam, alter alteri serviunt. Sic vult Deus. Propterea lavit pedes Discipulorum. Imovero si velis rem accurate examinare, etiam in dominis est servitutis mutua remuneratio. Quid enim si fastus non sinit ut appareat remuneratio? Quando enim hic quidem exhibet corporale ministerium, tu autem corpus nutris, et curas alimentis et indumentis et calceis, huic quoque exhibetur quædam servitus. Nam nisi tu illi tuum exhibeas ministerium, nec ille suum; sed erit liber, nec ulla lex eum coget hoc facere nisi alatur. Si ergo hoc fiat in servis, quid absurdum si hoc etiam fiat in liberis? Subjecti, inquit, in timore Christi. Quanta est gratia, quod etiam habeamus mercedem? At non vult tibi subjici? sed tu subjicere. Non solum obedias, sed etiam subjiciaris. Ita sis affectus erga omnes ut erga dominos. Ita enim cito habebis servos in servitutem redactos maxime tyrannica servitutis potentia.

Magis enim eos capies et expugnabis, quando nihil ab eis assequens, ipse quæ tua sunt eis præbebis. Hoc est illud : Subjecti invicem in timore Christi : ut vincamus omnes animi perturbationes et vitia, ut Deo serviamus, ut charitatem inter nos conservemus, et tunc poterimus digni haberi qui assequamur Dei benignitatem, gratia et miserationibus Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

CAPUT V.

Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Dómino : quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ : et ipse salvator corporis ejus : sed sicut Ecclesia subjecta est Christo : ita et mulieres viris suis in omnibus[1].

I. Vir quidam Sapiens cum in beatitudinum numerum multa retulisset, hoc unum quoque posuit inter beatitudines. « Et mulier, inquit, quæ cum viro convenit, et consen-» tit[2]. » Et rursus, alibi ponit cum beatitudinibus, quod uxor simul cum marito habitet cum concordia. Quinetiam ab initio Deus videtur magnam curam gessisse hujus conjunctionis : et de ambobus tanquam de uno loquens, sic dicebat : « Masculum et fœminam fecit eos[3]. » Et rursus : « Non est masculus, nec fœmina[4]. » Non est enim tanta viri cum viro necessitudo, et conjunctio, quanta mulieris cum

[1] Ephes. v, 22-24. — [2] Eccli. xxv, 2. — [3] Gen. I, 27. — [4] Galat. III, 28.

viro, si sit recte conjugatus. Propterea vir quidam Beatus summam significans dilectionem, et lugens quemdam ex suis amicis, et qui erant unanimes, non dixit patrem, non matrem, non filium, non fratrem, non amicum. sed quid? « Cecidit dilectio tua super me, inquit, tanquam dilectio » mulierum[1]. » Revera enim, revera hæc dilectio est magis tyrannica, quam quævis tyrannis. Nam aliæ quidem sunt vehementes : hæc autem cupiditas habet et vehementiam, et quod non possit marcescere. Inest enim quidam amor in natura delitescens, et nos latens connectit hæc corpora. Propterea et ab initio ex viro mulier, et postea ex viro et muliere vir et mulier. Vides conjunctionem et connexionem? et quomodo non siverit aliam extrinsecus ingredi essentiam? Vide autem quam multa administrarit et dispensarit. Passus est ipsum suam sororem ducere uxorem, vel potius non sororem, sed filiam, vel potius non filiam, sed plus quam filiam, nempe suam carnem. Totum autem fecit ab alto petita origine, sicut in lapidibus, eos cogens in unum. Non enim eam fecit extrinsecus, ne tanquam alienæ ei adhiberet animum. Neque rursus ad ipsum usque stetit matrimonium, ne se ipsum coërcens et cogens separaretur a cæteris. Et sicut in plantis illæ sunt longe optimæ et præstantissimæ, quæ habent unum stipitem et extenduntur ad ramos multos. Quo fit ut si omnia temere solum vertantur circa radicem, et multas etiam habeant radices, non est utique arbor digna admiratione. Ita hic quoque ex uno Adamo fecit ut plantaretur universum genus, id ad magnam redigens necessitatem ut non divelleretur nec separaretur. Et magis contrahens, fecit ut sorores et filiæ non amplius ducerentur uxores, ne rursus dilectionem in unum contraheremus, et aliter separaremur a nobis ipsis. Propterea dicebat : « Qui fecit ab initio, mas-

[1] Reg. I, 26.

» culum et fœminam fecit eos[1]. » Magna enim ex his nascuntur mala, et magna bona, et domibus, et civitatibus. Nihil nostram vitam æque concinnat atque agitat, ut amor viri et mulieris. Pro eo multi arma ponunt, pro eo etiam produnt animam. Non enim temere hujus rei multam curam gessit Paulus, et in eo posuit studium, dicens : « Mu» lieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. » Quare? Quoniam si hi sint in concordia, et recte aluntur filii, recte ordinati sunt famuli, et bono eorum odore fruuntur vicini, amicique et cognati. Sin autem contra, evertuntur et confunduntur omnia. Et sicut cum duces exercitus inter se pacem agunt, omnia suam servant consequentiam; et si rursus illi turbentur, sursum et deorsum aguntur omnia : Ita nunc quoque. Ideo ait : « Mulieres viris suis subditæ » sint, sicut Domino. » Papæ ! Quomodo ergo dicis alibi : « Nisi quis renuntiaverit uxori et viro, non potest me se» qui[2] ? » Si enim subjici oportet tanquam Domino, quomodo dicit quod propter Dominum oporteat discedere? Et vere omnino oportet. Sed illud, « Sicut, » non est semper omnino æqualitatis. Aut hoc dicit : Sicut quæ sciatis quod Domino servitis : quod etiam dicit alibi, quod si non propter maritum, sed imprimis propter Dominum, aut quando cedis marito, ut Domino serviens[3], te obsequi puta. Nam si is qui his externis civilibus resistit magistratibus, Dei resistit ordinationi, multo magis quæ marito non subjicitur. Sic Deus voluit ab initio. Ponamus ergo virum quidem ordinem et locum tenere capitis, mulierem autem corporis. Deinde etiam a rationibus ostendit, quod vir sit caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, et ipse est salvator corporis. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Deinde postquam dixit : « Vir caput est mulieris, sicut et Christus Ecclesiæ; » ad-

[1] Matth. xix, 4. — [2] Id. x, 37, et Luc. xiv, 26. — [3] Colos. iii, 18.

dit, « Et ipse est salvator corporis. » Caput enim est salus corporis. Jam marito et uxori jecit tanquam fundamentum charitatem et providentiam, unicuique locum tribuens convenientem, marito quidem principatus et providentiæ; uxori vero subjectionis.

II. Sicut ergo Ecclesia subjecta est Christo; id est, viri et mulieres; ita etiam mulieres maritis sicut Deo. « Viri » diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Eccle- » siam[1]. » Audivisti summam dilectionem, laudasti et admiratus es Paulum, ut qui tanquam vir admirabilis et spiritualis nostram vitam constitueret. Recte. Sed audi quæ a te exigit : rursus enim eodem utitur exemplo. « Viri, » inquit, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit » Ecclesiam. » Vidisti mensuram obedientiæ? audi etiam mensuram dilectionis. Vis tibi obedire uxorem, sicut Christo Ecclesiam? Ipse quoque ejus curam gere sicut Christus Ecclesiæ. Etiamsi animam pro ipsa dare oporteat, etiamsi millies conscindi, etiamsi quodvis sustinere et pati, non recusabis : et si hæc passus fueris, nihil adhuc tale fecisti quale Christus. Nam tu quidem jam conjunctus hæc facis : ille autem pro ea quæ ipsum aversatur et odio habet. Quemadmodum ergo ipse eam quæ ipsum aversabatur, oderatque et despicatui habebat ac conspuebat, et per lasciviam ei insultabat, magna sua cura suis subjecit pedibus, non minis, nec contumeliis, neque metu, neque ullo alio ejusmodi; ita tu quoque te gere erga tuam uxorem : etiamsi eam videris despicientem, etiamsi per lasciviam insultantem, etiamsi contemnentem, poteris multa ejus cura et providentia, dilectione et amicitia eam tuis pedibus subjicere. Nihil est his vinculis magis tyrannicum, et maxime marito et uxori. Nam famulum quidem poterit quispiam metu alligare, imovero ne illum quidem, fortasse

[1] Ephes. v, 25.

enim resiliet et abibit : vitæ autem sociam, liberorum matrem, et quæ est causa et occasio omnis lætitiæ, non oportet metu et minis ligare, sed dilectione et affectione. Quænam enim est conjunctio, quando uxor exhorrescit maritum? Quanam autem voluptate fruetur ipse maritus, cum uxore habitans tanquam cum ancilla, et non tanquam cum libera? Etsi quid pro ea passus fueris, ne exprobres. Neque enim Christus hoc fecit. Et se ipsum tradidit pro ea, « Ut illam sanctificaret[1]. » Erat ergo immunda, erant in ea sordes et maculæ, erat turpis ac deformis, vilis erat et abjecta. Quamcumque ergo acceperis uxorem, non talem accipies sponsam qualem Christus Ecclesiam, neque quæ a te tantum absit quantum Ecclesia a Christo. Sed tamen non est abominatus, nec eam odio habuit propter summam deformitatem. Vis audire ejus deformitatem? Audi Paulum dicentem : « Eratis enim aliquando tenebræ[2]. » Vide ejus atrorem. Quid est atrius tenebris? Vidisti audaciam? In pravitate, inquit, et invidia degentes. Vide immunditiam? Inobedientes, insipientes. Quid autem dico? Et stulta erat et maledica. Et tamen cum tam multa in ea essent, tanquam pro speciosa, tanquam pro dilecta, tanquam pro admiranda, ita se ipsum tradidit pro deformi. Hoc mirans dicebat Paulus, « Vix enim pro justo quis morietur[3]. » Et rursus : Si cum nos adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis est mortuus. Et cum talem accepisset, eam ornat et lavat : et ne hoc quidem recusat. « Ut illam sancti-» ficaret mundans lavacro aquæ in Verbo, ut exhiberet ipse » sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut » rugam, aut aliquid ejusmodi : sed ut sit sancta et imma-» culata[4]. » Lavacro lavat ejus immunditiam. In Verbo, inquit. Quonam? In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Nec solum eam ornavit, sed fecit gloriosam; non

[1] Ephes. v, 26. — [2] Ibid. 8. — [3] Rom. v, 7. — [4] Ephes. v, 27.

habentem maculam aut rugam, aut aliquid ejusmodi. Et nos ergo quæramus hanc pulchritudinem : et poterimus esse ejus opifices. Ne quæras ab uxore quæ non sunt ejus. Vides quod a Domino omnia habuerit Ecclesia? Ab ipso facta est gloriosa. Ab ipso facta est sine macula. Ne averseris uxorem propter deformitatem. Audi Scripturam dicentem : «Parva in volucribus apis, et initium dulcedinum est fructus ejus[5].» Dei est figmentum : non illam contumelia afficis, sed eum qui ipsam fecit. Quid agat mulier? ne illam laudes propter formæ elegantiam. Impudicarum animarum est et laus et illud odium, et ipsa dilectio. Quære pulchritudinem animæ : imitare sponsum Ecclesiæ. Externa pulchritudo plena est arrogantiæ et insolentiæ, et injicit in zelotypiam, et sæpe te facit suspicari rem absurdam et turpem. At habet voluptatem? usque ad primum et secundum mensem, aut plurimum usque ad annum, deinde non amplius; sed a consuetudine marcescit miraculum. Quæ vero propter pulchritudinem mala advenerunt, remanent : fastus, arrogantia, et contemptus. In ea autem quæ non est ejusmodi, nihil tale. Sed merito amor incipiens valde permanet, quoniam est pulchritudinis animæ, non corporis.

III. Dic mihi quid est cœlo melius et præstantius? Quid melius astris? Quodcumque dixeris corpus, non est adeo album : quoscumque dixeris oculos, non sunt adeo læti et hilares. His autem creatis etiam Angeli sunt admirati : et nos quoque nunc miramur, sed non sicut ab initio. Talis enim res est consuetudo. Non similiter stupefacit : multo magis in muliere. Sin autem morbus supervenerit, totum statim evolat. Quæramus a muliere benevolentiam, modestiam, moderationem, lenitatem et benignitatem : hæc sunt signa et notæ pulchritudinis. Non quæramus

[5] Eccli. xi, 3.

autem corporis elegantiam ac venustatem, nec eam vituperemus propter ea, quæ non habet in potestate, imovero nec omnino vituperemus : audacium enim id est; neque ægre feramus. Annon videtis quam multi, qui cum formosis mulieribus habitarent, miserabiliter e vivis excesserunt? quam multi autem cum non valde formosis, cum multa voluptate ad extremam usque senectutem pervenerunt? Sordes internas expurgemus : rugas quæ sunt intus evellamus, tollamus maculas quæ sunt in anima. Talem Deus requirit pulchritudinem. Deo, non nobis, eam reddamus pulchram. Non quæramus pecunias, non externam, sed quæ est in anima, nobilitatem. Nemo expectet ut ditetur a muliere : turpes enim et probrosæ sunt hæ divitiæ : neque omnino quærat quispiam hinc ditescere. « Nam qui » volunt esse divites, incidunt in tentationem, et in desi» deria inutilia et noxia, et in laqueos, et in exitium et in» teritum [1]. » Ab uxore ergo ne quæras copiam pecuniæ, et alia omnia facile invenies. Quis, dic quæso, dimissis iis quæ sunt præcipua, minorum curam geret? Sed, hei mihi! hæc nobis semper usuveniunt, et ita afficimur : et si filium habeamus, non studium ponimus ut evadat bonus, sed ut ei divitem accipiamus uxorem : non ut bonis sit moribus, sed ut abundet opibus. Et si vitæ institutum persequamur, non quærimus ut sit a peccatis liberum; sed ut magnum nobis afferat lucrum : Et omnia in pecuniam versa sunt. Ideo corrupta sunt omnia, quoniam tenemur illo amore. « Ita et viri, inquit, debent diligere » uxores suas, ut corpora sua [2]. » Quid hoc est? Tanquamne ad majorem imaginem venit et vehementius exemplum? Non hoc solum, sed tanquam ad propinquius et manifestius, et quod aliam habeat juris rationem. Nam illud quidem non erat admodum necessarium. Ne quis enim dicat :

[1] 1 Tim. VI, 9. — [2] Ephes. V, 28.

Ille Christus erat, et Deus erat et se ipsum tradidit; alia jam ratione et methodo id de cætero probat, dicens : « Sic debent. » Non enim res grata, sed debitum. Cum dixisset, « Ut sua corpora, » adjecit : « Nemo enim un- » quam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet » eam[1]. » Hoc est, magno studio et diligentia eam curat. Quomodo est caro ejus? audi : « Hoc nunc os ex ossibus » meis, inquit, et caro ex carne mea[2]. » Nec hoc solum, sed etiam : « Erunt, inquit, in carne una. Sicut et Chris- » tus dilexit Ecclesiam. » Venit ad primum exemplum. « Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et os- » sibus ejus[3]. » Quomodo? ex nostra factus est materia; sicut et Eva caro erat ex carne Adami. Recte autem ossa et carnem memoravit : hæc enim sunt quæ in nobis principatum tenent, carnes et ossa. Hæc quidem subjecta tanquam quædam carina, illa autem tanquam ædificium. Sed illud quidem est perspicuum : hoc autem quomodo? Sicut illic tanta est propinquitas, ita, inquit, hic quoque. Quid est, ex carne ejus? hoc est, vere et germane ex ipso. Et quomodo sic Christi membra sumus? Quoniam facti sumus sicut ipse. Et quomodo ex carne? Scitis quicumque estis participes mysteriorum : ex hoc enim statim efformamur? Et quomodo? Rursus audi hunc Beatum dicentem : Quoniam ergo pueri communicarunt carni et sanguini, similiter ipse quoque eorum fuit particeps. Sed hic ipse nobis communicavit, non nos ipsi. Quomodo ergo sumus ex carne ejus et ex ossibus ejus? Quidam dicunt sanguinem et aquam, sed non est; sed sicut ille manifestare voluerit : hoc est quemadmodum absque coïtu factus est ex Spiritu sancto, nos quoque hoc generamur in lavacro. Vide quot exempla, ut credatur illa generatio. O amentiam hæreticorum! Quod jam natum est ex aqua, quod

[1] Ephes. v, 29. — [2] Gen. II, 23. — [3] Ephes. v, 30.

nascitur, genitum verum confitentur, quod autem ejus corpus efficiamur, id non admittunt. Si ergo nos ita factos esse minime credunt, quomodo ergo ex carne ejus et ex ossibus ejus? Illud vero mihi considera : formatus est Adam, natus est Christus : de latere Adami egressa est corruptio, de latere Christi orta est vita. In paradiso germinavit mors, in cruce mors sublata est.

IV. Quemadmodum ergo Dei filius naturæ nostræ factus est, ita nos ejus substantiæ, et sicut ille nos in se ipso habet, ita et eum nos habemus in nobis. « Propter hoc » relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit » uxori suæ, et erunt duo in carne una[1]. » Ecce tertiam justificationem. Ostendit enim, quod quivis relictis parentibus, ex quibus est natus, cum illa conjungitur; et de cætero caro est pater et mater et filius ex utriusque coïtu. Etenim mixtis seminibus nascitur filius, adeo ut tres sint una caro. Sic ergo nos cum Christo una caro efficimur, per participationem, et multo magis, quam puer natus. Quare? Quoniam sic fuit ab initio. Ne mihi dicas eam esse talem et talem. Non vides quod etiam in carne multos habemus defectus? Hic enim est claudus, ille vero detortos habet pedes, alius manus aridas, alius aliquod aliud membrum infirmum et invalidum. Neque tamen dolet, neque id excindit, sed et ipsum sæpe præfert alii : et merito; est enim suum. Quantam enim unusquisque habet in se dilectionem, tantam vult nos habere in uxorem. Non quia sumus unius naturæ participes, sed hoc jus amplius habemus in mulierem, quod duo non sint corpora, sed alter est caput, altera vero corpus. Et quomodo dicit alibi, « Caput autem Christi Deus[2]? » Ego quoque hoc dico, quod sicut unum corpus nos sumus, ita etiam Christus et Pater unum. Invenitur ergo etiam Pater esse nostrum ca-

[1] Ephes. v, 31.— [2] 1 Cor. xi, 3.

put. Duo ponit exempla, nempe corporis et Christi. Ideo subjungit : « Sacramentum hoc magnum est. Ego autem » dico in Christo et in Ecclesia [1]. » Quid est hoc? Magnum sacramentum ipse dicit, quia magnum quid et admirabile tacite significavit beatus Moses, imovero Deus. Interim autem dicit : « In Christo dico, » quoniam et ipse dimisso Patre descendit, et venit ad sponsam et factus est in spiritum unum. « Qui adhæret enim Domino, est unus spiri- » tus [2]. » Et pulchre dixit : « Magnum est mysterium ; » perinde ac si diceret, Ast allegoria non evertit dilectionem. « Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam » sicut se ipsum diligat : uxor autem timeat virum suum [3]. » Revera enim, revera est mysterium, et magnum mysterium ; quia eo qui procreavit, qui genuit, quî educavit, et ea quæ concepit, quæ cum dolore peperit et afflictione, qui tot et tantis affecerunt beneficiis, cum quibus diuturnus fuit usus et consuetudo, relictis, ei adhæreat quæ ne visa quidem fuit, et cum eo nihil habet commune, et eam omnibus præferat ; revera est mysterium. Et parentes cum hæc fiunt non ægre ferunt, sed potius ægre ferunt si non fiant, et cum impenduntur pecuniæ, et fit sumptus, lætantur. Revera magnum est mysterium, arcanam quamdam sapientiam. Hoc multis retroactis sæculis Moyses prophetans dicit : hoc et Paulus clamans profert : In Christo et Ecclesia. Sed non propter ipsum solum hoc dictum est, sed etiam propter uxorem : ut ipsam tanquam propriam carnem foveat, sicut et Christus Ecclesiam, uxor autem timeat virum. Non amplius ponit quæ sunt solum charitatis ; sed quid? ut timeat virum. Mulier est secundus principatus. Neque ipsa exigat æqualitatem honoris ; est enim sub capite : neque ille eam despiciat tanquam subjectam ; est enim corpus. Si caput corpus despiciat, ipsum quoque

[1] Ephes. v, 32. — [2] 1 Cor. vi, 17. — [3] Ephes. v, 33.

peribit. Sed afferat dilectionem quæ tanquam in æquilibrio respondeat obedientiæ. Sicut caput, ita et corpus. Vir ipsi ad ministerium præbeat manus, pedes et reliqua omnia membra. Illa vero ipsi provideat, omnem in se servans affectum. Nihil est hoc conjugio melius et præstantius. Et quomodo, inquit, fuerit dilectio, si est metus? Maxime tunc fuerit. Nam quæ timet etiam diligit : quæ diligit, timet tanquam caput, diligit tanquam membrum. Nam caput quoque est membrum totius corporis. Propterea illam quidem subjecit, hunc vero præfecit et supra posuit, ut esset pax. Ubi enim est honoris æqualitas, pax nunquam fuerit, neque si domus populari regatur imperio, neque si omnes imperent, sed necesse est ut sit unus principatus. Et hæc ubique in corporalibus. Nam si sint viri spirituales, erit pax. Erant quinquies mille animæ, et nemo quidquam ex suis facultatibus dicebat esse proprium[1], sed inter se subjecti erant alter alteri. Hoc est indicium sapientiæ et timoris Dei. Atque ostendit quidem modum dilectionis, timoris autem nondum.

V. Et vide quidem eum dilatare et amplificare quæ sunt dilectionis, de Christo narrantem, et de carne propria, et dicentem : «Propter hoc relinquet homo patrem et ma» trem : » quæ sunt autem timoris non dilatare nec amplificare. Quanam de causa? Quoniam vult dilectionem magis obtinere quam dominatum. Nam si hæc sit, sequuntur omnia alia : si ille sit, non omnino. Nam qui diligit uxorem, etsi non admodum morigeram, omnia tamen sustinebit : adeo res est difficilis et ardua concordia, quando non fuerint colligati tyrannide dilectionis. Timor autem non omnino in hoc se recte geret. Et ideo magis immoratur in hoc, quod est forte ac validum. Et mulier cui videtur afferri damnum quod jubeatur timere, lucratur Viro enim est

[1] Act. IV, 34, 35.

præceptum id quod est præcipuum, nempe diligere. Quid vero, inquit, si non timeat uxor? Tu dilige, imple quod tuum est. Nam si non sequantur quæ præstanda sunt ab aliis, oportet ut sequantur quæ præstanda sunt a nobis, ut exempli causa : « Subjecti estote, inquit, invicem in » timore Christi. » Quid ergo si alter non subjiciatur? Tu pare legi Dei. Ita hic quoque. Mulier quidem certe, etiam si non diligatur, timeat tamen, ne nihil ab ipsa fiat; quando maritus non timetur, uxor tamen diligatur, ut ipse in nullo deficiat. Unusquisque enim accepit quod est proprium. Hoc ergo matrimonium est secundum Christum, matrimonium spirituale, et generatio spiritus, non ex sanguine, nec ex dolore partus. Talis est etiam Isaaci generatio. Audi Scripturam dicentem : « Et desierant Saræ » fieri ejus muliebria [1] : » et matrimonium non ex sensili motu, nec ex corporibus, sed totum spirituale, Deo conjuncta anima conjunctione ineffabili, et quam ipse solus novit. Propterea dicit, « Qui adhæret Domino, est unus » spiritus [2]. » Vides quomodo ponit studium ut carnem carni uniat, et spiritum spiritui. Ubi sunt hæretici? Si matrimonium esset ex iis quæ vituperantur, non sponsum et sponsam vocavisset, non adhortans illud adduxisset : « Relinquet homo patrem et matrem; » nec rursus subjunxisset : « Dictum est, in Christo et Ecclesia. » De hac enim dicit etiam Psalmographus : « Audi, filia, et vide, et » inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et » domum patris tui : et concupiscet Rex pulchritudinem » tuam [3]. » Propterea Christus quoque dicebat : « Ego exivi » a Patre, et venio [4]. » Sed quando dico eum reliquisse Patrem, ne tale quid existimes, quale apud homines, locorum transitum et transmutationem. Sicut exivisse dicitur,

[1] Gen. XVIII, 11. — [2] I Cor. VI, 17. — [3] Psal. XLIV, 11. — [4] Joan XVI, 18.

non quoniam exivit, sed propter carnem ; ita etiam illud : « Reliquit Patrem. » Cur ergo non dixit de uxore ; Adhærebit marito suo? Quanam de causa? Quoniam dicebat de dilectione, et loquebatur cum viro. Nam cum illa quidem loquens de timore dicit : « Vir est caput uxoris suæ : » et Christus rursus caput Ecclesiæ. Cum viro autem de dilectione loquitur et ea quæ ad ipsam spectant illi tradit ; ac de dilectione cum illo verba facit; eum constringens et conglutinans et faciens adhærere. Qui enim patrem dimisit propter uxorem, et eam postea dimittit, quam merebitur veniam? Non vides quantum Deus honorem eam elit consequi, cum te a patre abductum ei affixerit? Quid vero, inquit, si facta sint a nobis quæ sunt facienda, illa autem non sequatur? « Si autem infidelis discedit, discedat[1]. » Non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi. Sed quando audis timorem, exige timorem qui convenit liberæ, non tanquam ab ancilla : est enim corpus tuum. Nam si hoc feceris, te ipsum probro afficis, tuum corpus afficiens ignominia. Quis est autem timor? Ut non contradicat, ut non insurgat, ut primas partes non amet. Ad hæc usque satis est timorem consistere. Sin autem diligis, ut jussa es, etiam majora facies, imovero non timore hoc facies, sed ipsa etiam dilectio faciet aliquid. Est sexus tuus quodam modo imbecillior, multo egens auxilio, multa indulgentia, ut tuæ infirmitatis habeatur ratio. Quid dixerint qui secundis conjunguntur nuptiis? Non dico condemnans, absit. Apostolus enim id concessit. Sed tamen ad ejus infirmitatem te demittens, ei omnia præbe. Pro illa gere omnia et patere : incumbit tibi necessitas. Hic non vult externis exemplis consilium inducere, quod sæpe facit. Sufficiebat enim Christi exemplum, ut quod sit magnum et vehemens, maxime

[1] I Cor. VII, 18.

autem ad rationem subjectionis. Relinquet, inquit, patrem et matrem. Ecce ab externis. Sed non dixit, Et cohabitabit, sed, Adhærebit seu agglutinabitur, exactam significans conjunctionem, dilectionem utique vehementem. Neque hoc fuit contentus : sed et inductione sic ostendit subjectionem, ut duo non amplius duo appareant. Non dixit, in spiritu ; non dixit, in anima ; nam illud est manifestum, et hoc potest quilibet : sed, Ita ut sit in carne una.

VI. Hic est secundus principatus, habens imperium, et multam in honore æqualitatem; sed tamen vir habet aliquid amplius. Hoc est maxima salus domus. Nam illud quidem quod est Christi accepit, non solum quod oporteat diligere, sed etiam recte omnia componere. « Ut sit, » inquit, sancta et immaculata. » Quod est autem carnis, ad diligendum : et etiam illud, Adhærebit, ad diligendum. Nam si eam effeceris sanctam et immaculatam, sequuntur omnia. Quære quæ sunt Dei, et sequentur humana cum multa facilitate. Compone et moderare uxorem, et sic componitur domus. Audi Paulum dicentem : « Si quid autem » volunt discere, domi viros suos interrogent[1] : » Si domos nostras sic administremus, apti etiam erimus ad Ecclesiam administrandam : domus enim est parva Ecclesia. Sic cum viri et uxores probi fuerint, possunt omnes antecellere. Cogita Abrahamum, Saram et Isaac, et trecentos decem et octo vernas : quomodo tota domus constituta fuerit et composita, quomodo tota fuerit plena pietate. Illa præceptum implevit apostolicum, et virum timebat. Audi enim ipsam dicentem : « Nondum mihi evenit hacte» nus : dominus autem meus est senior[2] : » et ille ipsam sic diligebat, ut jubenti in omnibus pareret : et puer erat virtute præditus, et vernæ ipsi quoque erant admirabiles

[1] 1 Cor. XIV, 15. — [2] Gen. XVIII, 12.

qui non dubitarunt etiam periculum adire cum domino, non distulerunt, neque causam inquisierunt. Sed unus ex iis qui præerat, adeo erat admirandus, ut ejus fidei sit commissum unici filii matrimonium, necnon extra fines regionis peregrinatio. Sicut enim quando sub duce belli recte compositus fuerit exercitus, bellum nulla ex parte ingruit; ita hic quoque quando maritus et uxor et filii et famuli eadem curant, magna est domus concordia. Alioqui si non ita sit, sæpe per unum nequam servum universum evertitur, et dissolvitur : et unus sæpe totum delet et perdit. Magnam ergo curam geramus et uxorum et liberorum et servorum ; scientes quod principatum nobis ipsis reddemus facilem : clemensque et benigna erit nobis rationis redditio, et dicemus : « Ecce ego et pueri quos mihi » dedit Deus[1]. » Si sit vir admirandus et bonum caput, reliquum quoque corpus nullam vim patietur. Quomodo quidem recte se habeant res uxoris et res viri exacte et accurate dixit, ut qui illi quidem suaserit ut timeat tanquam caput; huic autem ut diligat tanquam uxorem. Quomodo, inquit, hæc fient? Nam quod oporteat quidem, ostendit; quomodo autem, ego vobis dicam. Si pecunias despiciamus : si unum spectemus, nempe virtutem animæ, si Dei metum habeamus ante oculos. Quod enim dicebat cum dissereret de servis. Quodcumque fecerit unusquisque bonum aut malum, hoc recipiet a Domino, hoc hic quoque. Non ergo propter illam tantum, quantum propter Christum oportet eam diligere. Hoc ergo quoque subindicavit, dicens : Tanquam Domino. Tanquam Domino ergo obsequens, et propter ipsum omnia faciens, sic gere omnia. Hoc sufficit ad inducendum, et persuadendum, et non sinendum ut sit ulla lis et dissensio. Nullus fidelis maritum apud uxorem calumnietur.

[1] Isaï. VIII, 18.

Sed neque vir leviter et inconsiderate credat adversus uxorem : neque uxor leviter et curiose scrutetur ingressus et exitus. Sed nec maritus se ipsum præbeat dignum suspicione. Cur enim, dic mihi, toto die te das amicis, uxori autem vespere? et nec sic ipsi potes satisfacere, nec amovere suspicionem. Et si te accuset uxor, ne ægre feras : est id amicitiæ, non arrogantiæ. Ardentis amoris sunt illæ accusationes, et ferventis affectus, ac timoris. Timet enim ne quis suffuretur cubile suum, ne quis in bonorum summa ei detrimentum afferat, ne caput auferat, ne lectum perfodiat. Est aliud quoque argumentum dissensionis. Nemo præter modum famulos sibi vindicet, nec puellam maritus, neque uxor famulum : hæc enim satis sunt ad pariendas suspiciones. Mihi enim cogita justos illos. Ipsa Sara jussit Patriarcham accipere Agar[1] : ipsa imperavit, nemo coëgit; nec eam invasit maritus. Sed quamvis longum tempus protraxisset sine liberis, elegit potius nunquam esse pater, quam esse molestus uxori. Sed tamen post hæc omnia quid dicit Sara? « Judicet Deus » inter me et te[2]. » Annon si fuisset quispiam alius, motus esset ad iram? non etiam manus extendisset, propemodum dicens : Quid dicis? Nolebam ego consuetudinem habere cum muliere : totum a te profectum est; et rursus accusas? Sed ille nihil dixit ejusmodi. Sed quid? « Ecce » ancilla in manibus tuis, ea utere ut tibi placuerit[3]. » Dedit lecti sociam, ne Saram molestia afficeret. Atqui nihil est hoc majus ad rationem benevolentiæ. Nam si mensæ fuisse socios, efficit ut latrones sint unanimes cum adversariis, (et dicit Psalmographus : « Qui simul dulces me- » cum capiebas cibos[4] : ») unam jam factam esse carnem; hoc enim est cubilis esse sociam; multo magis sufficit ad attrahendum. At nihil ejusmodi justum potuit expugnare,

[1] Gen. XVI, 2. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Psal. LIV, 15.

sed eam tradidit uxori, ostendens nihil factum fuisse sua culpa : et quod est majus, eam emisit gravidam. Quis non esset misertus ejus quæ ex ipso conceperat filium? Sed non flexus est ille justus : nam dilectionem in uxorem præferebat omnibus.

VII. Hunc nos quoque imitemur. Nemo proximo exprobret paupertatem : nemo amet pecunias : et soluta sunt omnia. Neque dicat uxor marito, ignave et timide, torpore plene et hebetudine, piger et somnolente; ille humilis et abjectus et humili loco natus, aditis periculis et susceptis peregrinationibus magnas paravit facultates, et uxor ejus gestat aurum, et in curru mulorum alborum progreditur, in omnem partem circumfertur, habet greges famulorum, et agmina eunuchorum : tu autem metuis, frustraque vivis et inutiliter. Ne hæc vel similia dicat uxor; est enim corpus, non ut imperet capiti; sed ut pareat et obediat. Quomodo ergo, inquit, feret paupertatem? unde inveniet solatium? Eligat quæ sunt se pauperiores; reputet quot rursus puellæ nobiles et nobili loco natæ, non solum a maritis nihil acceperunt, sed etiam eis dederunt, et sua omnia consumpserunt. Cogitet quæ ex his divitiis nascuntur pericula, et amplectetur vitam quæ nullis agitatur negotiis. In summa, si sit in maritum benevola et bene affecta, nihil dicet ejusmodi; sed malet eum habere prope se nihil acquirentem, quam decies mille talenta cum curis et sollicitudinibus, quæ semper adsunt mulieribus ex peregrinationibus. Sed neque maritus hæc audiens, ut qui habet principatum, convertatur ad contumelias et plagas, sed hortetur, admoneat, tanquam imperfectiori rationibus persuadeat, manus in eam non extendat; procul hæc sint a libera anima; sed nec contumelias, nec probra, nec maledicta ingerat, sed ut quæ sit insipientior eam componat. Quomodo autem hoc erit? Si veras discat

divitias, si supernam philosophiam, nihil eorum damnabit. Doceat eam quod paupertas nullum sit malum. Doceat non solum per ea quæ dicit, sed et per ea quæ facit. Doceat despicere gloriam, et nihil hujusmodi dicet mulier nec concupiscet. Ac si imaginem acciperet, ab illa vespera qua eam excipit thalamo, eam doceat temperantiam, modestiam, lenitatem : ut statim ab exordio, et ab ipsis vestibulis honeste vivat, pecuniæ amorem dejiciens, et in philosophia eruditat, et suadeat ne sit ei aurum pendens ex auribus, nec eo ornetur in genis et collo, nec id repositum habeat in thalamo, neque vestes aureas et sumptuosas : sed sit quidem elegans ornatus, at non ad probrum et contumeliam recidat elegantia. Verum his dimissis histrionum scenicis, orna domum cum multa honestate ac decore, spirantem temperantiam potius, quam alium suavem odorem. Ex hoc enim erunt duo aut tria bona. Primum quidem non dolebit sponsa, dum solutis nuptialibus thalamis remittuntur ad singulos vestes et vasa aurea et argentea. Secundo, quod sponsus non erit sollicitus ne pereant, et ut custodiantur quæ sunt comparata. His accedit tertium, quod est summa bonorum, ex his ipsis ostendet mentem suam, se nullo horum delectari, et se etiam cætera omnia dissoluturum, neque unquam concessurum ut fiant saltationes et canantur impudica cantica. Et scio quidem me videri quibusdam esse ridiculum, qui has leges feram. Sed si mihi credideritis, procedente tempore, et succedente rei utilitate, tunc lucrum scietis : et effluet quidem risus, et irridebitis eam, quæ nunc est, consuetudinem : et videbitis ea quæ nunc fiunt, esse puerorum insipientium et virorum ebriorum : quæ autem suadeo, esse modestiæ, et philosophiæ, et supernæ vitæ agendæ rationem. Quid ergo dico oportere ? Omnia turpia cantica quæ sunt satanica, inhonestas cantelinas, immundorum juvenum cir-

cuitiones aufer a nuptiis, et hæc poterunt castigare sponsam et modestam reddere. Statim enim apud se considerabit : Papæ, qualis est hic vir ! Est philosophus : hanc vitam nihili ducit ; ad procreandos liberos et educandos me in ædes duxit, et ad domum custodiendam. Sed hæc sponsæ erunt injucunda ? ad primum usque et secundum diem, non autem deinceps : sed et maximam capiet voluptatem, se ab omni suspicione liberans. Nam qui neque tibias, neque saltantes, neque fractos cantus sustinuerit, idque tempore nuptiarum, vix ipse in animum induxerit ut turpe aliquid unquam aut faciat aut dicat. Post hoc autem quando hæc omnia abstuleris a matrimonio, recte te geras, pudorem quidem in longum tempus extendens, et non cito dissolvens. Nam etsi inverecundior sit puella, scit ad tempus silere, mariti mota reverentia, et rerum quibus non assuevit novitate. Hunc ergo pudorem non cito dissolvas, quod faciunt viri impudici, sed extendas ad longum tempus : hoc enim tibi magnum afferet lucrum. Interim non accusabit, nec queretur de iis quæ tu statueris.

VIII. Leges ergo constitue toto illo tempore, quo pudor tanquam quoddam frenum animæ impositus, non sinit de aliquo conqueri, nec ea quæ fiunt redarguere. Nam quando fiduciam et dicendi libertatem apprehenderit, cum multa securitate omnia evertit et confundit. Quando ergo erit aliud tempus æque aptum ad fingendam et formandam uxorem, atque illud quo reveretur maritum, et adhuc timet, et pudore detinetur? Tunc ei impone leges omnes et parebit, et lubens et invita. Quomodo autem non solves pudorem ? Quando cerneris ipse quoque non minus quam illa erubescens, pauca quidem loquens, eaque cum magna gravitate et animadversione. Tunc apud eam philosophiæ verba depone ; ea enim accipit anima. Ad pulcherrimum et optimum habitum, nempe

pudorem, eam redige. Si vultis, etiam exempli causa dicam quænam illi dicere oporteat. Nam si Paulus non recusavit dicere : « Nolite fraudare invicem [1] , » et pronubæ verba est locutus, imovero non pronubæ, sed spiritualis animæ, multo magis nos non recusabimus dicere. Quid est ergo ei dicendum? Cum multa gratia oportet ei dicere : Nos, o filiola, te vitæ sociam accepimus, et te introduximus ad societatem in iis quæ sunt præstantissima et maxime necessaria, nempe in liberorum procreatione, et domus cura et administratione. Quid ergo te rogamus? Imovero antea loquere quæ pertinent ad dilectionem : nihil enim æque confert ad persuadendum auditori ut accepta ei sint quæ dicuntur, atque scire quod ea dicantur ex multa dilectione et benevolentia. Quomodo ergo ostendes dilectionem? Si dixeris : Cum multas liceret accipere et ditiores et ex illustri genere natas, non eas elegi, sed amavi tuam vitæ agendæ rationem, honestatem, modestiam, temperantiam. Deinde statim ab his para viam ad dicendum de philosophia, et reprehende divitias cum quadam ambage et circuitione. Nam si orationem solum extendas in vituperandis divitiis, eris gravis et importunus. Sin arrepta occasione, omnia efficies; videris enim id facere pro defensione et excusatione, non tanquam austerus quispiam, injucundusque et illiberalis et sordidus : sed quando ex iis quæ sunt ejus, sumpseris occasionem, etiam gaudebit. Dices ergo, necessario enim rursus repetenda est oratio : Cum liceret ducere divitem et locupletem, non induxi in animum. Quamobrem? Non temere nec inconsiderate; sed recte didiceram divitias nullam esse possessionem, sed rem contemnendam, et quæ adest et latronibus et meretricibus, et sepulcrorum effossoribus. Propterea his missis, veni ad tuæ animæ virtutem, quam

[1] I Cor. VII, 5.

cuivis auro præfero. Sapiens enim et ingenua puella, pietatis curam gerens, toti orbi terræ pretio est æquiparanda. Propterea et te sum amplexus, et te diligo, et meæ etiam animæ præfero. Nihil est enim vita præsens, oroque, et hortor, et omnia facio, ut nos ita digni habeamur qui præsentem agamus vitam, ut illic etiam possimus in futuro sæculo cum magna securitate simul versari. Nam præsens quidem tempus est breve, caducum et fragile. Sin autem digni fuerimus habiti ut cum Deo placuerimus ex hac vita excedamus, semper erimus et cum Christo et cum nobis invicem cum plurima voluptate. Ego dilectionem tuam præfero omnibus : neque est quidquam mihi æque molestum quam a te unquam dissidere. Etiamsi me oporteat omnia amittere, etiamsi Iro esse pauperiorem, et extrema subire pericula, et quidvis pati, mihi sunt omnia ferenda et toleranda, donec tu in me bene fueris affecta : et mihi tunc optabiles erunt liberi, quando tu benevole in me affecta fueris. Oportebit autem te quoque hoc facere. Deinde admisce etiam verba apostolica, quod Deus sic vult esse conjunctam inter nos benevolentiam. Audi enim scripturam dicentem : « Propter hoc relinquet homo pa» trem et matrem, et adhærebit uxori suæ [1]. » Nulla sit nobis simultatis occasio. Valeant pecuniæ, et multitudo Servorum, et honores externi : hoc mihi est omnibus præferendum. Quo non auro, quibus non thesauris erunt hæc verba uxori magis desiderabilia ? Ne timeas ne quando dilecta adversus te insolescat : sed confitere te eam diligere. Nam meretrices quidem quæ nunc cum hoc, nunc cum illo conjunguntur, merito extollentur adversus amatores, quando hæc verba audierint. Mulier autem libera et puella ingenua his verbis nunquam extolletur, sed multo magis his inflectetur. Ostende te magni facere

[1] Gen. II, 2 .

cum ipsa consuetudinem, et malle te domi esse propter ipsam quam in foro : et eam præpone omnibus amicis, et liberis, quos ex ea suscepisti ; et ipsi quoque a te propter ipsam diligantur. Si boni quid fecerit, lauda et admirare. Si quid contingat absurdi, et quod puellis accidere soleat, suade et admone. Omni ex parte accusa pecunias, et sumptus magnificos : et doce eam ornamentum quod paritur ex decore et modestia, et quod ex honestate : et assidue doce ea quæ conferunt.

IX. Sint preces vobis communes : unusquisque eat ad Ecclesiam : et eorum quæ illic dicuntur et leguntur, maritus ab uxore partem domi exigat, et illa a marito Si premit paupertas, produc in medium sanctos viros Paulum et Petrum, qui in majori fuerunt existimatione quam omnes reges et divites, et quomodo vitam egerunt in fame et siti. Erudi eam nihil in vita esse terribile præterquam Deum offendere. Si quis sic et propter hæc uxorem duxerit, monachis non erit valde minor, nec is qui uxorem duxit, iis qui non duxerunt. Si etiam facere prandia, et convivia celebrare velis, nullum inhonestum, neminem indecorum, sed si sanctum quempiam inveneris, qui possit domui vestræ benedicere, et pedum ingressu valeat universam inferre Dei benedictionem, cum voca. Dicam etiam aliud. Nemo vestrum studeat uxorem ducere ditiorem, sed potius pauperiorem. Non enim ingredietur afferens ex divitiis tantam occasionem voluptatis, quantam introducet molestiam ex probris, ex eo quod plura exigat quam intulerit, ex contumeliis, ex magnis sumptibus et impensis, ex verbis molestis et importunis. Fortasse enim dicet : Nihil adhuc consumpsi ex tuis, meis adhuc induor, ex iis quæ mihi donarunt parentes. Quid dicis, o mulier, tuis es adhuc induta? Et quid hoc verbo fuerit miserius? Corpus non habes proprium, et pecunias habes proprias?

Non estis amplius duæ carnes post matrimonium, sed facti estis in unam ; et duæ sunt facultates, non una. O amor pecuniæ! Unus homo, unum ambo facti estis animal, et adhuc dicis mea? Execrandum hoc verbum et sceleratum a diabolo est invectum. Deus omnia nobis fecit communia, quæ sunt his magis necessaria, et hæc non sunt communia ? Non licet dicere : Lux est mea, sol est meus, aqua mea; quæ sunt majora, omnia nobis sunt communia, pecuniæ autem non erunt communes ? Pereant millies pecuniæ, imovero non pecuniæ, sed animi instituta, quæ nesciunt uti pecuniis, sed eas omnibus præferunt. Et hæc doce cum aliis, sed cum multa gratia. Nam quoniam ipsa per se ad virtutem exhortatio multum habet tristitiæ, maxime apud puellam teneram et juvenculam, quando verba fient de philosophia, multam excogita gratiam : et hoc maxime ex illius anima extermina et amanda, meum et tuum. Si dixerit, mea, dic : Quænam dicis tua ? Nescio enim, cum ego nihil habeam proprium. Quomodo ergo dicis, mea, cum omnia sint tua ? Condona ei hoc verbum. Non vides quod in parvis pueris hoc facimus? Quando nobis tenentibus aliquid puer rapuerit, et vult aliquid aliud accipere, concedimus et dicimus : Certe tuum est hoc et illud. Hoc etiam faciamus in muliere : est enim mens ejus magis puerilis : et si dicat, mea, dic : Omnia sunt tua, et ego tuus. Non est verbum adulationis, sed multæ prudentiæ. Sic poteris ejus iram reprimere, et extinguere animi ægritudinem; est enim adulatio, quando propter malum aliquid feceris indecorum et illiberale. Hoc autem est maxima philosophia. Dic ergo : Ego quoque sum tuus, o filiola. Hoc mihi suasit Paulus, dicens : « Vir proprii cor-» poris potestatem non habet, sed mulier [1]. » Si mei corporis non habeo potestatem, sed tu, multo magis pecuniæ,

[1] 1 Cor. VII, 4.

Sedabis eam si sic fueris lócutus, flammam extingues, diabolum probro afficies : ancillam magis eam facies, quam quæ est empta pecunia ; his verbis eam alligabis. Quamobrem ex iis quæ loqueris, doce eam nunquam dicere, meum et tuum. Nec eam inconsiderate voces, sed cum blanditiis, cum honore, cum multa dilectione. Honora eam, et non opus habebit ut honoretur ab aliis : non egebit gloria ab aliis danda, si ea fruatur qua tu eam affeceris. Eam præpone omnibus, propter omnia, et propter pulchritudinem et sapientiam, et eam orna laudibus. Ita ei persuadebis ut nulli extraneo animum adhibeat, sed alios omnes irrideat. Doce Dei timorem, et omnia tanquam a fonte affluent, eritque domus referta bonis innumerabilibus. Si incorruptibilia quæramus, corruptibilia quoque advenient. « Quærite enim, inquit, primum regnum Dei, »et hæc omnia adjicientur vobis[1]. » Quales putandi sunt filii talium parentum ? Quales consentaneum est esse famulos talium dominorum ? Quales eos omnes qui illis appropinquant ? Annon continget eos quoque esse plenos bonis innumerabilibus? Nam maxima ex parte ex moribus dominorum servi mores suos componunt, et assimilantur eorum desideriis : eadem amant ; eadem, quæ didicerint, loquuntur, in iisdem versantur. Si sic nos ipsos componamus, et Scripturis attendamus, plurima ab illis docebimur. Ita poterimus Deo placere, et totam vitam præsentem cum virtute transigere, et assequi bona promissa iis qui ipsum diligunt, quæ utinam nos omnes consequamur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. VI, 33.

HOMILIA XXI.

CAPUT VI.

Filii, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim justum est. Honora patrem tuum et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene tibi sit, et sis longævus super terram[1].

I. Quemadmodum quispiam corpus fingens, primum quidem ponit caput, deinde collum, deinde pedes, ita etiam beatus Paulus procedit in sua oratione. Dixit de viro, dixit de muliere, qui est secundus principatus. Deinde pergit ad tertium : is autem est filiorum. Nam uxori quidem imperat maritus; filiis autem et vir et mulier. Vide ergo quid dicat : « Filii, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc » enim est primum præceptum in promissionibus. » Nihil hic loquitur de Christo, nihil de excelsis; adhuc enim loquitur cum teneris mentibus : et ideo brevem facit exhortationem, utpote quod non possint pueri prolixam assequi orationem. Propterea nec aliquid dicit de regno; non est enim illius ætatis hæc audire; sed quæ maxime cupit audire puerilis animus, ea dixit, nempe quod erit longævus. Si quis enim inquirit cur de regno non disseruit, sed eis posuit mandatum quod situm est in lege, dicemus eis id fecisse ut qui sint pueriliores, ut qui sciat quod viro et muliere ita affectis convenienter legi, quam tulit, non est magni laboris puerulos subjicere. Quando enim res initium

[1] Ephes. VI, 1-3.

acceperit, et bonum fundamentum, validumque et honestum, omnia deinceps via et lege procedunt cum multa facilitate : est enim difficilius jacere fundamentum, et basim subjicere validam. « Filii, inquit, obedite parentibus » vestris in Domino ; » hoc est congruenter Domino. Deus enim, inquit, sic jussit. Quid vero si jusserint absurda et non honesta? Maxime quidem nunquam pater præcipit absurda et inhonesta, etiamsi ipse sit minus honestus. Cæterum sic quoque adhibuit cautionem, dicens : « In » Domino. » Hoc est, in iis in quibus Deum non offendas. Nam si sit Græcus aut hæreticus, non utique parendum est : res enim non est in Domino. Quomodo autem dicit : « Quod est primum mandatum? » Primum est enim illud : « Non mœchaberis : Non occides. » Non ipsum dixit primum ordine, sed promissione. Illis quidem non proponitur merces, ut quæ constituta sint de malis, et de recessu a malis, in his autem, utpote cum sit bonorum operatio, ponitur etiam promissio. Vide autem quomodo basim admirabilem posuerit viæ virtutis, nempe in parentes honorem et reverentiam ; et jure quidem. Cum abduxisset a malis actionibus, et bona esset ingressurus, hoc primum posuit, honorem in parentes, quoniam et ante omnia ipsi post Deum fuerunt auctores vitæ. Quare merito primi bonorum nostrorum fructum perceperint, et tunc alii omnes homines. Nam si quis hoc non habeat, nunquam erit bonus et æquus in extraneos. Cum ergo filiis suasisset quæ oportebat, transit ad parentes, et dicit : « Et vos, patres, » nolite ad iram provocare filios vestros : sed educate illos » in disciplina et correptione Domini[1]. » Non dicit, Eos diligite. Hoc enim eis vel invitis natura attrahit ; et superfluum esset de eis legem ferre. Sed quid dicit? Nolite provocare ad iram filios vestros ; ut multi faciunt eos

[1] Ephes. VI, 4.

exhæredantes et abdicantes, et eos gravantes et premen-tes, non ut liberos, sed tanquam mancipia. Propterea dicit, « Nolite provocare ad iram filios vestros. » Deinde quod est caput et summa omnium, ostendit quomodo sint obedituri, tota causa deducta ad caput et initium; et sicut ostendit maritum esse causam ut obediat uxor, et ideo multis cum eo agit, adhortans ut eam attrahat tyrannide dilectionis; ita hic quoque rursus ei causam tribuit dicens: Sed educate illos in disciplina et correptione Domini. Vi-des quod si adsint spiritualia, sequentur etiam carnalia? Vis filium esse obedientem? Ab initio eum educa in dis-ciplina et admonitione Domini. Ne existimes esse super-vacaneum, quod ipse divinas Litteras audiat: nam illic hoc primum audient, « Honora patrem et matrem. » Ita-que propter te hoc fit. Ne dicas, Hoc est monachorum; num ego cum facio monachum? Non est necesse ut fiat monachus. Quid id times quod est multo lucro plenum? Fac eum Christianum. Maxime enim mundanis, nempe sæcularibus, necesse est discere quæ illic sunt documenta, magis autem pueris. Multa est enim in illa ætate ignoran-tia; ignorantiæ autem fit accessio etiam ex scriptis extern-norum; quando didicerint eos qui illic sunt Heroes haberi in admiratione, cum sint servi animi perturbationum et vitiorum, et mortem timeant; ut Achilles quando eum pœnitet, quando moritur pro concubina: quando alius est ebrius, et multa alia ejusmodi. Illi ergo opus est his me-dicamentis.

II. Quomodo enim non est absurdum ad artes quidem mittere, et ad ludum litterarium, et pro eo omnia facere; in disciplina autem et Dei admonitione pueros non edu-care? Propterea nos primi fructus percipimus, audaces, intemperantes, immorigeros, sordidos, et illiberales alen-tes filios. Ne ergo hoc faciamus, sed huic Beato pareamus

suadenti. Educemus eos in disciplina et admonitione Domini. Demus eis exemplum, ab ineunte ætate curantes eos incumbere lectioni Scripturarum. Hei mihi! hæc assiduc dicens videor delirare. Verumtamen non cessabo facere quod est meum. Cur, dic mihi, non imitaris veteres? Maxime vos, mulieres, illas mulieres admiranda æmulamini. Peperisti filium? imitare Annam : disce quid illa fecerit; eum statim deduxit in templum. Quænam vestrum non maluerit suum filium esse Samuëlem, quam millies regem totius orbis terræ? Et quomodo, inquit, fieri potest ut sit talis? Quare non potest fieri? quoniam non vis, nec eum tradis iis qui possunt eum talem facere. Et quis is est, inquit? Deus nam ipsa illum ei tradidit. Neque enim Heli erat ex iis qui admodum possent eum fingere et efformare[1]. Quomodo enim, qui nec suos potuit filios? Sed fides mulieris et alacritas animi totum effecit. Primum peperit et solum, et nec sciebat an alios esset paritura[2]. Neque dixit : Expectabo dum crescat infans, ut utatur rebus quæ ad hanc vitam pertinent; concedam ut ipse parum versetur in ætate puerili. Sed, his omnibus propulsatis, in hoc solo fuit, quomodo ab initio imago spiritualis Deo dedicaretur. Pudore afficiamur viri de mulieris philosophia : eum Deo obtulit, et illic sivit. Propterea etiam splendidius factum est matrimonium, quia prius spiritualia quæsivit, quoniam obtulit primitias, propterea fertilis fuit ejus uterus, et alios habuit filios : ideo et mundo eum vidit florentum et in bona esse existimatione. Si enim homines honorati vicissim honorant, annon multo magis Deus, qui etiam licet non honoratus hoc facit! Quousque sumus carnes? quousque in terram incurvamur? Omnia a nobis postponantur curæ filiorum, et eorum educationi in disciplina et admonitione Domini. Si ab initio didicerit esse philosophus, acquisivit divitias ma-

[1] 1 Reg. 1. — [2] Id. 2.

jores quibusvis divitiis, et potentiorem gloriam. Nihil tantum efficies docens artem et disciplinam externam per quam acquiret divitias, quam si eum docueris artem per quam despiciet divitias. Si velis eum divitem facere, sic facito. Est enim dives non qui multis eget divitiis, et multis est circumdatus, sed qui nullius indiget. Hoc doce filium, hoc erudi. Hæ maximæ sunt divitiæ. Ne quæras quomodo eum reddas florentem et magnæ existimationis in doctrinis externis, et reddas gloria insignem : sed cura ut eum doceas despicere hujus vitæ gloriam. Inde fiet splendidior et gloria illustrior. Hæc et pauperi et diviti licet facere. Hæc non a doctore discit aliquis, neque per artem, sed per divina eloquia. Non quæras ut longam hic vivat vitam, sed ut illic infinitam et quæ nunquam desinat. Magna illi largire, non parva. Audi Paulum dicentem : Educate eos in disciplina et admonitione Domini. Ne studium ponas ut eum facias oratorem, sed erudi ut sit philosophus. Nam si illud quidem non sit, nihil est damni : si hoc autem absit, nullum erit lucrum rhetoricæ quantumvis multæ. Opus est moribus, non dicendi facultate, vitæ modestia, non orationis vehementia : factis, non verbis. Hæc regnum conciliant, hæc donant etiam quæ sunt vere bona. Ne linguam acuas, sed expurges animam. Non hæc dico prohibens erudire, sed prohibens illis solis adhibere animum. Ne existimes quod solis monachis opus sit his documentis, quæ sumuntur ex Scripturis. Maxime enim his opus est iis pueris qui venturi sunt ad hanc mundi vitam. Ut enim navis instructione et gubernatore, et nautarum justo et completo numero, non indiget qui perpetuo stat in portu, sed is qui semper versatur in mari; ita etiam mundanus seu sæcularis et monachus. Nam hic quidem est veluti in portu agens vitam nullis agitatam fluctibus, et procul a negotiis, et ab omni procella liberam. Ille au-

tem perpetuo agit in pelago, et in medio mari versatur, cum multis iisque ingentibus pugnans fluctibus. Et si ipse non opus habet, paratum tamen esse oportet ut aliorum linguas obstruat.

III. Quamobrem quo fuerit in hac vita majoris existimationis, eo magis ei opus est hac eruditione. Nam etsi alatur in aula regia, multi sunt illic et Græci et philosophi, et ob præsentem gloriam tumidi; tanquam in loco qui sit repletus hydropicis. Tale quid est aula regia: omnes sunt inflati et tumidi. Qui autem non sunt, studium ponunt ut fiant. Cogita ergo quantum sit filium tuum illuc ingressum, ingredi tanquam optimum et præstantissimum medicum, cum instrumentis quæ possint uniuscujusque tumorem comprimere, et ad unumquemque accedere et disserere, et corpus quod laborat sanum facere, medicamenta imponentem ex Scripturis, et philosophiæ infundentem verba. Monachus enim cum quo disseret? Cum muro et tecto? an cum desertis et nemoribus? an cum avibus et arboribus? Ejusmodi ergo doctrina non est illi admodum necessaria. Conatur tamen hac in re se recte gerere, non ut alios tantum erudiat, sed ut se ipsum. Hac ergo doctrina maxime opus est iis qui in hac vita versantur. Iste enim peccandi majorem habet necessitatem quam ille. Si vis autem cognoscere, etiam in mundo ipso erit aptior. Omnes enim ex verbis illis eum reverebuntur, quando viderint ipsum in igne non uri, neque principatum concupiscere. Tunc etiam illum consequetur quando non concupierit, et regi erit magis reverendus. Non potest enim fieri ut is lateat: nam inter multos sanos latebit is qui est sanus; inter multos autem ægrotos quando fuerit unus sanus, cito etiam fama perveniet ad aures regis, et præficiet eum multis gentibus. Hæc ergo scientes educate filios in disciplina et admonitione Domini. At est quispiam pau-

per? Sit iterum pauper, sed nihilo est vilior et abjectior eo qui versatur in regia, cum non sit in regia : sed habebitur in admiratione, et cito veniet etiam ad principatum, qui est voluntarius, non autem qui datur electione. Si enim Græci cum sint viri triobolares et canes, hac suscepta triobolari philosophia, talis est enim græca, imovero non ipsa, sed ejus nomine, induti pallio et alentes comam, multos pudore afficiunt; quanto magis qui est vere philosophus? Si falsus habitus, si philosophiæ umbra apparens ita extollit, quid si veram et sinceram diligamus philosophiam? annon omnes colent? annon et domos et uxores et liberos iis qui sunt ejusmodi tradent et committent cum multa securitate? Sed non est, non est nunc ejusmodi philosophus. Propterea nec exemplum licet invenire. Nam sunt quidem inter monachos; inter mundanos autem seu sæculares non sunt amplius. Et quod sint inter monachos possunt multi produci, dicam tamen unum ex multis. Scitis utique et audivistis, et vidistis etiam nonnulli, virum quem sum dicturus; Julianum dico illum admirandum. Hic erat rusticus, humilis, et humili loco natus, et nec externæ quidem eruditionis omnino peritus, sed non ficta et simulata philosophia repletus. Hoc ingrediente civitates, hoc autem raro fiebat, neque oratoribus, neque sophistis, neque ullo alio ingrediente, tantus fiebat concursus. Quid autem dico? non nomen ejus nunc quoque clarius decantatur quam quorumvis regum? Si autem hæc fiunt in hoc mundo, in mundo in quo Deus nihil nobis boni promisit, in quo nos dixit esse hospites : cogitemus in cœlis quanta erunt bona reposita. Si ubi erant advenæ, tantum acceperunt honorem : ubi sunt civitates, quantam consequentur gloriam? Si ubi promisit afflictionem, tantus est cultus : ubi bona vere est pollicitus, quanta erit quies? Sed vultis mundanos etiam, seu sæculares os-

tendamus? Nunc quidem non habemus : nam sunt quidem fortasse mundani boni et probi, sed qui ad summam non perveniunt philosophiam. Quamobrem ex veteribus et sanctis dicam vobis exempla. Quam multi qui uxores habebant, et filios alebant, nihil minus, nihil, inquam, minus habuerunt quam qui dicti sunt? Sed nunc non licet propter instantem necessitatem, sicut dicit hic Beatus. Quem ergo vultis dicam? Noë, an Abraham, an hujus filium, an illius? An Joseph? Sed vultis veniamus ad Prophetas? Mosem, inquam, Esaïam.

IV. Sed, si vultis, orationem attrahamus ad Abraham, quem maxime omnes nobis semper afferunt? Annon habebat uxorem? annon liberos? Ego enim hoc vobis dico, quod vos nobis. Habebat uxorem : sed non quoniam habebat uxorem, erat admirabilis : habebat pecunias; sed non quia pecunias habebat, placuit Deo : habebat filios; sed non quia filios habebat, censebatur beatus. Trecentos decem et octo habuit vernas : sed non ideo habebatur in admiratione. Sed vis scire undenam haberetur? Ex hospitalitate, ex pecuniæ despectu, ex modestia et temperantia. Quid enim, dic quæso, philosophi? annon pecunias et gloriam despicere? invidia et quavis animi perturbatione et ægritudine esse superiorem? Age ergo eum in medium adductum exuamus, et vobis ostendamus cujusmodi esset philosophus. Primum nihil existimabat esse patriam. « Egre» dere enim, audivit, ex terra tua et ex cogitatione tua[1], » et statim est egressus. Non fuit domui alligatus : revera enim non esset egressus; non amicitiæ consuetudinis; non ulli alteri rei. Ille maxime omnium gloriam despexit et pecunias. Confecto enim bello, fusisque ac fugatis hostibus, cum rogaretur accipere spolia, recusavit. Sed ejus filius rursus non habebatur in admiratione propter pecu-

[1] Gen. XII, 1.

nias, sed propter hospitalitatem; non propter liberos, sed propter obedientiam; non propter uxorem, sed propter sterilitatem in uxore. Præsentem vitam nihili ducebant. Pecuniæ non studebant, omnia despiciebant. Nam, dic mihi, quænam sunt plantæ optimæ et præstantissimæ? annon eæ quæ ex se habent vires, et nec imbribus, nec grandinibus, nec ventorum impetu, neque ulla alia ejusmodi tempestatum læduntur inæqualitate, sed stant nudæ omnia despicientes, et neque vallis, neque maceriis, neque septis indigent? Talis est philosophus, tales illæ divitiæ. Nihil habet, et habet omnia; omnia habet, et nihil habet. Murus enim non est intrinsecus, sed extrinsecus. Vallus non est naturæ, sed est extrinsecus. Quid vero? dic quæso, quodnam corpus est validum? Id-ne quod est sanum, et neque fame, neque repletione, neque frigore, neque æstu expugnatur: an quod adversus hæc omnia, et mensæ structoribus, et textoribus, et venatoribus, et medicis indiget ut sit sanum? Ille est dives, qui vere philosophus nullo horum indiget. Propterea dicebat hic Beatus: « Educate » eos in disciplina et Domini admonitione. » Ne ergo vallos et septa extrinsecus circumponatis: hoc enim sunt divitiæ, hoc est gloria. Quando enim ea deciderint, decidunt autem, planta est nuda et expugnatu facilis, ut quæ præterito tempore non solum nihil lucri acceperit, sed etiam damno sit affecta: illi enim valli et septa quæ prohibent quominus decertet adversus insultus ventorum, efficiunt ut nunc repente simul concidat. Magis itaque lædunt divitiæ; ut quæ reddant imparatos et minime exercitatos adversus vitæ iniquos casus. Tales ergo reddamus filios, ut possint adversus omnia resistere, neque nova et aliena videantur quæ incurrunt: educemus in disciplina et admonitione Domini, et magna nobis reponetur merces. Nam si homines qui regum faciunt simulacra, et pin-

gunt imagines, tantum honorem assequuntur: nos qui regiam ornamus imaginem, Dei enim imago est homo, non bonis fruemur innumerabilibus, id reddentes quod est ad similitudinem? Nam hoc est simile, virtus animæ, quando filios erudierimus ut sint boni, quando ut non sint ad iram prompti, quando ut non sint injuriæ memores; hæc omnia sunt Deo propria : quando ut sint benefici, ut sint benigni, quando erudierimus ut nihili ducant præsentia. Hoc ergo nostrum sit opus, nos ipsos et illos fingere ac componere ut oportet. Alioqui qua fiducia stabimus ante tribunal Christi? Nam si indignus est episcopatu qui filios habet non subditos : multo magis regno cœlorum. Quid dicis : Si habemus uxorem immodestam, et si filios, reddendæ rationi erimus obnoxii? Maxime, nisi exacte et accurate præstiterimus quæ sunt a nobis præstanda. Non enim propria virtus nobis sufficit ad salutem. Nam si qui unum talentum non deponens nihil est lucratus, sed etiam sic punitur, est perspicuum quod virtus propria non sufficit ad salutem, sed alterius etiam virtute opus est. Magnam ergo curam geramus et uxorum, et liberorum, et famulorum, et nostri ipsorum, et in nobis ipsis et illis componendis Deum rogemus, ut ad eam rem nobis opem ferat. Si viderit nos hoc curare et de hoc esse sollicitos, opem feret : sin nullam habere hujus rei rationem, manum non porriget. Non enim dormientibus nobis dat auxilium Deus, sed ipsis quoque laborantibus. Nam adjutor non est otiosi, sed ejus qui ipse quoque operatur. Potens est autem Deus opus per se ad effectum deducere, ut omnes digni habeamur qui bona promissa consequamur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXII.

CAPUT VI.

Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo : non ad oculum servientes quasi omnibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus, scientes quod unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber [1].

I. Non solum itaque maritus, neque uxor, neque filii, sed servorum quoque virtus confert ad domum constituendam et administrandam. Propterea beatus Paulus ne hanc quidem partem neglexit. Sed postremo quidem ad eam accedit, quoniam dignitate quoque sita et postrema. Multis autem cum eis agit, non tanquam cum filiis, sed multo perfectius; non enim dat hic eis promissionem, sed in futuro. Scientes, inquit, quod unusquisque quodcumque fecerit bonum vel malum, hoc recipiet a Domino. Et jam docet philosophari. Nam et si auctoritate sunt minores filiis, sui tamen opinione sunt majores. Servi, inquit, obedite dominis carnalibus. Mœrore affectam statim erexit animam, et statim est consolatus. Ne doleas, inquit, quod minus habeas quam uxor et filii. Solum est nomen servitutis. Carnale est dominium, temporale et breve. Quidquid enim est carnale, est caducum et non diuturnum. « Cum timore, inquit, et tremore. » Vides quod non

[1] Ephes. VI, 5-8.

eumdem timorem exigit ab uxore et servis? Nam illic quidem dixit absolute : Mulier timeat maritum. Hic autem cum intentione : Cum timore et tremore. « In simplicitate » cordis vestri, sicut Christo. » Hoc dicit frequentur. Quid dicis, o beate Paule ? Est frater, imovero factus est frater, eadem est consecutus, est in eodem corpore, imo factus est frater non sui Domini, sed filii Dei, fruitur iisdem omnibus, et dicis : Obedite dominis carnalibus cum timore et tremore ? Propterea enim, inquit, dico. Nam si jubeo, iuquit, liberos invicem esse subjectos propter timorem Dei, sicut dicebat superius, « Subjecti invicem in timeor » Dei ; » si jubeo uxorem timere maritum, etiamsi ea sit par honore ; multo magis servum. Non est enim hoc ignobilitas, sed prima nobilitas, scire esse inferiorem, et modeste se gerere ; et cedere proximo ; et liberi liberis cum multo timore et tremore serviunt. « In simplicitate cordis, » inquit. Recte dixit : « Quoniam fieri potest ut serviatur cum timore et » tremore, » at non ex benevolentia ; sed utcumque licet. Non animadvertuntur enim multi multa prave gerentes adversus dominos : hanc quoque pravam tollit nequitiam, dicens : « In simplicitate cordis vestri in Domino. Non ad oculum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi » Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bene» volentia servientes sicut Domino, et non hominibus. » Vides quam multis opus habuerit ut hoc bonum et honestum insereret, cum benevolentia, inquam, et ex animo ? Nam illud quidem videmus multos exhibere dominis, cum timore, inquam, et tremore ; et ad illud multa efficiunt minæ domini. Sed ostende, inquit, te servire tanquam Christi servum, non tanquam hominis. Fac ut quod a te geritur, sit tuum opus, non necessitatis. Sicut ei qui ab alio male patitur suadet, et docet per ea quæ deinde sequuntur, ut suum esse faciat quod recte geritur, et est

liberi sui arbitrii ; ita et hunc. Nam quia qui maxillam percussit, non ad hoc venit ex mente ejus qui est percussus, sed a sua pravitate, quid dicit ? « Præbe illi et alte» ram [1] : » ostendens quod non invitus eam alapam sustinueris. Nam qui ad id quod est male passum esse, affatim etiam supererogavit, id quod non erat suum, suum esse fecit quod alteri maxillæ sit inflicta alapa, non solum quod tulerit. Hoc enim fortasse ostendet etiam esse timoris ; illud autem multæ philosophiæ : ostendisti igitur quod hoc etiam tuleris propter philosophiam. Itaque nunc quoque ostende quod sponte feras hanc servitutem, non ut hominibus placeas. Qui ergo studet hominibus placere, non est servus Christi; qui est autem servus Christi, non studet placere hominibus. Quis enim, cum sit Dei servus, vult hominibus placere ? et quis hominibus placens potest esse Dei servus ? Ex animo, inquit, cum bona voluntate servientes. Recte sic dixit. Nam quoniam et in simplicitate serviri potest, et non prave ac maligne, sed non totis viribus, sed tantum impleri quod debetur : propterea dicit, Ex animi alacritate, non ex necessitate : ex libera electione, non ex pravitate. Si sic servias, non es servus. Si ex libero arbitrio et instituto, si cum benevolentia, si ex animo, si propter Christum. Hanc enim servitutem servit etiam Paulus ille liber, et clamat dicens : « Non enim nos ipsos » prædicamus, sed Christum Jesum Dominum, nos autem » ipsos servos vestros propter Jesum [2]. »

II. Vide quomodo tibi aufert ignobilitatem servitutis. Sicut enim is, cui sunt ablatæ pecuniæ, si etiam alias dederit ei, qui accepit, non refertur inter eos quibus est ablatum, sed inter liberales et magnificos; non inter eos qui male sunt affecti, sed inter eos qui bene faciunt; et plus probri in eum congessit quod donarit, quam probro

[1] Matth. v, 39. — [2] 2 Cor. IV, 5.

ipse sit affectus quod ipsi sit ablatum ; ita hic quoque ex abundanti erogatione apparebit etiam excelsioris animi, et ostendens quod rapinam non senserit, illum pudore afficiet. Ergo propter Christum serviamus dominis, « Scientes, inquit, quod unusquisque quod fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber. » Nam quoniam erat verisimile multos dominos, cum sint infideles, pudore non affici, nec servos remunerari propter obedientiam ; vide quomodo eos sit consolatus, ut suspectam non habeant remunerationem, sed valde confidant de compensatione. Ut enim qui beneficio afficiuntur, quando non referunt gratiam benefactoribus, eis Deum faciunt debitorem ; ita etiam domini, si, a te beneficio affecti, tibi gratiam non referant, magis referunt, tibi debitorem Deum constituentes. « Et vos, domini, eadem facite illis [2]. » Eadem, quænam ? Servite cum benevolentia. Sed non dixit : Servite, etiamsi dicens eadem, hoc significaverit : nam dominus quoque servit. Non tanquam studentes placere hominibus cum timore et tremore, id est, erga Deum, timentes ne quis vos accuset propter vestram in servos negligentiam. « Remittentes minas. » Non importuni, inquit, et graves estote. « Scientes quod vester et illorum Dominus est in cœlis [2]. » Papæ ! quantam rem subindicavit ! quomodo terruit ! hoc est, qua mensura metiris, eadem tibi reddetur mensura. Ne audias, « Serve nequam, omne illud debitum remisi tibi [3]. Et personarum acceptio non est apud eum. » Ne existimes, inquit, quod quæ in servum fiunt, remittet ut in servum facta. Nam externæ quidem leges sciunt horum generum differentiam, ut quæ sint leges hominum : lex autem Domini communis nullam novit differentiam, ut qui communiter omnibus benefaciat, et omnibus eadem impertiat. Si quis autem

[1] Ephes. VI, 9. — [2] Matth. VII, 2. — [3] Id. XXVIII, 32.

roget undenam servitus, et cur ingressa est in vitam humanam ; scio enim multos et lubenter hæc rogare, et velle discere; ego vobis dicam : Avaritia peperit servitutem, necnon invidia, et insatiabilitas. Nam Noë non habuit servum, neque Abel, neque Seth, nec ii qui fuerunt postea. Peccatum eam rem peperit, contumelia in parentes. Audiant filii se esse dignos qui fiant servi, quando in parentes fuerit ingrati. Qui est ejusmodi, sibi abstulit nobilitatem generis. Nam qui patrem contumelia afficit, non est amplius filius. Si vero qui patrem contumelia afficit, non est filius; qui contumelia afficit eum qui vere est pater noster, quomodo erit filius? Descendit a generis nobilitate, naturam affecit contumelia. Deinde et bella et prælia ceperunt captivos. At Abraham habuit servos, inquit, sed non usus est ut servis. Vide quomodo omnia capiti tanquam appendens adaptet; et uxorem, ut eam, inquit, diligat; et filios, ut eos enutriat in disciplina et admonitione Domini; et servos scientes quod vester quoque Dominus est in cœlis. Sic, inquit, vos quoque, ut qui sitis servi, sitis benigni et clementes et propensi ad ignoscendum. Si autem vultis audire, eadem dicemus de servis, quæ prius diximus de filiis. Docete eos esse pios et religiosos : et omnino sequuntur omnia. Nunc autem ascendens quispiam in theatrum, et vadens ad balneum, secum trahit omnes pueros : in Ecclesiam autem non item : neque cogit eos adesse et audire. Quomodo autem audiet servus, cum tu dominus aliis animum adhibeas? Emisti, comparasti servum? Impera ei quæ ex Deo sunt, ut sit mitis in conservos, ut virtutis magnam habeat rationem. Uniuscujusque domus est civitas, unusquisque est princeps et rector suæ domus. Et id quidem est evidens in domo divitum, ubi sunt et agri, et procuratores, et præfecti supra præfectos. Ego autem etiam domum pauperum dico esse civitatem. Sunt enim

hic quoque principatus; utputa, maritus principatum obtinet in uxorem, uxor in servos, servi in uxores suas; rursus viri et mulieres in pueros. Annon tibi videtur esse veluti rex quispiam, cum tot habeat sibi subjectos principes; et oporteat eum esse omnium peritissimum administrandæ domus et civitatis? Nam qui scit varie et differenter his uti, scit aptos eligere principes, et quidem eliget præclaros. Ergo uxor erit domi rex alius, dempto diademate: qui scit hunc regem eligere, alia omnia recte reget et dispensabit. « De cætero, inquit, fratres, confortamini in » Domino [1]. » Quando finienda est oratio, hoc modo semper utitur.

III. Annon recte dicebam ab initio, quod uniuscujusque domus sit integer exercitus? Ecce enim, omnibus constitutis principatibus, eos deinceps armat, et educit ad bellum. Nam si nemo arripiat alterius principatum, sed unusquisque maneat in loco suo, omnia recte habebunt. « Confortamini, inquit, in Domino, et in potentia virtutis » ejus: » hoc est, in spe in ipsum per ejus auxilium. Nam quoniam multa jussit quæ fieri oporteret, nolite, inquit, timere, spem in Dominum conjicite, et omnia reddet facilia. « Et induite vos armaturam Dei, ut possitis stare » adversus insidias diaboli [2]. » Non dixit adversus pugnas, neque adversus bella, sed adversus insidias: neque enim incaute et aperte nobiscum bellum gerit inimicus, sed ex insidiis. Quid est autem μεθοδεία? μεθοδεῦσαι est decipere, et per machinas capere: quod quidem fit et in artibus, et in orationibus, et in factis, et in lucta? in iis qui nos seducunt: ut, exempli causa dico: nunquam aperta proponit peccata. Non dicit idololatriam seu cultum idolorum, sed aliter id instruit ex insidiis, hoc est, probabilem reddens orationem, et utens involucris. Hoc ergo modo excitavit

[1] Ephes. VI, 10. — [2] Ibid. 11.

milites, et effecit ut essent sobrii, ut persuaderet et doceret prælium nobis ineundum adversus rei bellicæ peritum et non incaute nec aperte bellum gerentem, sed ex insidiis et methodica ratione; et primum ab ejus arte: secundo a natura et multitudine excitat discipulos: nolens milites, qui secum stant adversus ipsum, dejicere, sed excitare et erigere, dixit astutias et subtilia cogitata, et effecit ut sint sobrii. Nam si solum narratis eorum viribus finem imposuisset orationi, eos dejecisset. Si autem et antea et postea ostendit eum posse capi et expugnari, eos magis excitat. Nam vires adversariorum quo a nobis apertius renuntiantur nostris, eo nostros reddunt diligentiores. « Quoniam, inquit, non est nobis colluctatio adversus » sanguinem et carnem, sed adversus principes, et potes» tates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, con» tra spiritualia nequitiæ in cœlestibus[1]. » Postquam a genere pugnæ hortatus est, deinde a præmiis propositis eos excitat. Quomodo? Cum dixisset hostes esse vehementes, subjunxit eos nos magnis privare. Quibusnam? Pugna est in cœlestibus: non certatur pro pecuniis, non pro gloria, sed certatur ne redigamur in servitutem et captivitatem. Quamobrem inimicitiæ sunt irreconciliabiles. Contentio et pugna est vehementior, quando pro rebus magnis suscipitur. Illud enim, in cœlestibus, significat, pro cœlestibus. Non ut ipsi victoriam adepti aliquid consequantur, sed ut nos privent; ut si diceret, pactum conventum est in aliquo, illud « In, » est « Pro, » et « In » est « Propter. » Vide quomodo vires inimici nos excitant, et faciunt ut simus sobrii, eo quod sciamus de rebus magnis esse periculum, et de magnis fore victoriam. Studet enim nos e cœlo ejicere. Quosnam dicit principes et potestates, et mundi rectores hujus sæculi tenebrarum harum? quarumnam tenebrarum?

[1] Ephes. VI, 12.

numquid noctis? Nequaquam, sed nequitiæ. Eramus enim, inquit, aliquando tenebræ; nequitiam dicens et pravitatem, quæ est in vita præsenti. Non habebit enim ulterius locum, non in cœlo, non in sæculo futuro. Eos autem dicit mundi rectores, non ut qui in mundo obtineant dominatum, sed quod malorum operum sint causæ. Nam hunc mundum solet Scriptura appellare sceleratas actiones, ut quando dicit Christus : « Vos non estis ex hoc » mundo, sicut ego non sum ex mundo [1]. » Non ergo erant ex mundo? Nonne carne erant circumdati? Nonne erant ex iis qui sunt in mundo ? Et rursus : « Mundus me odit : » vos autem non potest odisse [2] ; » malas rursus dicens actiones. Vel mundum hic dicit malos homines; dæmones enim in eos magis dominatum obtinent. Contra spiritualia nequitiæ, inquit, in cœlestibus. Principes dicit et potestates; sicut etiam in cœlestibus sunt Throni, Dominationes, Principatus, Potestates. « Propterea, inquit, accipite » armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in » omnibus perfecti stare [3]. » Diem malum dicit vitam præsentem : et malum sæculum hoc dicit, ex malis quæ in eo fiunt; id est, semper armati estote. Et omnibus, inquit, confectis, hoc est, devictis vitiis, absurdis concupiscentiis, et omnibus quæ nobis afferunt molestiam. Non dixit solum facere, sed ita facere ut conficiant, ut non solum de medio tollant, sed etiam stent postquam sustulerint. Nam multi hanc adepti victoriam rursus ceciderunt. Omnibus, inquit, confectis : non hoc quidem confecto, illo vero non : stare enim oportet post victoriam. Dejecta sunt aliquando, sed quæ dejiciuntur reviviscunt : nisi steterimus, quæ ceciderunt resurgunt. Donec stamus, dejecta sunt : donec non circumagimur, ille non resurgit. Induamur armatura Dei.

IV. Vides quomodo metum ademerit. Nam si fieri po-

[1] Joan. XVII, 14. — [2] Id. VII, 7. — [3] Ephes. VI, 13.

test ut conficiamus et stemus, cur refugis pugnam? sta hostes conficiens, et vicisti. Et ne mireris, quod tanta de hostium viribus recenseat : recensere vires inimicorum, non metum affert et timorem, sed ignaviam excutit et socordiam. Ut possitis, inquit, resistere in die malo. A tempore etiam consolatur. Tempus, inquit, est breve; quare oportet stare, ne defessi sitis post cædem. Si est ergo bellum, si tales sunt acies, si incorporei principes, si mundi rectores, si spiritualia nequitiæ, quomodo, dic quæso, deliciis indulges? quomodo es dissolutus? Quomodo inermes superare poterimus? Hæc unusquisque sibi dicat quotidie, quando ei dominatur ira, quando cupiditas, quando quærit hanc mollem vitam lubricam et inconstantem. Audiat beatum Paulum dicentem : « Non » est nobis colluctatio adversus sanguinem, et carnem, » sed adversus principes, adversus potestates. » Hoc bellum est sensili gravius, pugna vehementior. Cogita ergo quantum tempus iste luctatur, pro quo pugnat, et esto cautior. Etiam, inquies ; sed oportuisset diabolum de medio tolli, et omnes salvi essent. Hæc prætendunt quidam socordes et ignavi, Cum oporteret, o homo, te agere gratias quod si velis eum superes, contra etiam succenses, verba loquens cujusdam desidis et somnolenti militis. Nosti, si velis, rationes quibus apprehenditur : undique circumspice, te ipsum muni. Non est solum pugna adversus diabolum, sed etiam adversus illius potestates. Quomodo ergo luctabimur cum tenebris? Si lux facti fuerimus. Quomodo cum spiritualibus nequitiæ? Si facti fuerimus boni. Bono enim contrarium est nequitia et pravitas, et lux expellit tenebras. Quod si ipsi quoque simus tenebræ, omnino capiemur et superabimur. Quomodo ergo ipsos superabimus? Si quod illi sunt a natura effecti fuerimus ex libero arbitrio et animi instituto, nempe extra

carnem et sanguinem, sic eos capiemus et vincemus. Nam quoniam est verisimile ipsos amultis agitari, ne existimetis, inquit, quod ipsi nobiscum bellum gerant. Qui in ipsis operantur, dæmones sunt, qui bellum gerunt. Adversus illos nobis est pugna. Duo autem ex his efficit; ut qui et ipsos reddat audaciores adversus eos qui se oppugnant, illorumque animum contra hostes erigat. Et quanam de causa nobis pugna adversus eos exorta est? Quoniam in bello sociam habemus inexpugnabilem, nempes piritus gratiam, eam artem didicimus, ut adversus homines non possimus luctari, sed adversus dæmones. Si autem velimus, ne luctabimur quidem : nam lucta est quoniam volumus. Ejus enim qui in nobis inhabitat tanta est virtus, ut dicat : « Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et » scorpiones, et super omnem potestatem inimici[1]. » Omnem nobis dedit potestatem, et luctandi et non luctandi. Sed quoniam nos sumus pigri et hebetes, cum eis luctamur. Nam quod Paulus non sit luctatus, audi eum dicentem : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio? » an angustia? an persecutio? an nuditas? an periculum? » an gladius[2]? » Et rursus audi eum dicentem : « Deus con- » teret Satanam sub pedibus vestris cito[3]. » Illum enim habebat subditum, et ideo dicebat; « Præcipio tibi in no- » mine Domini Jesu ut ab ea exeas[4]. » Hoc autem non est luctantis. Nam qui luctatur nondum vicit : qui autem vicit, non luctatur amplius : nam eum subjecit, et captivum reddidit. Petrus quoque non luctabatur cum diabolo; sed quod erat melius quam luctari, id faciebat. Fideles multi, obsequentes, catechumeni ex magna superabundantia illo erant superiores. Et ideo dicebat beatus Paulus, « Non enim ignoramus cogitationes ejus[5] : » unde

[1] Luc. x, 19. — [2] Rom. VIII, 35. — [3] Id. XVI, 20. — [4] Act. XVI, 18. — [5] 1 Cor. II, 11.

etiam eum maxime superavit. Et rursus audi eum dicentem : Non est mirum si ministri illius transfigurantur, tanquam ministri justitiæ. Ita noverat omnem pugnam, et nihil eum latebat ; et, « Mysterium enim, inquit, jam » operatur iniquitatis [1]. » Sed adversus nos ipsos est colluctatio. Nam audi eum rursus dicentem : « Certus sum » quod neque Angeli, neque principatus, neque potesta- » tes, neque virtutes, neque instantia, neque futura, ne- » que alia creatura poterit nos separare a dilectione » Christi [2]. » Non dixit : A Christo, sed, « A dilectione » Christi. » Nam multi sunt uniti Christo, ipsum autem non diligentes. Non solum, inquit, non persuadebis ut negem, sed nec ut eum minus diligam. Si autem supernæ virtutes non hoc potuissent, quis alius eum transmutasset? Non hoc autem dicit ac si illæ hoc aggrederentur, sed per hypothesim. Et ideo dicit : Certus sum, seu est mihi persuasum. Igitur non luctabatur, sed tamen timet ejus astutias. Audi enim eum dicentem : « Timeo enim ne » sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpan- » tur sensus vestri, et excidant a simplicitate quæ est in » Christo [3]. » Etiam dicit, et pro se ipso utitur hoc verbo dicens, « Timeo enim ne forte, cum aliis prædicavero, » ipse reprobus efficiar [4]. » Quomodo ergo est tibi persuasum quod nemo te separabit?

V. Vides quod hoc verbum sit humilitatis et modestiæ. Ille enim jam cœlum habitabat, et ideo dicebat : « Nihil » enim mihi conscius sum [5] ; » et rursus, « Cursum consum- » mavi [6]. » Quare ad hæc non ei impedimentum afferebat diabolus, sed ad ea quæ erant discipulorum. Quare? Quoniam non eos habebat in potestate solum ; sed eorum etiam liberum arbitrium. Illic erat superior : imovero nec illic

[1] 2 Thess. II, 7. — [2] Rom. VIII, 39. — [3] 2 Cor. XI, 3. — [4] 1 Cor. IX, 27. — [5] Id. IV, 4. — [6] 2 Tim. IV, 7.

ideo erat superior, sed ex socordia et ignavia eorum qui non attendebant. Non si id quidem quod suarum erat partium non implesset, aut propter segnitiem, aut propter aliquid aliud ejusmodi, illo fuisset superior. Si autem ipse quidem faciebat omnia, illi autem non parebant, non illum superavit, sed eorum inobedientiam : et morbus non superavit medicum, sed ægroti intemperantiam. Cum autem ipse quidem omnia paraverit, ille autem omnia corruperit, ille fuit superatus, non hic. Quamobrem Paulo nusquam fuit superior. Cæterum nobiscum bene agitur quod possimus etiam luctari. Romanis quidem hoc non optat. Sed quid? « Conteret Satanam sub pedibus vestris cito[1] : » his vero sic optat : « Ei autem qui potens est omnia facere su- » perabundanter quam petimus aut intelligimus. » Qui luctatur, adhuc tenetur. Sed bene cum eo agitur si non ceciderit. Tunc præclara est victoria quando hinc excesserimus; ut, exempli causa, sit aliqua concupiscentia, admirabile quidem est eam non admittere, sed extinguere. Si hoc autem fieri non possit, et luctemur et nos semper contineamus. Si luctantes excesserimus, vicerimus. Non enim ita se res habet hic sicut in athletis. Nam illic quidem nisi dejeceris, non vicisti. Hic autem vicisti si non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejecisti; et merito. Nam illic quidem ambo contendunt de victoria, et si alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non sic, sed diabolus contendit ut nos superemur. Quando ergo id ei ademero de quo contendit vici. Non enim incumbit ut dejiciat, sed ut secum dejiciat : jam est ergo victus. Ipse enim jam est dejectus, et est in perditione et interitu. Ejus autem victoria non est in hoc ut coronetur, sed ut me perdat. Quamobrem si non dejecero, non fuero autem dejectus, vici. Quænam est ergo præclara victoria? Ex superabundantia

[1] Rom. xvi, 20.

eum conculcare, ut faciebat Paulus, res præsentes nihil esse existimans. Nos quoque eum imitemur, et studium ponamus ut simus superiores, et nullam ei demus ansam. Divitiæ dant ei ansam, pecuniæ, inanis gloria, et sæpe quidem eum erigunt, sæpe autem ferum reddunt et immanem. Sed quid opus est lucta? Quid opus est ut concertemus? Qui manus conserit, finem habet incertum, num ipse quoque sit superandus et capiendus: qui autem conculcat, certam et manifestam habet victoriam. Conculcemus diaboli potentiam, conculcemus peccata; omnia, inquam, quæ ad hanc vitam pertinent, iram, concupiscentiam, arrogantiam, omnes animi perturbationes et vitia. Ut, cum illuc excesserimus, non inveniamur prodidisse potestatem quam nobis dedit Deus. Ita enim etiam futura consequemur. Si autem in hoc fuerimus mali, quis nobis majora committet? Si enim eum qui offendit, qui est ignominiosus, qui est contemptus, qui jacet sub pedibus, non potuimus conculcare, quomodo dabit nobis pater res paternas? Si eum qui est adeo subjectus non superavimus, quamnam habebimus fiduciam ingrediendi in domum paternam? Nam, dic mihi, si habeas aliquem filium, ille autem relictis famulis qui sunt honesti, versetur cum iis qui tibi fuerunt molesti, qui e domo pulsi sunt, qui in alea sunt occupati, et hoc faciat perpetuo, non exhæredabitur? Perspicuum est eum esse exhæredandum. Ita nos quoque si, dimissis Angelis qui Deo placuerunt, et qui nobis sunt præfecti, versemur cum diabolo, omnino erimus exhæredes. Verum absit ut nostrum quisquam hoc patiatur; sed bello adversus ipsum suscepto et cum superno auxilio victores, hæredes simus regni cœlorum. Si quis habet inimicum, si injuria ab aliquo est affectus, si quis est efferatus, omnem congregatam asperitatem et ferociam effundat in caput diaboli. Hic ira res est bona et honesta: hic indigna-

tio res est utilis : injuriæ acceptæ recordatio et odium res est laudabilis. Sicut enim in externis injuriæ acceptæ recordari est malum, ita hic injuriæ acceptæ meminisse est bonum. Itaque si habes vitia et defectus, ea hic exerce ; si non potes ea deponere, saltem cum membris tuis depone. Percussit aliquis ? Sis injuriæ a diabolo acceptæ memor, et nunquam adversus eum susceptas compone inimicitias. At non percussit. Sic quoque sis memor acceptæ injuriæ ; quod Dominum tuum affecerit contumelia, quod offenderit, quod fratribus noceat, et cum eis bellum gerat. Sis semper inimicus, semper acerbus, semper immitis et ferus. Ita ille erit humilis, sic erit despicabilis, sic captu facilis. Si nos simus in eum feroces, ille in nos non erit ferus : si nos simus clementes et benigni, tunc ille erit ferox. Non sicut erga fratres nostros erga illum affecti simus. Ille est inimicus et hostis vitæ et salutis, et nostræ et suæ. Si se ipsum non diligit, quomodo poterit nos diligere ? Struamus ergo aciem, et eum feriamus, cum magnum habeamus belli socium et adjutorem Dominum nostrum Jesum Christum, qui poterit efficere ut minime capiamur ejus laqueis, et nos bonis futuris diguabitur. Quæ nobis omnibus detur consequi gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIII.

CAPUT VI.

State ergo succincti lumbos vestros in veritate [1].

I. Cum exercitum hunc ordinasset, et eorum excitasset animi alacritatem; utriusque enim erat opus, et ut essent ordinati, et ut excitaretur eorum animus; cum eis animum addidisset, nam eo quoque erat opus, deinceps eos armat. Nihil enim juvarent arma, si illi prius non essent ordinati, neque militis animus esset excitatus. Oportet enim prius eum armare intrinsecus, et deinde extrinsecus. Si hoc autem vulgo fit in militibus, multo magis in his militibus qui cadunt sub intelligentiam; imovero in his ne licet quidem armare extrinsecus, sed omnia intrinsecus. Animum excitavit et inflammavit, audaciam indidit, ordinavit; demum armat. Sed vide ut eos armis induat. State ergo, inquit. Primum officium eorum qui in ordinata sunt acie, est ut sciant recte stare: et ex eo multa evenerint. Propterea multa dicit de statione, alibi etiam dicens: « State, vigilate. » Et rursus: « Sic state in Domino [2]. » Et rursus: « Qui se existi» mat stare, videat ne cadat [3]. » Et rursus: « Ut possitis omni» bus confectis stare [4]. » Non ergo quamlibet dicit stationem; sed eam quæ est recte ordinata; et qui rei militaris sunt periti, sciunt quanta sit standi peritia. Nam si in pugilibus, et iis qui luctantur, hoc ante alia ludimagister præcipit, nempe stare multo magis in bellis, et in rebus militaribus. Qui stat rectus, stat non dissolutus, nulli cedens. Accurata

[1] Ephes. VI, 14. — [2] 1 Cor. XVI, 13. — [3] Philip, IV, 1. — [4] 1 Cor. X, 12.

rectitudo cernitur in statione. Quare qui vere sunt recti, ii stant : qui autem non stant, non fuerint recti, sed dissoluti et effusi. Non stat qui degit in deliciis; sed declinat, item lascivus, pecuniæ cupidus. Qui scit stare, ex eadem statione, tanquam ex quodam fundamento, quæcumque ad luctam pertinent habebit facilia et expedita. « State » ergo, inquit, succincti lumbos vestros in veritate. » Non dicit de zona sensili. Nam omnia quæ hic sunt ita dicit ut cadant sub intelligentiam. Vide autem quomodo procedat. Primum succingit militem. Quid hoc est autem? Eum qui libidinibus diffluit et est dissolutus, et humi repentes habet cogitationes, per zonam reprimit, non sinens eum impediri a vestibus quæ tibiis implicantur, sed dimittens ut currat pedibus solutis. State ergo succincti lumbos vestros. Lumbos autem hic dicit : nam sicut in navibus carina, ita etiam in nobis subjectum totius corporis lumbi sunt. Sicut enim fundamentum sunt, et super ipsos totum ædificatur, ut dicunt medici. Nostram ergo constringit animam, lumbos cingens. Non enim hos dicit lumbos, sed ita loquitur ut ii cadant sub intelligentiam, et sicut eorum quæ sunt supra et infra lumbi, sunt fundamentum, ita etiam in lumbis spiritualibus. Qui ergo defatigati sunt. illic sæpe quasi in fundamento manus imponunt, ut se sustineant. Et zona ideo in bellis adhibetur ut fundamentum nostrum contineat et stringat. Ideo currentes cingimur; zona robur nostrum in tuto ponit. Hoc ergo, inquit, fiat etiam in anima, et quidvis facientes erimus fortes ac validi. Id enim maxime decet milites. Etiam, inquies, sed hos lumbos cingimus loro coriaceo; nos autem quonam? Illo quod est caput et summa cogitationum, nempe veritate. Succincti, inquit, lumbos nostros in veritate. Ergo nullum diligamus mendacium : res omnes tractemus in veritate. Alter alteri non mentiamur; et si sit gloria, quod

verum est quæramus : et si vita, veram. Si hoc ergo nos circumvallemus, si veritate accingamur, nullus nos superabit. Qui quærit dogma veritatis, non decidet in terram. Nam quod quæ vera non sunt, sint ex terra, inde palam est, quod externi omnes serviant vitiis et affectibus, dum suas sequuntur cogitationes. Quamobrem si vigiles simus in Græcorum libris et scriptis, doctrina non egebimus. Videsne quam sunt illi molles et enervati, ut qui de Deo nihil possint gravect austerum susçipere, quod humanam superet rationem? Non sunt enim succincti in veritate. Quamobrem soluti sunt eorum lumbi, in quibus sunt gignendi semina et ratiociniorum robur. Nihil est ergo his imbecillius.

II. Rursus autem vides Manichæos quomodo ex propriis rationibus omnia loqui audeant? Non poterat, inquit, Deus mundum creare absque materia. Undenam hoc constat? Hæc humi versantes dicunt et ex terra, atque iis quæ sunt apud nos. Quoniam homo, inquiunt, non potest aliter facere. Rursus vide quid dicat Marcion : Non poterat Deus, assumpta carne, manere mundus. Undenam hoc constat? Quoniam nec homines quidem possunt; atqui homines possunt. Valentinus rursus humi serpentes habens rationes, e terra loquitur; similiterque Paulus Samosatenus, et Arius; quid enim dicit? Non poterat Deus generans generare impatibiliter. Undenam hoc audes dicere, o Ari! Ex iis quæ sunt apud nos. Vides-ne rationes omnium humi repere? plane demissas esse et enervatas, et terram spirare? Et ita quidem se habent quod attinet ad dogmata. Rursus autem quod ad vitam, qui sunt scortatores, pecuniæ amantes, et gloriæ, et aliorum omnium, humi repunt. Non habent lumbos firmos et stantes ut defessi possint quiescere, sed si fuerint defessi, non admovent manum nec stant, sed resolvuntur. Qui autem est succinctus veritate, primo quidem nunquam erit defessus.

Secundo autem si fuerit defessus, requiescet in ipsa veritate. Quid enim, dic mihi, paupertas-ne eum defatigabit? Nequaquam. Requiescit enim super eas quæ vere sunt divitiæ, et per paupertatem sciet quæ sit vere paupertas. At servitus eum defatigabit? Minime. Scit enim quæ sit vere servitus. At morbus? Sed neque hoc. « Lumbi vestri, in- » quit Christus, sint succincti, et lucernæ ardentes [1]; » ita ut lucem habeant quæ non possit extingui. Hoc etiam præceptum fuit exeuntibus ex Ægypto, et succincti pascha comedebant. Et cur, inquies, sic comedebant? Vis scire totam causam secundum historiam, an secundum anagogen? Sed utrumque dicam : vos autem retinete. Non enim dico ut verba proferam, sed ut verba mea apud vos in opus exeant. « Erant, inquit, accincti, et baculi erant in » eorum manibus, et calcei in pedibus, et ita comedebant » pascha [2]. » Terribilia et tremenda mysteria, quæ magnam habent profunditatem. Si autem in typis et figuris sunt adeo terribilia, multo magis in veritate. Exeunt ex Ægypto, pascha comedunt, attende. Est habitus viatorum : nam habere calceos, et virgas in manibus, et stantes comedere, nihil aliud quam hoc significat. Vultis primum audire historiam, an anagogen? Satius est historiam. Quid ergo sibi vult historia? Obliviscebantur sæpe Judæi beneficiorum Dei. Ut igitur illis vel invitis horum memoriam refricaret, hunc comedendi pascha modum lege statuit. Quare? Ut cum singulis annis cogerentur legem illam servare, necessario Dei, qui ipsos eduxerat, recordarentur. Itaque non tempori solum alligavit Deus sua beneficia, sed etiam habitui comedentium. Propterea enim nunc comedunt accincti et calceati, uti si rogentur, dicant : Eramus parati ad iter, et eramus exituri ex Ægypto in terram promissionis. Secundum historiam, hoc quidem est typus, hæc

[1] Luc. XII, 35. — [2] Exod. XIV, 11.

autem veritas. Nos quoque pascha comedimus, nempe Christum. « Pascha enim nostrum immolatus est Chris-» tus [1], » inquit. Ergo nos quoque Pascha comedimus, legali longe præstantius. Itaque et calceati et succincti comedamus oportet. Quare? Ut nos quoque simus parati ad exitum, et ad peregrinationem hinc futuram. Nemo ex iis qui hoc pascha comedunt, aspiciat ad Ægyptum, sed ad cœlum, ad supernam Jerusalem. Propterea accinctus, propterea calceatus comedis, ut discas quod simul atque incepisti comedere pascha, debes peregrinari et iter facere. Duo autem tacite significat, et oportere egredi ex Ægypto, et manentes quasi in aliena terra manere : « Nos-» tra enim, inquit, conversatio est in cœlis [2] ; » et tota vita semper esse paratos, ut vocati non differant, sed dicant : « Paratum est cor nostrum [3]. » Sed poterat hæc dicere Paulus, qui sibi nihil erat conscius ; ego autem non possum dicere qui multo tempore opus habeo ad pœnitentiam. Quod autem accinctum esse sit vigilantis animæ, audi Deum dicentem illi Justo : « Non : sed tanquam vir accinge » lumbos tuos. Ego autem te interrogabo : tu vero mihi » responde [4]. » Omnibus hoc Deus dicit, et Moysi. Ipse quoque apparet accinctus in Ezechiele. Imovero ipsi quoque Angeli apparent nobis accincti, ut qui sint milites. Ex eo enim quod accingantur, fit ut stent generose et fortiter ; ita ex eo quod stent, fit ut accingantur. Nos ergo accingamus : exituri quippe sumus, et multa interim sunt difficilia. Quando hunc campum pertransierimus, statim insistit diabolus, omnia agens et machinans, ut qui servati sunt ex Ægypto, qui mare Rubrum transierunt, qui a dæmonibus et a plagis innumerabilibus simul liberantur, eos capiat et perdat. Sed si vigiles simus, habemus

[1] 1 Cor. v, 7. — [2] Philip. III, 20. — [3] Psal. CVII. — [4] Job. XXXVIII, 3.

nos quoque columnam ignis, nempe spiritus gratiam : eadem illuminat et adumbrat. Habemus manna : imovero non manna, sed quod est plus quam manna. Potus spiritualis, non aqua exit e petra. Habemus et castra, nunc quoque desertum habitantes. Revera enim nunc quoque terra est a virtute deserta, et magis quam illa. Cur autem fugiendum erat illud desertum ? Nonne quia habebat in se scorpios et viperas. In quo, inquit, non transiit homo. Sed non est illud desertum adeo sterile et non ferens fructus, ut natura humana.

III. Nunc quot sunt scorpii, quot viperæ in hoc deserto ? quot serpentes? quot genimina viperarum sunt hi quos recensuimus? Sed ne timeamus. Hujus exitus dux est, non Moyses, sed Jesus. Quomodo? Ne eadem nobis accidant, ut non eadem agamus, et non eadem patiemur. Illi murmurabant, illi fuerunt ingrati. Ne eadem ergo nobis accidant. Quomodo ceciderunt illi omnes? Nihili fecerunt terram desiderabilem. Quomodo nihili fecerunt? atqui admirabantur : eo quod molles evaserint, et pro ea labores noluerint suscipere. Ne ergo cœlum nihili faciamus : hoc est nihili facere. E cœlo fructus est ad nos delatus, non uva quæ portatur in amphoris, sed arrha spiritus : vitæ agendæ ratio quæ est in cœlis, quam docuit Paulus et totus Apostolorum chorus, admirandi agricolæ. Non Chaleb filius Jephonæ, neque Jesus filius Nave hos tulit fructus : sed Jesus filius Patris misericordiarum, filius ejus qui est vere Deus, omnem tulit virtutem, omnes qui inde sunt fructus, hymnos nempe ad nos detulit cœlestes. Nam quæ in cœlis dicunt Cherubim, ea nos quoque jussit dicere : Sanctus, Sanctus, Sanctus. Ad nos attulit vitam Angelorum. Neque ducunt uxores, neque nubunt Angeli ; hoc quoque hic plantavit bonum. Illi pecunias non amant, neque alia ; hoc quoque nobis inseruit. Illi non mo-

riuntur; hoc quoque nobis largitus est : mors non est amplius mors, sed somnus. Audi enim ipsum dicentem : « Lazarus amicus noster dormit [1]. » Vidisti fructus supernæ Jerusalem ? et quod est admirabilius, bellum non est decretum : sed ante promissionem nobis donavit hæc omnia. Nam illi quidem, etiam cum venissent ad terram promissionis, laborabant, imovero non laborabant. Nam si Deo parere voluissent, absque armis et sine instructa acie omnes cepissent urbes. Jericho certe, choros ducentium magis quam bellantium habentes habitum, expugnarunt. Nos autem, postquam ingressi sumus in terram promissionis, hoc est, in cœlum, non belligeramur, sed quandiu fuerimus in deserto, hoc est, in præsenti vita. « Ingressus enim in requiem suam, cessavit a suis operi» bus sicut Deus a propriis. Ne ergo defatigemur quod bo» num est facientes [2] : » proprio enim tempore metemus, si non deficiamus. Vides quomodo ut illos sic nos quoque duxerit? Illic de manna dicit, et in solitudine : « Qui mul» tum, non plus habuit; et qui parum, non minus. » Et nobis quoque est præceptum, ne thesaurizemus super terram. Sin autem theraurizemus, non jam corrumpit et perdit vermis sensilis sicut in manna, sed vermis qui, ut ignis ille, æternus est. Omnia ergo efficiamus, ne vermi paremus alimentum. Nam qui multum, inquit, non plus habuit. Hoc enim etiam in nobis fit quotidie : nam omnes eamdem implemus ventris mensuram. Quod est autem supervacaneum, est accessio stultarum sollicitudinum. Nam quod postea erat daturus, dicendo : « Sufficit diei malitia » sua [3], » hoc jam superius docuit, et nec sic susceperunt. Sed nos ne simus inexplebiles, non ingrati, ne ædes quæramus splendidas. Nam iter facimus, non habitamus. Quamobrem si quis novit quod præsens vita sit quædam

[1] Joan. xi, 11. — [2] Hebr. iv, 10, et Galat. vi, 9. — [3] Matth. ix, 6.

via, et militia, et, ut ita dixerim, quod ab eis appellatur « Fossatum [1], » non quæret splendida ædificia. Quis enim, dic quæso, etsi valde opulentus, sua sponte volet in « Fossato, » quod dicitur, præclaras domos ædificare? Nemo : esset enim ridiculus, et ædificaret inimicis, et ipsos attraheret. Si sapiamus, idipsum faciemus. A militia et fossato nihil differt vita præsens. Quare, rogo, omnia agamus ut nihil hic thesaurizemus. Nam, si venerit qui furatur, cito emigrabimus. « Vigilate, inquit, quoniam nescitis qua » hora fur veniat [2], » mortem sic vocans. Priusquam ergo venerit, omnia amandemus in patriam nostram. Hic autem simus accincti, ut possimus superare inimicos; quibus devictis, utinam in die coronarum incorruptibili gloria dignemur, per gratiam et benignitatem Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

CAPUT VI.

State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti lorica justitiæ, et calceati pedes in præparationem Evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei [3].

I. Succincti, inquit, lumbos vestros in veritate. Quidnam hoc sit, dictum est in ea quæ præcessit disputatione,

[1] Matth. IX, 6. — [2] Id. XXIV, 43. — [3] Ephes. VI, 14-17.

et quod oporteat esse compositos et expeditos, et ad currendum nihil sit impedimenti. « Et induti, inquit, lorica »justitiæ. » Sicut lorica est invulnerabilis, ita etiam justitia. Justitiam autem hic dicit vitam omnimodam et quæ agitur ex virtute. Eum qui est talis nemo unquam poterit prosternere. Sed vulnerant quidem multi, nemo autem dissecat, non ipse diabolus. Quasi dicas: Res justas pectore complexi. De his dicit Christus: « Beati qui esuriunt »et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[1]. » Qui illam pectore compectitur, est fortis tanquam lorica. Qui est ejusmodi, nunquam irascetur. « Calceati pedes in præ»parationem Evangelii pacis. » Hoc dictum est minus dilucide. Quid ergo est? pulchra nobis imposuit tibialia seu ocreas, Evangelii præparationem. Aut hoc ergo dicit, ut sint parati ad Evangelium, et ad hoc utantur pedibus, et ei viam præparent et muniant; aut si hoc non sit, ut ipsi sint parati ad exitum. Præparatio ergo Evangelii nihil aliud est, nisi vita optima. Quod quidem dicebat Propheta, « Præparationem cordis sui attendit auris tua[2]. » Hoc est, ut cor sit paratum et instructum. Evangelii, inquit, pacis. Merito id dixit. Nam quoniam belli et pugnæ meminit, ostendit esse pugnandum adversus dæmones. Evangelium enim est pacis. Illud bellum aliud bellum dissolvit, nempe adversus Deum. Si cum diabolo bellum gerimus, pacem cum Deo habemus. Ne timeas ergo, o dilecte, est Evangelium, bonus nempe nuntius, jam parta est victoria. In omnibus sumentes scutum fidei. Fidem hic dicit, non cognitionem; non enim eam posuisset posteriorem; sed gratiam per quam signa fiunt. Merito autem fidem nominat scutum: sicut enim scutum ante totum corpus ponitur veluti propugnaculum, quasi murus; ita etiam fides: omnia enim ei cedunt. In quo poteritis, inquit, omnia tela

[1] Matth. v, 6. — [2] Psal. ix, 41.

nequissimi ignea extinguere. Nihil enim potest hoc scutum discindere. Audi enim Christum dicentem Discipulis : « Si habeatis fidem tanquam granum sinapis, dicetis huic » monti : Transi hinc illuc, et transibit [1], » Quomodo autem habebimus fidem ? Quando illa recte gesserimus. Tela autem ejus dicit tentationes, absurdasque et nefarias cupiditates. Recte adjecit, ignea. Tales enim sunt cupiditates. Quod si fides imperavit dæmonibus, multo magis animi vitiis. Et galeam, inquit, salutis assumite, vestræ, inquam, salutis. Eos enim circumvallat et munit quasi ducturus ad pugnam. Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Sive spiritum dicit, sive in gladio spirituali. Per eum enim secantur omnia, per eum omnia scinduntur, et per eum amputamus caput draconis. « Per omnem oratio- » nem et obsecrationem, inquit, orantes omni tempore in » spiritu, et in ipso vigilantes, in omni instantia et obse- » cratione pro omnibus sanctis, et pro me, ut detur mihi » sermo in apertione oris cum fiducia, notum facere mys- » terium Evangelii, pro quo legatione fungor in catena, » ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui [2]. » Sicut Dei verbum potest omnia, ita etiam qui gratiam habet spiritualem. « Vivus est enim, inquit, sermo Dei et effi- » cax, ex penetrabilior omni gladio ancipiti [3]. » Vide autem Beati hujus prudentiam. Armavit eos diligentissime. Quomodo igitur oporteat regem invocare, et rogare ut manum porrigat, docet deinde : « Per omnem orationem, » inquit, et obsecrationem orantes omni tempore in spi- » ritu. » Potest enim quis in spiritu non orare, quando futili utitur oratione. Et in ipso, inquit, vigilantes, hoc est, sobrie agentes. Talem enim oportet esse eum qui est armatus, qui stat apud regem, vigilantem et sobrium. « In » omni instantia et obsecratione pro omnibus sanctis et pro

[1] Matth. XVII, 20. — [2] Ephes. VI, 18-20. — [3] Hebr. IV, 12.

» me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei. » Quid dicis, o beate Paule, opus habes discipulis? Recte autem dixit, « In apertione oris mei. » Non ergo meditabatur quæ dicebat, sed sicut dixit Christus: « Quando vos tradide- » rint, ne solliciti sitis quomodo aut quid loquamini. Da- » bitur enim vobis in illa hora quid loquamini[1]. » Ita fide agebat omnia, omnia per gratiam. Cum fiducia notum facere mysterium Evangelii; hoc est, ut apposite me defendam. Circumdatus es catenis, et aliis indiges. Etiam, inquit. Nam Petrus quoque erat circumdatus catena[2] : sed tamen oratio sine intermissione fiebat. Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui. Hoc est, ut cum fiducia et dicendi libertate, cum animi virtute, et cum multa prudentia respondeam. « Ut » autem et vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam, om- » nia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater et fide- » lis minister in Domino[3]. »

II. Quoniam autem meminit vinculorum, dimisit etiam aliquid Tychico quod de se dicat. Nam quæ pertinebant quidem ad dogmata et ad exhortationem, ea declarabat per Epistolam : quæ autem ad solam denuntiationem, ea relinquebat tabellario; ideo subjungit: Ut sciatis, inquit, quæ circa nos sunt, hoc est, ut discatis. Hoc et ejus in ipsos ostendebat dilectionem, et illorum in ipsum. « Quem » misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos » sunt, et consoletur corda vestra[4]. » Nec hoc sine causa dicit, sed cum prius dixisset: Induti et succincti, quod quidem est indicium quod semper progrediatur et sine intermissione. Audi enim Prophetam dicentem : « Fiat ei » sicut vestimentum quo induitur, et sicut zona qua per- » petuo præcingitur[5]. » Propheta quoque dicit Deum indu-

[1] Matth. x, 18, 19. — [2] Act. XII. — [3] Ephes. VI, 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Psal. CVIII, 18.

tum esse thorace justitiæ, per hoc nos erudiens quod semper, non ad breve tempus, hæc habere oporteat; semper enim bello est opus. Et alius alibi : « Justus enim, in- » quit, confidit ut leo[1]. » Nam qui est sic lorica indutus, fieri non potest ut instructam timeat aciem, sed in medios hostes est ei insiliendum. Et Esaïas : « Speciosi, inquit, » pedes eorum qui pacem annuntiant[2]. » Quis non cucurrerit? quis huic rei non servierit, quando pax annuntiatur; pax, inquam, Dei cum hominibus; pax, cum homines minime laboraverint, sed Deus totum fecerit? Quid sit autem præparatio Evangelii, audiamus Joannem dicentem : « Pa- » rate viam Domini, rectas facite semitas ejus[3]. » Verum hæc duntaxat propter baptisma dixit. Quoniam vero alia etiam præparatione opus est post baptisma, hanc ostendit dicens : « In præparatione Evangelii pacis, » innuens videlicet, ut nihil agamus pace indignum. Nam quoniam ut plurimum pedes sunt vitæ symbolum, propterea sæpe admonens dicit : « Videte quomodo exacte ambuletis, » de vita loquens. Itaque agamus et ostendamus quæ sunt digna Evangelio, nempe vitam, et mundas actiones per totam vitam nostram. Evangelio pax est annuntiata, date viam paratam his bonis nuntiis. Quod si rursus facti fueritis inimici, non est amplius pacis præparatio. Sitis parati, et ne differatis accedere ad pacem : sicut parati fuistis ad pacem et fidem, ita etiam permanete. Scutum est fides, quod primum excipit insultus inimicorum, et arma servat illæsa. Si ergo fides sit recta et vita recta, arma illæsa manent. Multis autem alibi de fide disserit, maxime scribens ad Hebræos[4], et de spe. Credite, inquit, bonis futuris, et nihil horum sauciabitur. Nam in adversis et in laboribus spem objiciens et fidem, illa servabis illæsa. Ad Deum enim accedentem oportet credere quod sit, et iis qui ipsum

[1] Prov. XXVIII, 1. — [2] Isaï. LII, 7. — [3] Matth. III, 3. — [4] Hebr. II,

quærunt fit remunerator. Fides est scutum tegens eos qui sine curiosa perquisitione credunt; sin autem sint sophismata, et rationes, et reprehensiones, non est scutum, sed nos impedit. Talis sit fides ut universum contegat et obumbret. Ne sit ergo brevis, ut nudos sinat pedes, aut aliquid aliud, sed sit scutum justam habens symmetriam. «Ignea.» Sunt enim multæ disceptationes animam urentes, multæ dubitationes, multæ quæstiones inexplicabiles. Sed revera fides facit ut omnia cessent. Multa immittit diabolus nostram inflammans animam, et adducens ad ambiguitatem, ut quando dicunt aliqui: Numquid est resurrectio? Numquid est judicium? Numquid est remuneratio? Sed si scutum fidei habeas, extingues diaboli tela in fide. Invasit te absurda cupiditas, incensus est intus ignis malarum cogitationum? Oppone ei fidem futurorum bonorum, et ne apparebit quidem, sed peribit. « Omnia tela : » non hæc quidem extinguet, illa vero non. Audi Paulum dicentem : « Existimo enim quod non sunt condignæ passiones hujus » temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis[1]. » Vides quam multa tela tunc extinxerint justi? Annon videntur tibi tela esse ignita, quod interno igne ureretur Patriarcha filium offerens? Alii quoque justi omnia ejus tela extinxerunt. Sive ergo bellum gerant cogitationes, eam opponamus, sive libidines et cupiditates, ea utamur; sive labores et ærumnæ, in ea conquiescamus : ea merito est quæ conservat arma omnia. Si eam non habeamus, illa cito perforabuntur et lædentur. « In omnibus, inquit, su- » mentes scutum fidei. » Quid est : « In omnibus? » Et in veritate, inquit, et in justitia, et in præparatione Evangelii. Hoc est, omnia hæc opus illa habent. Propterea subjunxit : Et galeam salutis assumite. Hoc est, per eam de cætero poteritis esse tuti, et omne periculum effugere. Sicut enim

[1] Rom. VIII, 18.

galea, exacte caput undique tegens, non sinit ut aliquid grave patiatur, sed id conservat; ita etiam fides est pro scuto, et pro galea salutis. Si enim ejus tela extinxerimus, cito etiam suscipiemus rationes quæ conservant, quæ non sinunt ut facultas quæ tenet principatum aliquid patiatur. Nam si hæ contrariæ rationes extinguantur: cito quæ non sunt tales, sed nos servant, et efficiunt ut bonam spem habeamus, in nobis nascentur; et sicut galea in capite, ita inerunt in facultate quæ in nobis obtinet principatum.

III. Nec hoc solum, sed etiam gladium accipiemus spiritus, ut non solum tuti simus a telis quæ mittuntur, sed ea etiam ipsum feriant diabolum. Anima enim quæ non desperat, neque tela ignita accepit, cum magna animi alacritate stabit adversus inimicum, perfringet hoc gladio ejus thoracem, per quem confregit et ejus cogitata et redegit in captivitatem Paulus, draconemque conscindet, et ejus caput amputabit: Quod est verbum Dei; aut jussum ejus hic dicit verbum, aut præceptum, quod Apostoli in nomine Jesu Christi ubique miracula edentes proferebant. Hoc solum nos in omnibus observemus, ut Dei præcepta custodiamus; si enim illa faciamus, per ea de medio tollemus et occidemus ipsum draconem, tortuosum serpentem. Hic mihi vide Pauli prudentiam. Quia enim dixit, Poteritis tela diaboli ignea extinguere, ne ipsos inflaret, ostendit eos maxime omnium ad hoc Deo opus habere. Quid enim dicit? Per omnem orationem et obsecrationem; ac si diceret: Hæc erunt, et totum recte geretis orantes. Nunquam autem accedens pro te solo roga, et sic Deum habebis propitium. Per omnem, inquit, orationem et obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu, et ad hoc ipsum vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis. Ne mihi definias tempora diei. Audi enim quid dicat: « In omni tempore accede. Sine inter-

» missione, inquit, orantes[1]. » Non audivisti quomodo illa vidua superarit assiduitate? Non audivisti amicum illum media nocte sua perseverantia impetravisse? Non audivisti de Syrophœnissa, quomodo perpetua sua interpellatione Dominum evocaverit? Hi omnes impetrarunt sua assiduitate. Orantes, inquit, in omni tempore in spiritu. Hoc est, quæ ex Deo sunt quæramus, nihil mundanum, nihil quod ad hanc vitam pertineat. Non solum ergo, inquit, opus est ut oremus sine intermissione, sed etiam ut vigilantes, et ad hoc ipsum vigilantes. Sive hic dicat pernoctationes, sive etiam animæ sobrietatem, utrumque admitto. Vides quomodo vigilaret illa Chananæa, et, Domino non respondente, sed etiam repellente, et eam canem apellante, illa diceret : « Etiam, Domine : nam et catelli comedunt ex » micis quæ cadunt ex mensa dominorum suorum[2] ? » Nec destitit antequam assecuta fuit petitionem. Et quomodo vidua illa clamavit, et tandiu perseveravit, donec pudore affecerit principem, qui neque Deum timebat, neque hominem verebatur? et quomodo amicus intempesta nocte perseveravit, donec effecerit ut vigilaret, sua assiduitate incusso illi pudore? Hoc est vigilare. Vis discere vigiliam animæ? Vade ad Annam, et audi verba ejus. Adonaï, Eloï, Sabaoth[3]. Imovero audi quæ illa verba præcesserunt. Surrexerunt, inquit, omnes a mensa : illa vero non ad somnum est conversa, non ad quietem. Unde mihi videtur etiam in mensa sedisse levis, nec ullis cibis gravata, alioqui non tam multas emisisset lacrymas. Nam si nos cum sumus jejuni vix oramus, imovero ne sic quidem unquam oramus : multo magis illa post mensam non orasset, nisi etiam in mensa fuisset similis jejunantibus. Nos viros pudore suffundat hæc mulier. Nos pudeat qui pro regno supplicamus et oscitamus, quod ea oret pro filio et fundat

[1] 1 Thess. v, 17. — [2] Matth. xv, 26, 27. — [3] 1 Reg. i, 11.

lacrymas. Et stetit, inquit, coram Domino, et quid dicit? ADONAÏ DOMINE, ELOÏ, SABAOTH. Id est autem, si interpreteris, Domine Deus virtutum seu exercituum. Linguam præcurrebant lacrymæ, his sperabat se Deum esse flexuram. Ubi sunt lacrymæ, omnino etiam illic est afflictio. Ubi autem est afflictio, illic quoque est multa philosophia et attentio. Si audiens, inquit, exaudias orationem ancillæ tuæ, et dederis mihi filium, dabo ipsum Domino toto tempore. Non dixit anno uno, aut duobus, sicut nos. Nec dixit: Si dederis mihi filium, do pecunias; sed ipsum donum reddo integrum, primogenitum, orationis filium. Nam filia erat Abrahæ: ille autem rogatus eum dedit, ipsa dedit etiam ante petitionem. Sed hinc etiam vide ejus pietatem. « Vox ejus, inquit, non audiebatur; labia autem ejus movebantur [1]. » Sic accedit ad Deum qui vult impetrare, non mollis et ignavus, neque oscitans, ec dissolutus, neque fricans, neque torpens ac negligens. Annon enim poterat dare Deus etiam absque oratione? An nesciebat etiam ante petitionem mulieris desiderium? Sed si dedisset ante petitionem, non apparuisset mulieris animi alacritas, non fuisset manifesta ejus virtus, non tantam acquisiisset mercedem. Quamobrem dilatio non erat invidiæ, sed curæ ac providentiæ.

IV. Quando ergo audieris Scripturam dicentem, quod conclusit ejus vulvam, et quod ipsam ad iram provocabat ejus æmula, cogita ipsum ostendere velle mulieris philosophiam. Considera enim. Habebat maritum inservientem sibi. Ei enim dicebat: « Non ego tibi sum melior quam » decem filii? Et ipsam, inquit, ad iram provocabat ejus » æmula [2]. » Hoc est, probris afficiebat, insultabat, et eam nunquam est ulta, neque illi est imprecata, neque dixit: Quoniam me probris afficit æmula, me vindica.

[1] 1 Reg. I, 13. — [2] Ibid. 6-8.

Habebat illa filios : sed hæc habebat mariti dilectionem ex æquo ei respondentem. Hoc ergo etiam ipsam consolatus est dicens : « Non tibi sum melior quam decem filii? » sed rursus videamus mulieris philosophiam. « Et existima- » vit, inquit, Heli eam ebriam. » Sed vide quid ipsa ei dicat : « Ne reputes, inquit, ancillam tuam filiam perdi- » tionis, quoniam ex multitudine meditationis meæ lique- » facta sum huc usque. » Hoc est vere contriti cordis quando non sumus asperi in eos qui nos contumeliis afficiunt, quando non ægre ferimus, quando nos excusamus. Nihil æque facit animam philosophia præditam atque afflictio. Nulla res est æque jucunda, atque luctus qui secundum Deum est. Ex multitudine meditationis meæ, inquit, liquefacta sum huc usque. Hanc omnes imitemur. Audite quotquot estis steriles, et audite quæcumque amatis filios, audite et viri et mulieres. Nam viri quoque sæpe contulerunt. Audi Scripturam dicentem : « Et oravit Isaac » pro uxore sua Rebecca, quoniam erat sterilis[1]. » Magnas enim res potest oratio. « In omni, inquit, instantia, et » obsecratione pro omnibus sanctis, et pro me ; » se ipsum ponens ultimum. Quid facis, o beate Paule, te ipsum ponis ultimum? Etiam, inquit, « Ut detur mihi sermo in aper- » tione oris mei, cum fiducia notum facere mysterium » Evangelii, pro quo legatione fungor in catena. » Ubi fungeris legatione? Apud homines, inquit. Papæ ! quanta Dei benignitas ! Misit e cœlis qui pro ipso fungerentur legatione pro pace : et eos captos vinxerunt homines, et ne legem quidem publicam sunt reveriti, quod ei qui legatione fungitur nihil unquam fiat mali. Sed tamen ego legatione fungor in catena. Urget catena os obstruens loquendi libertati, sed vestræ preces os meum aperiunt, ut in eo libere dicam, ut me oportet loqui ; id est, ut ea

[1] Gen. xxv, 21.

omnia dicam ad quæ dicenda sum missus. « Ut autem et » vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam, omnia vobis » nota faciet Tychicus charissimus frater, et fidelis minister » in Domino. » Si est fidelis, nihil mentietur, sed omnia vera dicet. « Quem misi ad vos in hoc ipsum. Ut cognos- » catis, quæ circa nos sunt, et consoletur corda vestra. » Papæ! quanta charitas! Ne liceat volentibus vos terrere, est enim verisimile eos fuisse in rebus adversis et molestis. Illud enim : Consolabitur corda vestra, hoc subindicat ; « Ne sinat, inquit, vos dejici. Pax fratribus et charitas » cum fide a Deo Patre, et Domino Jesu Christo [1]. » Optat eis pacem, et charitatem cum fide. Recte dixit ; vult enim eos non utcumque habere rationem charitatis, nec se admiscere cum iis qui sunt diversæ fidei. Aut hoc, aut illud dicit, ut et ipsi fidem habeant, et de futuris confidant. Pax erga Deum et charitas. Nam si sit pax, erit etiam charitas. Si charitas, erit etiam pax. Cum fide : nihil enim prodest charitas absque fide ; imovero ne aliter quidem fuerit charitas. « Et gratia cum omnibus qui diligunt » Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. » Amen [2]. » Hic divisit, seorsum posita pace et gratia ? « In incorruptione, inquit. Amen. » Quid est, « In incor- » ruptione ? » Aut in honestate et moderatione, aut pro iis in quos non cadit corruptio ; nempe non in divitiis, non in gloria, sed in illis in quæ non cadit corruptio. Illud, « In, » idem est quod, « Per. » Per incorruptionem, inquit, hoc est, per virtutem. Omne enim vitium est corruptio, et sicut virginem corrumpi dicimus, ita etiam animam. Propterea dicebat Paulus : « Ne corrumpantur sensus vestri [3]. » Et rursum alibi, In doctrina incorruptionem, inquit.

V. Quid est enim, dic mihi, corruptio corporis? Annon dissolutio totius, et ejus compositionis? Hoc etiam

[1] Ephes. VI, 23. — [2] Ibid. 24. — [3] 2 Cor. XI, 3.

fit in anima, in eam ingresso peccato. Pulchritudo enim animæ est temperantia, justitia. Sanitas animæ est fortitudo, prudentia. Nam qui est turpis et inhonestus, est deformis, et qui est avarus, et qui se dedit rebus malis, et qui est timidus, ignavus, et imbecillus, est malæ habitudinis. Quod vero peccata operentur corruptionem, hinc palam est : faciunt enim turpes et imbecillos, et efficiunt ut laborent et defatigentur. Corruptam enim esse virginem etiam ideo proprie dicimus, non quod corrumpatur corpus solum, sed propter iniquitatem. Nam id quod fit est coïtus. Si hoc autem esset corruptio, esset etiam matrimonium corruptio : sed peccatum est corruptio; ipsum enim eam dedecore affecit. Domus autem quid fuerit corruptio, quam dissolutio ? Et ubique corruptio est quædam in deterius mutatio, quæ fit in alium habitum, et ad deletionem ejus quod erat prius. Audi enim Scripturam dicentem : « Corrupit omnis caro » viam suam[1]. » Et rursus, « In corruptione intolerabili. » Et rursus, « Homines corrupti mente[2]. » Corruptibile est corpus nostrum, sed anima incorruptibilis. Ne itaque ipsam corrumpamus. Hoc fecit prius peccatum. Quod est autem post lavacrum, potest etiam animam corrumpere, et efficere ut facile capi possit a vermc immortali. Non enim attigisset, nisi corruptibilem invenisset animam. Adamantem non attingit vermis, et si attigerit, nihil efficit. Ne corrumpas animam. Nam quod corrumpitur, plenum est fœtore. Audi enim Prophetam dicentem : « Pu- » truerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipientiæ » meæ[3]. » Ipsa autem corruptio induet incorruptionem; hæc vero non itidem. Ubi est enim incorruptio, non est corruptio. Quamobrem corruptio incorruptibilis est; finem non habens, est mors immortalis, quod quidem fu-

[1] Gen. VI, 11. — [2] 2 Tim. III, 5. — [3] Psal XXXVII, 6.

turum erat si corpus mansisset immortale. Quamobrem si illuc exiverimus habentes corruptionem, habebimus corruptionem incorruptibilem, finem non habentem. Uri enim et a verme perpetuo consumi, est corruptio, in quam non cadit incorruptio. Quod erat et in beato Job. Corrumpebatur enim et non peribat, et hæc per multum temporis : sed semper corrumpebatur terræ gleba saniem eradens [1]. Tale quid tunc patietur anima, eam circumsistentibus et arrodentibus vermibus, non duos annos, nec tres, nec decem, nec centum, nec decies mille, sed qui nunquam finientur. « Vermis enim, inquit, eorum non » morietur [2]. » Timeamus ergo, rogo, timeamus verba, ne in res ipsas incidamus. Avaritia est corruptio, corruptio omnium gravissima, inducens ad idololatriam. Fugiamus corruptionem, eligamus incorruptionem. Hunc quidem aut illum per avaritiam fraudasti et plura acquisivisti : quæ per avaritiam quidem sunt acquisita corrumpuntur, manet autem avaritia, corruptio causa incorruptionis. Transit quidem voluptas qua frueris, manet autem peccatum in quod non cadit corruptio. Grave est malum non in præsenti vita omnia exuere : magna est calamitas hinc excedere habentes magna peccatorum onera. Nam « In inferno, inquit, » quis confitebitur tibi [3] ? » Illic est judicium, non est tempus pœnitentiæ. Quantum flebat dives [4] ? et nihil effecit ? Quam multa dixerunt qui Christum non aluerunt ? Sed tamen abducti sunt in ignem æternum. Quam multa dixerunt qui iniquitatem fecerunt, « Domine, nonne in nomine tuo » prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus [5] ? » et tamen non sunt cogniti. Omnia hæc quidem tunc fiunt, sed nihil juvant nisi nunc facta fuerint. Timeamus ergo ne forte tunc dicamus : « Domine, quando te vidimus esurien-

[1] Job. VII, 5, in græco. — [2] Marc. IX, 44. — [3] Psal. VI, 6. — [4] Luc. XVI. — [5] Matth. VII, 22.

» tem, et non aluimus[1] ?» Nunc ipsum nutriamus, non uno, aut duobus, aut tribus diebus. « Eleemosynæ enim, in- » quit, et fides te non deserant [2]. » Non dixit, Fac semel, neque bis. Nam virgines habebant oleum, sed non sufficiens. Quamobrem nobis multo opus est oleo, et nos tanquam frugiferam oleam oportet esse in domo Dei. Cogitemus ergo quam multas peccatorum sarcinas habet unusquisque nostrum, faciamusque benignitatis et clementiæ opera, quæ eis in æquilibrio respondeant, imovero etiam longe plura, ut non solum extinguantur peccata, sed etiam ad justitiam nobis reputentur opera justitiæ. Nam si non sint tam multa bona, ut et crimina exuamus, et ex iis quæ sunt relicta nobis imputentur ad justitiam, nemo nos eximet a supplicio. Quod nobis omnibus detur effugere gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto, gloria, imperium et honor, per omnia sæcula. Amen.

[1] Id. xxv, 37. — [2] Prov. III, 3.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

ARGUMENTUM.

Philippenses sunt cives unius ex Macedoniæ civitatibus quam Philippos vocant, a conditore civitatis, quæ est colonia, quemadmodum Lucas inquit [1]. Hic purpuraria conversa est mulier valde pia, atque attenta : hic archisynagogus credidit : hic Paulus una cum Sila virgis cæsus est : hic a magistratibus rogati sunt ut exirent, ac timori illis fuerunt : splendidumque habuit Evangelii prædicatio principium. Multa vero, et magna de illis ipse quoque Paulus testatur, coronam suam illos vocans, et multa passos esse dicens : « Vobis enim datum est, inquit, a Deo non solum, » ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini [2]. » Evenit autem, ut quo tempore ad eos scribebat, in vinculis esset : propterea inquit, « Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio [3] ; » Prætorium vocans Neronis palatium : verum e vinculis, in quibus fuerat, dimissus est, idque ostendit ad Timotheum scribens : « In prima mea defensione nemo mihi affuit : sed » omnes me dereliquerunt : non illis imputetur : Dominus » autem mihi adstitit, et confortavit me [4]. » Vincula igitur

[1] Act. XVI, 12-18. — [2] Philip. I, 29. — [3] Ibid. 13. — [4] 2 Tim. IV, 16.

illa significat, quæ defensionem istam antecesserunt. Nam ipso quidem defensionis, ac liberationis tempore minime affuisse, Timotheum constat. Inquit enim : « In prima mea » defensione nemo mihi affuit ; » idque etiam hoc ipso ostendit, quod hoc modo scribat : non enim illi per litteras nuntiasset, quod notum ipsi esse sciret. Quo autem tempore hanc scribebat epistolam, Timotheus una secum aderat : idque verbis istis ostendit : « Spero autem in Domino Jesu » Timotheum me cito mittere ad vos ; » et rursus : « Hunc igi- » tur spero me cito mittere ad vos, mox ut videro, quæ » circa me sunt [1]. » E vinculis enim dimissus est ; atque in ea, postquam ad ipsos venisset, rursus conjectus. Quod enim inquit : « Sed etsi immolor supra sacrificium, et obse- » quium fidei vestræ [2] ; » non ita dicit, quasi nunc fieret ; sed quoniam si id eveniat, et quandocumque eveniat, gaudeo, inquit, revelans illos mœrore, quem ex ipsius vinculis conceperant : nunc enim non mortem obiturum fuisse, ex illis verbis perspicuum est. « Confido autem in » Domino, quoniam et ipse veniam ad vos cito. » Et rursus : « Et hoc confidens scio, quia manebo, et permanebo omni- » bus vobis. » Miserant autem ad eum Philippenses [3]. Epaphroditum, qui pecunias ad ipsum afferret, et quo loco res ipsius essent, cognosceret ; nam peramanter affecti erga illum erant. Quod enim ab illis missus Epaphroditus fuerit, audi ipsum dicentem : « Habeo autem omnia, et abundo, » repletus sum, acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis [4]. » Ob hanc igitur causam miserant, ut et illum consolarentur, et res illius cognoscerent. Nam quod et hoc cognituri miserint, in ipso statim Epistolæ initio ostendit, de suo statu scribens, ac dicens : « Scire autem vos volo, quia quæ circa » me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii [5]. » Et

[1] Philip. II, 1-25. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 24, et I, 25. — [4] Id. IV, 18. — [5] Id. I, 12.

rursus : « Spero autem Timotheum me cito mittere ad vos, » ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt[1]. » Ut et ego, perspicue hoc significat : ut quemadmodum vos, quo vobis animum expleretis, misistis ad mea cognoscenda : ita et ego bono animo sim rebus vestris cognitis. Quoniam igitur cum longo jam intervallo non misissent : tunc miserant, id enim indicat illis verbis, « Quoniam tandem ali- » quando refloruistis pro me sentire[2] ; » audiebantque ipsum in vinculis esse. Nam si de Epaphroditi mala valetudine audierant, hominis non valde clari, qualis quidem Paulus erat : multo magis de Paulo et consentaneum erat ipsos perturbari : idcirco in ipso Epistolæ proœmio inducit consolationem pro ipsis suis vinculis, ostendens tantum abesse, ut inde perturbari oporteat : ut gaudendum potius sit : deinde consilium illis dat, ut concordiam, atque humilitatem colant, hoc illis tutissimum esse præsidium docens, atque hac ratione facile illos inimicis suis superiores fieri posse. Non enim doctoribus vestris molestum est in vinculis esse, sed discipulos inter se minime concordes videre. Illud enim vel ad provehendum Evangelium facit : hoc vero ad disturbandum.

II. Cum igitur illos ad concordiam esset cohortatus, concordiam vero ab humilitate proficisci docuisset, atque adversus Judæos, qui christianismum prætendentes, omnibus modis dogmati officiebant, invectus esset, canes eos vocans, ac malos operarios, atque ab illis abstinendum esse suasisset, et quibus rebus studendum esset admonuisset, multaque disseruisset de rebus ad mores pertinentibus, eosque composuisset, ac recreasset verbis illis, « Dominus » prope est[3] : » tum vero ea, quæ ipsum decebat, prudentia, rerum etiam ad se missarum mentionem facit, atque ita magnam affert consolationem. Facile autem animad-

[1] Philip. II, 19. — [2] Id. IV, 10. — [3] Ibid. 4, 5.

vertere licet Paulum in scribendo hos potissimum honorifice tractare, nec quidquam usquam interjicere, quod objurgandi vim habeat. Hoc vero magnum illorum virtutis argumentum est, nullam dedisse doctori occasionem objurgandi, omniaque ad eos non reprehensionis, sed suasionis modo esse scripta. Verum, ut nunc etiam repetam, quod initio dicebam, magnam hæc civitas ad fidem ostenderat propensionem, quandoquidem custos ipse carceris; (quum vero ejusmodi muneris administratio magna cum improbitate conjuncta esse soleat, non ignoratis); uno statim signo, et accurrit, et baptizatus est cum tota familia sua. Ac signum quidem, quod factum est, ipse solus vidit, fructum vero, ac lucrum non solus percepit, sed una cum muliere, atque universa domo. Sed et magistratus ipsos, qui Paulum verberibus affecerunt, tumultu potius, et impetu quodam, quam improbitate id fecisse ex eo intelligitur; quod cito illum dimitti jusserunt, atque in metu postea fuerunt. Testimonium autem illis dat non solum fidei, et periculorum nomine, sed etiam beneficentiæ, ubi inquit, « Quod et in principio Evangelii, et semel et bis in » usum mihi misistis, nemine alio id præstante[1]. » Nam, « Nulla mihi, inquit, Ecclesia communicavit in ratione dati, » et accepti. » Quod si aliquando intermiserint, occasionem potius, quam voluntatem ipsis defuisse istis verbis ostendit. Non quod non de me bene sentiretis, inquit, sed occupati eratis. Id vero magnum erga ipsos amoris stimulum præ se fert. Quod enim vehementer eos dilexerit; hinc etiam manifestum: « Neminem enim habeo, inquit, tam unani- » mem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. » Et rursus, « Ex eo quod habeam vos in corde in vinculis » meis[2]. »

III. Hæc igitur et nos intelligentes, ac tot habentes cha-

[1] Philip. IV, 16 et 10. — [2] Id. II, 20, et I, 13.

ritatis formulas, atque exemplaria, præbeamus nos ipsos dignos hujusmodi exemplis, prompti, ac parati pro Christo pati. Etenim hoc tempore non est, qui Christianos insectetur, et vexet. Ergo, ubi nihil aliud, saltem efficacem, et vehementem illorum beneficentiam imitemur, neque ubi semel, atque iterum dederimus, omni officio perfunctos nos arbitremur. Etenim per omnem vitam id faciendum est. Non enim semel, sed perpetuo placere oportet. Nam qui currit, si decem circuitionibus, quas Græci vocant διαύλους, jam factis, postremam omittat, totum perdidit : ita et nos, si ab incœpto bonorum operum cursu defecerimus, totum perdidimus, totum corrupimus. Audi perutilem admonitionem illis pronuntiatam verbis : « Eleemosynæ, » inquit, et fides te non deserant[1] : » non dixit, semel facito, aut bis, aut ter, aut decies, aut centies ; sed perpetuo : te non deserant, inquit : nec vero dixit, ipsas ne deseras ; sed ipsæ te non deserant : ostendens nos esse, qui ipsarum egeamus, non ipsas nostri : docensque nihil nobis non faciendum esse, ut illas apud nos retineamus : « Circumda eas, inquit, gutturi tuo. » Quemadmodum enim divitum filii decus aureum circa collum gestant, illudque nunquam deponunt, quasi nobilitatis insigne circumferentes : ita et eleemosynam nobis ipsis circumdemus oportet, declarantes nos esse misericordis illius filios, qui solem exoriri facit super malos et bonos. At non credunt infideles ? quinimo per hæc credent, si nos hæc præstiterimus. Nam si viderint nos omnium misereri, illumque repræsentare præceptorem ; ad illius imitationem hoc a nobis fieri intelligent. Neque vero utcumque fecisse satis est, sed cautio quædam præterea ; ac munimentum requiritur. Eleemosyna, inquit, et fides sit tibi vera : recte dixit, vera, non ex rapina, non ex furto. Hoc enim non

[1] Prov. III, 3.

est fides, non est vera eleemosyna. Nam qui furatur, eum mentiri, ac pejerare necesse est; tu vero non ita : sed una cum eleemosyna fidem quoque habeto, inquit. Circumdemus nobis istum ornatum. Torquem hunc aureum animæ aptemus, eleemosynam dico, quandiu scilicet hic fuerimns. Nam cum ætas hæc præterierit, non amplius illa utemur : quid ita ? non sunt ibi pauperes, non sunt ibi pecuniæ, non est ibi mendicitas : quandiu sumus pueri, ornatu hoc nos ipsos ne spoliemus. Quod enim in pueris evenit, ut cum ad virilem ætatem pervenerint, ista deponant, atque alium sibi assumant ornatum; idem quoque in nobis. Etenim illic non erit eleemosyna ista, quæ pecuniis fit; sed alia quædam longe major. Ne igitur interea hac nos privemus : operam demus, ut pulchram sect spectandam præbeat anima. Magnum eleemosyna bonum, atque honoratum est, magnum donum, imovero magna est bonitas. Si didicerimus pecunias contemnere, etiam alia discemus. Vide enim quot hinc pariantur bona qui dat eleemosynam, quomodo danda est, is discit pecunias contemnere : qui pecunias contemnere didicit, is malorum radicem excidit. Quamobrem non tam facit beneficium, quam accipit : non idcirco solum, quod eleemosynæ constituta est merces, ac retributio; verumetiam quod anima fit philosophica, excelsaque ac dives. Qui eleemosynam dat, ad hanc disciplinam eruditur, ut pecunias, atque aurum minime admiretur : qui vero hac disciplina instituit animum, næ ille præclarum ascendendi in cœlum principium fecit; sexcentasque pugnæ, contentionis, invidiæ, mœroris occasiones amputavit. Nostis enim profecto, nostis et vos, ex pecuniis mala omnia, ex pecuniis sexcenta bella solere existere. Quamobrem qui illas contemnere didicit, tranquillo in portu se ipsum locavit, nec damnum posthac metuit. Ad hanc enim disciplinam illum eleemosyna erudivit : non appetit

posthac aliena; quomodo enim, cum sua etiam profundat, ac donet? nulla jam erga divitem invidia tangitur; quomodo enim, cum pauper fieri velit? ipsumque animæ oculum ab omni labe purum reddit. Atque hæc quidem hic: quorum vero ibi bonorum compos futurus sit, nulla unquam oratio queat exponere: non una cum stultis virginibus foris manebit; sed una cum prudentibus, una cum sponso introibit, splendidas habens lampades. Ita ob hanc ipsam eleemosynam, iis, quæ in virginitate servanda valde laborarunt, longe præstabit, expers ipse laborum illorum: tanta est eleemosynæ virtus; alumnos suos magna cum libertate introducit. Nota enim est cœli janitoribus, qui sponsi fores custodiunt: nec vero nota solum, sed etiam hujusmodi, ut eam revereantur: eosque, a quibus se cultam noverit, magna cum libertate introducet: ac nemo contradicet; sed omnes cedent. Nam si Deum in terram adduxit, idque ipsi persuasit, ut homo fieret; multo magis hominem in cœlum intromittere poterit: magna est ipsius potentia. Ergo si ex misericordia atque hominum amore Deus homo factus est, si eo, inquam, adductus est ut servus fieret; multo magis servos in domum introducet suam. Hanc amemus, hanc colamus, non uno aut altero die, sed per omne tempus; ut ipsa nos bene notos habeat: nam si ea nos noverit, et Dominus noscet; sin ignoret, Dominus etiam ignorabit, ac dicet: Nescio vos. Verum absit, ut hanc nos vocem audiamus, sed beatam illam: « Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis » regnum a constitutione mundi[1], » quod utinam nos omnes consequamur per gratiam et benignitatem, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. xxv, 34.

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus et Timotheus servi Jesu Christi omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, coepiscopis, et diaconis, gratia vobis, et pax a Deo patre nostro, et Domino Jesu Christo [1].

1. Hic quasi ad æquali honore præditos scribens [2], non posuit suum magisterii nomen, sed aliud quiddam, illudque magnum : quale vero istud? servum se ipsum nominat, non Apostolum. Nam et hæc vere magna dignitas est, ac bonorum caput, servum esse Jesu Christi, et non tantum dici. Qui Christi servus est, hic a peccato liber est; et hoc ipso, quod germanus, ac legitimus servus est; nunquam committet, ut cujusquam alterius servus fiat : alioqui non esset Christi servus, nisi ex dimidia parte. Ac sane ad Romanos scribens, rursus ita inquit; « Paulus » servus Jesu Christi [3], » ad Corinthios vero et Timotheum scribens, Apostolum se ipsum nominat. Quid ita? non ob eam certe causam, quod isti meliores essent Timotheo; absit; sed potius, quod præ omnibus, ad quos scribit, istos honoret, et foveat : nam et magnæ virtutis testimonium ipsis dat. Præterea vero, cum ad illos scribenti multa essent constituenda, et disponenda; ideo Apostoli dignitatem præ se tulit. Hic vero nihil ipsis mandat præter ea,

[1] Philip. I, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVIII, p. 458-459. — [3] Rom. I, 1.

quæ etiam per se ipsi videbant. « Sanctis in Christo Jesu, » qui sunt Philippis. » Quoniam verisimile erat Judæos etiam se ipsos sanctos nominare ex priore illo oraculo, ubi dicti sunt populus sanctus, et peculiaris[1], propterea addit, « Sancti in Christo Jesu. » Hic enim soli sancti, illi vero reliquo jam tempore profani. « Coepiscopis et dia » conis. » Quid hoc? an unius civitatis multi erant episcopi? nequaquam, sed presbyteros isto nomine appellavit. Tunc enim nomina adhuc erant communia, atque ipse etiam episcopus vocabatur diaconus. Idcirco ad Timotheum scribens inquit : « Diaconiam, id est, ministerium » tuum imple, » cum tamen ille episcopus esset. Quod constat ex verbis illis ad eumdem scriptis : « Manus cito » nemini imposueris. » Et rursus, « Quæ data est tibi cum » impositione manuum presbyterii[2] : » Presbyteri vero episcopum non ordinassent. Et rursus ad Titum scribens inquit : « Hujus rei gratia reliqui te in Creta, ut constituas » per civitates presbyteros : sicut et ego disposui tibi, si » quis sine crimine est, unius uxoris vir[3], » quæ quidem de episcopo dicit. Atque hæc cum dixisset, statim addidit : « Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut » Dei dispensatorem ; non superbum. » Antiquitus igitur, quemadmodum dicebam, ipsi etiam presbyteri vocabantur episcopi, et diaconi Christi et episcopi, presbyteri. Quocirca vel hodie multi episcopi ita scribunt, compresbytero, et condiacono. Procedente vero tempore, proprium cuique distributum est nomen, ut hic quidem episcopus, ille vero presbyter appelletur. « Coepiscopis, » inquit, et diaconis, gratia vobis, et pax a Deo patre nos- » tro, et Domino Jesu Christo. » Hoc loco non abs re quæret quispiam, quid causæ sit, quamobrem cum nusquam alibi ad clerum scribat, non ad eum qui Romæ, non qui

[1] Deut. VII, 14. — [2] 1 Tim. V, 22, et IV, 14. — [3] Tit. I, 5.

Corinthi, non qui Ephesi, sed generatim dicat, omnibus sanctis, vel fidelibus, dilectis, hic ad clerum scribat? Nimirum, quoniam clerici ipsi fuerant, qui litteras ad eum dederant, et fructum protulerant, ipsique ad eum miserant Epaphroditum. « Gratias ago Deo meo, inquit, in » omni memoria vestri semper[1]. » Alibi ita scripsit : Obedite præpositis vestris et subjacete ; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes. Si igitur gemere ex vitio discipulorum est, cum gaudio id facere, ex profectu erit. Hoc igitur est, quod ait : Quotiescumque, inquit, vestri memoriam repeto, Deum glorifico. Id vero facit, quod multorum illis bonorum conscius esset. Et glorifico, inquit, et precor. Non enim, quoniam virtutis viam ingressi estis, finem precandi pro vobis facio, sed persto adhuc in oratione. « Gratias, inquit, ago Deo in omni me» moria vestri semper, in omni oratione mea pro omnibus » vobis cum gaudio etiam deprecationem faciens[2]. » Semper : non solum quando precor. Recte autem addidit : « Cum » gaudio. » Est enim et cum mœrore id facere ; quemadmodum alibi dicit, « Nam ex multa tribulatione et angustia » cordis scripsi vobis per multas lacrymas, super commu» nicatione vestra, inquit, in Evangelium a prima die us» que nunc[3]. »

II. Magnum quiddam est, de quo illis testimonium hoc loco dat, et valde magnum : quodque Apostolis, et Evangelistis dari solitum. Non quoniam una, inquit, civitas vobis commendata, ac credita est, illam solam curatis : sed nihil omittitis, ut laborum meorum participes sitis, ubique præsentes, vestramque operam, ac diligentiam una mecum in prædicatione collocantes. Nec vero semel, bisve aut ter, sed semper ex eo tempore, quod credidistis,

[1] Philip. I, 3. — [2] Ibid. 14. — [3] 2 Cor. II, 4.

usque ad hunc diem, Apostolorum plane studium, atque alacritatem repræsentastis. Vide eos quidem, qui Romæ erant, ab illo sese avertisse; audi enim illum dicentem, « Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes, qui in Asia » sunt. » Et rursus, « Demas me reliquit, et, in prima » mea defensione, inquit, nemo mihi affuit[1]; » hos autem etiam cum aberant, illius sibi incommoda communia duxisse : quippe cum et certos homines ad illum mitterent, et pro viribus quæ opus erant subministrarent, omninoque nihil omitterent. Atque hoc facitis, inquit, non solum nunc, sed perpetuo, omni ratione subsidium afferentes. Ergo subsidium ferre, hoc est communicatio in Evangelium. Etenim quando ille quidem prædicat, tu vero prædicantem foves, et adjuvas; illius coronæ communes tibi fiunt. Nam et in externis certaminibus non ad illum tantum, qui certat, corona pertinet, sed etiam ad pædotribam, et ad ministrum, omninoque ad omnes illos, quicumque athletam instituerunt. Etenim qui illum confirmant, ac recreant, eos victoriæ quoque participes fieri æquum est. Itidem vero in bellis non solus ille, qui præclarum facinus edidit, sed omnes etiam, qui ei utilem operam dederunt, non injuria ad tropæorum gloriæque partem vocantur : perinde ac si deligens illa opera, et ministerium pars quædam, ac societas certaminis fuerit. Atqui sanctis inservire, non parvum quiddam est, sed multum omnino valet : nobis enim communes facit repositas illis mercedes. Exempli causa profudit quispiam magnam pecuniæ vim propter Deum, assidue adhæret Deo, eximiæ virtutis officiis fungitur, magnam adhibens diligentiam, ne vel in verbis, aut cogitationibus ipsis, ullave alia re labatur. In tua manu est, quamvis tantumdem diligentiæ non adhibueris, repositas illi pro tot laboribus mercedes

[1] 2 Tim. III, 15, et IV, 16.

communes tibi facere. Quomodo? si illum cures, foveasque et sermone, et re ipsa; si consoleris, cum suppeditans necessaria, tum in omni ministerio inserviens. Tu enim is eris, qui asperam illam viam faciliorem ipsi facies. Quamobrem, si admiramini illos, qui in eremo vivunt, qui vitæ rationem plane angelicam susceperunt, qui in Ecclesii eadem, atque illi, virtutis obeunt munera : si admiramini, inquam, ac doletis tam longo vos intervallo ab illis abesse : licet vobis alia quadam ratione cum illis coire societatem, id est inserviendo, curando, ac fovendo. Nam et hoc Dei benignitatis est, eos etiam qui negligentiores sunt, nec duram illam, asperam, exquisitam vivendi rationem suscipere possunt, rursus per aliam viam ad eumdem, atque illos gradum provehere. Atque hoc illud est, quod Paulus communionem vocat : communicant nobis[1], inquit, et impartiunt carnalia : et nos illis communicamus spiritualia. Nam quemadmodum Deus pro exiguis, ac nullius ponderis rebus regnum largitur : ita et illius servi pro exiguis, ac sensilibus spiritualia impartiunt : imovero ipse est, qui per hos, et hæc, et illa dat. Non potes jejunium ferre? non solitudinem? non humi cubare? non integras noctes vigilare? Licet tibi harum omnium rerum mercedem accipere, si alia quadam ratione rem tuam gesseris : nempe si eum, qui istos labores capit, cures, recrees, foveasque assidue : et laborem, qui in illis certaminibus sustinetur, levem reddas. Ille quidem stat pugnans, ac vulnera excipiens : tu vero a certamine redeuntem cura, obviis manibus suscipe, sudorem absterge, recrea, solare, lassam animam fove, ac refice. Profecto si tanta cum alacritate sanctis inserviamus, participes mercedum, quæ illos manent, erimus. Hoc et Christus docet, «Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut

[1] Rom. xv, 27.

» recipiant vos in æterna tabernacula [1]. » Vides quomodo isti participes facti fuerint, « A prima die, inquit, usque » nunc. » Ob hoc ipsum, inquit, gaudeo « Super commu- » nicatione vestra. » Gaudeo autem non de præteritis tantum, sed etiam de futuris Nam ex præteritis de istis quoque conjecturam facio. « Confidens hoc ipsum, inquit, » quia, qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in » in diem Jesu Christi [2]. »

III. Vide quomodo illos modestiam etiam tueri doceat. Etenim quoniam magnum quiddam erat, quod de illis testatus fuerat, ne humani quid patiantur, protinus ipsos instituit, ut et præterita, et futura ipsi Christo accepta referant. Quomodo ? non dixit, confido, quemadmodum cœpistis, ita etiam perfecturos, sed quid ? qui cœpit in » vobis opus bonum, perficiet neque ipsorum in recte facto aliquas fuisse partes negat. Dixit enim : « Gaudeo super » communicatione vestra, « nimirum tanquam ipsi recte se gessissent : neque tamen ipsis duntaxat recte facta assignat, sed principaliter Deo. « Confido enim, inquit, quia, qui » cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Jesu » Christi. Id est Deus. Nec vero solum de vobis, inquit : sed etiam de iis, qui ex vobis orientur, hoc spero. Nam et hæc non exigua laus est, nempe Deum in aliquo operari. Etenim si ille personarum acceptator non est, quemadmodum certe non est, sed ad cujusque propositum spectans nobis in virtutis officiis obeundis opitulatur : satis constat nos ipsos esse, qui occasionem demus cur ille nobis concilietur. Quare hac etiam ratione illos laudem esse promeritos minime negavit : alioqui si absolute ageret, nihil sane impedimenti erat quominus et Græci, et omnes omnino homines agerent, si inquam nos perinde ac ligna, et lapides moveret, neque partes etiam nostras desideraret. Quamob-

[1] Luc. xvi, 9. — [2] Philip. i, 6.

rem, cum inquit, « Deus perficiet, » et hoc rursus ad illorum laudem pertinet, quippe qui Dei gratiam ita sibi conciliarint, ut ipsis cooperaretur ad naturæ humanæ conditionem exsuperandam. Atque alia etiam ratione hac in re laus inest, nimirum, quod talia sint vestra recte facta, ut minime humana sint, sed divino actu sit opus. Quod si Deus perficiet, non maximus capiendus erit labor : sed confidere oportet, facile a nobis omnia præstitum iri ; quippe qui ab illo adjuvemur. « Sicut est justum me hoc » sentire pro omnibus vobis, eo quod habeam vos in corde, » et vinculis meis, et in defensione mea, et confirmatione » Evangelii, quod omnes vos una mecum participes estis » gratiæ[1]. » Magnam interea desiderii vim hoc loco ostendit, siquidem illos in corde habebat, atque in ipsomet carcere vinctus Philippensium recordabatur : non vulgaris virorum laus, esse in memoria santi hujus. Non enim illius dilectio ex inconsiderato quodam animi motu, sed judicio, ac bene cogitata ratione existebat. Quamobrem diligi aliquem a Paulo adeo vehementer, satis argumenti est, magnum esse illum, atque admirabilem. « Et in defensione, inquit, et confirmatione Evangelii. » Et quid mirum, si in carcere illos in corde haberet ? nam neque illo tempore, inquit, quo ad tribunal accedebam dicturus causam, ex animo meo effluxistis. Tanta enim violentia est amoris spiritualis, ut nulli cedat ille tempori, sed amantis animam perpetuo complectatur, nullaque calamitate, aut dolore vinci sinat. Etenim quemadmodum in fornace babylonica, cum tantum esset excitatum incendium, ros tamen erat beatis illis pueris : ita etiam amicitia, ubi semel amantis, Deoque accepti hominis animam apprehendit, omnem extinguit flammam, roremque admirabilem spargit. « Et confirma- » tione Evangelii, inquit. » Ergo vincula erant confirmatio

[1] Philip. I, 7.

Evangelii : ergo erant defensio : ac jure quidem. Nam si vincula detrectasset, impostoris omnino speciem præbuisset. Nunc vero omnia tolerans, et vincula, et calamitatem, plane demonstrat non se humanam aliquam ob causam hæc pati, sed propter Deum, qui mercedem reddere solitus est. Nemo enim fuerit, qui et mori, et tot adire pericula statuat : nemo qui tanti imperatoris; Neronem dico; offensionem subeat, nisi alium multo majorem imperatorem intueretur. Erant igitur vincula confirmatio Evangelii. Vide quomodo, ut plenius, atque abundantius quod vult obtineat, omnia in contrariam partem converterit. Quod enim infirmitatis, et criminis loco putabant, id confirmationem vocat : ut nisi id evenisset infirmitate laboraturus fuerit. Deinde ostendit dilectionem non temere, sed judicio susceptam. Unde? « Habeo vos, inquit, in vinculis meis, et » in defensione, eo quod una mecum participes estis gratiæ. » Quid hoc est? Hoc ipsum-ne erat Apostoli gratia, vinciri, jactari, sexcentas ferre acerbitates? Maxime. Nam, « Suffi» cit tibi, inquit, gratia mea; virtus enim mea in infirmitate » perficitur[1] : » propter quod placeo mihi, inquit, in infirmitatibus, in contumeliis. Quando igitur video vos factis ipsis virtutem ostendere, atque hujus gratiæ esse participes, idque alacriter; non immerito has conjecturas facio. Nam qui vos fuerim expertus, ac præ omnibus vos, et vestra benefacta norim, qui vel tanto a nobis intervallo sejuncti, omnem contentionem adhibetis ne in calamitatibus a nobis sejungamini, sed periculorum, quæ pro Evangelio subeunda sunt participes sitis, et procul positi nihil minus me ipso habeatis, qui in certamina ipsa descendi; æquum plane est, ut hæc relinquam testata. Cur autem non dixit « Participes, sed una mecum participes[2]? » Et ergo ipse, inquit, alteri impertio : ut una fiam particeps

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] 1 Cor. IX, 23.

Evangelii, id est, bonorum, quæ pro Evangelio nos manent. Ac mirum profecto est, omnes illos ita affectos animo fuisse, ut a Paulo vocari possent sui participes. Ita enim, inquit, « Quod omnes vos una mecum participes » estis gratiæ. » Hæc igitur initia fidem mihi faciunt, vos usque ad finem tales fore. Vix enim fieri potest, ut principium adeo splendidum extinguatur, atque evanescat : sed magnos quoque ac præclaros exitus præstat.

IV. Quoniam igitur alia quadam ratione licet esse participem gratiæ, et periculorum, et calamitatum : obsecro ergo vos, simus nos quoque participes. Quam multi ex iis, qui hic sunt vellent ? quinimo omnes velletis participes esse Pauli in repositis illis bonis. Atqui licet, si vultis, facile istud assequi, si iis, qui ministerium illius repræsentant, iis, qui pro Christo male accipiuntur, velitis subsidium alacriter ferre, opitulari, manum porrigere. Vides periclitari fratrem ? porrige manum. Vides præceptorem prælio appetitum ? assiste. At enim dicis, nemo est qui Paulo comparari queat. En subito animi elatio : subito judicant. Neminem prope ad Paulum accedere, ego quoque fateor. Verumtamen, « Qui recipit, inquit, Prophe- » tam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet[1]. » Num Philippenses ob eam causam admirabiles erant, quod Paulum adjuvabant ? non, inquam, ob eam causam : sed quoniam communicabant ei, qui Evangelii prædicationem susceperat. Propterea Paulus honorem promerebatur, quoniam hæc patiebatur pro Christo. Qualis Paulus, nemo est. Quid dico, qualis Paulus ? Nemo est qui ad beatum illum vel prope accedat. Prædicatio autem eadem est, quæ illo tempore erat. Nec tantum, dum in vinculis erat, ei communicabant, sed etiam a principio. Audi enim ipsius verba : « Scitis autem et vos, Philippenses, quod in prin-

[1] Matth. x, 41.

» cipio Evangelii nulla mihi Ecclesia communicavit in ra-» tione dati et accepti, nisi vos soli[1]. » Ac sane omissis etiam periculis, multas habet molestias præceptor? vigilias, dicendi ac docendi laborem, reprehensiones, accusationes, querelas, obtrectationes, invidiam. Levia hæc, dic mihi, sexcentis se linguis exponere, cum liceret sua unius procurare? Heu, quid mihi animi est? Duabus rebus interclusus, hæsito, atque hæreo. Nam cum vos et admonere, et cohortari cupio, ut sanctos Dei foveatis, omnique ope juvetis : tum vero metuo, ne cui alia quædam incidat suspicio, nimirum hanc mihi orationem non vestri, sed illorum causa esse susceptam. Verum scitote hæc a me non illorum, sed vestra ipsorum causa dici, idque, si mentem advertere velitis, ipsæ vobis rationes persuadebunt. Non æquale est lucrum, quod vos reportatis, atque illi. Nam vos quidem si dederitis; ea dabitis, quæ paulo post, velitis nolitis, aliis resignaturi, et concessuri estis. At quæ accipitis, permagna sunt, longe, inquam, majora. Annon hoc animo estis, accipere vos, cum datis? Ego vero, nisi hoc animo estis, ne detis quidem velim, tantum abest ut pro illis sermonem faciam. Nisi quis antea sibi persuaserit, accipere se magis, quam dare, ingens lucrum facere, beneficio magis affici, quam afficere; ille vero ne det : si ita putat, dare se beneficium accipienti; ne det. Non enim id mihi nunc magnopere curæ est, ut alantur sancti. Nam nisi tu dederis, alius dabit. Quamobrem quod volo, hoc est : ut vos peccatis vestris lenem quamdam medicinam faciatis. Qui vero hanc in dando rationem non tenet, medicinam non habebit. Non enim dare, sed alacrem dare, sed lætum, sed gratias habentem accipienti, hoc est, eleemosynam facere. Inquit enim, « Non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim

[1] Philip. IV, 15.

» datorem diligit Deus [1]. » Non det igitur, qui hoc modo non dat : jactura enim istud est, non eleemosyna. Quare si vobis hoc exploratum est, vos esse, qui quæstum facitis, non illos, exploratum quoque illud sit, majus etiam lucrum vobis accedere. Nam illis quidem corpus alitur : vobis autem splendescit anima : illis, cum accipiunt, nullum remittitur peccatum ; vobis vero multæ offensiones abolentur. Communicemus igitur ipsis in laboribus, ac certaminibus : ut in magnis quoque illis præmiis aliquando communicemus. Non defuerunt, qui reges sibi adoptarent, atque in eo magis se dare, quam accipere putarent. Tu Christum tibi adopta, tuasque res in tuto collocabis. Vis et Paulo communicare, quid dico Paulo ; ubi Christus ipse est, qui accipit ?

V. Ut autem intelligatis me non aliorum recreationi studentem, sed vestra causa, hæc omnia et dicere, et facere : si quis est ex præfectis Ecclesiæ, qui vitam non inopem agat, nullaque re egeat; etiamsi sanctus sit, tamen nolo ei des : sed huic præpone illum, qui eget, quamvis non adeo admirabilem. Quid ita ? quoniam ipse etiam Christus hoc ita vult, idque illis verbis indicat : Cum facis cœnam, aut prandium, noli vocare amicos tuos, neque cognatos, sed debiles, claudos, et cæcos eos nimirum, qui tibi par pari referre non possunt [2]. Non enim temere sunt quilibet invitandi, sed esurientes, sed sitientes, sed nudi, sed peregrini, sed ii qui ex divitiis ad inopiam sunt redacti : non enim absolute dixit, aluistis me, sed addidit, esurientem. « Esurientem, inquit, me vidistis, et dedistis » mihi manducare [3]. » Quod si quemvis esurientem nutrire opus est : multo magis cum ad cibi necessitatem viri sanctitas accesserit. Duplici enim nomine officium justum est, quod et in sanctum, et in esurientem confertur. Ergo si

[1] 2 Cor. IX, 7. — [2] Luc. XIV, 12. — [3] 2 Matth. XXV, 35.

quis sanctus quidem fuerit, sed non egeat, nihil ei dato: non enim hoc lucrum est, non hoc Christus præcepit; quinimo ne sanctus quidem ille fuerit, qui cum abundet, accipit tamen. Vides non turpis lucri causa hæc a me esse dicta, sed vestræ utilitatis. Ale esurientem, ut ne alas gehennæ ignem: ille de tuis rebus comedens, eam etiam partem, quæ tibi relinquitur, sanctificat. Cogita, quomodo vidua Eliam aluerit, ac non magis aluerit quam alta sit: non magis dederit, quam acceperit. Id nunc etiam fit, et multo amplius. Non enim hydria farinæ, aut lecythus olei: sed quid? centuplum, et vita æterna hujusmodi officiis proposita merces est. Misericordia Dei propria est: alimentum spirituale fias, fermentum mundum. Vidua erat illa, urgebat fames, et nihil horum impedimento illi fuit; habebat filios, neque hinc etiam se retardari sivit: æquavit illam, quæ misit duo minuta in gazophylacium. Non secum ipsa dixit: Quæ mihi utilitas ab hoc expectanda est? ipse eget. Si quid virium haberet, non incidisset in famem, depulisset hanc siccitatem, non iisdem premeretur malis. Forsitan et ipse in Dei offensionem incurrit. Nihil horum cogitavit. Vides quantum boni sit adhibere simplicitatem in benefaciendo, nec nimis curiose in eum inquirere, qui beneficium sit accepturus? Si omnia voluisset nimia quadam diligentia expendere, multa illius animum diverse traxissent, nec fidem habuisset. Ita et Abraham, si curiose agere voluisset, Angelos non suscepisset. Fieri enim minime potest, fieri, inquam, non potest, ut qui tam tenuem singulis quibusque rebus examinandis diligentiam adhibet, sancto homini aliquando benigne faciat; sed omnium maxime incidit in impostores. Et quomodo istud? ego dicam. Vir pius non hoc affectat, ut pius videatur, neque hanc sibi personam vult imponere, etiamsi futurum videat, ut despicatui habeatur. Impostor

autem, quippe qui rem hanc artis loco habet, eximiæ cujusdam pietatis speciem artificio ad deprehendendum difficillimo præ se fert. Quamobrem fit, ut ille quidem, qui etiam iis, qui non videntur pii, benigne facit, in pios incidat : qui autem eos solos quærit, qui pii existimantur, incidat persæpe in impios. Obsecro igitur, omnia in simplicitate faciamus. Esto enim, qui ad nos accedit, sit impostor; non tamen jussus es hæc curiose scrutari. « Omni » enim, inquit, a te petenti tribue [1]. » Et, « Qui trahuntur » ad interitum, liberare ne cesses [2] : » Quamvis multi eorum, qui necantur, in criminibus deprehensi ea pœna mulctati fuerint : sed, Ne cesses, inquit : ita similes Deo, ita admirabiles erimus, et immortalia bona consequemur : quibus utinam digni efficiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et sancto Spiritu gloria sit, imperium et honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

CAPUT I.

Testis est mihi Deus, quomodo vos omnes cupiam in visceribus Jesu Christi, et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis abundet in scientia, et omni sensu : ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi, repleti fructibus justitiæ per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei [3].

I. Non idcirco quod sibi fides non habeatur, testem citat Deum : sed ex animi affectu id facit : utque illis hoc sit

[1] Luc. VI, 30. — [2] Prov. XXIV, 17. — [3] Philip. I, 8-11.

persuasissimum. Nam quoniam dixerat, eos sibi communicasse : ne ob hanc causam, id est, ob ea, quæ mittebant, putarent se ab ipso desiderari, minime vero, quod ipsi per se amarentur; idcirco subjunxit : « In visceribus Christi. » Quid hoc sibi vult? Idem ac si dixisset, secundum Christum, quoniam fideles estis; quoniam amatis Christum, propter dilectionem, quæ secundum Christum est. Neque dixit dilectionem, sed, quod ardentius est, viscera Christi : perinde atque ita diceret, viscera ejus, qui veluti pater vester effectus est per eam cognationem, quæ est secundum Christum. Hæc enim est, quæ nobis dat viscera viscera calentia, et inflammata. Veris enim servis suis viscera largitur. In illis, inquit, visceribus amo vos : ac si dicat, visceribus non naturalibus, sed iis, quæ ardentiora sunt, nimirum, quæ Christi sunt. « Quomodo, inquit, vos » omnes cupiam ; » omnes desidero : quoniam et omnes tales estis, modum desiderii non possum consequi oratione : quando igitur verbis exprimi non potest, Deo cognoscendum relinquo penetranti corda. Quod si illis assentaretur, minime Deum citasset testem. Non enim id tutum est. « Et hoc, inquit, oro, ut charitas vestra magis ac magis » abundet : recte; » insatiabile enim est bonum hoc. Vide quomodo, cum adeo amaretur, adhuc magis amari cupiebat. Qui enim hoc modo amat, eum, quem amat, ita sibi respondere vult, ut nullo amoris gradu consistere patiatur. Nullus enim est hujus boni modus, idcirco Paulus id semper deberi vult. « Nemini, inquit, quidquam de- » beatis, nisi ut invicem diligatis[1]. » Modus et mensura charitatis est, nusquam consistere. « Ut charitas vestra, inquit, » adhuc magis ac magis abundet. » Attende verborum dispositionem. « Ut adhuc magis, inquit, ac magis abun- » det in scientia, et omni sensu. » Non universe quamvis

[1] Rom. XIII, 8.

charitatem admiratur : sed eam, quæ ex scientia proficiscitur, id est, ut non erga omnes eamdem charitatem adhibeatis. Id enim minime charitatis est, sed insulsitatis. Quid est « In scientia? » adhibito judicio, cogitata ratione, delectu quodam, ac sensu. Non enim desunt, qui inconsulto ac temere ament : ex quo etiam fit, ut hujusmodi amicitiæ parum roboris habeant. « In scientia, inquit, et omni » sensu, ut probetis potiora, διαφέροντα, i. inquit, συμφέροντα, i. inquit, quæ utilia sunt : non mea, inquit, sed vestra ipsorum causa hæc dico. Periculum enim est ne quis ab hæreticorum amore corrumpatur. Hoc enim totum subindicat, dum ita loquitur. Vide autem, quomodo istud injicit : non mea, inquit, causa isthæc dico, sed « Ut sitis sinceri, » id est, ne spurium aliquod dogma prætextu charitatis admittatis. Quæres, quomodo igitur alibi dixit? « Si fieri po- » test, cum omnibus hominibus pacem habete [1], » Non sane hoc docens, ita vobis amandum esse, ut ex amicitia damnum reportetis. Nam « Si oculus tuus dexter scandalizat » te, inquit, erue eum, et projice abs te [2]. » Sed illud faciendum esse, ut sitis, quod quidem ad Deum pertinet, « Sinceri ; » quod vero ad homines, « Sine offensa. » Multis enim sæpe amicitiæ nocent. Nam etsi tibi nihil nocet, inquit, attamen alius interea offenditur. « In diem Christi, » id est, ut tunc reperiamini puri; quippe qui nemini scandalo fueritis, « Repleti fructibus justitiæ, per Jesum Chris- » tum, in gloriam, et laudem Dei, » id est, una cum dogmatibus vitam quoque rectam habentes : nec quomodocumque rectam esse satis est, sed confertam fructibus justitiæ; est enim quædam justitia, quæ non secundum Christum est, ut vita illa, quæ virtutem quoquo modo colit; sed « Per Jesum Christum in gloriam, et laudem Dei. » Vides non me gloriam meam curare, sed gloriam Dei.

[1] Rom. XII, 18. — [2] Matth. V, 29.

Sæpe autem eleemosynam justitiæ nomine appellat. Ne, inquit, officiat vobis charitas, quominus cognoscatis, quæ in rem vestram sunt : nec quoniam hunc, vel illum amas, propterea collabaris. Cupio quidem vestram crescere charitatem ; sed non adeo, ut inde damnum feratis : nec quavis præcepta semel opinione vos moveri velim ; sed cum perpenderitis, utrum quæ dicimus, recte se habeant : neque dixit, ut mea præponatis, sed « Ut probetis : » neque perspicue dixit : Ne cum isto vel illo familiariter versemini : sed velim charitas vobis ad utilitatem proficiat : minime vero perinde affecti sitis, ac si sensu careatis. Res enim stultitiæ plenissima est, justitiam operari aliam ob causam, quam propter Christum, et per ipsum. Ecce rursus illam loquendi formulam, per ipsum. Num igitur usus est Deo, tanquam famulo, qui inferiorem in operando locum tenebat? absit. Inquit igitur : Non ut ego lauder, ita locutus sum : sed ut glorificetur Deus. « Scire autem vos volo, » fratres, quia, quæ circa me sunt, magis ad profectum » venerunt Evangelii, ita ut vincula mea manifesta fierent » in Christo in omni prætorio, et in cæteris omnibus. [1] »

II. Verisimile erat illos, cum eum in vinculis esse audissent, dolere : putareque obstructam esse viam prædicationi. Quid igitur facit? statim hanc suspicionem tollit, atque ita inquit ; Ea, quæ mihi evenerunt, in Evangelii progressum redundarunt. Est autem et hoc amantis, suas illis res patefacere, utpote quibus curæ sint. Quid ais? in vinculis es ; impeditus es ; ecquo igitur modo Evangelium ipsum progressus facit? « Ut vincula mea, inquit, mani- » festa fierent, quæ sunt in Christo, in omni prætorio ; » idque non modo aliis silentium non imposuit, neque timorem incussit : sed etiam hoc ipso fidentiores sunt facti. Quod si illi, qui in mediis periculis versantur, non solum

[1] Philip. I, 12, 13.

nihil damni tulerunt, sed etiam plus animi, ac fidentiæ sumpserunt : multo magis vos fidatis oportet. Nam si ille quidem, qui vinctus est, id miseriæ loco tulisset, ac tacuisset, consentaneum erat, illos eodem modo affici. Nunc vero cum is, qui est in vinculis, liberius, et fidentius agit, longe magis animum illis addit, quam si vinctus non esset. Sed quomodo vincula ad progressum Evangelii fuerunt? Hoc, inquit, gubernavit Deus : ut ne laterent mea vincula, quæ in Christo, quæ per Christum, « In omni prætorio. » Tunc enim hoc nomine regias appellabant : neque vero solum, inquit, in prætorio, sed etiam inuniversa civitate. « Et plures e fratribus in Domino confidentes in vinculis meis abundantius auderent sine timore verbum loqui [1]. » His verbis ostendit et antea fidenter illos egisse, ac libere disseruisse, sed nunc multo magis. Ergo si alii propter mea vincula fidenter agunt : multo magis ego. Si aliis fidentiæ causa sum : multo magis mihi ipsi. « Et plures e fratribus in Domino. » Quoniam magnum dictu erat, mea illis vincula animum addidisse; propterea occupans dixit, « In Domino. » Vides necessitate etiam ipsi imposita magnifice de se loquendi, quam tamen modestiæ non obliviscatur? « Abundantius auderent, inquit, sine timore verbum loqui : dum inquit, abundantius; » satis indicat, illos jampridem cœpisse : « Quidam quidem propter invidiam et contentionem, quidam vero et propter bonam voluntatem Christum prædicant [2]. » Operæ-pretium fuerit cognoscere, quid hoc sit. Cum in vinculis detineretur Paulus, multi ex infidelibus cupientes acre bellum ab imperatore adversus illum excitare; ipsi quoque Christum prædicabant, ut imperatoris ira vehementior fieret, disseminari Evangelium animadvertentis, et in Pauli caput, quidquid ille furoris concepisset, recideret. Itaque duæ

[1] Philip. I, 14. — [2] Ibid. 15.

agendi rationes ex vinculis Pauli, tanquam ex causa extiterunt. Aliis enim illa multum animi addiderunt; alios vero in spem perniciei meæ adducendo ad prædicandum Christum invitarunt. « Quidam quidem propter invidiam ; » id est, meæ invidentes gloriæ, et præclaris initiis, meque perditum cupientes, mecumque pugnantes, adjuvant, ac provehunt actiones meas ; vel ipsi quoque honoris cupiditate ducti, ac putantes fore, ut aliquid de mea gloria decerpant. « Quidam vero, et propter bonam voluntatem ; » id est, sine simulatione, penitusque ex animo. « Quidam » quidem ex contentione Christum annuntiant non sin» cere ; [1] » id est, non pure, atque integre, non propter rem ipsam ; sed cur ? « Existimantes pressuram suscitare, vin» culis meis ; » existimantes enim ita mihi majus periculum creari, dolorem dolore cumulant. O crudelitatem ! o diabolicum impetum ! Vinctum cernebant, conjectumque in carcerem, et adhuc invidebant ; augere ipsius calamitates, vehementiorique iræ obnoxium reddere cupiebant. Ac recte dixit : « Existimantes ; » non enim id illis ex sententia successit. Nam illi quidem hac re putabant dolorem mihi afferre ; ego vero Evangelii progressu lætabar. Ita interdum est, cum opus bonum non ex bono proposito fit ; nec modo nulla illi merces est proposita, sed supplicium manet. Nam quoniam ideo Christum prædicabant, quod Christi prædicatorem in majora pericula conjectum vellent ; non modo nullam capient mercedem : sed etiam supplicio erunt obnoxii, ac pœnas dabunt. « Quidam vero » ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii » positus sum [2]. » Quid est, in defensionem Evangelii positus sum ? id est, hoc præstantes, ut ne mihi in rationibus Deo reddendis valde laborandum sit, et quiddam mihi subsidii ad defensionem afferentes. Hoc est ; jussus sum

[1] Philip. I, 16. — [2] Ibid. 17.

prædicare; rationes mihi reddendæ sunt, ac defensio comparanda pro imposito mihi officio; igitur, ut mea defensio sit facilior, adjumento mihi sunt. Etenim si multi inventi fuerint, qui catechesim acceperint, et crediderint, facilis mihi defensio erit. « Quid enim; dum omni modo » sive per occasionem, sive per veritatem Christus annun» ciatur [1]? » Vide viri philosophiam. Non in illos vehementer invectus est; sed factum ipsum narravit. Quid enim mea, inquit, interest: utrum hoc, an illo modo? si nihilominus, sive occasione, sive veritate Christus interea annunciatur? Non dixit, annuntiatur, quasi legem ferens; sed primum eventum ipsum narravit. Deinde etiam si legem ferens hoc dixisset: non propterea hæresibus aditum patefecisset.

III. Rem enim ipsam, si libet, expendamus; intelligemus profecto, etiam si ad eum modum prædicare jussisset, quemadmodum illi prædicabant: non tamen hac ratione hæresi locum dari. Quomodo? quoniam illi sanam quidem doctrinam prædicabant: propositum vero, ac mens, qua id faciebant, ita corrupta erat, ut non tamen doctrina prædicata variaretur: sed ut eodem modo prædicarent, magna illis imposita necessitas erat. Quapropter? quoniam, si aliter prædicassent, ac Paulus: si aliter docuissent, atque ille: profecto imperatoris iram non auxissent. Nunc vero hoc ipso, quod illius prædicationem dilatabant, atque eadem docebant, et similes sibi, atque ille, discipulos comparabant, imperatorem irritare potuerant, tanta discipulorum multitudine prodeunte in conspectum. Sed importunus quispiam, et stolidus hunc locum reprehendens ita dicet: Imovero illi contrariam rationem secuti essent, si Paulum lædere voluissent: non enim fidelium numerum auxissent: sed eos potius, qui jam

[1] Philip. I, 18.

crediderunt, abegissent. Quid igitur respondebimus? Hoc unum illos spectasse, ut Paulum præsentibus periculis circumcingerent, ut ne illum dimitti sinerent, atque hac ratione putabant majorem se illi dolorem allaturos, atque Evangelium extincturos, quam si illos abegissent : aliter enim faciendo et imperatoris iram sedassent, et Paulum exire, ac rursus prædicare sivissent. Hoc autem modo totam se rem everterc existimabant; cum ipsum de medio sustulissent. Neque vero multi huc penetrabant, sed amari quidam homines, et improbi. Deinde « Et in hoc, inquit, » gaudeo, sed et gaudebo. » Quid hoc est, « Sed et gau» debo? » etiam si, inquit, magis ac magis id agant. Nam vel inviti actiones meas adjuvant : et laborum, quos in hac re impendunt, ipsi quidem pœnam, ego vero, qui eo nihil confero, mercedem feram. Est-ne quidquam diabolo scelestius hoc agente, ut Evangelii susceptio iis, quibus suscipere persuaserit, supplicium conciliet? Vide enim quantis malis undique suos perfodiat. Pœnam istis, et supplicium ex ipsamet prædicatione, et laboribus in ea susceptis fabricatur. Ecquis alius inimicus, atque hostis, quidquid ad illorum salutem faceret, sic disposuisset? intelligis nihil cum posse, qui adversus veritatem bellum gerit : sed potius se ipsum vulnerare, quemadmodum qui adversus stimulum calcitrat. « Scio enim, inquit, quia hoc » mihi proveniet ad salutem per vestram orationem, et » submini strationem spiritus Jesu Christi [1]. » Nihil diabolo scelestius. Ita ubique infructuosis laboribus suos obruit, ac dilaniat : nec solum præmiorum compotes esse minime sinit, sed etiam supplicio novit obnoxios facere : non enim solum prædicationem, sed etiam ejusmodi jejunia, ac virginitatem ipsis injungit, quæ non modo præmiis sit illos privatura, verumetiam magnam calamitatem iis, qui ipsam

[1] Philip. I, 19.

amplexi fuerint, invectura. De quibus et alibi inquit : « Cauteriatam habentes suam conscientiam [1]. » Quamob rem hortor, pro omnibus gratias agamus Deo, qui nobis et labores leves fecit, et mercedes auxit. Quas enim mercedes apud nos ii consequuntur, qui caste utuntur matrimonio; eas apud istos ne illi quidem, qui virginitatem servant, assequi possunt. Sed qui apud hæreticos virginitatem colunt, eamdem, ac fornicatores, pœnam subeunt. Unde? quod nihil bono consilio, ac proposito faciant : sed ut creaturas Dei, immensamque illius sapientiam criminentur. Igitur ne torpeamus negligentia : moderata nobis certamina Deus injunxit, nullius fere laboris plena. Nec tamen propterea despiciamus. Nam si hæretici inutilibus laboribus se ipsos misere afflictant; quæ nobis excusatio reliqua erit, si neque tanto minores, quibusque maxima est proposita merces, subire voluerimus? Ecquod enim Christi præceptorum grave? Ecquod valde molestum est? Non potes in virginitate degere? Licet tibi matrimonio jungi; non potes tuis te rebus omnibus privare? Licet tibi ex bonis tuis alteri suppeditare. « Vestra, inquit, abundantia illorum inopiam suppleat [2]. » Nam ista quidem valde gravia videri possint, pecunias pro nihilo habere, et corporea cupiditate superiorem esse. Alia vero ut præstes; nullo sumptu, nulla violentia opus est. Quam enim tibi vim afferas oportet, ut ne maledicas, nec crimineris temere? ne cæterorum bonis invideas? ne ambitione capiaris? Tormentis subjici, nec de gradu dejici, patientia est; in exercitatione philosophica se continere, patientiæ est; paupertatem ferre; cum fame, ac siti luctari, patientiæ est. At ubi nihil horum præstare cogeris; sed licet tibi bonis tuis, quatenus Christianum decet, fruentem, alienis non invidere : quam adhibeas violentiam oportet? Certe

[1] 1 Tim. IV, 2. — [2] 2 Cor. VIII, 14.

invidia aliunde non existit, quam quod ex præsentibus rebus pendemus; imovero neque aliunde omnia mala. Nam si pecuniam, et gloriam mundi hujus pro nihilo putes; neutiquam iis, quibus suppetunt, invidebis.

IV. Sed quoniam istis inhias, ista admiraris, ac stupes: idcirco invidiæ, idcirco inanis gloriæ stimulis agitaris: ac denique omnia hinc proficiscuntur, ex admiratione, inquam, vitæ præsentis, rerumque ad illam pertinentium. Invides illi, quem vides ditescere? At ille misericordia potius, ac lacrymis dignus est. Sed continuo cum risu inquis; ego lacrymis dignus, non ille profecto; lacrymis dignus et tu: non ideo quod pauper es, sed quoniam te ipsum miserum ducis. Eos enim, quibus nihil mali adest, ac tamen ægro animo sunt, lacrymis prosequimur, non quod male habeant, sed quod, cum minime male habeant, habere se putant. Etenim dic mihi, si quis a febre liber mœreat, valensque decumbat, utque in lectulo circumferatur, nonne iste lacrymis dignior, quam febri laborantes, non quod febri laboret, sed quod nihil mali habens, habere se putet? Tu quoque lacrymis dignus, quia te ipsum miserabilem ducis; minime vero propter paupertatem; nam paupertas ipsa vel beatissimum te faceret. Quid est quod invideas diviti, quod se ipsum pluribus curis subjecit? quod difficiliori servituti? quod sexcentis catenis, veluti canis quispiam, suis pecuniis illigatus est? Advenit vesper, successit nox, huic vero solatii, ac requietis tempus fit tumultus, tristitiæ, mœroris, sollicitudinis tempus. Increpuit quid? continuo corripit se. A latronibus spoliatus est quispiam? Qui nullum damnum habet majore torquetur sollicitudine, quam ille, qui passus est. Nam ille quidem semel perdidit, ac dolore accepto curam deposuit, hic vero perpetuo secum illam gerit. Advenit nox, portus malorum nostrorum, nostrarum calamitatum solatium, vul-

norum medicamentum. Nam et illi, qui in luctu aliquo sunt amicis quidem, et cognatis, et familiaribus, ac sæpe etiam patribus consolationem afferentibus, non obtemperarunt, neque morem gesserunt, sed illo ipso sermone ad iracundiam sunt provocati; somno autem requiem indicente, ne oculos quidem contra attollere valuerunt. Nullus enim æstus est, qui ut acerbitas doloris, animas nostras cruciet. Quemadmodum igitur corpus valde æstuans, et sub ferventioribus radiis fatiscens, diversorio quasi cuidam multis irriguo fontibus, et ex levi aura solatium afferenti commendare solemus, ita nox somno tradit animam nostram, vel potius neque nox, neque somnus hoc præstat, sed omnia hæc a Deo profecta sunt, qui miseram humani generis conditionem novit. Verum non nostri misericordia tangimur; sed perinde, ac nobis ipsi inimici simus, tyrannidem naturali necessitate, et solatio superiorem nobis comparavimus, vigilias inquam, quæ ex divitiis existunt. « Divitiarum enim, inquit, cura aufert somnum [1]. » Ac vide quanta sit Dei providentia. Solatium, et requiem hanc non proposito consilioque commisit : non somni usum electionis nostræ esse voluit : sed naturalis necessitatis vinculis astrinxit, ut vel inviti beneficium accipiamus. Dormire enim naturæ est. Nos autem quasi nos ipsos valde oderimus, quasi non nos, sed alienos bello persequamur, ac vexemus, hac ipsa naturali necessitate majorem nobis tyrannidem imposuimus, illam nimirum, quæ ex pecuniis est. Dies illuxit? atque hic sibi metuit a sycophantis; nox successit? Timet latrones, imminet mors? Non tantum ex ipsa morte doloris capit, quam quod sua in aliorum manus devenient : puerulum habet? tunc vero tanto major cupiditas, tunc se pauperem putat : non habet? ægritudine conficitur. Hunc igitur beatum judicas, ad quem

[1] Eccli. XXXI, 1.

nullo ex loco affluere potest voluptas? Huic fluctibus jactato invides, cum tu in tranquillo portu, paupertate inquam, conquiescas? Vere et hæc infirmitas et naturæ humanæ, bona generose non ferre, sed ea, unde nobis bene est, contumeliis incessere. Atque hæc quidem in hoc mundo. Verum cum illuc abierimus, audi quid dicat dives ille innumerabilium bonorum dominus, ut quidem tu dicis : neque enim ego bona dixerim, sed indifferentia. Hic igitur innumerabilium bonorum dominus, audi quid dicat, et cujus rei necessitate laboret. « Pater, inquit, » Abraham, mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti » sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quoniam » crucior in hac flamma [1]. » Nam etsi dives iste nihil eorum malorum, quæ supra commemorabam, perpessus erat, etsi omnem vitam sollicitudine, et cura liber placidissime egerat; quanquam, quid dico, omnem vitam egerat? unicum illud momentum; momentum enim est uni cum, inquit, omnis nostra vita, si cum illo infinito sæculo conferatur; etsi igitur omnia illi ex sententia fluxerant, nonne ex his ipsis verbis, vel potius ex his ipsis rebus miserabilis est? Annon vino tua unique mensa redundabat? nunc vero ne guttam quidem atquæ in potestate habes, cum maxime eges. Annon pauperem illum ulceribus deformatum despiciebas? Nunc vero postulas, ut ipsum possis aspicere, ac nemo permittit. Ad fores tuas jacebat, nunc vero in sinu Abrahæ est. Tu sub amplis laquearibus cubabas, nunc vero in igne gehennæ.

V. Audiant hæc divites, vel potius non divites, sed inhumani. Non enim idcirco ille puniebatur, quoniam dives erat : sed quoniam misertus non est. Licet enim diviti, dummodo misericordia se duci sinat, cujusvis boni esse compotem. Ac sane ideo neminem iste alium vidit, quam

[1] Luc. XVI, 24.

illum egentem, ut hinc in memoriam rediens factorum suorum, intelligeret juste se hujusmodi pœnis affici. An fortasse decrant sexcenti alii pauperes justi? Sed qui ad fores ipsius jacebat, is illi se spectandum præbet, una erudiens ipsum ac nos, quantum boni sit pecuniis non confidere. Nihil illi paupertas obfuit ad regnum consequendum, nihil huic divitiæ profuerunt ad vitandam gehennam. Quousque pauperes? quousque mendici? Non est, non est pauper ille qui nihil habet, sed qui multa cupit: non est dives, qui multa possidet, sed qui nullius eget rei. Quid enim prodest universum quidem terrarum orbem possidere, nihilo vero jucundius iis vivere, qui nihil habent? Electiones ipsæ et vitæ instituta sunt, quæ divites, et pauperes faciunt, non pecuniarum abundantia, aut inopia. Vis tu, o pauper, ditescere? si velis, licet tibi: nemo est, qui prohibeat: contemne mundi pecunias, pro nihilo illas habe, ut revera nihil sunt, abjice divitiarum cupiditatem: et factus es dives. Qui ditari non vult, hic est, qui ditatur. Qui minime vult in paupertatem incidere, is incidit. Nam ut is vere ægrotat, qui etiam in sanitate languet, seque afflictat, non ille qui morbum nihilo difficilius fert, quam integram sanitatem, ita etiam pauper est, qui paupertatem ferre non potest, atque undique affluentibus divitiis se præ omnibus pauperem putat: non ille qui paupertatem facillime ferens hilarius vivit, quam divites. Hic enim longe ditior est. Dic enim mihi, cur paupertatem times? cur tremis? nonne propter famis periculum? nonne propter periculum sitis, et frigoris? nonne ob alias hujusmodi causas? At nemo, nemo, inquam, est, qui in tantam inopiam redactus sit « Respicite enim in antiquas » generationes, et videte. Quis credidit Deo, et derelictus est, » vel quis speravit in ipso, et confusus est[1] ? » Et rursus :

[1] Eccli. II, 11.

« Respicite volatilia cœli, quæ non serunt, neque metunt, » neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis » pascit illa [1]. » Nemo nobis quempiam protulerit, qui cito fame aut frigore perierit. Cur ergo paupertatem timeas ? Nihil habes, quod respondeas ? Nam si necessaria tibi suppetunt, cur denique illam times ? Quod non tibi adest famulorum multitudo ? Id vero nihil aliud est, quam a dominis esse liberum, quam perpetua quædam beatitudo, quam curarum vacuitas, et libertas. An quod vasa, lectos, suppellectilem non habes ex argento fabrefacta ? Et quid plus habet, quam tu, quod ad fruendum pertinet, is, cui ista suppetunt ? nihil. Usus enim idem est, sive ex hac, sive ex illa materia constent. An quod multis non es terrori ? Absit, ut id tibi unquam eveniat. Quæ enim voluptas, esse qui te metuant, ac formident ? An quod alios formidas ? At licet non formidare. « Vis enim non timere » potestatem ? bonum fac, et habebis laudem ex illa [2]. » At enim dicis, facile contemnitur, facile malis afficimur : quinimo id potissimum facit improbitas, non paupertas. Etenim cum multi pauperes vitam agant sine molestia : non defuerunt principes abundantes divitiis, ac dynastæ, qui quovis facinoroso, latrone, et sepulcrorum effossore deterius mulctati discesserunt. Quod enim in te paupertas, id in illo divitiæ faciunt. Nam qui malefacere volunt, ut tibi ex contemptu ; ita diviti ex invidia, et livore malefaciunt ; atque hi magis quam illi : hi enim validiore impetu ad malefaciendum impellentur. Etenim qui invidet, omnem animi vim et facultatem in agendo adhibet ; at qui contemnit, sæpe etiam illius, quem contemnit, miseretur : atque hoc ipsum causa illi salutis fuit, pauperem, inquam, esse, nihil habere vitium. Ita enim adversus eum qui pauperi imminet, dicere soliti sumus : magnum vero quiddam

[1] Matth. VI, 26. — [2] Rom. XIII, 3.

effeceris, si hunc sustuleris, si pauperem unum interfeceris; en quanta, et quam ampla consequeris præmia: atque his verbis furorem illius cohibemus. At adversus divites invidia ita insurgit; ut non ante desinat, quam quod vult, effecerit, suumque venenum evomuerit. Vides non in paupertate, aut divitiis sitam esse boni naturam, sed in nostro arbitrio? Hanc igitur componamus, doceamusque philosophari. Si hæc bene se habuerit, neque divitiæ nos excludere a regno poterunt, nec quidquam nobis adimet paupertas; sed æquo ipsam feremus animo, nullum ex ea detrimentum aut ad futura bona consequenda, aut in hac vita reportantes; sed et his fruemur, et cœlestibus illis potiemur bonis, quibus utinam digni efficiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu gloria, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Et in hoc gaudeo, sed et gaudebo. Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem per vestam orationem, et subministrationem Spiritus Jesu Christi secundum expectationem, et spem meam: quia in nullo confundar, sed in omni fiducia, sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo sive per vitam, sive per mortem[1].

I. Magnam et philosophicam animam nihil, quod in

[1] Philip. I, 18-20.

hac vita moleste accidat, lædere potest : non inimicitiæ, non accusationes, non calumniæ, non pericula, non insidiæ. Nam perinde, atque si in excelsum quoddam montis cacumen se receperit ; nihil ad illam ex iis quæ de inferiore loco de terra jaciuntur, pervenire potest. Talis erat Pauli anima : quovis fastigio altiorem locum prehenderat, locum philosophiæ spiritualis, veræ philosophiæ. Nam ea in quibus ethnici versantur, verba tantum sunt, et puerorum lusus. Verum de his nunc sermo non est : sed de Pauli rebus verba facimus. Beatus ille et imperatorem sibi adversantem habebat, et alios præterea inimicos, qui variis, et acerbissimæ calumniæ plenis modis ipsum vexabant. Et quid ait? Non modo propterea non doleo, neque animo concido : sed etiam gaudeo, et gaudebo : non ad tempus, inquit, sed semper de his gaudebo ; « Scio enim, » quia hoc mihi proveniet ad salutem futuram. » Et quomodo non proveniat : quando et inimicitiæ, et zelus adversum me susceptus prædicationem juvant? « Per vestram » orationem, inquit, et subministrationem Spiritus Jesu » Christi secundum expectationem et spem meam. » Vide Beati hujus humilitatem : in certationibus laborabat, innumerabilia erant ipsius benefacta : jamjamque coronam ipsam tenebat ; Paulus enim erat. Nam quid majus dici potest? Ac tamen Philippensibus ad hunc modum scribit : Per vestram orationem possum salutem consequi : ille, inquam, cui sexcenta benefacta salutem comparabant. « Et » subministrationem, inquit, Spiritus Jesu Christi, » id est, si per vestras preces dignatus fuero gratia. Vox enim ista « Subministrationem » hoc significat, si subministretur, si mihi plus spiritus tributum fuerit ; « Ad salutem, » id est, ad hoc ut liberer ; et ex præsenti periculo perinde atque ex primo eripiar. De primo enim dixit : « In prima » mea defensione nemo mihi affuit : non illis imputetur ;

» Dominus autem mihi astitit, et confortavit me[1]. » Hoc igitur et nunc prophetice prædicit : « Per vestram oratio- » nem, et subministrationem Spiritus Jesu Christi secun- » dum expectationem, et spem meam. » Ita enim, inquit, spero : nam ut non ita totum committamus precibus, quæ pro nobis funduntur, ut nihil ipsi afferamus ; vide quomodo exponat, quid ipse attulerit, nimirum spem omnium bonorum causam : quemadmodum Propheta, inquit, « Fiat » misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum » speravimus in te[2] ; » ut et alibi alius : « Respicite in anti- » quas generationes, et videte ; quis speravit in Domino, » et confusus est[3] ? Et rursus Beatus hic ait, « Spes autem » non confundit. Secundum expectationem, inquit, et » spem meam, quia in nullo confundar[4]. » Hæc est Pauli spes ; sperare nusquam se confusum iri. Vides quantum valeat sperare in Deo? Quidquid, inquit, eveniat, non confundar ; id est, non hi me superabunt. « Sed in omni » fiducia sicut semper, et nunc magnificabitur Christus » in corpore meo. Sperabant illi dolo suo veluti laqueo quodam hoc se efficere posse, ut Paulum quidem e medio tollerent, prædicationem vero extinguerent, dolo nempe suo prævalente. Id igitur nunc futurum negat : non nunc, inquit, moriar ; « Sed sicut semper, et nunc » magnificabitur Christus in corpore meo. » Quomodo ? sæpe in pericula incidi ; in quibus de nobis non modo alii ; sed non nos ipsi desperabamus. « Ipsi enim in nobismet- » ipsis responsum mortis habuimus[5], » ac tamen ex omnibus nos eripuit Deus ; ita et nunc magnificabitur in corpore meo. Verum ne quis ita cogitet, ac dicat : Quid si tu obieris, non magnificabitur ? probe, inquit, novi : atque ideo non dixi, per solam vitam magnificari Dominum ;

[1] 2 Tim. IV, 16. — [2] Psal. XXXII. — [3] Eccli. II, 11. — [4] Rom. V, 5. — [5] 2 Cor. I, 19.

sed addidi etiam, per mortem. Sed interea, inquit, per vitam, non enim me tollent : quod si tollant; nihilominus ita etiam magnificabitur Christus. Quomodo ? per vitam quidem : quoniam me eripuit : per mortem vero, quoniam neque mors, ut illum negarem, mihi persuasit. Quoniam ille tantum mihi alacritatis largitus est, meque morte superiorem fecit : ibi quidem quoniam me a periculis liberavit, hic vero, quoniam me a mortis tyrannide metuere non sivit. Ita per vitam et mortem magnificabitur. Hæc vero dicit non quod mortem esset obiturus ; sed ne illi, ubi mortem obierit, humana quædam patiantur. Etenim ne putarent tanquam obiturum hæc dixisse, quod magna illos ægritudine affecisset ; vide quomodo adhibeat consolationem, talibus prope verbis usus.

II. Hæc autem loquor, inquit, non quasi mihi moriendum sit ; propterea et in progressu illa adjungit; « Et hoc » confidens scio, quia manebo, et permanebo omnibus » vobis. » Illud autem, « In nullo confundar, » id est, nullam mihi ignominiam, sed magnum lucrum afferet mors. Quare? immortalis quidem minime sum, sed clarior ero quam si immortalis etiam essem. Non enim par laus est, si immortalis mortem contemnat, ac si mortalis. Quamobrem etsi moriendum nunc mihi esset : nullum hinc subirem dedecus, verumtamen non moriar : « In nullo confun- » dar ; » neque si vivam, neque si moriar : utrumque enim generose feram : sive vivendum, sive moriendum sit; hoc christianæ animæ est. « Sed in omni, inquit, fiducia, » vides quomodo non confundar? Nam si quidem mortis timor meam mihi ademisset fiduciam, pudendum sane fuisset mori. Nunc vero, cum illa impendens me nihil terruit, nullum profecto in ea dedecus esset. Sed sive vivam, ex vita non confundar ; prædico enim Evangelii prædicationem ; sive moriar, ex morte non confundar : non enim

coërcet me timor; eamdem fidentiam, atque animi libertatem præ me fero. Neque enim, quod vinculorum mentionem feci, rem istam turpem putetis. Tantorum mihi bonorum causa fuerunt, ut cæteris etiam animum addiderint, quo confidant. Non enim vinctum esse pro Christo, sed vinculorum metu prodere quidpiam eorum, quæ Christi sunt, id turpe est. Quandiu istud minime accidet; fidentiorem animum vincula faciunt. Non quoniam sæpe ex periculis evasi; atque inde est, cur adversus infideles glorier: si quid simile non accidat; jam vos ignominia notari existimetis. Nam et hoc etiam non minus vobis fidentiæ præbet, quam illud. Vide, quomodo sub persona sua hanc rem pertractet, quod et sæpe alibi facit, quemadmodum erga Romanos: « Non enim erubesco Evangelium [1], » ut erga Corinthios; « Hæc autem transfiguravi in me, et Apollo. » Sive per vitam, sive per mortem [2]. » Non hoc veluti ignorans dicit: noverat enim minime tunc sibi moriendum esse, sed in sequenti tempore. Attamen jam ipsorum animam præparat: « Mihi enim, inquit, vivere Christus, et » mori lucrum [3]. » Nam et moriendo, inquit, non moriar, vitam habens in me ipso. Tunc me sustulissent, si per metum potuissent ex anima mea fidem exturbare. Quandiu vero Christus mecum fuerit, etiamsi mors ingruerit, vivam. Atque in hac etiam vita, non hoc mihi vivere est, sed Christus. Quod si dum hic vivo, non hoc mihi vivere: quid in altero sæculo futurum est? « Quod vero nunc, in- » quit, in carne vivo, in fide vivo. » Hoc et ibi dico: « Vivo » autem jam non ego, vivit vero in me Christus [4]. » Talem oportet Christianum esse: non vivo, inquit, communem vitam. Quomodo igitur vivis, beate Paule? non solem aspicis? non communem aërem respirando ducis? non iisdem, atque omnes, alimentis nutriris? non terram, quemadmo-

[1] Rom. I, 16. — [2] 1 Cor. IV, 6. — [3] Philip. I, 21. — [4] Galat. II, 20.

dum nos facimus, calcas : Non somni eges? non vestium? non calceorum? Quid dicis, non vivo? Quomodo non vivis? quid sibi vult iste verborum tumor? Non sunt hæc ostentationis. Etenim nisi res ipsæ testimonium darent, merito illa quispiam tumori, ac vanitati ascriberet. Nunc vero cum res ipsæ testimonium dent : quam ostentationis speciem habebunt? Discamus igitur quomodo non vivat : nam et alibi dicit : « Ego crucifixus sum mundo, et mihi » mundus [1]. » Quomodo igitur dicit : Non jam ego vivo, et quomodo rursus, « Mihi vivere Christus, » audiatis. Vitæ nomen multiplex est, dilecti : id est, multa significat, ut mortis etiam nomen. Est vita hæc corporis ; est etiam vita quædam peccati, quemadmodum Paulus alibi dicit : « Si » enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus » in illo [2] ? » Est igitur vivere peccati vitam, attendite, obsecro, diligenter, ne frustra laboremus. Est vita æterna et immortalis, quæ etiam cœlestis est. « Nostra enim, inquit, » conversatio in cœlis est [3]. » Est etiam vita corporis, de qua dicit : « Per ipsum vivimus, et movemur, et sumus [4]. » Non igitur negat naturalem se vitam vivere : sed eam, quæ peccatorum est, quam vivunt omnes homines. Et merito quidem negat. Nam qui præsentis vitæ cupidus non est, quomodo hanc vivit? qui ad alteram festinat, quomodo hanc vivit? qui mortem contemnit, quomodo hanc vivit? qui nihil ex iis, quæ in mundo sunt, concupiscit, quomodo hanc vivit? Nam quemadmodum qui ex adamante constat, ne si millies quidem percutiatur, quidquam commovebitur ; ita etiam Paulus : « Vivo autem, inquit, non jam ego, » id est, non jam vetus homo : et rursus alibi, « Miser ego » homo, quis me liberabit ex corpore mortis hujus [5] ? » Ita qui nihil alimenti, nihil vestium, nihil ullius rei præ-

[1] Galat. VI, 14. — [2] Rom. VI, 11. — [3] Philip. II, 20. — [4] Act. XVII, 28. — [5] Rom. VII, 24.

sentis causa facit; quomodo hic vivit? Hic profecto ne naturalem quidem vitam vivere dicendus est. Qui nihil eorum, quæ ad vitam faciunt, curat, is nec vivit. Nos hanc vitam vivimus, qui pro hac omnia facimus, ille vero non vivebat, neque in rebus ullis inferioribus versabatur. Quomodo igitur vivebat? Ita etiam de quibusdam dicimus: Ille mihi non adest; ubi nihil agat, quod ad me pertineat. Ita etiam rursus, Ille mihi non vivit. Quod enim naturalem hanc vitam non rejiciat, alibi his verbis ostendit: « Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii » Dei, qui dilexit me, et tradidit se ipsum pro me [1]; » id est, novam quamdam vitam vivo atque ab usitata diversam.

III. Hæc sane omnia ad Philippensium consolationem dicit. Ne putetis, inquit, fore, ut hac vita spolier: quandoquidem ne vivens quidem hanc vivebam vitam; sed illam, quam volebat Christus. Dic enim mihi, qui pecunias contemnit, qui cibum, qui famem et sitim, qui pericula, qui sanitatem, qui salutem; is-ne hanc vitam vivit? qui nihil in terris habet, qui sæpe profundere ipsam cupit, si opus sit, neque reluctatur; is-ne hanc vivit vitam? neutiquam. Sed istud vobis quasi exemplo quodam perspicuum faciendum est. Esto quispiam divitiis multis, famulis, auro abundans; nulla autem harum rerum utatur: num is divitiis istis dives erit? minime. Sed videat præterea bona a filiis dissipari temere circumcursantibus, nec quidquam curet; adde etiam si vis, percussus non doleat; an hunc dicemus in divitiis esse? nequaquam, tametsi ipsius sunt divitiæ. Ad hunc etiam modum se habebat Paulus: « Mihi, inquit, vivere Christus, » si meam velis vestigare vitam, ille mihi est, « Et mori lucrum. » Cur? quoniam major mihi illius notitia erit, et cum ipso versabor. Quare hoc nihil aliud est, quam moriendo ad vi-

[1] Galat. II, 20.

tam pervenire? Nihil mihi durius facient, qui interfecerint, ad meam me emittentes vitam, et ab hac quæ mihi apta non est, liberantes. Quid igitur? dum hic es, Christi non eris? et valde quidem. « Quod si vivere in carne, hoc mihi » fructus operis est, et quid eligam ignoro [1]. » Ne quis dicat: Si igitur illud est vita, cur Christus hic te manere sinit? « Fructus, inquit, operis est; » quamobrem licet præsenti etiam vita eo, quo oportet, uti; si ipsam minime vivamus eo modo, quo vulgus vivit. Hoc ideo dicit, ne putes vitam ipsam crimini dari; neque dicas, Si igitur hic nulla nobis comparatur utilitas, quid est? cur nos non e medio tollamus, et occidamus? neutiquam, inquit. Licet ex hac etiam mansione lucrum reportare, si hanc vitam non vivamus, sed alteram. Sed quispiam forte interroget; hoc-ne tibi fructum affert? certe, inquit. Ubi nunc hæretici? Audis nunc, « Vivere in carne hoc fructus operis; » operis enim, inquit; quomodo fructus operis? « Quod » autem nunc vivo in carne, in fide vivo [2]: » hinc fructus operis. « Et quid eligam, ignoro, » Papæ! quanta est philosophia? Quomodo præsentis vitæ cupiditatem abjecerat: nec tamen illam criminabatur? nam his quidem verbis, « Mori lucrum, » cupiditatem abjiciebat: illis vero, « Vi- » vere in carne fructus operis; » ostendit præsentem quoque vitam esse necessariam. Quomodo? si ipsa ut oportet utamur; si fructum feramus: etenim si infructuosa sit, neque vita amplius est. Nam et arbores quæ fructum non ferunt, perinde atque aridas aversamur, et in ignem conjicimus. Rursus enim vita est ex earum rerum numero, quæ mediæ sunt, et indifferentes: bene autem, vel male vivere in nobis est situm. Igitur ne displiceat vita. Nam licet etiam honeste vivere, ut si male vita utamur, non etiam propterea ipsam accusare debeamus. Quare? quoniam non ipsa

[1] Philip. I, 22. — [2] Galat. II, 20.

causa fuit, sed electio eorum, qui male ipsa sunt usi. Nam Deus quidem ideo te vivere concessit, ut ipsi vivas. Tu vero propter vitiositatem peccato vivens, omnem in te hærere culpam voluisti. Quid ais, quæso, Paule? ignoras, quid eligas? Hoc loco magnum patefecit mysterium, nempe factam sibi esse potestatem decedendi. Quandocumque enim hoc elegerimus, potestatem habemus. « Quid eligam, » inquit, ignoro. » Ergo in te situm est, certe, inquit, si a Deo hanc postulare gratiam voluero; « Coarctor enim e » duobus, desiderium habens [1]. » Attende Beati hujus paternum affectum: hac etiam ratione ipsos consolatur: ubi intellexerint id in ipsius voluntate situm esse, neque ab hominum improbitate, sed a Dei providentia proficisci. Cur ergo, inquit, mors vobis mœrorem affert? multo satius erat jampridem decessisse: « Dissolvi enim, inquit, et esse » cum Christo multo melius, manere autem in carne ma- » gis necessarium propter vos [2]. » Hæc præparabant ad futuram ipsius mortem generose ferendam: hæc philosophiam docebant. Bonum, inquit, est dissolvi, et esse cum Christo. Nam et ipsa mors in numero rerum indifferentium est. Non mors malum est; sed post mortem pœnas dare hoc malum est: neque vero bonum est mors, sed postquam decesseris, cum Christo esse, id bonum est; quæ post mortem, ea demum sunt vel bona, vel mala. Igitur non generatim eos, qui moriuntur, lugeamus, neque de viventibus generatim gaudeamus. Sed quid? lugeamus peccatores non solum morientes, sed etiam viventes: de justis gaudeamus, non solum dum vivunt, verumetiam postquam mortui fuerint. Nam illi quidem etiam dum vivunt, mortui sunt: hi vero etiam cum mortui fuerint, vivunt. Illi etiam dum hic sunt, omnium elicere misericordiam debent; quoniam Deum offendunt: hi vero illuc etiam

[1] Philip. I, 23. — [2] Ibid. 24.

translati beati sunt; quoniam ad Christum sunt profecti. Peccatores, ubi, ubi sunt; procul a rege sunt : propterea lacrymis digni. Justi autem sive hic, sive ibi; cum Rege sunt; atque ibi quidem multo magis, ac propius, non per speciem, non per fidem, sed facie, inquit, ad faciem [1].

IV. Non igitur omnes ploremus mortuos; sed eos, qui in peccatis : hi lamentis digni, hi ejulatu, hi lacrymis. Quæ enim, dic mihi, spes est una cum peccatis eo discedere, ubi peccata exuere non licet? Donec enim hic erant, magna forsitan erat spes, fore ut converterentur, ut meliores evaderent : at si in infernum abierint, ubi nihil lucri ex pœnitentia reportari potest; nam : « In inferno, in- » quit, quis confitebitur tibi [2] ? » quomodo non lamentis digni? Lugeamus eos, qui hoc modo decedunt, non id impedio; lugeamus; sed non præter decorum, non vellentes capillos, non brachia nudantes, non lacerantes faciem, non pullas vestes induentes : sed solum in anima lacrymas amaras quiete fundamus. Etenim sine hac etiam pompa licet amare flere, et non tantum ludere. Nam quæ a nonnullis fiunt, a puerorum lusibus nihil differunt, Illi enim fletus forenses non ex dolore, quem quidam naturæ consensus attulerit, proficiscuntur, sed ex ostentatione, et ambitione, et vanæ gloriæ studio : ideo multæ inveniuntur mulieres, quæ hujus rei artem exercent. Amare fleas, domi plores, nemine vidente; id misericordiæ fuerit; id tibi etiam profuerit. Nam qui illum hoc modo luget, multo magis ipse studium adhibebit, ne in eadem incidat mala. Terrorem tibi post hac peccatum incutiet. Luge infideles, luge eos qui nihil ab infidelibus differunt, qui sine illuminatione, sine signaculo decesserunt. Ili vere lamentis digni, hi lacrymis. Extra regiam sunt una cum iis, qui pœnæ sunt obnoxii, una cum damnatis. « Amen dico vobis, nisi

[1] 1 Cor. XIII, 12. — [2] Psal. VI, 6.

» quis natus fuerit ex aqua et Spiritu, non introibit in regnum cœlorum [1]. » Luge eos, qui in divitiis sunt mortui : cum ex divitiis nullum animabus suis solatium comparassent : eos, quibus abluendi peccata sua potestas facta erat, et noluerunt. Hos quidem nos omnes et publice et privatim lugeamus, sed ita, ut a decoro ne recedatur ; ut gravitatem tueamur ; ut ne nos ipsos ludibrio exponamus. Hos lugeamus non unum, aut alterum diem, sed per omne vitæ nostræ tempus. Lacrymæ hæ non sunt amentis perturbationis, at veri ac germani amoris : illæ vero amentis plane affectionis : propterea etiam cito arescunt. Quæ enim ex Dei timore proficiscuntur, semper durant. Hos igitur lugeamus, opem pro viribus feramus, aliquod ipsis auxilium comparemus, exiguum illud quidem, sed quod tamen auxiliari queat. Quomodo, quave ratione ? cum ipsi preces fundant, tum alios, ut pro ipsis fundant, obsecrantes, ac pro ipsis frequenter dantes eleemosynas pauperibus. Affert hæc res aliquid solatii. Audi enim Deum ita dicentem : « Protegam urbem hanc propter me, et propter David ser- » vum meum [2]. » Si sola justi memoria tantum valuit, ubi opera præterea pro mortuo fiant, quid non poterunt ? Non frustra hæc ab Apostolis sunt legibus constituta : ut in venerandis, inquam, atque horrificis mysteriis memoria eorum fiat, qui decesserunt. Noverant hinc multum ad illos lucri accedere, multum utilitatis. Eo enim tempore, quo universus populus stat manibus passis ac cœtus sacerdotalis, et illud horrorem incutiens sacrificium ; quomodo Deum non placabimus pro istis orantes ? Atque id quidem de iis, qui in fide decesserunt. Catechumeni vero neque hac dignantur consolatione : sed omni auxilio sunt destituti, uno quodam excepto. Quale vero hoc ? licet pauperibus pro ipsis dare, atque hinc aliquid percipiunt refri-

[1] Joan. III, 5. — [2] 4 Reg. XX, 6.

gerationis. Vult enim Deus, ut nobis mutuum auxilium afferamus. Ecquid enim aliud causæ sit, cur pro pace, et bono mundi statu precari jusserit? cur pro omnibus hominibus? nam hic quidem inter omnes sunt etiam latrones, sepulcrorum effossores, fures, atque alii sexcentis scatentes malis : attamen pro omnibus precamur : erit enim fortasse quædam ipsorum conversio. Quemadmodum igitur pro viventibus istis precamur, qui nihil a cadaveribus differunt; ita pro illis etiam precari licet. Job pro filiis sacrificia faciebat, et ipos a peccatis liberabat; « Ne quid » forte, inquit, cogitaverint in cordibus suis [1]. » Hoc modo consulitur liberis. Non dicebat, quod plerique nunc homines solent, opes illis relinquam : non dicebat, gloriam illis comparabo : non dicebat, mercabor principatum : non dicebat, agros emam : sed quid? ne quid cogitaverint in cordibus suis. Quæ enim ex rebus illis utilitas, cum hic restent? nulla. Illum, inquit, omnium regem propitium ipsis reddam : et nihil ipsis posthac deerit. Inquit enim, « Dominus pascit me, et nihil mihi deerit [2]. » Hæc est magna opulentia, hic thesaurus est; si Dei timorem habeamus, nullius rei egebimus, sin minus, tametsi regnum obtineamus, omnibus hominibus magis pauperes sumus. Nihil ei par inveniri potest, qui Deum timet. « Nam timor, in- » quit, Domini super omnia se superposuit [3] ? » Hunc nobis comparemus, pro hoc omnia faciamus; etiamsi reddenda anima sit, etiamsi corpus trucidandum, non ideo refugiamus, omnia quæ decent faciamus, ut hunc timorem consequamur : hoc enim modo et omnibus erimus opulentiores, et futura consequemur bona in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Job. I, 5. — [2] Psal. XXII, 1. — [3] Eccli. XXV, 14.

HOMILIA IV.

CAPUT I.

Et quid eligam, ignoro : coarctor autem duobus desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, multo magis melius : permanere autem in carne magis necessarium propter vos : et hoc confidens scio, quia manebo, et commanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, et gaudium fidei : ut gloriatio vestra abundet in Christo Jesu in me per meum adventum iterum ad vos[1].

1. Nihil Pauli anima beatius, quoniam nihil etiam magis generosum. Nunc vero contra de omnibus dici potest : nihil nobis infirmius, nihil miserius. Propterea omnes horremus mortem, partim quidem peccatorum multitudine gravati, quorum ego quoque unus sum, partim vero vitæ cupidi, et mori miserum ducentes; quibus ego utinam nunquam annumerer. Animales enim sunt, qui hunc timorem timent. Ergo hoc, quod omnes horremus, ille optabat, eoque incumbebat, ita dicens : « Dissolvi multo magis me» lius, et quid eligam ignoro. » Quid ais? Cum hinc abiens ad cœlum sis migraturus, et cum Christo futurus, ignorasq uid eligas? sed longe hæc absunt a Pauli anima. Quis enim fuerit, cui si hæc vere offeratur conditio, non illam quamprimum arripiat? Certe, inquit, nemo. Sed quemadmodum minime nostrum est posse illud dicere : Cupio dissolvi, et esse cum Christo; ita cum id assequi liceat,

[1] Philip. I, 22-26.

minime nostrum est, hic manere velle. Sed utrumque Pauli est, et illius animæ. Quid est, quod dicis? nosti, ac pro comperto habes futurum te esse cum Christo, et hæsitas, ac dicis : Quid eligam nescio? neque hoc tantum, sed etiam hic manere eligis? manere, inquam, in carne? Quid ita? nonne acerbam vitam ducebas? in vigiliis, in naufragiis, in fame et siti, et nuditate, in curis, in sollicitudinibus; cum iis, qui infirmabantur, infirmabaris; propter eos, qui in scandalum incidebant, urebaris. « In multa, » inquit, patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in » angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in je» juniis, in castitate[1]; quinquies quadragenas una minus » accepi : ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum; nocte » et die in profundo maris fui; periculis fluminum, peri» culis latronum, periculis in civitate, periculis in solitu» dine, periculis in falsis fratribus[2]. » Nonne cum tota Galatarum gens ad legis observationem reversa esset, clamabas dicens : « Qui in lege justificamini, a gratia excidistis[3]? » Quem tunc luctum non hausisti? atque adhuc fluxam hanc vitam desideras? Nam tametsi nihil horum tibi accidisset, et quibuscumque recte fungebaris, quiete, et cum voluptate functus esses : nonne tamen oportebat incerta futuri temporis pertimescentem ad portum aliquem contendere? Ecquis mercator navi vectus innumerabilium thesaurorum plena, si liceat subire portum, ac requiescere, mari adhuc jactari malit? Ecquis athleta, cum liceat corona potiri, adhuc certare postulet? Ecquis pugil, cum coronam possit accipere, malit rursus in certamen descendere, et suum ipsius caput concidendum præbere? Ecquis dux, qui a bello cum gloria, et tropæis liberari queat, et cum rege in regia quietus degere seque oblectare, adhuc et sudare præoptet, et in aciem prodire? Quomodo igitur

[1] 2 Cor. VI, 4-6. — [2] Id. XI, 24-26. — [3] Galat. V, 4.

adeo acerbam vitam vivens adhuc vis in terris manere? annon tua sunt ista verba? « Timeo ne forte, cum aliis præ- » dicaverim, ipse reprobus efficiar[1] : » si nihil aliud præterea causæ fuisset, hæc satis erat, quo liberatio desideraretur : si innumerabilibus bonis præsens vita abundasset, ab hac tamen liberari optandum erat, ob Christum, quem desiderabas. O Pauli animam! nihil illi par aut fuit, aut futurum est. Times si in hac vita permaneas, quid futurum sit, innumeris malis implicatus es, et tamen recusas apud Christum esse? Recuso, inquit, idque propter Christum : ut quos illi paravi servos, firmius in illius amore stabiliam : ut ex agro, quem plantavi, fructus decerpi curem. Non audisti, me non quærere, quod mihi utile est, sed quod proximis? Non audisti, mihi in optatis fuisse anathema fieri a Christo, quo multi ad illum venirent? Qui illud elegi, non multo magis hoc eligam; ut damnum ipse ex hac mora, et dilatione patiar, quo illis aliqua ad salutem accessio fiat? « Quis loquetur potentias tuas[2], » Domine, qui Paulum minime latere siveris, qui talem virum orbi ostenderis? Laudarunt te omnes Angeli uno animo, cum astra fabricatus es[3], et solem; sed non perinde, atque eo tempore quo nobis totique orbi Paulum ostendisti. Hinc terra facta est splendidior cœlo, pulchrior hic solis lumine splendidiores emisit fulgores, lætos effudit radios. Quantum hic nobis peperit fructum, non spicas pinguefaciens, aut arbores nutriens, sed ipsum pietatis fructum et procreans, et ad vigorem adducens, et eos, qui concidebant, assidue recreans? Nam hic quidem sol, quod semel in arborum fructibus computruerit, restituere nequaquam poterit : Paulus autem eos etiam, qui sexcenta ulcera habebant, a peccatis revocavit. Atque hic quidem nocti decedit; ille vero diabolo superior fuit. Nihil illum evertit, nihil superavit. Hic,

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Psal. CV, 2. — [3] Job. XXVIII, 5.

de sublimi loco dum fertur, radios deorsum emittit. Paulus vero de infero loco exoriens, non cœli ac terræ dimidium lumine complevit, sed simul atque os aperuit, Angelos etiam ipsos magna replevit voluptate. Nam si, uno homine pœnitentiam agente, gaudium existit in cœlis[1]; cum Paulus a prima concione multos venatus fuerit, quomodo fieri potuit, ut superas Potestates gaudio non impleret?

II. Ecquid dico? satis erat Paulum loqui: et hoc ipso cœli exultabant et lætabantur. Etenim si Israëlitis ex Ægypto exeuntibus, montes exultarunt ut arietes[2]: quando homines ex terra in cœlum transferebantur, quantum gaudii putas fuisse? « Propterea igitur permanere in » carne magis necessarium propter vos. » Et quæ nobis posthac relicta est excusatio? Fit enim persæpe, ut quispiam parvam ac pauperem civitatem nactus, abire tamen alio nolit, cætera omnia præ sua quiete postputans; Paulo abeundum ad Christum erat: et non voluit Christum; Christum illum, quem ita desiderabat, ut pro ipso gehennam etiam eligeret; sed adhuc voluit manere, ac laborare in pugna pro hominibus. Ecqua nobis erit excusatio? Verum est-ne universe tantum mentio facienda Pauli? Attende quid egerit. Dixit melius esse abire, ne illi de ipsius morte dolerent; ostendit etiam, si maneat, idcirco manere, ut illis prosit: non enim id ex mala insidiantium mente succedere. Igitur ut illi facilius ad hoc credendum adducantur, causam apposuit. Nam si id necessarium est; omnino adhuc manebo; nec tantum manebo, sed etiam vobiscum manebo. Hoc enim sibi volunt verba illa « Et commanebo, » id est, videbo vos et vobiscum morabor. Quam ob causam? « Ad profectum vestrum » et gaudium fidei. » Hoc loco ipsos excitat; ut sibi attendant. Nam si propter vos, inquit, manebo; videte ne

[1] Luc. xv, 10. — [2] Psal. cxiii, 4.

mansionem meam dedecoretis. Cum jam Christus mihi videndus esset ; elegi propter vestrum profectum manere. Mea enim præsentia , et ad fidem vobis facit , et ad gaudium : propterea elegi manere. Quid igitur? Philippensium-ne tantum gratia mansit? Non sane illorum tantum gratia mansit; sed his verbis quamdam illis adhibet lenem medicinam. Quomodo autem erant illi profecturi in fide? ut magis magisque vos confirmem : perinde ac pullos quosdam matris cura egentes , donec ipsis solidiores succrescant alæ. Magnum hoc charitatis indicium. Ad hunc modum a nobis etiam quidem excitari solent; atque ita dicimus : Tua causa mansi; ut te bonum redderem. « Ut » gratulatio vestra , inquit, abundet in Christo Jesu in me » per meum adventum iterum ad vos. » Vides ista voce , « Commanebo , » hoc, quod dicebam, significatum esse? Considera humilitatem. Quoniam dixit : « Ad profectum » vestrum ; » ostendit id sibi quoque utilitatem afferre ; quod etiam facit ad Romanos scribens his verbis : « Id est, simul » consolari in vobis [1]. » Antea enim dixerat : « Ut aliquid » impertiar vobis gratiæ spiritualis. » Quid autem hoc est, « Ut gloriatio vestra abundet? » id est, ut crescat id, quod erat causa gloriandi : hoc autem est corroborari in fide , hæc enim est gloriatio in Christo , recte vivere. Ergo « Glo- » riatio vestra in me per meum adventum iterum ad vos? » Maxime, inquit, quæ enim est spes nostra, aut quæ corona gloriationis? Nonne et vos? Vos enim estis gloriatio nostra [2], quemadmodum et nos vestra , id est , ut habeam quo in vobis majorem in modum glorier. Quomodo ? « Ut » gloriatio, inquit, vestra abundet ; » majorem enim habeo gloriationis materiam; cum vos proficitis. « Per meum » adventum iterum ad vos. » Quid igitur ? num ad ipsos rediit ? hoc vobis inquirendum relinquo , utrum redierit.

[1] Rom. I, 8. — [2] 1 Thess. II, 19.

« Tantum digne, inquit, Evangelio Christi conversamini[1]. » Vides omnia quæcumque dixit, huc spectasse; ut ipsos exhortetur ad majores in virtute progressus faciendos ? « Tantum digne Evangelio Christi conversamini. » Quid est quod inquit, « Tantum? » idem valet ac si diceret : Hoc solum est quod requiritur, præterea nihil. Si hoc adsit, nihil vobis molesti obtinget. « Ut sive cum venero, et vi- » dero vos, sive absens audiam de rebus vestris. » Non hæc dicit, quasi mutarit sententiam, neque ad ipsos redire amplius velit : sed etiamsi hoc accidat, inquit, absens quoque lætari possum. « Si audiero, quia statis in uno spi- » ritu, et una anima. »

III. Hoc est, quod maxime fideles conjungit, et charitatem ipsam continet. Hinc illa Domini verba : Ut sint unum[2]. Nam regnum, inquit, in se divisum, non poterit stare[3]. Propterea et Paulus multus ubique est in concordia suadenda; ideo et Christus inquit, « In hoc cognoscent om- » nes, quia Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis » ad invicem[4]. » Ne igitur, inquit Paulus, mei adventus expectatione pendentes interea obdormite; ut cum quod expectabatis, successerit, neque videritis, deinceps diligentiam remittatis, ac dissolvamini. Nam etiam ex auditu eamdem capere voluptatem possum. Quid istuc est, « In » uno spiritu? » Id est, eadem illa gratia concordiæ, alacritatis. Unus etiam est spiritus : atque id ex eo ostenditur, quod sæpe hoc modo dictum sit : ita enim est et in una stare anima cum omnes unum spiritum habeamus. Vides voce illa μιᾷ ψυχῇ, id est, unanimes, concordiam esse significatam? Vides multas animas unam dici? Ita se habebat antiquitus : « Omnium, inquit, erat cor unum et anima una. » Collaborantes fidei Evangelii[5]. » Ergo tanquam fide labo-

[1] Philip. I, 27. — [2] Joan. XVII, 11. — [3] Matth. XXXII, 25. — [4] Joan. XIII, 35. — [5] Act. IV, 32.

rante in certamine, mutuo, inquit, collaborantes. Qua ratione id stare potest? non enim inter se pugnabant; sed quod vult Paulus, hoc est : mutuum, inquit, vobis auxilium afferte, dum fides Evangelii in certamine versatur : « Et in nullo territi ab adversariis, quod quidem ipsis est » argumentum perditionis, vobis autem salutis[1] : » optime dixit, territi. Talia enim sunt, quæ ab adversariis proficiscuntur. Terrent tantummodo. Dicit igitur, « In nullo : » quidquid evenerit; etiam si pericula proposita sint, etiam si insidiæ : hoc enim est recte stantium. Illi enim terrere duntaxat possunt; præterea nihil. Verisimile enim erat illos valde perturbari : cum animadverterent Paulum innumerabiles subire calamitates. Non dico, inquit, ut ne fluctuetis, sed etiam ut ne terreamini; etiamque illos valde contemnatis. Nam si hoc modo animati sitis; hinc jam et ipsorum perditionem, et vestram salutem perspicuam facietis. Etenim cum viderint sexcenta se artificia comminisci, ac ne terrere quidem vos posse, certa sui ipsorum interitus argumenta capient. Quando enim vexatores iis, quos vexant, superiores non evadunt, non insidiatores iis, quos in potestate habent : nonne ex hoc ipso perspicue intelligent, se ad interitum ruere, nihil posse, sua esse falsa, et infirma? « Et hoc a Deo, inquit, quia » vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum cre- » datis; sed etiam ut pro illo patiamini[2]. » Rursus illos componit, ut de se modeste sentiant, totum Deo ascribens, et gratiam, et charisma, et donum esse dicens pati pro Christo. Itaque ne vos pudeat de charismate : est enim longe admirabilius, quam mortuos ad vitam revocare, ac cætera miracula facere. Nam ibi quidem ego sum debitor : hic vero debitorem habeo Christum : quare tantum abest, ut probri loco id habendum sit : ut potius sit exultandum,

[1] Philip. I, 28. — [2] Ibid. 29.

ac gaudendum, quippe qui charisma habeamus. Virtutes vocat charismata, et dona, non tamen eodem modo, atque alia. Illa enim tota Dei sunt; hæc vero etiam nostra. Verumtamen quoniam et hic major, ac potior pars Dei est : propterea totum ipsius esse inquit, non voluntatis libertatem evertens, sed ipsos apparans, ut moderati, et grati sint. « Idem certamen habentes, quale vidistis in me [1]; » id est, exemplum etiam habetis. Rursus hoc loco ipsos extollit. Ubique enim eos ostendit in iisdem secum certaminibus versari, eosdem impetus ferre, privatim etiam, atque apud se ipsos : eo quod easdem atque ipse tollerent tentationes. Non dixit, audistis, sed « Vidistis. » Nam et illic, id est, in Philippensium urbe certaverat : hoc igitur magnæ virtutis est. Quamobrem et ad Galatas scribens dicebat : « Tanta » passi estis sine causa, si tamen sine causa [2]. » Et Hebræis rursus scribens dicebat : « Rememoramini autem pristinos » dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis » passionum, et in altero quidem opprobriis et tribulatio- » nibus spectaculum facti, in altero autem socii taliter » conversantium effecti [3]. » Et rursus Macedonibus, id est, Thessalonicensibus scribens dicebat : « Ipsi enim de nobis » annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos. » Et rursus : « Nam et ipsi scitis, fratres, introitum nostrum » ad vos, quia non inanis fuit [4]; » omninoque de omnibus idipsum similiter testatur, certamina et pugnas. At minime hoc nunc apud nos invenietur. Nunc enim satis bene agitur; si quis vel in pecuniis quidpiam detrimenti ferat; ac sane in pecuniis quoque præclarum de illis testimonium dat Paulus. Nam de aliis quidem ita dicit : « Rapinam » bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis [5]. » De aliis vero, « Probaverunt Macedonia et Achaïa collationem ali-

[1] Philip. 30. — [2] Galat. III, 4. — [3] Hebr. X, 32, 33. — [4] 1 Thess. I, 9, et II, 1. — [5] Hebr. X, 34.

» quam facere in pauperes[1]. » Et iterum : « Vestra æmulatio » provocavit plurimos [2]. »

IV. Vides illius temporis virorum encomia? nos vero ne ad alapas quidem et plagas usque sapientiam adhibemus; imo non contumeliam, non pecuniarum jacturam ferimus. Illi jam omnes æmulatores erant, et Martyres in certamen descendentes; nos vero charitatem in Christum refrigeravimus. Rursus cogor præsentem rerum statum accusare. Et quid faciam? nollem quidem, sed plane cogor. Nam si fieri posset ut tacendo, nec quidquam ex iis quæ gesta fuissent commemorando, silentio ipso, ea quæ geruntur, e medio tollerentur, tacendum certe erat. Sin autem contra fit, et nobis tacentibus non modo non tolluntur, sed graviora etiam fiunt, dicendum necessario est. Nam qui peccata accusat, ut nihil aliud præstet, certe longius ille progredi non sinit. Nulla enim est tam impudens anima, ac temeraria, quæ si assidue se reprehendi audiat, non suffundatur pudore, non remittat aliquid de summa illa improbitate. Inest enim, inest etiam in impudentibus paululum quid verecundiæ. Naturæ enim nostræ Deus ipse pudorem insevit. Etenim quando non satis poterat timor ad nos componendos, multas alias non peccandi rationes apparavit, ut reprehensiones hominum, metum humanarum legum, amorem gloriæ, amicitiarum studium. Omnia enim hæc eo nos adducunt, ut peccandum non putemus. Sæpe enim quæ propter Deum minime fiebant, propter pudorem sunt facta; et quæ Dei causa, ut velimus, non adducimur, ea timore hominum suscipimus. Quod enim petitur, hoc est primum, ut discamus non peccare : deinde vero illud etiam, ut Dei causa hoc agamus consequemur. Alioqui quid causæ fuisset, cur Paulus eos, quibus superandi adversarii per patientiam

[1] Rom. xv, 26. — [2] 2 Cor. ix, 2.

erant, non a timore Dei cohortatur, sed inde, quod supplicium de illis sumpturi essent? « Hoc enim faciens, inquit, » carbones ignis congeres super caput ejus. » Interea enim hanc progressionem fieri vult ad virtutem. Inest igitur, quod antea dicebam, in nobis nescio quid verecundi, multaque naturalia habemus bona ad virtutem; exempli causa, ad misericordiam omnes a natura movemur, nec quidquam aliud in natura nostra æque bonum est, atque hoc. Quamobrem merito etiam quispiam quæsierit, quam ob causam id potissimum nostræ naturæ sit insitum, ut frangamur lacrymis, flectamur, et ad misericordiam propensi simus. Nemo natura strenuus est, nemo natura ab inanis gloriæ cupiditate liber, nemo natura superior æmulatione. Sed misereri omnibus a natura inditum est, quantumvis crudelis sit quis et sævus. Et quid mirum, si erga homines hanc propensionem ostendamus? ferarum etiam miseremur: adeo nobis indita est misericordia, vel leonis catulum aspicientes, nonnihil commovemur. Quanto igitur magis erga id, quod ejusdem nobiscum generis est? Hem! quot cæci et corporibus mutilatis, sæpe dicimus, non ignorantes id satis aptum esse, quod nos ad misericordiam adducat. Nihil æque Deum delectat, ut misericordia. Quamobrem sacerdotes, reges, Prophetæ oleo ungebantur: oleum enim pro symbolo Dei misericordiæ habebant. Præterea discebant in principe plus misericordiæ requiri, itemque ostendebatur spiritum propter misericordiam venturum esse in hominem. Deus enim hominum miseretur, et benigne cum ipsis agit. « Misereris » enim omnium, inquit, quia omnia potest[1]. » Propterea oleo inungebantur. Nam et sacerdotium ipsum ex misericordia instituit. Verum reges etiam oleo inungebantur. Et si quis principem laudet, nihil, quod æque ipsum de-

[1] Sap. XI, 24.

ceat, afferet, ac misericordiam. Principatus enim proprium est misereri. Cogita ex misericordia esse conditum mundum, et imitare Dominum. « Miseratio, inquit, hominis circa proximum suum : misericordia autem Dei » super omnem carnem[1]. » Quomodo super omnem carnem? sive peccatores, sive justos protuleris, omnes egemus misericordia Dei, omnes ipsa fruimur, sive ipse sit Paulus, sive Petrus, sive Joannes. Atque audi ipsorum verba; quid enim nostris opus est? Quid igitur, inquit, Beatus hic? « Sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci[2]. » Quid ergo? postea non egebat misericordia? Audi quid dicat : « Abundantius illis omnibus laboravi, » non ego autem, sed gratia Dei mecum[3]. » Ac rursus de Epaphrodito inquit : « Nam et infirmatus est usque ad mor» tem, sed Deus misertus est ejus, non solum autem ejus, » verumetiam et mei, ne tristitiam super tristitiam habe» rem[4]. » Et rursus : « Gravati, inquit, sumus super vir» tutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipsi in » nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus » fidentes in nobis, sed in Deo, qui de tantis mortibus eri» puit nos, et eripiet[5]. » Et rursus : « Liberatus sum de » ore leonis, et liberabit me Dominus[6]. » Atque ubique ipsum inveniemus id gloriantem, quod misericordia salutem sit consecutus.

V. Atqui Petrus etiam, eo quod in ipsum misericordia fuisset adhibita, talis erat. Audi enim Christum hoc ipsi verbis illis significantem : « Ecce Satanas expetivit vos ut » cribraret, sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut » non deficiat fides tua[7]. » Et Joannes misericordia talis erat, atque omnes omnino Apostoli. Audi enim quid

[1] Eccli. XVIII, 12. — [2] 1 Tim. I, 13. — [3] 1 Cor. XV, 10. — [4] Philip. II, 27. — [5] 2 Cor. I, 8, 9. — [6] 2 Tim. IV, 17. — [7] Luc. XXII, 31.

Christus dicat : « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos[1]. » Omnes enim egemus misericordia Dei. « Misericordia enim » Dei, inquit, super omnem carnem. » Quod si isti quoque egebant misericordia Dei, quid tandem de cæteris dicendum erit ? Ecquid enim aliud, dic mihi, causæ est, cur solem exoriri faciat super malos, et bonos[2] ? Quid ? si unum duntaxat annum pluviam cohibuisset, nonne omnes peremisset ? Quid vero si imbres densasset ? quid si pluisset ignem ? si muscas immisisset ? Sed quid hoc affero ; Si tenebras induxisset, quod aliquando fecit, nonne omnes perdidisset ? si terram concussisset, nonne periissent omnes ? « Quid » est homo, quod memor es ejus[3] ? » Opportune nunc dixero : Si vel terræ minitetur tantum, omnes unum sepulcrum fient. « Quasi stilla aquæ de situla, inquit, ita gentes » coram ipso : quasi spuma reputabuntur, quasi momen» tum stateræ[4]. » Quemadmodum nobis facile est trutinam movere : ita ipsi omnia perdere, ac de integro facere. Qui igitur tam nos in sua potestate habet, ac videt quotidie peccantes, nec tamen punit, nonne fert ex misericordia ? Sed vide etiam jumenta per misericordiam esse, et servari. « Homines enim, inquit, et jumenta salvabis, » Domine[5]. » Respexit terram, et ipsam implevit animalibus : quamobrem ? propter te. Te vero cur fecit ? nonne propter bonitatem ? Nihil oleo melius : lucis causa est ibi, et hic. « Tunc enim, inquit Propheta, exorietur mane lumen » tuum, » si misericordiam erga proximum præstiteris : ac merito quidem : quemadmodum oleum hoc lucem præbet navigantibus, ita et eleemosyna magnum illic, et admirabile nobis largitur lumen. Talis olei magnam habet rationem Paulus. Audi enim interdum quidem dicentem : « Tantum ut pauperum memores essemus : » interdum

[1] Joan. xv, 16. — [2] Matth. v, . — [3] Psal. viii, 5. — [4] Isaï. xl, 15. — [5] Psal. xxxv, 7. — [6] Isaï. v, .

vero ; « Si dignum fuerit, ut ego eam[1], » omninoque ipsum vides ubique omnibus modis hanc rem sollicite curare. Et rursus : « Discant autem et nostri bonis operibus præesse. » Et rursus : « Hæc enim sunt bona et utilia hominibus[1]. » Audi vero et alium quemdam ita dicentem : « Eleemosyna » a morte liberat ; » et alium, « Si misericordiam removeris, » Domine, Domine, quis sustinebit? » Et rursus : « Si intres, » inquit, in judicium cum servo tuo. » Et alius : « Magnum » quiddam homo et præclarum vir misericors[2]. » Hoc enim est hominem esse, vel potius hoc est Deum esse, misereri. Vides quanta divinæ misericordiæ sit potentia. Hæc omnia fecit, hæc mundum condidit, hæc Angelos fecit ; per solam, inquam, bonitatem. Propterea enim gehennam minatus est, ut regnum assequamur : regnum vero consequimur per misericordiam. Cur enim cum solus esset Deus, tot deos fecit? nonne propter bonitatem? nonne propter benignitatem, atque humanitatem? si quæsieris cur hoc, cur illud fecerit, ubique invenies bonitatem. Itaque proximorum misereamur ; ut etiam in nos misericordia adhibeatur. Non magis illis, quam nobis ipsis colligimus misericordiam in diem illum. Ubi vehemens fuerit flamma ignis, misericordia hæc ignem quidem restinguit, lucis autem nobis causa est. Ita hujus opera a gehennæ igni liberabimur : cæteroquin unde sua vobis viscera aperiet Deus? unde miserebitur? ex charitate misericordia exoritur. Nihil adeo irritat Deum, atque immisericordem esse. Oblatus est ei quispiam, qui decem millia talenta debebat, et misericordia motus debitum remisit. At cum hic idem conservum ob debitos sibi centum denarios suffocaret, tunc tradidit eum Dominus tortoribus, quousque redderet debitum. Hæc audientes, misericordes simus erga debito-

[1] Galat. II, 10 ; 1 Cor. XVI, 4 ; et Tit. III, 14. — [2] Tob. IV ; Psal. CXLII ; Prov. XX.

res in pecuniis, in peccatis ; nemo injuriarum sit memor, nisi se ipsum lædere velit. Non enim tantum molestiæ illi affers non remittens, quantam tibi ipsi infers injuriam. Nam te quidem illum persequente, non persequitur Deus : te vero dimittente, aut illum persequitur Deus, aut tua tibi dimittit peccata. Quomodo autem, nisi tu remittas proximo, ad regnum aspiras? Quo quidem damno ne afficiamur, remittamus omnibus, nobis enim ipsis remittimus : condonemus, ut nobis condonet Deus peccata nostra, atque ita futuris potiamur bonis gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu gloria, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT I.

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera, et miserationes : implete gaudium meum : ut idem sapiatis eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sapientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes : non quæ sua sunt, singuli considerate, sed et ea, quæ aliorum, unusquisque [1].

I. Nihil melius, nihil in amore tenerius doctore spirituali : quovis naturali patre majorem benevolentiam præstat. Attende, obsecro, quam suppliciter petat a Philip-

[1] Philip. II, 1-4.

pensibus ea quæ e re ipsorum erant. Quid enim dicit ad concordiam omnium bonorum causam cohortans? et vide, quam copiose, quam vehementer, quanto cum affectu. « Si qua ergo consolatio in Christo, » inquit : id est, si quid habetis consolationis in Christo, perinde ac si diceret : Si quam mei rationem habes, si qua tibi mei cura, si quid bene unquam de te merui, hoc facito. Hac vero orationis figura in movendo affectu utimur, si quid postulandum sit, quod cæteris omnibus præponamus. Nam nisi omnibus præponeremus, non eo uno impetrato omnium nobis exhaustam esse mercedem vellemus, nec per illud diceremus quidquid nobis debebatur, esse repræsentatum. Sed nos quidem carnalia beneficia commemoramus, ut si pater erga filium diceret, si qua tibi reverentia erga patrem : Si qua educationis, si qua pietatis erga me, si qua honoris, quem ex me es consecutus, si qua benevolentiæ memoria, rogo te, ne sis inimicus fratri; hoc est, pro omnibus illis hanc exigo mercedem. Sed non ita Paulus : nihil enim, quod ad carnem pertineat redigit ad memoriam; sed omnia spiritualia. Quod autem dicit, tale est : si quid mihi solatii vultis in tentationibus afferre, meque recreare in Christo, si quam consolationem charitatis, si quidquam ejus communionis, quæ in spiritus est, vultis ostendere, si qua habetis viscera, et misericordiæ sensum, implete meum gaudium, « Si qua viscera et miserationes. » Miserationem sibi exhibitam, vocat Paulus discipulorum concordiam, ostendens summum imminere periculum, nisi concordes fuerint. Si quid mihi, inquit, solatii a vobis expectandum est, si quid consolationis ex vestra charitate reportare licet; si possim vobiscum communicare in spiritu : si communicare vobiscum in Domino; si qua mihi a vobis misericordia, et commiseratio præstanda est, omnium harum rerum mercedem in charitate ipsa tuenda

repræsentate. Satis mihi a vobis factum esse, omniaque consecutum putabo, si vos mutuo amaveritis. « Implete » gaudium meum : » ne quæ dicit, admonitionis vim habere viderentur, quasi illi jam ab officio decessissent; non ita dicit, facite mihi, sed, « Implete, » id est, cœpistis jam in me serere, jam mihi dedistis, ut satis quietus sim, sed ad finem pervenire desidero. Quid desideras, dic mihi? ut te a periculis liberemus? ut tibi quidpiam suppeditemus? Nihil hujusmodi, inquit, sed ut vos « Idem sapiatis eam- » dem habentes charitatem, » in qua cœpistis : « Unanimes, » unum sapientes. » Papæ! quoties idem repetit ex magno quodam affectu? « Ut idem sapiatis, » inquit, imovero ut unum sapiatis. Hoc enim progrediens ostendit verbis illis : « Unum sapientes, » quod majus quidquam est, quam idem sapere : « Eamdem charitatem habentes, » id est, non tantum in nuda fide, sed in cæteris etiam omnibus rebus. Possumus enim et idem sapere, et charitatem non habere : « Eamdem » charitatem habentes, » id est, æque et amare et amari. Noli, cum magna aliorum in te charitate fruaris, minorem ipsis præstare, quasi hac etiam in re plus æquo tibi appetas. Nam si nonnulli sunt, qui faciant, tu id in te cadere nullo pacto feras. « Unanimes, » inquit, id est, uni animæ omnium corpora quasi propria accommodantes, non quidem substantia ipsa, nam id fieri non potest, sed electione, et sententia, ut quasi ex una anima omnia proficiscantur. Quid est, « Unanimes? » hoc declaravit addens, « Unum » sapientes : » unicum enim vult esse omnium sensum, perinde ac si ex una anima penderent. « Nihil per conten- » tionem; » rogat deinde et exponit quo id fiat; « Nihil per » contentionem vel inanem gloriam, » inquit : quod ipsum semper dico malorum omnium esse causam : hinc pugnæ, et lites, hinc invidia, et vincendi studium, hinc charitatis refrigeratio; cum hominum gloriam amamus, cum honori,

qui a multis exhibetur, servimus, tunc omnia hæc accidunt : minime enim fas est gloriæ servientem, Dei etiam germanum esse servum. Qua igitur ratione hoc inanis gloriæ studium fugerimus? nondum enim illam exposuisti. Audi sequentia; « Sed in humilitate, inquit; superiores »sibi invicem arbitrantes. »Papæ! quomodo plenum philosophiæ dogma, et ad salutem mirabiliter conducens exposuit : si existimaris illum te majorem esse, idque tibi ipsi persuaseris, aut potius si non solum dixeris, sed etiam persuasionis istius plenus, honore quoque illum fueris prosecutus, minime succensebis, si ipsi ab alio tributum videas. Igitur non tantum existima illum te majorem esse, sed etiam « Superiorem, » quæ vox magnam præstantiam indicat; et non ægre feres, neque dolebis, si illum in honore esse videas, et si contumeliam intulerit, generose feres : ipsum enim majorem te existimasti : et si convitiis appetierit, morem geres, et si malefecerit, tacitus feres; quando enim semel hoc sibi anima penitus persuaserit, esse majorem; non impellitur ad iram, si ab ipso male accipiatur, non ad invidiam : iis enim qui valde præstant, nemo inviderit. Hæc enim omnia præstantiæ illius deberi putat.

II. His igitur verbis docet talem animum suscipere : quod si vicissim illo tanto abs te honore affectus, inquit, eumdem erga te animum susceperit; cogita duplici quasi muro fultam esse æquanimitatem. Quandiu enim uterque utrumque honore dignos putatis; nihil unquam accidere molesti potest. Nam si hoc vel ab altero duntaxat præstitutum satis est ad omnem contentionem tollendam; quando ab utrisque præstatur, quis hanc munitionem perrumpet? ne ipse quidem diabolus : triplici enim et quadruplici muro, atque eo amplius fulta est arx. Omnium enim bonorum causa est humilitas. Quod ut ita esse dis-

cas, audi Prophetam dicentem : « Quoniam si sacrificium » voluisses, dedissem utique : holocaustis non delectabe- » ris, sacrificium Deo spiritus contribulatus : cor contri- » tum et humiliatum Deus non despiciet [1]. » Non absolute quamvis humilitatem, sed intentionem quamdam humilitatis postulat et exigit. Nam quemadmodum in corporibus quod contritum est, nunquam solido corpori reluctabitur, sed quotquot gravia patiatur, prius ipsum interibit, quam in alterum irruat, ita et in anima : eliget enim potius perpetuo male excepta mortem etiam obire, quam irrumpere, et ulcisci. Quousque spirabimus spiritus istos ridiculos? nam sicut pueros si videamus sese efferre, et superbire, etiam si lapidem tollant et jaciant, ridemus: ita humana arrogantia puerilis mentis, infirmi animi proles est. « Quid » superbis, terra et cinis [2]? » Magnos spiritus sumis, homo? quare? quæ utilitas, dic mihi? unde vero magnos spiritus sumis in eos etiam, qui ejusdem sunt ordinis? non ejusdem particeps es naturæ? non ejusdem animæ? non eumdem a Deo honorem accepisti? At sapiens es? Ergo gratias agere, non intumescere debes. Prima ingrati animi nota superbia est, aufert enim beneficentiæ donum : qui enim sese effert, is, quasi ipse id quod recte factum est confecerit, se effert. Qui autem omnia a se profecta putat, ingratus est adversus eum, qui honorem dedit. Quippiam boni habes? gratias age ei, qui dedit. Audi quid dicat Joseph, quid Daniel. Nam cum Ægypti rex illum e carcere accersivisset, et in conspectu totius exercitus de eo negotio interrogasset, in quo defecerant Ægyptii, qui in hujusmodi rebus maxime pollebant : cum ipse jam sese illis omnibus superiorem ostensurus esset, longeque sapientior esset habendus astrologis, vatibus, præstigiatoribus, magis, philosophis ejus temporis omnibus, puer ipse ex captivitate

[1] Psal. L, 18, 19. — [2] Eccli. X, 9.

et servitute; tunc enim major existit gloria, neque enim idem est hominem jam clarum lucere, atque præter expectationem; quare quod præter spem id evenerit, admirabiliorem ipsum fecit; quid igitur iste? accedens-ne ad Pharaonem ita dixit, profecto novi? nihil minus: sed quid? nemine ipsum arguente, pro sua ipsa magna grati animi virtute, quid ait: « Numquid non per Deum interpretatio horum est[1] ?» Vide; continuo gloriam Deo tribuit, propterea ipse quoque gloriam accepit. Nam et hoc ad gloriam non leve momentum habet; multo enim majus est, ipsi a Deo esse revelatum, quam ipsum per se hoc confecisse, præterquam quod hinc etiam verbis suis fidem conciliabat, idque firmissimum erat familiaritatis cum Deo argumentum. Nihil enim æque bonum est, ac familiarem fieri Deo. « Si enim ex operibus justifi» catus est, habet gloriam, inquit, sed non apud Deum[2]. » Nam et qui criminibus obnoxius gratiam est consecutus, gloriatur in Deo, nimirum in Deo, nimirum, quod ab illo amatur sibique peccata remissa sunt, et ille qui operatur, habet gloriam, sed non apud Deum, ut ille. Nam hoc quidem magnæ infirmitatis nostræ est argumentum; at qui sapientiam a Deo accepit, quanto erit admirabilior? Gloriam Deo tribuit, et vicissim ab illo gloriam accepit. « Glorificantes enim me, inquit, glorifico[3]. » Rursus pronepos hujus, quo quidem nemo fuit sapientior. Scriptum est enim, « Numquid tu sapientior es Daniele[4] ? » Hic igitur Daniel cum omnes qui erant in Babylone sapientes, atque ipsi rursus astrologi, vates, magi, præstigiatores, atque universa philosophia, non modo convicta jam esset, sed etiam e medio sublata; capitali enim a rege in sapientes lata sententia satis indicabat, antea quoque se ab illis deceptum fuisse; accedens ergo ad regem, ipsius petitioni jam satisfacturus, neque ipse se magnifice cir-

[1] Gen. XL, 8. — [2] Rom. IV, 2. — [3] 1 Reg. II, 34. — [4] Ezech. XXVIII, 3.

cumspicit, sed primum omnia Deo refert accepta, et inquit : « Mihi vero non in sapientia quæ sit in me, plus » quam in cunctis hominibus, revelatum est, o rex[1]. » Tunc vero adoravit ipsum rex, ac dixit : Libentur oblationes. Vides humilitatem? vides gratum animum? vides mores a superbia remotos? Audi vero et Apostolorum verba, interdum quidem dicentium : « Quid nos intue » mini, quasi nostra virtute, aut pietate fecerimus hunc ambulare? » Interdum vero : « Et nos mortales sumus, » similes vobis homines[2]. » Quod si illi delatos sibi honores adeo repudiabant, homines, qui per eam humilitatem, quæ secundum Christum est, ipsiusque potentiam majora, quam Christus ipse, opera ediderant; nam, « Qui credit » in me, inquit, majora horum faciet, quæ ego facio[3]; » quomodo nos non miseri, atque infelices sumus, qui ne culices quidem expellere possumus, nedum dæmonas, qui ne uni quidem homini prodesse valemus, nedum universo orbi, et tamen tantos nobis spiritus sumimus, quantos ne ipse quidem diabolus?

III. Nihil æque alienum ab anima christiana est, ac superbia : superbiam dico, non fidentiam, non virilis animi fortitudinem; nam ista quidem convenientia sunt, longe enim ab illa differunt. Quamobrem aliud quidem est humilitas, aliud vero illiberalitas, et assentatio; et molles blanditiæ. Ac si vultis, horum omnium ego vobis exempla afferam. Videntur enim quæ contraria sunt inter se, prope quodam modo esse posita, ut frumento zizania, et rosis spinæ : sed pueri quidem fallantur; qui autem vere sunt viri, spiritualis agriculturæ periti, norunt vera bona a malis distinguere. Age igitur exempla vobis ex ipsismet Scripturis proponamus. Quid tandem est assentatio, et illiberalitas, et mollis blanditia? Siba intempestive Davidi

[1] Dan. II, 0-40. — [2] Act. III, 12, et XIV, 15. — [3] Joan. XIV, 12.

est assentatus, suumque dominum criminatus est, multo autem magis Achitophel Absaloni[1]. At non talis David, sed humilis. Qui enim subdoli sunt, assentatores sunt : quemadmodum cum Magi dicunt : « Vive rex in sæcula[2]. » Ac de Paulo multa hujusmodi inveniemus in Actis, cum Judæis ita disserente, ut non assentetur, sed humiliter agat. Novit enim et libere, ac fidenter agere, ut cum inquit : « Viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut » mores paternos, vinctus ab Jerosolymis traditus sum. » Ut enim intelligas humilitatis fuisse hæc verba, audi quam ipsos objurget in sequentibus ita dicens : « Bene Spiritus sanctus locutus est : Aure audietis, et non intelligetis, » et videntes videbitis, et non perspicietis[3]. » Vides fortitudinem? Sed Joannis etiam Baptistæ fortitudinem considera, qua erga Herodem usus est dicens : « Non licet tibi habere » uxorem Philippi fratris tui[4]. » Hoc fidentiæ est, hoc fortitudinis : at non verba illa Semeï : « Egredere vir sanguinum[5], » quanquam et ille fidenter agebat. At non hoc fortitudo est, sed audacia, et contumelia, et linguæ intemperantia. Jezabel etiam convicium fecit Jehu, dicens : « Qui inter- » fecit dominum suum[6], » sed hoc audacia erat, non fidentia. Convicium et Elias fecit, sed id fidentia ac fortitudo erat, « Non ego turbo populum, sed tu, et domus patris » tui. » Rursus erga universum populum fidenter agebat Elias dicens : « Usquequo claudicatis utrisque vestris po- » plitibus[7]? » Hoc igitur modo tangere fidentia erat, et fortitudo : idque Prophetæ faciebant; illud autem audacia erat. Vis præterea humilitatis, ac libertatis audire verba? Audi Paulum dicentem, « Mihi autem pro minimo est, ut » a vobis judicer, aut ab humano die : sed neque me ipsum » judico : nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc

[1] 2 Reg. xvi. — [2] Dan. ii. — [3] Act. xxviii, 17. — [4] Marc. vi, 18. — [5] 2 Reg. xvi. — [6] 4 Reg. ix. — [7] 3 Reg. xviii.

» justificatus sum[1]. » Hujusmodi spiritus Christianum decent : ac rursus : « Audet aliquis vestrum, habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, et non » apud sanctos[2] ? » Vis amentium Judæorum assentationem cognoscere ? Audi ipsos dicentes : « Nos non habemus regem, nisi Cæsarem[3]. » Vis cognoscere humilitatem ? Audi rursus Paulum dicentem, « Non enim nosmetipsos » prædicamus ; sed Jesum Christum Dominum, nos autem » servos vestros per Jesum[4]. » Vis et assentationem, et audaciam videre ? considera audaciam quidem Nabal, assentationem vero Ziphæorum[5] : quomodo ille quidem maledicta jaciebat : isti vero, quantum ad ipsorum voluntatem, et consilium pertinet, Davidem prodiderunt. Vis non assentationem, sed philosophiam cognoscere ? considera Davidem intercepto Saüli parcentem. Vis assentationem cognoscere ? considera eos, qui Memphibostem interfecerunt (12) : quos ideo etiam David e medio sustulit : Omnino autem, ut summatim describamus, audacia quidem est, si quis irascatur, et convitium faciat nullam ob justam gravemque causam, sed aut se ipsum ulciscens, aut alio quovis modo injuste effervescens : fidentia autem et fortitudo ; cum quis adversus pericula et mortem audet, amicitias et inimicitias despicit pro iis rebus quæ Deo probantur. Rursus assentatio quidem et illiberalitas est, cuivis inservire non ob eas res quæ opus sunt, sed aliquid, quod ad hanc vitam faciat captantem : humilitas vero ; si quis ob causas quæ Deo probantur, id faciat ; ideoque a gradu dignitatis suæ descendat, ut magnum quippiam, atque admirabile opus perficiat. Si hæc sciamus, ac præterea factis exprimamus ; beati erimus. Non enim satis est scire, « Non » enim auditores legis, inquit, sed factores legis justifica-

[1] 1 Cor. IV, 3. — [2] Id. VI, 1. — [3] Joan. XIX, 15. — [4] 2 Cor. IV, 5. — [5] 1 Reg. XXV, 23.

buntur[1]. » Quinetiam cognitio ipsa condemnat : si factis, virtutisque officiis caruerit. Itaque ut condemnationem vitemus, actiones ipsas obeamus, ut promissa consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria sit, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT II.

Hoc enim sentiatur in vobis : quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus, ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis[2].

I. Dominus noster Jesus Christus Discipulos suos ad magna cohortans, se ipsum, et Patrem, et Prophetas pro exemplo proposuit : veluti cum dicit, Ita enim se gesserunt adversus Prophetas, qui fuerunt ante vos. Et rursus : « Si me » persecuti sunt, et vos persequentur : et, discite a me » quia sum mitis. » Et rursus : « Estote misericordes, sicut » et Pater vester, qui in cœlis est[3]. » Id beatus etiam Paulus facit : adhortans enim eos ad humilitatem, Christum in medium adducebat; neque hic duntaxat, sed etiam quando disserit de amore erga pauperes, modo quodam ita loquitur. « Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu

[1] Rom. II, 13. — [2] Philip. II, 5-8. — [3] Matth. V, 12, et XI, 20; Joan. XV, 10; Luc. VI, 36.

» Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset » dives[1]. » Nihil enim excelsum, ac philosophum animum æque ad bona opera obeunda excitat : ac si intelligat, hac re Deo se similem fieri. Quid enim æque, atque hoc, ad cohortationem valeat? nihil. Quod sane et Paulus sciens, istos ad humilitatem exhortans, primum quidem obsecravit, et supplicavit : deinde cohortantis more dixit, « Quia » statis in uno spiritu; dixit, Quod illis est argumentum » perditionis, vobis autem salutis[2]. » Nunc vero tandem et hoc ffert. « Hoc enim sentiatur in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus » est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, » formam servi accipiens : » Attendite, obsecro, atque exsurgite. Etenim quemadmodum gladius quidam utrinque acutus, quocumque inciderit, etiamsi in sexcentas phalangas, facile ipsas perrumpit, ac delet; eo quod undique acuta est, nihilque illius aciem ferre potest; ita plane et spiritus verba. Nam his ipsis verbis, et Arii Alexandrini sectatores, et Pauli Samosateni, et Marcelli Galatæ, et Sabelii Libyci, et Marcionis Pontici, et Valentini, et Manetis, et Laodicencis Apollinarii, et Photini, et Sophronii, omnesque omnino hæreses prostravit. Ut itaque ad hujusmodi spectaculum invitati, ut una plaga tot phalangum ruinam visuri, excitamini, ne spectaculi jucunditas vos prætervolet. Nam si in curruum atque equorum certaminibus nihil æque spectatu jucundum est, ac cum quis totos currus una cum aurigis impulsu ipso prostraverit, multisque quadrigis resupinatis, una cum insistentibus aurigis, solus ad metam, calcemque agonis pervenerit : magnusque undique plausus, et clamor ad cœlum ascenderit : ille vero ex lætitia et plausibus quasi volucris factus totum stadium equis confecerit : quanto major hinc existet

[1] 2 Cor. VIII, 9. — [2] Philip. I, 27.

voluptas; cum omnium hæresum cuneos, et diabolica machinamenta una cum aurigis ipsis, Dei gratia, omnia simul confertim prostraverimus? Ac si libet, primum hæreses ipsas ex ordine collocemus. Vultis igitur impietatis. an temporum ordinem? sed temporum sane sequamur: etenim quænam impietate prior, vel posterior sit, difficile est judicatu. Primus igitur prodeat Sabellius Lybicus. Quid iste, inquit? Patrem, Filium, et Spiritum sanctum nuda esse nomina uni personæ imposita. Marcion autem Ponticus negat Deum, qui omnia condidit, esse bonum, ac Patrem Christi boni: sed alium quemdam esse fingit, qui justus sit, Filiumque pro nobis sumpsisse carnem negat. Marcellus, et Photinus, et Sophronius Verbum ipsum inquiunt energiam, et efficaciam operationis esse: atque hanc energiam inhabitare in illo, qui ex semine David, minime vero substantiam hypostaticam. Arius Filium quidem fatetur: sed tantum nomine. Creaturam enim esse inquit, et Patre longe minorem. Cæteri vero negant habere animam. Vides stantes currus? considera igitur et illorum ruinas; quomodo omnes simul propellens sternit, omnes, inquam, una plaga atque impetu. Quomodo igitur sternit? « Hoc enim sentiatur in vobis, inquit, quod et » in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam » arbitratus est esse se æqualem Deo. » Hinc et Paulus Samosatenus corruit, et Marcellus, et Sabellius. Inquit enim, « Qui cum in forma Dei esset: » si in forma, quomodo ais tu, o sceleste, a Maria initium habuisse, atque antea non fuisse? quomodo vero tu rursus dicis energiam fuisse? Inquit enim, « In forma Dei, et formam servi accepit: » forma servi, dic mihi, est-ne energia servi, an natura servi? omnino natura servi? respondebis. Ergo et forma Dei, natura Dei est, non igitur energia. En et Marcellus Galata, et Sophronius et Photinus corruerunt.

II. En quoque Sabellius. « Cum in forma Dei esset, non » rapinam, inquit, arbitratus est esse se æqualem Deo. » Æquale vero non in una dicitur persona. Æquale enim alicui est æquale. Vides duarum personarum hypostasim, non autem nuda nomina, quibus nullæ res subjectæ sint. Audisti existentiam Unigeniti ante sæcula. Verum hæc quidem adversus illos. Sed quid jam adversus Arium dicemus, qui alterius essentiæ filium facit? Dic mihi, quid hoc est, formam servi accepit? homo factus est, inquit. Ergo et in forma Dei existens Deus erat: nam et hic, et illic nomen formæ ponitur. Si hoc verum, certe et illud: forma servi, est natura homo: Ergo forma etiam Dei, natura est Deus. Neque hoc solum; sed etiam perinde ac Joannes, de ipsius æqualitate testimonium dat; ostenditque nihilo ipsum patre minorem esse: « Non rapinam, inquit, arbi- » tratus est esse se æqualem Deo. » Sed quænam est arguta illorum oratio? At enim contrarium potius istis verbis ostenditur, inquiunt. Dixit enim, cum in forma Dei esset, non hoc rapuisse, ut esset æqualis Deo. Atqui si Deus erat; quomodo poterat rapere? et quomodo hoc non inconsiderate dictum fuerit? Quis enim unquam dixerit illum, cum homo esset, non hoc rapuisse, ut esset homo? Quî enim fieri potest, ut quispiam rapiat id, quod est? Non ita, inquiunt, sed sic intelligas, Filium, cum Deus minor esset, non hoc rapuisse, ut æqualis esset Deo magno, et majori. Ergo parvus et magnus Deus est? atque ita in Ecclesiam græcam dogmata inducitis. Nam apud Græcos quidem est magnus Deus, et parvus: quod an etiam apud vos, nescio. Nam in Scripturis quidem nullibi invenies: sed magnum quidem ubique, parvum vero nusquam. Etenim si parvus; quomodo etiam Deus? si non est parvus homo, et magnus, sed una natura: et si quid non sit illius naturæ, homo non est: quomodo fuerit parvus et magnus

Deus ; qui illius naturæ non sit ? Qui parvus est, Deus non est : ubique enim in Scriptura magnus dicitur : « Magnus » Dominus, inquit David, et laudabilis nimis. » Ecce etiam de Filio. Ubique enim eum vocat dominum. Et iterum : « Magnus es tu, et faciens mirabilia, tu es Deus solus : » et rursus, « Magnus Dominus noster, et magna virtus » ejus, et magnificentiæ ejus non est terminus [1]. » Sed hæc de Patre, inquiunt : Filius vero parvus est. Sed tu es, qui hoc dicis. Scriptura vero contra, quod de Patre, id etiam de Filio dicit. Audi enim Paulum dicentem : « Expectan- » tes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei [2]. » Numquid autem de Patre adventum dixit ? Verum ut magis adhuc vos argueret, adventum addidit magni Dei. Num igitur de Patre id dictum est ? Non enim id admittit additio illa : « Et adventum magni Dei, et Salvatoris nostri » Jesu Christi. » En igitur et Filius magnus est. Quomodo igitur dicis parvum, et magnum ? Audi etiam Prophetam, qui ipsum vocat magni consilii Angelum. Qui est magni consilii Angelus, annon magnus est ? qui est Deus fortis, annon est magnus, sed parvus ? Quid igitur impudentes isti, et nefarii verba ista usurpant, quod esset parvus Deus ? Sæpe illorum verba affero, ut magis ab illis refugiatis. Cum parvus, inquiunt, esset Deus, non hoc rapuit, ut eumdem gradum cum magno obtineret. Quid enim, dic mihi ; verum-ne putetis hæc nostra esse verba, si de illorum sententia parvus erat, et paterna potentia longe inferior ; quomodo hoc unquam rapere potuisset, ut Deo æqualis esset ? Natura enim minor non hoc rapere queat, ut evadat in magnam : quemadmodum homo nunquam hoc rapere queat, ut Angelo æqualis sit secundum naturam ; neque equus hoc rapere queat, etiamsi velit, ut homini æqualis sit secundum naturam. Sed hoc omisso,

[1] Psal. XLVII, 1, et XXXV, 5 ; Id. CXLIV. — [2] Tit. II, 13.

illud etiam dicam. Quid hoc exemplo molitur Paulus? omnino, respondebis, ut Philippenses ad humilitatem adducat. Cur igitur, dic mihi, hoc in medium protulit? Nemo enim, qui ad humilitatem cohortari velit, ita loquitur. Esto humilis, ac minus magnifice de te sentias, quam de æqualibus tuis: nam et ille cum servus esset, non insurrexit adversus dominum; illum igitur imitare. Atqui hoc non humilitatis est, sed arrogantiæ. Discite quid sit humilitas vos, qui tumorem habetis diabolicum. Quid igitur humilitas est? humilia sentire: humilia autem sentit, non qui ex necessitate est humilis, sed qui se ipsum humiliat. Planius id exponam, vos autem attendite. Qui cum sublimia sentire posset, humiliter tamen sentit, hic animo humilis est. Quicumque vero idcirco humiliter sentit, quoniam magnifice non potest, is profecto humilis non est. Imperator, exempli causa, si legato se subjiciat, humilis animo est, quoniam de sublimi illo gradu descendit: quod si idem legatus faciat, non ideo humilis est; nam non se ipse de sublimiori gradu demisit. Omnino humili isti sensui locus non est, ubi potestas non adest. Nam si quis etiam invitus necessario humiliatur, jam hoc rectum factum non interni ipsius sensus, ac voluntatis est, sed necessitatis. ταπεινοφροσύνη autem sive humilitas, inde dicitur, quod sit interni sensus humiliatio, ac demissio.

III. Dic mihi, si quis cui potestas desit rapiendi aliena, sese intra suarum rerum possessionem contineat, hunc justitiæ nomine laudabimus? minime: quid ita? quoniam necessitas, ne laudari voluntas queat, impedimento est. Dic mihi: si quis, cum tyrannide, ac regno potiri nequeat, privatus manserit, hunc-ne tanquam otii studiosum laudabimus? minime. Ergo neque hoc etiam loco. Laus enim, o hominum indoctissimi! non in eo versatur, quod ab istis rebus abstineatur, sed in bonis officiis obeun-

dis. Nam illud quidem vituperationis expers est, sed non eo pervenit, ut laudem assequatur; hoc autem encomiis dignum est. Vide ergo Christum hoc modo laudantem, cum dicit : « Venite benedicti Patris mei, possidete para- » tum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, » et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bi- » bere [1]. » Non dixit, Quoniam alieni appetentes non fuistis, neque quoniam non rapuistis; levia enim hæc; sed, Quoniam esurientem me vidistis, et aluistis. Ac sane quis unquam hoc modo vel amicos, vel inimicos laudavit? neque ipsum Paulum; quid dico Paulum? ne vulgarem quidem hominem quisquam ita laudavit, ut tu Christum laudas, quod sibi non convenientem principatum non usurpaverit. Talia enim admirari nihil aliud est, quam magnæ improbitatis testimonium dare. Quomodo? quoniam improbis hominibus id laudi solet dari, quale illud est, « Qui fu- » rabatur, jam non furetur [2]. » Secus autem in bonis viris. Non enim qui principatum ad se minime pertinentem non rapuit, is laudandus est. Quanta hæc dementia esset? Alioquin autem; sed attendite obsecro, longa enim hæc oratio. Quis hoc modo quempiam ad humilitatem hortetur? Exempla enim longe majora atque illustriora sint oportet, quam res proposita, ad quam cohortamur : nemo enim sit, qui ex alienis cohortetur. Exempli causa, Christus homines cohortatus est, ut benigne facerent inimicis, magnum exemplum attulit, nimirum Patris : « Qui solem » oriri facit super malos, et bonos, et pluit super justos et » injustos [3]. » Cohortatus est ad lenitatem, ac malorum tolerantiam, se ipsum ad exemplum proposuit : « Discite a » me quia mitis sum, et humilis corde [4] : » ac rursus, « Si » ego Dominus et magister hæc facio, quanto magis vos [5] ?»

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Ephes. iv. — [3] Matth. v, 45. — [4] Id. xi, 29. — [5] Joan. xiii, 14.

Vides quam non sint inferiora ipsa exempla? non enim adeo inferiora esse oportet. Nam et nos ipsi id observamus. At in re nostra exemplum ipsum ne prope quidem accedit. Quomodo? quoniam si servus est, minor etiam est, et majori subjectus. Hæc autem non est humilitas. Contra enim potius faciendum erat, ut major quispiam minori obtemperans proferretur. Verum quoniam id in Deo non inveniebat, majorem, inquam, et minorem; æqualitatem igitur statuit. Quod si minor fuisset Filius, non aptum erat exemplum, unde Paulus ad humilitatem cohortaretur. Quare? quoniam non hoc humilitas est, non impetum facere adversus majorem, non rapere principatum, obedire usque ad mortem. Alioquin et illud considera, quid allato exemplo subjungat; « Humilitate superiores sibi invicem arbitrantes : » arbitrantes, inquit : nam quando et secundum substantiam unum estis, et secundum honorem a Deo acceptum; requum est, ut ipsa tantum existimatio locum ibi habere ossit. At in majoribus et minoribus, non ita dixit; arbitrantes : sed, Honorate eos, qui vobis præstantiores sunt, quemadmodum et alibi inquit : « Obedite præpositis ves- » tris, et subjacete eis [1]. » Illic enim ipsa rei natura postulat objectionem : hic vero ex nostro judicio proficiscatur oportet. « Humilitate, inquit, superiores sibi invicem ar- » bitrantes : » quemadmodum et Christus fecit. Et hæretica quidem hoc modo eversa sunt; deinceps vero nostra afferendum sunt, si antea ad summam quamdam ea, quæ adversus illum faciunt, redegerimus. Cum enim Paulus ad animi humilitatem invitaret; non eum, qui minor sit, ac majori obediat, protulisset. Nam si servis, ut dominis obedirent, suasisset recte id quidem. Sed si, ut liberi liberis; quid ad hanc rem facit servi erga dominum subjectio? quid minoris ad majorem? non enim dixit, minores majori-

[1] Hebr. xiii, 17.

bus obediant, sed qui æqualem dignitatem obtinetis, vicissim vobis obedite. « Superiores, inquit, sibi invicem » arbitrantes. » Ecquid vero causæ fuit cur muliebrem obedientiam non adduxerit, neque ita dixerit: Quemadmodum mulier viro obedit, ita et vos obedite? quod si illud, in quo inerat æqualitas, et libertas, non attulit; quoniam nonnulla tamen in eo inerat subjectio; quanto minus servilem obtemperationem protulisset. Verum et illud initio dixi, neminem ideo solere laudari, ac ne commemorari quidem, quod crimina non admittat: neque enim si quis aliquem temperantiæ nomine laudare velit, ita dicet; illum non esse mœchatum: sed hoc afferet, a propria etiam uxore se continuisse. Nam abstinere tantum a pravis actionibus nunquam in laude ponimus, id enim ridiculum esset. Illud addidi, veram esse servi formam, nihilque minus habere; quare et formam Dei perfectam esse; nihilque minus habere. Cur non dixit, in forma Dei factus, sed, « Qui » cum in forma Dei esset? » Idem est ac si diceret: « Ille » sum qui sum [1]. » Forma, quatenus forma est, eamdem adesse naturam demonstrat: nec fieri potest ut quod alterius essentiæ est, eamdem formam habeat; ut nemo hominum est, qui Angeli formam habeat; nec brutum animal hominis habet formam. Quomodo igitur filius?

IV. Deinde in nobis quidem, quoniam ex pluribus naturis compositi sumus, forma ad ipsum corpus pertinet: at in eo, quod omnino simplex, nulloque modo cognentatum est, ad ipsam sine dubio essentiam. Quod ex eo, quod sine articulo dictum est ἐν μορφῇ θεοῦ, constat non indicari Patrem; multis aliis ergo locis ostendatur tibi sine articulo dictum esse (13). Et quid dico multis? iis locis? in hoc ipso statim loco, « Non rapinam arbitratus est esse » se æqualem Deo θεῷ: » non enim dixit, τῷ θεῷ: cum ta-

[1] Exod. III.

men de Patre loqueretur. Vellem nostra etiam adjungere; sed vereor ne mentes vestras obruamus. Interea vero quæ dicta sunt ad illos evertendos, memoria tenete. Interea spinas evellamus; tunc vero cum evulsæ fuerint spinæ, ac paululum requietis concessum terræ : bonam sementem jaciemus, ut omni, quod inde contraxit, vitio deposito, magna cum virtute suscipiat divina semina. Gratias agamus pro iis quæ dicta sunt Deo : postulemus ab ipso det nobis ea custodire, ac retinere, ut et nobis et vobis gaudium obtingat; hæretici vero pudore suffundantur. Illum obsecremus, ut ad ea etiam, quæ sequuntur, os nobis aperiat, ut nostra etiam pari diligentia statuamus. Ab eo precemur, ut vitam quoque ipsa fide dignam nobis præbeat, quo ad ipsius gloriam vivamus, ne ipsius nomen nostra causa blasphemiis appetatur. « Væ vobis enim, inquit, prop- » ter quos nomen Dei blasphematur[1]. » Etenim si nos filium habentes, quanquam quid filio nobiscum conjunctius? si filium, inquam, habentes, illius causa blasphemiis appetiti, ipsum repudiamus, aversamur, nec nostrum dici volumus; quanto magis Deus servos, quos ingratos viderit, et a quibus se blasphemiis et contumeliis affici cognoverit, aversabitur, atque odio prosequetur? Quem vero Deus oderit, atque aversatus fuerit, quis suscipiet, ac complectetur? nemo præter diabolum ac dæmones. Quem vero dæmones ceperint, quam salutis spem habebit? quod vitæ solatium? Quandiu in manu Dei sumus, nemo rapere nos potest : robusta enim est : cum primum vero de manu illa decidemus, atque auxilium illud amiserimus, periimus, omnibus expositi ad rapinam sumus, omnibus ad conculcandum, tanquam murus inclinatus, et sepes concidens. Etenim cum murus est imbecillis, facile cuivis patet ad irrumpendum. Neque enim quod dicturus sum, ad solam Jerusalem

[1] Isaï. LII, 9; Rom. II, 24.

putetis pertinere, sed etiam ad singulos quoque homines. Quid vero de Jerusalem dictum est? « Cantabo dilecto » canticum dilecti mei, vineæ meæ. Vinea facta est dilecto » in cornu, in loco pingui. Et sepivi eam, ac vallo circum- » dedi, et plantavi vitem Sorech, et ædificavi turrim in me- » dio ejus, et torcular extruxi in ea, et expectavi ut faceret » uvam, et fecit spinas. Nunc igitur viri Juda et habitatores » Jerusalem, judicate inter me, et vineam meam. Quid est, » quod ultra debui facere vineæ meæ, et non feci ei? Quo- » niam expectavi, ut faceret uvam; fecit autem spinas: » nunc ergo ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ. » Auferam sepem ejus et erit in direptionem; et diruam » maceriam ejus, et erit in conculcationem. Et derelin- » quam vineam meam: et non putabitur, et non fodietur, » ascendent in eam perinde atque in terram incultam, » spinæ, et nubibus mandabo, ne pluant super eam im- » brem. Vinea enim Domini exercituum domus Israël est, » et vir Juda germen dilectum. Expectavi ut faceret judi- » cium; fecit autem iniquitatem; et non justitiam, sed » clamorem[1]. » Id etiam de qualibet anima dicitur. Nam cum omnia, quæ oportuerat, impleverit benignus Deus; illa vero pro uva, spinas fecerit; sepem auferet, et murum diruet; ac patebimus direptioni. Audi vero et quanto cum fletu alius Propheta hæc dicat. « Ut quid destruxisti mace- » riam ejus; et vindemiant eam omnes, qui prætergrediun- » tur viam? Exterminavit eam aper de sylva, et singularis » ferus depassus est eam[2]? » Ibi quidem de Medo ac de Babylonio loquitur; hic vero nihil est, quod de illo dicatur; sed aper et singularis, ipse diabolus est, totaque illius manus. Singularem vero illum appellavit; ut ipsius ferociam atque impuritatem ob oculos poneret. Nam Scriptura, cum illius rapacitatem demonstrare vult, ita inquit: « Tanquam

[1] Isaï. v, 1-7.— [2] Psal. LXXIX, 13.

» leo rugiens circuit, quærens quem devoret[1]; » cum virus illud perniciosum ac letale significat, serpentem vocat, et scorpionem. « Calcate, inquit, super serpentes, et scor- » piones, et super omnem virtutem inimici[2] ? » Cum simul venenum indicat et robur, draconem nominat; quemadmodum eo loco, « Draco iste, quem formasti ad illudendum » ei[3]. » Et draconem et serpentem tortuosum, et aspidem ubique ipsum vocat: tortuosa enim ac varia bestia, quæ magnis pollet viribus, omnia movet, omnia turbat, omnia sursum ac deorsum agit. Verum ne timeatis, ne animum despondeatis : tantum vigilate, et erit ut passerculus. « Calcate enim, inquit, supra serpentes et scorpiones[4]. » Illum, si voluerimus, ejus ope nostris pedibus conculcabimus.

V. Vide igitur, quam ridiculum, vel potius, quam miserum sit eum, qui nobis datus est ad calcandum, intueri stantem supra caput nostrum. Quomodo vero hoc fit? a nobis; si nos velimus, magnus est; si nos velimus, parvus fit. Si nostri ipsorum curam geramus, stemusque una cum rege nostro, contrahit se, ac nihilo plus parvo infante in pugna adversus nos potest; sin a rege desciverimus, valde turget, fremit, dentes acuit: quippe qui nos magno illo auxilio destitutos nactus fuerit: non enim aggreditur, nisi permiserit Deus. Nam si in porcorum gregem invadere ausus non est, Deo non permittente; multo minus in animas hominum : permittit autem Deus vel erudiens, vel pœnam exigens, vel clariores faciens. Vides illum non aggredi Job, neque audere accedere, sed metuere, atque tremere? Et quid dico de Job? Nam in Judam invadens non ante totum apprehendere atque in ipsum ingredi ausus est; quam illum Christus a sacro choro secrevisset. Extrinsecus quidem tunc tentabat, sed intus irrumpere

[1] 1 Petr. v, 8. — [2] Luc. x, 19. — [3] Psal. CIII, 28. — [4] Luc. x, 19.

non audebat. Postquam vero a sacro illo grege abscissum vidit; quovis lupo vehementius impetum fecit; neque ante destitit, quam illum duplici morte mactaret. Hæc ad nostram eruditionem sunt scripta. Nam quid lucri sit novisse Christum, ab uno ex duodecim esse proditum, ecquid emolumenti, ecqua utilitas? magna, respondebo. Etenim cum didicerimus, qua ille causa impulsus hoc exitiale consilium ceperit; cavebimus ipsi, ne ab eadem nos quoque auferamur. Unde igitur ille huc se contulit? ex avaritia: fur erat; et hoc morbo ita ebrius fuit, ut triginta argenteis Dominum prodiderit. Quid hac insania deterius? nihil par ei, quem tradidit: nihil tanti; cui gentes si conferantur, quasi nihilum reputatæ sunt ei: hunc triginta argenteis prodidit. Gravis enim est avaritiæ tyrannis; quæque animam de suo statu deturbare queat. Non perinde quis ex ebrietate demens redditur, atque ex avaritia. Non æque ex insania, ac stupore, atque ex argenti cupiditate. Ecquid enim aliud causæ fuit, dic mihi, ut proderes? obscurum atque ignotum te vocavit, unumque ex duodecim fecit: doctrinam impartivit, innumerabilia bona promisit, ut miracula ederes effecit: mensæ, itinerum, colloquii, contubernii, rerum omnium æque ac cæteri particeps eras. Hæccine satis non fuerunt quæ te cohiberent? quam igitur ob causam prodidisti? quid habeas, quod queraris sceleste? vel potius quonam beneficio affectus non fueras? noverat mentem tuam; non destitit quæ sua erant præstare. Sæpe dixit, « Unus ex vobis tradet me[1]: » sæpe notavit, ac tibi tamen pepercit; et cum talem te esse sciret, ex choro non ejecit: adhuc ferebat, adhuc ut legitimum atque unum ex duodecim, ita honorabat, ita diligebat. Denique, o scelus! linteo etiam sumpto, puris illis manibus impuros pedes tuos lavit; neque id etiam te cohibuit: furabaris ea, quæ

[1] Matth. XXVI, 21.

pauperum erant; atque istud etiam, ne ad majus aliquod malum progredereris, ferebat : sed nihil animum tuum mutavit. Nam etiamsi fera esses, etiamsi lapis, nonne beneficiis in te collatis, nonne miraculis, nonne doctrina illa flecti te oportebat? Verum usque adeo efferatum adhuc vocabat : et mirandis operibus alliciebat, quamvis lapides ipsos vacuitate sensus exuperares : sed nihil horum fuit, quod te meliorem redderet. Forsitan miramini tantam proditoris amentiam. Metum igitur vobis incutiat illius vulnus. Argenti cupiditas, pecuniarum amor talem reddidit. Evelle hunc affectum; tales enim morbos parit, impios facit : atque eo nos adducit, ut etiamsi sexcentis beneficiis afficiamur, Deum ignoremus. Evelle, obsecro : non est levis morbus, sexcentas acerbissimas mortes afferre novit. Vidimus Judæ morbum : metuamus ne ipsi quoque in eadem incidamus : ideo scripta sunt, ne iisdem nos quoque malis afficiamur : propterea ab omnibus Evangelistis id narratum est, ut nos temperantiam docerent. Procul fuge : non hoc solum avaritia est, multas pecunias cupere, sed etiam pecunias omnino cupere. Gravis avaritia est plus poscere, quam opus sit. Num talenta auri fuerunt, quæ proditorem in hanc mentem impellerent? triginta solum argentei. Triginta argenteis ipsum prodidit Dominum. An memoria tenetis quod antea dicebam, immoderatam habendi cupiditatem non in eo solum se ostendere, quod magna accipiantur; sed magis etiam quod parva? En quantum scelus iste commisit pauculo auro adductus, vel potius non auro, sed argenteis. Nefas, nefas plane est hominem avarum unquam intueri faciem Christi : hoc est unum ex iis, quæ fieri minime possunt. Radix malorum est. Quod si qui vel uni malo obnoxius est, gloriam illam amittit, qui radicem ipsam secum affert ubi collocabitur? Non potest pecuniarum servus, germanus esse Christi servus.

Christus ipse pronuntiavit rem esse hujusmodi, quæ constare nullo pacto queat. « Non potestis, inquit, Deo servire, » et Mammonæ. » Et, « Nemo potest duobus dominis ser- » vire[1]. » Contraria enim præcipiunt; Christus inquit : Parce pauperibus; Mammona inquit : Exue illos etiam iis, quæ habent. Christus dicit : Effunde quæcumque habes : Mammona dicit : Ea etiam cape, quæ illi habent.

VI. Vides pugnam, vides bellum? Vultis-ne ostendamus quomodo utrique nemo obtemperare potest ; sed alterum contemnat oportet? An res ita clara est, ut non egeat oratione? Quomodo? Annon hoc reipsa cernimus, Christum quidem contemni, Mammonam vero coli? Sentitis quam vel ipsa verba aspera sint? Quod si verba, quanto magis res ipsæ? Verum in rebus ac factis non æque apparet ipsa asperitas, quoniam nos morbus occupat. Nam nunc quidem, etiamsi hoc morbo non omnino pura sit anima, tamen dum in hoc ipso statu manet, potest recte judicare. At cum febri correpta est, et in ipsa rei voluptate versatur, facultatem judicandi minime puram habet, non incorruptum tribunal. Christus dicit : « Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non est meus discipulus[2]. » Mammona inquit : Eripe esurienti panem. Christus dicit : Vesti nudum; hic vero : Nudum etiam exue. Christus dicit : Domesticos seminis tui ne despexeris; Mammona inquit : Domesticorum seminis tui ne miserearis; etiamsi matrem videris, etiamsi patrem, sperne. Et quid dico patrem et matrem? tuam quoque ipsius, inquit, animam perde : attamen auditur. Hei mihi! ei qui adeo sæva, et immitia, et fera mandata imponit, dicto audientes potius sumus, quam illi, cujus levia nobisque salutaria jussa sunt? Hinc gehenna, hinc ignis, hinc fluvius ignis, hinc vermis finem nesciens. Scio multos esse, qui nos hæc dicentes

[1] Matth. VI, 24. — [2] Luc. XIV, 33.

non jucunde audiant. Nam neque mihi sunt jucunda dictu ; quid enim his dicendis consequor ? Vellem vobis perpetuo ea, quæ regni propria sunt, narrare, requiem illam, aquam plene reficientem, viridia, ac læta pascua. Inquit enim, « Super aquam refectionis educavit me, et in loco pascuæ » ibi me collocavit[1].» Vellem de loco illo dicere; unde dolor, ægritudo, luctus abest. Vellem narrare voluptatem quæ ex Christi consortio capitur, quanquam omnem orationem, omnem cogitationem superat. Verumtamen pro viribus in isto argumento versari vellem; sed quid agam ? non licet ad eum, qui febri laborans male habet, de regno verba facere. Etenim dum ita habet, de sanitate disserendum est; dum pœnæ est obnoxius, non ei recte de honore disseritur. Nunc enim hoc unum quæritur, a pœna, et supplicio liberari : nisi hoc consequamur, quomodo illud consequemur ? Propterea de his assidue loquor; ut ad illa citius veniamus. Nam et Deus ipse ideo gehennam minatus est, ut nemo in gehennam decidat, ut omnes regnum assequamur. Et nos idcirco gehennæ perpetuo mentionem facimus, ut ad regnum vos incitemus; ut mentes vestras timore mollientes, ad ea, quæ regno digna sunt, facienda apparemus. Ne igitur ægre feratis verborum gravitatem. Horum enim verborum gravitas leves reddit animas nostras a peccatorum pondere. Nam et ferrum grave est, et malleus gravis ; attamen faciunt vasa aurea et argentea ; et quæ distorta sunt dirigunt ; quod nisi gravia essent, distortam materiam dirigere neutiquam possent. Ita etiam gravis sermo noster componere animam potest. Verborum igitur gravitatem plagasque ab illis factas ne fugiamus. Non enim ideo infertur plaga ut animam frangat, ac laceret; sed ut corrigat. Scimus enim per Dei gratiam quis sit verberandi modus; et quam alte infligamus plagam ; ut

[1] Psal. XXII, 1.

ne comminuatur vas; sed ut poliatur, ut restauretur, ut aptum reddatur quo utatur dominus; ut ex sanitate splendidum offeratur, beneque sculptum in illa die, in qua erit flumen ignis; ut ne offeratur pyræ illi, quæ ibi futura est. Nam nisi dum hic estis, vos inflammaverimus, illic omnino inflammemini necesse est, nec fieri aliter potest. « Dies enim Domini in igne revelatur. » Satius est ut ad breve tempus nostris sermonibus uramini, quam perpetuo flamma illa. Id enim futurum omnino esse perspicuum est : ac sæpe vobis rationes attuli, quibus contradici non potest : ac solas quidem Scripturas plenam vobis fidem facere oportebat : sed quoniam nonnulli proclives ad contentionem sunt, multa etiam ratiocinationibus movimus. Nihil vero impedit quominus et nunc easdem afferamus. Quænam vero illæ erant? Justus est Deus, omnes fatemur, et Græci, et Judæi, et hæretici, et Christiani. At hinc multi, qui peccarunt, abierunt impune : multi qui cum virtute vixerant tum demum abierunt, cum sexcentas subiissent calamitates. Ergo si justus Deus : ubinam his quidem præmia, illis vero supplicia tribuet, si non est gehenna, si non est resurrectio? Hanc igitur rationem et illis, et vobis ipsis semper canite, nec sinet vos de resurrectione non credere. Qui vero de resurrectione non dubitat, is sedulo atque attente vitam suam curabit, ut sempiterna bona consequatur. Quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. III, 13.

HOMILIA VII.

CAPUT II.

Hoc enim sentiatur in vobis, quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo : humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloriam Dei Patris[1].

I. Exposita a nobis illa sunt quæ ad hæreticos pertinebant. Jamvero opportunum est nostra etiam afferre. Illi ita dicunt verba ista, « Non rapinam arbitratus est, » idem valere, ac si dixisset : Rapuit. Nos vero ostendimus ineptum id, atque absurdum esse. Neminem enim esse, qui aut ex hujusmodi loco ad animi humilitatem cohortetur, aut Deum hac ratione celebret, imo nec hominem. Quid igitur est, o dilecti? Attendite ea, quæ nunc dicuntur. Quoniam plurimi homines arbitrantur, si humiliter se gesserint, fore ut propriam amittant dignitatem, et minoris habeantur, atque ad humiliorem locum descendant; hunc metum adimens Apostolus, ostendens non ita nobis sen-

[1] Philip. II, 5-11.

tiendum esse, de ipso Deo dicit : Deum illum unigenitum, qui in forma Dei est, qui nihil minus Patre habet, qui ei æqualis est, non rapinam esse arbitratum esse æqualem Deo. Quid vero istud sit percipe. Quod quisque rapuit, et præter æquum accepit, id deponere nequaquam audet, veritus ne amittatur, atque elabatur, sed perpetuo apud se retinet : at qui naturalem quampiam dignitatem habet, is non metuit ab illa etiam dignitate descendere, scit enim se nihil hujusmodi passurum esse. Afferam exemplum : Absalom rapuerat tyrannidem, illamque deponere non audebat. Sed aliud etiam exemplum proponemus. Quod si exempla rem totam repræsentare nequeunt, ne moleste feratis. Exempla enim sunt hujusmodi, majorem partem menti cogitandam relinquunt. In regem quispiam invasit, regnumque eripuit. Hic deponere, aut occultare auctoritatem suam minime audet. Nam si semel occultaverit, statim illa amittitur : quod exemplum aliis etiam ex rebus peti potest, verbi gratia, si quis aliquid rapuit, id perpetuo retinet. Nam cum primum illud deposuerit, amittet : omninoque quod quisque ex rapina habet, timet deponere, atque a se movere, et non perpetuo illud retinere, quod occupavit. Abest vero hic timor ab iis, qui minime ex rapina habent ; ut cum homo dignitatem istam habet ut rationis compos sit. Sed non invenio satis aptum exemplum. Non enim est apud nos principatus naturalis. Bonorum quippe nullum nobis naturale est, quandoquidem omnia simul cum natura Dei conjuncta, illiusque propria sunt. Quid igitur dicimus ? Dei Filium veritum non esse de gradu dignitatis suæ descendere, quoniam non est arbitratus rapinam ipsam deitatem ; non timuit ne quis sibi naturam aut dignitatem eriperet. Quamobrem illam etiam deposuit, non dubitans se recepturum, atque abscondit, non ideo se minorem fieri arbitratus. Propterea non dixit, non ra-

puit, sed, « Non rapinam arbitratus est. » Non enim ex rapina habuit principatum, neque etiam ab alio sibi traditum, sed naturalem, stabilem, ac tutum. Ideo neque etiam satellitum cunctatur habitum sumere. Tyrannus metuit in bello purpuram deponere ; Rex vero id fidenter ac tuto facit. Cur? quia non ex rapina principatum habet : non ergo ac si rapuisset non deposuit, sed ut qui naturalem haberet eumque amittere nunquam posset, occultavit. Hoc, inquam, esse æqualem Deo, non ex rapina habuit, sed a natura, quamobrem se ipsum exinanivit. Ubi sunt qui dicunt illum subiisse necessitatem, ac subjectum fuisse? « Se ipsum, inquit, exinanivit, se ipsum » humiliavit, obediens factus usque ad mortem. » Quomodo exinanivit? « Formam servi accipiens, in similitudine » hominum factus, et habitu inventus ut homo : » hoc loco spectans ad illud, « Superiores sibi invicem arbitrantes, » hæc verba protulit, « Se ipsum exinanivit. » Et enim si subjectus fuisset, ac non sponte, atque ex se ipso hoc suscepisset, id humilitatis non fuisset. Nam si ignoravit hoc esse faciendum, imperfectus certe fuerit : si vero nesciens tempus præcepti expectavit; tempus sane non noverit. Quod si et faciendum esse, et quo tempore faciendum scivit, quænam causa est, cur illum subjectum fuisse dicendum sit? Ut patris, inquiunt, præstantiam indicet. Istud vero non est patris præstantiam indicare, sed suam utilitatem. Patris enim nomen nonne satis est ad indicandum patris priorem in origine gradum? Hoc autem uno excepto, quod Pater non est, omnia eadem habet filius. Ac sane neque aptus est hic honor, qui a patre perveniat in filium. Hoc autem excepto, quæcumque patris sunt, filio etiam sunt communia.

II. Hoc loco Marcionistæ, quod dictum est arripientes, inquiunt, non est factus homo, sed « In similitudine ho-

» minum factus. » Quomodo vero potest quis in similitudine hominum fieri ? umbram indutus ? Igitur idolum istud est, minime vero hominis similitudo. Hominis enim similitudo alter homo est. Quid autem respondebis Joanni ita dicenti : « Verbum caro factum est [1] ? » Verum et hic ipse beatus alibi inquit : « In similitudine carnis peccati : Et habitu in- » ventus ut homo[2]. » Ecce inquiunt, et habitu, et ut homo. At esse ut hominem, et esse habitu hominem, hoc nequaquam est vere hominem esse. Habitu enim hominem esse, aliud est, ac natura esse hominem. Videte quam ego ingenue, et æquo animo ea, quæ ab adversariis dicuntur, afferam? Tunc enim demum splendida, ac redundans victoria parta erit, cum illorum argumenta, quæ aliquid roboris videntur habere, minime absconderimus. Abscondere enim, potius dolus est, quam victoria. Quid igitur inquiunt? rursus enim eadem repetamus. Aliud est habitu hominem esse, ac natura : atque esse ut hominem, et in similitudine hominis esse, aliud est atque hominem esse. Ergo formam servi accipere, non est formam servi accipere. Secum igitur hoc ipsum pugnat, et quare tu non prior istud dissolvis? Nam quemadmodum hæc nobis adversari existimas, ita et nos istud tibi adversarios tendimus. Non enim dixit, ut forma servi, neque in similitudine formæ servi, neque in habitu formæ servi, sed, « Formam servi accepit. » Quid igitur hoc est? subest-ne aliqua in verbis pugna? nulla pugna, absit. Sed est illorum frigidum ac ridiculum dictum. Formam, inquiunt, servi accepit, cum linteo circumcinctus Discipulorum pedes lavit. Hoccine forma servi est? neutiquam forma servi est, sed opus servi. Aliud vero est opus servi esse, ac formam servi accipere. Cur enim non ita dixit, opus servi fecit, quod manifestius erat? Nusquam omnino in Scriptura nomen formæ pro opere est usurpa-

[1] Joan. I, 14. — [2] Rom. VIII, 3.

tum. Magna enim differentia intercedit. Nam alterum quidem naturæ est, alterum vero operationis. Nec vero unquam in ipso etiam usu loquendi formam pro opere dicimus. Quanquam apud istos ne opus quidem fecit, neque succinxit se. Etenim, si id specie tantum fiebat, nulla erat veritas. Si manus non habebat, quomodo lavit? si renes non habuit, quomodo se linteo succinxit? Ecqua vero etiam vestimenta sumpsit? Nam, « Accepit, inquit, vesti» menta sua [2]. » Ut igitur nullum hic opus, quod vere factum fuerit, reperitur; sed mera illusio, ita neque Discipulorum pedes lavit. Nam si incorporea illa natura in carne apparuit, neque in corpore fuit, quis igitur Discipulos lavit? Quid rursus adversus Paulum Samosatenum afferemus? Quidnam ille dicit? plane idem. Non hoc esset exinanitio, eum qui naturam habeat humanam, purusque homo sit, lavare conservos. Quæ enim adversus Arianos diximus, etiam adversus istos dicendum. Nihil enim inter eos interest, nisi breve quoddam temporis intervallum : utrique enim creaturam statuunt Dei filium. Quid igitur adversus ipsos dicemus? si homo homines lavit, non inanivit, non humiliavit se ipsum. Si cum homo esset, non hoc rapuit, nimirum esse æqualem Deo, profecto non est, cur laudetur. Nam eum quidem, qui Deus sit, hominem fieri, magna ineffabilisque humiliatio est; eum vero, qui homo sit, humana facere, quæ tandem humiliatio? Ubinam vero forma Dei appellatur opus Dei? Etenim si purus homo erat, atque ex operibus appellatur forma Dei, cur non et in Petro id faciamus, qui majora etiam opera edidit? Cur non et Paulum inquis Dei formam habuisse? cur non et se ipsum ad exemplum proposuit Paulus, qui sexcenta ministeria servilia obiverat, ac nullum recusaverat? Inquit enim, « Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum

[2] Joan. XIII.

» Dominum, nos autem servos vestros per Jesum[1]. » Ridicula, ac nugæ sunt, quæ ab istis afferuntur. Humiliavit se ipsum, inquit. Quomodo se ipsum humiliavit, dic mihi? Quæ est exinanitio? quæ humiliatio? An quoniam miracula edidit? At hoc et Paulus et Petrus præstiterunt, quamobrem non hoc proprium ac peculiare Filii fuerit. Quid igitur sibi volunt verba illa, « In similitudinem hominum » factus? » Multa ille quidem nostra habuit, multa vero non habuit; hujusmodi sunt, non esse natum ex commixtione corporum, peccatum non admisisse. Hæc ipsius erant propria, nullique hominum communia. Non hoc solum erat quod apparebat, sed etiam Deus. Etenim apparebat quidem homo, in multis vero non erat similis, tametsi carne similis erat. Hoc igitur ista verba indicant, non fuisse purum hominem : propterea inquit, « In similitudine homi- » num. » Etenim nos quidem anima et corpus sumus : ille vero Deus, et anima et corpus : propterea inquit, « In simili- » tudine. » Etenim ne audiens voces illas, « Exinanivit semet- » ipsum, » mutationem aliquam suspiceris, ac degenerationem, et interitum; manens, inquit, quod erat, assumpsit quod non erat : et caro factus perseveravit esse Deus verbum.

III. Hac igitur ratione Paulus dixit similem esse homini, atque illud præterea addit, « Et habitu : » non enim natura degeneravit, neque confusio ulla facta est, sed habitu factus est. Nam cum dixisset formam servi accepisse, fidenter postea istud etiam protulit, nimirum cum illud nemini non os obstruxisset. Etenim et cum ita dicit, « In » similitudine carnis peccati[2], » non hoc dicit, carnem non habuisse, sed carnem illam non peccasse, similem tamen fuisse peccatrici. In quo similis? secundum naturam, non secundum malitiam : propterea similis animæ peccatrici. Quemadmodum igitur ibi similitudinis nomine usus est,

[1] 2 Cor. IV, 5. — [2] Rom. VIII, 3.

quoniam non omnia æqualiter se habebant, ita et hic similitudo dicitur, eo quod non omnia sint æqualia, utpote, quod non ex commixtione corporum, quod sine peccato, quod minime nudus homo : ac pulchre dixit, « Ut homo. » Non enim erat unus ex multis, sed ut unus ex multis. Neque Deus verbum in hominem degeneravit, neque substantia est mutata : sed tanquam homo apparuit, non simulacris ac visis nos decipiens, sed erudiens ad humilitatem. Cum igitur dicit, « Ut homo, » hoc sibi vult : cæteroquin et hominem alibi ipsum vocat, ut cum dicit, « Unus » Deus, et unus mediator homo Christus Jesus[1]. » Ea diximus, quæ adversus istos dicenda erant. Deinceps vero adversus eos qui negant assumpsisse animam necessario dicendum : Si forma Dei perfectus Deus est, certe et forma servi perfectus est servus. Iterum contra Arianos agitur. « Cum in forma Dei esset, inquit, non rapinam arbitratus » est esse se æqualem Deo : » hic de divinitate loquens nusquam istis verbis utitur, factus est, aut accepit : « Sed » semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in simili- » tudine hominum factus : » hic de humanitate dicit, accepit, et factus est. Hoc factus est; hoc accepit : illud vero erat. Igitur nec confundamus, nec divellamus. Unus Deus; unus Christus, Filius Dei. Verum, cum utor ista voce, unus, unionem dico, non confusionem : non enim natura hæc in illam versa degeneravit, sed unita est. « Humiliavit » semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem » autem crucis. » En, inquiunt, factus est obediens, cum ei minime æqualis esset cui obedivit. O stolidi, ac dementes; hoc de illo nihil detrahit; nam nos etiam amicis obedimus, neque id tamen nos minores facit. Sponte Filius Patri obedivit, non in servilem conditionem decidens, sed hoc ipso maxime servans admirandam illam germani

[1] 1 Tim. II, 5.

filii dignitatem, magnum Patri honorem exhibendo. Honoravit Patrem; non ut ipsum tu honore spoliares, sed ut magis suspiceres, ut vel hinc germanum filium agnosceres, quod omnium maxime patrem honoraverit. Nemo Deum ita honoravit. Quantum habuit celsitudinis, tantum vicissim humilitatis subiit. Quemadmodum omnibus major est, ac nemo illi æqualis; ita in Patre etiam honorando omnes vicit, non coactus, neque invitus : sed hoc etiam virtutis ipsius fuit : aut potius desunt mihi verba, quibus utar. Papæ ! Magnum illud est atque inexplicabile, servum fieri : sed mortem præterea subire, longe adhuc majus. Sed est aliud quidam hoc magis, magisque opinionem omnem exuperans. Quid illud? Quod non quævis mors similis sit. Hæc vero, quam Dominus pertulit, omnium turpissima habebatur : hæc plena ignominiæ, hæc execrabilis. « Maledictus enim, inquit, omnis, qui pendet in lig- » no[1]. » Propterea etiam Judæi hac ipsum morte afficere studuerunt, quo infamem redderent, ut nisi quis ab eo idcirco deficeret, quod e medio sublatus esset, saltem ideo deficeret, quod sic sublatus esset. Propterea etiam inter duos latrones cruci affixus est, ut eadem de ipso, ac de illis existimatio esset : atque impleretur quod dictum est, « Et cum iniquis reputatus est[2]. » Sed tanto magis elucet veritas, tanto illustrior redditur. Longe enim pulchrius, atque admiratione dignius spectaculum apparet, cum tot ab hostibus adversus ipsius gloriam artificiis, ac machinis adhibitis, splendet tamen illa, et magis fulget. Illi enim non solum, quod interfecerant, sed etiam, quod hoc modo interfecerant, talem se reddidisse putabant, quem homines detestarentur ac maxime quidem detestarentur, nec tamen quidquam profecerunt. Erant vero ambo illi latrones adeo scelesti, nam postea alter mutatus

[1] Deut. XXI, 23, et Galat. III, 13. — [2] Isaï. LIII, 12.

est; ut etiam dum in cruce essent, in ipsum probra jacerent, illorumque furorem non conscientia suorum peccatorum, non supplicium, non ejusdem pœnæ perpessio coërceret, quod etiam unus ipsorum dixit, alterumque increpuit his verbis : « Neque tu times Deum, quod in ea» dem damnatione sumus[1] ? » Tanta illorum improbitas, sed nihil hinc detrimenti ipsius gloriæ allatum est; quamobrem inquit : « Et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod » est super omne nomen. » Postquam Paulus carnis mentionem induxit, fidenter deinceps omnia illa commemorat, quæ humilitatem indicant. Antequam enim diceret formam servi sumpsisse, sed de divinitate dissereret, vide quam excelse : excelse, inquam, pro viribus; nam illius dignitatem non assequitur; minime enim potest. « Cum in forma Dei esset, inquit, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. »

IV. At postquam dixit hominem esse factum, fidenter deinde quæ humilia sunt profert, hoc fretus, nullum divinitati damnum importari, quod humilia de ipsius carne commemorantur, ista suscipiente. « Propter quod et Deus » exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super » omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, » cœlestium, et terrestrium, et infernorum; et omnis lin» gua confiteatur, quia Dominus Christus Jesus in gloriam » Dei Patris. » Dicamus adversus hæreticos : Si hæc de non incarnato afferuntur, si de Deo Verbo, quomodo ipsum exaltavit, an quasi plus aliquid ei dederit? Ergo hac quidem ex parte imperfectus erat, et propter nos obtinuit perfectionem. Etenim nisi nobis benefecisset, non honorem istum esset consecutus, « Et donavit, inquit, nomen. » Ecce ne nomen quidem, quantum vestra fert opinio, habebat. Quomodo vero, si id, quod sibi debebatur, accepit, ex dono et gratia accepisse tuebimur? « Et nomen,

[1] Luc. XXIII.

» quod est super omne nomen. Verum et quale sit istud nomen, videamus. « Ut in nomine Jesu Christi, inquit, » omne genu flectatur. » Nomen isti gloriam interpretantur. Hæc igitur gloria omnem gloriam superat. Gloria autem omnino hæc est, illum nempe adorare. Longe abestis a Dei magnitudine, vos, qui Deum nosse putatis, ut ipse se ipsum novit. Atqui vel istud satis indicat, quantum a recta de Deo sententia absitis. Cæterum hoc etiam indicabit. Hæc, dic mihi, gloria est? Ergo antequam homines facti essent, antequam Angeli, antequam Archangeli, non erat in gloria. Etenim si hæc ea gloria est, quæ superat omnem gloriam; hoc enim significant illa verba, « Quod » est super omne nomen; » certe tametsi in gloria erat, at saltem in minore, quam nunc sit. Huc igitur spectans et ob hanc causam, ut gloriam assequeretur, omnia condidit, non autem bonitate adductus, sed indigus gloriæ, quæ a nobis proficisceretur? Videtis amentiam? videtis impietatem? Itaque si hæc de incarnato dicerent, recte dicerent: sinit enim Deus verbum de carne hæc dici: Non enim divinam naturam tangunt, sed omnia in œconomia, id est, in assumpta humanitate hærent. Nunc vero ad deitatem ista maligne accommodantibus nulla superest venia. Quamobrem, siquando dixerimus, hominem Deus fecit immortalem, etiamsi de toto dicam, quid dicam, scio. Quid vero illa sibi verba volunt? « Cœlestium, et terres- » trium, et infernorum: » id est, omnis mundus, et Angeli, et homines, et dæmones: vel hoc significat, et justi, et peccatores. « Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus » Jesus Christus in gloriam Dei patris; » id est, ut omnes hoc dicant. Id vero gloria Patris est. Vides ubique, cum Filius glorificatur, glorificari Patrem? itidem vero dedecorato Filio dedecoratur etiam Pater. Nam si apud nos hoc fit, ubi inter patrem et filios multum interest, multo

magis in Deo, ubi nihil discriminis, in ipsum et honor et dedecus redundabit. Nam si orbis, inquit, fuerit subjectus Filio; id gloria est Patris. Ergo, et cum dicimus esse perfectum, non indigentem nihilo minorem patre, hæc gloria Patris est. Hoc et potentiæ ipsius magnum indicium, et bonitatis, et sapientiæ, quod filium talem genuit, quod nihilo minorem, neque quod ad bonitatem, neque quod ad sapientiam attinet : cum sapientem esse dico ut Patrem, et nihilo minorem, hoc magnæ Patris sapientiæ indicium est : cum dico potentem æque esse, ac Patrem, hoc potentiæ Patris indicium est : cum dico bonum esse item ut Patrem, hoc bonitatis argumentum maximum, qui talem genuerit, se non inferiorem, neque minorem, qui nequaquam ipso sit inferior, nequaquam minor, atque indigus. Cum dico non esse minorem secundum essentiam, sed æqualem, neque alterius esse substantiæ : hinc etiam rursus Deum mirabilem prædico, et potentiam ipsius, et bonitatem, et sapientiam, qui alium ex se nobis ejusmodi prompserit, hoc excepto, quod Pater non est. Quamobrem, quæcumque de Filio magna dixero, omnia hæc in Patrem redundabunt. Nam si exiguum istud, ac leve; exiguum enim ad Dei gloriam est, a mundo illum adorari; ad gloriam Dei pertinet, quanto magis reliqua omnia?

V. Credamus igitur ad ipsius gloriam, et vivamus ad ipsius gloriam. Alterius enim sine altero nulla utilitas. Nam, cum illum recte quidem glorificamus, sed non recte vivimus, tunc maxime in ipsum contumeliosi sumus, quippe qui illum Dominum, ac magistrum ascribentes, nihilominus eum contemnimus, nec terribile illud tribunal pertimescimus. Etenim Græcos quidem impure vivere, neque mirandum est, neque tanto dignum supplicio. At Christianos tantorum mysteriorum participes, tantæque gloriæ compotes, adeo impuram vitam vivere, hoc est quod om-

nem exuperat improbitatem, nulloque pacto ferendum. Dic enim mihi : Christus usque ad ultima obedientiæ officia descendit : propterea ad excelsum illum honoris gradum pervenit : servus factus est, propterea omnium factus est Dominus, et Angelorum, et cæterorum omnium. Quamobrem nos etiam ne de statu dignitatis nostræ dejici existimemus, cum nos ipsos humiliaverimus. Tunc enim potius vere in sublime ferimur : tunc maxime digni sumus, qui suspiciamur. Quod enim sublimis sit humilis, humilis vero sublimis, sufficit ad fidem faciendam vel una Christi sententia hoc pronuntians. Verumtamen ipsam quoque rei naturam perpendamus : quid est humiliari? annon vituperari? annon accusari, et calumniis peti? Quid vero exaltari? nonne honorari? laudari? in magna gloria esse? Recte. Videamus igitur, quomodo ad hæc perveniatur. Angelus erat Satan, se ipsum exaltavit : quid igitur? nonne omnium maxime est humiliatus? nonne sedes ipsius terra est? nonne ab omnibus accusatur? omniumque criminationi patet? Homo erat Paulus, humiliavit se ipsum : quid igitur? annon suspicitur? annon laudibus, atque encomiis celebratur? annon Christi amicus est? annon majora illis edidit, quæ Christus fecerat? annon sæpe diabolo tanquam mancipio imperavit? annon veluti lictorem circumduxit? annon ludibrio habuit? annon contritum illius caput suis subjecit pedibus? annon aliis etiam hoc idem magna cum fidentia a Deo precatus est? Quid hæc affero? extulit se ipsum Absalom, dejecit se ipsum David : uter tandem positus in excelso est? uter gloria circumfluxit? Quid enim verbis hisce humilius, quibus beatus hic Propheta erga Semeï usus est? cum ita diceret : « Dimittite eum, ut maledicat mihi : Do» minus enim præcepit ei [1]. » Ipsas quoque res, si placet, examinemus. Humiliavit se ipsum Publicanus, quanquam

[1] 1 Reg. XVI, 11.

ne quidem humilitas erat, sed tamen modeste, et verecunde loquebatur. Extulit se ipsum Pharisæus : sed, si libet, omissis personis, res ipsas examinemus. Statuantur duo aliqui, ambo et divitiis, et honoribus abundantes, ac tum in sapientia, tum in potentia, et in aliis mundanis bonis de se ipsis magnifice sentientes : deinde alter quidem honores ab omnibus petat, et nisi accipiat, irascatur, et plusquam opus est, exigat, ac se ipsum extollat; alter vero totam rem despiciat, nemini hac de causa succenseat, delatumque sibi honorem repudiet. Uter, dic mihi, major est, an qui honorem non accipit, quamvis petat; an qui delatum etiam despicit? perspicue hic, qui contemnit; et jure quidem. Gloriæ enim consequendæ alia ratio non est, quam gloriam fugere. Quandiu enim ipsam persequimur, fugit nos; cum vero eam fugimus, ipsa nos persequitur. Si vis in gloria esse, gloriam ne concupiscas : si vis celsus esse, ne te ipse in sublime efferas. Atque alia etiam causa est, cur homines colant honoris non appetentem, consectantem vero aversentur. Insitum enim hoc est hominum generi contentionis esse cupidum, et cum aliorum desideriis luctari. Itaque despiciamus gloriam : ita enim poterimus humiles fieri, vel potius celsi. Ne te ipsum extollas, ut ab alio extollaris. Qui a se ipso extollitur, is ab aliis non extollitur : qui se ipsum dejicit, is ab aliis non dejicitur. Magnum arrogantia malum est. Satius est stolidum esse, quam arrogantem : nam ibi quidem stultitia sola mentis infirmitas est; hic vero stultitia deterior est, et stultitia cum furore conjuncta. Stolidus sibi ipsi nocet, arrogans vero aliorum etiam pernicies est. A dementia hic morbus procreatur : fieri minime potest, ut quis de se magnos spiritus sumat, nisi stultus sit : qui vero valde stultus est, is arrogans quoque est. Audi sapientem quemdam ita dicentem : « Vidi hominem sapientem sibi videri : ma-

» gis vero illo spem habet insipiens [1]. » Vides non me temere dixisse gravius esse hoc malum stoliditate? « Magis » enim, inquit, illo spem habet insipiens. » Propterea Paulus etiam dicebat : « Nolite esse prudentes apud vosmet- » ipsos [2]. In corporibus, dic mihi, quænam valere dicimus? utrum valde tumida, ac multo intus referta flatu, et aqua; an depressa, et contractam habentia superficiem? sine dubio hæc. Ergo et in anima, quæ tumet, graviorem hydrope morbum habet : quæ vero depressa est, omni caret vitio. Quot igitur bona parit nobis humilitas? Quid quæris? malarum rerum esse tolerantem, iracundiæ expertem, humanum, sobrium, attentum, atque alacrem : hæc omnia bona ab humilitate proficiscuntur : contraria vero ab arrogantia. Nam qui arrogans est, hunc et contumeliosum esse necesse est, et percussorem, et iracundum, et amarum, et tristem, omninoque feram potius, quam hominem. Robustus es, ac superbis? Inde potius deprimi debueras. Cur enim ex re, quæ nullius ponderis est, magnos tibi spiritus sumis? Etenim et leo te audacior est, et sus robustior, ac præ illis ne culex quidem es. Et latrones, et sepulcrorum effossores, et gladiatores, et famuli tui, fortasse vero, et qui inter ipsos hebetiores sunt, te robore, et viribus superant. Hoccine igitur laude dignum? ac non te ipsum præ pudore abdis, qui ideo superbias? At pulcher es, et formosus? Cornicum hæc gloriatio est, non es pavone pulchrior, sive nitorem, sive pennas spectes: pennæ avis longe te vincunt, ipsa coma, ipso nitore. Atqui olor etiam valde pulcher est, aliæque aves multæ : quibuscum si te contuleris, despicies plane te ipsum. Sæpe vero, et viles pueruli, et virgines innuptæ, et meretrices mulieres, et molles homines hanc habent gloriationem.

VI. Hoccine igitur arrogantia dignum? At divitiis abun-

[1] Prov. XVIII, 2. — [2] Rom. XII, 16.

das? unde? quibus rebus abundas? auro, argento, lapillis pretiosis? Hæc et latronum gloriatio est, et sectorum, et eorum qui metalla effodiunt. Ergo quod damnatis labor est, id tibi gloriandi causa erit? At ornatu nites? equos etiam licet cernere pulchre ornatos. Apud Persas vero camelos etiam videas mirifice comptos: inter homines autem eos omnes, qui ex scena. Non pudet te has ob res magnos spiritus sumere, in quibus tecum communicant bruta animantia, et servi, et homicidæ, et molles, et latrones, et sepulcrorum perfossores? At ædes extruis splendidas? Et quanti hoc? multi gracculi splendidius habitant, et magnificentiora habent domicilia. Annon vides ab iis ipsis, qui in divitiis ita insaniunt, in agris, ac solitudine extructas domos, gracculorum esse domicilia? At vocis gratia superbis? Olore et luscinia nunquam poteris canere suavius. At artium multitudine? Ecquid in his ape sapientius? Ecquis variegandi artifex, ecquis pictor, ecquis architectus istius imitari opera poterit? At subtilitate vestis? Sed hic te araneæ vincunt. At velocitate pedum? rursus primæ brutis animantibus deferendæ, lepori, damæ; et quot jumenta velocitate pedum minime vincuntur? At mutas sedes? verum nihilo plus avibus; hæ enim facilius peregrinantur, ac sedes mutant, non viatico, non jumentis egent: sed ad omnia illis ala satis est: hæc navis, hæc jumentum, hæc vehiculum, hæc ventus, et quidquid aliud postulari queat. At acute cernis? verum non æque, atque caprea aut aquila. At acute audis? sed asinus acutius. At bene olfacis? verum canis minime se abs te vinci patitur: at parandi victus artificium tenes? verum formicæ cedis: at aurum gestas? verum non item atque indicæ formicæ. At sanitas te effert? multo melius brutis animantibus est; sive bonitatem habitus, sive parandarum rerum, quæ ad vitam faciunt, facultatem spectes: non illa paupertatem

timent : « Respicite enim, inquit, volatilia cœli, quæ non » serunt, neque metunt, neque congregant in horrea[1]. » Ergo, inquies, bruta ipsa nobis præstantiora Deus condidit. Vides quanta sit inconsiderantia? vides, quam negligenter res examinentur? vides, quantum illud sit, quod rerum ipsarum pondus examinatum nobis largitur? Ille qui præ omnibus hominibus magnos spiritus sumebat, vel brutis vilior esse convictus est. Sed nos ei parcamus; neque ipsum imitemur : neque quia supra nostræ naturæ conditionem de se magnifice sentit; dejectum illum in brutorum ordinem jacere patiamur; sed inde ipsum extrahamus, atque evehamus, non quidem ipsius gratia; nam ille quidem qui hanc conditionem subeat, dignus est, sed ut Dei humanitas, honosque ab eo nobis tributus demonstretur. Sunt enim, sunt omnino quædam, in quibus nihil brutis animantibus nobiscum commune est. Quænam hæc? pietas, et vita virtuti congruens. Hic non potes in medium adducere scortatores, non molles, non homicidas : longe enim ab illis distamus. Quid vero hoc est? Deum novimus, ipsius providentiam agnoscimus; de immortalitate philosophamur. Hic cedunt bruta : de hujusmodi rebus non hæsitantes sobrie sentimus. Hic nihil brutis commune nobiscum est. Nam cum omnibus illis inferiores simus; iis tamen imperamus : in hoc enim extat imperii magnitudo; quod ipsis inferiores, regnum tamen in ipsa obtinemus; ut discas non te harum rerum esse causam; sed Deum, qui te condidit, et rationem largitus est. Retia, et laqueos illis tendimus; in quos ipsa impellimus, et capimus. Moderatio enim nobis adest, æquitas, lenitas, pecuniarum despicientia. Sed quoniam tu unus ex arrogantibus es, nihilque horum habes, merito vel præ omnibus hominibus magnifice de te sentis, vel præ omnibus brutis humi-

[1] Matth. VI, 26.

liter. Talis enim est arrogantia, et audacia: vel præter æquum sese effert, vel itidem se dejicit, nusquam modum servans. Hac quidem re æquales sumus Angelis; regnum nobis promissum est, et chorea cum Christo. Qui vere homo est vapulat, et non succumbit; mortem despicit, non tremit; non metuit; non appetit plura. Quamobrem qui tales non sunt, brutis sunt deteriores. Quando enim rebus quidem ad corpus pertinentibus alios homines vincis, animi vero ornamentis cares? quomodo brutis non es deterior? Age enim in medium adducamus eorum aliquem; qui cum vitio, qui minime congruenter rationi, qui in deliciis et immoderata rerum abundantia vivunt. Isto equus est pugnacior, sus robustior, lepus velocior, pavo formosior, olor vocis suavitate præstantior, elephas major, aquila perspicacior, omnes aves ditiores. Unde igitur dignus es, qui brutis domineris? ex ratione? minime id quidem. Quando enim illa, ut oportebat, non uteris; rursus illis es deterior. Quando enim ratione præditus minus quam illa congruenter rationi vivis; satius tibi erat neque initio factum esse rationis compotem. Non enim idem est, cum principatum acceperis, illum prodere; atque initio non accepisse. Regi satellitibus suis deteriori satius erat neque purpura se induisse; idem hac in re evenit. Intelligentes igitur vel brutis ipsis nos esse deteriores, nisi virtutem habeamus; huic exercendæ operam demus, ut homines fiamus, vel potius Angeli; promissisque bonis fruamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT II.

Itaque, charissimi mei, sicut semper obedistis, non in præsentia mei tantum, sed et multo magis nunc in absentia mea, cum timore et tremore vestram salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in vobis et velle et operari pro bona voluntate : omnia autem facite sine murmurationibus et hæsitationibus, ut sitis sine querela, et simplices : filii Dei sine reprehensione in medio nationis pravæ, et perversæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes ad gloriam meam in diem Christi[1].

I. Admonitiones laudationibus temperandæ sunt. Nam hoc modo in bonam partem accipiuntur; cum eos, quos monemus, ad suam ipsorum æmulationem provocamus; quod nunc etiam Paulus fecit. Attende autem quam prudenter. « Itaque, charissimi mei, » inquit : non hoc nude atque absolute dixit, obedite; sed postquam illos laudavit, atque ea verba præmisit, « Sicut semper obedistis, » id est, hortor, atque obsecro vos, ut imitemini non alios, sed vos ipsos. « Non in præsentia mei tantum, sed multo ma» gis in absentia mea : » cur multo magis in absentia mea? Tunc quidem fortasse videbamini omnia facere pro vestra in me reverentia quodque mihi honorem haberetis; nunc vero non ita. Quod si nunc majorem etiam animi contemp-

[1] Philip. II, 12-16.

tionem, ac diligentiam ostenderitis ; illud simul constabit, tunc quoque Dei causa, non mea vos adductos esse. Dic rogo, Paule, quid tibi vis? Non ut me audiatis; sed ut cum timore et tremore vestram ipsorum salutem operemini. Non potest enim is qui sine timore vivit, præclarum quidpiam et admirandum edere. Neque tantum dixit, « Ti- » more, » sed addidit, « Et tremore, » qui major quidam et vehementior timor est; nimirum id studens, ut illos attentiores reddat. Hunc habebat timorem Paulus ; propterea etiam dicebat : « Timeo, ne cum aliis prædicavero, ipse » reprobus efficiar[1]. » Nam si quæ ad vitam hanc pertinent, sine timore recte acquiri non possunt, quanto minus spiritualia? Dic enim, quis litteras sine timore didicit? quis artem tenuit sine timore? Quod si ubi non imminet diabolus, sed sola negligentia impedimento est; tanto opus est labore, ut solam illam naturalem negligentiam vincamus; ubi tantum impendet bellum, tanta impedimenta, qui fieri unquam poterit ut sine timore salutem consequamur? Sed qua ratione hic in nobis excitabitur timor? Si illud in animo habuerimus, ubique adesse Deum, omnia audire, omnia videre; non ea solum, quæ fiunt, aut dicuntur, sed etiam quæ in cordibus, et recessu mentis latent. « Discretor enim est cogitationum et intentionum cordis[2]. » Si ita nos ipsos præparaverimus ; nihil cum improbitate conjunctum faciemus, nihil dicemus, nihil cogitabimus. Dic enim mihi, si tibi perpetuo in conspectu principis standum esset; nonne cum timore stares? Et quî fit, ut cum Deo astes, rideas, et osciteris, nec timeas, neque contremiscas? Toleratione illius per contemptum ne abutitor. Ideo enim cunctatur, ut te ad pœnitentiam adducat : neque cum quidvis tibi faciendum est, sine hac cogitatione facere adducaris, omnibus factis interesse Deum : interest

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Hebr. IV, 12.

enim omnino. Ergo sive comedas, sive dormitum eas, sive irascaris, sive rapias, sive in deliciis agas, sive quidvis aliud facias, crede interesse Deum, ac nunquam in risum incides, nunquam ira accenderis. Si hanc perpetuo retinueris cogitationem, perpetuo in timore ac tremore eris; quippe qui in conspectu regis astes. Ædificator, etiamsi bene peritus sit, ac bonus artifex, cum timore tamen ac tremore stat metuens, ne ab ædificio decidat. Ergo et tu qui credidisti, multis virtutis officiis functus es, ad excelsum quemdam gradum pervenisti, te ipsum in tuto contine, et cum timore sta, atque oculos aperi, ne inde decidas. Multa enim sunt spiritualia illa nequitiæ; quæ id student, ut te dejiciant. « Servite, inquit, Domino in timore, et exultate ei » cum tremore[1]. » Et quænam esse potest exultatio cum tremore? quin hæc ipsa sola est exultatio. Nam quod aliquod virtutis officium, ac tale omnino quidpiam præstiterimus, quale consentaneum est eos præstare, qui tremorem in faciendo adhibent; tum solum gaudemus. « Cum timore » et tremore vestram salutem operamini. » Non dixit tantum ἐργάζεσθε, sed, κατεργάζεσθε : id est, non quovis modo operamini, sed accurate, magnoque cum studio operamini. Quoniam vero dixit, « Cum timore, et tremore, » ac sollicitudinem injecit, vide quomodo illam mitiget. Quid enim ait? « Deus est » qui operatur in vobis. » Ne illud tibi metum incutiat, quod dixi, « Cum timore, et tremore. » Non enim ideo dixi, ut desperes; ut virtutem difficilem aditu putes, sed ut mentem adhibeas, ac ne te ipsum remittas, quasi fatiscas. Si hoc attuleris, Deus omnia operabitur : tu confidito. « Deus enim » est, qui operatur in vobis. » Ergo si ipse operatur, nos voluntatem ipsam penitus obsecundantem non remissam, sed in sese collectam exhibeamus oportet, « Deus enim est, qui » operatur in vobis et velle, et operari. » Si Deus est, qui in

[1] Psal. II, 11.

nobis hoc operatur, ut velimus, cur nos cohortatur? Nam si ipse est, qui ut velimus facit, frustra nobis dicis, Obedistis : non enim nos sumus qui obedimus : frustra dicis, « In » timore, et tremore : » totum enim Dei est. Minime vero huc spectans ista verba protuli, « Deus est qui operatur et velle, » et operari ; » sed ut vestram sollicitudinem sedarem. Si voleris, tunc operabitur, ut velis : non te iste metus angat. Et propensionem voluntatis ipse nobis dat, et operationem. Etenim ubi voluerimus, augebit propensionem voluntatis : veluti, volo boni aliquid operari, per ipsum operatur etiam velle. Aut ex abundantia pietatis hoc inquit, quemadmodum cum nostra recte facta, charismata appellat.

II. Sicut igitur illa nominans charismata, non propterea nos dejicit de liberi arbitrii possessione, sed hanc ipsam liberam, ac sui juris potestatem nobis permittit; ita cum inquit Deum esse, qui operatur in nobis velle, minime nos libero arbitrio privat : sed ostendit recte faciendo magnam nos acquirere propensionem ad volendum. Nam quemadmodum faciendo illud consequimur, ut faciamus; ita non faciendo hoc comparatur, ut non faciamus : dedisti eleemosynam? te ipsum magis incitasti ad dandum; non dedisti? magis te ad cessationem comparasti. Sapienter egisti uno die? habes incitamentum, ut in altero similiter agas; neglexisti? auxisti negligentiam. « Impius enim, inquit, cum » in profundum venerit malorum, contemnit. » Quemadmodum igitur, qui in malorum profundum descendit, contemnit; ita qui in profundum bonorum venit, studiose agit. Nam ut ille desperatione negligentior fit, ita hic bonorum copiam secum cogitans, diligentior fit, ne totum perdat. « Pro bona voluntate, inquit : » id est, propter charitatem, ut Deo placeatis, ut quæ illi probantur, quæque illius voluntati consentanea sunt, fiant. Hoc loco ostendit, et fidu

[1] Prov. xviii, 3.

etiam dat, fore omnino ut Deus operetur. Vult enim nos ita ut ipse vult, vivere. Quod si Deus vult, illud autem quod vult, ipse operatur, certe hoc quoque operabitur, ac præstabit, ut recte vivamus : hoc enim ipse vult. Vides a Paulo minime tolli arbitrii libertatem? « Hæc omnia, inquit, » facite sine murmurationibus, et hæsitationibus. » Diabolus ubi nos abducere minime potuerit, quin recte faciamus, alia quadam ratione molitur inanem reddere mercedem nostram. Nam vel vanæ gloriæ amorem, vel arrogantiam induxit, vel si nihil horum, murmurationem, vel saltem hæsitationem. Ac vide quomodo hæc purget Paulus. Dixit de animi humilitate, quæcumque jam audivistis, arrogantiam abigens : dixit de inanis gloriæ studio, comprimens tumorem; et alibi quidem, « Non in præsentia, inquit, » mei tantum : » nunc vero nonnulla addit de murmuratione, et hæsitatione. Cur autem cum Corinthiis adimeret hunc morbum[1], Israëlitarum etiam mentionem fecit; hoc autem loco nihil hujusmodi attulit, sed simpliciter præcepit? quoniam illi ab hoc morbo jam fuerant occupati : quamobrem altius inferre vulnus necesse habebat, ac vehementius objurgare. Hic vero, ne se occupari sinant, monet. Igitur erga eos, qui nondum peccarant, supervacuum erat durioribus verbis uti, quo sibi caverent. Nam et ad humilitatem adducens non attulit exemplum illud ex Evangelio, ubi superborum supplicium narratur; sed ab exemplo Dei admonitionem duxit : ipsisque omnino ut legitimis filiis loquitur, non ut famulis. Etenim ad virtutem sequendam is, qui bona et generosa mente præditus est, exemplo eorum, qui recte se gesserunt, adducitur : is vero cui malus animus, eorum exemplo, qui virtutis munera non obiverunt : ille honore, hic supplicio. Propterea ad Hebræos etiam scribens, Esaü in medium adduxit, qui prop-

[1] 1 Cor. x, 10.

ter unam escam vendidit primogenituram; et rursus, « Si » subtraxerit se, non placebit animæ meæ. » Atqui inter Corinthios quidem multi erant, qui scortati fuerant. Propterea dicebat : « Ne iterum cum venero ad vos, humiliet » me Deus meus, et lugeam multos ex iis, qui antea pec- » caverunt, et non egerunt pœnitentiam super immunditia, » et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt : ut sitis, » inquit, sine querela, et simplices[1]; » id est, nulli repre- hensioni obnoxii, puri atque integri. Non enim levem maculam imponit murmuratio. Quid autem significat, « Sine » hæsitationibus? » Utrum bonum est, an minime? Ne in disputationem, inquit, rem abducatis : etiamsi labor, etiamsi molestia sit, quod proponitur. Non dixit, ut ne puniamini : isti enim rei supplicium est propositum, quod in Epistola ad Corinthios indicavit; sed hic nihil ejusmodi dixit; « Sed ut sitis, inquit, sine querela, et simplices, filii » Dei sine reprehensione, in medio nationis pravæ, et per- » versæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo, ver- » bum vitæ continentes ad gloriam meam in diem Christi. » Vides hos a Paulo institui ne obmurmurent? Est enim iniqui, ac stupidi servi obmurmurare. Ecquis enim dic mihi filius est, qui in bonis paternis, ac sibi ipse laborem capiens obmurmuret? Cogita, inquit, te tibi ipsi laborare, tibi ipsi colligere. Illorum vero proprium est obmurmurare, qui aliis laborant, aliis sudant : qui autem sibi ipse colligit, cur obmurmurat? quod ipsius divitiæ non crescunt? minime id quidem. Qui sponte nulla imposita necessitate facit, cur obmurmurat? satius est nihil agere, quam murmurando agere? nam et hoc ipsum, quod fit, perit. Annon vides in ipsismet domibus nostris hæc nobis semper in ore esse : satius est isthæc minime fieri, quam obmurmurando fieri? Ac sæpe malumus ministerio, quod

[1] Habac. II, et 2 Cor. XI, 21.

nobis exhibetur, carere, quam murmurantem ferre. Gravis enim res, gravis est murmuratio, ac prope ad blasphemiam accedit : alioqui cur tantum de illis supplicii sumptum fuisset? vitium istud ingrati animi est. Qui murmurat, ingratus est erga Deum : qui vero erga Deum ingratus est, profecto blasphemus etiam est. Ac sane eo maxime tempore continentes tentationes erant, et frequentia pericula : nulla dabatur requies, nulla cessatio : undique innumerabilia ingruebant mala; nunc vero summa pax ac tranquillitas.

III. Cur igitur murmuras? quod pauper es? Job illum cogita. Morbo laboras? Quid igitur faceres, si tantorum tibi bonorum, ac sanctus ille rectorumque factorum conscius, in morbum incidisses? Rursus illum cogita. Ille quidem perdiu erat, cum vermes emittere, in stercore sedere, scabiem fricare perseveraret. Nam cum multum, inquit, temporis præcessisset, dixit ad eum mulier : « Quo» usque uteris patientia ista, ac perges dicere : Adhuc pau» lum quiddam temporis expecto? Dic verbum aliquod » contra Dominum, ac morere[1]. » At filius tibi obiit? Quid igitur, si omnes amisisses, et acerba quidem morte, quemadmodum ille? Nostis enim, nostis, assidere ægrotanti, os ori conferre, oculos claudere, contrectare genas, suprema audire verba; quantum solatii afferat. At horum nullo dignatus est justus ille : sed omnes simul obruti occubuerunt. Et quid hæc dico? si ipse jussus esses filium tuum interimere, et immolare, et combustum spectare, ut beatus ille Patriarcha, quid fecisses? Ille autem quanto animo et altare ædificabat, et ligna imponebat, et filium ligabat? At nonnulli sunt, qui te convitiis consectentur? quid igitur tibi animi esset, si hæc eadem ab amicis, qui consolationis causa advenissent, audires? Nam nunc quidem multa ha-

[1] Job. II, 9.

bemus peccata, jureque probris afficimur. Tunc vero ille verax, justus, pius, qui sese ab omni crimine abstinebat, secus omnia ab amicis audiebat. Quid vero, dic mihi, si mulierem exprobrantem audires, ac dicentem (13): Ego quasi erratica quædam mulier, et famula locum ex loco, domum ex domo circumerrans, solis aliquando occasum expectans, ut a doloribus me undique prementibus requiescam? cur ista inquis, o stolida? Num harum rerum tibi causa est vir? non ille, sed diabolus. « Dic, inquit, verbum » aliquod adversus Dominum, et morere. » Ita-ne? si decumbens hoc diceret, ac moreretur : tibi-ne melius esset? Non est morbus illo gravior, etiam si sexcentos afferas. Talis, ac tantus erat, ut ne domi quidem, ac sub tecto manere posset : talis erat, ut omnes deficerent. Non enim, si ullam admisisset medicinam, extra urbem sedisset; deteriori conditione, quam illi qui elephantiasi laborant. Nam isti quidem et domos subeunt et inter se congregantur. Ille vero sub dio in stercore nudus pernoctabat, ac ne vestem quidem induere poterat : quomodo enim? quin etiam fortasse crevisset dolor. « Macero, inquit, glebas » terræ saniem scalpens : » carnes ipsius saniem, ac vermes scaturiebant, idque assidue. Sentis, quam quisque nostrum hæc audiens horrescat? Quod si ea sunt auditu intolerabilia, quanto magis perpessu? Attamen perpessus est justus ille non unum, aut alterum vel tertium diem, sed perdiu : nec peccavit quidquam in labiis suis. Ecquem hujusmodi morbum potes mihi afferre? tot refertum doloribus? annon iste cæcitate deterior erat? Fœtidos enim sentio cibos meos; neque hoc solum, sed neque etiam, quod aliis solet recreationi esse, nox et somnus, huic quidquam solatii afferebat : sed quovis tormento gravior erat : idque ex ipsius verbis cognosce. « Cur terres me per somnia, et per » visiones errore concutis? cum advenit diluculum, dico,

» quando adveniet vespera[1] : » ac tot, tantisque malis affectus non obmurmuravit. Neque vero id solum molestiæ inerat; sed etiam mala, quam multi de ipso conceperant, opinio. Nam ex calamitatibus, quæ illi acciderant, sexcentorum jam criminum reum existimabant : quod et ei dicebant amici, minora peccatis tuis flagella passus es : quamobrem et ipse dicebat, « Et monent me infimi homi- » nes, quos canibus pastorum meorum minime dignos » existimassem[2]. » Quot mortibus non erat istud gravius? Verumtamen tantis undique fluctibus pressus, ac tam sæva undique ingruente tempestate in mediis nubibus, procellis, fulminibus, turbinibus, ac vorticibus manet ipse immotus, in tanta, tamque gravi tempestate, perinde atque in placido quodam portu quietus sedens : neque obmurmuravit. Atque hæc ante gratiæ tempus, antequam de resurrectione, de gehenna, de pœna, de supplicio quidquam dictum esset. Nos vero, qui et Prophetas, et Apostolos, et Evangelistas audimus, et sexcenta cernimus exempla : atque ea, quæ resurrectionem nobis exploratam faciunt, didicimus, adhuc ægre ferimus : quamvis nemo sit, qui tot ac tanta sibi mala accidisse queat dicere. Nam tametsi quis pecunias amisit, at non tot filios, filiasque; ac si amisit, fortasse quod peccaverit. Ille vero repente in mediis sacrificiis, illo ipso tempore, dum deserviret et cultum tribueret Deo : quod si filios, ac divitias simul tantas, quod vix fieri potest : at non per totum corpus ulceribus scatet, ac saniem effundit. Quod si hoc quoque : at non insultantes nactus est, atque exprobrantes : quod quidem omnium maxime nos pungere consuevit : magisque, quam calamitates ipsæ. Etenim, si ubi in malis adsunt, qui nos consolentur, ac dolorem leniant, bonasque nobis spes injiciant; tamen adeo frangimur, atque animum despondemus : cogita

[1] Job. VII, 4 et 14. — [2] Id. XI, et Id. XXX.

quantum illud fuerit, exprobrantes habere. Si illud, « Sus-» tinui, qui simul contristaretur, et non fuit : et qui conso-» laretur, et non inveni[1] ; » grave, atque intolerabile erat : quantum tandem mali erit pro consolantibus incidere in exprobrantes : « Consolatores, inquit, malorum omnes[2]. »

IV. Si hæc assidue versaremus; si hæc essemus ratiocinati, nulla sane præsentium rerum dolore nos affecisset, in illum intuentes athletam, in adamantinam illam animam, in mentem illam æneam, et quæ frangi non posset : perinde quasi æreo, vel lapideo corpore circumdatus esset, ita omnia generose, ac patienter ferebat. Hæc cogitantes, omnia sine murmurationibus, atque hæsitatione faciamus. Boni quidpiam facis, ac murmuras ? cur ? num forte imposita tibi necessitas est ? Novi, inquit, multos, qui circum vos sunt, vos pene cogere ut murmuretis. Hoc enim subindicat illis verbis, « In medio nationis pravæ et per-» versæ. » At hoc demum admirabile est, neque etiam cum pungaris, atque impellaris, eo adduci. Nam et sidera in nocte fulgent, in tenebris emicant : tantumque abest, ut ullam pulchritudinis suæ jacturam faciant, ut splendidiora etiam appareant. Ubi enim lux advenerit, non æque apparent. Ita etiam tu, si inter perversos homines, rectus manseris, lucebis magis, longeque admirabilius erit, sine reprehensione esse. Ergo, ne hoc afferant, occupans ipse id attulit. Quid est « Verbum vitæ continentes ? » Id est, qui ad vitam venturi estis, qui ex numero eorum estis, qui salutem consequuntur. Vide quam continuo subjecerit præmia : luminaria, inquit, rationem ac facultatem lucis continent. Quid est verbum vitæ ? semen vitæ, in vobis habetis, hoc est, pignora, et semen vitæ habentes : hoc vocat verbum vitæ. Ergo cæteri omnes mortui. Id enim verbis istis indicavit : alioquin et alii verbum vitæ conti-

[1] Psal. LXVIII, 21. — [2] Job, XVI, 3.

nuissent. « Ad gloriam, inquit, meam. » Quid hoc est? Et ego, inquit, particeps sum vestrorum bonorum. Tanta est vestra virtus, ut non solum salutem det vobis, sed me etiam clarum faciat. Quænam gloria, o beate Paule? flagellis, cæderis, expelleris, contumeliis afficeris nostra causa : propterea inquit, « In diem Christi, quia non in » vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi : » sed semper est unde glorier me non frustra cucurrisse : « Sed etsi » immolor[1] : » non dixit, etiam si moriar : quemadmodum neque ad Timotheum scribens. Nam et ibi eadem dicit, « Ego enim jam immolor[2], » partim consolans illos de sua ipsius morte, partim instituens ut mortem pro Christo moderate ferant. Victima, inquit, quædam, et hostia evado: o beatam animam! Hostiam vocat introductionem illorum. Multo satius immolare animam, quam bovem immolare. Quapropter si in hoc sacrificio me ipsum tradidero, inquit, quasi victimam ; gaudeo, inquit, de mea morte. Hoc enim ista verba significant, « Supra sacrificium, obse- » quium fidei vestræ, et congratulor omnibus vobis. Idip- » sum autem, vos gaudete, et congratulamini mihi[3]. » Quid congratularis? vides quomodo ostendat gaudendum illis esse? Gaudeo igitur, inquit, me libamen fieri, congratulor autem quod simul sacrificium offeram. « Idipsum autem » et vos gaudete et congratulamini mihi, quod oblatus sum. Congratulamini mihi, inquit, mihi in mea ipsius morte gaudenti. Non igitur lacrymis dignus est justorum obitus, sed lætitia. Si ipsi gaudent, gaudendum cum ipsis est. Absurdum enim fuerit gaudentibus illis nos lugere. Sed consuetudinem requirimus, inquit. Commenta isthæc sunt, et prætextus. Vide quid Paulus admoneat Philippenses, « Gaudete et congratulamini mihi. » Et tu consuetudinem requiris? si tibi quidem ipsi hic manendum sit, recte dicis :

[1] Philip. II, 17. — [2] 2 Tim. IV, 5. — [3] Philip. II, 18.

sin autem paulo post ad illum qui abiit perventurus es; quam requiris consuetudinem? Ille enim merito consuetudinem requirat, qui ab aliquo in perpetuum divellitur. Sed si idem tibi iter conficiendum est, quam consuetudinem requiris? Eos, qui peregre absunt, cur non lugemus? nonne paucis emissis lacrymis, confestim post unum aut alterum diem a fletu cessamus? Si consuetudinem requiris, tantum duntaxat fleto, quantum satis sit ad ostendendum, te natura hominem esse: deinde vero gaude, quemadmodum Paulus, qui ita dicebat: Nihil mihi molesti accidit, sed etiam gaudeo ad Christum abiens, « Et vos gaudete, » inquit, congratulamini mihi. » Gaudeamus igitur et nos cum justum viderimus interiisse, vel potius quando aliquem etiam ex desperatis. Nam ille quidem discedit, laborum suorum mercedem accepturus, hic vero quidpiam de peccatorum suorum numero detraxit. Sed fortasse, inquit, vivens vitam mutasset suam. At non illum rapuisset Deus, si vitam ille mutaturus fuisset. Etenim qui omnia pro salute nostra facit, ac disponit, cur non eum sivisset vivere, qui aliquando talis futurus esset, ut placeret? Si sinit eos qui non convertuntur, multo magis eos qui convertuntur. Undique igitur fletus nobis amputatus sit, undique lamenta sublata. Quæcumque eveniant, de omnibus gratias agamus Deo, omnia sine murmurationibus faciamus: lætemur, atque in omnibus illi placeamus, ut futura etiam consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT II.

Spero autem in Domino Jesu Timotheum me cito mittere ad vos, ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus futurus sit : omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi[1].

I. Dixit quæ sibi evenerant ad Evangelii progressum conduxisse, ita ut vincula mea manifesta fierent in omni prætorio. Addidit illa : Sed etsi immolor supra sacrificium, et obsequium fidei vestræ, ipsosque per hæc confirmavit. Sed forte suspicari poterant priora ista consolationis causa esse dicta. Quid igitur facit? et quomodo suspicionem adimit? Timotheum, inquit, mitto ad vos. Avebant enim de Paulo omnia cognoscere : cur vero non dixit, Ut mea cognoscatis, sed, Ut ego cognoscam vestra? quoniam Pauli res Epaphroditus ante Timotheum nuntiaturus erat : quamobrem progrediens inquit, « Necessarium autem existimavi Epa» phroditum fratrem mittere ad vos : » sed vestra, inquit, cognoscere cupio. Verisimile enim est diu illum mansisse apud Paulum ob corporis imbecillitatem. Quamobrem necessario, inquit, vestra cupio cognoscere. Vide autem, quam omnia ad Christum referat, et ipsam quoque Timothei missionem, ita dicens, « Spero autem in Domino Jesu, » id est, confido, ut hoc mihi Deus gratificetur, idque mihi ex sententia succedat. « Ut et ego bono animo sim, cognitis

[1] Philip. II, 19-21.

» quæ circa vos sunt. » Quemadmodum, inquit, recreavi vos dum ea audivistis, quæ de me precati estis, nimirum Evangelium progressus fecisse, dedecus in illos recidisse, et unde mihi nocere putabant, inde lætitiam attulisse ; ita cupio de rerum vestrarum statu cognoscere. « Ut et ego bono animo » sim, cognitis, quæ circa vos sunt. » Iis verbis ostendit gaudere illos debuisse de vinculis, eaque subsequi : multum enim sibi voluptatis attulisse. Nam illud, « Ut et ego bono animo » sim, » hoc significat, quemadmodum vos. Papæ! quanto Macedoniam amore complectebatur? Idem vero Thessalonicensibus quoque dicit, ut eo loco : « Nos autem desolati » a vobis ad tempus horæ[1] : » hic, « Spero, inquit, Timo- » theum mittere : » ut de rerum vestrarum statu cognoscam, quod quidem maximam indicabat curam. Quando enim ipse adesse non poterat, discipulos mittebat : ita res illorum sibi ignotas esse ne ad breve quidem tempus ferre poterat. Non enim spiritu omnia cognoscebat, idque jure fiebat. Etenim si hoc sibi discipuli persuasissent, impudentes facti essent : nunc vero, cum sperarent latere, facilius corrigebantur. Hoc ipso vero illos potissimum attentos reddit, quod inquit, « Ut et ego bono animo sim, » illorumque studium, ac diligentiam acuit, perinde, ac tametsi Timotheus non venerit, alium tamen inventurus sit, qui ipsi renuntiet. Hac autem ipse etiam ratione perspicue usus est, suumque adventum distulit, ut Corinthii converterentur. Propterea etiam scribebat, « Parcens vobis » nondum veni Corinthum[2]. Non enim hoc solo ostenditur charitas, quod sua nuntiet, sed etiam quod de illorum statu cupiat cognoscere. Hoc enim animæ est valde curantis et satagentis, et in perpetua quadam sollicitudine versantis simul vero, et honore illos afficit Timotheum mittens. Quid ais? Timotheum mittis? quapropter? sane

[1] 1 Thess. II, 17. — [2] 2 Cor. I, 23.

inquit, « Neminem enim habeo unanimem, id est, qui æque atque ego vestra curet, « Qui sincera affectione pro vobis » sollicitus futurus sit : » neminem ergo secum habebat, qui eumdem atque ipse animum gereret. Neminem. Quid id est? qui æque atque ego vos curet, vobisque consulat. Non facile, inquit, quispiam inveniatur, qui hac de causa tantum itineris velit conficere : qui æque atque ego vos amat, Timotheus est. Erant autem et alii, quos mitterem, sed nemo talis est. Ergo hoc est, unanimem esse, discipulos perinde atque ipse amare. « Qui sincera, inquit, affec- » tione pro vobis sollicitus futurus sit, » id est, paterna. « Omnes enim, quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu » Christi, » id est, jucunditatem suam, ac securitatem ; quod etiam ad Timotheum scribebat. Sed cur isthæc conqueritur? nos condocefaciens, dum hæc audimus, ne eodem prolabamur : condocefaciens auditores, ne oblectationem, ac requiem quærant ; nam qui requiem quærit, non quæ Christi sunt, sed sua quærit : oportet enim paratos nos esse ad quemvis laborem, ad quamvis miseriam subeundam : « Experimen- » tum autem, inquit, ejus cognoscite, quia sicut Patri filius » mecum servivit in Evangelium[1]. » Ne id a me temere dici putetis, vos quoque, inquit, hoc scitis illum mihi, ut patri filium, in Evangelium servisse. Merito hic Timotheum commendat, ut apud illos magno in honore habeatur. Hoc etiam ad Corinthios scribens facit istis verbis, « Ne quis illum sper- » nat : opus enim Domini operatur, sicut et ego[2], » non tam illi prospiciens, quam iis, qui ipsum recipiunt, ut magnam reportent mercedem. « Hunc igitur, inquit, spero » mittere, mox ut videro, quæ circa me sunt[3] : » id est, ubi videro, quis sit status rerum mearum, quemque sint exitum habituræ. « Confido autem in Domino, quoniam et » ipse veniam ad vos cito[4]. Non propterea illum mitto,

[1] Philip. II, 22. — [2] 1 Cor. XVI, 10. — [3] Philip. II, 23. — [4] Ibid. 24.

quod ipse venturus non sim, sed « Ut bono animo sim, » cognitis quæ circa vos sunt : » ut ne interea etiam verser in vestrarum rerum ignoratione. « Confido autem, inquit, » in Domino, » id est, si Deus voluerit.

II. Vide, quam ille omnibus in rebus de Deo pendeat : et nihil ex sua sententia pronuntiet : « Necessarium autem » existimavi Epaphroditum fratrem, et cooperatorem et » commilitonem meum [1]. » Et hunc rursus iisdem, ac Timotheum, encomiis ornatum mittit. Illum enim duobus his nominibus commendavit, quod et eos amet; dixit enim, « Qui sincera affectione vestra curaturus sit : » et quod in Evangelio valde se probaverit : hunc igitur et iisdem, quam illum, nominibus laudat; quomodo? quoniam appellare fratrem, et cooperatorem, neque hoc contentum, addere etiam commilitonem, ostendentis est illi quoque secum communia fuisse pericula, atque eadem de illo, ac de se ipso testificantis. Quod inquit « commili- » tonem, » plus est, quam « cooperatorem. » Quidam enim fortasse fuerit, qui in levibus quidem negotiis socium se agendi præbeat, in bello autem, ac periculis non item. Dum vero dixit, « Commilitonem, » hoc quoque significavit : « Vestrum autem, inquit, Apostolum, et ministrum » necessitatis meæ mittere ad vos, » id est, vestra vobis donamus, dum vel vestrum hominem ad vos mittimus, vel eum qui vos doceat. Rursus multa de illius charitate subjicit dicens : « Quoniam quidem omnes vos desiderabat, » et mœstus erat : propterea quod audieratis illum infirma- » tum. Nam et infirmatus est usque ad mortem, sed Deus » misertus est ejus, non solum autem ejus, verumetiam » et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem [2]. » Hoc loco et aliud quiddam agit ostendens, Epaphrodito etiam valde exploratum esse, amari se a vobis. Hoc vero non parum

[1] Philip. II, 25. — [2] Ibid. 26-27.

ad amandum solet allicere : quomodo ? ægrotavit, inquit, et mœsti fuistis ; convaluit, et vos mœrore liberavit, quem ex ipsius invaletudine capiebatis, nec tamen propterea ipse mœrere desiit : sed dolebat non se, cum valuisset, vos vidisse. Hic et aliud agit, ad sui defensionem causam afferens, quamobrem serius ad illos mittat. Non enim id ex negligentia fieri : sed Timotheum quidem a se retineri, quoniam neminem habeat ; « Neminem enim, inquit, habeo » unanimem ; » Epaphroditum vero ob invaletudinem. Deinde ostendens longam, ac diuturnam fuisse, addidit : « Nam et infirmatus est usque ad mortem. » Vides quantum studii adhibeat Paulus, ne discipulis suis quidquam loci se ullius negligentiæ, ac socordiæ insimulandi relinquat, neque suspicandi ideo, quod ipsos contemneret, non profectum esse ? Nulla enim re æque allici discipulus potest, ac persuasione hac, curæ se esse præceptori, suaque causa illum mœrere, quod exuberantis charitatis est. « Audieratis, inquit, illum infirmatum : nam et infirmatus » est usque ad mortem. » Ac ne putes ista mihi per simulationem dici, audi sequentia. « Sed Deus misertus est ejus. » Quid ais hæretice ? Hoc loco misericordiam Dei vocat, retinere illum, qui abiturus erat, et ad vitam revocare. Quod si mundus esset in malis, non hæc misericordia esset relinquere in malo. Cæterum adversus hæreticum quidem facile est dicere, erga Christianum autem quid dicemus ? Nam hic fortasse hæsitabit, ac dicet : Quid ? si dissolvi, et esse cum Christo multo præstabilius, cur inquit ipsum misericordiam esse consecutum ? Ego vero dicam : Quid est, quod ipse inquit, magis necessarium esse manere propter vos ? Nam quemadmodum Paulo hoc necessarium erat, ita et Epaphrodito : quippe qui amplioribus cum divitiis majoreque fidentia ac securitate ad Deum abiturus esset. Etenim illud quidem etiamsi paululum differretur,

futurum tamen omnino erat : lucrari vero animas, postquam illuc abiisset, non poterat. Huc accedit, Paulum multa ex communi audientium sensu proferre, neque ubique philosophari. Ad mundanos enim homines sermo ipsi erat institutus, mortem adhuc timentes. Præterea ostendit, quanti Epaphroditum faceret : hincque illi reverentiam quamdam conciliat, utpote cujus salutem adeo sibi utilem esse testetur, ut secum quoque ex illius incolumitate misericorditer actum putet. Præterea vero, ut hoc mittamus, bona est præsens vita. Nam nisi bonum esset, cur loco suppliciorum numeraret immaturas mortes? quemadmodum ubi inquit, « Ideo inter vos multi infirmi, et imbecilles, et dormiunt multi [1]. » Futura enim vita improbi hominis non melior, imo mala est; probi autem melior. « Ne tristitiam, inquit, super tristitiam haberem, ne ad mœrorem, quem ex ipsius invaletudine capiebam, accederet mœror ex morte. Ita quanti Epaphroditum faciat ostendit. « Festinantius ergo misi illum; » quid est festinantius? sine cunctatione, nulla interposita mora, jubens omnia, quæcumque obstent, vincentem, quam citissime ad vos venire, ut mœrore liberet. Non enim si eos, quos amamus, valere audiamus, æque lætamur, ac si videamus; maximeque si id præter spem eveniat, quemadmodum tunc in Epaphrodito evenerat. « Festinantius ergo, inquit, misi illum : ut viso eo gaudeatis, et ego magis sine tristitia sim. » Quomodo magis sine tristitia? quoniam si vos gaudetis, et ego gaudebo; hic ipse de nostra voluptate gaudebit, et ego a mœrore liberior ero. Neque dixit, « Sine tristitia, sed, magis sine tristitia, » ut ostendat nunquam animam suam mœrore vacuam esse. Qui enim ita dicit, « Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror [2]? » quomodo sine mœrore et tris-

[1] 1 Cor. xi, 30. — [2] 2 Cor. xi, 29.

titia sit? Ergo mœrorem, inquit, istum deponam. « Exci-» pite itaque illum in Domino cum omni gaudio [1]. In Do-» mino, » quod idem est ac spiritualiter, id est magno cum studio, vel potius hoc significat, Deo volente : itaque il-lum excipite pro sanctorum dignitate, ut sanctos excipi par est. « Cum omni, inquit, gaudio. »

III. Hæc omnia pro iis facit, ad quos mittit, non pro missis. Majus enim facit lucrum, qui beneficium dat, quam qui accipit. « Et ejusmodi homines cum honore habetote, » id est, excipite illum ut merentur sancti. « Quoniam prop-» ter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens ani-» mam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga » meum obsequium [2]. » Hic communiter a Philippensium civitate missus fuerat, qui Paulo ministraret, aut fortasse etiam ideo venerat, ut quidpiam afferret. Allatas enim ab illo esse pecunias in extrema Epistola ostendit his verbis : « Acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis. » Verisimile igitur est illum, cum Romam pervenisset, Paulum in magno hoc gravique periculo reperisse, ut qui adire illum vellent, ipsi quoque minime tuto id possent facere, sed suo periculo accederent; quod evenire maxime consuevit magna commota tempestate, atque ubi regum ira majorem in modum effervescit. Etenim cum quis, quod in regis offensionem incurrerit, in carcerem detruditur, arctæque custodiæ traditur, tunc vel famuli ipsi aditu prohibentur, quod quidem Paulo tunc accidisse verisimile est; Epaphroditum vero magno, atque excelso animo virum, omnia contempsisse pericula, ut Paulum adiret, eique ministraret, atque omnia, quæ opus erant, faceret. Duo igitur affert Paulus, ex quibus illi auctoritatem, ac reverentiam conciliat. Unum quidem, ubi dicit, ad mortem usque mea causa periclitatum esse, alterum vero, quod personam

[1] Philip. II, 29. — [2] Ibid. 30.

civitatis gerens hæc perpessus fuerit : ut in periculo illo iis, qui miserant, merces deberetur, perinde ac si civitas legatum misisset. Ergo excipere illum cum quodam obsequio, eique gratias agere de officiis suis, ratio quædam erit, qua pericula, et facta nostra magis adhuc communia vobis facietis. Neque dixit, mea causa, sed orationi addens auctoritatem, ac fidem, inquit, « Propter opus » Dei. » Non enim mea causa facit, sed propter Deum « Us- » que ad mortem accessit. » Quid enim? tametsi minime obiit, Deo id gubernante, ipse tamen nullam vitæ suæ rationem habuit, ac tradidit se ipsum ; et quidquid subeundum fuit, non ideo tamen a præstando mihi ministerio fuerit cessaturus. Quod si ut Paulo ministraret se ipsum morti exposuit, multo magis pro prædicatione id subiisset : imovero pro Paulo mori, idem erat, ac pro prædicatione. Licet enim, non tantum ne idolis sacrifices, martyrii coronam consequi ; sed ejusmodi etiam occasiones martyrium faciunt, ac si admirabile quiddam dicendum est, magis hæ, quam illæ. Nam qui minore de causa mortem subire audet, multo magis audebit, ubi res major agatur. Quamobrem et nos, cum sanctos in periculis versari viderimus, vitæ ne parcamus. Non potest enim is, qui nihil cum periculo experiri audet, præclari quidpiam facere ; sed necesse est præsentis vitæ securitati consulentem, amittere futuram. « Ut impleret, inquit, id, quod » ex vobis deerat erga meum obsequium. » Quid hoc est? non aderat civitas, sed per illum omni erga me officio, ac ministerio functa est, nimirum quod illum misit. Quidquid igitur vestri ministerii mihi deerat, id ipse explevit, ut hac etiam ratione dignissimus sit qui multum honoris reportet : quoniam quod omnes facere oportebat, hoc ipse pro vobis præstitit : atque ostendit Paulus priora quoque officia ab ipsis, qui in tuto erant, exhibita periclitantibus

esse. Nam hæc verba, « Id quod ex vobis deerat erga obse-» quium, » indicant respectum quemdam ad illius civitatis obsequium. Vides sensum animi, ac spiritum apostolicum? is vero non ex arrogantia proficiscebatur, sed ex magna, quam illorum gerebat, cura. Etenim ne efferantur, sed modestiam tueantur, neque magnum quiddam se præbuisse existiment, sed ad humilitatem adducantur, officium illud his vocibus appellat debitum ministerium, et, id quod deerat. Ergo neque nos magnos spiritus sumamus, cum sanctis aliquid præbemus, neque hac re nos illis beneficium putemus dare. A nobis enim id debetur, nec quidquam illis donamus. Nam quemadmodum iis, qui in exercitu sunt, ac bellum gerunt, ab iis, qui domi in pace vivunt, debentur cibaria, et quidquid illis necessarium est in sumptum, illi enim pro his in acie stant; ita hac in causa. Quis enim Paulum, nisi docendi munus obivisset, conjecisset in carcerem? quamobrem ministrare sanctis oportet. Qui enim non absurdum sit, ei qui terreno imperatori militat, omnia suppeditare, et vestimenta et cibaria, non solum quantum necessitas postulat, sed etiam plusquam satis est, ei vero, qui militat cælesti imperatori, atque in acie stat adversus hostes longe graviores; « Quoniam non est colluctatio nobis, inquit, ad-» versus sanguinem, et carnem [1]; » neque necessaria etiam suppeditare? cujus hoc iniquitatis est? quantum hoc ingrati et parci animi vitium?

IV. Cæterum, quantum video, plus apud nos hominum metus potest, quam gehennæ, et futurorum suppliciorum. Propterea sane omnia contra, quam deceat, se habent: ut civilia quidem negotia singulo quoque die diligentissime administrentur, neque illa unquam omitti videas; spiritualium vero nulla nobis ratio habeatur. Ita, quæ neces-

[1] Ephes. VI, 12.

sitate nobis imposita, ac tormentis propositis, omninoque tanquam a servis, et invitis exiguntur, magna præstantur cum alacritate: quæ vero a libentibus, atque ut a liberis, omnia omittuntur. Non hæc in omnes dico, sed in eos, qui hujusmodi sumptus facere recusant. Annon poterat Deus necessitatem faciendi imponere at non vult: vobis enim magis consulit, quam iis, qui aluntur. Ideo non vult isthæc vos ex necessitate facere, quoniam nulla vos maneret merces. Attamen multi eorum, qui hic sunt, Judæis sunt inferiores, ac viliores. Cogita, quot erant, quæ a Judæis dabantur, decimæ, primitiæ, rursus decimæ, et rursus aliæ decimæ, et rursus aliæ decimæ tertiæ et siclum: nec quisquam erat, qui diceret, sacerdotes multa devorare; quo plura accipiunt, eo etiam tibi amplior merces. Non dicebant, multa sumunt, ventri indulgent, quæ nunc quosdam dicentes audio. Atque isti quidem, qui domos ædificant, atque agros emunt, nihil putant se habere: quod si sacerdos quispiam paulo splendidiore veste indutus fuerit, aut necessario alimento non egeat, aut famulum habeat, ne ipse cogatur a decore discedere; hoc illi divitias nominant. Vere divitiis abundamus, idque isti vel inviti fatentur. Nos enim etiamsi pauca habeamus, abundamus divitiis: illi vero etiamsi omnia sibi comparent, inopia laborant. Quousque dementes erimus? Non satis vobis videtur ad supplicium vobis comparandum, quod nullum opus editis, nisi damnum illud vobis contrahatis, quod de aliis detrahendo accedit? Etenim si tu etiam esses, qui ea quæ habet sacerdoti dedisses, tamen eo ipso mercedem perdidisses, quod ea in crimen vocares, quæ tu ipse dedisses. Omninoque si tu dedisti, quid criminaris? Antea quidem pauperem illum fuisse testaris, quæ habet, inquis, ego dedi. Quid ergo criminaris? dandum minime fuerat, si eras in crimen vocaturus. At cum alter dedit, ista dicis?

Gravius sane delictum, cum tu minime dederis, alterius benefacta criminari. Quantam illos mercedem manere putas, qui isthæc audiunt? Dei enim causa hæc patiuntur. Quid ita? Poterant, si voluissent, caupones fieri, tametsi nihil illis a majoribus relictum esset. Nam et hæc multos impudenter dicentes audio, si quando nos ita dicimus, hic, vel ille pauper est. Poterat, inquiunt, si voluisset, ad divitias pervenire : deinde contumelias addunt, Avus istius, et abavus tales fuerunt, hic vero nunc tali veste indutus est. Sed quid? dic mihi ; nudum-ne illum circumire oportuit? Ergo ista quidem tu subtiliter ad calculos revocas : sed vide ne contra te ipsum hæc dicas; atque audi illam Christi admonitionem, « Nolite judicare, et non judicabi» mini [1]. » Poterat igitur, si voluisset, cauponariam, ac mercaturam exercere : omninoque non eguisset, sed noluit. Quid igitur, quæso, lucratur? num sericis induitur vestibus? num sectatorum multitudinem per forum incedens circumducit? num equo vehitur? num ædes extruit, habens ubi habitet? Si hæc facit, ego etiam reprehendo, neque illi parco, sed sacerdotio indignum esse affirmo. Nam quomodo monere alios poterit, ne rebus istis inutilibus vacent, qui se ipsum monere non potest? Sin autem rebus tantum ad vitam necessariis non eget, hoc ipso inique agit; an ipsum circumire oportebat, et mendicare? Nec quidquam te, o discipule, puderet? ac si carnalis pater id faciat, dedecus magnum putes; sin spiritualis eo descendere cogatur, non erubescas, neque te tenebris abdendum putes? « Dedecus enim, inquit, filiorum pater sine » honore [2]. » Quid ergo? pereundum illi fame fuerat? verum neque hoc pii hominis est, neque enim probatur Deo. Cæterum, quando hæc adversus istos afferimus, subito philosophantur : scriptum est, inquiunt, « Nolite possidere au-

[1] Matth. VII, 1. — [2] Eccli. III, 10.

» rum, neque argentum, neque duas tunicas, neque æs in » zonis vestris, neque virgam [1]. » Hi vero terna, et quaterna habent vestimenta, et lectos constratos. Hei mihi! cogor ergo nunc suspirare, ac nisi mihi decorum tuendum esset, multas etiam profunderem lacrymas : cur? quoniam in aliorum quidem festucas adeo diligenter inquirimus, nostras vero trabes, quas in oculis habemus, ne sentimus quidem. Dic mihi, cur isthæc tibi ipsi non dicis? quoniam hoc, inquit, magistris duntaxat præceptum est. Ergo cum Paulus inquit, « Habentes alimenta, et quibus tegamur, » his contenti simus [2], » ad solos magistros verba facit? Minime; sed ad omnes homines : idque satis constabit, si a capite locum illum inspexerimus. Nam cum dixisset, « Est autem quæstus magnus pietas cum sufficentia; » ac deinde addidisset, « Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium quod nec auferre quid possumus; » continuo subjunxit, « Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus. Qui autem volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum, et desideria multa stulta et nociva [3]. »

V. Vides ad omnes orationem haberi? Quid vero, cum rursus inquit, « Carnis curam ne feceritis in desideriis [4]; » nonne omnibus generatim loquitur? Quid vero, cum inquit : « Esca ventri, et venter escis : Deus autem et hunc, » et has destruet [5] ? » Quid vero ubi inquit : « Quæ in deliciis » est, vivens mortua est [6], » de vidua loquens : num fortasse et vidua magister est? Annon ipse fuit, qui ita dixit : « Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in » virum [7]. » Quod si vidua, ubi et ætas senilis : senectus enim magno eget obsequio, et natura ipsa; muliebre enim genus majore eget solatio, quia infirmum est : igitur, si

[1] Matth. x, 9. — [2] 1 Tim. vi, 8. — [3] Id. vi, 9. — [4] Rom. xiii, 14. — [5] 1 Cor. vi, 13. — [6] 1 Tim. v, 6. — [7] Id. ii, 16.

ubi ætas, et natura obstabat, minime tamen illam sinit delicate, et molliter vivere, sed etiam mortuam esse inquit; non enim tantum dixit : Ne delicate vivat, sed quæ in deliciis est, vivens mortua est; eamque e medio removit ; nam quæ mortua est, e medio sublata est : quam veniam habebit homo ea faciens, quorum causa mulier vetula punitur? Verum hæc nemo ne cogitare quidem aggreditur , hæc nemo examinat. Ego vero ista dicere coactus sum ; non sane id agens, ut sacerdotes criminibus liberem, sed ut vobis consulam. Nam illi quidem, si cum pecuniæ operam dent, jure ac merito ista audiunt : nullum a vobis detrimentum reportant : sed sive dixeritis, sive tacueritis; rationem illic judici reddent : quamobrem nihil illis vestra nocent verba. Sin autem falso a vobis dicuntur : illi quidem lucrum etiam reportant, sine causa contumeliis affecti; vos vero vobis ipsis hinc damnum infertis. De vobis vero non ita res habet : sed sive vera, sive falsa sint, quæ adversus illos dicuntur , hoc ipso, quod illis maledicitis, vos ipsos læditis : Quid ita ? quoniam si vera quidem fuerint, vobis nihilominus nocetis, judicium de magistris ferentes, et ordinem disturbantes : nam si de fratre judicare non oportet, multo minus de magistro. Sin autem falsa, intolerabile omnino supplicium, ac pœna erit [1]. De omni enim verbo otioso rationem redditis. Quamobrem vestra causa omnia facimus ac laboramus. Cæterum, quod dicebam , nemo hæc examinat, nemo in his curiose satagit, nemo quidquam horum sibi ipsi dicit. Vultis et alia addam ? « Omnis ex vobis, qui non renuntiat, inquit Christus, om-» nibus quæ possidet, non est me dignus [2]. » Quid vero ubi inquit, « Difficile est divitem intrare in regnum cœlorum[3] ?» Quid vero cum inquit, «Væ vobis divitibus, quia habetis con-» solationem vestram ?» Nemo hoc perpendit, nemo cogitat,

[1] Matth. XII, 36. — [2] Luc. XIV. — [3] Matth. XIX, 23. — [4] Luc. VI, 24.

nemo secum ipse rationes subducit, sed tantum in res alienas vehementes sumus. At hoc nihil aliud est, quam participes criminum fieri. Verum, ut præterea vestra causa, quibus criminibus affines esse sacerdotes dicitis, ea diluam, audite. Hanc enim de illis opinionem induisse, nimirum illos violare legem Dei, non leve habet ad improbitatem momentum. Age igitur, et illa expendamus. Dixit Christus, « Nolite pos- » sidere aurum, neque argentum, neque duas tunicas, neque » calceamenta, non zonam, non virgam[1]. » Quid igitur? dei mihi. Num Petrus contra præceptum faciebat? quomodo enim non, cum et zonam haberet et vestimentum et calceamenta? Audi enim Angeli ad ipsum verba, « Præcin- » gere, et calcea te caligas tuas[2] : » quanquam hujusmodi calceorum ne magna tunc quidem aderat necessitas : nam illo quidem tempore vel nudis ire pedibus licet : hyeme tantum necessarii sunt : attamen caligas habuit. Quid vero Paulus? cum ad Timotheum scribens dixisset, « Festina » ante hyemem venire, » deinde mandata dat, atque inquit, « Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens » affer tecum et libros, maxime autem membranas[3]. » En penulam memoravit, nec quisquam dixerit, aliam illi non fuisse, quam gestaret. Etenim si omnino solitus erat non gestare, supervacaneum plane erat, ut hæc afferretur, jubere. Sin autem fieri nequit, quin gestarit, aliam quoque illi fuisse manifestum est. Quid vero quod integrum biennium in mercenario labore continuit? Ergo repugnavit Christo vas illud electionis, ille qui dicebat, « Vivo autem jam » non ego, vivit vero in me Christus[4] ; » ille de quo testificatus est Christus, ita dicens, « Quoniam vas electionis » est mihi itse? » Oportebat vos in hac dubitatione relinquere, nullamque afferre quæstionis explicationem, sed

[1] Matth. x, 9. — [2] Act. xii, 8. — [3] 2 Tim. xiv, 21. — [4] Galat. ii, 20. — [5] Act. ix, 15.

hanc a vobis pœnam exigere pro ea, qua in scripturis utimini, negligentia; inde enim omnia hæc existunt. Propterea in aliorum peccatis acerbi inquisitores sumus, de nostris autem ne cogitamus quidem, quoniam scripturas non tenemus, quoniam in divinis legibus non erudimur. Erat igitur hæc a vobis pœna repetenda. Sed quid agam? Pater sum. Multa etiam ultra, quam oportet, filiis gratificantur patres; dum paterna ipsorum incalescunt viscera: et si filium tristem, ac tabescentem videant, ipsos quoque plus quam illum pungit dolor, nec quiescunt, donec mœroris causam sustulerint. Cæterum licet hoc evenerit, licet paulisper vos mœrere siverim ex eo quod non acciperetis: nimirum, ut bene nunc accipiatis.

VI. Quid igitur dicendum est? non repugnant, absit; sed valde consentiunt cum præceptis Christi. Præcepta enim illa ad tempus erant et non perpetua. Neque id ex conjectura, sed ex divinis Scripturis dico, quomodo? Narrat Lucas dixisse Christum Discipulis, « Quando misi vos » sine sacculo, et pera, et zona, et calceamentis, numquid » aliquid defuit vobis? at illi dixerunt, nihil [1]. » Ergo posthac vobis comparate. Sed quid facto opus fuit, dic mihi, unam habere tunicam? Quid ergo? cum lavanda hæc erat, domui nudum sedere oportuit, vel nudum circumire necessitate invitante, nullamque decori habere rationem? Cogita, cujusmodi id fuisset, Paulum qui orbem terrarum ideo peragrabat, ut tot præclara opera ederet, inopia vestis coactum domui sedere, ac tantis rebus impedimentum afferri. Quid vero si vehemens ingruisset hyems, ac pluisset aut etiam conglaciasset, quomodo eam siccare licuisset? num rursus nudum sedere oportuit? Quid vero, si frigoris vi corpus collabaretur, num tabescendum fuit, atque obmutescendum? Ne enim putes adamantina illis fuisse cor-

[1] Luc. XXII, 35.

pora : audi quid de Timotheo dicat, « Modico vino utere » propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmita- » tes[1]. » Ac rursus de altero, « Necessarium existimavi mit- » tere ad vos vestrum Apostolum, et ministrum necessitatis » meæ : nam et infirmatus est usque ad mortem : sed Deus » misertus est ejus : non solum autem ejus, verumetiam » et mei[2]. » Itaque cuivis morbo atque invaletudini erant expositi. Quid igitur? pereundum-ne illis erat? nequaquam. Quid igitur causæ tunc fuit cur id præciperet? potentiam suam volebat ostendere, idque postea etiam præstari a se posse. Cur non præstitit? Multo erant hi admirabiliores Israëlitis, quorum tamen neque calcei, neque vestes usu consumebantur : quanquam solitudinem illam peragrarent, ubi ardentiores incidebant solis radii, qui vel lapides ipsos possent in cinerem vertere. Qua igitur de causa hoc fecit? Tui causa. Nam quoniam futurum erat, ut non perpetuo valeres, sed vulnera acciperes, propterea facultatem tibi medicamentorum parandorum præbuit; quod hinc satis constare potes. Dic enim mihi, annon ipse poterat illos nutrire? quomodo qui tibi prævaricanti dedit, Paulo non daret? Qui Israëlitis dedit murmuratoribus, scortatoribus, idololatris, nonne multo magis Petro permitteret, qui omnia propter ipsum reliquerat? Qui sceleratis hominibus potestatem habendi fecit, non multo magis Joanni gratificaretur, qui ejus causa patrem quoque ipsum reliquerat? Attamen noluit, sed per te ipsos nutrit, ut tu sanctificeris : et animadverte mihi benignitatis exuperantiam. Voluit Discipulos suos egere, ut tu aliquantulum respirares. Sed si illos nullius indigos præstitisset, multo sane admirabiliores futuri erant, multo clariores. At saluti tuæ subsidium detractum esset. Noluit igitur illos fieri admirabiles, sed maluit indigere, ut tu salutem nanciscaris :

[1] 1 Tim. v, 23. — [2] Philip. II, 25.

et egere illos passus est, ut tu salutem consequi posses. Non enim æque se venerandum præbet doctor, qui accipit : sed ille potissimum honore afficitur, qui non accipit : verum interea non juvatur discipulus, sed fructum amittit. Vides sapientiam hominum amantis Dei : Nam quemadmodum ipse propriam gloriam non quæsivit, nec sua spectavit? sed cum in gloria esset, voluit tua causa vilis fieri, idem etiam in doctoribus servavit; ut cum eos venerandos præstare posset, maluerit abjectos esse tua causa, ut tu haberes, unde ditesceres; ut abundares enim in spiritalibus, propterea ille eget in iis, quæ ad hanc vitam pertinent. Potuisse igitur Deum illos nullius indigos præstare, multis argumentis docui : tua tamen causa in egestate relictos esse similiter ostensum est. Hæc igitur cognoscentes, non ad accusationes, sed ad beneficia conferenda nos convertamus : non aliorum mala curiose scrutemur, sed nostra recenseamus : aliorum benefacta cogitemus; de nostris autem peccatis recogitemus, atque ita placebimus Deo. Nam qui aliorum quidem peccata videt, et sua recte facta, duplex damnum reportat : his enim in arrogantiam tollitur, illis in negligentiam incidit. Dum enim cogitabit illum, atque illum peccasse, facile et ipse peccabit : dum cogitabit se bene officio functum, facile superbia efferetur. At qui sua quidem recte facta oblivioni mandat, sola autem peccata aspectat, aliorum vero non peccata, sed virtuti consentaneas actiones studiose scrutatur, multis modis lucrum faciet : quomodo? audi. Nam cum illum recte se gessisse viderit, æmulatione ad imitandum movetur; cum se peccasse animadverterit, demittet animum, ac modestiam tuebitur. Hanc rationem si teneamus, atque hoc modo nostra disponamus, promissa poterimus consequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT III.

De cætero, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu Deo servimus, et gloriamur in Christo Jesu, et non in carne fiduciam habentes [1].

I. Mœrores et sollicitudines [2], cum præter modum animam distrahunt, suo robore illam privant. Propterea Paulus etiam, cum Philippenses in magno mœrore essent, eos excitat, et relevat. Mœrebant autem, quod quomodo se res Pauli haberent, ignorabant : mœrebant, quod ipsum obiisse existimabant : mœrebant ob prædicationem, ob Epaphroditum. Igitur de omnibus his rebus animum illis explens subjungit : « De cætero, fratres mei, gaudete. » Non habetis, inquit, posthac, cur mœreatis. Habetis Epaphroditum, ob quem dolebatis : habetis Timotheum, ego etiam advenio : Evangelium procedit. Quid jam vobis deficit? gaudete. Ac Galatas quidem filios vocat [3], hos autem fratres. Nam quotiescumque vel corrigere aliquid vult vel vehementem amoris affectum ostendere, filios vocat : at cum plus honoris iis, quibuscum verba facit, habendum est, fratres. « De cætero, fratres mei, inquit, gaudete in

[1] Philip. III, 1-3. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 50-57. — [3] Galat. IV, 19.

» Domino ; » recte dixit, « In Domino , » non mundano gaudio. Nam hoc non est gaudere : ærumnæ inquit, quæ secundum Christum, ipsæ gaudium habent. « Eadem vobis » scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum. » Videte canes. » Vides non ipso exordio inductam esse admonitionem ; sed postquam illos multis nominibus laudavit , postquam suspexit : tunc hoc facit , ac rursus etiam laudat. Videbatur enim hoc orationis genus esse molestius : quamobrem undique lenit. Quos autem dicit canes? Hic erant aliqui , quos in omnibus Epistolis subindicat, Judæi, impuri , execrandi , turpis lucri et principatus cupidi, qui cum multos ex fidelibus ad se allicere vellent , et christianismum , et judaïsmum prædicabant, corrumpentes Evangelium. Quoniam igitur difficiles ad deprehendendum erant, propterea inquit, « Videte canes. » Jam non Judæi sunt filii : olim isto canum nomine ethnici vocabantur; nunc autem illi. Cur? quoniam quemadmodum ethnici et a Deo, et a Christo alieni erant, ita Judæi nunc se abalienaverunt : atque hinc illorum impudentiam , et improbitatem, magnamque a filiis disjunctionem ac dissidium ob oculos ponit. Nam olim quidem ethnicos vocatos esse canes, audi quid Chananæa dicat : « Etiam, Domine : nam et catelli edunt » de micis , quæ cadunt de mensa dominorum suorum[1]. » Cæterum , ut neque hoc isti assequantur , nam canes quidam sunt , qui circa mensam stant , addit hæc, quibus ipsos omnino abigat : « Videte malos operarios. » Ac mirifice dixit : « Videte malos operarios : » nam operantur quidem, inquit , sed malam in partem : opusque otio longe deterius est , dum quæ recte sunt constituta , disjiciunt , « Videte, inquit, concisionem. Honorandum quiddam erat apud Judæos circumcisio , quandoquidem et lex ei decedebat, et sabbatum circumcisione vilius erat. Etenim ut

[1] Matth. xv, 27.

circumcisio fieret, solvebatur sabbatum : nunquam vero ut sabbatum servaretur solvebatur circumcisio. Atque considera mihi Dei dispensationem, majorem quam sabbatum habebat venerationem circumcisio, quippe cum ipsa nullo tempore omitteretur. Cum igitur ipsa soluta sit, multo magis sabbatum. Ideo Paulus ipsius nomen resecat, et inquit, « Videte concisionem. » Neque dixit : Malum est circumcisio, supervacua est circumcisio, ne viros istos pungeret, sed sapientius idem molitur, a re quidem ipsa abducens, nomen autem illis gratificatus : vel potius rem quoque ipsam studiosius. Verum non ita erga Galatas, sed longe secus. Nam quoniam ibi magnus erat morbus : audacter magna cum auctoritate secat. Hic vero quoniam nihil ejusmodi admiserant, ipsis eam, quæ ex vocabulo, voluptatem gratificatur, hos interea et illos abigens, et inquit, « Videte concisionem, nam nos sumus circumcisio. » Quomodo ? « Qui spiritu Deo servimus, et non in carne fiducia habentes. » Non dixit : Examinemus circumcisionem illam, et hanc, utra sit melior. At nec nomine quidem ipsam impartit ; sed quid inquit ? circumcisio illa, concisio est ; quare ? nihil enim aliud faciunt, quam quod carnem concidunt. Quando enim quod fit, legitimum non est, nihil aliud, quam carnis sectio est, et concisio. Vel igitur ob hanc causam ita illam appellavit ; vel quod Ecclesiam considere aggrederentur. Nam et nos concisionis nomine utimur in iis, qui timere, et sine arte hoc faciunt. Nam si circumcisio quærenda est, inquit, apud nos eam invenietis ; « Qui spiritu Deo servimus, » id est, qui spiritualiter servimus.

II. Dic enim mihi, utrum melius, anima, an corpus ? evidenter anima. Igitur circumcisio illa non est melior : quinimo hæc sola circumcisio est. Etenim quandiu quidem typus manebat, merito comparationi locus erat, « U

» circumcidatur, inquit, præputium cordis vertri [1]. » Ita et in Epistola ad Romanos ipsam tollit his verbis : « Non » enim qui in manifesto, Judæus est, neque quæ in mani- » festo in carne, circumcisio, sed qui in abscondito Judæus, » et circumcisio cordis in spiritu, non littera [2]. » Nunc vero et nomine jam illam privat : negatque circumcisionem esse. Nam typus quidem donec ventura est veritas, veræ rei nomine vocatur : postquam vero advenit veritas non amplius. Simile quiddam evenit in delineata pictura : delineavit quispiam regem. Lineamenta illa adumbrata, quandiu pigmentorum flos se in conspectum non dat, regem non vocamus, at ubi iste color accessit, obscuratur veritate typus, neque apparet : tuncque dicimus, ecce nunc est Rex. Nec dicit, in nobis enim est circumcisio, sed « Nos sumus, » ac merito quidem. Hoc enim est homo : circumcisio virtuti congruens, hoc est vere homo. Neque dixit : In illis autem non sic, sed « Videte concisionem. » Ipsi enim posthac versantur in interitu, ac vitio. Deinde ostendens non amplius in corpore fieri circumcisionem, sed in corde, inquit : « Et non in carne fiduciam haben- » tes, quanquam et ego habeam confidentiam in carne [3] : « quid dicit hoc loco, « Confidentiam ? et, in carne ? » nempe gloriationem, plenam fidentiæ, et gravem orationem : ac, Scite istud, addidit. Nam si fuisset ethnicus et accusaret circumcisionem, neque circumcisionem solum, sed eos, qui intempestive ipsam reciperent, videretur sane ideo in illam irruere, quod nobilitatis, quæ judaïsmi erat propria, expers esset, quod præclara illa, et majestatis plena ignoraret, neque ipsorum esset particeps. Nunc vero qui particeps est, et reprehendit, certe non ita reprehendit, tanquam is, qui non sit particeps, sed tanquam qui condemnaverit, non ex ignorantia, sed maxime ex cognitione. Vide igitur,

[1] Jerem. IV, 4. — [2] Rom. II, 28. — [3] Philip. III, 4.

quid dicat in Epistola ad Galatas, cum incidisset in necessitatem magna de se ipso dicendi, quomodo et humilitatem præ se ferat : « Audivistis enim, inquit, conversatio» nem meam aliquando in judaïsmo[1]. » Et rursus hic, « Si » quis alius videtur confidere in carne, ego magis; » ac statim adjunxit, « Hebræus ex Hebræis. » Non hoc tanquam id quod sibi per se propositum esset, initio dixit, sed postquam dixerat, « Si quis alius, » ostendens necessitatem, illorumque causa hæc a se dici. « Si confiditis, inquit, ego » magis. » Hoc nunc necessario dico, alioqui tacuissem. Attende vero, quomodo in arguendo vitet odium, dum non nominatim arguit, et illis locum se recipiendi dat. « Si » quis videtur confidere. » Et recte dixit, « Videtur, » vel quod tantum fidentiæ non haberent : vel quod vera fidentia non esset : omni enim hoc necessitatis erat, non electionis. « Circumcisus octavo die : » primum ponit quod maxime optabant, id est, circumcisionem : deinde illud, « Ex genere Israël. » Utraque hæc ostendit, neque proselytum se esse, neque ex proselytis oriundum. Nam ex eo, quod octavo die circumcisus sit, ostenditur non esse proselytum : ex eo autem, quod ex genere Israël, ostenditur neque ex parentibus proselytis esse ortum. Deinde ne putes, « Ex genere Israël, » hoc significare esse ipsum ex decem tribubus, inquit, « De tribu Benjamin, perinde ac si diceret, ex probatiore parte. Nam quæ sacerdotum erant, in sorte erant hujus tribus. « Hebræus ex Hebræis; » hinc ostendit non se esse proselytum, sed antiquitus ex claris Judæis. Poterat enim quis Israëlita esse, nec tamen Hebræus ex Hebræis. Multi enim jam et rem ipsam corruperant, et linguam non tenebant, aliis admixti gentibus. Vel hoc igitur, vel magnam nobilitatem hinc demonstrat. « Se» cundum legem Pharisæus. Accedit deinde ad ea, quæ ad

[1] Galat. I, 13.

institutum suum pertinebant : superiora enim omnia non erant consilii vel electionis. Neque enim suum opus erat circumcisum esse, aut ex genere Israël, aut ex tribu Benjamin. Ex his ergo magis excellebat, etsi in hac re multos habebat socios. Quid ergo est illud, « Magis? » Certe in hoc excellebat : quod non erat proselytus, quod erat ex probatissima tribu, quodque antiquitus id haberet a majoribus, quæ quidem non multi habebant. Sed quoniam hæc omnia ab electione sua minime profecta fuerant : accedit ad ea quæ ipsius sectæ sunt, ubi elucet illud, « Magis secundum legem Pharisæus : secundum æmulationem persequens Ecclesiam [1]. » Addit hoc, quoniam illud solum non satis erat ad probandum illud, « Magis. » Nam licet Pharisæum etiam esse, nec tamen vehementi zelo affici. « Secundum justitiam. » Fieri enim potest ut quis pericula contemnat, ex principatus amore, ut principes sacerdotum faciebant, non autem ex legis studio. Ille autem non talis erat; sed, « Secundum justitiam, inquit, quæ in lege est, conversatus sine querela. » Itaque si et nobilitatis ergo et studii, alacritatisque, et morum, et vitæ, omnes antecellebam, cur præclara illa dimiserim, inquit, nisi quod ea, quæ Christi sunt, repererim majora, ac longe quidem majora? quamobrem addidit : « Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta [2]. »

III. Paulus quidem hanc vitæ rationem adeo exquisitam, et ab ineunte ætate susceptam; tantam nobilitatem, tanta pericula, tantas insidias, labores, studia projecit, ac damna putavit, cum antea lucra essent, ut Christum lucraretur; nos vero neque pecuniam contemnimus, ut Christum lucremur, sed malumus futuræ vitæ jacturam facere, quam præsentium rerum, quanquam hæc nihil

[1] Philip. III, 6. — [2] Ibid. 7.

aliud sunt, quam damnum. Cedo enim sigillatim expendamus ea, quæ in divitiis insunt. Annon damnum censeri illud debet, quod laborem ingentem habet, lucrum vero nullum? Quid enim, dic mihi, utilitatis ex multis, ac pretiosis vestibus? atque istis induti quid lucri facimus? nihil plane, sed damnum duntaxat reportamus: quomodo? quoniam et pauper vilem, tritamque vestem ferens in maximis caloribus nihilo deterius fert æstum, quam tu: quinimo ille facilius: trita enim, et unica facilius sinit respirare, ac recreari corpora: quæ autem recens confecta est etiamsi arancarum telis tenuior, non item. Ac tu quidem nimio elatus fastu, et binas, ternasque tunicas, sæpe vero et amiculum, et zonam, et subligacula habes. Illi vero nemo crimini dat, quod unica tegatur tunica, hincque facilius fert æstum. Et ideo divites quidem videmus madentes sudore; pauperes vero minime. Quando igitur homini eumdem vel etiam potiorem usum præbent vestimenta vilia, et nullo prope pretio empta; illa vero, in quibus necessario multum auri effundendum fuit, nihil plus efficiunt: nonne damnum est nimirum illud, ac supervacaneum? Nihil enim plus afferunt, quod ad usum, et commodum pertinet; sed plus auri effusum tibi est. Eumdem vero usum, et commoditatem: tu quidem dives centum, aut forte etiam pluribus aureis emisti: pauper vero pauculo argento. Vides damnum? sed fastus videre non sinit. Vis-ne auri etiam, quod et equis, et mulieribus circumdant, rationem subducamus? Ad alia enim mala hoc etiam accedit, quod divitiæ amentes faciant. Eodem enim honore et mulieres, et equos dignantur: unus est utrorumque ornatus: atque ex iisdem rebus volunt mulieres splendidiores apparere, ex quibus et vehicula, ex quibus et pelles cortinarum, in quibus vehuntur. Dic mihi, quid lucri est, mulum vel equum auro or-

nare? Mulier vero tanta auri, lapidumque mole circumdata, quid amplius habet? At enim aurea, inquit, non consumuntur. Quinimo et hoc illis accidere affirmant, qui ista callent : atque in balneis, et alibi sæpe, et lapides, et aurea multum de pretio perdunt. Verum sit ita sane, ut vis, nihilque lædantur; cedo quid lucri? Quid? cum exciderint, ac perierint, annon damnum est? Quid vero, cum invidiam, atque insidias in se concitarint, nonne damnum? Nam quandoquidem nihil prosunt circumdatæ mulieri, inflammant vero invidorum oculos, et latrones magis excitant, nonne damnum afferunt? Quid vero dic mihi, cum liceret viro his uti ad negotium magno cum emolumento gerendum, nec tamen potest ob sumptuosæ mulieris luxum, cogiturque ipse cum fame conflictari, et in summas adduci angustias, illam vero spectare auro onustam, nonne hoc damnum est? Propterea enim pecuniæ dictæ sunt χρήματα, id est, utilia, non ut ipsis sic nos utamur, quemadmodum utuntur aurificum prothecæ, sed ut ex illis honesti quidpiam agamus. Quando igitur auri cupiditas id minime permittit, annon res tota damnum est? Nam qui ipsis uti non audet, perinde ac si aliena essent, ita non utitur; sublato autem usu jam non sunt χρήματα, id est utilia. Quid vero, cum ædes splendidas, et magnas ædificamus, ipsasque et columnis, et marmoribus, et porticibus, et ambulationibus, modisque omnibus exornamus, idola ubique et statuas collocantes? multi quidem ex his etiam dæmonas vocant; sed omittamus nunc istud. Quid sibi vult et tectum aureum? nonne eumdem usum sua illi domus præbet, qui sibi aptam, ac modicam habet? at habet, nquit, magnam delectationem : sane unum aut alterum diem : exinde vero minime. Nam si solem ipsum non valde admiramur, quod ei videndo assuevimus, certe multo minus opera artis : sed nihilo magis quam si lutea essent,

attendimus. Quid enim, dic mihi, ad ædificationis commoditatem multitudo columnarum, et signorum pulchritudo, et aurum muris inspersum confert? nihil, sed omnia luxus, petulantiæ, elationis nimiæ, ac dementiæ sunt. Ubique enim rebus necessariis, quibusque utamur, danda opera est, non inutilibus.

IV. Vides rem istam damnum esse? vides supervacaneam, et inutilem? nam si neque majorem usum, neque delectationem affert; procedente enim tempore satietatem parit: nihil aliud est, nisi damnum. Sed obstans inanis gloriæ studium facit, ne videamus. Ita Paulus quidem quæ lucra esse arbitrabatur, ea reliquit: nos vero neque ea, quæ damna sunt, pro Christo relinquemus? Quousque tandem humi defixi hærebimus? Quousque ad cœlum non spectabimus? non videtis senes, quam nullum rerum præteritarum sensum habent? non videtis morientes, cum senes, tum juvenes? non videtis eos, qui in vita ipsa suis rebus spoliati sunt? Cur rebus instabilibus inhiamus? cur infirmis alligamur? quousque non persequemur manentes, ac stabiles? Quid non darent senes, quo liceret deponere senectutem? Ita ne? quæ isthæc dementia est ad pristinam velle juventutem redire, atque hujus rei consequendæ causa facile omnia dare: cum vero liceat consequi juventutem, cui non succedat senectus, juventutem multis cum divitiis conjunctam, multoque vivaciorem, nec paulum quiddam velle dare; sed ea retinere, quæ etiam in præsenti nihil prosunt? Ex morte eximere te non possunt, non morbum propulsare, non prohibere senectutem, aut quidquam aliud eorum, quæ necessario, et secundum naturæ legem accidunt, et adhuc illis hæres? Ecquid lucri, dic mihi; hinc ebrietas, edacitas, obscœnæ ac multiplices voluptates, quæ magis quam amari domini nos excruciant? Hæc solum ex divitiis lucrari possumus, aliud vero nihil,

quandoquidem ita volumus. Nam si liberet, cœlum sane ipsum divitiis consequeremur. Ergo bonum, inquit, divitiæ. Non hoc divitiæ præstant: sed possessoris consilium, et voluntas. Liberum enim arbitrium esse, quod hoc faciat, vel hinc licet animadvertere, quod etiam pauper cœli adire hæreditatem possit. Etenim, quod sæpe dixi, non mensuram rerum, quæ dantur, Deus spectat, sed animum dantium: licet et pauperi, et pauca danti totum consequi. Exigit enim Deus pro cujusque facultate, neque divitiæ regnum conciliant, neque paupertas gehennam, sed utraque bonus, et malus animus. Hunc igitur corrigamus, hunc componamus, hunc talem qualem esse decet, præstemus: atque omnia erunt nobis facilia. Nam quemadmodum artifex, sive ferream, sive auream securim habeat, æque ligna cædit, ac dolat, imo facilius etiam in ferro: ita et hic longe facilius per paupertatem paratur virtus. Nam de divitiis quidem Christus ait, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem in regnum cœlorum [1]. De paupertate nihil hujusmodi pronuntiavit: sed potius contra: Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, et sequere me [2]. Utpote cum ex voluntatis electione fiat ut sequatur Dominum.

V. Ergo paupertatem ne fugiamus tanquam malum; est enim conciliatrix regni: neque item persequamur divitias ut bonum; incautos enim perdunt: sed ubique oculos ad Deum intendentes, utamur sicut convenit iis, quæ ab illo nobis tributa sunt, et corporis robore, et abundantia divitiarum, cæterisque rebus omnibus. Absurdum enim plane est, cum ab ipso facti simus, non ei, qui nos fecit, sed aliis isthæc utenda præbere. Fecit tibi oculos? hos ipsi præsta, præbe utendum, non autem diabolo. Quomodo autem Deo præbebis? opera ipsius considerans, et

[1] Matth. xix, 24. — [2] Marc. x, 35.

ipsum glorificans, adducens vero a mulierum aspectu. Fecit tibi manus? Has ipsi possideto, non diabolo: non eas ad rapinas, ac prædas, sed ad mandata facienda, ad beneficia conferenda, atque ad preces assiduas extendens, ad eos, qui ceciderunt, erigendos. Fecit tibi aures? has ipsi præbe, non infractis, ac mollibus cantilenis, non turpium sermonum auditioni; Omnis enim enarratio tua, inquit, in lege Altissimi. Et rursus, In multitudine, inquit, seniorum sta; et si quis sapiens fuerit, ei te adjunge [1]. Fecit tibi os? ex hoc nihil prodeat, quod Deo non probetur: sed psalmodias, hymnos, odas canat spirituales, ut det gratiam, inquit, audientibus, ad fulciendum, non ad evertendum; ad benedicendum, non ad maledicendum [2], non ad struendas insidias: sed contra omnino. Fecit tibi pedes, non ut properes ad vitiositatem, sed ad bona. Fecit tibi ventrem, non ut ipsum rumpas, sed ut philosophicam exerceas sobrietatem. Indidit cupiditatem ad liberorum procreationem: sed non ad scortationem, et adulterium. Dedit tibi mentem, non ut blasphemiam in ipsum jacias, non ut sis conviciator, sed ut bene dicas. Dedit et pecunias, ut quo oportet ipsis utamur, eademque de causa vires dedit. Fecit artes, ut vita sustentetur, non ut a rebus ad spiritum pertinentibus nos ipsos avocemus, non ut sordidis artibus operam demus, sed necessariis, ut nobis mutuam opem feramus, non ut insidiemur. Dedit tectum, eo duntaxat, ut arceat pluviam, non ipsum quidem ornetur auro, pauper vero pereat fame. Dedit vestes, ut tegamur, non ut ostentemus, non ut illæ quidem multo auro ditentur, Christus vero nudus pereat. Domum dedit, non ut solus habeas, sed ut aliis etiam præbeas. Terram dedit, non ut majore illius parte ad te abstracta, in scorta, et psaltrias, et mimos, et tibicines, et citharœdos

[1] Eccli. IX, 20, et VI, 39. — [2] Ephes. IV, 29.

insumas Dei bona, sed in esurientes, atque egenos. Dedit tibi mare, ut naviges, ne itinere faciendo labores, non ut curiose illius fundum scruteris, et lapides, et alia hujus modi inde extrahas, non ut hoc tibi studio habeas. Cur ergo, inquies, sunt lapides? Quinimo dic tu mihi: Quam ob causam lapides illi in tanto pretio sunt? num facultate aliqua? num usu? at certe qui e mari non sunt, utiliores sunt. Etenim hi saltem ad ædificationem conferunt, illi vero nusquam: atque hi sunt illis firmiores. At illi, inquit, pulchritudinem afferunt: quomodo? totum id opinionis est: sunt candidiores: at non certe marmore valde candido candidiores, quinetiam neque ad illius candorem accedunt: at solidiores? ne id quidem: at utiliores? at majores? neutiquam. Unde igitur suspiciuntur: non aliunde, quam ex sola existimatione. Nam si neque pulchriores sunt; multos enim inveniemus illis lucidiores, et candidiores; neque utiliores, neque solidiores: unde, inquam, adeo suspiciuntur? annon ex sola existimatione? Quam igitur ob causam illos dedit; non ipse dedit, sed tu magnum esse quidpiam putasti. Quid igitur est, inquit, quod Scriptura etiam eos celebrat? nimirum accommodate ad tuam opinionem loquitur. Nam et præceptor ad puerulum verba faciens, eadem, atque ille, sæpe suspicit, ut illum sibi conciliet, ac paulatim subvehat. Quid pulchritudinem expetis vestium? Vestem tibi circumda, et calceos: his te orna, hæc tibi satis sint. Desiderabilia, inquit David, super aurum, et super lapidem pretiosum multum. Judicia Dei [1]. Terrena vero hæc annon parvipendenda? non sunt hæc, o dilecte, utilia. Si utilia essent, non jussisset contemnere: sed divina Scriptura ad existimationem nostram loquitur. Atque hoc etiam divinæ benignitatis est. Quam igitur ob causam, inquit, purpuram

[1] Psal. XVIII, 11.

et cætera hujusmodi? divinæ magnificentiæ hæc sunt opera. Nam aliis quoque ex rebus suas voluit divitias ostendere. Etenim et frumentum ipse dedit solum, tu vero ex hoc multa paras, placentas, bellaria varia, ac multa, magnam afferentia voluptatem. Voluptas, et inanis gloriæ amor hæc omnia invexit. Videbantur enim hæc tibi omnibus rebus præferenda. Cæteroqui, si peregrinus quispiam, aut agricola harum rerum imperitus te interroget, teque illum suspicientem videns dicat: Cur ista suspicis, atque admiraris? quid habebis, quod respondeas? Pulchra esse aspectu: sed non ita est. Deponamus igitur hanc opinionem, verisque reapse bonis inhæreamus. Hæc enim minime sunt, sed temere transeunt tantum, instar fluminis dilabentia. Quamobrem, obsecro vos, caveamus; supra petram nos collocemus ne facile circumferamur, ut futura etiam consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT III.

Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum. Verumtamen et existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror quisquilias esse, ut Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Jesu Christi, quæ ex Deo est, justitiam in fide ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis ejus[1].

I. In certaminibus, quæ adversus hæreticos suscipiuntur, vegetam adhibere mentem oportet, atque assidue in ea cogitatione defixam. Ita enim disturbare illorum ordines poterimus, et plenissimam reportare victoriam, nullum illis respirandi spatium dantes. Propterea cum velim vos ex Scripturis ad hujusmodi certamina instruere, ut hinc etiam eos, qui contradicunt, obmutescere faciatis : hujus, quæ nunc in manibus est, disputationis initium sumam a fine superioris. Quis autem erat ille finis? Cum collegisset judaïca omnia, quæ gloriandi causam dabant, ea quæ a natura, ea quæ a consilio, et electione, addiderat: « Sed quæ » mihi fuerunt lucra, hæc existimo detrimentum esse prop- » ter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, prop- » ter quem omnia detrimentum feci, et arbitror quisquilias

[1] Philip. III, 7-9.

» esse, ut Christum lucrifaciam. » Insultant hoc loco hæretici. Nam et hoc sapientiæ est spiritus, spes illis victoriæ submittere, ut pugnam capessant. Etenim si aperte locutus esset, fecissent et in istis, quod in aliis fecerunt: deleverunt enim litteras, repudiarunt Scripturam, cum adversos illius radios ferre non possent. Sed quod in piscibus fit, ut illud, unde sunt capiendi, non manifesto illis objiciatur, sed occultetur, ut accurrere non vereantur, id et hoc loco accidit, ubi a Paulo lex damnum dicta est. Sane, quod Paulus dicit, hujusmodi est: Quisquilias et damnum legem vocat; non licebat Christum lucrari, nisi hanc damnum putassem. Hæc omnia alliciunt hæreticos, ut locum recipiant, existimantes pro se facere. Quando verò receperunt, tunc illos retibus undique constringit. Quid igitur isti dicunt insultantes? En lex est damnum, en quisquiliæ; quomodo igitur ipsam Dei esse dicitis? Verum hæc omnia pro lege sunt, quomodo autem, hinc perspicuum fiet. Attendamus diligenter, quæ dicuntur: non dixit, lex est detrimentum, sed ipsam « Arbitratus sum detrimen-» tum: » et de lucro quidem loquens non dixit: « Arbitratus » sum, » sed, « Fuerant lucra: » de damno autem dixit, « Ar-» bitratus sum: » merito. Illud enim in natura erat: hoc vero jam ex opinione nostra profectum est Quid igitur? non est, inquit, damnum lex? Est certe; sed propter Christum. At nunc lucrum facta est. Non putabatur lucrum, inquit, sed erat; ac si diceret: Cogita quantum fuerit, homines efferatos jam natura, ad humanam vitæ rationem adducere; nisi lex fuisset, neque etiam gratia data esset: quare? quoniam pontis instar fuit. Etenim quoniam minime fas erat de infimo loco in excelsum ascendere, facta est scala. Et quamvis non amplius scala opus sit; non propterea tamen illam spernit, sed potius ei gratias habet. Ipsa enim fuit, quæ illum eo adduxerit, ut ejus

posthac non egeat : ac tamen pro hoc ipso, quod illius non eget, beneficium se illi debere merito fatetur: sine illa enim non ascendisset. Idem de lege dicendum est. Evexit nos in sublime; ergo lucrum erat : sed jam ipsam putamus damnum : quomodo ? non quoniam damnum est ; sed quoniam longe potior est gratia. Nam quemadmodum fame laborans pauper, quandiu quidem argentum habet, eo arcet famem; postquam vero aurum invenerit, si utrumque retinere non liceat; damnum putat retinere argentum, atque illo dimisso aurum capit : dimittit autem, non quod damnum sit argentum, non enim est, sed quoniam utrumque simul habere non licet, sed necessario alterum est relinquendum : ita et hic. Non igitur lex est detrimentum, sed legi inhærentem deficere a Christo : quamobrem cum nos abducit a Christo, tunc damnum est : quod si adducat; non item. Propterea inquit, « Propter Christum de» trimentum. » Si propter Christum, ergo natura non est detrimentum. Cur autem non sinit lex ad Christum accedere? ac sane ad hoc, inquit, data fuerat. « Plenitudo enim » legis Christus, et finis legis Christus[1]. » Sinit, si dicto audientes esse velimus. Qui ergo legi obedit, ipsam legem relinquit? Relinquit, si attendamus ; quod si minime attendamus, non sinit : « Verumtamen et existimo omnia » detrimentum esse. » Quid hoc, inquit, de lege dico? nonne bonum est mundus? nonne bonum est præsens vita? verumtamen si abducant a Christo, pro damno habeo : cur? « Propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini » mei. » Ubi enim sol illuxit, lychno inhærere damnum est. Itaque ex collatione damnum fit, nimirum ob alterius præstantiam. Vides Paulum comparationem facere : « Prop» ter eminentem, » inquit, non quod alterum alienum sit. Nam quod eminet, et excellit, in re, quæ ejusdem sit ge-

[1] Rom. x, 4.

neris excellit. Unde igitur per comparationem, præstantiam alterius constituit : inde alterius etiam cognationem, et similitudinem cognitionis demonstrat : « Propter quem om- » nia detrimentum feci, et arbitror quisquilias esse, ut » Christum lucrifaciam. » Nondum quidem manifestum est quisquiliarum nomen de lege dici : verisimile enim est Paulum de mundanis rebus dicere. Nam cum dixisset : « Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter » Christum detrimentum, » addit, « Verumtamen et existimo » omnia detrimentum esse : » dum dicit omnia, significat, et præterita, et præsentia. Quod si velis legem significari, neque ideo tamen contumelia afficitur. Quisquiliæ enim ex frumento existunt, et quod in frumento quasi robustius est, id est, quisquilia, et palea est : idem enim est, atque palea : quamobrem antequam frumentum existeret, utilis erat illa palearum seges, et una cum frumento ipsam colligimus : quod si illa non fuisset, neque hoc exortum esset. Ita et in lege.

II. Vides ubique non rem ipsam vocari damnum, sed propter Christum, « Verumtamen et omnia existimo detri- » mentum esse. » Quam ob causam? rursus, « Propter emi- » nentem scientiam, propter quem omnia detrimentum » feci. » Deinde adjungit, « Omnia existimo detrimentum » esse, ut Christum lucrifaciam. » Vides ubique inhærentem firmamento Christi? nec usquam patitur nudari legem, ac plagam accipere, sed undique ipsam munit : « Et inveniar » in illo non habens meam justitiam quæ ex lege est : » si is, qui justitiam habebat, quod ea præ hac justitia nihil esset, ad hanc accurrit; qui nullam habent, quomodo non multo magis accurrere debebunt? Et recte dixit, « Non » habens meam justitiam, » id est, non illam, quam mihi meis laboribus, ac sudoribus comparaveram, sed quam ex gratia inveni. Si igitur ille, qui virtutis officia obiverat,

ex gratia salutem est adeptus, multo magis vos. Quoniam enim verisimile erat illos dicere, majorem esse justitiam, quæ ex laboribus: ostendit hanc præ illa paleam esse. Alioqui enim, non cum ad ipsam pervenissem, ea projecta, ad hanc alteram accurrissem. Quænam vero hæc est? quæ ex fide Dei, id est, hæc ipsa etiam a Deo data est: Dei est hæc ipsa justitia; donum penitus Dei est. Dei autem dona longo intervallo antecedunt utilitatem bonorum operum, quæ ex nostro studio profecta sunt. Quid autem est, « In » fide ad cognoscendum illum? » Ergo per fidem cognitio: nec sine fide illum cognoscere fas est: quomodo? per ipsam enim cognoscenda est virtus resurrectionis ejus. Etenim quæ unquam ratiocinatio resurrectionem nobis demonstrabit? Nulla, sed sola fides. Quod si Christi secundum carnem resurrectio fide cognoscitur, quomodo generatio Dei verbi comprehendetur ratiocinationibus? generatione enim minor est resurrectio: cur? quoniam illius quidem multa exempla extiterunt, generationis nullum. Mortui enim multi resurrexerunt ante Christum; quamvis post resurrectionem rursus obiverint; nemo autem unquam fuit, quem virgo pareret. Ergo si illud etiam, quod ortu secundum carnem vilius est, fide comprehendendum est, quod multo majus est, et infinite majus, ac ne comparabile quidem est, hoc quomodo ratiocinatione comprehendemus? Hæc faciunt justitiam. Hoc enim oportet credere, fieri potuisse: quomodo vero potuerit, non jam potest ostendi. Ex fide enim sit, ut rerum molestarum coïre societatem velimus. Quomodo? Nisi enim credamus, neque etiam mala patiemur: nisi credamus fore, ut una patientes, simul etiam regnabimus, nullo pacto ad subeunda incommoda adducemur. Ergo fide, et generatio, et resurrectio comprehenditur. Vides non nudam requiri fidem, sed cum operibus conjunctam? Is enim potissimum credit resurrexisse Chris-

tum, qui similiter se periculis exponit, qui ei se in perpessionibus socium præbet. Fit enim socius ei, qui resurrexit, ei qui vivit. Propterea dicebat, « Et inveniar in illo » non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam » quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est, justitiam in fide, » ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis, et » societatem passionum illius, configuratus morti ejus, » si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mor» tuis. Configuratus, inquit, morti ejus [1], » id est, particeps. Etenim quemadmodum ille ab hominibus male acceptus est : ita et ego : propterea dixit, « Configuratus. » Et rursus alibi, « Et adimpleo ea, quæ desunt passionum » Christi in carne mea [2] : » id est, vexationes, et calamitates hujusmodi, reddunt imaginem quamdam illius mortis. Non enim quod suum est quærebat ; sed quod multis prodesset. Quamobrem et vexationes, et incommoda, et angustiæ tantum abest, ut nos perturbare debeant, ut potius inde lætandum sit ; quod per hæc conformes reddimur morti ejus : perinde ac si diceret, ad illius similitudinem fingimur : quod et alibi inquit, ita scribens, « Mortifica» tionem Domini Jesu in corpore circumferentes [3]. » Id vero ex magna fide fit. Non enim solum resurrexisse credimus ; sed etiam post resurrectionem habere magnam potentiam. Propterea eadem via iter facimus, qua ille : id est, hac etiam ex parte fratres illius efficimur : perinde ac si diceret : Ex hac re efficimur Christi quidam. Papæ ! quanta est ærumnarum dignitas ! Credimus conformes nos fieri morti ejus per ærumnas. Nam quemadmodum in baptismo, « Consepulti sumus similitudini mortis ejus ; » ita hic eidem morti conformes reddimur. Ibi merito dixit ; Similitudini mortis ejus, non enim totam mortem obivimus ; non enim corpore et carne mortui sumus, sed peccato. Quoniam

[1] Philip. III, 9-11 — [2] Coloss. I, 24. — [3] 2 Cor. IV, 10.

igitur mors utrobique dicitur; sed ille quidem corpore mortuus est, nos autem peccato : et illic homo mortuus est, quem ipse assumpserat, qui in corpore nostro fuit; hic vero homo peccati : propterea ibi quidem inquit, similitudini mortis ejus : hic vero non jam similitudini mortis, sed ipsimet morti.

III. Paulus enim in vexationibus non jam peccato mortuus est, sed ipso corpore : quamobrem eamdem subiit mortem, « Si quo modo occurram, inquit, ad resurrectio» nem, quæ est ex mortuis [2]. » Quid ais? omnes enim ad istam perveniunt. Nam, « Non omnes quidem dormiemus, » inquit, sed omnes immutabimur [3], » neque resurrectionis solum omnes participes erimus, sed etiam immortalitatis, hi quidem ad honorem, hi vero ad occasionem supplicii. Ergo si omnes ad resurrectionem perveniunt, neque ad resurrectionem solum, sed etiam ad immortalitatem, quomodo tanquam qui præcipuum quidpiam adepturus esses, dicebas, « Si quo modo occurram? » Propterea, inquit, hæc subeo, « Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ » est ex mortuis : » nisi enim mortuus fueris, non resurges. Quid igitur hoc est? videtur magnum quiddam hoc loco subindicare. Adeo enim magnum erat, ut neque asseverare ausus fuerit, sed tantum inquit : « Si quo modo : » credidi in ipsum et ipsius resurrectionem : præterea propter ipsum patior : nec tamen adhuc possum omnino confidere fore, ut resurgamus. Quam hoc loco resurrectionem dicit? eam, quæ ad ipsum ducit Christum. Dixit, Credo in eum, et virtuti resurrectionis ejus, et socium me esse passionum suarum, configuratumque me esse morti ejus : verumtamen post hæc omnia nondum penitus confido, quod alibi dixit. « Qui se existimat stare, videat ne » cadat [3]. » Et rursus, « Timeo, ne forte cum aliis prædi-

[1] 1 Cor. xv, 51. — [2] In Vulgata latina aliud legitur. — [3] 1 Cor. x, 12.

» caverim, ipse reprobus efficiar [1]. Non quod jam accepe-» rim, aut jam perfectus sim : sequor autem, si quo modo » comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo » Jesu [2]. Non quod jam acceperim. » Quid est, « Jam ac-» ceperim? » bravium, inquit. Quod, si qui tanta perpessus fuerat, qui vexabatur, qui mortificationem habebat, nondum de resurrectione illa fidenti, et securo animo erat : quid tandem dicemus nos? quid est, « Si comprehendam? » quod antea dixerat, « Si occurram in resurrectionem, quæ » est ex mortuis : » si comprehendam, inquit, ac teneam ipsius resurrectionem ; id est, si tanta pati, si ipsum imitari potuero, si conformis ipsi fieri, quemadmodum multa passus est Christus, sputis fœdatus est, alapis et virgis cæsus, ac demum mortem subiit. Hoc stadium est : per hæc omnia opus est ad illius resurrectionem vos pervenire omnia certamina perferentes. Vel igitur hoc sibi vult, vel istud : si dignus fuero, qui assequar probatam illam resurrectionem ac fidentiæ plenam, ad ipsius resurrectionem perveniam. Nam si certamina, si labores omnes perferre potuero, illius quoque resurrectionem assequi potero, et cum gloria resurgere : nondum enim, inquit, dignus sum ; « Sequor autem si quo modo comprehendam. » Adhuc mihi vita in certamine versatur, adhuc a meta longe absum, adhuc a braviis disto, adhuc curro, adhuc sequor ; et non dixit, curro, sed « Sequor : » ac merito. Nam qui persequitur, nostis quantam contentionem in sectando adhibeat : neminem intuetur, omnes qui cursum illius interrumpunt, magno impetu propellit : et mentem et oculos, et vires, et animam, et corpus contrahit, solum bravium spectans. Quod si Paulus tantus sectator, ac tanta passus, adhuc inquit, « Si quo modo comprehendam, » quid dicemus nos qui concidimus? Deinde ostendens debitum

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Philip. III, 12.

hoc esse, inquit, « In quo et comprehensus sum a Jesu » Christo. » Eram, inquit, ex perditorum numero; suffocabar, pereundum mihi omnino erat; comprehendit me Deus. Nam et ipse nos sectatus est fugientes ipsum magno cum studio : propterea omnia hæc illi accepta refert. His enim verbis, « Comprehensus sum, » et studium Dei demonstravit nos comprehendere volentis, et nostrum longinquum recessum, atque errationem, nosque omnino ab illo refugisse ostendit.

V. Quamobrem cum illud lacrymis dignum est, omnes ad pristinum statum relabi; tum vero hoc etiam, cum magno simus debito obnoxii, neminem tamen lugere, neminem lacrymari, neminem suspirare. Ac ne putes ironice isthæc a me dici. Nam quemadmodum ante Christi adventum a Deo fugiebamus; ita nunc ab ipso fugimus. Possumus enim fugere a Deo, non quidem loco, nam ubique est, sed operibus. Et quod ab eo fugere non possimus, audi Prophetam dicentem, « Quo ibo a spiritu tuo, » et quo a facie tua fugiam [1] ? » Quomodo igitur possumus a Deo fugere? eodem modo, quo possumus procul a Deo proficisci, ac longe abesse. « Qui se elongant, inquit, a » te, peribunt [2] : » et rursus, « Nonne iniquitates vestræ di- » viserunt inter me et vos [3] ? » Quomodo igitur fit iste longinquus discessus? et quomodo intercedit intervallum? electione, et animo. Loco enim non possumus. Quomodo enim quis ab eo, qui ubique adest, fugiat? Peccator igitur fugit. Hoc est, quod Scriptura inquit, « Fugit impius » nemine persequente [4]. » Valde fugimus Deum : tametsi semper ille sectatur nos. Apostolus cursum suum eo intendebat, ut prope ad illum accederet : nos eo intendimus, ut procul discedamus. Ergo non hæc digna lamentis? Quo fugis infelix, et miser? quo fugis a vita, et salute

[1] Psal. CXXXVIII, 6.— [2] Id. LXXII, 26.— [3] Isaï. LIX, 2.— [4] Prov. XXVIII, 1.

tua? si a Deo fugias, ad quem confugies? si a luce fugias, quo respicies? si a vita fugias, unde posthac vives? Fugiamus hostem salutis nostræ. Cum peccamus, a Deo fugimus, fugitivorum more erramus, ad alienam abscedimus terram[1]: quemadmodum ille, qui comederat paterna bona, et abierat in alienam terram, qui totum patrimonium consumpserat, atque in fame vivebat. Habemus vero patrimonium et nos; cujusmodi vero hoc? liberavit nos a peccatis: donavit nobis vires ad virtutis officia obeunda; donavit nobis alacritatem, patientiam, in baptismo donavit nobis Spiritum sanctum. Si hæc absumpserimus, fame posthac laborabimus. Nam quemadmodum ægroti, quandiu quidem febribus agitantur, et succorum vitiositate laborant; neque exurgere, neque suis muneribus fungi, neque agere quidquam possunt: quod si quis eos a morbo liberet, et ad sanitatem adducat; nec tamen adhuc quidquam agant: jam id ex propria socordia fit: ita sane et in nobis. Vexabat nos morbus gravis, ac febris vehemens: decumbebamusque non in lecto, sed in ipsamet malitia, perinde atque in stercore in improbitate volutabamur, scatentes ulceribus, fœtorem spirantes, squalidi, incurvi, idola potius, quam homines. Circumstabant nos improbi dæmones, princeps mundi hujus ridens, insultans. Venit Dei Unigenitus, emisit radios præsentiæ suæ: et caliginem confestim depulit. Venit ad nos ipse rex, qui erat in throno paterno, thronum relinquens paternum; quando autem reliquisse dico, ne id significare rursus putes, mutationem, ac transitum; cœlum enim, terramque ipse implet: sed ob œconomiam id dico; venit ad hostem, qui ipsum odio prosequebatur, aversabatur, neque ut ad eum oculos converteret, adduci poterat, blasphemiis quotidie appetebat. Vidit in stercore jacentem, a vermibus exulceratum, a febri, et

[1] Luc. xv.

fame oppressum, nullo non morbi genere laborantem. Nam febris vexabat, hoc enim est, improba cupiditas, et inflammationes urgebant; hoc enim arrogantia, et quædam insatiabilis fames occupabat; hoc enim avaritia; et sanies undique; hoc enim scortatio; et cæcitas oculorum; hoc enim idololatria, et surditas, et stupor; hoc enim erat lapides, et ligna adorare, et cum illis colloqui; et multa deformitas; hoc enim vitiositas: triste nimirum quiddam, et morbus gravissimus. Vidit absurdius, quam insanientes soleant, loquentes, et lignum et lapidem Deum vocantes. Vidit in tanta nequitia: nec tamen abominatus est, non amarior factus, non aversatus est, non odio prosecutus. Dominus enim erat, et opus suum non oderat. Sed quid facit? Optimi medici more parat pretiosa pharmaca eaque primus gustat. Virtutem enim ipse primus obivit, ac deinceps nobis tradidit. Ac primum pharmacum, quasi antidotum quoddam, lavacrum dedit; ita omnem evomuimus nequitiam; ita omnia simul in fugam se dederunt: inflammatio cessit, febris extincta est, et sanies exsiccata. Omnia enim et quæ ab avaritia, et quæ ab ira, et cætera omnia mala per spiritum evanuerunt: aperti sunt oculi, apertæ aures, piam vocem locuta est lingua: vires acquisivit anima, acquisivit corpus pulchritudinem, et florem hujusmodi, qualem par est habere pulchritudinem Dei Filium ex Spiritus gratia procreatum: qualem par est habere gloriam filium nuper regi natum, et in purpura eductum. Hei mihi! quantam nobis donavit nobilitatem: nos vero erga eum, qui adeo nos amavit, ingrati esse perseveramus. Peperit nos, nutrivit, beneficiis affecit: quid rursus fugimus ab eo, qui tanta tribuit beneficia? Ergo qui hæc omnia fecit, robur etiam dat: non enim dum morbus nos occupabat, ferendo oneri eramus, nisi ipse vires nobis dedisset. Tribuit remissionem peccatorum; irritum

fecimus donum: dedit nobis divitias, eas dilapidavimus, omnia comedimus: dedit nobis vires, eas consumpsimus: dedit nobis gratiam, ipsam extinximus. Quomodo? consumpsimus nulla in re quæ nobis prodesset, atque utilitatem afferret. Hæc nos perdiderunt, atque illud præterea, quod omnium gravissimum est, quod in aliena degentes terra, et comedentes siliquas, non tamen dicimus, redeamus ad patrem, et dicamus, peccavimus in cœlum et in te [1]: idque cum patrem adeo amantem, nostrique reditus valde cupidum habeamus. Dummodo a vitio recedamus, dummodo ad ipsum redeamus, ut de præteritis nos objurget, adduci non potest. Solum recedamus: satis enim apud illum excusationis est, rediisse. Ecquid dico, ut objurget, adduci non potest? non solum ipse non objurgat, verumetiam si alius objurget, silentium imponit: etiamsi ille, qui objurgat, apprime sibi acceptus sit. Redeamus ergo: quousque recedimus? sentiamus dedecus, sentiamus vilitatem. Vitiositas nos porcos facit: vitiositas famem affert animæ. Recuperemus nos ipsos, et resipiscamus, et in pristinam redeamus nobilitatem, et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. xv, 18.

HOMILIA XII.

CAPUT III.

Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem : quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu[1].

I. Nihil æque inania reddit bona opera, nihil ita inflat, ut eorum, quæ nos recte fecimus, memoria. Duo enim parit mala, negligentiores facit, et in arrogantiam tollit. Quamobrem Paulus, quoniam noverat naturam nostram ad socordiam valde esse proclivem, multis autem laudibus Philippenses affecerat : vide quomodo eorum spiritus comprimat, multis quidem aliis antea modis : præcipue autem his nunc verbis; quid enim dicit? « Fratres, ego me non » arbitror comprehendisse. » Quod si Paulus adhuc non comprehendit, neque fidenti animo de resurrectione, ac futuris rebus est; multo igitur minus illis, qui nec minimam illius benefactorum partem assecuti fuerant, id faciendum erat. Quod autem inquit, hoc est : nondum omnem me apprehendisse virtutem puto; ita de cursore dici solet : nondum apprehendit. Nondum, inquit Paulus, totum confeci. Quod si alibi dicat, « Bonum certamen cer- » tavi : » hic vero, « Nondum arbitror me comprehendisse[2], » qui utrumque locum accurate leget, probe causam illorum, et horum verborum cognoscet. Non enim assidue oportet eadem versare : nosque omnia docere, admonere-

[1] Philip. III, 13, 14. — [2] 2 Tim. IV, 7.

que hæc multo antea dicta esse, illa vero versus finem : « Nondum arbitror, inquit, me comprehendisse : » sed in hoc uno totus sum, ut ad anteriora me extendam. Hoc enim sibi vult, dum inquit : « Unum autem : quæ quidem » retro sunt obliviscens, ad ea vera, quæ priora sunt, ex- » tendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium » supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. » Vide quomodo his verbis ostendit, quid illud sit, quod ipsum faciebat ad anteriora se extendere. Certe qui jam se perfectum putat, nihilque sibi deesse ad virtutis perfectionem, is a cursu cessabit, quasi qui totum jam teneat. At qui se adhuc a meta abesse cogitat, is nunquam a cursu cessat. Hoc igitur nos existimare semper debemus ; etiam si sexcenta obiverimus virtutis officia. Etenim si Paulus post sexcentas mortes, post tanta pericula hoc secum putabat, multo magis nos. Nondum, inquit, animo concidi, quamvis post tantum cursum nondum pervenerim, non ideo tamen desperavi : sed adhuc curro, adhuc certo : hoc unum specto, ut assidue proficiam. Id nobis etiam faciendum est : oblivioni mandanda sunt benefacta, et omittenda quæ retro sunt. Nam et cursor, non quot spatia confecerit cogitat, sed quot adhuc restent. Ita et nos, non quantum in virtute progressi simus, cogitemus ; sed quantum adhuc progrediendum restet. Quid enim nobis proderit, quod progressi sumus, nisi etiam quod restat confecerimus ? neque dixit, non cogito, aut non memini, sed « Obliviscens, » ita nos attentiores reddens. Tunc enim valde vehementes sumus, cum omnem animi impetum in id, quod restat, conjecimus ; cum præterita oblivioni mandavimus. Extendentes, inquit, nos, antequam accedamus, capere volumus. Is enim extendere se dicitur, qui pedes, licet currentes, reliquo corpore antevertere studet, seque inclinat in anteriora, manusque protendit, ut aliquanto etiam plus spatii faciat.

Id vero ex multo animi impetu, et magno ardore fit. Qui currit; hoc modo currat oportet tanto cum studio, tanto cum impetu, non autem remisse. Quantum autem inter hunc, qui hoc modo currit, et inter eum, qui jacet supinus, interest, tantum inter Paulum et nos. Quotidie ille moriebatur, quotidie bene merebatur; nulla erat occasio, nullum tempus, in quo non aliqua illi ad cursum accessio fieret : non volebat capere, sed rapere. Ita enim fas est capere. Qui dat bravium sursum est, sursum positum est bravium.

II. Vide quantum spatii sit propositum ad percurrendum : vide quam celsus sit locus, quo volandum est alis spiritus : aliter enim altitudo illa obtineri nequit. Cum corpore illuc properandum est, licet enim : « Nostra enim, » inquit, conversatio in cœlis est[1]. » Ibi palma est. Vides eos, qui currunt, quam ex lege vivant? quam nihil eorum, quæ vires enervant, attingant? quam quotidie certent in palæstra sub magistro, et lege? Hos fac imiteris, ac potius majorem prome animi impetum. Longe enim potior est palma, et multi sunt, qui impediunt : ex lege vive : multa enim sunt, quæ robur dissolvunt : bonum crus fac pedi tuo; potes enim : non naturæ res est, sed voluntatis. Levem hanc reddamus, ne celeritati pedum reliquum pondus officiat. Doce pedes esse firmos : solum enim multis in locis est lubricum; ac si cadas, multa perdidisti : attamen, et si cecideris, exurge : licet enim et hoc pacto vincere. Nunquam lubricis rebus te committas; et non cades : super solidas, et stabiles curre. Sursum caput habeas, sursum oculos : id et currentibus magistri præcipiunt. Ita consolidantur vires. Sin deorsum versum nutabis; concides, ac fatisces. Sursum specta, ubi palma est : hic palmæ aspectus auget studium voluntatis : spes adimit laborum et

[1] Philip. III, 20.

molestiarum sensum. Longinquitas facit, ut bravium appareat exiguum. Quodnam illud est? non ramus palmæ, sed quid? regnum cœlorum, requies sempiterna, gloria cum Christo, hæreditas, fraternitas, innumerabilia bona, quæ verbis exponi non possunt. Palmæ illius pulchritudinem explicare non possumus : solus ille novit, qui obtinet, et qui accepturus est : non est aurea, non ex lapidibus constat; multo istis est pretiosior. Aurum præ illa lutum est: lapides pretiosi præ illa pulchritudine lateres sunt. Si ea potitus in cœlum iveris, magno illic cum honore poteris incedere : Angeli te reverebuntur palmam illam ferentem : fidenter ad omnes accedes. « In Christo Jesu. » Vide gratum animum : in Christo Jesu hoc, inquit, facio. Non enim sine illius impulsu tantum spatii conficere fas est : multo opus est auxilio. Deorsum te certare voluit, sursum coronat. Non ut hic, ubi certamen, est etiam corona illa; sed in splendido loco corona illa est. Non videtis hic etiam eos ex athletis, et aurigis, quos maximo afficiunt honore, non deorsum in stadio; sed sursum vocante imperatore coronari. Ita etiam et tu hinc in cœlo capies palmam. « Qui» cumque ergo perfecti sumus, inquit, hoc sentiamus : et » si quid aliter sapitis, et hoc vobis Deus revelabit[1]. » Quid hoc est? nimirum quæ retro sunt, obliviscenda esse : ita ut perfecti hominis sit, non se existimare perfectum esse. Quomodo igitur dicis? « Quicumque perfecti. » Dic enim mihi, hoccine vis sapiamus quod tu sapis? Nam si non assecutus es, si non es perfectus, quomodo jubes perfectos hoc sapere, quod et tu sapis, qui nondum perfectus? Hoc enim, inquit, perfectio est : « Et si qui aliter sapitis, et hoc » vobis Deus revelabit : » id est, si quis autem putat se totum recte esse assecutum : cavet nimirum illis, at non ita dixit; sed quid? « Et si qui aliter sapitis, et hoc vobis Deus

[1] Philip. III, 15.

» revelabit. » Vides, quam verecunde. Hoc, inquit, vos Deus docebit : id est, Deus vobis persuadebit, non tantum docebit. Nam docebat quidem Paulus, Deus autem inducebat. Et non dixit inducet, sed, « Revelabit ; » ut ex ignorantia res proficisci videatur. Non hæc de dogmatibus dicta sunt, sed de perfectione vitæ, ut nemo se ipse existimet perfectum esse. Etenim qui omnia se putat consecutum, nihil habet. « Verumtamen ad quod pervenimus, in eadem permanea- » mus regula : idem sapiamus [1]. Verumtamen ad quod per- » venimus, » quid hoc est? Interea, inquit, quod boni consecuti sumus, teneamus, charitatem, concordiam, pacem : hoc nobis recte confectum est, « Ad quod perveni- » mus, in eadem permaneamus regula, idem sapiamus. Ad » quod pervenimus, » id est, hoc nobis jam recte confectum est. Vides Paulum hoc velle, præcepta esse regulam? regula neque additionem, neque detractionem capit, alioqui jam non est regula. « In eadem regula, » id est, in eadem fide, in eadem constitutione. « Imitatores mei estote, fra- » tres : et observate eos, qui ita ambulant, sicut habetis » nos formam [2]. » Dixit superius, « Videte canes, » hos ab illis abducens : proponit nunc eos, qui sunt imitandi. Si quis, inquit, nos imitari vult, si quis eamdem insistere viam, huic operam date : quamvis ego non adsim, nostis tamen incessus mei rationem, et modum, id est, rationem vitæ, et morum. Non enim verbis solum docebat, sed etiam factis; quemadmodum in choro, et exercitu, choragum et ducem reliqui imitentur oportet, ut ita ordinate incedant. Nam fieri potest, ut ex illo etiam statu ordo dissolvatur.

III. Ergo Apostoli erant forma, et typus, speciem eam retinentes, quæ archetypi, et primarii cujusdam exemplaris instar esset. Cogitate, quam accurata esset illis vitæ ratio, ut ipsi propositi essent, quasi archetypus, et exem-

[1] Philip. III, 16. — [2] Ibid. 17.

plar, et leges animatæ. Quæ enim litteræ dicebant, hæc ipsi factis perspicua omnibus faciebant. Hæc optima est docendi ratio : ita discipulum impellere doctor poterit. Sin dicat quidem, ac verbis philosophetur, factis vero contraria repræsentet, nondum doctor est. Nam vel discipulo hoc facile est, verbis philosophari; sed illa admonitio, et persuasio accedat oportet, quæ per opera fit. Nam hæc et doctori reverentiam conciliat, et discipulo propensionem ad parendum. Quomodo? quoniam, ubi verbis quidem viderit philosophantem, secum dicet, ea quæ fieri non possint, magister iste præcepit, idque ipse primus ostendit, qui ea non facit. Sin autem viderit virtutem factis ipsis expressam, non habebit amplius, cur ista dicat. Verumtamen etiam si doctoris vita socordiæ plena sit, nobis ipsi attendamus; et audiamus Prophetam dicentem, « Erunt » omnes docibiles Dei [1]; » et, « Non docebit ultra vir fratrem » suum, dicens : Cognosce Dominum; omnes enim cognos- » cent me a minimo eorum usque ad maximum [2]. » Non habes doctorem virtute præditum; sed habes eum, qui vere doctor est : quem etiam solum doctorem appellare oportet. Ab illo discite. Ille dixit, « Discite a me, quia sum » mitis [3] : » non observes magistrum istum, sed illum, illiusque disciplinas. Inde typum cape : habes effigiem optimam; ad quam te ipsum componas. Sexcentæ sunt propositæ in Scripturis vitarum cum virtute actarum imagines. Accede, si libet, post magistrum ad discipulos, inter quos hic quidem ex paupertate fulsit; ille vero ex divitiis : exempli causa, Helias ex paupertate, Abraham ex divitiis : utram putas leviorem, tibique aptiorem, hanc tene. Rursus hic quidem ex matrimonio, ille vero ex virginitate. Abraham ex matrimonio, Elias ex virginitate. Utram libet viam insiste : utraque enim ad cœlum ducit. Et Joannes

[1] Isaï. LIV, 13. — [2] Joan. VI, 45. — [3] Matth. XI, 29.

quidem per jejunium, Job vero sine jejuniis. Rursus hic ipse, cum mulieris, et filiorum et filiarum, et domus cura ipsi gerenda esset, multisque abundaret divitiis : Joannes vero nihil possidebat præter vestimentum ex pilis confectum. Et quid dico domum, et divitias, et pecunias, quando vel is, qui regnum obtinet, potest virtutem consequi? Omni enim privata domo longe occupatior reperietur regia : tamenque David fulsit in regno ; neque illum dissolvit purpura, aut diadema : itemque alter, cui integri populi gubernacula commissa fuerant, Moyses, inquam : quod sane difficilius etiam erat : hic enim plus licentiæ erat, ideoque plus difficultatis, et molestiarum. Vidisti probatos in divitiis, vidisti et in paupertate ; vidisti in matrimonio, vidisti et in virginitate. Contra vero considera, et in matrimonio, et in virginitate, et in divitiis, et in paupertate non defuisse, qui perirent. Nam in matrimonio quidem multi homines perierunt : ut Samson, non tamen ex ipso matrimonio, sed ex animo voluntateque sua. In virginitate item, ut quinque virgines : in divitiis, dives ille, qui Lazarum despiciebat : in paupertate, nunc quoque sexcenti pauperes pereunt. In regno, et in populi gubernatione multos possum ostendere, qui perierint. Vis autem et in militari ordine videre, qui salutem sint consecuti? intuere Cornelium : vis et in rei familiaris administratione? intuere Eunuchum Æthiopissæ. Ita undique perspicuum fit, si ut oportet divitiis utamur, nihil esse, quod nos perdat : sin minus, omnia : perdit nos regnum, perdit paupertas, perdunt divitiæ. Attento quidem homini nihil nocere poterit. Dic enim mihi, captivitas an lædit? Minime. Cogita ipsum Joseph servum quidem factum, sed nihilominus virtuti addictum. Cogita mihi Danielem, et tres illos pueros, cum captivi essent, multo magis fulsisse. Ubique enim virtus lucet, neque expugnari, neque impe-

diri ulla ratione potest. Quid dico paupertatem, et servitutem? nec fames quidem, nec ulcera, nec morbus quantumvis nocere possunt. Morbus enim servitute est gravior. Talis erat Lazarus, talis Job, talis erat et Timotheus crebro pressus infirmitate. Vides nihil esse, a quo superari virtus queat? non divitias, non paupertatem, non imperium, non servitutem, non rerum administrationem, non morbum, non ignominiam, non exilium; sed hæc omnia deorsum, atque humi relinquens virtus ad cœlum pervenit. Tantum generosa sit anima, tunc prohibere nihil poterit quin virtutis sit compos. Ubi enim valet is, a quo actio promenda est, nullum externæ res impedimentum afferunt. Nam et in artibus, ubi artifex bene peritus fuerit, et tolerans, universamque artem tenuerit, etiamsi morbus adveniat, ipsam retinet, etiamsi in paupertatem incidat, ipsam retinet: sive instrumentum in manu habeat, sive suo fungatur munere, sive non fungatur, nihil illi ex arte detrahitur: in ipso enim inest scientia. Ita et qui virtute præditus est, atque ex Deo pendet, sive illum in divitias conjicias, ostendit virtutem suam: sive in paupertatem, nihilominus, sive in morbum, sive in sanitatem, sive in gloriam, sive in infamiam.

IV. Annon per ista omnia transierunt Apostoli? « Per » gloriam, inquit, et ignobilitatem, per infamiam, et bo» nam famam [1]. » Hoc est athletam esse, nempe ad omnia esse accommodatum. Talis enim est virtutis etiam natura. Quod si dicas, præesse aliis non possum, solitaria mihi vita agenda est, injuriam fecisti virtuti. Ea enim omnibus uti potest, et ubique splendet, dummodo insit in anima. Fames adest? adest annonæ copia? virtus suum præ se fert robur: quemadmodum Paulus inquit, « Scio et abundare, » et penuriam pati: » operandum erat? non erubescebat:

[1] 2 Cor. VI, 8.

sed duos annos operam arti suæ dedit. Erat ferenda fames? non concidebat, nec vacillabat. Moriendum erat? non dejiciebat animum: undique generosum illum animum, atque artem ostendebat. Hunc igitur æmulemur, nec quidquam causæ erit, cur mœreamus. Quid enim, dic mihi, tali viro mœrorem afferre poterit? nihil sane: quandiu hanc nobis nemo eripuerit, omnibus hominibus erimus beatiores, et hic, et non illic tantum. Sit enim quis virtutis compos; tunc et uxorem habeat, et filios, et pecunias, et circumfluat gloria; in his omnibus similiter virtutem retinebit. Aufer hæc: nihilominus virtutem exercebit, non calamitatibus obrutus, non ex prosperitate tumescens; sed perinde hac petra quædam maritima, sive turgeat mare, sive malacia existat, æque manet immobilis, neque a fluctibus fracta, neque a malacia quidquam damni passa; ita etiam solidus animus æque stabilis perstat in fluctibus, et in malacia. Et quemadmodum pueruli navigio vecti turbantur, gubernator autem sedet ridens et immotus, et ex illorum trepidatione voluptatem capit: ita animus philosophicus, dum cæteri omnes turbantur, aut vicissim rident intempestive in rerum mutationibus, ipse quasi ad clavum quemdam pietatis sedens perstat immotus. Quid enim, dic mihi, animam piam perturbare potest? num mors? at hoc melioris vitæ initium: an paupertas? at hoc ipsam provehit in virtutis via: an morbus? sed pro nihilo habet hanc vitam: et quid dico morbum? pro nihilo æque habet delectationes, atque ærumnas: anticipavit enim, ac se ipsa jam afflixit. An ignobilitas? sed mundus ipsi crucifixus est: an amissio liberorum, sed non metuit; futuram enim sibi persuasit resurrectionem. Quid ergo evertere illam poterit? prorsus nihil. At divitiæ extollunt? minime: novit enim pecunias nihil esse: at gloria? sed jam in hac disciplina eruditus est, omnem hominis gloriam esse veluti

florem fœni[1] : at deliciæ? sed audivit Paulum dicentem, « Quæ in deliciis est, vivens mortua est[2]. » Ergo cum neque tumescat, neque deprimatur, quid huic sanitati par inveniri poterit? Verum non tales sunt cæteræ animæ, sed crebrius, quam mare et chamæleon, mutantur. Quamobrem valde ridicula est illarum conditio : cum videas eumdem nunc ridentem, nunc flentem, nunc sollicitum, nunc præter modum remissum, ac torpentem. Propterea Paulus inquit, « Nolite conformari huic sæculo[3]. » In cœlo enim degimus, et quasi cives versamur, ubi nulla mutatio. Promissa sunt nobis præmia immutabilia. Talem et nos vitæ rationem exhibeamus, inde jam capiamus bona. Ecquid igitur nos ipsi in Euripum projicimus? et in medios fluctus, et in procellas et in turbines? amplectamur tranquillitatem. Ea non ex divitiis pendet, non ex paupertate, non ex gloria, non ex ignobilitate, non ex morbo, non ex sanitate, non ex infirmitate; sed ex nostro cujusque animo. Si hic solidus fuerit, ac recte in virtutis disciplina eruditus, omnia illi facilia erunt : atque hinc jam requiem cernet, portumque tranquillum; et illud profectus innumerabilia bona consequetur. Quæ utinam nos omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Isaï. xl, 8. — [2] 1 Tim. v, 6. — [3] Rom. xii, 2.

HOMILIA XIII.

CAPUT III.

Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra enim conversatio in cœlis est: unde etiam salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum, qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ, ut conforme fiat corpori claritatis suæ, secundum operationem virtutis suæ, qua etiam possit subjicere sibi omnia[1].

I. Nihil dissentaneum est[2], alienumque a Christiano, ac requiem, et otium quærere : nihil æque a professione nostra, et militia cui nomen dedimus, alienum; ac præsenti vitæ defixum esse. Dominus tuus in crucem actus est, et tu requiem quæris? Dominus tuus clavis confixus est, et tu deliciaris? Hæccine militis generosi? Propterea etiam Paulus inquit, « Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis, » nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi : » Quoniam erant nonnulli, qui christianismum quidem simulabant, sed in otio, ac diliciis vivebant : id vero adversatur cruci; idcirco ita dicebat. Crux enim propria animæ est in actu stantis, mori cupientis, nullam sibi oblectationem postulantis. Illi vero contrariam vitæ rationem sequuntur. Quamobrem tametsi dicunt se Christi esse, inimici tamen

[1] Philip. III, 18-21. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVII, p. 254-259.

sunt crucis : alioqui, si crucem amarent, id quoque studerent, ut crucifixam vitam viverent. Nonne in crucem actus est Dominus tuus? Si illius modum non potes, imitare alia ratione Dominum tuum. Ipse te crucifige, etiamsi nemo te crucifigat : crucifige te, inquam, non ut ipse te interimas, absit; impium enim est; sed prout Paulus dicebat, « Mihi enim, inquit, mundus crucifixus est, et ego » mundo[1]. » Si Dominum tuum amas, morte illius morere : disce quanta sit crucis potentia, quot bona fecit, quot faciat, quam in tuto vitam collocet. Per hanc omnia perficiuntur : baptisma per crucem. Oportet enim accipere signaculum : manuum impositio per crucem : omninoque, sive in via simus, sive domi, sive ubi vis : magnum bonum est crux, salutaris armatura, clypeus inexpugnabilis adversans diabolo. Cum hoc igitur si bellum geras, tunc gestas crucem, non tantum accepto signaculo, sed etiam, quæ crucis propria sunt, subiens, ac patiens. Consuevit enim Christus passiones nomine crucis appellare; ut cum inquit, « Nisi quis tollat crucem suam, et sequatur me, » id est, nisi quis recte se comparavit ad mortem. Isti vero degeneres, vitæ, et corporis amantes, profecto crucis sunt inimici : et quisquis deliciarum, mundanæque tranquillitatis amator est, inimicus est crucis, in qua Paulus gloriatur, quam complectitur, cui nititur inseri, quod illa verba indicant, « Ego crucifixus sum mundo, et mundus mihi : » nunc vero ait, « Nunc autem et flens dico. » Cur? quoniam malum crevit, quoniam tales qui sunt, hi lacrymis digni sunt. Vere lacrymis digni sunt, qui in deliciis degunt, et indumentum quidem, id est, corpus pingue faciunt, futuri vero, quod ipsos manet, supplicii nullam rationem habent. Esto, delicate vivis, esto, vino mades; hodie, cras, decem annos, et viginti et triginta, et quinquaginta, et centum,

[1] Galat. VI, 14. — [2] Matth. XVI, 24.

quod quidem fieri nequit : verum, si vis, demus ita esse ; quis terminus? quæ utilitas? nulla. Talem igitur vitam vivere, nonne lacrymis, et lamentis dignum est? Adduxit nos Deus in hoc stadium, ut coronet, et nos abimus, nullo præclaro edito facinore ? Flet igitur Paulus, quibus de rebus alii rident, seque oblectant : tanto alienarum calamitatum sensu tangitur ; adeo omnes homines curat. « Quorum, inquit, Deus venter est, » Propter hoc est Deus ipsis. Hoc illud est, « Comedamus, et bibamus [1]. » Vides quantum malum sint deliciæ? Aliis quidem pecunia, aliis vero venter Deus est. Nonne hi etiam sunt idololatræ, et illis etiam deteriores, ac nequiores? « Et gloria, inquit, » in confusione ipsorum : » quidam circumcisionem his verbis significari volunt. Ego autem ita interpretor, ac si dictum esset, in quibus oportebat eos pudore suffundi, seque occultare, in his se efferunt. Hoc illud est, quod alibi inquit, « Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, » in quibus nunc erubescitis [2] ? » Grave enim malum est turpia facere, sed si te, cum facias, pudeat, quasi dimidium malum est : sin etiam inde te efferas, summus jam est animi stupor. Ergo de illis tantum hæc dicta sunt, et nemo eorum, qui hic adsunt, objurgationi locum reliquit? nemo illi crimini est affinis ? neque Deum ventrem habet? neque gloriam in confusione? Cupio, et vehementer cupio nihil ejusmodi ad nos pertinere. Vellem neminem nosse ; cui ea, quæ dicta sunt, crimini dari possent. Sed valde metuo, ne in nos magis, quam in illos conveniant. Etenim si quis omnem vitam in potationibus, et comessationibus insumat, et in pauperes quidem paucos obolos impendat, majorem vero opum partem in ventrem effundat, nonne jure in istum etiam dicentur?

II. Nihil his verbis ad pudorem eliciendum aptius, ni-

[1] 1 Cor. xv, 32. — [2] Rom. vi, 21.

hil ad objurgandum vehementius, quorum, inquit, Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum; quinam isti sunt? qui terrena sapiunt, qui dicunt, ædificemus domos: ubi? in terra, inquit: emamus agros: in terra rursum; adipiscamur imperium, rursus in terra: assequamur gloriam, rursus in terra: divitias comparemus, omnia denique in terra. Hi sunt, quorum Deus venter est. Qui enim nihil spirituale cum animo suo cogitant, sed omnia sua hic habent, atque hæc sola curant, merito ventrem Deum habent, dicentes: « Comedamus, et bibamus, cras enim mo» riemur. » Et corpus quidem doles tibi terrenum esse, quamvis illud tibi, quod ad virtutem pertinet, nihil noceat; animam vero in terram deprimis per delicias, et nullam hujus rei rationem habens, rides, dic mihi, atque animo es remisso? et qualem consequeris veniam, cum tanto te stupore affeceris; cum oporteret ipsum corpus spirituale reddere? Licet enim si velis. Ventrem accepisti, ut nutrias, non ut distendas: ut illi domineris, non ut domi num habeas, ut tibi inserviat ad cæteras partes alendas non ut tu illi inservias, non ut fines transilias. Non tot malorum causa est mare fines supergressum, quot venter corpori, animæque nostræ. Omnem illud terram, in quam se effuderit, obruit; venter vero universum corpus. Pono illi terminum, quod naturæ satis est: quemadmodum mari Deus posuit arenam. Ac si æstuaverit, atque excanduerit, increpa illum potestate, quæ in te sita est. Vide quanto honore te affecerit Deus, ut ipsum imiteris? Tu vero minime vis, sed vides illum erumpere, totamque naturam corrumpere, atque obruere, nec tamen audes cohibere, ac moderari. Quorum Deus, inquit, venter est. Videamus quomodo Paulus servierit Deo: videamus quomodo et edaces isti serviant ventri. Nonne isti sexcentas perferunt mortes? nonne, quæcumque ille jusserit, detrectare for-

midant? annon etiam in iis, quæ minime fieri possunt, obediunt, eique ministrant? nonne mancipiis nequiores sunt? At non Paulus talis: quamobrem dicebat, nostra conversatio in cœlis est. Non igitur hic quæramus requiem, sed ibi velimus clari esse, ubi et vitam colimus. Unde etiam Salvatorem, inquit, expectamus Dominum Jesum, qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ, ut conforme fiat corpori claritatis suæ. Paulatim nos evexit. De cœlo, inquit, Salvator noster: a loco, a persona majestatem demonstrans. « Qui transfigurabit, inquit, cor» pus humilitatis nostræ. » Multis modis nunc male accipitur corpus nostrum, vincitur, vapulat, sexcentis malis afficitur. Verum et Christi corpus hæc eadem passum est. Hoc ergo subindicavit dicens, « Ut conforme fiat corpori » claritatis suæ: » ergo idem quidem corpus est: sed induitur immortalitate. « Transfigurabit, » inquit. Ergo et figura alia; aut ita mutationem minus proprie vocavit: dixit autem, « Corpus humilitatis nostræ: » quoniam nunc jacet in humilitate, quoniam interitui, ac dolori obnoxium est; quoniam vile videtur esse, nihilque amplius cæteris habere. « Ut conforme ipsum, inquit, fiat cor» pori claritatis suæ. » Papæ! Illi-ne, quod sedet in dextera Patris? Hoc ipsum corpus conforme illi fit, quod adoratur ab Angelis, illi, cui assistunt incorporeæ potestates, illi quod est supra omnem principatum, et virtutem, et potestatem; illi ipsi conforme fit. Ergo si universus orbis, sumptis lacrymis, eos qui de hac spe deciderunt, fleat; pro rei gravitate flebit; quod hoc promisso nobis proposito, fore ut corpus nostrum illi conforme fiat, cum dæmonibus tamen abeat? Jam mitto gehennam: quodcumque enim dixeris, nihil esse existimo, si cum hoc lapsu comparetur. Quid ais Paule? illi conforme fit? næ, inquit. Deinde, ne diffidas: argumentum quoque adjunxit, « Se-

» cundum operationem, inquit, virtutis suæ; qua etiam » possit subjicere sibi omnia. » Potestatem, inquit, habet omnia sibi subjiciendi : ergo et interitum et mortem : potius autem ex eadem ipsa potestate, hoc etiam facit. Quod enim, dic mihi, potentiæ majus opus est Angelos, et Archangelos, et Cherubim et Seraphim subjicere, ac dæmonas: an corpus facere immortale, et corruptelæ non obnoxium ? illud sane multo majus. Ostendit majora opera potentiæ suæ, ut hæc etiam credas. Quamobrem tametsi mundanos istos videritis exultantes lætitia, et gloria circumfluentes : vos nihilominus state : non ab illis lædamini, nec turbemini : spes hujusmodi quæ nobis proponuntur, aptæ sunt, quæ valde etiam socordem, atque oscitantem excitent, atque erigant. « Itaque, fratres mei, inquit, charissimi, et desideratissimi, gaudium meum, et corona mea, sic state in Domino, charissimi [1]. Sic, quomodo? quemadmodum stetistis, immoti: vide post admonitionem encomia, « Gaudium et corona mea : » non tantum gaudium, sed etiam gloria; non tantum gloria, sed etiam corona. Cui gloriæ nihil par inveniatur, quippe cum illi Pauli corona sint ? « Sic state in Domino, charis- » simi, » id est, in spe Dei. « Evodiam rogo, et Sintychen » rogo id ipsum sapere in Domino. Etiam rogo et te, ger- » mane compar, adjuva illas [2] : »

III. Quidam dicunt Paulum his verbis, « Germane com- » par, » uxorem suam rogare, quod minime verum est : sed quamdam aliam mulierem, vel etiam virum alterius istarum hoc vocat nomine, « Adjuva illas, inquit, quæ » mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, et cæ- » teris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro » vitæ. » Vides quantæ virtutis testimonium illis dat? quod quidem Apostolis dicebat Christus, « In hoc nolite gau-

[1] Philip. IV, 1. — [2] Ibid. 2, 3.

» dere, quia dæmonia vobis subjiciuntur, sed quod no-» mina vestra sunt scripta in libro vitæ [1]; » hoc Paulus etiam de istis testificatur, dicens, « Quorum nomina sunt » in libro vitæ. » Videntur autem mihi hæ mulieres caput fuisse Ecclesiæ, quæ ibi erat: easque commendat viro fortasse admirabili, quem comparem etiam vocat: cui fortasse commendare solitus erat, ut auxiliario, et commilitoni, et participi, et fratri. Id vero et in Epistola ad Romanos facit, « Commendo, inquit, vobis Phœben sororem » nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cen-» chreis. Compar: » vel fratrem aliquem istarum, vel etiam virum alterius ipsarum ita vocat: perinde ac si diceret: Nunc frater es germanus, nunc vir legitimus; quippe qui membrum factus es. « Quæ mecum laboraverunt in » Evangelio. » Hinc sollicitudo, et cura erga illas, non ob amicitiam, sed ob benefacta, « mecum laboraverunt; » quid ais? mulieres tecum laboraverunt? næ, inquit. Non parum, et illæ contulerunt: quamvis enim multi essent, qui Paulo auxiliarentur, tamen inter multos, et istæ suas in agendo partes præstabant. Non parum igitur tunc Ecclesiæ augebantur. Nam ex eo, quod ii, qui probati erant cum viri, tum mulieres, tanto a cæteris honore afficerentur, multa eveniebant bona. Etenim primum quidem cæteri ad parem zelum adducebantur: deinde in eo etiam, quod honorem deferebant, quæstum faciebant: tertio et illos ipsos alacriores atque ardentiores faciebant. Propterea ubique vides id curantem Paulum ac tales homines commendantem: quod etiam in Epistola ad Corinthios inquit, « Qui sunt primitiæ Achaïæ. » Quidam dicunt nomen proprium illis fuisse, σύζυγος, id est, compar. Sed parum interest, sive hoc, sive illud sit: non id curiose inquiren-

[1] Luc. x, 20. — [2] Rom. xvi, 1. — [3] 1 Cor. xvi, 15.

dum est; sed hoc admirandum, magnum illis deferri honorem jussisse.

IV. Omnia, inquit, nobis in cœlis sunt, et Salvator, et civitas et quidquid aliud quis dixerit. Unde inquit, et Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum. Atque hoc etiam est benignitatis suæ. Ipse rursus ad nos venit, non illuc nos trahit; et cum nos receperit, discedit, atque in hoc magno nos honore afficit. Nam si ad nos, cum inimici eramus, venit: multo magis nunc cum amici facti sumus. Non hoc Angelis committit, neque servis; sed ipse in nubibus venit vocans nos in regiam suam. Fortasse autem, et eos qui ipsum coluerint, ipse ad se in nubibus tollet. Nam et nos, inquit, in nubibus rapiemur qui illum colimus: et sic semper cum Domino erimus. Ecquis ergo inventus fuerit fidelis servus, et prudens? quinam igitur tantis bonis dignabuntur? quam miserabiles, qui inde cadunt? Nam si per omne tempus illos, qui regnum amiserunt, lugeamus, quid ea re dignum fecerimus? Etenim si sexcentas gehennas attuleris, nihil par afferes dolori illi, quo tunc angitur anima, cum universus quatitur orbis, tubæ sonant, primus accurrit Angelorum ordo, deinde secundus, deinde tertius, deinde sexcenti ordines in terram se effundunt, tum Cherubim, qui innumerabiles sunt, et Seraphim; postremo ipsemet advenit, gloria illa circumfluens, quæ nullis verbis exprimi potest, omnes verò festinant adducere in medium electos: deinde Paulus et ii, qui Paulum sectati sunt, quique ita probati sunt, coronantur, prædicantur, a rege in conspectu totius cœlestis exercitus honore afficiuntur. Nam etiamsi gehenna non esset, quantum tamen illud est, hos quidem honorem, illos vero ignominiam reportare? Intolerabilis res est gehenna, fateor, et valde quidem intolerabilis: attamen intolerabilius mihi videtur de regno decidisse. Cedo enim,

si quis rex, vel regis filius domo profectus multis bellis egregie confectis, magnaque sui admiratione commota, universo comitatus exercitu in civitatem aliquam ingrederetur cum vehiculo, cum tropæis, cum sexcentis militum ordinibus auro onustorum, cum satellitibus omnibus aureos clypeos gestantibus, universa autem civitas coronata esset, omnesque orbis principes cum ipso, a tergo autem ipsum sequeretur omnis quoque ætas exterarum nationum captiva, cum præfectis, satrapis, consulibus, tyrannis, principibus : deinde in præclara illa pompa obviam sibi prodeuntes cives amplexetur, osculetur, manum porrigat, omnem det loquendi libertatem, atque in omnium conspectu cum ipsis, ut cum amicis colloquatur, totumque illud iter ipsorum sibi causa susceptum dicat, atque hos quidem in regiam suam perducat, alios vero derelinquat, quantum id omni supplicio majus est; etiamsi illi supplicio non afficiantur? Quod si apud hominem adeo amarum est de gloria illa decidisse, multo magis apud Deum, cum superæ potestates una cum Rege adsunt, cum dæmones vincti, atque incurvi, diabolus ipse manibus revinctis agitur, omneque adversariorum robur; cum virtutes cœlorum, cum ipse in nubibus advenit? Credite mihi, præ dolore, qui animum meum ex hac narratione occupavit, orationem ad exitum perducere non possum. Cogitemus, quanta privemur gloria, cum in nobis situm sit non privari. Hoc enim est, quod maxime angit, hæc pati, cum in nostra potestate sit non pati. Nam cum hos quidem amplectitur, et mittit in cœlos ad Patrem, illos vero omittit : Angeli quidam illos prehendentes in gehennæ ignem invitos, flentes, incurvos traxerint, ac tum demum, cum universo orbi spectaculo fuerint : quantum putas doloris hauriri? Studium igitur adhibeamus, quandiu tempus est, nostramque ipsorum salutem sollicite curemus. Quanta

dicere possemus, qualia dives ille dicebat? Si quis nunc nos sinat, statueremus ea, quæ in rem nostram essent, sed nullus sinit. Taliaque nos dicturos non solum ex illo, sed etiam ex multis aliis manifestum est: nam, ut hinc etiam discas, quot fuerunt, qui cum febri laborarent, ita dixerunt, si pristinam valetudinem recuperemus, nunquam posthac in hæc eadem mala decidemus? multa hujusmodi tunc dicemus: sed audiemus, quæ dives ille, magnum hiatum intercedere [1], hic nos nostra bona accepisse. Obsecro igitur, amare fleamus: sed etiam virtutem adeamus. Lugeamus nunc ad salutem, ne tunc frustra lugeamus: ploremus nunc, et tunc non plorabimus ex improbitate. Fletus hic virtutis est; ille vero inutilis pœnitentiæ. Afflictemus nunc nos ipsos, ne tunc afflictemur. Multum interest hic afflictari, et ibi. Nam hic quidem ad breve afflictaris tempus: potius autem ne sensum quidem afflictionis capis, exploratum habens, afflictari te, ut bene tibi sit. Ibi vero longe durior afflictio; nulla enim spe recreatur, neque exitum invenit, sed infinita ac perpetua est. Utinam vero hinc liberati requiem illam consequamur. Sed quoniam, ut ne peccemus, cum assiduo studio, tum assiduis precibus opus est, studeamus, quæso, requiem illam consequi. Nam si studeamus, et precemur, consequemur. Si assidue precabimur, dabit Deus. Sin autem neque ab ipso petamus, nec quidquam ejusmodi præstemus, omninoque nihil agamus; qui fieri unquam potest, ut dormientes consequamur: plane non potest. Satis enim bene nobiscum agetur, si currentes, nosque ipsos extendentes, et conformes facti morti ejus, ut Paulus dicebat, consequi potuerimus; minime vero si dormiamus. « Si » quomodo, inquit, occurram [2]. » Quod si Paulus dicebat, si quomodo occurram, quid nos dicemus? dormientibus

[1] Luc. xvi, 26. — [2] Philip. iii, 11.

enim neque mundana unquam negotia conficiuntur, nedum spiritualia. Dormientes ne ab amicis quidem quidquam accipiunt, nedum a Deo. Dormientes ne patres quidem in honore habent, nedum Deus. Paululum laboremus, ut in omne ævum requiescamus. Omnino ærumnis angamur necesse est : quod si hic minime angamur; id nos ibi manet. Cur non malumus hic vexari, ut ibi requiescamus? Utinam vero nos omnes digne Christo vitam degentes, et conformes facti ipsius morti, bona illa, quæ oratio assequi non potest, consequamur, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, potestas, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT IV.

Gaudete in Domino semper : iterum dico, Gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est : nihil solliciti sitis, sed in omni oratione, et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiet corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Jesu[1].

I. Cum Christus dicat [2], «Beati qui lugent, et væ ridentibus [3],» quid nunc significans Paulus ita inquit, «Gaudete »in Domino semper?» non sane adversatur Christo; absit. Væ enim, dixit Christus, ridentibus risum mundi hujus,

[1] Philip. IV, 4-7. — [2] Vide D. Guillon, tom. XV, p. 385-386. — [3] Matth. V, 4, et Luc. VI, 25.

qui ex rebus præsentibus oritur; et lugentes beatos prædicavit, non quovis modo lugentes ex rerum suarum amissione, sed eos, qui compunguntur, qui sua lugent mala, qui peccata sua expendunt, aut etiam aliena. Non est autem ejusmodi luctui contrarium hoc gaudium, quinimo a luctu illo gaudium hoc procreatur. Nam qui luget sua mala, et confitetur, is gaudebit. Præterea vero licet lugere quidem propter peccata sua, gaudere autem Christi causa. Quoniam igitur vexabantur rerum molestarum perpessione; « Vobis enim datum est, inquit, non solum ut in » eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini[1] » propterea, inquit, « In Domino gaudete. » Idem enim significat, ac si dixisset : Talem vitæ rationem ostendite, ut gaudendum sit. Quando igitur, quæ ad Deum pertinent, nullum apud vos impedimentum habuerint, gaudete. Ergo vel hoc dicit, vel vocula illa, « In, » valet idem atque, « Cum, » id est, cum Domino semper : « Rursus dico, Gaudete. » Hoc valde fidentis est, atque ostendentis, ei, qui in Deo est; semper gaudendum esse, etiamsi prematur, ac quidvis patiatur, hic semper gaudet. Audi enim Lucam de Apostolis dicentem, « Ibant gaudentes a conspectu concilii, » quoniam digni habiti sunt pro nomine ejus verberibus » cædi[2]. » Si verbera et vincula, quæ præ cæteris videntur molesta, gaudium pariunt, quid tandem erit aliud, quod nobis afferre dolorem queat? « Rursus dico: Gaudete: » Recte verba ista geminavit; quia enim rerum natura dolorem pariebat, ex ista repetitione ostendit gaudendum omnino esse. « Modestia vestra nota sit omnibus homini- » bus. » Dixerat paulo ante, « Quorum Deus venter est, et » gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt[3]. » Quoniam igitur verisimile erat fore ut hinc Philippenses erga improbos infensum animum susciperent, propterea

[1] Philip. I, 29. — [2] Act. V, 41. — [3] Philip. III, 19.

ipsos jam monet, ut nihil erga illos commune habeant, sed magna cum modestia utantur non fratribus solum, sed etiam inimicis, et adversariis. « Dominus prope est, nihil » solliciti sitis. » Quid enim causæ est, dic mihi, cur concidere animo debeatis? an quod in vos insurgunt, quodque eos in deliciis degere videtis? « Nihil solliciti sitis. » Jam imminet judicium, non longe erit cum factorum suorum rationem reddent: at vos in angustiis laboratis, illi vero deliciis diffluunt? jam hæc finem habebunt: at insidiantur, ac minantur? at non isthæc ipsis perpetuo ex sententia succedent: jam imminet judicium, tuncque omnia contra erunt, « Nihil solliciti sitis. » Jam instat tempus reddendæ mercedis: quod si erga eos, qui vos molestiis afficiunt, æquitatem animi adhibueritis, omnia evanescent, etsi paupertas, si mors, si quævis alia gravis calamitas urget; omnia cessabunt: « Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione » et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ » innotescant apud Deum. » Una quidem consolatio est, « Dominus prope est; Ero vobiscum omnibus diebus usque » ad consummationem sæculi. [1] » Ecce alia consolatio, pharmacum, quod mœrorem omnem, et ægritudinem, molestaque omnia propulsare potest; quænam hæc est? precari, in omnibus gratias agere. Quamobrem preces nostras non nudam petitionem esse vult, sed conjunctam cum gratiarum actione pro iis, quæ accepimus. Quomodo enim petet quis futura, qui de præteritis gratiam non habet? « Sed in omni, inquit, » id est, in omni re: « Oratione et ob- » secratione. » Itaque de omnibus gratiæ habendæ sunt, etiam de iis, quæ videntur molesta. Id enim vere grati hominis est. Illud ipsa rerum natura postulat: hoc vero ab animo grato, valdeque erga Deum affecto proficiscitur. Has preces agnoscit Deus, alias vero ne nosse

[1] Matth. XXVIII, 20.

quidem vult. Hujusmodi igitur res precemini, quæ agnoscantur. Omnia enim ad nostram utilitatem administrat, etiamsi id nos percipiamus. Atque magnam illa nobis afferre utilitatem id argumento est, quod non percipimus; « Et pax Dei, quæ exuperat omnem intellectum, custodiet corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Jesu[1]. » Quid hoc est? Pax Dei, inquit, quam cum hominibus fecit, omnem exuperat cogitationem. Quis enim expectavit, quis speravit tanta adventura bona? Humanam omnem excedunt cogitationem, nec tantum orationem; pro inimicis suis, pro iis, qui ipsum odio prosequebantur, qui aversabantur, pro iis tradere Filium unigenitum non recusavit, ut pacem nobiscum faceret. Hæc autem pax est, id est, liberatio, charitas Dei; « Custodiet corda vestra, et intelligen» tias vestras. »

II. Hoc præceptoris est, non tantum monere, sed etiam precari, et per obsecrationem quoque auxiliari, ut neque a tentationibus obruantur, neque ab errore circumferantur; perinde ac si diceret : Qui vos eo modo liberavit, quem neque mens ipsa assequi potest, is vos custodiat, et muniat, ut nihil patiamini. Vel hoc igitur significat : vel istud, pax illa de qua dixit Christus, « Pacem relinquo vo» bis, pacem meam do vobis [2], » ipsa vos custodiet. Hæc enim pax superat omnem humanam mentem : quod si quæras quomodo? audi : quando jubet cum inimicis pacem habere, cum iis, qui injuriam referunt, qui nos bello persequuntur, qui infestum erga nos animum gerunt; quomodo hoc non superat humanam mentem? imovero, si placet, hoc prius attendamus : « Pax Dei, quæ exuperat » omnem mentem : » si pax superat omnem mentem; multo magis Deus ipse, qui pacem dat, omnem superabit cogitationem non solum nostram, sed etiam Angelorum, et

[1] Philip. IV, 7. — [2] Joan. XIV, 27.

superarum Potestatum. Quid autem est, « In Christo Jesu?» In ipso custodiet : ut perseveretis, nec de ipsius fide decidatis. « De cætero, fratres, quæcumque sunt sancta, quæ» cumque vera, quæcumque justa : » quid significat, « De » cætero ? » id est, omnia jam nobis sunt dicta. Verbum est properantis, et nihil cum rebus præsentibus commune habentis, « De cætero, fratres, quæcumque sunt vera, » quæcumque sancta, quæcumque justa, quæcumque pudi» ca, quæcumque amabilia, quæcumque honestæ famæ, si » qua virtus, si qua laus, hæc cogitate, quæ et didicistis, et » accepistis, et audistis, et vidistis in me[1] : » quid sibi vult, « Quæcumque amabilia ? » amabilia fidelibus, amabilia Deo; « Quæcumque sunt vera. Hæc enim merito dicuntur vera; id est, virtus ipsa : vitiositas autem, mendacium est : nam, et voluptas ipsius comes. et gloria mendacium est; et mundana omnia nihil aliud sunt, quam mendacium : « Quæcumque pudica : » hoc illi opponitur, quod antea » dixit, « Qui terrena sapiunt; Quæcumque sancta: » hoc adversus illud, quorum Deus venter est : « Quæcumque justa, » quæcumque bonæ famæ, » hæc sunt, inquit, « Si qua » virtus, et si qua laus. » Hoc loco vult ipsos ea etiam, quæ ad homines pertinent, curare : « Hæc cogitate, inquit. » Vides hoc Paulum agere, ut omnem pravam cogitationem ex animis nostris ejiciat. Ex cogitationibus enim pravæ quoque actiones oriuntur. « Quæ et didicistis, et accepis» tis. » Hæc optima docendi ratio est, se ipsum in omnibus monitionibus formulam præbere, quemadmodum et alibi inquit, « Sicut habetis nos formam[2]; » et rursus hic, « Quæ » et didicistis, et accepistis; » id est, quæ ego vos docui, « Et audistis, et vidistis in me, » id est, quantum pertinet ad verba, et actiones, et vitæ consuetudinem. Vides ipsum omni de re hæc præcipere ? Quando enim minime fas est de

[1] Philip. IV, 8, 9. — [2] Id. VIII, 17.

omnibus singillatim minuta quædam præcepta dare ; de ingressu, de egressu, de verbo, figura, consuetudine familiari, omnia autem hæc Christiano curanda sunt; breviter, et quasi summatim dixit, « In me audivistis, et vidistis : » perinde ac si diceret : Et factis, et verbis vobis præivi. « Hæc agite, » non dicite solum, sed etiam facite : « Et Deus pacis erit » vobiscum, » id est, si hæc servaveritis, et cum omnibus pacem habueritis, in tranquillo, et tutissimo eritis loco; nihil molesti, quodque minime velitis, patiemini. Quandocumque enim nos cum Deo pacem habuerimus, habemus autem per virtutem, multo magis ipse nobiscum in pace erit. Qui enim ita nos amavit, ut vel ad refugientes accesserit; si accurrentes videat, nonne multo magis suam per se feret amicitiam? nihil naturæ nostræ magis inimicum est, quam vitium. Quomodo autem inimicum sit vitium, et amica virtus, multis argumentis constat. Ac si vultis, primum id spectemus in uno ex iis, quæ contraria sunt, id est, in scortatione. Scortatio nos dedecoris plenos, pauperes, ridiculos facit, ac tales reddit, qui ab omnibus contemnamur: hæc vero facere inimicorum est. Sæpe autem hæc, et morbos, et pericula affert. Multi vero etiam scortatorum causa perierunt, et vulnera acceperunt. Quod si scortatio hæc affert, multo magis adulterium. Num igitur eodem modo eleemosyna? neutiquam, sed perinde atque tenera mater filiolo, magnam venustatem, decus, gloriam conciliat; facitque necessariis muneribus obeundis incumbere : non relinquit nos, neque a necessariis abducit; sed animum prudentiorem etiam reddit. Scortatoribus enim nihil imprudentius. Sed vis-ne avaritiam inspiciamus? et hæc eodem modo erga nos affecta est, quo inimici solent : quomodo? odium et hæc nobis ab omnibus conciliat, facitque ut omnes nos execrentur, et qui injuriam acceperunt, et qui non acceperunt : nam et illorum

vicem dolent, et sibi ipsis metuunt : quamobrem veluti communes quosdam hostes intuentur omnes, veluti feras, veluti dæmonas. Sexcentæ undique accusationes, insidiæ, invidiæ, quæ quidem inimicorum sunt. Contra autem justitia omnes amicos, omnes usu conjunctos, omnes benevolos nobis facit : ab omnibus preces pro nobis funduntnr, ita status noster in tuto collocatur, nullum periculum, nulla suspicio : sed et somnus securitatis plenus advenit, nulla sollicitudo, nullus ejulatus.

III. Vides hanc longe meliorem esse? Quid? dic mihi, satius-ne est invidere; an alienæ lætitiæ participem fieri? Hæc omnia expendamus ; ac sane inveniemus virtutem quidem, ut matrem vere amantem afferre securitatem, atque in tuto collocare, vitiositatem vero conjicere in pericula : res enim omnino est periculorum plena. Audi Prophetam dicentem : « Firmamentum est Dominus timentibus » eum, et testamentum ipsius ut manifestetur ipsis [1]. » Neminem timet, qui nullius mali sibi est conscius. Nemini contra fidit, qui cum improbitate vivit, sed famulos etiam metuit, eosque cum suspicione intuetur. Ecquid dico famulos? conscientiæ ipsius tribunal ferre non potest : non solum quæ externæ sunt, sed internæ etiam ratiocinationes ipsum fodicant, nec quiescere unquam sinunt. Ergo, inquies, ita oportet vivere, ut laudem spectes? non dixit Paulus, ad laudem specta ; sed, fac laudabilia, non spectans ad laudem : « Quæcumque vera, » inquit ; mendacium enim ista sunt, « Quæcumque sancta : » vox ista σεμνόν, id est, gravitas, ad externam pertinet virtutem : pudicitia vero animæ propria est : nemini, inquit, date ullam offensionem, neque occasionem. Quoniam dixerat, « Quæcumque bonæ » famæ, » ne existimes ad homines tantum spectasse, addit : « Si qua virtus, et si qua laus, hæc cogitate, hæc

[1] Psal. XXIV, 14.

» agite : » perpetuo vult nos in his esse, hæc curare, hæc cogitare. Nam si nobiscum ipsi pacem servemus, Deus etiam nobiscum erit : sin bellum excitemus, Deus pacis minime nobiscum erit. Nihil enim æque hostiliter adversatur animæ, ac vitiositas; et nihil vicissim æque illam in tuto collocat, ac pax, et virtus. Quamobrem incipiamus nostra præstare; tuncque Deum ad nos alliciemus. Deus non est belli, et pugnæ Deus. Depone igitur bellum, et pugnam, cum erga Deum, tum erga proximum : pacificus esto erga omnes. Cogita quibusnam Deus salutem det. « Beati, in- » quit, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur [1] : » qui tales sunt, perpetuo Filium Dei imitantur : eumdem tu quoque imitare : pacem serva; quanto enim magis oppugnabit te frater, tanto major erit merces. Audi Prophetam dicentem, « Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus [2]. » Hoc virtus est : hoc humana ratiocinatione majus : hoc nos prope Deum ponit. Nihil æque Deum lætificat, atque injuriarum immemorem esse. Hoc te a peccatis liberat; hoc delet crimina; quod si pugnemus, ac luctemur, longe a Deo abimus; ex pugna enim inimicitiæ oriuntur; inimicitias sequitur injuriarum memoria. Excide radicem, et non erumpet fructus, ita discemus ea, quæ ad præsentem vitam pertinent, despicere. Non enim est, non est in rebus spiritualibus pugna; sed quidquid ejusmodi videas exoriri, vel pugnas, vel invidiam, sive quidvis aliud, rerum ad hanc vitam pertinentium causa exoriuntur. Nam vel ab alienâ cupiditate, vel ab invidia, vel ab inanis gloriæ studio initium sumit omnis pugna. Quare si pacem servaverimus terrena etiam contemnere discemus. Eripuit quis pecunias? sed nihil læsit, inquies, dummodo superas illas divîtias ne eripiat. Impedivit gloriam tuam? at non eam, quæ apud Deum est, sed hanc nullius pretii. Non enim hæc

[1] Matth. v, 9. — [2] Psal. cxix, 7.

gloria est, sed nomen gloriæ, ac potius obscuritas. Eripuit tibi honorem? imo non tibi, sed sibi ipsi. Nam sicut qui injuriam facit, non facit, sed accipit, ita qui proximo insidias parat, se ipsum primum perdit. Nam qui fodit proximo suo foveam, in ipsam incidit. Ergo non insidiemur alteri, ut ne nobis ipsi noceamus; cum alterius gloriam intervertimus, cogitemus nos ipsos esse, quibus noceamus, atque insidias tendamus. Nam ei quidem, si nos plus potuerimus, apud homines fortasse nocemus, nos autem ipsos apud Deum lædimus, ipsum irritantes. Itaque non nobis ipsis noceamus. Nam ut injuriam proximo facientes, nobis ipsis benefacimus. Cum tibi damnum attulit inimicus, cogitans beneficium potius, si sapias tibi contulisse, non modo par illi damnum non inferes, sed etiam benefacies. At manet, inquies, vehementer inflicta plaga. Hoc igitur cogita, non illum esse, cui benefacias, sed potius de illo quidem te supplicium sumere, tibi vero benefacere, ac cito huc adduceris, ut benefacias. Quid igitur? istum-ne in benefaciendo scopum proponere tibi debes? non sane istum. Sed quando cor tuum aliter flecti non potest, vel hac ratione ipsum adducito, ac brevi ipsi persuadebis deponere simultatem, et inimico posthac, tanquam amico benefacies, et futura consequeris bona, quibus utinam nos omnes fruamur in Christo Jesu Domino nostro, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor, in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT IV.

Gavisus sum in Domino vehementer, quoniam aliquando tandem refloruistis pro me sentire, sicut et sentiebatis, occupati autem eratis : non quasi propter penuriam dico. Ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio et humiliari, scio et abundare, ubique et in omnibus institutus sum, et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat Christo. Verumtamen benefecistis, communicantes tribulationi meæ [1].

I. Sæpe dixi eleemosynam, non accipientium, sed dantium causa introductam esse. Nam illi sunt, qui maximum quæstum faciunt. Hoc et nunc ostendit Paulus ; quomodo? Miserant ad eum quædam longo intervallo Philippenses, eaque ipsa Epaphrodito ad ipsum perferenda dederant. Istum igitur cum hac Epistola remissurus, vide quomodo, et ipsos laudet, et ostendat non tam ad accipientium, quam ad dantium utilitatem id redundasse. Hoc autem facit, ut neque qui benefaciunt in superbiam extollantur. sed ad benefaciendum alacriores fiant, quippe cum se ipsos magis juvent : et qui accipiunt, non licenter procurrant ad accipiendum, ut ne judicium accipiant ; beatum enim, inquit, est magis dare, quam accipere. Quid ergo significat, dum dicit, « Gavisus sum autem in Domino

[1] Philip. IV, 10-14.

» vehementer[1] ? » non mundi, inquit, atque hujus vitæ more gavisus sum, sed in Domino, non quoniam ego respiravi, sed quoniam vos profecistis. Hæc enim mea recreatio est : propterea etiam inquit, « Vehementer. » Quoniam non erat corporeum gaudium, neque pro sua ipsius recreatione gaudebat, sed pro illorum profectu. Et vide quomodo, cum illos nonnihil de præterito tempore objurgasset, continuo id occultaverit, condocefaciens assidue, et perpetuo versari in benefaciendo : « Quoniam tandem aliquando, » inquit. Illud, « Tandem aliquando, » longum tempus indicantis est, « Refloruistis, » quasi de arboribus germinantibus, deinde arefactis, ac rursus germinantibus. Hoc vero indicantis est illos, cum antea florerent, ac postea extabuissent, rursus vigere, ac germinare cœpisse ; quamobrem vox ista, « Refloruistis, » et objurgationem, et laudem habet. Non enim parum est, cum extabueris, reflorere. Totum vero id ex negligentia illis accidisse ostendit. « Pro me sentire, » sicut et sentiebatis. » Hic ostendit consuesse illos in hujusmodi rebus liberaliter se gerere, propterea addit : « Pro » me sentire, sicut et sentiebatis. » Ac ne putes ipsos etiam cæteris in rebus, cum promptiores essent, postea extabuisse, sed in hac sola, vide quam huic loco cavet, ita dicens : « Tandem aliquando refloruistis pro me sentire, » perinde ac si diceret, de hac sola re illud, « Aliquando tandem, » accipi volo, in cæteris enim rebus non ita. Sed quæret hic quispiam cur qui dicit : « Beatum est magis dare, quam » accipere ; et, Quoniam ad ea quæ mihi opus erant, et iis » qui mecum sunt, ministraverunt manus meæ[2] ; » et rursus ad Corinthios scribens : « Bonum est enim mihi magis » mori, quam ut gloriam meam quis evacuet[3] ; » nunc non curet gloriam istam suam evacuari, et ad nihilum recidere Quomodo ? nimirum, dum accepit. Nam si gloria, inquit

[1] Act. xx, 35. — [2] Ibid. — [3] 1 Cor. ix, 15.

mea hæc est, nihil accipere, quomodo nunc eo adducitur? Quid ergo dicendum est? ibi jure optimo non accipiebat pseudo-apostolorum causa, « Ut in quo gloriantur, inquit, » inveniantur, sicut et nos[1] : » non dixit, sunt, sed « Glorian- » tur, » hinc ostendens illos accipere quidem solitos, sed clam : propterea dixit, « In quo gloriantur. » Accipiebat autem et ipse, tametsi non ibi : propterea ipsemet dicebat, « Non infringetur gloriatio mea, » et non solum dixit, non infringetur, sed exponit etiam, ubi, dicens : In regionibus Achaïæ. Et rursus : « Alias Ecclesias expoliavi accipiens » stipendia ad ministerium vestrum[2]. » Hoc enim indicantis est, se accipere solitum. Verum Paulus quidem merito accipiebat, tantum operis habens. Sed qui nihil agunt, quomodo possunt accipere? at preces, inquiunt, fundo. Sed non hoc est opus. Licet enim id etiam simul cum opere facere; at jejuno, sed neque hoc opus est. Vide Beatum hunc multis locis prædicantem, et operantem : « Occupati » enim eratis, » inquit. Quid est « Occupati eratis? » Non id, inquit, vestræ negligentiæ erat, sed necessitatis : non enim habebatis in manibus, non abundabatis; hoc enim signi- ficat illud : « Occupati autem eratis; » idque ex communi loquendi consuetudine accepit. Ita enim plerique dicunt, cum non sibi satis ampla res est, sed in angustiis versan- tur. « Non quasi propter penuriam dico. Dixi, inquit, « Ali- » quando tandem, » vosque objurgavi; non quod rem meam quærerem, neque quod egerem; non enim propterea quæ- rebam. Sed unde ostendes, Paule, te non magnifice loqui? Corinthiis quidem ita dicebat : « Non enim alia scribimus » vobis, quam quæ legitis, aut etiam cognoscitis[3]. » Atque istis etiam non ita dicebat, ut refelli posset. Non igitur, si se magnifice jactare voluisset, hæc diceret; apud eos enim qui norant dicebat; ubi etiam argui turpius fuisset.

[2] Cor. XI, 12. — [2] Ibid. 8. — [3] Id. I, 5.

« Ego enim didici, inquit, in quibus sum, sufficiens esse. » Ergo disciplinæ res est, et exercitationis, et curæ : non enim facilis est ad consequendum ; sed valde difficilis, ac multo cum labore conjuncta : « In quibus sum, inquit, » sufficiens esse : scio et humiliari, scio et abundare, ubi- » que et in omnibus institutus sum ; » id est, et paucis con- tentus esse scio, et famem ferre, et egestatem, et « Abun- » dare, » et egere. Næ, inquies, sed hoc scientiæ non est, neque virtutis abundare. Imovero maxime virtutis est, nec minus, quam illud. Quomodo? quoniam quemadmodum egestas ad multa mala facienda adducit, ita et abundantia.

II. Multi enim sæpe, cum ad hanc rerum affluentiam pervenissent, socordes facti sunt, prosperitatemque ferre nescierunt. Multis rerum copia occasionem cessandi dedit. Non ita Paulus. Nam cum acciperet, in alios insumebat, et effundebat. Hoc autem est scire uti re sua. Non remit- tebat diligentiam suam, non de abundantia sua lætaba- tur, sed eumdem se præstabat in egestate, et abundantia, neque inde oppressus, neque hinc inflatus. « Scio, inquit, » et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati. » Multi sunt, qui nesciunt saturari, quemadmodum Israëlitæ ; illi enim comedebant, et calcitrabant[1] : sed eamdem, in- quit, moderationem, ac decorum servo. Ostendit neque nunc se voluptatem, neque antea dolorem cepisse, aut si ceperit, non sua ipsius, sed ipsorum causa. Ipse quippe eodem se habebat modo. « Ubique enim, et in omnibus » institutus sum, » id est, in hoc longo tempore omnium rerum experientiam cepi, atque hæc omnia mihi bene pro- cesserunt. Sed quoniam id magniloquentiam redolebat, vide quo pacto quamprimum corrigat. « Omnia, inquit, » possum in eo, qui me confortat, Christo. » Non hoc, in- quit, meum benefactum est, sed ejus qui vires dat. Sed

[1] Deut. xxxii, 15.

quoniam, qui benefaciunt, si videant eum, qui accipit, non valde affici, sed despicere ea, quæ dantur, negligentiores fiunt; tunc enim libenter dant, cum putant se gratum accipiendo facere, illumque recreare; ne quis diceret, si hoc solatium despicit Paulus, necesse est et hos negligentiores fieri. Vide quomodo rursus huic rei medeatur. Nam ex iis, quæ dixerat, ipsorum spiritus compresserat: in sequentibus vero alacritatem ipsorum incitat, atque inflammat, dicens: « Verumtamen bene fecistis » communicantes tribulationi meæ. » Vides quomodo se ipsum segregaverit, et quomodo rursus conjunxerit? hoc germanæ, et spiritualis amicitiæ est. Non enim quia, inquit, necessitate minime premebar, ideo putetis me rebus vestris non eguisse: egeo propter vos. Quomodo igitur ærumnarum ipsius participes fuerant? per hoc officium, quod etiam cum in vinculis esset dicebat, « Socios gratiæ » meæ omnes vos esse. » Gratia enim est pati pro Christo, quemadmodum et alicubi ipse inquit: « Quia a Deo vobis » gratia data est, non solum ut in eum credatis, sed etiam » ut pro illo patiamini [1]. » Quoniam enim illa nude dicta, apta erant, quæ ipsis dolorem facerent; propterea fovet et complectitur, et laudat, verum et hoc moderate. Non enim dixit, dantes, sed « Communicantes; » ostendens ipsos etiam lucrum fecisse, quandoquidem præmiorum facti erant participes. Non dixit, leves reddentes ærumnas meas, sed « Communicantes tribulationi meæ; » quod quidem gravius, ac decentius erat. Vides Pauli humilitatem? vides animum generosum? Postquam ostendit se illorum opibus sua causa minime egere, tunc jam fidenter humilia etiam profert verba, atque ad ea descendit, quibus mendici utuntur, quæ tua est dandi consuetudo. Nihil enim recusat vel facere, vel dicere, dummodo quod vult recte

[1] Philip. I, 7-29.

conficiat. Quid autem hoc est? Ne putetis, inquit, impudentiæ fuisse verba, quod objurgarim, ac dixerim : Aliquando tandem refloruistis; neque etiam necessitatis. Non enim quod egeam hæc dico; sed quid? eo quod vobis valde confidam, atque hujus fidentiæ vos auctores estis. Vides quomodo ipsos curet, et leniat? in vobis, inquit, causa est, qui ante alios ad hanc rem accurritis, ac nobis fidentiam datis, ut res hujusmodi vobis in memoriam redigamus. Et vide gravitatem : dum non mittunt, minime objurgat, ne videatur suam causam agere; postquam vero miserant, tunc eos de præterito tempore objurgavit : atque illi æquo animo tulerunt. Jam enim minime videbatur suum negotium gerere : « Scitis, inquit, et vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli [1]. » Papæ! quantum encomium! siquidem Corinthii, itemque Romani, eo quod isthæc ab ipso audissent, invitantur : hi vero cum nulla adhuc Ecclesia cœpisset, inquit enim « In principio Evangelii, » tantam erga sanctum hunc ostenderunt animi propensionem, ac studium; ut cum nullum exemplum propositum haberent, ipsi primi huic ferendo fructui initium darent. Neque dicendum est hæc illos fecisse, quod Paulus apud se maneret, atque beneficiorum causa, quæ ab ipso acciperent : inquit enim, « Quando profectus sum a » Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione » dati et accepti, nisi vos soli; » quid est « Accepti? » quid vero est « Communicavit? » cur non dixit, nullam sibi Ecclesiam dedisse, « Sed communicavit in ratione dati et » accepti? » res enim hæc communicatio quædam est. « Nam » si nos, inquit, vobis spiritualia seminavimus, quid mag» num, si nos carnalia vestra metamus [2]? » Et rursus :

[1] Philip. IV, 15. — [2] 1 Cor. IX, 11.

« Vestra abundantia ut illorum inopiam suppleat [1]. » Vides quomodo communicaverint; in ratione dati, dando carnalia, et in ratione accepti, accipiendo spiritualia. Etenim quemadmodum vendentes et ementes inter se communicant, alter ab altero vicissim accipiens, et dans; hoc enim est communicatio; ita sane et in hac re. Nihil enim, nihil hac negotiatione et mercatura est quæstuosius : nam fit quidem in terra, perficitur autem in cœlo. Et emptores quidem in terra sunt. Emunt vero, et paciscuntur ea, quæ in cœlis, terreno deposito pretio.

III. Verum non desperet quispiam : non sunt cœlestia pecuniis proposita venalia : non illa pecuniæ emunt, sed electio, atque animus hominis pecunias projicientis; sed philosophia, sæcularium rerum despectus, humanitas, misericordia. Cæteroqui, si argento emerentur, quæ duo minuta projecit [2], nihil sane magnum accepisset : nunc quoniam non argentum, sed electio hanc vim habebat, omnem illa animi propensionem afferens, omnia accepit. Itaque ne dicamus pecuniis regnum emi; non pecuniis, sed electione et voluntate, quæ per pecunias exhibetur. Ergo opus est, inquis, divitiis : non divitiis opus est, sed certa voluntate. Si hanc habeas, vel duobus minutis poteris regnum emere, sin minus, neque mille auri talenta tantumdem poterunt, ac duo minuta possunt. Cur? quoniam cum multa habens pauciora dedisti, eleemosynam quidem fecisti, sed non tantam, quantam vidua illa. Non enim tantam adhibuisti alacritatem, et animi propensionem, atque illa. Illa enim omnia sibi abstulit; potius autem non abstulit, sed omnia sibi ipsi donavit : non enim aureis talentis regnum pactus est Deus, sed animi propensione; non morte, sed electione : non enim valde magnum est. Quid enim est animam unam dare? unum ho-

[1] 2 Cor. VIII, 14. — [2] Luc. XXI.

minem dedit; unus autem homo non par pretium est; « Quia Thessalonicam semel, et bis in usus mihi misistis [1]. » Rursus magnum encomium; quandoquidem, cum in metropoli esset, ab exigua tamen civitate alebatur. Et vide; ne perpetuo se ex necessitate eximens, ipsos, quod antea dicebam, negligentiores redderet, cum tot modis ostendisset se non egere; nunc ex hoc solo id manifestum fecit, ita nimirum dicens « In usus; » non enim dixit, « Meos, » sed tantum, « In usus, » gravitatis scilicet, et decori rationem habens, non ex hoc solo, sed etiam ex eo, quod sequitur. Nam quoniam id humile quiddam esse non ignorabat, rursus correctione quadam communit: « Non quod » quæro, inquit, datum; » quod antea dixerat, « Non quasi » propter penuriam dico, » idem significans: quanquam illud majus est, quam hoc; aliud enim est, cum desit, ne deesse quidem putare. « Non quod quæro, inquit, da» tum: sed requiro fructum abundantem in rationem ves» tram, non meam [2]. » Vides fructum illis colligi? non mea, inquit, causa, sed vestra hæc dico; ad vestram salutem. Ego enim dum accipio nihil lucror: gratia dantium est; dantibus enim illic est reposita merces; accipientibus vero hic consumuntur quæ accipiunt: rursus cum encomio, et quodam egestatis sensu. Nam quoniam dixerat, « Non » quæro; » ne rursus negligentiores faciat, inquit. « Recepi » autem omnia, et abundo [3]; » id est, per hoc donum quæ etiam omissa fuerant explevistis, quod illorum maxime incitare alacritatem poterat. Nam qui benefaciunt, quanto majores in philosophia progressus fecerunt, eo magis cupiunt eos, quibus benefecerunt, esse gratos: « Recepi » omnia et abundo; » perinde ac si diceret: Non solum quæ præ præterito tempore omisso fuerant, explevistis; sed etiam majorem in modum explevistis, atque exuberastis.

[1] Philip. IV, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ib. 18.

Deinde ne hoc illis exprobrare videatur, vide quomodo locum muniat : quoniam dixerat, « Non quod quæro da- » tum, et tandem aliquando, » et ostenderat debitum id fuisse : hoc enim significat, ἀπέχω, id est recipio quasi censum, et fructus ex agro ; rursus ostendit ipsos plus quam deberent, præstitisse, et inquit : « Recepi autem » omnia et abundo, repletus sum ; » non absque causa, neque ex animi affectu hæc dico : sed quid ? « Acceptis ab » Epaphrodito, quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam » acceptabilem, placentem Deo. Papæ ! quo istorum mu- nus evexit ? non ego, inquit, accepi, sed Deus per me, quamobrem etiamsi non egeam, non hoc tamen spectate : nam neque Deus egebat, et tamen accepit : adeo ut di- vina Scriptura non reformidarit dicere, « Odoratus est Do- » minus odorem suavitatis [1], » quod sane lætantis est. Nostis enim, nostis, quantum ex odoris suavitate afficiatur anima nostra, quantum jucunditatis, et voluptatis capiat. Non ergo recusavit Scriptura verbum adeo humanum, atque humile Deo tribuere : ut hominibus ostenderet accepta ipsorum dona fuisse : non enim nidor, neque fumus ac- cepta faciebat, sed animus, qui offerebat ; alioqui Caïn etiam dona fuissent accepta. Dixit igitur lætatum quoque Deum esse ; et quomodo lætatur ? non enim aliter homi- nes loqui didicerunt. Ergo qui nullius rei est indigus, di- cit valde se lætari, ut ne ex eo, quod non egeret, negli- gentes fiant. Cum vero sequenti tempore cæteræ virtutis obliti, his solis hostiis confiderent, vide, quomodo rursus ipsos corrigit dicens : « Numquid manducabo carnes tau » rorum, aut sanguinem hircorum potabo [2] ? » Hoc et Pau- lus inquit, « Non quæro, inquit, datum. Deus autem meus » impleat omnem necessitatem vestram secundum divitias » suas in gloria in Christo Jesu [3]. »

[1] Gen. VIII, 21. — [2] Psal. XLIX, 13. — [3] Philip. IV, 19.

IV. Vide quam etiam pauperum more bene precetur. Quod si Paulus bene precetur dantibus; multo minus nos hoc facere erubescamus, cum accipimus : nec vero accipiamus, tanquam ipsi egeamus, neque nostra causa gaudeamus, sed ipsorum dantium. Ita et nobis erit merces, et accipientibus, si ipsorum causa lætemur : ita neque indignabimur, cum non dederint; sed potius illorum vicem dolebimus. Ita etiam alacriores reddemus, si doceamus non nostra causa hæc a nobis fieri. « Deus autem meus, » inquit, impleat omnem necessitatem vestram, » alias πᾶσαν χάριν, vel πᾶσαν χάρὰν, id est, omnem gratiam, vel omne gaudium. Ac si quidem legatur omnem gratiam, hoc significat non hanc solam eleemosynam, quæ in terra; sed omne benefactum : sin, quod magis puto, omnem necessitatem; hoc est quod significare vult : Quoniam dixerat, occupati eratis, subjungit, quod etiam facit in Epistola ad Corinthios dicens : « Qui administrat semen seminanti, et » panem ad manducandum præstet, et multiplicet semen » vestrum, et augeat germina frugum justitiæ vestræ[1]. » Nam et his hoc precatur, ut abundent, et habeant unde seminent; et precatur, non ut quovis modo abundent, sed, « Secundum divitias suas. » Quamobrem et hoc moderate fecit. Nam si Paulo similes omnino fuissent, adeo philosophi, adeo crucifixi; non hoc sane effecisset : sed quoniam homines erant opifices, pauperes, uxores habebant, filios alebant, patresfamilias erant, atque ex tenuitate sua tamen hæc dederant, quadamque rerum præsentium cupiditate minime carebant; ita precatur, ut se ad illorum captum demittat. Iis enim qui hoc modo uterentur, nihil absurdi tantum precari, quantum illis satis sit, atque ut abundent. Vide igitur, quid precetur : non dixit, faciat divites, ac valde opulentos, sed quid? « Impleat omnem

[1] 2 Cor. IX, 10.

» necessitatem vestram, » ut ne egeatis, sed habeatis quæ vobis opus sunt : quoniam et Christus formulam nobis precandi tradens, hoc precationi adjecit, docens ita dicere, « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie[1]. Secundum » divitias suas. » Quid hoc est? pro munificentia sua, id est, quæ ipsius potentia est : ut facile et cito possit facere. Ac ne existiment, quoniam dixi, « Necessitatem, » fore, ut in angustias concludantur : propterea addidit, « Secundum » divitias suas in gloria, in Christo Jesu. » Ita abundabunt, inquit, vobis omnia, ut in gloria ipsius sitis habituri. Vel igitur hoc sibi vult, fore ut nullius rei egeant; « Gratia » enim, inquit, magna erat in omnibus illis, neque enim » quisquam egens erat inter illos[2]; » vel ut ad ipsius Dei gloriam omnia faciant; ac si diceret, ut ad ipsius gloriam copiis suis utamini. « Deo autem et Patri nostro gloria in » sæcula sæculorum. Amen[3]. » Hæc autem gloria non Filii solum, sed etiam Patris est. Nam dum tribuitur Filio gloria, tribuitur quoque Patri. Etenim quoniam dixerat in Christi gloriam id fieri, ne quis putet ipsius tantum, addidit : « Deo autem, et Patri nostro gloria : » hæc ipsa nimirum, quæ data est Filio. « Salutate omnem sanctum in » Christo Jesu[4]. » Non leve et hoc : magnæ enim benevolentiæ est per litteras etiam ipsos salutare. « Salutant vos » qui mecum sunt fratres. » Attamen dicebas : Neminem habeo unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit; quomodo igitur nunc dicis, « Qui mecum sunt fra» tres? » Hos qui cum ipso sunt, fratres vocat, ostendens, vel quod antea dixerat : Neminem habeo unanimem, non ad eos pertinere; qui in urbe erant, quæ enim illis necessitas imposita erat, ut apostolica negotia susciperent? vel neque etiam recusare; quin hos fratres vocet : « Salutant » vos omnes sancti, maxime autem, qui de Cæsaris domo

[1] Matth. VI, 11. — [2] Act. IV, 34. — [3] Philip. IV, 20. — [4] Ibid. 21.

» sunt. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis [1]. » Erexit ipsos, et confirmavit ostendens ad imperatoriam etiam domum pervenisse prædicationem. Nam si qui in regiis omnia propter cœlorum regem despexerant, multo magis id faciendum ipsis erat. Atque hoc etiam indicium erat Pauli charitatis, tam multa et magna de ipsis narrare, ut hinc, qui in regia erant, ad eos salutandos amore adducerentur, quos nunquam viderant. Maxime enim, quoniam vexabantur fideles, magna tunc vigebat charitas; quomodo? nam qui longe inter se distabant, sibi tamen vicissim conjuncti erant; et qui procul aberant, perinde ac si prope essent, inter se salutabant, et singuli erga singulos, veluti erga sua membra afficiebantur, æque pauper erga divitem, ac dives erga pauperem, neque ulla agnoscebatur præstantia, quod omnes æque in odio essent, atque ejicerentur, iisdemque de causis. Quemadmodum enim, si ex diversis civitatibus captivi quidam profecti in eamdem veniant civitatem, valde se invicem complectuntur, communi illos consociante calamitate; ita etiam tunc societate incommodorum, et asperitatum eos conjungente, magnam sibi mutuo charitatem præstabant.

V. Ærumna enim, et tribulatio vinculum quoddam firmissimum est, charitatis accretio, compunctionis, et pietatis occasio. Audi enim dicentem Davidem: « Bonum » mihi, Domine, quia humiliasti me, ut discam justificatio- » nes tuas [2]: » et iterum alium Prophetam dicentem: « Bo- » num est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua [3]. » Et rursus: « Beatus homo, quem tu erudieris, Domine [4]. » Et alium quemdam: « Disciplinam Domini ne despicias [5]. » Et, « Ascendens ad servitutem Domini, præpara animam » tuam ad tentationem [6]. » Et Christus rursus Discipulis

[1] Philip. IV, 22, 23. — [2] Psal. CXVIII, 71. — [3] Thren. V, 27. — [4] Psal. XCIII, 12. — [5] Prov. III, 11. — [6] Eccli. II, 1.

suis dicebat : « In mundo pressuram habebitis, sed con-» fidite [1]. » Et rursus : « Plorabitis, et flebitis vos, mundus » autem gaudebit [2]. » Et rursus : « Angusta, et arcta via [3]. » Vides ubique laudari tribulationem? ubique commendari, tanquam eam, quæ nobis sit necessaria? Nam si in mundanis certaminibus sine ea nemo coronam accipit, nisi et laboribus, et ciborum abstinentia, et tota victus ratione, et vigiliis, et sexcentis aliis incommodis se munierit; multo magis hic. Quem enim mihi afferes? Regem-ne? at neque ille vitam curis solutam vivit, sed multis molestiis, atque angoribus refertam. Non enim ad diadema spectes, sed ad sollicitudinum procellam, unde illi tumultus maximus exoritur : non ad purpuram, sed ad animam illa ipsa purpura nigriorem. Non æque corona ligat caput, atque animam sollicitudo. Non ad satellitum numerum specta : sed ad ægritudinum multitudinem : nullam enim privatam domum tot curis abundantem reperias, quot regiam. Mortes singulo quoque die imminentes a suis etiam ipsis : et ante mensam, et ante potum ob oculos versatur sanguis. Noctu vero, dici non potest quam sæpe somniis, ac visis excitati prosiliant. Atque hæc in pace : quod si bel lum ingruat, eo magis sollicitudines intenduntur. Quid igitur tali vita miserabilius esse potest? Qualia autem a suis, sive iis, qui sub ditione sua sunt, patiuntur? Etiamque certe cognato sanguine redundat semper regale pavimentum. Ac si vultis narrabo etiam quædam : et fortasse rem ita se habere intelligetis. Ac potissimum quidem vetera dicam : quæ tamen adhuc memoria non exciderunt, quippe quæ nostris contigere temporibus. Quidam, ut aiunt, uxorem, de cujus adulterio suspicabatur (14), nudam alligavit montibus, ac feris exposuit, jam matrem sibi factam regum multorum. Quam illum putatis vitam

[1] Joan. XVI, 33. — [2] Ibid. 20. — [3] Matth. VII, 14.

vixisse ? non enim nisi vehementi animi motu ductus, ad tantum supplicii sumendum descendisset. Hic vero idem suum ipsius filium interfecit; imo et hujus frater se ipsum cum filiis suis. Fertur autem hic, et fratrem ipsius e medio sustulisse (15) : atque hic quidem sibi ipse manus attulit a tyranno comprehensus : ille vero sobrinum suum una secum participem regni, quod ipse illi tradiderat. Alius autem uxorem vidit medicamentis e medio sublatam (16). Quoniam enim parere minime poterat, mulier quædam infelix, et misera (infelix enim, et misera est, quæ quod a Deo donandum erat, sua se credidit sapientia præstituram) præbitis medicamentis, et reginam interemit, et ipsa simul interiit. Alius autem postea pharmacis venenatis sublatus est; poculumque ipsi fuit non jam potus, sed mors. Et ipsius etiam filio oculus effossus est, metu sequentis temporis, plane immerenti. Alius vero neque quam ob causam, nec quam miserabiliter e vita excesserit, exponere satis honestum est. Eorum vero, qui successerunt, alter quidem, perinde atque infirmus quidam, et ærumnosus homo esset, combustus est cum equis, et trabibus, cæterisque rebus omnibus: et uxorem viduam reliquit : quas enim molestias in vita habuerit, ne dici quidem potest, quas ex eo tempore, quo arma sumpsit, subire coactus est. Alter vero, qui nunc rerum potitur : nonne ex quo diadema gestat, perpetuo versatur in laboribus, in periculis, in molestiis, in mœroribus, in calamitatibus, in insidiis ? At non hujusmodi cœlorum regnum : sed postquam ipsum obtinueris, pax, vita, gaudium, lætitia. Cæterum quod dicebam, nulla hic vita est ærumnarum expers. Quod si in rebus etiam publicis regalis illa conditio, quæ omnium beatissima videtur, tot redundat calamitatibus : quid putas in privatis, ac domesticis ? profecto quot alia mala existant, ne dici quidem potest : multæ hinc

sæpe fabulæ compositæ sunt. Omnes fere tragœdiæ ; et fabulæ , quæ aguntur in scena , ex regibus contextæ sunt. Pleraque enim , quæ in fabulis repræsentantur , ex veris rebus constant. Ità et voluptatem habent Thyestea convivia (17) : et quomodo omnis illa domus calamitatibus eversa est.

VI. Sed hæc quidem ex ethnicorum libris cognovimus. Verum si vultis, Scripturas etiam, quæ idem doceant, proferemus. Saül primus regnavit : nostis autem et hunc sexcentis pressum ærumnis interiisse. Post illum David, Salomon, Abias, Ezechias, Josias itidem multis modis vexati. Nec omnino potest hæc vita sine laboribus, sine ægritudine, sine ærumnis duci. Sed nos etiam molestiis afficimur; non iisdem ex rebus, ex quibus reges, sed unde magnum etiam facere possumus quæstum : « Quæ enim » secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem » stabilem operatur[1]. » Pro his rebus mœrendum est , pro his dolendum , pro his ægritudo suscipienda. Ita mœrebat Paulus, ita lugebat pro iis, qui peccabant. « Ex multa » enim, inquit, tribulatione, et angustia cordis scripsi vobis » per multas lacrymas[2]. » Nam quando nihil erat, cur pro suis lugeret, pro alienis hoc faciebat : vel potius quantum ad luctum hauriendum pertinet, propria illa ducebat. Cæteri incidebant in scandalum, et ipse urebatur : cæteri languebant, languebat et ipse. Bona est hæc ægritudo : hæc omni mundano gaudio potior. Eum , qui ita lugeat , omnibus ego hominibus præpono : atque adeo ipse etiam Dominus hos beatos prædicat , hos qui alienum dolorem , ut sibi communem, lugent. Nonæque ego Paulum ob pericula adita miror , imo non minus miror ob illa ipsa pericula, in quibus quotidie commoriebatur , sed hoc me magis evehit. Ab anima enim Dei amante, et tenera proficis-

[1] 2 Cor. VII, 10. — [2] Id. II, 4.

cebantur : a charitate, quam Christus ipse quærebat, ex quodam naturæ consensu fraterno, et patrio, ac potius utrisque istis majore. Hoc modo affici oportet, hoc modo flere. Hujusmodi lacrymæ magno sunt refertæ gaudio : hujusmodi luctus causa lætitiæ est. Ac ne mihi dicas : Quid utilitatis afferunt meæ lacrymæ iis, pro quibus hoc facio? Nam etsi illis nihil prosimus, ac certe nobis ipsis proderimus. Nam qui sic pro alienis dolet, multo magis pro suis dolebit; qui aliena luget, is certe vitia, et delicta sua non sine lacrymis abire sinet; imo non cito peccabit. Nos vero, quod omnium gravissimum est, jussi aliena peccata flere, ne in nostris quidem ullum pœnitentiæ signum damus ; sed sine ullo doloris sensu cadimus, et omnia curamus magis, omnia magis expendimus, quam peccata nostra. Ideo gaudemus gaudium hoc inutile : quod cito perit, quod sexcentas parit ægritudines. Mœreamus igitur mœrore gaudii auctore, et ne gaudeamus gaudio ægritudinis parente. Emittamus lacrymas multum voluptatis seminantes, et non rideamus risu, qui stridorem nobis dentium gignat. Afflictemus nos afflictatione illa, unde requies existit, et ne delicias quæramus, ex quibus erumna, et dolor. Ad breve tempus in terra laboremus, ut perpetuo nos oblectemus in cœlis. In caduca hac vita nos ipsi afflictemus, ut in infinita illa requiem consequamur; non diffluamus deliciis in hac brevi, ne in illa infinita suspiremus. Annon videtis quot homines hic etiam rerum ad hanc vitam pertinentium causa angantur? Existima te quoque unum ex illis esse et fer ærumnam ac dolorem, spe futurorum bonorum nutritus. Non tu es Paulo melior, non Petro : quibus nunquam otium datum est; qui in fame, et siti, et nuditate totam vitam confecerunt. Si eadem atque illi vis consequi, cur contrariam insistis viam? Si ad civitatem illam vis pervenire, qua illi digni facti sunt; illam

persequere viam, quæ illuc fert. Non illuc otii fert via, sed ærumnæ. Illa lata, hæc angusta est. Hac iter faciamus, ut consequamur æternam vitam in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri, simulque sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TOMI OCTOGESIMI QUINTI

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 7.

Milesiis verba faciens. Milesiis, imo Ephesiis. Ephesiorum seniores alloquebatur, quos Miletum evocaverat.

ANNOTATIO (2) pag. 28.

Hic quærit Chrysostomus et auditori vult explanare, primo cur Christus Pauli vocationem tandiu distulerit, neque illum cum cæteris Apostolis vocaverit, et cur illum, qui Saulus antea vocabatur, Paulum appellari voluerit. Quia vero jam antea rem pluribus explanaverat, auditores mittit ad librum quemdam suum, ubi hæc fuse explicabantur. Liber autem ille complectebatur Homilias in principium Actorum et Homilias de Mutatione nominum, quæ prioribus hærebant. In prima autem de Mutatione nominum pluribus accurate probat e re fuisse, ut Paulus prius Christum et suos persequeretur, quam vocaretur ab illo. In secunda edisserit cur is qui antea Saulus appellabatur, postea Paulus vocatus fuerit.

ANNOTATIO (3) pag. 97.

Qui se ipsos audent evirare. Hic videtur dicere eos, qui virilia amputabant, Manichæos imitari. At de Manichæis id me nuspiam legere memini.

ANNOTATIO (4) pag. 131.

Si autem, in, et per sunt ministri, vide quo res redeat.

Id autem dicit Chrysostomus, quia Ariani et alii hæretici qui dicebant Christum rem factam, et minorem Patre atque ministrum ejus esse, pugnabant etiam, illud ἐν Χριστῷ *in Christo*, et διὰ τοῦ Χριστοῦ, *per Christum*, quæ frequenter occurrunt in Novo Testamento significare Christum esse ministrum, quos ipse pluribus confutat in Homiliis de Incomprehensibili et alibi.

ANNOTATIO (5) pag. 184.

Non Charmi, sed Achan filius Charmi, usurpaverat de anathemate, furando pallium coccineum valde bonum, ducentos siclos argenti, regulamque auream, quæ abstulerat, et absconderat. Cum sors illum indicasset, lapidatus est extra castra a populo israëlitico.

ANNOTATIO (6) pag. 194.

Non dicit Scriptura Hebræum illum, qui monentem se Moysen cum improperio repulit, eumdem ipsum fuisse, quem Ægyptius injuria affecerat. Sed concionans Chrysostomus aliquando memoria labitur.

ANNOTATIO (7) pag. 215.

In Scriptura sacra non legitur quod ante tres pueros Nabuchodonosor prociderit.

ANNOTATIO (8) pag. 240.

De Pauli Samosateni hæresi sat diversa referuntur a Scriptoribus ecclesiasticis, Anathasio, Eusebio, Epiphanio, et Philastrio. Quidam vero dicunt illum ut et Sabellium, identitatem Patris et Filii et Spiritus sancti induxisse.

Christum negasse Deum esse dicitur a Theodoreto lib. II de hæreticis fabulis, et clare a Philastrio. Quam sententiam hic oppugnat Chrysostomus et carpit ex his Pauli verbis: *Qui descendit ipse est et qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia.*

ANNOTATIO (9) pag. 265.

Λώταγαι. Ex Chrysostomi verbis arguitur Lotagas illos circulatores fuisse, qui spectaculi et stipis cogendæ causa circumquaque discurrebant. Alii tibicines fuisse dicunt a λωτὸς tibia, quam etiam per *o* scripsere quidam λοτός: quæ interpretatio non pugnat cum ista Chrysostomi.

ANNOTATIO (10) pag. 286.

Thessalides veneficæ, præstigiatrices et maleficæ jam olim habebantur, ut videre est apud Aristophanem ejusque scholiasten, in Suida et aliis. Res est trita apud Scriptores et apud Poëtas latinos Plautum, Horatium et alios.

ANNOTATIO (11) pag. 305.

Χορδακες saltatorum genus erat cujus frequens mentio apud scriptores Aristophanem, Theophrastum et alios.

ANNOTATIO (12) pag. 465.

Hic Memphiboste, id est, Miphiboseth, pro Isboseth aut lapsu memoriæ, aut amanuensium errore positum est.

ANNOTATIO (13) pag. 474.

Non semel vidimus juxta Arianos vocem θεὸς cum articulo positam, ὁ θεὸς, significare Patrem solum verum Deum; sine articulo autem Filium, quos egregie confutat Chrysostomus.

ANNOTATIO (14) pag. 595.

Hoc loco Chrysostomus cædes et strages in imperatoria aula et sua et patrum memoria peractas recenset, sed ut rumore ferebatur, qui rumor sæpe a rei veritate deflectere solet. Tacitis porro nominibus, imperatorum gesta memorat. Qui primus autem affertur, uxorem et filium neci tradidit, is est haud dubie Constantinus Magnus, qui filium Crispum, et postea Faustam uxorem interfici jussit. Feris illam nudam exposuisse dicit Chrysostomus; sed alii scriptores illam in ferventiore balneo inclusam, jussu Constantini suffocatam fuisse narrant. Rem uti gesta fuit videre est apud Scriptores plurimos, accuratius vero apud Tillemontium.

ANNOTATIO (15) pag. 596.

Id narrare velle Chrysostomus videtur; nempe Crispi fratrem, scilicet Constantium Augustum, patris sui fratrem Julium Constantium, et filios ejus Dalmatium et Annibalianum interfici curavisse. Hi etenim a militibus occisi fuere, et ut quorumdam fert opinio, instigante Constantio Augusto Constantini Magni filio. Addit postea fratrem ejus a tyranno comprehensum se ipsum interfecisse. Nimirum Constans Augustus Constantii frater a tyranno Magnentio,

qui imperium usurpaverat, vel potius a legato ipsius comprehensus occisus fuit: uno autem excepto Chrysostomo, nullus dicit ipsum se ipsum interfecisse. Adjicit, ipsum nempe Constantium, sobrinum suum occidisse. Is erat Gallus qui a Constantio consors imperii factus, ejus jussu anno 345 occisus est.

ANNOTATIO (16) pag. 596.

Quod subjungit vero Chrysostomus, tacitis pro more nominibus, de uxore Augusti cujusdam, quæ sterilis cum esset, pharmacis ad fœcunditatem obtinendam usa est; ipsaque cum illa pariter, quæ pharmaca dederat, interiit; de alio item Augusto, qui venenatis pharmacis sublatus est, et cujus filio oculus effossus fuit; deque alio, qui infausto modo periit; illa, inquam, omnia ad quos pertineant nondum assequi potui. Quod vero subjicit de alio qui cum equis, trabibus cæterisque omnibus combustus est, ad Valentem Augustum spectat. Qui cum in pugna Hadrianopolitana victus, in domum quamdam se recepisset, cum ipsa domo in cineres redactus est. Quod dicit tandem de illo qui tunc imperabat, is erat Arcadius. Verum omnino comprobatur ex historia illius ævi.

ANNOTATIO (17) pag. 597.

Τὰ ομέζεια δεῖπια, Thyestea convivia. Apud Poëtas et Mythologos celebratur Thyesteum convivium. Thyestes enim Pelopis filius, cum Atrei fratris uxore concubuit. Atreus vero proprii filii carnes Thyestæ in epulas apposuit. Similes epulas et οἰδιποδειας μίξεις, Christianis Ethnici falso objiciebant, ut videas apud Justinum martyrem, Athenagoram, Theophilum Antiochenum, et Tertullianum.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.	
Homilia III, p. 1427	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 118-126, et tom. XVII, p. 479-483.
Homilia XI, p. 237.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 133-151.
Homilia XV, p. 280.	Ejusdem fragmenta, tom. XVIII, p. 180-183.
Homilia XVII, p. 297.	Ejusdem fragmenta, tom. XIX, p. 196-202.
Homilia XVIII, p. 305.	Ejusdem fragmenta, tom. XII, p. 524-532.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.	
Homilia I, p. 406.	Ejusdem fragmenta, tom. XVIII, p. 438-439.
Homilia X, p. 529.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 50-57.
Homilia XIII, p. 564.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, p. 254-259.
Homilia XIV, p. 574.	Ejusdem fragmenta, tom. XV, p. 385-386.

INDEX

TOMI OCTOGESIMI-QUINTI.

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD GALATAS.

	Pagin.
Caput I.	5
Caput II.	38
Caput III.	62
Caput IV.	78
Caput V.	90
Caput VI.	107

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

Argumentum.	121
Homilia I.	122
Homilia II.	132
Homilia III.	142
Homilia IV.	153
Homilia V.	166
Homilia VI.	175
Homilia VII.	186
Homilia VIII.	196
Homilia IX.	219
Homilia X.	229
Homilia XI.	237
Homilia XII.	251
Homilia XIII.	259
Homilia XIV.	271
Homilia XV.	280
Homilia XVI.	290
Homilia XVII.	297
Homilia XVIII.	

Homilia XIX. 316
Homilia XX. 329
Homilia XXI. 353
Homilia XXII. 363
Homilia XXIII. 373
Homilia XXIV. 384

COMMENTARIUS IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES.

Argumentum. 399
Homilia I. 406
Homilia II. 418
Homilia III. 432
Homilia IV. 444
Homilia V. 457
Homilia VI. 466
Homilia VII. 483
Homilia VIII. 500
Homilia IX. 512
Homilia X. 529
Homilia XI. 542
Homilia XII. 554
Homilia XIII. 564
Homilia XIV. 574
Homilia XVI. 583

Annotationes. 601
Concordantia. 606

BR65 .C42 1834 v.15-16
John Chrysostom, Saint,
407.
Operum
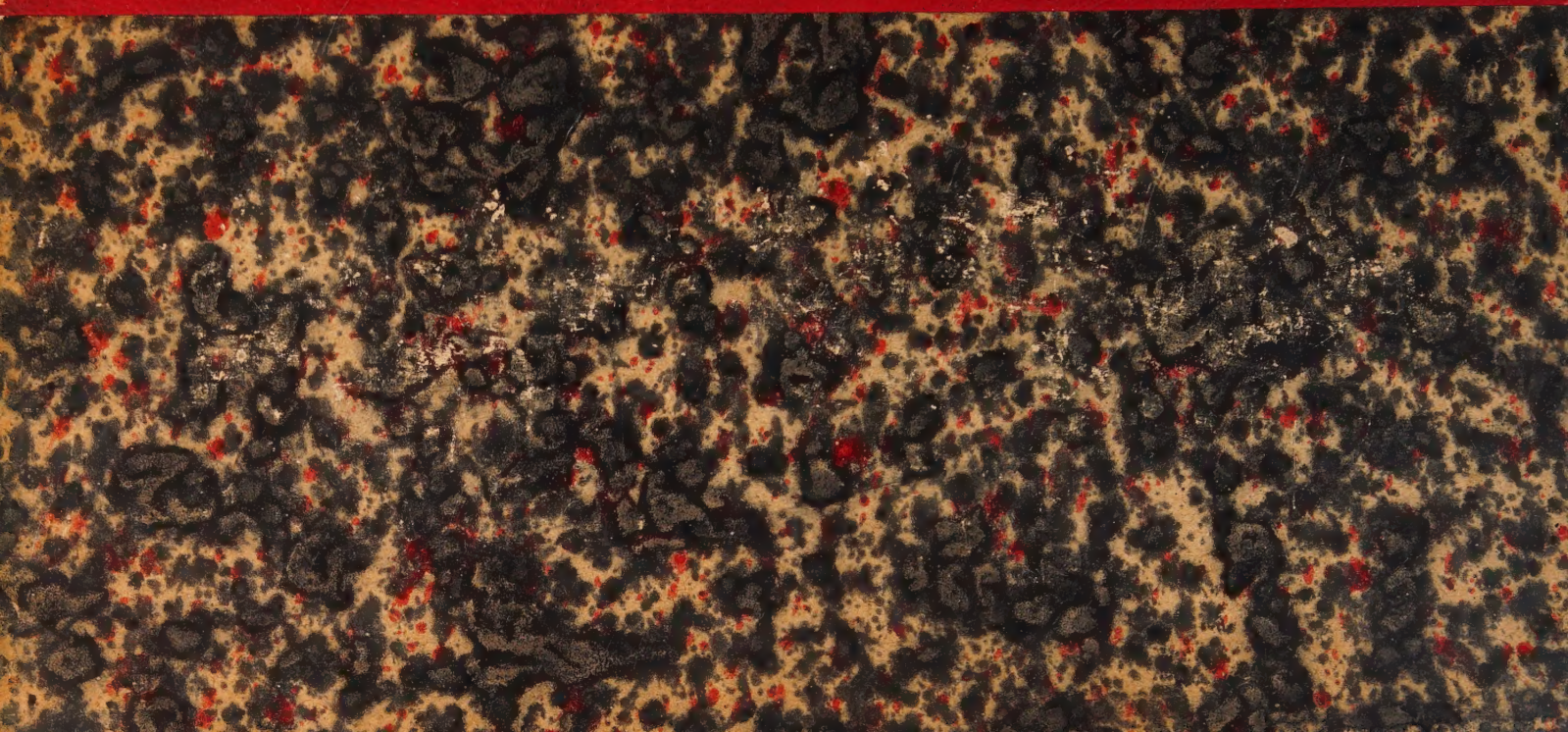
SOUTHERN EVANGELICAL SEMINARY
3 7387 0006 4126 4